BENEDICTI XIV.
PONT. OPT. MAX.

OLIM

PROSPERI CARDINALIS DE LAMBERTINIS
OPERA OMNIA

IN UNUM CORPUS COLLECTA,

ET NUNC PRIMUM IN QUINDECIM TOMOS DISTRIBUTA.

EDITIO NOVISSIMA

ANTEACTIS OMNIBUS AUCTIOR, CASTIGATIOR, ET MELIORI ORDINE DISPOSITA:

ADDITIS PRÆTEREA TRIBUS INTEGRIS VOLUMINIBUS, QUÆ NUNC PRIMUM PRODEUNT,

Pluribusque aliis luculentissimis Accessionibus, quas Præfatio Tomo primo præfixa melius docebit.

TOMUS OCTAVUS

CONTINENS

DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO LIBRI TRES.

QUIBUS IN HAC EDITIONE

Accedunt etiam Appendices ex Operibus ejusdem Pontificis petitæ, una cum Indice multiplici, necnon Decreta Sacrorum Rituum Congregationis.

VENETIIS

MDCCLXXXVII.

Sumptibus { JOSEPHI REMONDINI, ANTONII ZATTÆ, } & Filiorum.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

LECTORI.

En habes, Lector benevole, novam celeberrimi Pontificis BENEDICTI XIV. Tractatus *de Sacrificio Missæ* editionem. Illud est Editoribus ferme omnibus in more positum, ut operis quod edunt præstantiam ante Lectoris oculos ponant, ipsiusque Auctoris Sapientiam gloriamque commemorent. Verum nos libenter ab hoc more recedimus, cum satis jam innotescat quanta Opus hoc, quod tibi exhibemus, doctrina eruditioneque refertum sit, suique Auctoris tanta sit fama, ut vel apud Heterodoxos summas laudes meruerit. Illud tantum hic te doctum volumus, quod in eo edendo præstitimus.

Editionem Romanam ante oculos semper habuimus, ut quæ cæteris omnibus castigatior. Præter eas vero appendices, quæ in eadem habentur, alias etiam adjecimus ex ejusdem Pontificis operibus, quæ post tractatum hunc prodiere, depromptas; nempe ex postremis Libris de Synodo Diœcesana, ex tertio, & quarto Tomo Bullarii &c. Adjecimus præterea Sacræ Rituum Congregationis Decreta, ad eumdem tractatum spectantia. Addidimus etiam alia pleraque, quæ ad eumdem tractatum pertinere, aliquamve ipsius partem illustrare cognovimus, quæ tibi eas appendices pervolventi facile occurrent.

Hæc te monere voluimus, Lector benevole, ut scias quanto editio hæc nostra sit cæteris omnibus præstantior; ac pro certo habe eamdem nos, qua in hoc opere edendo usi sumus, curam & diligentiam, in cæteris etiam BENEDICTI XIV. operibus edendis fore adhibituros. Vale.

EX EPISTOLA

PRÆSTANTISSIMI ET SAPIENTISSIMI

PRÆSULIS CONIMBRICENSIS

Ad hujus Voluminis editorem, citata tomo VII. pag. CXV.

Significare tibi vix possum, quanta perfusus sim animi voluptate, cum prima volumina Operum BENEDICTI XIV. Pontificis vere Maximi, huc a te transmissa in manus habui, evidissimeque pervolvi. Equidem sic existimo, nihil præstari huic Regno utilius potuisse, quam eorumdem Operum copiam; in iis quippe quidquid sacræ doctrinæ, atque eruditionis est, tam splendide, tam apposite, tam sapienter collectum video, ut his solis voluminibus pene mihi stare videatur posse Catholica Religio, ac disciplina. Proh! quanta Sanctorum Patrum, quanta sacrorum Canonum, quanta Conciliorum Theologorumque, & quam profunda cognitio! Proh quæ sacræ vetustatis omnigena monumenta! Quæ legum, rituum, morumque Ecclesiarum fere omnium scientia! Quanta in exponendis sententiis perspicuitas! Quanta in agitandis eruditio! Quanta in statuendis soliditas, & consilium! Est ne quidquam ad sacram spectans eruditionem, quod in his libris pro dignitate non tractetur? Ærarium, mihi erede, ærarium in Theologicarum rerum omnium locupletissimum huc transmittis, sola hæc volumina transmittendo. Quare totius quodammodo Lusitaniæ nomine oro obtestorque te, ut quam citissime editionem istam expedias; præsertim vero Operis *de Sacrificio Missæ*, quod impensissime aveo, atque expecto, ut præclaram & utilissimam illius doctrinam, in eos omnes diffundam, qui divinitus curæ meæ commissi sunt &c.

Ex eodem tomo VII. pag. CXX. Quid dicam de eximia illa doctrina, quæ in præclarissimo Commentario *de Sacrificio Missæ* passim effulget?

JOAN-

JOANNI V.
LUSITANIÆ, ET ALGARBIORUM REGI POTENTISSIMO.

EMMANUEL DE AZEVEDO SOCIETATIS JESU.

Singulari plane Divinæ Providentiæ consilio me Sacrorum Rituum studiis addictum esse video (REX Potentissime) postquam Jussu Tuo Romæ detentus sum, ut apud Congregationem Sacris Ritibus præpositam Postulatoris munus obirem; siquidem Summus Pontifex præcipua clementia, eximiaque benignitate me ejusdem Congregationis Consultorem renuntiavit; accessit deinde honor a Liturgica Academia Conimbricensi ad me delatus, quæ non solum meæ fidei celerem Operum SS. D. Nostri editionem concedere, verum etiam me ipsum in arctissimam studiorum societatem vocare non dubitavit. Cum vero me aliorum electione his studiis addictum considerassem, meas partes esse duxi rem aliquam moliri, qua de Republica litteraria benemereri possem. Igitur Liturgicum Thesaurum, qui jam sub prælo est, adornare institui; animos quidem addente BENEDICTO XIV. quod quam sit magnum sapientibus nomen, vix est, qui ignoret. Nullus enim terræ angulus adeo ab hominum consuetudine semotus est, quo ille eruditionis suæ, atque innatæ erga litteratos viros benevolentiæ fama non pervenerit. Volui tamen, antequam opus aggrederer, ejus synopsin virorum doctissimorum per omnem ferme Europam oculis subjicere, qui illud universæ Catholicæ Ecclesiæ sane utilissimum fore, communi calculo arbitrantur. His me jam titulis huic disciplinæ addictum Moderatores mei nova quadam ratione eidem voluerunt esse devotum: Sacrisque Ritibus in hoc Gregoriano Lycæo Magistrum præfecerunt; ex quo factum est, ut qui omnes Sacros Ritus præcipiente ac docente BENEDICTO XIV. pro mea tenuitate utcumque in suas partes distribui, primus ipse forem, qui eosdem nova quadam methodo, certoque ordine explicarem. Illud vero mihi feliciter evenire gaudeo, quod cum juxta æquissimam Sacrorum Rituum partitionem de Sacrosancto Missæ Sacrificio primum agere oporteat, nihil mihi immorandum fuerit in seligendo lectionum mearum ordine, postquam variis hinc inde dubitationibus exortis Opera Sanctissimi Domini Nostri mature perpendi; siquidem Sanctissimus Pontifex adeo pie, erudite, copiose, eleganter, atque perfecte hoc argumentum tractavit, ut nihil ulterius requiri posse videatur.

Hæc omnia a Te (REX Potentissime) initium duxisse fateor, utpote qui primus mihi & hæc studiorum curricula aperueris, & ad eadem impigre decurrenda acerrimum Patrocinio tuo calcar admoveris. Æquum proinde est, ut ego hunc tibi librum a Summo Pontifice con-

conscriptum, a me recusum, & Auditoribus meis propositum, Scholæ Sacrorum Rituum primitias, meæque erga Potentissimum Lusitaniæ REGEM servitutis, erga Munificentissimum litteratorum omnium Protectorum observantiæ, erga Amantissimum Patriæ Parentem charitatis testimonium exhibeam. Quid enim est quod in hoc Libro voluntati Tuæ gratissimum non accidat? An argumentum, quod in Deo rite colendo totum versatur? An Auctor, quo nullus hominum in terris commendabilior esse possit? An is qui librum nomini inscribit Tuo, quem tot ac tantis beneficiis devinctum habes, ut etiamsi vitam ille pro Tua salute profunderet, in referenda tamen gratia nec sibi nec Tibi se satis esse facturum putaret? Illud etiam animum commovet meum, quod maximum præsidium & decus Scholæ Sacrorum Rituum, ejusque Magistris a Te affuturum confido. Quis enim nesciat, omnes omnium Regem laudes in Te conjunctas esse, atque eminere? Nihil Tibi Apostolicæ Sedis Auctoritate, Romanorum Pontificum veneratione, atque Urbis Romæ splendore antiquius esse; singulare denique tuum erga Deum, Sanctissimam Matrem, Sanctos universos, Sacrosque Ritus studium extitisse? Necesse non est harum a me rerum exempla proferri; ut enim omittam præclarissima illa Religonis, ac Magnificentiæ Tuæ monumenta, quæ Tu in plurimis Asiæ, Africæ, atque Americæ locis constituisti, nos ipsi Romæ vidimus magnificentissima Sacella magnis a Te sumptibus hic extructa, vidimus Altaria egregio opere pretiosisque marmoribus perfecta, vidimus prope immensam auri, atque argenti plenam artis vim, in qua profecto labor, atque artificium longe materiam superaret, in Sacros usus destinatum; vidimus denique Sacram omnis generis Supellectilem multo auro clarissimisque gemmis nitentem; atque hæc omnia ex his Regionibus per longissimos Maris tractus in Lusitaniam asportata. Quid si ea, que in Lusitania gesseris, paucis perstringam? Ut magnificentissima Templa vel a fundamentis erexeris, vel novis operibus instauraveris? Ut eos honoris in Eccesiæ Optimates congesseris, quibus jam Seculi Magnates quodammodo possint invidere? Ut sive firma, sive infirma valetudine afficiaris, quotidie Templa frequentes, plurimis Sacris singulari Religione intersis, Ecclesiasticos Ritus longa Tibi experientia cognitos ad Romanas leges exigi cures? Nec munificentia tantum, sed exemplo etiam Tuo alios ad Divinum cultum accendas. Nonne hæc omnia me in spem certissimam erigunt fore, ut quemadmodum semper mihi, sic etiam novæ Scholæ Sacrorum Rituum Patrocinium adjungas tuum? Hoc ut facias, vehementer rogo; Solioque Tuo advolutus, quem in manus meas Auctor Sanctissimus & Clementissimus librum tradidit, eumdem ego in Tuas supplex trasmitto; neque enim illum alio, quam Clarissimi Auctoris nomine inscriberem, nisi Auctor ipse votis meis libentissime indulgens consilium meum potius prævenire, quam probare videretur; quo & clementiam in me suam, & præcipuam in Te benevolentiam luculentissimo comprobavit testimonio.

SA-

SACRORUM RITUUM

SCIENTIÆ AUDITORIBUS.

Cum officii mei sit, Auditores optimi, propositum vobis finem exponere, ac rerum tractandarum summa veluti capita primo hoc in limine oculis vestris subjicere, vos etiam atque etiam præmonitos volo, meum laborem eo spectare, ut vestrum unusquisque Sacrorum Rituum doctrina informetur, eorumque originem, significationem, dignitatem compertam habeat; quo fiet, ut Sacris Ordinibus initiatus, inde aptissimus sit ad ea quæ sunt sui muneris rite obeunda. Quare Liturgicum cursum in quatuor tractatus eo dividemus ordine, quem hic subnecto:

1. *De Sacrosancto Missæ Sacrificio.*
2. *De Divino Officio.*
3. *De Sacramentorum Administratione.*
4. *De Benedictionibus, & Precibus.*

Ex duodecim igitur Tractatibus, in quos rerum Liturgicarum materiam distribui in Epistola primo Tomo Operum omnium SS. D. N. BENEDICTI XIV. præfixa, quatuor potissimum selegi, qui tamen septem complectuntur; id eo consilium factum est, ne hunc, quem aggredimur cursum, ultra quatuor annos protraheremus; nam longior mora non modo vetustum Scholarum morem perverteret, verum etiam non ita leve vobis fastidium crearet. Quod ad reliquos quinque Tractatus attinet, qui facile etiam ad quatuor capita redigi possunt, eosdem, si minus pleno gutture, at certe primoribus labris modo in disputationibus publicis, modo in domesticis exercitationibus, extra ordinem delibabitis. Nec vero in animum inducatis vestrum fore, ut materiam ad quatuor illos Tractatus pertinentem penitus exhauriam; cum illius amplitudo major sit, quam quæ possit temporis limitibus adeo angustis contineri; certe plurima accipietis, ex quibus vobis pronum erit per vos ipsos ad faciliora excurrere; ego, quæ meæ partes sunt, omni ope enitar, ut in docendo magis, magisque in dies proficiam; quod ex ipso docendi usu, & quotidiana experientia, Deo dante, consequuturum me spero.

Jam vero cum Is, qui Ecclesiæ universæ nunc præest, Summus Pontifex & Scholam nostram condiderit, & studia nostra moderari minime dedignetur; illud omnino consequitur, ut Eumdem nos ex altero titulo tanquam filii peculiariter venerari, ex altero tanquam discipuli fideliter sequi debeamus. Et quidem merito, cum nemo sit, qui mentes nostras vel tanquam Divinus Interpres certiore veritatis regula, vel tanquam privatus Doctor meliore doctrinæ copia locupletare possit. Qua in re jam probe scitis, me nihil de Illo supra meritum & cum exaggeratione loqui; id quod conjectare unusquisque potest ex ipsiusmet verbis aliquot jam elapsos annos ab eo prolatis, ait enim modestia illa singulari, qua præditus est; Affirmare jure possumus, annos quinquaginta contulisse, exiguo licet cum fructu, Studiis Ecclesiasticis excolendis. *Quod quanta animi moderatione ab Illo dictum sit, in dubium revocabit nemo qui sciat (sciunt autem omnes) paucorum annorum fructum fuisse duodecim volumina, quæ nunc Romæ ad usum Academiæ Liturgicæ Conimbricensis Typis eduntur; quod si haberetur ratio eorum omnium quæ scripsit, ea, ut ipse ingenue fateri cogitur (Tom. V. Edit. Romanæ pag. 26.),* neque pauca, neque exigua volumina, si colligerentur, efficerent.

Cum itaque ipse, ut alias late ostendi, quæ ad Sacrorum Rituum tractatus pertinent, ea omnia vel coacervatim tradiderit in suis Operibus, vel sparsim data opportunitate insinuaverit, certe nos ad plurima, quæ hoc quadriennio dicenda sunt, promptuarium semper in ejus libris habebimus quam paratissimum. Atque hoc quidem anno illud feliciter ad gloriosum nostræ Scholæ auspicium evenisse crediderim, quod nos Liturgici hujusce curriculi laborem ex Sacrosancto Missæ Sacrificio, prout materiæ dignitas utilitasque postulabant, simus exorsi. Verumtamen haud inficior, me de hoc ipso argumento tractare cogitantem diu multumque dubitasse, quid mihi seligendum, quid prætermittendum, quid copiosius explicandum, quid strictius contrahendum esse videretur; propterea quod plurimi de illo agunt Auctores, aliæque ex aliis quæstiones succrescunt; prorsus ut vel ipsa rerum copia Magistros propemodum inopes faciat. Sed postea quam variis cogitationum fluctibus hac illac jactatus sum, tandem aliquando ad Tractatum a Sanctissimo D. N. conscriptum, tanquam ad littus accessi, in quo animi securus conquiescerem. Quas enim opes Pietatis, Doctrinæ, atque Eruditionis ceteri Auctorum libri divisim complexi sunt, eas fere omnes hoc unum tanti Pontificis Opus simul collegit.

Meminerim etiam, me nescio quid in ejus laudem extemporali carmine jam antea conscripsisse, quod qualecumque demum est, non abs re futurum arbitror, si hoc loco vobis subjecero:

PROSPER *hic est, discit per quem sacra rite Sacerdos*
Pertractare manu, verbisque potentibus uti,
Queis homini (in niveo gaudens Velamine claudi)
Filius ipse Dei, rerumque Creator obedit;
Immensusque brevi Deus occultatus in orbe
Sponte salutiferas offertur victima ad aras,
Victima sacrilegi quondam spolia ampla furoris
Indigna mactata manu, nunc prompta subire
Mille neces, si nostra salus hoc rursus egeret
Auxilio; at victa æternum de morte triumphans
Nos misero exilio, diraque tyrannide vinctos
Ad caram invitat Patriam, & vincla omnia solvit.
Nam quoties venit ante aras oblata, Parentis
Indignantem animum, & conceptas comprimit iras;
Ac miro arcano jam non moritura cruorem
Sub specie vini, sub panis imagine corpus
Occludens, tota in quavis manet hostia parte.
Edocuit PROSPER *ritu celebrare decenti*
Sacra ministeria, & dubios dissolvere nodos,
Anxia si qua sacros agitasset cura Ministros,

Hanc ego Tractatum denuo Typis impressum, atque ad Auctoris mentem locupletatum vobismetipsis, tanquam certissimum diligentiæ meæ pignus, atque opportunissimum laboris vestri adjumentum, libenti animo impertiar. Addam quoque Appendices copiosissimas ex Operibus ejusdem Sanctissimi Auctoris depromptas, eaque illis subjiciam omnia, quæ vobis utiliora fore judicavero, ut vos in tanto argumento non leviter ac superficie tenus, sed intime perfecteque instruam.

Huc accedit, quod omnes etiam duodecim Tomi Operum a Sanctissimo D. N. elaboratorum vobis in promptu erunt; quamvis enim illi a me in lucem edantur ad usum Academiæ Liturgicæ Conimbricensis (cujus ipse obsequiis, propter maxima illius erga me beneficia, totum me addictum, devotum, ac veluti mancipatum esse glorior) æquali tamen jure vobis inservient, quorum Schola tanto studiorum atque amicitiæ fœdere cum illa Academia conjuncta est, ut quæcumque ad illam commodo perveniant, eadem & ad vos refluo quasi cursu redundent.

Præterea magnum in eo erit præsidium, quod vos me adnitente de omnibus fere iis rebus certiores fietis, quæ in ordinaria Sacrorum Rituum Congregatione in judicium vocabuntur, ac decernentur. Siquidem non solum nobis benigne favebunt Eminentiss. ac Reverendiss. Sacræ illius Congregationis Præfectus, atque Illustriss. ac Reverendiss. D. Fidei Promotor; sed ipse Illustriss. ac Reverendiss. Præsul, qui a secretis ejusdem Congregationis est, pro eximia sua in me atque in Scholam nostram benevolentia humanissime recepit, se diligenter curaturum, ut quoties hujusmodi conventus habebuntur, toties folia causarum in iisdem agitatarum typis commissa ad nos deferantur; his autem foliis acceptis, vestrum erit non solum ejusdem Congregationis doctrinam, æquitatem, eruditionem, prudentiamque admirari, colere, ac tueri, verum etiam ejusdem sententias atque decreta addiscere, transcribere, publicæque utilitati dicare; quod quanti sit, tunc profecto longe melius intelligetis, cum hæc studia rite absoluta facillimam vobis viam aut ad obeundas in templis Sacrorum Rituum præfecturas, aut ad agitandas in foro Sanctorum ac Beatorum causas communivisse videbitis.

Meum etiam, atque aliorum, qui mihi successerint, munus erit Liturgicum Thesaurum perficere, cujus Synopsim longe lateque disseminatam plurimis jam litteratis Viris tum Italis, tum Transalpinis valde probatam fuisse, nemo vestrum ignorat. Cum autem ad tantum opus colligendum, adornandum, atque absolvendum, multorum labor necessario requiratur, ego sane vos quoque in ejus edendi curam, atque in jam editi fructum socios adsciscam, si vestra votis meis studia respondere animadvertero.

Postremo non abs re esse puto, pauca aliqua innuere, quæ vobis hujusce disciplinæ & utilitatem & necessitatem, & præstantiam patefaciant; nam si de utilitate sermo sit, illud habetur, Eminentiss., ac Reverendiss. Dominum Urbis Vicarium apertissime jam fuisse professum sese præcipuam illorum rationem esse dacturum, quorum factos in hac eadem disciplina progressus & meo testimonio & suo experimenta comprobaverit. Si vero necessitatem excutiamus, compertum omnibus est optatum ad sacros Ordines, & Ecclesiastica ministeria aditum aliarum facultatum ignaris non esse interclusum, hujus disciplinæ inscijs patere non posse. Si vero præstantia spectetur, certe hanc vel ex eo metiri licet, quod perfecta hujusce disciplinæ cognitio a quinque illis sacris scientiis sejungi nequeat, quas nos hodierna die communiore vocabulo Scholasticam, Mysticam, Dogmaticam, Canonicam, Moralemque appellamus; quomodo enim quis abdita in Ecclesiasticis Ritibus mysteria aut sine Scholastica copioso argumentorum apparatu illustrabit? aut sine Mystica ad sanctiorem Dei cultum referet? aut sine Dogmatica ab impuris Hæreticorum calumniis tuebitur? aut sine Canonica a veteri Patrum traditione, & Summorum Pontificum decretis repetet? aut sine Morali ad sempiternam animarum salutem convertet? Quid si hæc eadem, quam commendamus, facultas homines requirat non tam in Ecclesiastica Historia, quam in profana eruditione Philosophicisque studiis versatissimos? Atqui rem ita se habere data vobis opportunitate melius innotescet. Verum hæc omnia, in quibus triumphare posset oratio, non ita invitus prætermitto, cum apud omnes constare debeat, eam scientiam multis laudibus ad sui commendationem non indigere, quæ reliquas fere omnes sibi socias, atque administras efflagitet. Illud tamen nullo modo prætereundum est, quod hanc ipsam Sacrorum Rituum disciplinam Deus in Veteri quidem Lege per se ipsum adumbraverit, in Nova vero per Filium suum Unigenitum e Cœlo in terras delapsum ad perfectionem adduxerit; facta Ecclesiæ Sponsæ suæ potestate, ut novos etiam ipsa ritus induceret, eosque pro locorum ac temporum diversitate variaret.

Quæ dum commemoro, venit mihi in mentem non sine vehementi pietatis affectu horæ illius, in qua Christus Dominus Divini Sacrificii (quod erit hoc anno Scholæ nostræ argumentum) Institutor simul, Sacerdos ac Victima Deo Patri seipsum pro Humani generis salute obtulit, nobisque imperavit, ut quocumque tempore tantum Sacrificium peragimus, illud in sui memoriam faciamus.

Hæc fere sunt, Auditores studiosi, quæ jam antea ego in publica Scholæ nostræ inauguratione apud Purpuratos Patres, Amplissimos Præsules, clarissimos Religiosorum Ordinum Moderatores, Sacræ Rituum Congregationis Consultores sapientissimos, circumfusamque selectissimorum hominum turbam de more præfatus eram. Sed publicam illam Præfationem iterum vobis in mentem revocare oportet, tum quia Aula ceteroquia amplissima vos capere non potuit, tum ut majore animorum contentione in hæc rectissima studia incumbatis. Cetera, ad quæ deinde informandi eritis, ab hoc eodem Volumine paulatim in dies accipietis. Valete.

PRÆ-

PRÆFATIO

IN INSTITUTIONE SCHOLÆ

SACRORUM RITUUM

HABITA ROMÆ DIE XXI. NOVEMBRIS 1748. DIE BEATÆ VIRGINI IN TEMPLO PRÆSENTATÆ SACRA.

CRedo ego, Eminentissimi Principes, Præsules Illustrissimi, Auditores Ornatissimi, duo præ ceteris esse, quæ magnam vobis hodierna die admirationem injiciant; alterum quod publice nunc primum Schola Sacris Ritibus attributa sit, alterum quod huic eidem Scholæ me præfectum esse Moderatores nostri voluerint. Quod ad me attinet, equidem fateor æquissimas vobis causas admirationis suppetere: ut enim omittam longe commodius fuisse hanc eamdem provinciam homini Romano, quam Transalpino mandari, certe is ego non sum, qui cum tot præclarissimis aliarum facultatum Magistris vel ætate, vel ingenio, vel doctrina, vel auctoritate sim comparandus. Quid ergo? an ego cupidissimus ex omnibus fui? Minime vero. At tanto officiosior quam ceteri? Ne id quidem. Hoc fortasse unum in me Moderatores spectarunt, ut quem in hac Schola aperienda, & in Sacris Ritibus ad classes suas, atque ordinem reducendis aliquantulum elaborasse non ignorabant, eidem non incongruum laboribus susceptis pro sua beneficentia præmium largirentur. Quare tanto magis mihi diligentia, studio, & labore enitendum est, ut in hac mea ratione atque opera illorum de me consilium factumque non improbetur. Altera vero pars, quæ longe mirabilior videtur, speciem potius admirationis habet, quam veritatem. Si enim vobis rem suis (ut ajunt) momentis ponderare placuerit, certe videbitis, primo *Sacrorum Rituum scientiam dignissimam esse, quæ publice doceatur; tum ejus Scholam neque alibi convenientius quam Romæ, neque alias commodius quam nostro tempore institui oportuisse*. Hæc duo paucis dum expono, quæso, obtestorque vos, ut benevolas mihi pro humanitate vestra aures præbeatis.

Atque ut ab eo, quod primo loco positum est, ordiamur, neminem vestrum latet, quinque potissimum Sacras Scientias hoc tempore esse; quæ Catholicas saluberrimis aquis Academias irrigent; Sacrorum Librorum Interpretationem, sub qua & Theologia Mystica ab aliquibus traditur; Sacros Canones, Scholasticam Theologiam, Dogmaticam, atque Moralem. Vereor, ne quod modo dicturus sum, id aliqui perinde non intelligant, ac veritas postulat, dicam tamen non minus vere quam audacter, quod sentio: dicam Sacrorum rituum disciplinam illis omnibus longe multumque antecellere. Illæ enim posterioribus sæculis exortæ sunt; Hæc vel ab ipsis Ecclesiæ incunabilis initium duxit. Illæ longe remotius Deum spectant; Hæc ad ipsum Dei cultum refertur. Illæ ad bonos mores viam tantummodo communiunt: Hæc solidos pietatis fructus affert. Illæ denique in sola rerum Divinarum cognitione plerumque conquiescunt; Hæc ita cum Rebus Divinis implicita est, & cohæret, ut ab iisdem sejungi non possit.

Quid si maxima huic facultati dignitas accedit ex eo, quod *Primus illius Auctor, & Magister fuerit Deus ipse?* Atque hæc non mea verba sunt, sed illius, quem visibile Dei in terris oraculum & credimus, & veneramur. Quare Te, Deus Optime Maxime, proximius, & immediatius Sacrorum Rituum facultas respicit; Porro Tui cognitionem (quæ aliis facultatibus propositus finis est) ad tempus illud reservas, in quo *visio tota merces* erit, nunc *tanquam per speculum in ænigmate* hominibus Te cognoscendum præbes. Actus tamen illos Religionis, quibus debitum Tibi a nobis cultum exigis, Tu ipse clare, dilucide, ac distincte tradidisti; postquam autem advenit *plenitudo temporis*, aliosque ritus subrogari oportuit, eos Filius Tuus unigenitus, Tua nempe Increata Sapientia, partim instituit, atque edocuit; partim aliis instituendos, atque edocendos Vicaria potestate commisit.

Præterea si veteres illæ Cæremoniæ, quas Paulus appellat nuda & egena elementa, in quibus sola quædam species erat exterior Sanctitatis, quæque erant a Christo Domino abrogandæ, multos Hierosolymis, atque adeo in Judæa universa habuere ludos, in quibus Levitici generis adolescentes ad sacra munia exercenda informarentur; quanto æquius fuit, ut nostris Ritibus multo excellentioribus (qui Catholicæ Religionis partes sunt, atque ornamenta, quibus vera Sanctitas inest; qui si minus omnes, at certe plerique, & semper adhuc retenti sunt, & nunquam non retinebuntur) publica aliqua assignaretur Schola; in qua ipsi certo ordine distribui, atque ad certas classes redacti disciplinæ speciem, ac formam induerent? Exigui ne eisdem definiti sunt fines? immo vero amplissimi. An parum inter se alii ab aliis discrepant? immo vero plurimum. An Magistri operam, diligentiamque non requirunt? immo vero Doctoris, qui eorum originem excusserit, Patrum instituta cognoverit, traditionis veritatem expenderit, atque eosdem ipsos ab impurissimis Novatorum fraudibus, calumniis, convitiisque vindicare didicerit. Neque enim illorum furor eo contentus fuit, ut omnia fere Catholica dogmata convelleret, sed etiam eo dementiæ progressus est, ut Sacros Ritus omnino rescindere conaretur. Testes appello eorum Coriphæos Lutherum, & Calvinum; quorum alter contra Britanniæ Regem scribens, Catholicos tot Sacrorum Rituum jugo suscepto amentiæ ac stoliditatis accusat: alter ipsos Ritus ineptias, histrionicas res, actusque scurriles compellat; in quo a veterum Hæreticorum, idest a Parentum suorum moribus non discedunt; quorum alii, ut Manichæi, Donatistæ, atque Ariani, testibus Athanasio, Augustino, & Optato, contra Altaria, & sacra vasa bellum gesserunt; alii, ut Pelagiani, & Vigilantiani, auctore Hieronymo, sacras vestes, atque universas Cæremonias insectati sunt; alii denique, ut Petrobusiani atque Valdenses, vel ipsa Sacrorum rituum nomina tanquam veneficia, atque incantationes, narrante Cæsario, Matthæo Parisino, atque Ænea Silvio, perhorruerunt. Est igitur operæ pretium, ut quemadmodum ad tuenda Catholica Dogmata præcipua quædam disciplina incumbit, sic etiam ad Sacros Ritus defendendos peculiaris quædam insudet facultas. Quid enim?

Illi in eos magna temeritate incurrent: Nos pro iis defendendis nullo modo præliabimur? Illi eorum institutionem impietati adjudicent: Nos eam a pietate profectam esse non declarabimus? Illi nihil in iis, nisi stultum, atque impium contineri pugnent: Nos abdita in illis Cœlestia Mysteria semper delitescere sinemus?

Nec vero mihi objiciatis Auditores, Sacros Ritus hujusmodi non esse, ut ad peculiarem quamdam disciplinam redigi possint. Nam si auctore Aristotele, ac S. Thoma: *Disciplina est certa rerum & cognitionum ad unum finem collectio*, quis unquam dubitet, quin multa sit in Sacris Ritibus varietas, eaque ad unum Divini cultus finem collineet? At enim nunquam hactenus in publicis Scholis disciplinarum more traditi sunt; Esto; sed hoc ipsum aliis etiam scientiis olim contigisse accepimus. Nam non solum profanas facultates, ut Cicero sæpe commemorat, sed etiam sacras disciplinas, ut ex vetustissimis Patribus constat, rudior illa antiquitas in unam quamdam congeriem permiscebat; quas tamen posteriorum temporum experientia consilio longe meliori in suas species distribuit. Ne longior sim, videre hoc licet in Theologia Scholastica, Morali, atque Canonica, quarum primam alii ad S. Jo. Damascenum cum Cæsare Bulæo, alii ad S. Anselmum Cantuariensem cum Cardinali de Aguirre, alii ad Trajonem Cæsaraugustanum cum Mabillonio revocant. Secundam omnes, vel a S. Raymundo de Pennafort, vel a S. Antonino Florentiæ Archiepiscopo discretam, atque ordinatam fuisse dicunt. Tertiam plerique a Gratiano in certas classes fuisse distributam sentiunt, exceptis Decretalium libris, quos in suum ordinem S. Raymundus digessisse perhibetur.

Quod si publica Sacris Ritibus Schola aperienda est, certe illam nuspiam gentium magis decet esse quam Romæ. Nam præterquamquod ejus Urbis potissimum est Ecclesiasticas Ceremonias publice tradere, cujus est veram Religionem ubique gentium tueri; quid Romæ, amabo vos, desideratur, quod ad hujusmodi Scholam aut nomine illustrandam, aut pietate fovendam, aut potestate corroborandam pertineat? Num frequens omnium fere Sacrorum Rituum adhibendorum occasio? At hic præter Sacerdotes minores, qui ordinarie operantur Sacris, adest etiam Summus Christianæ Reipublicæ Arbiter, cujus oracula, siqua in Sacris Ritibus dubia oriantur, posthabitis omnium Literatorum judiciis, omniumque Academiarum sententiis, tanti facimus; ut nihil ulterius dubitandum nobis sit, quoties de eo audimus, quod olim de Pithagora longe dispare titulo dicebatur: *Ipse dixit*: Adsunt hic plerique Collegii Apostolici Senatores; adsunt multi exterarum Ecclesiarum Pontifices; adsunt denique omnes ferme Religiosorum Ordinum Præsides. Num Magistrorum Copia? At floret hic, semperque florebit cœtus ille multo amplissimus ex gravioribus Purpuratis Patribus, ex Præsulibus ornatissimis, ex sapientissimis Religiosis viris delectus, quem universa Catholica Ecclesia Sacrorum Rituum interpretem, explanatoremque deveneratur. Num auditorum frequentia? At dubitandum non est, quin multi Adolescentium hac oblata Sacrorum Rituum addiscendorum opportunitate utantur, cum plurimi eorum ex universo ferme terrarum Orbe in hanc ipsam Urbem Juris Pontificii, & Civilis gratia convenire soleant; his enim studiis multa in quolibet Regno Gymnasia dedicata sunt, illis nullæ aliæ hactenus Scholæ patent, quam duæ, altera quæ Conimbricæ nuper decreta est, altera quæ nunc Romæ constituitur.

Huc accedit, quod ad finem, qui Ecclesiasticis Cæremoniis attributus est, assequendum nulla alia Urbs tam perfecte faciat, quam Roma; alibi enim quamplurima hujusmodi scientiæ desunt præsidia, hic nulla; Alibi paucorum Rituum usus est, hic omnium; Alibi pauca, eademque perexigua hujusmodi facultatem præmia sequuntur, hic multa eademque maxima; hinc necessario fit, ut quemadmodum rei militaris disciplina longe melius addiscitur in castris, atque in acie, ubi res cum hostibus est, quam in Palæstris, atque in umbra, ubi bellum tantummodo simulatur; ita longe perfectius in hac Urbe omnium gentium Domina Catholicæ Religionis Magistra, Ecclesiasticorum ordinum Parente, Divini Cultus interprete, & causarum fere omnium Disceptatrice, quam in ceteris quibuscumque locis hac adjumentorum copia rerumque exercitatione destitutis Sacrorum Rituum scientia comparatur.

Atque utinam Majores nostri ita in Sacris Ritibus expoliendis elaborassent, ut illos certaquadam facultatis methodo conformatos haberemus, sed neque ager ullus adeo fœcundus est, ut omnia ferat; neque ætasquælibet ita laudibus affluit, ut nihil posterorum industriæ atque ingenio reservet. Gratulandum tamen nobis est, quod Sacrorum Rituum disciplinæ, tanquam novæ facultati distincta methodo tradendæ, nullum tempus nostro accommodatius inveniri possit. Vivimus enim regnante BENEDICTO XIV., in quo cum summa sunt omnia, tum nihil est sapientia præstantius; testes sunt præclaræ illæ benignitatis, ac beneficientiæ significationes, quibus & Litteratos omnes complectitur, & omne genus literarum exornat. Testes sunt quatuor præcipuarum facultatum Academiæ in ipsum Apostolicum Palatium ab eodem inductæ, quibus ipse singulis hebdomadis non solum interesse, verum etiam præesse dignatur. Testes sunt tot sapientissimæ Constitutiones, quibus aut veterem disciplinam, temporum injuria labefactatam, in pristinum decus restituit, aut novas de dogmatibus controversias exortas cœlesti lumine diremit. Testes denique sunt egregia illa monumenta, in quibus sapientiæ, eruditionisque suæ opes omnes, copiasque conclusit; ut portenti simile omnino sit unum hominem tot ac tanta res, tam varias, tot difficultatibus ac tanta obscuritate impeditas aut scientia comprehendere, aut memoria retinere, aut libris committere potuisse; atque eum hominem, cui præstantissima Reipublicæ munera, gravissimique Ecclesiæ Magistratus omnem de his interioribus literis cogitandi potestatem semper ademisse videantur. Sed hoc nimirum est virorum ad publicas Mundi utilitates, & ad majorem Divini Nominis gloriam a Deo conditorum, ne punctum quidem temporis a maximis rebus cogitandis agendisque vacuum elabi sinere; omnia cupiditatum blandimentis, multa etiam naturæ necessitatibus denegare; omnem sibi rationem cum virtute, non cum voluptate; cum labore, non cum otio; cum communi felicitate, non cum privatis commodis esse arbitrari.

Quamvis autem magnas BENEDICTO XIV. gratias universæ Literarum disciplinæ debeant, plura tamen, ac majora ejusdem in Sacros Ritus promerita constiterunt. Nam primo quidem amplissimam illis Scholam in Conimbricensi Athenæo aperuit, tum Scholam ipsam ejusque Præceptores in suam, atque Apostolicæ Sedis tutelam accepit; denique eo humanitatis devenit, ut suos etiam libros universos, pietatis sapientiæque plenissimos hæreditario quodam jure ad Conimbricensem Academiam pertinere voluerit, facta mihi ipsi potestate (quod longa Oratione prosequendum foret, ut gratam animi significationem contestarer) facta, inquam, mihi ipsi potestate, ut eosdem multo auctiores, & in unum corpus redactos, rursus Typis ederem, publicoque illius Juventutis usui tamquam pignus eximii sui erga illam amoris multo pretiosissimum dedicarem. Tametsi quid ego Conimbricensem Sacrorum Rituum Scholam commemoro, nostram hanc sileo, quæ non minus atque illa tanti Principis consilio, auctoritate, præsidio, ac beneficentia potissimum nititur? An vero tantus vir, hac humanitate præditus, his studiis, artibus, atque doctrina, externos curaret, Romanos negligeret? Externis enim benefacere liberalitatis est, suis consulere non liberalitatis solum, sed etiam justi-

tiæ.

tiæ. At Conimbricensem Scholam commemorare, nostram silere non est: Schola illa atque hæc nostra una eademque existimari debet, non solum quia ambæ ab eodem Sanctissimo Parente exortæ sunt, verum etiam quia arctissima inter se benevolentiæ, studiorum, atque amicitiæ cognatione quodammodo continentur: hoc tamen discriminis inter utramque intercedet, quod illa in iis, quæ occurrent, dubiis (occurrent autem quamplurima) Præceptorem nostrum, hoc est BENEDICTUM XIV. per literas consulet, nos præsenti ejusdem eloquentia perfruemur; quod quanti sit, norunt ii, qui ex uno quidem colloquio plura se didicisse lætati sunt, quam ex assidua multorum librorum lectione discere potuissent.

Doleo, Auditores, ac vehementer angor iis me temporis angustiis esse conclusum, quæ arctissimos orationi meæ ad dicendum cancellos circumdent; neque enim benevolentia vestra, quam singularem experior, me abuti ulterius decet. Itaque non sum commemoraturus, quod ad temporis hujus opportunitatem spectat, maximum scilicet studiis nostris & præsidium, & decus adfuturum a plurimis Purpuratis Patribus, qui suum erga Scholam nostram favorem aperrissime professi sunt; Præteribo etiam studia amplissimorum Præsulum, atque doctissimorum hominum certissimis significationibus nobis oblata; Silebo sapientissimam Sacrorum Rituum Congregationem suarum partium esse ducturam, huic disciplinæ, ejusque Magistro peculiari nomine ad se pertinentibus semper favere; Hoc unum dicam, quod, quia domesticum est, præterire non possum; omnia nobis fausta ab ipsis Societatis nostræ moderatoribus esse speranda; qui quanti Sacros Ritus faciant, vel ex hoc ipso intelligi potest, quod eosdem libentissimis animis in hoc Gregoriano Licæo publice excipiant; sibique hujusce Scholæ profectum maximæ curæ fore polliceantur.

Ut vero rerum a me tractandarum materiam, argumenta, seriemque vobis exponam, uno verbo dicam: me pleraque e libris SS. D. N. petiturum; quod vobis compertum esse arbitror ex Epistola, quam illius operum editioni præposui. Etenim nihil ferme est in Sacris Ritibus, quod ille aut acutissima ingenii sui perspicuitate non detexerit, aut infinita sapientiæ suæ ubertate non expolierit. Sed tamen hoc primo anno multo strictius ejus scriptis adhærere possumus; non enim solum argumentum, sed methodum ipsam, doctrinam, eruditionem, praxim, quidquid denique optandum est, a tanto Magistro mutuabimur. Labor itaque noster versabitur in Sanctissimis Divini Sacrificii Cæremoniis explanandis, de quibus tantus Pontifex cum multis in locis, tum præcipue in Commentario super hoc argumento eruditissime agit.

Quare cum in publicis Academiis sua etiam Sacris Ritibus Schola debeatur, cum hæc neque alibi aptius, quam Romæ, neque alio tempore opportunius, quam nostro institui possit, cum ad hanc illustrandam, atque amplificandam firmissima concurrant præsidia; vestrum erit Adolescentes optimi (Vos enim extrema hæc alloquitur oratio) vestrum, inquam, erit totos vos his rectissimis studiis devovere. Equidem vobis spondeo, Deoque dante præstabo, mihi neque in veteribus monumentis recensendis fidem, neque in lectionibus conficiendis diligentiam, neque in laboribus perferendis alacritatem, neque in studiis, commodisque vestris augendis propensissimam animi voluntatem defuturam,

SCHOLÆ SACRORUM RITUUM AUDITORIBUS.

DE PERHONORIFICO REGIS FIDELISSIMI TITULO.

FEliciter & auspicato mihi contigit homini Lusitano, ut e suggestu communicare possem novæ Scholæ Sacrorum Rituum Auditoribus summam, quæ perfundor, lætitiam, dum Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Potentissimo Domino meo JOANNI V. Pio, Felici, Augusto perhonorificum *Fidelissimi* titulum prudentissimus rerum æstimator, & infallibilis Christi Vicarius impertitus est; piaculum grande foret, ut in opere ab eodem Sanctissimo Domino conscripto, & *Fidelissimo* Regi dicato, novæ concessionis mentio non fieret. Nunc cum primum licuit communem lætitiam diutius occultare non potui; Unde jam inceptum Opus, & per omnium manus evulgatum operæ pretium duxi gratissima digressione exornare. Sub anni exitum hunc de Sacrificio Missæ Tractatum publicæ disputationi proponemus, & eidem *Regi Fidelissimo*, cui Scholæ primitias in hoc libro dicavimus, Theses ab eodem desumptas consecraturi sumus; tunc locus erit publicæ etiam gaudii nostri significationi: interim, præter ea quæ præfatus sum Auditoribus meis, exhibeo *Summi Pontificis* allocutionem, & litteras Apostolicas, eisque præfigo juramentum a primo Rege nostro in publicis comitiis præstitum, ut clare dignoscatur eumdem Fidei zelum, qui Lusitani Imperii fundatori REGIS nomen comparavit, dignissimo ejus Hæredi *Fidelissimi* titulum addidisse. Omittimus alias Lusitanorum Regum laudes, vel quod omnibus jam notæ sint, vel quod unico testimonio illas comprehensuri facile simus desumpto a Bulla Canonizationis Sanctæ Elisabethæ, quæ etsi ab Urbano VIII. in Sanctorum fastis adscripta fuerit, tamen ultimum illius gloriæ complementum nempe ejus Canonizationis Bullam nostro tempori, & Regnanti Pontifici Deus reservavit. Duo hæc documenta omnibus subsidio erunt, ut quæ deinde publica in panegyri dicenda sunt, dilucide perspiciantur.[1] Igitur Juramentum Magni Regis Alphonsi (cui in iis, quæ supra naturam videntur, humanam tantum fidem juxta Sanctæ Sedis decreta tribui volo) desumam ex libro cui titulus *Apparatus Historicus* &c. Auctore Josepho Pinto Pereira in lucem edito Romæ anno 1728. pag. 1.

Ego Alfonsus Portugalliæ Rex, filius illustris Comitis Henrici, nepos magni Regis Alfonsi, coram vobis [2] bonis viris Episcopo Bracharen., & Episcopo Conimbricen., & Theotonio, reliquisque magnatibus, officialibus, vassalis regni mei, in hac Cruce ærea, & in hoc libro Sanctissimorum Evangeliorum, juro cum tactu manuum mearum, quod ego miser peccator vidi hisce oculis indignis verum Dominum nostrum Jesum Cristum in Cruce [3] extentum in hac forma. Ego eram cum [4] mea hoste in terris ultra Tagum, in Agro Auriquio, ut pugnarem cum Ismaele & aliis quatuor regibus Maurorum habentibus secum infinita millia, & gens mea timorata propter multitudinem, erat fatigata, & multum tristis, in tantum ut multi dicerent esse temeritatem inire bellum, & ego tristis de eo, quod audiebam, cœpi mecum cogitare, quid agerem, & habebam [5] unum librum in meo papillione in quo erat scriptum testamentum antiquum, & testamentum Jesu Christi. Aperui illum, & legi victoriam Gedeonis, & dixi intra me. Tu scis Domine Jesu Christe quia pro tuo amore suscepi [6] bellum istum contra tuos inimicos, & in manu tua est dare mihi, & meis fortitudinem, ut vincamus illos blasphemantes tuum nomen, & sic dicens [7] obdormivi supra librum, & videbam virum senem ad me venientem, dicentemque. [8] Alfonse, confide, vinces enim, debellabisque Reges istos infideles, conteresque potentiam illorum, & Dominus noster ostendet se tibi. Dum hæc video, accedit Joannes Ferdinandus de Sousa [9], vassallus de mea cubiculo, dixitque surge domine mi. Adest homo senex vultque te alloqui; ingrediatur, dixi, si fidelis est. Ingressus ad me, agnovi esse illum quem in visione videram, dixitque mihi: Domine, bono animo esto, vinces, & non vinceris. Dilectus es Domino, posuit enim super te, & super semen tuum post te oculos misericordiæ suæ, usque in sextam decimam generationem, in qua attenuabitur proles, sed in ipsa attenuata ipse respiciet, & videbit; ipse me jubet indicare tibi, quod dum audieris sequenti nocte tintinnabulum [10] romitorii mei in quo vixi sexaginta sex annis inter infideles, servatus favore Altissimi, egrediaris extra Castra, solus sine arbitris [11], ostendere tibi pietatem suam multam. Parui, & reverenter in terra positus, & nuncium & mittentem veneratus sum, & dum in oratione positus sonitum expectarem, secunda noctis vigilia tintinnabulum audivi, & ense, & scuto armatus egressus sum extra castra, vidique subito a parte dextra orientem versus micantem radium, & paulatim splendescens crescebat in majus, & dum oculos ad illam partem efficaciter pono; ecce ipso radio [12] clarior sole, signum Crucis aspicio, & Jesum Christum in eo crucifixum, & ex una, & altera parte multitudinem Juvenum candidissimorum, quos Sanctos Angelos fuisse credo. Quam visionem dum video, deposito ense, & scuto, relictisque vestibus, & calceamentis, pronus in terram me projicio, lachrymisque abunde missis, cœpi rogare pro confortatione vassallorum meorum, dixique nihil turbatus: Quid tu ad me, Domine? Credenti enim fidem vis augere? melius est ut te videant infideles, & credant quam ego, qui a fonte Baptismatis te Deum Verum filium Virginis, & Patris æterni agnovi, & agnosco. Erat autem Crux miræ magnitudinis, & elevata a terra quasi decem cubitos. Dominus autem suavi vocis sono, quem indignæ aures meæ perceperunt, dixit mihi. Non ut tuam fidem augerem hoc modo apparui tibi, sed ut corroborarem cor tuum in hoc [13] conflicto, & initia Regni tui supra firmam petram stabilirem. Confide Aldefonse, non solum enim hoc certamen vinces, [14] sed omnes alios in quibus contra inimicos Crucis pugnaveris, gentem tuam invenies alacrem ad bellum, & fortem, petentem, ut sub Regis nomine in hac pugna ingrediaris, nec dubites, sed quidquid petierint libere concede. Ego enim ædificator, & dissipator Imperiorum, & Regnorum sum. Volo enim in te, & in semine tuo imperium mihi stabilire, ut deferatur nomen meum [15] in exteras gentes. Et ut agnoscant successores tui datorem Regni, [16] insigne tuum ex pretio, quo ego humanum genus emi, & ex eo, quo ego a Judæis emptus sum compones, & erit mihi Regnum sanctificatum, fide purum, & pietate dilectum. Ego ut hæc audivi, humi prostratus adoravi, dicens. Quibus meritis Domine tantam mihi annuntias pietatem, & tu in mea prole, quam promittis, oculos benignos pone,

[1] *Quæ sequuntur Notæ marginales sunt Joannis Caramuelis in loco infra citato.* Diversæ lectiones ex Aglor. Lusitano Cursivo Caractere distinguuntur.
[2] Boni Viri olim, qui hodie Magnates.
Bracharensi.
Colimbriensi.
[3] extensum.
extensum.
[4] meo exercitu.
[5] Biblia.
[6] bellum istud.
[7] *dormivi.*
[8] *Aldephonse.*
[9] nunc Camerarius. *qui dixit mihi,*
[10] Remissorii, legit Brandanus: sed Mariz, Dormitorii.
[11] ut ostendas tibi. *splendor.*
[12] clariori Sole, seu melius: clarius Sole signum.
Dominus suavi præceperunt.
[13] conflictu. *corroborarem.* *conflictu.*
[14] sed omnia alia. *Alfonse,*
[15] Oraculum de ludis. *gentes, ut*
[16] Insigne Lusitaniæ mysticum, *annuncians pieta-*

ne, gentemque Portugallensem salvam custodi, 1 *& si contra eos aliquid paraverie malum, verte illum potius in me, & in successores meos, & populum, quem tanquam unicum filium diligo, absolve. Annuent Dominus inquit: non recedet ab eis, neque a te unquam misericordia mea, per illos enim paravi mibi messem multam, & elegi eos in messores meos in terris longinquis, hæc dicens disparuit, & ego fiducia plenus, & dulcedine redii in castra, & quod taliter fuerit, Juro ego Alfonsus Rex per sanctissima Jesu Christi Evangelia hisce manibus tacta. Idcirco præcipio successoribus meis in perpetuum futuris, ut scuta quinque in Crucem posita, propter Crucem, & quinque vulnera Christi in Insigne ferant, & in anoquoque triginta argenteos, & super serpentem Moysis ob Christi figuram, & hoc sit memoriale nostrum in generatione nostra: & si quis aliud attentaverit, a Domino sit maledictus, & cum Juda traditore in* 2 *infernum maceratus. Facta charta Colimb. III. Kalend. Novembris Æra M. C. LII.*

tem, quidquid jubes faciam, & tu in mea prole &c.
1 Caracte boni Principis.
illud. Aldefonsus. partita.
2 In Inferno.
Aldefonsus.

Ego Alfonsus Rex Portug.	Alfonsus Menen præf. Uliss.
J. Colimb. Episcop.	Gondisalvus de Sousa procur. Visien.
J. Bracharens. Metrop.	Pelagius Menen procur. Inn.
T. Prior.	Suer martin procurat. Colimb.
Ferdinandus Petri Curiæ Dapif.	Menendus Petri pro Magistro Alberto
Petrus Palatii Curiæ signifer,	Regis Cancellario.
Velascus Sancii.	

Ex relato Juramento, in quo Inclytus Alfonsus idiomate Latino Christi apparitionem tam accurate expressit, evidenter demonstratur, quantum in sacris Codicibus, quos secum semper habebat, & quorum lectioni etiam in Castris vacabat, pius Rex esset versatus; ut notavit Illustrissimus D. Hieronymus Osorius Episcopus Algarbiensis *lib. 6. de Regis Institutione, & disciplina.* Ubi laudans antiquos Lusitaniæ Principes, qui temporibus illis incultis, in quibus omnia præclara studia sepulta esse videbantur, multum tamen legebant, & in Literis sacris summo studio versabantur, ita ut si quid ab illis latine scribendum esset, eodem plane stylo scriberent, subdit: *Velut Rex Alphonsus Primus, Regni hujus Conditor, cujus Divina virtus cum admirabili sapientia conjuncta, merito est in omni æternitate celebranda ...... ita tamen ut appareat, illum ex sanctis Literis non vivendi tantum disciplinam, sed dicendi etiam stylum, & rationem percepisse,* Hæc Tullius Lusitanus. Attamen non inficiabor, esse in dicto Juramento aliqua minus Latine dicta, & a Grammaticæ legibus aliquando aberrantia; quæ Joannes Caramuel ad marginem notavit (quod nos etiam fecimus) sed litteram non correxit, nec ausus est emendare; ut nuper fecit nonnemo, sed minus considerate; quia in simili materia omnis correctio est corruptio, & textus adulteratio.

Hujus Juramenti Autographum cum Sigillis, & subscriptionibus Prælatorum, & Procerum totius Regni, extat in Archivo Regii Cœnobii Alcobatiæ Illustrissimi Ordinis Cisterciensis, unde illud transcripserunt Bernardus de Brito *in Chronica Cisterciensi lib. 3. cap. 3.* Antonius Brandaous *in Monarchia Lusitana 3. par. lib. 10. cap. 5.* Petrus de Mariz *in varia Historia Regum Portugalliæ Dialog. 2. cap. 5.* Antonius de Sousa de Macedo *in Lusitania liberata præmio 2. §. 2.* Faria *in Commentariis Lusiadum Cant. 3. stantia* 54. Chrysostomus Henriquez *in fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib. 1. dist. 4. cap. 9.* Angelus Manriquez *in Annalibus Cisterciensibus anno Christi* 1142. *cap. 3.* Jacobus Valdèz *de dignitate Hispaniæ cap. 15. num. 22.* Mayolus *Dierum Canicularium tom. 5. colloquio 5. de dignitatum, ac sessionum differentiis.* Joannes Baptista Birago *nell' Istoria di Portogallo lib.* 1. Alphonsus Loschi *in Compendio historico Domus Austriacæ pag. 75.* Antonius Maria Bonucci *in Vita ejusdem Regis lib. 2. cap. 2.* Caramuel *in Philippo demonstrato lib. 2. disp. 1. art. 7. num. 21. cum sequentibus.*

Hactenus Josephus Pinto, qui plures alios Auctores citat, quorum omnium tres seligam, duos exteros, unum Lusitanum. Postremus hic hostium numerum distincte exprimit; quod si non certo constet, constat tamen fuisse cum nostro exercitu nulla ratione comparandum. Addam insuper Antiphonam & orationem in antiquissimo Codice repertam, & ab eodem Pinto allatam pag. 216. in qua eadem refertur Domini erga Lusitanos clementia.

Navarrus *in Relectione Cap. Novit. de Judiciis, notab. 3. num.* 149. loquens de Regnis Lusitaniæ, Hispaniæ, Galliæ, & Germaniæ, ita inquit: *Hæc Regna, Imperia, omnia sunt approbata per Ecclesiam universam .....* Immo, & eorum aliquod per Deum Optimum Maximum supernaturaliter, ut hoc florentissimum Lusitaniæ per quinque Christi Stigmata *Divo* Alfonso hujus nominis, & omnium Regum Lusitanorum Primo divinitus (quæ Divina Clementia fuit) ostensa, & in Insignia Regia insigni pietate in æternum suscepit.

Bozius *de Signis Ecclesiæ tom. 2. lib. 17. cap. 7.* Alfonsus Portugalliæ Rex Primus patri Henrico successit anno millesimo centesimo duodecimo. Hic commissurus prælium adversus quinque Saracenorum Reges, cum trepido prorsus animo esset, confirmatus est a Christo in somnis, jussusque in aciem descendere, Signumque attollere, cui quinque ipsius Vulnera, quæ ostendebat, depicta essent. Egit hoc Alphonsus, & nobilissimam victoriam reportavit. Ex illo insigne Regibus Portugall. fuit quinque Christi Plagis ornatum vexillum.

Franciscus Macedo *in Prop. confut. 20. §. 1.* loquens de Rege Alphonso, ait: Ejus victoriæ fidem excedunt, nisi auxiliarium Superum ope &c. Innumerabiles Maurorum Copias, nimirum sexcenta millia * a quindecim minoribus Regulis, Regibus quinque, Ismario Imperatore Regio in aciem eductas exercitu modico, ad decem militum millia, qui posset, nisi authore, & duce Christo, qui ei Crucifixus apparuit, ad internecionem prope delere?

* Hostium numerus eruitur etiam ex antiquo Codice, quem ex suo originali transcribit studiosissimus veritatis Brand. Mon. Lusit. par. 3. lib. 10. pag. 118. ubi inculta prout sæculi ferebat indoles hæc habentur: *Verba nobilium exercitus in Oriquia ad Regem Alphonsum. & bonam* 1 *Amorem, & bonam voluntatem, quam in personam tuam habemus, nos obligat dicere, quod arduum hoc negotium non tentes. Adest periculum, quia cincti a Mauris, illi multi, nos pauci. Bene audisti paulo antea tuos vigilatores, quod sunt infiniti equites, & multo plures pedones, taliter quod unus nostrorum debet præstare adversus centum, & secundum hoc certum est vinci: & quod oblatrant pro victoria, diem ut citius veniat desiderant. Quare rogamus, ut ineas aliquam pacem cum Ismaele per aliquod tempus, ne nos perdas,* 2 *insimul, & Regnum, nostras uxores, & nostros filios. Attendas Regno, & suæ utilitati, & honori, divertas ruinam,* 3 *quam imminet, quod iterum supplices petimus, & cum instantia, ut velis nos ab hoc discrimine eripere.* Qui vero hunc numerum miratus fuerit legat in Gotorum historia apud supra citatum Brandanum lib. 2. cap. 19. Pag. 191. *Item sexaginta milites Christiani duce Alphonso Rege semiarmati* 4 *vincit atque profligavit in agro Salaciensi decem millia peditum bene armatorum, & quingentos equites ferocissimos, quod fuit instar ingentis miraculi.*

1 Amor, & bona voluntas.
2 quæ imminet.
4 vicerunt, profligaverunt.

An-

Antiphona, de qua supra.

I*Nvictissime Rex Alphonse, propugnator strenue, nostri Regni defensor sanctissime, qui mox a puero in fide Beatæ Virginis, Matris Dei, Dominæ Nostræ, susceptus, cujus oraculo, & patrocinio tibiarum sanitatem recepisti: ac ubi in maturam ætatem pervenisti, Fidei armis spei galea præmunitus & zelo Charitatis accensus, cum quinque Maurorum Regibus, & Imperatore Miramamolino collatis signis, sed parva manu demicasti, ac Christum Dominum nostrum, Cruci affixum, nocte intempesta vidisti, & universa Lusitaniam fidei jugo subdidisti & Regni nomen sublimasti: quæsumus, pro nobis apud Deum tuis precibus intercedere, ut nos mente puros, Regnum nostrum florentissimus esse velit, & ab omni calamitate munire.*

℣. *Ora pro nobis, famulis tuis, invictissime Rex Alfonse.*

℟. *Ut digni efficiamur promissionibus Christi.*

Oratio.

D*Eus omnium bonorum largitor mellifiue, apud quem summa hominum, Regnorumque potestas est, quique Beatissimum Alfonsum Regem ad Lusitaniæ Sceptrum evexisti, & in hoc Mundo agentem summis beneficiis decorasti concede, quæsumus, ejusdem meritis nostrum hoc Regnum, Reges, Principes, tranquillitate, & optata pace semper gaudere, nosque supplices tuos virtutum omnium incrementis sic ejusdem Regis Alfonsi vitæ instituta sectari, ut gloriæ quoque participes fieri mereamur. Per Dominum &c.*

Præcedens juramentum nuper edidit clarissimus Theatinorum scriptor R. D. Antonius Cajetanus de Sousa Tomo IV. Agiologii Lusitani pag. 290. sub die 25. Julii, ubi Authographum se diligenter observasse ait & supra centum authores maximæ fidei ex omnibus nationibus adducit: hæc tamen omittemus brevitatis causa his tantummodo verbis contenti, quæ profert laudatus Sousa, ab ipso Rege posteritati mandatis: *Tam ego, quam successores mei in perpetuum regnaturi agnoscant habere regnum de manu Dei, qui præsentialiter tradidit eum mibi, ut corde firmo, & charitate perfecta fidem Christianam ab infidelium injuriis defenderem.*

* Quo dilatandæ Fidei zelo, & qua filiali erga Christi Vicarium observantia primus Rex afficeretur, ex litteris ejusdem perspicue evincitur, duas seligo ex supra citato Brandano pag. 210. *SS. Patri, & Domino summo, & Apostolicæ Sedis, per Dei gratiam Pont. Alexandro, Alphonsus eadem gratia Portugallensium Rex, quod devotissimus filius optimo Patri. Satis superque satis novit vestra paternitatis sublimitas, me vestræ Sanctitatis ita esse filium specialem, ut aut nullum penitus, aut vix aliquem mihi per omnia habeatis consimilo. Alii enim Imperatores, Reges, Duces, Principes, cæterique potentes a parentibus propriis terras de jure Beati Petri acceperunt, cum quibus celsitudini vestræ, & Romanæ Ecclesiæ obsequuntur. Cæterum aut nulla superadditione, aut si qua a barbaris nationibus lucrantur, suæ tanquam propriæ potestati adjiciunt. Ego autem cum his, quæ de possessionibus parentum meorum per Dei gratiam mea industria acquisivi Beato Petro fideliter serviens plura quam haberem, per ejus auxilium a Saracenis abstuli, unde ea libens Apostolico Patrimonio adjeci animo gerens* strenuus Beati Petri miles existere, *& vestræ Paternitatis semper jussionibus obedire &c.*

Pag. 215. *Dono Adriano summo Pontifici suo venerabili Patri Alphonsus Portugallæ Rex, quidquid Patri filius, & quidquid potest in utroque sæculo optari melius. Non ignoret sublimitas vestra Pater Sancte me militem vestrum, & devotum filium esse velle, sicut sum Apostolicorum, qui fuerunt ante vos, & nimium vestra benedictione velle perfrui, Ideo quod attentius commendo me Sanctitati scilicet, & majestati vestræ per omnia &c.*

SS.

SS. DOMINI NOSTRI

BENEDICTI PAPÆ XIV.

Allocutio habita in Consistorio Secreto Feria secunda die 21. Aprilis 1749.

Qua Sanctitas sua declarat, se Motu proprio perpetuo contulisse perhonorificum titulum Fidelissimi *Serenissimo Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, ejusque Successoribus Regibus ob præclara ipsius Regis, & Majorum suorum Regum de Fide Catholica, & Sede Apostolica optime meritorum gesta.*

VENERABILES FRATRES.

Consentaneum plane, immo & necessarium arbitramur declarare Vobis, quemadmodum in præsentia declaramus, carissimo in Christo Filio nostro Joanni Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, ejusque Successoribus, collatum a Nobis fuisse perhonorificum *Fidelissimi* Titulum, qui merito quidem ipsi tribuendus videbatur. Etenim toto vitæ suæ cursus præclarissima gessit, ut Catholicæ Religionis gloria, & hujus Sanctæ Sedis dignitas magis amplificaretur. Dubitandum quoque non est, Successores, ipsius hoc honoris Titulo inflammandos esse vehementer, & maximo studio excitandos, ut propositum ante oculos exemplum pari virtute æmulentur.

Procul dubio non ignoratis, ineunte sæculo duodecimo, Mauris e Portugalliæ Regno depulsis, illos statim Reges omnem operam contulisse, ut Catholicam Religonem in sua Ditione illibatam tuerentur; & cum deinde plures Asiæ, Africæ, Indiarumque, & Americæ populos in suam potestatem redegissent, barbaras gentes sanctissimæ Religionis mysteriis imbuendas curasse, accitis peritissimis Ministris, qui recentem Domini Vineam diligenter excolerent. Inter eos recensendus est S. Franciscus Xaverius, qui Joannis III. Portugalliæ Regis præsidio, ac tutela uberrimos, totoque Orbe celeberrimos fructus in illis Regionibus collegit, uti non solum auctoritate Scriptorum, sed ipsius S. Francisci ad Joannem Regem epistolis plane comprobatur; ex quibus etiam clare deprehenditur, magna cum gloria, Fideique incremento, iis omnibus Virum Apostolicum satisfecisse, quæ Paulo Tertio Prædecessore nostro illi præscripta, ac demandata fuerant.

Sebastianus Rex, de cujus laudibus nulla unquam ætas conticescet, circa dimidium sæculi decimi sexti Portugalliæ Regnum administrandum suscepit. Ille sigulari virtute præditus, potentissimo exercitu comparato mare transmisit, Mauris bellum indixit, cum quibus fortissime decertans, honestissima morte gloriam adeptus est immortalem.

Si quis autem amplissimas victorias, quas Portugalliæ Reges in remotissimis etiam partibus Africæ consecuti sunt, admirari cupiat, in Apostolicis Litteris Pii IV. Prædecessoris nostri, quæ in Ecclesiæ Annalibus referuntur, descriptas legere poterit. Ex illis quoque percipiet, innumerabilem pene Indorum multitudinem armis subactam, eo fructu cumulatam fuisse, ut Christianam Fidem agnoscerent, & amplecterentur. Insuper ex Apostolico Brevi ejusdem Pontificis ad ipsum Regem Sebastianum intelligimus, tantam in bellis sucipiendis victoriisque referendis virtutem eum Regem divinitus obtinuisse, ut cæteros omnes Majores suos gloriæ magnitudine facile exæquarit. Quamobrem S. Pius V. Prædecessor noster (uti sincera quædam monumenta testantur) potestatem fecit eidem Sebastiano Regi eum honoris Titulum seligendi, quem magis expeteret, se paratum esse declarans, ipsius voluntati morem gerere, ut debitam videlicet rebus præclarissime gestis mercedem impertiret. His respondit Sebastianus Rex, se nihil magis optare, quam ut Filii nomen, ac Titulum erga Romanum Pontificem obsequentissimi palam ostenderet, ac probaret; resque propterea infecta remansit.

Idem procul dubio nunc etiam contigisset, si exemplo S. Pii V. Prædecessoris nostri inhærentes, carissimo in Christo Filio nostro Joanni Portugalliæ, & Algarbiorum Regi honoris Titulum, quem vellet, eligendi potestatem fecissemus. Quapropter præteritarum rerum experientia edocti, ne ullum impedimentum objiceretur voluntate nostra ipso *Rege* inconsulto, perhonorificum *Fidelissimi* Titulum Nos ipsi excogitavimus, quem eidem Regi, ejusque in Regno Successoribus, uti jam superius indicavimus, elargiti sumus. Porro, quam præclara sint hujus Regis in Christianam Rempublicam merita, satis superque testantur Apostolicæ Litteræ Clementis XI. Predecessoris Nostri, quas duo volumina in lucem edita complectuntur.
Siquidem, ut ejusdem Pontificis voluntati, & consiliis obsecundaret, plurimas in subsidium naves suppeditavit quo tempore Turcarum Tiranus Insule Corcyrensi cum validissimo exercitu imminens, non solum Venetorum Reipublicæ, sed universæ quoque Italiæ & huic Urbi quæ totius Christianæ Religonis caput est, perniciem, & calamitatem minabatur.

Nos ipsi jure, ac merito testari possumus, & revera testamur, eumdem Regem suam nunquam operam a nobis desiderari passum esse, ubi res fuit vel de retinenda, augendaque Religione, vel de hujus Sanctæ Sedis dignitate tuenda. Insuper Nobis Pontificatum gerentibus, nonnullos Episcopatus fundavit in remotissimis Dominii sui partibus, ubi solum Infideles versabantur, videlicet, ut Christiana Fides ibidem propsgaretur. Omittemus hic verba facere de msximis, ac plane *Regiis* sumptibus, qui ab ipso fiunt, ut Ministris ad obeundas sacras Missiones necessaria suppeditentur. Taciti tamen præterire non debemus victorias, quas recenter in Asia comparavit; & novas, quas suscepit expeditiones; & hujusmodi profecto bella libenter cum illis comparabimus, quæ Gennadius Patricius, & Exarchus Africæ feliciter gessit; & eadem prorsus affirmabimus, quæ de illis S. Gregorius Prædecessor noster ad ipsum Gennadium scripsit his verbis *Ubi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio? Quæ & bella Vos frequenter appetere, non desideria fundendi sanguinis, sed dilatandæ causa Reipublicæ, in qua Deum coli conspicimus, loquitur; quatenus Christi nomen per subditas gentes Fidei prædicatione circumquaque discurrat.* Ejusdem S. Pontificis verbis prosequemur: *Plurima pro pascendis ovibus B. Petri Apostolorum Principis utilitatibus excellentiam vestram præstitisse didicimus.* Orationem tandem nostram absolvemus, quemadmodum & S. Gregorius epistolam absolvit suam: *Persolventes paternæ charitatis alloquium, petimus Dominum, Salvatoremque nostrum, qui Eminentiam vestram pro solatio Sanctæ Reipublicæ misericorditer protegat, & ad dilatandum per finitimas gentes nomen ejus magis magisque brachii sui firmitate confortet.*

Habetis, Venerabiles Fratres, quæ a Nobis peracta sunt quæque Nos ad ea peragenda impulerunt.

SS.

SS. DOMINUS NOSTER
BENEDICTUS PAPA XIV.

Confert in perpetuum Serenissimo Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, ejusque Successoribus Regibus Titulum Fidelissimi *ob insignia ipsius Regis, & Prædecessorum Regum promerita, eximiumque zelum in* Fide Catholica *continuo studio propaganda.*

CARISSIMO IN CHRISTO FILIO NOSTRO JOANNI

Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Fidelissimo.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Carissime in Christo Fili Noster Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

MAxima ac tam præclara Illustrium Regum Portugalliæ, & Algarbiorum habentur, & re ipsa sunt, non tam invictissimæ in debellandis, sibique subjiciendis tot barbararum, remotissimarumque nationum Populis, Provinciis, & Regnis potentiæ decora, quam Christianæ pietatis, atque incredibilis, flagrantissimique pro Catholica Fide in vastissimas illas, quas sub suam redigebant potestatem, statim invehenda, propagandaque & necessariis, opportunisque ingentium pecuniarum Sacrorumque Ministrorum subsidiis fovenda, confirmandaque zeli insignia facinora, ut jure ac merito non solum ubique gentium ab omnibus commendati, sed a Romanis præsertim Pontificibus Prædecessoribus Nostris, ad quos supremas Jesu Christi Regis Regum, & Domini Dominantium vices in terris gerentes circumspecta sua providentia egregios viros de eadem Catholica Fide, & Apostolica hac Sancta Sede benemerentissimos singularibus laudibus, ac peculiaribus honorum titulis decorare, & illustrare in primis spectat, debitis Apostolicæ laudationis præconiis & eximiis Pontificiæ benignitatis gratiis, favoribus, privilegiis, & indultis cumulati.

Quemadmodum autem, Majestas Tua, præ cæteris Portugalliæ, & Algarbiorum Regibus Prædecessoribus tuis magno pii, regiique animi tui fervore Catholicam Fidem non modo in omnibus ditionum tuarum, sed in alienis quoque regionibus ab inita Regnorum tuorum possessione promovere, & urgere, verum etiam tot sapientiæ, industriæ, pietatisque consiliis, & immensis opum profusionibus tueri, & conservare contendens, maximus emineas, & prædiceris; ita Majestatem Tuam Prædecessores itidem Nostri Romani Pontifices fel. rec. Clemens XI. Innocentius XIII. Benedictus pariter XIII. Clemens XII. ac Nos ipsi laudatissimis eorumdem vestigiis inhærentes non omisimus iis paternæ benevolentiæ, auctoritatisque testimoniis prosequi, quibus notum omnibus fieret, quanti Te, inclytamque Nationem Lusitanam tuam faciamus, quantoque in honore, ac pretio habentes ad utriusque decus, commodum, & incrementum advigilemus. Porro haud satis aptis verbis explicare, Tibique re ipsa contestari possumus incredibilem paterni animi nostri alacritatem, studiosamque ad Majestati Tuæ amplius gratificandum voluntatem; sed Tibi persuasum esse volumus, Nos, qui Majestatem Tuam præcipua charitate complectimur, paterna sollicitudine affici, ut insignem aliquem honoris Titulum, qui & Majestati Tuæ de Catholica Fide benemereri pergenti ad majorem gloriam, & Successoribus tuis Portugalliæ, & Algarbiorum Regibus ad luculentissima pietatis, & virtutis tuæ potissimum exempla imitandum, & pro Catholica Fide pari via, ac ratione adlaborandum perenni deinceps esset incitamento.

Ea propter Motu proprio, non ad Tui, sive alterius pro Te Nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia, maturaque deliberatione, & mera liberalitate nostra, ac de supremæ nostræ Apostolicæ potestatis plenitudine, necnon ducti exemplo tam aliorum Prædecessorum nostrorum, qui Viris Principibus Catholicæ Fidei, & Apostolicæ Sedis studiosissimis titulos & ornamenta largiti sunt, quam potissimum S. Pii V. itidem Prædecessoris nostri, qui el. mem. Sebastiano Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Decessori tuo immensis laboribus, atque opibus pro Catholicæ Fidei propagatione exhaustis honorabilem aliquem titulum tamquam rerum præclare gestarum jugem indicem conferre optabat (etsi Rex ille sapientissimus hac dumtaxat se Obedientissimi Sedis Apostolicæ filii denominatione gloriari respondisset) Te, tuosque Portugalliæ & Algarbiorum Reges pro tempore Successores in perpetuum tamquam Catholicæ Fidei propagatores, titulo, seu denominatione *Fidelissimi* Apostolica Auctoritate tenore præsentium ornamus, & insignimus, atque etiam ab omnibus Regem *Fidelissimum* nominari, appellari, inscribi, dici, haberi, censeri, ac tractari debere volumus, præcipimus, & mandamus.

Decernentes easdem præsentes litteras de subreptionis vitio, aut intentionis nostræ, seu quocumque alio defectu ex quavis etiam quantumlibet justissima, & urgentissima, rationabilique causa nullo unquam tempore a quoquam notari, vel impugnari posse, sed illas validas, & efficaces perpetuo fore, & esse, suosque plenarios, totales, & omnimodos effectus sortiri posse, ac debere in omnibus, & per omnia, ac si Consistorialiter, & de Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio factæ, & in ipso Consistorio nostro Secreto lectæ fuissent: Sicque per quoscumque Judices etiam Imperiali, Regia, Ducali, vel quavis alia excellentia, ac dignitate præditos, & alios Commissarios qualibet auctoritate fungentes, etiam Causarum Sacri Palatii nostri Auditores, & S. R. E. Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, sententiandi, definiendi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, definiri, & interpretari debere ac quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus, ac declaramus. Non obstantibus quibusvis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac Regnorum, Provinciarum, Civitatum, & Locorum quorumlibet statutis, & consuetudinibus etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, privilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, & quantumcumque efficacissimis clausulis, & decretis quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specificata, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma ad hoc servanda foret, eorum omnium tenores præsentibus pro sufficienter expres-

fis

sis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscumque.

Cæterum, Carissime in Christo Fili noster, Rex *Fidelissime*, perge certare bonum certamen Fidei, ut vitæ æternæ præmia ab Auctore Fidei nostræ, & Consummatore Jesu Christo consequaris; dum Nos Majestati Tuæ Apostolicam Benedictionem Cælestis præsidii auspicem amantissime impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 23. Dec. 1748. Pontificatus nostri anno nono.

Gajetanus Amatus.

Loco ✠ Sigilli.

Quoniam vero satis perspecta est & nostrorum Regum erga Apostolicam Sedem pietas, & Lusitanæ gentis in suos Reges amor, facile conjectari licet quo gaudio, & veneratione eæ Pontificiæ Litteræ exceptæ fuerint. Jam alterius quod ex Bulla Canonizationis S. Elisabeth promiseramus, testimonii fidem absolvimus: in ea namque Bulla post exordium ita Summus Pontifex effatur.

Gaudeat in Domino, & in donis gratiæ suæ glorietur felix Lusitaniæ Regnum; sed laudent alii Cœli illius temperiem, amœnas Tagi ripas, divitias ex toto orbe navibus eo illatas & congestas, nobilitatem urbium, hominum ingenium & solertiam, & in remotissimis terrarum orbis regionibus detegendis subjiciendisque felicitatem. Una est, quæ præcipuam ex Sacerdotali ore laudem meretur, & quæ in Sancta Dei Ecclesia merito extolli & prædicari debet, suorum scilicet *Regum pietas & Religio*. Hæc enim Lusitanum Regnum fundavit, hæc ampliavit, hæc ad summam gloriæ & laudis magnitudinem evexit, hæc in ea amplitudine, qua nunc floret, servat, & custodit. Nam Princeps ille, & genere, & virtute clarus Henricus, qui Lusitaniæ Regni decus ac gloriam, barbararum gentium incursu, ac veluti inundatione afflictam, erexit atque instauravit, cum in Hispania adversus Mauros Alphonso VI. strenuam navasset operam, & Theresiam ejus filiam in uxorem, & Lusitaniæ partem in dotem, & præmium virtutis accepisset, eam statim, ereptis e Maurorum potestate aliis oppidis, plurimum auxit: Postea quam vero e Hierosolymitana expeditione; quam pietatis, & religionis studio susceperat, reversus est, nunquam bello contra Mauros abstinuit. Nam quinque supra viginti de Mauris reportatis victoriis, multisque de manubiis ac spoliis hostium templis, ac cœnobiis erectis, ad Asturicam, quam obsidebat, in armis, prout Fidei propugnatorem decebat, ultimum diem obiit. Nec ejus filius Alphonsus tanto patre inferior fuit. Testes sunt Leiria urbs munitissima Mauris erepta. Scalabis inexpugnabile oppidum in potestatem redactum, Olyssippo expugnata; innumerabiles Maurorum & Barbarorum copiæ pauco militum numero pluries disjectæ, unus, & triginta Barbarorum Reges armis devicti. Siquidem nunquam a persequendis bello Crucis hostibus terra, marique cessavit, donec eliminata e Lusitaniæ finibus Mahumetana superstitione, Catholica religio a pluribus annis exul veluti triumphans in propriam sedem reduceretur: Cujus non minus virtus in bello, quam pietas in pace resplenduit. Nam egregio pietatis documento cum ex acie domum redibat, in Monasterium Sanctæ Crucis se recipere, ibique cum Religiosis viris Chorum adire, orare, psallere, sacrisque mysteriis adesse solitum fuisse traditur. Difficilis quidem res esset, si quis Lusitanorum Principum, qui Henrico, & Alphonso successerunt, fortiter, ac pie gesta prosequi, & præstita ab eis in Catholicam Religionem officia recensere vellet. Innumera enim non solum in vicinis, sed in remotissimis partibus adversus Mauros, Turcas, Saracenos, Idolatras bella pro religione suscepta, relatæ victoriæ, parta pietatis trophæa. Ingentes classes adversus Christianorum hostes maximo sumptu paratas, & omni re instructas in ultimas & prorsus ignotas orbis regiones missas quis ignorat? Et antiqua Lusitanorum Regum virtutis exempla adversus Christiani nominis inimicos renovata nostra memoria vidimus, & contra ferales Turcarum debacchantium impetus præsens in Lusitanorum Regum pietate Roma & Italia sensit auxilium. Sed Christianum nomen non solum armis, opibus, & sanguine suo Lusitani Reges tutati sunt, verum etiam longe lateque studio, cura, ac sollicitudine propagarunt; *ut hanc unam egregiam laudem propriam sibi facere velle visi sint Evangelium Christi Domini disseminare, Catholicæ Fidei lucem diffundere, superstitiosos cultus abolere, Crucis vexillum in longe dissitas, & nunquam ab aliis aditas regiones inferre.* Nam eorum opera ora Punica arcibus occupata, mari Atlantico emenso, insulisque per illud sparsis, totaque ulteriore Lybia qua mari lustrata, qua terra penetrata, Arsinario promontorio, Guinea, Zanguebaria, & promontoriis intra & sub Æquatore constitutis, & ultra ad Cancri tropicum utraque Æthiopia, insulisque vastis, Persici & Arabici freti sinubus pervasis, qua Asia ab Africa disjungitur, barbaris atque efferis nationibus venerandum Christi nomen, ac salutaris Evangelii doctrina annuntiata est. Insuper India, qua late intra Indum & Gangem protenditur, transmissa, in Auream Chersonesum, & Sumatram, plurimasque immensi illius Archipelagi insulas ad Moluccas usque, ultimamque Japoniam, & Sinicum Imperium, & Tartarico regno proximas regiones; insuper ad Occidentales Indos cursu deducto, in Pernambucum, Marananiam, cæterasque vastissimæ Brasiliæ terras sacris Ministris, & verbi Dei Concionatoribus Regio sumptu, & Apostolicæ Sedis auctoritate missis, populis habitantibus in regione umbræ mortis, Lusitanorum Regum aliorumque Catholicorum Principum pietate, lux Evangelicæ Fidei affulsit. Profecto admiratione suspici potius, quam pro meritis laudari in Domino potest munificentia, & religio Lusitanorum Regum in large ac splendide protegendis sublevandisque populis ad Catholicam veritatem recens adductis, in alendis, ac sustentandis sacrarum Missionum Ministris, in ædificandis inter barbaras gentes immortali Deo templis, in extruendis Religiosorum virorum Cœnobiis, in erigendis pro erudienda in Catholica religione, & Ecclesiastica disciplina juventute sacris ædibus, & seminariis; aliisque peragendis, quæ ad expellendas Maumethanæ impietatis, vel idololatriæ errorum tenebras, & ad diffundendum Christianæ veritatis lumen conducebant. Itaque tantis pietatis operibus, & tam præclare a Lusitanis Regibus in bello, & pace pro religione gestis, hanc inter cetera amplam mercedem retulit benignissimus Deus, ut in Regia domo ac familia existerent feminæ morum integritate, & vitæ sanctitate illustres, quæ Deo dilectæ, & mundo mirabiles in Servorum Dei numerum a Catholica Ecclesia adscribi merentur; ut si Lusitaniæ Regnum in terris suorum Regum virtute & pietate maxime confideret, majus in Cœlis in suorum Principum sanctitate & meritis incolumitatis suæ præsidium haberet. Ex hoc numero fuerunt Therasia, Sancia, Mafalda, Joanna. Sed præ omnibus & sanctarum operationum laude, & Cœlestium miraculorum magnitudine emicat Beata Elisabeth Regina &c.

I N D E X

LIBRORUM ET CAPITUM.

LIBER PRIMUS

De rebus, quæ generatim ad Sacrificium Missæ necessariæ sunt.

LIBER SECUNDUS

De Missæ partibus.

LIBER TERTIUS

In quo varii proponuntur & resolvuntur Practici casus circa Sacrificium Missæ.

APPENDICES XXI.

AD LIBROS DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO

A SS. D. N. BENEDICTO XIV. P. O. M. conscriptos, excerptæ ex operibus ejusdem SS. Authoris desumptæ, ex quibus etiam quatuor ultima capita libri tertii conflata sunt, videlicet Caput 21. ex Synodo Diœc. lib. 5. Cap. 8., & Cap. 9. excepto ultimo numero. Cap. 22. Ex Institut. 56. exceptis numero 1. sine numeri 4. num. 10. & 11. usque ad 18. inclusive, & numeris 23. 24. & 25. Deinde numeri 10. & 11. ex Institut. 91. exceptis primo lineis. Num. 12. 13. & 14. ex Instit. 56. num. 15. 16. 17. 18. Numerus 25. ex Instit. 47. num. 23. exceptis primis lineis; demum Litteræ Apostolicæ ex primo Bullarii tomo. Cap. 23. ex Institut. 34. §. 3. Caput 24. ex Institut. 34. §. 6. exceptis ultimis lineis, quarum loco adducuntur duo primi numeri ejusdem Institutionis.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova,

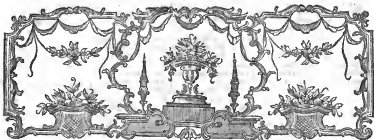
COncediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator di *Venezia* di poter riſtampare il Libro intitolato: *Opere di Benedetto XIV. Tomi* 15. *riſtampa:* oſſervando gli ordini ſoliti in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 19. Marzo 1785.

(Piero Barbarigo Rif.
(Andrea Tron Cav. Proc. Rif.
(Girolamo Ascanio Giustinian Cav. Rif.

Regiſtrato in Libro a C. 152. al N. 1332.

Davidde Marcheſini Segr.

DE SACROSANCTO
MISSÆ SACRIFICIO
LIBER PRIMUS.

DE REBUS QUÆ GENERATIM AD SACRIFICIUM MISSÆ NECESSARIÆ SUNT.

Hujus Operis quod argumentum, qui finis, quæ scribendi ratio.

Uæ nos ad hoc argumentum explicandum impulerint, satis jam constare arbitramur. Illud tamen hoc loco minime tacendum putamus, nos non justum & ex omni parte integrum de Sacrificio Missæ tractatum scribendum suscipere: hanc enim spartam multi, iique magni nominis, Theologi satis ornarunt. Nostrum consilium est, pauca quædam ante Sacerdotum oculos ponere, quæ eos tenere oportet, ut populum de ritibus, cæremoniis, aliisque, quæ ad Missæ Sacrificium pertinent, pro suo munere doceant, idemque, ut decet, sacrificium faciant, gnari quid & quamobrem faciant. Opus hoc dividitur in tres Libros: primus de loco ubi Missa est celebranda, de Vasis Sacris, quibus utimur in Sacrificio, de Sacerdotalibus vestibus; secundus de singulis Missæ partibus, ac de ritibus cæremoniisque cujusque partis præcipua complectitur capita; tertius vero quosdam casus persequitur, qui cum interdum in Missa contingant, minime convenit eam celebranti, quid consilii capiat, non esse consultum.

CAPUT I.

De loco Sacrificii.

Missa in Templis ab Episcopo consecratis, aut in privatis Sacellis Episcopo permissu celebranda.

1. Generatim Missa in templis est celebranda, quæ Episcopus consecraverit, vel ipse saltem, aut Sacerdos aliquis mandato Episcopi benedixerit. Eorum enim benedictio mandari potest ei, qui Episcopus non sit; consecratio vero non item, quæ ab ipso Episcopo, vel ipsius mandato ab alio Episcopo est peragenda. Celebrari etiam potest in privatarum domorum sacellis, impetrata venia ab eo, qui hujusmodi dandæ facultatis potestatem habeat. Interdum tamen peculiare quiddam intervenit, ut etiam extra templa, & privata sacella sacrificium peragi possit; quod multis auctoritatibus e sacrorum Canonum penu depromtis in libro tertio confirmabimus; iu quo de iis, quæ in actione versantur, seu quemadmodum vulgo dicitur, ad praxim pertinent, sermonem habebimus, easque occasiones exponemus, quibus extra templa & privata sacella Missam celebrare liceat, & quæstiones aliquot, quæ ad eam, juxta recentem disciplinam, in privatis sacellis celebrandam attinent, enodabimus. Quamobrem in præsentia de loco, in quo Ecclesiæ primordiis, atque etiam medii ævi temporibus Missæ sacrificium peragi consueverat, disseremus.

Auctoritates duæ ex novo Testamento, quæ ad locum pertinent, ubi temporibus Apostolicis Missa celebrabatur.

2. Narrat in Actis Apostolorum cap. 20. S. Lucas, Fideles in tertiam domus contignationem, ubi plures accensæ erant lampades, *ad frangendum panem* convenisse; in eo cœnaculo cum Paulus disputaret, adolescentem quemdam nomine Eutychum somno gravatum e fenestra, in qua asséderat, decidisse, & a Paulo vitæ restitutum; Apostolum postea, sumto Eucharistico pane, ceterisque distributo, illinc abiisse. Idem Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. ait, eam Corinthiorum fuisse consuetudinem, ut cum ad Cœnam Domini convenirent, suam quisque cœnam secum afferret, ex quo fiebat, ut alius quidem ad satietatem comederet, alius esuriret; eosque increpans monet, ut si eos comedendi cupiditas tenet, domi quisque suæ comedat. *Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum?* Addit, ejusmodi morem in Ecclesiæ Dei contemtum vertere, *Ecclesiam Dei contemnitis*; aut in pauperum confusionem, *aut confunditis eos qui non habent*.

Expenditur locus supra citatus ex 1. Ep. ad Cor. cap. 11.

3. Ex priore Actorum loco colligi posse videtur, Missam in tertia ædium contignatione celebrari consuevisse; ex posteriore autem quispiam arguere posset, jam tum publica extitisse templa, in quibus perageretur Sacrificium Missæ, & panis Eucharisticus distribueretur. Verum tamen id

affirmari non potest: locum enim illum ex Epistola ad Corinthios ita interpretantur Viri gravissimi, ut Corinthii sequuti exemplum Christi, qui Sacram Eucharistiam post cœnam instituit & distribuit, prius dapibus vescerentur, ac deinde panem Eucharisticum sumerent, atque ita divites opipare epularentur; contra egeni & pauperes aut nihil aut pauxillum comederent; ex quo plurima orirentur incommoda & scandala, quæ Apostolum ad eos gravibus verbis castigandos impulerunt. Ceterum ex Apostoli verbis non est exploratum, id fieri consuevisse in templo. Nam verba illa, *Ecclesiam Dei contemnitis*, non ita sunt accipienda quasi domum significent, quo Fideles convenirent, sed, ut plures interpretantur, cœtum Fidelium, qui Ecclesia Dei appellatur, & quem se cibo vinoque ingurgitantes dedecorabant. Vide Estium in Commentar. ad cap. 11. Epistolæ 1. ad Corinth.

Primis Ecclesiæ sæculis etiam extra templum, ubi templi copia non esset, Missa celebrabatur.

4. Quamobrem ut aliqua lux affulgeat locum investigantibus, quo primis Ecclesiæ sæculis Missa celebrabatur, Ecclesiasticæ Historiæ libri sunt adeundi; quibus docemur, primis Ecclesiæ sæculis aliquando in templis, aliquando etiam, cum in iis celebrandi copia non esset, extra templa Missæ sacrificium esse peractum; constantem tamen, ac perpetuam fuisse disciplinam, ut cum facultas daretur, semper in templis locisque Deo consecratis Missa celebraretur.

In ipsis Ecclesiæ primordiis probatur Missam celebratam esse in templis.

5. Vel a primis Christianæ Religionis temporibus in templis Missæ Sacrificium fieri consuevisse diximus. Nam magnus Baronius ad annum Chr. 57. num. 98. Sanctorum Pii I. & Evaristi Romanorum Pontificum, tum Eusebii & Optati, atque etiam ipsorum Ethnicorum testimoniis probat, in ipsis Ecclesiæ primordiis fuisse Romæ plura templa. Hæc modo *Dominicum*, modo *Domus Dei*, modo *Basilica*, modo *Memoria*, modo *Martyrium*, modo *Titulus* appellabantur. Primo Ecclesiæ sæculo Ignatius Martyr Episcopus Antiochenus Epistola ad Magnesios eos hortatur, ut in locum, quod *Templum Dei* nominatur, conveniant; & in Epistola ad Philadelphios, *Una*, inquit, *est caro Domini nostri Jesu Christi, & unus Calix in unionem Sanguinis ipsius, unum altare, & unus Episcopus cum Presbyterio & Diaconis conservis meis*. Et vergente in finem secundo sæculo scripsit Tertullianus lib. de Idololatria: *Tota die ad hanc partem zelus Fidei perorabit ingemens, Christianos ab Idolis ad Ecclesiam venire, de adversaria officina in domum Dei, attollere ad Deum Patrem manus matres Idolorum*. Si vero his, & aliis quamplurimis Veterum Scriptorum sententiis quæ facile adduci poterant, clare deducitur etiam a primis sæculis Ecclesias extitisse, nullus erit qui in dubium revocare possit, Missas inibi celebrari solitas.

Varia templi nomina.

Sæviente persecutione nullus erat locus, quo Missa non celebraretur.

6. Diximus itidem, vel ab initio Christianæ Religionis, si celebrandi in templo non daretur copia, Sacrificium Missæ extra templum esse peractum. Constans enim traditio est, B. Petrum Apostolum a Pudente Senatore Romæ domi suæ esse exceptum; eo Christianos ad sacram Synaxim convenisse; eam Pudentis domum esse, quæ nunc dicitur templum S. Pudentianæ; ut videre est in Notis ad Martyrologium Romanum Baronii ad diem 19. Maji. Nobilissimum fuit ineunte quarto sæculo S. Saturnini & Sociorum Martyrium, cujus Acta refert Ruinartius. In his proditum est, sub Diocletiano & Maximiano templa fuisse eversa · vetitum ne sacri celebrarentur ritus; neve divini Conventus agerentur. Relatum est in eadem Acta, Saturninum Presbyterum cum Lectoribus Saturnino & Felice filiis, aliisque septem & quadraginta sociis, frustra Diocletiani edicto reclamante, Missam celebrasse: *Namque in Civitate Abitinensi in domo Octavii Felicis, cum bellica caneret tuba, Dominica signa gloriosi Martyres erexerunt, ibique celebrantes ex more Dominicum, a Coloniæ Magistratibus, atque ab ipso milite stationario apprehenduntur Saturninus Presbyter cum filiis quatuor, idest Saturnino juniore, & Felice Lectoribus, Maria Sanctimoniali, Hilarione infante*.

Quid sit Collectas facere, Collectas celebrare, & quid sit Dominicum.

7. Ostendit Ruinartus, celebrare *Dominicum* idem esse, ac Missam celebrare. In iisdem Actis Thedica Martyr in tormentis confessa est, *integre se celebrasse Collectam, quando cum ipsis etiam Presbyter fuerat*. Dativus, cum ab eo quæreretur, apud eadem Acta, *utrum in Collecta fuisset*, respondit, cum venisset, jam cœptam esse Collectam, sed *Dominicum cum fratribus congrua devotione celebrasse*. Et Saturninus respondit Proconsuli: *Securi Dominicum celebravimus. Proconsul ait: Quare? Respondit: quia non potest intermitti Dominicum*. Verba illa sunt notatu dignissima, *integre Collectas celebrare*, quod idem est ac Missas celebrare; Collectæ enim nonnisi præsente Presbytero, qui consecraret, integre possunt celebrari. Adnotanda etiam illa: *Collectas facere; Collectas celebrare*, quæ adesse Missæ significant, quod colligitur ex S. Gregorio Turonensi de Gloria Martyrum lib. 1. cap. 55. de Gloria Confessorum cap. 65. Huc quoque pertinet, Missas celebratas esse in carceribus, quod apparet ex S. Cypriani Epist. 5. ad Presbyteros & Diaconos; quod monuit Sanctus Martyr, ut ad carceres, ubi in vincula Christi Confessores conjecti essent, clanculum, ne ab Ethnicis deprehenderentur, ad Missam celebrandam accederent. Cum vero teterrimæ illæ in Christianos persecutiones sævirent, nullus fere non erat locus, ubi Missa celebraretur. Locus est in Constitutionibus Apostolicis lib. 6. cap. 30. *Acceptabilem Eucharistiam offerte in Ecclesiis vestris, & in Cœmeteriis*; & in Actis Martyrii S. Stephani Papæ: *Romæ in Cœmeterio Callixti in persecutione Valeriani, dum Missæ Sacrificium perageret, supervenientibus militibus, ante Altare intrepidus & immobilis cœpta mysteria perficiens, in sede sua decollatus est*. Ita Martyrologium Romanum ad diem 2. Augusti. Cum in Christianos itidem sæviretur, tradit Dionysius Alexandrinus apud Eusebium lib. 7. Eccl. Hist. vetitum, ne Christiani conventus agerent, ac deinde subjicit cap. 22. *Cumque ab omnibus fugaremur, atque opprimeremur, nihilominus tunc quoque festos egimus dies. Quivis locus, in quo varias ærumnas singillatim pertulimus, ager, inquam, solitudo, navis, stabulum, carcer, instar Templi ad sacros conventus peragendos fuit*.

Constantem fuisse probatur disciplinam celebrandi Missam in templis, iisque consecratis.

8. Postremo diximus, constantem ac perpetuam fuisse in Ecclesia disciplinam, ut semper in Templis, ubi copia sit, Missæ sacrificium celebretur. Locus est luculentissimus S. Basilii libro de Baptismo cap. 8. *Nobis periculum est male obiti mandati, si loci dationem neglexerimus, maxime si Sacerdotii mysteria in locis profanis celebraverimus, propterea quod ea res indicium haberet contemtus in celebrante, offendiculum quoque generaret*. Apertissimum etiam est Cyrilli Alexandrini testimonium libro adversus Anthropomorphitas cap. 12. *Donum sive oblatio, quam mystice celebramus, in solis Orthodoxorum sanctis templis offerri debet, neque alibi omnino. Qui secus faciunt, aperte Legem violant*. Quin etiam constans disciplina semper fuit, ut non modo in templis, si fieri posset, sed in templis consecratis Sacrificium Missæ perageretur. Quapropter tota Athanasii Apologia ad Constantium in eo versatur,

tur, ut falsum demonstret rumorem illum qui percrebuerat, sanctum Episcopum in templo non consecrato Missam celebrasse: *Caeterum quia de magno templo magnum crimen concinnant, quod ibi Synaxis habita sit, priusquam absolutum esset:* En crimen; cui diluendo respondet Athanasius, se in solemnibus Paschae sacra perageotem mysteria in templo, quod populum universum non caperet, invitatum esse a Fidelibus in novum, quod amplius esset, nondum tamen consecratum, ut in eo sacrae precationes commodius fierent; se autem primum reluctantie, multos inde abiisse, in agrum egressos, ut ibi sine turba & incommodo orarent: quod cum minime decere reputasset, se passum esse, ut populus in templum recens extructum necdum consecratum ingrederetur, ut in eo Dominum Deum precaretur; id vero nihil impedire, quominus ipsum consecraretur templum; idque ait futurum, si Constantii, cujus sumptibus templum excitatum fuerat, accessisset consensus. *Hujus ergo Dedicationis tu, Litterarum studiosissime Imperator, auctorem esse oportet. Locus enim ille precibus in eo fusis ante expiatus praesentiam tuae pietatis requirit: hoc enim solum ei deest ad plenum ornatum.*

Templorum consecratio ex Apostolica institutione. 9. Quod si de templorum consecratione pauca quaedam velimus attingere, profecto sacrum illum Ritum e veteri Testamento in novum Apostolica institutione existimamus esse traductum, quem statim utraque Ecclesia Orientalis & Occidentalis sunt amplexatae. Neque enim eam caeremoniam excogitavit S. Evaristus Pontifex, quem vere possumus dicere quosdam Ritus tantummodo addidisse, ut ostendit Cardinalis Bona Rerum Liturg. lib. 1. cap. 20. num. 3. Et Pagius in Vita S. Evaristi num. 3. Quapropter Eusebius Caesariensis Eccl. Hist. lib. 10. cap 3. Constantino Sacris Religionis nostrae initiato laetitiam commemorans, quam ex ea re Christiani coeperant, tradit tum templa extructa fuisse & consecrata; eumque Ritum innuit jam fuisse antea introductum, sed persecutionum tempore intermissum; tandem, pace per Constantinum Ecclesiae reddita, revocatum. *Votivum nobis ac desideratum spectaculum praebatur, Dedicationum scilicet Festivitas per singulas Urbes, & Oratoriorum recens structorum Consecrationes.* Et paullo post: *Jam vero Antistitum absolutissimae caeremoniae & accurata sacrificia Sacerdotum, & Divini quidem augustique Ritus hinc Psalmos canentium, & reliquas nobis divinitus traditas voces auscultantium, illinc divina & arcana obeuntium ministeria.* Proditum est in Lege, Moysem tabernaculum consecrasse: *Unxit & sanctificavit eum omnibus vasis suis altare, & similia*, ut est in Exodi cap. 40. & Numer. cap. 7. quod quidem Consecrationis nostrorum templorum figura quaedam fuit, si erudito Petavio habenda fides sit de Ecclesiast. Hierarch. lib. 3. cap. 5. Salomon etiam solemnem Templi Dedicationem celebravit: *Dedicavit Domum Dei Rex, & universus Populus*, Paralipomen. 2. mactavitque duo & viginti millia boum, & sex & viginti millia arietum. Judas Machabaeus, postquam foedis superstitionibus pollutum Templum expiavit, & altare lapideum posuit, Encaenia celebravit, seu quod idem est, Festum Dedicationis, teste Isidoro, qui lib. 1. de Ecclesiast. Officiis cap. 35. scribit: *Encaenia Festivitas erat Dedicationis Templi.* Eam vero Festivitatem constat Judaeos celebrasse etiam Jesu Christi tempore, qui eam praesentia sua illustravit Joan. cap. 10.

Temere & impie Calvinus templi consecr. 10. Haec vero sacrarum Scripturarum loca non modo evincunt a Judaeis ad Christianos templi consecrationem manasse, sed etiam luculenter ostendunt, quanta injuria, quamque temere Calvinus sacrum ejusmodi Ritum irriserit Instit. lib. 3. cap. 20. *Calvinus consecrandi templum irridet.* Facile enim ea diluitur ratio, cui potissimum ille innititur, parietes nimirum res esse inanimes, quae ut gratiae, ita etiam consecrationis recipiendae aptae non sunt; nam *Ecclesia materialis* ideo consecratur, ut sanctificatio illa repraesentetur, quam *Ecclesia formalis* seu coetus Fidelium per Passionem Christi consequutus est, ut docet D. Thomas 3. part. q. 83. art. 3. ad 2.

11. Hactenus de primis Ecclesiae saeculis. Medii vero aevi temporibus eadem plane fuit quae vetustis illis saeculis disciplina. Ecclesiasticis enim sanctionibus vetitum est, ne quisquam extra templum nisi necessitate adactus Missae Sacrificium peragat; & si quidem necessario coactus Sacerdos extra templum sacrificet, jubent Ecclesiae leges, id supra petras fieri, quas Episcopus consecraverit. *De loco, ubi celebranda est Missa, exponitur medii aevi, ac novissima denique disciplina.* Cujus rei argumenta depromi possunt ex Dacherii Spicilegio tom. 1. pag. 403. Sirmondo tom. 2. nuperrimae edit. pag. 668. & 669. Thomassino par. 1. lib. 2. cap. 25. num. 2. & seq. tom. 10. Hist. Eccl. Fleury pag. 264. & tom. 5. Hist. Eccl. Gallicanae Longueval pag. 318. & 374. Temporibus haud multum ab aetate nostra remotis actum de usu tollendo celebrandi Missas in privatis domibus seu earundem sacellis, ut constat ex Collationibus trium Cardinalium & quinque Praelatorum, quos Ecclesiae reformationi Paulus Tertius praefecerat, & quorum consultationes referuntur tom. 18. Eccl. Hist. Fleury, ubi pag. 167. articulum reperies, qui ad rem pertinet, de qua agimus. Verum, ut in tertio libro suo loco dicemus, res eo deducta est, ut Episcopi nulli deinceps facultatem concederent in Oratoriis privatarum domorum celebrandi Missam, & ejusmodi concedendi facultatem soli Romano Pontifici potestas reservaretur. Hoc modo sublatus malus usus, nec tamen, ut ajunt, radix convulsa. Non enim apud severiorem etiam antiquitatem novum est, Missam in privatarum domorum Oratoriis celebrari. Nam D. Paulinus in vita S. Ambrosii narrat, dum Romae esset, ab illustri quadam matrona, quae trans Tiberim habitabat, invitatum S. Ambrosium Missam in ejus domo celebrasse; quod animadvertit Pamelius Canonicus Burgensis in Liturgia Latinorum tom. 1. pag. 291. & in Sacramentario Gallicano, quod in tom. 1. Musei Italici edidit Mabillonius pag. 364. habetur Oratio dicenda in Missa, quae celebraretur *in domo cujuslibet*. Illustre quoque exemplum educitur ex lib. 5. Epist. 43. S. Gregorii. Venantii cujusdam oblationem recusaverat Episcopus Syracusanus, nec sinere voluerat, ut in ejus domo Missa celebraretur; quamobrem illum hortatur S. Pontifex, ut oblationem accipiat, & Missam in ejus domo celebrari patiatur, immo ipse Missam celebret, ut reconciliatam inter eos gratiam omnibus palam faceret: *Et in domo ipsius Missarum peragi mysteria permittatis; aut sicut scripsimus, si fortasse volueris, per vos debeatis accedere, & celebrando apud eum Missas priorem gratiam reformare.* Quod etiam observavit Casalius de veteribus sacris Christianorum Ritibus cap. 9. pag. 74. edit. Romanae anno 1647. De hujusmodi tamen privatis Oratoriis Ecclesiam novimus aliquid interdum decrevisse: ex quo satelligi potest, eorum quidem malum usum, non usum ab ea improbari. Malus autem eorum usus est, si quis in iis Oratoriis sacras illas caeremonias peragi postulet, quae in templis sunt peragendae, aut Missas iis diebus celebrari, quibus Missas in privatis Oratoriis celebrare non licet. Concilium Trullanum can. 31. haec statuit: *Clerici qui in Oratoriis*, quae

quæ sunt intra domos, ministrant, vel baptizant, hoc illius loci Episcopi sententia facere debere decrevimus: & can. 59. *In Æde Oratoria, quæ est intra domum, Baptismus nequaquam peragatur*. In Agathensi quadam Synodo sexto sæculo habita vetitum legimus, ne quis in privatis sacellis Missam celebret, cum aguntur festa maxima, cujusmodi sunt solemnitates Paschatis, Nativitatis D. N. Jesu Christi, Epiphaniæ, Ascensionis, Pentecostes, Nativitatis S. Joannis Baptistæ. Iis enim diebus quisque Missæ in Parochiali Ecclesia adesse jubetur. Idem etiam statuit Aurelianense Concilium sexennio post habitum, cujus Decretum refert Gratianus in can. *Nulli* de Consecrat. Distinct. 1. Quæ de privatis hujusmodi Oratoriis alia restant monumenta etiam remotioribus ab ætate nostra temporibus, reperias apud Bocquillot Tractatu Historico Liturgiæ sacræ lib. 2. cap. 7.

Bedæ locus, ab Hildebrandi Heretici calumniis vindicatur.

12. Venerabilis Beda Historiæ suæ lib. 6. cap. 9. conquetitur, summates Viros eo tempore nonnisi orandi causa & Concionem audiendi Ecclesiam frequentare consuevisse: *Nisi orandi, & audiendi verbum causa veniunt*; ac Regem cum quinque aut sex Ministrorum suorum comitatu ad Ecclesiam venire, atque inde, Concione audita, illico abire. Ex quo Bedæ loco Joachimus Hildebrandus hæreticarum partium homo in libro de precibus Veterum Christianorum pag. 33. Ecclesiam Catholicam perperam calumniandi occasionem arripuit. Ait enim, Primores Viros ideo consuevisse post Concionem abire, ne Missæ adessent, quæ jam tum ineptiis & superstitionibus contaminari cœperat. Neminem vero esse putamus, qui venenatam hæretici hominis calumniam non agnoscat. Id enim Beda conqueritur quod cum orandi causa & Concionem audiendi ad Ecclesiam venirent, in Ecclesia itidem Missæ non adessent, sed in privatis quisque suis Oratoriis ante, vel postea Missam audirent: Cumque dubitari nullo modo possit, quin idem prorsus esset Missæ Ritus, quæ in Ecclesia, quam ejus quæ in privatis Oratoriis celebrabatur, amentem illum omnino esse oportet, qui Primores Viros existimet ideo Missæ in Ecclesia adesse noluisse, quod Missa ineptiarum & superstitionum jam plena esset. Nam si vera hæc causa fuisset, quamobrem Missam in Ecclesia non audirent, ne in Oratorio quidem privato Missam sibi audiendam existimassent. De templorum Consecratione loquuntur Theologi, cujus eam rationem afferunt, quod locum ministerio, cui destinatus sit, accommodatum esse oporteat; quamobrem templa, quæ Christiani peragendo Missæ Sacrificio destinaverint, debere omnino consecrari. Videatur Coll. 16. Lucionensis par. 5. p. 558. & seq.

CAPUT II.

De Altare.

Altare lapideum esse oportet & consecratum, aut saltem sacra petra instructum. Recensentur omnia, quibus ornari debet.

1. ALtare, super quo Missæ Sacrificium sit peragendum, lapideum esse oportet, & ab Episcopo consecratum; & si quidem non sit ex lapide, Sacra Petra saltem instrui debet, quam Episcopus consecraverit; eaque tanta sit magnitudine, quæ Hostiam & majorem Calicis partem capiat. Tectum altare sit ternis linteis mundis, benedictis ab Episcopo, vel quovis alio, cui potestas sit ea benedicendi. Longum esse oportet superius linteum utrinque ad terram usque demissum; reliqua duo breviora; quin unum tantummodo linteum satis esse potest, si tamen duplicetur. Anterior Aræ facies amiculo seu pallio, ut vocant, contegenda, cui color ille sit, qui Festivitati seu Officio congruat. In medio Altari est Crux erecta, cujus ab utraque parte candelabra sint cum candelis accensis saltem duabus. Ad inferiorem Crucis partem ponatur ea, quæ Tabella dicitur Secretarum. In cornu Epistolæ pulvinus Missali supponendus, & ab eadem Epistolæ parte paretur Cereus ad elevationem Sacramenti accendendus, parva campanula, binæ ampullæ vitreæ, quantum altera vini, altera aquæ plena sit, cum pelvicula & manutergio mundo in fenestella, seu parva mensa ad hæc præparata.

Consecratio templi & Altaris orta ex unctione qua Jacob Altare perunxit.

2. Hæc in Rubricis Missalis continentur; quæ nos quoad possumus illustrabimus. Et primo, in lege naturæ Altaris ejusque consecrationis mentionem fieri comperimus. Nam Geneseos cap. 28. narrat Moyses cælestem visionem, quæ dormienti Jacob oblata est, qui experrectus *tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum fundens oleum desuper*. Vettus non consecrandi causa, sed idcirco Jacob unxisse lapidem putat, ut signum exstaret, ibi eam sibi visionem esse oblatam, ut ad eundem locum redeunti visa petra oleo peruncta sibi subiret memoria visionis. Quam sententiam jure Tournelius risu excepit tom. 2. de Eucharistia edit. Parisien. pag. 396. Qui enim potuisset Jacob, puta post viginti annos, ex oleo quod super lapidem fudisset, locum agnoscere, ubi visionem illam vidisset? Non enim fieri potuisset, quin, vel sole, vel ipso aere perflante, oleum omnino exsiccaretur. Quamobrem melior ea de re Calmeto mens fuit, qui ad illud caput Geneseos n. 18. observavit ex ea unctione, qua Jacob oleo lapidem perunxit, sacram ortam esse adhibendi oleum in templorum Altariumque consecrationibus cæremoniam.

Vettus confutatur.

Altaris mentio fit etiam in novo testamento, & in omnibus Liturgiis.

3. In novo etiam Testamento mentio fit Altaris; nam D. Paulus ad Hebr. c. 13. *Habemus*, inquit, *Altare, de quo edere non habent potestatem, qui Tabernaculo deserviunt*. Locum illum Apostoli in hunc modum explicant sacri Interpretes, quos laudat & sequitur a Lapide ad eundem locum vers. 10. Altare habemus, in quo Christi Corpus & Sanguinem jam in Cruce immolatum offerimus, cujus Sacrificii neque participes fiunt Levitæ, neque Judæi, sed Sacerdotes Christiani, cæterique Fideles, cum Sacra Eucharistia reficiuntur. Estius sequutus D. Thomam voce illa *Altare* putavit Christi Crucem, sive etiam ipsum Christum significari: *At vero S. Thomas Altare hoc interpretatur Crucem Christi, vel ipsum Christum: de quo Altari, inquit, edere est fructum Passionis Christi percipere, & ipsi tanquam capiti incorporari*. Nihil nos de utraque interpretatione statuimus; illud vero dicimus, disertissime de Altari mentionem fieri in Matthæi Evangelio cap. 5. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum*: qui locus nulla sane indiget interpretatione, ut observarunt Walemburg. Controversiar. tom. 2. cap. 39. Quævis præterea Liturgia Mensam ubi sacrificetur commemorat, eamque verum Altare appellat, quod in ea verum Deo Sacrificium offeratur, idque uberrima argumentorum vi & copia eruditissime ostendit P. le Brun tom. 3. de Missa pag. 576. & seq. & Altarium consecrationem itidem ut templorum, vetustissimum esse ritum Apostolicum probat; quod etiam observavit Pouget Institut. Catholicar. tom. 2. edit. Parisien. ann. 1725. pag. 906. Quamquam vero Origenes, Minutius Felix, Arnobius, & Lactantius, adversus Gentes, quæ Christianis exprobrabant, nulla iis esse Altaria, ejusmodi criminationem non rejecerunt, quin etiam id verum esse confessi sunt; certissimum tamen est, eos de aris esse loquutos, quæ erigebantur, ut super iis simulacra falsorum Deorum colerentur, vel victimis mactandis cruen-

tis

ta fierent Sacrificia; quod iogenue fatetur ipse Binghamus licet hæreticarum partium homo, Orig. Ecclesiasticar. tom. 3. pag. 224. & seq. In eandem explicationem consentit Grancolas in Veteri Ecclesiæ Sacramentario tom. 1. pag. 35.

Solvitur objectio petita ex veterum Christianorum Apologiis.

4. *Objicit nobis Celsus, quod non habeamus imagines, aut aras, aut Templa.* Sunt verba Origenis lib. 4. contra Celsum. Et apud Minotium io *Octavio* objicit Christianis Cæcilius: *Cur nullas aras habent? templa nulla? nulla nota simulacra?* Et Arnobius adversus Gentes lib. 6. *Accusatis nos*, inquit, *quod nec Templa habeamus, nec Imagines, nec Aras.* Quod quidem verissimum erat. Christiani enim aras non habebant, ut suas Ethnici firmas & stabiles, sed mobiles, quas huc atque illuc liceret transferre, ut explicat Bocquilot Tractatu Historico sacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 5. pag. 82. Ex eo autem, quod veteres Christiani concesserint, se carere altaribus, luculenter tamen ostendi potest, inde non posse illud inferri, nulla eis fuisse altaria, in quibus Eucharisticum Deo Sacrificium offerrent. Nam illi iidem Patres, qoi Christianis nullas esse aras confessi sunt, cum de mensa loquuti sunt, in qua Eucharistiæ Sacramentum conficitur, mentionem de Altaribus facere non prætermiserunt, ut bene advertit P. Lamy lib. 7. de Templo Jerololymitano cap. 3. sect. 1. & Frassen tom. 11. Theologiæ Roman. edit. pag. 339. Lucianum Martyrem celebrandæ Missæ causa, dum in vinculis esser, propriousum pectore tanquam Altari proditum est; & Diaconorum manus pro Altari ad sacrificandum adhibuisse Theodoretum legimus. Sed hæc sane sunt digna exempla, quæ miremur magis, quam imitemur; semperque constans & perpetua fuir Ecclesiæ disciplina, ut super Altare Missa celebretur. Adversus Donatistas, quorum furore Catholicorum altaria erant eversa, inclamat Optatus Milevitanus lib. 6. *Quid est enim*, inquit, *Altare nisi sedes & Corporis & Sanguinis Christi? Hæc omnia furor vester aut rasit, aut fregit, aut removit &c. Si livoris judicio nos vobis sordidi videbamur, quid vobis fecerat Deus, qui illuc invocari consueverat? Quid vos offendistis etiam vos ipsi, ut illa Altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum spatia sancte, ut arbitramini, obtulistis? dum impie persequimini manus nostras illic, ubi Corpus Christi habitabat, feritis & vestras. Hoc modo Judæos estis imitati. Illi injecerunt manus Christo in Cruce: a vobis percussus in Altari. Si Catholicos illic insectari voluistis, vel vestris illic antiquis oblationibus parceretis.*

Primis Ecclesiæ sæculis Altaria erant lignea.

5. Secundo dicimus, in Lege veteri Deum jussisse, e terra fieri Altare, vel e lapide. Sic enim Exodi cap. 20. *Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta, & pacifica vestra, oves vestras, & boves in omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei. Veniam ad te, & benedicam tibi. Quod si Altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus; si enim levaveris cultrum super eum, polluetur.* Atque illud altare æneo tegumento operiebatur: *Et operies illud ære*, ut est in Exodi cap. 27. Itaque in veteri Testamento Altare vel terra oppletum erat, quod existimavit Abulensis in cap. 29. Exodi quæst. 6. vel rudibus lapidibus, quod mavult Ribera lib. 2. de Templo cap. 20. Et sane Machabæus in Altare, quod Antiochus everterat, a se restitutum lapides injecit, juxta id quod in lege præscribitur, ut videre est in lib. 1. Machabæorum cap. 4. Æneum fuisse Altare, seu Altaris aram, seu mensam existimavit P. Lamy de Tabernaculo lib. 3. cap. 6. sect. 2. illud vero, quo ea mensa sustentabatur, fuisse lapideum: *In hocce autem loco Exodi, ubi Altare præcipitur de terra faciendum, non intelligitur de summa parte, quæ ænea, sed de fundamento Altaris, quod ut cito pararetur, cum mutabantur castra, permittebat Deus, ut fieret ex fortuitis cespitibus tumultuario opere.* Primis Ecclesiæ temporibus Altaria quidem certe lignea fuere: quamobrem Optatus Milevitanus, quem supra protulimus, Donatistas, qui Catholicorum Altaria subverterant, in hunc modum objurgare pergit: *Hoc igitur inexpiabile nefas, si de aliqua ratione descendit, uno modo fieri debuit; sed, ut æstimo, alio loco copia lignorum frangi jussit, alio ut Altaria raderent lignorum inopia imperavit, ut removerentur, ex parte verecundia persuasit, ubique tamen nefas est, dum tantæ rei manus sacrilegas & impias intulistis. Quid perditorum conductam referam multitudinem, & vinum in mercedem sceleris datum? quod ut immundo ore sacrilegis haustibus biberetur, calida de fragmentis Altarium facta est.* Nec ita longe a vero abest, Sanctos Apostolos in ligneis Altaribus Missam celebrasse ad Jesu Christi exemplum, qui legali Cœna peracta, ad mensam ligneam assidens semetipsum in Sacrificium obtulit Deo Patri. B. Petrum, quem, ut jam diximus, Pudens Senator domi suæ excepit, Traditione compertum est in Altari ligneo sacrificasse, quod etiam nunc asservatur Romæ in templo S. Pudentianæ, si fides habenda sit Aringo, qui in *Roma subterranea* tom. 2. lib. 4. cap. 43. *Extat*, inquit, *in eadem Ecclesia ad dexteram intrantibus Altare ligneum ad modum Arcæ compactum, in quo B. Petrus dum apud Pudentem hospitio receptus moraretur, ut pia fert traditio, immortali Deo Sacrificium offerebat. Lignea autem Altaris Tabula præ vetustate nimis consumta cernitur, & sub Altari lapideo locata est, in quo Sancti Petri statua cernitur. Hoc autem titulo notatum est: In hoc Altari S. Petrus pro vivis & defunctis ad augendam Fidelium multitudinem, Corpus & Sanguinem Domini offerebat.* Quod autem in carceribus Missas celebratas esse novimus, cum persecutionibus Ethnici in Christianos sævirent, id nobis palam facit, Altaria tunc temporis lignea fuisse.

An Christiani primis sæculis haberent Altaria etiam lapidea, incertum.

6. Primis vero sæculis, & persecutionum temporibus utrum præter lignea Christiani haberent etiam Altaria lapidea, & num primus B. Silvester sæculo quarto jusserit, non amplius in ligneis, sed in lapideis Altaribus Missam celebrari, quærunt viri docti; quibus Juveninus de Sacramentis Dissert. 5. de Eucharist. q. 8. cap. 3. hæc scribit. *Incertum est an Altaria prioribus sæculis lignea fuerint, aut lapidea. Verisimile est, utraque, dum sæviret persecutio, indiscriminatim adhibita fuisse, prout nempe rerum locorumque opportunitas ferebat &c. Multis ab hinc sæculis Ecclesia præcepit, ut Altaria solum lapidea sint. Nonnulli Scriptores illud Decretum Silvestro Papæ adscribunt: sed assertum hujusmodi nullo veterum testimonio nititur.* Videantur etiam Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 20. Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus tom. 1. lib. 1. cap. 3. art. 6.

Vergente in finem sæculo IV. Altaria certe erant lapidea.

7. Lapidea fuisse Altaria vergente in finem sæculo IV. exploratissimum est S. Gregorii Nisseni Oratione de Sancto Christi Baptismate pag. 801. *Altare hoc sanctum*, inquit, *cui assistimus, lapis est natura communis, nihil differens ab aliis crustis lapideis, ex quibus parietes nostri extruuntur, & pavimenta exornantur. Sed quoniam Dei cultui consecratum atque dedicatum est, ac benedictionem accepit, Mensa sancta, Altare immaculatum est, quod non amplius ab omnibus, sed a solis Sacerdotibus iisque venerantibus contrectatur.*

Argentea etiam & aurea, laminis ornata sequentibus sæculis.

8. Altaria, cum Ecclesia secundioribus rebus cœpisset uti, legimus a Fidelibus facta ex argento.

to.

to. Sane Constantinus Imperator, ut est in libro Pontificali, septem ex purissimo argento exilruxit Altaria in Constantiniana Basilica, quorum singula pondus habebant dnecentarum & sexaginta librarum. Xystum etiam Tertium argenteum itidem Altare trecentarum pondo librarum in eodem libro proditum est Basilicæ Liberianæ obtulisse: illud tamen incertum, e solido ne argento Altaria illa fuerint, an ex ligno vel lapide argentela laminis obducto: nam de ejusmodi laminis idem Pontificalis liber In vita Hadriani I. hæc habet: *In Basilica S. Dei Genitricis, quæ est ad Præsepe, in Altari ipsius Præsepis fecit* Hadrianus *laminas ex auro purissimo Historiis depictis, pensantes simul libras centum quinque*.

Petra sacra omnino est opus celebranda Missa, nisi si Altare consecratum sit. Tabula Altaris appellatur & Viaticum in Jure Canonico.

9. Nnne de Petra sacra dicendum, qua opus esse monuimus ut Missa rite celebretur, nisi si Altare consecratum sit. Ea in can. *Concedimus* de consecrat. dist. 1. *Tabula Altaris* appellatur, & *Viaticum* in Decretali *Quoniam Episcopi* de Privilegiis in sexto: *ut Altare possit habere Viaticum*. Hincmarus Rhemensis sæculo 9. de Petra sacra loquitur in Capitulis, quæ anno Episcopatus sui duodecimo condidit: *Nemo Presbyterorum in Altari ab Episcopo non consecrato cantare præsumat. Quapropter si necessitas poposcerit, donec Ecclesia vel Altaria consecrentur, & in Cappellis etiam, quæ consecrationem non merentur, Tabulam quisque Presbyter, cui necessarium fuerit, de marmore vel nigra petra aut litio honestissimo secundam suam possibilitatem honeste affectatam habeat, & nobis ad consecrandam afferat, quam secum, cum expedierit, deferat, in qua sacra Mysteria secundum Ritum Ecclesiasticum agere valeat*.

Orientales ea non utuntur.

10. In Orientali Ecclesia nullus hujus Petræ sacræ est usus: nam si in Altari non consecrato Missa sit celebranda, pannos quosdam adhibent Sacerdotes eodem Ritu, quo consecrantur Altaria, consecratos, quos vocant *Antimensia*, ut videre est apud Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 20. Binghamum tom. 3. pag. 246. & apud Renaudotium in Collection. Liturgiarum Orientalium tom. 1. pag. 182. At, quemadmodum diximus, in Occidentali Ecclesia, aut super Altare lapideum consecratum Missam celebrare oportet, aut si consecratum non sit, saltem super Petram consecratam, sive Altare sit ligneum, sive lapideum. Altare Jesum Christum significat: *Altare quidem Sanctæ Ecclesiæ est Christus, teste Joanne, quia in Apocalypsi sua Altare aureum se vidisse perhibet stans ante Thronum; in quo & per quem oblationes Fidelium Deo Patri consecrantur*: & de Christo ait Apostolus 1. ad Corinth. *Petra autem erat Christus*: ut observat D. Thom. 3. par. q. 83. art. 3. ad 5. qui ad hunc modum convenientiam illam statuit cum disciplina, ne alia eriganiur Altaria quam lapidea, nec ipsi super Petra consecrata Missa celebretur.

Altare Christum significat.

Altaris quondam mensa quatuor columellis sustinebatur.

11. Duo tantum eorum, quæ attinent ad Altaria, supersunt animadvertenda. Primum illud est, mensam Altaris unica, vel pluribus columellis sustineri consuevisse, vacuo mensam inter & pavimentum spatio interjecto. Cujus rei argumento sunt ejusmodi Altaria, quæ in sacris Romæ Cryptis videre licet. Et sane memoriæ proditum est, Vigilium Romanum Pontificem, quem ejus inimici fugientem insequebantur, in Ecclesiam S. Euphemiæ se sub Altare recepisse; ibi latitantem ab inimicis deprehensum, ac pedibus abreptum manu columellam comprehendisse, ac in ejus caput fuisse futurum ut mensa rueret, nisi eam Clerici manibus sustinuissent; tum rursus ab inimicis in Vaticana S. Petri Basilica deprehensum ad eundem modum columnas, quæ Altare sustinebant, arripuisse; quibus disruptis, mensam in ejus caput eversam, ut rem hanc expendentes pulcre observarunt Grancolas 1. par. Veteris Sacramentarii Ecclesiæ pag. 42. & 43. & Bocquillot Tractatu Historico Sacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 5. num. 85. & 86. Alterum observatu dignum illud est, antiquitus unicum fuisse in singulis templis Altare, ut iidem duo, quos supra memoravimus, Scriptores animadverterunt, pluribus ad id probandum monumentis e sacra antiquitate depromtis. Ritum hunc Græci etiamnum retinent. Unicum tantum, ut observat Grancolas, in templo quolibet commemorant Altare Ignatius, Cyprianus, Irenæus, Tertullianus; Hieronymus. Neque adeo idem Grancolas monere prætermittit, etsi unum tantum esset Altare in templo, Oratoria tamen in templi ambitu fuisse, ubi Missa celebrabatur; cujusmodi more etiam nunc utuntur Græci, qui cum unum in templo habeant Altare, Oratoria tamen circum templi perimetrum habent, ubi Missam celebrant; idque tum ex eorum colligitur Euchologio, tum ex Leone Allacio in Epistola de Græcorum Templis.

Unicum olim in Ecclesia Altare.

CAPUT III.

De Altaris ornatu.

Crux superponenda Altari, ubi celebranda est Missa. Vertii commentum unde hæc disciplina orta sit.

1. RElIquum est ut de ornatu Altaris dicamus, sine quo Missam celebrare non licet. Superius monuimus opus esse Cruce. Vertus tom. 4. pag. 30. ait, satis quondam fuisse Christi imaginem, quæ ponitur in Canone ad Passionis Dominicæ memoriam in Sacerdotis animo excitandam; cœpisse deinde in aliquibus Ecclesiis, dum recitaretur Canon Missæ, ac præsertim tempore Consecrationis exponi Crucifixi imaginem in tela nigri vel violacei coloris depictam: remotioribus ab Ecclesiæ exordio temporibus Presbyteros devotionis gratia voluisse, ut toto Missæ tempore Crucifixi imago sibi obversaretur ob oculos: Sacristas denique minuendi laboris causa, ne Missa peracta ea sibi imago auferenda, ac dum alia celebraretur Missa, rursus apponenda esset, ab ea amovenda destitisse, ut Crux jam fixus permanensque cœperit esse Altaris ornatus. Et auctor nuperi Missalis Trecensis, quo sexcentæ continentur novitates (quas jam, dum hæc scribimus, ab eodem Auctore expunctas esse, summa voluptate intelligimus) scribit optandum esse, ut Altaria omnia plane ut Altare Cathedralis Basilicæ instruantur, in quo non alia est Crucifixi imago, quam quæ fixa est magnæ Cruci in medio erectæ, nec imago Crucifixi ponitur super Altare nisi tempore Missæ, & tunc affertur, cum recitatur Epistola, excepto Quadragesimæ tempore.

Vertus confutatur. Vetustissimus Crucis usus super Altaria ex Apostolica traditione.

2. Sed quod tradit Vertus, merum est commentum cerebro ejus procusum. Nam vetustissimus est Crucis usus per Altaria. In Concilio enim Turonensi anno 567. habito Can. III. hæc habentur: *Ut Corpus Domini in Altari, non in Armario, sed sub Crucis titulo componatur*; ac vera sententia est, ex Apostolica Traditione derivatum, ne quis sine Cruce Missam celebret, cujus aspectu Sacerdoti revocetur Passionis Christi memoria, ut bene advertit Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 25. num. 8. quo duorum Hæreticorum error reiellitur, Dallæi de cultu Relig. lib. 5. pag. 773. & Binghami tom. 3. pag. 237. qui non ante trecentesimum trigesimum sextum annum putant in Ecclesiis expositas esse Cruces. Juveninus de Sacramentis Dissert. 5. de Eucharistiæ Sacramento qu. 8. num. 4. art. 3. postquam laudavit

Con-

Concilii Turonensis Canonem, quem supra attulimus, addit: *Sic fert Ecclesiarum omnium consuetudo: cujus quidem cum in Conciliis, aut in Patribus initium non reperiatur, ad ipsos Apostolos juxta Augustini principia refundi debet. Decuit etiam ut Ritus, de quo agitur, obtineret; par enim est, ut Christi Passio Sacerdotis sacrificantis oculis obversetur, quam Missa ad vivum exhibet.* Vir doctus Josephus Vicecomes Observation. Ecclesiastic. tom. 4. lib. 7. cap. 23. locum affert ex Bedæ Historia, qui l. 2. cap. 20. S. Paulini Eboracensis Episcopi vitam scribens ait; *Attulit quoque secum vasa pretiosa Eduini Regis perplura, in quibus & Crucem magnam auream, & Calicem aureum consecratum ad ministerium Altaris, quæ adhuc in Ecclesia Cantiæ conservata monstrantur.* Unde hæc infert Vicecomes: *Quo loco verba*, Ministerium Altaris, *Missæ usum significant, cum in Altari nulla res dignior ac Missa procuretur.* Atque eadem est Orientalis Ecclesiæ, atque Occidentalis, disciplina; nam apud Orientales nonnisi Cruce super Altare collocata celebratur Missa, ut videre est apud Grancolas in Veteri Ecclesiæ Sacramentario par. 1. pag. 52. Adversus autem Missale Trecense egregie scripsit in sua Pastorali Instructione Josephus Langletus Episcopus Senonensis, qui pag. 35. num. 30. & seq. probat, vetustissimam esse consuetudinem, ut præsente Cruce Missa celebretur; ostenditque quanta perturbatio esset & Fidelium offensio, si, ut omnia Altaria ad exemplum Altaris Basilieæ Cathedralis redigerentur, imagines Crucifixi ab iis populus amoveri videret. Ratum igitur esto, Missam celebrare nemini licere, nisi super Altare Crucifixi imago vel saltem Crux erecta sit. Ut autem huic rei quantum potest lucis affundamus, non abs re fortasse erit observare, non idem omnino esse si dicas, remotioribus ab ætate nostra temporibus morem fuisse, ut Crux super altare locaretur, quotiescumque Missa celebranda esset, ac si dicas, Missam nonnisi præsente Cruce celebrari consuevisse. De Cruce, super Altarium mensas collocata, nulla profecto mentio fit neque in vetustioribus Ecclesiæ Græcæ monumentis, neque in antiquioribus Romanis Ordinibus, quod observavit etiam Thiers in Dissert. de præcipuis Altaris ornamentis cap. 18. quin etiam testimonia proferre licet Leonis IV., Raterii Episcopi Veronensis, & Remensis cujusdam Synodi apud Bucardum, quibus ostenditur nil quidquam licuisse, quam sacrarum capsam Reliquiarum, aut Evangeliorum Codicem, aut sacram Pyxidem, in qua Christi corpus servaretur pro infirmis, super Altaria imponere.

Crux imposita in Ciborii vertice super Altare collocati.

3. Sed certissima in Ecclesia tum Græca tum Latina non desunt argumenta, Cruces impositas fuisse in summo Ciborii vertice super Altare collocati; Paulus enim Silentiarius cum Altare describit in Constantinopolitano S. Sophiæ templo erectum, ait: *Media in loco Ciborii fulgentem ex argento Cæli imaginem imposuit, super Cælum Crux supereminens conspicitur*: & Anastasius in Vita Benedicti II. *Fecit in Ecclesia B. Mariæ ad Martyres super Altare coopertorium porphyreticum cum Cruce & gemmis*: unde lux affulget ad illustrandum Turonensis Concilii Can. 3. quem supra memoravimus. Ex quibus omnis sublata videtur controversia, satisque ostenditur vetus & nulli dubio obnoxia observantia, nonnisi ad Crucis conspectum Missam celebrandi; eorumque repellitur non ferenda audacia, qui postquam Crucis locus temporum ut fit conversione mutatus est, eamque probavit Ecclesia consuetudinem, ut e Ciborii vertice Crux super Altaris Mensam poneretur, pro ea qua vexantur, omnia permiscendi libidine, postulant ab Altari Crucem amoveri, ac præsertim quando Missa celebratur. Scribit Gavantus Crucem super Altare locatam esse oportere, etiamsi adsit statua vel imago Crucifixi, quæ Gavanti sententia pluribus Sac. Rituum Congregationis Rescriptis evertitur. In Cæremoniali Episcoporum lib. 1. cap. 12. scriptum est, decere, ne in Altari, ubi Sanctissima custoditur Eucharistia, Missæ privatæ celebrentur: Ac si in eo Altari celebrentur, nonnemo arbitratus est non oportere Crucem apponi, cum nulla postulet ratio imaginem ibi esse, ubi ille adsit qui ea imagine exhibetur. Verum cum oculis tantum Fidei ille observetur, non vero oculis corporis, propterea necesse est, cum Missa celebratur, ut Crucifixi imago aut Crux super Altare sit exposita. Videantur Clericatus de Sacrificio Missæ Decis. 43. nu. 6. Meratus tom. 1. ad Gavantum par. 1. pag. 295. nu. 6. & seq. præsertim cum Eucharistia in Tabernaculo custodiatur semota ab oculis populi, nec publicæ venerationi exposita sit, ut observat Quartus ad Rubricas Missalis par. 1. tit. 20. dub. 10. §. *Opposita sententia*.

Apponenda est Crux, etiam in Altari, ubi SS. Eucharistia custoditur.

4. De Luminibus quæ scripsit Vertus, nos alibi refutavimus. Cum Verto idem sentire videtur Joachimus Hildebrandus Heterodoxus Auctor in suo opere typis Amstelodamensibus edito an. 1701. cui titulus, *Sacra Publica Veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, pag. 21. Locum expendit ex Actis Apostolorum cap. 20. in quo scribit S. Lucas, multas fuisse collucentes lampades, ubi D. Paulus in Fidelium conventu, qui ad Eucharistiam suscipiendam convenerant, verbum Dei prædicabat. Sed cum Apostolus ad mediam noctem sermonem suum produxisset, lampadibus, ait Hildebrandus, collucentibus opus fuisse, ut tenebræ depellerentur. Addit, tribus primis Ecclesiæ sæculis lumina quidem ad Sacrificium fuisse adhibita; sed non aliunde id factum, quam quod Christiani sibi ab Ethnicis persecutoribus metuentes, antelucano tempore Missam celebrarent. Fatetur item quarto sæculo, parta Ecclesiæ pace, luminum usum Christianos retinuisse, sed in Pervigiliis tantummodo, cum proxima quæ Festivitati præcederat die, per totam fere noctem vigilias in Ecclesiis agitarent. Sub finem vero 4. sæculi monumenta scribit extare, quibus evincitur, etiam cum jam illuxisset dies, lumina accendi consuevisse, cum cantaretur Evangelium, & consecraretur Eucharistia, in signum lætitiæ & gaudii. Denique S. Gregorium existimat hujusmodi disciplinam collucentium etiam per diem luminum propagasse; & Sabinianum Auctorem fuisse, ut in templis etiam extra Sacrificii tempus perpetuus lampadum esset usus: quamobrem concludit, etiam Lutheranos, e quorum ipse secta erat, Missæ tempore candelas accensas adhibere. Verum cum paucis quæ vera sunt, multa quæ sunt falsa permiscet. Verissimum quidem est, persecutionis tempore nocturnos fuisse Christianorum conventus: consecuta vero fuisse tempora, cum in Ecclesiis die, quæ Festivitati proxime præiret, nocturna Pervigilia agitarent, lumina esse adhibita; iis nocturnas tenebras esse depulsas: hæc vera omnia. Illud autem a vero abest, ea tantum causa lumina esse adhibita. Et sane, qui luminum usum, etiam cum ad clare oculis prospiciendum jam nihil opus esset luminibus, retinuerint, eos necesse est dicere, non ea tantum causa ut viderent oculis, lumina adhibuisse, sed iis symbolicam aliam fuisse rationem, etiamsi cum per noctem lumina accenderent, ut inde sibi existeret clare perspiciendi commoditas; cum præsertim symbolica causa non sit commentitia, sed

Joachim Hildebrandi heretici hominis & Verti refellitur sententia, statuentium, lumina adhibita tantum ad depellendas tenebras.

ex

ex Veteri & Novo Testamento deprompta. Jussit Deus Exod. cap. 25. Candelabrum fieri; lucernasque septem in eo locandas; & cap. 27. oleum ex oliva afferri, quo lucerna usque aleretur. In Psalmis a Deo petimus, ut lucem suam ad nos transmittat. In Epistola ad Ephesios D. Paulus, ut ostenderet pie illis esse vivendum, ac vetera vitia esse abjicienda, ait, eos aliquando fuisse tenebras; factos autem fuisse lucem in Domino; quæ omnia satis declarant, terrena luce lumen cæleste significari. Grancolas in Veteri Ecclesiæ Sacramentario tom. 1. pag. 717. & sequen. veterem probat luminum in Ecclesia usum, etiam interdiu, & cum divina celebrantur officia. Legas & Casalium de Veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 42. Inter eos qui de Ritibus scripsere, Micrologus cap. 11. ita de eo Ritu loquitur; *Juxta Romanum Ordinem nunquam Missam absque lumine celebramus, non utique ad depellendas tenebras* (quod voluit Verius, & velle videtur etiam Hildebrandus, de quo nunc loquimur) *cum sit clara dies, sed potius in typum illius luminis, cujus Sacramenta ibi conficimus, sine quo & in meridie palpamus sicut in nocte*. De hoc argumento legendi Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 14. Card. Bona lib. 1. Rer. Liturgicar. cap. 25. num. 7. Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 7. art. 2. Merselius in Summa Christiana par. 3. qu. 41. §. Cæterum cereorum usum, Le Brun tom. 1. pag. 66. & seq. Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 711. & seq. Boucat Theologia Patrum tom. 5. par. 4. dissert. 2. §. 4. & Collatio. 16. Lucionensis tom. 5. pag. 547. & seq. Duo autem candelabra ab utraque Crucis parte locata juxta Innocentium III. Christianum & Judaicum populum significant.

De linteis super Altare. Eorum usus antiquissimus.

5. Vetustus itidem est linteorum usus super Altare; quamobrem Optatus Milevitanus citato l. 6. hæc scripsit: *Quis Fidelium nescit in peragendis mysteriis ipsa ligna* (scilicet Altaria, quæ in Africa erant lignea) *linteamine operiri? Inter ipsa Sacramenta velamen potuit tangi, non lignum*. Et Victor Vitensis de Persecutione Vandalica lib. 1. narrat, Proculum quemdam ab impio Genserico adversus Catholicos missum vastitatem rebus eorum omnibus attulisse, & e linteis Altaris subuculas & femoralia sibi confecisse. Statuit Concilium Rhemense ab Ivone relatum in Par. II. Decreti cap. 132. *Ut Mensa Christi, idest Altare, ubi Corpus Dominicum consecratur, ubi Sanguis ejus hauritur, ubi Sanctorum Reliquiæ reconduntur, ubi preces & vota populi in conspectu Dei a Sacerdote offeruntur, cum omni veneratione honoretur, & mundissimis linteis & palliis diligentissime cooperiatur, nihilque super eo ponatur, nisi Capsæ cum Sanctorum Reliquiis, & quatuor Evangelia*. Terna esse debent lintea, ut deducitur ex Canone, *Si per negligentiam, de Consecrat.* Dist. 4. quo gravis ei pœna irrogatur, qui Sanguinem Christi e Calice effuderit, eaque præscribuntur quæ facere oportet, si Sanguis ad quartum linteum pertigerit: nam inter ea lintea computatur Corporale, sub quo alia tria lintea substernuntur.

Quid sit substratorium.

Ea in in Actis Ecclesiæ Mediolanensis Sindones appellantur; & *Substratorium* dicitur linteum, super quo explicatur Corporale. Stephanus Heduensis Episcopus de Sacramento Altaris cap. 5. ubi loquitur de Diaconis, hæc scribit: *Horum est ministerium Epistolam legere, Levitis ministrare, Altaria componere, Substratoria, Pallas, Corporalia lavare*. In quibusdam libri Pontificalis Codicibus legitur de Hormisda in ejus Vita, dono dedisse *chlamydem Imperialem & Subsutorium sub confessione B. Petri Apostoli*: ubi du Cange in Glossario verbo *Substratorium* monet, non *Subsutorium*, sed *Substratorium* esse legendum.

De Cereo in Hostiæ elevatione accendendo, Campanula, Pallio, Manutergio, &c.

6. De Cereo in elevatione Hostiæ accendendo, & de Campanula, quæ ad eandem elevationem pulsanda est, alibi nobis erit sermo. De Pallio & Manutergio nihil est, quod moneamus præcipuum; Tabella introducta est commodo Sacerdotum, itidemque Tabella Evangelii S. Joannis. Pulvinum, ait Innocentius Tertius lib. 2. cap. 41. significare, *ministranda esse temporalia prædicanti verbum Dei*; & in Pontificali formulam habes benedicendi lintea, & reliqua Altaris ornamenta Tit. *De Altaris Consecratione*.

CAPUT IV.

De Calice.

Calicem qua materia & cujusmodi esse, & quibus rebus instrui oporteat.

1. IN Rubrica Missalis, quæ consonat cum Jure communi in Can. *ut Calix*, *de Consecr.* Dist. 1. præscribitur, Calix ut omnino vel aureus sit, vel saltem argenteus, cujus tamen cuppa interne sit auro illita, itidemque Patena vel aurea sit, vel ex argento deaurata: super os Calicis ponatur Purificatorium, & super illud Patena cum Hostia, quæ Palla operiatur; deinde Calix cum his omnibus obducto tegatur velo, & huic Bursa ejusdem coloris, quo sunt cætera Paramenta, imponatur, in quam Corporale conjectum sit plicatum, e lino, ab omni vel serica vel aurea fimbria nudum, omni ornatu detracto. Calicem & Patenam, iis antequam utare, Episcopus consecraverit; Purificatorium vero & Pallam vel Episcopus benedixerit, vel quilibet alius, cui ejusmodi sit potestas talia benedicendi.

Calix & Patena ab Episcopo consecranda.

2. De Calicis & Patenæ Consecratione verba fecimus Edicto 21. Ed. Rom. eoque consecrandi facultatem Episcopo reservatam esse docuimus; nam in iis sacra unctione opus est: reliqua vero, quæ sacra unctione consecrata esse non oportet, etiam Sacerdos vel de mandato Episcopi, vel ex delegatione Sac. Rituum Congregationis, ut variæ sunt Auctorum sententiæ, potest benedicere. De Calicis & Patenæ consecratione mentionem facit vetus Sacramentarium Gallicanum ante mille annos & amplius scriptum, quod edidit Mabillonius tom. 1. Musei Italici pag. 389.

Calicem a profano ad usum sacrum Christus traduxit.

3. Itaque ad reliqua nostra transiliat oratio. Ac de primo Calicis usu paucula sane dicenda supersunt: illum enim in ultima Cœna Christus adhibuit, cum sanctum Eucharistiæ instituit Sacrificium: *Quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate; Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem postquam cœnavit, dicens: Hic Calix novum Testamentum est in meo sanguine:* Verba sunt D. Pauli Epist. ad Corinth.

Feria V majoris Hebdomadæ a quibusdam Patribus Natalis Calicis appellata.

Quapropter Feria Quinta Majoris Hebdomadæ, cum præcipua memoria institutionem Eucharistiæ recolimus, *Natalis Calicis* a Veteribus Patribus appellatur. Tunc enim Calicem a profano ad usum sacrum Christus Jesus traduxit; & idem Calix in quo Christus Eucharistiam consecravit, Jerosolymæ asservabatur ætate Bedæ, ex cujus verbis illud etiam colligitur, argenteum fuisse, ut videre est apud Baronium ad ann. Ch. 34. n. 63. quod tamen non videtur probare Chrysostomus, qui Homil. 60. ad Populum Antiochenum hæc ait de Calice: *Non erat illa Mensa tunc ex argento, nec aureus Calix, ex quo Sanguinem proprium Christus suis dedit Discipulis. Pretiosa tamen erant illa omnia & tremenda, quoniam erant spiritu plena.*

Calicibus veteres ligneis utebantur.

4. Si Ecclesiasticas evolvamus historias, Calices

ces ex alia atque alia materia fuisse, ex multiplici formatos varietate inveniemus. Honorius Augustodunensis lib. 1. cap. 89. *Apostoli*, inquit, *& eorum Successores in quotidianis Vestibus & ligneis Calicibus Missas celebrabant*. Introductum vero putat a Zephyrino Pontifice & Martyre, ut Calices ex auro & argento adhiberentur: *Zephyrinus autem Papa & Martyr in aureis, & argenteis Calicibus & Patenis offerri constituit*. De Calicibus ligneis percelebris vox illa est S. Bonifacii Episcopi Moguntini in Concilio Tiburiensi sub Formoso c. 18. *Vasa in quibus sacrosancta conficiuntur Mysteria, Calices sunt & Patenæ, de quibus Bonifacius Martyr & Episcopus interrogatus, si liceret in Vasculis ligneis Sacramenta conficere, respondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis Calicibus utebantur: nunc e contra lignei Sacerdotes aureis utuntur Calicibus*. Non omnes sincerum esse putant illud Zephyrini Decretum: tuto tamen affirmari potest, diu quidem adhibitos esse etiam vitreos Calices; sed tamen per id tempus, cum ejusmodi Calices adhibebantur, etiam atrocioribus Persecutionibus in Christianos sævientibus, Calices ex auro & argento non defuisse.

Vitreos Calices adhibitos probatur ex Irenæo, Epiphanio, Hieronymo, Gregorio.

5. Vitreos Calices a Veteribus fuisse adhibitos, constat ex eo quod narrant S. Irenæus lib. 1. cap. 9. & S. Epiphanius Hæresi 34. Marcum videlicet hæresiarcham magicis artibus vinum ex albo colore in rubeum convertere consuevisse: ex quo intelligitur, Calices tum fuisse pellucidos, ideoque vitreos. Calix etiam ille fuisse videtur vitreus, quem confractum ab Ethnicis junctis fragminibus restituit fusis ad Deum precibus S. Donatus Episcopus Aretinus, de quo S. Gregorius lib. 1. Dialog. cap. 7. diuque vitrei ejusmodi Calices multis in locis adhibiti. Nam D. Hieronymus Epist. ad Rusticum de S. Exuperio Episcopo Tholosano, *Nihil*, inquit, *illo ditius qui Corpus Domini canistro vimineo, Sanguinem portat in vitro*: & in Vita S. Cæsarii Arelatensis, qui vergente in finem 5. & ineunte 6. sæculo floruit, scribit Cyprianus quidam natione Gallus, *Annon*, inquit, *in vitro habetur Sanguis Christi?*

Joannis Dougthei impudentia.

6. Joannes quidam Dougtheus Heterodoxus Tractatum edidit Bremæ ann. 1694. *De Calicibus Eucharisticis veterum Christianorum*, in quo narrat pag. 98. se, dum esset Romæ, quosdam vitreos Calices vidisse: *Romæ quoque degenti inter reliqua antiquitatum ornamenta oblatos memini Calices vitreos, qui sacrosanctæ Eucharistiæ usui quondam sacri venditabantur. An vero omnes fuerint, continuo dubitare cœpi, & adhuc admodum dubito. A nonnullis Cardinalibus eam quoque inivi gratiam, ut tales Calices vitreos in conspectum meum producerent; commodum vero putabam, meum de his judicium tunc temporis suspendere, & antiquitatem fictam & simulatam admirari. Hoc ipso eorum possessoribus nihil prius, neque antiquius accidere potest*. Homini huic qui demum Calices oblati fuerint in conspectum, plane nescimus. Neque in nobis recipimus, vitreos omnes Calices, quos ille vidit, eosdem esse, qui ad Eucharistiam sunt adhibiti. Pravum tamen intelligitur hominis ingenium abutentis eorum benignitate, qui vitreos illos Calices ei videndos produxerunt, satisque apparet ambigua illius indoles & bilinguis oratio, quæ & ejus malam fidem ostendunt, declarantque in Catholicos quam male fuerit animatus;

Usum vitreorum Calicum quidam ad Caroli Magni, alii ad Gregorii Turonensis ætatem perduxisse putant.

cum præsertim ipse quoque putet, in veteri Ecclesia vitreos Calices esse adhibitos, & in quibusdam locis eorum usum usque ad Caroli Magni ætatem esse retentum, etsi Joannes Baptista Casalius nonnisi ad S. Gregorii Turonensis tempora Christianos ejusmodi Calicibus usos esse contendat, *De Veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 11.*

Lamb. Miss.

Etiamtum, cum vitrei Calices adhiberentur, & sævirent persecutiones, usus tamen erat Calicum ex auro, & argento.

7. Cum vero vitreorum Calicum esset usus, & Persecutiones grassarentur, suos Ecclesiæ non defuisse Calices ex argento & auro probant cum Acta Martyrii S. Laurentii, qui passus est sub Valeriano: tum nefaria ejus vox, qui a Juliano Apostata jussus Antiochenam diripere Ecclesiam, deprehensis argenteis & aureis Calicibus, quod narrat Theodoretus lib. 3. Hist. Eccles. cap. 8. exclamavit: *En ejusmodi vasis Filio Mariæ ministratur*. Ea de re adeundi Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 25. & Binghamus tom. 3. Antiquit. Ecclesiast. pag. 241.

Calices gemmis intexti ex Chrysostomo: picturis ornati ex Tertulliano.

8. Gemmæ deinceps pretiosique lapilli Calicibus Eucharisticis intexti, quod non probabat D. Joannes Chrysostomus Hom. 60. ad Populum Antiochenum, si quis ejusmodi munera offerret, qui ex viduarum pupillorumque bonis se locupletasset: *Non satis nobis esse existimamus ad salutem, si viduis & pupillis expilatis aureum Calicem & gemmatum Mensæ offeramus*. Prioribus autem temporibus tuto affirmare possumus, etiam picturas Calicibus Eucharisticis apponi consuevisse, quod ex Tertulliano colligitur lib. de Pudicitia cap. 7. *Procedant ipsæ picturæ Calicum vestrorum, si vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius, utrumne Christiano, an Ethnico peccatori conlimet*. Et cap. 10. *Si forte patrocinabitur Pastor, quem in Calice depingitis prostitutorem & ipsum christiani Sacramenti*: quæ quidem imago ex Lucæ Evangelio cap. 15. desumta est, eamque passim videre est in veteribus sacris Cœmeteriis apud Bosium in Cœmeter. cap. 18. & Aringhium lib. 2. Romæ Subterraneæ cap. 20.

Plura Calicum genera Calices Baptismi, Calices ministeriales.

9. Quod vero ad varia Calicum genera attinet, quidam erant, qui Baptismi Calices dicebantur, quibus sacro Baptismate abluti post acceptam Eucharistiam sub specie panis, sanguinem bibebant sub specie vini. Ministeriales etiam erant Calices, qui communicandis sub specie vini Fidelibus adhibebantur: ejusmodi Calices semoti, postquam calicis communio ad solos contracta Sacerdotes est. Georgius Cassander in Opere Liturgico cap. 31. de hujusmodi ministerialibus Calicibus verba facit, quos eo nomine appellatos esse ait, *quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi Sanguinem deserviebant*, idque probat ex eo, quod in S. Remigii vita legitur ab Hincmaro conscripta.

Quid Scyphus fuerit.

10. Mabillonius tom. 2. Musei Italici in notis ad primum Ordinem Romanum putat, Calices Ministeriales fuisse Scyphos appellatos; nam ad illud verbum *Calicis* hanc interpretationem addit: *id est Calices ministeriales, qui alio nomine Scyphi appellantur*; & in Notis ad tertium Ordinem Romanum ad ea verba *in majorem Calicem sive Scyphum* ait: *Scyphus, aut Calix ministerialis*. Sed aliter sensit Justinianus Chiapponus Cæremoniarum Magister sub Clemente XI. Nam in Dissertatione de Oblationum Mysteriis, quam edidit cum Actis Canonizationis quatuor Sanctorum sub eodem Pontifice pag. 287. contendit, Scyphum non fuisse Calicem Ministerialem, sed Calicem illum omnium maximum, e quo Sanguis in ministeriales Calices invergebatur populo distribuendus, ut mox dicemus. Quod tamen putamus abesse a veritate; apertissimus enim est locus, qui mox producetur in III. Ordine Romano, ubi Scyphus pro ministeriali Calice accipitur; atque de hac re cum Mabillonio consentit Bocquillot in sacra Missæ Liturgia lib. 1. cap. 8. pag. 183. Edit. Parisien. ann. 1701. Josephus Vicecomes lib. 6. de Missæ Apparatu cap. 12. quærit, an in

ministerialibus Calicibus sanguis consecraretur; ac in iis etiam consecratum esse putat. Negat id Georgius tom. 1. de Liturgia Romani Pont. cap. 3. Sanguis enim in Calice offertorio consecrabatur, cujus portio quædam in vinum Calice ministeriali contentum ingerebatur; & ad hunc modum populo sanguis sub specie vini exhibebatur, quod etiam animadvertit Cardinalis Perronus in Responsione ad secundam Magnæ Britanniæ Regis instantiam pag. 265. & Cardinalis Bellarminus de Sacrific. Missæ lib. 4. cap. 24. Quamobrem ex secundo Ordine Romano, quem existimabat Panvinus eundem esse ac Gelasianum Ordinem a S. Gregorio Magno emendatum, typisque primum a Cassandro & Hittorpio vulgatum, quemque Mabillonius iterum edidit in Museo Italico tom. 2. pag. 50. hanc fuisse disciplinam intelligimus, ut Pontifex, dum in Missa communicabat, partem Hostiæ in Calicem inderet semel iterum ac tertio dicens. *Fiat commixtio & consecratio*: ei deinde Archidiaconus præberet Calicem, ex quo pars sanguinis in Calicem ministerialem invergebatur: quod luculentius etiam tradit Tertius Ordo Romanus eodem tom. 2. Musei Italici pag. 59. *Sed ipse Pontifex confirmatur ab Archidiacono in Calice sancto, de quo parum refundit Archidiaconus in majorem Calicem, sive in Scyphum, quem tenet Acolythus, ut ex eodem sacro vase confirmetur populus, quia vinum etiam non consecratum, sed Sanguine Domini commixtum sanctificatur per omnem modum.*

Singularis significatus vocis Confirmatio.

11. Ubi notandum, Eucharistiæ distributionem sub specie panis *Communionem*, sub specie vini *Confirmationem* appellari consuevisse; quod ex Quinto etiam Ordine Romano colligitur eodem tom. 2. Musei Italici pag. 59. *Clerus Communionem ab Episcopo accipiat, & ab Archidiacono confirmetur.* Armeni nunc temporis binis in Missa Calicibus utuntur, quorum in altero, quemadmodum Latini in Patena, collocant panem, in alterum vinum infundunt, ut testatur Card. Bona cit. lib. 1. cap. 25. num. 3. in fine.

Calices ministeriales ansati & fistula instructi.

12. In Academia Ecclesiastica, quæ olim habebatur in Collegio Propagandæ Fidei, quo nos viridi ætate ventitabamus, quamque ab interitu vindicatam instauravimus, Perimezzius in Dissertatione, quam edidit cum aliis, quas in iis Conventibus habuit par. II. pag. 158. egit de Calicibus ministerialibus, eosque ansatos fuisse docuit, ut facile eos manu Sacerdotes tenere possent, cum Sanguinem populo dispertiebant juxta Ordinem Romanum, ubi legitur: *Levat Archidiaconus Calicem per ansas, & tenet exaltans illum juxta Pontificem*; Quosdam etiam fuisse Calices ministeriales, quorum fundo ferruminata esse fistula, *Syphon* appellata, unde Laici sanguinem exsugebant, quod multo antea observavit Lindanus lib. 4. Panopl. Evangelic. cap. 46. *Quia sanguinis effusio propter incultioris populi rusticitatem merito timebatur, Calicibus Canna est ferruminata, affabreque inserta, unde populus Sanguinem Christi non tam biberet, quam sugeret.* Pergit deinde Lindanus, & in Fuldensi Monasterio duos se vidisse Calices testatur, quibus dum viveret S. Bonifacius usus fuerit: eorum alterum admodum parvum ad Missam ait adhibitum, alterum prægrandem putat ministerialem fuisse Calicem, in quo populus sanguinem biberet, quod ejus forma nihil in ejusmodi usum sit accommodatius. *Idoneum enim est hoc Poculum, unde populus sine periculo effusionis bibere possit. Habet enim duas ansas; estque nec rotundum, nec quadratum, sed instar pomi orbiculatum.* Addit, in ea fuisse plebem opinione, S. Bonifacium hoc poculum ad potum, cum ad mensam accumberet, adhibuisse: id autem tam falsum esse quam quod maxime, satis apparet ex duodecim Sacerdotum imaginibus in circumferentia insculptis, quorum singuli Planeta induti, quemadmodum Sacerdotes, Calicem in manu habentes videntur populum ad potum invitare. Et Rhenanus in Scholiis ad Tertullianum ab erudito quodam Abbate illud se accepisse testatur, in veteribus Carthusianorum Constitutionibus vetitum fuisse, ne cui Monacho pretiosi quidquam apud se habere liceret, præter argenteum Calicem & fistulam, qua Laici sanguinem possent exsorbere. Præterea in vetusto libro ante quadringentos annos scripto *De Veteribus Thesauris Ecclesiæ Moguntinæ* legisse se scribit, in illius Ecclesiæ Thesauro quondam fuisse aureos magni ponderis Calices ansatos, cum senis argenteis fistulis, quæ in eosdem Calices immittebantur ad usum eorum, qui communicarent.

C A P U T V.

De Patena, & aliis ad Calicem spectantibus.

Patenæ usus a temporibus Apostolorum.

1. NUnc de Patena dicendum, quæ calicis est veluti operculum, ubi sacra ponitur Hostia. Utrum Christus in Patena consecratum panem posuerit, non declarant Evangelistæ. Eam tamen Apostolorum tempore adhibitam fuisse, colligitur ex Liturgia S. Jacobi, ubi de ea diserte fit mentio. Patenam *a patendo, quod patula sit*, appellatam dicunt. In libro Pontificali de S. Silvestro proditum est, eum obtulisse *Patenas aureas septem, quæ pensabant libras triginta*; & in vita S. Nicolai Pontificis: *Patenam ex auro purissimo misit Michael Imperator cum diversis lapidibus pretiosis.* Plures etiam alias aureas & argenteas Patenas a Summis Pontificibus oblatas Basilicis, quæ Romæ sunt, reperias apud Chiapponum loco cit. pag. 286.

Patenæ ex auro oblatæ a Romanis Episcopis.

Patenæ ministeriales grandiores.

2. Ministeriales etiam erant patenæ quædam multo capaciores, quæ ad sacram Eucharistiam sub specie panis populo dispertiendam adhibebantur: ex his unam fuisse oportet, qua Gregorius Turonensis de Gloria Martyrum cap. 45. lavandis sibi pedibus usum esse narrat Comitem quemdam Britanniæ: quod amplam illam profundamque fuisse indicat: & ejusdem generis illam quoque esse oportet, quam testatur Vertus tom. 3. p. 167. & seq. asservari in Ecclesia S. Salvatoris Redonensi Ordinis S. Benedicti in Diœcesi Redonensi, eamque lanci mediæ magnitudinis similem adscribit. Patenæ eadem materia conflatæ, qua Calices, erant. Græci patenam suam *Discon* appellant, quæ magis concava est, quam nostra, ne pani consecrati fragmenta inde decidant. In quibusdam veteribus Patenis sacræ quædam imagines & hieroglyphica insculpta conspiciuntur, cujusmodi est Patena argentea S. Petri Chrysologi, unciarum pondo quatuordecim, cujus diameter haud major est palmo Romano, crassitudo mediocris: extant etiamnum partes ejus quædam inauratæ; ita vero affabre elaborata est, & in lateribus complanata, ut colligendis hostiæ fragmentis nihil ea esse possit accommodatius. Patenæ hujus figuras, hieroglyphica, & litteras eruditissime explanavit Joannes Pastritius Theologiæ Polemicæ in Collegio de Popaganda Fide Professor, in peculiari Opere Romæ edito an. 1706. Bocquillot in Tractatu Historico Liturgiæ lib. 1. cap. 8. postquam de Calicibus disseruit, satis erudite scribit de Patenis. Etymologiam probat, patenam dictam esse *a patendo*; & patenas ministeriales commemorat, atque ex eadem, qua

Cali-

Cur ætate nostra Patena pro antiquis tantula sit.

Calices, materia fuisse contendit. Quærit autem qui patenæ antea prægrandes ad hanc, qua nunc sunt, parvitatem redactæ sint; idque inde factum esse ait, quod haud ita frequentes nunc temporis sint ii, qui in Missa, cui adsunt, Eucharistiam suscipiant. Olim autem, cum plerumque Missæ qui adessent, iis Eucharistia præberetur, haud ita commode id fieri poterat, nisi grandis fuisset patena, in qua & frangendus erat panis; eaque Hostiarum plena, adstantibus dispertienda erat Eucharistia.

Corporale olim totam Altaris mensam tegebat.

3. Linteolum illud in quo Corpus Christi Domini consecratur, ab Ecclesiasticis Scriptoribus *Corporale* appellari solet, atque etiam *Corporalis Palla*. Corporale longius quondam erat & latius, & totam Altaris aream tegebat, ut colligitur ex Ordine Romano, ubi duorum Diaconorum opera requiritur ad illud explicandum. Hujusmodi Corporali ita ut diximus amplo Calix etiam cooperiebatur, quem Ritum etiam nunc servant Carthusiani. Corporale autem e lino esse oportet. Calix novum sepulcrum, quo conditus est Christus Dominus; Patena revolutum lapidem significat supra portam monumenti; Corporale Syndonem mundam exprimit, qua Joseph ab Arimathæa Corpus Christi involvit, ut bene advertunt Rabanus lib. 1. de Instit. Clericorum cap. 33. & Ildebertus Archiepiscopus Turonensis in Carminibus de Missæ Sacrificio. De eo 12. sæculi scriptore consulendus Longueval Hist. Eccl. Gallicanæ tom. 8. lib. 24. pag. 530. & seqq.

Ara Crucis, Tumulique Calix, Lapidisque Patena,
Syndonis Officium candida byssus habet.

Corporale Syndonem significat ex Isidoro Pelusiota, qua Christi Corpus involutum a Josepho ab Arimathæa.

4. Quæ de Corporalis significatu diximus confirmat S. Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 123. *Pura illa Syndon, quæ sub divinorum donorum ministeria expansa est, Josephi Arimathensis est ministerium. Ut enim ille Domini Corpus Syndone involutum sepulturæ mandavit, per quod universum mortalium genus resurrectionem percepit, eodem modo nos propositionis panem in Syndone sacrificantes, Christi Corpus sine dubitatione reperimus illam nobis immortalitatem fontis in modum proferens, quam Salvator Jesus a Josepho funere elatus, posteaquam a morte ad vitam rediit, largitus est.* Et ad eundem modum de Corporali loquitur D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 3. ad septimum. Et Concilium Selinestatense anno 1022. habitum apud Longueval tom. 7. pag. 178. vetat, ne ad extinguendum incendium Corporale (qui mos erat illorum temporum) illoc injiciatur; ac Corporale quoddam in Monasterio Cluniacensi diu asservatum esse, idem Auctor testatur, cui nota quædam erat apposita, quo citius faciliusque, si sedandi incendii extitisset occasio, reperiretur.

Purificatorii usus haud ita vetus.

5. Inter multa, quibus opus est sacrificio Missæ celebrando, recensuimus Purificatorium, Pallam, Velum, Bursam, & Ampullas. De Purificatorio nulla est apud veteres mentio. Vicecomes lib. 3. de Missæ apparatu cap. 5. *Quid vero*, inquit, *sentire oporteat de linteo, quod Purificatorium vulgo nuncupatur, plane ignoro, quod apud nullum veterem scriptorem mentio reperiatur.* Diu tamen esse, eum, ut sacrificium peragatur decentius, illud adhiberi cœptum est, docet Boucat Theologiæ tom. 5. par. 4. Dissert. 2. art. 2. sect. 1. §. 6. in fine. In Cæremoniali Episcoporum de eo fit mentio: *Super eo ponuntur duo Candelabra cum Cereis albis, & in ipsius medio Calix cum Patena, Palla, Purificatorio, & Bursa Corporalia continente.* Et post Suarez observavit Macrus in Vocabulario Ecclesiastico, Purificatorium, cujus haud ita vetus usus sit, non beoedici. Eo Calix in Missa abstergitur, quod Græci faciunt spongia adhibita, qua idcirco in sacrificio incruento utuntur, quod ea fuerit pars quædam & instrumentum cruenti Sacrificii. Videantur Goar in Euchol. Græcor. pag. 151. & du Cange verbo *Purificatorium*.

Palla distincta a Corporali ex Innoc. III.

6. Palla parvum est quodammodo Corporale, quo Calix tegitur. Innocent. III. lib. 2. de Mysteriis Missæ cap. 56. pallam describit tanquam rem a Corporali distinctam: *Duplex est Palla, quæ dicitur Corporale, una quam Diaconus super Altare totam extendit, altera quam super Calicem plicatam imponit.* Et Radulphus Tungrensis Libro de Canonum observantia propositione ultima testatur, jam tum apud Italos & Germanos parvam adhiberi pallam ad Calicem cooperiendum, Gallos tamen unico tantum Corporali ad eam rem uti. Nunc quidam binas pallas adhibent, alteram Calici, alteram Hostiæ contegendæ. Duplicis Pallæ usum concessit Paulus IV. Theatinis, unde oritur quæstio, an Sæculares Regularesve Sacerdotes, qui in Theatinorum Ecclesiam Missam celebrent, duplici palla uti possint: qua de re consulendi Gavantus, Pasqualigus, Quartus, & Meratus.

Theatinis duplicis pallæ usus concessus a Paulo IV.

Velum interdum appellatur Peplum & Sudarium.

7. Velum quo Calix tegitur, *Peplum* etiam, & *Sudarium* appellari solet. Vetus est Veli usus, quo Calix operitur; nam in Canone Apostolorum 72. prohibetur, ne Velum sanctificatum ad profanos usus traducatur. Linteum olim Velum illud fuisse oportet; præscriptum enim comperimus ut lavetur. Nunc vero sericum esse oportet, ut præcipit Rubrica, quod observant Gavantus, & Meratus. Tria Vela Græci adhibent, quorum alterum Patenam, Calicem altero, tertio denique utrumque contegunt. Tertium illud Aerem vocant, quod veluti aer circum sacra dona expanditur, ut videre est apud Card. Bona lib. 1. Rerum Liturgicar. cap. 25. num. 11. qui docet, morem hunc ab Jerosolymitana Ecclesia ad universum Orientem permanasse. Bursa dicitur etiam *Pera*; in quam Corporale conjicitur; & Gavantus ad Rubricam *de Præparatione Sacerdotis celebraturi*, narrat, S. Pium V. Hispanis privilegium concessisse, ut Corporale ferre possent extra Bursam.

Ternis utuntur velis Græci.

Bursa, quæ & pera dicitur.

De Ampullis. Quid Amæ fuerint & Amulæ.

8. Ampullæ denique in Ordine Romano *Amæ* appellantur. De Amis argenteis mentio fit in Libro Pontificali in Vitis Sanctorum Silvestri, Marci, Innocentii, Cælestini, & alibi: & in Romanis Ordinibus *Amulæ* dicuntur, quod est diminutivum vocis *Ama*, ut nonnemo existimaverit, *Amas* capaciora quædam vasa fuisse vino & aqua excipiendis, quæ sacrificio destinata essent, ut apud nos sunt œnophora seu baucalia; Amulas vero parvula quædam fuisse vascula, quæ vino & aqua in Missa ministrandis adhiberentur. Atque inde nonnulli putant, morem illum derivatum esse, ut cum Summus Pontifex, vel S. R. E. Cardinales Missam celebrant in Pontificio Sacello, prægrandes quædam in mensa apponantur argenteæ atque etiam inauratæ trullæ seu baucalia. Sunt qui disputant, an quidpiam discriminis intersit inter amam seu amulam, & hamam & hamulam aspiratas. In historia Trevirensi apud Dacherium in Spicilegio tom. 12. pag. 221. ita proditum est de Sicone quodam: *Captata consilio opportuno, triginta hamas præparat, in quibus singulis singulos milites electos, loricatos, galeatos, ensibusque præcinctos collocat, deinde sexaginta viros nihilominus electos, plebeja veste amictos ensibus eorum in hamis reconditis, gestantes constituit, nullosque hominum hujus fraudis præter prædictos viros conscios fecit:* quo in loco hamæ non quidem trullam aut ampullam, sed dolium videntur significare. Verum utum-

Lamb. Miss. B 2 que

que fit de hac quæstione, nos ulterius progredientes dicimus, ampullas vitreas esse oportere, ut vinum ab aqua discerni possit. Remotioribus ab hac ætate nostra sæculis in usum sacrificii Fideles in poculis sive etiam lagenis offerebant; unde Diaconus tantum in Calicem vini ingerebat, quantum sacrificanti Sacerdoti & cæteris communicantibus satis esset; ad eamque rem colatorium pro longo manubrio instructum adhibebat, quo vinum magis defæcaretur.

Colatorii usus olim ad Missam.

9. Desiderius Antissiodorensis Episcopus sexto sæculo Ecclesiæ suæ donavit *Colatorium pensans uncias duas*. Ex his colatoriis quædam se vidisse testatur in Museo Barberino Card. Bona Rer. Liturg. lib. 1. cap. 25. num. 1. Eruditissimus Blanchinus in Notis ad librum Pontificalem in Vita S. Urbani tom. 2. sect. 18. pag. 179. duos affert iconismos duorum colatoriorum ex argento, quæ Marcus Antonius Sabbatinus egregius Civis noster haud ita pridem Romæ e vivis sublatus in Museo suo asservabat. De Azymo & fermentato alibi disseruimus, cum de Mysterio Feriæ Quintæ Majoris Hebdomadæ, & institutione Sanctissimæ Eucharistiæ verba fecimus. Quamobrem etsi quædam de Hostia nobis dicenda sunt, de azymo, & fermentato dicere abstinebimus. De aqua item & vino sermonem ad alium locum remittimus; nam hic vinum & aquam memoravimus, non ut de iis ex professo ageremus, sed duntaxat, ne quid eorum omitteretur, quæ sacrificio peragendo opus sunt. Itaque nunc solummodo de Hostiæ forma sermonem habebimus.

CAPUT VI.

De Hostia.

Panis consecrandus a Fidelibus offerebatur: item farina, ex qua panis conficiebatur a Clericis.

1. PAnis in Missa consecrandus ad Altare olim a Fidelibus offerebatur, qui plerumque panis ab eodem ipso a quo offerebatur, subactus erat; sed cum malus quidam usus irrepsisset quemlibet panem oblatum consecrandi nullo discrimine adhibito, ut interdum ad Sacrificium Sacerdotes pane uterentur non satis mundo pro Sacrificii majestate, mos inductus est in aliquibus Ecclesiis ut farina offeretur, ut tradit Honorius Augustodunensis 12. sæculi scriptor a nobis sæpenumero laudatus in *Gemma animæ* cap. 58. *Olim Sacerdotes a singulis domibus & familiis farinam accipiebant, & inde Dominicam Panem faciebant, quem pro populo offerebant*: qui mos etiam nunc in Armenorum Ecclesia retinetur, in qua quilibet e Parochia farinam conficiendæ Hostiæ offert, ut videre est apud le Brun tom. 3. Dissertat. 10. fol. 115. ex ea autem farina ad eum modum oblata panis consecrandus conficitur; sacrisque Virginibus, devotisque matronis in Oriente id muneris demandatur, quod docet Goar in Euchologio fol. 116. in Occidente vero Presbyteris eorumque Clericis: sic enim in Theodulphi Aurelianensis Episcopi Capitulari legitur, quod scriptum est anno 794. art. 5. *Panes quos Deo in Sacrificium offertis, aut a vobis ipsis, aut a vestris pueris coram vobis nitide & studiose fiant*: quod etiam præscribitur in illis Anonymi carminibus, quæ Martene se legisse ait in manuscripto Bibliothecæ S. Martini Turonensis, ediditque in lib. 1. de Ritibus Ecclesiast. cap. 3. art. 7. num. 24.

Pura sit oblata. Nunquam sine lumine cantes.
Hæc & triticea sit: Presbyteri faciant hanc.

Si quis vero intelligere cupiat, qua diligentia & pietate oporteret eos uti, quorum esset panem subigere, qui consecrandus esset in Missa, legat Regulas, quas Lanfrancus in usum Ordinis S. Benedicti composuit, qui postquam præscripsit cujusmodi frumentum esse oporteat, quove pacto farina sit conservanda, hæc de Hostiis a Sacrista ejusque sociis formandis præcipit: *Interim dum ipsæ Hostiæ fiunt, & coquuntur, dicant iidem Fratres Psalmos familiares Horarum, & Horas canonicas & de Psalteria ex ordine, quod tantumdem valeat, si ita potius voluerint.* Et paullo post: *Silentium loquendi omnino teneant: ille tamen, qui ferra tenet, si necesse sit, breviter, quod vult, indicare potest famulo, qui focum facit & ligna portat, quæ debent esse valde sicca, & ante multas dies de industria præparata.* Vide Antonii Bellotte Tractatum ad Ritus Ecclesiæ Laudonensis pag. 461. edit. Parisiensis anno 1662.

Hostiæ XI. sæculo grandiores quam nunc sunt.

2. Qua magnitudine antiquitus, quave forma fuerint Hostiæ disputant viri docti. Humbertus Cardinalis, qui anno 1054. scripsit pro azymo, ac Michaeli Constantinopolitano respondet, Hostias ostendit ea ætate hisce nostris fuisse grandiores. Atque ait, post Consecrationem eas frangi, & ex ipsis præberi Eucharistiam consuevisse: *Nos tenues Oblatas ex simila præparatas, integras & sanas sacris Altaribus superponimus, & ex ipsis post Consecrationem fractis cum populo communicamus.* Honorius Augustodunensis in Gemma Animæ lib. 1. cap. 66. scribit, Hostiarum formam ad denarii magnitudinem esse redactam propter eorum paucitatem, qui in Missa communicarent: *Quia populo non communicante, non erat necesse panem tam magnum fieri, cum in modum denarii formari, vel fieri.*

Sæculo XII. ad hanc, qua nunc sunt, magnitudinem redactæ.

3. Cum autem Honorius scripserit anno 1130. conjici jure potest, 12. sæculo usum invectum Hostiarum ea magnitudine, qua sunt Hostiæ, quas nunc ad Missæ sacrificium adhibemus. Ad figuram quod attinet, quadrata Græci utuntur teste Allatio de Consensu Occidental. & Orient. Eccl. cap. 15. num. 18. *Græci cum panem ad sacrificandum efficiunt, ut plurimum non rotundant; sed in quatuor ramos ad modum Crucis extendunt; postea sigillum jam dictum imprimunt in medio Crucis, & in ramorum extremitatibus*; & quædam in eo sigillo sunt litteræ, quæ significant *Jesus Christus vincit*. Ejusmodi figuras, quæ in Hostiis quadratis Græcorum imprimuntur, reperias apud Martene loco citato. Armeni, relicta quadrata, formam nunc rotundam adhibent; sed usum fermentati retinuerunt, quod testatur Abrahamus Ecchellensis Maronita e Monte Libano in Epistola ad Joannem Morinum.

Vetustissima figura earum circularis.

4. Vetustissima apud nos est forma rotunda, idque pluribus argumentis confirmatur, quæ affert P. Franciscus Berlendus in erudito *Tractatu de Oblationibus ad Altare* pag. 11. & seq. ubi Decretum protulit S. Zephyrini, qui vixit III. sæculo, in quo S. Pontifex Hostiam appellat *Coronam sive oblata sphærica figura*. Durandus in Rationali lib. 4. cap. 30. num. 8. mysticum sensum explicat, qui in Hostiæ rotunditate subest: *Hostia formatur rotunda, quia Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum & universi, qui habitant in eo*; & cap. 41. nu. 8. Honorium Augustodunensem sequutus addit: *Panis formatur in modum denarii; tum quia panis vitæ pro denariis traditus est; tum quia idem denarius in vinea laborantibus in præmium dandus est. Ideo Paulus dixit: Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Idem Berlendus reperire studuit, quo tempore Ecclesia pane uti cœperit e subtili & levissima materia, qui non in furno coquitur, sed ferro ignito comprimitur, & a communi pane quam maxime differt: ac fatetur, se hujus rei originem invenire non potuisse.

5. In

Sacra in Hostiis eorum antiquitus figura impressa, vel Christi Crucifixi, vel Resurgentis.

5. In utraque Ecclesia tum Orientali, tum Occidentali constans fuit semper consuetudo Crucem vel Crucifixi imaginem in Hostiis imprimendi, quod eruditissime docuit Philippus Bonarrota Senator Florentinus in egregiis illis *observationibus ad quædam vasorum veterum fragmenta* pag. 56. De antiqua Græcorum disciplina, quæ etiamnum viget, vide Goar ad Euchologium pag. 60. num. 1. pag. 61. num. 1. Vetus volumen de Ordinationibus, quod fuit Cardinalis Casanatæ, & antiqua Pictura in Ecclesia D. Laurentii extra muros probat, ut observat idem Bonarrota, morem imprimendi, signum salutis in Sacra Eucharistia. Ante Bonarrotam Baronius ad annum Christi 58. num. 65. & 66. observaverat, morem fuisse veterum Christianorum Crucis signum imprimendi in panibus ad usum paratis; idque probat pluribus vetustis picturis, signisque musivo seu vermiculato opere expressis, quæ vulgo Romæ conspiciuntur; deinde addit: *Sed & illud liquet, non solum communes panes ad esum paratos ejusmodi decussatione Crucis signum exprimente a Majoribus consignari consuevisse, sed & eos ad Sacræ Eucharistiæ usum absque fermento confici solitos &c. Factum vero postea est, ut in iisdem mysticis panibus non Crux tantum, sed Christus Crucifixus formis redderetur expressus.* Heterodoxus quidam nomine Philippus Julius Retmejer, Preside Joanne Andrea Schmidio itidem Heterodoxo, argumentum proposuit disputandum: *De Oblatis Eucharisticis, quæ Hostiæ vocari solent*, die 14. Januarii anni 1702. eaque Dissertatio deinde typis Amstelodamensibus anno 1727. edita extat in tom. 18. Miscellaneorum Bibliothecæ Dominici S. R. E. Cardinalis Passionei. In ea Dissertatione Sacri exhibentur Iconismi, quos in Hostiis impressos reperit, qui tamen omnes idem fere exprimunt, vel Passionem Christi Domini, vel Resurrectionem, vel Sanctissimum Nomen Jesu.

CAPUT VII.

De Vestibus Sacerdotalibus, ubi de Amictu, Alba, & Cingulo.

Vestes olim erant eædem Clericis, & Laicis. Apostolis communi utebantur veste.

1. IN vicesimo primo nostro Edicto Latinæ editionis de Sacerdotalibus indumentis valde verisimile esse docuimus omnium fere Eruditorum hominum consensione, Apostolos non iis vestibus communibus, quas quotidiano & continuo usu adhibebant, sed aliis quibusdam peculiaribus indutos Missam celebrasse. Joannes Franciscus Budæus hæreticarum partium homo in ea Dissertationum suarum, quam de Missa composuit §. 25. mirari se ait, Cardinalem Bona, quem tamen videtur, ut æquum est, plurimi facere, scripsisse, Apostolos non consuetis, sed certis quibusdam aliis vestibus indutos Sacrificium Missæ peregisse. Ante Budæum Nicolaus Alemannus *de Lateranensibus Parietinis* hanc opinionem veluti risu dignam notaverat: Quod facit etiam Joannes Gottlieb Heineccius in prima Exercitationum suarum *de Habitu Apostolorum Sacerdotali* edit. Halæ Magdeburg. anno 1735. Nobis ea, quæ uterque objecit Auctor, diluere non est animus, qui ea satis refutata in eo Edicto arbitramur.

In Sacrificio ejusmodi vestes, sed non easdem adhibebant, quibus in communi usu utebantur.

2. Illud nunc duntaxat monere volumus, quod quamvis sacra indumenta, quibus Sacerdotes utuntur cum ad Altare accedunt, vestes olim fuerint Clericorum Laicorumque communes, quæ proprie deinde Ecclesiasticorum virorum factæ sunt in usum Sacrificii; id tamen sententiam nostram minime evertere, qua asserimus, Apostolos aliis in Missa celebranda vestibus usos, quam quibus, dum per vias incederent, uterentur. Potuit enim exempli causa Sacerdos aliquis Albam & Planetam, cum hæc indumenta omnibus erant communia, adhibere cum domi se continebat, vel per Civitatem ambulabat; peculiari autem alia Planeta uti & Alba, cum ad Altare accederet: id enim satis erat ad suam erga Sacrificium reverentiam, si non eandem adhiberet vestem Missam celebrando, quam qua uteretur vias & compita perreptando. Quamobrem in Can. *Vestimenta* de consecrat. dist. 2. *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse & honesta, quibus aliis in usibus non debent frui, quam in Ecclesiasticis, & Deo dignis Officiis.* Atque hujus rei depromi potest exemplum ex Ecclesiastica historia nostrorum temporum. Certum est nonnisi nudo capite licere Missam celebrare. At turpe & indecorum est in Sinarum Imperio caput detegere: quamobrem Paulus V. Missionariis facultatem concessit, ut pileolo caput tegerent dum Missæ Sacrificium celebrarent, modo pileolus ille non idem esset, quem communi usu adhiberent: unde factum est, ut Neophyti novum quemdam & a communi valde diversum pileolum excogitaverint ad usum Sacrificii. Vide Raynaudum tom. 13. de Pileo & cæteris capitis tegminibus pag. 628.

Ex Thomassino probatur, vestes communes, & ad Sacrificium adhibitas, non fuisse easdem, esti ejusdem formæ.

3. Atque hæc non nostra sunt, sed ex Thomassino deprompta, qui tom. 1. lib. 2. cap. 45. ostendit Stolam, Manipulum & Albam profanas antea fuisse vestes, quæ deinde usu Sacrificii consecratæ sint. Et cap. 47. num. 4. postquam plures attulit auctoritates; *Quibus ex testimoniis*, inquit, *constat, Tunicam, Dalmaticam, Casulam communes illas fuisse quondam Laicorum vestes, multoque magis Clericorum civili in usu, ac tandem in eo evasisse, ut proprie Clericorum essent, nec in civili tantum usu, sed & in sacro Laicis a patrio Majorum habitu ad peregrinas vestes desciscentibus.* Inter cætera, quæ Thomassinus affert documenta illud est e S. Cæsarii Vita petitum cap. 10. in qua proditum est de Cæsario, qui post reditum in Gallias egeno mendicoque homini nihil quod daret haberet, *Casulam, qua in Processionibus utebatur, & Albam Paschalem profert, datque egeno, jubetque ut vendat uni ex Clero.* Et in eadem Vita: *Ambulans per plateam Civitatis vidit contra in foro hominem, qui a dæmone agebatur. In quem cum attendisset habens manus sub Casula, ut a suis non videretur, Crucem contra eum fecit.* Planeta igitur, quam pauperculo illi Cæsarius dedit, utebatur, cum ad Altare accederet; ea vero, qua erat vestitus dum ad expellendum ex Energumeno diabolum Crucis signum fecit, Planeta erat communis usus, quam dum esset in foro adhibebat: ex quo facile intelligi potest, eandem fuisse vestium formam Sacerdotum cum ad Altare accederent, & cum per urbem inambularent; sed non easdem fuisse vestes, quas ad Altare, cum iis, quas in domestico civilique vitæ usu adhiberent: quamquam ut ait Thomassinus, *hujus utriusque vestimenti si fuit eadem forma, uti & idem nomen erat, profecto sacra civili & splendidior & pretiosior.* Aliud argumentum ad ea, quæ ex Thomassino attulimus addi potest ex Reginone desumptum de vita & conversatione Presbyteri cap. 66. qui testatur, non licere Presbyteris *in Alba, qua in suo usu utuntur, Missas cantare*; ex quo intelligitur, duplices illis fuisse Albas; quarum alteram ad communem usum, alteram ad Altare adhibebant, ut bene advertit Tournely tom. 2. de Eucharistia edit. Parisien. pag. 378. Ostendit Vertus tom. 2. pag. 283. Presbyteros etiam extra Missæ Sacrificium Albas adhibuisse; sed ve-

stitum

tium fuisse, ne quis ea uteretur Alba ad Altare, quam in communem usum adhiberet: atque inde contendit derivatum usum Roechetti, quod pigeret Presbyteros Albám, quæ vestia est ad talos demissa, eum per Civitatem incederent, adhibere. In Formulario apud Reginonem legitur: *Si fine Stola vel Orario in itinere incedat, sive absque Alba, aut cum illa Alba, qua in suos usus quotidie utitur, Missam cantare præsumat.* In Synodalibus Episeoporum Constitutionibus ad Parochos in Baluzii appendice ad Reginonem: *Ut nullus in Alba, qua in suas usus utitur, cantare præsumat.* Leo IV. apud Baronium ad ann. 855. ita decrevit: *Nullus in Alba, qua in suo usu utitur, præsumat Missas cantare.* Quod autem Albæ sobstituta fuerit usus Superpellicei & Rocchetti vide Perimezzium Dissert. 4. tom. 1. pag. 115. & seq.

De Amictu. Ejus etymon. Anaboladium. Ejus usus sæculo 8. introductus. Ejus in analogia cum Veteris Testamenti Ephod.

4. His præmissis ad sacra Indumenta deveniemus, quorum primus est Amictus, qui in vetustis libris liturgicis appellatur *Anaboladium*. Amalarius lib. 2. de Ecclesiasticis Officiis cap. 18. de Amictu ait: *Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus:* Le Brun tom. 5. pag. 42. contendit vocem *Amictus* a verbo *amicire* deductam, quod operire significat; & octavo sæculo ad collum tegendum ejus usum esse inductum; Ecclesiastici enim & Laici ad eam usque ætatem nudum collum habuerant, quod indecorum postea visum est. Honorius Augustodunensis in Gemma Animæ lib. 1. cap. 201. videtur innuere, nostrum Amictum eundem esse cum veteris Legis Ephod: *Hinc humerale, quod in Lege Ephod, apud nos Amictum dicitur, sibi imponit, & illo Caput & collum & humeros, unde & Humerale dicitur, cooperit, & in pectore copulatum duabus vittis ad mamillas cingit:* quod etsi alii non probent, tamen est admodum verisimile; nam in lege veteri Ephod vestis erat Sacerdotalis. Quamobrem D. Hieronymus Epist. ad Marcellam scribit: *Illud breviter attende, quod nunquam nisi in Sacerdotio nominetur Ephod.* Etenim Sacerdotale Ephod linteum erat, & veluti cingulum, quod ad posteriorem colli partem circumductum & ab humeris ad pectus demissum, in ipso pectore decussabatur, ac tunicam præcingebat; & quanquam Sacerdotalis vestis erat, ea tamen usi sunt etiam Laici. David enim, eum solemni pompa Jerosolymam deferretur Arca e domo Obededon, Ephod induit, ut est in 2. lib. Reg. cap. 12. De Ephod adeas Calmeti Dictionarium Biblicum verbo *Ephod*; & de Amictu ejusque similitudine cum Ephod vide Saussay Panoplia Sacerdot. par. 1. lib. 5. cap. 2. Maronitæ & Ambrosiani Amictum ponunt soper Albam; olim etiam Græci: num vero ullo utuntur Amictu teste Macro in Vocabulario Ecclesiastico verbo *Amictus*, & Clericato de Sacrificio Missæ decis. 50. num. 22.

Olim Amictus supra Albam ponebatur, ut nunc faciunt Ambrosiani.

5. In quinto ex Romanis Ordinibus, quos edidit Mabillonus tom. 2. Musei Italici, apparet Amictum tunc temporis supra Albam poni consuevisse. Profert Georgius tom. 5. de Liturgia Romani Pont. vetus Missale Vaticanum ante septingentos annos scriptum, in quo præscribitur, ut Amictus post Albam & Cingulum accipiatur; quod nunc non Ambrosiani modo ut diximus faciunt, sed Canonici quoque Lugdunenses. In Ecclesia Romana nunc & in tota fere Catholica Ecclesia Amictus induitur ante Albam; & hujus Ritus vestigium extat in Missali quodam 25. Sæculi teste Merato par. 2. e. 5. n. 20. tom. 1. pag. 5. Sunt qui Amictum sericis aureisque fimbriis ornent, sed Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 5. cap. 24. num. 3. ait recentem esse hanc consuetudinem, & sacræ Antiquitati prorsus incognitam.

Alia ejus nomina. Eam olim Ecclesiastici ad communem usum adhibebant.

6. Altera sacra vestia est, quæ *Alba*, *Camisia*, *Camisius*, & *Camisile* appellatur. Græci *Poderem*, Itali vocant *Camice*. In Ordine Romano mentio fit de Alba: *Lineam Dalmaticam, quam dicimus Albam*: & in Actis proconsularibus S. Cypriani Episcopi & Martyris apud Ruinartum: *Et eum se Dalmatica expoliasset & Diaconibus tradidisset, in linea stetit, & cœpit spiculatorem sustinere.* Vocem illam *linea* etsi Baronius ad annum Christi 265. num. 40. putet significare Rochettum, tamen plures ita accipiunt, ut intelligant Albam: nam neque tum temporis ullus erat usus Rocchetti, & Ecclesiastici viri Albam ad quotidianum communemque usum vestiebantur: cum præsertim Dalmatica etiam communis vestis esset, quæ in Dalmatia, unde nomen traxit, inventa fuerat.

Ea etiam usi Laici qui magna essent dignitate.

7. Eam Reges etiam adhibebant; nam Lampridius tradit Commodum, & Julius Capitolinus, Pertinacem Dalmatica indutum in publicum prodiisse, ut observavit Baronius ipse in notis ad Martyrologium Romanum ad diem 31. Maji. Amalarius lib. 2. de Ecclesiasticis Officiis de Alba ita loquitur: *Postea Camisiam induimus, quam Albam vocamur.* In libro Pontificali in Vita Benedicti Tertii proditum est sub eo Pontifice Regem Saxonum Ecclesiæ S. Petri Romam dono misisse Camisias albas sigillatas holosericas eum chrysoclavo: & quanquam Casaubonus putet, vestes fuisse ad ornatum Templi, tamen Ferrarius lib. 3. de Re Vestiaria cap. 5. abunde probat, eas in Sacerdotum usum comparatas fuisse. Alcuinus, sive quis alius Auctor, in libro de Divinis Officiis de Podere mentionem facit his verbis, *Poderis, quæ vulgo Alba dicitur.* Ejus vocis etymologiam ex voce *podas* trahit, quæ apud Græcos *pedes* significat; est enim Alba ad pedes demissa vestis. Et Ferrarius in Linguæ Italicæ Originibus docet, hanc vestem e voce *Camicia*, exigua mutatione facta, *Camice* esse appellatam. Albam lineam, non laneam esse oportet: quapropter D. Gregorius in Ezechielem lib. 5. homil. 11. scripsit: *Grossiora quippe vestimenta sunt lanea: sed cum Sacerdos ad sacrum ministerium accedit, idest cum intus per compunctionem ingreditur, subtiliori intellectu necesse est, quod ipse quasi lineo vestimento vestiatur.* Albi etiam coloris esse debet Alba: quamobrem D. Hieronymus lib. 5. advers. Pelagium decere ait in Dei honorem, ut *Episcopus, Presbyter, Diaconus, & reliquus Ordo Ecclesiasticus in administratione Sacrificiorum cum candida veste procedant.* Feria sexta in Parasceve antiquitus Sacerdotes ea veste utebantur, quæ nigri esset coloris. Quædam Albæ manicas habent acupictas, pectus etiam humeros, & lacinias phrygio item opere variatas; quæ consuetudo etiam nunc in quibusdam Regularium Ecclesiis, & in Pontificio Sacello retinetur, ut observat Macrus verbo *Alba*, & Clericatus decis. 50. num. 23. & seq. Duo recentiores viri docti Fleury de veterum Christianorum moribus, & le Brun tom. 5. pag. 45. ostendunt, Albam peculiarem quemdam Laicorum, qui magna essent dignitate, fuisse ornatum; tunicas enim albas Romanis donavit Aurelianus Imperator: deinde Alba proprium cœpit esse indumentum in Ecclesiasticis cæremoniis. Et si Fleury fides habenda sit Eccl. Historiæ lib. 20. num. 23. de Alba in Altaris usum destinata prima mentio occurrit in Carthaginensi Synodo, vergente in finem quarto sæculo habita. Alba inferiorum etiam Ordinum vestis fuit Ostiariorum,

Le-

Lectorum, Exorcistarum, Acolythorum; Fratrum Prædicatorum Acolythi etiam nunc Alba utuntur. Et Saussay in Panoplia Clericali par. 2. lib. 5. cap. 5. §. *Nec ritas* observat in inferioribus Ministris idcirco Albæ superpelliceum substitutum fuisse, ut ambulando cæterisque muniis obeundis essent expeditiores.

De Cingulo. Non circa pectus, sed circa renes circumducendum.

8. Tertia sacra vestis est Cingulum; quamobrem Stephanus Eduensis Episcopus lib. 2. de Sacram. Altaris cap. 10. *Cingulum*, inquit, *quod Albam constringendo renibus coaptatur*, interdum *Baltheum*, aliquando etiam *Zona* appellatum est. Divus enim Hieronymus Epist. 128. ad Fabiolam: *Tertium genus est vestimenti, quod illi appellant Abner, nos Cingulum, vel Baltheum, vel Zonam possumus dicere*. Olim qui ampla & longa uteretur veste, Cingulo se præcingebat, *ne tunica ipsa diffueret, & gressum impediret*; verba sunt Bedæ & Rabani. Qui discinctus esset apud Judæos & Romanos, otio, luxu, & deliciis diffluens habebatur, ut ostendit Vertus lib. 2. pag. 310. Sacerdotale Cingulum non circa pectoris mammas, quod quidam perperam faciunt, sed circa renes circumduci debet. De cingendis renibus locus est in Exod. cap. 12. *Renes vestros accingetis*; & Job cap. 12. *Præcinge fune renes eorum*; & Isaiæ cap. 11. *Et erit justitia Cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus*. Vetus est cinguli usus; Joannes enim Diaconus in Vita S. Gregorii narrat, Fideles ejus supellectilem venerari consuevisse: *sed & ejus Baltheum consuetudinaliter osculatos esse*.

CAPUT VIII.

De Manipulo, Stola & Planeta; de Sacrarum Vestium benedictione, & quinque diversis earum coloribus.

Manipuli Etymol. Sacerdotes sinistro brachio olim sudariolum alligatum habebant.

1. Quarta vestis est Manipulus, de cujus etymologia Wilelmus Brito in Vocabulario: *Manipulus est ornamentum manus*. Manipulus sequiore ævo additus est; nulla enim de eo mentio fit a Veteribus Patribus, & Ritualibus libris. Sacerdotes primis Ecclesiæ sæculis sudariolum ad sinistrum brachium tergendo sudori naribusque emungendis alligatum habebant: voce enim Saxonica *Fanon* appellabatur, quod idem valet ac sudariolum seu muccinium, ut docet Vossius lib. 2. de vitiis Sermonis cap. 7. Id sudariolum haud ita Sacerdotibus peculiare fuit, ut Clericis etiam ad Altare eo uti non liceret.

De Manipulo controversia inter Romanos & Ravennates Clericos a Gregorio Magno dirempta.

2. Sibi tantum eo uti licere contendebant Ecclesiæ Romanæ Clerici: ortam inter eos & Ravennatis Ecclesiæ Clericos controversiam S. Gregorius, ne quid Joanni Ravennatensi Archiepiscopo injucundum faceret, ita diremit, ut primis ejus Diaconis ex singulari privilegio liceret ad sinistrum brachium alligatum gestare sudariolum, dum celebranti Archiepiscopo ministrarent, ut apparet ex Epistola ejus Pontificis 54. ad Joannem Episcopum Ravennatem lib. 2. Verba Joannis Archiepiscopi, jura tuentis Clericorum suorum, ea sunt: *Quia quoties ad Episcopatus ordinationem, seu responsi Sacerdotes vel Levitæ Ecclesiæ Ravennatis Romam venerunt, omnes in oculis Decessorum vestrorum cum mappulis sine reprehensione aliqua procedebant. Quare eo tempore, quo istbic a Prædecessore vestro peccator ordinatus sum, cuncti Presbyteri, & Diaconi mei in obsequium Domini Papæ mecum procedentes usi sunt*. Benigna D. Gregorii concessio his verbis continetur: *Illud autem, quod pro utendis a Clero vestro mappulis scripsistis, a nostris est Clericis fortiter obviatum, dicentibus, nulli hoc unquam alii cuilibet Ecclesiæ concessum fuisse. Sed nos servantes honorem Fraternitatis tuæ, licet contra voluntatem Cleri nostri, primis Diaconibus vestris in obsequio duntaxat tuo mappulis uti permittimus. Alio autem tempore, vel alias personas hoc agere vehementissime prohibemus*.

Sudariolo substitutus Manipulus sæculo 10. vel, ut aliis, sæculo 8.

3. Hujus sudarioli usus viguit, donec substitutus fuit Manipulus veluti ornatus quidam, qui propterea ejusdem materiæ & operis est, cujus Planeta & Stola. Amalarius, qui vixit nono sæculo, de Sudariolo mentionem facit; unde infert Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 24. n. 5. sæculo 10. Manipulum in sudarioli locum fuisse substitutum. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 321. n. 25. longe antea id factum esse existimat, qui Manipuli mentionem fieri repererit sæculo octavo. Le Brun tom. 1. pag. 47. & 48. Vertus tom. 2. pag. 311. & seq. Manipuli primum usum referunt ad sæculum 11. Nam Ivo Carnotensis, qui eo vixit sæculo, sudarioli usum etiamnum vigere innuit libro de significat. Indumentorum Sacerdotalium: *In sinistra manu ponitur quædam mappula, quæ sæpe fluentem oculorum pituitam tergat, & oculorum lippitudinem removeat*.

Hujusmodi rerum usus introducti perdifficile est veras Epochas constituere.

4. De hac re sua stet cuique sententia: perdifficile est enim ejusmodi Epochas constituere: ac de hujusmodi rebus aliisque id genus, quæ paulatim in morem invectæ sunt, arbitramur omnium veras esse sententias, non quidem quoad universalem usum, sed quoad eorum tantum locorum usum, unde afferuntur documenta.

Cur Episcopi post Confiteor induant Manipulum.

5. Nunc Manipulum Sacerdotes induunt ante Stolam; Episcopi plerumque nonnisi ad Altare recitato *Confiteor*. Idem mos erat olim omnium Presbyterorum: Planeta enim illis temporibus, ut alibi inferius docebimus, nondum erat sub brachiis usque ad extremam oram aperta vestis, sed a collo integra ad pedes protendebatur, ac nonnisi sub recitatum *Confiteor* plicabatur; quo temporis articulo etiam Manipulus brachio alligabatur, quod super brachia sublata plicataque Planeta, ab omni impedimento liberum erat & expeditum. Vide Vertum tom. 3. pag. 31. & Meratum loc. cit. num. 26. Quoniam vero de Manipuli symbolo more suo male loquitur Vertus, propterea quod appareat, natura duce ejus usum invectum esse, vir doctissimus idemque gravissimus Auctor Langletus, antea Suessionensis, nunc Senonensis Episcopus in tractatu adversus Vertum §. 34. monet distinguenda esse tempora. Fuit enim tempus, cum Manipulus instrumentum erat ipsa necessitate introductum: deinde vero cum inter sacra indumenta locum obtinuit, in symbolum evasit. Manipulus fere idem est, quod apud Græcos *Epimanicion*, de quo Goar in notis ad Liturgiam S. Jo. Chrysostomi n. 12. Duobus vero Græci & Maronitæ utuntur Manipulis, quorum singulos ad singula brachia alligant teste Macro in Vocabulario verbo *Manipulus*.

Græci duplici utuntur Manipulo.

Stola cujusmodi vestis fuerit apud Romanos.

6. Stola quintum inter indumenta sacra obtinet locum. De Stola tanquam de integra veste sermo fit in veteri Testamento Geneseos cap. 41. *Vestivitque eum Stola byssina*, & cap. 45. *Singulis quoque proferri jussit binas Stolas*, & Ester cap. 6. *Tulit itaque Aman Stolam & equum*. Idem probatur ex Parabola Evangelica Filii, qui facultates suas prodegerat. Apud profanos Scriptores Stola vestis est muliebris. Locus est Ciceronis, qui perditos profligatosque M. Antonii mores exagitat in 2. Philippica, cap. 18. *Sumsisti virilem Togam, quam statim muliebrem Stolam reddidisti*. Stola vestis erat longa, quæ totum corpus tegebat; ac nomen illud traxit ex quadam fascia ad ejus vestis oram circumducta, quæ Stola dicebatur.

Ejus nominis ratio.

Stola orarium etiam dicebatur.

7. Sacra Stola, de qua agimus, *Orarium* etiam appellabatur: quamobrem in Gemma Animæ

lib. 1.

lib. 1. cap. 204. legitur: *Deinde circumdat collum suum Stola, quæ & Orarium dicitur*; & Rabanus Maurus lib. 1. cap. 19. *Quintum est quod Orarium dicitur, licet hoc quidam Stolam vocent*; & in libro Pontificali in vita Agathonis: *Ea hora Sancta Synodus una cum Principe ejus Orarium auferri jusserunt a collo ejus*, scilicet Macharii Antiocheni. Vox Orarium occurrit etiam in Scriptoribus Ethnicis, & sudariolum ad tergendam faciem significat. Nam Flavius Vopiscus in vita Aureliani tradit, illum dono dedisse *Oraria Populo Romano, quibus uteretur Populus ad favorem*, nimirum ut manibus ea sustollerent jactarentque, & lætis acclamationibus Principem prosequerentur. Atque Orarium longius apud eos quam latius fuisse oportet ad modum fasciæ. Gregorius enim Turonensis lib. 3. Historiar. cap. 5. narrat, Sigismundum Burgundorum Regem dormientem filium necari jussisse, eique necem in hunc modum fuisse illatam refert: *Dormienti Orarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris, suffocatus est.*

Apud Vopiscum Orarium pro Sudariolo.

Stolæ & Orarii Etymol.

8. Cardinalis Bona lib. 1. Rer. Liturgicar. cap. 24. n. 6. ait, nostram Stolam ab ea fascia ita dictam, quæ circa oram illius vestis assuta erat, qua feminæ sibi totum corpus tegebant, quæ fascia Stola appellabatur; Orarium etiam appellatam esse Stolam ab Orario, cujus apud Ethnicos diximus majorem fuisse longitudinem quam latitudinem. Quidam putant Orarium dictum esse ab ora; quæ laciniam vestis significat. Ita sentiunt Le Brun tom. 1. pag. 50. & Vertus tom. 2. pag. 326. Sed hæc leviuscula controversia est. Stolæ usus vetustissimus est in Ecclesia, cujus documenta mille & trecentis annis antiquiora afferri possunt. Eam semper & ubique gestabant Episcopi, & Presbyteri; Diaconi itidem semper & ubique, sed primo tantum ordinationis suæ anno. S. Fulgentium, ne a monastica vita discederet, proditum est, nunquam Stola usum esse, quemadmodum cæteri utebantur Episcopi. In vita S. Thomæ Cantuariensis, quam Joannes Sarisberiensis conscripsit, hæc habentur: *Stolam tamen jugum Christi suave circa collum diebus ac noctibus habebat*. In Concilio Moguntino anno 813. cap. 28. ita statutum: *Ut Presbyteri sine intermissione utantur Orario propter differentiam Sacerdotii dignitatis*. In vita S. Mauri: *Stolam, cum qua eodem anno, jubente Beato Magistro suo, ordinatus ad Ministerium fuerat Leviticum, & quam juxta morem sanctitatis gratia primo indesinenter ferebat anno, de collo suo protulit, & super caput infirmi Crucis signum faciens posuit*. Idem habetur in vita ejusdem S. Mauri carmine scripta.

Stolam semper & ubique Episcopi & Presbyteri; Diaconi eadem, sed primo tantum Ordinationis suæ anno adhibebant.

Plorat & exorat, veniam dum precibus orat,
Deponendo Stolam, quam toto tempore coram
Anni portabat, quam sic vehementer amabat,
Quod sublimatus, quod erat Levita creatus.

Nunc temporis semper & ubique Stola utitur Romanus Pontifex.

9. Quæ quidem documenta fidem iis afferunt, quæ diximus, ut bene animadvertunt Mabillonius in *Præfatione ad sæcul. 1. Benedictinum* n. 108. & Du Cange verbo *Stola*. Hoc vero tempore solus Romanus Pontifex veterem Episcoporum Presbyterorumque morem retinuit semper gestandi Stolam. Longior erat antiquitus Stola, quam quæ sit ea, qua nunc utimur; nam in musivo seu vermiculato opere in Ecclesia S. Mariæ trans Tiberim S. Calepodius Presbyter depictus cernitur cum Stola ad pedes usque demissa, ut observat Georgius de Liturgia Romani Pontificis lib. 1. cap. 20. num. 6.

Planeta, quæ & Casula dicitur, quæ olim ejus forma.

10. Sexta sacra vestis est Planeta. Casula etiam appellatur, ut apud S. Isidorum lib. 19. cap. 24. *Planeta Græce, & Latine dicitur Casula, quæ totum hominis corpus tegit*. Veteris Planetæ forma omnino ei similis erat, qua nunc utuntur Græci. Vetus itaque Planeta vestis erat, quæ a collo ad pedes usque Sacerdotem tegebat, & brachia manusque involvebat, ut ea qui adhibere vellet, eum oporteret Planetam utrinque sustollere, vel fibula subligare. Quamobrem Isidorus eodem loco: *Vestis cuculata quasi minor casa, eo quod totum hominem tegat*; & Rabanus Maurus de Institutione Clericorum cap. 21. *Casula*, inquit, *dicitur vulgo Planeta Presbyteri, quia instar parvæ Casæ totum tegit. Hæc supremum omnium indumentorum est, & cætera omnia interius per suum munimen tegit & servat*. De veterum Planetarum forma optime scripserunt Rocca to. 2. novissimæ edit. pag. 368. Georg. de Liturgia Romani Pontificis tom. 1. lib. 1. cap. 24. n. 8. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 321. n. 32. Et Joannes Patritius in Dissertatione de Patena argentea S. Petri Chrysologi pag. 141. veterem ejus S. Episcopi antiqua Planeta induti imaginem affert. Macrus in Vocabulario verbo *Casula* Græcos multum laudat, quod veteris Planetæ formam retinuerint; & Lindanus Panopl. Sacerdot. lib 4. cap. 46. pag. 480. conqueritur nimium decurtari suo tempore cœptam esse Planetam: *Ita enim recisa est, & decurtata, atque aliam prope in speciem deformata, ut sicuti illa prisca, unde fluxit & degeneravit, cum ponatur, vix suum tueatur nomen*. Dudum diximus donec Planetæ vetus forma permansit, Manipulum a Sacerdote post *Confiteor* accipi consuevisse: tunc enim super Sacerdotis brachia sustollebatur Planeta. Nunc vero, etsi Planetæ forma mutata est, eundem morem Episcopi retinent.

11. Ex antiqua Planetæ forma consuetudo illa manavit, ut Minister Sacerdotis in elevatione Eucharistiæ Planetam extollat; quæ consuetudo etiamnum viget, ut notat Juveninus de Sacramentis dissert. 5. de Sacram. Euchar. q. 8. cap. 5. §. 6. & ultimo, ubi hæc habet: *Hinc sequitur necessario, Planetam seu Casulam olim multo fuisse longiorem ac latiorem, quam nunc sit; nec enim aliaquin omnes corporis partes obtegere potuisset. Ejusmodi vero veteris figura hoc apud nos vestigium remanet, quod ubi Hostia consecrata a Sacerdote elevatur, Minister Sacrificantis Casulam complicet, aut extollat, ne Sacerdoti genua flectenti sit impedimento*. Et consonat Tournely tom. 2. de Eucharist. pag. 388. edit. Parisien. Atque inde etiam morem illum ortum esse constat, ut in Quadragesima & in diebus jejunii, cum Diaconus & Subdiaconus Sacerdoti Missam solemnem celebranti ministrantes Planeta utuntur, eandem Planetam habeant in anteriori parte plicatam; cum enim Planetæ olim essent amplæ, plicatas eas esse in anteriori parte oportuit, ut ministrando Diaconus & Subdiaconus essent expeditiores. Vide Josephum Catalanum in notis ad Pontificale Romanum in prolegomenis cap. 18. num. 6. tom. 1.

Ex antiqua ejus forma quædam ritus expliciti.

12. Planetam, antequam sacra vestis esset, profanum fuisse indumentum, & Laicis commune, constat ex pluribus monumentis. Joannes Diaconus lib. 4. de vita S. Gregorii Magni cap. 83. ubi de Sancti Pontificis parentibus Gordiano & Silvia loquitur, de Gordiani veste ait: Cujus *Gordiani habitus castanei coloris Planeta est*. Et S. Isidorus in Regula cap. 13. inter Laicorum vestes Planetam recenset: *Porro linteo non licet Monacho indui, Orarium, Birros, Planetas non est fas uti, neque illa indumenta, vel calceamenta, quæ generaliter cætera Monasteria abutantur*; quod idem est ac *non utuntur*. Observant viri docti, Veteres veste quadam esse usos, quam *Penulam* appellabant;

Planeta profanum olim indumentum.

bant; eam, dum iter facerent, adhibebant. In urbe etiam ea uti cœperunt pro veste lugubri: tandem ejus fuit usus generatim apud viros & feminas; ampliorque facta & laxior, & ad pedes demissa, fortasse etiam cum peniculamento seu syrmate, cum jam toga exoleviffet, nobilium virorum deinde peculiaris vestis fuit: atque ab hujusmodi primorum hominum penula, non vero ab ea, quæ itineris penula erat, putant Planetam nostram traxisse originem, ut videre est apud Bonarrotam in Observationibus ad vasa quædam vitrea pag. 108. & seq.

Ejus usum exoletum apud laicos viri Ecclesiastici retinuere, quorum proprium vestem fuisse probatur 6. sæculo.

13. Planetam primis Ecclesiæ sæculis Laicorum quoque vestem fuisse docent Le Brun to. 1. pag. 52. Vertus to. 2. pag. 341. & seq. Atque eam septem primis Ecclesiæ sæculis omnium fuisse vulgatem vestem, quotquot longis vestibus utebantur, existimat idem Le Brun; eam denique a populo dimissam homines Deo sacros retinuisse; & Ecclesiam Sacerdotibus Planetam, peculiarem Sacrificio offerendo vestem, ante nongentos annos assignasse. Id vero haud ita exploratum & cognitum; perdifficile est enim rerum initia tuto commostrare. Nam in Concilio Toletano IV. anno 597. habito, can. 27. ubi quid agendum sit præscribitur, si Episcopus, Presbyter, vel Diaconus in suum cujusque gradum restituendus sit, qualve illis vestes reddi oporteat, hæc habentur: *Si Episcopus est, Orarium, Anulum, & Baculum; si Presbyter, Orarium & Planetam; si Diaconus, Orarium & Albam*. Ex quo intelligitur multo ante Sacerdotibus Planetam pro peculiari eorum veste destinatam, ut bene observavit loc. cit. idem Bonarrota. Reliquum esset ad ulteriorem sacrorum Rituum notitiam disquirere, quo tempore Planetæ forma mutata sit, & ad eum modum redacta, ut non amplius eam complicatam super brachia sustollere oporteat; quod quidem alis examinandum relinquimus.

Planetæ forma ex antiqua pictura Lateranensis Basilicæ.

14. Illud tamen nolumus præterire, picturam olim fuisse in Lateranensi Basilica, quæ decimo sæculo facta est. In ea depictus erat Joannes XII. cui antequam sacrificaturus ad Altare accederet, Planetam Ministri imponebant. Planeta otrinque sub brachiis erat aperta, & ex antica posticaque parte in angulum desinebat, ita ut brachiis adhibendis nulla plicatura opus esset. Ea pictura non amplius extat in Lateranensi Basilica; ejus tamen Iconismum reperies in Tractatu quem de ea Basilica scripsit Cardinalis Rasponus lib. 1. cap. 14.

Ritus benedicendi sacras vestes.

15. De Ritu benedicendi sacra indumenta, ejusque vetustate nihil opus est dicere; hæc enim in Edicto nostro vigesimo primo Latinæ editionis fuse persequuti sumus. Itaque ad sacrarum vestium colores sermonem convertimus, ac de Bireto, quem Sacerdotes gestant, dum ad Altare accedunt, pauca quædam damus.

De quinque sacrarum vestium coloris generibus. Ecclesia parta pace, vestes albæ adhibebantur.

16. Quinque colorum genera Rubrica Missalis commemorat, album, rubeum, viride, violaceum, nigrum. Quarti sæculi initio pacatis Ecclesiæ rebus, non aliæ vestes quam coloris albi adhibebantur. Gregorius Turonensis de Gloria Confessorum cap. 20. ubi de Dedicatione Oratorii sui hæc habet: *Erat autem Sacerdotum ac Levitarum in Albis Vestibus non minimus Chorus*. Et Venantius Fortunatus circa dimidium sexti sæculi lib. 2. cap. 10. S. Germanum Parisiensem Episcopum cum ejus universo Clero in vestibus albis sic describit.

Inde Sacerdotes, Leviticus hinc micat ordo, ...
Illi jam senio, sed & hi bene vestibus albent ...
In medio Germanus adest Antistes honore &c.

Præterea S. Isidorus in Origin. lib. 19. cap. 22: *Lamb. Miss.*

Sacerdotalem vestem commemorat albam, cum quibusdam institis rubei coloris. In Lege veteri Sacerdotes non aliis quam lineis & albis vestibus sacrificando utebantur; idcirco in Apocalypsi Angeli, qui Templi Ministros repræsentabant, albis vestiti apparuerunt. Alba itidem plerumque induebantur vesle Sacerdotes Ethnici, cum ad Altare accederent: locus est in Silii Italici lib. 3. v. 694.

.... Ante Aras stat veste Sacerdos
Effulgens nivea........

Apud Græcos non plures quam duo colores, albus, & rubeus usque ad 13. sæculum.

17. Apud Græcos usque ad 13. sæculum non plures quam duo colores fuerunt, albus, & rubeus; idcirco Theodoretus tanquam novum quiddam & inusitatum refert, Acacium Constantinopolitanum Patriarcham, ut dolorem suum declararet, quem ex Imperatoris Basilii Edicto ceperat adversus Chalcedonensem Synodum, veste nigra se, Altare, Patriarchalem Cathedram contexisse. In Occidentali vero Ecclesia 12. sæculo Innocentius III. lib. 1. Mysteriorum Missæ cap. 65. quatuor scripsit fuisse tunc temporis colores, quibus Romana uteretur Ecclesia, album pro Confessoribus & Virginibus; rubeum in Apostolorum & Martyrum solemnitatibus; nigrum diebus jejunii, in commemoratione mortuorum, toto Adventus tempore, & a Septuagesima ad Sabbatum Sanctum; viride denique diebus ferialibus. Violaceum non commemorat Innocentius; perinde enim ac niger color habebatur. In Ordine Romano 15. Petri Amelii, qui Sacrista fuit Urbani V. & Gregorii XI. apud Mabillonium Musei Italici tom. 2. pag. 452. Papa primo Quadragesimæ reliquisque diebus Paramentis violaceis utitur. Et in 13. Ordine sub Gregorio X. in Museo Italico tom. 2. pag. 235. legitur: *A Septuagesima usque ad primum diem Quadragesimæ (Papa) utitur colore nigro, & facit Processionem a Sancta Anastasia usque ad Sanctam Sabinam:* & in Ordine 14. Cardinalis Cajetani creati a Bonifacio VIII. eodem Musei Italici tom. 2. pag. 247. ubi agitur de Officio Cinerum, & de Processione a S. Anastasia ad Sanctam Sabinam, ita legimus: *Papa post impositionem Cinerum debet se discalceare, & indui nigra Casula*. Quæ omnia quinque Ecclesiasticos esse colores ostendunt, album, rubeum, viridem, violaceum, nigrum.

In Ecclesia Occidentali ante 13. sæculum quinque colores adhibiti.

18. Bocquillot in Tractatu historico sacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 5. scribit, jam introductos in Ecclesiam Romanam quinque colores ante sæculum 13. Durandum enim, qui obiit anno 1296. mentionem facere de quinque sacrorum Indumentorum coloribus, tanquam de re toto terrarum orbe usurpata & cognita. Gilbertus Grimaud Liturgiæ sacræ par. 1. cap. 5. testatur, haud ita pridem colorem violaceum introductum apud Gallos, diuque loco violacei nigrum colorem esse adhibitum. Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 767. & seq. colorum congruentias affert, diesque notat, quibus juxta Ecclesiasticum stylum iidem colores adhibentur, & pag. 761. n. 6. peculiarem Ecclesiæ suæ ritum exponit adhibendi Feria 6. in Parasceve crocei sive subflavi coloris Indumenta, quod fit ad perfidorum Judæorum bilem allusio: *Non immerito per flavum seu croceum colorem designantur Judæi, qui velut icterici ira, bili, & obstinata cæcitate æstuantes convenerunt in unum ad incessendum nomen illud Christi gloriosum Angelicis etiam Potestatibus adorandum*.

C CA-

CAPUT IX.

De Birreto.

Birreti origo. Antea caput tegebatur Amictu, qua consuetudine exoleta, fortasse tum birretus adhiberi coepit.

1. Nunc de Birreto dicendum. A *Birro* derivata vox est. *Birrum* pars vestis, qua caput tegitur, ut notat Du Cange verbo *Birretum*. Romæ & in plerisque aliis Ecclesiis nono sæculo Birreti nullus erat usus. Amictu enim caput obnubebant, & cum Missam inciperent, illum, quemadmodum nunc Mendicantium Ordinum Religiosi, in humeros rejiciebant. Ejus rei afferunt documenta Le Brun tom. 1. pag. 42. & Vertus to. 2. pag. 255. qui illud etiam tradit, etiamsi nunc Amictu sæculares Presbyteri non amplius utuntur, In Ecclesia tamen Parisiensi eo sibi per hiemen caput obnubere usque ad Secretas; & Andegavi & Rupellæ tum per hiemem, tum per æstatem usque ad Canonem; rejectumque tum ad humeros, post Communionem super caput retrahere: quam consuetudinem tamen nuperrime in Rupellensi Ecclesia ait exolevisse. Huc addi potest, Parisiensis Ecclesiæ morem celebrandi Missam per hiemen obnupto capite, vehementer & magna eruditionis copia impugnasse Joannem Du Thours Doctorem Parisiensem & Archidiaconum Suessionensem. Rupertus Abbas lib. 1. de Divinis Officiis cap. 19. de Sacerdote scribit: *In Officio Altaris Amictu caput suum obnubit*. In Ordinatione Subdiaconi etiam nunc Episcopus Amictu caput Ordinando obnubit, quem ille deinde sibi ad humeros rejicit. Quo autem tempore consuetudo illa exoleverit, ut Sacerdotes Amictu caput obnupti ad Altare accederent, incertum est. Illud facile possumus suspicari, nullum fuisse usum Birreti, donec ea consuetudo viguerit. Vertus to. 2. pag. 272. & seq. obfirmate studens quamlibet rem sacram seu ritum, seu cæremoniam, seu vestem ad solam naturæ necessitatem referre, Birretum ait suam traxisse originem a pileolo, qui sub cucullo gestabatur. Birreti enim cuspides ortas ex trium impressione digitorum, qua paullatim in pileolo, qui frequenter detrahendus erat, exiguæ cornuum cuspides extitere; iis prominentibus cuculli usum factum esse paullo incommodiorem, quem propterea in humeros rejicere cœptum est; atque inde super caput cornutum pileolum remansisse, qui demum idem est ac Birretum.

Verti commentum refellitur.

2. In commentitia hac narratione refellenda nobis non est animus tempus conterere. Illud non est prætereundum, pileolis usos esse antiquitus Ecclesiasticos viros in modum Camauri, quorum figuras in pluribus templis Romæ observare licet. Progressu vero ætatis pileolis subsui cœptum haud ita molle pannum, quatuor ut nunc apud Hispanos cuspidibus, vel tribus tantum excitatis, ut fit in Italorum Presbyterorum Birretis. Atque ea est sententia Marci in Lexico, verbo *Camelaucium*. Si cui vero volupe sit rem hanc videre uberius pertractatam & accuratius, adeat Theophilum Raynaudum Tractatu *de Pileo, & cæteris Capitis tegminibus*. Non hic loquimur de pileolo, quo quispiam privilegio munitus utitur celebrando Missam, eoque caput tegit usque ad Præfationem, nec nisi post Communionem illum iterum capiti imponit; nam pileolus inter sacra Indumenta non recensetur. Missam vero fas non est tecto capite celebrare juxta Can. *Nullus de Consecr.* Dist. 1. cujus ea sunt verba: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, ad solemnia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire, aut velato capite Altari Dei assistere, quoniam Apostolus prohibet viros velato capite orare: & si temere præsumpserit, communione privetur*. Locum D. Pauli respicit Canon ex Epistola prima ad Corinth. cap. 11. vers. 3. & 4. Quo quidem textu abuteretur, qui negaret Ecclesiam dispensare posse, ut Sacerdos cum pileolo capiti imposito Missam celebraret. Nam præceptum Apostolicum est meræ disciplinæ, quæ mutationibus & dispensationibus est obnoxia, ut bene ad rem nostram ostendit Gibertus Consult. Canonicarum Consult. 4. de Sacrificio Missæ.

Dispensatio celebrandi capite tecto Sedi Apostolicæ reservata.

3. Quidam existimarunt ejusmodi licentiam ab Episcopo posse concedi: sed Rubricæ & Decreta satis luculenter docent, solius esse Romani Pontificis ejusmodi licentiam impertire, qui cum dispensat super hac re, semper jubet pileolum detrahi a Præfatione usque ad finem Communionis. Quamobrem Silvius, etsi in prioribus Operum suorum editionibus scripsit, posse etiam Episcopum eam licentiam concedere, tamen in editione Antuerpiensi ann. 1714. ab ea sententia recessit, ac solius Sedis Apostolicæ docuit esse ejusmodi facultatem concedere: eum tamen Sacerdotem, qui gravissimo afflictus morbo Missam celebrans caput usque ad Præfationem pileolo tegeret, detractumque iterum post Communionem capiti imponeret, a peccato immunem esse putat: neque enim Apostolica Sedes videtur ita sibi eam licentiam reservasse, ut illicitum voluerit declarare, quod quis in aliquo casu extraordinario, qui supervenerit, vel propter morbum minime diuturnum fecerit. De dispensatione celebrandi Missam cum pileolo, soli Apostolicæ auctoritati reservata alibi quoque scripsimus Edicto nostro 14. tom. 2. §. 4. n. 14.

CAPUT X.

De symbolico sacrarum Vestium significatu.

De Symbolico Sacrarum vestium significatu.

1. Jam vero de mystico sacrarum Vestium significatu differendum est. In ordinatione Subdiaconi Ordinandus prodit coram Episcopo cum Amictu super humeros, quo inde sublato Episcopus ei caput obnubit dicens: *Accipe Amictum, per quem designatur castigatio vocis*; & Sacerdos Missam celebraturus accipiens Amictum ait: *Impone Domine capiti meo galeam salutis ad expugnandos diabolicos incursus*; & consonat ea Oratio, quam recitat Episcopus, cum induit Amictum: *Pone Domine galeam salutis in capite meo ad expugnandas omnes diabolicas fraudes, inimicorum omnium versutias superando*. Juxta eam Orationem ex Ecclesiæ sensu Amictus designat normam illam rectam, qua Sacerdos uti debet in omnibus suis verbis, quæ ad Deum unice tendere debent; itemque robur illud significat, quo diabolicas tentationes retundere debet & frangere.

Amictus symbolica significationes.

2. De primo illo significatu loquitur Amalarius lib. 2. de Ecclesiastic. Offic. cap. 17. *Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus; in collo namque est vox: ideoque per loquendi usus exprimitur. Per Amictum intelligimus custodiam vocis, de qua Psalmista dicebat: Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: posui ori meo custodiam: Amictus ideo dicitur, quia circumjicitur. In isto primo vestimento admonetur castigatio vocis*. S. Bruno Episcopus Signiensis in libro de Sacramentis Ecclesiæ & Mysteriis; *Amictus quidem*, inquit, *quo & collum stringitur, & pectus tegitur, interioris hominis castitatem designat: tegit enim cor, ne vanitates cogitet; stringit etiam collum, ne inde ad linguam transeat mendacium*. De significatu altero loquitur Innocentius III. de Mysteriis Missæ lib. 1. cap. 1. *Lotis itaque manibus* (Papa) *assumit Amictum, qui super humeros circumquaque diffunditur, per quem operum fortitudo significatur*.

Amictus alia moralis significatio.

3. Quia vero significationes mysticæ ejusdem rei plures esse possunt, quidam ajunt Amictum ve-

velum illud significare, quo Judæi Christo Jesu faciem velarunt, cum illi colaphos impegerunt, aut spineam coronam, quam ejus capiti imposuerunt, vel etiam exprimi Christum sub Humanitatis amictu suam abscondisse Divinitatem. Quod vero ad moralem significationem pertinet, nonnulli putant, Amictu salutis galeam significari, spemque in Deum, qua hostes nostros superemus, & fortitudinem in divinis exequendis officiis. Dicunt etiam, ex eo, quod Amictu collum contegimus, de voce, quæ per os & guttur emittitur, custodienda; quod super humeros extendatur, de suavi jugo Domini portando nos admoneri; denique quod supra pectus alligetur, Sacerdotibus in memoriam illud revocari, nullis fas esse quam divinis cogitationibus eorum animum patere. Ita D. Thomas in 4. Sentent. dist. 24. quæst. 3. art. 4. Titelmanus in Tract. de expositione Mysteriorum Missæ cap. 2. Soto in 4. Sentent. dist. 13. quæst. 2. art. 4. Natalis Alexander Theologiæ Dogmat. & Moralis tom. 1. lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 7. art. 3. num. 2. Merbesius in 3. par. Summæ Christianæ quæst. 49. concl. 1. Tournely de Sacram. Eucharist. par. 2. pag. 374. & seq. edit. Parisien. Collationum Lucionensium 16. quæst. 1. tom. 5. pag. 539.

Plures Albe significationes symbolicæ.

4. Sacerdos, cum Albam induit, ait: *Dealba me Domine, & munda cor meum, ut in sanguine Agni dealbatus gaudiis perfruar sempiternis*; cum qua consonat Oratio Episcopi cum Alba itidem se vestit: *Dealba me Domine; & a delicto meo munda me, ut cum his qui stolas suas dealbaverunt in sanguine Agni, gaudiis perfruar sempiternis*. Ex his Orationibus facile intelligi potest, Albam significare Jesu Christi conversationem in terris, quam a primo suæ Conceptionis instanti semper retinuit, cui Sacerdos se conformare debet ex Titelmano eodem Tract. cap. 2. *Alba vero, quam superinduit Sacerdos, vestimentum longum & lineum, strictum & undique clausum, significat Christi integerrimam, & sacratissimam, atque perfectissimam conversationem, quam ab initio suæ conceptionis usque ad finem in carne duxit. Sacerdos quoque dum hoc se indumento induit, acceptæ in Baptismo novæ & candidæ Stolæ memor, se ipsum admoneat, quomodo in sancta & candida conversatione persistat*. Albam etiam significare cordis puritatem, quam petimus per Agni immaculati merita, quem sacrificamus, docet Le Brun tom. 1. pag. 45. Observat Merbesius quæst. 49. conclus. 2. Christianis & Sacerdotibus licere munditiam & candorem in Sanguine Agni sibi comparare per Baptismum, per Pœnitentiam, per cætera Sacramenta, per orationem & cordis compunctionem, per opera misericordiæ, per virtutum omnium præsertim Charitatis & Patientiæ exercitium, ac denique per Martyrium. Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 83. disput. 82. sect. 3. ea præsertim verba expendens, *Dealba me Domine*, ait, Alba cordis munditiam significari, & integram hominis justitiam. Soto loco citato ait, per Albam nobis ob oculos poni albam illam vestem, qua indutum Christum Jesum Herodes irrisit. Idem docet Natalis Alexander loco cit. n. 3. atque illud addit, Alba de cordis & linguæ puritate, ejusque longitudine de perseverando nos admoneri, eamque denique esse beatæ symbolum æternitatis. Et Amalarius Bedam sequutus hæc de Alba scribit: *Manus & brachia debet stringere Sacerdotis, ne quid nisi utile faciat; pectus, ne quid inane cogitet; ventrem, ne delicias ultra modum appetendo, Deum se gulosum facere præsumat; subjecta ventri membra, ne lasciviendo totam Sacerdotalis habitus pulcritudinem corrumpant, genua, ne ab orationis instantia torpeant; tibias & pedes, ne ad malum currant*.

Lamb. Miss.

Cingulo Sacerdotalis continentia significatur.

5. Cum se Cingulo præcingit Sacerdos ait: *Præcinge me Domine Cingulo puritatis, & extingue in lumbis meis humorem libidinis, ut maneat in me virtus continentiæ & castitatis*. Episcopus vero ait: *Præcinge me Domine Cingulo Fidei, & virtute castitatis lumbos meos, & extingue in eis humorem libidinis, ut jugiter maneat in me vigor totius castitatis*. Vertus, qui non alia de causa putat Cingulum adhiberi, quam quo impediatur vestis ne fluat, neve Sacerdoti offendiculum præbeat, ait nihil illud ad Ecclesiæ Ritus pertinere. Verum si verba perpendantur, quæ Sacerdos profert cum se Cingulo præcingit, facile quivis intelliget, non deesse mysticum significatum, ut advertit Tournely citat. tom. 2. de Sacram. Eucharistiæ art. 13. pag. 379. Itaque Cingulum significat Sacerdotalem continentiam, ut bene id explicat Innocentius III. qui lib. 1. Mysteriorum Missæ cap. 52. *debet Alba*, inquit, *circa lumbos zona præcingi, ut castitas Sacerdotalis nullis incentivorum stimulis dissolvatur*; *unde: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. In lumbis enim luxuria dominatur. Sic Dominus loquens de Diabolo manifestat: Virtus ejus in lumbis ejus, & fortitudo illius in umbilico ventris ejus. Debent ergo lumbi præcingi per continentiam, & succingi per abstinentiam: quoniam hoc genus dæmonii non ejicitur nisi in oratione, & jejunio. Hinc etiam Apostolus ait: State succincti lumbos vestros in veritate*. Consonat Suarez loco cit. & Titelmanus qui cap. 3. *Ipse quoque*, inquit, *Sacerdos ex hoc intelligit, quomodo juxta Salvatoris verbum lumbos debeat præcingere, atque ab omni carnis luxuria appetitum frenare*. Quidam pie putant Cingulo funem significari, quo Christus Jesus est alligatus in horto. Ita Soto loc. cit. Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Euch. art. 3. num. 4. Le Brun tom. 1. pag. 45. Merbesius in 3. par. Summæ Christianæ quæst. 49. §. *Tertia Conclusio*.

Manipulus quid significet.

6. Episcopus dum sinistro Subdiaconi brachio Manipulum aptat, hæc profert verba: *Accipe Manipulum, per quem designatur fructus bonorum operum*; Et Sacerdos Missam celebraturus, quando sumit Manipulum, ait: *Merear Domine portare Manipulum fletus & doloris, ut cum exultatione recipiam mercedem laboris*. Episcopus autem, cum ei aptant Ministri Manipulum, Missa jam incepta, nullam Orationem dicit, ne Missæ cursus interrumpatur. Ad eum quem diximus significatum alludit Honorius in Gemma Animæ lib. 1. cap. 208. *Sacerdos Phanonem in sinistrum brachium ponit, qui & mappula & sudarium vocatur, per quod olim sudor, & narium sordes extergebantur. Per hoc pœnitentia intelligitur, qua quotidiani excessus labes extergitur. Hoc in sinistro brachio gestatur, quia in præsenti tempore tantum vita nostra pœnitentia emundatur*. Idem ait Suarez loco citato. Et Soto ubi supra docet, Manipulum e brachio pendentem vincula significare, quibus iterum Christus alligatus est, cum ad columnam flagellandus esset. Quod spectat ad moralem significatum, sinistrum brachium præsentem vitam significat, in qua pœnitentiæ opera rebus omnibus sunt præferenda.

Stola suave Christi jugum significat.

7. Episcopus in Ordinatione sinistro Diaconi humero Stolam imponit dicens: *Accipe Stolam candidam de manu Dei; adimple ministerium tuum, potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam suam*. Cum vero Diacono Presbyteratus Ordinem confert, Stolæ quæ ex sinistro humero pendet, partem alteram super dextrum humerum ponit dicens: *Accipe jugum Domini, jugum enim ejus suave est, & onus ejus leve*. Cum Stolam induit Sacerdos, ait: *Redde mihi Domine Stolam immor-*

talitatis, quam perdidi in prævaricatione primi parentis; & quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium, merear tamen gaudium sempiternum. Episcopus itidem eum se sacris vestibus induit, ad Stolam ait: *Redde mihi Domine, obsecro, Stolam immortalitatis, quam perdidi in prævaricatione primi parentis; & quamvis indignus accedere præsumo ad tuum sacrum mysterium cum hoc ornamento, præsta ut in eodem in perpetuum merear lætari.* Itaque Stola suave Christi jugum significat; quia vero nonnisi per obedientiam ad eum statum restituendi sumus, unde per inobedientiam primi parentis decidimus, propterea Sacerdos Stolam sibi imponens a Deo petit Stolam immortalitatis, quam in Adæ prævaricatione amisit, ut advertit Suarez loco citato.

Alia quædam Stolæ significationes mysticæ.

8. Concilium Bracarense annò 675. habitum mysterium explicat, quamobrem super utrumque sibi humerum Stolam Sacerdos imponat; *Ut qui imperturbatus præcipitur consistere inter prospera, & adversa, virtutum semper ornamento utrobique circumseptus appareat:* Consonat Ivo Carnutensis: *Hæc (Stola) a collo per anteriora descendens, dextrum latus ornat & sinistram, ut doceat, Sacerdotem per arma justitiæ a dextris & a sinistris, idest in prosperis & adversis debere esse munitum, quod ad fortitudinem pertinet, sine qua cæteræ virtutes facile expugnantur, & minime coronantur.* Idem Auctor docet mysterium, cur Stola cingulo alligetur: *Inde est quod Stola cum zona Poderis quibusdam nexibus colligatur, quia virtutes virtutibus adjuvantur, ne aliquo tentationis impulsu moveantur.* Stolam Sacerdotes sibi aptant supra pectus in modum Crucis: *Debet Sacerdos secundum Decretum Bracarensis Concilii de uno eodemque Orario cervicem pariter & utrumque humerum premens signum Crucis in pectore suo præparare;* verba sunt Innoc. III. lib. 1. Mysteriorum Missæ cap. 34. Episcopi Stolam sibi non accommodant in modum Crucis; nam pendentem e collo Crucem cum Reliquiis deferunt, ut notat Macrus Vocabul. verbo *Stola*. Soto loco sæpius citato putat, Stolam, quantum ad mores attinet, obedientiam significare & jugum Domini, cui collum subjicimus ejus sectantes vestigia; si vero ad Christum referatur, tertia existimat vincula exprimere, quibus est alligatus, quando portavit Crucem. Ex quibus jure Macrus infert, vehementer eos Sacerdotes errare, qui Stolam in humeros pendentem rejiciunt, nec eam collo circumducunt, ut supra monuimus.

Charitas per Planetam significatur.

9. Episcopus quando Diaconum ad Sacerdotium promovet, & super ejus humeros Planetam imponit, quæ ex anteriori parte pendet demissa ad pedes, in posteriori complicatur, ait: *Accipe vestem Sacerdotalem, per quam charitas intelligitur; potens est enim Deus, ut augeat tibi charitatem, & opus perfectum.* Cum vero Planetæ complicatam partem explicat, ac demittit, ait: *Stola jucunditatis induat te Dominus.* Sacerdos Missam celebraturus dum Planetam induit, ait: *Domine, qui dixisti, jugum meum suave est, & onus meum leve, fac ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam.* Similem Orationem recitat Episcopus ad Planetam. Charitatem igitur Planeta significat, ut bene explicat Rabanus Maurus lib. 1. Institut. Cleric. cap. 22. *Hanc ergo, inquit, vestem possumus intelligere Charitatem, quæ cunctis virtutibus supereminet, & earum decorem suo tutamine protegit & illustrat. Nec enim ullus virtutum erit splendor, si non eas Charitatis irradiaverit fulgor, quod ostendit Apostolus dicens: Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem autem non habuero, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.* Et Innocentius Tertius lib. 1. de Mysteriis Missæ cap. 18. subdit, Planetam esse vestem illam nuptialem, de qua loquitur Dominus in Evangelio: *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Ac vestem quidem nuptialem esse Charitatem Sancti Patres intelligunt, quo sensu etiam accipit Ecclesia; nam cum Episcopus Presbyterum gradu dejicit, ait; *Veste Sacerdotali Charitatem signante te merito expoliamus, quia ipsam & omnem innocentiam exuisti.* Huic explicationi suffragantur etiam Theologi. Suarez cit. disput. 82. sect. 2. Orationem perpendens, quam Episcopus & Sacerdos recitant ad Planetam, observat, eam jugum Domini appellari, & jugum leve, cujus suavitas e Charitate proficiscitur. Soto in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 4. postquam docuit Planetam significare Christi tunicam inconsutilem, quam illi detraxerunt Judæi, quando Cruci affigendus erat, moralem etiam innuens significatum ait, charitate Christum Jesum impulsum Crucem subiisse, & charitatem nostrorum operire multitudinem peccatorum. Et Natalis Alexander in Theologia Dogmatica & Morali lib. 2. de Sacram. Eucharist. art. 3. n. 7. putat, Planetam itidem significare charitatem; atque ex pectore & ex humeris demissa nos admoneri, ut Deum & proximum, amicum & inimicum diligamus, & ideirco super reliquas vestes imponi, quod Charitas cæteris virtutibus omnibus antecellat. Quibus omnibus consentientibus testimoniis quivis intelligat, quam temere Vertus tom. 2. pag. 341. ex eo quod demonstraverit Planetam communem antiquitus vestem fuisse, & collum circumundique totumque corpus ad pedes usque contexisse, Planeta Charitatem significari neget: neque enim intelligi potest, cur Ecclesia Planetæ, quæ peculiaris Sacerdotum vestis facta fuerit, Symbolum non potuerit tribuere Charitatis. Pietate & eruditione vir clarissimus Josephus Languetus Episcopus olim Suessionensis, nunc Archiepiscopus Senonensis, *in Tractatu de vero Ecclesiæ sensu in usu sacrarum Cæremoniarum* affert Verti verba, quibus ille Planetam, quæ olim rotunda & ad pedes usque demissa significabat Charitatem, quam S. Petrus ait operire multitudinem peccatorum, nunc mutata forma negat symbolum esse posse Charitatis: quam quidem rationem sane irreverentiæ nota inurendam pius Archiepiscopus jure inclamans ita diluit, ut ostendat symbolum in forma vestis non consistere; cumque temeritatis insimulandum, qui eum sciat, ab Ecclesia huic vesti, etsi quadantenus immutatæ, hujusmodi symbolum tribui, tamen ejus sententiæ audeat contradicere. Vide ejus Tractatus §. 33.

De tota hac re in universum.

10. Siquis forte cupit de sacris vestibus earumque significatu uberius aliquid cognoscere, tametsi nos potissima quæque complexi sumus, adeat Brunum de Cæremoniis lib. 3. cap. 4. Torres in Instit. Sacerdotum cap. 3. §. 2. & Collationem Lucionensem 16. par. 5. pag. 539. Josephus Vicecomes Observat. Ecclesiasticar. volum. 4. fuse, ac multiplici eruditionis copia scripsit de sacris Vestibus, earumque significatu. Egregie de earundem sacrarum Vestium significatu agit Gilbertus Grimaud in sacra Liturgia par. 1. cap. 6. Bocquillot Tractatu Historico Liturgiæ sacræ lib. 1. cap. 7. ostendere studet, Apostolos, eorumque Discipulos in sacris mysteriis peragendis communes adhibuisse vestes, quibus ad vulgarem usum quotidie utebantur, Sexcentos annos eam consuetudinem perdurasse; ætate tamen D. Hieronymi Sacerdotes ad Altare elegantioribus cœpisse uti, magisque laciniosis vestibus, quam quibus

vul-

vulgo ad communem usum homines uterentur; Albam, Stolam, & Planetam IX. etiam sæculo ad communem usum adhibita; jussos tamen Presbyteros ad Altare, ut sanctorum Mysteriorum decori consuleretur, aliis uti Albis, Stolis, & Planetis ab iis, quas extra Altare sanctumque Sacrificium induerent. Dudum nos, quod ad veritatem propensius esse existimamus in re satis perplexa & obscura, declaravimus. Nec ab iis quæ scripsimus recedendum nobis putamus; ac fontem studuimus commonstrare, unde iam multiplex opinionum profluat copia, ubi de initio alicujus consuetudinis existit inter viros doctos concertatio. Est aliquis exempli causa, qui ad sæculum IV, originem refert ejus consuetudinis, ut in Missa Planeta peculiaris adhiberetur; idque optimis confirmat monumentis. Contra ea testimonium ab alio producitur, Sacerdotem fuisse aliquem VI. sæculo, qui Planetam eandem in Missa adhiberet, qua ad communem usum utebatur. Id autem si quis satis esse postulet ad sententiam contrariam evertendam, næ ille nimium postulat. Inde enim illud nobis tantummodo proclive videtur, fuisse aliquem, qui posterioribus temporibus, etiamsi communis invaluerit consuetudo, sese eximium populo præbere voluit, ac fortasse etiam justis ac gravibus causis a communi consuetudine sibi recedendum putavit. Atque ad eundem modum argumentando sæpe peccare nobis videtur Bocquillotus, qui dissimulare quidem non potest D. Hieronymi auctoritatem, quem Ezechielis caput 44. enarrantem ait inde inferre, nulli fas esse cum communibus & profanis vestibus ingredi Sanctuarium, puraque mente sibi bene conscios, ac peculiaribus, quæ deceant, vestimentis indutos oportere Divina tractare mysteria; ex quo apparet peculiares IV. sæculo adhibitas esse vestes ad Missam. Sed cum in vita S. Fulgentii, qui vixit post ducentos fere annos, legerit, *In qua tunica dormiebat, in ipsa sacrificabat*, id sibi satis esse videtur, ut sacris peculiaribus vestibus vetustatis plurium sæculorum eripiat honorem, & multo recentiorem affirmet Sacerdotum consuetudinem, detractis sibi communibus vestibus accedendi ad Altare peculiaribus indumentis ornatos. Quæ quidem veritatis amore dicta sunto, non quo quidquam detractum velimus eruditissimo viro, qui in fine illius Capitis ad eos, qui nuperrime ab hæresi recesserunt, sese convertens, eos sapienter monet, cum non absurdam existiment Regum consuetudinem, qui in solemnibus quibusdam cæremoniis, eximiis vestibus & a communi usu alienis utuntur, nec coccineam eorum qui Regi sunt a consiliis, Togam, aut Parlamentariorum, qui in Aulam conveniunt ad lites hominum dijudicandas, peculiarem improbent vestem, atque adeo passi etiam fuerint Ministros Calvinianos vestibus non communibus indutos baptizare, concionemque habere, ne nostros insectentur Ecclesiasticos, qui ad Altare accedunt, & Sacra faciunt mysticis induti vestibus, quæ longe quidem a communibus differunt, optime tamen cum Sanctuarii congruunt mysteriis.

CAPUT XI.

De Ministro qui Sacerdoti celebranti inservit.

Olim Populus respondebat Sacerdoti celebranti. Non licet Missam celebrare sine Ministro.

1. CUM instituti nostri ratio sit, quæcumque in Missa celebranda dicit aut facit Sacerdos, singillatim persequi, optimum putamus de iis statim verba facere, quæ modo proposuimus; ne eorum, quæ a Sacerdote vel dicuntur in Missa vel fiunt, series abrumpatur. Itaque a Ministro, qui Sacerdoti celebranti inservit, initio sumto, dicimus, quondam Populum adstantem Sacerdoti celebranti respondere consuevisse, quod invictis probat argumentis Vicecomes de Antiquis Missæ ritibus lib. 1. cap. 14. Cum autem id munus respondendi in Missa privata unius tantummodo Ministri esse cœperit, sine eo Ministro, seu, quod idem est, nisi sit qui Sacerdoti ministret, non licet Missam celebrari, ut videre est in Decretali *Proposuit* de Filiis Presbyterorum. Minister masculus esto, non femina: quapropter Gelasius I. epist. 9. ad Episcopos Lucaniæ cap. 26. acriter pravam illam reprehendit consuetudinem, qua feminæ in Missa ministrabant: *Impatienter audivimus tantum divinarum rerum subiisse despectum, ut feminæ sacris Altaribus ministrare ferantur, & cuncta quæ non nisi virorum famulatui deputata sunt, sexui, cui non competit, exhibeantur*. In pluribus Conciliis, ac præsertim in 4. Mediolanensi sub S. Carolo Borromæo præscribitur, ut qui in Missa ministrat, Clericus sit, & talari veste, & superpelliceo vestitus. In Libro tertio, in quo Casus practicos explicabimus, quæstionem illam pertractabimus, num fieri possit, ut Sacerdos celebret Missam sine Ministro.

Missæ solitariæ quondam vetitæ.

2. Nunc illud monebimus, Missas solitarias in Monasteriis quondam celebrari consuevisse nullo ministrante; id vero deinde vetitum esse, cum nulla esset ratio, cur Sacerdos diceret: *Dominus vobiscum*, & *Sursum corda*. Concilium Moguntinum sub Leone Tertio cap. 43. ita statuit: *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, solus Missam cantare valet recte: quomodo enim dicet, Dominus vobiscum; vel Sursum corda admonebit habere, & alia multa his similia, cum alius nemo cum eo sit?* Atque hac ratione quidam tantopere sunt commoti, ut dubitaverint, num si nullus alius præter Ministrum adesset, celebrari Missa posset, ut apparet ex can. 61. de consecrat. dist. 1.

Sunt qui eas non improbant.

3. Est quoddam B. Petri Damiani Opusculum ad Eronem, cui titulus, *Dominus vobiscum*, ubi probat dici posse hæc verba etiam nullo præsente; iis enim Ecclesiam salutari. Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 13. n. 4. & seq. putat Sacerdotem, qui recitandis Horis Canonicis potest dicere, *Venite adoremus*, *Venite exultemus*, *Oremus*, *Benedicamus Domino*, posse etiam solum dicere, *Dominus vobiscum*, *Orate fratres*, *Sursum corda*, quin etiam solitarios celebrare posse Missam nullo ministrante, dummodo Apostolicæ Sedis indulto id eis concessum sit; quod confirmat Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Euchar. art. 4. in Regula 1. 2. & 3. quæ ad paxim pertinent.

CAPUT XII.

De Præparatione Sacerdotis.

De manuum ablutione.

1. NUnc de manuum ablutione dicendum. Exodi cap. 30. ita Dominus loquutus est ad Moysen: *Facies & labrum æneum cum basi sua ad lavandum, ponesque illud inter Tabernaculum Testimonii & Altare, & missa aqua lavabunt in ea Aaron & Filii ejus manus suas & pedes, quando ingressuri sunt Tabernaculum Testimonii, & quando accessuri sunt ad Altare, ut offerant in eo Thymiama Domino*. Ac illud vas ex speculis feminarum, quæ stabant ad Tabernaculi portam, factum est, ut Exod. cap. 38. *Fecit vas æneum de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio Tabernaculi*. Ubi notandum, specula tum fieri consuevisse ex æris & stanni mixtura: *Optima apud Majores specula fuerunt, & blandissima e*

stan-

stanno & ære mixtis; verba sunt Plinii Hist. nat. lib. 32. cap. 9. quo in loco quidam leguni non *blandissima*, sed *Brundusina*, quæ lectio probanda videtur; nam idem Plinius lib. 34. cap. 17. scribit: *Specula quoque ex eo laudatissima ut diximus Brundusii, temperabantur, donec argenteis uti cœpere & ancillæ*. De ablutione manuum & pedum in veteri Lege, antequam Sacerdotes altari ministrarent, ac de vasis æneis ex speculis feminarum conflatis eruditissime scripsit Lamy in suo Opere de Tabernaeulo Fœderis lib. 3. sect. 7. & de Tabernaculo Mosaico lib. 3. Eodem autem lib. 3. sect. 7. agit de Thymiamate, quod ex pluribus fiebat odorifetis rebus in pulverem solutis.

Non observatur hic ritus tanquam cæremoniale veteris legis, sed ut præceptum ex convenientia.

2. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 5. ipse sibi objicit videri minime decere, ut Saeerdotes manus lavent antequam ad Altare accedant, cum ejusmodi Ritus sit ex legalibus veteris Testamenti, qui jam exoleverint; ac respondet hunc Ritum non observari ab Ecclesia tanquam cæremoniale Legis veteris præceptum, sed ut præceptum novum ex sola convenientia introductum: *Nec tamen Ecclesia hoc servat tanquam cæremoniale veteris Legis præceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conveniens: & ideo non eodem modo observatur sicut tunc; prætermittitur enim pedum ablutio, & servatur ablutio manuum, quæ potest fieri magis in promtu, & quæ sufficit ad significandam perfectam mundationem; cum enim manus sit organum organorum, omnia opera attribuntur manibus: unde in Psalmo 23. dicitur: Lavabo inter innocentes manus meas*.

Peculiaris Ritus lavandi manus ostenditur ex Chrysostomo, & Paulino Nolæ Episcopo.

3. Vetus consuetudo est, ut Sacerdotes antequam Missam celebrent manus laveut. Sanctus enim Chrysostomus Homil. 20. de simultate ad populum Antiochenum n. 7. arguit, Sacerdoti fas non esse immunda anima Missam celebrare, quandoquidem illotis manibus id facere non auderet: *Non audes illotis manibus sacram victimam attrectare, etiamsi mille necessitatibus premaris? Ne igitur illota accedas anima: hoc enim multo, quam illud, est gravius, & acerbius supplicium importat*. Paulinus Tyri Episcopus apud Eusebium lib. 10. cap. 14. narrat, se templum ædificasse, & anno 314. dedicasse; ex adverso autem duo lavacra in eorum commodum fecisse, qui templum essent ingressuri. Et S. Paulinus Episcopus Nolanus Epist. 32. ad Severum ea lavacra *cantharos* appellat. Ad Christianorum consuetudinem, qui non nisi lotis manibus Ecclesiam ingredi consueverant, alludit S. Chrysostomus Homil. 52. in Matthæum: *In nonnullis Ecclesiis hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter multi studeant, quomodo manibus lotis, mundis induti vestimentis in Ecclesiam ingrediantur. Quomodo autem animam & mentem suam puram offerant Deo, nullam prorsus habent curam*. Itaque si Laici Ecclesiam non introibant nisi lotis manibus, multo graviore ratione Ecclesiastici viri neque accedebant, nec accedunt ad Altare Missam celebraturi sordidis manibus. Erudite totam hanc rem tractat Martene *de antiquis Ecclesiæ Ritibus* in Divin. celebrand. Offic. lib. 1. cap. 4. art. 12. pag. 484. pag. 533. & pag. 536. vet. edit. & Georgius lib. 1. cap. 10.

De Psalmis dicendis a Sacerdote antequam sacras induat vestes.

4. Reliquum est ut paucula quædam attingamus de Psalmis & Orationibus, quæ Sacerdoti sunt recitandæ antequam sacras induat vestes. In Psalterii cujusdam initio, quod ex editione Romana & Gallicana in lucem extulit Venerabilis Cardinalis Thomasius, est quædam Psalmorum divisio juxta antiquiorem Ecclesiæ Romanæ usum; & ad finem notantur Psalmi, quos recitare debet Sacerdos priusquam se sacris indumentis vestiat; qui sunt septem Psalmi Pœnitentiales, interea vero dum se sacris vestibus induit, Psalmi ab eo dicendi sunt 83. *Quam amabilia*, 84. *Benedixisti*, 85. *Inclina Domine*, 115. *Credidi*, & cum ad Altare pervenerit Psal. 42. *Judica me Deus*.

Missa edita ab Illyrico Catholicam Fidem confirmat.

5. In Missa, quam vulgavit Illiricus, mentio fit Psalmorum a Sacerdote dicendorum antequam se vestiat. At de ea Missa sciendum est Flaccum Illyricum nefarium Lutheri sectatorem, quique inter Centuriatores Magdeburgenses primum obtinuit locum, anno 1557. Argentorati Missam edidisse, quam in vetusto manuscripto Codice repererar. Putavit impius homo, se posse Catholicam Fidem labefactare: qua in re valde deceptus est; nihil enim ad nostræ Fidei dogmata constabilienda ea Missa accommodatius: nam per eam confirmantur articuli de invocatione Sanctorum & B. Virginis, de vera ac reali Jesu Christi præsentia in Eucharistiæ Sacramento, de oratione pro vivis atque defunctis, ac de auriculari Confessione; quamobrem Lutheranarum partium homines omni studio curarunt, ut omnia exemplaria ubicumque conquisita igni cremarentur. Plura, eaque magni momenti in ea Missa observarunt Carolus Le Cointe tom. 2. suorum Annalium ad annum 601. n. 20. & Hugo Menardus ad Sacramentarium S. Gregorii p. 380. Eandem Viennæ in Bibliotheca Cæsaris repertam iterum typis edidit Cardinalis Bona ad calcem Operis Rerum Liturgicarum. Si cui, quæ de Illyrieo & de Missa ab eo edita breviter narravimus, cupido sit eorum accuratam magis notitiam habere, adeat Historiæ Fleury Continuatorem tom. 31. pag. 600.

DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO
LIBER SECUNDUS.
DE MISSÆ PARTIBUS.

Ad ea, quæ hactenus libuit præfari, antequam de iis, quæ in Missa dicit Sacerdos aut facit, dicere aggrederemur, de Missæ etiam etymologia, & de lingua seu idiomate, quo Missa celebranda sit, pauca quædam addere opportunum existimamus.

CAPUT PRIMUM.

De Missæ etymologia.

Multi ex Hebraica lingua Missæ Etymologiam trahunt.

I. X Hebraica lingua nonnulli Missæ Etymologiam trahunt. Deuteronomii cap. 16. mentio fit de ultrones quadam oblatione, quam Hebræi Deo faciebant in gratiarum actionem pro fructibus terræ, eamque in ipso comedebant Templo in memoriam veteris qua pressi fuerant servitutis, & libertatis in quam fuerant vindicati. Ea oblatio *Missach* appellabantur; e qua voce quidam putant ductam esse Missam, quod est novæ Legis Sacrificium. Hæc Baronii sententia est ad ann. Chr. 34. num. 59. quam sequitur Pontas Dictionar. Casuum Conscient. verbo *Missa*. Albaspinæi Aurelianensis Episcopi singularis opinio est in tractatu veteris Politiæ Ecclesiæ circa administrationem Eucharistiæ, & circumstantias Missæ, qui lib. 2. cap. 3. Missam ex voce *Mes* derivatam esse ait, quæ vox apud Septentrionales Gentes etiam nunc Conventum, Festivitatem, Sacrificium significat. Sed eruditorum vulgus putat, idque probabilius est, e Latino Missam derivatam, quæ vox idem valet ac missio, seu abeundi venia. Locus est Ciceronis in Philippica 5. cap. ult. *Legiones bello confecto missas fieri*: & Suetonius in Cajo cap. 25. *Brevi* (Lolliam Paulinam uxorem) *missam fecit*.

Opinio singularis.

Missa a Latino derivatur.

Afferuntur rationes, & unanimis Auctorum consensus.

2. Quia vero in nostra Sacrificii Liturgia binæ dimissiones erant, quarum altera Diaconus Catechumenos & Infideles post Evangelium & Concionem, altera cæteros omnes, Missa peracta, dimittebat illis verbis, *Ite Missa est*, quæ secunda dimissio etiamnum remanet; inde Sacrificio nostro Missæ nomen inditum: qua in re consentiunt viri docti, Bona Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 1. Bellarminus tom. 3. controversiar. lib. 5. cap. 1. Vicecomes de Missæ Ritibus lib. 1. cap. 5. Georgius Cassander in suo Opere Liturgico cap. 17. in fine, Du Cange verbo *Missa*; Van-Espen Jur. Eccl. univers. par. 2. tit. 5. cap. 1. num. 1. Vertus tom. 1. pag. 3. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. ac Moral. lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 6. art. 4. in fine, & dissert. 13. sæculi 13. & 14. Historiæ Ecclesiasticæ tom. 7. editionis Parisien. anni 1714. pag. 596. Frassen tom. 11. Theologiæ edit. Romanæ in appendice de Missæ Sacrificio pag. 327. Silvius in 3. par. D. Thom. quæst. 83. quæsit. 18. & erudite Bocquillot Tract. Historico de sacra Liturgia seu Missa lib. 1. cap. 1. num. 3. & seq. Bossuetus in explicatione quarumdam difficultatum de Missæ Sacrificio cap. 2. ubi monet vocem *Missa* eandem esse ac *missio* levi facta inflexione, quemadmodum Remissa pro Remissio, Oblata, pro Oblatio, Ascensa pro Ascensio Veteres dixerunt. Notat etiam idem Bossuetus, quod nos supra innuimus & alibi adnotabimus, cum ad Oblationem deventum esset, Catechumenos, Pœnitentes, Energumenos alia voce a Diacono, ac denique expleta Missa populum universum dimitti consuevisse: ac propterea Sacrificium non modo Missam, sed etiam Missas esse appellatum; frequentissime in libris occurrit *Missas facere*, *Missarum solemnia*; nam in Sacrificio non una, sed binæ fiebant dimissiones.

3. Heterodoxi quoque Missæ etymologiam accurate pervestigarunt; atque eam quam dudum probavimus, summo consensu amplexi sunt. Petrus Picherellus dissert. de Missa & annexis eidem etymologiæ subscribit. Est etiam inter erudita Miscellanea, quæ Dominicus Cardinalis Pas-

Heterodoxi eandem sententiam amplectuntur.

sio-

sioneus in eximia sua Bibliotheca collegit tom. 7. dissertatio quædam Historico-Ecclesiastica, *De insignioribus veterum Christianorum formulis* Typis Amstelodamensibus impressa, quam præsidente Jo. Andrea Schmidio die 20. Decembris ann. 1696. proposuit disputandam Augustinus Joannes Falchius, atque in ea ubique probat *Missæ* etymologiam a *dimissione* derivatam. Et Joachimus Hildebrandus apud suos sectarios homo magni nominis in Opere cui titulus, *Sacra publica veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, Amstelodami edito an. 1702. pag. 6. eandem Missæ etymologiam amplectitur.

Missa non derivatur ab Hebraica voce.

4. S. Avitus ex Senatore Romano Episcopus Viennensis in Gallia Scriptor 5. seculi exeuntis, quem tanti faciebat, etsi Arianus, Gondebaudus Rex, ut eum super multis ad sacrarum Scripturarum intelligentiam spectantibus quæstionibus consuleret, Epist. 1. quam Sirmondus edidit, hæc scribit: *In Ecclesiis Palatiisque sive Prætoriis Missa fieri pronuntiatur, cum Populus ab observatione dimittitur*; ad quæ verba notat Sirmondus, quantum a veritate aberret, qui Missam ab Hebraica voce derivatam putat; & addit: *Haud scio an a quoquam hactenus proditum non in Ecclesiis modo, verum etiam in Palatiis Prætoriisque usurpari nomen Missæ consuevisse, cum populus a conventu dimittebatur*; quod notavit etiam Fleury Hist. Eccl. tom. 7. lib. 30. pag. 100.

Missæ nomine Sacrificium significatur ex Concilio Chalcedonensi, Carthaginiensi 2. & 3. Ephesino, & ex D. Ambrosio.

5. Sunt qui Missam non ab Hebræo, sed a Latino sermone derivatam putant, quod Sacerdotis ministerio, qui partes mediatoris inter Deum & homines agit, Fidelium preces ad Deum deferantur. Hæc est D. Gregorii sententia lib. 4. Dialogorum cap. 58. & cum eo sentit D. Thomas in 3. par. q. 83. art. 4. Prima etymologia verior videtur, ad pietatem propensior. Josephus Vicecomes de Missæ Ritibus lib. 1. cap. 3. Missæ nomen Sacrificio nostro existimat inditum vetustis Ecclesiæ sæculis; sed nititur præsertim Epistolis Decretalibus summorum Pontificum ante Siricium, quæ nemo nescit quot laborent difficultatibus. Quamobrem satis est hic innuere, Sacrificium Missæ nomine significari in Concilio Chalcedonensi, quo Latini Patres & Græci convenerunt, in secundo & tertio Concilio Carthaginiensi, in quibus adfuit S. Augustinus, & in Concilio Ephesino, ut videre est apud Wallemburgos tom. 2. Controvers. tract. 1. cap. 37. Narrat D. Ambrosius Epist. 20. Class. 1. n. 4. edit. Benedictinæ, dum esset Mediolani & Augusta Arianis Ecclesiam concedere vellet, in qua ipse celebrabat, sibi nunciatum esse mitti jam e Palatio Sagittarios ad eam occupandam; idque contigisse post Lectiones & sermonem, jam dimissis etiam Catechumenis, se vero nullo metu perculsum Cæremoniam continuasse: *Ego tamen* (inquit) *mansi in munere, Missam facere cœpi.* Ad quæ verba notat Bocquillot tract. historico de sacra Liturgia lib. 1. cap. 1. n. 3. jam inde ab eo tempore invectam esse consuetudinem nomine Missæ Sacrificium, cui Fideles aderant, appellandi; quod etiam patet jam tum ab ea cæremonia fuisse distinctum, cui præsentes erant Catechumeni: ait enim S. Doctor, ut diximus, dimissis jam Catechumenis, Missam facere cœpi.

CAPUT II.

De Idiomate quo Missa celebranda est.

Missa in Ecclesia Occidentali latine celebratur. Calumnia Novatorum.

1. QUod ad linguam pertinet, in Occidentali Ecclesia Latino sermone Missa celebratur; eorumque impudentissima est calumnia, qui idcirco Latina lingua a nobis Missam celebrari deblaterant, ut Sacrificii mysteria populus omnino ignoret. Id fœdum esse mendacium, probatur ex Tridentina Synodo sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 8. ubi monent Patres, non expedire quidem Missam sermone vernaculo celebrari, sed tamen eos debere, quibus animarum cura incumbit, festis præsertim diebus populum de Missa ejusque mysteriis instruere. *Etsi Missa magnam contineat populi eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim lingua celebraretur. Quamobrem retento ubique cujusque Ecclesiæ antiquo & a S. Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum matre & magistra probato Ritu, ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant, & non sit qui frangat eis, mandat S. Synodus Pastoribus & singulis Animarum curam gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se vel per alios ex iis, quæ in Missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera sanctissimi hujus Sacrificii Mysterium aliquod declarent, diebus præsertim Dominicis & festis.*

Quesnelli propositio de Missa vernaculo sermone celebranda.

2. Inter Propositiones Quesnelli, quas in Bulla *Unigenitus* damnavit Clemens XI. octogesima sexta est: *Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ est usus contrarius praxi Apostolicæ & intentioni Dei.* Sensus hujus propositionis multiplex est, quos inter est etiam ille, ut Quesnellus significare voluerit vulgari sermone Missam celebrandam: quo sensu eam acceperunt ac reprobaverunt centum Galliarum Episcopi in eorum Pastorali Documento, & eodem sensu acceptam refutavit vir doctrina & pietate præclarus Fontana Societatis Jesu cap. 5. ad propos. 86. Quesnelli pag. 816. & seq. & insignis Ordinis Eremitarum S. Augustini Theologus Bellellus in egregio opere, quo declarandum suscipit, qui sensus Augustini fuerit de humanæ naturæ reparatione post primi hominis lapsum. In Manuali suo scripserat Episcopus Rothomagensis satis exploratum esse, veterem in Ecclesia morem celebrandi Missam vernacula lingua, quam omnes vulgo intelligerent, omnium fuisse accommodatissimum, ut suum quisque animum ad Sacrificium præpararet. Quam propositionem quidam tanquam audacem confixerunt. Fuit tamen qui eam defendendam suscepit; neque enim recte inde infertur, hanc ab illo improbatam fuisse Ecclesiæ praxim celebrandi Missam lingua, quam populus non intelligit, ut, si quis diceret, facilius Christianos gravibus peccatis se abstinuisse, cum diuturna & aspera pœnitentia crimina puniebantur, is profecto dici non posset præsentem Ecclesiæ erga pœnitentes indulgentiam improbasse. Videatur Auctor tractatus de optimo Missam audiendi modo Parisiis edito anno 1681. cap. 6. pag. 231. & seq. ubi sapienter monet, quemadmodum Ecclesia, quæ intelligeret utilius esse Fidelium animis ad Eucharistiam præparandis; iisque a nefaria vita & fœda revocandis, Missam vernaculo celebrari sermone, gravesque pœnitentias infligere, potuit tamen justis & gravibus causis, ac optimo sapientique consilio sinere, ut Missa in eadem lingua, qua antea, celebraretur, licet populus non amplius eam linguam intelligat, & multum de veteris pœnitentiæ rigore remittere; ita eum, qui affirmet, linguam populo cognitam optime fuisse accommodatam, quo quisque Eucharistiam digne susciperet, gravibusque pœnitentiis vehementer Fideles a peccando fuisse deterritos, utrumque affirmare posse, & in utraque re præsenti parere disciplinæ, eamque sanctam ac sapienter institutam ex iisdem causis existimare, quæ Ecclesiam ad eam consuetudinem inducendam perpulere.

3. Joan-

In qua quisque Apostolorum provincia Evangelium prædicabat, ejus provinciæ sermone Missam celebravit.

3. Joannes Ekius, qui tanta doctrinæ copia scripsit adversus Lutheranos, exprobrantes Missam a nobis Latina lingua celebrari, ut videre est in Homilia 3. tom. 2. cujus homiliæ verba refert Raynaldus ad annum Christi 1523. num. 61. Apostolos atque eorum Successores arbitratus est usque ad Hadriani Imperatoris tempora Missam Hebraico sermone celebrasse; & ab eo tempore Græcam in rebus sacris linguam adhiberi cœptam. Quidam existimant in sacra Liturgia non alias linguas quam aut Latinam aut Græcam aut Hebraicam esse adhibitas, in trium linguarum memoriam, quibus scriptus fuit titulus Dominicæ cruci impositus. Sed Historiæ Ecclesiasticæ periti, qui rem penitus inspexere, satis ostenderunt, Apostolos eorumque Successores non modo prædicasse, sed divina etiam officia vernacula ejus populi lingua celebrasse, apud quem Evangelium prædicabant; ideoque in Occidentali Ecclesia Latino sermone usos, qui tum temporis vernaculus erat omniumque communis. Vide Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 5. nu. 4. Bocquillot Liturgiæ lib. 1. cap. 11. Le Brun tom. 4. pag. 201. Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 2.

Locus D. Augustini de re eadem examinatur.

4. Quanquam vero iis, quæ hactenus diximus, obstare videatur D. Augustini Epistola 74. ad Novatum Episcopum, in qua ad eum scribit, se illius fratrem Lucillum Diaconum domi suæ retinere, quod Latinam linguam nosset, cujus periti qui essent, admodum paucos illis regionibus reperire erat: *Sed cum Latina lingua, cujus inopia in nostris regionibus Evangelica dispensatio multum laborat*; tamen nemo est, quin videat, locum hunc nonnihil implexum: non enim est, quo verba illa *Latina lingua* referri possint; idque est, quamobrem emendandus quibusdam locus ille ad hunc modum videatur: *Sed cum Punicæ linguæ inopia in nostris regionibus Evangelica dispensatio multum laboret*. Et sane idem D. Augustinus sermone de verbis Apostoli 167. alias 24. cum ad populum Hipponensem sermonem haberet, & Africano vellet uti proverbio, ait: *Latine vobis dicam, quia Punice non omnes norunt*. Complures etiam textus apud S. Doctorem habemus, quos loc. cit. expendit Bocquillot, ex quibus aperte intelligitur, in Africa Latinas litteras fuisse, eumque sermonem omnium fuisse communem.

An vertenda sit Missa in sermonem vernaculum?

5. Sed non in eo Controversiæ cardo vertitur. Illud quæritur, an si, quæ vernacula fuit, vulgari alio sermone in populum invecto, doctorum duntaxat virorum facta fuerit lingua, Divina Officia & Missa in novum vulgi sermonem convertenda sint. Id vero est, a quo semper abhorruit & abhorret Catholica Ecclesia. In Provincialium Rothomagensis Provinciæ Conciliorum collectione apud Besly extat Epistola Pastoralis Jacobi Colberti Episcopi Rothomagensis pag. 172. de hoc argumento. Et vero quis sanæ mentis id consilii dederit, quo populus de Missæ Mysteriis certior fiat, quod commode per Parochos & sacros Oratores obtineri potest, ut Missa e Latino exempli causa sermone in vernaculam linguam convertatur, cum tot sint vulgares linguæ risu plane dignæ & prorsus contemnendæ? Præterea non cuivis modo Genti, sed cuique pene Civitati peculiaris est lingua; & labentibus annis quævis lingua mutatur, quod in Latina contigisse narrat Polybius lib. 3. qui primæ pacis Punicæ fœdus, Punico secundo bello confecto, ægre intellectum esse testatur. Huc accedit quod in qualibet mutatione sexcentis aperiretur occasio contentionibus & dissidiis: populus autem Missæ in vernaculum sermonem conversæ intelligeret quidem verba, sensum tamen minime assequeretur, quod infinitos errores pareret. Vid. Xysti Senensis Biblioth. Sanct. lib. 5. cap. 172. & lib. 6. cap. 263. Hosium Cardinalem Tractatu de Missa non vulgari, Silvium. 3. par. quæst. 83. art. 4. Merbesium in Summa Christiana part. 3. quæst. 54. Boucat Theolog. Patrum tom. 5. dissert. 1. de sacris Cæremoniis art. 2. Juveninum de Sacramentis dissert. 5. de Eucharistia quæst. 8. cap. 7.

Rationes quibus retinendus sit in Missa Latinus sermo.

Simile exemplum apud Hebræos veteri Testamento, & in Ecclesia Orientali apud Græcos.

6. Etsi autem manifesto expedit Missam in vernaculum sermonem non converti, tamen ad magis id comprobandum nonnihil momenti illud habet, quod usque ad captivitatem Babylonicam lingua Sancta erat communis, & Officia eo sermone, quem omnes intelligerent, celebrabantur. Tempore autem captivitatis populus paullatim Hebraici sermonis oblitus, Syriace seu Chaldaica loqui assuevit. Ea servitute tandem populo perfuncto, & in suas sedes restituto, tum in lectione Legis, tum in reliquis publicis precationibus Hebraicus sermo est adhibitus, etsi jam non amplius vulgo intelligeretur. Græcam linguam nemo est qui nesciat, ab ea, qua vulgo nunc Græci loquuntur, multum distare. Tamen Liturgia in veteri Græcorum lingua, quæ tunc omnibus communis erat, nunc vero duntaxat viris doctis est cognita, etiamnum retinetur. Id vero manifestum indicium est, minime expedire, ut quæ Liturgia quondam lingua populi communi introducta sit, exolescente paullatim eo sermone, ut jam solis viris doctis cognitus sit, eadem Liturgia in vernaculum convertatur rudibus æque ac litteratis viris communem.

Missale in Gallicum sermonem conversum proscripsere Alexander VII. Gallicanus Clerus, & Rex Gallorum.

7. De periculo autem ne in mutationes plurimi fœdique irrepant errores, satis est Missale in Gallicam linguam a P. Vois Ordinis Prædicatorum anno 1660. conversum commemorare. Huic novitati Gallicani Cleri zelus vehementer restitit, veritus ne offensiones orirentur & scandala, quæ modo innuimus; & apud Alexandrum VII. ea de re conquestus est, qui Pontifex anno insequenti eam interpretationem condemnavit; nec Regia potestas vim auctoritatemque suam desiderari passa est, quo Pontificis Decretum executioni mandaretur. Totius rei narrationem cum documentis reperias tom. 4. Biblioth. Criticor. sacror. pag. 583. & tom. 3. P. Fontana adversus Quesnellianas propositiones pag. 916. & tom. 2. citati Operis P. Bellelli.

Latinus sermo in vernaculum hodiernum corruptione migravit, nec propterea ab Ecclesia deserendus.

8. Ut summam huic argumento manum imponamus, liceat huc referre, quæ dudum diximus, Apostolos eorumque successores in Occidentali Ecclesia latine Missam celebrasse; ea enim lingua tunc temporis omnibus communis erat. Obsolevit autem paullatim in Italia ea lingua, atque invecta est quæ *vulgaris* dicitur, septimo & octavo sæculo. Gothi enim in Italiam quidem pervasere quinto sæculo ineunte sub Alarico, Hunni etiam statim post medium sæculum sub Attila, & Vandali sub Genserico; sed temporariis hisce incursionibus sane tribui non potest in Italia Latinæ linguæ amissio. Quod sermo hic exolescere cœperit, Erulis tribuendum. Hi Odoacre Duce, quem Romani Regem salutarunt, Italiæ longe lateque sunt dominati; tum Gothi sub Theodorico, qui per idem tempus, pulso Odoacre, a Zenone Imperatore Italiæ Rex appellatus est. Subinde post annos sexaginta Narseies, Gothis pulsis, Italiam Justiniani imperio restituit. Erupere tandem e Septentrione circa dimidium sexti sæculi Langobardi, qui Italia potiti, ducentos & quinque annos per tres & viginti Reges eam tenuere. Regnum illud, tandem incepta patris sui perficiens, Ca-

rolus Magnus evertit, qui Langobardos in eam regionem, cui nomine nunc *Lombardia*, semigrare coegit, eorumque postremum Regem Desiderium, pulso fugatoque ejus exercitu, captum in Gallias abduxit. Hisce rerum conversionibus, ac diutino Langobardorum dominatui origo Italæ linguæ tribuenda est, in quam Latina degeneravit, doctorumque virorum conclusa libris & disputationibus, communis esse desit. Quod si ea linguæ mutatio contigit in Italia, ubi proprium illi quodammodo fuit domicilium, quid illi evenerit per alias Occidentis Regiones, quo eam Romanorum Coloniæ invexerant, facile quivis intelligit. Jam vero ne longius digrediamur, Canonem producimus 17. Concilii Toronensis ineunte sæculo 9. habiti, in quo Ecclesiastici, qui adhuc Latine ad populum sermonem habebant, populari lingua jubentur conciones habere: *Homilias quisque transferre studeat in Rusticam Romanam, aut Teodiscam, quo facilius cuncti possint intelligere, quæ dicuntur. Rustica* autem *Romana* lingua erat vernaculus Gallorum sermo ex pluribus linguis conflatus; ac *Teodisca* lingua Germanorum erat Francis bene cognita, qui Germaniæ tum temporis imperitabant. Ex hac historica narratione quisque facile intelligit, plura sæcula præteriisse, ex quo in Occidente sermo Latinus desiit esse vernaculus. Quamobrem si tot sæculorum spatio Ecclesia, nemine reclamante, Latinam linguam in celebratione Missæ retinuit, nec umquam (si novissima tempora excipias) quisquam fuit, qui adversus hanc disciplinam vocem tolleret, turbasque excitaret, multum inde huic disciplinæ auctoritatis accedit; idque etiam satis esse causæ arbitramur, quamobrem eos reprehendamus, qui eo nomine Catholicam Ecclesiam ausi sunt maledictis proscindere.

An Liturgia apud gentem novissime ad Christi Fidem conversam introducenda sit vernaculo ejus Gentis sermone?

9. Gravior est difficultas, si de alicujus Gentis agatur conversione ad Fidem, an videlicet Liturgia vernaculo sermone illi sit proponenda, quæ tamen semper retinenda sit, etiam si lingua mutaret, & in populo exoleta viris doctis duntaxat fieret cognita. Sub Nicolao I. qui creatus est Pontifex anno 858. Orientales Monachi S. Cyrillus & S. Methodius, qui Moravos Christi Fidem docuerant, Romam accersiti sunt, ut ad Episcopatus gradum promoverentur. Antequam Romam pervenissent, obiit Nicolaus Pontifex, cui suffectus cum esset anno 867. Hadrianus II. in judicium vocati fuere, quod Liturgiam Sclavonica lingua introduxissent. Sed ii strenue suam causam ita defenderunt, ut eorum factum laudem approbationemque sit consequutum; ut videre est in eorum vita ad diem 9. Martii apud Bollandistas. Mirum illud factum narrat in historia Bohemica cap. 13. Æneas Silvius: *Ferunt Cyrillum cum Romæ ageret, Romano Pontifici supplicasse, ut Sclavorum lingua ejus gentis hominibus, quos baptizaverat, rem divinam faciens uti posset. Qua de re cum in sacro Senatu disputaretur, essentque non pauci contradictores, auditam vocem tanquam de Cælo in hæc verba Missam:* Omnis spiritus laudet Dominum; *&* omnis lingua confiteatur ei: *Indeque datum Cyrillo indultum.*

Liturgia Sclavonica introducta in Moravia sub Hadriano II.

Eadem Liturgia Sclavonica a Joanne VIII. vetita, & rursus permissa.

10. Joannes VIII. anno 872. creatus Pontifex per Paulum Episcopum Anconitanum S. Methodio vetuit, ne Sclavonum lingua Missam celebraret: *Audivimus etiam, quod Missas cantas in barbara, hoc est in Sclavina lingua, unde jam litteris nostris per Paulum Episcopum Anconitanum Tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra Missarum solemnia celebrares, sed vel in Latina, vel in Græca lingua, sicut Ecclesia Dei toto terrarum orbe diffusa, & in omnibus Gentibus dilatata cantat; prædicare vero aut sermonem populo facere tibi licet:* a qua deinde querela destitit, eumque passus est Missam Sclavonice celebrare, modo conversio fidelis esset, & Evangelium latine primo, deinde Sclavonice legeretur; sed tamen placere magis sibi innuit, si in Missa celebranda Latinus sermo adhiberetur: *Nec sane Fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive Missas in eadem Sclavonica lingua canere, sive sacrum Evangelium, vel Lectiones divinas veteris & novi Testamenti bene translatas & interpretatas legere, aut alia Horarum Officia omnia psallere; quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebraicam scilicet, Græcam, & Latinam, ipse creavit & alias omnes ad laudem & gloriam suam. Jubemus tamen, ut in omnibus Ecclesiis terræ vestræ propter majorem honorificentiam Evangelium latine legatur, & postea Sclavonica lingua translatum in aures populi Latina verba non intelligentis annuntietur, sicuti in quibusdam Ecclesiis fieri videtur. Et si tibi & judicibus tuis placet Missas Latina lingua magis audire, præcipimus ut latine Missarum solemnia celebrentur.* Ait Pontifex, in aliquibus Ecclesiis Evangelium Latino primum, deinde vernaculo sermone legi consuevisse.

Romæ, Constantinopoli & alibi Evangelium, & Epistola latine & græce legebantur.

11. Et sane dubitari non potest, morem olim fuisse, ut in Missa Evangelium, Prophetiæ itidem & Epistolæ duabus legerentur linguis. Certe in Ecclesia Romana quibusdam diebus Prophetiæ, Epistolæ & Evangelia Græca & Latina legebantur, ut videre est apud Martene loco cit. num. 6. & etiam nunc, Romano Pontifice solemniter celebrante, recitatur Epistola primum latine a Latino, deinde græce a Græco Subdiacono, & Evangelium latine a Latino, subinde græce a Græco Diacono cantatur. Vide Thomassinum tom. 1. lib. 2. cap. 82. num. 3. ubi ostendit, nono sæculo in solemnioribus Missis Epistolam & Evangelium Romæ primo Græce, deinde Latine, Constantinopoli vero primo Latine, deinde Græce legi consuevisse, ut utriusque Ecclesiæ unitas palam fieret.

Sclavonicam Liturgiam prohibuit rursus Alexander II. Ejus usum noluit concedere S. Gregorius VII. Bohemorum Regi: concessit tamen cuidam Episcopo Innocentius IV.

12. Sed ad Missæ Sclavonicæ usum, unde sumus digressi, ut revertamur, incommodum aliquod inde ortum esse videtur; nam Legatus Alexandri Secundi qui creatus est Pontifex anno 1061. Concilio Episcoporum e Dalmatia & Croatia habito statuit, ne quis deinceps nisi latine aut græce, pulsa Sclavonica Liturgia, Divina mysteria celebrare auderet, ut post Thomam Archidiaconum Spalatensem monet Pagius in vita Hadriani II. num. 54. & Gregorius VII. anno 1080. epist. 11. lib. 6. Uladislaum Bohemiæ Regem reprehendit, quod cum excommunicatis communicaret, nec illi vult permittere, ut Divina Officia Sclavonica lingua celebrentur; quam tamen facultatem Episcopo cuidam in Sclavonia anno 1248. concessit Innocentius IV. ut videre est apud Raynaldum ad annum eundem num. 51.

Actum Romæ sub Paulo V. & Innocentio XI. de Liturgia Sinica introducenda in Sinico Imperio.

13. Initio sæculi elapsi actum est de facultate celebrandi Divina Officia vernaculo sermone in Sinarum Imperio. Eam postularunt facultatem Missionarii e Societate Jesu. Paulus V. Pontifex die 25. Januarii 1615. decrevit, ut apud Sinas Missam & Divina Officia Sinica lingua celebrari liceret. Breve etiam expeditum fuit, quod tamen Missionariis, qui hoc postulaverant, nunquam traditum est. Renovata iterum est eadem petitio de Missa idiomate Sinico celebranda, cum Episcopi quidam ex Gallias ad Sinas perrexissent. Qua de re Congregatio habita fuit, quo præter doctos aliquot Cardinales & Prælatos, ma-

gni nominis etiam Theologi convenerunt, ex quorum numero fuit P. Christianus Lupus. Eorum vota Cardinalis Albitius in Opere suo inseruit de Inconstantia in Fide par. 1. cap. 34. n. 43. usque ad num. 50. In ea Congregatione nullum factum est Decretum. Innocentio XI. anno 1681. missum fuit Missale in Sinicam linguam conversum; cujus approbationem & adhibendi facultatem ut a Pontifice obtineret P. Philippus Couplerus Procurator Generalis Missionum apud Sinas Romam se contulit; sed re infecta in Galliam reversus dissertationem scripsit de ejus Missalis utilitate, si eo uti licuisset. Ejus dissertationis præcipuas rationes & capita in Propylæum Maji compegerunt Continuatores Bollandiani, in eo loco ubi loquuntur de Nicolao I. Hadriano Secundo, & Joanne Octavo.

Missæ idioma non mutandum, licet lingua mutaverit. In prima Gentium conversione seligantur qui habiliores sint ingenio & latinis litteris erudiantur.

14. Concludendum igitur, constantem firmamque disciplinam esse, ne Missæ idioma mutetur, etsi mutet lingua vernacula; sed eo sermone Missa celebretur, quo celebrata est ab initio, etiamsi ea lingua exoleverit apud vulgus, ejusque peritiam viri docti duntaxat habeant. Est autem Apostolicæ Sedis in recenti populorum conversione ad Fidem, pro variis circumstantiis vel permittere vel prohibere vernaculæ linguæ usum in Divinis Officiis celebrandis. Sed vere affirmari potest, S. Sedem propensiorem esse in illam partem, ut ex recens conversis ad Fidem, habiliore qui sint ingenio, seligantur, & Latinis potius litteris erudiantur, quam ut facultas concedatur adhibendi in Missæ celebratione vulgarem linguam; quemadmodum S. Othonem Bambergensem Episcopum, Pomeraniæ Apostolum, qui obiit ann. 1139. ad eos, quos novissime ad Fidem converterat, dicere consuevisse, tradit Surius ad diem 2. Julii: *Albortor vos & invito, quia cogere non debeo, ut de liberis vestris ad Clericatum tradatis liberalibus studiis prius instructos, ut ipsi per eos, sicut aliæ Gentes, de lingua vestra Latinitatis conscios possitis habere Clericos & Sacerdotes.*

Vindicatur Tridentina Synodus a calumniis Suavis & Courayeri.

15. Concludendum itidem est, nullo fulciri fundamento, & a veritate esse prorsus aliena, quæ temere scripsit Petrus Suavis adversus Tridentinum Decretum, quod superius attulimus, quasi obscurum sit, Ecclesiæ unitatem lædat Fideliumque pietatem, pugnaque sit manifesta inter Joannem Octavum, Sanctum Gregorium Septimum, & Tridentinam Synodum: quibus omnibus calculum suum addidit recentissimus Scriptor Courayer, qui suam misere consumsit operam in historia Concilii ejusdem Suavis ex Italico in Gallicum sermonem convertenda, eaque venenatis quibusdam adnotationibus adspergenda, ut apparet ex præfatione pag. 24. & tom. 2. lib. 6. pag. 520. nota 4. Quænam esset Suavis & Courayeri conditio, quodnam institutum, satis constat ex Bossueti Meldensis Episcopi historia Variationum lib. 7. n. 108. pag. 447., & ex Pastorali Documento Archiepiscopi Ebredunensis, qui nuperrime Cardinalis creatus est, quod typis Parisien. prodiit an. 1738. adversus notas, & traductionem Courayeri. Notum est omnibus, quam perniciosa doctrina ubique scateat Opus Courayeri nunc Doctoris in Universitate Oxoniensi, quæ clare discutitur in præfato Documento Pastorali. Sed non tam his Scriptoribus fidem detrahit partium studium, quam validissimæ rationes supra allatæ eorum dicta everiunt. Nec vero ulla inter Tridentinum Concilium & Joannem Octavum deprehenditur discrepantia. Illud enim duntaxat S. Synodus pronunciavit, *Patribus visum esse non expedire, ut vulgari passim linguam* (Missa) *celebraretur*, nec alium quemquam condemnavit, nisi qui affirmare audeat, *Lingua tantum vulgari Missam celebrari debere*. Id vero non adversatur Indulto Joannis VIII. qui certæ cuidam Genti justis ac validis rationibus concessit in celebranda Missa sermone uti vernaculo. Neque pugnant inter se Gregorii & Joannis Epistolæ: non est enim novum in disciplina, ut quod antea fieri permissum fuit, vetitum postea sit propter incommoda, offensiones & scandala, quæ inde suborta fuerint, quæque is non prospexerit, qui talia concessit. Videatur Card. Pallavicinus histor. Conc. Tridenr. lib. 18. cap. 10. & Natalis Alexander Hist. Ecclesiast. sæculo 15. & 16. dissert. 12. art. 12.

Explicatur locus D. Pauli.

16. Quidam cap. 4. epist. 1. ad Corinth. objiciunt adversus ea, quæ hactenus diximus; quo probare contendunt, Missam populari esse sermone celebrandam; sed frustra. Divus enim Paulus loquutus est tantum de dono linguarum, nec quidquam aliud sibi voluit, quam ut ii, qui donum linguarum obtinuissent, sermones habentes ad populum, ea lingua uterentur, quæ omnibus qui audirent, communis esset, non quæ auditoribus incognita ad inanem ostentationem adhiberetur. Videantur Grimaud Liturgia sacra par. 1. cap. 12. in fine, Bocquillot Tractatu Historico sacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 11. in fine. Denique Renaudotius Collect. Liturgiarum Orientalium tom. 1. pag. 207. recte monet, tanquam novum & inauditum quidpiam a Protestantibus illud nobis exprobrari, quod linguam plerisque incognitam in celebranda Missa exhibeamus, cum ea, qua in Liturgiis Orientales utuntur, lingua multo pluribus, quam apud nos Latina, incognita sit; paucos enim apud nos Sacerdotes reperies Latinæ linguæ imperitos; contra apud Ægyptios paucissimi sunt, qui linguam Coptam intelligant: *nec tamen idcirco desinunt ægyptiace Liturgias celebrare suas*.

CAPUT III.

De Missæ initio.

Accedens ad Altare nihil Antiphona Introibo accommodatius.

1. NEmo est qui nesciat, Sacerdotem stantem ante Altaris gradus in plano Ecclesiæ, Crucis signo Missam incipere; unde ex Apostolica traditione suarum omnium actionum Christiani sumunt initium, quod tradit Tertullianus libro de Corona Militis cap. 3. Postquam se signo Crucis signaverit, dicit Antiphonam *Introibo*: qua nihil accommodatius. Græce enim *Antiphona* reciprocum & alternum cantum significat; & in utraque Ecclesia Latina & Græca mos ille a quarto usque sæculo invaluit, ut Psalmi a duobus choris recitarentur alternis, seu canerentur, & pars quædam Psalmi, quæ præsenti actioni conveniret, præcineretur. Itaque initio Missæ nihil aptius ea Antiphona reperiri potuit, ut bene observavit Le Brun. tom. 1. pag. 109.

Post Psalmum Judica me Deus, dicitur Gloria Patri &c.

2. Psalmus est 42. *Judica me Deus*, quem David Rex cecinit, cum patria absens, ut Saulis iram vitaret, se ipse solabatur spe Jerosolymam tandem redeundi, quo sibi liceret ad Altare Domini accedere & sacrificia offerre. Psalmi hujus suum quisque versum alternis recitant Sacerdos & Minister; communem enim oportet esse utriusque ad Altare accedentis fiduciam & gaudium in Sacrificii oblatione, ut advertit Pouget Instit. Catholic. tom. 2. pag. 525. Ad finem Psalmi alternis pariter Sacerdos & Minister recitant *Gloria Patri*; quem glorificationis hymnum appel-

appellarunt veteres Patres, de quo verba fecimus, cum de Sanctissimæ Trinitatis Festo ageremus.

Quis auctor fuerit hujus Hymni.

3. Illum quidam Flaviano Antiocheno Monacho, nonnulli Nicænæ Synodo tribuunt. Sed ajus hymni vetustiora, quam Nicæna Synodus, testimonia funt apud Athanasium & Basilium: quamobrem eorum probanda sententia est, qui illum ex Apostolica Traditiona profectum existimant; nam Fideles in Ecclesiæ primordiis, sacro abluti Baptismate in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, tribus Divinis Personis glorificationis hymnum canere cœperunt. Illud duntaxat Nicæno Concilio potest tribui, *Sicut erat in principio &c.* quod ad Arianorum hæresim retundendam additum fuit, Vid. Baronius ad ann. Chr. 325. n. 173. Bona rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 3. n. 2. Concilium Vasense secundum, seu quod alii putant, tertium anno 529. habitum can. 5. in Labbeana Collect. tom. 4. pag. 1680. testatur, additionem illam jam tum a Sede Apostolica, & per Orientem, Africam, & Italiam usurpari, jubetqua etiam recitari in Gallia: *Quia non solum in Sede Apostolica, sed etiam per totum Orientem, & totam Africam, vel Italiam propter Hæreticorum astutiam, qui Dei Filium non semper cum Patre fuisse, sed a tempore cœpisse blasphemant, in omnibus clausulis post* Gloria, sicut erat in principio *dicitur, etiam nos in universis Ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decernimus.* Serius in Hispania ea additio est usurpata. Canone enim 12. Concilii Toletani IV. an. 603. habiti Concil. tom. 5. Labbei pag. 1710. legitur: *In fine omnium Psalmorum dicimus, Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui Sancto in sæcula sæculorum Amen;* & ad eundem modum dicitur *Gloria Patri* in Liturgia Mozarabica,

Post Gloria Patri &c. Sacerdos dicit Adjutorium, Confiteor &c.

4. Dicto Psalmo *Judica me Deus* & *Gloria Patri*, Sacerdos ex 123. Psalmo dicit: *Adjutorium nostrum in nomine Domini*, cui respondet Minister, *qui fecit Cælum & Terram*. Deinde Sacerdos dicit *Confiteor*. Minister postea Dei misericordiam Sacerdoti apprecatur, qui respondet *Amen*. Minister & ipse recitat *Confiteor*, Et Sacardos populo misericordiam a Deo implorat iilis varbis, *Misereatur vestri*, & populo itidem, sibique Divinam indulgentiam petit illa oratione, *Indulgentiam, absolutionem, &c.* Ad ea verba Confessionis, *mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*, manu ter sibi percutit pectus tum Sacerdos tum Minister, cum ea proferunt verba.

Trina pectoris percussio ducta ab exemplo Publicani.

5. Sacerdos & Minister dicunt *Confiteor*, & Orationem *Misereatur*, quia Sacerdos & Minister seu populus, pro quo Minister loquitur, mutua ejusmodi confessione & oratione assequuturos sese confidunt levium peccatorum remissionem, quo puriori menta Deo Sacrificium offerant, *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini;* verba sunt ex Epist. S. Jacobi cap. 5. vers. 16. Trina illa percussio pectoris contritionem cordis significat, ab exemplo ducta Publicani, qui pectus sibi percutiens peccata sua confitendo veniam a Domino impetravit: *Et Publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad Cælum levare; sed percutiebat pectus suum dicens; Deus propitius esto mihi peccatori*. Luc. c. 18. ver. 13.

Dominus vobiscum ex lib. Ruth, & cum spiritu tuo ex D. Paulo desumpta.

6. Stans adhuc ex adverso Altaris extra gradus Sacerdos post Confessionem, quasdam e sacris Paginis Orationes depromptas recitat, quibus peccatorum a Deo veniam petit, eamque mentis postulat puritatem, qua opus est Sacrificio Missæ sancte celebrando; cui itidem respondet Minister. Inter Orationes ea est, quæ per totam Missam sæpe dicitur, *Dominus vobiscum*, ex libro Ruth educta cap. 11. vers. 4. *Et ecce ipse veniebat de Bethlehem, dixitque messoribus: Dominus vobiscum, qui responderunt ei; Benedicat tibi Dominus*. Minister vero Sacerdoti respondet: *Et cum spiritu tuo;* quæ ex D. Pauli verbis ad Galatas cap. 6. 18. desumta videntur; *Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro Fratres. Amen*. Quæ varba in Missæ decursu toties Minister repetit, quoties Sacerdos dicit *Dominus vobiscum*.

Cur Sacerdos osculetur Altare.

7. Denique Sacerdos postquam adstantes ad preces Deo fundendas excitavit dicens *Oremus*, gradus Altaris conscendens recitat Orationes *Aufer a nobis*, & *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum*, & tunc primum osculatur Altara; quod aliquoties in Missæ cursu itidem osculatur: nam osculum salutatio quædam est, ut notat Pouget loc. cit. pag. 827. ubi propositam quæstionem, *Cur Sacerdos accedens ad Altare, hoc osculetur, idemque faciat, quoties ab eo recedit*, ita solvit: *Hoc salutationis genus est. Osculatur Sacerdos Altare, qui typus est Christi, eoque osculo profitetur adhærere se Christo, cui sicut membra capiti, connexi sunt Sancti, quorum Reliquiæ ibi servantur*.

Reliquiæ Sanctorum conditæ in petra sacra. Locus de ea re D. Ambrosii.

8. Neque anim Missam celebrare fas est in Altari, quod vel sacratum non fuerit, vel petra sacra non sit instructum: Altaris autam, & petræ consecratio postulat, ut in iis condantur Reliquiæ Sanctorum. Quamobrem S. Ambrosius epist. 54. ad Marcellinam sororem scribit: *Cum Basilicam dedicare vellem, mibi tanquam uno ore interpellare cœperunt dicentes: Sicut in Romana, sic Basilicam dedices. Respondi: Faciam, si Martyrum Reliquias invenera*: repertisque SS. Gervasii & Protasii corporibus, Romano ritu Basilicam dedicavit.

Psalmus Judica me Deus, ad initium Missæ adhibitus usque ab 8. sæculo. Vertus confutatur.

9. Quidam existimant, non admodum antiquam esse disciplinam recitandi Psalmum *Judica me Deus* in principio Missæ. Vertus tom. 3. par. 1. cap. 1. putat, Psalmum non amplius quam a ducentis annis initio Missæ ab Ecclesia Romana recitari cœptum. Sed audaculi Verti manifestus est error. Nam in veteri Missali Romano ante quingentos annos scripto in Bibliotheca Angelica Romæ hæc habentur: *Cum autem indutus fuerit* (Sacerdos) *accedat ad Altare, & dicat;* Introibo ad Altare Dei. ℟. Ad Deum *&c. Psalmum* Judica me Deus. *Tunc inclinet se ante Altare, & dicat* Confiteor Deo. Præterea Micrologus Missæ Romanæ ordinem describens cap. 23. *Paratus*, inquit, *Sacerdos venit ad Altare dicens Antiphonam* Introibo ad Altare Dei, *& Psalmum* Judica me Deus, *post quem sequitur Confessio*; idque confirmat Innocentius Tertius lib. 2. de Mysteriis Missæ cap. 13. Et qui vetera monumenta diligentius excusserunt, ea documenta proferunt, quibus luculenter ostenditur, Psalmum hunc in principio Missæ dici consuevisse sæculo septimo & octavo. Quia vero nihilominus quidam Antiphonam *Introibo* cum Psalmo *Judica me Deus* recitabant, quidam prætermittebant, idcirco S. Pius V. cum Missale recognovit, statuit, ut a quolibet Sacerdote ad Ritus uniformitatem illa Antiphona & Psalmus recitaretur.

Confessio in principio Missæ ex Apostolica traditione. Incertum quis composuerit Confiteor.

10. *Confiteor* Pontiano Papæ quidam tribuunt, sed falso. Illud vara dici potest, Apostolicæ Traditionis essa, generatim ut ingenua peccatorum Confessio præeat. Nam Sacerdotes quoque & Prophetæ veteris Testamenti eam, antequam sacrificarent, Confessionis formulam adhibebant: *Peccavimus Domine, injuste egimus, iniquitatem fecimus*. Formula vero peculiaris hæc, qua nos in Mis-

Missæ utimur Sacrificio, aerte ab anno usque 1300. in usu erat. In Liturgiis S. Jacobi & S. Marci Evangelistæ Sacerdos sua ipsius peccata incipit accusare, quorum deinde a Deo sibi & populo veniam petit. In veteri Ritu Mozarabico nulla erat Confessio, sed locum *Confiteor* aliæ orationes obtinebant, additæ a Cardinale Ximenio. Hæc qui uberius pertractata habere cupiat, adeat Cardinalem Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 2. Le Brun tom. 1. pag. 127. Grancolas de antiquis Liturgiis pag. 447. Meratum ad Gavantum par. 1. tom. 1. pag. 382. & seq. Illud observatu dignum putamus, ab Hæreticis nihil objectum esse adversus Psalmum *Judica me Deus*, neque adversus Confessionem, quatenus eam Sacerdos Deo & hominibus præsentibus facit.

Recte, aut confiteamur peccata non solum Deo, sed etiam Sanctis.

11. Quidam tamen eam Confessionem ausi sunt improbare, quod Sacerdos peccata sua Sanctis confiteatur; quod ex ea hæresi profluit, Sanctos nimirum, qui longe absunt, ut nullas orationes nostras, ita ne confessiones quidem audire posse. De invocatione Sanctorum egimus in nostro Opere de Canonizatione Sanctorum, & quomodo ad eos orationes nostræ perveniant demonstravimus. Itaque in præsentia dicimus, Sanctos quemadmodum orationes, ita & confessiones nostras intelligere; an Deo quidem confessionem fieri peccatorum, quibus illi facta est injuria, ac per pœnitentiam ab eo veniam impetrari; eandem vero confessionem coram Sanctis etiam fieri, qui cum Christo in fine sæculorum sedebunt humani generis judices, juxta illud Matthæi cap. 19. *Amen dico vobis, quod vos qui sequuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel;* & juxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 6. *An nescitis quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt?* In 14. Ordine Romano apud Mabillon. Musei Italici tom. 2. pag. 529. extat formula illa *Confiteor Deo &c.* in qua addita sunt paucula quædam verba. *Quia peccavi nimis cogitatione, delectatione, consensu, verbo, & opere.*

Psalmus quandoque omittitur in Romana Ecclesia, nec usurpatur a Carthusianis & aliquot aliis Ordinibus, nec in Ritu Ambrosiano.

12. Psalmus *Judica me Deus* omittitur in Missa Defunctorum, & Passionis tempore: ob eam rationem prætermitti ait Tournely tom. 2. de Eucharist. pag. 412. quod Psalmus sit lætitiæ, ut constat ex illis verbis, *Quare tristis es anima mea?* Nullus autem in Missis Mortuorum, & quæ Passionis tempora celebrantur, lætitiæ locus. Pouget loco citato pag. 825. putat, in iis Missis Psalmum illum omitti ex continuatione veteris Ritus primorum sæculorum, cum Psalmus ille non recitabatur; nam ejus usum paullo ante diximus ad 7. vel 8. sæculum esse referendum. Carthusiani, Fratres Prædicatores, Carmelitæ in principio Missæ nunquam illum Psalmum, sed versus quosdam ex aliis Psalmis sumptos recitant. Contractior est Carthusianorum & Fratrum Prædicatorum formula Confessionis, seu *Confiteor;* in utraque tamen coram Deo & Sanctis fit confessio. Juxta Ritum Ambrosianum non dicitur Psalmus *Judica*, sed post Antiphonam *Introibo* statim sequitur Confessio: & Carthusiani, ut etiam Fratres Prædicatores non osculantur Altare, sed capite inclinato illud salutant. Qui vero Romano Ritu Altare osculatur, nec Altare nec Crucem salutat; osculum enim est quædam salutatio, ut videre est apud Meratum loco cit. pag. 399.

Liturgia S. Jacobi sincera.

13. De Liturgiis S. Jacobi Apostoli & S. Marci Evangelistæ quædam superius attigimus. Natalis Alexander Eccl. Hist. tom. 3. sæculo 1. cap. 12. art. 3. ostendere conatur spuriam esse utramque Liturgiam. Verum Allatius in Symmictis Epistola ad Bartholdum Nihusium, allatis veterum auctoritatibus, ostendit, eam Liturgiam Jacobi Apostoli genuinum esse fœtum. Et sane eam ut genuinam Ecclesia Græca semper agnovit, & Concilium Trullanum can. 32. præcepit, in Missa vinum cum aqua mixtum esse offerendum, ac ad Apostoli Jacobi provocat Liturgiam: *Nam & Jacobus Christi Domini nostri secundum carnem Frater, cui & Jerosolimitanæ Ecclesiæ thronus primum est creditus, & Basilius Cæsariensium Archiepiscopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervasit, mystico nobis in scriptis tradito sacrificio ita consecrandum in Divina Missa ex aqua & vino sacrum Calicem ediderunt:* quæ quidem non conjecturæ sunt, sed validissima argumenta, quibus Liturgiæ S. Jacobi sua sinceritas vindicatur. Videatur Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 8. ubi etsi de S. Marci dubitat Liturgia, eam tamen S. Jacobi obfirmata tuetur, & multa eruditionis copia a suppositionis nota vindicat.

Ritus Mozarabicus unde appellatur. Illum Hispani reliquerunt sub Gregorio VII. Cardinalis Ximenius illum restituit in Sacello quodam Ecclesiæ Toletanæ.

14. Ritum Mozarabicum supra memoravimus, qui etiam Gothicus appellatur. Eo Hispaniæ Ecclesia utebatur, & ideo Gothicus appellatus, quod per id tempus adhiberetur, cum Gothi Hispanis imperitabant. Mozarabus etiam vocatus est, quod cum totam fere Hispaniam Arabes occupassent, Christiani *Mixtarabes*, ac deinde corrupta voce *Mozarabes* sunt appellati, hoc est cum Arabibus mixti. De hoc Ritu verba fecimus lib. 1. de Canonizat. Sanctor. cap. 5. n. 6. Satis igitur hic erat innuere, sub S. Gregorio Septimo Hispanias, eo ritu relicto, Romanum esse amplexas; ejus tamen ne memoria omnino interiret, Cardinalis Ximenius Archiepiscopus Toletanus Missale, & Divina Officia typis imprimi curavit, voluitque ut Missa in quodam Sacello Metropolitanæ Ecclesiæ Toleti juxta eum ritum celebraretur: quædam in eo Diœcesi sunt Parœciæ, quæ eo ritu etiam nunc utuntur, ut testatur Alvarus Gomezius lib. 2. de Gestis Cardinalis Ximenii. Apud Cardinalem de Aguirre tom. 3. Concilior. Hispaniæ pag. 238. est Concilium quoddam Ilerdense a Candido Cardinale Alexandri Secundi Legato habitum, ut Hispani a Mozarabica ad Romanam Liturgiam revocarentur. Eorum, quæ egit S. Gregorius Septimus apud Alphonsum Hispaniæ Regem, ut Gens illa Romanum Ritum amplecteretur, eodam loco reperias documenta pag. 256. Tota vero Liturgia Mozarabica refertur pag. 158. & seq. de eadem Liturgia loquitur Fleury Hist. Eccl. tom. 7. pag. 336.

Ritum Ambrosianum D. Ambrosius verius auxit, quam instituit.

15. Ad extremum quædam de Ambrosiano Ritu tetigimus, quem fuse explicat Vicecomes de Missæ Ritibus lib. 2. cap. 12. & 13. ubi probat, illum ritum non fuisse a S. Ambrosio institutum; in eo plures esse cæremonias Ambrosii ætate vetustiores, plures ab ejus Prædecessoribus institutas ipsum esse amplexum, plures etiam de suo addidisse, quasdam fecisse meliores; eundemque Ritum in Ecclesia Bononiensi, cum Mediolanensi Archiepiscopo esset subjecta, esse adhibitum. De Ambrosiana Liturgia loquitur Le Brun tom. 2. pag. 175. illudque animadvertit, S. Ambrosium ex illius Provinciæ Præside, cum adhuc Catechumenus esset, creatum Episcopum, qui octo dierum spatio Baptismum, sacros Ordines, & Episcopatum suscepit, principio nihil aliud facere potuisse, quam probe discere quod doceretur. Verisimile tamen est progressu temporis quædam Divinis Officiis addidisse, quæ ad nutriendam Fidelium pietatem utilissima judicata sunt,

CAPUT IV.

De Introitu, Kyrie eleison, & Hymno Gloria in Excelsis.

A vetustis temporibus ad sæculum 15. dextera & sinistra Altaris erat quæ est dextera & sinistra Sacerdotis ad illud conversi; nunc quæ est dextera & sinistra Crucifixi.

1. SAcerdos, gradibus conscensis, osculatur Altare, ad cujus sinistram partem se confert, quæ *Cornu Epistolæ* dicitur. Le Brun citato tom. 1. pag. 157. sapienter monet, in veteribus Romanis Ordinibus & Auctoribus Ecclesiasticis usque ad sæculum XV. partem sinistram Altaris dici consuevisse dexteram, ex manu dextera Sacerdotis ad Altare conversi, eorumque qui in Ecclesiam ingrediebantur. Sed cum in Pontificali Romæ edito anno 1485. deinde propositum fuerit observandum, dexteram, & sinistram Altaris partem eam esse, quæ est dextera & sinistra Crucifixi, qui in medio Altari collocatus est, inde factum, ut nunc sinistra Altaris pars habeatur, in qua Epistola, dextera vero, in qua Evangelium recitatur.

Introitus varia nomina. Fuit auctor non S. Cælestinus I. sed S. Gregorius Magnus.

2. Sed de Introitu nunc dicendum, qui constat ex Antiphona, Psalmo, & *Gloria Patri*. Introitus dicitur, seu quod Missæ principium est, seu quia a Choro canebatur, cum Sacerdos ad Altare accederet. In Missali Ambrosiano vocatur *Ingressa*, in Liturgia Mozarabica, & in Missali Carthusianorum, Fratrum Prædicatorum, & Carmelitarum *Officium* appellatur. Missæ Introitum S. Cælestino I. tribuunt Valfridus & Micrologus, & cum his consentiunt Martinus Polonus, Platina, & alii apud Torres Institut. Sacerdot. de Sacrificii oblatione pag. 61. Sed hæc opinio omni caret fundamento. Honorius lib. 1. in Gemma Animæ cap. 87. Auctorem Introitus Missæ fuisse putat S. Gregorium; quod verisimilius est. Nam Sanctus ille Pontifex Antiphonarium composuit selectis e Psalmorum libro Antiphonis, aliis quidem ad Introitum, aliis ad Responsorium, aliis etiam ad Offertorium: Introitus Auctorem existimat S. Gregorium etiam Brunus de Cæremoniis lib. 2. cap. 1. pag. 28.

Introitus omnes deprompti ex Psalmis versionis Italicæ. Pauculi quidam irregulares aliunde desumti.

3. In eo Antiphonario omnes Introitus sunt e Psalmis deprompti, paucis quibusdam exceptis, quos Durandus *irregulares* appellat, ut qui dicitur in Nativitate Domini, *Puer natus est nobis*; & in Ascensione Domini, *Viri Galilæi*; & in die Pentecostes, *Spiritus Domini*; & in Festo S. Petri Apostoli, *Nunc scio vere*. Atque hi omnes Introitus irregulares si non e Psalmis, e sacris tamen paginis desumti sunt. Et pauculi nunc quidam sunt, qui neque e Psalmis, neque e sacra Scriptura petiti sint, nec in Gregoriano Antiphonario reperiantur, ut sunt, *Salve sancta parens*; *Gaudeamus omnes in Domino*; & *Benedicta sit Sancta Trinitas*; nec prætereundus Introitus Feriæ tertiæ Pentecostes, *Accipite jucunditatem gloriæ vestræ &c. commendatum donum accipite, & jucundamini, gratias agentes ei, qui vos ad cælestia regna vocavit*; qui sumptus est e lib. 4. Esdræ cap. 2. vers. 36. & 37. qui liber ab Hebræo quodam ad Christianam Fidem converso eo consilio creditur scriptus, ut Judæi Christi Religionem susciperent; qua de re vide Dissert. Calmeti in 4. librum Esdræ. Illum ex Canone sacrarum Scripturarum exclusit Concil. Trident. sess. 4. etiamsi quidam ex Patribus eum habuerint Canonicum. In Introitu Psalmus integer cum *Gloria Patri* recitabatur. A mille fere annis non amplius totus dicitur, sed pauci quidam versus e Psalmo; hique sunt ex interpretatione, quæ ante Hieronymi ætatem adhibebatur, & a Patribus vocatur *Italica*: qua etiam nunc utuntur Ambrosiani, iique pauci, qui Mozarabicum Ritum sequuntur, & Clerus Basilicæ Vaticanæ, qui juxta Breviarium ejusdem Basilicæ Psalmos legit interpretationis Italicæ. Post *Gloria Patri* iterum dicitur Antiphona, a qua Missa est incepta; sed eam Ambrosiani non repetunt præterquam in Missis mortuorum; quædam Ecclesiæ, atque etiam Carmelitæ in quibusdam solemnioribus Festis eam semel, iterum dicunt, & tertio.

Olim præcinebatur a Choro, nec recitabatur a Celebrante.

4. Introitum a Choro præcini consuevisse superius diximus, qui propterea a Sacerdote non recitabatur; nunc vero Introitum legit Sacerdos tam in Missis privatis, ut id quod a Choro dicendum suppleat, quam in solemnibus, quia fieri potest, ut quæ Chorus canit, probe non intelligat. Vide Bellarm. tom. 3. controvers. lib. 6. cap. 16. de Missa, Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 3. Le Brun tom. 1. pag. 160. & seq. Tournely tom. 2. de Eucharist. pag. 413. Nec contemnendæ Ivonis Carnotensis, Ruperti, & Innocentii Tertii considerationes, qui animadvertentes Introitum plerumque ex verbis veteris Testamenti esse compositum, docent per eum nobis in memoriam revocari clamores & desideria veterum Patrum Messiæ adventum expectantium. De Introitu scripserunt Macrus Vocabular. verbo *Introitus*, & Torres loc. cit. qui eadem confirmant de veteri ritu, cum integer dicebatur Psalmus, ac de significatu multarum precum, quibus veteres Patres Messiam efflagitabant.

De Introitu Romani Pontificis.

5. Romano Pontifici solemniter celebranti, cum sacris indutus vestibus e Throno descendit accessurus ad Altare, tres ultimi Presbyteri Cardinales illi occurrunt, eumque in pectore & in facie osculantur; quam cæremoniam etsi quidam existimant tres Marias exprimere, tamen vera ejus significatio est trium Regum Magorum: *Tres Sacerdotes, qui Pontifici venienti coram Altare reverenter accurrunt, & inclinantes os ejus osculantur & pectus, tres illos Magos signant*: verba sunt Innocentii Tertii lib. 2. de Myster. Missæ cap. 11., qui deinde profunda ejus cæremoniæ Mysteria explicat: *Per geminum osculum geminam in Christo naturam confitentur, Divinam scilicet & Humanam, Divinam quasi latentem in pectore, Humanam quasi patentem in ore.*

Post Introitum Sacerdos dicit Kyrie, Gloria in excelsis &c.

6. Sed ad privatam Missam regrediamur, unde divertimus, & ut occasio tulerit interdum, non tamen nisi obiter, digrediemur. Lecto Introitu Sacerdos venit ad medium Altare, & dicit *Kyrie Eleison*, ac deinde *Gloria in excelsis*, siquidem ex Rubrica dici oporteat; quo hymno vel dicto, vel prætermisso, prout Rubrica jubet, ad populum conversus dicit, *Dominus vobiscum*, aut si Episcopus sit, *Pax vobis*; ac postquam Minister respondit, *Et cum spiritu tuo*, redit ad Cornu Epistolæ, ubi dicit *Oremus*, & Collectam legit.

Kyrie Eleison est in Liturgiis S. Jacobi & veterum Patrum. Ante S. Gregorium verba illa usurpata.

7. Græca verba sunt *Kyrie Eleison*, quæ significant *Domine miserere*, qua precatione nihil ad ea quæ nobis opus sunt, accommodatius, ut ea fugiamus pericula, quæ semper nostræ imminent animæ, ni Deus nostri misereatur. Quapropter Isaias cap. 33. *Domine*, inquit, *miserere nostri; te enim expectavimus*; & Baruch cap. 3. *Audi Domine, & miserere*. Hæc precatio adhibetur in Liturgiis S. Jacobi Apostoli & veterum Græcorum Patrum. Quis ab Oriente hæc verba in Occidentem invexerit, Viri docti disputant. Vulgaris olim opinio fuit S. Gregorium Magnum ea Missæ addidisse; sed falsitatis arguitur, quod constat sexaginta ante S. Gregorium annis ea ab Apostolica Sede & ab Italiæ Provinciis esse usurpata; nam Concilium Vasense anno 529. habitum tom. 4.

Con-

Concil. pag. 1680. ait: *Et quia tam in Sede Apostolica, quam etiam per totas Orientales & Italiæ Provincias dulcis & nimium salutaris consuetudo est intromissa, ut Kyrie eleison frequentius cum grandi affectu, & compunctione dicatur, placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris ista tam sancta consuetudo & ad Matutinum, & ad Missas, & ad Vesperas Deo propitio intromittatur*. In Missa Latina verba Græca adhibentur *Kyrie eleison*, atque etiam quædam Hebraica *Amen*, *Alleluja*, *Sabaoth*, & *Hosanna*, ut eadem significetur esse Ecclesia, primum ex Hebræis & Græcis, ac deinde e Latinis conflata. Augustinus Joannes Faschius Heterodoxus die 20. Decembris ann. 1696. præsidente Joanne Andrea Schmidt Dissertationem examinandam proposuit: *De insignioribus veterum Christianorum Formulis*, tom. 398. Miscellaneorum insertam Bibliothecæ Dominici Cardinalis Passionei. In ea Dissertatione Auctor pag. 27. consultius fore ait, si verba Græca *Kyrie eleison* in alia verba commutarentur, quæ populus intelligeret. Sed neminem quidem certe futurum arbitror, qui præ hujus Faschii opinione posthabeat veterem constantemque sensum Ecclesiæ. Post Introitum alternis a Sacerdote & Ministro ter dicitur, *Kyrie eleison*, ter *Christe eleison*, & rursus ter *Kyrie eleison*. S. Thomas in 3. par. q. 83. art. 4. *Misericordia*, inquit, *petitur dicendo Kyrie eleison, ter quidem pro Persona Patris, ter autem pro Persona Filii, cum dicitur Christe eleison, & ter pro Persona Spiritus Sancti, cum subditur Kyrie eleison, contra triplicem miseriam ignorantiæ, culpæ, & pœnæ; vel ad significandum, quod omnes Personæ sunt in se invicem*.

Olim non erat præfinitum quoties dicendo esset,

8. Olim non erat præfinitum, quoties dicendum esset *Kyrie eleison*, & in iis Missis omittebatur, quæ post Litanias celebrarentur, in quibus id jam antea dictum fuerat. Vide Bellarm. tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 16. tit. de *Kyrie eleison*, Tournely de Sacram. Euchar. tom. 2. pag. 412. Le Brun tom. 1. pag. 165. & seq. Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 830. Macrum in Vocabular. Ecclesiastic. verbo *Krie eleison*, Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 1. Meratum par. 1. tom. 1. pag. 174. & seq. Boucat. tom. 5. Theologiæ Patrum par. 4. pag. 69. Numerum autem præfinitum non fuisse repetitionum *Kyrie eleison*, sed toties dici consuevisse, quoties voluisset Sacerdos, qui Missam celebrabat, testatur Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 5. *Interim cantato & repetito semel & iterum pro solemnitatum varietate Introitu, Chorus subjungit, Kyrie eleison, Christe eleison, quod tamdiu olim repetebat, donec subsistendum Celebrans innuisset*; quod confirmat etiam Mabillonius in Commentariis in Ordinem Romanum art. 6. n. 3. qui & illud etiam quod supra diximus, docet, *Kyrie eleison* dici non consuevisse in Missis, quæ dictis antea Litaniis celebrarentur: *In primis Kyrie eleison toties repetebatur, quoad Pontifex aliquo nutu finem designaret. Unde Paris de Crassis observat, Kyrie in Missis Pontificiis tamdiu protrahi, quamdiu reverentia Papæ a Cardinalibus facienda durat. Verum in iis Missis quæ Litanias sequebantur, Kyrie eleison omitti mos erat, ut ex libellis nostris patet, ob eam videlicet causam, quod in Litaniis jam cantatum fuisset*. Ambrosiani ter has voces *Kyrie eleison* adhibent, post *Gloria in Excelsis*, post Evangelium, & in fine Missæ.

De hymno Gloria in Excelsis. Græci eum vocant Doxologiam.

9. D. Thomas loco citato loquitur de Hymno *Gloria in Excelsis*: *Tertia autem pars commemorat cælestem gloriam, ad quam tendimus post præsentem vitam & miseriam dicendo* Gloria in Excelsis Deo, *qui cantatur in Festis, in quibus commemoratur cælestis gloria. Intermittitur autem in Officiis luctuosis, quæ ad commemorationem miseriæ pertinent*. De hoc Hymno dici potest ejus principium ortum esse ab Angelis, qui Christo Jesu nato cecinerunt: *Gloria in Excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, ut diximus cum de Christi Nativitate sermonem habuimus; reliquum vero hymnum homines condiderunt, quod monent Concilii Toletani Patres: *Reliqua quæ ibi sequuntur Ecclesiastici Doctores composuerunt*. Illum Græci *Doxologiam* vocant, ut eum distinguant ab Hymno *Gloria Patri & Filio*.

Ejus hymni principium profectum ab Angelis. Reliqua sunt incerti Auctoris.

10. Viri docti quærunt, quis Auctor reliqua addiderit. Innocentius Tertius lib. 2. Mysteriorum Missæ cap. 20. ait, multos illum S. Telesphoro Papæ, alios Hilario Pictaviensi Episcopo tribuere. Tories loco citato n. 64. pag. 94. ait ab Apostolis conditum. Sed sapienter Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 4. n. 4. *Prima*, inquit, *hujus hymni verba: Gloria in Excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, e Cælo ad nos Angelorum voce derivata sunt. Cætera quis addiderit, incertum est*. Quidam putant ad Latinos cum hymnum a Græcis permanasse.

Ab Oriente profectum non continuo in Missam illatum.

11. Neque tamen in Missa dici cœptum simul ac ab Oriente in Occidentem transierit; nam de eo hymno Concilium Toletanum IV. ann. 63. habitum veluti de oratione loquitur, in quam plures Doctores de suo quisque quidpiam contulerint, quæque in Officiis recitaretur, nulla tamen Missæ facta mentione. Testaturque S. Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria Martyrum, in Galliis morem fuisse hymnum illum post Missam recitare agendarum Deo gratiarum caussa propter rem, quæ bene prospereque acciderit.

In Laudibus recitare cœpit S. Benedictus.

12. S. Benedictum jussisse ferunt in Laudibus eundem hymnum recitari. In publicis autem acclamationibus cani consuevisse, constat ex Concilio VI. Generali, ex VIII. Concilio Toletano, & ex vita Leonis Tertii, qui, cum Pipino Caroli Magni filio obviam occurreret, illum hymnum cecinit. Videatur Auctor *Tractatus de Missa Divinisque Officiis* secundæ edit. Parisiensis ann. 1714. pag. 19. & 20. qui etiam innuit hymnum *Gloria in Excelsis*, 7. sæculo in Missam fuisse invectum.

Olim canebatur in Missa tantum Nativitatis. In Ecclesia Turonensi in prima Missa græce, in secunda latine.

13. Docet anonymus Liber, cui titulus *Speculum Ecclesiæ*, hymnum *Gloria in Excelsis*, in Missa tantum Nativitatis Domini cani consuevisse; eo enim die audita est vox Angelorum canentium *Gloria in Excelsis Deo*: illum præterea tradit, græce in prima Missa, in altera vero latine cani solitum: *In hac Missa cantatur Gloria in Excelsis, quod antea tacebatur. Solus Sacerdos præcinit hac nocte, mox cum eo totus Chorus. Nos (scilicet in Ecclesia Turonensi) canimus illud græce juxta morem antiquum Ecclesiæ Romanæ in prima quidem Missa, sed in secunda latine*.

Postea illum die Dominica & Festis solemnibus solus Episcopus recitabat. Presbyteri in die Paschatis tantum.

14. Deinde vero ad alias quoque Missas propagatus fuit hymnus ille, ita tamen, ut ab Episcopo tantum die Dominica recitaretur & solemnibus Festis. Presbyteris vero Missam celebrantibus illum præterquam in die Paschatis non licebat recitare, quod evincitur e principio libri Sacramentorum S. Gregorii: *Item dicitur Gloria in Excelsis Deo, si Episcopus fuerit, tantummodo in die Dominico sive diebus festis. A Presbyteris autem minime dicitur nisi in solo Paschate*. Hujus præscripti meminit etiam Walfridus cap. 22. his verbis: *Statutum est, ut ipse hymnus in summis Festivitatibus a solis Episcopis usurparetur, quod etiam in Capite libri Sacramentorum designatum videtur*.

15. Ber-

Paullo post X. sæculum licuit Presbyteris Gloria in excelsis recitare in Missa per annum.

15. Berno quidam Abbas Richelli, qui post annum vivebat 1000. librum scripsit *de rebus ad Missam spectantibus*, in quo audacter sane dixit, se nescire, quamobrem in Missa non liceret dicere *Gloria in Excelsis* præterquam in Pascha, cum decere videatur, ut etiam in die Natali Jesu Christi, & in Dominicis & Festis diebus a Presbyteris ille hymnus recitaretur: *Cur non liceat omni die Dominico vel Natalitiis Sanctorum Presbyteros hymnum illum canere, quem nato in carne Domino Angeli cecinere. Quod si concessum est illum cantare in Pascha secundum prætitulationem Missalis, non multo minus licitum puto in Nativitate Domini, quando primum cœpit audiri ab hominibus in terris, qualiter ab Angelis canebatur in Cælis. Praferant Contradictores in medium ubinam sit a sanctis Patribus, vel ab ipso sanctissimo Papa Gregoria interdictum. Et si ad hæc respondere non valemus, merito manus damus.* Parere profecto æquum erat Bernonem Abbatem, non disceptare: luculenter enim S. Gregorius illud decreverat. Sed paullo post Bernonis ætatem mos introductus est, ut quivis Presbyter in Missa diceret *Gloria in Excelsis*. Hugo Menardus in notis ad librum Sacramentorum S. Gregorii pag. 6. de Bernone ita scribit: *Et sufficere debebat sui Missalis auctoritas, instituti olim a sanctis Patribus, & ab ipso sanctissimo Gregoria recogniti; sed tandem institutia mutata.*

Excipiuntur tamen quædam tempora, quibus omittitur.

16. Nunc hymnus ille in omnibus dicitur Missis, exceptis Missis Mortuorum, & iis quæ in Feriis infra annum, extra Paschale tamen tempus, in Dominicis Adventus, Septuagesimæ, Sexagesimæ, Quinquagesimæ, Quadragesimæ, & toto Passionis tempore dicuntur. Nam hymnus ille ad spiritalem lætitiam pertinet, cui nullus est locus per eos dies luctui & pœnitentiæ præstitutos. In Canone *Hi duo* de Consecrat. dist. 1. habetur: *In Septuagesima intermittimus* (Alleluja, & Gloria in Excelsis) *quia peccata hominis veteris a conventu Angelicæ jubilationis expulsi, in hujus miseræ vitæ Babylone super flumina ejus sedemus & flemus, dum recordamur illius Sion, in qua Deum decet hymnus.* Et Canone qui sequitur, ex Quadragesima excipitur Feria 5. In Cœna Domini, in qua ut etiamnum fit, canitur *Gloria in Excelsis*. Canonis verba hæc sunt: *Porro Gloria in Excelsis Deo ab Episcopis in Cœna Domini inter Missarum solemnia more nostro dicenda est.* Et in Decretali *Consilium* de celebratione Missarum præscribitur, ne in Missis votivis B. Virginis dicatur *Gloria in Excelsis*. Verum hoc exolevit etiam juxta Rubricas Missalis Romani. Nam dicitur ille hymnus in Missis votivis Angelorum, & B. Mariæ in sabbato, non tamen in aliis ejusmodi Missis, nisi gravis causa intercesserit. Vide Suarez in 3. par. tom. 3. disput. 83. sect. 1. §. *Quarto additur*. Videatur etiam Grancolas 1. par. veter. Sacramentarii Ecclesiæ pag. 436. & pag. 763.

Hymnus ille vel ipsi Luthero probatus. Explicantur illa: Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.

17. Tanta est hujus hymni devotio, tanta pulcritudo, ut vel ipsi Luthero probatus fuerit, ut videre est in ejus libro de Formula Missæ, & testatur Bellarminus loco citato. Quidam quærunt, quo sensu accipienda sint illa verba *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam*; eaque interpretatio videtur aptior, sæpenumero in sacris paginis Dei gloriam idem significare ac ejus gratiam, & misericordiam: *Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei*; verba sunt Apostoli ad Rom. cap. 3. ideoque nos gratias agentes Deo propter ejus gloriam, gratias illi agimus propter ejus misericordiam erga nos, quæ illi vertitur in gloriam. Vide Le Brun tom. 1. pag. 183.

Post Gloria &c. Presbyter dicit: Dominus vobiscum; sed Episcopus: Pax vobis.

18. Post *Kyrie eleison* & *Gloria in Excelsis*, si quidem hymnus ille ex Rubrica dicendus sit, Sacerdos dicit, *Dominus vobiscum*, & si Episcopus sit, *Pax vobis*, in diebus quidem lætitiæ; nam in diebus pœnitentiæ ipse quoque dicit *Dominus vobiscum*, ut reliqui Sacerdotes. De hac formula *Dominus vobiscum* supra quædam diximus. In Orientali Ecclesia formula, qua Sacerdotes populum salutant, est *Pax omnibus*, ut colligitur ex Basilii & Chrysostomi Liturgiis. In Concilio Bracarensi canon est 21. *Placuit, ut non aliter Episcopi & aliter Presbyteri populum, sed uno moda salutent dicentes: Dominus sit vobiscum; sicut in libra Ruth legitur; & ut respondeatur a populo: Et cum spiritu tuo, sicut & ab ipsis Apostolis traditum omnis retinet Oriens, & non sicut Priscilliana pravitar immutavit*; ubi emunctioris naris Scriptores non *Oriens* legendum existimant, sed *Occidens*: salutatio enim erat in Oriente: *Pax vobis*; quod observarunt Bona lib. 2. rerum Liturgicar. cap. 5. num. 1. Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 7. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 168. Monet Garzias Loaisa in notis ad illum Canonem, cum quo consentit etiam Tournely cit. tom. 2. de Eucharistia pag. 418. improbari in eo canone consuetudinem, quam Priscillianus conabatur invehere, ut Episcopus non semel tantum in salutatione populi diceret *Pax vobis*, sed etiam in omnibus salutationibus ceteris, in quibus dicit *Dominus vobiscum*. Nunc Episcopus in hac Missæ parte, de qua nunc agimus, dicit *Pax vobis*, quibus verbis Christus Dominus post Resurrectionem suam Discipulos salutavit, ut est apud Joann. cap. 20. Episcopus enim Christi figura est. In reliquis vero salutationibus dicit ut Presbyteri *Dominus vobiscum*, ut declaret, se esse ex numero Sacerdotum juxta animadversionem Innocentii III. de Mysteriis Missæ lib. 2. cap. 42. Leo VII. Pontifex sæculo 10. in Epist. ad Gallos, & Germanos ita scribit: *Consultum est etiam utrum Episcopi Pax vobis, an Dominus vobiscum pronunciare debeant. Sed non aliter per omnem vestram Provinciam tenendum est, quam in Sancta Romana Ecclesia. In Dominicis enim diebus & in præcipuis Festivitatibus atque Sanctorum Natalitiis Gloria in Excelsis Deo, & Pax vobis pronuntiamus. In diebus vera Quadragesimæ, & in quatuor temporibus, sive in vigiliis Sanctorum, & in reliquis jejuniorum diebus Dominus vobiscum tantummoda dicimus.*

Unde ea Episcopi formula profecta, & quando usurpata.

19. Ex quibus colligitur, vetustum admodum esse morem, ut in aliquibus diebus Episcopus salutet populum dicens *Pax vobis*, in quibusdam *Dominus vobiscum*; ac in ea salutatione *Pax vobis* festivitas quædam & lætitia inesse videtur, cui non est locus in diebus pœnitentiæ; quæ quidem ratio longe melior videtur quam quæ affertur a Pouget Institut. Catholicar. par. 2. pag. 831. qui totam hanc rem ad arbitrium refert. Formulam *Pax vobis*, cui respondet Populus, *Et cum spiritu tuo*, olim adhibebat Episcopus, & Diaconus in quibusdam Ecclesiasticis cæremoniis etiam extra Missam; & Episcopus quidem ea utebatur, cum in Ecclesiam introiret, ut colligitur ex D. Chrysostomo homil. 33. in Matthæum: *Ingressi Ecclesiam, statim secundum legem istam dicimus: Pax vobiscum; & vos respondetis: & cum spiritu tuo.* Et homil. 36. in 1. epist. ad Corinthios: *Episcopus sub introitu in Ecclesiam pacem precatur omnibus, ut qui in domum ingreditur paternam.* Et homil. 3. in ep. ad Colossen. *Cum ingres-*

gres-

gressus fuerit is, qui præest Ecclesiæ, statim dicit: Pax omnibus; quando sermonem facit, ac concionatur: Pax omnibus. Et locus est in epist. 30. alias 38. D. Cypriani ad Clerum Carthaginiensem: *Auspicatus est pacem dum dedicat Lectionem:* unde colligit eruditus Albaspinæus in notis ad Concil. Carthaginiense III. cap. 4. Lectorem, antequam Evangelium legeret, *Pax vobis* dicere consuevisse; *Antequam Evangelii pronunciandi initium faceret olim Lector elata voce proferebat: Pax vobis, perinde atque hodierno die Diaconus dicit: Dominus vobiscum.*

CAPUT V.

De Orationibus, Epistola, Graduali, Tractu, & Sequentiis.

Orationes apud Ecclesiasticos Scriptores dicuntur Collectæ. Quid sit Collectas agere, congregari ad Collectam, adesse ad Collectam.

1. POstquam Episcopus, dicto *Pax vobis*, vel Sacerdos *Dominus vobiscum*, populum salutaverit in signum mutuæ communionis & pacis, qua Fideles invicem in Fide & Charitate Christi conjunguntur, astantes excitat ut Deum deprecentur dicens *Oremus*; deinde recitat Orationes, quæ in Missali Mozarabico & in vetustis Sacramentariis a Venerabili Cardinali Thomasio editis vocantur *Collectio*, & frequentius *Collectæ*. Collectæ nomen plures habet significatus. In Ep. 1. ad Corinth. cap. 16. eleemosynas significat, quæ sustentandis pauperibus a Fidelium cœtu colligebantur: *De Collectis, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite, ut non cum venero tunc Collectæ fiant.* Apud Ecclesiasticos Scriptores *Collecta* significat cœtum Fidelium in unum locum convenientium ad orandum; quo sensu sunt eæ loquendi formæ, *Collectas agere, congregari ad Collectam, adesse ad Collectam.* Oratio denique, quæ in Missa dicitur, *Collecta* etiam appellatur, vel quia Sacerdos, qui veluti mediator est inter Deum & homines, vota omnium colligit; vel quia brevis est Oratio, quam Sacerdos recitat super populum congregatum, vel quia omnes collectis in se animis cogitationes & affectus suos ad Deum elevant. Videatur Claudius Espenæus tractatu de Collectis Ecclesiasticis.

Collectas composuit S. Gelasius, vel S. Gregorius. Recensentur plures Orationes a pluribus Romanis Pontificibus composita.

2. Collectæ vis & natura ad Apostolicam traditionem est referenda; nam apud Justinum secunda Apologia, & Tertullianum in Apologetico cap. 39. apparet veteres Christianos convenire in unum locum consuevisse, ut Dominum adorarent, eique sacrificium offerrent. Collectas, quibus nunc in Missis utimur, composuit aut S. Gelasius, aut S. Gregorius; sunt tamen inter eas quædam posterioris ævi. Leoni IV. ea tribuitur oratio *Deus, cujus dextera Beatum Petrum*, qui eam composuisse dicitur Neapolitanis pro defensione Ecclesiæ dimicantibus navali prælio cum Saracenis. Idem Pontifex composuit & illam, *Deus, qui Beato Petro collatis clavibus*, cum, condita Civitate Leonina, ad ejus portas seras apponeret, quod testatur Durandus lib. 7. cap. 15. & Innocentius III. auctor fuit Orationis, *A cunctis*.

In Ecclesia Lateranensi olim nulla Collecta, sed Pater noster recitabatur. Una tantum quondam Collecta, nunc plures dicuntur, quarum præstitutus numerus.

3. Idem Durandus testatur, in Lateranensi quondam Ecclesia nullam earum Orationum, quæ in aliis dicerentur Ecclesiis, sed in earum locum solummodo *Pater noster* recitari consuevisse, quæ prima est Oratio nobis in novo Testamento proposita. Una tantum olim in hac Missæ parte Collecta seu Oratio dicebatur, ut ostendit Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 6. lin. 17. Sanctum quondam Columbanum accusavit Agrestinus, quod contra Ecclesiæ morem plures in Missa Orationes recitaret; quem egregie defendit Eustasius ejus discipulus, qui, ut narrat Jonas in ipsius Eustasii vita, docet, Deum, quo sæpius quæritur, eo citius inveniri; nihilque magis esse salutare & utile, quam multiplicitatem precum & assiduitatem orationis. Ne tamen Collectarum numerus ultra quam æquum esset augeretur, definitum est, ut non plures quam septem recitentur, ut post Belethum & Durandum observavit Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 11. qui septem Collectarum numerum prætergrediatur, eum errare dicit Honorius in Gemma Animæ lib. 1. cap. 116. *Qui hunc numerum supergressus fuerit, ut cæcus errabit;* & Macrus vocabular. Ecclesiast. verbo *Collecta* post Innocentium III. docet Collectarum numerum imparem esse semper oportere, ut præscribunt Rubricæ; Ecclesia enim unitatem & conjunctionem vehementer desiderat, quæ per imparem numerum exprimitur, qui cum in æquas partes secari non possit, integritatem suam tuetur. In Romana, & in quibusdam aliis Ecclesiis recitata Collecta, aliæ quædam olim Orationes in solemnioribus festivitatibus dicebantur pro summo Pontifice, pro Imperatore, Rege, & Episcopo, quæ Orationes *Laudes* tum vocabantur. In libro Pontificali in Vita Hadriani I. locus est, qui ad hujusmodi consuetudinem referri posse videtur: *Alia vero die secunda Feria simili modo in Ecclesia B. Petri more solito ipse conspicuus Pater & egregius Pontifex Missarum solemnia celebrans, Deo omnipotenti, & præfato Carolo excellentissimo Regi Francorum & Patritio Romanorum laudes reddere fecit.* Harum formulas laudum vide apud Cardinalem Bona lib. 2. cap. 5. num. 8. apud Martene lib. 1. de antiquis Eccl. ritibus cap. 4. art. 3. num. 13. Mabillonium tom. 2. Musei Italici, Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 833.

De veteri ritu, & novissimo cum dicitur Flectamus genua &c.

4. Interdum ex Rubricæ præscripto post *Oremus* Sacerdos dicit *Flectamus genua*, & respondetur *Levate*. In Missis quæ cantantur, Diaconus olim *Flectamus genua*, idemque post aliquantum temporis dicebat *Levate:* Nunc vero Diaconus dicit *Flectamus genua*, & nulla mora injecta respondet Subdiaconus *Levate*. Alia enim consuetudo invecta est: nam quondam ad *Flectamus genua* populus in genua procidebat, & aliquantisper orabat; nunc vero neque genua flectit, nec orando immoratur; neque Diaconus subdit *Levate*, sed postquam ipse dixit *Flectamus genua*, statim respondet Subdiaconus *Levate*, ut bene explicat Bona rerum Liturgicar. lib. 2. cap. 5.

Cur ad Patrem dirigatur Collecta?

5. Oratio seu Collecta ad Patrem dirigitur, & desinit in *observationem & obtestationem per Christum* ejus Filium, qui Mediator, & Redemptor noster est. Idcirco autem ad æternum Patrem, non vero ad Trinitatem dirigitur, quia Dominus Jesus ad illum modum orare nos docuit Matthæi cap. 6. *Pater noster, qui es in Cælis*; & Joannis 6. *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo.* In ea desinit verba: *Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum*, tum quia *nullum aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*, tum quod *unus mediator Dei & hominum Deus & homo Christus Jesus*, tum denique quod *per eum solum habemus accessum ad Patrem*, juxta id quod legitur in Actis Apostol. cap. 4. in epist. 1. ad Timotheum cap. 2. & epist. ad Romanos cap. 5. Quoniam vero si ad Trinitatem dirigeretur Oratio, & concluderetur *Per Filium tuum*, videri possemus putare nos Christum Trinitatis esse Filium; aut si vox Filii

prætermitteretur, ac tantum diceretur, *Per Christum Dominum nostrum*, Christi Personæ dividi viderentur, quarum una in Trinitate, quam invocamus, contineretur, altera seclusa, per quam invocaremus Trinitatem; ideirco ad unam tantum Personam Oratio dirigitur, omniaque in hunc modum incommoda summoventur. Cum autem prima sit Persona Patris, aliæ autem ab ea procedant, optimum visum est, ut eum ad unam Personam dirigenda sit Oratio, ad Personam Patris dirigatur juxta Carthaginense Concilium tertium cap. 13.

6. Neque vero Oratione directa ad Patrem, ceteræ inde Personæ Filius & Spiritus Sanctus excluduntur; monet enim Tertullianus libro de Oratione, propter Essentiæ unitatem in Patre Filium & Spiritum Sanctum intelligi; cumque in fine Collectæ Filius & Spiritus Sanctus vivere cum Patre & per omnia sæcula sæculorum regnare dicantur, satis declaratur nos cum Patre Filium etiam & Spiritum Sanctum invocare. Vide Bellarmin. controvers. tom. 3. lib. 5. de Missa cap. 16. §. *De Collecta*. De illa Collectarum seu Orationum clausula *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum* loquuntur Tertullianus & Optatus Milevitanus, quorum alter in Apologetico cap. 21. *Dicimus*, inquit, *& palam dicimus, & vobis torquentibus lacerati & cruentati vociferamur, Deum colimus per Christum; per eum & in eo se cognosci vult Deus & coli*; alter autem lib. 3. scribit. *Paganum vocas eum, qui Deum Patrem per Filium ejus ante Aram rogaverit*. Ex quo intelligitur, eam clausulam ab Apostolis esse derivatam, eamque Apostolos a Christo Domino accepisse. Modo diximus, dirigi orationem ad Patrem; Missa enim repræsentatio quædam est illius oblationis, qua Christus sese obtulit Patri. Non tamen eam semper, sed plerumque dirigi intelligendum est: quædam enim Collectæ, quæ tamen perpaucæ sunt & recentes, diriguntur ad Filium

Nonnullæ etiam ad Filium: & quamobrem.

eum clausula, *Qui vivis, & regnas* &c. *Sunt tamen* (inquit Bellarminus loc. cit.) *quædam Collectæ, quæ diriguntur ad Filium, & concluduntur, Qui vivis & regnas* &c. *Sed eæ paucæ sunt, & fortasse non tam antiquæ, quam aliæ*. Addit ideo fortasse has Collectas esse compositas, ne cui fortasse in mentem caderet, non aliam quam Personam Patris posse invocari: *Fortasse dedita opera voluit Ecclesia aliquas Collectas dirigi ad Filium, ne homines crederent, non posse disertis verbis invocari nisi Patrem*. Et Cardinalis Bona loco cit. num. 5. hæc scribit: *Ad solum igitur Patrem omnes fere Collectæ directæ sunt, paucæ ad Filium, nulla ad Spiritum Sanctum: non quia is donum est, & a dono donum non petitur, ut nonnulli cum Durando in suo Rationali philosophantur; sed quia Missa repræsentatio est ejus oblationis, qua Christus se Patri obtulit, ac propterea ad ipsum Patrem Liturgicæ precationes diriguntur*.

De voce Amen. Plures ejus significationes.

7. Post Collectam Minister populi nomine respondet *Amen*, de cujus vocis usu post Orationem loquitur Apostolus 1. Epist. ad Corinth. cap. 14. *Qui supplet locum idiotæ, quomodo respondebit Amen?* De eadem voce ejusque usu in fine Orationum loquuntur Justinus Martyr, & Hieronimus. Justinus Martyr. Apologia secunda: *Absolutis*, inquit, *precibus, & gratiarum actione, quilibet de populo, qui adest, faustis vocibus acclamat, Amen*. Hieronymus lib. 2. in Epist. ad Galatas narrat, in omnibus Romæ templis auditam populi vocem clamantis *Amen*. Hæc vox hebraica est, & interdum est affirmantis, quandoque est desiderantis, aliquando etiam est assentientis. Cum post aliquod Fidei dogma adhibetur, exempli causa post Symbolum *Credo in Deum* &c. tunc rem ita esse affirmat. Si vero post aliquam Orationem, qua alicui opem a Deo imploramus, puta cum Sacerdos orat pro alicujus peccatoris conversione, tunc desiderium significat consequendi finis, in quem intendit Oratio. Denique si Sacerdotis Oratio rem aliquam respicit, quam nostrum est exequi & perficere, ut cum Sacerdos orat ut laudes Deo conferantur, & illi ut æquum est gratiæ agantur, tum vox *Amen* nostrum consensum significat; idemque est ejus vocis significatus in fine Orationis Dominicalis; in qua cum Deum deprecamur, nobis ut debita nostra dimittat, quemadmodum nos dimittimus debitoribus nostris, *Amen* significat, nos cupere veniam nobis a Deo dari injuriarum, quas illi fecimus, quemadmodum nos itidem ei remittimus, a quo in nos injuriæ ortæ sunt.

De Epistola, Responsorio, Graduali, Alleluja, Tractu &c.

8. Ad eam Missæ partem, de qua nunc agimus, pertinent Epistola, Responsorium, Graduale, Alleluja, Tractus, Sequentia, seu Prosa: & D. Thomas 3. part. quæst. 83. art. 4. ait, ad Eucharistiæ Sacramentum, quod est mysterium Fidei, populum disponi *per doctrinam Prophetarum, & Apostolorum*, quæ legitur in Epistola; qua lecta in Choro cani Graduale, quod significat *profectum vitæ*; cani itidem *Alleluja*, quæ vox indicat spiritualem *exultationem*, aut cani Tractum *in Officiis luctuosis*, qui significat spiritualem gemitum: *Hæc enim omnia* (subjicit S. Doctor) *consequi debent in populo ex prædicta doctrina*.

Cur quod legitur post Collectas appelletur Epistola. Lectio S. Scripturæ in Missa est e traditione Apostolica.

9. In vetustis Codicibus Epistola dicitur Lectio *ex Apostolo*, quæ etsi interdum ex aliis quoque veteris novique Testamenti libris, plerumque tamen ex Epistolis D. Pauli desumitur; atque inde Lectioni post Collectam *Epistolæ* nomen est inditum. Judæi die Sabbati a lectione librorum Moysis & Prophetarum conventuum suorum sumebant exordium, ut colligitur ex cap. 12. & 15. Actuum Apostolorum. In novo Testamento S. Paulus epist. 1. ad Corinthios cap. 14. *Cum conveneritis*, inquit, *unusquisque vestrum Psalmum habet, doctrinam habet*; quo in loco quidam intelligunt Psalmos & Lectiones ante Sacrificium. Luculentior est locus ad Colossenses cap. 4. *Cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite, ut & in Laodicensium Ecclesia legatur, & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis*; & 1. epist. ad Thessalonicen. in fine ait Apostolus: *Adjuro vos per Dominum, ut legatur Epistola hæc omnibus sanctis fratribus*. Quibus in locis etsi diserte non dicat Apostolus, ut earum Epistolarum lectio fiat in Missa, verisimile tamen fit, tempore Missæ lectas esse eas Epistolas; nullos enim alios conventus novimus Christianorum, quam qui ad sacram Synaxim agebantur. Quamobrem statui posse videtur, Divinarum Scripturarum & Epistolæ lectionem in Missa ab Apostolis esse introductam; quod monuere etiam Cardinalis Bona lib. 2. cap. 6. num. 1. Bellotte in suis observationibus pag. 395. Grancolas Tractatu Missæ pag. 36. & de antiquis Liturgiis pag. 504. Le Brun. tom. 1. pag. 202. Torres Instruct. Sacerdot. de Sacrificii Oblatione pag. 95. num. 67.

Primis Ecclesiæ sæculis legebantur Epistolæ Episcoporum & summorum Pontificum.

10. Primis Ecclesiæ sæculis non Prophetarum modo & Apostolorum scripta, sed interdum Episcoporum etiam summorumque Pontificum Litteræ in Ecclesia legi consueverant, præsertim quæ *Pacificæ*, seu *Communicatoriæ* dicebantur; quarum commercio inter Romanum Pontificem cæterosque Episcopos pax & unitas servabatur, & quis orthodoxus, quis hæreticus esset omnibus palam erat. Eusebius Hist. Eccl. lib. 3. cap. 16. loquens

quens de Epistola Clementis Papæ ad Corinthios testatur, eam in multis Ecclesiis legi consuevisse. De qua disciplina videatur Martene de antiquis Eccl. Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 4. n. 2. Card. Bona cit. cap. 6. n. 2. & Franciscus Bencinus in præclaro Opere de Literis Encyclicis.

Series Epistolarum & Evangeliorum per totum annum digesta a D. Hieronymo. In Ambrosiano ritu duæ lectiones, altera ex veteri, ex novo Testamento altera.

11. Series & ordo Epistolarum & Evangeliorum, quæ totius anni cursu leguntur in Missa, vulgo D. Hieronymo tribuitur, qui librum composuit appellavitque *Comitem*, quem typis edidit Pamelius in voluminibus de Rebus Liturgicis. In Missalibus Ambrosiano & Mozarabo duæ leguntur Lectiones ante Evangelium, quarum altera e veteri, altera e novo Testamento desumta est. Mabillonius de Liturgia Gallicana lib. 1. cap. 3. nu. 10. Gregorii Turonensis auctoritate probat, tres in Gallia Lectiones legi consuevisse, primam ex Prophetis, alteram ex Apostolo, tertiam ex Evangelistis. Una tantum Lectio plerumque legitur juxta præsentem disciplinam, quibusdam diebus exceptis, quibus plures leguntur. Lectio autem in eum finem instituta est, ut Christianus populus erudiatur, & per eam ad Sacrificium præparetur. *Præmittitur instructio Fidelis populi, quia hoc Sacramentum est mysterium Fidei, ut supra habitum est: quæ quidem instructio dispositive quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, quæ in Ecclesia legitur per Lectores & Subdiaconos*; verba sunt S. Thomæ loco superius citato art. 4. Qui vero mystice tractant de Missæ Sacrificio, docent ideo ante Evangelium Epistolam legi, non quod huic illud dignitate præstet, sed quod Apostoli præibant Christo, qui eos mittebat binos ante faciem suam. Et Innocentius Tertius lib. 2. Mysteriorum Missæ cap. 29. ait, Epistolam ante Evangelium legi, ut significetur munus Præcursoris Christi, qui venit parare vias ejus.

Epistolam sæculo 8. canere cœpit Subdiaconus. In veteri Ordine Subdiaconi nihil reperitur de lectione Epistolæ.

12. In Missis privatis Epistola a Sacerdote legitur; in Cantatis a Subdiacono cantatur interea dum a Sacerdote legitur submissa voce, quæ tamen disciplina non eadem semper fuit. In veteri Ordinatione Subdiaconi nihil invenitur, quod ad Lectionem Epistolæ quoquo modo referri possit, ut apertissime ostendunt Hallier de materia & forma Ordinationis §. 16. n. 46. Morinus de sacris Ordinationibus par. 3. exercitat. 12. cap. 2. Id munus erat Lectorum. Sane Amalarius, qui 9. vixit sæculo, lib. 2. cap. 11. miratur tam sæpe a Subdiacono in Missa Epistolam legi: *Miror qua de re sumtus usus in Ecclesia nostra, ut Subdiaconus frequentissime legat Lectionem ad Missam, cum hoc non reperiatur ex ministerio sibi dato in Consecratione commissum, neque ex litteris Canonicis, neque ex nomine suo.* Idem mirari se ait Micrologus. Et Durandus Scriptor sæculi 13. lib. 2. Ration. cap. 8. anxie quærit quamobrem Epistolam legat Subdiaconus: *Quare Subdiaconus legit Lectionem ad Missam, cum non reperiatur hoc sibi competere vel ex eo nomine, vel ex ministerio sibi concesso?* Martene loco citato nu. 6. Subdiaconos putat in Ecclesiis legere cœpisse Epistolam sæculo 8. Nunc vero in Ordinatione Subdiaconi cum Episcopus dicat: *Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei*, jam firmum & definitum esse apparet, in Missa solemni munus esse Subdiaconi Lectionem canere; quam, si absit Subdiaconus, quivis potest canere Clericus in minoribus Ordinibus constitutus, non tamen adhibito Manipulo juxta Sac. Rituum Congregationis Rescripta, quæ indicat Meratus tom. 1. par. 1. pag. 202. In Missis solemnibus, ut modo dixi, Sacerdos, qui Missam celebrat, submissa voce Epistolam legit. Vertus autem more negat suo tom. 4. pag. 131. Rubricam, quæ præscribat, ut Sacerdos submissa voce Epistolam, Graduale, & Evangelium legat, reperiri aut in Missali S. Pii V. anno 1570. edito, aut in eo quod typis vulgatum fuit sub Clemente Octavo anno 1604. qua in re vel deceptus ipse fuit, vel alios voluit decipere, ut ostendit Le Brun tom. 1. pag. 201.

Vetustissima formula, Deo gratias, probatur et D. Augustino & D. Benedicto.

13. Lecta Epistola, in Missis privatis Minister, & Chorus in Missis solemnibus respondet, *Deo gratias*; quam vocem vetustissimam esse inde ostenditur, quod S. Benedictus cap. 66. Regulæ suæ eam commemorat tanquam a suis Monachis sæpe adhibitam; & S. Augustinus exprobrat Donatistis, quod illam Catholicorum vocem irriderent, *Deo gratias*.

Gradualis Etymon a gradibus sive Altaris, super quibus canebatur, sive Suggestus, quæ ascendebat Diaconus lecturus Evangelium, cum interea canebatur Graduale. Dicitur etiam Responsorium.

14. De Gradualis Etymologia, seu Antiphonæ, quæ post Epistolam dicitur, aliæ aliorum sunt opiniones. Quidam putant, eam Antiphonam ex eo Graduale esse appellatam, quod in Altaris gradibus caneretur: *Graduale a gradibus dicitur, quia in gradibus canitur*: Verba sunt Honorii Augustodunensis in Gemma Animæ lib. 1. cap. 96. Alii vero considerantes, Evangelium a Diacono in Suggestu, qui *Ambon* appellatur, cani consuevisse; ideo Graduale dictum putant, quod caneretur, cum Diaconus gradus conscenderet Suggestus, ubi dicturus erat Evangelium; moremque canendi Graduale ideo introductum, ne tempus, quo Diaconus recedens ab Altari in Ambonem ascendebat, sine aliquo cantu laberetur. Ita Beatus Rhenanus in Notis ad Tertullianum de Corona Militis; & cum eo consentit Ven. Card. Bellarminus tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 16. tit. de Graduali. Responsorium etiam hæc vocatur Antiphona, vel quia Lectioni convenire & quodammodo respondere debet; vel quod cantaretur alternis, ut altera Chori pars alteri responderet, ut innuit Rabanus l. 1. cap. 33.

Gradualis auctor vel S. Cælestinus, vel S. Gregorius.

15. Gradualis quidam S. Cælestinum, quidam S. Gregorium auctorem fuisse existimant. Locus est in libro Pontificali in vita Cælestini I. *Constituit Graduale post Officium ad Missam* (sive, ut alii legunt) *ad Missas cantari*. S. Gregorium omnia quæ in Missis canenda sunt ordinasse, compertum est. Ven. Cardinalis Thomasius Præfat. ad veteres Missarum libros pag. 21. usque ad pag. 29. & in Præfatione ad librum, cui titulus *Responsorialia & Antiphonaria Romanæ Ecclesiæ*, pag. 4. magna doctrina & eruditionis copia scripsit de Graduali, quem propterea merito magnis effert laudibus Le Brun. tom. 1. pag. 205. sed magnam difficultatem creat Canon 12. Toletani Concilii IV. anno 633. habiti sub Honorio Papa.

Canon 12. Concilii Toletani 4. explicatur.

Etsi enim S. Gregorius Responsorium post Epistolam dici jussit, tamen canone illo diserte præscribitur, post Epistolam, nullo Responsorio interjecto, ut legatur Evangelium. Sed hanc difficultatem solvit Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 6. n. 4. eo enim tempore conditum esse canonem illum observat, cum in Hispania Mozarabus Ritus vigeret, juxta quem post primam lectionem ex veteri Testamento dicebatur Responsorium, deinde legebatur Epistola, ad cujus finem respondente Choro *Amen*, statim canebatur Evangelium; quamobrem Patres in eo Concilio, S. Isidoro Hispalensi Præsidente, convocati Ritum, quo per id tempus utebantur, retineri voluerunt.

Alleluja quid significet.

16. Alleluja, quæ dicitur post Graduale, Hebraica vox est, & significat *Laudate Dominum*. Ejus vocis auctorem fuisse David Regem e Psalmis colligitur, ut notat Cassiodorus in Psalm. 104. *Hoc verbi decus a præsenti Psalmo fecit initium, nec ante a quoquam reperitur positum, quamvis multi*

Scriptores fuerint primitus Hebræorum. Ea vox est etiam Tobiæ cap. 13. nec usquam alibi reperitur in veteri Testamento. In nova autem Lege S. Joannes in Apocalypsis cap. 29. narrat, se audivisse choros Angelorum in Cælo canentium Alleluja, unde licet conjicere, pulcherrimum illud Canticum e Cælo in Ecclesiam deductum. Sozomenus Hist. Ecclesiast. lib. 7. cap. 19. tradit, Romæ quondam semel in anno in die Paschæ cantari consuevisse Alleluja; sed Baronius in notis ad Martyrologium Romanum ad diem 5. Aprilis plurimis Hieronymi allatis testimoniis Sozomenum refellit, idemque repetit in annalibus ad ann. Chr. 384. n. 23. Valesius in Sozomenum lib. 7. cap. 19. Scriptorem illum adversus Baronium defendit: *Reprehendit Baronius &c. Verum argumenta, quibus id probare nititur, parum firma mihi videntur. Proinde auctoritatem Sozomeni hic sequi malim, maxime cum Cassiodorus ejus verba retulerit in Historia tripartita. Qui profecto id nunquam fecisset, nisi hunc morem vetustum scivisset Ecclesiæ Romanæ, ut in ea semel tantum Alleluja caneretur, die scilicet Paschæ*. Et Ven. Cardinalis Thomasius præfat. ad veteres Missarum libros utramque sententiam nititur ita componere, ut in die Paschæ publico caneretur Ritu Alleluja, cæteris vero diebus *ad libitum* eam quisque vocem usurparet, ut innuit Hieronymus.

Sozomenus a Baronio reprehensus de usu Alleluja in Romana Ecclesia.

Card. Thomasius utrumque componit.

15. In tomo de gestis D. N. J. C. cum de Sabbato Sancto egimus versus finem, polliciti sumus nos in hoc loco de Alleluja quidpiam amplius scripturos. S. Isidorus de Originibus lib. 6. cap. de Officiis ait, duas voces *Amen* & *Alleluja* in alias linguas propter earum sanctitatem non esse conversas: *Tanto enim sacra sunt nomina, ut etiam Joannes in Apocalypsi referat, se spiritu revelante vidisse, & audivisse vocem aquarum multarum, & tonitruum validorum dicentium Amen, & Alleluja; ac per hoc sic oportet in terris utrumque dici, sicut in Cælo resonant*. In eodem loco D. Hieronymi auctoritatem produximus, qui testatur etiam in exequiis Christianorum Alleluja cani consuevisse. Nunc ex eodem Hieronymo huc afferimus illud, quod in cunis instruebantur pueri, ut Alleluja, utcumque possent, pronunciarent; sic enim scribit in Epitaphio Paulæ: *Audierat* (Paula nepotem suam) *in cunis & crepitaculis balbutiente lingua Alleluja cantare*. Aratorea etiam devotionis gratia cantare Alleluja scripsit in Epistola ad Marcellam, quam Bethlehemum ut se conferat, hortatur: *In Christi villa tota rusticitas est. Extra Psalmos silentium est. Quocumque te verteris, arator stivam tenens Alleluja decantat*.

Usus ejus vocis in exequiis Christianorum ex Hieronymo.

16. Quidam e Scriptura versiculi, qui post Epistolam recitantur, appellantur *Tractus*; cujus etymologia vocis est a *trahendo*; nam *tractim & cum asperitate vocum & prolixitate verborum canitur*; ut videre est apud Durandum, Bellarminum loc. cit. Gavantum, Card. Bona ubi supra n. 5. & Tournely tom. 2. de Sacram. Euchar. pag. 423.

Tractus. Ejus Etymon.

17. Denique *Sequentia* Rhythmus est, qui post Epistolam canitur, & appellatur *Jubilatio*, atque etiam *Prosa*, quod in ea nulla carminis lex aut mensura servetur. Sequentiæ autem nomen illi inditum, quia Graduale consequitur. In libro, qui Alcuino tribuitur *de Divinis Officiis*, hæc habentur: *Sequitur Jubilatio, quam Sequentiam vocant*; & Udalricus in consuetudinibus Cluniacensibus lib. 1. cap. 11. *Prosa*, inquit, *quam alii Sequentiam vocant, non cantatur, nisi in quinque Festis principalibus*. Hæc ut cantaretur Sequentia seu Prosa, auctor fuisse dicitur B. Notkerus Abbas S. Galli; & quasdam a se compositas misisse ad summum Pontificem.

De Sequentiis.

18. Quatuor Sequentiis utitur Romana Ecclesia; quarum prima est *Victimæ Paschali* in die Paschæ: eam Durandus lib. 4. c. 22. tradit compositam sæculo 11. a Roberto Francorum Rege: secunda est *Veni Sancte Spiritus* in die Pentecostes, cujus B. Hermannus Contractus sæculo item 11. auctor fuisse creditur: tertia est *Lauda Sion* in Festo Corporis Christi, quæ D. Thomæ Aquinati tribuitur: quarta denique est *Dies iræ dies illa* in Missis Mortuorum, quam scripsisse existimatur Latinus Cardinalis Ursinus seu Frangipanis Ordinis Prædicatorum, qui mortuus est anno 1294. Videantur Le Brun tom. 1. pag. 210. & Macrus in Vocabul. verbo *Prosa*; qui nullam mentionem faciunt Sequentiæ, *Lauda Sion Salvatoris Jesu nomen & amoris*, quæ in Festo nominis Jesu dicitur; peculiaris est enim ea Sequentia Fratrum Minorum, ut observat Meratus tom. 1. par. 2. pag. 867. De Sequentia seu Prosa agit Perimezzius dissert. 2. pag. 57. hujusque ritus auctorem fuisse putat B. Notkerum, qui integrum volumen ejusmodi Prosarum a se compositum Lituardo Vercellensi Episcopo dedicavit, teste Echerardo Monacho in ejus vita cap. 16.

Quatuor Sequentias adhibet Romana Ecclesia. Qui earum auctores fuerint.

19. Neque tamen in omni Missa, quæ vel privata sit, vel cantetur, dicuntur Graduale, Alleluja, Tractus, & Sequentia. Graduale, quod doloris laborisque signum sit, tempore Paschali omittitur, cum lætitiæ tempus illud sit, ut observat Gavantus. A Septuagesima ad Sabbatum Sanctum prætermittitur Alleluja, in Missis etiam de Feria per Adventum & in Vigiliis, in quibus jejunium indictum est, ut præscribunt Rubricæ Missalis Romani. Duo tamen sabbata excipias, quorum alterum Paschatis, alterum Pentecostes Pervigilium est: horum enim dierum Missæ per noctem olim celebrabantur, ut ex ipsis, quas legimus, Collectis intelligitur; eædemque illorum dierum Missæ quondam erant ipsarum Festivitatum Missæ, non vigiliarum. Vide Bellotte in Observationib. ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 407. n. 10. duobusque seq. Lutherus e Missa non explodit Alleluja, sed eam dici vellet etiam per Quadragesimam & in Majori Hebdomada, cujus temeritatem & audaciam retundit Bellarminus loc. cit. Qui rationes scire cupit, quamobrem per id tempus omittatur Alleluja, Theophilum Raynaudum adeat, tom. 2. in tractatu de Attributis Christi pag. 129. & seq. Sapienter monet Albaspinæus Aurelianensis Episcopus tractatu de veteris Ecclesiæ Politia in Eucharistiæ administratione lib. 2. cap. 13. inter Pascha & Pentecosten cani Alleluja ad spem Christianorum solemniter celebrandam, & ad ostendendum, nos aliquando ad vitam redituros, quemadmodum Christus revixit, ac denique in omne ævum ab omnibus laboribus vacuos Canticum æternæ vitæ, quod est Alleluja, seu Dei laudem cantaturos: contra vero per Quadragesimam, quod est tristitiæ tempus, omitti, seu verius quod temporariam hanc vitam exprimat nostram, cum Beatorum Alleluja canere nobis non licet. Denique in Festo SS. Innocentium Alleluja omittitur, quod Ecclesiam miserarum matrum commiserescat, quæ ante ora sua lactentes filios viderint trucidari, ut bene advertit Amalarius de Ecclesiasticis Officiis lib. 1. cap. 41. In hac vero die Ecclesiam jure conqueri animadvertit Hugo de Sancto Victore de Officiis Ecclesiasticis cap. 8. quod miserorum animas puerorum sciat non in Paradisum continuo convolasse: *In die hac a vocibus lætitiæ abstinemus, quia Innocentium animæ*

Quo tempore pro Tractu in Missa dicatur Alleluja.

ad

ad Inferos descenderunt, sicut & omnium, qui ante Passionem Christi obierunt. Ex quo factum est, ut in ejus Festivitatis Octava dicamus Alleluja, itidemque in ipsa Festivitate, si in Dominicam inaidat: *Si illorum Festivitas in Dominica venerit, omnia de illis ut de aliis Sanctis agimus, quia in Resurrectione Domini eos Sanctis associatos credimus. In Octava quoque illorum Alleluja, & alia canimus, quia facta Christi Resurrectione, eos in gaudio receptos scimus*: Verba sunt Honorii in Gemma Animæ lib. 3. cap. 14.

Tractus dicitur a Septuagesima ad diem Paschæ.

20. A Septuagesima ad diem Paschæ pro Alleluja dicitur Tractus, ut scribit Rupertus Abbas lib. 5. de Divinis Officiis cap. 14. *Quod autem Tractus lugentium sit, magisque luctui congruat, quam Graduale, quod est pœnitentium lamentum illud comprobat, quod non cum Alleluja ut Graduale, sed pro Alleluja canitur his diebus, quibus mortem, quæ subintravit in mundum per invidiam Diaboli, idest a Septuagesima usque ad Pascha, lugemus*. Sequentiis vero sua cuique constituta dies est, qua debent recitari. De Graduali, Alleluja, & Tractu qui ulteriorem videre desideret tractationem, legat Titelmannum cap. 21. 22. & 23.

CAPUT VI.

De reliquis actionibus, quæ fiunt a Sacerdote in hac Missæ parte.

1. AD absolutam hujus partis Missæ explicationem reliquum est actiones prosequi, quæ fiunt a Sacerdote; quarum præcipuæ sunt Altaris osculum; ad cornu Epistolæ se conferre; signo Crucis se signare; caput ad Crucem sæpe inclinare; caput itidem, verba quædam proferendo, inclinare, non tamen ad Crucem conversum; in medio Altaris recitare *Kyrie eleison*, & *Gloria in Excelsis*: ad cornu Epistolæ redire; manus usque ad humeros, Orationes seu Collectas recitando, sublatas tenere.

Olim Sacerdos ubi voluisset, vel in medio Altari, vel in cornu Epistolæ poterat dicere Gloria in Excelsis.

2. Atque hæ sunt actiones præcipuæ, quas sigillatim videas in rubricis Missalis, & apud earum Commentatores. De osculo Altaris, & de signo Crucis superius loquuti, reliqua persequemur. Primum igitur monendum, olim Sacerdotem arbitratu suo dicere potuisse *Gloria in Excelsis* vel in medio Altari, vel in cornu Epistolæ, quod nunc faciunt Carthusiani & Fratres Prædicatores. Hoc vero tempore hymnus ille in medio Altari dicendus est juxta ritum Romanum, qui a sæculo usque 13. invaluit: nam Durandus Ration. lib. 4. cap. 13. *illum*, inquit, *incboando stat ante medium Altaris*, hymnum intelligit *Gloria in Excelsis*: idque optimo consilio constitutum est; nihil enim est, cur Sacerdos ad Missale retineatur, ideoque convenientius est stare illum in medio Altari in conspectu Crucis.

Kyrie eleison, & Dominus vobiscum quandam dicebantur in cornu Epistolæ.

3. Secundo, *Dominus vobiscum* post *Kyrie* vel *Gloria in Excelsis* olim non in medio Altari dicebatur, nec a medio Altari Sacerdos se ad populum salutandum convertebatur, sed ut nunc fit a Carthusianis, Carmelitis, & Prædicatoribus Fratribus, dicebatur *Dominus vobiscum* ad cornu Epistolæ. Jam vero quingenti sunt anni eoque paullo amplius, cum a medio Altari Sacerdos ad populum conversus dicit *Dominus vobiscum*. Vide Le Brun tom. 1. pag. 175. & pag. 189.

Septies dicit Sacerdos Dominus vobiscum, quater ad populum, ter vero non item.

4. Tertio, septies *Dominus vobiscum* dicitur in Missa, ut septem explosis capitalibus vitiis populus septiformem a Deo gratiam consequatur, ut notat Innocentius Tertius lib. 2. cap. 24. Ter vero se ad populum Sacerdos non convertit; primo post *Confiteor*, utpote qui totus sit in anima sua expianda; secundo ante Evangelium, qui verbo Dei annunciando intentus sit; tertio ad Præfationem, cum sublatum ad Deum animum proximoque sacrificio defixum habeat, ut animadvertit Gavantus.

Veteres post sublatis que brachiis orabant. Sacerdos ad Altare nunc orat manibus ad humeros elevatis.

5. Quarto ad humeros elevatas manus tenet, qui est usitatus orandi modus tum in veteri, tum in novo Testamento. In veteri Testamento cecinit David: *Dum extollo manus meas ad Templum sanctum tuum. In nomine tuo levabo manus meas. Expandi manus meas ad te*. Et in novo D. Paulus ad Timotheum: *Volo*, inquit, *viros orare in omni loco levantes puras manus*. Passis quondam sublatisque brachiis orabant, ut statum, quo Christus oravit in Cruce, imitarentur. Vide Bonarrotam in observationibus ad vetera quædam vasa vitrea pag. 120. & 121. Plures imagines in Romæ Cœmeteriis depictas Christianorum ad id exemplum orantium videas apud Bosium in Roma subterranea; atque eundem morem etiamnum Religiosi quidam Ordines retinent, cum in Missa Collectas recitant. Consultius vero existimavit Ecclesia, si ad eum modum, quo nunc utimur Collectæ recitarentur, na veteri retenta consuetudine orandi passis extensisque brachiis, inconcinnis & ridiculis figuris aperiretur locus. Etiam Tertullianus lib. de Oratione cap. 13. morem improbat orandi elevatis incondite manibus: *Cum modestia & humilitate* &c. *ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed temperate ac probe elatis*. Et in quodam Diptycho domestici Musei Bonarrotæ SS. Silvestri, Gregorii & Flaviani cernuntur imagines, quorum primus orans depictus est, non ad veterem modum brachiis in Crucis formam expansis, sed ad recentiorem modum, quo Sacerdotes Missam celebrantes utuntur; quod quasi indicium est & principium extensionis brachiorum juxta veterem consuetudinem, ut idem Auctor observavit pag. 270.

Quid in quaque Altaris parte dicat Sacerdos. Ea necessitate amovendi Missale, illudque ad aliam Altaris partem transferendi ortum ne quadam in cornu Epistolæ dicantur, quædam in cornu Evangelii.

6. Denique de itu & reditu ab una ad alteram Altaris partem, deque mora in medio ejusdem, notum cuilibet est, Introitum cum reliquis usque ad Evangelium in cornu Epistolæ recitari; & *Kyrie*, *Gloria in Excelsis*, & *Credo*, cæteraque omnia, quæ ad substantiam pertinent Sacrificii, in medio dici Altaris. Sacrificio peracto, Sacerdos redit ad cornu Epistolæ, ibique orationem recitat, quæ appellatur *Post Communio*; factaque ex medio Altaris super populum Benedictione, redit ad cornu Evangelii, ubi recitat initium Evangelii S. Joannis. Micrologus cap. 9. quod Sacerdos a cornu Epistolæ ad cornu transeat Evangelii, inde derivatum esse scribit, quod cum Offertorii tempore Fideles, ut infra docebimus, oblationes ad Altare soliti essent deferre, non licuisset Sacerdoti celebranti eas oblationes commode accipere, & legere Evangelium, nisi Missale a cornu Epistolæ amotum ad cornu Evangelii asportaretur: *Ad sinistrum vero cornu* (sinistram partem intelligit, non quæ Crucifixi, sed Sacerdotis manui respondet) *habent librum cum legunt Evangelium, vel cum sacrificant, ut in dextera parte sint expeditiores ad suscipiendas oblationes, sive ad conficienda Altaris Sacramenta*. Hanc Micrologi observationem pulcre illustrat Pouget Institut. Catholicar. tom. 2. pag. 828. ubi loquitur de Missa solemni, contenditque ejus ritum in Missam privatam esse illatum. Ac Sacerdos quidem, ut ipse putat, ad Altare non ascendebat nisi ad Sacrificium peragendum. Extra Altare epistolam a Subdiacono, Evangelium a Diacono audiebat; conscensis vero gradibus Altaris, ea quæ opus essent legebat, aut canebat posito Libro in Cornu Evangelii,

gelii, cui nullus alius esse poterat locus; nam in medio Altaris positus erat Calix, & Cornu Epistolæ Oblationibus Fidelium impediebatur. His præmissis, pergit Pouget, ut in Missis privatis secernerentur ea, quæ in Missis solemnibus leguntur extra Altare, ab iis quæ ad Altare recitantur, sic institutum esse, ut in cornu Epistolæ legerentur quæ in Missis solemnibus leguntur extra Altare, cætera vero omnia ut in solemnibus, ita & in privatis in medio Altari dicerentur. Quia vero in Missis solemnibus post Communionem pars Altaris ad cornu Epistolæ, summotis inde jam oblationibus, expedita esset, pars vero ad cornu Evangelii a Subdiacono occupatur, qui calicem tergit & componit ad Sacrarium deferendum, propterea Missale ad cornu Epistolæ refertur; atque inde idem ritus in Missas privatas est derivatus. Porro ulterius anxie quærere nihil est opus, cur non in cornu Epistolæ, sed in cornu Evangelii legatur initium Evangelii S. Joannis: nova enim ejus Evangelii additio est, ut suo loco dicemus, & in eadem parte Altaris decere visum est, ut secundum Evangelium legatur, ubi antea primum recitatum fuerat. Atque hoc naturale fundamentum est, cur modo in hoc, modo in illo Altaris loco in diversis Missæ partibus Sacerdos has vel illas preces dicat & orationes. Quanquam neque hic deest mysticus sensus; quidam enim dicunt, cornu Epistolæ Populum Hebræorum, qui primi vocati sunt ad Evangelium, cornu autem Evangelii Ethnicos significari, qui Evangelium ab Judæis aspernatum acceperunt; reditum vero ad cornu Epistolæ, futuram Hebræorum exprimere conversionem.

CAPUT VII.

De Evangelio.

De oratione, Munda cor meum. 1. Lecta Epistola iisque quæ eam consequuntur, Sacerdos ad medium Altare redit, ubi ut Evangelio legendo sese paret, recitat Orationem *Munda cor meum*, qua Deum deprecatur, ut cor & labia sibi purificet, quo digne sanctum annunciare possit Evangelium, quemadmodum labia Isaiæ calculo mundavit igniro. Sacræ enim paginæ tradunt, Isaiam vidisse Dominum in sublimi solio sedentem, quem Cherubim circumstabant, terram vero sub ejus pedibus; tum exclamasse labia sibi esse immunda; subinde quemdam ex iis Seraphim, qui coram Domino astabant, petram igne candentem forfice ex Altari sumtam ad ejus labia admovisse; atque ita significasse ejus expiata esse peccata.

De altera Oratione Jube Domine. 2. Quod spectat ad alteram Orationem *Jube Domine benedicere*, admonendus est Diaconus, qui Evangelium cantaturus a Sacerdote benedictionem petit, ne dicat *Jube Domine*, sed *Jube Domne benedicere*: contra vero in Missa privata Sacerdos non *Jube Domne*, sed dicat *Jube Domine benedicere*, quod etiam dicit in Missa solemni, cum submissa voce dicit *Munda cor meum*, antequam Diaconus Evangelium cantet.

Ratio cur Sacerdos dicat Jube Domine, & Diaconus Jube Domne. 3. Cujus rei apertissima ratio est: nam vox *Dominus* propria Deo tantum convenit; *Domnus* vero, quæ trunca & deminuta vox est, tribuitur hominibus: *cælestem Dominum, terrestrem dicito Domnum*. Et in Litaniis summus Pontifex dicitur *Domnus Apostolicus*. Videantur Du Cange & Macrus in suis quisque Vocabulariis. Quamobrem Diaconus non a Deo, sed a Sacerdote benedictionem petens dicit, *Jube Domne benedicere*; Sacerdos vero, qui eam petit a Deo, dicit *Jube Domine* &c. Illud etiam discrimen est inter benedictionem quæ a Deo, & illam quæ ab homine petitur, quod a Deo gratias, quibus nobis opus est, postulamus; ab homine autem petimus, Deum ut pro nobis oret, qui super nos benedictionem suam effundat: locus est in Exodi cap. 12. *Abeuntes benedicite mihi*.

Evangelium olim legebant Lectores, ut etiamnum apud Græcos. Ob reverentiam Evangelii munus id ad Diaconos demandatum. 4. Post eas Orationes Sacerdos ad dexteram Altaris partem se confert, quæ eadem est ut diximus, cum dextera Crucifixi, & ibi legit Evangelium, sive privatam celebret Missam, sive solemnem, in qua Evangelium cantat Diaconus; qui tamen mos non fuit antiquorum temporum; tunc enim Evangelium a Lectore legebatur, ut colligitur ex Epistolia 33. & 34. S. Cypriani, & ex Concilio Toletano I. cap. 2. Id vero munus Evangelii honorem Diaconis postea demandatum fuit: quamobrem Hieronymus Epistola ad Sabinianum, *Evangelium*, inquit, *Christi quasi Diaconus lectitabat*; & S. Bonifacius Episcopus Moguntinus Epistola ad Zachariam Pontificem conqueritur, quosdam Diaconos, quamvis plures concubinas haberent, tamen Evangelium legere. Græci etiamnum vetustum retinent morem, ut Evangelium publice legatur a Lectoribus, teste Smithio Epistola de præsenti Ecclesiæ Græcæ statu pag. 145.

Evangelii Lectio in Missa est ex Apostolica traditione. 5. Evangelium in Ecclesiæ primordiis legi cœptum est, si fidem, ut æquum est, habeamus iis qui de Missa eruditione & doctrina clari viri scripserunt. Apostolus 2. ad Corinth. cap. 8. de Luca io suis itineribus sibi comite ait: *cujus laus in Evangelio per omnes Ecclesias*. Eusebius Histur. Eccl. lib. 2. cap. 15. narrat, Marcum Romanis flagitantibus suum scripsisse Evangelium: *Quod cum Petrus per revelationem S. Spiritus cognovisset, delectatus ardenti hominum studio, librum illum auctoritate sua comprobasse dicitur, ut deinceps in Ecclesiis legeretur. Refertur id a Clemente in sexto Institutionum libro, cui testis etiam accedit Papias Episcopus Hierapolitanus*. Et S. Justinus Apologia secunda testatur, Evangelii lectionem ex traditione Apostolica esse protectam: nec vero ulla Liturgia vetus est, quæ Evangelii lectionem non præcipiat, ut observavit Le Brun tom. 1. pag. 214. Ex Epistola Gregorii Magni ad Joannem Episcopum Syracusanum, ubi S. Pontifex ait, Apostolorum fuisse consuetudinem, ut, dicta solum Oratione Dominicali, Hostiam consecrarent, arguit Morinus in p. 3. exercit. 9. cap. 1. n. 12. per multos annos in Missa Evangelium lectum non fuisse. Verum Cardinalis Bona Rer. Liturgic. l. 2. cap. 7. pulcre S. Gregorii verba interpretatur, ut S. Pontifex tempus illud intelligere voluerit, cum Evangelium nondum erat litteris commendatum. *Id enim omnino de illis annis intelligi debet, cum Evangelium nondum erat scriptum: alioquin mendacii arguerentur Clemens & Papias Apostolorum sæculo proximi, qui, ut diximus, referente Eusebio testati sunt Evangelium Marci a Principe Apostolorum approbatum publice in Ecclesia lectum fuisse, quod de aliis quoque a Matthæo, Luca, & Joanne scriptis contigisse non dubito*; & Pater Lupus tom. 5. ad Concilia Generalia & Provincialia pag. 376. primæ editionis, postquam veteres primorum Patrum attulit auctoritates de Missa, in hæc verba concludit: *Item liquet, eos, qui a Dominicum Corpus consecrantibus Apostolis existimant fuisse adhibitam solam Dominicam Orationem, insigniter labi*.

Post Evangelium olim Minister dicebat: Deo gratias. 6. Post salutationem ad populum *Dominus vobiscum*, incipit Evangelium per verbum *Initium*, si principium legatur alicujus ex quatuor Evangeliis; aut per verba illa *Sequentia Sancti Evangelii*, si quod legendum est, sumtum sit e corpore quodammodo Evangelii. In diebus Majoris Hebdoma-

domadæ cum legitur historia Passionis Domini, unica tantum formula subjecto Religionis nostræ accommodatissima nunciatur populo legi historiam de passione Christi Domini, *Passio Domini nostri Jesu Christi*. Sacerdoti dicenti, *Initium* sive *Sequentia Sancti Evangelii*, respondet Minister, *Gloria tibi Domine*, & ad finem Evangelii idem Minister dicit, *Laus tibi Christe*; quæ verba omittuntur Feria 6. in Parasceve; tempus enim illud est, cum Christus Jesus improperiis saturatus est & opprobriis. Olim ad finem Evangelii dicebatur *Amen*; quod servatur in ritu Mozarabo. Fuit cum dicebatur, *Deo gratias*, Nunc vero dicitur, *Laus tibi Christe*, ut videre est in 4. parte Summæ Alensis tractatu de Missa: *Perlecto Evangelio, dicunt Assistentes*, Amen; *quasi dicant, faciat nos Deus perseverare in doctrina Evangelii. Alii dicunt*, Deo gratias *in gratiarum actionem pro beneficio tantæ doctrinæ & tam salutaris. Nunc dicimus, Laus tibi Christe*. Deinde subjicit Sacerdos: *Per Evangelica dicta deleantur nostra delicta* ad quæ verba notat Le Brun tom. 1. pag. 240. etsi generatim *delictum* peccatum significet, tamen cum Ecclesia non proponit Pœnitentiæ Sacramentum, tum vocem illam ita esse recipiendam, ut levem & venialem solum culpam significet.

Post Evangelii lectionem in diebus Festis ferme semper Homilia habebatur ad Populum, idque doctrinarum ex more Hebræorum.

7. In more positum erat apud Hebræos, ut post lectionem Legis & Prophetarum sermo haberetur ad populum; quamobrem narrat S. Lucas cap. 4. Christum Jesum Sabbato quodam in Synagogam ingressum legisse Isaiam & sermonem habuisse. Et in Actis Apostolorum cap. 13. Paulus, & Barnabas post lectionem a Synagogæ Principibus sunt invitati, ut ad populum verba facerent. In Justini Martyris Apologia secunda, & lib. 8. Constitut. Apostolicarum apparet, Homiliam, seu Sermonem ad populum post lectum Evangelium haberi consuevisse. Et Cyprianus in vita Sancti Cæsarii Arelatensis cap. 14. narrat, se jubere solitum Ecclesiæ portas occludi; ne quisquam ab audiendo sermone se subduceret. Duo de Sacris Concionibus composuit volumina Ferrarius, quibus totam rem eruditissime pertractavit. Præter sermonem monita quædam etiam populo exhibebantur, de quibus loquitur Concilium Aurelianense apud Ivonem par. 2. Decreti cap. 120. *Ut in diebus Dominicis & Festis post sermonem intra Missarum solemnia habitum, plebem Sacerdos admoneat, ut juxta Apostolicam institutionem omnes in commune pro diversis necessitatibus preces fundant ad Dominum pro Rege, & Episcopis & Rectoribus Ecclesiarum, pro pace, pro peste, pro infirmis, qui in ipsa Parochia lecto decumbunt, pro nuper defunctis, in quibus singulatim precibus Plebs Orationem Dominicam sub silentio dicat, Sacerdotes vero Orationes ad hoc pertinentes per singulas admonitiones solemniter expleant: post hæc sacra celebretur Oblatio.*

Ea consuetudo etiamnum viget in Gallia, eamque retinent Parochi in Italia.

8. Viget etiamnum in Gallia hujusmodi consuetudo: atque hæc admonitio Gallice dicitur *Prone*, quæ vox e Græco *Pronaos* derivata est, hoc est ab illa Templi parte, quæ ab ejus limine ad Chorum protenta Laicos continebat, cum Clerici in Choro seu Presbyterio continerentur. Vid. Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 836. In Italia quoque mos est, ut Parochi, qui munus suum exequi volunt, in Missa Parochiali post Evangelium sermonem habeant festis diebus ad populum, eaque eum doceant, quæ cognitu opus est ad æternam consequendam salutem, quæ virtutes sint, quæ vitia, quid expetendum fugiendumve, ut cœlestem gloriam adipiscamur. Videatur cap. 2. sess. 5. Concil. Trid. de reform. quodque nos Edicto 10. hac de re uberius persequuti sumus.

De Missa Catechumenorum. Quatuor classes Publicorum Pœnitentium.

9. Lecto Evangelio & Sermone habito, Catechumenorum Missa peracta erat. Ad cujus rei intelligentiam sciendum, in quatuor classes a Gregorio Neocæsariensi, Basilio, ceterisque Patribus antiquis in suis Canonibus publicos Pœnitentes distribui. Alii *Flentes*, alii *Audientes*, alii *Consistentes*, alii *Prostrati* dicebantur. *Flentes*, stabant extra templi januam, ubi sua peccata deflebant. *Audientes* & *Prostrati* in ea templi parte, quæ *Narthex* appellabatur, ubi etiam Catechumeni morabantur; atque hi omnes sermone habito, extra templum pellebantur; quarta Pœnitentium classis, scilicet *Consistentes*, una cum ceteris Fidelibus, Missæ integræ aderant usque ad finem; non tamen Eucharistiæ participes erant. Diaconus Catechumenis aliisque edicebat, ut abirent, quod ex Jacobo Diacono colligitur in Vita S. Pelagiæ, ubi hæc habentur: *Simul atque proclamavit Diaconus ad Catechumenos, Procedite, vel Abscedite, nusquam illa comparuit. Porro post Missam Fidelium, & peractum Sacrificium, cum dimissa esset Ecclesia, me extra domus Dei limen projeante, rursus advenit Columba*. Et quamvis vetustioribus temporibus dimissio Evangelii lectionem præcederet, tamen in Concilio Arausicano I. sub Leone I. can. 18. tom 1. Conciliorum pag. 1785. Collect. Labbei statutum fuit, ut Evangelium post Epistolam, & ante Catechumenorum dimissionem legeretur; quod confirmavit Concilium Valentinum in Hispania can. 1. tom. 2. Concilior. pag. 1067. *Ut sacrosancta Evangelia ante munerum illationem in Missa Catechumenorum in ordine lectionum post Apostolum legantur, quatenus salutaria præcepta Domini nostri Jesu Christi, vel sermones Sacerdotis non solum Fideles, sed etiam Catechumeni, & Pœnitentes, & omnes, qui ex diverso sunt, audire licitum habeant*. Eruditi duo viri veterumque Ecclesiæ Rituum peritissimi Albaspinæus lib. 1. de veteri Ecclesiæ Politia in administratione Eucharistiæ, & Bocquillot lib. 1. tract. historici de Liturgia cap. 1. e veteribus monumentis totam hanc eruerunt disciplinam de Missa Catechumenorum; eos videlicet, itidemque Pœnitentes, & Energumenos dimitti consuevisse. Quisquis autem veterem hujusmodi ritum probe cognitum habere cupiat, ipsorum Auctorum opera evolvat.

Quæ sit Catechumenorum, quæ Fidelium, quæ Sacramentorum Missa.

10. Ex iis, quæ hactenus diximus, satis patet, quænam esset Missa Catechumenorum, quænam Missa Fidelium, quæ etiam Missa Sacramentorum dicebatur, qui Missæ Catechumenorum terminus esset. Missam vero Fidelium appellatam esse Missam Sacramentorum, colligitur ex Ivone Carnotensi epist. 75. ad Paschalem Pontificem, ubi suorum Canonicorum pravam describens disciplinam ait: *Qui adibat Missam Catechumenorum, subterfugiebat Missam Sacramentorum*. Apposite ad hanc rem facit S. Cæsarii Arelatensis Homilia 11. qui rem adeo absonam increpitans ait, suæ cuique domi licere Prophetas, Apostolorum scripta, & Evangelium legere; nemini autem, præterquam in domo Dei, adesse licere consecrationi Corporis & Sanguinis Jesu Christi; nec ut quis Missæ dicatur adfuisse, satis esse si sanctam Lectionem audierit, sed oportere eum in Ecclesia consistere, donec Dominicalis Oratio dicta sit, & benedictionem Sacerdos populo impertierit. Si quis vero quærat, cur Missa Catechumenorum diceretur ea Missæ pars, cui non solum Catechumeni aderant, sed Pœnitentes etiam, & Energumeni, respondet Josephus Vicecomes lib. 5. de Missæ Ritibus cap. 1. *Cur autem Catechumenorum Missæ id nominis attributum sit, cum etiam Pœnitentes, & Catechumeni interessent; non aliam suisse*

se causam puto, quam quod eorum numerus major esset; ut a copiosiori parte denominatio sumta sit: cum quo consentit Morinus de Sacram. Pœniten. lib. 6. cap. 10. n. 2.

Quæ faciat Sacerdos in lectione Evangelii.

11. Atque hæc, quæ ad antiquam disciplinam pertinent, breviter attingere voluimus. Nunc vero de iis, quæ Sacerdos facit in Lectione Evangelii, dicendum est. Dicto *Dominus vobiscum*, respondet Minister, *Et cum Spiritu tuo;* tum dexteræ manus pollice signat Crucem super libro in principio Evangelii, deinde signat sibi frontem, os, & pectus dicens *Sequentia*, seu *Initium S. Evangelii*, ac manibus junctis legit Evangelium, cujus lectione peracta, respondet Minister, *Laus tibi Christe*: & Sacerdos osculatur principium Evangelii submissa voce dicens: *Per Evangelica dicta deleantur nostra delicta*; quod tamen non facit in Missis Mortuorum, neque cum celebrat coram Papa, vel Cardinali, vel Archiepiscopo etiam & Episcopo in locis ubi jurisdictionem habent, quibus, Evangelium ut osculentur, ipsum Missale defertur.

Sacerdos cur librum & se ipsum Crucis signo signet.

12. Innocentius III. & post eum Gavantus dicunt Sacerdotem signo Crucis Evangeliorum Librum signare, quasi dicat: Hic Crucifixi Liber est. Se ipse vero signat in fronte juxta id quod ait Augustinus in Psalm. 141. *Usque adeo de Cruce non erubesco, ut non in occulto habeam Crucem Christi; sed in fronte portem;* tum in ore & in pectore juxta illud Apostoli ad Romanos cap. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem.*

De osculo in Evangelium imprimendo.

13. De osculo in Evangelium imprimendo loquitur Jonas Episcopus Aurelianensis Præsat. in lib. 2. de Cultu Imaginum, cujus ea sunt verba: *Sacra Religionis usus adhuc in sanctis Ecclesia servatur, ut perlecta sacri Evangelii lectione ab Episcopo vel Presbyteris, ceterisque sacri Ordinis Religiosis, Codex in quo Evangelii lectio recitata est, multiplicibus osculis veneretur: sed hoc cujus causa, nisi illius, cujus verba esse creduntur, agimus?* Nec Sacerdos solum, qui Missam celebrabat, Evangeliorum librum antiquitus osculabatur, sed ipse liber ad osculum totius Cleri & Populi circumferebatur. Verum Honorius III. sub excommunicationis pœna vetuit, ne ad cujusquam sæcularis Principis osculum, qui sacro oleo non esset perunctus, Evangeliorum Liber offerretur, ut ostendit Meratus tom. 1. par. 1. pag. 444. & seq. idque etiam constat ex ejusdem Pontificis Epistola apud Raynaldum ad ann. Chr. 1221. n. 28. ubi confirmat Legati sui Decretum: *Et ne lecto Evangelio Liber ad osculandum aliis, quam personis deferretur inunctis:* sancita adversus eos, qui parere detrectaverint, excommunicationis pœna. Petimezzius dissert. 8. pag. 237. quæ hactenus diximus confirmat, & de recentiore Ritu addit, Evangelium Papæ, Cardinalibus, Sedis Apostolicæ Legatis ad osculum ubique locorum offerri; Patriarchis vero, Archiepiscopis, & Episcopis in sua cuique Diœcesi, Principibus vero ex tolerantia, nunquam tamen Laicis inferiorum ordinum.

Antiquitus Evangelium ad Cleri & Populi osculum circumferebatur. Nunc certis quibusdam personis offertur ad osculum.

Populus stans audit Evangelium.

14. Vetustissima consuetudo est, ut cum Evangelium legitur, populus stet, ut significet paratum se esse ad ea Domini perficienda mandata, quæ leguntur in Evangelio. Si quis baculum haberet, cum legeretur Evangelium, illum deponebat ob eandem rationem, qua Evangelium stando audimus: *Usque ad istud baculis sustentabamur: modo, ut oportet servos ante Dominum stare, humiliter stamus deponentes baculos e manibus:* verba sunt Amalarii. Et Religiosi Equestrium Ordinum, cum in Missa legitur Evangelium, vel manum gladio admovent, vel etiam ipsum e vagina educunt, ut se pro Christi Fide paratos esse declarent ipsum profundere sanguinem. Vide Card. Bona Rerum Liturgicarum lib. 2. cap. 7. num. 3.

Religiosi Equestrium Ordinum gladium distringunt.

CAPUT VIII.

De Symbolo.

Post Evangelium dimissis Catechumenis dicitur Symbolum, a quo incipit Missa Fidelium.

1. POst Evangelium Sacerdos recitat Symbolum, si quidem ex Rubrica dicendum sit; nec enim in qualibet Missa locus est Symbolo. Ab eo incipit Missa Fidelium, seu Missa Sacramentorum: *Ejectis extra Ecclesiam Catechumenis, Pœnitentibus, & aliis, quibus peracto sermone nefas erat in ea permanere, incipit Missa Fidelium, quæ, cum severior disciplina vigebat, clausis januis agebatur, easque custodiebant Ministri, ne quis intraret immundus, vel indignus:* verba sunt Card. Bona lib. 2. cap. 8. n. 1. cum quo consentit Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 838. Cum autem hoc loco de Symbolo nobis disserendum sit, ut recto ordine progrediamur, primo Symbolum quid significet disquiremus; secundo quodnam illud Symbolum sit, quod in Missa recitatur; tertio quo tempore dici cœptum sit in Missa; quarto cur dicatur; quinto cur in quibusdam Missis dicatur, in quibusdam vero omittatur; postremo ea sermone persequemur, quæ Sacerdos facit, sive Symbolum dicat, sive ex præscripto Rubricæ prætermittat.

Symbolum quid significet.

2. Symbolum alibi monuimus signum quoddam seu tesseram significare, qua Fideles ab infidelibus secernuntur, ducta similitudine ex militari signo, quo milites a transfugis distinguebantur, ut considerat Rufinus in libro *de expositione Symboli*; seu ex Syngrapha contractus, qua quispiam alteri obligatur, siquidem paciscitur cum Deo Christianus homo in Baptismate, ut explicat S. Petrus Chrysologus serm. 63. de Symbolo Apostolorum. Neque enim vera est eorum opinio, qui putant Symbolum significare quarundam rerum complexum, quo suam quisque partem contulerit, puta cœnam, quæ communi multorum sumtu paratur, aut ad quam convivæ suam quisque lancem conferunt. Nam ejusmodi cœnam non Symbolum, sed Symbolam Grammatici appellant, ut animadvertit Vossius lib. 3. de tribus Symbolis dissert. 1. cap. 17.

Quatuor Symbola, Apostolicum, Nicænum, Constantinopolitanum, Athanasianum.

3. Quatuor sunt Symbola: *Apostolicum*, quod Apostoli condidere. *Nicænum* in Concilio Nicæno compositum anno 325. *Constantinopolitanum* in Constantinopolitano Concilio editum anno 381. *Athanasianum*, quod S. Athanasio tribuitur. Cum enim Arius suam hæresim ab Inferis extulisset, quædam Concilium Nicænum Symbolo Apostolico addidit; & Constantinopolitanum exorta Macedonii hæresi, alia etiam Nicæno Symbolo inseruit; ita ut si ea Symbola conferamus, nullum inter ea discrimen appareat, sed Nicænum & Constantinopolitanum Concilium uberius explicasse deprehendatur ea, quæ in Symbolo Apostolico ab Arianis & Macedonianis oppugnabantur, ut ostendit etiam Fleury Histor. Eccl. lib. 18. n. 6. probaruntque multo antea Bellotte ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 436. n. 12. usque ad integrum n. 16. & Grancolas in antiquis Liturgiis tom. 1. edit. Paris. ann. 1704. pag. 532.

Symbolum Apostolorum viva voce traditum, non litteris proditum.

4. Diximus, Apostolos Apostolicum condidisse; quod apertissime demonstravit Natalis Alexander dissert. 12. sæculi 1. qua in re probe observandum est cum D. Hieronymo, Symbolum Apostolorum non fuisse litteris commendatum, ne in manus caderet Infidelium, sed voce traditum Fidelibus, atque ita quasi per manus ex uno ad alterum pertransisse: *In Symbolo Fidei & Spei no-*

stra

stræ (quod ab Apostolis traditum non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus) post confessionem Trinitatis, & unitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis Sacramentum carnis resurrectione concluditur; verba sunt S. Doctoris epist. 61. ad Pammachium cap. 9. Quamobrem Tertulliano excepto, qui libro de *velandis Virginibus*, & lib. *de Præscriptionibus* cap. 37. nonnihil attigit de Symbolo Apostolico; nullus Scriptor ante Constantinum Magnum in sua scripta Apostolicum Symbolum inseruit: primique in suis libris illud edidere Athanasius, Basilius, & Leo iis temporibus, cum Ecclesia a Judæis & Gentibus nihil sibi metuabat.

Symbolum Nicænum a Concilio Nicæno conditum.

5. Diximus etiam, Symbolum Nicænum a Concilio Nicæno conditum; in ejus enim actis relatum est, Episcopos eo recitato Symbolo exclamasse: *Hæc est Catholicorum fides: huic omnes credimus: in hanc baptizati sumus: in hac baptizamur*. D. Athanasius epist. ad Jovin. de Fide testatur, magnum illum Osium Episcopum Cordubensem, cujus in eo Concilio tanta fuit auctoritas, a Patribus jussum, illud Symbolum condidisse.

Quod legitur in Missa, est Symbolum Constantinopolitanum.

6. Denique Constantinopolitanum Symbolum a Constantinopolitano Concilio, quod fuit Generale secundum, conditum diximus; id enim colligitur ex ejus prima sessione, illiusque auctor fuisse existimatur S. Gregorius Nazianzenus, quod Marcus Ephesinus prolatis omnium Græcorum Patrum auctoritatibus testatus est in Concilio Florentino. Symbolum autem Constantinopolitanum illud est, quod in Missa recitatur. Quidam Scholastici Theologi Magistrum Sententiarum sequuti scripserunt, Missæ Symbolum esse, quod in Nicæno Concilio conditum est, ut etiam observat Vertus tom. 3. pag. 122. quod quidem tueri possunt ea ratione, quod quicquid Constantinopolitanum Concilium addidit Symbolo, jam implicite in Nicæno Symbolo continebatur. Walfridus Strabo scribit, ideo ad Missam adhibitum Constantinopolitanum Symbolum, quod musicis canendo modis esset omnium accomodatissimum. Sed Cardinalis Bona hanc opinionem refellit, nec alia de causa illud Symbolum Ecclesiam maluisse ait in Missa recitari, quam quod in eo disertius & luculentius orthodoxi articuli explicantur, & exortæ usque ad ea tempora hæreses profligantur.

In Romana Ecclesia per annos mille, quod nulla unquam hæreseos labe fuerit infecta, non recitatum est Symbolum in Missa ex Romano Abbate.

7. Sunt quibus videtur negari non posse, Romanam Ecclesiam ineunte sæculo XI. cœpisse Symbolum in Missa recitare; disertis enim verbis id testatur Abbas Berno libro de rebus ad Missam spectantibus cap. 2. *Romani usque ad hæc tempora divæ memoriæ Henrici Imperatoris nullo modo* (Symbolum) *cecinerunt. Sed ab eodem interrogati, cur ita agerent, me coram assistente, audivi eos ejusmodi responsum reddere, videlicet quod Romana Ecclesia non fuisset aliquando ulla hæreseos fæce infecta, sed secundum S. Petri doctrinam in soliditate Catholicæ Fidei permaneret inconcussa. Et ideo magis his necessarium esse illud Symbolum sæpius cantando frequentare, qui aliquando ulla hæresi potuerunt maculari. At Dominus Imperator non antea desiit, quam omnium consensu id Domino Benedicto apostolica persuasit, ut ad publicam Missam illud decantarent*. Hæc Baronius in Annalibus suis inseruit ad annum 1100. ac deinde gravibus illis verbis conclusit: *Placent ista, sed nobis gratius, si venerandæ antiquitati annorum mille magis delatum fuisset, quam novitati*. Testatur Berno se præsentem adfuisse, cum Henricus Imperator id a Benedicto VIII. postulavit; quamobrem negari non posse videtur, tum primum Romanam Ecclesiam cœpisse Symbolum in Missa recitare, cum præsertim superioribus temporibus nullum reperiatur monumentum ejus disciplinæ in ea Ecclesia, etsi in Hispania, Gallia, & Germania Symbolum in Missa jam recitabatur. Vid. Bona loc. cit. n. 2. in fine. Eadem prorsus vestigia persequuntur Casalius de veteribus sacris Christianorum Ritibus pag. 7. Edit. Romanæ anni 1647. & Auctor Tractatus Missæ Parochialis iterum Parisiis editi ann. 1714. par. 2. cap. 1. art. 3.

Ante Benedicti VIII. tempora Symbolum recitabatur in Missa apud Hispanos.

8. Ante illud tempus Symbolum in Hispania recitari consuevisse, colligitur e Canone 2. Concilii III. Toletani anno 589. habiti sub Recaredo Rege: *Sancta constituit Synodus, ut per omnes Ecclesias Hispaniæ & Gallæciæ* (seu *Galliæ*, ut legit Martene, Galliam Narbonensem intelligens; seu *Gallitiæ*, ut apud Card. Aguirre tom. 2. Concilior. Hispaniæ) *secundum formam Orientalium Ecclesiarum, Concilii Constantinopolitani, hoc est centum quinquaginta Episcoporum, Symbolum Fidei recitetur, & priusquam Dominica dicatur Oratio, voce clara a populo decantetur*, seu quemadmodum legitur in aliquibus manuscriptis codicibus apud Card. de Aguirre cit. tom. 2. pag. 345. *prædicetur*.

In Gallia & in Germania etiam ante sæculum IX.

In Gallia vero ante Benedicti VIII. tempora, & in Germania morem fuisse recitandi Symbolum in Missa, colligitur ex collatione, quam sub Carolo Magno sæculo IX. Leo III. Pontifex cum quibusdam Episcopis habuit; quam Baronius refert ad annum Christi 804. num. 60. Quamobrem Walfridus Strabo lib. de Rebus Ecclesiasticis cap. 22. ita scribit: *Apud Gallos & Germanos post dejectionem Felicis hæretici sub gloriosissimo Francorum Rectore damnati, idem Symbolum latius & crebrius in Missarum cœpit Officiis recitari*; quæ verba illud amplius significant, vel ante seculum IX. morem fuisse in Gallia & Germania Symbolum in Missa, quamquam non ita crebro, recitandi. Neque prætermittendum est in Ecclesiis Orientis multo ante, quam in Occidentali Ecclesia, Symbolum in Missa recitari cœptum. Theodorus Lector auctorem hujus Ritus in Oriente fuisse ait Timotheum Episcopum Constantinopolitanum anno 510. ut resisteret Macedonianorum erroribus.

Petrus Cnaphæus in Orientali Ecclesia ritum hunc introduxit, unde in Occidentalem permanavit.

Petrum Cnaphæum adulterinum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum, primum in sacram Liturgiam anno 471. consuetudinem invexisse, ut Symbolum recitaretur, auctor est Nicephorus Callixtus; quod a vero non abesse existimat Renaudot tom. 1. Oriental. Liturgiarum fol. 221. Probat Fleury Hist. Eccl. tom. 10. pag. 406. hanc disciplinam ab Orientali in Occidentalem Ecclesiam permanasse; & Sirmondus ad Epistolam 3. Aviti multa scribit de pravo Petri Cnaphæi consilio, quo Symbolum venenatis quibusdam, quæ Theopaschitarum hæresim olebant, additionibus auctum in Missa recitandum curavit.

Sunt qui putant etiam in Romana Ecclesia ante Benedicti VIII tempora recitatum esse Symbolum in Missa.

9. Sed non in eo, quod hactenus attulimus, difficultatis cardo vertitur. Neque enim desunt, qui nihil Bernonis testimonio commoti contendunt, nec infirmis sane innixi rationibus, ante Benedictum VIII. in Romana Ecclesia recitari Symbolum consuevisse. Mabillonius in Commentar. in Ordinem Romanum art. 6. num 3. ex Ordine secundo Romano argumentum depromit, quo probatur ante Benedictum in Missa Papæ cantari consuevisse Symbolum, & in libris 5. & 6. Missæ Episcopalis juxta Romanum Ritum præscribitur, ut post Evangelium Symbolum recitetur. Id vero evincit, ante IX. sæculum consuevisse Symbolum recitari in Missa juxta Romanæ Ecclesiæ disciplinam: propterea Le Brun tom 1. pag. 245. qui epocham introducti hujus Ritus in Ecclesia Ro-

Romana, Bernonis Abbatis testimonio permotus, ad Benedicti VIII. tempora constituerat, tom 2. ea affert documenta, quibus ostenditur, jam a IX. usque sæculo in Ecclesia Romana morem fuisse in Missa Symbolum recitandi.

Martene commode conciliat locum Bernonis Abbatis cum aliis monumentis, quæ illi videntur adversari.

10. Mabillonius, qui eam excitavit difficultatem, connisus est etiam diluere. Itaque observat, Symbolum, etsi sæculo IX. Romæ in Missa recitari solitum, intermediis tamen sæculis usque ad XI. intermissum, tandem sub Benedicto VIII. rogatu Henrici Imperatoris esse revocatum. Sed commodior esse videtur responsio Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 5. n. 51. qui notat, Bernonem non negare, Romæ Symbolum recitari consuevisse, sed cantari. Cum igitur recitaretur quidem, sed non cantaretur, Imperatorem a Pontifice illud oportet impetrasse, non ut recitaretur, sed ut, quemadmodum in ceteris Ecclesiis, cantaretur. Ac rem ita se habere probat Martene ipsis Leonis III. verbis in collatione quam supra citavimus: *Quod vero asseritis, ideo vos ita cantare Symbolum, quoniam alios in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid ad nos? Nos enim id ipsum non cantamus, sed legimus, & legendo docere, nec tamen legendo, aut docendo addere quippiam eidem Symbolo inserendo præsumimus*; quam responsionem amplectitur etiam Meratus tom. 1. par. 1. pag. 216. Et ante eum Grancolas de antiquis Liturgiis tom. 1. edit. Paris. anno 1704. pag. 537.

Qui ritus sit apud Mozarabes recitandi Symbolum.

11. In Missa Mozarabica legitur Symbolum Constantinopolitanum; quinimmo canitur a Sacerdote & universo Clero & Populo; neque id post Evangelium, sed post Canonem; interea vero Sacerdos Hostiam consecratam super Calicem tenet, quasi declaret, eadem fide, qua Unitatem Dei, Trinitatem Personarum, & Incarnationem Verbi, etiam, realem sese credere in Eucharistia præsentiam Corporis & Sanguinis Jesu Christi. Vide Mabillon. lib. 1. Liturgiæ Gallicanæ cap. 1. num. 2. & cap. 2. num. 1. De hoc Mozarabum Ritu scribit etiam Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 438. n. 55. ubi ait: *Est autem locus hic admodum proprius ad Fidem profitendam cum adoratione veri Corporis Domini nostri.*

Cur legatur Symbolum in Missa, & quando omittatur ex D. Thoma.

12. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 4. docet, cur in Missa legatur Symbolum, & quamobrem in quibusdam Missis dicatur, in quibusdam vero omittatur: *Perfecte autem populus instruitur per doctrinam Christi in Evangelio contentam, quæ a summis Ministris legitur, scilicet a Diaconibus. Et quia Christo credimus tamquam divinæ veritati, secundum illud Joann. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? lecto Evangelio, Symbolum cantatur, in quo populus ostendit, se per Fidem Christi doctrinæ assentiri. Cantatur autem hoc Symbolum in Festis, de quibus fit aliqua mentio in Symbolo, sicut in Festis Christi, B. Virginis, & Apostolorum, qui hanc Fidem fundaverunt, & aliis hujusmodi.* Secundum hanc D. Thomæ doctrinam Quartus in Rubricis ad Missale Romanum par. 1. tit. 11. Missas enumerat, in quibus dicitur *Credo*, quæ recensentur etiam in ipsis Rubricis tit. de Symbolo; & Titelmanus Tractatu de Mysteriis Missæ cap. 31. idem docet ac D. Thomas de Ritu recitandi Symbolum post Evangelium: *Quod statim post decantatum Evangelium inchoante Sacerdote, ceterisque ad finem usque prosequentibus* (de Missis cantatis loquitur) *canitur Fidei Symbolum, fructum, qui ex Christi, & Apostolorum prædicatione est in Ecclesia consequutus, manifestat. Vere enim hæc sancta Dei confessio, quæ in Symbolo plene continetur, fructus est laborum nostrorum confitentium nomini ejus, & hostia laudis multo acceptissima Deo in odorem suavitatis.*

Quid præscribat Rubrica in recitando Symbolo.

13. Quod attinet ad actiones Sacerdotis cum dicit *Credo*, Rubricæ hæc præscribunt: *Dicto Evangelio stans in medio Altaris versus Crucem elevans & extendens manus, incipit (si dicendum sit)* Credo. *Cum dicit*, in unum Deum, *jungit manus, & caput Cruci inclinat; quo erecto, stans ibidem junctis ante pectus manibus, ut prius, prosequitur usque ad finem. Cum dicit*, Jesum Christum, *caput Cruci inclinat. Cum dicit*, Et incarnatus est, *usque ad* Et homo factus est *inclusive, genuflectit. Cum dicit*, simul adoratur, *caput Cruci inclinat. Cum dicit*, Et vitam venturi sæculi, *producit sibi manu dextera signum Crucis a fronte ad pectus.*

Ratio cur Sacerdos se Crucis signo signet ad ultima verba.

Rufinus in expositione Symboli testatur, Christianos, cum ad ea verba pervenissent, *Carnis resurrectionem*, se signo Crucis signare consuevisse; & Gavantus signum illud Crucis ait traductum ad ea verba, *Et vitam venturi sæculi*, ut totius Fidei professio sigillo Crucis quodammodo obsignetur. Et Bauldrius par. 3. cap. 3 n. 3. monet Sacerdotem, lente ut illa proferat verba, *& vitam venturi sæculi*, ut spatium temporis suppetat signo Crucis producendo; frontem enim & pectus Sacerdos sibi debet tangere cum dicit *Et vitam*, dexterum humerum cum dicit *venturi*, & sinistrum cum dicit *sæculi*.

Alia ratio ex Rufino.

14. Alia etiam adduci posset ratio, quamobrem juxta id quod scribit Rufinus, veteres Fideles Crucis sibi signum in fronte facerent, cum dicebant *carnis Resurrectionem*. Nam in Symbolo, de quo loquitur Rufinus, quodque in Romana recitabatur Ecclesia, nulla continebantur verba de vita æterna, sed Symbolum in ea desinebat, *carnis Resurrectionem*, eodem Rufino teste: *Sed ultimus iste sermo, qui Resurrectionem prænuntiat, summam totius perfectionis succincta brevitate concludit.* Consonat Hieronymus epist. 61. *In Symbolo Fidei & Spei nostræ (quod ab Apostolis traditum non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus) post confessionem Trinitatis, & unitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur.* Quamobrem nemo inferre potest, Symbolum Apostolicum vitæ æternæ articulum non complecti, qui in Resurrectionis articulo continetur; nam Rufinus in expositione Symboli prosequitur: *Dabitur etiam peccatoribus incorruptionis, & immortalitatis ex Resurrectione conditio, ut sicut Justis Deus ministrat ad perpetuitatem gloriæ, ita peccatoribus ad prolixitatem confusionis ministret & pœnæ.* Et D. Thomas in 22. q. 1. art. 8. ad unum tantummodo caput refert articulum gloriæ, qui Resurrectionem carnis, & vitam æternam complectitur, *Tertium pertinet ad esse gloriæ, & sic proponitur nobis alius articulus de Resurrectione carnis, & vita æterna.*

De genuflexione in Symboli recitatione facienda.

15. Eorum, quæ Sacerdos a Rubrica facere jubetur, est genuflexio ad ea verba, *Et incarnatus est*, usque ad illa inclusive, *Et homo factus est*. Ea minime videtur probari Radulpho de Canon. Observantia prop. 23. quia (ut ait) *apud Romanos nulla erat ejusmodi genuflexio*. Honorius tamen in Gemma Animæ lib. 1. cap. 118. eum ritum magnifice probat, quo indicatur quæ Christo pro nobis homini facto Crucique affixo debetur adoratio. Ac Romanum Pontificem scribit Petrus Amelius in Ordine Romano anno 1398. genua flectere dum cantatur, *Et incarnatus est*, eique Mitram detrahi, quæ consuetudo etiamnum viget. Et Bellotte in ejus sæpe citato Opere pag. 442. n. 20. ad rem nostram ait: *Illud quoque religioso cultu semper observari velim, ut dum in*

Sym-

Symbolo pronunciatur particula illa, qua dicitur, *Deus* homo factus est, *commendanda illa, ac Christiano digna studiose servetur humilis genuum flexio, atque inclinatio ad terram, ex Ritu Ecclesiastico religiose instituta in repræsentationem, ac venerationem illius eximiæ humilitatis, qua humiliavit, & exinanivit se ipsum Filius Dei, formam servi accipiens, & habitu inventus ut homo*. Narrat idem Auctor, Laudunenses Canonicos in Choro Missæ præsentes non flectere genua, sed pedibus stare vultu ad Orientem converso, Sacerdotem vero, qui celebrat, super Altaris gradus genua flectere, quasi populum ad genuflectendum, secumque Christum Dominum hominem factum adorandum invitet.

CAPUT IX.

De Offertorio.

Offertorii nomine quid intelligatur.

1. Dicto Symbolo, si quidem juxta Rubricam recitandum sit, aut lecto Evangelio, si Symbolum non dicatur, Sacerdos osculatur Altare, salutat populum dicens *Dominus vobiscum*, & excitato populo ad orandum verbo illo *Oremus*, dicit *Offertorium*. Offertorii nomine ea omnia continentur, quæ fiunt a Sacerdote & Ministris, quæque recitantur ab illis verbis *Dominus vobiscum*, usque ad clausulam secretæ Orationis, cum Sacerdos elata voce dicit *Per omnia sæcula sæculorum*, ut videre est apud Card. Bona lib. 2. Rer. Liturgicar. cap. 8. n. 3.

Missæ pars, quæ dicitur offertorium, nomen traxit ex eo, quod Fideles panem & vinum offerebant in usum sacrificii.

2. Verum nos de veteri disciplina, qua populus ad usum sacrificii panem, & vinum, resque alias majoris pretii sustentandis alendisque Ministris offerebat, verba facere supersedemus, quod rem hanc diligentissime pertractarint Le Brun tom. 1. Martene lib. 1. Pouget tom. 2. & novissime Berlendus in accuratissimo tractatu de Oblationibus ad Altare. Id modo dicimus eam Missæ partem, quæ *Offertorium* vocatur, ex eo nomen traxisse, quod Fideles veteri consuetudine panem & vinum in sacrificii usum offerrent, ut observant Walfridus cap. 22. & Micrologus cap. 10. & quamquam usque ad IV. sæculum ejusmodi oblationis tempore nihil recitabatur aut canebatur; tamen in Ecclesia Carthaginiensi a S. Augustini usque temporibus mos introductus fuit, ut interea versiculi aliquot canerentur ex Psalmis; quam consuetudinem etsi maledicus quidam nomine Hilarus reprehenderit, S. Augustinus tamen retinendam existimavit, ut videre est lib. 2. Retract. cap. 11. Incertum vero est, quis hujus consuetudinis Auctor fuerit canendi Antiphonam, quæ in Missali dicitur *Offertorium*: dissentiunt enim inter se Scriptores, quorum quidam S. Gregorium Magnum, alii S. Cælestinum, quidam etiam S. Eutychianum Romanos Pontifices putant eum morem induxisse; ut videre est apud Meratum tom. 1. par. 5. pag. 225. & Torres loc. cit. de Sacrificii oblatione n. 74. pag. 97.

De Offertorio quod legitur in Missa Defunctorum. Ecclesia non orat pro detrusis a-animabus in Infernum. Locus ex 2. Machabæorum explicatur ex D. Thoma.

3. In Missa Defunctorum habetur Offertorium in Responsorii modum compositum cum suis versibus; ubi sunt quædam verba digna, quæ considerentur: *Domine libera animas omnium Fidelium defunctorum de pœnis Inferni, de profundo lacu, de ore leonis, ne absorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurum*; quibus verbis non pro iis rogat Ecclesia, qui perpetuis Inferorum pœnis addicti sunt; neque ignorat, numquam futurum ut animæ in Purgatorio detentæ ad Inferos dejiciantur. Nam quod 2. Machabæorum, cap. 12. scriptum reperitur, fusas ad Deum preces pro illis Hebræis, qui prælio interfecti, deprehensi sunt sub tunica quædam habere donaria, quæ Idolis oblata fuerint, quod lethale peccatum erat, ut habetur Deuteronomii cap. 7. *Ne inferas quippiam ex Idolis in domum tuam, ne fias anathema*; id tamen nihil obstat: D. enim Thomas in 4. sentent. q. 2. art. 2. q. 2. ad *primum* respondet, ea donaria apud eos inventa esse, qui non falsa religione permoti, sed victores jure belli tanquam prædam a victis abstulerant: qua in re cum venialem tantum avaritiæ culpam in se admiserint, licuisse pro iis mortuis Deum orare, nec exinde propterea inferri posse, Ecclesiam orare pro iis, qui in Inferorum perpetuum carcerem sunt detrusi.

Explicatio illius Offertorii, quod olim legebatur, cum æger jam extremum spiritum exhalabat, ut fit preces quædam ab Ecclesia alibi etiam usurpata.

4. Quidam considerant, eam Antiphonam legi consuevisse, cum ægrotus aliquis in eo esset, ut jam jam emitteret animam; ac putant deinde Ecclesiam in Missis & funeribus mortuorum eam adhibere cœpisse, retrotrahendo preces ad punctum illud temporis, quo animæ e corporibus sunt egressæ; eodem plane modo, quo Adventus tempore illis utitur verbis: *Rorate Cæli desuper, & nubes pluant Justum &c. O Adonai veni ad redimendum nos. Emitte Agnum Domine Dominatorem terræ. Orietur sicut sol Salvator Mundi, & descendet in uterum Virginis*. Etsi enim multa præteriere sæcula, ex quo Verbum divinum carnem assumsit, Ecclesia tamen retrahit ejusmodi preces ad tempora Prophetarum Christi Incarnationem acri desiderio expectantium. Vide Grancolas in Antiquo Sacramentar. Ecclesiæ par. 1. de Missis Defunctorum pag. 536. quem sequitur Meratus par. 1. tom. 1. pag. 226.

Medinæ explicatio rejicitur ex Azorio.

5. Alii vero aliter hanc evolvunt difficultatem, ac satis fidenter dicunt haud ita subtiliter Ecclesiæ Orationes examinandas; in quibusdam enim ex iis multa contineri minus vera, sed quæ idcirco tolerantur, quod pietatem nutriant Fidelium. Atque ea est responsio Medinæ de Oratione q. 6. quæ tamen omnino est rejicienda: *Sed certe non est quod dicamus aliquid in Ecclesia pie solum & non vere dici; neque enim Ecclesia falsi aliquid per errorem decepta publice decantat, aut tradit. Absint hæc ab ea, quam Apostolus appellat Columnam, & firmamentum veritatis*; verba sunt Azorii tom. 1. Instit. Moral. lib. 10. cap. 22. q. 8.

In eo Offertorio Ecclesia pœnas Purgatorii intelligit.

6. Inter Epistolas Sarnelli est 62. lib. 3. quæ tota de hoc argumento omnino legenda est, quod multa scitu digna contineat. Sed ut aliquid statuamus, dicendum videtur, Ecclesiam ea Antiphona seu Offertorio in Missis Defunctorum Purgatorii pœnas intelligere; & Purgatorium ideo Infernum appellare, quod idem utrobique sit ignis: orare ut animæ liberentur *de profundo lacu, & de ore leonis*, hoc est de carcere illo subterraneo, ubi Justorum animæ expiantur: denique Ecclesiam a Deo petere *ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum*, idest ne in illo tenebricoso carcere tot cruciatibus conflictatæ diutius detineantur; atque ita orationem illam intelligendam post Azorium probant Valentia tom. 3. disput. 6. art. 2. punct. 8. Cardinalis Capisucchius controvers. 5. Thiers tom. 1. de Superstitione cap. 10. n. 15. & seq. ubi ceteris omnibus explosis interpretationibus postremam hanc amplectitur: neque enim ea verba de Inferorum pœnis possunt intelligi Fide Catholica.

Petri Præpositivi explosa sententia de suffragiis damnatorum.

7. Petrus Præpositivus Theologus Parisiensis, qui floruit anno 1225. Summam Theologicam scripsit, quæ sæpe citata a D. Thoma adhuc inedita in Bibliothecis delitescit. Docet igitur Auctor ille, damnatorum animas suffragiis juvari, ut ab omni pœna immunes sint, non quidem in omne ævum, sed usque ad universale de humano genere judicium: quæ sententia ex Origenianis profecta erroribus improbatur a D. Thoma in 4. sentent. dist. 45. q. 2. art. 2. qui negat damnatorum ani-

mas quidquam solatii capere ex nostris orationibus. Vide sermonem 1. secundi Tricesimi Benedicti XIII. Quidam Theologus Ordinis Servorum B. Mariæ Bononiæ anno. 1570. parvum quemdam Tractatum edidit de statu animæ cum caritate decedentis, illudque Offertorium in Missa Defunctorum explicat, atque in eo abunde probat ea verba de Purgatorio esse intelligenda.

CAPUT X.

De quinque Orationibus, quæ Offertorium consequuntur.

1. POst Antiphonam illam, quæ Offertorium dicitur, quinque Orationes sequuntur; quarum prima incipit, *Suscipe Sancte Pater*, altera *Offerimus tibi Domine*, tertia *In spiritu humilitatis*, quarta *Veni Sanctificator*, postrema *Suscipe Sancta Trinitas*, de quibus ita scribit Bellarminus Controvers. tom. 3. lib. 6. de Sacrificio Missæ cap. 7. *Neque antiquæ admodum sunt, neque in Romana Ecclesia ante quingentos annos legebantur &c. Quia tamen nihil continent, quod offendat, paullatim ab omnibus sunt receptæ*; eas vero non admodum vetustas esse evincit ex silentio Walfridi, Amalarii, Ruperti, & Innocentii Tertii qui post Offertorium statim loquuntur de Secretis.

Prima explicatur Oratio. 2. Dicto Offertorio Sacerdos Calicem detegit, Patenam capit cum Hostia, & utrisque manibus sublatam usque ad pectus sustinens, elevatis ad Cælum oculis & statim demissis dicit Orationem: *Suscipe Sancte Pater*. In ea Oratione æternum Patrem, quem Deum vivum & verum appellat, ut est apud Danielem cap. 14. *Non colo Idola manu facta, sed viventem Deum, qui creavit Cælum*, orat, ut immaculatam Hostiam suscipiat pro suis innumeris peccatis (*in multis enim offendimus omnes*, ait S. Jacobus cap. 3.) peccatis, inquam, tum commissionis, tum omissionis, *offensionibus & negligentiis*; non se solum, sed quotquot adstant, & Fideles omnes vivos mortuosque Deo commendans, ut salutem æternam consequantur, juxta præceptum D. Pauli, qui ad Hebræos cap. 7. Sacerdotem debere ait *prius pro delictis suis Hostias offerre, deinde pro populi*. In hac oratione Hostiam, quæ est super patenam, etsi nondum consecratam vocat immaculatam: *Suscipe Sancte Pater hanc immaculatam Hostiam*: quod quidem nemo miretur; neque enim ea verba ad panem referends, sed ad Corpus Christi, quod futuræ Consecrationis vi sub ipsius speciem panis subibit; ita ut ea sit Orationis sententia: *Suscipe Sancte Pater, omnipotens, æterne Deus immaculatam Hostiam, in quam panis hic quamprimum est convertendus*, ut animadvertunt Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 9. n. 3. Pouget tom. 2. Instit. Catholic. pag. 842. & in fine Orationis faciens Crucem cum eadem Patena deponit Hostiam super Corporale, & ad dexteram collocat Patenam, ita ut ejusdem quædam pars sub Corporali tecta sit. Illud autem signum Crucis significat Hostiam super Crucem poni, ubi Christus Jesus æterno Patri ipse se obtulit, ut nos a peccatis redimeret, quod advertit Honorius in Gemma Animæ lib. 1. cap. 96. & Durandus lib. 4. cap. 30. n. 17.

De vino in Calicem fundendo. 3. Pergit Sacerdos, & in Cornu Epistolæ Calicem apprehendit, Purificatorio extergit, & sinistra illius nodum tenens, accepta de Ministri manu ampulla vini, ingerit vinum in Calicem. Deinde eodem modo tenens Calicem producit signum Crucis super ampullam aquæ dicens Orationem: *Deus qui humanæ substantiæ*, & infundens paullulum aquæ in Calicem prosequitur: *da nobis per hujus aquæ & vini mysterium*. Quod si celebret pro defunctis, non facit signum Crucis super aquam, sed infundit absque benedictione dicens Orationem ut supra.

4. Nunc vero de Ritu aquæ cum vino commiscendæ, de ea benedictione, & de Oratione *Deus qui humanæ substantiæ* dicendum est; nam de pane seu Hostia dicere ideo prætermisimus, quod fuse de hoc argumento scripsimus, cum de Eucharistiæ institutione tractaremus. Neque etiam de vino quidquam nobis restat dicendum, qui eodem loco de hac re satis loquuti sumus. Illud non prætereundum tamen putamus, quod monuit Theodulphus Aurelianensis Episcopus sub Carolo Magno in Capitulari quod Sirmondus tom. 2. Operum suorum edidit: *Diligenter observetur, ut panis, & vinum, & aqua, sine quibus Missæ nequeunt celebrari, mundissime ac studiose tractentur, & in ipsis nihil vile, nihil non mundatum inveniatur.* *De ritu commiscendæ aquæ cum vino.*

5. In Consecratione Calicis nulla præterquam vini mentio fit in sacris paginis; sed Patrum traditione proditum est, in vino cum aqua mixto Eucharistiæ Sacramentum a Christo Domino esse institutum; quamobrem Concilium Florentinum in Decreto seu Instructione Armenorum ait: *Quia juxta Sanctorum Patrum testimonia creditur ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc Sacramentum instituisse*; & consentit Tridentina Synodus sess. 22. cap. 7. *Monet S. Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur* &c. Quamobrem in Orientalibus novimus Liturgiis vini & aquæ commixtionem præscribi, quod observavit etiam Renaudotius tom. 1. Collect. Liturgiar. Orientalium pag. 194. ubi hæc scribit: *Superest aquæ mixtio, quam omnes Ecclesiasticæ Orientalium leges præscribunt: qua etiam ratione in Liturgiæ Oratione, per quam invocatur Spiritus S., quod Calice continetur, non vinum sed mistum appellatur in plerisque Syriacis Jacobitarum Liturgiis, & in ea Oratione apud Coptitas, quæ paullo post in Liturgia sequitur.* *Ex Patrum traditione infunditur etiam aqua.*

6. Ex veteribus Theologis quidam affirmarunt, aquam cum vino miscendam ex præcepto Divino; nunc tamen communis sententia est, non ex Divino, sed ex Ecclesiastico præcepto aquam in Calicem infundendam; quod quidem Ecclesiæ præceptum ex ipsius Christi Domini facto & exemplo profectum est: nam ut in Historia sacræ Cœnæ observat Buxtorfius n. 10. in ritualibus Judæorum libris unicuique permittitur in Paschali Cœna vinum aqua diluere; id vero est, quamobrem credamus, Christum Jesum, ut temperantiæ & sobrietatis exemplum ederet, aquam in vinum infudisse. Georgius Cassander in suo opere Liturgico Liturgiam Armenorum refert, in qua hæc habentur: *Non admiscent aquam vino*: quod cum minime congruat cum Christi exemplo, Joannes XXII. ea de re monuit Archiepiscopum Armenorum in Epistola apud Raynaldum ad ann. Chr. 1318. n. 13. *Hunc namque servando Ritum, hoc Sacramentum celebrans Christo ipsum statuenti veraciter se conformat. Non enim credendus est Christus ipse, qui temperantiæ summæ cunctis se præbuit exemplum, in die Cœnæ, qua hoc Sacramentum instituit, vino puro, sed lymphato potius usus esse, Salomone prædicente in Christi persona discipulis pro hac die: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis.* Et Gaufredus Monachus in epistola ad Cardinalem Episcopum Albanensem ad ann. 1188. n. 34. addit in Judæa vinum quod robustius esset aqua dilutum bibi consuevisse; ea vero Evangelii verba, *Hic est Calix*, rationem suppeditant, cur Dominum Jesum aquam cum vino miscuisse credamus: *Vox Calix apud Orientales significat non qualecum-* *Ritus hic non est ex Divino, sed Ecclesiastico præcepto.*

que

que vini vas, sed in quo soleat vinum ad potum temperari & misceri: verba sunt P. Lupi ad can. 23. Concilii Trullani. Præceptum itidem est, ut paullulum aquæ cum vino misceatur: *Vino ante consecrationem aqua modicissima admisceri solet*; verba sunt ejusdem Decreti seu Instructionis Armenorum. Multo vero antea scripserat Honorius III. In Decretali *Perniciosus, de celebratione Missarum*: *Perniciosus inolevit abusus, videlicet, quod in majori quantitate de aqua ponitur in Sacrificio, quam de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis plus in ipso sit de vino, quam de aqua ponendum.*

Joachimus Hildebrandus reprehensus.

7. Joachimus Hildebrandus in eo Opere quod alibi etiam citavimus, *Sacra publica veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, Amstelodami an. 1702. ubi agit de vini & aquæ commixtione pag. 113. fatetur ea de re extare Christi exemplum: *Videtur igitur Christus ad morem Orientalium vim vini affusa aqua temperasse*. Pagina vero sequenti non inficiatur, in utraque Ecclesia tum Occidentali tum Orientali semper id usurpatum, nec propterea eam vini & aquæ commixtionem tanquam malum usum improbari posse. Ex his omnibus quivis existimasset, eundem Joachimum scriptum fuisse, aut apud Sectarios suos idem in more positum esse, aut si aquam vino non affunderent, id esse culpandum. Sed longe aliter rem omnem concludit: ait enim apud suos Sectarios ejusmodi commixtionem minime fieri, eamque sublatam veluti quidpiam ἀδιάφορον, præsertim cum in Septentrionalibus regionibus admodum temperata vina esse soleant.

Hæresis Aquariorum.

8. Paulo ante allatus Christianus Lupus eodem loco tractat eruditissime de veteri hæresi Aquariorum, qui aquam duntaxat ad Missam adhibebant, juxta ea quæ tradit S. Epiphanius Hæresi 46. *Tatianus cum suis Discipulis in Sacramento solum aquam adhibet; sed a vino prorsus abstinet, dicens vinum diabolicum esse, & impios qui vinum bibunt*. Idem Lupus ibidem agit de Armenorum hæresi, qui vinum tantummodo ad Missam adhibebant, ac in eorum sententiam propensior esse videtur, qui putant, nisi aqua cum vino misceatur, non confici Sacramentum, erroris notam inurens eorum opinioni, qui docent ex Ecclesiastico præcepto aquam in vinum esse infundendam. Nos vero a D. Thomæ doctrina minime recedimus, qui 3.par. qu.74. art. 7. docet per eam mixtionem significari populum Christo adunatum, & aquam quæ de ejus latere profluxit: hæc vero omnia ad usum quidem Fidelium, & ad effectum Sacramenti pertinere, non tamen ad ipsius essentiam; ex quo intelligitur, non esse eam mixtionem, ut loquuntur Theologi, *de necessitate Sacramenti*. Nam quod Christus aquam cum vino miscuerit, non inde tamen potest inferri ejusmodi mixtionem esse de præcepto divino; non enim ad præceptum divinum constituendum satis est, Christum aquam cum vino miscuisse, sed id fieri etiam jussisse oportuit. Et sane Christus Jesus consecravit in azymo, numquid ergo Ecclesiæ Græcæ consecrationem in fermentato nullius roboris esse dicemus? Christus consecravit exacta Cœna; quis tamen negare ausit neminem jejunium debere ad Eucharistiam accedere? Vide 3. Collationem Lucionensem q. 2. par. 4. ubi hoc argumentum uberrime pertractatum reperies. Sed ut ad rem nostram redeamus, in hac Missæ parte, sive ea privata, sive solemnis sit, aqua in Calicem infunditur & cum vino commiscetur; idque tantum discriminis est, quod in Missa privata Sacerdos vini & aquæ ampullas accipit de manu Ministri; in Missa vero solemni Subdiaconus Calicem Purificatorio extergit, & Diaconus sumta de manu Subdiaconi ampulla vini in Calicem vinum immittit; tum Subdiaconus interim ampullam aquæ ostendens Sacerdoti celebranti dicit: *Benedicite Reverende Pater*, qui facto versus eam Crucis signo, dicit Orationem *Deus, qui humanæ substantiæ*, & interim idem Subdiaconus infundit paullulum aquæ in Calicem. In Missa Romani Pontificis juxta Ordinem 15. Romanum apud Mabillonium tom. 2. Musei Italici pag. 500. Sacrista Calicem cum ternis Hostiis parat, quarum altera ad Sacrificium, reliquæ duæ ad summovendam veneni suspicionem adhibebantur: *Parat Calicem cum tribus Hostiis, unam pro Sacramento, & duas pro proba, & in Papæ præsentia facit probam de vino & pane*. Deinde vinum infundit in Calicem: *Et fundit vinum in Calicem tantum, quantum durat crustulus Hostiæ*: aquæ vero *post benedictionem ponit cum cochleari tres guttas*; quem locum ex Ordine Romano 15. monet Mabillonius, cum iis conjungendum esse, quæ scripsit in Commentariis ad Ordinem Romanum p. 46.

Armenis venientibus in sinum Romanæ Ecclesiæ non conceditur celebratio Sacrificii cum solo vino.

9. Scitu dignum est etiam quod censuit Sacra Congregatio de propaganda Fide 30. die Januarii habita anno 1635. de eo, quod quærebatur, an Armenis, quibuscum agebatur de eorum cum S. Romana Ecclesia unione, indulgeri posset, ne aquam vino affunderent: *In Congregatione particulari super unione Armenorum Poloniæ, proposita quæstione circa Liturgiam, an scilicet in Calicem consecrandum possit non admisceri aqua, Congregatio censuit, non esse permittendum Armenis ad unionem cum S. Romana Ecclesia venientibus, ut cum solo vino Sacrificium Missæ peragant, ob plures rationes. Prima est, quia licet hujusmodi mixtio aquæ cum vino non sit de necessitate sacramenti, sed tantum ex præcepto Ecclesiæ, super quo dispensare potest Papa; nihilominus quia aqua in vino consecrando miscetur ex traditione Apostolica, idque Christum fecisse ex testimoniis SS. Patrum creditur, nullo modo debet hujusmodi Ritus Sacrificandi tolerari, aut Armenis permitti. Secunda est, quia ritus hujusmodi Armenorum aut involvit hæresim Monophysitarum, aut saltem de illa est suspectissimus. Nam Nicephorus Histor. lib. 18. cap. 53. clare dicit, Armenos solum vinum consecrare, ut per hoc ostendant unam tantum esse in Christo naturam. Tertia est, quia Sacrum Concilium Florentinum in Instructione ad Armenos per verbum*, decernimus, *Armenis unitis jubet, ut parum aquæ in vino misceant in Sacrificio. Quarta est, quia semper Armeni petierunt a Sede Apostolica, ut Ritus hujusmodi eis permitteretur; & nihilominus id semper eis fuit negatum. Nam Gregorius VII. ut in ejus epistola lib. 7. Alexander III. Callixtus III. Eugenius III. Eugenius IV. indicto Concilio Florentino, Joannes XXII. Benedictus XI. & demum Paulus V. in Apostolicis litteris ad Melchisedech Patriarcham nuncupatum Catholicum, hujusmodi ritum permittere expresse renuerunt. Quinta & postrema, quia Lutherus hujusmodi Ritum probavit, & Calvinistæ eumdem observant in sua Cœna; et si Armenis permitteretur prædictus Ritus in Regno Poloniæ, Calvinistæ, qui in eo non pauci reperiuntur, Romanam Ecclesiam calumniarentur, quod scilicet mutaverit sententiam, & cum eis sentiat*. Et cum hac resolutione concordat Canon. 24. Concilii Carthaginensis III. sub Siricio Papa, & can. 1. 2. & 3. de Consecratione distinctione secunda.

Græcorum Ritus de commiscenda aqua calida in Calicem consecratum.

10. Apud Græcos diversus est ritus, qui juxta Sanctorum Basilii & Chrysostomi Liturgias apud Goar in notis ad Missam S. Joannis Chrysostomi n. 167. & Arcudium lib. 3. Concordiæ cap. 39. bis aquam infundunt in Calicem, semel ante

Mis-

Missam, cum seorsim in mensa parant, quæ ad Missam opus sunt, & Sacerdos lanceola panem transfigit dicens, *Unus militum lancea latus ejus aperuit, statimque exivit sanguis, & aqua*, interea dum Diaconus frigidam infundit in Calicem; iterum vero, cum consecratione facta Diaconus ante Communionem petit a Sacerdote ut calidam aquam benedicat, quam Sacerdos benedicit illis verbis, *Benedictus fervor Sanctorum jugiter nunc & semper & in sæcula sæculorum Amen*; cui Diaconus aquam interim calidam infundens in Calicem respondet, *Fervor fidei plenus Spiritu Sancto, Amen*. Quidam ex Theologis fuere, qui aut non crediderunt hunc Ritum a Græcis adhiberi, & si quidem adhibetur, Græcos erroris insimularunt; sed vir doctissimus Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 9. §. 4. ostendit, hanc esse Ecclesiæ Græcæ disciplinam, nec esse eam improbandam, nec unquam fuisse improbatam. Vicecomes de antiquis Missæ Ritibus lib. 2. cap. 20. via credit hunc esse Ecclesiæ Græcæ ritum; sed cum de eo testari videat Nicolaum Cabasilam, & Germanum Patriarcham, manus denique victas dat: mysticam vero quærit significationem, & ait morem hunc esse inductum, ut significetur, Spiritum Sanctum, qui igni comparatur, in hominum corda & mentem delabi. Et lib. 2. cap. 1. n. 7. idem Cardinalis addit, etiam in Latina Ecclesia Carthosianos, Fratres Prædicatores, Cistercienses juxta veterem consuetudinem, simul ac ad Altare accesserint, antequam Missam incipiant, vinum in Calicem infundere, & aquam miscere brevi quadam Oratione adhibita. Quod quidem faciunt, vel quod ad eas res tempus ante Missam putent accomodatius, vel ut plus temporis a commiatione ad consecrationem decurrat, quo aqua in vinum convertatur, & postea simul cum eo in Sanguinem; quod contendit Cardinalis Capisucchius controversia 1. §. 32. qua de re infra cap. 15. disputabimus.

De benedictione aquæ, antequam infundatur in Calicem. Ritus antiquus paullum ab eo, quo nunc utimur, diversus.

11. Sacerdos aquam benedicit antequam infundat in Calicem. Idem olim usurpabatur, sed diverso quodam modo. Neque enim aquam Sacerdos benedicebat, sed in Calicem ad modum Crucis infundebat, ut videre est in Ordine Romano apud Hittorpium, & in 3. Ordine Romano juxta monumenta, quæ affert Justinianus Chiapponus in dissertatione edita post Acta Canonizationis quatuor Sanctorum sub Clemente XI. pag. 278. Nunc vero Sacerdos non vinum, sed aquam, signo Crucis super eam producto, benedicit: non vinum, quod Christum significat, cui nulla opus est benedictio; aquam vero benedicit, quæ significat Populum, qui in hac vita, cum non sit ab omni peccato purus, benedictione indiget, ut advertit Durandus. Nulla vero fit aquæ benedictio in Missis Defunctorum propter alterutram earum rationum, quas affert Gavantus in Comment. ad Rubr. Missal. par. 2. tit. 7. *Sicuti in fine Missæ Defunctorum non benedicitur Populus, ita nec aqua, quæ eumdem Populum significat, ut diximus: vel aqua hoc loco significat Populum Purgatorii, qui jam est in gratia.*

Oratio in benedictione, & commixtione aquæ.

12. Oratio vero, *Deus qui humanæ substantiæ*, quam, ut modo dicebamus, recitat Sacerdos, cum aquam infundit in Calicem, ea continet verba, notatu sane dignissima, *da nobis per hujus aquæ & vini mysterium ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostræ fieri dignatus est particeps Jesus Christus Filius tuus Dominus noster*.

Mysterium ejus commixtionis ex D. Cypriano.

13. In ea vini & aquæ commiatione quodnam mysterium contineatur explicat D. Cyprianus epistola ad Cæcilium, cujus verba cum iis, quæ diximus, plane consentiunt. *Videmus in aqua Populum intelligi, in vino ostendi Sanguinem Christi. Quando autem in Calice aqua vino miscetur, Christo Populus adunatur, & Credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & conjungitur. Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini sic miscetur in Calice Domini, ut commixtio illa non possit ab invicem separari. Unde Ecclesiam, idest plebem in Ecclesia constitutam, fideliter in eo quod credidit perseverantem nulla res separare potuit a Christo.*

Alia ejusdem commixtionis mystica significatio.

14. Et quoniam mysticarum explicationum altera alteram non excludit, quidam per eam aquæ & vini commiationem putant, Incarnationis ostendi mysterium, in quo humana natura cum divina hypostatice juncta est; quam explicationem tueri videntur ipsius Orationis verba, quæ supra attulimus. Alii per eam commixtionem putant intelligi aquam & sanguinem, quæ defluxerunt a latere Christi; & sane Sacerdos juxta Ritum Ambrosianum celebrans Missam, & Carthusiani cum aquam infundunt in Calicem, non eam quam attulimus, sed hanc recitant Orationem: *De latere Christi exivit sanguis & aqua. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Amen.* Ea vero verba, quibus Sacerdos postulat, nos fieri divinæ consortes naturæ, *Ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostræ fieri dignatus est particeps*, ex secunda D. Petri epistola sunt desumta, ubi de Christo B. Apostulus: *Per quem*, inquit, *maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.*

De Oblatione Calicis.

15. Aqua in Calicem indita, atque oratione conveniente dicta, Sacerdos Calicem dextera apprehendit manu, eumque sublatum tenens, stans in medio altari, elevatis in Cœlum oculis, eam dicit Orationem, *Offerimus tibi Domine*: qua dicta, facit signum Crucis cum Calice super Corporale, & ipsum in medio ita post hostiam collocat, ut hostia media sit inter Sacerdotem & Calicem, quem palla tegit. Deinde se inclinans submissa voce ait: *In spiritu humilitatis* &c. Postea erectus, elevans oculos, manusque expandens, & statim jungens ante pectus ait: *Veni sanctificator* &c. & cum dicit *Benedic*, dextera manu super Hostiam & Calicem simul signum Crucis producit.

Duo quæstiones super Oratione Offerimus.

16. De Oratione *Offerimus tibi Domine* duo quæri solent: primum quid sit, quod Sacerdos in Hostiæ oblatione dicit *Offero*, ut liquet ex præfata Oratione, *Suscipe Sancte Pater*, & in oblatione Calicis dicit *Offerimus*: deinde, quid ea verba significent *Calicem salutaris*, cum in Calice nihil aliud quam vinum contineatur.

Cur in Oblatione Calicis Sacerdos dicat Offerimus, & non Offero, ut in oblatione Hostiæ.

17. Primam solvit quæstionem Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 9. num. 5. ubi ait, in oblatione Calicis idcirco dici, *Offerimus*, quod juxta Romanum Ritum olim in Missa solemni Sacerdos simul eam Orationem recitabat cum Diacono, qui vinum in Calicem infuderat, & sanguinem populo olim ministrabat; eumdem vero ritum, qui ad Missam solemnem pertineret, in Missa privata retentum; quam solutionem amplectitur etiam Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 844.

Explicantur verba, Calicem salutaris.

18. Alteram difficultatem diluit Bellarminus tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 17. qui animadvertit, non dici *Calicem salutarem*, sed *Calicem salutaris*, idest Calicem Christi, qui instituit, ut Calix ille offerretur & consecraretur. Illud etiam addit, quod etiamsi diceretur *Calicem salutarem*, tamen vera esset eorum verborum sententia, quæ referenda essent non ad præsentem Calicis statum, sed ad eum, quo redigendus est per Consecrationem. Uno verbo, quo sensu in Oratione, *Suscipe Sancte Pater*, dicit Sacerdos,

hanc

hanc immaculatam Hostiam, eodem sensu in Oratione *Offerimus* dicit *Calicem salutaris*, ut etiam observavit Ponget loco cit.

19. Quod Calix palla cooperiatur, id omni caret mysterio: ea enim cautio est, ne quid extrinsecus in Calicem decidat, ut post Micrologum observat Gavantus in Comment. ad Rubric. Missalis. Quod autem ad illud attinet, quod Sacerdos inter se & Calicem recta Hostiam collocat, scire oportet Græcos Panem & Vinum, seu Hostiam & Calicem ita locare, ut lineam rectam a latere ad latus efficiant; quod diu etiam retinuit Romana Ecclesia; scribit enim Micrologus cap. 10. *Ita juxta Romanum Ordinem in Altari componenda sunt, ut Oblata in Corporali posita, Calix ad dexterum latus Oblatæ ponatur, quasi sanguinem Domini suscepturus; quem de latere Dominico profluxisse credimus.* In Annalibus Wadingi exstat epistola B. Joannis Parmensis Ordinis Minorum VII. Generalis, qui obiit anno 1289. ideoque multos post Micrologum annos, in qua jubet Fratres Provinciæ Etruriæ juxta Ritum Romanæ Ecclesiæ locare Hostiam ad sinistram Sacerdotis manum, & Calicem ad ipsius dexteram. Et Le Brun tom. 1. pag. 318. putat Ritum collocandi Hostiam recta inter Sacerdotem, & Calicem usurpari cœpisse anno 1485.

De reliquis Orationibus quæ dicuntur post Offertorium.

20. Denique earum, de quibus dicendum restat, Orationum, *In spiritu humilitatis*, & *Veni Sanctificator*, prima est in Missali Mozarabico, & in omnibus Missalibus tum vetustis tum recentioribus; altera itidem vetustissima est. Prima desumta est ex Oratione trium Puerorum qui Babylone in ignem conjecti sunt, Danielis c. 3. *In animo contrito & spiritu humilitatis suscipiamur: sicut in holocausto arietum & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, quoniam non est confusio confidentibus in te; & nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam. Ne confundas nos, sed fac nobiscum juxta mansuetudinem tuam & secundum multitudinem misericordiæ tuæ.* Quod vero attinet ad alteram illam Orationem, *Veni sanctificator*, supervacaneum est monere, propter ea verba, *Omnipotens æterne Deus*, directam illam videri ad Patrem, seu indiscriminatim ad tres Personas, quæ sunt unus Deus; revera autem ad Spiritum Sanctum dirigi: quapropter in aliquibus Ecclesiis Galliæ olim recitabatur hymnus *Veni Creator Spiritus*, vel *Veni Sancte Spiritus, reple &c.* & in Missa Mozarabica dicitur *Veni Sancte Spiritus sanctificator*. Consonant veteres Liturgiæ Ecclesiæ Græcæ & Latinæ: in iis enim petitur, ut ignis Spiritus Sancti delabatur, absumatque panem & vinum, & in Corpus & Sanguinem Christi convertat: quo quidem nobis declaratur, quemadmodum Christi Corpus Spiritus Sancti opera in Virginali B. Mariæ utero formatum fuit, ita per eundem Spiritum Sanctum confici super Altare. Hoc argumentum egregie tractavit Bossuetus in *explicat. quarumdam difficultatum, quæ in Missæ Orationibus occurrunt* cap. 5. & 6.

Filium tantum & Spiritum Sanctum Ecclesia invitat, ut e Cœlo delabantur.

21. Id vero etiam apertius intelligitur ex illo verbo *Veni*; nam juxta sacrarum Scripturarum idiotismum duas tantum Personas, Filium scilicet & Spiritum Sanctum invitat Ecclesia, ut delabantur e Cœlo. Cum vero suam dirigit orationem ad Patrem, non dicit *Veni*, sed *Mitte Spiritum tuum*, vel *Mitte nobis Redemptorem*, *Mitte agnum, qui tollit peccata mundi*. Quamobrem cum Oratio *Veni Sanctificator*, non possit intelligi de Filio, pro quo fit deprecatio, sequitur, intelligendam esse de Spiritu Sancto, etiamsi in Oratione sit verbum illud *Omnipotens*. Spiritus enim Sanctus Deus est, & æternus item ut Pater & Filius. Videatur Le Brun tom. 1. pag. 329. & seq.

C A P U T XI.

De ablutione manuum usque ad Canonem.

De ablutione manuum ex S. Cyrillo, & D. Thoma.

1. Dicta Oratione *Veni sanctificator*, Sacerdos a medio Altari se confert ad cornu Epistolæ, & Ministro aquam fundente, lavat manus, idest extremitates digitorum pollicis & indicis dicens Psalmum *Lavabo inter innocentes* cum *Gloria Patri*, qui tamen versus in Missis Defunctorum, & a Dominica Passionis usque ad Sabbatum Sanctum omittitur. De hoc ritu loquitur S. Cyrillus in Catech. Mystag. 5. *Vidistis igitur*, inquit, *Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti, & illis, qui circum Altare Dei stabant, Presbyteris. Num ideo prorsus dabat, ut sordes corporis abluerentur? Nequaquam. Nec enim adeo sordibus corporis fœdati in Ecclesiam ingredi solemus: sed illa manuum Ablutio symbolum est, oportere vos a peccatis omnibus & iniquitatibus mundari. Cum enim per manus designentur actiones, lavare certe easdem munditiem & puritatem operum significat. Nonne audistis David mysteria tractantem ista, & dicentem: Lavabo inter innocentes manus meas, & circumdabo Altare tuum Domine? Itaque manus abluere est symbolum, non obnoxium esse peccatis.* D. Thomas 3. part. quæst. 83. art. 5. *ad primum* binas hujus Ablutionis rationes affert, quarum altera ab ipsa rei natura proficiscitur, & ad munditiam pertinet; altera moralis, quæ eadem est, quam dudum ex Sancto Cyrillo attulimus. Verba S. Doctoris, quibus respondet ad eam quæstionem, cur Sacerdos in Missa manus lavet, sunt quæ sequuntur. *Primo quidem quia aliqua pretiosa tractare non consuevimus nisi manibus ablutis; unde indecens videtur, quod ad tantum Sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo, propter significationem, quia ut Dionysius dicit, extremitatum Ablutio significat emundationem etiam a minimis peccatis secundum illud Joannis cap. 13. Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet: & talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc Sacramentum.* Eadem scribit Titelmanus Exposit. Myster. Missæ cap. 34. *Manus*, inquit, *abluit* (Sacerdos) *quanquam alioqui in principio ante Altaris accessum mundatum se fuisse optime sciat, ut si forte interim ullam undecumque maculam contraxisset, abluatur hac ablutione, priusquam ad sacrosancta in manibus tenenda mysteria accedat; significans hoc ipsa, si qua forsitan per humanæ fragilitatis miseriam hucusque vanitatum phantasmata mentem maculaverint, ut vel nunc omni attentione abjiciantur, & quasi novam cordis assumamus munditiam.* De duplici manuum antiqua Ablutione, altera ante Offertorium, altera post Incensum, quarum nunc in Missis cantatis retinetur secunda, postquam Sacerdos incensavit Altare, & incensatus est a Diacono, fuse agit Vertus tom. 4. pag. 174. & seq.

Solvitur quædam difficultas super Psalmo, Lavabo.

2. Psalmus *Lavabo* huic actioni aptissime convenit: & quamquam in quibusdam Ecclesiis quidam ejus versiculi duntaxat recitentur, tamen in Missali Romano Psalmus ille integer exhibetur; quod congruit cum Liturgiis S. Chrysostomi & S. Basilii. Excitarunt nonnulli de ritu hujus Psalmi difficultatem, quomodo scilicet Sacerdos recitet versiculum illum *Ego autem in innocentia mea ingressus sum*; quod sane absonum esse videtur a Christiana humilitate, quæ nostris oculis nosmetipsos despiciendos proponit, nosque metu & pudore

dore perfundit. Difficultatem hanc movet Le Brun tom. 1. pag. 351. & seq. qui probe observat, eodem tempore Sacerdotem, quo innocentiam suam ex animi sui conscientia verbis illis declarat, fateri, sibi opus esse Redemptoris manu & misericordia; *Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei*; nec peccandi timore caret, nisi Deus præsto sit: *Ne perdas cum impiis Deus animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam*: quibus sensibus Christiana continetur humilitas, de qua ad hoc exemplum fuse egimus lib. 3. de Canonizat. Sanctor. cap. 40. Desinit Psalmus ex more in *Gloria Patri*, qui versus in Missis, quas innuimus, ideo omittitur, quod indicium faciat lætitiæ, quæ abest ab iis Missis, quibus luctuosæ continentur Cæremoniæ, ut observat Meratus tom. 1. par. 1. pag. 498.

Adnotationes ad Orationem, Suscipe Sancta Trinitas. 3. Sacerdos extergit manus, iisque ante pectus junctis ad medium Altare redit, ubi, elevatis ad Deum oculis, statimque demissis, paullulum se inclinans dicit Orationem, *Suscipe Sancta Trinitas*. Ne longius quam par est a proposito digrediamur, in hac Oratione, *Suscipe Sancta Trinitas*, quædam adnotabimus. Innuisse tamen juvat manus junctas & corporis inclinationes, de quibus hic & alibi mentionem faciemus, humilitatem Sacerdotis exprimere, & Christi obedientiam significare juxta doctrinam D. Thomæ loco cit. *in responsione ad quintum: Quod autem manus interdum jungit, & se inclinat, est suppliciter & humiliter orantis, & designat humilitatem & obedientiam Christi, ex qua passus est.*

Ea Oratio incertum cujus sit antiquitatis. 4. Scribit Cardinalis Bona lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 9. n. 6. se nescire, quam vetus sit oratio *Suscipe Sancta Trinitas*. Micrologus qui vivebat XI. sæculo cap. 11. ait, hanc Orationem neque in Liturgiis Gallicanis scriptam, recitari tantum a Presbyteris ex consuetudine: *Deinde inclinatus ante Altare dicat hanc Orationem, non ex aliquo Ordine, sed ex Ecclesiastica consuetudine*. Hujus tamen Orationis substantia reperitur in Græcis Liturgiis, in Missali Ambrosiano, & in pluribus aliis Missalibus & Sacramentariis, quæ Micrologo sunt antiquiora. Carthusiani eam non recitant, quod indicium facit sæculo XI. cum eorum Ordo sumsit exordium, nondum in Ecclesia Gratianopolitana, unde Missale acceperunt, eam Orationem in Missa adhibitam. Eam vero recitant Fratres Prædicatores, sed in breviorem formam redactam. Diximus, Sacerdotem ante Orationem, *Suscipe Sancta Trinitas*, jam fecisse Oblationem panis cum oratione *Suscipe Sancte Pater*, & Oblationem vini cum Oratione *Offerimus tibi Domine Calicem*, ac deinde offerre iterum panem & vinum conjunctim cum Oratione *Suscipe Sancta Trinitas*. Olim Gallicana Ecclesia non offerebat disjunctim panem & vinum, sed utrumque simul cum Oratione *Suscipe Sancta Trinitas*, atque hunc adhibent Ritum etiam nunc Carmelitæ, & Fratres Prædicatores. Verum Ritus, quo utitur Romana Ecclesia, offerendi primum separatim panem & vinum, ac deinde utrumque simul, omnino consentit cum Ritu Ambrosiano. Quidam vero existimant, quam nunc Sacerdos offerendo panem recitat Orationem *Suscipe Sancte Pater*, eam olim non ipsum Sacerdotem, sed Populum recitare consuevisse, cum Sacerdoti panem consecrandum offerebat: postquam autem mos ille exolevit apud Populum offerendi panem, Sacerdotem subinde cœpisse eam dicere nomine Populi. Vide Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 846.

Cur mentio fiat in ea Oratione Pas- 5. In eadem Oratione mentio fit de Passione, Resurrectione & Ascensione Domini Nostri Jesu Christi: *Suscipe Sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam Passionis, Resurrectionis, & Ascensionis Jesu Christi Domini nostri*, idque ut totum exprimatur Christi Sacrificium. *-sionis, Resurrectionis, & Ascensionis Jesu Christi.* In Sacrificiis Judaicis mactanda victima eligebatur, atque per ejusmodi electionem quasi sanctificata censebatur, & a profano usu semota: in Incarnatione itidem victima selecta fuit, & sanctificata; humana enim electa fuit Christi natura, eaque cum natura divina hypostatice conjuncta, ac per eam unionem constituta fuit victima digna, quæ Deo sacrificaretur. In iisdem Judæorum sacrificiis victimam Sacerdos offerebat antequam mactaret: primam itidem victimæ oblationem ante ejus immolationem fecit Christus in momento nativitatis suæ: *Ingrediens enim mundum dicit: Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio ut faciam, Deus, voluntatem tuam*: Verba sunt Apostoli ad Hæbræos cap. 10. In sacrificiis Judaicis sacrificabatur victima, ejusque sanguis circum Altare spargebatur: in Lege nova nostra fuit victima mactata in Cruce, ubi se ipse Christus obtulit Patri in nostrorum expiationem peccatorum, suumque sanguinem fudit circum altare, cum sacrum ejus latus lancea transfixum est. In sacrificiis Judaicis victima incendebatur super altare holocaustorum, ut quicquid in ea vitii esset, flammis absumeretur, & fumus ad Cœlum tolleretur *in odorem suavitatis*, ut sacra Scriptura loquitur. In nova Lege consumpta fuit victima in Christi Resurrectione & Ascensione. Nam in Resurrectione absorptum fuit in Christo, *quod mortale est a vita*, ut ait Apostolus 2. Epist. ad Corinthios, absumptumque fuit quicquid inesse poterat corruptibile; & in Ascensione victima a Deo accepta in odorem suavitatis, & ad ejus dexteram fuit collocata. Denique in sacrificiis Judaicis Populus partem victimæ comedebat; & in die Pentecostes Populus *communicavit victimæ*, ut Scriptores loquuntur; nam Discipuli Christi Domini tunc cum eo sunt concorporati, eique tanquam membra capiti juxta verba Apostoli adhæserunt.

6. Quapropter in hac Oratione Ecclesia Græca de Incarnatione, de Nativitate, de Passione, de Resurrectione, de Ascensione, deque Spiritus S. adventu mentionem facit. Quod si nunc Romana Ecclesia in eadem Oratione Passionem, Resurrectionem, & Ascensionem solum commemorat, in causa illud est, quod in tribus hisce mysteriis, quæ sunt præcipuæ Sacrificii partes, optime repræsentantur immolatio victimæ & consumptio. *Cur Romana Ecclesia tria illa tantum mysteria commemorat, & non plura, ut Ecclesia Græca.*

7. Oratio *Suscipe Sancta Trinitas* ad SS. Trinitatem dirigitur. Quatuor primis Ecclesiæ sæculis omnes Orationes ad Deum Patrem dirigebantur: *Ut in Altari semper ad Patrem dirigatur Oratio*; verba sunt Concilii Carthaginensis Tertii can. 23. Noverant profecto Fideles, Patrem non adorari, quin Filius item adoretur & Spiritus Sanctus; sed gravi quidem causa a Sanctissima Trinitate nominanda abstinebant, veriti ne, quam Christiani reprobabant Deorum multitudinem, sibi exprobrarent ii, qui trium Personarum Mysterium ignorabant, ut bene advertit Florus Lugdunensis *Tractatu de actione Missæ*. Illo autem sublato metu, nihil vetita est Ecclesia tum Latina, tum Græca in offerendo Sacrificio dicere *Suscipe Sancta Trinitas*. In eadem Oratione Sacerdos Sanctissimam Trinitatem deprecatur, oblationem ut accipiat in honorem B. Mariæ Virginis, S. Joannis Baptistæ, Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, Sanctorum quorum Reliquiæ conditæ sunt in Altari, & omnium aliorum San- *Cur primis quatuor sæculis non ad Trinitatem, sed ad Patrem Orationes dirigerentur.* *Cur dicatur: In honorem B. Mariæ V. &c. Explicantur illa: Ut illis proficiat ad honorem &c.*

cto-

ctorum, *ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem*; quidquid enim honoris & gloriæ adepti sunt Sancti, id omne vi Sacrificii Christi sunt consequuti, & Christi honor & gloria diffunditur in Sanctos, qui sunt membra viventia cum eo veluti cum capite conjuncta; nec quisquam Catholicus negaverit, Sacrificium Missæ maximam Jesu Christo parere gloriam, ut abunde nostri ostendunt Theologi, quorum doctrinam a nobis hic in compendium collatam fuse explicavit Pouget Instit. Catholicar. loc. cit. pag. 846. & seq. & Le Brun tom. 1. pag. 158. & seq.

De Oratione, Orate Fratres.

8. Post Orationem *Suscipe Sancta Trinitas*, Sacerdos osculatur Altare, & ad Populum conversus dicit *Orate Fratres*, & submissa voce prosequitur, *ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem Omnipotentem*. Non absimili Oratione respondet Minister Deum deprecans, ut Sacrificium suscipiat ad laudem & honorem nominis sui, & ad nostram & Ecclesiæ universæ utilitatem. Deinde Sacerdos in gyrum vertitur ad eam partem ubi est Missale; ita ut circulum describat, & in medio Altari remaneat, ac submissa voce dicit *Amen*; subinde dicit *Oremus*, & Orationes prosequitur, quæ dicuntur *Secretæ*.

Christiani veteres Fratres se appellabant. Oratio illa, fatrem ejus substantia est S. Leonis I.

9. Ad illa verba, *Orate Fratres*, notandum, Christianos olim invicem se fratres appellare consuevisse. Quia vero Ethnici, ut morum suorum tegerent fœditatem, sacris hisce nominibus abutebantur, idcirco Cæcilius apud Minucium Felicem Christianis ea nomina fratris & sororis exprobravit, quasi argumenta essent prostratæ apud Christianos pudicitiæ, cui ad hunc modum respondit Octavius: *Sic nos quod invidetis Fratres vocamus, ut unius Dei parentis homines, ut consortes Fidei, ut spei coheredes*. Legendus Kortholtus in tractatu *de Calumniis Paganorum in veteres Christianos sparsis* pag. 168. ubi erudite hoc tractat argumentum. Eam Orationem, *Orate Fratres*, Radulphus Proposit. 23. S. Leoni I. tribuit; quod admitti potest, si de verborum loquitur forma, qua hodie utimur, nam totius sententiæ substantia reperitur in Liturgiis Sanctorum Marci & Jacobi, ut advertit Meratus tom. 1. par. 1. pag. 500. n. 31.

De Orationibus quæ dicuntur Secretæ. Ratio ejus nominis.

10. Orationes secretæ in quibusdam Missalibus appellantur *Orationes super Oblata*. Diu tamen est, cum vocantur *Secretæ*, ut a ceteris Orationibus distinguantur, quæ dicendæ sunt *clara voce ita audientibus accommodata, ut quæ legantur, intelligant*. Secretæ enim submissa voce a Sacerdote sunt recitandæ: *Quæ secreto dicenda sunt, ita pronuntiet, ut & ipsemet se audiat, & a circumstantibus non audiatur*; verba sunt Rubricæ in Missali Romano. Bossuetus in explicat. quarumdam Orationum Missæ cap. 2. magis ut quid suspicaretur aperiret, quam quod ita existimaret, scripsit vocem *Secreta* idem esse ac *Secretio*. Satis id fuit Novatoribus, quo triumpharent, & adversus apertissimum Tridentinii Concilii Decretum ita tuerent, Secretas & Canonem Missæ clara esse voce recitanda. Sed hac de re inferius sermonem habebimus.

Mens Ecclesiæ in Orationibus secretis.

11. Quæ sit Ecclesiæ mens in his Orationibus, pulcre declaratur in Secreta Missæ in Dominica quinta post Pentecostem hisce verbis concepta: *Propitiare Domine supplicationibus nostris, & has oblationes famulorum tuorum benignus assume, ut quod singuli obtulerunt ad honorem nominis tui, cunctis proficiat ad salutem*.

De clausula, Per omnia secula seculorum &c. aut post

12. Sacerdos ubi ad postremæ Orationis secretæ finem pervenit, vocem tollit, & dicit: *Per omnia secula seculorum*, quæ verba ad Orationes

Lamb. Miss.

Secretæ finiuntur clara voce.

pertinent, quæ jam recitatæ sunt; atque ea clausula, *Per omnia secula seculorum*, idcirco dicitur clara voce, ut Populus respondeat *Amen*, & Orationes a Sacerdote recitatas confirmet, ut post Micrologum cap. 7. observat Cardinalis Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 17. §. *de Præfatione*. Sequitur deinde Præfatio, ad quam plura adnotabimus.

De Præfatione. In aliquibus Liturgiis dicitur Inlatio, in quibusdam aliis etiam Contestatio.

13. Primo, Præfatio ex eo etymologiam trahit, quod sacro præeat Canoni, ac præparatio quædam sit ad Sacrificium, ut probe observat Durandus lib. 4. cap. 33. atque id ipsum confirmat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 25. *Præfatio est Oratio, seu gratiarum actio, quæ Canoni præmittitur, qua disponitur Sacerdos & Populus ad tremendorum mysteriorum confectionem*. In Missali Mozarabico appellatur *Inlatio*; nam ex Fidelium verbis Sacerdos infert, dignum & justum esse Deo gratias agere, illaudare, & magnificare, ut advertit Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 10. n. 2. ac ob eandem rationem Præfatio appellatur *Contestatio* in Sacramentario Gallicano edito a Mabillonio tom. 1. Itiner. Italici.

Præfatio in Missa est Apostolicorum temporum. Quasdam Præfationes composuit S. Gelasius.

14. Secundo, Walfridus Strabo cap. 22. se nescire ait, quis Præfationis fuerit auctor: *Præfationem actionis, quæ Populi affectus ad gratiarum actiones incitatur, ac deinde humanæ vocis supplicatio cælestium virtutum laudibus admitti deposcitur, quis primus ordinaverit, nobis ignotum est*. In libro Pontificali tribuitur hæc Oratio S. Gelasio I. *Fecit Sacramentorum Præfationes & Orationes cauto sermone*. Quod tamen Gavantus, Cardinalis Bona, Meratus, aliique melioris notæ Viri docti ita intelligunt, ut quasdam quidem earum composuerit, non tamen primus hanc Orationem in Missam introduxerit; ejus enim mentio fit in Liturgia S. Jacobi, & in operibus S. Cypriani, & S. Cyrilli, qui S. Gelasio sunt antiquiores; quamobrem docet Præfationis institutionem vel Sanctis Apostolis, vel Apostolicorum temporum viris esse tribuendam.

Cur in Præfatione Sacerdos non dicens, Dominus vobiscum, conversus ad Populum.

15. Tertio, incipit Præfatio ex salutatione ad populum *Dominus vobiscum*; neque tamen Sacerdos se convertit ad Populum; vel quia cum dixit *Orate fratres*, quodammodo Populum dimiserit; vel quia ante Præfationem juxta Liturgias Sanctorum Jacobi, Basilii, & Chrisostomi Sanctuarium claudebatur, & circum Altare velum oppandebatur; ideoque nihil in illa salutatione opus erat, ut se Sacerdos converteret ad Populum, quem videre non poterat, ut observat Le Brun tom. 1. pag. 386.

Novem sunt Præfationes. Multo plures habent Ambrosiani, & Mozarabes.

16. Quarto, novem sunt Præfationes juxta ea, quæ Pelagius II. Pontifex scripsit ad Episcopos Germaniæ & Galliæ; prima de Nativitate Domini, secunda de Epiphania, tertia de Quadragesima, quarta de Cruce, quinta de Paschate, sexta de Ascensione, septima de Pentecoste, octava de SS. Trinitate, nona de Apostolis, ut videre est in Canone *Invenimus*, *de Consecratione dist.* 1., quibus Urbanus II. aliam addidit in Concilio Placentino, quæ est de B. Virgine, ut refertur in Canone *Sanctorum* §. finali distinct. 70. De hac Pelagii II. Epistola, genuinane illa sit an spuria, vehementer dubitat Pagius in vita Pelagii II. n. 17. & ante eum dubitaverat etiam Card. Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 10. n. 3. Causas dubitandi si quis scire cupiat, adeat illos Auctores loc. cit, & Meratum tom. 1. par. 1. pag. 230. n. 6. Illud certissimum est, in Missalibus post annum 1200. editis novem illas duntaxat Præfationes reperiri, quas recenset Decretum Pelagii II. quibus deinde addita est Præfatio communis, quæ vetustissi-

G ma

ma est, & Gelasio vel Gregorio Magno tribuitur, & Præfatio de B. Virgine ubi supra relata; ita ut undecim sint Præfationes omnes, quibus utitur Romana Ecclesia. Græci unam tantum Præfationem in omnibus Missis adhibent. Mozarabes Præfationes habent proprias, in quibus vel Festivitatis, quæ celebratur, Mysterium, vel cujus Sancti in honorem solemnitas agitur, merita commemorantur. Plurimæ Præfationes sunt in Ritu Ambrosiano, suis quibusque Festivitatibus, temporibus & Sanctis primi Ordinis propriæ. Has recognosci & emendari jussit S. Carolus Borromæus Cardinalis & Episcopus Mediolanensis, qui ad eam rem Galesinii aliorumque doctorum virorum operam adhibuit. Easdem emendavit etiam Fridericus Cardinalis Borromæus S. Caroli agnatus, Archiepiscopus itidem Mediolanensis, ut videre est apud Septalam Episcopum Dertonensem de Missa pag. 169.

Initium Præfationis, Sursum corda, vetustissimum.

17. Quinto, Præfationes omnes incipiunt per hæc verba, *Sursum corda*; quibus respondet Minister *Habemus ad Dominum*. Vetustissimum est ejusmodi initium. Ea enim verba habentur in Liturgiis Sanctorum Jacobi, Basilii, & Chrysostomi. De iis loquitur D. Aug. serm. 217. edit. Benedictinæ: *Tenetis Sacramenta ordine suo. Primo post Orationem admonemini sursam habere cor. Ideo enim cum dicitur, Sursum cor, respondetis: Habemus ad Dominum. Sequitur Episcopus vel Presbyter qui offert, & dicit, Gratias agamus Domino Deo nostro; & vos attestamini, Dignum & justum est*. Et S. Cyprianus de Dominica Oratione pulchre eorum verborum significationem explicat: *Sacerdos ante Orationem Præfatione præmissa parat Fratrum mentes dicendo, Sursum corda; ut dum respondet Plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se quam Dominum cogitare debere*. Cum iis consonat S. Cyrillus Catech. 5. Mystagog.

Refelluntur calumniæ Hæreticorum.

Dissertatio quædam Lipsiæ edita fuit cui titulus: *Formula veteris Ecclesiæ excitatoria ad devotionem Sursum corda*, quam die 28. Octobr. ann. 1704. in Lipsiensi Academia propugnavit quidam Zurnerus Præsidente Adamo Rechembergio, qui duo sunt hæreticarum partium homines; ea dissertatio tom. 318. Miscellaneorum continetur in Bibliotheca Dominici Cardinalis Passionei; atque in §. 26. more suo putidam fœdamque Romanæ Ecclesiæ calumniam affingunt, qui dicunt mentis elevationem apud nos mutatam in Hostiæ & Calicis elevationem: *Occurrunt hic nobis Pontificii, qui in veteri Ecclesia Catholica requisitam in Eucharistia elevationem mentis trasmutarunt in elevationem Symbolorum Eucharisticorum, hoc est Panis & Vini consecrati, ut certo quodam Ritu a Populo Panis consecratus adoretur*. Hic nos de Hostiæ & Calicis elevatione non loquimur, qui de ea suo disputabimus loco. Dicimus vero simul cum eo Ritu & cum adoratione, quæ Pani & Vino consecratis præsertim in eorum elevatione debetur, adhuc apud nos in usu esse formulam *Sursum corda*; Fidelibusque item ut antea inculcatur, ut iis verbis excitati suam ad Deum mentem sustollant. Videatur Auctor de optima audiendæ Missæ ratione secundæ edit. Parisien. ann. 1681. pag. 300. Auctor Tractat. de Missa Divinisque Officiis. edit. Parisien. ann. 1714. pag. 95. & seq. Balthassarrus Soc. Jesu in Liturgia illustrata par. 2. cap. 2. ceterique omnes Catholici qui de Missa scripserunt.

De Hymno Sanctus, Sanctus &c.

18. Sexto, Præfationes omnes in illum desinunt Hymnum, quem Græci triumphalem, nos Angelicum appellamus *Sanctus*, *Sanctus &c.* Isaias enim cap. 6. vidisse se ait *Dominum sedentem super solium excelsum*, & Seraphim audisse canentes, *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus Dominus Deus exercituum. Plena est omnis terra gloria ejus*. Ea enim sunt in Præfationibus: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, *Hosanna in excelsis*, quæ turbæ cecinerunt cum Christus Jesus ante Passionem suam solemniter ingressus est Hierosolymam, ut apud Matthæum cap. 21. Nos alibi sermonem habuimus de Trisagio *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus immortalis*, quod idem non est cum hymno triumphali seu Angelico de quo modo loquuti sumus, ut bene observat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 10. & Juveninus de Sacram. dissert. 5. q. 8. de Euchar. Sacrif. cap. 7. §. 3. ait, hymnum *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus Dominus Deus Sabaoth* in omnibus haberi Liturgiis tum Latinis tum Græcis; & Trisagium *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus immortalis* quotidie Græcos canere in principio Liturgiæ, Latinos vero illud adhibere Feria tantum sexta in Parasceve.

De pulsanda campanula ad illa verba Sanctus, Sanctus Dominus.

19. Postremo, Sacerdos cum ad illa Præfationis verba pervenit *Sanctus*, *Sanctus &c.* manus hactenus sublatas & extensas jungit ante pectus, & reliqua Præfationis verba voce non ita elata prosequitur, cum interea Minister Campanulam pulsat; denique Sacerdos cum dicit, *Benedictus qui venit in nomine Domini*, *&c.* se erigit, sibique a fronte ad pectus Crucis signum producit. Hæc omnia ex Rubrica Missalis. De pulsanda campanula sermonem habebimus, cum de elevatione Hostiæ disseremus. Quod autem pulsatur cum dicitur *Sanctus*, *Sanctus*, Macrus verbo *Campana* ait id per abusum fieri; non enim pulsari in privato Palatii Apostolici sacello, cum Papa privatam Missam celebrat, vel privatæ Missæ adest. Quod si verum esset, per abusum etiam dicendum esset pulsari campanulam ad elevationem Hostiæ; nam in sacello Pontificio ne ad elevationem quidem Hostiæ pulsatur. Quamobrem concludendum, Ritum pulsandi Campanulam ad elevationem Sacramenti adhiberi cœptum etiam ad ea verba, *Sanctus*, *Sanctus &c.* ad excitandos adstantium animos ad devotionem; hujus consuetudinis originem nobis esse adhuc incompertam; ac retinendum hunc ritum ubi jam viget; in sacris enim Ritibus variatione nihil perniciosius.

CAPUT XII.

De Canone Missæ.

Canon est firma regula, juxta quam fit novæ Legis sacrificium. Varia ejus nomina apud Patres, & veteres Scriptores.

1. CAnon idem valet ac Regula: ea utitur voce Ecclesia ut significet, Canonem Missæ esse firmam regulam, juxta quam novi Testamenti Sacrificium est celebrandum. Canonem S. Gregorius *Precem*, Vigilius *Textum Canonicæ Precis*, S. Cyprianus *Orationem*, Walfridus & alii *Actionem* appellant; quod in eo Sacramenta Domini conficiantur: quamobrem in Canone ad Orationem *Communicantes* appositus est titulus *infra Actionem*, seu *intra Actionem*, quemadmodum in quibusdam legitur codicibus, quod idem significet, non quidem juxta regulas Grammaticæ, sed juxta idiotismum, quem adoptarunt quidam Ecclesiasticorum librorum Scriptores: dicunt enim *infra Octavam*, quod sit intra Octavam; & in quibusdam Rubricis antiquorum Missalium legitur vinum *infra Calicem* infundendum, hoc est intra Calicem, & hostiam ponendam *infra Patenam*, hoc est in Patena, quod observat Le Brun tom. 1. pag. 433. Modo diximus a Walfrido Canonem appellari *Actionem*; cujus ea verba sunt ex cap. 22. *de Rebus*

Eccle-

Ecclesiasticis: Actio dicitur ipse Canon, quia in eo Sacramenta Dominica conficiuntur. Canon vero eadem Actio nominatur, quia in ea est legitima & regularis Sacramentorum confectio. Et consentiunt Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 12. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 11. n. 1. Le Brun. tom. 1. pag. 407. Tournely de Euchariſt. tom. 2. pag. 432. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 236.

Quibus Auctoribus Canon tribuatur.

2. Incipit Canon Missæ ab ea Oratione, *Te igitur Clementissime Pater*, qui Canon submissa voce dicitur usque ad Orationem Dominicalem, quam Sacerdos elata voce recitat. Auctor Canonis a quibusdam ponitur Gelasius I. Alii Canonem tribuunt Musæo Massiliensi Presbytero, nonnulli etiam Voconio Episcopo Castellanensi in Mauritania: hi enim omnes teste Gennadio libros de re Sacramentaria conscripserunt. Anonymus 12. sæculi Scriptor, ejus Tractatus Auctor de Scriptoribus Ecclesiasticis, quem Fabricius edidit in Bibliotheca Ecclesiastica tom. 2. pag. 143. Canonem Missæ scriptum putat a S. Clemente Alexandrino. Testimonium denique celebre est S. Gregorii lib. 7. Ep. 64. nunc lib. 9. Ep. 12. qui Canonem dicit a Scholastico quodam esse compositum.

De Scholastico, cui Canonem tribuit S. Gregorius Magnus. An illud nomen proprium sit, an vero appellativum.

3. Atque hic magnæ illi controversiæ locus esse potest, an Scholasticus nomen sit cujusdam Viri proprium, an vero appellativum, & significet doctum & litteratum hominem; & num S. Gregorius totum Canonem, an quamdam solum Orationem Scholastico illi tribuerit.

Scholastici olim appellabantur viri litteris eruditi.

4. Serapion vir doctissimus ob ingenii magnitudinem apud Hieronymum lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis* Scholasticus appellatur. Gennadius in Catal. *Scriptorum Ecclesiasticorum* Prosperum vocat *Sermone Scholasticum*, id est eloquentia & eruditione clarum. Honorius etiam in *Catalogo Scriptorum* scribit, Alcuinum fuisse *officio Scholasticum*. D. Gregorius M. lib. 10. ep. 2. Matthæum quemdam clarissimum virum *Scholasticum* vocat. In eodem significatu Scholastici nomen accipit S. Augustinus in Psalm. 44. Ac Scholastici quidem olim erant illi Presbyteri doctrina & eruditione clari, qui, ut Pantænus, Clemens Alexandrinus, & Origines, Christianorum scholas regebant, in quibus ii erudiebantur qui a Judaica Religione, vel Idolorum cultu ad Christi fidem commigrabant. Et Severus Sulpitius Dialogo 2. dicit, *vos Scholastici*, pro *vos Sapientes*; idemque S. Gregorius lib. 10. epist. 2. doctum quemdam virum collaudans *virum clarissimum Scholasticum* vocat.

An S. Gregorius Magnus Scholastico tribuat totum Canonem, an vero Orationem aliquam ex iis, quæ in Canone continentur.

5. Atque hæc sunt, quæ proferunt ii, qui putant S. Gregorium nomine Scholastici, non hominem quemdam intellexisse, cui nomen illud proprium inditum esset, sed virum litteris eruditum, qui Canonem scripserit. Contra ii qui existimant S. Pontificem de homine loquutum, cujus proprium esset nomen Scholastici, provocant ad ejus Epistolam 54. lib. 2. & ad Epistolam 14. lib. 9. ubi nomen Scholastici est nomen hominis proprium. Quod vero ad illud attinet, an S. Gregorius Scholastico, quem vel de nomine suo, vel propter ejus doctrinam ita appellat, dum Canonem tribuit, totum Canonem intelligat, an vero Orationem aliquam earum, quæ sunt in Canone, Maldonatus in Censura quadam apud Le Brun tom. 2. differtat. art. 2. n. 9. putat, S. Gregorium non de ipso integro Canone, sed de oratione quadam eo injecta loquutum esse; incredibile enim sibi videri ait, privatum hominem tantum sibi tribuisse auctoritatis, ut Canonem integrum Missæ ab universali Ecclesia recitandum componeret. Huic sententiæ refragatur Cardinalis Bona Rer. Liturgic. loc. cit. num. 2. *Jacobus Jansonius in suis Liturgicis lib. 3. cap. 10. per precem, quam Gregorius ait a Scholastico compositam, non putat Canonem intelligi debere, sed aliquam Orationem Actioni Missæ insertam. Revera tamen de Canone ibi Gregorium loqui, ipse contextus Epistolæ evincit*: & Cardinalem Bona in omnibus sequitur Meratus cit. tom. 1. par. 1. pag. 236. Sed de hoc ipso infra redibit sermo.

Canon a pluribus compositus est. Locus ex Tridentina Synodo de Canone Missæ pulcherrimus.

6. Sed amotis hujusmodi eruditis concertationibus, locum afferimus ex Concil. Trident. sess. 22. cap. 4. de Sacrificio Missæ: *Et cum sancta sancte administrari conveniat, sitque hoc omnium sanctissimum sacrificium, Ecclesia Catholica, ut digne reverenterque offerretur, ac perciperetur, sacrum Canonem multis ante sæculis instituit ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod non maxime Sanctitatem & pietatem quamdam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Is enim constat tum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum Traditionibus, ac sanctorum quoque Pontificum piis institutionibus.* Nihil de Canonis auctoritate quidquam detrahit, quod a pluribus compositus sit; nam liber etiam Psalmorum teste Hieronymo epist. ad Sophronium liber est singularis, qui tamen multos Auctores habet; & Symbolum Apostolicum tradit Rufinus in ejus explicatione, & S. Leo Epist. 13. ad Pulcheriam, compositum ab Apostolis duodecim fuisse, quorum suam quisque sententiam illuc contulerit; ut nihil dicam de explicationibus, quas Concilium Nicænum & Constantinopolitanum addidere, unde Symbolum illud conflatum, quod appellatur Constantinopolitanum.

Canon est vetustissimus, & prior sæculo IV.

7. Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ Ritibus cap. 4. art. 8. n. 3. mirari se ait, idque jure optimo Tridentinorum Patrum doctrinam & prudentiam in allato capite. Et sane vetustum esse Canonem intelligitur ex Vigilii Papæ, qui S. Gregorio antiquior est, Epistola ad Eucherium, seu ad Profuturum: quod ex vetustis Codicibus collegit Baluzius in notis ad librum Antonii Augustini de emendatione Gratiani; ubi diserte ait, Canonem Missæ ex Apostolica traditione profectum esse. Præterea Canonem a quarto usque sæculo adhibitum testatur S. Ambrosius lib. 4. de Sacramentis cap. 5. & 6. ubi pars illa Canonis, paucis quibusdam immutatis, legitur; *Quam oblationem tu Deus, in omnibus, quæsumus, benedictam, adscriptam, ratam*; & illa itidem: *Qui pridie quam pateretur*, & illa: *supra quæ propitio ac sereno*; idemque S. Doctor lib. 4. de Sacram. cap. 4. diserte meminit Orationis illius in Canone, in qua Sacerdos orat pro Ecclesiis, etsi non afferat ipsa Orationis verba. Et ipsi lib. 1. de Canonizat. cap. 5. num. 6. observavimus, in nostro Canone commemorationem fieri duntaxat Apostolorum & Martyrum, non vero Confessorum; quod indicium est Canonem priorem esse sæculo IV. cum cultus Martyribus tantum, nondum vero Confessoribus tribuebatur.

S. Gregorius conciliatur cum vera sententia, quæ statuit Canonem esse vetustissimum.

8. Quia vero S. Gregorii plurimi, ut par est, auctoritas æstimari debet, dicendum Sanctum Pontificem non de Canonis loqui substantia, sed de ipsis verbis, quibus ille concinnatus fuit. Cardinalis Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 19. ita de hac re disputat: *Si S. Gregorius nomine Scholastici doctum aliquem virum intelligit, nihil id prohibet, quominus dicamus, Canonem ab Apostolis, iisque qui Apostolis proxime successerunt, compositum fuisse; nam & illis Scholastici nomen jure potest congruere: si vero S. Doctor virum aliquem intelligit, cui Scho-*

lastici nomen proprium esset, quique vel ejus ætate vixerit vel paullo ante obierit, decurrendum est ad Maldonati aliorumque sententiam satis quidem probabilem, qui putant, S. Gregorium Scholastico non integrum Canonem, sed Orationem quampiam tribuere insertam in Canonem. Atque itam rem se habere ipsius facti integra serie probabilissime ostenditur. Scribit S. Gregorius, se de eo accusatum esse, quod recitari jusserit *Pater noster* post Canonem; seque id fecisse ait, quod indignum sibi videbatur, Orationem a Scholastico compositam ante Communionem recitari, Orationem vero Dominicalem non dici supra Corpus Christi; fortasse enim ejus ætate Oratio Dominicalis vel in Missa non dicebatur, vel recitabatur post Communionem: ex quo intelligitur, S. Gregorium non de integro Canone, sed de Oratione quapiam eo insertam loquutum esse.

Explicatur locus ex Tridentina Synodo.

9. Antequam ad Orationes & cæremonias veniamus, quæ dicuntur & fiunt in Canone, quoniam de iis, quæ Tridentina Synodus agens de Canone constituit, supra verba fecimus, opportunum putamus quædam innuere, quæ leguntur in Canone, nec in sacris Evangeliis reperiuntur, quædam etiam quæ summi Pontifices addidere: illud enim primum ad sacri Concilii textum pertinet, ubi dicunt Patres Canonem compositum esse *ex ipsis Domini verbis*; hoc vero posterius respicit id quod S. Synodus ait, Canonem compositum esse *ex Sanctorum Pontificum piis institutionibus*.

De iis, quæ sunt in Canone ex Apostolica Traditione.

10. Innocentius III. in Decretali *Cum Marthæ* de Celebrat. Missarum, quæsitum esse ait, cur in Canone Missæ in Consecratione Calicis inter verba Jesu Christi, quæ refert Matthæus cap. 26. irrepserint ea *Mysterium Fidei*; & respondet Pontifex, illud etiam quæri potuisse, cur narretur in Canone, Christum in Consecratione panis oculos ad Cœlum sustulisse, cum id in nullo proditum sit Evangelio; cur etiam in Consecratione Calicis, cum S. Matthæus narret, Christum dixisse, *Hic est enim sanguis meus novi Testamenti*, additum sit verbum illud *& æterni*; respondet deinde directe idem Pontifex, in Canone multa contineri verba, quæ a Christo Domino dicta esse testantur Evangelistæ, ut negari non possit, Canonem *ex verbis* etiam *Domini* concinnatum esse. Pergit Pontifex, & generalem hanc regulam statuit: *Multa tam de verbis quam de factis Dominicis invenimus ab Evangelistis omissa, quæ Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur*. Eam regulam confirmat loco ex Actis Apostolorum: *Paulus enim in Actibus Apostolorum sic ait: Meminisse nos oportet verbi Domini Jesu, qui dixit: Beatius est dare, quam accipere. Hæc nullus quatuor Evangelistarum descripsit*: itaque observat, quemadmodum apud Joannem cap. 11. habetur Jesum Christum cum Lazarum revocavit ad vitam, oculos ad Cœlum sustulisse, ita verisimile esse, oculos itidem ad Cœlum elevasse, cum panem & vinum in suum corpus & sanguinem convertit: *Si tunc igitur in Cœlum oculos levavit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari revocavit, probabilius esse videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in Cœlum, cum panem & vinum in corpus & sanguinem proprium commutavit*. Adde, quod etiam cum duos pisces & quinque panes multiplicavit, *respexit in Cœlum*, ut legitur apud Lucam cap. 9. & apud Marcum cap. 6. *intuens in Cœlum benedixit*: Quod satis ostendit, idem fecisse Christum Dominum in institutione Eucharistiæ, etsi id non habetur in Evangelio: *Quare non est dubium, quin idem in hac sacratissima fecerit actione, etsi in novo Testamento id non reperiatur scriptum*; verba sunt Hugonis Menardi in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 18. Denique monet Innocentius, vocem *æterni* cum Evangelio probe congruere: *Hic est sanguis meus novi & æterni Testamenti: nam in Evangelio legitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam*: Evangelio itidem consona esse verba illa *Mysterium Fidei* propter panis & vini Transubstantiationem in Corpus & Sanguinem Domini diserte ibi expressam: *Dicitur autem Mysterium Fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur, quam credatur. Cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi; ac virtus unitatis & charitatis*. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 4. quærit, cur dicatur in Canone Missæ, Christum in panis & vini Consecratione oculos ad Cœlum elevasse; cum id non reperiatur in Evangelio; & respondet S. Doctor, id credi velut ab Apostolica Traditione acceptum: *Rationabile enim videtur, ut qui in suscitatione Lazari, ut habetur Joannis 11. & in oratione, quam pro discipulis fecit Joann. 17. oculos levavit ad Patrem, in hujus Sacramenti institutione tanto magis hoc fecerit tanquam in re potiori*. Idem S. Doctor illam loco citato proponit difficultatem, in Canone scilicet Missæ haberi, *Accipite & manducate ex hoc omnes*; & in Evangelio legi tantummodo, *Accipite & comedite*; quam difficultatem ita solvit: *Quod autem dicitur manducate, & non comedite, non differt, quantum ad sensum &c. Quod autem additur, Omnes, intelligitur in verbis Evangelii, licet non exprimatur, quia ipse dixerat Joannis 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*: & ead. 3. par. q. 78. art. 3. ad 6. verba illa *Mysterium Fidei* ita explicat: *quasi fidei objectum; quia quod sanguis Christi secundum veritatem sit in hoc Sacramento, sola Fide tenetur*.

De iis, quæ sunt ex institutione summorum Pontificum.

11. Itaque concludendum cum eodem Innocentio III. *Credimus, quod formam verborum, sicut in Canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores*. Quod vero attinet ad pias sanctorum Pontificum institutiones, quas Tridentina Synodus ait partem Canonis conficere, proditum est ex Historia Sacra S. Leonem in Canone Missæ addidisse, *Sanctum Sacrificium, immaculatam hostiam*; quæ dicuntur a Sacerdote in Oratione, quæ Consecrationem consequitur. Diximus præfata verba addita Orationi fuisse a S. Gregorio: Pamelius quidem tom. 1. Liturgic. pag. 572. controversiam illam noluit dirimere, utrum S. Leo omnem illam Orationem composuerit, an vero ea tantum verba eidem Orationi addiderit. Auctor quæstionum veteris & novi Testamenti apud D. August. tom. 4. qui scripsit in fine 4. sæculi, ideoque ante S. Leonem, affert Orationem, *Supra quæ propitio*; ejusdem etiam Orationis meminit S. Ambrosius lib. 4. de Sacramentis, idque abunde probat non esse illam Orationem S. Leoni tribuendam, sed ab eodem S. Pontifice ea verba addita esse, ut bene advertit Pagius in ejus Vita n. 46. Memoriæ quodque traditum est in Ecclesiastica Historia, S. Gregorium verba illa in Canone addidisse *diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari*, si qua fides Joanni Diacono, cui profecto habenda fides est in Vita S. Gregorii. Cum in secunda Canonis parte nonnullorum Sanctorum mentio fiat ut infra, quorum in prima parte nulla facta est commemoratio, testatur Adalbertus Episcopus libro de Virginitate cap. 25. S. Gregorium, qui animadver-

tisset

tisset nullius Sanctæ Virginis ibi mentionem fieri, nomina illuc inseruisse Sanctarum Agathæ, Luciæ, Agnetis, Cæciliæ, & Anastasiæ.

Post Gregorium Magnum nihil amplius additum in Canone. Alexandro I male tribuitur Oratio, Unde & memores Domine.

12. Post S. Gregorium nullus Romanorum Pontificum quidquam in Canone inseruit, aut immutavit, quod observat Cardin. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 11. n. 2. *Observandum nihilominus, neminem ex Pontificibus post Gregorium Magnum quidpiam addidisse, aut immutasse*; & cum eo consentit Thiers tractatu de Superstitione tom. 2. cap. 1. pag. 13. edit. Parisien. anni 1704. Gregorium III. constat, in Oratorio quod in omnium Sanctorum honorem extruxerat, sacras Reliquias ex omnibus Orbis terræ partibus conquisitas collocasse, ac Monachos, qui tum temporis Vaticanæ Basilicæ inserviebant, jussisse Festivitatem cujusque Sancti in natali ejus die celebrare; illudque statuisse, ut Sacerdos in Canone Missæ post ea verba, *& omnium Sanctorum tuorum*, diceret: *quorum solemnitas hodie in conspectu tuæ celebratur, Dominus Deus noster, in tota Orbe terrarum*. Sed hæc non generalis fuit lex, sed privilegium pro Missis, quæ in illo Oratorio celebrarentur, ut animadvertit Walfridus cap. 22. & Thiers loc. cit. Et Cardinalis Bona loc. cit. multa se vidisse testatur Missalia, in quibus, uno duntaxat excepto Bibliothecæ Barberinæ, ea verba non reperit. Verum Martene lib. 1. de Antiquis Ecclesiæ Ritibus cap. 4. art. 8. n. 16. se vidisse ait in Gallia Missale Monasterii quondam S. Dionysii, in quo hæc sunt verba. *Nec non & illorum Martyrum, quorum hodie solemnis in conspectu gloriæ tuæ celebratur triumphus*. Et Matthæus Parisius in vitis S. Albani scribit, Innocentium III. a Guillelmo Abbate S. Albani interrogatum, quid de ejusmodi additionibus sentiret, respondisse, eas a se minime improbari. Sed hæc utcumque se habeant, illud certissimum est, post S. Gregorium Magnum nihil in Canone esse additum. Inter eos Pontifices, qui aliquid inseruerunt in Canone, Alexandrum I. qui vixit initio sæculi secundi, minime ponendum esse existimavimus. Sane in libro Pontificali habetur: *Hic Passionem Domini miscuit in precatione Sacerdotum, quando Missæ celebrantur*: ad quæ verba notat Petrus Urbevetanus, *Ibi videlicet tam beatæ Passionis*; propterea nonnulli Alexandro Pontifici Orationem, *unde & memores, Domine*, tribuunt, quæ proxime consecrationem consequitur. Verum cum Christus Jesus diserte jusserit, in Missa commemorationem fieri ejus Passionis, & D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. scripserit, *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & Calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*, perperam Alexandro I. tribuitur commemoratio Passionis Christi Domini in Missa, quam constat esse institutionis Divinæ. Vid. Baron. ad ann. Chr. 132. n. 3. & Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 13. num. 3. & Pagium juniorem in Vita Sancti Alexandri.

CAPUT XIII.

De Prima Canonis Oratione.

Oratio prima Canonis continet Memento, & Communicantes.

1. PRima Canonis Oratio incipit per ea verba: *Te igitur clementissime Pater*, & usque ad eam Orationem pergit, *Hanc igitur oblationem*: nam *Memento Domine*, & *Communicantes, & memoriam venerantes* non sunt diversæ Orationes, sed pars primæ Orationis, ut deducitur ex clausula *Per eundem Dominum nostrum*, quæ ad omnium Orationum finem apponitur; quod etiam quisque potest intelligere, si animadvertat, *Communicantes* omni sensu carere, nisi cum proxime præcedentibus verbis continuetur. Vide Bellarminum to. 3. Controvers. lib. 6. de Missa c. 21. in princ.

In prima Oratione Sacerdos orat pro Ecclesia universa, pro Papa, pro Episcopo, & in aliquibus locis pro Rege.

2. In hac prima Oratione Deo Patri preces diriguntur: *Te igitur clementissime Pater*. Etsi enim Divinæ Trinitati Sacrificium offertur, tamen si preces aliquot excipias, quæ Trinitatem respiciunt, cujusmodi sunt *Suscipe Sancta Trinitas*, & *Placeat tibi Sancta Trinitas*, reliquæ omnes juxta perpetuam Ecclesiæ consuetudinem ad Deum Patrem per Filium in unitate S. Spiritus diriguntur. Deum vero Sacerdos in hac prima Oratione deprecatur pro Ecclesia Sancta Catholica, pro Summo Pontifice, pro Episcopo, in quibusdam locis pro Rege, & pro *omnibus orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ Fidei cultoribus*. In ea Oratione *Te igitur* illa continentur verba *Sancta Sacrificia illibata*: quæ Innocentius Tertius de Officio Missæ lib. 3. cap. 3. in hunc modum explicat: *Dicuntur illibata, idest immaculata, quæ sine macula cordis, & corporis oportet offerri, quatenus cor ab iniquitate purgetur, & corpus ab immunditia*.

Explicantur illa, Sancta Sacrificia illibata.

In Ecclesia etiam Orientali mentio fiebat Summi Pontificis. Quod abolitum in Schismate Photii.

3. Postquam oravit Sacerdos pro Ecclesia Catholica, orat pro summo Pontifice: *Unitas enim sacerdotalis*, ut ait S. Cyprianus, *a Petri Cathedra exorta est*. Nec sane quisquam jure negaverit, in Ecclesia Orientali de summo Pontifice olim mentionem fieri consuevisse: narrat enim Nicephorus lib. 16. cap. 17. primum autum esse Acacium Constantinopolitanum Episcopum quinto sæculo Felicis II. Summi Pontificis nomen e Dyptichis sacris expungere; & Constantinus Pogonatus Imperator in Epistola ad Summum Pontificem, quæ præposita est Concilio sexto Generali, declarat, se Patriarchæ e sacris Dyptichis ejus nomen delere volenti vehementer restitisse; quamobrem in Liturgiis, quæ posteriori tempore sunt scriptæ, Summi Pontificis nomen reperitur. Hæc autem in Ecclesia Orientali intermissa est consuetudo propter Photii schisma, nec unquam actum de concilianda utraque Ecclesia, quin Græcis nobiscum semper convenerit Summi Pontificis nomen esse in Canone restituendum. Quod vero ad Occidentalem Ecclesiam pertinet, adeo vetus est orandi pro Papa in Canone consuetudo, ut ejus origo indicari non possit: ostendi vero possunt leges, quibus ea consuetudo restituta, vel malus usus sublatus repressaque audacia prætermittendi nomen Romani Pontificis. Concilium Vasense ann. 529. can. 4. statuit in hunc modum: *Nobis justum visum est, ut nomen Domini Papæ, quicumque Apostolicæ Sedi præfuerit, in nostris Ecclesiis recitetur*. Et paucis post annis S. Pelagius Papa, ut est apud Agobardum tom. 2. pag. 49. Episcopos Etruriæ increpavit, quod ejus nomen in Canone prætermiserint: *Quomodo vos ab universi Orbis communione separatas esse non creditis, si mei inter sacra mysteria secundum consuetudinem nominis memoriam reticetis?* Et Ennodius Papiensis in Apologia pro Synodo inde probat Symmachum verum legitimumque, Laurentium vero spurium esse Pontificem, quod semper Symmachi nomen recitatum fuerit in Canone.

Leges in Occidentali Ecclesia, quibus fieri jubetur mentio Romani Pontificis in Canone.

De mentione facienda Episcopi.

4. In eadem prima Oratione mentio fit etiam Episcopi juxta præceptum Apostoli ad Hebræos 13. qui orandum ait pro Episcopis: *Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*. In Orientali Ecclesia Presbyter orat pro Episcopo, Episcopus pro Archiepiscopo, Archiepiscopus pro Patriarcha, ut videre est apud Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgicar. cap. 11. num. 3. In Ecclesia Occidentali Sacerdos orat pro Episcopo; si vero Episcopus

vel

vel Archiepiscopus Missam celebrat, pro se ipse orat dicens, *Et me indigno servo tuo*; idque faciunt etiam Cardinales, licet non sint Episcopi, propter excellentiam dignitatis. Romæ Sacerdotes omittunt *Et Antistite nostro*; Papa enim, cujus mentionem faciunt, est Urbis Ordinarius. Regularibus vetitum est; ne pro Episcopo Superiorem suum Generalem, & Clero ne Prælatum nominent sibi præpositum, licet quasi Episcopalem jurisdictionem & territorium habeat separatum. Non licet Presbytero in aliena Diœcesi Missam celebranti Episcopi sui nomen in locum Episcopi illius Diœcesis, in qua celebrat, substituere, ut videre est apud Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 852. & Meratum tom. 1. par. 1. pag. 538.

Regularibus vetitum, ne mentionem faciant sui Superioris Generalis.

De more orandi pro Rege ex veteribus Patribus.

5. In quibusdam locis juxta Apostolicam Traditionem oratur pro Rege; scribit enim D. Paulus 1. ad Timotheum cap. 2. orationes esse faciendas pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, etiamsi infideles sint, cujusmodi erant ii, qui illis temporibus imperabant. Consonant qui primi pro Christiana Religione Apologias scripserunt, qui illud semper inculcant, Christianos pro Imperatore Deum orare: *Sacrificamus* (ait Tertullianus ad Scapulam cap. 2.) *pro salute Imperatoris, sed Deo nostro & ipsius, sed quomodo præcepit Deus, pura prece*. Et Origenes adversus Celsum, qui Christianos cohortabatur, ut pro Imperatore bellum gererent, ait: *Laboramus pro Imperio Romano, dum juste viventes vota pro eo facimus*. Et Dionysius Alexandrinus apud Eusebium Hist. Eccl. lib. 7. cap. 11. *Nos unum Deum rerum omnium Opificem, qui Valeriano & Gallieno sacratissimis Augustis imperium tradidit, colimus & adoramus. Huic continuas preces offerimus pro Imperio illorum, ut stabile & inconcussum permaneat*. Notat Le Brun tom. 1. pag. 420. Liturgias post Constantinum nomen Imperatoris, qui tum regnaret, habere, quod cum præcepto consentit orandi pro Regibus; & in quibusdam manuscriptis post *pro Imperatore* vel *pro Rege* ait, se reperisse notam ILL. quæ idem valet quod ea, qua nunc utimur *NN.* Ex quo elicitur morem fuisse orandi in Canone pro Imperatore vel Rege, qui imperaret. De nota illa ILL. scribit Lucas Holstenius in Præfat. ad librum Diurnum Romanorum Pontificum: *Id unum censui non prætermittendum, quod cum in manuscripto Codice frequenter habeatur hæc nota ILL. qua, ut Eruditis obvium est, utebantur veteres ad indicandum proprii nominis locum, uti nunc NN. poni solitum est*.

Verba illa: Et omnibus Orthodoxis &c. desunt in vetusto Ordine Romano, & Sacramentario S. Gregorii. Hæretici ajunt ea redundare.

6. Denique in eadem Oratione Sacerdos orat pro omnibus Fidelibus: *Et omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ Fidei cultoribus*. Hæc desunt in antiquo Ordine Romano, in Libro Sacramentorum S. Gregorii, qui est in Bibliotheca Vaticana, Palatina, & in vetusto quodam Missali Vaticano: quamobrem Micrologus in Observationibus Ecclesiast. cap. 23. ubi loquitur de Canone, ea prætermittit verba; & cap. 13. ait, ea esse supervacanea; nam paullo post Sacerdos orat pro famulis & famulabus Dei, quod idem est ac pro omnibus Catholicæ Ecclesiæ Fidelibus. Hæretici hujus temporis ea verba redundare dicunt, quod paullo ante dixerit Sacerdos, *pro Ecclesia tua sancta Catholica*, quod idem est, ac pro omnibus Fidelibus Catholicis orare.

Bellarmini ad eam calumniam responsio.

7. Hæreticis illis respondet Bellarminus, ea verba minime superesse; nam cum generatim pro universa Ecclesia Sacerdos oraverit, deinde sigillatim pro Papa, pro Episcopo, pro Rege, decebat reliquos etiam Fideles, seu privati seu viri principes sint, commemorare. Micrologi vero ratio evertitur ex eo, quod in Orationis progressu, idest in *Memento*, revera non aliorum mentio fiat, quam eorum qui vel offerunt, vel sacrificio intersunt; cum vero tam multi Fideles sint, qui neque offerunt, neque adsunt, nec poni possunt ubi commemoratio fit pro defunctis, quod nondum ex hac vita migrarint, eumque pro his etiam orandum sit, propterea destinandus illis erat locus, qui idem ille est, de quo nunc agimus; omnesque in illis verbis continentur *Et omnibus orthodoxis atque Catholicæ & Apostolicæ Fidei cultoribus*. Vide Menardum in Nota 19. ad Sacramentarium S. Gregorii, Card. Bonam loc. cit. num. 4. Le Brun tom. 1. pag. 421. & Natalem Alexandrum Theolog. dogmat. & moral. de Sacram. Euchar. lib. 2. cap. 7. art. 5. num. 15.

De reliquis, pro quibus orat Sacerdos.

8. Postquam oravit Sacerdos pro Ecclesia sancta Catholica, pro Papa, pro Episcopo, & quibusdam in locis pro Rege, ac pro omnibus Catholicis, pro iis pergit orare, quibus Sacrificii fructum applicare intendit, quorum tamen nomina voce non pronunciat, sed eas personas præsentes animo habet: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum*; ac pro iis itidem orat qui Sacrificio intersunt, & *omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis*.

Commemoratio, seu Oratio pro vivis.

9. Formula precandi per verbum illud *Memento* consonat cum sacra Scriptura; Psalmo enim 105. habetur: *Memento nostri Domine in beneplacito Populi tui*. In hac Orationis illius parte Sacerdos orat pro vivis (nam pro defunctis alibi fit, ut suo loco dicemus, præcipua commemoratio) pro illis videlicet pro quibus fit sacrificium, puta in Parochialibus Ecclesiis pro ejus Parochiæ Populo, pro iis qui celebrandæ Missæ ejusque fructu applicando eleemosynam contulerunt, ac pro iis, pro quibus Sacerdos nominatim orare intendit, pro parentibus exempli causa, consanguineis, amicis, aliisque, qui se ejus precibus commendaverint, ac denique pro circumstantibus omnibus.

Explicantur illa, Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt.

10. Adnotanda quædam sunt ad ea verba, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium*, tum ut explicemus quid illud sit, quod Sacerdos non modo se Sacrificium, sed etiam circumstantes dicit offerre, tum ut sensum particulæ *vel* declaremus: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis*.

Quo sensu dici possint offerre omnes Fideles, qui adsunt Sacrificio. Locus celebris Tertulliani explicatur.

11. Celebris locus est Tertulliani de Exhortatione Castitatis cap. 7. *Nonne & laici, Sacerdotes sumus? Scriptum est, Regnum quoque nos & Sacerdotes Deo & Patri suo fecit..... ubi Ecclesiastici Ordinis non est consessus, & offert, & tingit, & Sacerdos es tibi solus &c. Igitur si habes jus Sacerdotis in temetipso ubi necesse est, habeas oportet etiam disciplinam Sacerdotis, ubi necesse sit habere jus Sacerdotis*. Celebris item controversia est, quæ ex illa voce *offert* excitata fuit: quidam enim Tertullianum in ea fuisse putant opinione, ut ubi absit Sacerdos, etiam Laicus consecrare possit; idque ut confirment, locum proferunt Theodoreti Eccl. Histor. lib. 1. cap. 23. qui Frumentium quemdam laicum narrat in Alexandria ad Indos profectum, ubi nulli erant neque Episcopi neque Presbyteri, cumque ad Christi Fidem aliquot convertisset, jussisse eos in unum convenire, resque sacras celebrare, quemadmodum in Romano Imperio mos esset. Ea de re superiore proximo scripserunt sæculo Hugo Grotius, Dionysius Petavius, Joannes Clopenburgius, & Hen-

ricus

ricus Dodwellus; quorum Dissertationes in unum collectæ volumen prodiere Londini ann. 1685. His adde Albaspinæum in tractatu de administratione Eucharistiæ lib. 2. cap. 8. ad cujus libri calcem edita est Rigaltii, qui Galliarum Regi fuit a Bibliotheca, ad Albaspinæum de hoc argumento Epistola. Ex Scriptoribus, quos modo nominavimus, quidam Heterodoxi sunt, quidam vero Catholicæ Fidei egregii propugnatores, quos inter censendi sunt præter Rigaltium, Petavius & Albaspinæus, qui luculenter demonstrarunt voce *offerre* non semper significari *consecrare*; Oblationem separatum quiddam sejunctumque esse a Consecratione; nec verisimile cuiquam fieri posse, Tertullianum nescisse ætatis suæ disciplinam, qua Sacerdotes clanculum ad eos, qui in publicis vinculis essent, mittebantur, Christique Confessoribus in carcere detentis Eucharistiam præbebant; quod quidem supervacaneum fuisset, si iis, etiamsi laici essent, Missam propter Sacerdotum inopiam celebrare licuisset. Quod autem de Frumentio affertur, id non ita prorsus est ut narratur: non enim ille solus, sed Romanos Mercatores secum habens comites, Alexandria profectus erat, inter quos verisimile est fuisse aliquos Sacerdotes; neque enim Indis illud consilium dedit, sed Romanis Mercatoribus, inter quos probabile est Sacerdotem aliquem fuisse. Præterea (quod colligitur ex Rufino, qui eandem rem narrat) verbis illis Frumentii tribui potest sensus planissimus & simplicissimus, ut scilicet voluerit omnes in unum convenire ad precationes more Christianorum Deo peragendas. Atque hæc satis de hac re esse arbitramur. Qui vero totum hoc argumentum quam accuratissime pertractatum cognoscere velit, Petavium adeat & Albaspinæum, apud quos profecto reperiet, quo sibi abunde satisfaciat. Novissimus scriptor Herminier tractat. de Sacramentis tom. 2. cap. 29. ubi loquitur de Ministro Eucharistiæ, totam hanc materiam ex integro pertractandam suscepit, explicans, quid sit apud Tertullianum *offerre* his verbis: *Dicit Laicos posse offerre, intellige munera & preces*. Quid illud itidem sit, nos omnes esse Sacerdotes: *Dicit Tertullianus nos omnes esse Sacerdotes, intellige Sacerdotio metaphorice sumto &c. Dicit Laicos Sacerdotalia munera obire, intellige eum credunt & orant*.

12. Et ut eo regrediamur quod ad Canonis Orationem pertinet, Innocentius III. lib. 3. de Mysteriis Missæ cap. 5. docet, non modo Sacerdotes, sed reliquos etiam Fideles dici posse Sacrificium offerre; *Ideo dicitur offerimus, quia non solum offerunt Sacerdotes, sed etiam universi Fideles*: & quamquam Sacerdotis duntaxat sit celebrare, id tamen aliquo sensu ad Offerentem etiam pertinet; Sacerdos enim actione sua, Offerens vero per ejus actionem, cui eleemosynam contulit, ad Sacrificium concurrunt: *Quamvis enim Sacerdos proprio fungatur officio, ille tamen offerre dicitur, cujus nomine agit Sacerdos; ipsi enim imputatur, cujus munera offeruntur*, verba sunt Hilarii Diaconi, qui quarto scripsit sæculo in quæstionibus de veter. Testam. cap. 46. Simile illud est in Oratione, *Orate Fratres*, in qua dicit Sacerdos, *ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem Omnipotentem*, quibus declaratur Missam Sacrificium esse tum Sacerdotis, tum eorum, qui vel adsunt, vel ministrant. Bollandistæ ad diem 17. Martii vitam referunt S. Geltrudis Nivellensis Abbatissæ in Brabantia, quam scripsit Auctor synchronus. Narrat ejus vitæ Scriptor, Sanctam Virginem nobilis cujusdam Matronæ nomine Adulæ filium mortuum ad vitam revocasse, ac Matronam illam ferventiori religionis studio esse incensam, de qua subdit: *Ex illa die cæpit credere virtutibus S. Geltrudis, & in crastinum Missam celebravit in honorem Virginis Christi Geltrudis*; quæ verba nihil aliud significant, quam Missam eleemosyna sua celebrandam curavisse. Gregorius Turonensis lib. de Gloria Confessorum cap. 45. de muliere quadam, quæ non minus Deo esset devota, quam defuncti viri sui memor, scribit: *Mulier per annum integrum ad hoc Templum degens orationi vacabat, celebrans quotidie Missarum solemnia, & offerens Oblationem pro memoria viri sui*. Hæc & alia ejusmodi quæ collegit Berlendus tractatu de Oblationibus ad Altare §. 8. num. 5. & 6. ostendunt, Offerentis nomen etiam ei convenire, qui ad Sacrificium, quod fit a Sacerdote, quoquo modo concurrat. In Epistola Sigebaldi Angliæ Regis ad Bonifacium Moguntinum Episcopum, quæ inter Bonifacianas est 49. locus est hujusmodi: *Notum sit tibi, quod ex eo tempore nomen tuum adscriptum habuissem, cum Missarum solemnia celebrarem, simul cum nominibus Episcoporum nostrorum*; ad quem locum Mabillonius lib. 3. de Liturgia Gallicana num. 12. *Nota verbum celebrarem, quo Rex utitur*: illud enim adhibet eo modo & sensu, quem supra explicavimus. Docent Theologi Christum sacrificii Missæ Offerentem esse præcipuum, non modo quia illud instituerit, ac in sui memoriam jusserit celebrari, sed etiam quia quodammodo illud offert per Sacerdotis ministerium: Sacerdotem vero esse Offerentem, tum quod virtute Christi Sacramentum conficit, tum quod ex persona Christi consecrationis verba pronunciat: denique Laicos etiam esse Offerentes, vel quod per ministerium Sacerdotum offerunt, vel quod suam cum Sacerdotum intentione conjungunt, vel quod externum aliquid exhibent Missæ ministrando, necessaria ad Sacrificium suppeditando, eleemosynam largiendo. Vide Sylvium 3. par. quæst. 83. art. 1. quæst. 6. ubi ait, verba illa Canonis *vel qui tibi offerunt* intelligenda esse de Laicis ob rationes allatas: vide etiam Collationem 14. Lucionensem quæst. 1. par. 5.

13. Nunc vero de particula *vel* dicendum, hoc est, explicanda sunt quæ sequuntur verba in Canone *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium*. Menardus in *Notis* ad *Concordiam Regularum* scripsit, particulam *vel* aliquando non disjunctivam, sed copulativam esse; idemque apposite iterum scripsit, dum verba illa Canonis explicaret, de quibus nunc legitur in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 14. *Particula disjunctiva* vel *usurpatur pro copulativa, quod sæpe contingit*. Idem adnotasse ait Le Brun tom. 1. pag. 429. Gothofredum in Codic. Theodosian. Petrum de Marca in Concordia Sacerdotii & Imperii, aliosque plures doctos viros. Itaque Georgii Majoris Heterodoxi objectio evertitur, qui opinatur in iis verbis *pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt*, correctionem quamdam contineri, eamque impie irridet, ut refert Bellarminus cit. cap. 21. Sed Orationis expeditus apparet sensus: Deo enim non solum peculiares personæ, & circumstantes commendantur, sed ii etiam, pro quibus offertur Sacrificium, ac reliqui omnes, quibus quoquo modo convenit nomen offerentium.

De particula illa vel Georgii Majoris calumnia evertitur. Ea particula aliquando est copulativa.

14. Animadvertit Micrologus cap. 23. ab hac Canonis Oratione quondam ea verba abfuisse *pro quibus tibi offerimus*, atque ea tantum legi, *qui tibi offerunt*; itaque prima illa verba explodit: *Item post pauca addunt: pro quibus tibi offerimus*:

Retinenda illa verba pro quibus tibi offerimus, quæ male explodit Micrologus.

cum

eam in antiquioribus & veracioribus Sacramentariis non nisi sub tertia persona offerentes ibi reperiantur. Videatur Auctor tractatus de Missa & Divino Officio rursus Parisiis editi ann. 1714. pag. 122. Desunt itidem eadem illa verba *pro quibus tibi offerimus* in antiquo Ordine Romano, & in pluribus vetustis Missalibus, ut sibi testatum fuisse Mabillonium scribit Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 853. Sunt qui existimant pro varietate lectionis diversorum Missalium, quorum quædam haberent *qui tibi offerunt*, quædam *pro quibus tibi offerimus*, utramque lectionem esse invectam, addita particula *vel*, ut Sacerdos, utra lectio sibi placeret, eam sequeretur; præsertim quod particula *vel* in aliquibus Missalibus scripta sit rubrica. Verum Pouget sapienter ejusmodi rejicit Sacerdotis optionem, & consuetudinem damnat scribendi rubrica particulam *vel*, quæ Sacerdotem inducere possit, ut utrovis modo legat. Et sane si dicas duntaxat *pro quibus tibi offerimus*, & omittas *vel qui tibi offerunt*, reliqua, quæ sequuntur verba sensu omni destituuntur, ut quivis facile potest intelligere: quamobrem legendum, ut scriptum est in Canone, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, nec ullo modo ferenda libertas alterutrum omittendi, vel *pro quibus tibi offerimus*, vel *qui tibi offerunt*.

Oratio, Memento &c. explicatur ab Innocentio Tertio. 15. Innocentius Tertius lib. 3. Mysteriorum Missæ cap. 6. scribit de hac prima Canonis Oratione, & de illis quidem verbis *Memento Domine*, &c. hæc habet: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum N. N. & omnium circum adstantium. Ex hac junctura verborum manifeste conjicitur, quod hic quasi quidam sit locus, ubi Sacerdos specialiter, quos voluerit, debeat nominare. Vivorum tamen nomina hic tantum debet recensere, quoniam in sequentibus locus occurret, ubi defunctorum poterit agere memoriam specialem.* Pergit Pontifex, atque explicat rationem, quamobrem Missæ sacrificium in hac Oratione *Sacrificium laudis* appelletur. Quia vero non solum vocatur *Sacrificium laudis*, sed quidpiam amplius additur: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, tibique reddunt vota sua æterno Deo vivo & vero*, observabimus his verbis declarari Missæ Sacrificium esse ex opere operato non modo Latreuticum, & Eucharisticum, seu Sacrificium laudis & gratiarum actionis, sed etiam Propitiatorium, quo peccata expiantur, & Impetratorium, quo spiritualia & temporalia bona a Deo obtinentur: *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem Propitiatorium, vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit:* verba sunt sacri Concilii Tridentini sess. 22. de Sacrificio Missæ can. 3.

Sacrificium Missæ Latreuticum, & Eucharisticum. 16. Sacrificium Missæ Latreuticum est & Eucharisticum, id est Sacrificium laudis & gratiarum actionis pro acceptis beneficiis; perfectiori enim & excellentiori quodam modo proprietates omnes continet Sacrificiorum veteris Legis, quorum quædam in Dei tantum honorem & laudem offerebantur, ut Holocausta, quædam in gratiarum actionem, ut Hostiæ Pacificæ, quemadmodum docet S. Thomas 1. 2. quæst. 102. art. 3. Quod ne hæretici quidem negant, ut Lutherus, & Calvinus, ut observat Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 1.

Item Propitiatorium. 17. Est etiam Missæ Sacrificium Propitiatorium, quo nimirum peccata expiantur, quod probat locus Apostoli ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumtus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis.* S. Cyprianus in sermone de Cœna Domini Missæ Sacrificium vocat medicamentum simul & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates. Et S. Augustinus quæst. 57. in Leviticum ait, In hoc fieri Sacrificio *veram remissionem peccatorum*. Et Theologi docent, peccatorum remissionem, quod attinet ad culpam, ex hoc proficisci Sacrificio, non tamen eodem modo, quo provenit ex Baptismo, & Pœnitentia, in quibus peccatorum remissio fit per habitualis seu Sanctificantis gratiæ infusionem, seu alio quodam modo; nimirum Deus, intuitu Sacrificii Missæ propitiatorii seu expiatorii peccatorum, pœnitentiæ donum largitur, seu peculiaris alicujus gratiæ adjutorium, quo peccator ad contritionem excitatur & adjuvatur, vel ad absolutionem in Sacramento Pœnitentiæ digne & utiliter consequendam. Diximus, quantum ad culpam attinet; nam quoad remissionem pœnæ, quæ sequitur peccata jam quoad culpam abolita, vera Theologorum sententia est, pœnam immediate per Missæ Sacrificium remitti; Deus enim propter Sacrificii oblationem pœnam ei remittit, pro quo offertur, ea tamen mensura, quam divina ejus misericordia definiverit. *Remissio Peccatorum alio modo profluit ex Sacrificio, ac ex Baptismo, & Pœnitentia.*

18. Luculentissima est S. Thomæ doctrina in 4. Senten. dist. 12. qu. 2. artic. 2. *Ad quartum dicendum, quod Eucharistia non solum est Sacramentum, sed etiam est Sacrificium. In quantum autem est Sacramentum, habet effectum in omni vivente, in quo requirit vitam præexistere. Sed in quantum est Sacrificium, habet effectum etiam pro aliis, pro quibus offertur, in quibus non præexigit vitam spiritualem in actu, sed in potentia tantum: & ideo si eos dispositos invenit, eis gratiam obtinet virtute illius veri Sacrificii, a quo omnis gratia in nos influxit, & per consequens peccata mortalia in eis delet, non sicut causa proxima, sed in quantum gratiam contritionis eis impetrat.* Et paullo post in eodem art. 2. *Dicendum, quod non totaliter semper aufertur pœna per hoc Sacrificium illis, qui sunt in Purgatorio; nec auferebatur in veteri lege per antiqua Sacrificia.* Hanc doctrinam illustrat abunde Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 4. ubi sic ait: *Non operatur Sacrificium efficienter & immediate, nec est proprie instrumentum Dei ad justificandum &c. Non igitur Sacrificium immediate justificat, at Baptismus, & Absolutio faciunt, sed donum pœnitentiæ impetrat, per quod homo peccator ad Sacramentum accedere velit, & per illud justificetur.* Huc etiam addit, quod cum non possit Missæ Sacrificium majori prædicum esse virtute quam habuit Sacrificium Crucis, nec illud Sacrificium *efficienter & immediate*, ut loquuntur Theologi, sed *impetratorie & meritorie* justificaverit, hoc est, a Deo impetraverit ut peccatores per media convenientia æternam salutem consequantur, idem plane de Missæ Sacrificio dicendum est. Quamobrem Tridentina Synodus sess. 22. de Sacramento Eucharistiæ cap. 2. vim & efficaciam Sacrificii ita explicat: *Hujus oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Et paulo post de ope, qua per hoc Sacrificium juvantur defuncti: *Quarum non solum pro Fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum Traditionem offertur.* *Pulcherrima D. Thomæ doctrina, quo pacto per Sacrificium peccata remittantur.*

19. Denique Missæ Sacrificium est etiam Impetratorium, nobisque a Deo obtinet spiritualia & tem- *Est etiam Impetratorium, ad procuranda spiritualia, & temporalia bona.*

& temporalia bona, ut ex omnium Fidelium perpetuo probatur consensu. Patrum auctoritates congestas reperies apud nostros Controversiarum Scriptores. Illud nobis satis erit, quod scribit D. Augustinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 8. de nobili quodam viro nomine Exuperio, qui ut infestam domum liberaret suam ab immundis Spiritibus, *rogavit (inquit Augustinus) nostros, me absente, Presbyteros, ut aliquis eorum illa pergeret, cujus orationibus cederent: perrexit unus, obtulit ibi Sacrificium Corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio; Deoque protinus miserante cessavit*. Quod si in veteri Testamento offerebantur hostiæ votivæ, ut aliquod beneficium impetraretur, ut constat ex 2. lib. Reg. cap. ult. ubi David *obtulit pacifica*, ut pestem averteret, & ex 2. lib. Macab. cap. 3. ubi Onias obtulit *hostiam salutarem* pro Heliodori vita, & ex 1. lib. Esdræ cap. 6. ubi hostiam Hebræi pro Darii liberorumque ejus vita sacrificabant; quis affirmare audeat, hanc deesse Sacrificio nostro virtutem, cum præsertim Eucharistia, quæ valet, ut dicimus, ad peccatum remittendum, multo magis ad eas tollendas calamitates valeat, quæ ex peccato trahant originem? *Si Oblatia Eucharistiæ pro peccatis dimittendis valet, certe etiam pro aliis necessitatibus, quæ ex peccata sunt, valere debet. Et si Deus hoc Sacrificio placatus in gratiam cum inimicis suis redit, quanta facilius ob idem Sacrificium adducetur, ut amicis & reconciliatis bona temporalia tribuat, si id eis utile fuerit?* verba sunt Bellarmini loc. cit. cap. 3. Matthæus Galenus Vestcappellius Tractatum de sancto Missæ Sacrificio conscripsit; vixit hic Auctor dum haberetur Concilium Tridentinum, ut colligitur ex Epistola, quam Operi suo præposuit, ad Alexandrum Piccolomineum Episcopum Montis Alcini; ac quæstionem proponit cap. 19. an Missæ omnes, quas celebrant Sacerdotes, seu boni seu mali, ejusdem sint efficaciæ; nec sane in eorum sententia videtur conquiescere, qui docent, suam Sacrificio constare efficaciam, etiamsi illud malus celebret Sacerdos, qui dum male sibi conscius Missam celebrat, sibi solum damnum facit. Significat autem valde se optasse, ut ea quæstio in sacro excuteretur Concilio: *Non possum quin Camarinam istam studio meo saltem moveam, si forte Tridentini Patres, atque alii docti viri sæde ac tetro odore exhaurire dignentur.*

Missæ fructus triplex, primus internus numquam minuitur, aut augetur, at alii duo pro minore, vel majore sanctitate Ministri.

20. Omnis autem sublata videtur difficultas, si fructum Sacrificii *ex opere operata* a fructu *ex opere operantis*, ut antea diximus, distinguamus. Tres habet Missa fructus, alter internus est, de quo nihil umquam minuitur, quique si applicetur, semper operatur, dummodo nullum obstet impedimentum; quem Missæ fructum supra diximus *ex opere operato*: nam Jesus Christus potissimus est Sacerdos, & Sacrificium: Alter est qui ex universa oritur Ecclesia, quæ nullo non tempore Deo Sacrificium offert singulorum omnium ministerio Sacerdotum, quotquot sub Cælo sunt, cumque Ecclesia sponsa sit Jesu Christi, tota semper pulchra & amica sine ulla ruga aut macula, semper ex sanctitate sua suisque meritis plurimum in eas actiones confert, quas exercet eorum ministerio, quibus utitur; ex quo fit ut fructus hujusmodi, qui dicitur *ex opere operantis*, augeri possit & minui pro majori vel minori eorum sanctitate, vitæque innocentia, a quibus coalitur Corpus Ecclesiæ; quod tamen nihil ad essentiam pertinet Sacrificii, sed ad circumstantias, quæ Sacrificio sunt adjunctæ. Tertius denique qui ex ipso proficiscitur Sacerdote, qui celebrat, est itidem *ex opere operantis*. Potest ille quidem zelo & devotione sua precum suarum a Deo effectum impetrare: sed si propter nefariam sui vitam male sibi conscius sit, nihil boni ab eo sperandum, quin etiam graviori crimine se adstringit miser: nihil tamen de fructu *ex opere operata* detrahitur; quemadmodum eadem semper est gemma ejusdemque pretii, quisquis eam in digito gerat; potest tamen artificis industria annulo affabre inclusa fieri pretiosior.

Explicatur vox illa Communicantes.

21. Verba illa *Communicantes & memoriam venerantes* pars, ut supra diximus, sunt primæ Orationis in Canone, quæ conjunguntur cum illis, *supplices rogamus, & offerimus*. Sensum hujus vocis *Communicantes* non omnes facile intelligunt. Plerique dicunt, ad ea D. Pauli referri, *memoriis Sanctorum communicantes*. Planus autem videtur ille sensus, ut unionem significet Sanctorum, qui in Cælo sunt, cum Fidelibus, qui degunt in terris, pro quibus preces fundit Ecclesia, atque ut Deum sibi propitium faciat, Sanctorum virtutem, merita, & gloriam commemorat; quemadmodum Hebræi Abrahami, aliorumque Patriarcharum merita commemorabant, ut ob eorum merita Deus in tutela sua Populum haberet, qui viros ab eo tantopere dilectos honorabat. Ita rem expedit Auctor tractatus de Missa & Officio Divino pag. 124. eaque explicatio ex iis, quæ mox dicemus confirmabitur.

In hac Orationis parte opem petimus a B. Virgine, & a Sanctis Apostolis.

22. In hac igitur Orationis parte Sanctorum opem petimus: novimus enim, Deum ea propter Sanctos suos facere, quæ propter nos facturum ne audeamus quidem sperare. Quapropter sacris docemur paginis, Deum per Isaiam declarasse Hierosolymam se conservaturum ab Assyriorum exercitu propter David servum suum, ut habetur lib. 4. Regum cap. 19. *Salvabo eam propter me, & propter David servum meum*. Omnium prima, a qua opem petimus, est B. Virgo Maria: *Sanctior Cherubim, Sanctior Seraphim, & nulla comparatione ceteris omnibus superis exercitibus gloriosior*, in Oratione quadam in ejus laudem dixit S. Ephræm. Deinde duodecim Sanctorum Apostolorum, qui Ecclesiæ columnæ sunt, fit commemoratio; Illis additur D. Paulus, quem a B. Petro numquam Ecclesia Romana sejungit, qui etsi non nisi post Christi mortem creatus fuit Apostolus, ab ipso tamen Christo Domino hujus Sacrificii institutionem accepit, ut testatur 1. ad Corinth. cap. 11. *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem &c.*

Martyres, quorum in Canone fit mentio post Apostolos.

23. Post duodecim Apostolos mentio fit duodecim Martyrum, quorum recentiores sunt Joannes & Paulus, qui circa dimidium IV. sæculi passi sunt sub Juliano Apostata. Horum Martyrum nomina sunt Linus, Cletus, Clemens, qui S. Petro synchroni, coadjutores, & successores fuerunt; Xystus & Cornelius duo summi Pontifices & Martyres; Cyprianus primus Martyr ex Episcopis Carthaginiensibus doctrina & desiderio mortis oppetendæ in prædicatione Christianæ Fidei maxime illustris; Laurentius Romæ Archidiaconus, cujus egregia erga pauperes Charitas, & nobilissimum martyrium omnibus Fidelibus semper erunt admiranda; Chrysogonus Romanus sanguinis claritate illustris, qui prope Aquilejam sub Diocletiano passus est; Joannes & Paulus fratres Romæ nati, qui quod Idolis sacrificare recusassent necati sunt; Cosmas & Damianus, itidem Martyres, qui cum medicam & chirurgicam artem nullo accepto pretio, sed solius proximi amore exercerent, in hunc modum animas Christo lucrifaciebant.

Sancti Cosmas & Damianus, de quibus in Canone, passi sunt Romæ.

24. Observavit Cardinalis Bona, Martyres de quibus mentio fit in Canone, vel Romæ passos esse, vel in locis Patriarchatui Romano proxime subjectis; eumque paria tria Sanctorum fuerint, quibus nomina erant Cosmas & Damianus, duo Martyres in Arabia, duo Confessores in Asia, duo itidem Martyres Romæ, postremi duo iidem sunt, quorum fit in Canone commemoratio. Videatur idem Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 12. n. 3. Cum eodem Cardinali Bona consentit le Brun tom. 1. pag. 443. ubi etiam observat, duos fuisse Sanctos Xyllos Romanos Pontifices & Martyres, quorum alter II. sæculo ineunte, alter circa dimidium III. sæculi floruere, idque in controversia esse positum, uter eorum sit, qui commemoratur in Canone; num primus qui nominatur ante S. Cornelium, qui III. sæculo obiit sub Decio; an secundus, cujus supra sepulcrum excitatum est Romæ templum, cujus templi meminit S. Gregorius magnus lib. 4. cap. 26. In Ambrosianæ Missæ Canone, & in aliis quibusdam post Martyres mentio quoque fit Confessorum, ut videre est apud Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ Ritibus art. 8. n. 25. Sed ejusmodi additiones sunt quarundam Ecclesiarum; constans enim semper fuit in eo Romana Ecclesia, ut B. Virginem, Apostolos, & Martyres retineret, exclusis Confessoribus, ut ipsi quoque monuimus Canonizat. lib. 1. cap. 5. n. 6.

Incertum quis Xystus inter plures ejusdem nominis sit, qui commemoratur in Canone.

In Ecclesia Romana semper exclusi sunt Confessores ex Canone.

In prima Oratione opem imploramus Sanctorum, quorum intercessio nihil valet nisi per merita Christi.

25. In hac igitur prima Oratione Sacerdos orat pro universa Catholica Ecclesia, pro Papa, pro Episcopo, in quibusdam locis pro Imperatore, pro Rege, pro omnibus Fidelibus, iis præsertim, pro quibus Sacrificium offert, & pro omnibus circumstantibus; Beatæque Virginis, Sanctorum Apostolorum, & quorundam Sanctorum Martyrum, omniumque Sanctorum intercessionem implorat: nihil enim Christi meritis detrahit intercessio Sanctorum; nam nihil valent Sancti nisi per merita & virtutem Christi; ac ne tantilli quidem momenti eorum est intercessio, nisi per Christum; nec nobis ad Deum per Sanctorum merita & intercessionem patet accessus, nisi per Christum; quapropter hæc Oratio, ut reliquæ omnes, in eam desinit clausulam *Per Christum Dominum nostrum*.

Prima Canonis Oratio dicebatur olim Super Diptycha. Plura de Diptychis disputantur.

26. Prima hæc Oratio Canonis, ejusque præsertim pars, quæ incipit *Memento;* in Missalibus quibusdam manuscriptis appellatur *Oratio supra Diptycha*; ex quo nobis sese offert occasio quædam huc afferendi de Diptychis. Asseres quidam erant Diptycha divisi in partes tres, ita sibi juncti, ut complicari possent, in quorum primum quorundam Sanctorum, & præsertim Beatæ Virginis, Apostolorum & Martyrum, in alterum Fidelium nomina referebantur, qui viverent & dignitate essent illustres, vel de Ecclesia essent optime meriti; inter eos Romanus Pontifex, Patriarcha, Episcopus, & alii ex Clero primi ponebantur; deinde Imperator, viri Principes, Magistratus, & qui de Ecclesia benemeruissent, & omnis Fidelium cœtus. Tertius Asser habebat nomina defunctorum, qui in Fidelium communione mortui essent. In Missis privatis Sacerdos, in solemnibus Diaconus, & Subdiaconus ea nomina recitabant; propterea scribit Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. n. 14. *Nomina recensebat ipse Sacerdos, maxime in Missis privatis, in quibus non ministrabat Diaconus aut Subdiaconus*. Non tamen omnium offerentium, sed eorum tantum, qui essent præcipui & eximii, nomina recitabantur; nimis enim diu sacram duci cæremoniam opportuisset. Juxta Ritum Romanum principio Canonis vivorum, ac præcipue Summi Pontificis & Episcopi nomina pronunciabantur, cujusmodi est disciplina, qua nunc utimur in prima Oratione *Te igitur*. Deinde ad *memento Domine* vivorum, qui vel eximii essent Offerentes, vel magna in Ecclesia beneficia contulissent, nomina in Diptycha relata recitabantur. Propterea nunc pausatur aliquantisper, ut eorum præcipua fiat commemoratio, quos Sacerdos mentali Oratione tacitus Deo commendat. Post ea verba *Communicantes, & memoriam venerantes* index seu catalogus pronunciabatur, in quem relata erant Sanctorum nomina. Denique nomina Defunctorum post Consecrationem enunciabantur, ut alibi docebimus. Recentiores viri docti egregie totam hanc rem de Diptychis illustrarunt. Vide Cabassutium dissertat. 15. sæculi II. Ecclesiæ, Du Cange verbo *Diptycha*, Card. Bonam Rer. Liturg. lib. 2. cap. 12. Mabillon. lib. 3. de Liturgia Gallicana num. 11. & 12. Juveninum de Sacrament. dissert. 5. de Eucharist. Sacram. cap. 8. art. 5. §. 4. Constant in Notis ad Epist. 25. Innocentii I. pag. 858. Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 854. & Berlendum tractatu de Oblationibus ad Altare par. 1. §. 9. D. Hieronymus eam consuetudinem pronunciandi propalam ad Altare Offerentium nomina non satis probasse videtur: *Publice*, inquit in cap. 18. Ezechielis, *Diaconus in Ecclesia Offerentium nomina recitat; tantum offert illa; tantum ille pollicitus est; placentque sibi ad plausum populi torquente eos conscientia: damnique materiam miseris, ut gaudeant ad ea, quæ tribuunt, & non lugeant ad ea, quæ rapuerint*. Ejusmodi tamen viguit ad XI. usque sæculum consuetudo, ut colligitur ex Micrologo cap. 13. & Leone Hostiense lib. 2. cap. 73. XII. vero sæculo obsolevit, cum ea disciplina est introducta, ut Sacerdos neque alta, nec submissa voce nomina recitet, sed offerentes aliosque, quibus applicari vult Sacrificii fructum, mentali Oratione Deo commendet.

Offerentium nomina ad Altare enunciabantur, quod XII sæculo obsolevit.

De actionibus, quæ cum prima Canonis Oratione conjunguntur.

27. Atque ea sunt, quæ primæ Canonis Orationi illustrandæ opus esse putavimus. Reliquum est, ut actiones præcipuas commemoremus, quæ cum hac prima Oratione conjunguntur, ut osculum Altaris, manus junctas, terna Crucis signa super Hostiam & Calicem, cum Sacerdos dicit *hæc dona, hæc munera, hæc Sancta Sacrificia illibata*.

Terna Crucis signa super Hostiam, & Calicem quid significent.

28. Vetus est disciplina osculandi Altare principio hujus Orationis post ea verba, *Supplices rogamus ac petimus*. De hoc Ritu loquitur Durandus Scriptor sæculi XIII. lib. 4. cap. 26. Carthusiani, Carmelitæ, Fratres Prædicatores non osculantur Altare, fortasse quia in earum Ecclesiarum Missalibus, quarum ritum amplexi sunt, ea deerat cæremonia. Quid Altaris osculum significet docuimus lib. 2. cap. 3. n. 7. De ternis illis signis, quæ super Hostiam & Calicem ducuntur in modum Crucis, cum Sacerdos dicit *hæc dona, hæc munera, hæc Sancta Sacrificia illibata*, pane & vino nondum consecratis, dicimus veras esse benedictiones, quibus Dei invocatur Omnipotentia, ut oblata in Corpus & Sanguinem Christi convertat. Hujusmodi vero benedictiones ideo fiunt signo Crucis adhibito, ut semper Redemptoris nostri Passio nostris animis obversetur. Tria Crucis signa ducuntur, quæ significant, maximum hoc mysterium a Sanctissima perfici Trinitate, ut bene explicat Merbesius 3. par. Summæ Christianæ q. 51. quæstiunc. 4. Eandem rem attigit S. Bonaventura in Exposit. Missæ cap. 4. tom. 7. Edit. Lugdunensis ann. 1668. *Quod autem tres Cruces super Calicem & Hostiam per manus Sacerdotis signantur, quid significent videamus*. Itaque docet,

pri-

primom signum ad illa verba *hæc dona* significare primam traditionem, qua Christus a Deo Patre deditus est, juxta illud Apostoli, *Proprio Filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum;* alterum signum ad verba, *hæc munera*, alteram innuere traditionem, qua Christus se ipse pro nobis tradidit, juxta illud Isaiæ, *Tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est*; tertio denique signo ad ea verba, *hæc Sancta Sacrificia illibata*, traditionem intelligi, qua Judas Magistrum suum ab omni prorsus peccato purum & integrum in manus inimicorum ejus dedit: *Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens, quemcumque osculatus fuero* &c. verba sunt ex Matth. cap. 26.

CAPUT XIV.

De secunda Canonis Oratione.

In secunda Canonis Oratione quatuor sunt petitiones.

1. SEcunda Canonis Oratio illud habet initium, *Hanc igitur Oblationem*, qua petitiones quatuor continentur; quarum prima est ut Deus Oblationem nostram placatus accipiat; secunda ut dies nostros in sua pace disponat; tertia ut ab æterna nos liberet damnatione; quarta denique ut in electorum suorum grege nos jubeat numerari. In Pervigiliis Paschatis & Pentecostes, ac per totam earum solemnitatum Octavam quædam in hac Oratione adduntur, quæ ad eos, qui in his diebus baptizantur, pertinent. Nam juxta veterem disciplinam in Pervigiliis Paschatis & Pentecostes Catechumeni Baptismo abluebantur, qui vestibus albis amicti Sacrificio Missæ aderant, & Sacram Eucharistiam suscipiebant, ut bene advertit Pouget Institut. Catholicar. tom. 2. pag. 858. & concordant Gilbertus Grimaud in Liturgia Sacra par. 3. cap. 1. Grancolas in veteri Sacramentario Ecclesiæ par. 1. pag. 791. in fine.

In secunda Oratione verba illa, Hanc Oblationem, non designant præsentem materiam, sed ad mentem referenda sunt Sacerdotis, & ad Oblationem mox faciendam. Addita sunt a S. Gregorio, Diesque nostros in sua pace &c.

2. Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 4. disput. 83. sect. 2. docet, in hac oratione, etsi nondum facta sit Consecratio, Oblationis tamen fieri mentionem; neque Oblationem jam factam significari, sed mox faciendam, quamque Sacerdos animo præsentem habet: *Solum est advertendum propter hæreticorum calumnias, cum in his Orationibus, quæ Consecrationem antecedunt, fit mentio Oblationis, sermonem esse non de Oblatione, quæ jam facta sit, sed qua proxime paratur & instat; ita ut signum illud demonstrativum*, Hanc Oblationem, *non designet ad sensum præsentem materiam, quæ tunc præ oculis habetur, sed ad mentem designet Oblationem proxime faciendam, quæ in intentione præsens habetur*. Venerabilis Beda lib. 2. Histor. Anglicanæ cap. 1. narrat, D. Gregorium ad præcipuam a Deo implorandam opem huic Orationi ea verba, quæ etiam nunc recitantur, addidisse: *diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari*.

An Prædestinatorum numerus possit augeri vel minui.

3. Disputant Theologi, an Prædestinatorum numerus augeri possit, vel minui; seu, quod idem est an nonnulli sint hominum, qui cum prædestinati non sint, prædestinari adhuc possint; quo casu eorum numerus, qui censentur ab æterno Prædestinati augeretur; & contra num Prædestinatorum aliquis possit damnari, quo casu prædestinatorum numerus minueretur. Hoc pertractavit argumentum S. Augustinus in libris de Correptione & Gratia, & de Dono Perseverantiæ: quo auctore & duce, etsi gravissimæ in Scholis Theologorum ferveant controversiæ de Gratia, ad utramque quæstionem negando respondemus. Quæstionem hanc luculenter tractavit Cardinalis Lauria opusc. 1. de Prædestinatione cap. 18.

Explicantur illa, Et in electorum suorum jubeat grege numerari.

4. Quibus præmissis suboritur quæstio, qui peti possit a Domino in hac 2. Canonis Oratione, ut jubeat nos *in electorum suorum grege numerari*. Hanc excitavit difficultatem Estius in 4. sent. lib. 1. dist. 70. §. 22. atque eam ut augeat, animadvertit in quapiam Oratione pro vivis & defunctis nos a Deo petere, ut eorum nomina in Prædestinatorum libro remaneant: *Orat Ecclesia Deum in Canone Missæ, ut in Electorum suorum jubeat nos grege numerari; & in Oratione pro vivis atque defunctis, ut eorum nomina Prædestinationis liber adscripta retineat: ergo addi possunt aliqui ad numerum electorum*. Cui difficultati diluendæ multum juvant verba ex epistola 2. B. Petri Apostoli cap. 1. *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis*. Quod ad Deum attinet, profecto non mutatur electio; Deus enim immutabilis est, nec eum ulla donorum suorum pœnitentia capit: quod vero ad nos attinet, arundines sumus vento expositæ; propterea in id sedulo incumbendum, ut per bona opera nostra compleatur electio; ex fructibus vero, quos ferimus, intelligitur bonæne an malæ arbores simus. Petitur itaque a Deo in hac Oratione, ut nobis tribuat electorum ingredi viam, ut cum iis æterna pace fruamur. Eorum incompertus est numerus; optimum tamen affirmare possumus esse prædestinationis indicium, sese ad ejusmodi sanctarum precum spiritum & arcana sensa conformare, idest nihil quidquam aliud, quam Dei pacem cupere, nihil præter mortem æternam metuere, & perseverantiæ donum a Deo enixe petere, ut in eorum adscribamur numerum, qui æterna gloria perfruentur. Uno verbo, hac non petitur Oratione, ut Deus propositum mutet suum, sed nos ut ad se convertat, in via salutis confirmet, & ad æternam perducat beatitudinem, qui sunt Prædestinationis effectus. Verba Estii hæc sunt: *Ejusmodi Orationibus non petimus immutari æternum Dei propositum, sed causam pro effectu ponimus, orantes ut Deus nos, vel alios ad se convertat, & in sancta conversatione confirmet, atque ad æternam felicitatem perducat, qui sunt effectus Prædestinationis*.

Cur Sacerdos secundam Orationem Canonis dicat manus tenens protensas super Hostiam & Calicem.

5. In hac secunda Oratione Sacerdos extensas tenet manus super Hostiam & Calicem, donec ad illa pervenerit, *Per Christum Dominum nostrum*, ubi manus jungit. Bossuetus in tractatu de Orationibus Missæ pag. 36. observat, morem fuisse in Lege veteri ut super victimam manus imponeretur, quod indicium erat, Sacerdotem conjungi cum victima, & cum ea Deo consecrari; ob eamque causam Sacerdotem super Hostiam & Calicem, quæ consecraturus est, manus extendere. Levitici cap. 4. hæc habentur: *Si Sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens Populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino. Et adducet illum ad ostium Tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manus super caput ejus, & immolabit eum Domino*. Et cap. 8. *Obtulit & arietem in holocaustum, super cujus caput cum imposuissent Aaron & filii ejus manus suas immolavit eum, & fudit sanguinem ejus per circuitum Altaris*. De hoc ritu fuse disputat Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 658. deinde ita in rem nostram concludit: *Hujus ad ritus imitationem in nova Lege Sacerdos facturus jam jam mysticam immolationem Corporis Christi, tam suo quam Populi simul offerentis nomine, ponit manus super oblata in Corpus & Sanguinem Christi mox convertenda, eoque ritu offert Deo se Populumque Christianum cum Christo jam jam mystice immolando, ut ejus virtute Sacrificii impetret a*

Deo remissionem peccatorum, vitæ præsentis pacem, & æternæ gloriam. Et probe consentit Auctor *de optima audiendæ Missæ ratione* secunda edit. Parisien. anni 1681. pag. 119. & seq.

CAPUT XV.

De tertia Canonis Oratione, ubi de Consecratione Panis, & Vini.

De tertia Canonis Oratione.

1. TErtia Canonis Oratio ab illis incipit verbis, *Quam Oblationem tu Deus in omnibus*; quæ Oratio usque ad finem Consecrationis continuatur. In hac Oratione respiciens Ecclesia non solum Oblationem panis, & vini, eorumque proxime instantem Transubstantiationem in Corpus, & Sanguinem Christi, sed etiam sui ipsius & Sacerdotis celebrantis, & adstantium Oblationem, Deum orat, ut eam facere dignetur *benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque, ut nobis fiat Corpus & Sanguis* Unigeniti ejus Filii: & Sacerdos cum dicit *benedictam*, Crucis signum ducit super Hostiam & Calicem; idem facit cum dicit *adscriptam*, itidemque cum dicit *ratam, rationabilem &c.* Item super Hostiam Crucis signum ducit ad ea verba, *ut nobis Corpus*, & Crucis signo Calicem signat dicens, *& Sanguis fiat*.

Explicantur verba illa, Benedictam, adscriptam, ratam &c. ex Canone Utrum de consecr. dist. 2.

2. Varie rerum harum Scriptores explicant verba *benedictam, adscriptam, ratam* &c. Omnium maxime concinna nobis ea videtur explicatio, quæ affertur in Canone *Utrum* de Consecrat. dist. 2. qui a Gratiano tribuitur D. Augustino, sed revera sumtus est ex Paschasii libro de Corpore & Sanguine Christi cap. 12. verba Paschasii hæc sunt: *Rogamus, hanc Oblationem benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam, per quam nos omnes in Cœlo conscribamur: ratam, per quam in visceribus Christi censeamur; rationabilem, per quam a bestiali sensu exuamur; acceptabilemque facere dignetur, quatenus & nos per quod in nobis displicuimus, acceptabiles in ejus unico Filio simus.*

Sacerdos deprecatur Deum, ut panem, & vinum convertat in Corpus Christi, & Sanguinem, quod non est absurdum, etsi novit certo futurum, ut fiat Transubstantiatio.

In hac Oratione Deum, ut diximus, orat Ecclesia, ut panis & vini fiat Transubstantiatio in Christi corpus & sanguinem, etsi id futurum certo sciat; neque enim a Deo petere absurdum est, quod certo novimus fore, cum Christus quoque Joann. 17. Deum Patrem sit deprecatus, ut se glorificaret. Atque hæc est D. Thomæ doctrina 3. part. q. 83. art. 4. ad 7. Religiosus quidam Ordinis Eremitarum S. Augustini Joannes Hoffmeisterus, Theologicarum rerum non mediocriter peritus, Opus de Missa edidit anno 1545. in quo pag. 151. ita ad rem nostram: *Hic rogant Adversarii, quid necessum sit precari, ut ex pane & vino fiat Corpus & Sanguis Domini, cum certos nos esse putemus, ad prolationem verborum Consecrationis vere illa in Corpus & Sanguinem Domini transmutari. Ad hoc respondemus; quid opus erat, ut Veteres magnis precibus sollicitarent adventum Christi in carnem, quem tamen venturum certo credebant? Quid & necessum erat Christum ad Patrem Cœlestem clamare: Pater clarifica Filium tuum, cum clarificatio certa sequutura erat?* Ut igitur ad D. Thomæ doctrinam redeamus, monet S. Doctor, non id petere Sacerdotem ut impleatur Consecratio, sed ut nobis fiat fructuosa: *Non tamen videtur ibi Sacerdos orare, ut Consecratio impleatur, sed ut nobis fiat fructuosa: unde signanter dicit: Ut nobis Corpus & Sanguis fiat.* Hunc sensum illud confirmare posse videtur, quod ono Christo Domino Pastoribus ab Angelo dictum esse legimus in Evangelio; *Natus est vobis Salvator*, idest in rem & utilitatem vestram, ut bene prosequitur Suarez in 3. par. tom. 3. q. 83. art. 4. disp. 83. sect. 2. §. *Secundo modo*. Extat inter S. Bernardi Opera edita a Mabillonio tom. 2. pag. 686. n. 15. sermo quidam cui titulus: *De excellentia Sanctissimi Sacramenti & dignitate Sacerdotum*, cujus Auctor quisquis ille sit, vir certe gravis, explicans verba illa Canonis, *Ut nobis Corpus & Sanguis fiat*, ita ait: *Nobis*, inquit, *fiat. Fit enim procul dubio Corpus Domini in mensa Altaris semper, cum solemne illud celebratur Mysterium Ritu debito; sed non semper eis fit, per quos fit.* Quinque sunt, quemadmodum dictum est, Crucis signa, quæ in hac Oratione fiunt, quæ quidam putant Christum significare, qui secundum carnem in quinque sensibus passus est; & quidem in visu, cum velata illi facies est; in auditu, cum est irrisus; in gustatu, cum fel & acetum ei propinatum est; in odoratu, ex tetro corruptorum corporum odore cum in Calvario Monte Cruci affixus est; in tactu, cum ejus transfixi sunt pedes & manus. Ita rem explicat D. Bonaventura in expositione Missæ. Et Durandus lib. 4. de parte quinta Canonis putat, tribus illis, quæ fiunt supra Hostiam & Calicem, signis nefariam illam significari proditionem Judæ, qui Magistrum suum Sacerdotibus, Scribis, & Pharisæis vendidit; semel autem duci Crucis signum super Hostiam, & semel super Calicem, vel ad duas naturas significandas Divinam & Humanam, quas unione hypostatica Christus in se copulavit, vel ut intelligamus Christum esse passum anima & corpore. Auctor tractatus de Missa & Divino Officio, quem sæpe memoravimus, pag. 127. scribit, satis esse posse unicum Crucis signum ad illam vocem *Benedictam*, reliqua autem duo, quæ ducuntur ad illas voces *adscriptam, & ratam*, posse omitti: sed in sacris Ritibus, & in tremendo Missæ Mysterio ejusmodi novitates ferri nullo modo possunt.

De verbis seu narratione, quæ proxime præcedunt verba Consecrationis.

3. In progressu tertiæ Orationis Sacerdos partim recitative seu historice & materialiter, partim recitative & significative, ut Theologi loquuntur, exponit quæ pridie mortis suæ Christus fecit & dixit: nimirum accepisse panem in sanctas ac venerabiles manus suas, & elevatis oculis in Cœlum ad Deum Patrem suum Omnipotentem, gratias illi egisse, panem benedixisse, fractum dedisse Discipulis suis, ac dixisse: *Accipite & manducate ex hoc omnes: Hoc est enim Corpus meum.*

Duplex modus enunciandi propositionem quamdam, historicus seu recitativus, significativus seu assertivus. Uterque potest conjungi.

4. Quod ut probe intelligatur præmittendum est, posse quempiam verba dicere quæ alius dixerit, quin ea vel absolute affirmet, vel absolute neget; quod fecit David ea proferens, *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus*; posse etiam verba dicere animo affirmandi, vel negandi: ut si quis dicat: *Deus est Unus in natura, & Trinus in Personis*. Primus modus dicitur recitativus seu historicus & materialis: secundus significativus: nec quidquam impedit, quin eadem verba recitative & significative proferantur. Potest enim quispiam, quæ verba alius dixerit, narrare, & simul quod ille vel affirmaverit vel negaverit, animo affirmare vel negare. Exempli causa si quis dicat: *Christus nos docuit ita orare: Pater noster, qui es in Cœlis*, hæc verba qui refert tanquam a Christo prolata, ea narrat *recitative* seu *historice & materialiter*, sed si proferantur animo orandi & significandi mentem loquentis, tunc dicta sunt *significative*, seu *assertive*, & *formaliter*.

Verba Consecrationis a Sacerdote dicuntur significative, & non historice tantum.

5. His positis graviter profecto erraret, qui affirmare auderet Consecrationis verba, *Hoc est Corpus meum*, a Sacerdote dici *recitative*, & non *signi-*

significative. Si enim ea tantum recitative & historice Sacerdos proferret tanquam dicta a Christo, non sane loqueretur aut ageret ex Persona Christi; neque enim qui verba ab aliquo dicta narrare velit, opus est ei personam illius in se exprimere & repræsentare, quemadmodum David impii verba referenti, *Dixit insipiens in corde sua: non est Deus*, opus non fuit loqui aut agere ex impii persona, seu illius personam repræsentare & exprimere. Quamobrem cum Sacerdos juxta communem Sanctorum Patrum, Theologorum, & ipsius Florentini Concilii in Decreto unionis sententiam loquatur & agat ex Persona Christi, necessario sequitur, verba Consecrationis a Sacerdote proferri *significative*, ut Theologorum verbis utamur, & *formaliter*.

An eadem verba dicantur utroque modo, significative, & historice.

6. Reliquum est ut disceptemus, num verba Sacerdotis non modo *significative*, ut diximus, sed etiam *recitative* proferantur; nihil enim repugnat quominus utroque modo dicantur. Illud etiam dispiciendum, an præter verba, *Hoc est Corpus meum*, alia quoque habeantur in Canone, de quibus quæri possit, num *recitative*, an *significative*, an vero utroque modo proferantur.

Utroque modo dici putat D. Thomas.

7. D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 5. in eam sententiam est propensior, ut utroque modo Consecrationis verba, idest *recitative* & *significative*, proferantur. Disputant vero Theologi an illa quæ præcedunt, *Accipite*, & *manducate*, proferantur *recitative* tantum; & utroque modo ea proferri communior videtur esse sententia. De D. Thomæ mente super altera hac quæstione videantur Salmanticenses in Cursu Theologico tom. 11. par. 1. tract. 23. de Eucharistia quæst. 9. dub. 4. §. 1. & 2. Quæ hactenus diximus de Consecratione panis, dicta itidem volumus de Consecratione vini: nam, ut in Canone legitur, Christus Jesus post Cœnam in sanctas suas manus Calice accepto, item gratias egit Deo Patri, Calicem benedixit, ac præbuit Discipulis suis dicens: *Accipite*, & *bibite ex eo omnes*; quæ dicuntur a Sacerdote *recitative* & *significative*: & utroque etiam modo illa: *Hic est enim Calix* &c. Itemque, *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*.

Veritas asseritur eorum, quæ in hac Oratione narrantur.

8. Explicatis iis modis, quibus hanc recitat Sacerdos Orationem, duo alia sunt pertractanda: quorum unum ad veritatem & ad sensum pertinet, qui illis verbis continetur; alterum ostendit quænam sint illa verba, in quibus tota vis & forma sita est Consecrationis panis & vini. Plures sunt, ut antea diximus, actiones, quæ tanquam factæ a Christo commemorantur in Canone; ubi narratur, Christum in manus accepisse panem, oculos ad Cœlum sustulisse, gratias egisse, benedixisse, fregisse panem, ac præbuisse Discipulis suis, quæ ex Matthæi Evangelio deprompta sunt, qui scribit: *Accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite & manducate: Hoc est Corpus meum*: & ex Luca: *Accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc est Corpus meum*. Panem in suas manus accepisse, nulla quæstio esse potest. Oculos ad Cœlum sustulisse superius docuimus. De Consecratione vero, qua Christus panem consecravit & vinum, non voluntate sua sola, aut tactu, aliove signo externo, sed verbis iisdem, quæ ex ejus persona profert Sacerdos, cum in Missa panem & vinum consecrat, jam sermonem habuimus Institutione 37. cum in Feria V. Majoris Hebdomadæ de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento dissereremus. Quapropter ut hanc Canonis Orationem explicemus, examinandum remanet, utrum discrimen ullum sit inter gratiarum actionem, & benedictionem; num utraque differat a Consecratione; denique antene, an post Consecrationem fractus fuerit panis.

Benedictio, & Consecratio Christi num idem fuerint. Sententia D. Thomæ & Suarez.

9. D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 1. ad primum tractat hanc controversiam, nec eorum improbat opinionem, qui putant, idem in Christo fuisse benedicere & consecrare; panem autem prius consacrasse, deinde fregisse inter Apostolos dispertiendum; addit etiam, defendendæ hujus sententiæ causa non esse opus actionum ordinem immutare, quem Apostoli tradiderunt, & ipse Canon Missæ describit: *Sed idem sensus haberi potest etiam verbis Evangelii non mutatis*, ut videre est loco cit. Soto in 4. sentent. dist. 11. quæst. 1. art. 2. putat, Christum acceptum panem fregisse, deinde Discipulis præbuisse dicentem: *Accipite*, & *manducate*; deinde addidisse: *Hoc est Corpus meum*; ita ut non nisi post verba *accipite*, & *comedite* facta fuerit consecratio; & *verba porrigentis fuisse pariter & consecrantis*. Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 78. art. 1. disput. 58. sect. 2. putat Benedictionem panis & gratiarum actionem, etsi eadem fere actione peractas, tamen juxta earum significatum res esse distinctas; ad Deum enim gratiarum actionem, Benedictionem vero ad panem referri; ac posse eodem Orationis contextu & Deo gratias agi, & ab eo bonum aliquod creaturæ cuipiam peti; & concludit verba illa *accepit*, *benedixit*, *fregit*, *dedit*, actiones significare peractas eo ordine, quem describunt Evangelistæ, etsi non omnes peragi potuerint, antequam Consecrationis verba Christus omnia protulisset: propugnandum enim esse juxta doctrinam Tridentinæ Synodi sess. 13. cap. 3. Christum panem consecrasse, antequam illum frangeret.

Ordo naturalis gratiarum actionis, Benedictionis, & Consecrationis ex Sylvio.

10. Nos, quæ eximii isti Theologi scripserunt, huc attulimus. Si quis vero nostram roget sententiam, dicimus apertum, simplicemque nobis illum videri Ordinem, quem demonstrat Sylvius 3. par. quæst. 78. quæsit. 2. Itaque scribit, Christum Jesum accepisse panem, gratias Deo Patri suo egisse, benedixisse, deinde consecrasse, ac dixisse: *Accipite*, & *manducate*; *hoc est Corpus meum*; ac demum fregisse, & Discipulis dispertiisse. Etsi enim non est exploratum, panisne consecratus ante fuerit, deinde fractus; verisimilius tamen esse Christum panem prius consecrasse, ac postea fregisse, tum quod Apostolus scripserit 1. ad Corinth. cap. 10. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Ex quo illud colligitur, sub specie panis, qui frangebatur, fuisse Corpus Christi, antequam frangeretur; tum etiam quia in Missa prius panem consecramus, quam frangimus, quod quidem indicium facit, in hunc modum rem a Christo gestam esse.

Consecratio Fractionem processit.

Quod vero ad Evangelistarum narrationem pertinet, ait Sylvius, eos res a Christo gestas narrasse, non vero earum seriem & ordinem; quod confirmat ex Marc. cap. 14. ubi ait Evangelista: *Et biberunt ex illo omnes*; cum tamen nondum narrasset, Christum dixisse: *Hic est Sanguis meus*; Christum vero vinum consecrasse, antequam ex eo biberent Apostoli, exploratissimum est.

Explicantur illa verba, Hic est Calix Sanguinis &c. ex D. Thoma.

11. Illud etiam ad verborum sensum pertinet & intelligentiam, quærere, quid hæc verba significent: *Hic est enim Calix Sanguinis mei novi & æterni Testamenti*; itemque illa: *qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 3. ad primum docet, cum dicitur, *hic est Calix Sanguinis mei*, esse locutionem figuratam per metonymiam, qua ponitur continens pro contento, ut sit sensus:

Hic

Hic est Sanguis meus contentus in Calice, de quo sit mentia; quia Sanguis Christi in hoc Sacramento consecratur; & ibidem in responsione ad tertium docet, dici Sanguinem novi Testamenti, quod non per figuram, ut in veteri Testamento, sed revera effusus sit: *Dicitur, Hic Sanguis novi Testamenti, quia jam non in figura, sed in veritate exhibetur; unde subditur, qui pro vobis effundetur*: docet porro dici Sanguinem æterni Testamenti, *tam ratione æternæ Dei præordinationis, quam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc Sacramentum disponitur: ipsa etiam persona Christi, cujus Sanguine Testamentum disponitur, est æterna*. cit. art. 3. in responsione ad 4. Ac eundem Angelicum Doctorem sequuti ita explicamus verba illa *pro multis*, ut vox *multi* juxta modum loquendi sacrarum Scripturarum significet *omnes*. *Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita & per unius obeditionem justi constituantur multi*: sunt verba D. Pauli ad Roman. 5. ubi sine dubitatione vox *multi* omnes significat, ut luculentissime apparet ex superioribus verbis: *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ*. Itaque dicimus Christi Sanguinem fusum esse pro omnibus; *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*; sunt verba D. Joannis: fusum autem pro omnibus *quoad sufficientiam*, & pro solis electis *quoad efficaciam*, ut bene explicat D. Thomas in 4. sentent. dist. 8. quæst. 2. art. 2. quæst. 3. ad septimum: habere porro efficaciam *non solum* (ait idem D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 3. ad octavum) *in Judæis electis, quibus exhibitus est Sanguis veteris Testamenti, sed etiam in Gentilibus, nec solum in Sacerdotibus, qui hoc conficiunt Sacramentum, vel aliis, qui sumunt, sed etiam in illis, pro quibus offertur. Et ideo signanter dicit: pro vobis Judæis, & pro multis, scilicet Gentilibus; vel pro vobis manducantibus, & pro multis, pro quibus offertur*.

Voces Materiæ, & Formæ a pluribus seculis adhibitæ ad significanda in Sacramentis res & verba.

12. Venimus modo juxta ordinem, quem nobis statuimus ad verba, quibus Consecrationis forma continetur. Morinus tractatu de sacris Ordinationibus par. 3. exercit. 1. cap. 3. quærit, quonam tempore his vocibus Materia & Forma significari cœperint res & verba, quibus Sacramenta constant; quæ quidem verba e Peripateticorum schola in Theologiam defluxerunt; ac concludit plura esse secula, cum & in Occidente & in Oriente eæ voces passim usurpantur, easque tanquam utiles esse retinendas: *Cum igitur hanc docendi methodum universus Occidens ab aliquot sæculis amplexus fuerit, atque Oriens non improbaverit, fieri non potest, ut id utile non sit & commodum, quod tanto consensu usurpatur*. Hunc loquendi modum adhibuit Eugenius IV. in Instructione ad Armenos: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum*. Eodem modo loquitur Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3.

Forma Consecrationis panis sunt verba illa: Hoc est Corpus meum.

13. Hunc igitur nos quoque loquendi modum adhibentes dicimus cum communi sententia, Consecrationis formam in illis verbis consistere: *Hoc est Corpus meum*. Vide D. Thomam 3. par. quæst. 78. art. 2. Quamquam Scotus in 4. Sentent. dist. 8. quæst. 2. quærit, an ea verba ab iis, quæ præcedunt, sejuncta, satis sint ad formam Consecrationis panis; perinde quasi prolata sine superioribus, potius Sacerdotis quam Christi Corpus possint innuere. Hæc sententia postulare videtur ad formam Consecrationis illa quoque, *Qui pridie quam pateretur &c.* in iis enim fit mentio Christi; & ab iis potest intelligi Sacerdotem agere ex persona Christi. Verum cum satis sit, Sacerdotem proferre, *Hoc est Corpus meum*, cum intentione conficiendi hoc Sacramentum; intentio enim facit ut ea verba quasi ex persona Christi prolata intelligantur, propterea ad formam Consecrationis ejusque validitatem satis sunt ea verba, etiamsi præcedentia non recitentur, ut docet D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 1. in respons. ad quartum; quam responsionem confirmant Salmanticenses cit. tractatu 23. disp. 9. de forma Sacramenti dub. 2. part. 1. tom. 11. Cursus Theologici.

Forma Consecrationis vini statuitur videtur S. Thomas in illis verbis: Hic est Calix sanguinis mei, usque ad illa: Hæc quotiescumque feceritis.

14. Consecrationis Calicis communiter ponitur forma in illis verbis; *Hic est Calix sanguinis mei*: verum D. Thomæ art. 3. cit. quæst. 78. inconveniens videtur, formam Consecrationis vini in illis tantum verbis ponere: *Hic est Calix sanguinis mei*, eorumque sequi videtur S. Doctor sententiam, qui etiam in sequentibus verbis formam constituunt usque ad illa verba: *Hoc quotiescumque feceritis*, ea ratione, quod verba, quæ sequuntur, sunt *determinationes prædicati, idest sanguinis Christi*; quæ proinde cum *ad integritatem ejusdem locutionis* pertineant, sunt *de substantia formæ*.

Dissentiunt inter se Thomistæ in explicanda super hac re mente D. Thomæ.

15. Vel ipsi D. Thomæ Discipuli, qui ejus doctrinæ constantius hærent, in duas super hac re abierunt sententias. Quidam Angelici mentem patere ajunt apertissime non in iis tantum verbis: *Hic est Calix sanguinis mei*, Consecrationis formam consistere, sed in iis etiam, quæ sequuntur usque ad ea, *Hæc quotiescumque feceritis*; & qui se D. Thomæ profiteatur esse discipulum, idem omnino eum debere sentire; præsertim quod, cum Cardinalis Cajetanus in Commentariis in Summam D. Thomæ contrariam amplexus sit sententiam, S. Pius V. in editione Romana Operum D. Thomæ ejus Cardinalis Commentarium voluit explosum. Vide Cardinalem Capisuccum controv. 3. quæst. unica, & Salmanticenses loc. cit. dub. 3. §. 2. Alii dicunt, Angelicum docere, non ad essentiam, sed ad integritatem formæ ea verba pertinere, quæ sequuntur post verba, *Hic est Calix sanguinis mei*, usque ad ea, *Hæc quotiescumque feceritis*; magnumque inter essentiam & integritatem esse discrimen; oculum enim aut pedem de hominis esse integritate, non de essentia. Ita Soto in 4. sentent. dist. 11. quæst. 1. art. 3. Cardinalis Gotti Theologiæ tom. 14. quæst. 2. dub. 3. §. 1. & seq. & Herminier tractatu de Sacramentis tom. 2. de Eucharist. cap. 15. pag. 461. & 462. Et licet factum S. Pii V. evidenter constet, respondent tamen non illud fecisse, quo controversiam dirimeret, aut Fidei articulum conderet, sed quod ipsi parum decere visum fuerit, Cajetanum, qui D. Thomæ susceperat mentem explicandam, de tanto Doctore non ea qua par est reverentia loqui. Vide Ylambertum quæst. 78. disp. 2. art. 50. Frassen tom. 11. edit. Romanæ pag. 128. §. *Ad Censuram S. Pii V.* Juvenin de Sacrament. disp. 4. §. *Respondeo ad secundum*, Tournely par. 1. de Sacram. Euchar. pag. 461. edit. Parisien. Card. Gotti loc. cit. §. 3. n. 11. Herminier. tract. de Sacram. tom. 2. de Euchar. cap. 16.

Græci post verba: Hoc est Corpus meum, orant Deum, ut panem immutet, & faciat Corpus Christi.

16. Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 13. refert Consecrationis panis & vini formam juxta Liturgias Græcorum & Missale Mozarabum. Apud Græcos igitur post verba, *hoc est Corpus meum*, Sacerdos Deum orat, *ut mittat Spiritum Sanctum suum super proposita dona, & pa-*

nem

nem faciat Carpus Christi, vinum vero sanguinem ejus, immutans ea Spiritu Sancto suo; ex quibus verbis interri posse videtur, eos non existimare vi verborum factam esse Transubstantiationem.

Græci in Concilio Florentino declarant, se credere vi verborum Christi fieri Transubstantiationem.

17. Actum de hac re in Concilio Florentino; ubi Græci de hujusmodi oratione interrogati responderunt sess. 25. se eredere Transubstantiationem fieri vi verborum Christi, nec alin Orationes quæ sequuntur respieere, quam quo Spiritus Sanctus invocetur, ut pretinsum Christi Corpus & Sanguis conferant ad peccatorum remissionem, & *non fiant in judicium, aut condemnationem nostram*. Præterea ita sensus aperuerunt suos in eadem sessione: *De misteriis autem fatemur, ea consecrari per Domini voces, licet nos postea invocando dicamus: fiat Corpus & sanguis Christi*, ut videre est tom. 3. Concil. Collect. Labb. pag. 491. & 498.

Orationem Græcorum post verba Christi explicant Turrecremata item ut Græci. Declaratio ea de re Bessarionis Cardinalis in Concilio Florentino.

18. Eadem verba ad eundem plane modum explicavit Cardinalis Turrecremata in Oratione quam jussu Eugenii IV. habuit in Concilio Florentino: *Oratio illa non est ut conficiatur, quod confectum est, sed ut consequamur effectum Sacramenti, scilicet uniri cum Christo & incorporari, ut & dicamus cum Apostolo: Vivo ego, jam non ego; vivit vero in me Christus*. Affert Mabillonius Mus. Ital. tom. 1. part. 2. pag. 243. declarationem a Bessarione Cardinale Eugenio IV. in Concilio Florentino traditam, ubi diserte fatetur, *verba Dominica esse illa, quæ mutant, & transubstantiant panem & vinum in Corpus verum Christi & Sanguinem, & quod illa verba divina Salvatoris omnem virtutem Transubstantiationis habent*; quam confessionem magni momenti esse ait Mabillonius pag. 245. ad demonstrandum, quænam sit Ecclesiæ Græcæ de Eucharistia Fides: *Confessio hæc duas habet partes, nempe Consecrationem verbis Christi Domini confici, non precibus illis, quæ post verba sacra fiunt a Græcis; atque his verbis panem & vinum in Christi Corpus & Sanguinem mutari & transubstantiari*. Et sane hujusmodi declarationibus Eugenius acquievit, ut Græcos appellare non dubitaverit *Fratres in Fide secum conjunctos*. Syri quoque in eandem explicationem consentiunt, ut refert S. Maronius in expositione Liturgiæ cap. 33. *Hoc loco*, inquit, *quærendum est, qua de causa invocamus Spiritum Sanctum, ut descendat super panem & vinum, dum jam Filius descendit, & commutavit ea in Corpus & Sanguinem suum pretiosum. Huic quæsito respondemus, nos non invocare Spiritum Sanctum, ut efficiat, idest commutet panem & vinum in Corpus & Sanguinem Salvatoris nostri, sed ut ostendamus illa esse Corpus & Sanguinem Domini nostri, & ut efficiat ut sint sumentibus illa in remissionem peccatorum, & in vitam æternam*.

Non est novum in precibus Orientalis Ecclesiæ, ut postuletur, quod jam concessum fit a Deo.

19. Nec alia desunt, quibus demonstretur, nihil esse hocce argumentum: Græci post Consecrationis verba, *Hoc est Corpus meum, Hic est sanguis meus*, invocant Spiritum Sanctum, ac dicunt: *Fiat Corpus & Sanguis*; igitur non credunt sub speciebus panis & vini primum virtute verborum esse Christi Corpus & Sanguinem. Hoc, inquam, argumentum nihil est: neque enim est novum in Orientalis Ecclesiæ precibus, ut res jam concessa, quasi nondum concessa sit, postuletur. In Rituali Severi in Bibliot. novis. SS. PP. tom. 12. pag. 733. in administratione Baptismi hæc habentur: *Tu Domine hos servos tuos, qui nunc baptizati sunt regenerationis lavacro sanctifica in veritate tua, imple eos gratia Spiritus Sancti tui*; sed tamen cum supponantur jam baptizati, *qui nunc baptizati sunt*, cum jam aqua sint ablu-

Bessarionis Oratio ad evellendum suæ gentis errorem.

ti, & super eos prolata sit Sacramenti forma juxta Græcos, *baptizetur Servus Christi &c.* dubitari non potest, quin in eo puncto temporis remissionem peccatorum & plenitudinem gratiæ Spiritus Sancti acceperint.

20. Magni ea de re Bessarionis Cardinalis Orationem reperias in Opere cui titulus: *Liturgiæ sive Missæ Sanctorum Patrum*; edita Antuerpiæ ann. 1562. quam Orationem summis extollit laudibus Matthæus Galenus Vesteapellius tractatu de sacrosancto Missæ Sacrificio Antuerpiæ itidem edito ann. 1574. cap. 12. pag. 156. omnibusque dignum præconiis Cardinalem illum prædicat, *qui proprio opusculo suæ gentis errorem* (qui error is est, de quo nunc loquimur) *evertit & extirpavit*. In eodem libro de Liturgiis, seu Missis Sanctorum Patrum continetur etiam Liturgia Nicolai Cabasilæ Græci. Et Gentianus Hervetus, qui eam in Latinum convertit, in Præfatione Cabasilæ notat errorem, qui pravos gentis suæ sensus sequutus, putat post Consecrationem extare adhuc panis & vini substantiam, ac transubstantiationem denique fieri post Orationes & Benedictiones Sacerdotis, eas scilicet, quas superius memoravimus, quibusque post Consecrationem Spiritus Sanctus invocatur, ut Corpus & Sanguis Domini conficiantur: atque Hæmorrhoissæ exemplum affert idem Hervetus, quæ etiamsi jam, ex quo Christi vestem tetigit, continuo convaluit, *& sensit corpore quia sanata esset a plaga*, tamen ubi Christus deinde rogasset, *Quis tetigit vestimenta mea?* Mulieri jam sanatæ, *Vade* (inquit) *in pace, & esto sana a plaga tua*. Ad quæ verba ita ad rem nostram scribit: *Jam sanata fuerat: sed hoc dicere voluit Christus, ut licet tactus fimbriæ transiisset, effectus tamen inde sequutus perseveraret*.

Nicolai Cabasilæ Liturgia eodem errore inquinata.

21. Alia etiam exempla suppetunt apud Renaudotium in Commentar. ad Liturgiam Copticam S. Basilii pag. 250. & Meratum tom. 1. par. 2. pag. 741. Antonius Augustinus Touttée dissertatione 3. inter eas, quas edidit cum S. Cyrilli operibus, probandum suscepit, Consecrationem non in Christi verbis tantum, sed etiam in precibus ab Ecclesia institutis consistere; ita ut ex duplici hac partiali & inadæquata forma, idest ex Christi verbis & Ecclesiæ precibus moraliter juncta existat plena & essentialis Eucharistiæ forma. Eandem sententiam amplexus est Le Brun tom. 3. Adversus Touttée erudite scripsit doctus sane vir Josephus Augustinus Orsi Ordinis Prædicatorum sacræ Indicis Congregationis Secretarius, qui eam, quam supra memoravimus, Bessarionis declarationem proferens luculenter probat propter eandem declarationem pridie ejus diei editam, quo Decretum unionis conditum est, nihil de hac re in eo Decreto fuisse insertum: *Hæc porro vera & legitima causa fuit, cur nullus Decreto unionis de hoc Dogmate articulus insereretur, quod Græci viva, ut ajunt, voce se in Latinorum sententiam consentire publice professi essent*: verba sunt ipsius P. Orsi in dissertat. de Invocat. Spiritus Sancti in Liturgiis Græcorum & Orientalium pag. 168. Eruditus vir P. Bougeant Societatis Jesu Presbyter refutavit Le Brun, qui integro volumine, quæ ab illo sibi objecta fuerant, conatus est diluere. Juveninus, & Tournely Concilio Florentino, & Bessarionis Cardinalis declarationi præcipue innixi dicunt, constantem esse utriusque Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis consensum, ut nuda & præcisa forma Consecrationis consistat in Christi verbis, *Hoc est Corpus meum; hic est Calix sanguinis mei*, omnibus ab ea forma precibus exclusis, tum quæ

Consecratio fit ex virtute verborum Christi, non ex precibus Ecclesiæ.

præ-

præcedunt, tum quæ sequuntur. Du-Hamel Theologiæ tom. VI. editionis Parisiensis anni 1691. pag. 775. & seq. accurate de hac re disputat, & auctoritate Græcorum & Latinorum Patrum concludit, Consecrationis formam Divinæ non Humanæ institutioni tribuendam: preces, quæ vel ante vel post Consecrationem recitantur, esse Humanæ institutionis; earum nullam apud Evangelistas mentionem fieri, aut apud Apostolum Paulum; eas quidem ad Sacrificii integritatem & perfectionem pertinere, non tamen ad Consecrationis essentiam. Quasdam se vidisse ait Dissertationes Martene tract. de Antiquis Eccl. Ritib. lib. 5. cap. 4. art. 8. num. 20. quarum Auctor contrariam opinionem nitebatur statuere; sibi tamen minime probari potuisse, cum inter Latinos Tertullianus lib. 4. adversus Marcionem cap. 4. diserte dicat: *acceptum panem & distributum Discipulis corpus suum* (Christus) *fecit dicens: Hoc est Corpus meum*. Et D. Ambrosius lib. 4. Sacramentor. cap. 5. *Panis antequam consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi. Denique audi dicentem: Accipite & edite ex eo omnes: Hoc est enim Corpus meum: & ante verba Christi Calix est vini & aquæ plenus: ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis Christi efficitur, qui plebem redemit.* Et inter Græcos Gregorius Nazianzenus 2. Orat. de Paschate: *Inter sermones de carne præcipui sunt illi Christi: Hoc est Corpus meum. Illisque prolatis a Sacerdote, qui non credit esse verum Corpus Christi, sine dubio Fidem derogat.* Et Chrysostomus Oratione de Proditione Judæ: *Non enim est homo, qui facit, ut proposita Corpus Christi & sanguis efficiantur, sed ille qui crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur & gratia. Hoc est enim, ait, Corpus meum. Hoc verbo proposita consecrantur.*

Consensus utriusque Ecclesiæ ea de re, & nostra ætatis Græcorum.

22. Testatur Bossuetus tractatu de Missa, in eo consentire Orientalem & Occidentalem Ecclesiam, ut affirment, virtutem illam, qua panis & vinum in Christi Corpus & Sanguinem convertuntur, essentialiter in verbis Christi consistere; ac Græcos ipsos nostræ ætatis, si bene eorum sensa examinentur, tametsi videantur quibusdam vim Consecrationis non in Christi verbis ponere, sed in Orationibus, quibus postulant ut Spiritus Sanctus immutet Dona, seu panem & vinum in Christi corpus convertat & sanguinem, revera fateri, omnem esse virtutem in verbis Christi, quæ ex ejus persona profert Sacerdos: preces vero nihil quidquam aliud facere, quam virtutem omnipotentem pani & vino applicare, quemadmodum ignis comburendæ materiæ applicatur. Aliæ porro ejusdem modi Orationes, quæ post Consecrationem recitantur, in aliquibus Occidentalis etiam Ecclesiæ Missalibus reperiuntur, exempli causa in Missali S. Germani, & Mozarabo. Hoc primus observavit Card. Bona lib. 2. Rerum Liturg. cap. 13. n. 5. ubi dicit eodem modo explicandas & intelligendas, quo Orationes illæ Græcorum explicantur & intelliguntur. Quæ autem scripsimus Cap. XIII. n. 28. aliisque, qui consequuntur, fuse ea omnia disputavit confirmavitque Nicolaus Herminier tractatu de Sacram. tom. 2. de Euchar. cap. 15.

Duplex post Consecrationem quæstio oritur de Aqua cum vino mista.

23. Cum igitur Consecrationis forma panis & vini consistat in Christi verbis; simul ac prolata fuerint supra panem, *Hoc est Corpus meum*, omnis substantia panis in Christi corpus convertitur: atque itidem, ut prolata fuerint verba, *Hic est Calix Sanguinis mei*, fit conversio vini in sanguinem; quæ conversio apposite ab Ecclesia Catholica appellatur *Transubstantiatio*, ut videre est in Concilio Tridentino sess. 13. cap. 4. & can. 2. ejusdem sessionis. Quia vero in Calicem una cum vino infunditur etiam, ut dictum est, paullulum aquæ, duæ suboriuntur quæstiones; quarum prima est, num aqua in Christi sanguinem convertatur; altera, num aqua, si quidem convertitur, priorum vertatur in vinum, ac deinde in sanguinem, an vero immediate in sanguinem transsubstantietur.

Aqua cum vino convertitur in sanguinem.

24. Earum quæstionum prima excitata fuit sæculo XII. in Gallia; & Baronius ad ann. Chr. 1188. prolixam affert Epistolam Gaufridi Monachi Cisterciensis ad Cardinalem Episcopum Albanensem, ubi varias veterum, & qui tunc florebant, Theologorum Gaufridus sententias exponit. Quid Cardinalis responderit, incompertum. Verum Baronius: *Sed aliud*, inquit, *rescribere non potuisse certum est, quam quod credidit, & custodivit semper Sancta Romana Ecclesia, nempe aquam simul & vinum transubstantiari in sanguinem Christi*. Innocentius III. in Cap. *Cum Marthæ*, de Celebrat. Missarum duas affert sententias; quarum altera est, vinum in sanguinem, aquam vero converti in aquam, quæ de latere Christi defluxit; altera est, aquam vino junctam per se manere veluti circumdatam speciebus vini, quam D. Thomas improbat 3. par. quæst. 74. art. 8. tum quod in Sacramento Altaris nihil aliud est post Consecrationem, quam Christi Corpus & Sanguis, tum quia si post Consecrationem aqua remaneret in Calice, non totum id quod est in Calice adoraretur *adoratione latriæ*. De aquæ conversione in aquam, quæ de latere Christi erupit, nihil attinet dicere: est enim pia potius cogitatio, quam Theologica opinio; quamobrem non recedendum ab Innocentio III. qui in ea Decretali ait, probabiliorem esse eam sententiam, quæ statuit aquam in sanguinem Christi converti. Ju stinus, Irenæus, Cyprianus docent, aquam in Calicem infundendam; iidem vero dicunt, Christum quidquid in Calice continebatur in sanguinem convertisse; itaque perinde est ac si dicerent, aquam converti in sanguinem.

Converti Aquam in eam, quæ profluxit a latere Christi, est opinio magis pia, quam Theologica.

An vero prius in vinum, deinde in sanguinem convertatur, disputant Scholastici.

25. Utrum autem ejusmodi aquæ conversio in sanguinem fiat immediate, an vero convertatur in vinum, deinde in sanguinem, quæstio est inter Theologos Scholasticos; quam si quis accurate cognoscere cupit, adeat primam Cardinalis Capisucchi controversiam. Obiter innuimus plumbeum & nullius esse roboris argumentum illud e Fratrum Prædicatorum aliorumque Religiosorum Rituali depromtum, qui antequam Missam incipiant, aquam infundunt in Calicem, quasi id faciant, ut spatium temporis suppetat, quo aqua convertatur in vinum. Ait enim Juveninus dissertat. 4. de Sacram. quæst. 2. de Eucharistia §. 3. *Respondeo ad secundum, Dominicanorum praxim non niti eo Physicorum principio, quod adversarii supponunt, sed nonnullis Liturgiis, quibus præscribitur, ut id totum, quod in Sacrificiis debet offerri, ante ipsummet Sacrificium præparetur*; cui concors est Nicolaus l'Herminier *in tractatu de Sacramentis tom. 2. de Eucharistia cap. 14. in fin.* Deinde monet laudatus Juveninus juxta Liturgias Sanctorum Basilii, & Chrysostomi Græcos ante Missam aquam & vinum in Calicem infundere; neque vero Græcis unquam in mentem venisse id facere, ut copia temporis sit, quo aqua convertatur in vinum. Denique Rubricæ Missalis Romani præscribunt, si forte aqua ad Offertorium non infusa fuerit in Calicem, immediate infundendam esse ante Consecrationem; quod si tempore opus sit, ut aqua convertatur in vinum, quis cre-

credat puncto temporis ejusmodi posse fieri conversionem?

De actionibus quæ conjunguntur cum tertia Oratione Canonis. De genuflexione, & cultu Latriæ erga Sanctissimam Eucharistiam.

26. Actiones quasdam reliquum est ut persequamur, quas in hac tertia Oratione peragit Sacerdos. Itaque manibus sumit Hostiam, cum dicit *Accepit panem*; oculos ad Cœlum tollit, cum dicit *elevatis oculis*; Crucis signum ducit super Hostiam, cum dicit *benedixit*; manibus sumit Calicem, cum dicit *accipiens & hunc præclarum Calicem*; signat signo Crucis, cum dicit *benedixit*: de quibus actionibus non opus est longiore uti sermone; quivis enim facile intelligit, eas omnino verbis, quæ interea proferuntur, respondere, ac quicquid Christus gessit, expresse repræsentare. Consecrata Hostia, Sacerdos unum tantummodo genu flectit usque ad terram, manibusque Altari innititur, quo facilius sese restituat in pedes; idem facit consecrato Calice; est enim Catholicæ Fidei dogma, externo latriæ cultu Christum in Eucharistiæ Sacramento adorandum: *Si quis dixerit in Sancto Eucharistiæ Sacramento Christum Unigenitum Dei Filium non esse cultu Latriæ etiam externo adorandum &c. Anathema sit*; verba sunt Trident. Synodi sess. 13. can. 6. Juveninus dissert. 4. de Euchar. quæst. 4. cap. 3. art. 1. accuratissime de Latriæ cultu Eucharistiæ debito agit. Mabillonius in Comment. ad Ordinem Roman. num. 7. probat toto Canonis tempore fuisse disciplinam ut Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, qui Missæ Summi Pontificis ministrabant, & Presbyteri, qui erant in Presbyterio, *manerent inclinati*, & Diaconi ad ea verba, *nobis quoque peccatoribus*, surgerent; idque *ut sacra actio & sancta adorarentur mysteria*, ut loquitur liber Pontificalis in Vita Martini Papæ. Profecto Ecclesia Græca & Latina semper crediderunt, post Consecrationem ipsos Angelos adstare circum Altare, ut Jesum Christum realiter præsentem adorent. D. Chrysostomus Hom. 16. ad Pop. Antioch. scribit, Angelos venerabundos circum Eucharistiam stare tanquam circum Imperatorem custodes, quod innuit etiam Bossuetus tract. de Missa cap. 28. Et Le Brun tom. 1. pag. 472. picturam quamdam exhibet, quæ in multis Græcorum reperitur templis, ubi Christus in Patena stratus exprimitur, Angelique super Patenam & Calicem sublimes utrumque adorantes. Denique fit primum elevatio Hostiæ, accensa prius candela, quæ non extinguitur nisi postquam Sacerdos sanguinem hauserit, & adstantibus Eucharistiam distribuerit. Ad elevationem autem Hostiæ & Calicis Minister campanula signum edit.

Elevatio Eucharistiæ paulo ante Communionem apud Græcos vetustissima.

27. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 13. n. 2. refert, Græcos Hostiam & Calicem non statim post Consecrationem, sed paullo ante Communionem elevare, eumque morem apud illos vetustissimum esse, itemque apud Armenos & Abissinos, qui Sacramentum paullo ante Communionem elevantes Populum excitant ad illud adorandum, ut videre est apud Bzovium tractatu, *Romanus Pontifex*, cap. 29. pag. 283. tom. 1. Biblioth. Pontif. Roccaberti. Mabillonius in Comment. ad Ordinem Roman. num. 7. docet, fieri cœpisse in Gallia elevationem Hostiæ, & Calicis circa dimidium XI. sæculi; incompertum autem esse, an, an paullo post Romana Ecclesia amplexa sit ejusmodi disciplinam; quamquam in Romana & Gallicana Ecclesia sacra adorabantur Mysteria. Le Brun tom. 2. pag. 476. ostendit, ab initio usque duodecimi sæculi Presbyteros consuevisse post finem Canonis, ubi ad ea verba pervenissent, *omnis honor & gloria*, Hostiam & Calicem elevare, quam nunc secundam seu parvam appellamus Elevationem; eam vero quæ nunc fit post Consecrationem eo esse introductam, ut signum Catholicæ Fidei adversus Berengarii hæresim ederetur, qui vel realem Christi in Eucharistia præsentiam, vel panis conversionem in Christi corpus negavit, ut videre est apud Witasse tract. de Sacram. Euchar. par. 1. pag. 432. edit. Parisien. ann. 1720. Antonius Saxus Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus in Epistola anno 1713. Mediolani edita pag. 9. sententiam P. Le Brun amplectitur, cœptum videlicet adorari Corpus & Sanguinem Christi a Sacerdote & populo per elevationem utriusque, simul ac Consecratio peracta fuerit, ut mysterii veritas, quæ a Berengario impetebatur, publico hoc testimonio declaretur. Bossuetus tractatu de Missa sæpius citato cap. 30. accurate, ut solet, ostendit decipi hæreticos, qui anxie student, unde ritus elevationis Hostiæ & Calicis originem traxerit, reperire, ut novam esse disciplinam evincant adorandi Eucharistiam. Itaque eruditissime probat tum internam tum externam Eucharistiæ adorationem a dogmate, quod semper creditum est de reali Christi præsentia in Sacramento, nunquam fuisse sejunctam; in Ecclesia Græca perpetuam fuisse adorationem etiam externam erga Præsanctificata, seu Oblata die Dominico, qui proximæ præcessit, jam consecrata; diebus enim quadragesimalis jejunii Græci non consecrant; & ex hac Præsanctificatorum adoratione ortum esse, ut Græci inclinationibus corporis, prostrationibus, & orationibus tantos tribuant honores pani & vino etiam nondum consecratis, cum nimirum a Credentia seu Prothesi deferuntur ad Altare, ubi sunt consecranda, quæ quidem luculentissima sunt indicia, qui talia faciant erga dona, e quibus conficienda sunt Christi Corpus & Sanguis, eos multo plura facere, & potiori ratione facere erga panem & vinum jam in Corpus & Sanguinem Christi conversum; demum, si Occidentales Episcopi ad aliquam hæresim comprimendam providerunt, ut novo adorationis actu Eucharistia coleretur, perperam id accipi tanquam ejusdem adorationis initium. Videatur doctissimi illius Episcopi tractatus loc. cit. & cap. 28. & seq. & cap. 34. Hinc ad Ritum elevationis Hostiæ & Calicis redeamos.

Apud Occidentales introducta jam erat initio XII. sæculi ad illa verba, Omnis honor & gloria.

Elevatio statim post Consecrationem introducta propter hæresim Berengarii.

28. Observat Meratus in Ordinibus Romanis, & apud Amalarium, & Walfridum, & Micrologum hanc elevationem omnino reticeri; & quamquam ejus fiat mentio in Missali Mozarabo, id tamen additamentum esse Cardinalis Ximenii: propterea doctos viros decretum quod refertur a Martino Polono Pelagio I. suppositum suspicari, in quo de elevatione Hostiæ fit mentio. Denique tom. 1. par. 1. pag. 554. sententiæ subscribit P. Le Brun: *Placet nobis ejusdem Petri sententia, quæ statuit, morem elevandi Eucharistiam in Ecclesia Latina originem a Berengariana hæresi duxisse; cum enim Berengarius realem Christi in Eucharistia præsentiam impugnasset, plures Viri sanctitate præstantes varios ritus invexerunt, ut Fideles publice profiterentur, Corporis Christi in Eucharistia præsentiam a Berengario impugnatam: cui rei, mirum, quantum elevatio Sacramenti conveniat*. Thiers in tract. de Expositione Sanctissimi Sacramenti Altaris secundæ edit. Parisien. ann. 1677. cap. 6. satis erudite de Ritu elevandi Hostiam & Calicem disserit; vetustissimum illum esse ostendit in Ecclesia Græca; quo nomine intelligendum esse monet ritum illum, quem supra innuimus, elevandi Sacramentum paulo ante Communionem. Loquitur deinde de Occidentali Ecclesia; &, quæ monumenta affert de Sacramentali elevatio-

ne post Consecrationem, ea ad 12. sæculum referuntur. Soto, qui XVI. vixit sæculo, in 4. sent. dist. 13. q. 2. art. 5. disputat, tectusne, an apertus Calix sit elevandus: atque eo a quibusdam ait redigi controversiam, an Christus nudus omnino Cruci affixus sit, an cum velo super aliqua corporis membra obducto, quasi Calix sine palla sit Christus omnino nudus; contra cum palla sit elevandus, si cum velo aliquo Christus in Crucem sublatus fuerit. Verum non in eo versari putat controversiam: *Ego vero nequaquam in hoc crediderim litem consistere*; denique ita concludit: *Quod ergo ad elevationem Calicis attinet, veritas est, quod mos ipsum elevandi non est antiquus. Quare apud neminem eorum, qui de Cæremoniis Missæ scripserunt, mentio ejus habetur. Unde omnium antiquorum nuperrimus Alexander de elevatione tantum corporis loquitur. Et ratio erat, quia cum in Hostia Corpus, & Sanguis existat, & in elevatione Calicis nonnihil periculi crearetur, satis Patres ducebant Corpus elevandum adorare. Et ideo fortasse tempore S. Thomæ mos ille nondum inceperat, ob idque illum subticuit. Immo vero apud Carthusienses non elevatur; neque in Ordinario nostro* (Fratrum Dominicanorum) *quod inde sumtum est, præcipitur nobis, ut elevemus. Quin & complures sunt Religionum Ordines, in quibus non præcipitur elevari. Sed ne ab Ecclesiis sæcularium dissideant, illum elevant.*

Ætate Berengarii cœptum est elevari Sacramentum sub utraque specie, alibi etiam sub specie panis tantum, ut in Ecclesia Romana.

29. Itaque ex verbis Soti allatis inferri posse videtur, tempore Berengarii cœptum elevari Hostiam & Calicem, & utrumque quidem in quibusdam Ecclesiis, in quibusdam vero tantummodo Hostiam, ut etiam nunc apud Carthusianos, quod observat Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 861. *Carthusiani, peracta Consecratione Corpus quidem Domini statim ostendant adorandum, ut facimus; sed non ostendunt Calicem, illum Ecclesiæ Romanæ morem sequuti, qui tum vigebat, cum eorum Ordo institutus est*. Deinde disciplinam elevandi post Consecrationem Hostiam & Calicem omnes Ecclesias esse amplexas; & Calicem quidem apertum, nondum enim fortasse pallæ usus introductus fuerat, cum cœpit elevandi Calicis disciplina; & eo introducto, mos improbatus fuit Calicem elevandi cum palla: *Igitur*, pergit Soto, *ubi mos cœpit elevandi Calicem, quia non erat illa Quadra, qua posset coopertus elevari, cœpit elevari discoopertus. Qui quidem mos in tota Ecclesia servabatur: cujus documentum est, quod in Capella Pontificis, non elevatur, nisi discoopertus, & in quamplurimis Ecclesiis Italiæ, Germaniæ & Angliæ, in quibus ut ego vidi non est illa Quadra linea, quam Hispani appellant Filiolam, sed quædam Tabella serica ad cooperiendum Calicem dum est in Altari, non autem ad ipsum elevandum. Hæc adnotavi, ne quis arbitretur, singulare esse Ordini nostro Calicem discoopertum elevare*. Et Thiers loc. cit. quædam profert documenta, quibus ostenditur, morem fuisse in quibusdam Regularium Ordinibus & aliquibus Ecclesiis elevandi Calicem Palla coopertum.

Ex D. Bonaventura apparet, ejus ætate Elevationem fieri consuevisse solius Hostiæ.

30. D. Bonaventura in tractatu de exposit. Missæ cap. 4. loquitur de Ritu elevandi Sacramentum: *Quare in Missa Sacerdos Corpus Dominicum in altum levat, & Fidelibus adstantibus ostendit*, plasque quasdam ejus ritus rationes seu convenientias affert, quas vide in loc. cit. ibi tamen non nisi de Corporis elevatione sub specie panis loqui videtur S. Doctor; nunquam enim Calicem nominat; & cum ideo elevari corpus dicit, ut sapientia Dei declaretur, Dei sapientiam in eo ponit, quod sub specie panis Corpus Christi celaverit: *Deus & Dominus noster Jesus Christus multis de causis in forma panis se abscondit: nam si in Altari sic appareret, sicut est, vel sicut in Cruce corpus ejus distensum est, multi eum sumere terrerentur, & irent retrorsum*. Huc accedit quod infra dum loquitur de secunda illa parva elevatione Hostiam simul & Calicem nominat, ex quo conjici potest in Seraphico ejus Ordine tunc temporis Ritum fuisse elevandi tantummodo Hostiam post Consecrationem. De Hostiæ elevatione ad ea, quæ e Soto depromta modo protulimus, respiciens Bellote ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 567. n. 5. ita loquitur: *Mos autem fuit perantiquus sub specie tantum panis Eucharistiam elevare, minime Calicem juxta communem veterum sententiam, inter quos Dominicus Soto, qui Carolo V. Imperatori a sacris Confessionibus fuit*, & *Concilio Tridentino interfuit*. Idem Auctor Ritum quorumdam commemorat pag. 569. n. 8. qui in elevatione tria Crucis signa cum Hostia in sublime sublata ducebant: *Quem Ritum ipse vidi in hac Laudunensis Ecclesia, ac per universam Diœcesim aliquando, ac etiamnum ab aliquibus servari*.

31. Postquam inducta est disciplina post Consecrationem elevandi eo modo, quo supra docuimus, Hostiam & Calicem, mos etiam invectus est pulsandi Campanulam; *ut sic mentes Fidelium ad Orationes excitentur*, ut legitur in Decreto quodam Guillelmi Parisiensis Episcopi apud Card. Bonam lib. 2. cap. 13. & in alio Cardinalis Guidonis in Germania Legati Decreto, quemadmodum observat Mabillonius in Comment. ad Ordinem Romanum n. 7. Thiers cit. cap. 6. & Fleury tom. 16. Hist. Eccl. lib. 65. pag. 83. Ecclesiæ Romanæ mos est, dum Hostia elevatur & Calix, silere, & Christum tacite adorare; quod fieri decrevit etiam Provinciale Concilium Coloniense ann. 1536. habitum par. 2. can. 14. *Cum potius tam videretur silendum, & ab omni Populo mortis Dominicæ commemoratio habenda, prostratis humi corporibus, animis in Cælum erectis*; deinde jubet eas Orationes, quæ pro pace aliisque necessitatibus in elevatione canebantur, cani post Missam: *Cantiones illæ contra mortalitatem, seu cladem, aut pro pace satius post finitam Missam canantur*. In quibusdam Galliæ Ecclesiis cum elevatur Hostia, Populus canit: *O salutaris Hostia*, quem morem induci postulavit ab ejus Regni Episcopis Ludovicus XII. ad Dei opem implorandam in bellis, quibus Princeps ille premebatur, ut referunt Bona cit. cap. 13. Thiers cap. 6. Auctor tractatus de Missa Parochiali iterum editi Parisiis ann. 1714. part. 3. cap. 7. art. 3. & Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 572. n. 14. in fine.

Introducta Elevatione post Consecrationem, introductus est etiam Ritus pulsandi campanulam.

32. Scire juvat controversiam inter nefarios hæreticos duos Lutherum, & Carolostadium, qui Luthero suadere studuit, tollendam esse Hostiæ Elevationem: id autem ille sibi persuadere numquam potuit: & sane in Missæ formula, quam Ecclesiæ Wittembergensi præscripsit, Hostiæ elevationem imperat, ut abunde testatur Joachinus Hildebrandus in suo Opere Amstelodami edito ann. 1702. cui titulus: *Sacra publica veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, pag. 109. Hosius Cardinalis Warmiensis Episcopus, qui Legatus Concilio præfuit Tridentino, cap. 41. Confess. Christ. Fid. Cath. magna loquitur pietate de laudabili consuetudine, ut ad Hostiæ elevationem adstantes genua flectant: *Populum recte institutum fuisse videmus a Majoribus nostris, cum Eucharistiam Sacerdos elevat, quod est Sacrificii signum, ut in genua procidentes Christum in Eucharistia præsentem adorent, simul in memoriam redeant illius Sacrificii, quo ille in*

In Ecclesia Romana ad Elevationem silent omnes. Lutherus cum Elevationem retinuit in sua formula Missæ.

Cru-

Crucem sublatus se pro nobis hostiam obtulit Deo.

Lugdunensi Canonici non procidunt in genua ad Elevationem.

33. Sub Henrico Tertio magna fuit in Galliis inter Decanum & Canonicos Lugdunensis Ecclesiæ controversia. Id enim Decanus postulabat, ut Canonici, cum elevaretur Hostia, in genua prociderent; Canonici contra id unum a se impetrari posse dicebant, ut se inclinarent, ob rationem, quæ illis est familiaris, *Lugdunensis Ecclesia novitates non recipit*. Cardinalibus a Lotharingia & Tournonio mandatum fuit ejus examen controversiæ, qui probe gnari, si Canonici ad ritum communem amplectendum adigerentur, turbas inde excitatum iri, mediam ingressi viam pronunciarunt, nihil innuvandum; ita tamen, ut servaretur quam maxima reverentia, ut testatur Gilbertus Grimaud Liturg. Sacr. par. 3. cap. 8.

CAPUT XVI.

De Quarta Canonis Oratione.

Ratio postremæ partis tertiæ Orationis.

1. IN tertiæ Orationis fine Sacerdos profert illa verba: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*, ut declaretur, neminem futurum tanta audacia fuisse, qui ad Altare Domini accederet, & augustissimum celebraret mysterium, nisi Christus id jussisset, ut advertit Gaudentius tractatu 2. de Paschate, ubi ait, Christum Discipulis imperasse, *quos primos Ecclesiæ suæ constituit Sacerdotes, ut indesinenter ista vitæ æternæ mysteria exercerent, quæ necesse est a cunctis Sacerdotibus per singulas totius Orbis Ecclesias celebrari, usquequo iterum Christus de Cælis adveniat, quo & ipsi Sacerdotes, & omnes pariter Fidelium Populi exemplar Passionis Christi ante oculos habentes quotidie & gerentes manibus, ore etiam sumentes ac pectore, Redemptionis nostræ indelebili memoria teneamus*. Quamobrem apposite sequitur

In quarta Oratione fit etiam nomine Populi commemoratio Passionis, Resurrectionis, & Ascensionis Jesu Christi.

quarta Canonis Oratio, quæ incipit, *Unde & memores*, in qua Sacerdos etiam nomine Populi iterum, ut in Oratione *Suscipe Sancta Trinitas*, Passione, Resurrectione, & Ascensione commemoratis, æterno Deo Patri Corpus ejus Filii & Sanguinem offert, Hostiam scilicet puram, sanctam, & immaculatam *de ejus donis ac datis* propter panis & vini in Corpus & Sanguinem transubstantiationem. Græci id illis enunciabant verbis: *tua ex tuis*, eoque pacto hujus Oblationis naturam explicabant, in qua Oblatione substantia Deo offertur, corpus nimirum & sanguis Christi, facta ex alia substantia, scilicet pane & vino, ut animadvertit Bossuetus tractatu Missæ cap. 12.

Quarta Oratio extat apud S. Ambrosium, quædam ejus verba ex D. Paulo deprompta. Lectio notatu digna, quam exhibent Sacramentaria Sanctorum Gelasii & Gregorii &c.

2. Quarta hæc Oratio ducitur usque ad *Memento*; nam ante *Memento* ponitur clausula *Per Christum Dominum nostrum*. Extat hæc Oratio apud S. Ambrosium lib. 4. de Sacramentis cap. 6. eaque verba, quæ ibi occurrunt, *Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam*, sunt iis similia, quæ habentur in Epistola ad Roman. cap. 12. *hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium*. Testatur Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 19. in aliquibus legi Missalibus: *Unde & memores sumus*, quæ vox *sumus* abest ab eo Ambrosii loco, quem modo attulimus. Et le Brun tom. 1. pag. 500. ait, in Sacramentariis Gelasiano & Gregoriano, & in Carthusianorum, Dominicanorum, & Carmelitarum Missalibus post ea verba, *Unde & memores, Domine, nos servi tui, sed & plebs tua sancta ejusdem Christi Filii tui Domini nostri*, inter voces *Domini* & *nostri* vocem *Dei* interjici, ut lectio sit *Domini Dei nostri*; quam vocem magni esse momenti existimat post transubstantiationis miraculum, quod fit Omnipotentia veri Dei Jesu Christi. Verum cum diu multumque sit, cum ea vox absit a Missali etiam recognito & Summorum Pontificum auctoritate emendato, concludi posse videtur, eam vocem licet optimam, sanctam, & opportunam ab eo, qui Ritum sequatur Romanum, omittendam, & ab iis dicendam, qui peculiaribus utuntur ritibus, quos Romana Ecclesia non improbat.

Lamb. Miss.

Explicatio hujus Orationis ex Soto.

3. Partem hanc Orationis quartæ egregie explicat Soto in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 5. *Ubi ante Consecrationem petitur, ut materia fiat benedicta, adscripta & rata, sic & consecrata Hostia, nempe Christus offertur tanquam Hostia pura ad differentiam sacrificiorum gentium, quæ impura erant & corrupta: Sancta, ad differentiam oblationum veteris Legis, quæ non erant eatenus sancta, ut animam sanctificarent, sicuti hæc nostra, quæ tollit peccata mundi; & ideo subditur, immaculatam; ob id enim quod Christus Agnus fuit innocens, qui peccatum non fecit, tollit peccata mundi, quod est homines sanctificare. Est ergo Hostia pura & purificans, sancta & sanctificans, immaculata & maculas tergens. Quod vero demum adjungitur: Panem vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ: definitio & explicatio est ejusdem Hostiæ; ut enim Sacerdotes veteris Legis de Sacrificiis edebant, quibus vitam temporalem sustentabant, sic Christiani esu & potu sacrosancti Sacrificii spiritualem atque adeo æternam salutem sibi comparant.*

Actionum, quæ cum hac Oratione conjunguntur, aliæ particulares, generales aliæ. In Ecclesia Romana non elevantur ut alibi brachia, sed manus tenentur ante pectus extensæ.

4. Actionum, quæ in hac prima Orationis parte fiunt, quædam particulares sunt, quædam generales. In quibusdam Galliæ Ecclesiis sæculo XII. ad ea verba, *Unde & memores* cœperunt Sacerdotes brachia elevare, ut figuram exhiberent Crucis in memoriam Passionis Christi, atque hunc morem etiamnum retinent Carthusiani, Dominicani, Carmelitæ. Id vero (quicquid ex adverso blateret Vertus tom. 3. pag. 279.) nunquam usurpavit Romana Ecclesia, quæ satis esse existimavit, si Sacerdos manus teneat ante pectus expansas, nec opus esse putavit ut eas tollat in formam Crucis ad Christi Passionem significandam; quæ in Oratione diserte commemoratur, ut advertit Le Brun tom. 1. pag. 497. Generales actiones sunt Crucis signa, quorum tria ducuntur super Hostiam & Calicem, cum Sacerdos dicit: *Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam*, quartum super Hostiam cum dicit: *Panem sanctum*; quintum denique super Calicem, cum dicit: *Et Calicem salutis perpetuæ*.

De signis Crucis, quæ ducuntur super Hostiam & Calicem.

5. Ad generalium hujusmodi actionum explicationem duo sunt examinanda. Primum quid ea signa sint; alterum cur quina. Bossuetus tractatu de Missa cap. 41. discrimen esse ait inter eas benedictiones, quæ super Hostiam & Calicem ante Consecrationem, & eas quæ post Consecrationem fiunt; dicit enim, cum benedicimus panem & vinum ante Consecrationem, suos Benedictionem effectus habere tum erga ipsum Sacramentum consecrandum, tum erga hominem, qui per Sacramentum vult sanctificari; Benedictiones vero, quæ fiunt super panem & vinum jam consecratum, non ad Corpus Divinum, sed ad eos referri, qui illud sumturi sunt, ut illud digne suscipiant; aut si quidem Corpus Christi respiciant, ita ad illud referri, ut Benedictiones exprimant & gratias, quibus abundat Corpus Christi, quasque large cupit in nos effundere, nisi nostris peccatis præpediatur.

Quæ ducuntur post Consecrationem, defenduntur doctrina D. Thomæ.

6. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 5. quæstionem illam proponit: *Utrum ea, quæ in celebratione hu-*

jus Sacramenti aguntur, sint convenientia, & respondet affirmando; cum autem quarto sibi objiciat: *Apostolus dicit ad Hebræos 7. sine ulla contradictione quod minus est, a majori benedicitur: sed Christus, qui est in hoc Sacramento post Consecrationem, est multo major Sacerdote: inconvenientius igitur Sacerdos post Consecrationem benedicit hoc Sacramentum Cruce signando*: cui objectioni ita respondet: *Ad quartum dicendum, quod Sacerdos post Consecrationem non utitur Crucesignatione ad benedicendum & consecrandum, sed solum ad commemorandum virtutem Crucis, & modum Passionis Christi*. Nihil Ecclesia prætermittit, quo in animis imprimat Sacerdotum & adstantium, idem esse Sacrificium altaris cum Sacrificio Crucis. Et sane cuperet, ut præsertim Sacerdotes sibi ipsi post Consecrationem Christum Jesum objicerent animo immolatum in Cruce, ut ait Apostolus ad Galatas, qui post ejus prædicationem Christum Crucifixum ob oculos semper habebant: *Ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est in vobis crucifixus*. Atque ut ejusmodi oriatur effectus, vult Ecclesia omne verbum, quod exprimat Corpus & Sanguinem Domini, cum signo Crucis proferri, quo declaratur Hostiam, & quod continetur in Calice idem esse Corpus, quod Cruci fuit affixum, & ipsum Sanguinem, qui in Cruce effusus est. Crucis igitur signa, quæ post Consecrationem ducuntur super Hostiam & Calicem, non sunt Benedictiones, sed commemorationes virtutis & efficaciæ Sacramenti Eucharistiæ, quæ virtus profluit e Sacrificio Crucis, quod in Missæ Sacrificio repræsentatur & continuatur, ut hærens S. Thomæ doctrinæ ostendit Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 5. disput. 84. sect. 1. §. *Octavo loco*, Merbesius in Summa Christiana 3. par. q. 61. quæstiuncula 6. Natalis Alexander Theologiæ Dogmat. & Moralis lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 7. art. 6. §. *signum Crucis*, Le Brun tom. 1. pag. 498. & Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 863. Et idem S. Doctor in responsione ad tertium argumentum docet, quinque Crucis signa significare quinque Jesu Christi plagas: *Ad repræsentandum quinque plagas Christi fit quintuplex Crucesignatio super illa verba. Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ*; & cum eo consentit Soto loco cit. *In memoriam plagarum quinque fiunt Crucesignationes super Hostiam sanctam* Et P. Natalis Alexander item eadem dicit loco cit. Huc etiam facit consideratio Micrologi cap. 14. qui dicit Crucis signa in Missa fieri vel semel, vel ter, vel quinquies: semel quidem propter *essentiæ unitatem*, ter *propter Trinitatem Personarum*, & quinquies *propter quinque vulnera Christi Domini, & expressam repræsentationem Passionis ejus*.

Maldonati audax sententia.

7. Quibus omnibus inutile & inopportunum deprehenditur quod Maldonatus scripsit in tractatu de Missæ Cæremoniis, nondum ut putamus typis vulgato: *Si hodie Ecclesia vellet repurgare cæremonias, quæ minus decent rem sacram, aut adeo sunt omnino inutiles, libere & ingenue dicerem, meam opinionem esse, ut Concilio Oecumenico decerneretur, nullum signum adhiberi post Consecrationem*. Existimat enim signa Crucis fieri ad benedicendum Hostiam & Calicem jam consecratum; quod omnino falsum est, ut præter ea quæ hactenus diximus, observavit Stephanus Augustodunensis tract. de Sacramento Altaris cap. 17. *Oblata non benedicit, ut eum, a quo est omnis sanctificatio, vel de cujus plenitudine omnes nos accepimus, sanctificet; esset enim absurdum*; idque etiam ingenue fatetur Vertus tom. 1. pag. 190.

Plura Benedictionum genera. Quid ea significent Crucis signa, quæ fiunt super Sacramentum.

8. Quod modo de Maldonati sententia diximus, id refert etiam Auctor tractatus de Missa & Divino Officio secundæ edit. Parisien. ann. 1714. pag. 135. atque, Crucis signa post Consecrationem super Hostiam & Calicem nil aliud sibi velle, quam ut innuant expressius, Sacerdotem tunc de Jesu Christo Crucifixo loqui. Et Gilbertus Grimand in Liturgia par. 3. cap. 3. duo considerat Benedictionum genera occurrere in sacris paginis; quasdam efficientes, quæ suum effectum producunt sive virtutem, sive qualitatem, sive mutationem aliquam in ea re, quæ benedicitur; quasdam vero effectivas, quæ ab effectu quodam seu desiderio illius prodeuntes, qui benedicit, nullam rei benedictæ mutationem afferunt, atque ad hoc genus referendas esse concludit Benedictiones, quæ post Consecrationem a Sacerdote fiunt super Corpus & Sanguinem Christi.

Ritus tenendi junctos pollicem & indicem a Consecratione ad ablutionem a D. Thoma assertus.

9. Neque hic silendum de ea actione, cum Sacerdos post Consecrationem duos digitos pollicem & indicem jungit, quos non sejungit, *nisi quando Hostiam consecratam tangere vel tractare debet usque ad ablutionem digitorum post Communionem*. Ad hanc Rubricam notat Gavantus, nullam hujus Ritus haberi mentionem in veteribus libris; quamobrem Micrologus illum impugnare in animo habuit. Verum D. Thomas loc. cit. in respons. ad quintum affert ejus Ritus rationem: *Digitos autem jungit post Consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus Corpus Christi consecratum tetigerat, ut si qua particula digitis adhæserit, non dispergatur; quod pertinet ad reverentiam Sacramenti*.

Explicantur illa, Supra quæ propitio & sereno vultu, a Lutheri calumnia vindicantur.

10. In progressu hujus Orationis Sacerdos Deum orat, ut propitio & sereno vultu respicere dignetur ad oblata sibi dona Corporis & Sanguinis Christi, non quod, ut delirat Lutherus, censeat se mediatorem esse inter Patrem & Christum, sed quia, etsi Patri Deo semper accepta est Oblatio tum ex parte rei, quæ offertur, tum ex parte Christi, qui est Oblator præcipuus; tamen cum possit contingere, ut ex parte vel Sacerdotis vel Populi non sit accepta, propterea Sacerdos Deum deprecatur, ut propitio & sereno vultu oblata respiciat, ut observat Bellarmin. tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 24. *Neque hoc est orare pro Christi reconciliatione ad Patrem, sed pro nostra potius infirmitate: etsi enim Oblatio consecrata ex parte rei, quæ offertur, & ex parte Christi principalis Offerentis semper Deo placeat, tamen ex parte Ministri, vel Populi adstantis, qui simul etiam offerunt, potest non placere. Id igitur est quod petimus, ut Deus benigne respiciat hoc munus, ut a nobis offertur*: quemadmodum etiam in eundem modum paraphrastice explicat Auctor Tractatus Missæ Parochialis Parisiis anno 1714. cap. 9. Præterea Sacerdos Deum orat, ut sacra dona sic dignetur accipere, quemadmodum accepit Abelis munera, & Abrahæ Sacrificium, & quod illi olim Melchisedech obtulit.

De Sacrificiis Abel, Isaac, & Melchisedech, ad explicationem eorum verborum, Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel &c.

11. Deo Abel obtulit primogenita gregis sui Genes. cap. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum; & respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus*: Et in epistola ad Hæbreos cap. 11. legitur: *Fide plurimam Hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consequutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur*. Abraham ædificavit in Sichem Altare Deo, qui sibi apparuerat, ut est in cap. 12. Genes. & cap. 22. ut mandato Dei pareret, ligna imposuit ad Holocaustum Isaaco dilecto filio suo, quem paratus erat mactare, nisi ei dixisset

xisset

xisset Angelus: *Non extendas manum tuam supra puerum, neque facias illi quidquam. Nunc cognovi quia times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me*. Denique Melchisedech Abrahamo occurrit e quatuor Regum cæde redeunti, eique victoriam gratulatus, panem & vinum obtulit Deo in Sacrificium, ut est in cap. 14. Geneseos: *At vero Melchisedech Rex Salem proferens panem, & vinum (erat enim Sacerdos Dei Altissimi) benedixit ei, & ait, Benedictus Abraham Deo excelso, qui creavit Cœlum & Terram, & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt: & dedit ei decimas ex omnibus*. Et Epist. ad Hebræos cap. 7. subditur: *Hic enim Melchisedech Rex Salem Sacerdos Dei summi, qui obviavit Abrahæ reverso a cæde Regum, & benedixit ei: cui & decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur Rex justitiæ: deinde autem & Rex Salem, quod est Rex pacis*.

Ratio cur Ecclesia ea Sacrificia commemoret. Explicatur, quomodo unumquodque eorum Sacrificium novæ legis repræsentaverit.

12. Sacrificiorum Abelis, Abrahami, & Melchisedech præcipuam in Canone mentionem facit Ecclesia, quamvis & alia veteris legis Sacrificia novæ legis Sacrificium exprimerent. Pulcre fane nostrum Sacrificium Abelis sacrificio repræsentatur. Nam Christus sese obtulit, tanquam primogenitum per excellentiam: *Primogenitus in multis fratribus*, ut ait Apostolus ad Romanos cap. 8. Præterea sanguis Abel justi, innocentis, a fratre Caio interfecti Christum Jesum a Judæis necatum ac pro peccatis nostris mortuum repræsentat. Item Sacrificium nostrum exprimitur Abrahæ sacrificio, in quo Isaac immolatus, quin vitam amitteret, figura fuit Jesu Christi, qui mortuus est ut resurgeret, & ad novam vitam rediret; atque illud etiam existimare possumus, Abraham nostrum hoc mysterium præsens animo tunc habuisse. Nam de eo Christus Jesus dixit Joann. cap. 8. *Abraham vidit diem meum, vidit, & gavisus est*. Denique Sacrificium Melchisedechi, Sacrificii nostri figura fuit; Sacerdotium enim Melchisedech ejusdem formæ fuit, cujus Sacerdotium Christi; nam panem & vinum obtulit, quod est Eucharistiæ figura, ut infra dicemus. S. Bonaventura in exposit. Missæ in Abrahamo paratum omnium considerat, quo Abraham filium sacrificaturus erat, veluti obedientiæ illius symbolum, qua Christus Deo Patri obediens fuit usque ad mortem: *In hoc loca tres Sancti veteris Testamenti nominantur, Abel, Abraham, Melchisedech, qui figuram Passionis Christi, immo & Cœnæ ejus Sanctissimæ proprie repræsentant, Abel enim obtulit munera de primogenitis gregum; & Christus primogenitum obtulit in multis fratribus agnum immaculatum Deo Patri, de quo Agno dixit Joannes Baptista: Ecce Agnus Dei &c. Item Abel a fratre suo Cain innocenter occiditur; & Christus a fratribus suis Judæis scilicet malis perimitur & necatur. Abraham obedivit Deo ad immolandum filium: Christus factus est obediens Patri usque ad mortem, & in manus Patris tradidit spiritum. Melchisedech obtulit panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei Altissimi; & Christus in Altari sub specie panis & vini Corpus & Sanguinem suum affert Deo Patri pro nobis, ipsum nobis pacificans*.

Ante legem scriptam fuere Sacrificia.

13. Paulo ante diximus Sacrificiorum Abel, Abraham, & Melchisedech fieri mentionem in Canone, quia expresse Divinum hoc Sacrificium nostrum repræsentant, tametsi alia quoque veteris legis sacrificia idem nostrum exprimant Sacrificium. Atque hic opus est animadvertere, primo naturalem rationem dictasse homini, sensibilibus quibusdam rebus uti, quas Deo offerat in signum debitæ subjectionis & honoris; ideoque etiam ante legem scriptam Sacrificia fuisse, quorum tamen nondum erant signa determinata, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 85. art. 1. Secundo, tria Sacrificiorum genera fuisse in lege veteri, quorum quædam *Holocausta*, quædam *Pacifica*, quædam *Propitiatoria*, sive ut Scriptura loquitur *pro peccato* dicebantur, ut videre est Levit. cap. 1. & seq. & apud D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 3. ad octavum. Tertio, sacrificia legis Mosaicæ tota in eo fuisse, ut vivum animal cæderetur, ejusque effunderetur sanguis ad placandum Deum, eique debitum honorem tribuendum; nec tamen quodlibet animal, sed illud tantum quod mundum esset, idest ovis, bos, capella, hœdus, vitulus, columba, passer, turtur, ut videre est Levit. cap. 1. & 2. 10. & 14. nec de iis loquimur sacrificiis, in quibus res inanima, ut panis, spicæ, secale, vinum, sal, & incensum offerebantur, ut itidem præscribitur Levit. cap. 2. Quarto denique sacrificia, in quibus vivum animal mactabatur, symbolum fuisse Sacrificii, quod peragendum erat in Calvario, & Sanguinis Christi, qui in Cruce erat effundendus, ut genus humanum redimeretur; ejusdemque Sacrificii fuisse symbola etiam res inanimas; nam cum saltem aliqua ex parte destruerentur, figura ejus mortis erant, quæ Christo fuerat subeunda, ut bene observat Lamy lib. 3. de veteri Templo cap. 7. sect. 5.

In lege veteri tria Sacrificiorum genera.

Sacrificium, quo mactabatur victima, symbolum fuit Sacrificii in Calvario peracti.

Mos mactandorum animalium in Dei honorem non a Gentibus ad Judæos derivatus.

14. Spencerus hæreticus auctor, rerumque novarum cupidus contendit, a Gentibus ad Hebræos morem transiisse animalium in Dei honorem mactandorum, quem Judæi ab Egyptiis acceperint, eumque usum deinde in Hebræorum Republica a Deo esse sanctificatum. Id autem a vero quam longissime abest. Neque enim verisimile fit Deum, qui in Populo Judaico solemnem sibi cultum vellet instituere, eum ipsum selegisse, quem Egyptii inanibus suis Numinibus exhibebant. Præterea multo sunt Egyptiis vetustiora Sacrificia; sacrificasse enim novimus Abel, Noe, Abraham, Melchisedech, & Job, quorum Sacrificia Deo placuere. Huc accedit, Græcorum Patrum esse sententiam, illa sacrificia eo esse instituta, ut Christi mortem præfigurarent, eorumque Ritus a Deo esse præscriptos, quod quidem Deus non fecisset, si ex impuro Dæmonum fonte traxissent originem.

Mos ille a veteribus Prophetis institutus ad præfigurandam Christi mortem; Idem acceptus deinde, & corruptus a Gentibus.

15. Consulendus Natalis Alexander Hist. Eccl. tom. 1. in Historia veter. Testam. art. 2. & Graveson us Histor. veter. Testam. tom. 2. pag. 313. & seq. Itaque dicendum, Ritus Sacrificiorum ab iis veteribus Prophetis manasse, quibus futura Christi mors prænunciata fuit; ab iis Sacrificiorum usum Gentes accepisse, & Religiosis ab Adam, Abel, & Noe traditæ oblitas, Sacrificia fœdis superstitionibus corrupisse; ipsa Hebræorum sacrificia Deum aliquando esse aspernatum, quod, ut habetur Psalm. 49. & Isaiæ cap. 1. non eo, quo oporteret, respicerent, scilicet ad Christum, ut bene idem Lamy sect. 4. *Igitur usum & ritus Sacrificiorum liquet manasse ab antiquis illis Prophetis, quibus mors futura Christi innotuerat: Inde omnes Gentes ortum suum & Sacrificiorum leges acceperunt, quas postea corruperunt oblitæ religionis, quam tradiderant Adamus, Abel, Noe. Hanc mortem delineabant animalium cædes, ut omnes antiqui Scriptores sentiunt .... Sacrificandi Ritus inter Gentes natus est ex imitatione Patriarcharum, ut dixi, vel ex ambitione malorum Angelorum, qui Divinos honores sibi arrogabant. Cum autem nec ipsi Israelitæ id satis intelligerent, Deus visus est sacrificia eorum respuere; sed non sibi constaret, præcipiens singulatim quæ ad Sacrificia pertinent, simul*

simul ea fastidiens, nisi causa hujus fastidii fuisset Israelitarum supinitas, qui ad verum Sacrificii finem animum non advertebant, scilicet ad Christum.

Non illa, Sanctum Sacrificium, immaculatam &c. referenda sint ad Sacrificium Missæ, an vero ad Melchisedechi Oblationem.

16. Sed ut ad Melchisedech redeamus, verba Canonis sunt: *Supra quæ propitio ac sereno vultu respicere digneris, & accepta habere sicut accepta habere dignatus es munera pueri tui justi Abel, & Sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ, & quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam*: ubi difficultas oritur, an postrema illa verba *sanctum sacrificium, immaculatam Hostiam* cum iis conjungenda sint, quæ proxime præcedunt, *quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech*, an ad Missæ, seu Christi Sacrificium referenda sint; quod dupliciter fieri potest, vel omnibus illis *sicuti accepta* usque ad *Melchisedech* in parenthesim conclusis, ut illa *Sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam* tanquam Missæ Sacrificium significantia cum illis *Supra quæ* conjungantur: vel junctis *Sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam* cum iis quæ sequuntur, *Supplices te rogamus*, quibus, ut suo loco dicemus, Sacerdos orat, ut Angelorum ministerio in sublime Paradisi Altare Oblata perferantur.

Verior sententia, referenda esse ad Sacrificium Missæ.

17. Le Brun tom. 1. pag. 510. ait, verba *Sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam* ad Oblationem Melchisedech esse referenda; nam præter animadversiones e Grammatica ductas, notat Sacerdotem, cum ea verba profert, nullum Crucis signum ducere super Hostiam & Calicem, quod satis significat, ea verba ad Christi Sacrificium non referri. Contra Pouget tom. 2. Instiut. Catholicar. pag. 875. contendit, ea verba non ad Melchisedechi Oblationem, sed ad Christi Sacrificium esse referenda: *Veriorem horum verborum sensum attigeris, si cum Odone Episcopo Cameracensi, Rhemigio Antissiodorensi, Floro Diacono Lugdunensi, qui nono sæculo floruit, Titelmano, aliisque non infimæ notæ sacri Missæ Canonis interpretibus, verba hæc,* Sanctum Sacrificium, immaculatum Hostiam, *ad ipsum Christi Sacrificium referas, non ad Sacrificium Melchisedech.* Illud etiam addit, non fieri verisimile S. Leonem, qui ea verba, ut alibi vidimus, adjecit, eo addidisse, ut non Christi, sed Melchisedechi Sacrificium illo præconio commendaret. Et Suarez in 3. part. D. Thom. tom. 3. q. 83. art. 4. disp. 83. sect. 2. §. *Ultimo notanda*, æque in utramque se ostendit propensum sententiam, cujus nos vestigia sectantes, dicimus, utrumvis intelligas, bonum iis verbis sensum contineri.

Melchisedech Chananæus fuit Rex Hierosalem.

18. Plures de Melchisedecho sunt hæreticæ opiniones, ut videre est apud D. Hieronymum epist. ad Evagrium, & apud Epiphanium Hæresi 70. Vera sententia est, Melchisedechum Gente Cananæum fuisse, Regem Salem, seu quod idem est, Hierosolymæ, ut ostendit Calmetus in erudita Dissertatione de Melchisedecho. Certe Sacerdos fuit, quod diserte traditur cap. 14. Geneseos: & quia Sacerdos erat, panem & vinum obtulit, *Proferens panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei Altissimi.* Facit cum Melchisedechi Sacerdotio locus ex cap. 7. epist. ad Hebræos, ubi ait Apostolus, Melchisedechum non modo Christi figuram fuisse, ut Aaron, sed etiam Christum Sacerdotem fuisse, non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech.

Cur Christus dicatur Sacerdos non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech.

19. Vel quia Aaronis Sacrificia, etsi Christi mortem repræsentarent, mactatione animalium erant cruenta; incruentum vero sacrificium Melchisedech, quod sub specie panis & vini præfiguravit Christi Corpus & Sanguinem: *Sacerdos in æternum Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech panem & vinum obtulit*, ait Ecclesia in Officio Festivitatis Corporis Christi; vel quia Aaronis Sacerdotium ad multos sibi invicem succedentes delatum est, Sacerdotium vero Melchisedechi non alius quisquam est consequutus, nec Melchisedecho successit; atque eo respexit Apostolus in præfata Epistola dicens, fuisse Melchisedechum sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum neque finem vitæ habuisse, quod egregie exprimit Sacerdotium Christi, qui Sacerdos est in æternum, qui nulli successit, nemo ei succedit, qui vivit in æternum; juravitque Deus, illius nunquam immutatum iri Sacerdotium, neque ad alium quemquam transferendum, quod Levitico accidit Sacerdotio: *Juravit Dominus, & non pænitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*; ut legitur Psal. 109. idque præclare explicat S. Tridentina Synodus sess. 22. cap. 1. de Sacrificio Missæ: *Quoniam sub priori Testamento, teste Apostolo Paulo, propter Levitici Sacerdotii imbecillitatem, consummatio non erat, oportuit Deo Patre misericordiarum ita ordinante, Sacerdotem alium secundum ordinem Melchisedech surgere, Dominum nostrum Jesum Christum, qui posset omnes, quotquot sanctificandi essent, consummare, & ad perfectum adducere.*

Asseritur veritas Sacrificii Melchisedech adversus nostrorum temporum Hæreticos.

20. Panis & vini Sacrificium Melchisedech obtulit, ut habetur cap. 14. Genes. ubi Sacerdotales ejus res gestæ describuntur, cum dicitur Abrahamo benedixisse, accepisse ab eo Decimas, panem & vinum obtulisse, & quidem in Sacrificium, ut ostendit causalis particula; *erat enim Sacerdos Dei Altissimi.* Nam futilia sunt, quæ Lutherani & Calvinistæ oggranniunt, ab Hebreo textu particulam *enim* abesse, quam habet vulgata versio, Hebraicos Codices habere conjunctivam *&*, seu *autem*, ut in versione LXX. Interpretum, ubi legitur, *erat autem Sacerdos Dei Altissimi.* Hebraicæ enim linguæ periti testantur, apud Hebræos particulam *&*, vel *autem* vim causalis habere, quod multis probatur sacræ Scripturæ locis, eo præsertim ex cap. 20. Geneseos, ubi ita habet Vulgata. *Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi. En morieris propter mulierem, quam tulisti; habet enim virum.* Hebræi legunt, *& ipsa habet virum*; fatentur enim vel ipsi Rabbini, vocem *&* causalis vim habere; textus est etiam Isaiæ cap. 64. *Ecce tu iratus es, & peccavimus*; ubi *&* causalem esse adnotavit D. Hieronymus ad illum locum: *Ordo præposterus: non, quia tu iratus es, nos peccavimus; sed quia peccavimus, tu iratus es. Et quia peccavimus, nobis iratus es, Domine; propterea erravimus, & rectam reliquimus viam.*

Particula, &, autem, apud Hebræos vim habent causalem.

In Sacrificium Melchisedech Sancti Patres agnoscunt figuram nostri Sacrificii.

21. Itaque Sacerdos fuit Melchisedech, ejus Oblatio panis & vini sacrificium fuit, & Ecclesiæ Patres in ejus sacrificio expressam Sacrificii nostri figuram perviderunt, ut explicant, ne multos memorem, Cyprianus epist. 3. ad Cæcilium lib. 2. ubi allatis illis verbis e Psalmo, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, ait: *Qui ordo utique est de Sacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchisedech Sacerdos Dei summi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit; nam quis magis Sacerdos Dei summi quam Dominus noster Jesus Christus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, idest panem & vinum, suum scilicet Corpus & Sanguinem?* Hieronymus epist. ad Marcellam, quam ut Bethleem veniat hor-

hortatur, scribens: *Recurre ad Genesim & Melchisedech Regem Salem, hujus Principem invenies Civitatis, qui jam tunc in typo Christi panem & vinum obtulit, & Mysterium Christianum in Salvatoris Sanguine & Corpore dedicavit*. Et D. Augustin. lib. 16. de Civit. Dei cap. 22. de Melchisedechi Oblatione: *Ibi primum*, inquit, *apparuit Sacrificium, quod nunc a Christianis offertur Deo toto Orbe terrarum*. Quamobrem quis non intelligit, quam propria sint ea verba *sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam*, etiamsi ad Melchisedechi Oblationem panis & vini referantur?

Verba illa: Sanctum Sacrificium &c. respondent ad Sacrificium Missæ ostenditur ex ipsius Missæ natura & essentia.

22. Planissimus item ac maxime proprius est eorundem sensus verborum, si ad sanctum novæ legis Sacrificium referantur. Malachias enim dicens, *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo Oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum*; profecto de Missæ Sacrificio loquitur, ut scribunt Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone: *De nostris vero Gentium, quæ in omni loco offeruntur, Sacrificiis, hoc est pane Eucharistiæ, poculo similiter Eucharistiæ jam tum loquutus prædixit* (Malachias) *nos quidem glorificare nomen ejus, vos autem profanare*; & Irenæus cap. 32. lib. 4. adversus Hæreses: *Eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens: Hoc est Corpus meum; & Calicem similiter, qui est ex ea Creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & novi Testamenti novam docuit Oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in universo mundo offert Deo, ei, qui alimenta nobis præstat, primitias suorum munerum in novo Testamento, de quo in duodecim Prophetis Malachias sic præsignificavit*. Idem innuit S. Tridentina Synodus sess. 22. cap. 1. de Sacrificio Missæ: *Et hæc quidem illa munda Oblatio est, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest, quam Dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offerendam prædixit*. In Missa enim id omne fit, quod pertinet ad naturam & essentiam sacrificii. Docent Theologi omnes Sacrificium Oblationem esse rei sensibilis cum ejus *destructione, vel immutatione* (non enim in sacrificio semper opus esse destructione, sed satis esse immutationem, ut ex sacrificio Capri emissarii intelligitur, qui non mactabatur, sed veluti exul amandabatur in desertum, Levit. cap. 16.) Oblationem esse Deo factam in recognitionem ejus supremi dominii; demum Oblationem esse ritu mystico consecratam: quæ conditiones omnes in Missa absque ulla dubitatione implentur. Missa enim etiam in Sanctorum honorem celebrata non illis, sed soli Deo offertur, *qui illos coronavit*, ut loquitur Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 3. de Sacrificio Missæ. Præterea hoc Sacrificium a solo Sacerdote peragitur, juxta illud Apostoli ad Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis*; Et paulo post: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron*. Mystico etiam ritu Missa celebratur, eoque modo, quo in incruento Sacrificio fieri potest, victimæ fit destructio; vel quia sacramentales species consumuntur, vel quia in Consecrationem panis venit Corpus, & per concomitantiam Sanguis quoque, anima, & Divinitas Jesu Christi, & in Consecrationem vini sanguis, & itidem per concomitantiam venit corpus, anima, & Divinitas, quod satis est ad victimæ destructionem in Sacrificio, quod sit incruentum; vel quia, licet in Missæ Sacrificio Christus qui est victima non destruatur *quoad esse simpliciter*, ut loquuntur Theologi, nec desinat *quoad esse substantiale*, destruitur tamen *quoad esse Sacramentale, & quoad præsentiam sacramentalem*.

23. Hæc Oratio in eam desinit precationem, qua Sacerdos a Deo petit, ut jubeat per manus Angeli in sublime Altare suum in conspectu divinæ Majestatis suæ Oblata perferri, ut quotquot ex ea Altaris participatione sacrosanctum Filii sui Corpus & Sanguinem sumserint, omni benedictione cœlesti & gratia repleantur.

Finis quartæ hujus Orationis.

24. Florus in Canonem Missæ ait, postrema hæc verba intellectu valde difficilia esse; & idem cum eo sentit Innocentius III. lib. 5. Mysterior. Missæ cap. 6. *Tanta sunt*, inquit, *profunditatis hæc verba, ut intellectus humanus vix ea sufficiat penetrare*. Ea tamen idem Pontifex in hunc explicat modum: Jube, Domine, vota Fidelium & preces Angelorum ministerio in conspectum tuæ majestatis perferri, ut eorundem Angelorum intercessione tibi sint gratæ: *Jube hæc, idest vota Fidelium, videlicet supplicationes & preces, perferri per manus Sancti Angeli tui, idest per ministerium Angelorum* (*secundum illud, quod ait Angelus ad Tobiam; Quando orabas cum lacrymis, ego obtuli Orationem tuam Domino*) *in sublime Altare tuum, hoc est in conspectum Divinæ Majestatis*. Et Odo Cameracensis in exposit. sacr. Canon. dist. 4. In Christi Ecclesia duo statuit esse Altaria, quorum alterum hic apud nos visibile, invisibile alterum in Cœlo: *Habet Ecclesia Altare visibile in terra, & Altare invisibile in Cœlo ..... Sumimus hic visibiliter Corpus & Sanguinem Christi. Sumimus invisibiliter de Cœlo, quo perlata sunt, benedictionem & gratiam Dei*.

Postrema quartæ Orationis verba intellectu difficilia. Eorum explicatio ex Innocent. Tert.

25. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 4. *ad nonum* ita disputat: *Sacerdos non petit, neque quod species Sacramentales deferantur in Cœlum, neque corpus Christi verum, quod ibi esse non desinit, sed petit hoc pro corpore mystico, (quod scilicet in hoc Sacramento significatur,) ut scilicet orationes Sacerdotis & populi Angelus assistens divinis Mysteriis Deo repræsentet*. Nec veretur S. Doctor sub nomine Angeli ipsum Christum Jesum intelligere, qui vocatur magni consilii Angelus, quique mysticum corpus cum Deo Patre Ecclesia triumphante conjungit; atque hanc explicationem, quæ est Innocentii III. D. Thomas amplectitur, ceterique Theologi omnes confirmant. Videantur Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 24. §. *Quinta objectio*, Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 83. art. 4. disp. 83. sect. 2. §. *Additur ultimo*, Le Brun. tom. 1. pag. 521., & Auctor tractatus de Missa Parochiali, quem supra citavimus par. 3. cap. 10.

Eorundem verborum explicatio D. Thomæ.

26. Postremam hanc Orationis quartæ partem actiones hæ comitantur. Sacerdos se profunde inclinat cum dicit, *supplices te rogamus*; osculatur Altare cum dicit, *ut quotquot ex hac Altaris participatione*; cum Christi Corpus nominat, signum Crucis ducit super Hostiam; atque itidem super Calicem, cum nominat Sanguinem; ac cum benedictionem nominat cœlestem & gratiam, ipse se signo Crucis signat, dexteram manum capiti aptans, atque consueto more cetera exequitur, quæ fiunt, dum aliquis se Crucis signo signat. Profunda illa inclinatio bene supplicanti convenit, & in ea Missæ parte vetustissima est; ejus enim Amalarius & Micrologus mentionem faciunt. Sacerdos in hac profunda inclinatione junctas

De actionibus, quæ junguntur cum quarta Oratione.

ctas tenet manus; & in pluribus Galliæ & Germaniæ Ecclesiis Sacerdos olim manus in Crucem decussatas tenebat, ut etiamnum Carthusiani, Dominicani, & Carmelitæ.

Inclinationis Sacerdotis & signorum Crucis multiplices significationes.

27. Innocentius III. lib. 5. Myst. Missæ cap. 5. loquitur de mysterio trium signorum Crucis, & ait, duci Crucis signum super Corpus *propter sudorem Corporis*, quo Christus in sua Passione maduit, super Calicem *propter guttas sanguinis*, quem in Passione fudit; Sacerdotem denique se ipsum signare, quia Christus *procidit in faciem suam*. Addit aliam idem Pontifex mysterii explanationem; duo videlicet priora Crucis signa vincula & flagella Christi Jesu significare, signum vero, quo se ipse signat Sacerdos, satellites innuere, qui Christi faciem conspuebant. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 5. ad *tertium* de tribus his signis Crucis ita loquitur: *Repræsentatur extensio Corporis, & effusio Sanguinis, & fructus Passionis per trinam Crucesignationem, quæ fit super illis verbis: Corpus & Sanguinem sumserimus, omni benedictione &c.* Et cum D. Thoma consentiunt Soto in 4. sent. dist. 13. quæst. 2. art. 5. §. *Quinto repræsentatur*, Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moralis lib. 2. de Sacram. Eucharistiæ cap. 7. art. 6. §. 5. ubi alias quoque Innocentii III. refert & amplectitur explicationes, Merbesius 3. par. Summæ Christ. q. 51. quæstiunc. 7. & cum iis videndus D. Bonaventura in Exposit. Missæ cap. 3. §. *In conspectu Divinæ Majestatis tuæ*.

CAPUT XVII.

De Quinta Canonis Oratione.

Quinta Oratio Memento etiam &c. est pro Defunctis.

1. QUinta Canonis Oratio incipit, *Memento etiam Domine*, ubi oratur pro Defunctis. Hæc Oratio cum habeat vocem *etiam* nonnulli existimarunt, olim aliud peculiare *Memento* præcessisse; quidam vero redundare eam particulam putant. Sed Le Brun tom. 1. pag. 525. observat, nihil opus esse aliud *Memento* præcedens supponere, aut particulam *etiam* veluti superfluam habere. Cum enim ante Consecrationem dictum fuerit *Memento* pro vivis, nemo non videt, quam proprie interjiciatur vox illa *etiam*, quæ indicat orationem, quæ hactenus fuit pro vivis, deinceps pro defunctis continuari.

Nulla est Liturgia, quæ non habeat Orationem pro Defunctis ex Apostolica Traditione.

2. Vulgatissimum est Judæ Machabæi exemplum, qui orari pro Judæis jussit, qui in bello ceciderant, quique non ut Idolorum cultui se addicerent, sed avaritia moti ex Jamniæ Templo res Idolis consecratas diripuerant, & sub vestibus suis absconderant: *atque ita ad preces conversi rogaverunt, ut id quod factum erat delictum, oblivioni traderetur*: ut est 2. Machab. cap. 12. Neque vero eorum peccatum lethale habitum fuit, & existimari potuit, eos ante mortem ejusdem peccati pœnituisse. Ecclesiæ non satis est pro defunctis raro, & certis quibusdam occasionibus orare; nulla prorsus est Liturgia, quæ non habeat orationem pro defunctis, idque ex Apostolica traditione: *Extat oratio pro Defunctis in Liturgiis omnibus Ecclesiæ tum Orientalis tum Occidentalis. Hoc ab Apostolis traditum universa per totum orbem observat, & observavit Ecclesia, ut pro Defunctis inter sacrificandum oret*; ait Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 866.

Mos illis orandi pro Defunctis confirmatur testimonio Patrum.

3. Apertissima sunt testimonia veterum Patrum. Tertullianus de Corona militis cap. 3. *Oblationes pro Defunctis annua die facimus*. Augustinus sermone 172. alias 32. de verbis Apostoli ita scribit: *Hoc enim a Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis, qui in Corporis & Sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum Sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur*. Et consentit Chrysostomus homil. 69. ad Populum Antiochenum: *Non temere ab Apostolis hæc sancita fuere, ut in tremendis mysteriis Defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim illis multum contingere lucrum, & utilitatem multam*. His fundamentis quinta Canonis Oratio innititur; atque in ea Sacerdos præsentes animos eos habere debet defunctos, pro quibus præcipue intendit orare: *In hoc loco Sacerdos, quorum maluerit defunctorum, debet agere memoriam specialem*; verba sunt Innocentii III. cit. lib 5. cap. 7. ac porro pergens orat pro animabus omnibus, quæ detinentur in Purgatorio, ut verba illa indicant, *ipsis Domine*, idest pro quibus præcipue oravit; & *omnibus in Christo quiescentibus*, iis scilicet omnibus, qui in Purgatorio igne expiantur; pro omnibus autem postulat *locum refrigerii*, quod respicit ignem illum, quo cremantur; *locum lucis*, quod spectat ad eas tenebras in quibus versantur; *locum pacis*, quod ad illam pertinet mentis anxietatem, qua conflictantur: quo triplici pœnarum genere miseræ illæ animæ a Divina expiantur justitia. Ideo autem diximus pro omnibus, qui sunt in Purgatorio, Orationem fieri, quia ipsis solis Missæ Sacrificium tanquam satisfactorium Deo offertur, juxta Tridentinam Synodum sess. 25. Decreto de Purgatorio, ubi docet, *Animas in Purgatorio detentas Fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari*; & juxta idem Concilium sess. 22. cap. 2 *Quare hoc Sacrificium non solum pro Fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum Traditionem offertur*; nunquam tamen pro animabus damnatorum, quorum immutabili Dei lege æterna est condemnatio: *Paleas autem igne comburet inextinguibili*, Matth. cap. 3. *Discedite a me maledicti in ignem æternum*, itidem Matth. cap. 25.

Oratio fit pro animabus, quæ igne Purgatorio expiantur, non pro damnatis.

Olim Defunctorum nomina, pro quibus Sacerdos orabat, alta voce recitabantur.

4. Hæc Oratio in vetustis monumentis *Oratio super Diptycha* appellatur, ob eam quam supra rationem attulimus Cap. 13. n. 26. Mortuorum quondam nomina alta voce recitabantur, sicuti nomina vivorum, ut diximus in *Memento* pro vivis; quamobrem Turonense Concilium sæculo VIII. habitum hanc rubricam habet: *Si fuerint nomina Defunctorum, recitentur; deinde postquam recitata fuerint, dicat Sacerdos: ipsis, & omnibus*. Episcopi etiam qui Ecclesiam rexerant, aliique aliarum Diœcesium, qui in Catholica Fide & Communione obierant, nominabantur; nam si vel in hæresi, vel in schismate mortui essent, e sacris Diptychis expungebantur. Martene de Antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. num. 24. documenta profert, quibus ostendit, Defunctorum atque etiam Episcoporum nomina propalam esse recitata ad XII. usque sæculum, atque ejusmodi consuetudinem a Cardinali Antonio de Crequy Episcopo Ambiensi fuisse revocatam, qui Testamento suo ann. 1574. jussit, in Conventuali illius Ecclesiæ Missa, cum Sacerdos pervenerit ad *Memento* Defunctorum, Diaconum alta ipsum voce monere: *Memento Domine animarum servorum tuorum Joannis & Antonii de Crequy*: & in Parisiensi Ecclesia etiamnum ejus disciplinæ quædam reliqua esse vestigia; antiquiorem enim Clericorum Choris ad Sacerdotis dexteram accedere, qui Missam Conventualem celebrat ac illi dicere: *Memento animæ Cardinalis de Gondy*, qui fuit ejus Ecclesiæ Episcopus.

5. Gil-

Missæ, quæ applicantur animabus suffragii minime ea pacibus, remanent in thesauro Ecclesiæ.

5. Gilbertos Grimaud in Liturgia sacra par. 3. cap. 10. quæst. 6. & seq. de ea obligatione agit, qua tenemur Deum orare pro Defunctis; quæ obligatio ex charitate, interdum etiam oritur ex justitia. Supra diximus Sacrificium pro damnatis in Infernum offerri non posse: cum autem possit contingere, ut vel pro damnatis, vel pro iis qui in Cœlo beata vita perfruuntur, Sacrificium offeratur, monet, illius fructum Sacrificii in Ecclesiæ thesauro remanere, quem Deus dispertit, & applicat iis animabus, quæ possint ejusmodi fructum consequi, quibusque Deus levamen aliquod vult afferre. Perpulcra est D. Augustini sententia in Enchiridio cap. 109. de Missis, Suffragiis, & Orationibus pro iis animabus, quibus ea prodesse posse credimus, cum tamen non prosint: *Neque negandum est Defunctarum animas pietate suarum viventium relevari, cum pro illis Sacrificium Mediatoris offertur, vel Eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc prosunt qui cum viverent, ut hæc sibi postea possent prodesse, meruerunt.*

CAPUT XVIII.

De sexta Oratione Canonis.

De sexta Oratione Canonis, quæ desinit Per omnia sæcula sæculorum. Nec clausula dicitur alata voce. Cur non dicatur Feria VI. in Parasceve.

1. SExta & ultima Canonis Oratio incipit, *Nobis quoque peccatoribus*, quæ verba elata paullulum voce dicuntur & desinit in clausulam *Per omnia sæcula sæculorum*, quæ proxime Orationem præcedit Dominicalem; eaque clausula alta voce dicitur, ut Populus respondeat *Amen*. Quamobrem Feria VI. in Parasceve, cum integer Canon omittitur, qui ad Consecrationem pertinet, nulla e senis hisce Orationibus dicitur, nec *Per omnia sæcula sæculorum*, sed post manuum ablutionem initium sumitur absolute ab Oratione Dominicali.

Explicantur illa, intra quorum nos consortium &c.

2. Sacerdos ante Consecrationem Deum est precatus, ut dignetur Ecclesiam Militantem in Triumphantis consortium admittere. Idem petiit post consecrationem pro Ecclesia Patiente; in hac vero postrema Oratione idem sibi & adstantibus petit, quorum nomine offert Sacrificium; petit autem his verbis: *intra quorum* (Sanctorum, qui in cœlo sunt) *nos consortium non æstimator meriti, sed veniæ, quæsumus, largitor admitte*: ad quæ verba respexisse v[illegible]tur Hieronymus in exposit. ult. vers. Psal. 72. ubi ita concludit: *Ad capessendam futuram beatitudinem cum electis ejus, in quorum nos consortium non meritorum inspector, sed veniæ largitor admittat Christus Dominus noster, Amen.* Novit Ecclesia, Deum non nisi intercedentibus meritis tribuere beatitudinem; sed nec illud ignorat, ut in Sanctorum admittamus consortium, non modo necessariam esse gloriam, sed etiam gratiam, & veniam peccatorum, quæ sine nostris meritis datur tantummodo per Christum Dominum nostrum; ipsa nostra merita dona esse misericordiæ Dei & gratiæ; nobisque misericordia Dei opus esse vel in earum actionum examine, quas bonas existimamus, juxta illud Psal. 129. *Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit?* & Psal. 142. *Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*; & juxta illud Augustini Confess. lib. 9. cap. 13. *Væ laudabili vitæ hominum, si, seclusa misericordia, discutias eam.*

Meritum ponitur pro demerito & peccato.

3. Nec contemnenda videtur interpretatio *meriti* pro demerito & peccato, ut notat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 21. ad verbum *meriti*, *idest demeriti*, *peccati*. *Huic interpretationi adstipulatur vetus expositia manuscripta Præfationis & Canonis Missæ Bibl. Cor. Non retributionem peccatorum æstimet, sed ipse sit veniæ largitor, & quandoque meritum sumitur pro peccata; S. Augustinus lib. de Cura pro mortuis gerenda cap. 1. Quorum tam mala sunt merita.*

In hac oratione Oratione Sancti invocantur.

4. In hac Oratione Sacerdos invocat Sanctos Apostolos & Martyres Joannem, Stephanum, Matthiam, Barnabam, Ignatium, Alexandrum, Marcellinum, Petrum, Felicitatem, Perpetuam, Agatham, Luciam, Agnetem, Cæciliam, Anastasiam, omnes denique Sanctos.

Cur in hac Oratione nominetur Joannes, & Stephanus ante Matthiam.

5. Quæritur, quamobrem hic solus Joannes ex iis in prima, quæ Consecrationi præcedit, Canonis parte sunt nominati, & Stephanus ante Matthiam Apostolum nominentur; cum etiam Matthias in eadem prima Canonis parte inter Apostolos fuerit prætermissus. Innocentius III. lib. 5. cap. 8. ait, Joannem in priori parte propter Apostolatus dignitatem, in altera vero propter Virginitatis privilegium nominari, cum quo propterea conjungitur Stephanus continentiæ dono eximius, qui idcirco præpositus est viduis, eoque etiam nomine ab Apostolis creatus est Diaconus; quamobrem Episcopus in ordinatione Diaconi hæc profert verba: *Cogitate B. Stephanum merito præcipue castitatis ab Apostolis ad officium istud electum.* Et consonat S. Bonaventura in Exposit. Missæ cap. 4. §. *Unde sequitur.* Sed verisimilius videtur, ut censet Walfridus cap. 22. Joannem, qui hic nominatur, non Evangelistam esse, sed Baptistam, quod observat Menardus quoque in Notis ad lib. Sacrament. S. Gregorii pag. 21. *Hic videtur intelligendus S. Joannes Baptista, cujus etiam mentia fit in Liturgiis Sanctarum Basilii & Chrysostomi post Consecrationem.* Idcirco autem prior nominatur Stephanus, Matthias posterior, quod Ecclesia non ad dignitatis, sed ad Martyrii ordinem respicit. Joannes quidem Baptista Stephano fuit Martyrii palma prior, quemadmodum Matthiam Stephanus præcessit: jam vero Matthias in priori omissus oratione, nominatur in secunda, quia Passionis tempore nondum erat Apostolus, nec in Evangeliis ejus nomen inter Apostolos legitur. Quanquam vero Paulus, licet nondum tempore Passionis esset Apostolus, & licet inter Apostolos in Evangeliis non recenseatur, in prima Oratione nominatur, id tamen, quod alibi monuimus, factum est ne a B. Petro sejungeretur. Vide Bellarm. tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 28.

Petrus, qui hic nominatur, est Petrus Exorcista socius Marcellini Presbyteri, qui sub Diocletiano passi sunt. Sancti, qui nominantur, diversorum Ordinum sunt, ex Diaconis, Apostolis, Discipulis, Episcopis &c.

6. Septala Dertonensis Episcopus tract. de Mysteriis Missæ cap. 39. pag. 243. ait haud ita facile reperiri posse, quis ille tandem Petrus sit, qui hoc loco nominatur, cum plurimi eo nomine Martyres fuerint. Sed Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 687. putat esse S. Petrum Exorcistam: & quanquam nullam sententiæ suæ rationem afferat, ea tamen præsto est; nam post S. Marcellinum proxime nominatur; porro Marcellinus Presbyter & Petrus Exorcista, diutinos perpessi cruciatus, conjunctim sub Diocletiano necati, Martyrii palmam consequuti sunt in ea quæ tum Silva nigra, deinde in eorum Sanctorum honorem Silva Candida est appellata, ad Episcopalem olim sedem erecta, & postea a Callixto II. Portuensi Ecclesiæ prope Romam unita. Sanctorum Marcellini & Petri Exorcistæ Festum postridie Kal. Junii celebratur, ut videre est in Martyrologio Romano ad eandem diem. Quæ vero ad S. Petrum Exorcistam pertinent, reperias in Notis Florentini ad suum Martyrologium, & Baronii ad Martyrologium Romanum. Pulcre notat Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2.

cap. 14. num. 5. Sanctos, qui in hac sexta Canonis Oratione nominantur, diversorum esse ordinum; ex Diaconis Stephanum; Matthiam ex Apostolis; Barnabam e Discipulis; ex ordine Episcoporum Ignatium; summorum Pontificum Alexandrum I.; Presbyterorum Marcellinum; e minorum Ordinum Clericis Petrum, e nuptis Felicitatem & Perpetuam; Agatham, Luciam, Agnetem, Cæciliam, Anastasiam e Virginibus.

In Canone non nisi Martyribus est locus.

7. In quarumdam Ecclesiarum Canone additi sunt Hilarius, & Martinus; alibi Augustinus; alibi Juliana & Euphemia. Sed neminem hic adjiciendum docet Cardinalis Bona loc. cit. nec ulli præter Martyres esse locum in Canone. De Sanctis, qui in hac Oratione juxta Ambrosianum Ritum nominantur, vide Septalam pag. 245. Supra docuimus Sanctarum Felicitatis, Agathæ, Luciæ, Agnetis, Cæciliæ, Anastasiæ nomina Canoni a S. Gregorio esse addita, quod hic Aldhelmi Episcopi auctoritate confirmamus, qui libro de Virginitate cap. 25. ita scribit: *Mihi quoque operæ pretium videtur, ut S. Agathæ rumores, castissimæ Virginis Luciæ præconia subsequantur, quas Præceptor & Pædagogus noster Gregorius in Canone quotidiano, quando Missarum solemnia celebrantur, pariter copulasse cognoscitur, hoc modo in Catalogo Martyrum ponens: Felicitate, Anastasia, Agatha, Lucia, Agnete &c.*

Duplex in Missa Sanctorum commemoratio ad suffragium, & ad consortium.

8. Gilbertus Grimaud in sacra Liturgia par. 3. cap. 5. considerat, duobus in locis commemorationem fieri Sanctorum, ante, & post Consecrationem, ut supra diximus. Et commemorationem quidem Sanctorum fieri ante Consecrationem, ut eorum obtineamus suffragia, eorum Communionem consequamur, virtutes denique adipiscamur, & gratias, quas nobis ex sancto Sacrificio possumus polliceri: *Quorum meritis precibusque concedas &c.* post Consecrationem vero, quia Deum oramus; ut in Sanctorum cœtum nos admittere dignetur: *intra quorum nos consortium non æstimator meriti &c.* ac propterea primam apposite dici commemorationem *ad suffragium*, alteram *ad consortium*.

Explicantur illa, Per quem hæc omnia Domine semper bona creas &c.

9. Post Sanctorum imploratam intercessionem Sacerdos, ut cum adstantibus per Jesu Christi merita inter Sanctos admittatur in Cœlo, ait: *Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedicis, & præstas nobis, per ipsum, & cum ipso, & in ipso, est tibi Deo Patri Omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor & gloria.*

Ad hunc Missæ locum olim benedicebantur novæ fruges, mel, carnes &c.

10. Notum est, Sacerdotem olim ad Altare novos fructus, legumina, mel, carnes benedicere consuevisse, cujus consuetudinis fuisse perhibetur auctor S. Eutychianus in lib. Pontificali: *Hic constituit, ut fruges super Altare tantum, fabæ, & uvæ benedicerentur.* Illud etiam certissimum est, in hac Missæ parte, quam modo expedimus & quidem post ea verba, *largitor admitte*, hanc benedictionem fieri consuevisse. Probat id Cardinalis Bona lib. 2. cap. 14. num. 5. ex veteribus Missalibus & Liturgiis: *Finita*, inquit, *hac Oratione post illa verba*, largitor admitte, *si novæ fruges, aut quælibet alia humanis usibus inservientia benedicenda erant, ante Altare olim collocari solebant, & hic a Sacerdote benedici; & terminata benedictione solita clausula, Per Christum Dominum nostrum, sequentem addebant Orationem: Per quem hæc omnia Domine semper bona creas: quæ, ut notat Lucas Dacherius, non solum referantur ad Oblata, sed etiam ad res tunc benedictas, quas Deus creat, sive producit, easque petimus ejus benedictione sanctificari nostris usibus profuturas.* Et apud Martene tom. 4. monumenta extant benedictionis novarum frugum in Festo Ascensionis Domini, novorum pomorum in solemnitate S. Jacobi Apostoli, & novarum uvarum in festivitate S. Xysti, ut videre est pag. 568. 574. & 575. primæ edit. In Ordinatione Lectoris Episcopus ait: *Lectorem siquidem oportet legere ea, quæ prædicat, & Lectiones cantare, & benedicere panem, & omnes fructus novos.* Eas tamen benedictiones (etsi nunc non fiunt in hac Missæ parte, sed peracta Missa) solus hoc tempore Sacerdos facit, ut notat Catalanus in notis ad Pontificale Romanum tom. 1. pag. 83. §. 6.

Num verba illa: Per quem hæc Domine &c. referenda sint ad novas fruges, an ad Eucharistiam, an ad utrumque.

11. Quæ supra Cardinalis Bonæ attulimus verba indicant, eas preces, *per quem hæc omnia Domine semper bona creas &c.* non modo ad Christi Corpus & Sanguinem, sed ad novas etiam uvas & fruges benedictas referri. Quidam dicunt, ad novos tantum fructus referri, quod non injuria rejicit Le Brun tom. 1. pag. 528. ait enim, apud aliquas Ecclesias in more fuisse, ut novæ benedicerentur fruges in Missa ante Consecrationem Corporis Christi, eodem modo, quo his temporibus Feria V. Majoris Hebdomadæ ante Consecrationem sanctorum Oleorum fit benedictio; novis eam tamen frugibus benedicendis peculiarem fuisse Orationem, quæ, ut aliæ omnes, in eam desinebat clausulam: *Per Christum Dominum nostrum*, cui deinde ea jungebantur, *Per quem hæc omnia &c.*

Ea verba referenda ad Christi Corpus nulla habita novarum frugum ratione.

12. Utcumque tamen sit de hac controversia, an novarum frugum benedictio peculiari fieret Oratione, certum quidem est, non in qualibet Missa novarum frugum aliarumve id genus rerum potuisse fieri benedictionem; in omni autem Missa dici consuevisse, *Per quem hæc omnia Domine semper bona creas.* Illud quoque certum est, in hac Missæ parte non amplius frugum benedictionem hoc tempore fieri, eademque verba nunc in qualibet Missa dici supra Christi Corpus & Sanguinem; unde necessitas oritur hæc & sequentia verba explicandi, nulla novarum frugum habita ratione.

Psalmo & sigillatim explicantur eadem verba.

13. De illorum explicatione verborum scribunt D. Bonaventura loc. cit. Suarez 3. par. tom. 3. quæst. 83. art. 4. disput. 83. sect. 2. §. *Octava Pars*, Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 21. præter Amalarium & Hugonem de S. Victore: ac videtur, si omnia in compendium conferantur, ea esse interpretatio quæ sequitur: *Per quem hæc omnia Domine semper bona creas:* Deus enim Pater omnia creavit per Jesum Christum. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*, ut est in Joan. cap. 1. *in ipso condita sunt universa*, ut ad Colossen. 1. atque ita panem & vinum in Christi Corpus & Sanguinem conversum: neque enim in principio Mundi tantum panem & vinum creavit, sed continue renovat, & facit, ut terra quotannis novum frumentum, novasque uvas producat: *sanctificas*; nam in Christo Jesu dona ad Altare oblata fiunt dona sacra & ab usu communi semota: *vivificas*; Deus enim per Jesum Christum panem & vinum vivificat convertens in verum illius corpus & sanguinem, quæ sunt verum vitæ alimentum: *benedicis, & præstas nobis*; nam Deus per Jesum Christum vivificat & sanctificat, cælestesque super panem & vinum benedictiones diffundit, eaque nobis sic benedicta largitur, ut nobis sint vera vita: *per ipsum*; Christus enim Deus & homo verus est mediator Dei & hominum: *& cum ipso*; nam Deus est Deo æqualis: *& in ipso*; quod Patri consubstantialis sit: *est tibi Deo Patri Omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor &*

glo-

gloria; Deo enim Patri omnis honor & gloria per Filium, cum Filio, & in Filio, & in unitate Spiritus Sancti, qui ex utroque procedens æque cum Patre & Filio simul adoratur in sæcula sæculorum.

Actiones, quæ cum sexta Oratione conjunguntur.

14. Actiones, quæ fiunt interea dum sexta hæc Oratio recitatur, sunt quæ sequuntur. Sacerdos, cum dicit *sanctificas*, Crucis signum ducit super Hostiam, & Calicem; idem facit cum dicit *vivificas*; ac tertio item Crucis signum ducit, cum ait *benedicis*. Calicem deinde discooperit, genuflectit, surgit, dexteræ manus pollice & indice apprehendit Hostiam, sinistra Calicem tenet, & Hostia ipsa ab una ad alteram Calicis oram Crucis tria signa ducit, primum cum dicit *per ipsum*, alterum cum dicit *cum ipso*, tertium cum dicit *in ipso*. Duo postea, tenens adhuc Hostiam, inter se & Calicem Crucis signa facit, primum cum dicit *Est tibi Deo Patri*, alterum cum ait *in unitate Spiritus Sancti*, ac denique ad illa verba *omnis honor & gloria*, tenens Hostiam supra Calicem, utrumque paullulum extollit.

De Crucis signis ad illa, Sanctificas, Vivificas, &c.

15. D. Thomas de tribus hisce Crucis signis, quæ fiunt ad illa verba *sanctificas*, *vivificas*, *benedicis*, & *præstas nobis*, ait, ea significare tres illas Orationes Jesu Christi in Cruce, quarum prima est cum oravit pro persecutoribus, *Pater ignosce illis*; Altera cum dixit *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Tertia cum dixit, *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. Idem S. Doctor de trium illorum item signorum Crucis significatu loquitur, quæ ab una ad alteram Calicis oram ducuntur ad illa verba *per ipsum, & cum ipso, & in ipso*, atque iis tres significari horas, quibus Jesus a sexta ad nonam pependit in Cruce. Denique de iis Crucis signis agit, quæ fiunt extra Calicem, quibus ait innui animæ separationem a corpore. Videatur S. Doctor 3. par. qu. 83. art. 5. ad 3. ubi etiam scribit, breviter dici posse, tot Crucis signa ostendere, sacramenti hujus Consecrationem, hujus sacrificii acceptationem, & ejus fructum e virtute Crucis Christi manare. Videantur etiam D. Bonaventura de exposit. Missæ loc. cit. Merbesius 3. par. summæ Christianæ qu. 51. quæstiunc. 8. cum duabus sequen. & Natalis Alexand. lib. 2. Theolog. Dogmat. & Moralis de Sacram. Euchar. cap. 7. art. 6. §. *Tres Cruces*. De tribus Crucis signis cum dicitur, *per ipsum, & cum ipso, & in ipso*, Meratus tom. 1. part. 1. pag. 571. ait idcirco duci supra Calicem, quia Christus Jesus passus est in corpore, in anima, & in honore, juxta D. Thomæ doctrinam 3. par. q. 46. art. 5. *Passus est in corpore per vulnera & flagella, passus est in anima per tristitiam, tædium, & timorem, passus est in honore & gloria per irrisiones & contumelias ei illatas*. Quod vero ad alia duo Crucis signa, quæ Sacerdos ducit inter se & Calicem, advertit, etsi Catholico sensu affirmari potest propter hypostaticam unionem humanæ naturæ cum Persona Divina Christi Deum esse passum, minime tamen dici posse Patrem, aut Spiritum Sanctum esse passum; ac propterea ad illa verba, *Est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus Sancti* duo extra Calicem signa Crucis fieri.

Elevatio Hostiæ, & Calicis ad illa verba, Omnis honor & gloria, alia quam nunc fieri solet post consecrationem.

16. Reliquum est, ut de parva illa Hostiæ & Calicis elevatione pauca quædam attingamus. Non plus quam quaternos tolli debet digitos Calix & Hostia, ut monent Scriptores de sacris Ritibus, cum dicuntur illa, *Omnis honor & gloria*. In hac elevatione Populo non ostenduntur adoranda. In quibusdam Galliæ Ecclesiis ad hanc Elevationem pulsatur campanula; in aliquibus in Missa sole-

Lamb. Miss.

moni thurificantur, ut videre est apud Mabillon. in Commentar. ad Ord. Rom. n. 7. & apud Le Brun tom. 1. pag. 542. Vetustior est, ut diximus, hæc elevatio Hostiæ & Calicis, quam altior illa, quæ fit utriusque separatim statim post Consecrationem; ideoque de prima tantum elevatione fit mentio in Liturgiis Basilii & Chrysostomi, ut observat Belloie in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudonensis pag. 567. n. 4. Postea vero quam cœptum est elevari proxime post Consecrationem Corpus & Sanguis, elevatio, de qua loquimur, parva fit, & sine campanulæ sono: *Ante sæculum duodecimum ad hæc sola verba*, Omnis honor, & gloria, *nec prius*, *ostendebatur Corpus Christi simul cum Calice Populo circumstanti ad adorationem. Calicem ergo simul cum Hostia Sacerdos sublevabat in altum, ut Populus videret & adoraret. Ex quo autem usus invaluit elevandi Corporis Christi, ac deinde Calicis statim post peractam Consecrationem, minus solemnis hæc altera Calicis & Corporis elevatio plerisque in Ecclesiis fuit; nec jam Sacerdos sic elevat Calicem, ut a Populo circumstante videri possit*. Ita Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 869. qui addit in ea verba Canonem desinere, *Per omnia sæcula sæculorum*, quæ Sacerdos dicit elata voce Populum invitans adstantem, cujus nomine recitata sunt præcedentia Canonis verba, ut consensu suo confirmet, quæ omnium nomine Sacerdos a Deo postulavit; qui consensus a Populo exhibetur voce *Amen*.

CAPUT XIX.

De Missa ab iis verbis, Oremus, præceptis &c. *usque ad infractionem Hostiæ*.

1. ORationem Dominicalem sunt qui putant partem Canonis conficere; verior est tamen contraria opinio, quæ statuit, Canonem ad sextam Orationem terminari, ut videre est apud Bellarm. controv. tom. 3. lib. 6. de Sacrif. Missæ cap. 27. in principio. Canone igitur expleto, in hac Missæ parte Sacerdos propius se ad Communionem parat. Ante Orationem Dominicalem devote verbis illis præfatur: *Oremus. Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati audemus dicere*; quæ vetustissima sunt, & ad ea respexit D. Hieronymus lib. 3. advers. Pelag. *Sic docuit Apostolos suos* (Christus) *ut quotidie in Corporis illius Sacrificio credentes audeant loqui: Pater noster*. Græci pariter, Maronitæ, Mozarabes, & Ambrosiani ante Orationem Dominicalem in eundem fere modum pie & breviter præfantur, ut refert Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 15. n. 1.

Canon terminatur in sexta Oratione. Oratio Dominicalis non est pars Canonis.

2. Sequitur Oratio Dominicalis ex vetustissima & Apostolica consuetudine: *Inter vicina momenta dum manus imponitis, & delicta donatis, mox ad Altare conversi Dominicam Orationem prætermittere non potestis*; ait Optatus Milevitanus l. 2. Et Cyrillus Hierosolymitan. Catech. Mystagog. 5. *Dicimus Orationem illam* (post Fidelium Defunctorum commemorationem) *quam Salvator suis Discipulis tradidit*. Alia loca Patrum congessit Hugo Menardus in notis ad Sacramentar. S. Gregorii pag. 21. Nec prætereundum, quod ait Honorius in Gemma Animæ cap. 86. *Missam Dominus Jesus instituit, quando ex pane & vino Corpus & Sanguinem suum fecit, & memoriam sui sic celebrari præcepit. Hanc Apostoli auxerunt, dum super panem & vinum verba, quæ Dominus dixit, & Dominicam Orationem dixerunt*. Falsum igitur, quod nonnulli putant, S. Gregorium Magnum jussisse in Missa Orationem Dominicalem recita-

Oratio Dominicalis non jussu S. Gregorii, sed ex Apostolica consuetudine recitatur in Missa.

ri; de qua mentio fit in Liturgiis, & apud Patres S. Gregorio antiquiores. Nec itidem verum, S. Gregorium existimasse, ut etiam alibi diximus, Apostolos in Missa solam Orationem Dominicalem ante Communionem recitasse. Quamquam enim lib. 7. epist. 64. scribit: *Orationem Dominicam idcirco post precem dicimus, quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo Orationem oblationis Hostiam consecrarent*; suspicari tamen possumus vocem *solummodo* per errorem ab Amanuensi aliquo injectam, ut observat Card. Bona citat. cap. 15. Incredibile dictu est, quantum opinio illa invaluerit, Apostolicis temporibus Missam totam constitisse ex sola Oratione Dominicali, quæ ante Communionem recitaretur, & Communione Sacerdotis, eorumque qui adessent; idque initium Sacrificii finemque fuisse. Joachimum Hildebrandum hæreticum hominem omittimus, qui in sæpiuscule citato opere, *Sacra publica veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, pag. 108. eam sequutus sententiam, in hæc verba concludit: *Quod si ita sit, evidens est, apud nos hodie* (apud Lutheranos) *eodem ritu Eucharistiam consecrari, quo olim Apostoli consecrarunt*.

Missa Apostolorum non ex sola Oratione Dominicali fuit conflata.

3. Davidem Clarkson hæreticum item prætermittimus, qui in tractatu de Liturgiis, sive Formulario Ecclesiastico precationum, ex Anglicano in Gallicum sermonem converso, ac Rotterodami edito anno 1716. impudenti sane andacia ostendere nititur, nullam primis quinque sexve sæculis fuisse conceptis verbis Liturgiam in Ecclesia, nullam precationum formulam, neque in Sacramentis administrandis, neque in celebrando Sacrificio, nec in Baptismate conferendo; quæ omnia plane absurda & absona ab immoderata quadam libidine oriuntur sacratiora quæque permiscendi & evertendi. Igitur dicimus, in Georgii Cassandri Liturgia cap. 18. auctoritates reperiri congestas Ruperti, Walfridi Strabonis, Petri Cervelli, & Rhenani, ex quibus colligitur, Apostolicorum Missam temporum in sola Oratione Dominicali & Eucharistiæ Consecratione & distributione consistere. Præterea Emarus Ennequineus Rhedonensis Episcopus in collectione eorum, quæ de Missæ Sacrificio scripserat Innocentius III. quam Gregorio XIII. dicatam edidit typis Parisiensibus anno 1579. extra omnem dubitationem ponit, S. Petrum, Oratione Dominicali tantum recitata, consecravisse, & Missam celebrasse, reliqua omnia deinde esse addita. Sed ea de re legendus Bocquillot tractatu Historico de Liturgia lib. 1. cap. 9. qui etsi videtur paullo propensior ad Liturgias non modo Sanctorum Petri, Matthæi, & Marci, sed etiam S. Jacobi tanquam spurias rejiciendas (quam tamen S. Jacobi Liturgiam & aliquis quinti sæculi Scriptor, & Concilium Trullanum can. 32. commemorat, ut alibi diximus) sibi nihilominus persuadere non potest, Apostolos, eorumque successores nil quidquam aliud Missam celebrando fecisse, quam ut Orationem Dominicalem recitarent, Eucharistiam consecrarent, eamque distribuerent. Loquitur eo loco Bocquillot de S. Gregorio, sed Cardinalis Bonæ sequutus sententiam, nihil eorum attigit, quæ modo diximus. Monet autem, S. Gregorii auctoritatem non ita accipiendam, ut S. Pontifex significare voluerit, in Christianorum conventibus ad Sacrificium nihil aliud fieri consuevisse, quam ut Oratio Dominicalis diceretur, consecraretur, & communicaretur: idque probat auctoritate D. Pauli, qui in epistolis jubet Fideles versari in Psalmis, Hymnis, Canticis, Orationibus, precationibusque pro omnibus hominibus, ac pro Regibus: denique concludit, etiamsi Apostoli nullam Liturgiam condidissent, magisque tutum putassent per traditionem Episcopis, quos consecrarent, suam tradi doctrinam, id tamen non diu perdurare potuisse; quamobrem aut paullo post mortem Apostolorum, aut fortasse etiam dum viverent, Liturgiam conceptis verbis esse conditam ad Sacrificium; quam tamen non ex sola Dominicali Oratione & Consecratione conflatam fuisse apparet ex Justini Martyris Apologia 2. qui scribit, in Christianis conventibus non modo quantum posset, legi consuevisse ex Apostolorum scriptis & Prophetarum, & post eam lectionem ab Episcopo haberi sermonem ad Populum; sed etiam Sacerdotem qui celebraret, accepto Pane & Calice, ubi vinum esset cum aqua mixtum, æterno Patri nomine Filii & Spiritus Sancti Sacrificium offerre, debitas sanctissimæ Trinitati laudes tribuere, multumque temporis in agendis gratiis & precationibus consumere: *diu gratias agit*, Populo succlamante: *Amen*. Sed hactenus satis: jamque eo, unde longius fortasse, sed non inutiliter digressi sumus, tandem redeamus.

Oratio Dominicalis elata voce dicitur in Missa.

4. Sacerdos Dominicam Orationem elata recitat voce; cujus rei Belletus lib. de Divinis Officiis cap. 140. postquam observavit eam Orationem in Officio submissa dici voce, hanc affert rationem: *Cum Dominica Oratio in Prima dicatur voce submissa, alta & expressa eadem pronuncietur in Missa, ut vel eo pacto adhortentur, qui in fraterno sunt odio, & ad concordiam discordes excitentur antequam communicent*. Potior fortasse videri potest ratio sumta ex Arcani disciplina, juxta quam neque Oratio Dominica, neque Symbolum in publicis conventibus recitabantur, in quibus esse poterat aliquis Infidelium, vel Catechumenorum. Neque vero Orationem Dominicam, aut Symbolum prius Catechumeni docebantur, quam satis instructi & ad Baptisma suscipiendum probati in classem *Competentium* commigrassent. Ante porro quam Baptismum susciperent, Orationem Dominicam & Symbolum publice recitabant; ex quo illa originem trahunt, *reddere Symbolum, reddere Orationem Dominicam*. Ex quibus omnibus quivis facile intelligat, quamobrem in Officio seu Horis Canonicis submissa, in Missa elata voce Oratio Dominica recitaretur. Infideles enim, & Catechumeni Horis Canonicis adesse poterant, huic vero Missæ parti, ut alibi diximus, non poterant, sed post Evangelii explanationem Ecclesia pellebantur. Id etiam confirmatur consuetudine Monachorum S. Benedicti, qui *Pater noster* ad Laudes & Vesperas elata voce recitant, quia Divina canunt Officia tantummodo coram iis, qui sunt e Familia Monasterii.

Cur in Officio, item ut Symbolum, recitetur submissa voce Oratio Dominicalis.

Orationem Dominicalem in Græcorum Missa olim etiam Populus cum Sacerdote recitabat.

5. Testatur S. Gregorius Magnus lib. 7. epist. 64. Indict. 2. Orationem Dominicam in Missa Græcorum non a Sacerdote solum, sed ab universo etiam Populo recitari consuevisse: *Dominica Oratio apud Græcos ab omni Populo dicitur; apud nos vero a solo Sacerdote*; idque non in solemni tantum, sed etiam in privata Missa, ut colligitur ex vita S. Joannis Eleemosynarii Episcopi Alexandrini, qui cum principem quemdam virum vellet in concordiam cum inimico suo reducere, curavit ut privatæ Missæ suæ adesset, cui præter Sacerdotem, Ministrum, & principem illum virum nemo quisquam aderat. Cum ad Orationem Dominicam ventum est, quam omnes juxta eorum temporum disciplinam recitabant, S. Joannes Ministrum tacere jussit, cum ad ea pervenisset verba *dimitte nobis debita nostra*, atque illinc abire; cumque solus cum eo primario viro remansisset, illi persuasit, ut suum inimicum in gratiam reciperet: *Fecit Missas in Oratorio suo*,

nul-

nullum habens nisi Ministrum suum. Cum ergo sancta benedixisset Patriarcha, & Orationem Dominicam inchoasset, cœperunt dicere tres tantum illi: Pater noster. Et cum pervenisset ad sermonem, quo dicitur, Dimitte nobis debita nostra &c. innuit domestica Patriarcha, ut taceret. Siluit ergo, & remansit Princeps solus.

Item viget olim in Ecclesia Gallicana.

6. Ecclesiæ Græcæ disciplinam Gallicana etiam aliquanto retinuit tempore, cujus rei ex quodam S. Martini miraculo desumitur argumentum. Rem narrat Gregorius Turonensis lib. 2. de Miraculis illius Sancti cap. 30. *Quadam die Dominica, dum Missarum solemnia celebrabantur*) muta quædam Fœmina) *cum reliquo Populo stabat. Factum est autem, cum Dominica Oratio diceretur, hæc aperto ore cœpit sanctam Orationem cum reliquis decantare*. De hac Ecclesiæ Græcæ disciplina legendus Martene de antiquis Eccl. Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. n. 27. & de Gallicanæ Ecclesiæ consuetudine vide Mabillonium lib. 1. de Liturgia Gallicana cap. 5. n. 23. In fine Orationis Dominicæ Sacerdos submissa voce dicit *Amen*, etsi abest a Sacramentario S. Gregorii edito a Menardo, ob eam fortasse rationem, quia Orationis Dominicæ continuatio quædam est, quæ proxime sequitur Oratio, *Libera nos*, ac desinit in *Amen* dicendum a Ministro: nam *Pater noster* apud Evangelistas clauditur voce *Amen*, quamobrem Ecclesia etiam in Missa per eam vocem terminandum existimavit, quæ vetus est consuetudo, cujus meminit IX. sæculi scriptor Florus, ut observat Le Brun tom. 1. pag. 569.

Explicatur Oratio, Libera nos.

7. Jam vero in Oratione, *Libera nos*, Sacerdos Dominum precatur, ut nos liberet *ab omnibus malis præteritis*, quæ sunt peccata; *præsentibus*, quæ sunt variæ tentationes, quibus ad peccandum impellimur; *futuris*, quæ sunt pœnæ peccatis debitæ, sive temporales sint, sive æternæ. Orat etiam, ut nobis pacem largiatur: *Da propitius pacem in diebus nostris*; neque enim cum peccato vera potest esse pax. *Non est pax impiis, dicit Dominus*, Isaiæ cap. 48. ac de ejusmodi pace præclara & miranda sunt, quæ scripsit D. Augustinus de Civit. Dei lib. 19. cap. 11. & seq. Quia vero in hac Oratione diserte nominamus mala, a quibus petimus liberari, idcirco hæc Oratio a Ritualistis græca voce dicitur *Embolismus*. In hac eadem Oratione confugimus ad B. Mariam semper Virginem, Sanctos Apostolos Petrum & Paulum, & Andream, & ceteros omnes Sanctos. Licebat olim Sacerdoti celebranti quoslibet alios Sanctos adjicere: *Aliorum Sanctorum nomina annumerare non debemus; nisi quos in Canone invenimus antiquitus descriptos, excepto post Pater noster, in illa Oratione, Libera nos, ubi juxta ordinem quorumlibet Sanctorum nomina internumerare possumus*; verba sunt Micrologi c. 13. In Codice Tiliano post S. Andream Sancti Gervasius & Protasius, & juxta Ambrosianum Ritum S. Ambrosius nominantur. Atque hic S. Andreas ideo nominatur, quod primus ad Apostolatum vocatus fuit, ut constat ex Evangelio Joannis; ipse enim primus Christum repererat, ad quem Petrum fratrem suum adduxit.

A Ritualistis appellatur Embolismus.

In eadem olim licebat alios Sanctos commemorare.

B. Petrus non primus ad Apostolatum vocatus.

8. Quidam ex Patribus putant Petrum fuisse primum ad Apostolicam dignitatem vocatum. Cyprianus epist. 71. *Petrus, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificavit Ecclesiam suam.* Et S. Gregorius lib. 2. in Ezechielem Homil. 6. alias 18. *Ad memoriam revoca Petrum, quod primus ad Apostolatum vocatus sit.* Sed tamen hi Patres non ita intelligendi, quasi existimaverint, ad Apostolatum vocatum fuisse Petrum priorem tempore, sed supra ceteros Apostolos & Ecclesiam universam fuisse constitutum. In antiquo Ordine Romano XI. apud Mabillonium in Musæo Italico pag. 152. habetur, Romano Pontifici S. Andreæ Festivitatem non secus ac solemnitatem B. Petri esse celebrandam, & officium partim apud Altare S. Andreæ, partim ad S. Petri recitandum: *In Festivitate S. Andreæ debet esse dominus Pontifex cum omnibus scholis ad S. Andream in Vaticano, ibique honorifice, sicut in Festivitate S. Petri, Vesperas & Vigilias celebrare; Matutinum vero ad Fratrem ejus facere, idest ad altare S. Petri*. Præclara & prorsus tenera oratio est, quam habuit Pius II. cum S. Andreæ Caput sibi ex Achaja missum excepit, quæ extat in ejus Commentariis lib. 8. pag. 357. *Advenisti tandem a sacratissimum & honoratissimum S. Apostoli caput. Turcarum te tua sede furor expulit. Ad Fratrem tuum Apostolorum Principem confugisti exulans. Non deerit Germanus tuus tibi &c. Nepotes tui ex Fratre Romani omnes Te veluti Patruum Patremque suum venerantur, colunt, observant, & tuo se uti patrocinio in conspectu magni Dei non dubitant.*

Festivitas S. Andreæ olim a Summo Pontifice pari solemnitate celebrabatur ac Festum B. Petri.

Actiones quæ conjunguntur cum ea Oratione.

9. Plures hic a Sacerdote actiones fiunt, antequam incipiat Orationem *Libera nos*, Patenam, quæ jacebat sub Corporali, manu dextera apprehendit inter digitum indicem & medium, eamque verticalem tenet super Altare; in Missis vero, quæ cantantur, Subdiaconus Patenam velo involutam tenet ab Offertorio usque ad finem Orationis Dominicæ, quam tunc evolutam Sacerdoti tradit super Altare; quæ cæremonia in Parisiensi Ecclesia non a Subdiacono, sed ab Acolytho peragitur; in quibusdam aliis Ecclesiis usus invaluit, ut antequam Patenam super Altare velo nudatam Diaconus ponat, eam Populo ostendat. Ubi Sacerdos ad ea verba pervenerit, *Et omnibus Sanctis*, sibi a fronte ad pectus Crucis signum ducit, & ad ea verba, *in diebus nostris*, Patenam osculatur; cum autem dixerit, *ab omni perturbatione securi*, Patenæ Hostiam superimponit, Calicem discooperit, & genuflectit.

Quid eæ significent.

10. Natalis Alexander lib. 2. Theolog. Dogmat. & Moralis cit. art. 6. num. 10. ait, Ritum hunc ad pium sanctarum mulierum officium referri, quæ *emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum, & valde mane una Sabatorum venerunt ad monumentum orto jam sole, & dicebant ad invicem: Quis revolvit lapidem ab ostio monumenti?* Patenam enim hujus lapidis esse symbolum, sibique Crucis signum Sacerdotem facere, ut annunciet, per Crucem, & per hoc Sacrificium paccata esse omnia in Cœlo & in Terris; Patenam osculari, ut ostendat Christum desiderio satisfecisse sanctarum mulierum, quibus obviam occurrit, & salutavit dicens: *Amen*; illæ autem in genua provolutæ Christi amplexæ sunt pedes, ac fortasse, quod verisimile est, osculatæ.

Alia ratio ritus detrahendi Velum Patenæ ducta ex naturali serie actionum.

11. Mysticam hanc explicationem nos minime explodimus. Ejus tamen Ritus rationem afferemus, quæ ex naturali deducitur serie actionum, quæ partim gestæ sunt, partim geruntur. Patena ad Offertorium opus est, super quam panis consecrandus imponatur. Post panis seu Hostiæ oblationem Patena statim Corporali supponitur; ea enim nihil opus est usque ad Communionem; hinc est, quod in Missis privatis Sacerdos eam Corporali subjicit, & in Missis cantatis traditur Subdiacono, qui eam velo involutam teneat. Atque inde fit, ut cum dicit Sacerdos *Libera nos, quæsumus Domine*, appetente tempore, quo se communicet, & adstantibus Eucharistiam præbeat, ubi Patena opus est, ipsemet in Missa privata, eo quem ostendimus modo, Patenam prehendit, in Missa vero cantata Subdiaconus

Sacer-

Sacerdoti eam tradit celebranti. Vid. Pouget Iostit. Catholicar. tom. 2. pag. 870. ubi illud etiam observat, in Ecclesiis, ubi mos est, ut Diaconus Patenam Populo ostendat, idcireo fieri, quo ad Communionem Populus invitetur. Jam vero Sacerdos Patena sibi Crucis signum ducit, eamque osculatur, quia Patena instrumentum est pacis, & vas ubi sacra ponitur Eucharistia, quæ Christianorum est pax; eaque utitur ad signum sibi Crucis faciendum; per Crucem enim Christus ea omnia disjecit, quibus pax nostra perturbatur: *Ipse est pax nostra &c. Solvens inimicitias in carne sua*, inquit Apostolus ad Ephesios; ideo vero Patena Hostiæ subjicitur, quo facilius tolli possit Hostia jam jam frangenda, ut mox dicemus. Vide Le Brun tom. 1. pag. 571.

CAPUT XX.

De infractione Hostiæ usque ad Communionem.

De infractione Hostiæ.

1. Missa procedit, & Sacerdos facta genuflexione surgit, manu sumit Hostiam, quam supra Calicem tenens utraque manu bifariam frangit dicens: *Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum*. Dimidium illud Hostiæ, quod habet in dextera, ponit super Patenam, & ab altero dimidio, quod reliquum habet in sinistra, fragmentum detrahit dicens, *qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus*. Quibus prolatis verbis dimidium illud Hostiæ cum altero jungit, quod posuit in patena, ac manu dextera fragmentum illud tenens supra Calicem elata dicit voce: *Per omnia sæcula sæculorum*; Minister respondet: *Amen*; Tum Sacerdos ipso fragmento terna Crucis signa supra Calicem ducit dicens: *Pax Domini sit semper vobiscum*; Minister respondet: *Et cum spiritu tuo*. Denique Sacerdos fragmentum illud in Calicem immittit dicens: *Hæc commixtio & consecratio Corporis, & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam æternam. Amen.*

Formula Ambrosiani Ritus in fractione Hostiæ.

2. In nostra Rubrica legitur: *frangitur Hostia*; sed in Liturgicis Ritus Ambrosiani libris inter formulas, quas habet Canon, est quædam ejusmodi: *Corpus tuum frangitur Christe, Calix benedicitur*: quibus nonnemo non mediocriter est commotus. Est enim Fidei Catholicæ dogma, integrum Christi corpus esse in quolibet Hostiæ fragmento, integrumque a Fidelibus sumi in quacumque Hostiæ particula:

A sumente non concisus,
Non confractus, non divisus,
Integer accipitur.

legit Romana Ecclesia in D. Thomæ Hymno de Eucharistia, qui canitur in Missa in solemnitate Corporis Christi.

Altum de ea formula expungenda a Canone.

3. Cum typis iterum imprimendum esset Missale Ambrosianum, fuere viri probitate & zelo præstantes, qui petebant, ea verba e Canone Ambrosiano expungi: quibus Joseph Antonius Saxius Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus Epistola Mediolani edita an. 1731. vehementer restitit, ne quidquam commutaretur.

Ea formula propugnata & retenta. Ducta est e professione Fidei Berengarii in Concilio sub Nicolao II.

4. Digna est ea epistola sacra eruditione referta, quæ legatur; nihil enim auctor prætermisit, ut ex veteribus Ecclesiasticis monumentis probaret, eam formam loquendi fuisse adhibitam, *Corpus Christi frangitur*: nam Professionis Catholicæ formulam esse observavit, quam Berengario præscripsit Humbertus Cardinalis, quamque ipse Berengarius recitavit in Concilio centum & tredecim Episcoporum anno 1159. præsidente Nicolao II. summo Pontifice: *Consentio &c. Panem & Vinum, quæ in Altari ponuntur, post Consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse, & sensualiter non solum Sacramento, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari & frangi, & Fidelium dentibus atteri*. Contendit autem, Ambrosianam Ecclesiam ex hac Berengarii Palinodia ac Fidei Catholicæ Professione verba illa traxisse, *Corpus tuum frangitur Christe*. Verba illa denique ex Pontificali Romano expendit, quæ profert Episcopus in benedictione Patenæ: *Oremus fratres dilectissimi, ut divina gratia benedictia consecret, ac sanctificet Patenam, ad confringendum in ea Corpus Domini nostri Jesu Christi.*

Accidentia ut appellantur a Constantiensi, seu species ut a Tridentina Synodo, remanent post Consecrationem.

5. Facta Consecratione remanent panis & vini quantitas, color, & sapor, quæ in Constantiensi Concilio Accidentia vocantur, & communiter ita loquuntur Theologi: *Accidentia panis non remanent sine subjecto in Sacramento Altaris*, qui fuit Wicleffi error in eodem Concilio damnatus; & in Tridentina Synodo species appellantur sess. 13. can. 2. ubi anathemate damnat, qui negaverit *mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem manentibus duntaxat speciebus panis & vini*. Post consecrationem panis re ipsa sub illis accidentibus subest Corpus, sanguis, anima, & Divinitas Domini nostri Jesu Christi. Non est ibi amplius substantia panis; remanent accidentia seu species *sine subjecto substantiali*, ut loquuntur Scholastici, qui adhuc inter se digladiantur, utrum remaneant, necne *sine subjecto accidentali*. Thomistæ enim docent saporem, gravitatem, coloremque panis & vini quantitati inesse tanquam accidentali subjecto.

Confessio Berengarii a D. Thoma explicata.

6. Qua constabilita doctrina, formula Ambrosiani Canonis, *Corpus tuum frangitur Christe*, facile explicari potest. D. Thom. 3. par. q. 77. art. 7. quæstionem proponit, *Utrum species sacramentales frangantur in hoc sacramento*; & respondet affirmando. Tertio autem loco ita sibi objicit: *Ejusdem videtur esse manducari, frangi, & masticari; sed verum Christi Corpus est quod manducatur, secundum illud Joannis 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem; Ergo Corpus Christi est, quod frangitur, & masticatur. Unde & in Confessione Berengarii dicitur: Consentio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & corde & ore profiteor, panem & vinum, quæ in Altari ponuntur, post Consecrationem verum Corpus & Sanguinem Christi esse, & in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & Fidelium dentibus atteri: non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus*. Cui objectioni in hunc modum respondet: *Ad tertium dicendum, quod illud quod manducatur in propria specie, ipsum & frangitur & masticatur in sua specie. Corpus autem Christi non manducatur in sua specie, sed in specie sacramentali; unde & super illud Joann. 6. Caro non prodest quidquam, dicit Augustinus: Hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant. Carne quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipsum Corpus Christi non frangitur nisi secundum speciem sacramentalem. Et hoc modo intelligenda est confessio Berengarii, ut fractio & attritio dentium referatur ad speciem Sacramentalem, sub qua vere est Corpus Christi.*

Revera non Corpus Christi, sed species franguntur. Sed dici potest frangi Corpus Christi ex communicatione idiomatum

7. Incorruptibile & impassibile est Corpus Christi, & totum est sub qualibet vel minima parte, quod fracturæ non convenit; nec nisi accidentia seu species frangi possunt. Atque juxta hanc doctrinam D. Thomæ Ecclesia in eodem Hymno, quem supra memoravimus, in Festivitate Corporis Domini canit:

Fracta demum Sacramenta &c.
Nulla rei fit scissura,

Sola

Sola signi fit fractura,
Qua nec status nec statura
Signati minuitur

ubi vox *signi* Sacramentalem speciem significat. Itaque si accurate & theologice loquamur, non est dicendum: *Frangitur Corpus Christi*, sed *franguntur species*: quamquam theologice etiam dici potest: *frangitur Corpus Christi*; nam etiam in Eucharistia idiomatum communicationi locus esse potest, ut idem advertit Saxius in sua epistola, & antea jam observaverat Juveninus de Sacramentis dissert. 4. q. 4. de Eucharistia ut est Sacramentum cap. 4. *Propter intimam & mirabilem specierum cum corpore Christi conjunctionem communicatio idiomatum aliquo modo locum habent in Eucharistia, ita ut actiones externæ, quæ sunt circa species, tribuantur rebus, quæ sub iis continentur; quemadmodum (servata debita proportione) quæ humanæ tantum naturæ proprie conveniunt, de Filio Dei propter unionem hypostaticam dicuntur.*

Qui corpus existimant non esse nisi magnitudinem, iis difficile est totam hanc rem explicare.

8. In hunc igitur modum explicatur illud in Ambrosiana Liturgia, *frangitur Corpus Christi*; quod in aliis etiam Ecclesiasticis monumentis occurrit. Nescimus autem, utrum satis feliciter rem expediant, qui corporis naturam ponunt in magnitudine, nec vera & absoluta accidentia admittunt, distincta a materia: nam juxta Catholicam Fidem confitentur, post Consecrationem jam non amplius remanere panis & vini substantiam, sed species, magnitudinem scilicet, colorem, figuram, saporem; contendunt vero Deum per se & proxime in nostros sensus agere, & coram Pane Eucharistico easdem modificationes in anima nostra & impressiones operari, quas ipse panis ante Consecrationem operabatur, & adhuc si ad pristinam restitueretur substantiam, operaretur. Novimus eos respondere, Corpus Christi non frangi per fractionem in se; esse enim incorruptibile, impassibile, & totum sub qualibet parte; posse tamen frangi *per fractionem a se*; perinde ac si fracto corpore humano, in ejus membris fractis & divisis vellet Deus rationalem animam conservare, quo casu rationalis quidem anima non divideretur *in se ipsa*, sed *a seipsa* divideretur *localiter*; *propterea quod*, ut dicunt, *non jam esset in continuo quodam spatio totali corporis, sed in pluribus spatiis separatis totali illi continuo æquivalentibus*. Sed aliis non satisfacit hæc responsio. Cum enim Eucharistia sit Sacramentum permanens, duabus necessario constare debet rebus, quæ *simul permaneant*, & quarum una sensibilis sit: quod si species ex parte Hostiæ consecratæ non sunt aliquid reale, illud inferunt, fracta in plures partes Hostia, fracturam, quæ realis est, in ipso Christi Corpore fieri; nihil enim aliud quidquam esse reale ex eorum doctrina, in quo fieri fractura possit, quod sana respuit Theologia, ut jam explicuimus. Huc accedit, quod sæculo XII. orta controversia, cui occasionem dedit Palinodia Berengarii, utrum, cum frangitur & in plures partes dividitur Eucharistia, species, an Corpus Christi frangantur; quibusdam autem cum Petro Abailardo contendentibus, specierum tantummodo fieri fracturam, contra Valtero Monasterii Parisiensis S. Victoris Abbate, & Abaudo iisdem Abbate docentibus, fracturam & divisionem fieri in Corpore Christi, non ad posteriorem, sed ad priorem sententiam Ecclesia voluit accedere.

Hostiæ fractura fit ex ipsa Christi Domini institutione Eucharistiæ. Liturgiæ omnes habent fracturam Hostiæ.

9. Sed hæc obiter dicta sunto. Igitur ad institutum nostrum regredientes dicimus primo, frangi Hostiam, quia Dominus Jesus in institutione Eucharistiæ accepit panem in sanctas manus suas, benedixit, fregit, deditque Discipulis suis dicens: *Hoc est Corpus meum*: idque jussit Apostolos in sui facere memoriam. Proinde in Actis Apostolicis cap. 2. scriptum est, Fideles perseverare consuevisse *in communicatione fractionis panis*. & D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 10. ait: *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* nullaque Liturgia est, in qua Hostiæ fractura non præscribatur.

De fractura Hostiæ apud Græcos & Mozarabes.

10. Secundo loco dicimus, juxta consuetudinem Græcorum Hostiam dividi in partes quatuor, quarum alteram sumit Sacerdos, qui celebrat; altera dispertitur Populo; tertia reservatur infirmis; quarta denique in Calicem immittitur, & cum Christi Sanguine commiscetur. Qui Mozarabum sequuntur ritum, Hostiam dividunt in partes novem, quarum cuique alicujus ex Christi Mysteriis nomen imponunt. Primam *Incarnationem* nominant; secundam *Nativitatem*; tertiam *Circumcisionem*; quartam *Transfigurationem*, seu *Apparitionem*; quintam vocant *Passionem*; sextam *Mortem*; septimam dicunt *Resurrectionem*; octavam appellant *Gloriam Christi in Cœlo*; nonam denique *Jesu Christi Regnum*, cum veniet judicaturus vivos & mortuos.

De eadem penes Latinos.

11. Occidentalis Ecclesia Hostiam dividit in partes tres, quarum unam in Calicem injectam Sacerdos sumit cum Sanguine, reliquas duas sumit seorsum a Sanguine, qui Calice continetur. Atque hæc est disciplina, quæ invaluit: neque tamen idem semper est factitatum; olim enim Hostia in tres dividebatur partes, quarum una immittebatur in Calicem, alteram manducabat Sacerdos, tertia, quia qui consecrabatur panis, major erat & latior, quam quo nunc utimur, in plures frangebatur particulas adstantibus, vel infirmis communicandis; cujusmodi Ritus etiamnum extant in Missa solemni Summi Pontificis quædam vestigia, & in Missa quæ celebratur in Consecratione Episcopi. Summus Pontifex, cum solemniter celebrat, Hostiam in partes dividit tres; ex his unam immittit in Calicem; ipse sumit alteram; tertiam in duas dividit particulas, communicandis Diacono & Subdiacono: in Episcopi autem Consecratione, Episcopus consecratus Hostiam in tres partes dividit, quarum unam injicit in Calicem, altera ipse se, tertia Episcopum, qui consecratur, communicat, ut videre est apud Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 11. n. 4. & lib. 2. cap. 15. n. 4. & in Pontificali Romano de Consecratione Episcopi.

Ritus antiquus, cujus extant reliquiæ in Missa Romani Pontificis, & in Consecratione Episcopi.

Rationes mysticæ dividendi Hostiam in tres partes.

12. Tertio, plures rationes mysticas sacrorum Rituum Scriptores afferunt, cur Hostia in tres partes frangatur, quas vide apud S. Bonaventuram tract. de Exposit. Missæ cap. 4. §. *Sed antequam*, Ernulphum Episcopum Roffensem in Epist. ad Lambertum in Spicilegio Dacherii tom. 2. Hugonem de S. Victore lib. 2. de Sacramentis cap. 10. Nos vero satis esse putamus, quæ hac de re scripsit D. Thomas, afferre. Itaque 3. par. q. 83. art. 5. ad octavum, secutus Can. *Triforme* de Consecrat. dist. ait S. Doctor, Hostiam, quæ immittitur in Calicem, significare in Cælo cum corpore & anima esse Christum, B. Virginem, & qui si alii Sancti cum corporibus sunt in gloria: partem, quam sumit Sacerdos, innuere ambulantes adhuc in terra, qui Sacramentis utuntur, & ita *passionibus conteruntur*, ut panis comestus dentibus atteritur; tertiam denique partem, quæ olim in Altari pro infirmis reservabatur, significare eos, quorum corpora usque ad judicii diem jacebunt in sepulcro, animæ vero sunt vel in Purgatorio, vel in Cælo. Nec absimilis est explicatio Innocentii III. qui lib. 5. Mysterior. Missæ cap. 3. ita scribit: *Una pars est ipsum Ca-*

put,

put, videlicet Christus, qui & Caput est & pars Corporis. Altera pars sunt illi, quorum corpora requiescunt in tumulis, & animæ regnant cum Christo &c. Tertia pars in Calicem ponitur, significans eos, qui adhuc in passione consistunt, donec ab hac vita migrantes ad Caput suum transeant, ubi nec moriantur amplius, neque ullatenus patiantur. Addit D. Thomas, obsolevisse ætate sua consuetudinem reservandi usque ad finem Missæ tertiam Eucharistiæ partem, eandem nihilominus stare significationem: *Hic tamen Ritus non servatur modo, ut scilicet una pars servetur usque ad finem Missæ, propter periculum; manet tamen eadem significatio partium.* Illud etiam tradit D. Thomas, quosdam fuisse, qui dicerent Hostiæ partem, quæ injicitur in Calicem, eos, qui adhuc vivunt in terris, significare; earum vero, quæ extra Calicem remanent partes, alteram quæ reservatur, plene beatos significare quantum ad animam & corpus, alteram quæ comeditur, significare ceteros. Vide Sylvium in 3. part. D. Th. q. 83. art. 5.

Mystica significationes trium signorum Crucis cum Hostiæ particula super Calicem, antequam in illum immittatur.

13. Quarto, Sacerdos dicit: *Pax Domini sit semper vobiscum*, atque ad hunc modum salutat Populum, ad quem idcirco se non convertit, quod in fractione Hostiæ sit occupatus, eique per meritum Hostiæ, quam fregit, ita benedicit, & tria Crucis signa ducit super Calicem, quibus vel innuitur Christum Jesum tertia die ad vitam rediisse, ut loc. cit. *ad tertium* docet D. Thomas: *Repræsentatur Resurrectio tertia die facta per tres Cruces, quæ fiunt ad illa verba: Pax Domini sit semper vobiscum*; vel significatur, sanctissimam Trinitatem Christi crucifixi animam ejus corpori reddidisse. *Et ideo* (ait Innocentius III. lib. 6. Mysterior. Missæ cap. 2.) *ter signum Crucis producitur cum Hostia super Calicem, quia virtus Trinitatis animam Crucifixi reduxit ad carnem, ne derelinqueret animam ejus in inferno, nec daret carnem ejus videre corruptionem*; vel tres significantur sanctæ mulieres, quæ Christum quærebant ad ostium monumenti, ut eodem loco pergit Innocentius III. his verbis: *Vel ideo tres Cruces fiunt cum Hostia super os Calicis, quia tres mulieres quærebant Crucifixum ad ostium monumenti: unde, Quid quæritis viventem cum mortuis? Os ergo Calicis in hoc loco significat ostium monumenti.*

Olim Episcopus, & apud Mozarabes quilibet Sacerdos ante sumtionem Eucharistiæ benedicebat Populo.

14. Olim consuetudo erat, ut Sacerdos antequam diceret, *Pax Domini sit semper vobiscum*, benedictionem daret, quam Scriptores de sacris Ritibus Episcopalem appellant, quod ad Episcopum tantum pertineant. Hujusmodi Ritus deducitur ex vetustis Missalibus, quæ probe inspexit Cardinalis Bona, qui lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 16. num. 4. ait, ex libro quodam Sacramentorum Ecclesiæ Romanæ ante nongentos annos scripto se didicisse, morem fuisse quondam in hac Missæ parte indicendi jejunia quæ essent observanda, & preces, quæ pro hoc vel illo fieri deberent. Juxta Mozarabum Ritum non Episcopi duntaxat, sed etiam cujusque Sacerdotis celebrantis erat hujusmodi benedictionem populo impertiri. Quamobrem in Concilio Toletano IV. can. 18. hæc habentur: *Nonnulli Sacerdotes post dictam Orationem Dominicam statim communicant & postea benedictionem Populo dant; quod deinceps interdicimus: sed post Orationem Dominicam, & conjunctionem Panis & Calicis, benedictio in Populum sequatur.* Videatur Mabillonius de Liturgia Gallicana lib. 1. cap. 4. num. 13. qui illud etiam observat num. 14. hunc Mozarabum Ritum ad Ecclesiam quoque Gallicanam permanasse. De Episcopali benedictione in hac Missæ parte agit accuratissime Hugo Menardus in Notis ad Sacramentar. S. Gregorii pag. 27. *Antiqua olim fuit consuetudo, ut Episcopus, antequam Eucharistiam perciperet, Populum benediceret quibusdam conceptis precationibus, ut in toto hoc Sacramentorum libro videre est, necnon in Codicibus Rodradii, Remigii, Ratoldi, & Tiliano; atque etiam in Ordine Romano, sicut & in veteri Pontificali Romano dedicato Leoni X. Pontif. Maximo*; ubi etiam fallacia illa quorumdam Scriptorum deprehenditur, qui hanc benedictionem confundunt cum ea, qua Sacerdos Populo benedicit in fine Missæ.

Pars Hostiæ immittitur in Calicem auctoritate vetustissimarum Liturgiarum.

15. Quinto, Hostiæ pars in Calicem immittitur ex vetustissimarum Liturgiarum auctoritate & antiquissimorum Conciliorum; atque ita præscribitur in Liturgia S. Jacobi, & in Concilio Arausicano anno 441. De fermento alibi disseruimus, quod ex una ad aliam Ecclesiam, & a Summo Pontifice ad suburbicarios Episcopos mittebatur; alibi etiam ostendimus, hoc fermentum Eucharistiam fuisse; atque hic opus est illud addere, quod, ut in prioribus duobus Romanis Ordinibus legitur, Papæ ad Altare proficiscenti, ut solemniter celebraret, sanctissima Eucharistia in parvo quodam Ciborio exhibebatur, quam ante initium Missæ adorabat, atque ejus particulam in Calicem immittebat cum diceret, *Pax Domini* &c. neque hæc Eucharistiæ erat pars, quam ipse in Missa, sed quam alius in alia Missa Sacerdos consecraverat, & in Ciborio asservata fuerat. Atque se ita rem habere ex eo ostenditur, quod cum diceret *Pax Domini*, nondum fracta esset Hostia, quam ipse in Missa consecraverat.

Romanus Pontifex & Episcopus suburbicarius, ille Eucharistiam in alia Missa consecratam, hic Eucharistiam sibi missam a Papa in Calicem immittebat, deinde partem Hostiæ a se in Missa consecratæ.

16. Ea vero Hostia postea frangebatur, ejusque particula item immittebatur in Calicem: nam semper tum Episcopus suburbicarius præter Eucharistiam a Pontifice sibi missam, tum Summus Pontifex præter Eucharistiam præcedentibus diebus consectam, quæ illi ante Missæ celebrationem adoranda exhibebatur, Hostiæ particulam in Missa, quam celebrarent, consecratam in Calicem immittebant. Verba Ordinis primi Romani num. 18. & 19. hæc sunt: *Cum dixerit, Pax Domini sit semper vobiscum, faciens Crucem tribus vicibus manu sua super Calicem, mittit sancta in eum*, idest particulam Hostiæ in alia Missa consecratam. *Tum Pontifex rumpit Oblatam*, quam scilicet in eadem Missa consecravit. *Expleta confractione &c. de ipsa sancta, quam momorderat, ponit in calicem dicens, Fiat commixtio.* Et consentit cum iis secundus Ordo Romanus num. 12. & 13. *Cum dixerit, Pax Domini sit semper vobiscum, mittit in Calicem de Sancta Oblata. Sed Archidiaconus pacem dat Episcopo priori. Deinde ceteri per ordinem, & Populus, separatim viri & fœminæ. Tunc Pontifex rumpit Oblatam &c. Expleta Confractione &c. De ipsa sancta, quam momorderit, ponit inter manus Archidiaconi in Calicem faciens Crucem ter dicendo: Fiat commixtio.* Vide Le Brun tom. 1. pag. 584. & seq. Accurate more suo tractat hoc argumentum Mabillonius in Commentar. ad Ord. Romanum art. 6. n. 1. ubi postquam allata ex Ordinibus Romanis verba expendit, ait: *Duplex itaque particula mittebatur in Calicem, una scilicet ante Oblatæ fractionem, alia post fractionem ex ipsa Oblata. Adeoque prima nihil aliud esse videtur, quam particula ex antea consecrata Eucharistia, quam Pontifex ad Altare procedens adoraverat in Capsa ostensam &c. Constat igitur duplicem Eucharistiæ particulam fuisse immissam in Calicem, unam ex priori, ut quidem opinor, consecratione, alteram ex præsente.* Hujus deinde ritus causam scrutatus quærit, *Cur particula ex Eucharistia servata immissa fuerit in Calicem?*

cem? & respondet: *Fortasse ut sacrificii unitas & perpetuitas hoc ritu inculcaretur*. Denique rationem afferr, cur in Calicem pars injiceretur Fermenti, seu Eucharistiæ, quam Sacerdotibus Episcopus, & Pontifex Episcopis suburbicariis mittebat dicens, *hoc ritu Sacrificii unitatem commendari, atque unionem Pontificis cum Sacerdote, qui Sancta prius consecrasset, & Episcopi cum Pontifice, Fermenti, idest Eucharistiæ particulam a Pontifice antea consecratam in Calicem immittentis*.

Immissio particulæ in Calicem plena mysterii.

17. Sexto, Actio hæc particulam Hostiæ immittendi in Calicem est plena mysterii. In Missa usque ad hanc, de qua loquimur, partem Jesu Christi Passio & mors repræsentatur per Consecrationem Corporis & Sanguinis separatim factam, vi Consecrationis sub speciem panis Corpore Christi, & sub vini speciem Sanguine subeunte: & quamvis separatio hæc tantummodo mystica sit, neque enim re ipsa Corpus est sine Sanguine, nec Sanguis vicissim sine Corpore; tamen mystica hac separatione Corporis a Sanguine, & Sanguinis a Corpore expresse Christi Passio & mors nobis repræsentatur. Reliquum erat, ut gloriosa exprimeretur Christi Resurrectio; neque id concinnius fieri poterat, quam si Hostiæ particula immitteretur in Calicem, atque ita Corpus iterum conjungeretur cum Sanguine, quod bene observavit Micrologus De Ecclesiast. Observationibus cap. 17. *Unam* (fractæ Hostiæ partem) *in Calicem faciendo Crucem mittere debet cum dicit: Pax Domini sit semper vobiscum; ad designandum corporis & animæ conjunctionem in Resurrectione Christi*: & consentit Innocentius III. cit. cap. 2. *Commixtio panis & vini designat unionem carnis & animæ, quæ in Resurrectione Christi denuo sunt unitæ*.

Ejus ritus originem non recte referentes ad ritum exhibendi Communionem sub utraque specie, fuse disputatur.

18. Hujus actionis quidam originem referunt ad Ritum exhibendi Populo Commonionem sub utraque specie; nam si vinum consecratum deficeret, vinum infundebatur non consecratum in Calicem, eoque particula injiciebatur Hostiæ consecratæ, idque vinum, si non consecratum, saltem sacræ contactu Hostiæ benedictum Populo præbebatur. Ita Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 876. atque eadem habentur in Catechismo Montispessulani pag. 633. & apud Vertum tom. 4. pag. 268. Catechismi illius Auctor reliquis duobus est tempore prior; proxime post eum scripsit Vertus, qui valde illum laudat, quod commixtionis in Calice Corporis cum Sanguine originem repererit: postremus scripsit Pouget, qui hanc sententiam est amplexus, quin ullum ejus nominet Auctorem. Nos vero profitemur, non alio ritum hunc immittendi in Calicem particulam Hostiæ referri, quam ad causam repræsentandæ Resurrectionis Christi. Neque enim satis nobis firmum videtur hujusmodi argumentum. Cum olim Eucharistia sub utraque specie Populo præberetur, si vinum deficeret, infundebatur vinum non consecratum in Calicem, & illuc sacræ Hostiæ particula immittebatur; igitur inde factum est ut Sacerdos in Missa injiciat in vinum consecratum Hostiæ Sacræ particulam. Nam primum illud verum esse potest, quin sit causa alterius; & ut affirmari possit esse causam, demonstrare oportuit, fuisse prius tempore; quin immo etiamsi multo antea usurpatum fuerit, necesse est vetusta & sincera afferre documenta, quæ luculenter ostendant, illud posterius a priore manasse. Sed de his, quæ certe opus sunt ad illud argumentum constabiliendum, nihil loquitur illius Auctor Catechismi, nihil Vertus, nihil Pougetus. Alibi de Præsanctificatorum Missa disseruimus, quæ in Occidentali Ecclesia Feria sexta in Parasceve celebratur. In ea Missa in vinum non consecratum pars injicitur Hostiæ die proxime anteacta consecratæ; porro alibi etiam ostendimus, nullo fulciri fundamento eorum sententiam, qui putabant vinum sacræ Hostiæ contactu consecrari; quod argumentum pertractavit Martene de antiquis Eccl. Ritib. lib. 1. cap. 4. art. 10. num. 11. Nos autem hæc non eo dicta volumus, quasi existimemus Auctorem Catechismi, Vertum, & Pougetum eam sententiam instaurare voluisse, quæ statuit vinum non consecratum sacræ Hostiæ contactu consecrari; diserte enim ii dicunt, eo contactu fieri duntaxat benedictum. Sed de ritu illius Feriæ sextæ idcirco hic mentionem fecimus, & ideo diximus, particula Hostiæ, quæ illo die in Calicem immittitur, vinum per contactum non consecrari, ut ea, quæ in Commentario de Festis scripsimus, cum de Festo ageretur Feriæ sextæ in Parasceve, confirmaremus. Itaque ne longius a proposita quæstione digrediamur, nobis ea non arridet sententia, e consuetudine nimirum immittendi sacram Hostiam in vinum non consecratum, cum deficeret consecratum, Ritum illum ortum esse, ut in Missa Sacerdos particulam sacræ Hostiæ in sanguinem immittat. Nobis adstipulatur Le Brun tom. 1. pag. 583. atque ad ea quæ ille affert, liceat nobis addere, cum Populus sub utraque specie communicari consueverat, quod justam non liceret mensuram parare vini consecrandi, consuetudinem esse introductam ad sanguinem vinum non consecratum adjicere; neque enim deerant rationes, ut alibi dicemus, cur creditum sit ejusmodi commixtione vinum consecrari. Neque inficiamur aliquando Hostiam non modo in sanguinem, quod etiam num Græci faciunt, sed etiam in vinum fuisse intinctam. Verum hoc non licebat facere, nisi cum aut pueris, aut infirmis panis consecratus præbendus esset, qui eum non poterant deglutire, ut observat Cardinalis Bona cap. 18. lib. 2. Rerum Liturgic. num. 3. *Erat autem duplex intinctio, una cum sanguine, altera cum vino communi, & hæc etiam aliquando viguit pro pueris, & infirmis: qui panem siccum deglutire non poterant*. Præterea secluso hoc casu Panem consecratum in commune vinum intingere sacræ vetabant leges, ut videre est in Canone *Cum omne* de Consecrat. dist. 2. idque abunde probant Micrologus in suis Observationibus cap. 19. Cardinalis Bona loc. cit. & Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missæ Sacrificio cap. 27. §. *Quarto objicit*. Quæ cum ita sint, quis jure contenderit, ex consuetudine, quæ in uno casu tantum toleratur, reprobatur vero in ceteris omnibus, adeo sacrosanctum Ritum traxisse originem, cujusmodi est in Missa particulam sacræ Hostiæ in vinum consecratum immittere, quod omnes præscribunt Liturgiæ, semperque in Missa usurpatum? Nec quidquam juvat dicere, Leges quidem Canonicas generatim vetasse, ne sacra Hostia in commune vinum intingeretur, non tamen prohibuisse, ne immitteretur in vinum non consecratum, ut cum deficeret vinum consecratum, Populo Sacramentum sub utraque specie præberetur. Verum ne hic quidem modus alter probabatur. Ita enim Populo revera vinum tantummodo benedictum, non consecratum præbebatur, licet Populus existimaret, se Sacramentum accipere sub specie sanguinis. Quod si forte dubitaretur, ne deesset Populo vinum consecratum, facile id suppleri poterat vinum commune addendo ad vinum consecratum. Quamobrem si etiam alter modus legibus prohibebatur, rursus robur suum constat argumento, non potuisse sanctissimum hunc ritum inde suam trahere originem.

Explicatur Oratio illa: Hæc commixtio &c.

19. Septimo, Sacerdos dum particulam immittit in Calicem, hanc submissa voce dicit Orationem: *Hæc commixtio & Consecratio Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam æternam. Amen*. Quæ oratio Feria sexta Majoris Hebdomadæ omittitur; Hostia enim, ut alibi dictum est, in vinum non consecratum immittitur. Innocentius III. cap. 2. lib. 6. Mysteriorum Missæ ita explicat vocem *commixtio*, ut referri debeat *ad species panis & vini, quibus continetur Corpus & Sanguis*. Difficilius explicatur altera vox *Consecratio*. Hanc orationem habent omnes Ordines Romani, Amalarius, & Micrologus. Carthusiani eam non recitant; quod ostendit, Ecclesias Galliæ, etiamsi Ritum Romanum essent amplexæ, eam orationem omisisse, ut notat Le Brun tom. 1. pag. 589. Et Pouget tom. 2. pag. 880. testatur in quibusdam Galliæ Ecclesiis omitti vocem *Consecratio*. Bellarminus loc. cit. cap. 27. Orationis, & illius vocis: *Consecratio* vetustatem probat, quam vocem ita explicat: *Neque habet aliquid incommodi ea vox, si bene intelligatur; non enim petimus, ut nunc fiat Consecratio, sed ut Consecratio antea facta sit nobis ad vitam æternam salutaris*. Illud etiam animadversione dignum est, quod, cum Corpus consecratum sub specie panis Consecratio Corporis dicatur, & Sanguis consecratus sub specie vini dicatur Consecratio Sanguinis (quamobrem S. Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 41. S. Laurentium Diaconum inducit cum S. Xysto Papa ita colloquentem: *Experire, utrum idoneum Ministrum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis Consecrationem*) Corpus & Sanguis in Calicem simul commixta dici possunt Consecratio Corporis & Sanguinis, ut advertit idem Le Brun pag. 589.

Orationem Agnus Dei introduxit Sergius I.

20. Sacerdos dicta Oratione, *Hæc commixtio*, inclinatus in Sacramentum manibus junctis, dicit *Agnus Dei*, ter sibi pectus percutiens; & antequam sumat Eucharistiam, tres alias dicit Orationes, quarum prima expleta, si danda sit Pax, dicit *Pax tecum*; quique accipit pacem respondet, *Et cum spiritu tuo*. S. Joannes Baptista cum primum vidit Christum, eum vocavit *Agnum Dei*: *Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Alibi diximus Orationem *Agnus Dei* primo in Missam a Sergio I. fuisse introductam; quod nunc confirmamus auctoritate D. Bonaventuræ in Exposit. Missæ cap. 4. *Sequitur Agnus Dei, quod Sergius Papa instituit*. Alibi etiam docuimus, quamobrem ad tertium *Agnus Dei* non dicatur *Miserere nobis*, sed *dona nobis pacem*. Pectus sibi percutit Sacerdos in signum contritionis cordis sui, non modo cum dicit *miserere nobis*, sed etiam cum dicit *dona nobis pacem*, fortasse quia olim tertio itidem dicebatur *miserere nobis*. In Missis Defunctorum juxta nostram Rubricam Sacerdos non percutit sibi pectus, neque dicit *miserere nobis*, sed *dona eis requiem*, ut ostendat, Defunctorum se magis quam sui esse memorem; ut advertit Hugo de S. Victore lib. 3. de Missa cap. 37. cui assentitur Gavantus in Notis ad Rubricas. Scribit Micrologus cap. 18. non ex antiqua summorum Pontificum institutione tres in Missa recitari Orationes ante Communionem, sed piorum & religiosorum hominum Traditione. Micrologo assentiuntur Bellarminus, Azorius, & Gavantus, quos refert ac sequitur Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 622. num. 8.

De pace cur non datur in Missis Defunctorum.

21. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 4. *in corpore*, agit de Ritu dandæ Pacis ante Communionem & docet, Populum parari ad Sacramentum percipiendum per pacem: addit in Missis Defunctorum non dari pacem, quia in Missis Defunctorum non pro præsenti pace Sacrificium offertur, sed pro requie mortuorum, quæ est etiam ratio, quamobrem trium harum Orationum prima ex Rubricæ præscriptio omittitur: *Præparatus Populus per pacem &c. Est enim hoc Sacramentum unitatis & pacis. In Missis tamen Defunctorum, in quibus Sacrificium offertur non pro pace præsenti, sed pro requie mortuorum, Pax intermittitur*. Observavit Albaspinæus de veteribus Ritib. lib. 1. observat 17. Missas Defunctorum non solemnes, sed privatas fuisse; Pacem vero dari consuevisse duntaxat in solemnibus. Pax etiam omittitur in signum mœroris in Missa Feriæ VI. in Parasceve: quamobrem Procopius in Historia arcana tradit, Justinianum & Theodoram infelici ostento cœpisse possessionem Imperii Feria VI. Majoris Hebdomadæ, cum non datur Pax.

Olim Pax dabatur per osculum.

22. Olim dabatur Pax cum osculo; cujus consuetudinis documenta reperias apud Sacrarum Cæremoniarum Scriptores, Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 16. Le Brun tom. 1. pag. 603. Pouget tom. 2. pag. 881. Menardum in Notis ad Sacramentar. S. Gregor. pag. 377. Casalium de veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 59. Meratum tom. 1. par. 1. pag. 584. qui docent quando in Missis etiam privatis danda sit Pax; atque ad hanc rem multa e sacræ eruditionis penu depromsit Binghamus tom. 6. Originum seu antiquitatum Ecclesiasticarum pag. 299. & seqq. Osculi hujus causam affert Isidorus de Officiis Ecclesiast. lib. 1. cap. 15. *Quarta post hæc infertur pro osculo pacis, ut charitate omnes reconciliati invicem, digni Sacramento Corporis & Sanguinis Christi consocientur, quia non recipit dissensionem cujusdam Christi indivisibile Corpus*. Viguit consuetudo dandæ pacis per osculum usque ad Innocentii Tertii tempora, qui ejus moris meminit lib. 6. Mysterior. cap. 5.

Nunc Pax datur per amplexum, vel exhibetur ad osculum Tabella cum imagine Crucifixi.

23. Nunc non amplius Pax datur per osculum, sed per amplexum, vel parva quædam præbetur ad osculum Tabella, quam quidam *Osculatorium* appellant, in qua Crucifixi imago depicta est. Card. Bona loc. cit. existimat osculo sive amplexum, sive Tabellæ osculum fuisse a Franciscanis Fratribus substitutum, qui cum aliquot mutassent Ritus, etiam hunc non sine ratione, propter malitiam hominum mutandum existimarunt. Ac de ea ratione, quamobrem mos introductus fuerit, ut ad osculum Tabella præberetur, consentit Bellotte in Observation. ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 624. num. 12. Christianorum enim oscula non quidem generali, sed singulari quorundam hominum malitia, in ejusmodi oscula abierant, quæ per viam sibi occurrentes Ethnici vicissim amicitiæ causa sibi offerebant; quam consuetudinem licet a Tiberio gravibus causis, teste Tranquillo, sublatam, quasi ex ipsa lege, qua prohibebatur, majores vires sumsisset, firmius invaluisse novimus ex Martiale lib. 7. epigramm. 94. ad Linum, & lib. 11. ad Basum 99. Sacerdos antequam det per amplexum pacem, osculatur Altare, ut ostendat se pacem dare non posse, nisi a Christo, cujus figura est Altare, pacem prius acceperit. Olim non Altare Sacerdos osculabatur, sed Hostiam; quem Ritum jam obsoletum qui nunc adhiberet, reprehensione non careret. De hujusmodi osculo, quod etiam Sanctum appel-

appellatur, loquitur Apostolus cap. 16. ad Rom. Epist. 1. ad Tessalonic. cap. 5. & 1. ad Corinth. cap. 16. *Salutate invicem in osculo sancto*: & B. Petrus Apostolus Epist. 1. cap. 5. *Salutate*, inquit, *invicem in osculo sancto*. De eodem osculo loquitur etiam Tertullianus lib. 1. de Oratione, & lib. 2. ad uxorem, Athenagoras Oratione ad Christianos, D. Augustinus serm. 83. *de Diversis*, Chrysostomus lib. 1. de Compunctione, Gregorius lib. 3. Dialogor. cap. 36. & Anastasius Synaita Oratione de sacra Synaxi. Græci dant pacem ante Præfationem, in Missa; ceterique Orientales, atque etiam Mozarabes. Apud Maronitas mos est, ut ante Præfationem Sacerdos pacem det Altari & sacris Mysteriis dicens: *Pax tecum Altare Dei, & pax mysteriis sanctis positis super te*; deinde ad Ministrum: *Pax tibi Minister Spiritus Sancti*, cui Minister respondet: *Veni in pace, Pater noster, Sacerdos candide*; postea in Populo Fideles sibi vicissim dant pacem. Vid. Perimezzium dissert. 8. tom. 1. ubi de præsenti hac, quæ apud nos invaluit, consuetudine cum Cardinali Bona consentit.

CAPUT XXI.

De Communione Sacerdotis.

Vetustissimus est ritus in Communione recitandi verba Centurionis: Domine non sum dignus.

1. Dicta Oratione tertia, quæ incipit *Perceptio*, Sacerdos genuflectit, surgit, & voce submissa dicit: *Panem cœlestem accipiam, & nomen Domini invocabo*; duobus sinistræ manus digitis pollice & indice duas Hostiæ partes apprehendit, mediam tenens Patenam inter digitum indicem & medium; ac dextera ter sibi pectus percutiens ter dicit clara voce: *Domine non sum dignus*, terque submissa voce ait, *ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea*. Verba illa, *Panem cœlestem accipiam, & nomen Domini invocabo*, sunt ex Psal. 115. & illa, *Domine non sum dignus* sunt verba Centurionis, quem tradit Matthæus cap. 8. orasse Christum Jesum, ut domum suam veniret, suumque puerum sanitati restitueret, in quibus verbis parva est quædam immutatio. Centurio enim dixit: *Sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus*. Sacerdos vero: *Sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea*. Origenes Homil. 5. ad aliquot Evangelii loca meminit consuetudinis recitandi ea verba ad Communionem: *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane, & poculo frueris, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum ingreditur. Et tu ergo humilians te ipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum*: Et Chrysostomus Homilia de S. Thoma Apostolo Fideles cohortans, ut pura mente Eucharistiam accipiant, *Dicamus*, inquit, *Redemptori: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum animorum nostrorum: quia tamen tu a nobis teneri vis, de tua freti indulgentia ad te accedimus*.

Actiones in sumenda Hostia & bibendo Calice.

2. Postquam dixit ter, *Domine non sum dignus*, pollice & indice dexteræ accipit duas Hostiæ partes a sinistra manu, eademque Hostia se ipse Crucis signo signat dicens: *Corpus Domini Nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam æternam, Amen*: & se inclinans reverenter sumit utramque Hostiæ partem, quibus sumtis Patenam, quam usque adhuc sinistra manu tenuerat, deponit super Corporale, & erigens se junctis manibus ante faciem, aliquantisper quiescit. Deinde depositis manibus dicit secreto: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Quæ verba sunt e Psal. 115. discooperit Calicem, genuflectit, se erigit, accipit Patenam, inspicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, si qua in eo sint; pollice & indice dexteræ manus Patenam supra Calicem, & ipsos digitos extergit, ne quid in iis fragmentorum remaneat, dextera Calicem accipit, Patenam sinistra tenens, & dicit: *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo; laudans invocabo Dominum, & ab inimicis meis salvus ero*; quæ postrema verba sunt ex Psal. 17. & signans se signo Crucis cum Calice dicit: *Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam æternam. Amen*: & manu sinistra supponens Patenam Calici ad eam altitudinem sublato, ut ex eo possit bibere, reverenter sumit totum Sanguinem cum particula in eo posita. Deinde secreto dicit Orationem: *Quod ore sumsimus Domine*, & super Altare porrigit Calicem Ministro in cornu Epistolæ, quo vinum fundente, se purificat; postea vino & aqua pollices & indices abluit super Calicem, quos purificatorio extergit, interim dicens: *Corpus tuum Domine, quod sumsi &c.* deinde idem vinum & aquam sumit.

Sacerdos stans Eucharistiam sumit.

3. Sunt quædam in actionum serie digna quæ considerentur. Quivis Episcopus seu Sacerdos stans Eucharistiam sumit; summus Pontifex itidem post fractionem Hostiæ *ad solium ascendit* (ait Rocca tom. 1. pag. 10. Edit. Romanæ anni 1719.) *ibique consistit, & stans erectus complicatis manibus Eucharistiæ Sacramentum expectat*, nec prius sedet quam os & digitos purificaverit: *digitis jam & ore inter hæc facienda purificatis, mitra insignitus & sedens lavat manus*. Consonat Auctor tractatus de Missa & Divino Officio Parisiis iterum editi ann. 1714. pag. 166.

De Communione Summi Pontificis.

4. Illud autem prætermitti non potest, Romanos quosdam Pontifices in solemni Missa in solio sedentes, facie ad Populum conversa, Eucharistiam sumere consuevisse, ut Christi Passio & mors exprimeretur, qui propalam passus & mortuus est in conspectu omnium, quotquot nefariæ Crucifixioni adsuere; nunc vero Summum Pontificem, cum solemnem celebrat Missam, se aliosque communicare facie quidem ad Populum conversa, sed pedibus stantem in solio, corpore tamen inclinato, cum & ipse suscipit, aliisque præbet Eucharistiam, quam corporis inclinationem tum debita veneratio, tum etiam ipsa necessitas postulat, cum Eucharistia ceteris dispertienda sit, qui ad inferiores Cathedræ gradus in genua procidentes eam suscipiunt. Hinc est, quamobrem Pontifex Populo procul & exadverso in faciem eum adspicienti videatur sedens communicare, ut bene observavit post S. Bonaventuram Rocca de solemni Communione summi Pontificis, & Casalius de veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 81. pag. 333. edit. Romanæ anno 1647.

Particulam Hostiæ immissam in Calicem olim cum Sanguine, qui superesset, Episcopus sumendam delinquebat Diacono & Subdiacono, & nunc Romanus Pontifex.

5. Episcopi etiam & Sacerdotes cum Sanguine sumunt particulam quoque Hostiæ in Calicem immissam. Olim tamen alius erat Ritus Episcopis, qui eam particulam sumendam relinquebant Diacono & Subdiacono cum Sanguine, qui superesset, ut observat Le Brun tom. 1. pag. 633. quem morem adhuc retinet in Missa solemni Romanus Pontifex, ut colligitur ex Cæremoniali, & testatur Cardinal. Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 17. num. 8. in fine.

De purificatione calicis & digitorum.

6. De purificatione quæ post Communionem fit solo vino, loquitur Innocentius III. in cap. Ex parte de Celebrat. Missar. his verbis: *Semper*

Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ Sacramentum, nisi cum eadem die aliam Missam debuerit celebrare, ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret: e qua Decretali apparet, sacerdotem post Communionem vinum bibere. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 5. in responsione ad decimum de hac eadem purificatione ita loquitur: *Dicendum, quod vinum ratione humiditatis suæ est ablutivum, & ideo sumitur post susceptionem hujus Sacramenti ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant; quod pertinet ad reverentiam Sacramenti*. Et meminit textus supra allati ex Innoc. III. Eodem loco loquitur etiam S. Doctor de digitorum ablutione cum vino & aqua, nec innuit hanc ablutionem a Sacerdote assumi: *Eadem ratione perfundit vino digitos, quibus Corpus Christi tetigerat*: sunt verba S. Doctoris loc. cit. Durandus lib. 4. cap. 55. loquitur de ablutione digitorum in vino & aqua, & diserte ait, hanc ablutionem olim in locum mundum conjici consuevisse; nunc vero ob reverentiam Sacramenti, & propter periculum ne quod fragmentum digitis, aut Calici aliqua sanguinis gutta adhæserit, Sacerdos etiam vinum hoc bibit aqua mixtum, cum quo digitos sibi extersit, ut observat Gavantus ad Rubricas Missalis. Cardinalis Bona lib. 2. cap. 20. num. 1. ingenue fatetur incompertum esse, quid potissimum remotioribus ab hac ætate nostra temporibus majores nostri fecerint, ne quid de Sanguine in Calice, aut de Corpore in Patena restaret reliquiarum; tuto tamen dici posse, Ministros Altaris omnem adhibuisse diligentiam, ne quid remaneret præter particulas, quæ communicandis infirmis asservabantur. Itaque, ut jam diximus, nunc Sacerdos vinum sumit, seu, ut vocant, purificationem, & vinum & aquam seu ablutionem; ac ne quid remaneat de Corpore aut Sanguine, quod potissimum volumus, S. Pius V. ad Archiepiscopum Tarraconensem scripsit, sumenda esse ab ea Calicis parte, e qua haustus fuerit sanguis. Vide Septalam tract. de Myster. Missæ cap. 36. n. 10. Casum proponit Pontas Dictionar. Verbo *Missa* cas. 27. de Sacerdote, qui in regione vini minime feraci, ubi propterea vinum sit maximi pretii, tum in prima tum in secunda purificatione utitur sola aqua; ac quærit utrum peccet: respondet affirmando, quia facit contra præceptum & usum Ecclesiæ, & sacræ etiam Tridentinæ Synodi, quæ novos Ritus in Missa novasque cæremonias omnino prohibet, ritusque tantum ab Ecclesia usurpatos probatosque jubet adhiberi.

Purificatio digitorum olim non bibebatur, sed conjiciebatur in locum mundum.

Peccat Sacerdos qui ad utramque purificationem aquam adhibet.

Sacrificii essentia in Consecratione consistit.

7. Antequam de Sacerdotis Communione nostrum hunc sermonem concludamos, illud minime prætereundum arbitramur, quosdam esse Scholasticos, qui in Communione existimant Sacrificii essentiam consistere; ita ut Consecratio juxta eorum sententiam sit actio quædam prævia ac præparatoria ad sacrificium. Solido firmoque inniti fundamento videtur ea sententia, ita tamen ut Oblatio & Communio partes sint Sacrificii, ut scholæ loquuntur, integrales; quam opinionem magno apparatu validisque tuetur rationibus Auctor Collationum Lucionensium part. 5. collat. 13. quæst. 3. Sed ad D. Thomæ doctrinam propius accedere eam sententiam, quæ neque in Consecratione, nec in Sacramenti consummatione duntaxat, sed in utraque statuit Eucharistici Sacrificii essentiam, probant Salmanticenses Cursus Theolog. tom. 11. tract. 23. de Eucharist. disput. 13. dub. 2. ubi, qui plura velit, rem pro dignitate digestam reperiet.

Oblatio & Communio sunt partes integrales Sacrificii.

CAPUT XXII.

De Communione Populi.

Ritus qui servantur a Sacerdote Eucharistiam ministrante adstantibus.

1. SI qui eorum, qui Missæ adsunt, Eucharistiam velint percipere; postquam Sacerdos sumsit sub utraque specie Sacramentum, Minister recitat *Confiteor*, & Sacerdos ad eos, qui ad mensam accedunt Eucharisticam, conversus recitat Orationes *Misereatur vestri*, & *Indulgentiam &c.* ubi Minister responderit *Amen*, Sacerdos se ad Altare convertit, genuflectit, accipit Pyxidem, & dextera tenens Corpus Christi, conversus ad eos, qui Sacramenti fieri volunt participes, semel dicit: *Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata Mundi*, deinde ter dicit *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea*: Tum unicuique porrigit Sacramentum, faciens cum eo signum Crucis supra Pyxidem, & singulis dicit: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam. Amen*. Unicuique autem, qui Eucharistiam sumserit, Minister vinum præbet, quo, si velit, hausto deglutire possit particulæ fragmenta, si quid ori vel gutturi hæserit. Disciplina est etiam passim recepta, ut mundum linteum Communicantibus apponatur, ut si forte Hostia aut ejus pars vel de manu Sacerdotis elaberetur, vel de ore ejus qui communicatur, mundus sit, quo possit decidere.

In ordinatione Presbyteri cum Episcopus eum communicat, non dicitur Confiteor.

2. Fatetur Gavantus, nulla extare verera monumenta, quibus probari possit, olim *Confiteor* ante Communionem dici consuevisse: hanc tamen consuetudinem valde probat. Et Le Brun tom. 1. pag. 644. ait, hunc ritum recitandi *Confiteor*, & Orationem *Misereatur vestri*, ortum e consuetudine Ordinum Mendicantium sæculo XIII. In Ordinatione Presbyteri, cum Episcopus eum communicat, omittitur *Confiteor*, *Misereatur*, & *Indulgentiam &c.* ut habetur in Pontificali Romano: *Presbyteri ante Communionem non dicunt Confessionem, nec datur eis absolutio, quia concelebrant Pontifici. Propterea, si non sunt alii Ordinati, confessio & absolutio prædictæ* (idest *Misereatur & Indulgentiam*) *omittuntur*; Episcopus autem ordinatum Presbyterum communicans ait: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat te in vitam æternam*; & Sacerdos respondet *Amen*; quæ verba quidam religiosæ cuidam tribuunt Traditioni; sed hunc ritum valde vetustum esse constat: nam in vita S. Gregorii, quam scripsit Joannes Diaconus, proditum est, dum S. Pontifex Eucharistiam cuidam fœminæ præberet proferens ea verba, eandem fœminam risisse; & interrogatam, quamobrem risisset, respondisse, nescire se, qui dici potuisset Corpus Christi esse illam particulam, quam ipsa obtulisset, suisque manibus, antequam offerretur, subegisset.

Antiquus ritus dicendi: Corpus Domini nostri Jesu Christi &c.

Olim viris Eucharistia tradebatur in manus, fœminis in linteum mundum.

3. Locus hic fortasse est, ubi diversi exponantur modi, quibus Eucharistia antiquitus distribuebatur. Sed illud tantum observabimus, remotioribus ab hac ætate nostra temporibus Eucharistiam in manus communicandorum tradi consuevisse, qui postea eam in os sibi injiciebant: quamobrem Tertullianus libro de Idololatria exclamat adversus eos Christianos, qui Idola Gentibus effingebant: *Eas manus admovere Corpori Domini, quæ Dæmoniis corpora conferunt. O manus præcidendæ!* Alia loca ex D. Cypriano collegit Pamelius Lib. 1. Liturgic. Nec illud prætermittendum est, cum viris tantum adhiberi consuevisse hujusmodi Ritum; fœminis enim tradebatur Eucharistia in linteum mundum, quod *Dominicale* appel-

appellabant, seque ipsæ communicabant. Ad hunc Ritum respicit D. Augustinus serm. 252. de Tempore, edit. Lovan. novæ edit. 229. in appendice. *Mulieres quamodo nitidum exhibent linteolum, ubi Corpus Christi accipiant, sic corpus castum, & cor mundum exhibeant.* Et in Concilio Antissiodorensi can. 36. habetur: *Non licet mulieri nuda manu Eucharistiam accipere*; & can. 42. *Ut unaquæque mulier, quando communicat, Dominicale suum habeat; quod si qua non habuerit, usque ad alium diem Dominicum non communicet.* Baronius ad ann. Christi 57. num. 146. observat, olim sumturis Eucharistiam quasdam mensulas spongia expolitas apponi consuevisse; & Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 17. n. 3. ait mensulis *hodie linteamina successisse, ut si quid forte decidat, his excipiatur.*

Vinum probatur communicantibus ad os extergendum, quo consuetudo vetusta est. 4. Quoad vinum, quod jam Eucharistia refectis exhibetur, quo sibi os purificent, Vertus tom. 4. pag. 269. & seq. existimat, hanc consuetudinem reliquias esse Communionis, quæ sub utraque specie dabatur Populo. Verum Le Brun tom. 1. pag. 651. pluribus documentis probat, vinum exhiberi ad os extergendum, ut ne qua particula Hostiæ dentibus hæreat, ac monet cavendum a cerebrosis Verti opinionibus. Ad ea, quæ affert Le Brun, illud accedit, quod inter ea, quæ in D. Chrysostomo ejus inimici criminabantur, teste Palladio, eum accusarunt, quod *ad monebat omnes, ut post Communionem aquam aut pastillum degustarent, ne cum saliva aut pituita aliquid e symbolo Sacramenti præter voluntatem exspuerent, quod primus ipse faciebat.* Hæc S. Chrysostomi consuetudo postea confirmata fuit Monachorum Regulis, aliisque authenticis factis, quibus vel præscriptum, vel usurpatum est, quod D. Chrysostomus monuerat. Vide Martene cit. lib. 1. cap. 4. art. 10. n. 15.

Vertus confutatur. 5. Quæ omnia luculenter declarant, consuetudinem bibendi vinum post Communionem fuisse inductam vel ad os extergendum, vel ad Eucharistiæ fragmenta in stomachum facilius demittenda, si qua forte palato hæsissent aut gutturi, aut ne quod fragmentum exspueretur; non autem ad retinendam aliquam faciem Communionis sub vini specie, ut putat Vertus; qui aliquo modo excusari posset si dixisset, vetitum esse, post sublatam Laicis Communionem sub utraque specie, ne deinceps iis purificatio exhiberetur in Calice, ne crederent, bibendo ex Calice se Eucharistiam sub specie vini accipere: *In exhibenda Laicis sacra Communione paratum sit vas, quod formam Calicis non præseferat, ex quo sumatur ablutio post Communionem Eucharistiæ*; verba sunt Concilii Provincialis Bituricen. anno 1584. habiti in can. 12. tit. de Eucharistia. Et Concilium Aquense anno 1585. *Clericus, qui Confessionem recitavit, accepto vase purificationis, quod tamen non sit Calix ad Consecrationem paratus, sed cyathus, & mappa purgata, alia manu teneat aliud vas, in quo vinum sit pro purificatione Communicantium.* Illud hic addi posse videtur, quosdam Parochos, cum duas eadem die Missas sibi celebrare opus esset, puta quia duas Parochias regerent, consuetudinem introduxisse in prima Missa purificandi Calicem cum vino, quod ob reverentiam Sacramenti loco vini quod Populo exhiberi solet in poculo alius formæ, bibendum offerebant in ipso Calice Laico cuidam, qui sacrum sumsisset panem Eucharisticum; quod improbatum & minime ferendum esse docet Cardinalis de Lugo lib. 5. dub. 10. Responsionum Moralium.

De Missa, in qua non communicat; & de Communione sub specie panis tantum. 6. Deinceps de consuetudine ministrandi Eucharistiam Fidelibus post Missam, seu etiam nulla celebrata Missa, & utrum Sacramentum in Missis Defunctorum possit distribui, differemus. Nunc vero pauca quædam dicere placet de Missa, in qua nemo adstantium Eucharistiam suscipit, tum etiam de hodierna disciplina, quæ adstantes omnes, vel eorum aliquis sub specie panis duntaxat Christi Corpus suscipit. Duo enim hæc ad Populi Communionem pertinent, de qua nunc loqui instituimus.

Missa privata dici potest multipliciter. 7. Nostri Controversiarum Scriptores observant, Missam multifariam dici posse privatam; vel quia in privato loco, vel quia non in die Festo celebratur; vel quod privatæ cuidam personæ Medius Missæ fructus applicatur; vel quod ei Missæ pauci adsint; vel quod non ad Altare princeps Ecclesiæ celebratur, nec Parochialis est seu Conventualis; vel denique quod solus Sacerdos suscipit Eucharistiam, nec quisquam alius communicat.

Privatæ Missæ abrogandæ consilium Lutherus accepit a Diabolo. 8. Adversus Missas, quæ ideo privatæ dicuntur, quod in iis solus Sacerdos nec quisquam alius Sacramentum suscipit, calumnias evomuere suas Lutherus tractatu de abroganda Missa privata, Calvinus lib. 4. Institut. cap. 18. & Kemnitius in Examine Concilii Tridentini. Nefarium hujusmodi abrogandæ Missæ privatæ consilium ipse Lutherus in eodem tractatu pag. 236. & seq. ab ipso Dæmone accepisse se quodammodo fatetur; narrat enim ea de re se venisse in colloquium cum Diabolo, ejusque victum esse argumentis, quibus connisus est demonstrare, veram esse Idololatriam eam Missam, in qua solus Sacerdos communicet; Fridericum Electorem Saxoniæ, qui venenatis Lutheri opinionibus suum jam infecerat animum, ubi intellexit agi de privata Missa abroganda, in qua solus Sacerdos Sacramentum suscipit, stupore quodam esse perculsum, atque ægre passum esse, fieri Witembergæ Decretum de ejusmodi Missa privata abolenda. Vide Continuat. Hist. Ecclesiast. Fleury tom. 26. pag. 49. & sequen.

Decretum Tridentinum de Missis privatis. 9. De hujusmodi Missis privatis sacrosanctum est firmissimque nixum fundamentis Tridentinæ Synodi Decretum 6. sess. 22. de Sacrif. Miss. *Optaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis Fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret: nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas & illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat; siquidem illæ quoque Missæ vere communes censeri debent, partim quod in eis Populus spiritualiter communicet, partim vero quod a publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro omnibus Fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur.* Et eiusdem sessionis can. 8. *Si quis dixerit, Missas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, illicitas esse, adeoque abrogandas, anathema sit.*

Olim soli Communicantes sacris Mysteriis intererant. 10. Declarat sancta Synodus Tridentina, se optare, ut Missæ adstantes Fideles Eucharistiam suscipiant; neque enim quisquam jure negaverit hanc fuisse veterum Christianorum disciplinam: *Sciendum est quod soli communicantes Divinis Mysteriis interesse consueverant. Unde & ante Oblationem juxta Canones jubebantur exire Catechumeni, & Pœnitentes, videlicet qui nondum se paraverant ad communicandum. Hoc quoque ipsa Sacramentorum innuit confectio, in qua Sacerdos non pro sola sua oblatione & communicatione, sed & aliorum rogat, & maxime in oratione post Communionem pro solis communicantibus orare videtur. Nec Communio dici*

po-

potest, nisi plures de eodem sacrificio participent: Hæc sunt Micrologi verba cap. 51. quæ respiciunt ad illa Canonis Missæ; *Ut nobis Corpus & Sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi &c. Ut quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filii tui Corpus & Sanguinem sumserimus, omni benedictione cœlesti, & gratia repleamur;* & ad eam Orationem post Communionem: *Quod ore sumsimus, Domine, pura mente capiamus &c. satiasti familiam tuam muneribus sacris &c.* De laudabili antiqua consuetudine, qua adstantes Missæ Sacramentum susciperent, extant argumenta in Apologia secunda Justini Martyris; qui ait, Eucharistiam præsentibus distribui, & ad absentes a Diaconis perferri consuevisse; & in can. 10. ex iis qui dicuntur Apostolici, & can. 28. Concil. Illiberitani, & can. 10. Concilii Antiocheni sub Julio I.

Eucharistiam adstantes omnes olim percipiebant.

In Germania 9. sæculo, qui pluribus Missis adessent, in singulis communicabant.

11. In Germania, & alibi fortasse, IX. Sæculo quidam, qui pluribus eadem die Missis intererant, in earum singulis Eucharistiam percipiebant, quod tradit Walfridus Strabo cap. 22. de rebus Ecclesiast. *Quia de communicandi varietate quædam præmisimus, hoc addendum videtur, esse quosdam, qui semel in die communicare, etiamsi pluribus interfuerint Missis, pro dignitate Sacramentorum sufficere credunt; esse vero alios, qui sicut in una, sic in omnibus, quibus adfuerint, Missis in die communicare velint, Quorum neutros culpandos existimo; quia sicut Augustinus ait de his, qui quotidie communicant, & illis qui rarius, istos reverentia sanctarum retrahit rerum, illos vero amor salubrium invitat Sacramentorum. Nam & ipse Sacerdos, quoties in die Missas facit, communicare non omittit. Quod si non faciat, Canonico est feriendus judicio.*

Tridentina Synodus cupit adstantes communicare.

12. Itaque sanctum & justum est S. Synodi desiderium, ut qui Missæ intersunt, Sacramentum omnes percipiant; æque autem sanctum æquumque est quod deinde addit, se nimirum etiam eas Missas probare & commendare, in quibus solus Sacerdos communicat, anathemate illum feriens, qui dixerit eas illicitas esse & abrogandas. Et sane ad sacrificii essentiam non pertinet; ut ei aliqui intersint, & de Sacramento participent; omne enim Sacrificium ad Deum refertur, & ejus fructus æque ad eum, qui abest, quam ad eum qui adest, pervenire potest; cum præsertim sacrificium efficacissima sit Oratio; potest autem Oratio eum adjuvare, qui nesciat etiam sibi eam fieri orationem.

Probat tamen Missas etiamsi nullus ex adstantibus communicet.

Sacrificium Missæ legitimum est etiamsi solus Sacerdos communicet.

13. His aliisque validissimis rationibus, quas videre licet in Collat. 15. Lucionensi par. 5. q. 1. probant nostri Controversiarum Scriptores, validum & legitimum esse sacrificium Missæ, etiamsi solus Sacerdos Eucharistiam sumat, & adstantes Sacramentaliter non communicent. Neque conjecturæ desunt ad hanc rem ex sacra Antiquitate depromptæ. Chrysostomus Homil. 3. in cap. 1. Epist. ad Ephesios: *Frustra*, inquit, *habetur oblatio quotidiana, cum nemo sit, qui participet. Quisquis Mysteriorum consors non est, imprudens & improbus adstat.* Item: *Si quis ad convivium vocatus manus quidem laverit, & accubuerit, & tamen nihil ciborum gustaverit, nonne infert contumeliam convivatori, a quo fuerit vocatus? Annon satius fuerit eum, qui talis est prorsus non comparuisse?*

Locus ex Chrysostomo explicatur.

14. Hoc in loco S. Doctor eos reprehendit, qui Missæ intererant, nec tamen communicabant, quod cum S. Tridentina Synodo consentit, quæ optat ut ii, qui Missæ intersunt, Eucharistiam percipiant. Verum non eo progreditur S. Doctor ut dicat, Missam non esse quotidie celebrandam, quod quotidie adstantes non communicent: ex quo licet arguere, eum neque illicitam, neque invalidam, immo licitam validamque eam Missam, ut definivit Concilium Tridentinum, existimasse, in qua solus Sacerdos communicat. Ait quidem S. Chrysostomus: *Frustra fit Oblatio;* verumtamen vox *frustra* non ad Sacrificium, sed ad Oblationem refertur: celebratur enim Missa, partim ut Deo sacrificium offeratur, partim ut sacro Eucharistico pane Populus recreetur; quod si nemo sit, qui communicet, Sacramentalis quidem Populi Communio suo caret effectu, non caret tamen Sacrificium Missæ, ut egregie respondet Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Sacrif. Missæ cap. 10. *Dico, illa verba, frustra fit Oblatio quotidiana, non significare absolute oblationem frustra fieri, sed frustra quatenus ordinatur ad Communionem. Nam cum celebratio Missæ partim ordinetur ad sacrificium Deo offerendum, partim ad Populum sacro illo pane reficiendum, cum nulli sint qui communicent, frustra fit, quatenus ordinatur ad posteriorem finem, sed non fit frustra quatenus ordinatur ad finem priorem. Itaque Chrysostomus, etiamsi dicat frustra fieri, non tamen omittebat quotidie sacrificare, quod certe fecisset, si absolute frustra fieri existimasset.*

15. Natalis Alexander Hist. Eccl. Sæculi XIII. & XIV. dissert. 13. hanc explicationem illius loci aliis locis ex Chrysostomi Operibus confirmat. Itaque hæc omnia ita in compendium conferri possunt. Vel ad licitum validumque sacrificium opus esse contenditur, ut omnes adstantes Sacramentum percipiant, idque qui affirmant, multum veri fines prægrediuntur: semper enim plures, etiam felicioribus Ecclesiæ temporibus, fuere, qui Missæ quidem aderant, nec tamen participes esse poterant Eucharistiæ; quamobrem antiquitus Diaconus ante Communionem alta voce edicebat, quod etiamnum usurpatur in Ecclesia Græca: *Sancta Sanctis;* & D. Chrysostomus Hom. 67. ad Populum refert, *Diaconum Communionis tempore terribili clamore, quasi quemdam præconem manum in altum tollentem clamasse: Sancta Sanctis: Si quis non Sanctus, non accedat:* ut videlicet innueret non nisi mundos, culpisque vacuos ad communicandum accedere debere. Vel ad licitum & validum Sacrificium opus esse dicunt, ut quotquot adsunt, & ab omni peccati macula mundi sunt, Sacramentum accipiant; id vero conciliari non potest cum vetustis Canonibus, quos alibi indicavimus, & refert Martene lib. 1. cap. 4. art. 10. num. 2. qui Canones, refrigerato jam fidelium animo, qui quondam quotidie Eucharistiam suscipiebant, statuunt quasdam solemnitates, quibus Sacramentum percipere debeant. Vel denique ad licitum & validum Sacrificium opus esse volunt, ut ex iis, qui bene dispositi sunt, aliquot communicent; & id qui propugnet, non satis est si dicat, antiquitus quotquot Missæ adessent, communicare consuevisse; nec itidem satis est si dicat Ecclesiam optare ut quotquot Missæ intersunt, Eucharistiam suscipiant; sed positivum præceptum adducere oportet, quod jubeat, Missam non celebrari, nisi quis adstantium communicet. Nec quidquam juvat dicere, Christum Jesum non modo panem consecrasse, sed etiam distribuisse, atque jussisse ut id fieret in suam memoriam, *Hoc facite in meam commemorationem*, ut est apud Lucam cap. 22. Idem enim est præceptum affirmativum, cui parendum est *pro loco, tempore, & personis*, ut loquuntur Theologi: ex quo fit, ut si nemo adstantium vel sit dispositus, vel Sacramentum velit percipere, præcepto non adstringatur Sacerdos ad Eucharistiam illi exhi-

Confirmatur validitas Sacrificii etiam nullo adstantium communicante.

exhibendam, aut ad Missam idcirco omittendam. Joannes Cochlæus scribens de Missæ Sacrificio adversus Musculum conjicit, primis temporibus neque tam multos, ut nunc, fuisse Sacerdotes, nec tam multas celebratas esse Missas: idcirco tum Sacerdotes, tum Laici, qui Missæ aderant, post oblationem, Eucharistiam una cum Celebrante suscipiebant: *Nunc vero cum ille communicandi mos non amplius apud nos observetur, non minus Laicorum, quam Sacerdotum desidia & negligentia; invenit & introduxit Spiritus Sanctus pium hujus negligentiæ supplementum per Missarum, quas soli Sacerdotes peragant, frequentationem*.

Id ipsum probatur ex Toletano Concilio 12.

16. Huic profecto favet ratiocinationi Concilium Toletanum XII. sub Agathone Papa anno 681. habitum. Cum Sacerdotes eo tempore plures eadem die Missas celebrarent, malus quidam usus invaluerat, de quo loquitur etiam D. Cyprianus Epist. 63. ad Cæcilium, ut Sacerdos non nisi in postrema Missa communicaret. Pravam hanc consuetudinem exhibent Toletani Concilii Patres: *Relatum nobis est, quosdam de Sacerdotibus non tot vicibus Communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in uno die videntur Deo offerre, sed in uno die, si plurima per se Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus a Communicando suspendunt, & in sola tantam extremi sacrificii oblatione Communionis sanctæ gratiam sumant*. Adversus hunc abusum clamant: *Quicumque ergo Sacerdotum deinceps divino Altari Sacrificium oblaturus accesserit, & se a Communione suspenderit, ab ipsa qua se indecenter privavit, gratia Communionis anno uno repulsum se noverit. Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse sacrificans participasse cognoscitur? Ergo hoc modis omnibus est tenendum, ut quotiescumque sacrificans Corpus & Sanguinem Jesu Christi Domini nostri in Altari immolat, toties perceptioni Corporis & Sanguinis Christi se participem præbeat*. Canonem hunc Toletanum refert Gratianus in can. *Relatum* de Consecrat. dist. 2. & legi potest tom. 2. Conciliorum Hispaniæ, quæ collegit Cardinalis de Aguirre pag. 685. Atque ex hoc Canone elicitur, Concilium postulare ad Sacrificium, ut quamquam nemo ex adstantibus communicet, semper tamen Sacerdos, quotiescumque celebrat, Sacramentum percipiat. Hujus autem veteris Concilii auctoritas satis esse debet, ut statuamus licite celebrari Missam posse, etsi præter Sacerdotem nemo ex iis, qui adsunt, communicet.

Literæ Encyclicæ Benedicti XIV. ad tollendas turbas in Lombardia exortas super administratione Eucharistiæ in Missa.

17. Cæterum vehemens haud ita pridem orta est contentio, quæ deinde tota Lombardia increbuit, non quidem utrum Sacerdos licite & valide Missam celebret, qui solus Eucharistiam suscipiat; notum est enim, quid ea de re S. Tridentina Synodus definierit, sed utrum ex præcepto divino Sacerdos celebrans Missam adstantibus, qui Eucharistiam bene dispositi postulent, teneatur ministrare. Multa ex ea controversia oriri poterant, aut fortasse jam orta erant incommoda; quamobrem ad omnes Italiæ Episcopos Encyclicam scripsimus Epistolam die 12. Novembris anno 1742. qua laudavimus quidem tanquam rem exemplo Christi commendatam, & Ecclesiasticæ disciplinæ consentaneam, ut Eucharistia ministretur adstantibus, qui eam suscipere parati sint; sed illud etiam monuimus, nihil nisi bene & rite ordinatum in Ecclesia esse debere; unde fit, ut, si in quibusdam circumstantiis minime expedire arbitrentur Episcopi, Eucharistiam in Missa in hoc vel illo Altari celebranda adstantibus ministrari, non idcirco adversus Episcoporum jussa turbæ sint excitandæ, quas turbas indicia esse demonstravimus hominum, qui ad Eucharistiam suscipiendam non bene dispositum animum gerant; cum præsertim non ut primis Ecclesiæ temporibus unica tantum Missa ab Episcopo celebretur, in qua Eucharistiam qui non suscepisset, illi non amplius eo die Sacramenti erat copia; sed tam multæ nunc sint Ecclesiæ, tam multa Altaria, tam multi Sacerdotes, tam multiplex denique Missarum numerus, ut si quis in Missa, quæ in Altari celebratur, ubi Episcopus justis de causis vetuerit ne ministretur Eucharistia, communicare non potuerit, facile illi sit vel in eadem Ecclesia, ubi Missæ interfuit, Eucharistiam suscipere, si vel ad Altare accedat, ubi sine Missa præbetur Eucharistia, vel alteri Missæ intersit, ac post Sacerdotis communionem Sacramentum accipiat. Atque ea Epistola in modum Instructionis scripta omnis de medio sublata controversia.

Tridentinæ Synodi doctrina de Communione sub una tantum specie panis.

18. Nunc vero venimus ad Communionem adstantium sub specie duntaxat panis, qua in re non recedimus a Tridentina Synodo, quæ sess. 21. cap. 1. declarat & docet primo, *nullo divino præcepto Laicos & Clericos non conficientes obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum*. Secundo, non posse quemquam Catholicum dubitare, quin ad æternam salutem Communio satis sit sub specie tantum panis; *neque ullo pacto salva Fide, dubitari posse, quin illis alterius speciei Communio ad salutem sufficiat*. Tertio, instituisse quidem Jesum in ultima Cœna hoc Sacramentum sub specie panis & vini, & sub utraque specie suis dedisse discipulis, inde tamen minime inferri posse, præcepto Dei Fideles adstringi ad Eucharistiam: *nam, etsi Christus Dominus in ultima Cœna venerabile hoc Sacramentum in panis & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit, non tamen illa institutio & traditio eo tendunt, ut omnes Christifideles statuto Domini ad utramque speciem accipiendam adstringantur*. Quarto, nullum in sacra Scriptura esse textum, quo hujusmodi statuatur præceptum, ut qui Missam non celebret, & percipere velit Sacramentum, teneatur illud suscipere sub utraque specie: *nam* (pergit idem Concilium) *qui dixit, Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, idem dixit etiam, *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*; atque item qui dixit, *Qui manducat meam carnem & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam*, dixit, etiam, *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita*; & qui denique dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*, dixit quoque, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; Eadem S. Synodus cap. 2. postquam dixit, Ecclesiæ auctoritatem esse statuendi seu mutandi in administrandis Sacramentis, salva semper tamen eorum substantia, quicquid conducere existimasset vel ad eorundem Sacramentorum venerationem, vel ad utilitatem accipientium, ait, etsi superioribus temporibus non infrequens utriusque speciei usus fuit, se tamen gravibus & justis causis adductam decrevisse, approbandam & pro lege habendam eam consuetudinem, ut qui Missam non dicat & communicet, sacramentum suscipiat duntaxat sub specie panis. Et cap. 3. declarat, sub alterutra specie seu panis, seu vini, integrum contineri Jesum Christum; & in Canonibus, qui sequuntur, anathemate percutit eos, qui quidquam adversus eam doctrinam, quæ superioribus continetur, capitibus, contradicere audeat. Et quoniam duo remanebant articuli, de quibus erat adhuc disputandum, alter an rationes, quibus adducta Ecclesia Catholica prohibet Laicis & Sacerdotibus non celebrantibus usum

Cali-

Calicis, tanti momenti sint, ut nullo umquam casu usus Calicis concedi possit; alter an si validæ suppetant rationes ad id concedendum, quibus tandem conditionibus ea concessio fieri debeat; horum examen articulorum Concilium in aliud rejecit tempus, ac sessione 22. totam rem Romano Pontifici reservavit examinandam.

Confirmatur Doctrina Tridentini: & primo nullum esse præceptum divinum communicandi sub utraque specie.

19. Nullum extat divinum præceptum, quo adstringantur Laici & Clerici, atque etiam Sacerdotes qui Missam non celebrent, ad accipiendum Sacramentum sub utraque specie; ac præter textus, quos expendit Tridentina Synodus cit. cap. 1. in Actis Apostolicis, ubi sermo est de Communione Fidelium, tantummodo mentio fit de pane, ut videre est cap. 2. *Erant autem perseverantes in oratione, & doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis*. Neque omittendum est, inter illos primos Christianos fuisse etiam Nazarenos, qui ex voto abstinebant vino; his autem, quoniam adhuc permittebatur usus legalium, verisimile est Communionem sub specie duntaxat panis fuisse traditam. D. Paulus epist. 1. ad Corint. cap. 10. Eucharistiam panem appellat. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Et loquens de Calice non dicit Calicem, quem tradimus ad bibendum, sed *Calicem benedictionis, cui benedicimus*; item loquens de Fidelibus, qui participes fiebant Eucharistiæ, non amplius Calicem, sed panem nominat; *Omnes qui de uno Pane participamus*; & cap. 11. ejusdem epist. *Itaque*, inquit, *quicumque manducaverit Panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini*; ubi particula *vel* innuit licere euique sub utralibet specie Eucharistiam sumere, vel sub specie panis, vel sub specie vini.

Secundo, ad æternam salutem satis est communio sub specie panis.

20. Nemo igitur Catholicus dubitaverit, quin ad æternam salutem satis sit Communio sub specie panis, non modo ex his rationibus, quas hactenus attulimus, sed ex iis etiam quas afferemus, quarum ea est præcipua, totum scilicet & integrum Jesum Christum non minus contineri sub specie vini, quam sub specie panis; ex quo S. Tridentina Synodus cap. 3. sess. 21. infert: *Ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt*. Hunc Concilii articulum calomniatus est nonnemo, contendens ibi S. Synodum fateri aliqua non necessaria fraudari gratia, qui sub una tantum specie Eucharistiam accipiat. Verum hujusmodi objectio non pertinet ad id, de quo nunc agimus, nullum scilicet esse Dei præceptum, quo adstringantur Laici vel Sacerdotes, qui non celebrent, ad sumendum Sacramentum sub utraque specie; nec ulla dubitare potest quin ad æternam salutem satis sit Eucharistiam sumere sub alterutra specie: potius hæc objectio pertinet ad prohibitionem qua Ecclesia vetat, ne Laici, & Sacerdotes non celebrantes Eucharistiam sub utraque specie suscipiant; sed hanc difficultatem solvemus inferius. Interea dicimus male in hunc modum argui. Ait Concilium nulla necessaria ad salutem gratia fraudari eum, qui sub una tantum specie Eucharistiam sumat; fatetur igitur Concilium saltem aliqua fraudari gratia ad salutem non necessaria. Vide Cardinalem Pallavicinum lib. 17. Hist. Concilii Trident. cap. 12. n. 3. Et Cardinalis Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 4. cap. 23. etsi ingenue fateatur disputari adhuc inter Theologos, an qui sub utraque specie Eucharistiam suscipit, amplius aliquid consequatur gratiæ, quam qui sub una tantum specie Sacramentum sumit, ait Concilium eam non diremisse controversiam, utrum plus gratiæ non necessariæ ad salutem percipiat qui sub utraque, quam qui sub alterutra specie communicat; sed probabilius esse putat, & ad S. Synodi sensum propius accedere, æqualem fructum consequi utrumque, tam qui sub utraque, quam qui sub una tantum specie Eucharistiam suscipit, dummodo uterque bene sit ad illam percipiendam dispositus, ut bene advertit Tournely tom. 1. de Sacramento Eucharistiæ pag. 71. edit. Parisien.

Tertio, ex institutione Eucharistiæ sub utraque specie non bene infertur, præceptum divinum sumendam sub utraque specie.

21. Quod Christus Jesus in ultima Cœna sub utraque specie Sacramentum hoc instituerit, & sub utraque itidem specie Apostolis dederit, non inde tamen bene infertur Fideles præcepto obligari divino ad illud sub utraque specie percipiendum. Consonat Tridentina Synodus cum Constantiensi Concilio, quo docemur sess. 21. ex eo quod Christus Eucharistiam sub utraque specie instituerit, *non recte colligi utriusque speciei Communionem a Domino præceptam esse*. Et sane si Christi institutioni in omnibus hærere velimus, Eucharistia præbenda esset tantum post Cœnam, cæteraque omnia servanda, quæ Christus gessit; quod quidem nemo non videt quantum a vero absit. Dicendum igitur, Christum Jesum Eucharistiam instituisse sub utraque specie; ac sub utraque quidem specie voluisse sumi a Sacerdote, qui sacrificium offerret; cum vero sumeretur ut Sacramentum, sub alterutra speeie accipi, quam potissimum statuisset Ecclesia. Matthæus cap. 26. scribit: *Accipiens* (Jesus) *Calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes*; ubi vocem illa *omnes* intelligendi sunt Apostoli, ad quos Jesus tunc loquebatur, quibusque sui Sanguinis Calicem præbebat. Et apud Marc. cap. 13. declarat Christus sese, quæ diceret, omnibus dicere: *Quod dico vobis, omnibus dico*. Sed hoc ita intelligendum, ut omnes vigilent; aliter enim existimandum esset, illud quoque omnibus dixisse, ut irent in universum Mundum docentes & baptizantes. Lucæ cap. 22. postquam Christus Apostolis suum Corpus dedit dicens, *Hoc est Corpus meum*, adjecit illa: *Hoc facite in meam commemorationem*; & D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. post Consecrationem Calicis narrat Christum dixisse: *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem*. E quibus sacrarum Scripturarum locis recte inferri posse videtur, ad institutionem quidem Sacramenti divinum additum esse præceptum Communionis sub utraque specie; atque ita verum esse, ex istitutione suscipiendum esse Sacramentum non solum sub specie panis, sed etiam sub specie vini. Verum ea verba Lucæ, *Hoc facite in meam commemorationem*, Christus dixit post consecrationem panis, & ante consecrationem Calicis; & verba Divi Pauli, *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem*, non absolute, sed hipothetice dicta sunt, ut sensus eorum sit, non ut omnes teneantur e Calice bibere, sed quotiescumque biberint, in Christi bibant memoriam. Ac si locum Joannis refricare velimus, *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (quo textu male accepto Petrus Dresdius Scholarum Pragæ Magister sæculo 14. persuasit Jacobello Misnensi, qui tum Pragæ concionabatur, ut Populo prædicaret, æternam non posse salutem obtineri, nisi Corpus Christi sub vini quoque specie sumeretur, teste Æneа Sylvio in Histor. Bohemor. cap. 35.) præter illa, quæ ex S. Tridentina Synodo huc depromsimus, exponenda est particula &, quæ natura quidem sua conjungit, sed sæpenumero in sacris paginis vim disjuntivam habet. Exodi cap. 21. *Qui percusserit patrem suum, aut matrem, morte moriatur*; ubi Hæbreus textus habet, *qui percusserit Patrem & Matrem, morte moriatur*. Et Petrus

trus ad claudum, quem sanavit Actor. cap. 3. dixit: *argentum & aurum non est mihi*; ubi illud significare voluit, sibi neque esse aurum, neque argentum. Præterea sumtio panis, & Calicis haustus, quæ in eo Joannis loco particula *&* conjuncta videntur, in aliis sacræ Scripturæ locis superius allatis particula *vel* disjunguntur: ex quo apertius intelligitur, particulam *&* in eo D. Joannis loco intelligendam non copulative, sed disjunctive. D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. ait: *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini*: idem autem paullo post: *Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*; ubi satis manifestum est, particulam *&* non copulative, sed disjunctive esse accipienda.

Apud Veteres fuisse consuetudinem sumendi Eucharistiam sub specie panis tantum.

22. Non infrequens erat, ut ait Tridentina Synodus, superioribus temporibus Sacramenti usus sub utraque specie: quo illud significatur, tametsi usus esset sumendi Eucharistiam sub utraque specie, haud ita tamen rara fuisse eorum exempla, qui illam sub una tantum specie sumerent. Nam ut Eucharisticæ Communionis omittamus exempla, quæ infantibus, aut moribundis præbebatur, atque ut de Eucharistia sileamus, quam secum Fideles domum suam deferebant, qua se reficerent vel in itinere, vel cum ad Ecclesiam venire non possent, ut Sacrificio interessent; quibus in casibus non desunt in Ecclesiastica Historia plura exempla Eucharistiæ sub alterutra specie susceptæ; atque ut ab hisce privatis ad publicas Communiones transiliamus, quibus inter Missarum solemnia Sacramentum distribuebatur; luculentissimum habemus in Ecclesia Romana ante Pontificatum Leonis Magni argumentum promiscui usus Eucharistiæ vel sub utraque, vel sub alterutra specie. Nam cum Manichæorum hæresis sectatores quidam Romæ deprehensi essent, qui inter ceteros errores affirmabant, vinum opus esse Diaboli, & latitantes se immiscerent cum Catholicis, & cum iis palam ad Ecclesiam sumturi Eucharistiam ventitarent, jussit S. Leo tanquam Manichæos habendos puniendosque, quotquot Eucharistiam sub vini quoque specie non sumerent: *Cumque* (verba sunt S. Pontificis serm. 4. de Quadragesima) *ad tegendum infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis, ita in Sacramentorum Communione se temperant, ut interdum tutius lateant: ore indigno Corpus Christi accipiunt, sanguinem autem redemtionis nostræ haurire omnino declinant. Quod ideo vestram volumus scire sanctitatem, ut vobis ejusmodi homines & his manifestentur indicis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, notati & prohibiti a sanctorum societate sacerdotali auctoritate pellantur.*

Manichæi Romæ abstinebant a sumendo Eucharistiam sub specie vini.

23. Eandem ingressus est viam S. Gelasius, cujus tempore publice ante fores Basilicæ Liberianæ incensi sunt Manichæorum Codices, ut colligitur ex ejusdem Pontificis verbis, quæ refert Gratianus in can. *Comperimus* de Consecrat. dist. 2. *Comperimus, quod quidam sumta tantummodo Corporis sacri portione a Calice sacri cruoris abstineant: qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi) aut integra sacramenta percipiant, aut integris arceantur, quia divisio unius ejusdemque Mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire*: quæ postrema verba respiciunt ad prædictum Manichæorum errorem, qui vinum Diaboli opus existimantes, divina mutilabant mysteria, magnique sacrilegii crimine se se obstringebant.

Simulatio Manichæorum vana fuisset, nisi alii etiam fuissent, qui sub una tantum specie panis communicarent.

24. E quibus illud elicitur, licet in Ecclesia Romana frequens esset usus Sacramenti sub utraque specie, cum a Fidelibus sumebatur in publicis Ecclesiis, non defuisse tamen exempla Fidelium, qui inter Missarum solemnia in Ecclesia acciperent Sacramentum sub sola specie panis; aliter enim Manichæi non satis sibi cavissent, qui se Catholicos haberi posse putabant, ad Ecclesias ventitando, sumendoque sub sola specie panis Sacramento, ut cuivis, qui totam facti seriem consideret, facile est intelligere.

25. Pergit Tridentina Synodus dicens, introductam esse consuetudinem, ut qui Missam non celebrat, sub sola panis specie Sacramentum accipiat, idque non sine gravibus causis; hancque consuetudinem ab Ecclesia esse probatam, quod de Occidentali Ecclesia intelligendum est. Nam in Ecclesia Orientali tametsi per Quadragesimam, Sabbathis & Dominicis exceptis, Eucharistia sub specie tantum panis præbeatur, & infirmis in limine mortis itidem sub specie panis ministretur (grandior enim Feria V. in Cœna Domini panis consecratur, cujus quartam manducat partem Sacerdos; tres autem reliquæ partes in particulas, quas *meridas*, seu *margaritas* vocant, dividuntur, eæque in Sanguinem intinctæ, statimque igni admotæ exsiccantur, ut per integrum annum conserventur incorruptæ, & cum opus est, moribundis exhibeantur, communi vino emollitæ, ut refert Allatius epist. 2. ad Nihusium in Symmictis lib. 1. Attamen cum publica in templis sit Communio, Sacramentum sub utraque specie præbetur tum viris tum fœminis ad hunc modum, ut scilicet unicuique sacra porrigatur particula sanguine intincta in cochleari posita, cujus exile & prælongum manubrium est; quam consuetudinem etsi Humbertus Sylvæ Candidæ Cardinalis improbavit libro adversus Græcorum calumnias, egregie defendit Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 18. n. 3.

Quæ Græcorum ea de re sit disciplina.

Haud ita multo ante D. Thomæ ætatem introducta Communio sub specie panis tantum in Occidentali Ecclesia.

26. Quod vero ad Occidentalem Ecclesiam pertinet, D. Thomas, qui obiit anno 1274. postquam docuit 3. par. q. 80. art. 12. *ad secundum*, Sacramenti perfectionem non in usu Fidelium, sed in materiæ Consecratione consistere, ideoque *nihil*, inquit, *derogari perfectioni hujus Sacramenti, si Populus sumat Corpus sine Sanguine, dummodo Sacerdos Consecrans sumat utrumque*, testatur in corpore ejusdem articuli caute providendum, ne quid irreverenter committatur adversus Sacramentum, & ob metum, ne præbendo Eucharistiam pueris, juvenibus, senibus sanguis effunderetur, in aliquibus Ecclesiis consuetudinem esse introductam præbendi Eucharistiam sub specie duntaxat panis: *ideo provide in quibusdam Ecclesiis observatur, ut Populo sanguis sumendus non detur, sed solum a Sacerdote sumatur*; quod indicium est, haud ita multo ante usurpari cœptam hanc disciplinam, ut qui Missam non celebraret, sub sola panis specie sumeret Sacramentum. Hoc accedit alia ratio, ne scilicet simpliciores crederent, totum integrumque Christum non contineri sub ea specie. Rodulphus Abbas S. Trudonis, qui vixit anno 1110. ita scribit: *Hic & ibi cautela fiat, ne Presbyter ægris, aut sanis tribuat Laicis de sanguine Christi. Nam fundi posset leviter; simplexque putaret, quod non sub specie sit totus Jesus utraque.*

Perfectio Sacramenti non in usu Fidelium consistit, sed in Consecratione materiæ.

Consuetudinem ministrandi Eucharistiam sub specie tantum panis statuit tanquam legem Constantiensis Synodus adversus errores Joannis Hus, & Hieronymi Pragensis.

27. Rupertus Pullus Cardinalis, qui vixit anno 1160. par. 8. sententiarum cap. 3. *Prius*, inquit, *corpus, post sanguis a Presbyteris est sumendus. Institutio Christi mutanda non est &c. Verum qualiter a Laicis Eucharistia sumi deberet, sponsæ suæ commisit judicio: cujus consilio & usu pulcre fit, ut Caro Christi Laicis distribuatur: nimirum periculose fieret, ut sanguis sub liquida specie multitudini Fidelium in Ecclesia divideretur; longe periculo-*

ftus, si infirmatis per Parochiam deferretur. D. Thomæ coævus Alexander Halensis tractatu de Sacramentis q. 4. §. 3. *Christus*, inquit, *integre sumitur sub utraque specie. Bene licet sumere Corpus Christi sub specie panis tantum, sicut fere ubique fit a Laicis in Ecclesia &c. Ecclesia autem istud Sacramentum dispensare consuevit sub specie panis tantum, tum propter periculum effusionis, quod forte accideret, si sub specie vini dispensaretur; tum propter vitii infidelitatis amotionem, quod se non immerito simplicium mentibus ingereret, si semper sub speciebus panis & vini daretur; quia si ita fieret, possent simpliciores credere quod Christus non contineretur integre sub altera specie*. Ea consuetudo ministrandi Eucharistiam sub sola specie panis succedentibus temporibus ob easdem rationes se longe lateque diffuderat, eumque anno 1415. Joannes Hus, & Hieronymus Pragensis Bohemiam errore illo suo infecissent, necessarium scilicet esse sub utraque specie Sacramentum sumere Eucharistiæ, Patres Concilii Constantiensis sess. 13. statuerunt, pro lege habendam esse consuetudinem jam introductam ministrandi Sacramentum sub specie duntaxat panis, eumque condemnandum, qui hujusmodi auderet improbare consuetudinem; jussitque Episcopos curare, ea lex ut observaretur. Idem anno 1447. adversus Taboritas & Calixtinos sancivit Basileense Concilium sess. 30. & Tridentina Synodus anno 1562. adversus Lutheranos & Calvinistas.

Affirmata doctrina Constantiensis Synodi. Sub alterutra specie æque Corpus Christi integrum continetur.

28. Omnis doctrina hæc Catholicæ innititur veritati, quæ docet totum integrumque Christum sub specie panis æque ac sub specie vini contineri; non enim Christus divisus est, nec Corpus ejus est mortuum, ut ait Apostolus ad Rom. cap. 3. *Christus resurgens a mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur*. Præterea vi verborum Consecrationis veniunt sub speciem panis Corpus, & sub speciem vini Sanguis, & Corpus sub speciem vini, & Sanguis sub speciem panis, & sub utramque speciem etiam anima propter naturalem connexionem & concomitantiam, ut loquuntur, partium Christi, qui ad vitam rediit non amplius moriturus; venit itidem sub utramque speciem Divinitas propter hypostaticam unionem, qua cum corpore & anima copulatur.

Hæreticorum calumnia evertuntur.

29. Atque huic doctrinæ, quam eo probarunt Concilia, nihil quidquam detrahunt quorundam calumniæ; a Christiana nimirum esse Charitate alienum, subducto Calicis usu, Fideles uberiori illa fraudare gratia, quam bibendo Sanguinem consequerentur, quamvis ejusmodi gratia necessaria non sit ad salutem. Nam etiamsi hæc opinio vera esset, nemo est qui nesciat, leges de Eucharistiæ ministrandæ Ritu non modo ad augmentum gratiæ in eo, qui Sacramentum suscipit, sed etiam ad ejusdem Sacramenti dignitatem & venerationem respicere debere; aliter enim mutare diei possent illæ etiam Ecclesiæ leges, quæ vetant, ne quis sæpius quam semel eadem die communicet, & Sacerdotes, ne eadem die, quod fit in die Christi Natali, iterent Sacrificium. Vide Cardinalem Pallavicinum Histor. Concilii Trident. lib. 17. cap. 12. ubi Petri Suavis adversus Concilii Decretum criminationes diluit. Legenda est etiam Pastoralis Instructio Cardinalis de Tencin olim Ebredunensis, nunc Lugdunensis Archiepiscopi, adversus Petri Francisci Courayeri novissima Scholia ad Historiam Concilii Tridentini Petri Suavis, ubi Eminentissimus Auctor Tridentinum Decretum a sophismatibus & maledictis hujus Scriptoris egregie vindicat.

Tres Fidei articuli qui spectant ad

30. Ut hunc sermonem nostrum de Communione sub una tantum specie a Concilio Tridentino adserta absolvamus, reliquum est, ut quædam innuamus, quæ pertinent ad dispensationem & concessionem Calicis iis, qui Missam non celebrant. *concessionem usus Calicis.* Fidei enim articulus est, ad æternam salutem satis esse ei, qui Missam non celebrat, Christum Jesum accipere sub specie panis tantum; item Fidei articulus est, Christum æque sub una, atque sub altera specie totum & integrum contineri; ad Fidem etiam pertinet, non esse improbandam legem, quæ vetat, ne quis Eucharistiam præbeat sub specie vini: sed ad disciplinam pertinet, Laicis & Sacerdotibus non celebrantibus, si debitæ adsint conditiones, Calicis usum concedere, eosque sub utraque specie Sacramentum percipere.

Historia de usu Calicis sæpe Laicis concesso post hæresim Hussitarum, semperque sublato gravissimis causis.

31. Ubi de re hac actum est, semper qui usum Calicis postulassent, voluit Ecclesia ut diserte primum declararent & profiterentur, sese credere totum & integrum Jesum tam sub una quam sub altera specie contineri: quapropter Æneas Sylvius seu Pius II. in Histor. Bohemor. cap. 52. narrat, quæ ratio iniri potuisset, etiam post veritatum usum Calicis, concedendi utramque speciem: *Quo facto, si perseveraverint Bohemi in ejusmodi Communicationis desiderio, idque missa legatione petierint, sacer Conventus Bohemiæ, ac Moraviæ Sacerdotibus communicandi sub utraque specie personas sibi subjectas & in annis discretionis constitutas, & quæ id reverenter postulaverint libertatem impertietur, ea conditione adjecta, ut inter communicandum plebem publice instruant, non sub specie panis Carnem Christi tantum, sed sub qualibet specie totum & integrum contineri Christum*. Illud semper providere voluit Ecclesia, ut omne amoveretur periculum irreverentiæ erga sanctissimum Jesum Christi Sanguinem; sed concessiones omnes & dispensationes eum eo spectarent, ut nationes deviæ ad unitatem Catholicam revocarentur, atque executione caruerunt, aut eo qui optabatur effectu: luculentissime enim semper patuit, eas nationes vel Calicis interdictum veræ prætexuisse causæ schismatis, vel usum Calicis postulasse, quod non crederent verum & integrum contineri Christum sub alterutra specie, aut ad æternam salutem non satis esse Communionem sub sola specie panis. Synodum habuit ann. 1426. Episcopus Pragensis, qua volens tumultus sedare, cædesque compescere, quas perpetrabant Hussitæ, ut vetitus sibi a Constantiensi Concilio usus Calicis redderetur, permisit, eos sub utraque specie Sacramentum percipere. Scripsit Gerson pro Synodo ab Archiepiscopo habita, sed Synodale Decretum Martinus V. reprobavit, ut videre est apud Raynaldum ad ann. Chr. 1426. Apud Henricum Calrisen Nitriæ & Cæsareæ Archiepiscopum in Opere adversus Bohemos, cujus textum refert Georgius Cassander in Liturgia cap. 31. pag. 78. legimus die Paschatis cum Martinus V. juxta aliorum Pontificum consuetudinem laicis sub utraque specie præberet Eucharistiam, Bohemum quemdam medicæ artis professorem ceteris sese immiscuisse, atque sub utraque specie acceptâ Eucharistia jactabundum inde abiisse, ac gloriantem sibi ad eum modum a Papa traditam esse Eucharistiam; captum Viennæ, capite damnatum in flumen fuisse dejectum: *Quod percipiens Papa Martinus sic sibi illusum, ex tunc subtraxit Calicis Communionem Laicis, nec unquam aliquem communicavit, nisi sub specie panis tantum, in detestationem hæresis Bohemorum, & factæ sibi illusionis*. Hujus porro narrationis non facile est tueri veritatem; tum quia Auctor id refert tanquam de auditu, tum quod nusquam proditum litteris reperimus, Romanos Pontifices tum temporis Communionem Laicis sub utraque specie præbere consuevisse. Bohemis & Moravia

ravis impense postulantibus Basileense Concilium concessit Calicis usum, dummodo in reliquis omnibus sese Ecclesiæ Romanæ conformarent, & crederent totum & integrum tam sub specie panis, quam sub specie vini Christum contineri; sed eum inde plures orti essent abusus, concessionem hujusmodi revocare oportuit, ut constat ex Epistola Georgii Bogiebræ Regis Bohemiæ, quæ extat tom. 4. Spicilegii pag. 403. Paulus III. & Julius III. suis in Germania Nunciis facultatem dederunt concedendi usum Calicis, qua tamen uti minime opportunum illi existimarunt. Plures Tridentinæ Synodi temporibus sibi persuaserant, eos qui ab Ecclesia Romana desciverant, ad unitatem redituros, si iis concessus suisset usus Calicis; quibus favere Pontifex visus est, ut videra licet in Historia Cardinalis Pallavicini de eo Concilio, & ea in re suam operam collocarunt Cæsaris, Galliarumque Regia Oratores, qui omnibus Concilii Patribus scriptum quoddam tradiderunt, quo ad ejusmodi concessionem Concilium impellerent. In Conventu centum & sexagintaquinque Episcoporum ea re discussa, tam variæ fuerunt Patrum sententiæ, ut qui a secretis erat sacri Concilii, ægre octo sententias potuerit colligere; nec quidquam aliud post tot concertationes potuit concludi, quam ut ea res ad Summum Pontificem remitteretur ut supra innuimus. Absoluto Tridentino Concilio, Cæsar flagitare non desiit a Pio IV. usum Calicis, eumdemque obtinuit. Georgius Cassander Theologus Belga Cæsari a Consiliis, qui constituendæ pacis studio Communionem Laicis in Germania sub utraque tribui specie nimis cupiebat, quod apparet ex ejus epistolis 102. & 106. quæ rerum in ea re a se gestarum duæ sunt veluti apologiæ, Apostolicas affert litteras in Epist. 111. quibus Pontifex scribit ad Ecclesiasticos Electores, se gravissimis causis adductum, doctorum hominum ac pietate præstantium consilio adhibito, Apostolicæ auctoritatis suæ plenitudine Archiepiscopis & Electoribus Ecclesiasticis facultatem concedere, *si ita expedire putent, in quo eorum conscientiam onerat*, ut in sua quisque provincia Catholicos deputent Sacerdotes, qui sub utraque specie Eucharistiam devote postulantibus administrent. Præterea Pontifex eorum, qui Eucharistiam sub utraque specie præberi sibi velint, exploratam probeque perspectam postulat veræ fidei doctrinæque Romanæ Ecclesiæ professionem, ut scilicet in Eucharistiæ Sacramento *tam sub una, quam sub utraque specie* verum & integrum Christi Corpus contineri declarent, Ecclesiamque Romanam profiteantur neque errasse, neque etiam errare, quæ exceptis Sacerdotibus Missam celebrantibus, sub sola panis specia ceteris Clericis & Laicis Eucharistiam præbeat. Testatur Cassander, Apostolicas Literas Cæsarem ad Electores misisse, eaque imperasse, quæ omnes turbas possent avertere. Se etiam ex iis fuisse narrat, qui ea de re suam dixerit sententiam: *Ita factum est, ut nos quoque rogati nostram sententiam ad illam deliberationem pro judicii nostri tenuitate, ad junxerimus*. Denique nescire se ait, quamobrem tantum id negotii effectu caruerit: *Cur autem hoc negotium huc usque quasi suppressum & occultum lateat, scire non possumus*. Illud autem probe novimus, rumorem continuo percrebuisse, duas ex tribus Lutheranorum partibus Indulti illius impulsu ad Romanam, unde secesserant, Ecclesiam remigrasse; quod cum consequentibus temporibus falsum esse, plurimaque in die oriri scandala, Romani Pontifices intellexissent, Indultum illud Pii IV. primum a S. Pio V. deinde a Gregorio XIV. revocatum est, ut videre est in par. 2. tom. 21. Annalium Raynaldi ad ann. 1564. n. 35.

Lamb. Miss.

32. In solemni Romani Pontificis Missa Diaconus & Subdiaconus Sacramentum sub utraque specie accipiunt, ut etiam videre est in libro cæremoniali Leonis X. tempore conscripto, qui vulgo Christophoro Marcello Archiepiscopo Corcyrensi tribuitur. Olim Pontifex in solemni Missa, quam in Coronatione sua celebrabat, omnibus Cardinalibus Diaconis sub utraque specie Eucharistiam distribuebat: *Omnes Diaconos Cardinales sua manu pretioso Corpore & Sanguine Christi communicavit, sicut de more Summorum Pontificum semper fuit*; verba sunt cujusdam Epistolæ de Urbani VI. electione in Spicilegii tom. 4. editæ pag. 306. Nec desunt documenta, quibus constat, Summum Pontificem ante exortam Hussitarum hæresim Imperatori, Regi, non tamen Reginæ, sub utraque specie Eucharistiam præbere consuevisse. Romam venit sub Paulo II. Fridericus III. Imperator; ex quo occasionem Augustinus Patritius arripuit scribendi libellum *de Adventu Imperatoris in Urbem*, quem edidit Mabillonius tom. 1. Musei Italici. In eo libro descripsit Missam Patritius, quam Papa celebravit; testaturque, solum Summum Pontificem Sacramentum sub utraque specie sumsisse, ac propter hæresim Hussitarum Imperatorem, Diaconum, & Subdiaconum sub specie panis tantum communicasse: *Communicavit summus Pontifex Altaris Sacramentum cum Imperatore, Diacono, & Subdiacono de pane tantum*. De Calice autem; etsi *consuetudo sit communicantes cum Pontifice participare; propter insurgentem tamen Hussitarum*, & *Bohemorum damnatam hæresim, quæ calicis potationem ad salutem necessariam putat, præter Pontificem bibit nemo*. Coronatus est Bononiæ anno 1530. a Clemente VII. in S. Petronii Basilica Carolus V. Descripsit in Diario suo Paris de Crassis solemnem Pontificis Missam, in qua Imperator aliique Principes sub specie tantum Panis, Diaconus vero & Subdiaconus, quemadmodum etiamnum consuetudo est, sub utraque specie Eucharistiam susceperunt, ut apud Raynaldum ad eund. ann. Præter Diaconum & Subdiaconum, qui in solemni Missa Pontificis sub utraque specie communicant, etiam Francorum Reges ex privilegio in die suæ Coronationis, & in articulo mortis Sacramentum itidem sub utraque specie percipiunt, teste Spondano ad ann. Chr. 1352. num. 16. *Denique idem Pontifex* (Clemens VI.) *ponderatis ingentibus Coronæ Franciæ in Sedem Apostolicam meritis, Christianissimis Regibus potestatem fecit sub utraque specie, quandocumque id optarent, communicandi: qua tamen potestate raro ipsi nisi in die inaugurationis suæ, & in viatico mortis utuntur*. Sub utraque itidem specie communicant ex speciali privilegio Ecclesiæ S. Dionisii prope Lutetiam Diaconus & Subdiaconus in Dominicis Festisque solemnibus, & Ministri pariter Altaris Cluniacensis Ecclesiæ in omnibus Festis de præcepto, ut videre est apud Mabillonium in Commentar. ad Ordinem Romanum num. 9. tit. *Quando & quomodo desierit Communio sub utraque specie in Ecclesia Romana*: & apud Moleon in Opere Gallice scripto cui titulus, *Iter Liturgicum per Gallias*, Parisiis edito ann. 1718. pag. 263. Diaconus vero & Subdiaconus Romæ in Basilicis in Missa Conventuali, quæ cantatur in Festis de præcepto, Eucharistiam quidem sumunt, sed sub specie tantum panis.

Quomodo hoc tempore Eucharistiam sub utraque specie sumant.

CAPUT XXIII.

De Orationibus quæ submissa voce dicuntur in Missa.

Disputatur de Ritu dicendarum quarundam Orationum submissa voce.

1. ORationum in Missa quædam elata, quædam submissa voce recitantur. Quænam alia voce, quæve rursus submissa dicendæ sint, accuratissime docet Rubrica Missalis. Suarez in 3. part. tom. 3. dispot. 83. art. 4. quæst. 83. sect. 1. ait, nullum in sacra Scriptura locum reperiri, quo jubeamur in Missa quasdam elata, quasdam vero submissa voce Orationes recitare; id quidem in se ἀδιάφορον esse; Ecclesiam tamen gravibus justisque causis adductam voluisse, ut quædam Orationes elata voce recitentur, quædam submissa, quæ vulgo appellantur Secretæ. Hujusmodi Ritum hac ætate nonnulli etiam e nostris oppugnarunt. Nos Controversiæ præcipua capita indicabimus, sanamque doctrinam optimorum Scriptorum auctoritate muniti propugnare conabimur.

Secreta appellantur, quia secreto dicitur.

2. Quæritur primo Etymologia vocis *Secreta*. Bossuetus in explicatione Missæ innuit vocem hanc originem ducere a *secerno*, quod est separo; Orationes enim, quæ secretæ dicuntur, tum recitabantur, cum Pœnitentes & Catechumeni Ecclesia pulsi essent, vel postquam separatæ fuissent oblationes. Verum Secretarum infensissimus hostis, quique, si ipsi potestas fuisset, totum Canonem jussisset & ipsa Consecrationis verba alta voce recitari, præcipiti quo est judicio & audacia affirmavit, quod Bossuetus subdubitans & hæsitanter propofuerat.

Vertus confutatur.

3. Monitus Martene a Mabillonio, ejus audaciæ ut sese opponeret, præsertim cum non ea esset Vertus, qua arbitrabatur doctrina, veram arripuit sententiam propugnandam, Orationes Secretas idcirco appellari, quia secreto recitentur; ejusque verba sunt hæc lib. 1. de antiquis Ecclesiæ Ritibus cap. 4. art. 7. num. 5. *Postea Sacerdos Orationes, seu Collectas, Secretas dictas, eo quod secreta & sub silentio dicuntur, recitat. Scio, nonnullos sacrorum Rituum studiosos Secretas a verbo secerno appellatas, velle, eo quod super materiam ex Fidelium oblationibus separatam & secretam recitentur. Sed hi conjecturis suis plus æquo indulgentes, nullo veterum testimonio nituntur, eisque refragatur antiquus liber Sacramentorum manuscriptus Ecclesiæ Turonensis, in quo Orationes prædictæ non secreta, sed arcana nuncupantur; cui adjicere possumus omnes antiquos sacrorum Rituum Expositores, qui Secretas a secreto & silentio derivant.* Amalarius Scriptor. IX. sæculi in Opere de *Ecclesiastic. Offic.* lib. 3. cap. 20. de Secretis loquens ait: *Secreta ideo nominatur, quia secreto dicitur*. Consonat Remigius X. sæculi scriptor, & idem scripsit Ildebertus sæculo XII. in Expositione Missæ. Quapropter Longueval Histor. Ecclesiæ Gallicanæ tom. 5. pag. 387. tom. 6. pag. 471. & tom. 8. pag. 534. eos increpat, qui vellent Secretas alta voce recitari.

Submissa voce non significat sine cantu, ut cavillatur Vertus.

4. Et quoniam vetera præsertim monumenta, ut *submissa voce* Canon recitetur, & Tridentina Synodus, ut infra dicemus, damnat eos, qui improbare audeant Ecclesiæ Romanæ Ritum, quo pars Canonis & Consecrationis verba submissa voce recitentur, Vertus ex hac se evolvit difficultate, ea verba *submissa voce* explicans *sine cantu*, quod ante illum Gerardus quidam observaverat apud Georgium Cassandrum in Opere Liturgico cap. 28. pag. 65. *Nos arbitrandum, Orationem eam dici secretum, quasi non liceat Laicis eam vel nosse, vel audire; sed quia juxta atque Canon non cantetur voce altiore*. Et Matthæus Galenus Vestrapellius in opere de sacrosancto Missæ Sacrificio Antuerpiæ edito ann. 1574. cap. 21. *Nam illud, per silentium, nihil aliud, quam cantorem negat, & elatæ vocis cantum, cui adversatur*. Verum vetustissimus Ordo Romanus ante mille annos scriptus pro Monasteriis Ordinis S. Benedicti, quem vulgavit Martene tom. 5. Thesauri Anecdotorum hæc habet: *Dicat Orationem, & secrete, nullo alio audiente, nisi tantum ut venerit ad hoc verbum, Per omnia sæcula sæculorum.* Ex quo quivis facile intelligit *submissa voce* non significare *sine cantu*, sed *secreto*, ut bene notat idem Martene loc. cit. pag. 101. & 102. *Porro cum plura notatu digna in hoc Ordine* (quem modo memoravimus) *videantur, illud præsertim singulari consideratione ponderandum, quod Orationes post Oblationem dicendæ secrete nullo audiente recitandæ præscribuntur: qui locus sufficere debet ad refutandos nonnullos novitatum amatores, qui contra universalis Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, proprio auctoritate integram Missam, Secretas, Orationes, Canonemque ipsum vocis sono, hoc est alte pronunciant. Nam quod respondeat variis antiquisque Auctoribus Secretas & Canonem sub silentio recitari præscribentibus, quod, inquam, ajunt silentium apud illos cantui tantum non altæ voci apponi, omnino falsi convincitur, ut nullus sit amplius effugiendi locus, cum secrete, nulla alio audiente, ante annos mille in Ecclesia Romana, aliisque ipsius Ordinem sequentibus hæc dicerentur.*

Concilium Tridentinum cum dicit submissa voce non intelligit sine cantu.

5. Quod vero ad sacram Tridentinam Synodum attinet, qui potest accipi *submissa voce* quasi sine cantu significet, cum nemo unquam contenderit, Canonem & Consecrationis verba esse canenda? Profecto Catholicos inter & hæreticos tota controversia in eo dumtaxat fuit, quod hæretici non decere clamitabant, Populum Secretarum verba non audire, Ritumque eas secreto recitandi irridebant, & Magorum consuetudini similem esse blaterabant, qui in suis incantationibus quædam verba submissa voce immurmurant. Huc accedit, quod Concilia Provincialia, ac præsertim Mediolanensia sub S. Carolo Borromæo, qui jure sacri Tridentini Concilii fidus interpres est habitus, jubent, eas preces submissa voce recitari. Cum autem ipsum Concilium ad S. Sedem, quæ ad Missale & Breviarium pertinent, itidemque suorum interpretationem Decretorum remisisset, S. Pius V. in Rubrica Missalis postquam præscripsit modum recitandi Orationes, quæ dicuntur voce alta, de iis quæ submissa voce sunt recitandæ, ait: *quæ vero secreta dicenda sunt, ita pronuntiet, ut ipsemet se audiat & a circumstantibus non audiatur*. Videatur Josephi Langleti Archiepiscopi Senonensis Institutio Pastoralis adversus novum Missale Trecense ann. 1737. Parisiis editum, pag. 21. 28. & 29.

Quo sæcula inceperit disciplina recitandi Canonem secreto. Quidam prorsus sectam putant ex miraculo, quod narratur in Prato spirituali.

6. Secundo quæritur, sæculone inceperit VIII. an. X. disciplina recitandi submissa voce Canonem & Consecrationis verba, ita ut superiori tempore alta, & quæ ab omnibus intelligeretur, voce omnia recitarentur. Joannes Moschus, qui ann. 620. vel 630. scripsit Pratum Spirituale, quod opus laudatur in VII. Generali Concilio, narrat cap. 196. pueruli quosdam in secunda Syria pastorum filios Ecclesiæ cæremonias imitari, & Missam celebrare voluisse: eorum autem unum, qui Sacerdotem simulabat, reliquis duobus Ministrorum partes agentibus, memoria comprehensa habuisse sanctæ oblationis verba: pueri enim qui Missæ aderant, justa Ecclesiæ consuetudinem

pro-

prope Altare adstabant. & in quibusdam locis Presbyteri alta voce Sacrificii verba proferebant. Cum igitur puer ille jam in eo esset, ut panem frangeret, seque communicaret, ignem Cœlo delapsum petram, quæ veluti in Altare erat erecta, omniaque quæ super eam locata erant absumsisse; pueros prope exanimatos concidisse; tandem, postquam ad se ex illo deliquio rediissent, rem omnem narrasse: de qua factum certiorem Episcopum ad ipsum locum se contulisse, ibi & viam, qua Cælo ignis delapsus fuerat, observasse, & rem ut gesta erat cognovisse, puerisque in Monasterium collocatis, in eodem loco, ubi ejusmodi miraculum contigit, templum extruxisse. Id se Joannes Moschus testatur accepisse a Gregorio quodam summa sinceritate viro & candore, qui affirmavit se ex illis pueris unum de facie novisse, itemque novisse Monachum ex iis, qui in Monasterio degebant cum æde illa conjuncto, quæ tempore illius miraculi extructa fuit, idest circa VI. sæculum sub Imperatore Justiniano. Moschus enim qui vivebat anno 620. seu 630. rem narrat, non quæ noviſſime contigiſſet, testaturque ſibi traditam, a ſene quodam, qui non amplius vivebat, quique rem hanc, ut modo diximus, a quodam ex illis pueris acceperat, & a Monacho illius loci; ac de Monasterio quidem loquitur quasi jam Monachorum numero floreret.

Erat sententiæ assertores Honorius, Belletus, Innocentius III.

7. Scriptores XII. Sæculi informem quamdam confusamque hujus miraculi notitiam habuere, quin tamen nossent, quis auctor rem narraverit, quibusque id miraculum circumstantiis contigerit. Honorius qui vixit anno 1120. in Gemma animæ lib. 1. cap. 103. de hac re mentionem facit; sed illud addit, statim ac prolata fuerunt consecrationis verba super panem & vinum, apparuisse carnem & sanguinem; & pueros amissa vita concidisse, nec considerat, si omnes igne Cælo delapso essent absumpti; superstitem futurum fuisse neminem, qui rem narraret: inde factum ait, ut Concilii cujusdam decreto Sacerdotes juberentur verba Canonis submissa voce recitare. Rem Honorius narrat, veluti incerto vulgatam auctore, per verbum *fertur*. Verum Belletus Honorio suppar rem hanc veluti fide dignam retulit; e qua putat consuetudinem esse profectam secreto recitandi Canonem. *Ex qua quidem facto* (scribit in expleat. Divinor. Officior. cap. 44.) *statutum fuit ut postbac tacite ac submisse diceretur*. Ad hanc rem Innocentius III. etiam respicit, cum de sacro Altaris ministerio lib. 3. cap. 1. ait: *Decrevit Ecclesia, ut hæc obsecratio, quæ secreta censetur, a Sacerdote secrete dicatur: unde fertur quod cum ante consuetudinem, quæ postmodum inolevit, quidam Pastores ea decantarent in agro divinitus sunt percussi*. Hæc itaque sunt, quibus innititur eorum sententia, qui statuunt hanc disciplinam secretarum orationum sæculo VIII. esse exortam. Cardinalis Bona aliis & omnino diversis permotus rationibus existimat, ante sæculum X. omnes preces a Sacerdotibus elata voce recitari consuevisse, eoque sæculo ineunte ortam consuetudinem recitandi submissa voce Canonem, ut videre est Rerum Liturgicarum lib. 2. cap. 13. num. 1.

Sæculo X. ineunte eam disciplinam introductam esse existimat Card. Bona.

Ea disciplina longe vetustior est Sæculo etiam octavo.

8. Ne quis existimet vel VIII. vel X. Sæculo hanc disciplinam esse introductam, satis profecto erunt ea, quæ ad hujus Ritus vetustatem demonstrandam mox afferemus. Interea dicimus, nobis minime probari principium, unde ortum ajunt Ritum hunc sæculo octavo; non quod dubitatio ulla nobis in mentem veniat de illius miraculi veritate; gravis enim & synchronus auctor rem refert, ut advertit Goar in Notis ad Rituale Græcorum edit. Venetæ an. 1730. pag. 119. *Historiam refert Joannes Moschus Prati Spiritualis cap. 136. cujus auctoritas cum apud plures valeat, non est temere explodenda, vel subsananda*; neque etiam nobis est animus negare, quasdam secretas alta voce recitari consuevisse in Orientali Ecclesia ex Constitutione Justiniani, de qua infra sermo erit; sed id nos minime intelligere fatemur, qui potuerit e re, quæ sexto contigerit sæculo, oriri sæculo octavo consuetudo secretas submissa voce recitandi; cum præsertim neque Honorius, neque Belletus Concilium nominet, quod eam legem condiderit; & apertissime constet, eos nec de Joanne Moscho quidquam compertum habuisse, nec novisse quemadmodum ea res gesta fuisset.

Cardinalis Bonæ auctoritas, quosdam decepit Ratio ipsius Cardinalis affertur.

9. Cardinalis Bonæ nomen & existimatio Vertum commovit, & Tourneux, ut dicendarum submissa voce precum consuetudinem ad sæculum X. referrent. Ejusdem Cardinalis auctoritate & ipsi ad eam amplectendam sententiam adducti fuissemus, nisi infirmam eam esse cum Le Brun deprehendissemus. Ait Bona, certissimum esse Fideles ad verba Consecrationis respondere consuevisse, *Amen*; ex quo infert, ea verba elata voce esse prolata, ut a Populo audirentur; & quia Florus postremus est omnium Scriptorum, qui de hoc *Amen* loquuntur, inde ait Bona consequi, cum Scriptor ille nono vixerit sæculo, paullo post ejus ætatem, X. scilicet sæculo obsolevisse usum respondendi *Amen*, disciplinamque submissa voce Canonem recitandi introductam esse: *Postea statutum est, ut Canon submissa voce recitaretur, & sic desiit ea consuetudo sæculo decimo, ut conjicio: quia post Florum, qui nona labente sæcula vixit, ejus mentionem non reperi apud ævi posterioris scriptores*. De voce *Amen* scripsere Gregorius Cassander in Liturgia cap. 28. & Albaspinæus tractatu de Veteri-Ecclesiæ Politia in administr. Euchar. & circumstantiis Missæ lib. 2. cap. 14.

Antiquitus post verba consecrationis populus respondebat, Amen.

10. Sane inficiari potest nemo Populum post Consecrationem respondere consuevisse *Amen*. Justinus Martyr Apolog. 2. *Terminante*, inquit, *Sacerdote Orationes, & gratiarum actiones, omnis qui adest Populus acclamat dicens Amen, quod Hebraica voce significat, Fiat*. Tertullianus de spectaculis cap. 25. eos increpat, qui postquam in Missa respondissent *Amen*, ad spectacula venirent, & applauderent gladiatoribus: *Ea ore, qua Amen in sanctum protulerant, gladiatori testimonium reddere non verebantur*, ad quem locum observat Goar loc. cit. non dicere Tertullianum *in Sancta*, hoc est in sacrificio, seu in loco sacro, sed *in Sanctum*, idest in testimonium consecrationis Corporis Christi. D. Ambrosius libro de his qui initiantur ita scribit: *Ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur; post consecrationem Corpus significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante Consecrationem aliud dicitur. Post Consecrationem sanguis nuncupatur. Et tu dicis Amen, hoc est, verum est: quod os loquitur, mens interna fateatur; quod sermo sonat, affectus sentiat*. Et S. Leo serm. 6. de Jejunio septimi mensis: *Hoc ore sumitur, quod Fide creditur; & frustra ab illis Amen respondetur, a quibus contra id, quod accipitur, disputatur*. Et Florus, quem ut diximus afferunt, ut demonstrent hanc consuetudinem non ultra decimum sæculum perdurasse, ita scribit in expositione Missæ: *Amen autem, quod ab omni Ecclesia respondetur, interpretatur verum non ubicumque, & quomodocumque, sed mystica religione. Hoc erga ad tanti mysterii Consecrationem, sicut & in*

omni

omni legitima Oratione, respondent Fideles, & respondendo subscribunt.

Sed ex eo quod Populus respondebat Amen, post Consecrationis verba, non conficitur Canonem recitari consuevisse elata voce.

11. Sed ut ad rem propius accedamus, non satis est, *Amen* ad probandum, Secretas & Consecrationis verba alta voce consuevisse recitari; nam etiamnum in Canone pluribus in locis reperitur *Amen*, quæ vox dicitur a Sacerdote, qui Secretas & *Amen* submissa recitat voce. Non satis est dicere, *Amen* dici a Popolo consuevisse; nam nunc quoque in fine Canonis, cum Sacerdos illum submissa voce recitaverit, vocem tollit dicens: *Per omnia sæcula sæculorum:* Et Populus respondet *Amen*. Probandum itaque est Populum dicere consuevisse *Amen* non post Consecrationem, sed statim post prolata verba Consecrationis panis & vini; quod non probant allata Patrum aliorumque Scriptorum loca, quæque amplius afferri possent; quod singulis perpensis ostendit luculentissime Le Brun cit. tom. 4. qui concludit Populum non dixisse *Amen* statim post formam Consecrationis, sed ad finem gratiarum actionis, vel cum adstantium aliquis sanctissimum suscipiebat Sacramentum. In veteri Missali Gallicano, quod typis edidit Cardinalis Thomasius, in Sacramentario pag. 430. non habetur *Amen* post verba Consecrationis. In primo Ordine Romano, quem vulgavit Mabillonius in Museo Italico tom. 2. pag. 12. qui vetustior existimatur Gregorio Magno, *Amen* reperitur in fine Canonis. Testatur Le Brun tom. 2. pag. 257. se accurate vetusta contulisse Missalia usque ad XII. sæculum, nec alibi reperisse *Amen*, quam post verba, *Per omnia sæcula sæculorum*. Micrologus integrum affert Canonem, quem dicit sub silentio recitandum, & ponit *Amen* ad verba, *Per omnia sæcula sæculorum*. Yvo Carnotensis de Convenientia veteris & novi Sacrificii diserte ait, non alibi *Amen* reperiri quam post verba, *Per omnia sæcula sæculorum*. Ejus verba sunt: *Tamquam de interioribus ad exteriora procedens, assensum Ecclesiæ quærit Sacerdos sonora voce, Per omnia sæcula sæculorum: supplet Populus super Oratione ejus locum idiotæ, & respondet Amen, hac una participem voce se faciens omnium Charismatum, quæ Sacerdos multiplici Sacramentorum diversitate studuit impetrare.* In recentioris ævi manuscriptis Missalibus reperitur quidem *Amen* statim positum post Consecrationis verba; sed nec ex additionibus privata auctoritate, & contra disciplinam Romanæ Ecclesiæ injectis firmum erui potest argumentum; nec illud *Amen* dicebat Populus, sed submissa voce Sacerdos. In Ecclesia vero Græca alta pronunciantur voce Consecrationis verba, & Populus respondet, *Amen*; sed id introduxit Justiniani Constitutio, de qua inferius sermonem habebimus, neque id umquam ad Occidentalem Ecclesiam permeavit, & in ipsa Orientali Ecclesia quædam Orationes Canonis etiamnum submissa voce recitantur.

Ex disciplina Arcani, aliisque argumentis ritus recitandi Canonem submissa voce referendus est ad prima Ecclesiæ sæcula.

12. Tertio quæritur, quonam tempore Ritus invaluerit recitandi submissa voce præces de quibus agimus; atque ut ad hoc examinandum paratiores aggrediamur, præmittendum est sæculo IV. dumtaxat mandari cœpisse litteris sacras Liturgias; secretissime enim Sacramentorum formæ occultabantur, præsertim forma Consecrationis panis & vini, quas Episcopi memoria custodiebant, tradebantque iis, quos sacris Ordinibus initiabant, ea lege ut sancta verba profundo arcano recondita servarent. Auctor Ecclesiasticæ Hierarchiæ, qui sub Dionysii Areopagitæ nomine delitescit, fuse de variis Missæ partibus scribit, sed nihil de Consecratione. Innocentius I. a Decentio Eugubino Episcopo interrogatus, quando in Missa danda esset Pax, respondit dandam post expleta Mysteria, quæ se ait nominare non debere: *Cum post omnia, quæ aperire non debeo, Pax sit necessario indicenda*; S. Ambrosius lib. De Cain & Abel lib. 1. cap. 9. num. 35. & de Abraham lib. 1. cap. 5. num. 38. docet, *Mysteriorum esse premendam doctrinam*; & alibi, *& quasi aperire fido silentio*. De sancti Sacrificii precibus loquitur tamquam de rebus occultis, mysteriorum plenis, ab hominum cognitione semotis, quas vulgare periculosum esset: *Non divulgemus Orationem, sed abscondita teneamus mysteria*; cujus arcani rationem affert: *Sunt enim plurima, quæ cruda displicent, cocta delectant. Fove igitur pectore tuo alta mysteria, nec præmaturo sermone, & infidis auribus; aut infirmis quasi incocta committas*. In Constitutionibus Apostolicis, quæ justa communem doctorum virorum sententiam collectæ sunt sæculo IV. lib. 8. cap. 8. proxime post Missæ Præfationem adnotatum est, Pontificem secreto orare, seu, ut habet Græcus textus, in se ipso orare; & in edito a Cardinali Thomasio Sacramentario S. Gelasii, qui creatus fuit Pontifex ann. 492. Oratio, quæ recitatur super Oblata, titulum habet *Secreta*. In vetustissimis formulis Missæ celebrandæ juxta Ritum Gallicanum, antequam a Carolo Magno Romanus ritus in Galliam esset invectus, præscribitur, ut Canon, aliæque Orationes secreto recitentur. Præterea in antiquo Ordine Romano, quem citat Micrologus & Amalarius, qui Ordo ut putat Mabillonius est sexti sæculi, habetur, Pontificem, postquam ceciperit Chorus, *Sanctus & Hosanna*, Canonem submissa voce incipere: *Surgit Pontifex, & tacite intrat in Canonem*. In Ritu Mozarabo plures sunt Orationes silentio recitandæ: *Dicat in silentio super Oblationem*, inter quas est Oratio *Adesto*, qua Consecrationis forma continetur; *Deinde dicat in silentio junctis manibus, inclinando se ante Altare hanc Orationem: Adesto*. Huc accedit, quod in Orientalis Ecclesiæ Liturgiis præsertim Basilii, & Chrysostomi, diserte Orationes illæ discriminantur, quæ alta, ab iis, quæ submissa voce sunt recitandæ; & cum hujusmodi Ritu consentiunt Liturgiæ Cophtorum, Æthiopum, Syrorum Armenorum, Nestorianorum, & Malabarorum. Ex quibus omnibus quis ejusmodi Ritum vetustissimum esse non intelligat? Et sane si Sacramentorum & Consecrationis forma alta voce pronunciata fuisset, quorsum illud arcanum, quod primis Ecclesiæ sæculis tam fideliter servabatur? Vel ipsa vox *Secretæ*, aliæque voces, quæ idem valent, satis superque id evincunt. Itaque quis hujusmodi Ritum ad prima Ecclesiæ sæcula non referat, & veneretur non solum tamquam ab omnibus receptum Liturgiis, sed a primis usque temporibus ab Ecclesia Romana observatum, quæ illum Apostolica traditione accepit? Liturgiam, qua tunc Romana utebatur Ecclesia, Innocentius I. Beato Petro Apostolo tribuit, eamque servandam ait ab omnibus: *Quis nesciat, aut non advertat id, quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari?* Et Vigilius Papa ad Profuturum Hispaniarum Episcopum precationes mittens, quæ Romæ recitabantur in Missis, ait se ita eas mittere ut ab Apostolica acceperit Traditione: *Quem ex Apostolica Traditione suscepimus*. Legendus tom. 4. P. Le Brun, in quo monumenta omnia afferuntur, quibus ea quæ hactenus diximus, abunde probantur. Et sane haud facile quemquam reperias, qui totam hanc rem aut accuratius aut uberius pertractaverit. Legi etiam potest paulo ante memorata Josephi Languet Archiepiscopi Senonensis Pasto-

stotalis Instructio, in qua quartus tomus Patris Le Brun brevi compendio coercetur.

Justiniani Novella factum est, ut in aliquibus Ecclesiis orientis secreto dicerentur elata voce.

13. Quarto quæritur, an ejusmodi quarumdam submissa voce recitandarum precum disciplina mutationem aliquam passa sit. Sexto sæculo mutavit paullulum hæc disciplina propter Justiniani Novellam CXXXII. in cujus cap. 6. hæc habentur: *Ad hæc jubemus, omnes Episcopos & Presbyteros non in secreto, sed cum ea voce, quæ a fidelissimo Populo exaudiatur, divinam oblationem & precationem, quæ fit in sancto Baptismate, facere, ut inde audientium animi in majorem devotionem, & Dei laudationem & benedictionem efferantur: sic enim & divinus Apostolus docet dicens in priore ad Corinthios Epistola: Ceterum, inquit, si solum benedicis spiritu, is, qui idiotæ locum implet, quomodo tuæ gratiarum actioni subjicet Deo sanctum illud Amen? Siquidem, quid dicas, non novit. Tu autem pulcre gratias agis, sed alias non ædificatur. Et rursus in ea, quæ est ad Romanos, sic dicit: Corde quidem creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem. Idcirco igitur convenit, ut ea precatio, quæ in sancta oblatione dicitur, & aliæ Orationes cum voce a sanctissimis Episcopis & Presbyteris proferantur Domino nostro Jesu Christo Deo nostro cum Patre & Spiritu Sancto: scituris religiosissimis Sacerdotibus, quod si quid horum contempserint, & horrendo Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi judicio rationem reddituri sunt, & nos ista cognoscentes, non relinquemus quieta & inulta.* Profecto Justinianus ad Sacrarium admovit manum; nec sane ejusmodi probari potest Constitutio; quod etiam observat De Marca in Concordia Sacerdotii & Imperii lib. 2. cap. 6. *Quare vereor, ne Justinianum damnare cogamur, quod de sacra Liturgiæ Ritibus Constitutionem ediderit, qua mystica verba consecrationis Eucharistiæ elata voce, non autem demissa, ut solemne erat, proferri jubet, ut qui locum tenet idiotæ, Amen succinere possit. Præterquam quod enim de Ritu sacrificiorum decernere tentat, quæ pars disciplinæ solis Sacerdotibus competit, antiquos Ecclesiæ mores sollicitat, qui, ut reverentia Mysteriis conciliaretur, preces mysticas demissa voce proferri induxerant, ut testatur Basilius.* Sed ab hoc Justiniani ausu quædam eliciuntur, quæ nostræ causæ mirifice favent.

Ex Novella colligitur antiquitus usitatam disciplinam recitandi secreto Canonem.

14. Ad Constitutionem suam constabiliendam non affert veterem Justinianus consuetudinem, qua (si qua fuisset) profecto usus esset. Quod indicium facit, Canonis preces ante Justinianum demissa voce recitari consuevisse. Neque etiam dicit, quamdam Missæ partem tono recitari solitam cantui opposito, sed secreto, eaque voce, quæ non audiretur; ideoque jubet, deinceps recitari *non in secreto sed cum ea voce, quæ exaudiatur*. Igitur *submissa voce* non significat, quod contendunt Novatores, vocem cantui oppositam, sed quæ ab aliis, ut supra monuimus, non audiatur. Affert Justinianus D. Pauli verba, quæ sane ad hanc rem nihil pertinent: de iis enim Apostolus loquitur, qui non solum verba non intelligebant, sed ne illud quidem noverant, de quo sermo esset: ille igitur locus non congruit rei, de qua agimus; Populus enim, si Consecrationis verba non audit, tamen probe novit, Presbyterum consecrare panem, & vinum, ideoque ad precationum finem bene potest respondere *Amen*. Locus alter Apostoli: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, nihil itidem probat; referendus enim est potius ad Fidei Symbolum, quam Fidelium conventus corde credit, & ore confitetur. Quod attinet ad novitatem a Justiniano invectam, sane negari non potest, quin suum in aliquibus Orientis regionibus ea Constitutio obtinuerit effectum; quod satis ostenditur ex eo, quod de tribus pueris narravimus, ut etiam animadvertit Menardus in notis ad librum Sacramentorum S. Gregor. pag. 389. *Oratio cum verbis consecratoriis olim in quibusdam locis alta & clara voce proferebatur, ut testatur Joannes Moschus: Quoniam in quibusdam locis clara voce pronuntiare solent Orationem Oblationis Presbyteri, factum est, ut eam pueri didicerint*; idque ingenue fatetur Le Brun; quamquam ostendit Orientales aliquot Ecclesias arcanum & silentium, frustra ea Justiniani refragante Constitutione, retinuisse, ut videre est tom. 4. pag. 254. & seq. idque ex Ritu etiam, quem supra memoravimus, recentiorum Græcorum apparet, qui voce quidem elata verba Consecrationis, demissa vero alias Orationes Canonis proferunt.

15. Quinto quæritur, an ullam in Occidentalem Ecclesiam Justiniani Constitutio variationem invexerit. Et fidenter plane nullam respondemus. Vetustissimum enim Ritum secreto recitandi Canonem & Consecrationis verba Occidentalis Ecclesia semper retinuit. Abunde id probat Le Brun tom. 4. pag. 133. prolatis Sacramentariis, Missalibus, & Ordinibus Romanis, quibus ostenditur usus secretarum precum in Missa per ea tempora, quæ Justiniani Constitutionem proxime sunt consequuta. Quod si graves fideque dignos post X. sæculum Auctores adire libeat, qui scripserunt de Missæ Sacrificio, sane non desunt auctoritates, quibus ostenditur, in Occidentali Ecclesia numquam ejusmodi Ritum esse intermissum. Testatur id Innocentius Tertius, Belletus, Hugo de S. Victore, Albertus Magnus tom. 21. de Sacrificio Missæ disputatione 10. D. Thomas 3. p. q. 83. art. 4. ubi ait, Sacerdotem ea clara voce dicere, quæ ad se & ad Populum, demissa vero quæ ad se solum pertinent, ejusmodi est Oblatio & Consecratio; & in responsione ad sextum; *Quædam vero*; inquit, *pertinent ad solum Sacerdotem, sicut Oblatio, & Consecratio, & ideo quæ circa hæc sunt dicenda, occulte a Sacerdote dicuntur*. Et D. Bonaventura in Exposit. Missæ, ubi agit de modo, quo Canon recitandus sit, *Canon*, inquit, *discrete, & sub silentio legendus est: discrete, at verba Canonis nec nimis velociter syncopando, vel nimis potrahendo circumstantibus generent tædium. Unde Ecclesia, statuit, ut Canon devote, & sub silentio legatur.*

Justiniani Novella nihil mutatum in Occidente, nec umquam intermissus ritus recitandi Canonem secreto.

Lex est positiva recitandi secreto Canonem in Tridentina Synodo.

16. Sexto quæritur, an ratio & positiva sit quædam lex, qua Canonem aliasque preces demissa voce recitare jubeamur; & an aliquando tota dicatur Missa alta voce quæ audiatur ab omnibus. Lex ea de re posita est in Synodo Tridentina, quæ ejusdem legis affert rationem sess. 22. cap. 5. *Cum natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia mater Ecclesia Ritus quosdam, ut scilicet quædam submissa voce, alia vero clariore in Missa pronuntiarentur, instituit*. Et canone 9. ejusd. sess. *Si quis dixerit Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa voce pars Canonis, & verba Consecrationis proferuntur, damnandum esse, anathema sit*. S. Synodus respicit ad Eucharistici sublimitatem Mysterii, quæ postulat, ut nihil nesciat Sacerdos, quædam vero sint Populo arcana; tum & ad Spiritus Sancti operationem, quæ panem & vinum convertens in Corpus, & Sanguinem Jesu Christi non cadit sensus: *Quam consecrationem Corporis, & Sanguinis Dominici ideo semper in silentio arbitror celebrari, quia Sanctus in eis manens Spiritus eumdem Sacramentorum latenter operatur effectum. Unde Græce mysterium dicitur, quod secretam & recon-*

Rationes hujus Ritus.

conditam habeat dispositionem: verba sunt veteris Expositoris Missæ apud Martene tom. 1. de antiquis Ecclesiæ Ritibus primæ edit. pag. 148. Respicit itidem S. Synodus ad majorem venerationem, quæ ex secreto pariter erga res divinas, quæque silentio excitatur & alitur, quo fit ut celebrans Sacerdos, & qui adstant, quæ repræsentantur Mysteria, meditari possint attentius. Innocentius III. lib. 2. Myster. Missæ cap. 54. mysticam affert hujus silentii rationem, Jesum scilicet videndum sese Judæis non præbuisse, cum agitarent animo eum interficere, ut tradit Joan. cap. 11. & idcirco *silentium Sacerdotis latibulum Christi significare*; & lib. 3. cap. 1. considerat, Christum eum palmis & acclamationibus exceptum a turbis, qui *abiit, & se abscondit ab eis*, non quidem ob metum, sed *quia nondum venerat ora ejus*. Scribit igitur Pontifex: *Illud latibulum Christi hoc silentium repræsentat, in quo cessante verborum tumultu, sola dirigitur ad Deum intenta devotio*.

In Ordinatione Sacerdotum Episcopus paullulum elata voce totam Missam recitat.

17. Quod vero ad illud attinet, num aliquando tota Missa elata voce recitetur, id in sola Sacerdotum ordinatione nunc usurpatur. Non enim Ordinandi tam prope altare sunt, ut olim, cum tam Episcopus Ordinans, quam Ordinandi manibus Missale tenentes submissa voce Secretas pronunciabant. Nunc Ordinandi circa Altare in genua provoluti disponuntur, & Episcopus, quasi eos doceat Missam celebrare, lente ac paullulum elata voce Secretas profert, non eas ut Populus audiat, sed ut Sacerdotes novissime initiati cum eo possint eas recitare, & verba Consecrationis uno eodemque tempore cum Episcopo pronunciare; ad exemplum Christi, qui voce, quæ ab Apostolis audiri potuit, in ultima cœna panem & vinum consecravit, ut eos, quos tunc Sacerdotio initiabat, doceret consecrandi modum, legitimumque ritum ad consummationem usque sæculi duraturum.

Plures Novatorum conatus ad tollendum eum Ritum.

18. Postremo loco quæritur, num post Synodum Tridentinam extiterit aliquis, qui usum studuerit introducere alta voce, quæ ab omnibus audiatur, recitandi Secretas, Canonem, & Consecrationis verba, & quis huic temerario auso restiterit. Primus, qui Protestantium nomine Catholicam ea in re obtrectarit Ecclesiam, est Petrus Suavis. Contendit, secum ipsam pugnare S. Synodum. Ea enim docet, in Missa multa contineri, quæ ad erudiendos Fideles pertinent, proindeque jubet, Parochos in Missa Parochiali eorum aliqua Populo explicare, quæ leguntur in Missa, præsertim vero aliquod sanctissimi hujus Sacrificii mysterium: hæc vero omnia non bene consentire ait cum latina lingua, cujus Populus est imperitus & cum secretis Orationibus, quas ne aure quidem percipit.

Petri Suavis & Courayeri venenata censura.

19. Hanc porro Suavis venenatam censuram, quasi non satis dilucide ab eo sit exposita, rursus inculcat Courayer tom. 2. Hist. Conc. Trident. pag. 328. Verum Cardinalis Pallavicinus, & Natalis Alexander dissert. 12. Hist. Eccl. sæculi 15. & 16. art. 12. satis ostenderunt, quam bene secum conveniant Trident. Concil. Decreta. Nam & Latine Missa celebranda est, & Secretæ ob rationes adductas submissa voce recitandæ, & Parochus ex Altari Populo debet explanare, quæ Fideles scire oportet ex multis, quæ Sacrificio Missæ continentur, eaque minime explicare, quæ non oportet Populum scire. Savary Episcopus Sesuviorum anno 1698. quosdam Ecclesiasticos vehementer increpuit, qui eo devenerat audaciæ, ut alta voce Canonem recitarent, iis objiciens Ecclesiæ universalis disciplinam, eosque suspensionis pœna ipso facto incurrenda punivit, qui in eo quod ad vocem pertinet, qua Secretæ sunt proferendæ, cum Missali Romano non consentiant. Cardinalis de Bissy anno 1710. novum pro Meldensi Diœcesi edidit Missale, ubi qui eam curavit editionem, illa Rubricæ verba *submissa voce* explicavit *sine cantu*; atque ut callide insinuaret, Canonem alta esse voce recitandum, singulis quibusque Orationibus addit *Amen*. Verum fateri non veritus est Cardinalis, se esse deceptum; & suum ipsius Missale, se inscio corruptum, censura notare laudi sibi duxit & gloriæ. Denique notissimum est nuperrimum Missale Trecense; in quo inter ceteras novitates illa non deest, Secretas voce, quæ audiri possit a Populo, recitandas; nec fere quisquam est, qui nesciat quæ adversus illud Missale scripserit Langletus Archiepiscopus Senonensis, qui veterem disciplinam strenue tuetur in Instruct. Pastorali Parisiis edita anno 1737. Egregius idem Antistes olim Suessionensis Episcopus libellum scripsit *De vera mente Ecclesiæ in sacris Cæremoniis*, quo Verii fregit audaciam, qui plurimarum studiosus novitatum & illud volebat, ut alta voce Secretæ recitarentur. Ejusmodi novam disciplinam, quæ Novatorum opera sensim irrepsisset, nemo est qui nesciat, quantopere Theologi Galli oppugnaverint. Thiers tractatu de Superstitionibus tom. 1. cap. 1. Scriptorum, Provincialiumque Conciliorum auctoritates congerit, quibus ostendit, Secretas submissa voce recitandas.

Omnes Liturgiæ habent preces quasdam elata, quasdam submissa voce recitandas.

20. Quærit Juveninus tractatu de Sacramentis, an Sacerdos quasdam quidem preces submissa, quasdam vero elata voce debeat recitare; & respondet affirmando; præscriptum id esse in Liturgiis Latinis & Græcis, jussum a sacris Canonibus; eosque Sacerdotes increpat, qui zelum prætexentes alta voce Canonem recitabant. Renaudotius, qui summa diligentia & cura Liturgias fere omnes Orientales edidit, accurate observat, quæ alta, quæ demissa voce dicenda sunt. Nec iis contentus, quæ in notis scripserat, Dissertationem præviam composuit, ut lucem afferat veteri Disciplinæ, qua Ecclesia vel ipsis Fidelibus mysteria tegebat, ea breviter & subobscure exponendo: *Suadet id etiam Ecclesiastica disciplinæ ratio, quæ mysteria tanta silentio tegi jubeat, ut non nisi initiatis, & breviter quidem, immo subobscuriuscule explicarentur*: verba illius sunt tom. 1. Denique supra Mabillonii, Martene, & Le Brun sententias attulimus, quos Scriptores nemo ignorat totum hoc argumentum exhausisse, nihilque harum rerum studiosis reliqui fecisse, quod addere possint.

Galli quidam Arcani disciplinam in Missa probarunt, sed rationem commenti sunt minime verum.

21. De Canone, seu de Missæ Secretis ita scribit Bellotte in Observat. ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 529. *Secretum olim dicebatur potissimum ratione prolationis, quia submissa voce, atque secreto proferri debet, ne tam sancti Mysterii verba manifeste prolata & publice, per quotidianum usum vilescerent, & ne a Laicis etiam in locis profanis indebite atque irreverenter pronuntiarentur*. De veteri Arcani disciplina mentionem facit Gilbertus Grimaud in Liturgia sacra par. 3. cap. 7. cui disciplinæ locum ait fuisse præcipuum in verbis Consecrationis, quæ per traditionem ad Sacerdotum traducebantur notitiam, ne ea Infideles resciscerent. Uterque Auctor exemplum a nobis supra allatum profert, e Moscho in *Prato Spirituali* depromtum. Quod modo diximus, uberrima eruditionis copia confirmat Albaspinæus Aurelianensis Episcopus tom. 1. tract. de Veteri Ecclesiæ Politia in administrat. Sacramentor. cap. 1. & 2. In tractatu quodam de Missa & Divino Officio iterum Parisiis edito anno 1714. pag. 111.

propo-

proponitur quæstio, unde consuetudo orta sit recitandi Canonem submissa voce; atque eum morem contendit Auctor inde profectum esse, quod in solemni, quæ cantatur Missa, cum Chorus caneret *Sanctus*, & cantus longiore tractu propter Notarum multitudinem portraheretur, Sacerdos Missam celebrans, qui cum choro non caneret, cœpit recitare Canonem submissa voce; qui mos a solemni Missa, quæ canitur, ad privatam, quæ legitur, traductus est. Eandem antea ingressus fuerat viam Auctor tractatus de optimo Missam audiendi modo secundæ edit. Parisien. anni 1681. cap. 6. pag. 257. & seq. Hanc autem originem, quam duo illi Auctores excogitarunt, minime agnoscimus, quippe commentitiam. Eos tamen idcirco adduximus, ut appareat, quantum sit hominum etiam nunc in Galliis, qui Rubricæ de Secretis observantiam tueantur. Perpulcrum de Secreto Mysteriorum tractatum Parisiis ann. 1710. edidit Vallemontius, seu potius Apologiam pro Rubrica Missalis omnigena eruditione refertam, in qua confutat Vertum, qui cum aliis quibusdam earundem partium, ut jam vidimus, contendere ausus est, Secretas alta recitari voce oportere. De Vallemontio idem censemus, quod de duobus aliis Galliæ Auctoribus, quos supra memoravimus. Gaudemus enim, quod videamus Rubricæ observantiam de Secretis strenue ab eo quoque propugnatam. Verum ejus rationibus subscribere omnino non possumus. Existimat enim, idque verissimum est, Catechumenos, Energumenos, Infideles, & publicos Pœnitentes dimitti consuevisse, cum recitari cœperat Canon Missæ: putat præterea, iis dimissis, cum soli Fideles, neque Energumeni, nec Pœnitentes, nec Catechumeni remanerent in templo, reliquum Missæ elata voce dici consuevisse, quod tamen est falsum. Arcani enim disciplina vetabat, ne sacrosancta Mysteria vel Fidelibus ipsis enunciarentur. Tandem censet, octavo sæculo, cum ad Missam unicuique pateret aditus, opportunum visum esse, ut quemadmodum olim neque Catechumeni, neque Energumeni, neque Pœnitentes Canonem, ideoque nec Consecrationis verba audiebant, ita deinde unumquemque hominum, qui Missæ adesset, totum id celaretur; quod a veritate quantum absit, satis apparet ex iis, quæ superius diximus.

CAPUT XXIV.

De Missa a Communione usque ad finem.

Actiones quæ fiunt a Sacerdote post Communionem usque ad finem Missæ.

1. Missæ cursum non inopportunis quibusdam crebro interjiciendis abrupimus; nunc vero illum tandem repetamus. Postquam Sacerdos Sacramentum ipse sumsit, & adstantibus distribuit, si qui sunt communicandi, & sumpsit ablutionem, e medio Altari se confert ad cornu Epistolæ, quo Minister Missale transtulit; legit Antiphonam, quæ *Communio* dicitur, redit ad medium Altare, illudque osculatur; conversus ad Populum dicit *Dominus vobiscum*; ac rediens ad librum legit Orationem, quæ dicitur *Postcommunio*: postremo librum claudit: tum redit rursus ad medium Altare, quod osculatur; ad Populum autem conversus dicit, *Dominus vobiscum*, atque *Ite Missa est*, vel volvens se ad altare, *Benedicamus Domino*, si ita præscribat Rubrica; cui Minister respondet, *Deo gratias*: in Missis vero Defunctorum dicit, *Requiescant in pace*; cui Minister respondet, *Amen*. Denique inclinatus in medio Altari dicit Orationem, *Placeat*; & conversus ad Populum ei benedicit, quod prætermittit in Missis Defunctorum: inde se conferens ad cornu Evangelii recitat Evangelium S. Joannis, vel aliud Evangelium; quod Rubrica præscripserit.

Antiphona, quæ dicitur Communio, canebatur interea dum dispertiebatur Eucharistia.

2. Porro Antiphona idcirco *Communio* dicitur, quia ut observat Gavantus, canebatur interea dum Populo Eucharistia distribuebatur. Ejus mentionem faciunt Ordines Romani. Canebatur alternis quisque versus Psalmi, ex quo erat composita. Cardinalis Thomasius exemplum edidit Psalmi Communionis, qui cantabatur in modum Antiphonæ. Producebatur cantus, donec Pontifex, qui Missam celebrabat, nutu monebat, ut a canto desisteretur, & caneretur *Gloria Patri*, ut apparet in primo Ordine Romano num. 20. *Mox ut Pontifex cœperit in Senatorio communicare, statim schola incipit Antiphonam ad Communionem per vices cum Subdiaconibus; & psallunt usque dum communicato omni Populo, annuat Pontifex ut dicat Gloriam: & tunc repetito versu quiescunt*. Hæc Missæ pars, in qua *Communio* & *Postcommunio* recitantur, olim vocabatur *gratiarum actio*, ut ait Rupertus de Divinis Offic. lib. 2. cap. 18. *Cantus, quem Communionem dicimus, quem post cibum salutarem canimus, Gratiarum actio est*; quod multo ante dixerat Augustin. Epist. 149. alias 59. *Participato tanto Sacramento, Gratiarum actio cuncta concludit*. Antiphonam, quæ *Communio* dicitur, aliæ consequuntur Orationes, quæ vocantur *Postcommunio*, quæ proxime post Communionem recitantur, ad Deo gratias agendas, quod tantorum Mysteriorum nos voluerit esse participes, & ad gratiam ab eo postulandam, ut ejus fructum, & quidquid operari sanctificationem potest, conservemus. In quibusdam locis hæc Oratio vocatur *Complenda*, seu *Oratio ad Complendum*, hoc est Oratio qua res tota finitur. Rubrica Missalis præscribit, ut tot dicantur in hac parte Missæ Orationes, quot dictæ fuerunt in principio: *Multiplicatis secundum numerum Collectarum in principio Missæ & Secretarum ante Canonis Præfationem præmissarum*, ait Biel Lect. 39. super Canone Missæ pag. 918. Per Quadragesimam in Missa Feriali post Orationes, quæ vocantur *Postcommunio*, Sacerdos præfatus formulam, *Humiliate capita vestra Deo*, dicit Orationem *super Populum*. Oratio hæc *super Populum* vetustissima est, ut colligitur e Sacramentario Gelasiano a Cardinali Thomasio edito: olim quidem non per Quadragesimam tantum, sed per totum annum, nunc vero per Quadragesimam solum recitatur, ut divino Populus muniatur præsidio adversus Diaboli insidias, quæ metuendæ magis sunt diebus Pœnitentiæ, ut explicant Amalarius lib. 3. de Divinis Offic. cap. 37. & Micrologus cap. 51. *de Ecclesiasticis Observationibus*.

Post communio tot Orationes habet, quot fuerunt Collectæ.

Vetustissima Oratio quæ dicitur per Quadragesimam super populum.

3. De illa formula dimittendi Populum, *Ite Missa est*, alibi sermonem habuimus, ubi docuimus post expletam Catechumenorum Missam eos dimitti a Diacono; absoluta autem Missa, cui reliqui Fideles aderant, ipsos a Diacono pariter dimitti illis verbis consuevisse, *Ite Missa est*. Juxta eam, quæ nunc invaluit, disciplinam, quoties in Missa dicitur *Gloria in excelsis*, dicitur *Ite Missa est*; si vero hymnus ille omittatur, dicitur, *Benedicamus Domino*, ut invitetur Populus ad gratias de expleto Missæ sacrificio Deo agendas. *Semper cum Gloria in Excelsis etiam Te Deum, & Ite Missa est recitamus*, ait Micrologus cap. 46. Sensus illorum verborum *Ite Missa est*, hujusmodi est: *Vobis abire licet, nam fit Missa, idest dimissio*. Græci alium loquendi modum adhibent. Dicunt enim, *In pace Christi eamus*, ut videre est in Liturgiis Sanctorum Jacobi, Basilii, & Chrysostomi; respondet autem Populus, *In nomine Domini*. Bellarminus

Cur & quando antiquitus dimitteretur formula Ite Missa est.

tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 27. post Micrologum observat dici coosuevisse *Ite Missa est* in Missis dierum Festorum. Illis enim plerumque Populus intererat, non vero in Missis Ferialibus, in quibus plerumqne Clerici & Monachi aderant, qui non dimittebantur, quod remanerent ad Officium continuandum; & quamquam ob eam rationem dicendum fuisset *Ite Missa est*, non *Benedicamus Domino*, io Dominicis Adventus, & Quadragesimæ; addit in his Dominicis dici, *Benedicamus Domino*, & non *Ite Missa est* ad ejus temporis mœstitiam significandam: *Videtur enim nescia quid lugubre præseferre, quod non publica denunciatur dimissio, sed unusquisque per se discedit.* Loquitur de formula *Ite Missa est* etiam Cardinalis Bona Rer. Liturg. lib. 2. cap. 20. n. 3. ubi refutans Micrologum ait, illum probasse oportere, non consuevisse Populum Missis quotidianis adesse; & concludit omissam fuisse formulam *Ite Missa est*, quando Populus absoluta Missa non illieo Ecclesia abibat, sed expectabat dum Horæ recitarentur Canonicæ, eamque coosuetudinem etiam in Missis minus solemnibus & quotidianis invaluisse. De formula *Requiescant in pace* loquitur Belletus cap. 49. *Dicitur*, inquit, *in Missa pro Defunctis Requiescant in pace, quod ex sola consuetudine generali natum est*, vel quia tota Missa pro Defunctis in eo est, ut ipsis a Deo quietem impetret, vel quia post Missam non erat dimittendus Populus, qui remanebat ad Cadaveris sepulturam aliasqoe preces pro animabus Defunctorum. Vertus tom. 1. pag. 141. & tom. 3. pag. 416. ait verba illa *Deo gratias*, quæ dicuntur post *Ite Missa est*, vel *Benedicamus Domino*, esse additionem; quam quia omittunt Clerici Ecclesiæ Parisiensis, & postquam Diaconus dixit, *Ite Missa est*, confestim abeunt, eos propterea laudat. Verum Le Brun tom. 1. pag. 668. ostendit vetustatem ejus Ritus; verba autem illa habentur in Amalario, & in Ordinibus Romanis; & Clericorum Parisiensium abusui præferendam esse monet Carthusianorum consuetudinem. Etsi enim ii Monachi neque populo in Missa benedicant, nec recitent S. Joannis Evangelium, non tamen ab Altari abeunt, quin dicto *Ite Missa est*, respoodeatur a Ministro *Deo gratias*.

Quando dicatur Benedicamus Domino.

Sententia Micrologi a Cardinali Bona reprobata.

4. Io hac Missæ parte duæ salutationes fiunt populo illis verbis, *Dominus vobiscum*. Prima salutatio benedictionem illam significat, quam Christus ascendens io Cælum dedit Apostolis; secunda vero significat vitam æternam, in quam ingressus est Christus ascendens in Cælum, eum reliqnit Apostolos: *Prima salutatio ante Postcommunionem significat illam benedictionem, quam Christus ascensurus in cælum legitur dedisse Discipulis suis. Nam ut Lucas ultimo commemorat, eduxit eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus benedixit eis. Ultima salutatio vitam æternam significat, quam Christus ascendens ingressus est; quia cum ab eis recessit, ut consequenter scribit Lucas, ferebatur in Cælum.* Ita scribit Biel cit. Lect. pag. 91 b. pagina autem 92 1. ait Sacerdotem, cum dicit *Dominus vobiscum*, se ideo ad Populum convertere, quia cum eo loquitur; eum autem dicit *Benedicamus Domino*, vel *Requiescant in pace*, ad Altare reverti, & ipsa reversione ea verba proferre, quia Populum cohortatur, ut una cum eo benedicat Domino, & oret pro Animabus Defunctorum.

De duabus salutationibus Dominus vobiscum ad finem Missæ.

5. Oratio *Placeat* in pluribus reperitur Sacramentariis post sæculum IX. scriptis. Eam Sacerdos secreto recitat: est enim pro ipso peculiaria Oratio; eamque dicit inclinatus, ut æquum est, ad Altare; siquidem ad sanctissimam Trinitatem dirigit. Hæc Oratio habetur etiam in Missa Illyrici, & in aliis apud Menardum; ejusque explicationem vide apud Biel cit. Lect. super Canone.

De Oratione secreta, Placeat.

6. Terna olim Crucis signis Sacerdotes Populo benedicebant, ut nunc Episcopi. Sublatus est ejusmodi Ritus a S. Pio V. qui in solemnibus Missis duntaxat adhiberi eum voluit. Clemens vero Octavus statuit, ut Presbyteri etiam in Missis solemnibus, uno tantum Crucis signo Populo benedicant, ut videre est apud Meratum tom. 1. pag. 243. Abbatibus Regularibus ex Alexandri Septimi Decreta potestas fit ternas dandi benedictiones in Missis tantum Pontificalibus, unam vero duntaxat in aliis Missis, ut videre est in Edicto nostro 34. §. 4. in fine. Haud ita vetus est consuetudo benedicendi Populo io fine Missæ: de ea enim silent Amalarius, Florus, Rabanus Maurus, Walfridus, & Remigius IX. sæculi Scriptores. Ejus tamen mentionem facit Micrologus cap. 21. ubi loquens de Populo, qui adest Missæ, ait: *Prius tamen benedicitur ab Episcopo, si adest; sin autem, a Presbytero qui Missas celebravit.* Sed hoc non ubique usurpatum esse oportet. Nam de hoc ritu nulla mentio fit in Ritualibus Cisterciensium, & Præmonstratensium, qui religiosi Ordines triginta post Micrologum annis sunt instituti. Carthusiani neque in solemni, neque in privata Missa juxta aotiquum suum Ritum Populo benedicunt, ut notat Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 890. & cum eo concordat Ritus Cisterciensium. Rationem ejus Ritus affert Joannes Becoffen in Missæ expositione Basileæ edita anno 1519. a Joanne de Indagine desumta, eum scilicet, qui Populum non habet, non benedicere. Hodie tamen Carthusiani, si celebrent in templis, quæ non sunt sui Ordinis, Populo benedicunt, ut colligitur ex eorum recentibus Constitutionibus Statut. 3. Compil. cap. 1. n. 58. In veteri Dominicanorum Ordinario lib. 2. ut refert Marcellus de Cavaleris io Statera sacra tit. 29. num. 50. ita legitur: *Et si consuetudo patriæ fuerit, & extranei fuerint hoc expectantes, dent benedictionem juxta morem patriæ.*

Olim semper Sacerdotes, postea in Missis tantum solemnibus, nunc vero Episcopi solis ternis Crucis signis Populo benedicunt.

Haud ita vetus Ritus benedicendi Populo in fine Missæ.

7. Quæ hactenus diximus, de benedictione sunt intelligenda, quæ datur sub finem Missæ a Presbyteris. Nam Episcoporum benedictio vetustissima est: *Benedictionem Episcopalem Martialis Episcopus Apostolorum Discipulus ex magisterio Apostolorum tradidit*; verba sunt Honorii in Gemma Animæ lib. 1. cap. 90. Qui vero copiat ejus vetustatis argumenta, adeat Christianum Lupum tom. 5. ad generalia Concilia & provincialia pag. 526. Guido Abbas, qui XI. vixit sæculo, & in Italia floruit, loquitur de consuetudine, quæ ætate sua invaluit, ut Presbyteri sub finem Missæ benedicerent Populo: *Hinc & illa consuetudo apud modernos, quæ non fuit apud antiquos, inolevisse videtur, ut aliis temporibus etiam Presbyteri post finem Missæ benedicant, ne Populum ita benedictione, ut communione privatum discedere permittant.* Et alibi: *Adeo in usum jam usquequaque venit Benedictio, ut nequaquam absque gravi scandalo a Presbyteris in Populo prætermitti possit, nisi forte Apostolica Sedes generaliter & Synodaliter prohibere voluerit.* Illud tamen est adhuc dubium, num ea consuetudo ab omnibus recepta, aut ab Apostolica Sede approbata fuerit. De ea enim nulla mentio est apud Rupertum Abbatem, qui vixit ineunte Sæculo XII. Sanctus vero Bernardus, qui circa ejusdem sæculi dimidium vixit, constanter affirmat, non esse facultatem dandi benedictionem Abbatibus, licet ex privilegio Pontificalibus insigniti sint ornamentis. Et Innocentius Tertius loquens de hac benedictione io fine Missæ semper dicit

Vetustissima est Benedictio Episcoporum.

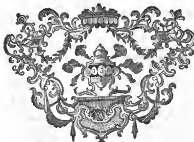
dan-

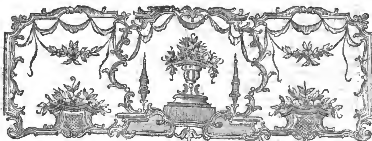
dandam esse ab Episcopo, nec usquam de Presbyteris loquitur. Nunc vero datur etiam a Presbyteris, Sede Apostolica approbante. *Ipsam* (ait Lupus loc. cit. pag. 526. loquens de hac benedictione) *jampridem* (Romana Ecclesia) *indidit suo Missali. Adeo potens est consuetudo.* Olim hæc benedictio dabatur etiam in Missa pro Defunctis; nunc vero non item. Nam in Missis pro Defunctis, juxta eam quæ nunc viget disciplinam, omittenda sunt quæcumque sunt alicujus solemnitatis, ut advertit Le Brun tom. 1. pag. 685. In Cathedrali Segorbiensi, quæ Regni Valentiæ Civitas, vetus consuetudo est, ut Canonicus qui Missam Conventualem cantaverit, Populo sub finem Missæ non det benedictionem. Postulabat Episcopus eam mutari consuetudinem, eique Canonici aliquot suffragabantur. Contra restitere duo & quadraginta. Tractat hanc Controversiam Pontas in Dictionar. cas. 28. verbo *Missa*, ubi ait a Doctoribus quibusdam Sorbonicis ann. 1670. esse discussam, qui censuere, cum in ea Ecclesia nunquam ritus esset usurpatus benedicendi populo sub finem Missæ, nihil innovandum. Accurate vero ibi explicantur auctoritates contra adductæ ad probandum vetustatem hujusmodi ritus benedicendi populo sub finem Missæ, quod scilicet non ad benedictionem pertineant, de qua nunc agimus, sed ad Orationem, quæ dicitur *Postcommunio*.

Evangelium S. Joannis in fine Missæ legitur ex præscripto S. Pii V.

8. Post benedictionem, & in Missis pro Defunctis post Orationem *Placeat*, Sacerdos se confert ad cornu Evangelii, dicit *Dominus vobiscum*, signum Crucis ducit super initium Evangelii, signatque sibi frontem, os, & pectus; legit Evangelium Sancti Joannis, vel si Festum, de quo fit Officium, cadat in Dominicam, legit Evangelium Dominicæ illius. Si vero legat Evangelium Sancti Joannis, ad illa verba, *Et verbum caro factum est*, genuflectit, Divinumque Verbum adorat, quod eo se demisit, ut humanam carnem assumeret. Minister dicit *Deo gratias*, ut Missa desinat in gratiarum actionem. Gilbertus Grimaud in Liturgia Sac. par. 3. cap. 17. multa congerit monumenta, quibus ostendit, quanta olim esset Fidelium devotio erga S. Evangelium *In Principio*. In aliquibus enim Ecclesiis olim legebatur post Baptismum parvulorum, post Viaticum, & post extremam Unctionem; fatetur tamen se cujus jussu in fine Missæ recitetur, reperire non potuisse. Difficultas hujusmodi hoc tempore nulla est. Nam viri docti in eo consentiunt, quod S. Pius V. statuerit, ut in fine Missæ Evangelium S. Joannis legatur; cum antea alii legerent, alii omitterent, ut cuique collibitum esset. Videatur Card. Bona Rer. Liturg. lib. 2. cap. 20. n. 5. Le Brun tom. 1. pag. 687. & seq. Pouget tom. 2. pag. 890. qui ait non legi etiam nunc a Carthusianis, Meratus tom. 1. par. 1. pag. 243. qui testatur pag. 244. eum qui Missam solemnem in Sacello Pontificio celebret, Evangelium S. Joannis non recitare. Guillelmus Burius in *Notitia Brevi Romanor. Pontific.* de Vita S. Pii hæc scribit: *Inter alia ordinavit in fine Missæ a Sacerdotibus Evangelium S. Joannis (quod ante non ex mandato hinc inde dicebatur) quia est veluti compendium mysteriorum principalium Fidei nostræ, Sanctiss. Trinitatis, creationis mundi, Incarnationis Christi, quæ profitetur tunc Sacerdos suo & totius Ecclesiæ nomine.* Sunt denique Orationes quædam, quas post expletam Missam Sacerdos dicit in gratiarum actionem, inter quas vetus est trium puerorum Hymnus *Benedicite*, ut monet Card. Bona loc. cit. n. 6.

Antiquitus legebatur post baptismum parvulorum, post Viaticum, post extremam unctionem.

DE SACROSANCTO
MISSÆ SACRIFICIO
LIBER TERTIUS.

In quo varii proponuntur & resolvuntur Practici casus circa Sacrificium Missæ.

CAPUT PRIMUM.

Utrum Christus Jesus Apostolis & Sacerdotibus præceptum imposuerit celebrandi Missam. Utrum hoc teneatur præcepto Sacerdos, qui non habet curam animarum, nec quemquam alium præcipuum titulum, quo teneatur Missam celebrare. Quibus anni diebus obligetur ad Sacrificium celebrandum; & an, si legitime non impediatur, graviter peccet nunquam celebrando.

Christus præcepit Apostolis & Sacerdotibus, ut sacrificium offerant. 1. IN ultima cœna Dominus noster Jesus Christus, ut alibi diximus, Corpus & Sanguinem suum consecravit, Patrique æterno suo obtulit, deditque Apostolis Corpus suum ad manducandum, & Sanguinem ad bibendum, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*; quibus verbis disertissime præceptum Apostolis injungitur & Sacerdotibus, ut Missam celebrent, & ejus Corpus & Sanguinem æterno Patri offerant in Sacrificium, juxta expressam S. Tridentinæ Synodi definitionem sess. 22. de Sacrificio Missæ Can. 2. *Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent Corpus & Sanguinem suum, anathema sit*. Quod probatur etiam ex loco illo Apostoli ad Hebræos cap. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis*.

Ejus præcepti congruentia ex D. Thoma. 2. Plures considerat præcepti hujus congruentias D. Thomas in 4. sentent. dist. 13. q. 1. art. 2. in solut. q. 3. *in corpore*; quarum ea est præcipua, ut Fidelium animis nullo non tempore hæreat memoria Passionis Jesu Christi: quam congruentiam præclare explicat Honorius pitissimus Auctor in Gemma Animæ in hunc modum: *Ut memoria Passionis ad imitationem inculcetur, ut scilicet Christiani, qui intersunt incruento illi sacrificio, & Sacerdotes, qui illud peragunt, acerbissimam Christi mortem recordati, ardentissimo ejus amore teneantur, & ejus mortificationem in suo corpore pro virium suarum modulo circumferant, atque ita nimiæ charitati, qua dilexit nos, quodammodo respondeant*.

3. De præcepto, quod Jesus Christus universo Sacerdotali Ordini injunxit Missam celebrandi sane dubitari non potest, salva Fide Catholica. *Præceptum de Sacrificio offerendo est de Fide Catholica.* Aliquando dubitatum est, an hoc præceptum obliget singulos Sacerdotes, & præsertim eos, qui non habent curam animarum, nec alium quemvis titulum Missam celebrandi, præter Sacerdotium. Tractat rem hanc D. Thomas duobus in locis in lib. 4. sentent. dist. 13. q. 1. art. 2. & in 3. par. q. 82. art. 10. & de eodem argumento scripsit S. Antoninus in 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 12. qui eadem repetit, quæ scripsit Angelicus ejus Magister.

4. D. Thomas in locis citat. refert quorundam opinionem, qui affirmabant, Sacerdotem *Sacerdos, etsi curam animarum non habeat, tenetur celebrare.* posse a Missa celebranda abstinere, quin peccet, nisi curam habeat animarum, propter quam cogatur celebrare, ut populus Missæ intersit, & Sacramentum Eucharistiæ accipiat: quam opinionem rejicit S. Doctor, considerans non Christifidelium tantum, quibus opus est Sacramentum ministrari, sed Dei ipsius etiam habendam esse rationem, cui Sacrificium est offerendum. *Hoc* (nimirum quod modo dictum est a nonnullis affirmari) *non est verum; quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secundum illud* 2. *ad Corinth. 6. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi non solum attenditur per comparationem ad Fideles Christi, quibus oportet Sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui consecratione hujus Sacra-*

men-

menti Sacrificium offertur unde Sacerdoti, etiamsi non habeat curam animarum, non licet omnino a celebratione cessare. Sibi objicit postea S. Doctor, non minus ad Sacerdotem pertinere Eucharistiam conficere, quam baptizare, & alia Sacramenta administrare; itaque sicuti, qui animarum curam non habeat, non tenetur baptizare, nec alia ministrare Sacramenta, ita nec obligari ad Missam celebrandam, quam objectionem ad hunc modum solvit; *Alia Sacramenta perficiuntur in usu Fidelium; & ideo in aliis ministrare non tenetur, nisi ille, qui super Fideles suscipit curam. Sed hoc Sacramentum perficitur in Consecratione Eucharistiæ, in qua Sacrificium Deo offertur, ad quod Sacerdos obligatur Deo ex Ordine jam suscepto*; quæ D. Thomæ doctrina accurate explicatur in Collatione 9. Lucionensi tom. 5. Et in Dictionario Pontas verbo *Missa* Cas. 21.

Quibus diebus teneantur celebrare quilibet Sacerdos.

5. Quod attinet ad dies, quibus Sacerdos, qui neque curam Animarum, nec præter Sacerdotium quemquam alium titulum habet celebrandi Missam, tenetur celebrare, quidam Canonistæ existimarunt, obligari ad celebrandum quotidie, & si per negligentiam facere omittat, peccare mortaliter. Verum nimis dura hæc opinio visa est, ut ait S. Antoninus loc. cit. §. 12. *Opinio tamen quorumdam Canonistarum dicentium, quod mortaliter peccat, qui ex negligentia dimittit quotidie celebrare, non videtur vera, sed nimis dura.* D. Thomas loc. cit. obligari eum dicit ad celebrandum in præcipuis illis solemnitatibus, in quibus Fideles Sacramentum Eucharistiæ solent percipere: *Sed saltem videtur, quod celebrare teneatur in præcipuis Festis, & maxime in illis diebus, in quibus Fideles communicare consueverunt: & hinc est, quod 2. Machabæor. cap. 4. contra quosdam Sacerdotes dicitur, quod jam non circa Altaris Officia dediti erant, contemto Templo, & Sacrificiis neglectis.*

D. Thomæ sententia laxior visa est Soto.

6. Hanc D. Thomæ sententiam Sotus, licet fidissimus ejus discipulus, in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 10. nimis laxam existimat, quæ cum Sacerdotis obligationem eo redigat, ut iis diebus Missam debeat celebrare, in quibus ceteri Fideles tenentur Eucharistiam accipere, Sacerdos non nisi in Resurrectionis Paschate Missam tenebitur celebrare; ideoque putat ita accipienda D. Thomæ verba, ut S. Doctor loquutus esse censeatur non de novissimo præcepto suscipiendi Eucharistiam in Paschate, sed de instituto veteri, quo Fideles ter in anno communicabant, scilicet Nativitate Domini nostri Jesu Christi, in Paschate Resurrectionis, & Pentecoste: *Hac ratione videtur præceptum nimium extenuasse, cum nihil Sacerdotibus præ sæcularibus injunxerit. Arbitror ergo, quod non allusit ad solum novum communicandi præceptum, sed ad priscorum morem, quando Populus in Festo Nativitatis, & Paschatis, & Pentecostes communicabat.*

Explicatur, & defenditur D. Thomas.

7. De veteri præcepto, quo olim omnes ter in anno communicare tenebantur, in Nativitate Christi, in Paschate, & Pentecoste, deque novissimo præcepto, quo Fideles tantum obligantur ad communicandum die Paschatis, jam verba fecimus in nostro Edicto 45. Verum D. Thomas non ait, Sacerdotem teneri Missam celebrare saltem in iis Festis diebus, quibus ceteri Fideles tenentur communicare, sed *in quibus Fideles communicare consueverunt*. Quamobrem nihil ea opus est interpretatione, qua D. Thomam Sotus explicuit; sed dicendum S. Doctoris consentire doctrinam cum S. Tridentina Synodo, quæ Sacerdotibus animarum curam non habentibus præscribit, ut in diebus Dominicis & solemnibus Festis Missam celebrent. Eadem S. Synodus sess. 23. cap. 13. de reformat. loquens de Subdiaconis, & Diaconis, eorumque ordinatione ait: *Sciantque maxime decere, si saltem diebus Dominicis, & solemnibus, cum Altari ministraverint, sacram Communionem perceperint.* Et cap. 14. loquens de Sacerdotibus: *Curet Episcopus, ut ii saltem diebus Dominicis, & Festis solemnibus, si autem curam habuerint Animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.* Et S. Carolus Borromæus ejus S. Synodi spiritu plenus, in suo Concilio 1. Provinciali tit. de frequenti Divini Sacrificii oblatione ait: *Cum Pontifices ut inquit Apostolus, ex hominibus assumti pro hominibus constituantur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerant dona, & Sacrificia pro peccatis: Episcopus Dominicis & reliquis Festis diebus, nisi jure impediatur, Missam celebret. Tridentini enim Concilii auctoritatem sequuti præcipimus Sacerdotibus reliquis, cujuscumque gradus, & dignitatis & conditionis illi sint, ut iisdem diebus Missam celebrare non omittant.* Huic Mediolanensi Concilio jungi potest Rhemense anno 1583. habitum tom. 21. Collect. Labbeanæ pag. 893. *Sacerdos non tantum diebus solemnibus, sed etiam Dominicis, sæpiusque, si fieri potest, sacrificet*; & Tolosanum anno 1594. habitum eod. tom. Concil. pag. 387. *Sacerdotes itaque omnes, quocumque honore insigniti, aut in quacumque dignitate constituti tandem sint, Dominicis festisque diebus, nisi justo aliquo impedimento avocati fuerint, Missæ Sacrificium celebrent.*

Potest contingere, ut teneatur Sacerdos celebrare etiam non festis diebus.

8. Et quamquam Innocentius Tertius in cap. *Dolentes* de celebrat. Missar. improbet eorum negligentiam, qui vix quater in anno celebrabant, *sunt & alii, qui Missarum solemnia celebrant vix quater in anno*; inde tamen nullus inferat, satis esse si Sacerdos septies aut octies in anno Missam celebret; quemadmodum ex eo, quod Innocentius XI. eam propositionem damnaverit, *Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis obligare præceptum Charitatis erga Deum*, perperam hinc inferat aliquis, satis esse infra quinquennium semel actum amoris in Deum exercere ad implendum Charitatis præceptum, ut Edicto 72. late docuimus. Immo quemadmodum qui diebus Festis ex præcepto actum amoris erga Deum elicit, contingere potest, ut ex vi alicujus circumstantiæ teneatur etiam alio die eundem actum amoris concipere, puta si ad odium Dei tentaretur; ita pariter Sacerdos etsi diebus Dominicis, festisque solemnibus Missam celebret, fieri potest, ut urgeatur præcepto celebrandi Missam etiam aliis diebus ex aliqua, quæ superveniat circumstantia, puta si a Superiore suo celebrare jubeatur, aut Missa opus sit ad particulam consecrandam, ut laboranti infirmo Viaticum deferri possit, cujusmodi casus expendunt Morales Auctores, eorumque uberem copiam congessit Passerinus in 3. par. D. Thomæ q. 82. art. 10. comment. 67.

Sacerdos non legitime impeditus, qui non celebrat festis diebus, an peccet.

9. Difficilius profecto est aliam solvere quæstionem, an Sacerdos, qui legitime non impediatur, Missam iis diebus, quos diximus, celebrare omittens mortaliter peccet. D. Thomas loc. cit. ubi hanc materiam tractat, non definivit, Sacerdotem graviter peccare. Verum contendit Sotus in loco paulo ante memorato, D. Thomam existimasse gravi peccato alligari Sacerdotem, qui Missam diebus Dominicis & solemnibus celebrare prætermittat: *At vero S. Thomas aperte videtur contrarium censere, scilicet esse peccatum mortale; nam solum propter peccatum veniale, de quo nemo dubitare poterat, nunquam tam serio movisset quæstionem, definiissetque adeo, quod*

Sacer-

Sacerdos tenetur saltem in præcipuis Festis celebrare, atque illis maxime, quibus Populus communicare consuevit, ubi censura peccati mortalis insinuatur. Idem ante eum scripserat Silvester in summa, verbo *Missa* n. 7. Qui scripsere post Synodum Tridentinam, vocem illam *decere*, ubi S. Synodus de Subdiaconis & Diaconis, & verbum illud *curet*, ubi de Presbyteris loquitur, expendentes concludunt, vocem *decere* vim consilii, *curet* vim habere præcepti. Ita Merbesius in summa Christiana 3. par. de Euchar. q. 21. concl. 2. Juveninus de Sacramentis disp. 5. de Euchar. Sacrif. q. 7. cap. 1. art. 1. Sed hoc si verum sit, non inde quidquam aliud consequitur, quam Sacerdotem peccare, si sine causa Missam supradictis diebus omittat celebrare, non tamen graviter peccare. Et sane Juveninus, qui putat verbum illud *curet* in Tridentino Concilio vim habere præcepti, non audat affirmare præceptum esse ejusmodi naturæ, ut ei qui non pareat lethaliter peccet: immo declarat se id minime definire velle: *Cum tamen nec Concilii Tridentini Patres, nec S. Carolus in Concilio Mediolanensi definierint, Sacerdotem cui non incumbit animarum cura, peccare lethaliter, si singulis Dominicis ac reliquis festis diebus non celebraverit; neque etiam nos audemus definire.*

Peccat mortaliter si non celebret per totum annum, etiamsi peccato habituali irretitus; tenetur enim dimittere habitum.

10. Concludendum igitur, quin quæstioni huic quidquam præjudicatum velimus, concludendum, inquam, non posse sustineri sententiam eorum, qui statuunt venialiter tantum peccare Sacerdotem, qui non habens curam Animarum, nec aliter adstrictus ad Missam celebrandam, nunquam per annum celebret. Quapropter S. Pius V. ab operibus Cardinalis Cajetani propositionem illam jussit expungi, non nisi venialiter peccare Sacerdotem non habentem curam Animarum, qui nunquam per annum Missæ Sacrificium offerat; ipsi etiam monuimus Edicto 55. & de Canonizat. Sanctor. lib. 3. cap. 27. n. 6. Dicendum etiam, non posse eum Sacramento Confessionis absolvi, qui constituisset animo nunquam per annum Missam celebrare; etiamsi id constituisset, propterea quod sæpe in peccatum consuevisset incidere; voluntarium enim peccatum est, & tenetur illud vitare, ut Sacrificium Missæ digne possit celebrare, ut docet Azorius par. 1. lib. 10. cap. 24. quæst. 12. ubi hæc scribit: *Nec absolverem eum, qui statueret nunquam per totum anni cursum Missæ Sacrificium facere; nec excusarem eum, qui nunquam per annum sacrificat, quia frequenter peccare solet; peccatum enim est voluntarium, & proinde id cavere & evitare debet, ut digne Missæ Sacrificium facere & offerre queat: nec etiam eum, qui commode ab excommunicatione absolvi, aut ab irregularitate, qua tenetur sive impeditur, liberari potest, & id non curat, sive nullam in eo diligentiam ponit.* Dicendum, corruptæ vitæ esse indicium & parere scandalum, si quis abstineat per totum annum a Missa celebranda; ac Sacerdotem, qui nunquam per annum sacrificet, gravi se peccato obstringere, ut statuit Card. de Lugo de Sacram. Euchar. disput. 20. sect. 1. *Hodie vix posse excusari a gravi Sacerdotem non celebrantem per totum annum, quia scandalum grave generat, & indicium est corruptissimæ vitæ.* Denique dicendum, circumstantias quasdam posse occurrere, in quibus sub mortali teneatur Sacerdos celebrare per annum, etiamsi Dominicis & festis diebus celebret, puta si celebranda Missa opus esset, ut infirmo Viaticum deferretur. Grancolas in Veteri Ecclesiæ Sacramentario par. 1. pag. 709. quæstionem proponit, utrum Sacerdos, qui non gerit curam animarum, diu possit a Missa celebranda abstinere: D. Thomæ innixus doctrinæ eadem sentit, quæ a nobis superius dicta sunt. Illum autem articulum ne attingit quidem, num Missam celebrare omittens iis diebus, quos nominavimus, graviter, an venialiter peccet.

CAPUT II.

Utrum convenientius sit & ad mentem Ecclesiæ propius accedat celebrare, an non celebrare quotidie; celebrare frequenter, an minus frequenter.

Frequens, immo quotidiana Missæ celebratio magis congruit, quam infrequentior, cum spiritu Ecclesiæ.

1. Suarez sect. 2. loc. cit. quæstionem theologice tractat, an convenientius sit, & cum spiritu Ecclesiæ magis congruat, celebrare quotidie Missam, an non; & statuit ad Ecclesiæ spiritum propius accedere & convenientius esse singulis diebus Sacrificium facere, idque Sacerdotibus inculcandum; tum quia Sacrificandi munus non privatum, sed publicum est, nec Sacerdoti tantum prodest, sed universali Ecclesiæ; tum quia Sacerdos, cum Missæ celebrandæ potissimum consecratus sit, proprium & peculiare jus habet Sacrificii offerendi, eique præcipuum præsto est Dei auxilium, ut digne possit celebrare: declarat tamen, se non negare, quin bene faciat, si aliquando Sacerdos non celebret, vel propter reverentiam, vel propter timorem, ne id sibi sit utile; atque opus illi aliquando esse ab aliquo Sacerdote consilium petere. Persicus de Sacerdot. Officio lib. 1. dub. 4. considerat, celebrare Missam bonum esse *ex genere suo*; abstinere autem a Missa celebranda bonum esse *per accidens*, quod autem bonum est *per se*, longe melius esse, quam bonum *per accidens*. Celebre est, quod excitandis Sacerdotibus ad quotidianam, aut frequentem Missæ celebrationem scripsit D. Bonaventura de Præparatione ad Missam cap. 5. *Sacerdos qui non celebret, quantum in ipso est, privat Trinitatem laude & gloria, Angelos lætitia, peccatores venia, justos subsidio & gratia, in Purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam Christi speciali beneficio, & se ipsum medicina & remedio contra quotidiana peccata & infirmitates.* Et S. Antoninus summæ 3. par. tit. 3. cap. 6. §. 15. ad frequentiorem Missæ celebrationem inculcandum considerat Sacrificii dignitatem & excellentiam, suavem quam ex eo Sacerdos utilitatem capit, commoda spiritalia, quæ inde ad Fideles proficiscuntur, qui Missæ adstant, onus quod incumbit Sacerdotibus suscepto ministerio fideliter satisfaciendi, cum Sacerdotali Ordine sunt initiati, nimirum ut inter Deum mediatores sint & homines, & orent pro vivis atque defunctis, ac denique periculum, cui sit ille obnoxius, qui raro celebrat Missam, ne in aliquem labatur defectum, quo vel omnino indignus satisfaciendo suo muneri, vel inhabilis fiat. Quas quidem rationes omnes fuse reperies explicatas in Dictionario Pontas verbo *Missa* cas. 50.

Rationes, quibus rarius celebrandi quibusdam probatur.

2. Sunt tamen qui contra putant, melius consultum, si pauciores Missæ celebrarentur; ac dictum Tertulliani oggerunt, *Semper abundantia contumeliosa in se est*, & illud Amalarii Diaconi Metensis lib. 3. de Ecclesiast. Offic. *Quicquid raro fit, pretiosius fit cum fit*; afferunt etiam considerationem devoti Auctoris *De Imitatione Christi*: is adversus cordis duritiem hominum exclamat, qui de tanto tamque ineffabili dono nihil aut parum cogitent, & quotidiana consuetudine in negligentiam & indifferentiam decidant: producunt etiam Odonis secundi Abbatis Cluniacensis sententiam, qui in suis Collationibus ait, in Ecclesiæ primordiis haud ita sæpe, sed majori cum devotione

Mis-

Missam celebrari consuevisse: *Quod mysterium primordiis Ecclesiæ non tam frequenter, ut nunc, celebrabatur: tamen quanto rarius, tanto religiosius agebatur; at nunc valde quidem, valde frequenter, sed quod nimis dolendum est, negligentius frequentatur*. Denique ad experientiam provocant, quæ demonstrat eos Sacerdotes, qui rarius celebrant, sensibili compunctione cordis, & multis cum lacrymis Sacrificium offerre; nec illud prætermittunt, quod pii prudentesque animarum Rectores consilium dant Sacerdotibus, ut aliquoties Missam omittant, nec quotidie celebrent.

Eæ rationes evertuntur.

3. Qua oratione plura capita continentur. Primo illud pretiosius esse ajunt, quod rarius. Sed hoc nihil ad hanc rem, de qua agimus. Sacrificii enim pretium ex iis spiritualibus bonis; quæ supra memoravimus, æstimandum est; quæ bona eo sunt majora, quo frequentius fit Sacrificium. Secundo ajunt, e consuetudine homines in negligentiam & indifferentiam labi; atque id quoque ad rem hanc nihil pertinet, cum enim dicimus, melius esse quotidie, vel quam frequentissime celebrare, illud certe volumus, eum qui celebret, bene esse dispositum. Tertium ad veteris Ecclesiæ consuetudinem pertinet, de qua paullo post differemus. Quartum est de majori compunctione, sensibili devotione, & lacrymis eorum, qui celebrant rarius; ubi quædam latet ambiguitas. Neque enim quod sensibili cordis compunctione & lacrymarum dono careamus, aut quod defectu aliquo laboremus, quotidiana propterea intermittenda est Missæ celebratio. Satis enim est, quo Sacerdos Missam digne celebret, si indignus non sit, omnemque moralem, & quæ in hominem cadere potest, diligentiam adhibeat. Ita S. Antoninus loco citato: *Si quis autem illam dispositionem* (celebrandi Missam) *in se judicare voluerit ex sensibili cordis compunctione, profusione lacrymarum, fervore mentis, & similibus sentimentis, ita quod tunc credat se dispositum, quando tale quid sentit, & quando non percipit, indispositum, valde incaute ambulat, & sæpissime decipitur. Multoties qui nil talium habent, sunt in magno statu gratiæ, & qui habent, sunt omnino extra gratiam gratum facientem. Sæpe enim contingit, hominem ab hujusmodi fervoris affectibus impediri sine omni sua culpa, immo cum magno merito*. Et Suarez loc. cit. *Dummodo indignus non sit, & moralem ac humanam diligentiam adhibeat, quamvis sit imperfectus, non debet ab hoc sacro munere cessare*. Joannes Gerson celebris Doctor & rerum usu peritus Theologus tract. præparat. ad Missam considerat. 2. satis esse docet ad Missam digne celebrandam, si Sacerdos post discussam diligenti examine suam ipsius conscientiam, moraliter certus sit se esse in statu gratiæ; & considerat. 3. ait, non omnem fervoris, aut attentionis defectum obstare, quominus Missa digne celebretur. Id enim sæpenumero ex inferioris partis rebellione fieri, quæ non pendet ab arbitrio nostro. Consideratione vero 21. docet, satius esse Missam celebrare, quam propter fervoris defectum ab ea celebranda abstinere: *Sed frigidus sum, dices, aut tepidus. Sæpe suscipit initium celebrationis hominemque parum devotum, & frigidum, quem in fine calescentem dimittit, & fervidum*.

Frequens celebratio laudatur, & inculcatur a piis animarum magistris.

4. Consentiunt cum his Taulerus, & Ludovicus Blesensis, magni regendarum in via perfectionis animarum magistri, quos sequitur Petavius Theolog. Dogmat. lib. 4. cap. 1. Antonius Molina Carthusianus Monachus in lib. de Institutione Sacerdot. tractatu 7. cap. 8. magna sane pietate & devotis sensibus ostendit, Sacerdotibus, qui satis dispositi sunt ad celebrandum, non prætermittendum esse Sacrificium ex causa humilitatis & reverentiæ: tum eos etiam esse reprehendendos, qui propter occupationes & temporales curas celebrare omittunt. Postremum caput, quod objiciebant, consilia continet, quæ ab animarum rectoribus dantur Sacerdotibus, ne quotidie celebrent, sed aliquoties ab offerendo Sacrificio abstineant. Verum hæc est generalis regulæ limitatio; regula autem a limitatione non potest everti. S. Philippum Nerium tradit Baccius in ejus vita lib. 2. cap. 1. omnibus Sacerdotibus, quorum Confessiones audiebat, consilium dare consuevisse, ut quotidie celebrarent, etiamsi tum temporis haud ita frequenter Sacerdotes Sacrificium facere solerent: quidam vero ne quotidie celebrarent, vetasse, idque, ut eos mortificatione subigeret, eisque majoris meriti occasionem præberet. In libro cui titulus: *S. Francisci Salesii Spiritus*, typis editus Lutetiæ anno 1727. par. 2. cap. 20. proditum est, quo pacto Sanctus ille Episcopus Sacerdoti cuidam ætate florenti, probis tamen & incorruptis moribus persuaserit, ut quotidie Missam celebraret, quam in Dominicis tantum & Festis diebus celebrare solitus erat, tum propter juvenilem ætatem, tum propter defectum mortificationis, tum etiam quod metueret, ne tanto abuteretur mysterio, diceretque se non eam vitam vivere, quam postularet quotidiana Missæ celebratio. Cui Sanctus Franciscus ostendit, nullius esse roboris rationes, quas afferret. Sancto enim frequentique usu futurum fuisse, ut ejus juvenilis ætas confirmaretur, tentationum impetus refringerentur, ejus infirmitas stabiliretur, & asperæ viæ complanarentur; quod si humilitatis causa in animum induceret a celebranda Missa abstinere, de Ecclesia, ejusque necessitatibus, & de leniendis Defunctorum purgatoriis pœnis cogitaret, tum ne Deum augmento gloriæ suæ, Angelos gaudio, reliquosque Sanctos peculiari voluptate cœlesti fraudaret; quibus consiliis Sacerdos ille conquievit, responditque: *Fiat, fiat*; ac triginta annorum spatio, quo ex eo tempore vixit, nunquam sine legitima causa Missam celebrare omisit.

Testimonia ex Ecclesiastica Historia, quibus celebrandæ Missæ raritas comprobari videtur.

5. Vetus modo est examinanda disciplina, unde adversus id, quod hactenus statuimus, argumenta erui posse videntur. Petrus Blesensis epist. 86. ad Alexandrum Monachum Carthusianum, qui a suo Ordine abire cogitabat, quod in eo Missa non quotidie celebraretur, ait: *Petrus & Paulus Apostoli, atque ceteri, quorum laus est in Evangelio, non leguntur singulis diebus salutis Hostiam immolasse. Frequentia contemtum parit, & ex ipsa raritate crescit reverentia Sacramenti*. Verisimile est etiam, eos qui Apostolis proxime successerunt, idem fecisse, & cæteros qui sequentibus seculis vixere, Sacerdotes probos ad eundem modum se gessisse; tum quia Sacerdotes non nisi permittente Episcopo Missam celebrare poterant; tum quod plerumque non nisi eodem Episcopo celebrante ipsi celebrabant; tum denique quia, cum celebraret Episcopus, ipsi ab ejus manibus Eucharistiam percipiebant, ac plerumque Missam non celebrabant, juxta vetera monumenta, quæ in lucem extulit Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 8. Huc accedit quod habetur in libro Pontificali in vita Pontificis Deusdedit: *Constituit secundam Missam in Clero*: unde infert Petrus Urbevetanus, ante non nisi unam celebrari consuevisse Missam; *quia tunc ad instar Græcorum non cantabatur in Ecclesia nisi forsitan una Missa, quod magis ædificabat secundum antiquos*. Consentit Vicecomes lib. 3. de antiquis Missæ Ritibus cap. 29. ubi, postquam produxit ea verba e libro Pontificali, ait: *Ex*

Aucto-

Auctoris ergo sententia Deusdedit Papa duplicis Missa auctor fuit. Proditum est in vitis Patrum, fuisse aliquem, qui Sacerdotio initiatus, prima celebrata Missa, nullam deinde voluit amplius celebrare; quemdam etiam Sacerdotem creatum nunquam fecisse Sacrificium, juxta id quod habetur apud D. Thomam in 4. sentent. dist. 13. quæst. 1. art. 2. quæst. 1. Ex S. Epiphanii epistola ad Joannem Hierosolymitanum nonnemo conjicit, S. Hieronymum Presbyterum Sacrificium nunquam obtulisse. Ac ne id peculiare cujuspiam institutum videatur esse, Guigues quintus Carthusianorum Generalis cap. 14. num. 5. suorum Statutorum ait: *Raro hic Missa canitur; quoniam præcipue studium & propositum nostrum est silentio & solitudini Cellæ vacare*.

Alia afferuntur testimonia ad idem comprobandum. 6. Sanctus Anselmus Episcopus Bellovacensis ad eam assumtus fuit Ecclesiam ex Ordine Carthusianorum; & in ejus vita legitur, creatum Episcopum non remisisse, sed auxisse austeritatem, & fere quotidie Missam celebrare consuevisse, quod antea cum Carthusianus esset, non faciebat, nam in eo Ordine tum non nisi die Dominico Missa celebrabatur, ut notat etiam Fleury Hist. Ecclesiast. tom. 15. lib. 63. ad ann. Christ. 1168. num. 14. pag. 398. Quod si quis vocem *cantare*, quæ in veteribus est Carthusianorum Statutis, ita interpretari velit, ut non Missam privatam, sed solemnem significet, is falli se sciat. Nam Mabillonius Præfatione ad sæculum II. Ord. S. Benedicti Observat. 1. num. 36. aperte demonstrat, juxta eorum temporum idiotismum *Missam cantare* idem esse ac *recitare*. Satis celebris est S. Francisci Assisiatis epistola, seu testamentum, in quo per modum consilii Fratribus suis injungit, ut non nisi unica Missa quotidie in Conventibus celebretur, licet in iis plures essent Sacerdotes, quibus satis esse debet, si Missæ intersint, hanc esse Ecclesiæ Romanæ consuetudinem: *Moneo præterea & exhortor in Domino, ut in locis, in quibus morantur Fratres, una tantum Missa celebretur in die secundum formam S. Romanæ Ecclesiæ. Si vero in loco plures fuerint Sacerdotes, sit per amorem charitatis alter contentus audita celebratione Sacerdotis alterius*; ad quam Epistolam notat Fleury tom. 16. Hist. Eccl. lib. 79. ad ann. Christ. 1226. num. 26. id S. Franciscum jussisse in majorem Missæ venerationem, quod etiam consideravit Alexander de Ales in Epist. ad Jacobum Scotiæ Regem apud Espenceum *de Missa privata & publica*. Denique etiam nunc in Ecclesiis Græcorum non nisi unica per diem Missa celebratur, ut videre est apud Thiers tom. 1. de superstitione cap. 7. pag. 96. quod etiam confirmat Georginyts in libello de Ritibus Græcorum, ubi hæc scribit: *In magno numero Sacerdotum non nisi unus in eadem Ecclesia Sacra Missarum obit; reliqui se pro Ministris gerunt*. Non absimilis est Maronitarum disciplina, ut testatur Dandinus Societatis Jesus Presbyter in suo ad Libanum Montem itinere. Cumque multa de Græcis Ritibus ad Abissinos permanaverint, nostrates Europæi, qui in eas regiones pervenerunt, unam tantum per diem compererunt apud illam nationem celebrari Missam, ut videre est apud Cardinalem de Lugo de Sacram. Euchar. disput. 20. sect. 5. num. 12. Sigismundus Liber de rebus Moscovit. hæc scribit: *In singulis autem templis unicum est Altare, & in dies singulos unicum quoque Sacrificium faciendum putant*.

Respondetur ad ea testimonia, & vindicatur frequens celebratio. 7. Atque hæc omnia sunt, quæ ex Ecclesiastica Historia licuit depromere ad hanc quæstionem pertinentia. Sed sua cuique vel facto vel auctoritati præsto est apposita responsio. Vicecomes tractatu de Missæ Ritibus lib. 2. cap. 11. & seq. eruditissime ostendit, Apostolos, eosque qui Apostolis proxime successerunt, toto terrarum Orbe Missam celebrasse. Walfridus ex binis Actorum Apostolicorum locis, quorum alter, *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis*; alter, *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in Templo, & frangentes circa domos panem sumebant cibum cum exultatione*, infert Apostolos quotidie Missam celebrasse. In Actis S. Andreæ, quæ sincera esse existimant Baronius, & Natalis Alexander, saltem nihil non verum continere fatetur Tillemontius, Beatus ille Apostolus ad Proconsulem, a quo ad inania simulacra adoranda compellebatur, *Ego*, inquit, *Omnipotenti Deo, qui unus & verus est, immolo quotidie non taurorum carnem, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum Agnum in Altari, cujus carnem posteaquam omnis populus credentium manducaverit, Agnus, qui sacrificatus est, integer perseverat & vivus*. Consonant enim his monumenta primorum Ecclesiæ sæculorum, quibus ostenditur quotidiana Missæ celebratio. S. Cyprianus ep. 54. ad Cornelium ita scribit: *Episcopatus nostri honor grandis & gloria est pacem dedisse Martyribus, ut Sacerdotes, qui Sacrificia Dei quotidie celebramus, Hostias Deo & victimas præparemus*. Ex Amphilochius Basilium magnum testatur in ejus vita quotidie Missam celebrasse; idem ait Baronius de S. Ambrosio. Et Innocentius I. epist. 1. ad Exuperium Episcopum Tholosanum probat, pudicitiam a Sacerdotibus custodiendam, quod nullus dies illucescat, quo non offerant Sacrificium. Ac iisdem illis temporibus, cum Presbyteri vel non nisi permittente Episcopo Missam celebrabant, vel cum eo celebrabant, vel denique non celebrabant, sed ab ejus manibus Eucharistiam accipiebant, narrat S. Gregorius lib. 4. Dialogorum cap. 56. S. Cassium Narniensem Episcopum quotidie magna cum devotione Missam celebrasse: *Vir vitæ venerabilis Cassius Narniensis Episcopus quotidie offerre consueverat Deo sacrificium, seque in lacrymis inter ipsa sacrificiorum arcana mactabat*. De S. Goar Anachoreta, & S. Germaro Abbate proditum est, Missam quotidie eos celebrasse. Et Beda in Historia Abbatum sui Monasterii loquens de itinere, quo Ceolfridus Abbas profectus est Romam, scribit: *Ex die, quo de Monasterio suo profectus abiit, usque ad diem quo defunctus est, quotidie Missa cantata salutaris Hostiæ Deo munus offerebat*.

8. Quod affertur ex libro Pontificali de Pontifice Deusdedit, omnino evertitur ex eo, quod compertum habeamus, S. Leonem Magnum providisse, ut multiplicarentur Missæ, & Populi necessitati satisfieret; ut videre est in Can. *Necesse* de Consecrat. dist. 1. idque bene advertit Vignolius in Notis ad Librum Pontificalem in Vita illius Pontificis. *Eluditur difficultas petita ex libro Pontificali.* Exempla vero eorum, qui Sacerdotio initiati vel nunquam, vel semel tantum tota vita Missam celebrarunt, nihil habent momenti, ea enim e singulari quodam Dei instinctu traxere originem, nec propterea possunt generalem statuere regulam, ut advertit Durandus dist. 13. Quæst. 2. num. 2. quocum consentit Victoria quæst. 94. de Eucharistia. *Sanctorum virorum Exempla, qui vel nunquam vel raro admodum celebrarunt nihil habent momenti.* De B. Hieronymo nihil aliud ex Epistola S. Epiphanii ad Joannem Hierosolymitanum evincitur, quam noluisse S. Doctorem in Monasterio Bethlehemitico Missam celebrare, ne in ipsius Joannis offensionem incurreret, a quo non erat Sacerdotio initiatus, quique Monasterium illud suæ jurisdictioni subditum esse contendebat. Sanctum vero Hieronymum nunquam Missam celebrasse vel tribus illis annis cum fuit Romæ, vel cum Roma se

Con-

Constantinopolim contulit, ut a S. Gregorio Nazianzeno sacras perdisceret litteras, vel eum varias regiones peragravit, ut Hebraicæ, Chaldaicæ, & Syriacæ linguæ peritiam sibi compararet, vel denique cum in eremo quatuor est annos commoratus pœnitentiam agens, non videtur affirmari posse; ut ostendit Tournely tom. 2. de Sacram. Eucharistiæ edit. Parisiens. anni 1729. pag. 383. Quod si qua reperiantur proborum hominum exempla, qui raro Sacrificium fecerint, opponenda illis sunt innumera prope ceterorum exempla, qui Sanctitate clari, nunquam nisi in morbum impliciti Missam celebrare omiserunt, ut videre est in nostro de Canonizat. Sanctor. lib. 3. cap. 27. num. 3.

[Ad veterem Carthusianorum consuetudinem responsio.]

9. E veteri Carthusianorum consuetudine nihil consequitur, utpote quæ eorum solitudini, aliisque singularibus circumstantiis erat innixa, quæ tamen etiam juxta eorum Ordinis principia non erat ejusmodi, ut non potuisset remitti; quod luculenter apparet ex allata Petri Blesensis epistola; qui postquam Alexandrum Monachum reprehendit Institutum & Ordinem deserere cogitantem, quod in eo non liceret quotidie celebrare, *Hoc*, inquit, *in Ordine Carthusiensi causaris, & arguis, quod singulis diebus Missas non faciunt, atque hujus Religionis seu potius superstitionis obtentu tuum machinaris egressum. Tuæ literæ faciunt te insanum.* Eumque hortatur, ne abeat, illi enim esse indultum, ut quotidie Missam celebrare posset: *Tamen, ne in domo tua fieres scandali generalis occasio, ut obstrueretur os loquentium iniqua, tibi fraterna charitas singulis diebus offerre Hostiam speciali devotione indulsit.* De qua dispensatione ita scribit Lupus tom. 4. primæ edit. pag. 321. *Carthusianus Ordo semper ignoravit Monastici rigoris dispensationes. Quare hæc Fratri Alexandro facta gratia demonstrat, quotidianam celebrationem fuisse etiam tunc admodum favorabilem.* Quod ad S. Francisci Epistolam attinet, Wadingus existimat, ibi de Missa publica seu Conventuali, non de privata, sermonem haberi. Quidam putant, S. Franciscum non de omnibus anni diebus loqui, sed de Feria V. in Cœna Domini. Nonnulli etiam epistolam tanquam spuriam rejiciunt. Vicecomes de Antiquis Missæ Ritibus lib. 3. cap. 29. putat, in multis Diœcesibus ante S. Francisci ætatem plures quotidie Missas celebrari consuevisse; sed ætate S. Francisci in templis Regularium morem fuisse unam tantummodo Missam celebrandi; ideirco S. Franciscum Fratribus suis inculcasse, ut unica tantum Missa singulis diebus celebraretur. Alii eam epistolam interpretantur, ut cum Seraphicus Pater Sacerdotio nunquam voluerit propter humilitatem suam initiari, opportunum existimaverit non quidem jubere, sed cohortari Fratres suos, ut unica tantum Missa singulis diebus essent contenti, cui ceteri Sacerdotes adessent, idque tantum humilitatis gratia; singularem vero ejus opinionem cum communi universalis Ecclesiæ consensu non posse conferri, quæ adeo ad quotidianam & quam frequentissimam Missæ celebrationem propensa est. Vide Sylvium in 3. par. quæst. 83. art. 5. & Card. Bonam Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 14. num. 6.

[S. Francisci assignatæ Epistola incerta, ac dubiæ auctoritatis.]

[De Consuetudine Ecclesiæ Romanæ.]

10. Et quia in ea Epistola habentur illa: *Una tantum Missa celebretur in die secundum formam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ*, ex quibus verbis posset quispiam conjicere, non nisi unicam Romæ Missam celebrari consuevisse, cui ceteri Sacerdotes adessent, observat Lupus tom. 4. Edit. primæ pag. 318. in Pontificio Sacello unicam tantum, in aliis vero Romæ Basilicis magnam Missarum copiam celebrari consuevisse; tum quia ad Pontificium Sacellum Populus non conveniebat; tum etiam quia sæpenumero in eo Sacello aderant Episcoporum Græcorum aliqui, cum quibus in eo saltem loco æquum esse existimabatur ut unitas appareret. Sed concinnior esse videtur Card. Bonæ loc. cit. responsio, qui primo statuit, nunquam Romæ fuisse consuetudinem, ut una tantum Missa singulis diebus celebraretur, ideoque incredibile esse, S. Franciscum aut nescium fuisse Romanæ disciplinæ, aut mentiri voluisse. Itaque ait, illum Fratres suos cohortatum esse, ut unicam in Conventibus Missam singulis diebus, eamque *secundum formam Romanæ Ecclesiæ celebrarent*, idest juxta Romanum Ritum, ut forma Romanæ Ecclesiæ non ad singularem Missam, sed ad Romanum Ritum referatur. Denique de Ecclesiæ Græcæ Ritu pater, illum ex eo ortum, quod Sacerdotes uxores habeant, a quibus cum multo ante tempore debeant secubare, quam Missam celebrent, ideirco non possunt quotidie sacrificare; & sane qui Sacerdotes Græci uxorem non habent, ut Monachi, quibus non licet uxores ducere, quotidie Missam celebrant, ut advertit Lupus loc. cit. pag. 319. Bocquillot tractatu historico de sacra Liturgia lib. 2. cap. 7. pag. 396. & seq. affert veteres aliquot monumenta, quibus antiquam Monachorum disciplinam probat non celebrandi quotidie Missam. Fatetur non defuisse, qui quotidie celebrarent ex devotione: fuisse tamen, & nunc etiam esse, qui quotidie eleemosynæ gratia Missam celebrent. Verum id nihil repugnat iis, quæ diximus, semper enim verissimum est, magis consentaneam esse Jesu Christi & Ecclesiæ sensui quotidianam Missæ celebrationem, modo cum iis, quibus æquum est, dispositionibus celebretur, quod bene advertit etiam Grancolas in veteri Sacramentario Ecclesiæ par. 1. pag. 671.

CAPUT III.

Quibusnam teneatur diebus celebrare Parochus: Quibus itidem diebus in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis Missa cantanda sit. Quando celebrare Missam teneantur qui Beneficium, vel Capellaniam habent cum onere Missæ quotidianæ. Quibus diebus Missam celebrare non liceat.

1. HActenus demonstravimus, cum Ecclesiæ sensu magis convenire quotidianam & quam frequentissimam Missæ celebrationem; nunc vero ad alteram propositi nostri partem accedimus pertractandam, quibus scilicet diebus teneatur Parochus celebrare; ut deinceps ea prosequamur, de quibus disserere instituimus.

[Quibus diebus teneatur Parochus celebrare.]

2. Qui arbitrantur, Fideles in sua quemque Parochia diebus Dominicis aliisque Festis diebus adesse debere Missæ, facile possunt evincere, Parochum illis diebus ad Missæ celebrationem obligari, aut legitime impeditum per alium Sacerdotem curare debere, ut Missa celebretur. Idem perquam facile itidem iis erit, qui putant, Parochum teneri Missam diebus Festis e præcepto celebrare pro Populo. Nos ab hac secunda quæstione, quam inferius tractabimus, nunc abstinere volumus. Quod attinet ad primam, ita monet S. Tridentina Synodus sess. 22. in Decreto *de Observandis & evitandis in Celebratione Missæ: Moneant* (Ordinarii) *etiam eundem Populum, ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis & majoribus Festis accedant.* Et cap. 4. sess. 24. de Reformat. *Moneatque Episcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Verbum

[Tridentinæ Synodi verba, quæ huc respicere videntur.]

bum vero divinum declarari Populo vult ab ipso Parocho *inter Missarum celebrationem*, ut videre est cap. 8. sess. 22. & cap. 7. sess. 24. de Reformatione.

Parochus tenetur festis diebus celebrare Missam, quia Populus tenetur eam audire.

3. Admonitio facienda Populo, ut in Dominicis Festisque majoribus ad suam quisque Parochiam accedat, & ubi commode potest, sciat se teneri ad audiendum verbum Dei, a Parocho inter Missarum celebrationem exponendum, certum evincit, Parochum obligari ad Missam celebrandam in Dominicis aliisque Festis diebus. Id tamen nunc prætermittentes dicimus, in quibusdam Diœcesibus Parochos Synodalibus Decretis obligari ad tres Missas in singulis hebdomadis celebrandas, ut videre est in 1. Provinciali Concilio Mediolanensi S. Caroli Borromæi: *Curatis vero, at præterea ter in hebdomada, aut eo etiam sæpius, quo vel loci consuetudo, vel necessitas crebriorem divini Sacrificii usum postulabit*. Generatim Parochi, etiamsi ponere velimus, eos non teneri ad offerendum & sacrificandum pro Popolo diebus festis ex præcepto, tamen bis diebus tenentur Missam celebrare, vel si legitime sint impediti, munus hoc alteri Sacerdoti committere, ut docet Sylvius in 3. par. D. Thomæ Quæst. 83. art. 1. quæst. 17. *Tenentur quidem omnibus Festis & Dominicis, ac pro locorum consuetudine etiam quibusdam aliis diebus, Missam in Ecclesia Parochiali facere. Sed aliud est teneri ad eam dicendam, ut Parochiani possint illam audire, aliud vero ad offerendum particulariter pro ipsis. Si vel infirmitate, vel alia quapiam justa causa impediantur a celebrando, certum est, quod tenentur providere, ut per alium celebretur, ita ut Parochiani possint Missam audire*. Id enim oritur ex Parochianorum obligatione audiendi Missam diebus Festis ex præcepto, & ex jure quod habent illius audiendæ in templo Parochiali, & ex ea etiam convenientia, quam commendat Tridentina Synodus, ut in eo ipso diebus festis audiant, quemadmodum recte arguit Sotus in 4. sentent. Dist. 13. quæst. 2. art. 2. *Parochi, qui Curam habent animarum, sacrum facere tenentur, quoties Populus audire obligatur. Nam iniqua esset conditio ejus, qui audire cogeretur, ubi nemo dicere perstringitur. Quod & in aliorum Sacramentorum administratione eandem retinet veritatem. Tenentur enim Parochi Sacramenta administrare, quæ populus tenetur suscipere. Quare saltem diebus festis eadem obligatione perstringantur, nisi legitime fuerint impediti*.

Etiam aliis diebus præter festos potest contingere ut Parochus teneatur celebrare.

4. Plures quoque alii casus possunt contingere, quibus Parochi obligentur etiam aliis diebus, qui Festi non sint, Missam celebrare; puta si cui opus esset infirmo Viaticum ministrare, nec Sacramenti esset copia. Quod attinet ad Canonicos aliosque Sacerdotes Cathedralibus seu Collegiatis Ecclesiis addictos, eorumque obligationem cantandi Missam, item ad eos, qui Beneficium, seu Capellaniam habent cum onere Missæ quotidie celebrandæ, apertissimæ sunt Canonum sanctiones. Honorius Tertius in cap. *Cum Creatura* de celebrat. Missar. jussit in omnibus Cathedralibus, & & Collegiatis quotidie cantari Missam Conventualem: *Mandamus, quatenus in vos nullum torporem negligentiæ obrepere permittatis, quominus & pro anniversariis Defunctorum, & pro Festo vel Feria secundum temporum congruentiam, Missarum solemnia conventualiter celebretis*. Videatur Clericatus decis. 38. de Sacrific. Missæ num. 21. & seqq. ubi loquitur de obligatione, quam habent juxta Rubricas Canonici Cathedralium, & Collegiatarum Ecclesiarum cantandi Missam Conventualem, & aliquando etiam duas, quemadmodum præscribit Rubrica Missalis par. 1. tit. 3. num. 1.

In Cathedralibus & Collegiatis Canonici tenentur cantare Missam Conventualem atque odeo etiam duas, si Rubrica duas Conventuales præscribat.

Quapropter in Synodo Provinciali Mediolanensi sub S. Carolo Borromæo, quam Sedes Apostolica approbavit, ita statuitur: *Quibus diebus ex Missalis Romani Rubricarum præscripto in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis duas Missas Conventuales celebrare oportet, eæ ambæ cantentur. Quod si Capitulum præstare omiserit, neglexeritve, non solum illius diei, in quo huic muneri defuerit, verum etiam alterius diei distributionibus mulctetur*. Videndus etiam Meratus in egregio ejus Opere ad Gavantum par. 2. tom. 2. pag. 783. ubi abunde ostendit, stricte obligari Canonicos Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum ad cantandas duas Missas Conventuales, quando præscribitur a Rubrica. Clemens V. in sua Clement. 1. de Celebrat. Missar. statuit, ut quotidie in Cathedralibus, Regularibus, & Collegiatis Ecclesiis horæ Canonicæ recitentur: *Necnon ut Cathedralibus, Regularibus & Collegiatis Ecclesiis devote psallatur*. Et quamquam Missa sub horarum Canonicarum nomine non contineatur per textum in cap. *Presbyter* de celebrat. Miss. *Septenarius numerus a nobis impletur, si Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, & Completorii tempore nostræ servitutis officia persolvamus*: tamen sub Divini Officii nomine continetur, ut probat textus in can. *De iis* dist. 12. *Cetera officia publica, idest Vesperas, Matutinum, sive Missam aliter quam in principali Ecclesia celebrare non liceat*; atque inde illud manat, quod cum in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis obligatio sit Divini Officii quotidie celebrandi, non modo Cathedrales, sed etiam Collegiatæ ad Missam Conventualem quotidie celebrandam obligentur. *Canonici Cathedralium & Collegiatarum accipiunt fructus suorum Canonicatuum sub onere inserviendi Ecclesiæ in celebratione Divinorum officiorum, quæ celebratio non importat solum Horas Canonicas, sed etiam Missam Conventualem tanquam præcipuam partem*: verba sunt Merati par. 2. tom. 1. ad Gavantum pag. 796. num. 30. Diximus de obligatione celebrandi; nam de onere offerendi inferius sermonem habebimus.

Decretalis Alexandri III.

5. Alexander Tertius rogatus, ut institutionem Beneficii, approbaret, in qua institutor onus imposuerat Sacerdoti quotidie inserviendi Ecclesiæ, nisi impediret infirmitas, & celebrandi Missam singulis diebus, ita respondit: *Quam quidem institutionem catenus confirmamus, ut prædictus Sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assidue debeat obsequium suum impendere Ecclesiæ memoratæ, & quanta frequentius potest salva honestate sua, & debita devotione, Missarum solemnia celebrare, nec sibi liceat hoc illi subtrahere sive causa voluptatis, sive se ad aliam Ecclesiam transferendo*.

Sacerdos qui tenetur per se ipsum celebrare, justa ex causa potest interdum omittere Missæ celebrationem; an vero teneatur per alium supplere, sub judice lis est.

6. Ex hac Decretali vulgo Auctores docent, distinguendum inter Sacerdotes, qui ob Beneficium vel Capellaniam tenentur quotidie *per se ipsos*, & eos, qui non *per se ipsos* tenentur celebrare. Ac de his, qui non tenentur per se ipsos celebrare communis opinio est, si ipsi non possint, eos debere curare, ut per alium Sacerdotem Missa celebretur: Eos vero, qui tenentur per se ipsos celebrare, putant ex legitima causa posse interdum Missam omittere. Nonnulli arbitrantur, Sacerdotem posse semel in hebdomada Sacrificium omittere: sed sunt id qui negent; quia cum accipiat quotidianam eleemosynam, bis, & quinquagies per annum Sacrificium omitteret. Sunt qui putant, posse Sacerdotem non celebrare, sed onus illi esse supplendi per alium; & sunt qui eum liberant etiam ab hoc onere. Nos vero rebus judicatis innixi dicimus, eos Sacerdo-

tes,

tes, qui habent onus celebrandi per se ipsos posse interdum omittere celebrationem Missæ, si legitima intervenerit causa, neque tamen eo die, quo omittunt sacrificium facere pro institutore, Missam pro alio celebrare posse, multoque minus eleemosynam accipere: quæstionem autem illam, an omittens celebrare debeat supplere per alium, sub Judice relinquimus. Afferendis huc Doctorum auctoritatibus abstinebimus: satis enim fuerit resolutionem sacræ Congregationis Concilii adducere die 18. Septembris 1683. super aliquot dubiis ab Episcopo Collensi propositis, quibus dio multumque discussis prodiit Decretum ut infra.

Decretum ea de re S. Congregat. Concilii.

7. Proposita dubia sunt: *Modernus Episcopus Collen. Diœcesim visitando comperiit, non sine maximo conscientiarum periculo plures irrepsisse abusus in adimplendo mentem eorum, qui Missas celebrari mandarunt. Ad eos erga tollendos discutiendum ac resolvendum videtur.*

Prima, an Sacerdotes obligati ratione Beneficii, Capellaniæ, legati, aut stipendii celebrare quotidie Missam per se ipsas, possint aliquando a celebratione vacare; & quatenus affirmative.

Secundo, quando & quoties a dicta celebratione vacare possint.

Tertio, an diebus licitæ vacationis possint Missam pro se ipsis, vel aliis, præterquam pro Fundatoribus celebrare, & quatenus affirmative.

Quarto, an pro aliis celebrando possint stipendium pro hujusmodi celebratione recipere.

Quinta, an illis diebus, quibus licite vacant a celebratione, teneantur Missam ab aliis celebrari facere junta intentionem Fundatorum.

Sexto, an Sacerdotes ut supra obligati celebrare Missam quotidie, absque tamen onere celebrandi per se ipsas, possint aliquando a celebratione vacare.

Ad superiora dubia ita responsum est:

Ad primum affirmative, concurrente aliqua legitima causa.

Ad Secundum, ut ad proximum.

Ad Tertium, negative.

Ad Quartum, negative.

Ad Quintum, distulit resolutionem.

Ad Sextum, negative.

Quibus diebus Sacerdotibus non liceat Missam celebrare.

8. Reliquum est de diebus dicere, quibus non possunt Sacerdotes privatas Missas celebrare: hi sunt Feria V. in Cœna Domini, & quæ eam consequitur Feria VI. & Sabatum; quibus diebus non nisi solemnem Missam Conventualem celebrare licet; de qua in opere de Festis Domini disserimus, cum de sacris agimus Cæremoniis, quæ per eos dies ab Ecclesia peraguntur. Statuitur in can. *Visum* de Consecrat. dist. 1. generalis regula, ut Missa quotidie celebretur: *Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viventibus, & pro quibuslibet necessitatibus Dominum deprecemur; ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus Fidelium preces Domino in Missarum solemnibus fundantur.* Et consonat textus in can. *Iteratur* de Consecrat. dist. 5. *Quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis mystice immolatur.* Verum in can. *Sabata* de Consecr. dist. 3. hæc habentur: *Ut Traditio Ecclesia habeat, isto biduo Sacramenta penitus non celebrari*: ubi bene adverrit Glossa. regulam generalem supra allatam restringi in his diebus.

Quidam putant licere Sacerdotibus privatas Missas celebrare feria V. in Cœna Domini & Sabato Sancto.

9. Non desunt graves Auctores, qui, Feria sexta in Parasceve excepta, cum non conficitur Sacramentum Eucharistiæ, propter quod eo die *Passio Domini recolitur, prout realiter gesta est*, ut ait D. Thomas 3. part. qu. 83. art. 2. ad 2., Missas privatas a Sacerdotibus celebrari posse arbitrantur etiam Feria V. & Sabbato, modo secreto celebrent, & sine Populi concursu, ne pusillis scandalum creetur. Quin etiam Bellotte in Commentariis ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 801. & seq. fidenter docet, licere Feria V. in Cœna Domini Sacerdotibus Missas celebrare, dummodo eas absolvant ante Missam solemnem, cui adesse debent; atque itidem iis licere in Sabbato Sancto Missas celebrare, dummodo Conventualis Missa sit absoluta. Ita Suarez cit. sect. 2. post Sotum, aliosque plures. Rupertus Abbas lib. 6. de Divinis Offic. cap. 2. quærit, quamobrem Sacerdotes Feria VI. majoris Hebdomadæ non celebrent, docente Apostolo, gloriari nos oportere in Cruce Domini nostri Jesu Christi; & respondet, eundem Paulum Apostolum dicere, *propria Filio suo Deum non pepercisse*, sed pro nobis omnibus *illum tradidisse:* quapropter in mœroris signum Ecclesiam statuisse, ne eo die Missa celebretur. *Non enim ita gaudere debemus de gratia tradentis, vel de Charitate morientis, ut non etiam doleamus, quod tanta Domino tormentorum, & mortis causa fuimus. Siquidem non gaudere ingratitudinis, non dolere autem crudelitatis est.* Excepta Feria sexta, putat Cardinalis de Lugo de Sacram. Euchar. disp. 20. sect. 1. num. 14. de Missis celebranda Feria 5. & Sabbato nullam esse prohibitionem; si enim juxta Micrologum cap. 53. Missæ quondam principio noctis Sabbati Sancti poterant celebrari, cum solemnis Missa absoluta esset; nunc cum, anticipato tempore, solemnis Missa celebretur Sabbato ab ipso mane, videtur saltem post eam licere Missas privatas celebrari.

10. Verum non intelligimus, quid causæ esse possit, cur Decretis non pareamus Sacræ Congregationis Rituum Apostolica auctoritate confirmatis, quæ disertissime vetant, ne quis diebus illis tribus privatas Missas celebret. Vide Edictum nostrum 38. Meratus quoque legendus par. 2. tom. 1. ad Gavantum, qui pag. 1041. profert Pontificia Decreta, quæ prohibent, ne quis Missas privatas Feria V. celebret, & si contingat, ut Festivitas vel S. Josephi, vel Annuntiationis B. Mariæ Virginis in illam incidat Feriam, jubent locorum Ordinarios curare, ut eo die quædam privatæ Missæ celebrentur ante Missam Conventualem, ut præcepto audiendi Missam Fideles possint satisfacere. Idem Auctor pag. 1186. n. 64. quædam refert Decreta, quæ vetant, ne quis Sacerdos privatam Missam celebret Sabbato Sancto, etiamsi in eum diem cadat Festivitas Annuntiationis B. Virginis. *In Sabbato Sancto etiamsi occurat Festum Annuntiationis B. Mariæ Virginis, celebratio Missarum privatarum omnino prohibetur in quibuscumque Ecclesiis & Oratoriis tam publicis, quam privatis, non obstante quacumque consuetudine, sed unica tantum Missa Conventualis una cum Officia ejus diei celebretur*: verba sunt Resolutionis S. Rituum Congregationis sub die 11. Februarii, ab Alexandro Octavo sub die 11. Martii approbatæ anno 1690. quam refert idem Meratus loc. cit. pag. 1404. Quod autem ad veram attinet disciplinam non celebrandi Missas privatas Feria V. VI. & Sabbato majoris Hebdomadæ, vide Thiers Tom. 1. de superstit. cap. 5.

Sed id disertè vetitum est Decretis Apostolicis, etiamsi in eos dies incidat Festum Annunciationis B. Mariæ.

CAPUT IV.

An juxta, quæ nunc viget, disciplinam, possit plures in eodem die Sacerdos Missas celebrare.

Casus practicus pertinens ad celebrationem trium Missarum in Nativitate Domini.

1. IN decimo nostrorum operum tomo, qui in aliis editionibus prima hujus Operis pars fuerat, cum de Nativitate Christi Domini ageremus, diximus eo die Festo juxta veterem disciplinam, quæ etiamnum viget toto Orbe Catholico, ternas posse Sacerdotem Missas celebrare. Nunc practicum quemdam casum, qui ad trium harum Missarum celebrationem attinet, proponemus.

Proponitur idem casus prius ex Pontificio Indulto celebrandi in privato Oratorio.

2. Solet Summus Pontifex Brevia expedire Oratorii privati, quibus potestatem facit unicam in eo Missam celebrandi singulis diebus; excipit tamen quosdam dies, ac præsertim Natalem Christi Domini, in quibus vetitum est, ne in privato Oratorio Missa celebretur. Alia etiam expedire solet Brevia, quibus in gratiam eorum, qui morbo implicitii domo pedem efferre non possunt, concedit potestatem celebrandi Missam in privato Oratorio etiam diebus solemnibus, atque etiam in Natali Domini Jesu, orta inde controversia est, num ternæ in die Nativitatis Christi Domini Missæ in privato Oratorio celebrari possint, an vero unica tantum. Ea de re actum est in Sacra Congregatione Concilii, cum in ea Nos Secretarii munere fungeremur.

Propositus in Sac. Congregatione Concilii.

3. Itaque opportunum, nostrique esse muneris existimavimus casum referre in Folio Congregationis habitæ die 2. Decembris anni 1724. ac typis impressum sermonem quemdam nostrum edere, quo rem totam studuimus illustrare.

Verba Brevis Apostolici.

4. Brevis formulam expendimus, quæ est ejusmodi: *Cum sicut nobis nuper exponi fecisti, alias tibi asserenti te nobilem existere, auctoritate Apostolica sub certis modo & forma tunc expressis indultum fuerit, ut in privatis domorum tuæ habitationis Oratoriis &c. unam Missam pro unoquoque die, Paschatis tamen, Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini &c. festis diebus exceptis, in tua ac familiæ tuæ præsentia celebrari facere libere & licite posses, & valeres &c. tu vero quibusdam corporis infirmitatibus labores, propter quas domo, etiam diebus supra exceptis, Missam audiendi causa egredi non potes &c. Nos te specialibus volentes &c. tibi &c., ut durantibus infirmitatibus hujusmodi, prædictam unicam Missam in privatis Oratoriis, supradictis etiam diebus, uti supra, exceptuatis, si in illis propter corporis infirmitatem domo Missam audiendi causa egredi non potes, ut præfertur, in tua ac unius personæ servitiis tuis necessaria duntaxat præsentia celebrari facere libere & licite possis &c. tenore præsentium concedimus & indulgemus.*

Expenditur Breve.

5. In eo Sermone observavimus, Pontificem favore infirmi exceptum illum diem Natalis Domini ceteris diebus quodammodo coæquare; ac propterea quemadmodum diebus illis licebat in privato Oratorio unam Missam duntaxat celebrare, videbatur respondendum esse, itidem in Natali unam solummodo Missam celebrari posse; præsertim cum in priori Brevi facultatem concesserit Pontifex celebrandi *unam Missam pro unoquoque die*, exceptis diebus Paschatis, Pentecostes, & Nativitatis Domini; in posteriori autem Brevi propter infirmitatem potestatem fecerit etiam in illis diebus quos in priori exceperat, celebrandi *prædictam unicam Missam*. Itaque concludi posse videbatur, Pontificem nihil aliud concedere, quam ut in die Natali Christi Domini una Missa in privato Oratorio celebrari posset. Eam etiam rationem tetigimus, non alia de causa id a Pontifice permissum, quam ut in Natali Christi Domini, aliisque diebus exceptis posset infirmus præcepto satisfacere Missam audiendi; cui quidem præcepto satisfit etiam in Natali, si una tantum Missa audiatur. Neque enim Sacerdos eo die præcepto ternas Missas celebrare, nec ceteri ternas Missas audire, ut concludunt Navarrus consil. 1. de Celebratione Missarum, Bonacina tom. 1. Oper. Moral. de Sacram. Euchar. disput. 4. q. ult. puncto 11. propos. 1. n. 10. Castropalaus tom. 4. Oper. moral. tract. 22. disput. unic. punct. 7. n. 7. & Salmanticenses in Cursu morali tom. 1. tract. 5. de Missæ Sacrificio cap. 4. puncto 1. n. 9.

Rationes, [qui]bus in eo casu liceret non videatur trium Missarum celebratio in illo Oratorio.

Rursus rationes quæ suadent licere.

6. In eodem sermone nostro rursus quædam animadvertimus, quibus suaderi posset licere juxta Breve in privato Oratorio tres Missas in die Natali Christi Domini celebrare; neque enim Pontificis gratias, & concessiones nimia arcte interpretari oportet; nec existimandum est, Pontificem, qui potestatem facit infirmo in Natali Jesu Christi audiendi Missam in Oratorio privato, voluisse illum spiritali consolatione fraudare, quam si integris fuisset viribus, tribus eo die Missis audiendis suscepisset; cum præsertim in Brevi mentio quidem fiat etiam in Natali *unius*, & *unicæ Missæ*, sed sine particula *duntaxat*, qua Pontifex usus est, cum in diebus exceptis unam tantum personam servitio addictam permittit una cum infirmo Missam audire in privato Oratorio: *In tua ac unius personæ servitiis tuis necessaria duntaxat præsentia.*

Sacra Congregatio respondit licere.

7. Postremis hujusmodi permota rationibus respondit Sac. Congregatio, licere in Natali Domini tres Missas in Oratorio privato celebrare ex Brevi supra allato a summo Pontifice in favorem infirmi concesso.

Verba quibus propositus fuit Sac. Congregationi ille Casus, & Decretum.

8. Casum Sacræ Congregationi die 16. Decembris anni 1724. ita exposuimus: *Licet in Indultis Oratorii privati, quæ a Sede Apostolica conceduntur, excipiantur nonnulli dies, & signanter dies Nativitatis Domini, quibus non est permissum Missam in eis celebrare, aut audire, in nonnullis nihilominus Sedis Apostolicæ Indultis, quæ dantur infirmis qui domo egredi non possunt, non solum dicti dies non excipiuntur, sed exprese permittitur ut ipsis diebus exceptis, & signanter in die Nativitatis Domini, Missa in prædictis Oratoriis privatis celebrari possit; cumque exorta fuerit dubitatio, ejusque examen fuerit ad hanc Sacram Congregationem remissum, an stante antiqua consuetudine a temporibus Telesphori Papæ introducta, juxta quam quilibet Sacerdos die Nativitatis Domini tres Missas celebrare potest, possint eædem tres Missæ ab eodem Sacerdote celebrari in Oratorio, quod est a Sede Apostolica concessum infirmo, nec aliquod adsit in Secretaria Brevium monumentum ad hujus Dubii resolutionem pertinens, Secretarius hujusce Sacræ Congregationis, ne suo muneri deesset, Discursum exaravit ad calcem Folii impressum, eoque benigne perlecto, reliquum erit, ut EE. VV. decernere dignentur.*

An in Oratorio privato, in quo ex causa infirmitatis a Sede Apostolica conceditur, ut Missa in die Nativitatis Domini celebretur, tres Missæ ab eodem Sacerdote celebrari possint, vel unica tantum Missa sit celebranda.

Sacra Congregatio die 20. Januarii an. 1725. ita respondit, ad primam Dubii partem affirmative; & ad secundam negative.

9. In

In Aragoniæ Regno Sacerdos secularis binas, Regularis ternas Missas celebrat in die Commemorationis omnium Defunctorum.

9. In Aragoniæ Regno, quo Aragonia, Valentia, & Catalaunia continentur, in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos secularis binas, Regularis ternas Missas celebrat, ut videre est apud Frances variar. Resolut. cap. 30. Idem usurpatur in Regno Majoricæ, quod est quasi quædam ad Aragoniæ Regnum appendix, ut testatur Henno par. 3. disp. 28. sect. 21. n. 318. eademque est consuetudo apud Patres Dominicanos Conventus S. Jacobi Civitatis Pampelonensis, qui Conventus quondam Provinciæ Valentinæ subjectus erat, ut videre est apud Marcum de Huertos de Sacrificio Missæ q. 13. Hæc consuetudo secularium Sacerdotum ex alia quadam vetusta consuetudine traxisse originem dicitur; Regulares vero, ut ait Angelus Espin Consult. 11. n. 998. & Antonius a Spiritu Sancto Consult. 101. n. 26. hac utuntur consuetudine ex *vivæ* vocis oraculo Julii Tertii.

Rogatus sæpe Summus Pontifex ut ad alia Regna indultum suo extenderet eam consuetudinem, Postulationes semper rejectæ.

10. Sæpe postulatum fuit ut hujusmodi facultas ad alia Regna protenderetur: eam petiit Dux de Alcalà ab Urbano Octavo pro omnibus Regnis Hispaniarum, nec voti compos fuit, teste Hurtado Resolut. Moral. par. 1, disput. 2. cass. 7. Resol. ult. n. 416. & sequen. Pro omnibus Regularibus Lusitaniæ eandem facultatem postulavit Dux Alencastri a Clemente IX. sed eo Pontifice defuncto, nihil ea de re actum est, teste Antonio a Spiritu Sancto consult. 101. n. 101. Clemens XI. rogatus fuit ab Archiepiscopo Bracharensi, ut potestatem faceret in ejus Diœcesi Sacerdotibus ternas celebrandi Missas in die Commemorationis omnium Defunctorum, quo ad hunc modum Fidelium satisfieret pietati, qui multas eo die eleemosynas pro Missarum celebratione conferebant. Eam rem Pontifex Sacræ Congregationi Concilii commisit examinandam, quæ die 14. Martii anno 1711. Archiepiscopi postulata rejecit. Dum Nos ipsi ejus Congregationis Secretarii munere fungeremur, propositum fuit, an concedendum esset Indultum, ut Sacerdotes Regni Castellæ binas, *tres vero* Regulares celebrare possent Missas in die Commemorationis omnium Defunctorum. In eo folio, quod una cum aliis in lucem edemus, plura congesta fuerunt, quæ ad hanc rem pertinebant; & die 2. Maji anni 1722. cum perspectum esset, quantum difficultatis ejusmodi contineret postulatio, in ejus honorem, cujus jussu postulata ad Sedem Apostolicam delata fuerant, captum fuit consilium, ut nihil responderetur, atque in hunc modum modeste ea petitio rejiceretur. Episcopus Orichuellæ in Regno Valentiæ Sacræ Congregationi Concilii Ecclesiæ suæ referens statum, exposuit, Presbyteros seculares in sua Diœcesi in die Commemorationis omnium Sanctorum duas Missas; in die vero Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum seculares itidem duas, Regulares vero ternas celebrare solitos. In folio, quod Secretarius solet componere, interrogata fuit Congregatio quid esset respondendum; & die 30. Augusti 1722. captum est consilium respondendi: *Non proposita*; quod est indicium, veterem hanc tolerari quidem consuetudinem, sed ejus extensionem, aut novam introductionem improbari.

Eadem nuper facultas celebrandi tres Missas eo die pro Dominiis Regum Catholici, & Fidelissimi omnibus Sacerdotibus concessa est.

11. Cum vero carissimi in Christo Filii Nostri Ferdinandus VI. Hispaniarum Rex Catholicus, & Joannes V. Portugalliæ & Algarbiorum Rex Fidelissimus preces suas ad Sanctam Sedem nuper iterassent, & nova rationum momenta ad ipsam petitionem magis juvandam adducerentur, peculiarem Congregationem super hoc decrevimus, atque injunximus hujusce gratiæ postulatori, ut quæ insuper reperta fuerant, justo volumine comprehensa typis ederet, & Consultoribus distribueret, eosque de omnibus quæ Causæ favere possent informatos redderet: quæ omnia ipse diligentissime fecit edito opere *de Ecclesiæ Catholicæ pietate erga animas in Purgatorio degentes*. Nos ipsi aliorum laboribus laborem nostrum, privataque studia nostra eorum studiis adjunximus, & inspectis libratisque tum novis documentis, tum Consultorum suffragiis optatam diu gratiam duximus esse concedendam. Quapropter omnibus & singulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus quam Regularibus in utrinsque Regis Dominiis existentibus facultatem perpetuo concessimus, ut die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missas celebrare possent, ita tamen ut Missæ ex vi novi privilegii dicendæ pro omnibus Fidelibus Defunctis, & sine eleemosyna quocunque prætextu sive etiam sponte oblata applicandæ forent. Insuper permisimus ut præfatæ tres Missæ etiam duabus post meridiem horis celebrari possent. Hæc omnia fusius continentur in libro cui titulus est: *Privilegia concessa Hispaniæ & Lusitaniæ Regnis atque dominiis pro animabus in Purgatorio detentis* a pag. 9. ad 28. Et deinde a pag. 2. ad 32., litteræ Apostolicæ super hoc Privilegio emanatæ afferuntur; in laudatis locis omnia rationum momenta quæ nos ad annuendum precibus piissimorum Regum impulerunt, uberius videri possunt; eaque ad calcem inter hujus Operis Appendices collocabimus.

Leo III. plures Missas eodem die, S. Bonifacius unam tantum celebrabant.

12. Vetera alibi exempla retulimus plurium Missarum, quas Sacerdos uno eodemque die celebravit. Ut Rupertus Archidiaconus narrat, S. Albertus Monachus *factus Presbyter duas in die celebravit Missas, pro vivis alteram, alteram pro Defunctis*. Nunc satis erit innuere, quod proditum est a Walfrido Strabone, qui IX. vixit sæculo, *De Rebus Ecclesiasticis* cap. 21. Testatur Leonem Tertium qui vixit labente sæculo VIII. septem die, interdum etiam novem Missas celebrare consuevisse: S. vero Bonifacium, qui vixit ante Leonem Tertium, sed eodem tamen sæculo, unam tantum Missam celebrare eodem die solitum fuisse. Rationes affert Strabo, quibus utramque consuetudinem confirmet; sed propensior esse videtur ad plurium eodem die Missarum celebrationem, tandemque ita concludit: *Itaque unusquisque in sensu suo abundet, dum Fides concordet, ut nec sæpius offerentes æstiment, Deum aliter petitiones non posse discernere, nec semel Hostiar per diem immolantes sua Fidei subtilitatem potius, quam superiorum devotionem Divinis acceptam.*

Walfridus Strabo utramque consuetudinem probat.

Regula est, unam tantum a Sacerdote eodem die Missam celebrandam, excepto die Nativitatis Domini, dummodo in primo, & secunda Missa non sumat Sacerdos purificationem.

13. Alexander II. in Can. *Sufficit* de Consecrat. dist. 1. interroganti num plures eodem die Missas liceat Sacerdoti celebrare, respondit: *Sufficit Sacerdoti unam Missam in die una celebrare, quia Christus semel passus est, & totum Mundum redemit. Non modica res est unam Missam facere, & valde felix est, qui unam digne celebrare potest.* In eundem modum loquitur Honorius Tertius in cap. *Te referente* de Celebrat. Missar. ex quo illa sunt: *Cum cuilibet Sacerdoti, quacumque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat; nam & valde est felix, qui celebrat digne unam.* Et Innocentius Tertius in cap. *Consuluisti* de Celebrat. Missar. *Respondemus quod excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.* Itaque ea statuatur regula, excepto die Nativitatis Domini, & nisi aliter urgeat necessitas, non licere Sacerdoti nisi unam tantum eodem die Missam celebrare, dummodo in die Nativitatis Domini in duabus primis Missis purificationem non sumserit; aliter enim Sacramentum non jejunus susciperet. *De celebrandis vero Missarum solemniis*

nos

nos hanc consuetudinis regulam in disciplinatis Ecclesiis & didicimus & tenemus, ut Calicem differamus in Missarum fine perfundere, si nosmetipsos eodem die Sacrificium denuo speramus offerre; verba sunt S. Petri Damiani Epist. 28. lib. 5.

Casus in quibus visum est licere plures Missas Sacerdoti eodem die celebrare.

14. Glossa Canonica in textum Innocentii Tertii verbo *necessitatis*, ait, posse Sacerdotem, qui Missam celebraverit, secundam etiam Missam celebrare, si quis defunctus sepeliendus esset, nec quisquam esset Sacerdos qui sacrificium faceret. *Sed quam dicit necessitatem? Respondeo, si celebravit de die, & postea etiam moriatur aliquis &c. inde potest unam celebrare de die, & aliam pro Defuncto.* De hac opinione disseruimus Edicto 36. circa medium, S. Raymundus in Summa lib. 3. pag. 471. edit. Avenionen. anni 1715. quosdam alios casus affert, in quibus secundam Missam celebrare liceet, cujusmodi sunt, si iter facientes, aut hospites aliter Missa careant. Quidam casum illum ponunt, si quis infirmus peteret Viaticum, & deesset Sacramentum, nec quisquam alius esset Sacerdos, qui Sacramentum conficeret. Nonnulli etiam affirmant posse Sacerdotem secundam Missam celebrare, id si petectur ab aliquo Principe, vel a suo Episcopo, qui Missam non audissent, cum audire tenerentur; iidemque si nuptiæ in alium diem rejici non possent, nec quisquam alius esset Sacerdos, quam qui antea unam Missam celebrasset. Toletus in summa lib. 1. cap. 3. n. 5. & seq. Casalius de Veteribus sacris Christianor. Ritibus cap. 9. §. Ante cibum.

CAPUT V.

Parochus etiam nunc duas Missas celebrare aliquando potest; in Orientali vero Ecclesia duæ Missæ in eodem Altari non celebrabantur.

Prudens animadversio Soti.

1. PRudenter observat Sotus in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 2. plures ejusmodi casus tunc expendi potuisse, cum tanta Sacerdotum copia non esset; nunc vero non item, cum eorum abundet numerus: *Attamen ex his omnibus antiquis casibus, qui dum Ecclesia Sacerdotum raritate laborabat, frequentes erant, quibus unus posset plures celebrare Missas, non est jam in usu præter diem Nativitatis, nisi ille, dum quis propter Parœciarum paupertatem curam duarum habet.* Itaque concedit Sotus etiamnum Parochum, qui duas habeat Parochias, duas posse Missas eodem die celebrare; quod intelligendum, si in alterutram Parochiam non possit Populus convenire, nec alius Sacerdos quam Parochus sit, qui Missam celebrare possit. Huic casui congruit exemplum S. Leonis Tertii qui Walfrido Strabone teste cap. 21. de Rebus Ecclesiast. aliquando septem, ut diximus, interdum novem Missas celebrabat: nam quidam id ita intelligunt, ut S. Pontifex plures celebraret Missas, cum tanta esset Populi, qui ad Ecclesiam conveniret frequentia, ut eodem die opus esset sæpius Missam iterare; devotionis enim causa S. Pontifex omnia illa voluit facere sacrificia, nec aliorum uti opera Sacerdotum. Ita Fleury tom. 1. Hist. Eccl. pag. 158. Sed utcumque sit de ejusmodi interpretatione, consentiunt cum Soto communiter alii, Gonzalez in cap. *Consuluisti* de Celebrat. Missar. num. 2. Pirhing in lib. 3. Decretal. tit. 41. n. 3. Pasqualigus de sacrificio novæ legis tom. 1. q. 386. Barbosa ad Concil. sess. 22. cap. 8. n. 27. de Sacrificio Missæ. Fragosus de Regim. Christ. Reipub. lib. 10. disput. 21. §. 7. n. 6. tom. 2. Belletus Disquisit. Clerical. pat. 2. §. 29. n. 3. Nicoll. Lneubrat. Jur. tom. 2. lib. 3. tit. 41. n. 2. Pax Jordan. tom. 1. lib. 4. tit. 1. n. 79. Card. de Lugo de Eucharistia disput. 20. sect. 1. n. 46.

Parochus duas Missas potest celebrare qui duas habet Parochias, nec in alterutram potest omnis Populus convenire.

2. Est quædam inter Auctores quæstio, an Parochus duas habens Parochias, si duas Missas celebrare velit, facultatem debeat ab Episcopo obtinere. Quidam eam facultatem petunt, ut videre est in auctoritatibus supra jam allatis; quidam eam non petunt, utpote quæ concedatur a Jure communi. Quapropter Sylvius 3. part. quæst. 83. quæsit. 18. art. 2. ita scribit: *Casus autem illi* (quos supra indicavimus, & in quibus poterat Sacerdos juxta quorumdam opinionem duas eodem die Missas celebrare) *sic exoleverunt, ut vix inveniatur, alias, in quo citra specialem Episcopi concessionem id liceat, quam is, quando unus habet plures Ecclesias Parochiales, quo casu potest celebrare bis.* Sed hæc componi posse videtur controversia, si animadvertamus, sive sit necesaria Episcopi licentia, sive non, id certe necessarium esse, ut ille rem cognoscat, ac perspiciat, num revera necessitas urgeat, ut Sacerdos duas Ecclesias Parochiales habens duas Missas eogatur celebrare: nonnumquam enim accidit, ut cum non alium esse Sacerdotem existimaretur, qui in altertra Parochia celebraret, tamen repertus sit. S. Turribius Archiepiscopus Limanus in sua Diœcesana Synodo anno 1592. cap. 3. in tom. 4. Concil. Hispaniæ apud Cardinalem Aguirre pag. 687. ita statuit: *Licentiam concedimus omnibus Indorum Hispanorumque Parochis nostri Districtus, ut diebus Dominicis & festivis de præcepta servandis possint celebrare duas Missas in duabus Ecclesiis tam inter se distantibus, ut qui in loco unius Ecclesiæ assistunt, non possint commode accedere ad audiendam Missam in altera; cum autem habuerint alium Sacerdotem, qui possit celebrare in altera dictarum Ecclesiarum, non poterit Parochus celebrare in utraque, sed unam tantum Missam in una, quandoquidem alter Sacerdos possit satisfacere necessitati alterius Populi. Nec item poterit idem Parochus celebrare duas Missas in eodem Oppido, quamvis non sit alias Sacerdos, qui dicat secundam in eodem:* quod etiam confirmavit in 8. Synodo Diœcesan. an. 1594. habita cap. 36. in eadem Collect. Card. de Aguirre tom. 4. pag. 705.

An Parochus duas habens Parochias, teneatur, si duas velit Missas celebrare, licentiam petere ab Episcopo.

3. Ut autem ad alios redeamus casus, in quibus veteres Theologi putabant, posse Sacerdotem plures eodem die Missas celebrare, quilibet potest intelligere eos nullo modo contineri sub necessitatis voce, quam diserte exprimit Innocentius Tertius in allata Decretali. Ejusmodi est casus hospitum, & eorum qui iter faciunt; atque itidem ille de Principe, aut Episcopo, qui die Festo Missam non audierint, nec alius quisquam Sacerdos sit, qui possit Missam celebrare. *Quod enim inconveniens est, si Episcopus, vel alia Persona nobilis Missam non audiat, quia nullus adest Sacerdos, qui jure possit illam dicere;* ait Suarez in 3. par. D. Thom. tom. 3. q. 73. art. 2. disput. 80. sect. 3. Ejusmodi est etiam casus de Nuptiis, quæ differri non possint: nam quid incommodi inde sequeretur, si cum nuptiæ differri non possint, Matrimonium conditta die celebraretur; cumque non esset qui Missam celebraret, die proxime sequenti sacrificium fieret, & Nuptiæ benedicerentur? *Adde parum referre, quod differatur in diem sequentem benedictio:* sunt verba Card. de Lugo loc. cit. n. 47. Quod vero attinet ad casum, quo moribundus viaticum petit, neque Sacramenti copia est, nec Sacerdos ullus Sacramentum potest conficere, nisi qui jam Missam celebravit, si quis rem bene consideret, facile intelligat non esse verisimile, posse id usuvenire: nam aut Sacer-

Plures casus in quibus veteres Theologi putabant locum esse celebrationi plurium Missarum, qui tamen non continentur sub voce necessitatis, quam diserte vult Innocentius III.

Sacerdos, qui de moribundo Viaticum petente certior fit, jam Sacramentum sumsit & ablutionem, & tunc non potest amplius secundam celebrare Missam, quod non sit jejunus, nec possit propterea particulam ad infirmum deferendam consecrare; aut de eo certior fit antequam Eucharistiam perceperit, & tunc non est opus secundam celebrare Missam, sed satis est particulam abruptam ex hostia servare, & ad infirmum deferre. Itaque, ut revera necessarium sit alteram Missam celebrare, oportet notitiam ad Sacerdotem pervenire inter pauca illa temporis momenta, quæ inter Communionem & ablutionem interjiciuntur; quod satis est ut intelligamus casum fere esse impossibilem. Ita nonnulli hac de re disputant. Sed tamen, ut verum fateamur, casus non est metaphysicus; potest enim accidere, ut Sacerdos summo mane Missam celebraverit, nulla sit Sacramenti Particula, urgeat necessitas circa meridiem ministrandi Viaticum, nec sit Sacerdos qui Missam celebrare possit; quo casu qui jam celebravit cum jam jejunus non sit, ei non licet rursus celebrare; nullus enim, qui non sit jejunus, potest Missam, ut infra videbimus, celebrare, etiam ut Viaticum moribundo ministret. In Concilio Mediolanensi I. facultates omnes abolitæ sunt, quas dederant Episcopi plures Missas uno eodemque die celebrandi. Et in Concilio Mediolanensi V. nullius roboris esse declarantur causæ celebrandi uno, eodemque die plures Missas, quas causas jam memoravimus; idque observavit etiam Grancolas in veteri Sacramentario Ecclesiæ par. 1. pag. 638.

Qui casus revera contingant, cum Sacerdos potest duas Missas celebrare.

4. Itaque concludendum, casum qui revera contingit, eum esse cum Parochus duas habet Parochias, de quo supra sumus loquuti; neque tamen quidquam præjudicatum volumus de aliis casibus, qui accidunt in Missionibus, quibus consultum est, concedendo Missionariis facultatem plures celebrandi Missas eodem die, ut videre est apud Verricellium de Apostolicis Missionibus lib. 4. quæst. 48. dub. 19. Itemque de aliis casibus, in quibus vel ob locorum distantiam, vel ob paucitatem Sacerdotum, aut hæreticorum aut infidelium persequutionem, ne Fideles Missa careant, opus est a Sacerdotibus duas Missas celebrari. In Concilio Nemausensi habito anno 1284. sub Martino IV. in Collect. Labbeana tom. 11. par. 1. pag. 1213. hæc habentur; *Si omnes Parochiani ad unam Missam simul non possint convenire, eo quod in diversis locis habitant distantibus ab Ecclesia & remotis, sicut est in montanis, nec sunt in Ecclesia duo Sacerdotes, & dicta prima Missa, postmodum Parochiani venientes postulent Missam aliam sibi dici, poterit tum Sacerdos Missam aliam celebrare. Tamen si in prima Missa post receptionem Corporis Christi & Sanguinis profusionem acceperit, non debet secundam Missam in prædictis casibus celebrare.* De celebratione plurium in eodem die Missarum eruditissime duo ætatis nostræ Auctores scripsere, Sambovius tom. 3. Resolut. Casuum conscientiæ casu 8. & Pontas Dictionar. Casuum conscientiæ verbo *Missa*, casu 15. Est apud Fagnanum in cap. *In Ordinando* de Simonia num. 37. Resolutio quædam S. Congregationis Episcoporum & Regularium, qua regulæ præscribuntur ab Episcopis servandæ in concedenda facultate alicui Sacerdoti plures eodem die Missas celebrandi, vel ob locorum naturam, vel ob Sacerdotum paucitatem, vel ob infidelium persequutionem, ut paulo ante dictum est. In Concilio Burdigalensi habito anno 1583. cap. 5. hæc habentur: *Ne hujusmodi facultatem Episcopi largiantur nisi Sacerdoti spectatæ probitatis, idque gravissimis de causis, quæ facultas brevi etiam tempore circumscribatur, nec ad plures dies, quam ad Dominicos & festos, in diversis tantum Ecclesiis protrahatur.* Consonant verba S. Congregationis Episcoporum in citata Resolutione: *Nec concedi potest hæc licentia ab Episcopo generaliter, quasi privilegium alicujus Sacerdotis; sed tantum in aliquo casu particulari, necessitatis causa ab Episcopo examinanda.*

Regula præscripta Episcopis in concedendo facultate plures Missas celebrandi.

Non potest Parochus Feria VI. in Parasceve duas Missas celebrare.

5. Denique Sylvius 3. part. quæst. 83. quæsit. 18. prudenter monet, Parocho, qui in iis, quas indicavimus, circumstantiis duas Missas potest celebrare, alteram in una, in alia Parochia alteram, non licere Feriæ sextæ Officium Majoris Hebdomadæ mane facere in una Ecclesia, illudque iterare in altera; nam sumenda illi est eo die particula Hostiæ consecratæ una cum vino non consecrato; ideoque ei non licet, cum non sit jejunus, alteram Missam celebrare, & si sumeret speciem panis sine Calice & vino, sane id esset novum, & a regula alienum; cum præsertim nullo Fideles præcepto urgeantur, ut Officio ejus diei intersint. *Feria tamen sexta Parasceves non potest nisi semel Officium facere, quia pars Hostiæ consecratæ sumi debet cum vino, & sic desinit esse jejunus. Neque putandum est, quod in priori Ecclesia possit sumere speciem Panis absque Calice & Vino, ut in posteriori denuo peragat officium; quia nulla est necessitas iterandi istius diei Officii, cum ad illud audiendum Fideles non obligentur præcepto Ecclesiastico. Deinde talis praxis non est a Romano Pontifice unquam probata vel recepta. Deinde prorsus insolens videtur, ut Officium ad Altare totum peragatur sine Calice, quod hic contingeret. Nam in priori Ecclesia Calix aut non esset, aut foret superfluus.* Idem Sylvius tom. 5. Operum suorum editionis Antuerpiensis in prima sua Oratione, quæ sola est *de Officio Parasceves*, materiam hanc retractat, & quæ loco paulo ante citato docuerat, ulteriori doctrina confirmat, atque iterum ait Parochum, qui simul cum vino sumat Hostiam die, qui præcessit, consecratam, non esse jejunum: *Sacramentum enim Eucharistiæ non nisi a jejunis sumendum est: qui vero Calicem seu vinum Calici infusum, tametsi speciem Corporis Domini contingens, sumsit, non est jejunus: ergo non potest, sive eodem sive diverso in loco, Sacramentum Corporis Domini sumere, ideoque nec Officium, in quo Sacramentum illud sumendum est, peragere.* Quod si prætermittat Sacerdos vinum sumere, sumatque tantummodo speciem panis, quando in prima Parochia Officium celebrat, quo sibi liceat jejuno idem Officium in alia Parochia peragere, Ecclesiastico ritui adversatur, quem & Ordo Romanus, & Sacramentarium S. Gregorii præscribunt, & adhibet universalis Ecclesia, idque nulla urgente necessitate; Populus enim nullo tenetur præcepto audiendi eo die Officium; & S. Tridentina Synodus jubet, eos ritus & cæremonias in Missa a Sacerdotibus tantummodo adhiberi, quas adhiberi jubet Ecclesia, ac frequenti & laudabili usu commendavit. Suarez loco citato cum Silvio plane consentit; sed illud addit, quod si per incogitantiam Parochus in utraque Parochiali Ecclesia Sacramentum in Sepulcro condidisset, posset in eo casu in priori Missa a vino abstinere, solamque Hostiam sumere, ut secundum Officium in altera Ecclesia celebraret. Quod tamen nos minime intelligere possumus; nam illud perdifficile nobis videtur, Parochum ita esse incogitantem, ut in priori Missa vel Officio Ecclesiasticum Ritum non observet: quamobrem consultius eo in casu putaremus, ut in altera Ecclesia Officium omitteret, & Sacramentum reconderet in Tabernaculo.

6. In

Est ubi duæ Missæ eodem Altari non celebrantur.

6. In Orientali Ecclesia nullum reperire licuit monumentum, quo appareat Sacerdotem uno eodemque die plures Missas celebrasse; quin immo regulam apud Orientales esse novimus, ne quisquam eodem die Sacerdos Missam celebret ad Altare, in quo alius antea celebraverit, dummodo non aliter gravis quædam necessitas fieri postulet. *Quæris an pluries in die super idem Altare, ut Latinis mos est, Missa celebretur. Respondeo, semel tantum Missam celebrari in die super idem Altare, nisi vel adsit, urgeatque necessitas aliqua, vel id Episcopi obtineatur auctoritate;* verba sunt celebris Maronitæ Ekellensis in Epistola ad Morinum scripta anno 1654. De rebus Melchitarum jussu Summi Pontificis singularia quædam habita fuit Congregatio anno 1729. in qua instante Cyrillo quodam Patriarcha proposita fuit quæstio; an ad idem Altare plures eodem die Missas celebrare liceret; cumque ea Congregatio cognovisset, rescriptum antea fuisse anno 1716. id non esse permittendum; etiamsi nonnemo falsa de causa putaret ideo non licere, quod Altare, Calix, Planeta, ceteraque sacra indumenta ad primam Missam adhibita, si ad secundam adhiberentur, rumpant jejunium; censuit unam tantum Missam ad idem Altare eodem die celebrandam; Episcoporum vero esse omnem curam adhibere, ut vel in templis plura essent Altaria, vel Sacerdotes juxta morem, quem alibi memoravimus, concelebrarent, & interim ex animis hominum errorem evellere niterentur, rumpi jejunium per secundam Missæ ad idem Altare celebrationem; atque idem semper Sedes Apostolica censuit non modo anno 1729. sed etiam in eodem sensu temporibus, quæ consequuta sunt, constantissima fuit.

Thomas Franciscus Roverus Barnabita laudatur.

7. Postquam de celebratione duarum Missarum hæc scripsimus, forte fortuna incidimus in III. tomum Theologiæ moralis Regularium Thomæ Francisci Roveri Clerici Regularis Barnabitæ, & lib. 1. ejus tomi cap. 2. puncto 1. hoc argumentum deprehendimus abunde discussum magnaque animi voluptate comperimus, quæ ab eo sunt scripta de re hac, cum nostra sententia omnino congruere; quod hic declarare voluimus, tum quod egregium virum, & de Congregatione sua, quam Præpositus Generalis sapientissime gubernavit, optime meritum, & in litteraria Republica tot editis Operibus clarum magni semper fecimus; tum quod in Bononiensi Diœcesi Metropolitanæ Ecclesiæ Pœnitentiarius multos sane labores plurium annorum spatio pertulit; tum etiam quod, licet provectiore jam ætate, pluribusque curis ad ejusdem Ecclesiæ bonum distentus, Opus hoc nostrum non gravatus sit recognoscere & emendare. Postulabant igitur in nos egregia Viri merita, ut in hanc grati nostri animi declarationem digrederemur. Nunc vero examinabimus, an contingere possit, ut celebrare liceat Missam extra templa, & publica vel privata Oratoria.

CAPUT VI.

De Oratorio privato, atque an possit contingere, ut Sacerdoti extra Ecclesias, & publica, vel privata Oratoria liceat sacrificium facere.

Celebrari potest Missa etiam in Oratoriis privatis ex privilegio.

1. Canonica Regula est, Missam in templis consecratis esse celebrandam, ut videre est in can. *Sicut* de consecrar. dist. 1. vel in locis ubi Episcopus potestatem fecerit celebrandi. *Missarum solemnia non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus,* sunt verba can. *Missarum* de Consecrat. dist. 1. Atque juxta eam, quæ nunc viget, disciplinam celebrari potest Missa in templis ab Episcopo consecratis, aut ejus permissu ab aliquo Sacerdote benedictis, aut ex privilegio in Oratoriis privatis, domesticisque Sacellis, ut videre est apud Tournely de Euchar. tom. 2. pag. 361. S. Tridentina Synodus Sess. 22. in Decreto *de observandis, & evitandis in celebratione Missæ* jubet, ne Episcopi *patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Secularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi.* Gilbertus Consultationum Canonicar. consulat. 5. *de Sacrificio Missæ* negat, per ea S. Concilii verba auctoritatem ademtam Episcopis concedendi facultatem celebrandi in privatarum domorum Oratoriis, & auctoritatem confundit Episcopi, qua jubet domi suæ Missam celebrari, cum auctoritate concedendi potestatem, ut in aliorum domibus Missa celebretur; atque ulterius progressus ait, Episcopum, etiamsi a S. Synodo ea sibi auctoritas esset ademta, ea tamen uti posse per viam dispensationis in casibus particularibus. Sed hæc prorsus absona sunt, & a veritate non modo, quam ab universali omnium Diœcesium usu aliena.

Facultas concedendi Oratorium Episcopis ademta per Tridentinum.

Tridentina Synodus non ademit Episcopis facultatem habendi in suis domibus Oratorium.

2. Sancta Tridentina Synodus illis, quæ attulimus verbis Episcopis facultatem adimit, qua olim erant præditi concedendi suis Diœcesanis Oratorium in domo privatum, ubi Missa celebrari posset, juxta ea, quæ per Encyclicas literas Episcopis significavit Sac. Congregatio sac. illius Concilii interpres anno 1615. jussu Pauli V. ut videre est apud Passerinum de statibus hominum tom. 3. quæst. 189. num. 979. *Tametsi sacra Cardinalium Congregatio Concilii Tridentini Interpretum optimis innixa rationibus sæpissime responderit, celebrandi licentias in privatis Oratoriis non nisi a Sede Apostolica esse concedendas &c. Illustrissimi Patres &c. Sanctissimi Domini Nostri jussu signandum duxerunt, facultatem hujusmodi licentias dandi ipsius Concilii Decreto unicuique ademtam esse, solique Beatissimo Romano Pontifici esse reservatam.* Nihil tamen de privilegio Episcoporum detractum est, quo possunt in suis domibus privatum Oratorium habere, & in eo Missas celebrare, & aliis Sacerdotibus permittere ut celebrent, quemadmodum eadem Sac. Congregatio explicans ea, quæ Pauli V. jussu in Epistola Episcopis edixerat, disertissime declaravit anno 1623. atque illud etiam addidit, ne privilegium quidem Episcopis a Tridentina Synodo ademtum intelligi, ut suo loco dicemus, habendi Altare mobile: *Proindeque Capellas, & Oratoria ad illorum usum ubique locorum extructa minime comprehendi in prohibitione Constitutionis jussu sanctæ memoriæ Pauli V. jampridem edita de non celebrando in privatis Oratoriis.*

Privilegium Fratrum Prædicatorum & Minorum in Jure Canonico insertum; & privilegium pro Episcopis habendi Altare mobile.

3. In Jus Canonicum insertum est Privilegium, quo Fratres Prædicatores, & Minores Altari uti mobili, & Missam ubique celebrare possunt, ideoque extra Templa, & Oratoria vel privata vel publica, ab Ordinariis destinanda & approbanda, ut in iis Missa celebrari possit, quod videre est in cap. *In his* De privilegiis. In Jure Canonico item extat Privilegium Episcoporum, ut, cum maxime deceat eos quotidie Missam celebrare, aut saltem audire, ubique in hunc usum Altare mobile, seu, quod idem est, Petram consecratam secum habeant: ut est in cap. *Quoniam* de Privilegiis in 6.

Privilegium hoc Fratribus Prædicatoribus & Minoribus sublatum a Tridentina Synodo.

4. Hujusmodi Privilegium Regularibus ademit sancta Tridentina Synodus, quod sæpe S. ejus inter-

interpres Congregatio declaravit, ut videre est apud Pasqualigum decis. 54. num. 1. & Pacem Jordan. Elucubrationum tom. 1. lib. 4. tit. 1. num. 40. idemque etiam evincitur ex S. Congregationis judicio in Causa Toletana die 4. Junii 1672. in Responsione ad 8. dubium. Propterea Gregorius XIII. cum Patribus Societatis Jesu Missionariis privilegium concessit Altaris mobilis, Tridentinæ Synodi decreto derogavit, ut videre est apud Vericellium de Apostolicis Missionibus quæst. 131. num. 1. In Decreto autem Clementis XI. die 15. Decembris ann. 1703. de quo nobis paullo post erit sermo, hæc habentur. *Quo vero ad Altare portatile, iterum inhærendo declarationibus supradictis, censuit licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in cap.* In his *de Privilegiis, & per alios Summos Pontifices aliis Regularibus communicata utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium Tridentinum, atque idcirco eosdem Regulares prohibendos, ne iis utantur.*

Privilegium Altaris mobilis non est sublatum Episcopis a Tridentino.

5. S. Tridentina Synodus privilegium Episcoporum non sustulit, ut sæpe declaravit S. Congregatio apud Barbosam de Episcopo allegat. 13. num. 1. & constat ex libro Decretorum 12. pag. 120. ubi sic ea respondit: *Sacra Congregatio &c. censuit, Cardinales non secus ac Episcopos sine ulla Episcopi Diœcesani licentia uti posse privilegio Altaris portatilis ad præscriptum Constitutionis felicis recordationis Bonifacii VIII. quæ incipit: Quoniam Episcopi; nec hujusmodi privilegium sublatum fuisse Concilii Decreto cap. unic sess. 22.* Verum Clemens XI. in allato Decreto die 15. Decemb. 1703. edito in ejus Bullario, & in Appendice Romanæ Synodi sub Bened. XIII. cum videret eo privilegio quosdam abuti, statuit ne quis extra suam domum, nec propterea in Laicorum domibus, sive in Diœcesi, sive extra Diœcesim ejusmodi privilegio uteretur: *Ad abusus ejusmodi eliminandos, & ad instaurandam venerationem tremendo Mysteria debitam Sanctissimus Dominus Noster unanimi Voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, inhærendo declarationibus alias hac de re editis, expresse declarat Episcopis, & his majoribus Prælatis, etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus neque sub prætextu privilegii clausi in corpore Juris, neque alio quoque titulo, nullo modo licere extra domum propriæ habitationis in domibus laicis, etiam in propria Diœcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diœcesani consensus adhiberetur, erigi Altare; ibique sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrare facere.*

Sed Clemens XI. vetuit, ne quis Episcopus extra suum Oratorium celebraret.

Quibus rationibus impulsus Clem. XI. Decretum illud condiderit.

6. Ratio quæ Pontificem ad illud condendum Decretum impulit, ea fuit, quod resciverat, nonneminem Episcoporum tam in sua, quam in aliena Diœcesi domo sua egredi consuevisse, & ut primario cuipiam viro laico gratum faceret, qui non haberet privati Oratorii privilegium, ad illius domum sese conferre, ibique vel ab aliquo Missam celebrare facere, aut etiam plures, si vir ille habuisset Oratorium privatum, ubi non nisi unicam Missam eodem die liceret celebrari. *Episcopi etiam in aliena Diœcesi extra domum propriæ habitationis in privatis Laicorum domibus erigi faciunt Altare, ibique per unum aut plures e suis Capellanis vivificam Christi Hostiam immolari.* Idcirco opus fuit, Decretum Clementis XI. declarari sub Innocentio XIII. qui in Bulla *Apostolici Ministerii* de Regulari Disciplina pro Hispaniarum Regnis, quam Benedictus XIII. confirmavit, Decreto Clementino declaravit locum non esse, si Episcopus tanquam hospes in alicujus Laici domo moretur, aut Diœcesim visitando, aut iter faciendo, aut ex licentia Sedis Apostolicæ habitando in domo aliena extra Diœcesim: *Declaramus tamen, quod cum in prædicto decreto statueretur, non licere Episcopis extra domum propriæ habitationis in domibus laicis erigere Altare, ibique sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrari facere, hujusmodi prohibitio intelligenda non sit de domibus etiam Laicis, in quibus ipsi Episcopi forte occasione visitationis, vel itineris hospitio excipiantur, & nec etiam quando Episcopi in casibus a Jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicæ licentia, absentes a domo propria ordinariæ habitationis, moram idcirca faciant in aliena domo per modum similis habitationis; his enim casibus licita eis erit erectio Altaris ad effectum prædictæ celebrationis, non secus ac in domo propriæ ordinariæ habitationis.* Privilegio Altaris mobilis, quod habent Episcopi, gaudent Eminentissimi Cardinales, etiam qui Episcopi non sint. Quod vero attinet ad Oratoria seu Capellas privatas, quibus certus fixusque assignatus est locus, in domibus tam Episcoporum, quam Cardinalium, possunt plures quotidie Missæ celebrari etiam a Sacerdotibus, qui non sint ex familia, licet Episcopus vel Cardinalis absit; quique, etiamsi ex familia non sit, diebus festis ibi Missam audiat, Ecclesiastico præcepto satisfacit. De Cardinalium Capellis videatur Cardinalis Brancacii Dissertatio de Privilegiis Capell. Cardinal. De Capellis vero Episcoporum vide Clericatum de Sacrament. Eucharist. decis. 8. num. 20.

Si necessitas poscat, licet celebrare Missam etiam extra Templa & Oratoria, dummodo locus mundus sit.

7. Lex quæ prohibet, ne quis Missam alibi celebret, quam in Templis aut Oratoriis publicis privatisque, præcipuam quandam restrictionem habet, si Missa, quæ omnino celebranda sit, non possit in ejusmodi locis celebrari: nam eo in casu licet Sacrificium ubique facere, dummodo locus, in quo fit, nihil indecori habeat, juxta Can. *Concedimus* de Consecrat. Dist. 1. *In itinere vero positis si Ecclesia defuerit, sub dio, seu in tentoriis, si Tabula Altaris consecrata, ceteraque sacra ministeria ad id Officium pertinentia ibi affuerint, Missarum solemnia celebrari concedimus: Aliter omnino interdicimus.* Et juxta Can. *Sicut* de Consecrat. dist. 1. *Satius ergo est Missam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, ubi fieri non oportet, nisi pro summa contingat necessitate, quoniam necessitas non habet legem.* S. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 3. in respons. *ad secundum*, duobus illis textibus Canonicis utitur, ut ostendat, etiam extra templa posse, si necessitas urgeat, Missam celebrari. Suarez in 3. par. disput. 81. sect. 3. notat, haud ita fidendum illis textibus, qui neque ex Constitutionibus Summorum Pontificum, neque ex Decretis Conciliorum generalium desumti sint; quo significare voluit iis non propterea auctoritatem legis accedere, quod a Gratiano in Decretum suum conjecti sint, sed tantum iis esse auctoritatis, quantum habeant apud Auctores suos. Eos tamen ait communi consuetudine esse receptos, & æquum esse Missam, si legitima causa interveniat, extra Templa etiam & Capellas celebrari posse. Exemplum afferunt Auctores Capellanorum in exercitibus Sacramenta administrantium, quibus licet celebrare Missam in castris: quamobrem in Capitularibus incerti cujusdam, sed gravis Auctoris apud Labbæum tom. 9. Concilior. pag. 1011. hæc leguntur: *Missarum solemnia nequaquam alibi, nisi in Ecclesia celebranda sunt, non in quibusdam domibus, & in vilibus locis, sed in loco,*

Lamb. Miss. P *quem*

quem elegerit Dominus, juxta illud quod scriptum est: Vide ne offeras holocausta in omni loco, quem videris, sed in loca, quem elegerit Dominus, ut ponat nomen suum ibi: exempta ratione eorum, qui in exercitu pergentes ad hoc opus habent tentoria, & Altaria dedicata, in quibus Missarum solemnia expleantur. Et Durandus lib. 4. Rationalis Divinorum Officiorum cap. 1. num. 41. ita scripsit: *Potest autem esse necessitas, ut Missa dicatur in navi, vel in exercitu sub papilione.* Exemplum afferunt etiam navigantium, qui diu Missa caruerunt; nam dicunt Sacerdotem posse in maris littore celebrare. Denique exemplum afferunt eorum, qui per infidelium regiones iter faciunt, in quibus Catholicæ Religionis usus prohibetur; & dicunt, licere in quovis honesto loco Missam celebrare, semper tamen super Petra consecrata: *Non debet cantari Missa, nisi in Ecclesia consecrata, si fieri potest, vel saltem in Altari consecrata, vel si hoc non habetur, habeatur ad minus semper parva Tabula consecrata: In necessitate etiam potest Missa celebrari sub dio, vel in tentoriis, in itinere videlicet, vel in exercitu, vel simili honesto loco, dum tamen habeatur semper Tabula, ut dictum est, & cetera ornamenta necessaria.* verba sunt S. Raymundi lib. 3. Summæ pag. 470. §. 11. Quæstio itaque eo redigitur, an in mari vel flumine, idest in navi seu triremi liceat Missam celebrare.

8. In Sacerdotali Romano cap. 47. generalis hæc regula habetur. *In loco fluctuanti, ut in mari vel fluminibus celebrare non licet alicui.* Generalis hæc regula restringitur, seu potius explicatur quoad Missam siccam: *Consuevit tamen in mari pro populorum devotione absque Consecratione Missa* (*quam siccam vocant*) *dici per Sacerdotem.* Adeundus Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 1. num. 16. & seq. ubi magna eruditionis copia fere omnia congessit, quæ Missæ siccæ favent, vel ei adversantur. Ejusmodi Missa, quæ etiam nautica dicitur, introducta fuit, ne navigantes Missa omnino carerent in longis navigationibus, neve in Missa, quæ in mari celebraretur, periculum esset effusionis Sanguinis dum navigium jactaretur. Georgius Cassander in Opere Liturgico cap. 34. hæc scribit: *Hæc Missa sicca, idest sine Consecratione & Communicatione, etiam Navalis seu nautica dicitur, eo quod in loco fluctuante & vacillante, ut in mari & fluminibus, quibus in locis plenam Missam celebrandam non putant, ad hunc tantum modum Missam dici posse tradunt.* Durandus in Rationali lib. 4. cap. 1. præscribit quomodo ejusmodi Missa sit celebranda: ait enim Sacerdoti induendas esse sacras omnes vestes, Missam legendam usque ad Offertorium; recitandam Præfationem, omittendum Canonem, dicendam Orationem Dominicam, omittendas Secretas omnes, nihil dicendum eorum faciendumve, quæ fiunt, dicunturve super Calicem & Hostiam, quorum neutrum debet esse super Altare. S. Ludovicum Galliarum Regem testatur in ejus vita Gaufridus, cum captivus apud Saracenos esset, consuevisse coram se Missam siccam celebrari curare. Olim dicebatur in Triremibus Melitensibus, ut testatur Macrus in Vocabulario Ecclesiast. verbo *Missa sicca.* Auctores vero, qui ad res ampliandas sunt procliviores, non dubitant affirmare, etiam coram Infirmo, cui non liceat Ecclesiam accedere, præsertim de Episcopi licentia posse ejusmodi Missam celebrari, ut videre est apud Quartum ad Rubricas Missal. par. 1. tit. 14. dub. 4. §. *Dico tertio.* Idque multo antea probaverat Episcopus Prudentius in suo Pontificali manuscripto ante octingentos eoque amplius annos, quod refert Boucat tom. 5. Theologiæ dissert. 2. par. 4. §. *de Missa sicca seu nautica.* Et Guido de Monte Rocherii, qui scripsit circa annum 1333. tract. 4. in Enchiridio Sacerdotum cap. 7. probat consuetudinem, quæ in quibusdam locis invaluit Missam siccam celebrandi, ne peregrini, qui jam peracta Missa ad Ecclesiam veniunt, Missa omnino careant: *Approba istam consuetudinem, quæ servatur in aliquibus Ecclesiis Gallicanis, quando scilicet dicta Missa veniunt aliqui peregrini ad aliquam Ecclesiam, si non sit aliquis Sacerdos paratus celebrare, Sacerdos induit se, sicut deberet dicere Missam; & dicit eis Missam de Beata Virgine Maria, vel de Spiritu Sancto, vel de Trinitate, vel de illa Sancta, pro quo fit peregrinatio. Non tamen dicit Canonem, nec consecrat, sed ostendit ei reliquias alias loco elevationis Corporis Christi; & ista Missa vocatur sicca.* Quidam nomine Moleon Parisiis opus quoddam edidit anno 1718. cui titulus, *Iter Liturgicum per Gallias*, ubi pag. 76. narrat, etiam nunc in Diœcesi Claromontana, si quis meridie extremum diem obierit, nec ad eum qui proxime consequitur diem cadaver ejus incorruptum servari possit, consuetudinem esse post prandium Missam siccam celebrandi, ne sine Missa terræ detur Christiani hominis cadaver. Missæ siccæ fautor esse videtur Clericatus, si agatur de ea celebranda in mari, vel coram infirmo, dec. 31. n. 36. & seq. de Sacrificio Missæ. Verum Estius Orat. 13. Theologica adversus eam graviter clamat, illamque improbat, quod veram sacrificandi & celebrandi simulationem contineat, ubi nec sacrificatur, nec celebratur. Ob easdem rationes eam improbat Sylvius 3. par. quæst. 83. art. 2. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. cap. 6. art. 5. de Sacram. Eucharistiæ Regula 6. earum quæ ad praxim pertinent; Lupus in cap. 52. Concilii Trullani tom. 2. primæ edit. pag. 951. & Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 15. num. 6., quorum sapienti sententiæ libenter ipsi subscribimus, & ad eam quæstionem aggredimur pertractandam, utrum in mari veram, non siccam Missam liceat celebrare.

In navigio non licet Missam celebrare, nisi siccam.

Quid sit Missa sicca.

Cur, & quando introducta.

Estius eam improbat.

9. Hac de re vulgo fere omnes rerum harum scriptores disseruere, inter quos legi possunt Pasqualigus de Sacrificio novæ legis tom. 1. tract. 1. quæst. 472. Verricellus de Apostolicis Missionibus quæst. 133. Cardinalis de Lugo de Sacram. Euch. disput. 20. sect. 3. Schiara Theologia Bellica tom. 2. lib. 7. difficult. 3. Rotarius Theologia Regularium tom. 3. lib. 1. cap. 1. num. 9. Cardinalis Albizius de Inconstantia in fide cap. 34. num. 130. & seq. Monacellus in Formulario legali tom. 4. in supplemento ad 2. tomum pag. 32. num. 1. seq. Edit. Romanæ anno 1713. Eminentissimus Cardinalis Petra in Comment. ad Constitut. Apostolic. tom. 4. pag. 273. & seq. Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 1. pag. 298. & seq.

An liceat Missam veram celebrare in mari. Qui de ea quæstione scripserunt.

10. Omnis, ut supra innuimus, difficultas sita est in periculo, ne si Missa dicatur in navigio, Christi Sanguis effundatur; quamobrem quidam obfirmate negant celebrari posse Missam in mari; alii vero celebrari quidem posse affirmant, tranquillo tamen Cœlo, pacatis undis, & tuto navigio. S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 4. ita loquitur: *In nulla necessitate licet celebrare in mari vel supra fluvium, ubi probabiliter timetur de effusione Sanguinis propter agitationem navis.* Joannes Major in 4. sentent. dist. 13. quæst. 2. in princ. postquam statuit non licere Missam in mari celebrare, addit: *Cum autem non patet accessus rationabilis ad terram, tales excusantur ab auditione Missæ; esset enim periculum effusionis Sanguinis Christi,*

Negant quidam propter periculum effusionis Sanguinis, quidam affirmant, modo mare sit tranquillum.

sti, a quo ubi caveretur, posset celebrari. Atque illud est fama celebratum quod narrat Surius tom. 2. ad diem 20. Martii de S. Vulfrano Archiepiscopo Senonensi, qui cum in navi in altum Oceani devectus Missam celebraret, elapsa est Patena e manu Ministri in mare; & a Deo vir Sanctus impetravit, ut e fundo maris in manus Ministri Patena rediret; qua de re scribit Baronius ad ann. Chr. 700. num. 3. *Ex quibus præter insignis miraculi virtutem intelligis, lector, non destitisse sanctos viros in mari etiam, cum tranquillitas esset, religata ancboris navi, celebrare ibi sacrosanctum Sacrificium Missæ Deo maxime gratum, quod ipse tanti editione miraculi patefecit.*

Matthæus Paris notatus.

Qua Baronii observatione, importuna de medio tollitur admiratio, de qua loquitur Matthæus Paris ad ann. Chr. 1247. ubi de Cardinali quodam Legato Pontificis ita scribit: *Cum navem ascensurus esset, jussit cuidam Fratri de Ordine Prædicatorum in ipsa Missam celebrare: quod & factum est non sine multorum, qui hoc non providerant, admiratione.*

Hoc tempore non licet celebrare Missam in mari sine Apostolico Indulto.

11. Sed per Sedis Apostolicæ, quæ nunc invaluit, praxim sublata est omnis Disputatio. Scribunt enim viri Sacrarum Congregationum Romæ peritissimi, ut videre est apud Eminentissimum Cardinalem Petram loc. cit. & Meratum loc. cit. Apostolico opus esse privilegio, ut in mari Missa celebrari possit; neque satis esse privilegium Altaris mobilis, quo continetur clausula, *in loco honesto ac tuto*, quæ mari non convenit; ideoque peculiare privilegium oportere a Pontifice impetrare, quod, non nisi sub illis conceditur conditionibus, ut tutum navigium sit, ac longe absit a littore, tranquillumque sit mare, & Celebranti adsit etiam alter vel Sacerdos, vel Diaconus, qui, si quis exoriretur motus, quo periculum esset ne Calix everteretur, possit manu Calicem ab ejusmodi periculo eripere. Videatur Indultum, quod militari Ordini Hierosolymitano concessit Clemens XI. in ejus Bullario ordine undecimum, pag. 51. cui post accuratam S. Congregationis ea de re disceptationem eæ appositæ sunt conditiones.

Conditiones quas exigit illud Indultum.

CAPUT VII.

An celebrare liceat sine Planeta, sine Sacris indumentis, sine luminibus aut Ministro, an denique in pluribus Ecclesiis; & qua hora Missam liceat celebrare.

An liceat celebrare Missam sine sacris indumentis.

1. NUnc vero examinandum, num aliquando sine Planeta ceterisque sacris indumentis, num sine luminibus, num sine Ministro Missa celebrari possit. Huic quæstioni enodandæ duo textus ex Jure Canonico apposite possunt afferri; alter ex can. *Ecclesiastica* dist. 23. quo prohibetur Sacerdos, qui stolam in sua Ordinatione acceperit, Missam sine Stola celebrare: *Modis omnibus convenit, ut quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat in oblatione, vel perceptione suæ salutis: si quis autem aliter egerit, excommunicationi subjaceat.* Alter est ex can. *Vestimenta* de consecr. dist. 1. *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse & honesta: quibus &c. aliis in usibus non debent frui, quam in Ecclesiasticis & Deo dignis Officiis.* Ex hoc duplici textu, vulgo deducunt Auctores, præceptum esse Ecclesiasticum Missam cum omnibus sacris vestibus celebrandi; ita ut graviter peccet Sacerdos, non solum si sciens & prudens nullas adhibeat sacras vestes, sed etiamsi earum omittat aliquam. Videatur Persicus de Officio Sacerdotis lib. 1. dub. 5. num. 52. & seq. Pulcre Sotus in 4. sentent. dist. 13. quæst. 2. art. 4. postquam vestes Sacerdotales descripsit, hæc addit: *Ecce quibus sacratis vestibus vestitus Sacerdos ad sacrum Altare accedit. Nam si aliquam illarum consulto prætermitteret, tanquam mysteriorum contemtor mortaliter delinqueret. Secus si ex oblivione, vel aliqua negligentia id faceret.* Cum eo consentit Biel. in Lect. 14. super Canone Missæ, qui postquam de sacris vestibus, ceterisque omnibus mentionem fecit, quæ si non ad validam, certe ad licitam Missæ celebrationem pertinent, concludit: *Nibil autem dubium, quin omittens aliquid prædictorum ex contemtu, vel scienter, peccet mortaliter, faciens in hoc temere contra Constitutionem, aut consuetudinem generalem Romanæ Ecclesiæ.* Videatur etiam Renaudotius in Collect. Liturgiar. Orientalium tom. 2. pag. 56. qui testatur, Syris & Coptis & omnibus Christianis Orientalibus, cujuscumque sectæ aut linguæ, sacrilegium esse sine sacris vestibus ad Altaris ministerium accedere; & ejusmodi temeritatem etiam pœna depositionis coerceri. Quibus præmissis proponitur ejusmodi casus: Parochus ab infirmo accersitus, ut sibi ministret Viaticum, copiam non habet sacræ supellectilis, quæ in armario est occlusa, cujus clavem ejus Minister imprudens secum inconsulto detulit & abiit; nec quisquam novit ubi Minister reperiri possit: respondetur, nullo modo posse Parochum sine sacris vestibus Missam celebrare; scandalum enim id crearet, & gravis esset irreverentia in sanctissimum Sacramentum; præceptum vero, quo urgetur infirmus ad accipiendum Viaticum, eum adstringit, si Sacramentum possit suscipere eo modo, quo suscipi decet, atque ea reverentia, quæ tanto debetur Sacramento. Ita post Sylvium respondet Pontas in Dictionar. Casuum Conscientiæ verbo *Missa* cas. 7. ubi integrum Sylvii locum affert.

An sine luminibus liceat celebrare Missam.

2. De illo autem qui sine luminibus Missam celebret, sic respondit Honorius III. in cap. *Litteras* de Celebrat. Missar. *Inquisitionis Officium iterans ex ejus confessionibus* (loquitur de quodam Presbytero) *invenisti, quod idem sine igne sacrificabat, & aqua. Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probatur, mandamus, quatenus Officio, & Beneficio perpetuo ipsum prives.* Ex quo loco Pontas cas. 8. verbo Missa post Sylvium eruit, nefas esse Missam sine luminibus celebrare, etiam urgente periculo, ne Populus die Festo Missa careat, aut ne moribundus sine Viatico ex hac vita migret, quemadmodum docent graves Scriptores, quos refert & sequitur Quartus ad Rubricas Missalis par. 1. tit. 20. num. 11. & Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 1. pag. 298. num. 9. Addit idem Pontas Sylvii auctoritatem sequutus, lumina esse oportere vel ex cera, vel ex oleo, aut si desint ejusmodi, e sevo, urgente necessitate: quod etiam animadvertit Auctor Collationum Lucionensium tom. 5. pag. 549. Et si lumen alterum e cera reperiri non possit, & necessitas urgeat celebrandi Missam, unicum tantum lumen adhiberi potest, ut advertit Gavantus ad Rubr. 20. de Præparatione Altaris. S. Antoninus 3. par. Summæ tit. 13. cap. 6. ita monet: *Nota ergo, quod si aliquod eorum defuerit, quæ requiruntur ad ritum celebrationis solemnitate, ut Calix consecratus, Palla, Altare, vel lumen, vel aliqua vestis sacra, ut Manipulus, Stola, & hujusmodi, debet potius dimittere Missam etiam die Festo, quam sic celebrare; quia sic celebrando advertenter, quamvis sine dubio conficeret, existentibus aliis, quæ sunt de substantia Consecrationis, tamen peccaret mortaliter; & idem*

creda celebrando sine Missali seu libro, in quo sit saltem Canon, alias mente retentus dicendo;: nam talis se exponit periculo errandi in verbis Canonis, immo & Consecrationis, cum & optima memoriæ viros aliquando fallat memoria, tum etiam quia facit contra generalem Ecclesiæ consuetudinem.

An sine Ministro.

3. Denique etsi generalis ea regula est, non posse Missam sine Ministro celebrari juxta Decretalem Alexandri Tertii in cap. *Præposuit* de Filiis Presbyterorum, ubi legitur: *Non enim solus Presbyter Missarum solemnia, vel alia divina Officia potest sine Ministri suffragio celebrare;* tamen potest Sacerdos etiam sine Ministro Missam celebrare, sibique ipse respondere, si Viaticum opus sit infirmo ministrare, ut docet Sylvius 3. par. q. 83. art. 5. qui etiam censet Sacerdotem, cui die festo non sit copia Missæ audiendæ, meliore consilio Missam prætermittere, quam sine ministro celebrare; quamquam negat, illum peccare, si sine ministro celebret: *In casu tamen gravis necessitatis boni Auctores existimant, Sacerdotem non male facturum si solus celebret, sibique respondeat, ac ministret, ut si alioquin aut ipse Sacerdos, aut alius sit sine viatico moriturus. Addunt etiam nonnulli, si sit Festum solemne, neque Sacerdos possit Missam audire: sed mallem eo casu dicere, ipsum ab auditione Missæ excusari, quam consulere, ut solus celebraret, quamquam nec Celebrantem damnarem.* Gilbertus Consultat. Canonicat. de Sacramentis consult. 7. de Sacrificio Missæ narrat, Sacerdotem quemdam onus habuisse quotidie Missam celebrandi in Oratorio Campestri ab hominum frequentia longe remoto; Oratoriumque illud in honorem S. Blasii fuisse Deo dedicatum, ubi etiam Sacerdos ille panem benedicebat, qui plurimum prodesse existimabatur miseris illis agricolis, qui faucibus laborarent. Ibi porro quotidie Sacerdotem illum, cui ministri non esset copia, solum sibique respondentem celebrare Missam consuevisse. Quærit igitur Gilbertus, an illi licitum id fuerit facere, & Canones quidem affert, qui vetant, ne quisquam sine ministro Missam celebret; nec casum, quem alibi attigimus, omittit de Missis solitariis: sed concludit denique, Sacerdoti illi licitum non fuisse Missam celebrare sine ministro, sed illum debuisse ab Episcopo facultatem petere celebrandi in alia Ecclesia, ubi ministri sibi copia esset; & si aliquo impedimento detentus non potuisset ad locum, qui sibi destinatus esset, sese conferre, debuisse a Missæ celebratione abstinere, ne Missam sine ministro celebraret. Suarez in 3. par. disput. 82. sect. 3. qui Missam celebret sine aliqua e sacris vestibus, cum a peccato mortali non excusat, omnemque excludit parvitatem materiæ; qui tamen vel oblivione captus, vel per imprudentiam aliquod e sacris indumentis omiserit, eum ne venialiter quidem peccare existimat. Cardinalis Gottus Theolog. tom. 14. q. 2. de Sacrific. Missæ dub. 4. §. 2. docet graviter peccaturum Sacerdotem, qui vel Viatici ad infirmum in limine mortis positum deferendi gratia, vel ne Populus die Festo Missa careat, Missam sine sacris vestibus celebret. Mitius sentit de eo, qui gravi premente necessitate, puta ad evitandum scandalum & susurrum, qui oriretur in Populo, si sibi die Festo Missæ non esset copia, Missam celebraret cum Amictu, Alba, & Planeta, omissis Stola, vel Manipulo, aut Cingulo benedicto, quæ reperire non potuisset. Cajetanus Cardinalis in 1. 2. q. 96. negat, sine peccato Sacerdotem posse, omissis vestibus sacris, Missam celebrare, etiam metu mortis deterritum; idque propter gravem irreverentiam. Eum sequitur Sylvius 3. par. q. 83. art. 6. quod durum videtur Baldello, nisi Ecclesiæ contemptus existeret, tom. 1. lib. 1. disput. 15. n. 10.

Qui celebrat in templo polluto, peccat graviter, non tamen incurrit in Censuras, ac ne in irregularitatem quidem.

4. Jam vero de celebratione Missæ in templo violato, seu polluto reliquum est ut pauca quædam attingamus. Templum multipliciter potest pollui. Primo, si in eo homicidium voluntarium perpetretur, cap. *Proposuisti*, de Consecrat. Ecclesiarum. Secundo, si in eo magna vis humani sanguinis effundatur, Can. *Ecclesiis* de Consecrat. dist. 1. & cap. *Si Ecclesia* de Consecrat. Ecclesiar. Tertio, si in eo sponte effundatur semen humanum, ut videre est in allatis textibus, *sive effusio sit secundum naturam, sive contra, sive per copulam aliat licitam, sive per illicitam*, juxta communem sententiam. Quarto si excommunicatus vitandus in eo sepeliatur, cap. *Consuluisti* de Consecrat. Ecclesiar. Quinto, si in eo itidem sepeliatur Ethnicus, vel infidelis, Can. *Ecclesiam* de Consecrat. dist. 1. Si quis in templo polluto seu violato Missam celebret, nullam pœnam incurrit, non suspensionem, non excommunicationem, non irregularitatem, cap. *Is qui*. de sentent. excommunicat. in 6. Irregularitatem enim, cujus Romano Pontifici reservatur dispensatio, incurrit, qui in loco interdicto celebraret, ut statuit Bonifacius Octavus eod. cap. *Is qui*. Etsi autem qui in templo polluto seu violato celebret, nullam ex illis pœnis incurrit, expers tamen peccati non est; cum textus allatus dicat, eum *temerarie agere;* ad quæ verba notat Sylvius in 3. par. q. 83. art. 3. Sacerdotem hunc *facere contra justam Ecclesiæ probibitionem in re gravi*: ex quo infert, si Episcopi consensus accedat, eum non peccare in templo polluto Missam celebrando. Cum eo consentit Persicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 12. Fuse id tractatum repetias in collat. 16. Lucionen. tom. 5. q. 1. pag. 160. & seq. edit. anni 1685.

Tempus celebrandi Missam ab Aurora ad meridiem; ex æquitate potest celebrari hora triente ante auroram, & post meridiem.

5. Nihil opus est hic de hora celebrandæ Missæ disputare: nam Rubrica Missalis diserte ait: *Quacumque hora ab aurora*; & alibi: *Missa privata saltem post Matutinum & Laudes quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.* Universalis Ecclesiæ consuetudo est, in Pervigilio Nativitatis Jesu Christi, ut post mediam noctem Missa Conventualis celebretur. S. Pius V. edita Bulla 4. tom. 2. Bullarii antiqua omnia sustulit Privilegia, quorum vi quidam Missam ante mediam noctem in eodem Pervigilio celebrabant. Æquitate quadam, juxta eam quæ etiam Romæ viget praxim, tolerari solet, ut Missa horæ triente ante Auroram, & post Meridiem celebretur, ut videre est in Edicto nostro 13. editionis latinæ atque etiam in nostro Edicto 68. ubi Epistolam retulimus nobis a S. Congregatione Concilii Clementis XII. jussu scriptam, in qua improbatur malus usus Missam occasione cujusdam solemnitatis multas horas celebrandi ante auroram, multasque itidem horas post meridiem.

Litteræ eadem de re S. Congregat. Concil.

D. Thomas 3. par. q. 83. art. 2. *ad quartum* hæc eadem confirmat. *Ad quartum dicendum quod regulariter Missa debet celebrari in die, & non in nocte &c. ita tamen quod principium diei accipiatur non a media nocte, nec etiam ab ortu solis, idest quando substantia solis apparet super terram; sed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus, inquantum claritas radiorum ejus apparet &c. specialiter tamen in Nocte Natalis Domini Missa celebratur propter hoc quod Dominus in nocte natus est.* Et Sotus in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 2. prope finem: *Jam vero nunc temporis statum tempus Missis celebrandis decurrit ab initio auroræ quocumque tempore anni usque ad meridiem.* Nonnullos tamen ait ex Privi-

legio

legio Apostolico posse Missam celebrare, aut celebrandam curare ante auroram, & post meridiem; ac deinde invehitur adversus abusum celebrandi post elapsum tempus quod præfinitum est. *Attamen quod hoc fiat ad inserviendum deliciis eorum, qui noctes aleis & crapulis vacando in dies vertunt, diesque dormiendo in noctes, non potest non esse vituperio dignum.*

CAPUT VIII.

De fructus medii applicatione ex ipso munere.

De Missæ fructu. Missæ fructus triplex.

1. DOcet Scotus quodlibet. 20. art. 2. & 3. cujus doctrinam communiter sequuntur ceteri Theologi, atque ipsa etiam recipit Ecclesia, ut videre est apud Sotum de Justitia & Jure lib. 3. q. 2. art. 2. Cordubam lib. 1. q. 3. Notab. 4. & Navarrum cap. 25. num. 92. triplicem esse Missæ fructum; primum generalissimum, cujus Fideles omnes fiunt participes; alterum specialissimum, quo fruitur Sacerdos; tertium, qui dicitur medius, quemque iis Sacerdos applicat, pro quibus Sacrificium offert, quod etiam optime explicavit Cardinalis Bona in Tract. Ascetico de Sacrific. Missæ cap. 1. §. 4. Et quoniam multis nominibus potest aliquis teneri ad offerendum pro aliis Sacrificium Missæ, seu fructum medium, vel ratione Officii, vel oneris Beneficio quod possidet adjecti, vel præcepti Superioris, vel eleemosynæ, quam acceperit singula hæc capita percurremus, sacrarum Romæ Congregationum vestigia secuti, præsertim ejus, quæ S. Tridentinæ Synodi est interpres, cujus Decretis debetur ab omnibus veneratio: sola enim hæc Congregatio potestatem habet Concilii illius mentem interpretandi, ejusque Decreta, si generalia sint, vim legis obtinent; siquidem ad eam pertinet disciplinæ præcepta statuere, ut sæpissime docuimus in nostris Edictis.

Qui curam animarum habet, tenetur offerre Sacrificium pro Populo festis diebus.

2. S. Tridentina Synodus sess. 23. cap. 1. loquens de iis, qui curam habent animarum, *Cum præcepto*, inquit, *divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre*. Qui de morali scribunt Theologis, quæstionem illam excitarunt, an verbis illis, *pro his Sacrificium offerre*, teneantur, qui curam habent animarum, Missam tantummodo celebrare, an etiam onus habeant applicandi Sacrificium Populo sibi commisso: in qua quæstione S. Congregationis semper ea fuit sententia, eum, qui curam animarum habet, teneri Missam applicare Populo omnibus diebus Dominicis, & festis diebus ex præcepto, sive Parochus Sæcularis sit, sive Regularis, sive amovibilis, sive non, (nam & qui amovibilis est, animarum curam habet) sive congruam habeat, sive non habeat; illudque duntaxat S. Congregatio concedit Parocho, si pauper sit, ut etiam die festo applicare possit Missam ei, qui sibi eleemosynam dederit, dummodo celebret in Parochia, ne Populus Missa careat, & alio die per hebdomadam Missam celebret, & populo applicet loco ejus, quam applicare debuerat festo illo die cum eleemosynam accepit, ut docuimus Edict. 10. tom. 1. quo vetera & recentia S. Congregationis Decreta a Summis Pontificibus confirmata congessimus.

Quid concedere soleat S. Congreg. Concilii, si Parochus pauper sit.

In Cathedralibus & Collegiatis Missa Conventualis applicanda est non benefactori singulari, sed benefactoribus in genere.

3. In Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis Missa Conventualis, quæ ut diximus, quotidie celebranda est, applicari debet Benefactoribus generatim; ita ut ille hanc de applicanda Missa obligationem non impleat, qui eam cuipiam singulari Benefactori applicet. Quod si Cathedrali vel Collegiatæ Ecclesiæ juncta sit etiam animarum cura, duplex omnibus Dominicis festisque diebus ex præcepto celebranda est Missa, quarum Conventualis Benefactoribus generatim, Parochialis Populo applicetur, nec ulla contraria consuetudo ab hoc onere excusat; cujusmodi consuetudo siqua sit, malus usus est & corruptela, ut videre est apud Meratum ad Gavantem par. 2. tom. 1. pag. 808. qui disertissima & apertissima profert S. Congregationis Responsa & Decreta. Ab hoc autem onere applicandi quotidie Missam Conventualem eæ tantum Ecclesiæ immunes sunt, in quibus non omnia concurrunt, quæ Collegiatam constituunt, quamvis & divina Officia quotidie celebrentur, & Missa cantetur. Quarum Cathedralium vel Collegiatarum tenues opes sunt, eæ possunt implorare facultatem non applicandi Benefactoribus generatim Missam Conventualem diebus feriatis, nunquam tamen obligatione sublata applicandi pro iisdem cunctis diebus festis ex præcepto.

Si Ecclesiæ juncta sit Cura, debet festis diebus alia Missa Populo applicari.

S. Congregatio Concilii, si Canonicorum prebendæ tenues sint, remittere solet onus applicandi Conventualem, non tamen festis diebus.

4. Atque hæ sunt regulæ, quibus utitur Sacra Congregatio Concilii, earumque executionem semper Episcopis commendat, cum respondet relationibus, quas ad eam mittunt de statu suarum Ecclesiarum. Cum sacræ hujus Congregationis nos Secretarii munere fungeremur, Capitulum & Canonici Cathedralis, nunc Metropolitanæ, Ecclesiæ Ferrariensis contendebant, se ad Missam Conventualem applicandam minime teneri; tum quod *ab immemorabili* nunquam Missam applicaverant; tum quod primo cujuslibet mensis die non impedito Nocturnum Defunctorum cum Laudibus recitabant, & Missam mortuorum pro Benefactoribus generatim celebrabant. In Congregatione habita die 4. Martii 1719. eam Causam proposuimus, & in Folio, quod componi & typis vulgari solet a Secretario, veteres S. Congregationis resolutiones attulimus, quæ jubent, Canonicos Cathedralium quotidie Missam Conventualem Benefactoribus generatim applicare. S. Congregatio die 18. Martii ejusdem anni respondit, teneri Canonicos Conventualem Missam quotidie Benefactoribus generatim applicare, omni exceptione rejecta. Item, cum eodem munere fungeremur, respondit S. Congregatio, petitionem rejiciendam Archipresbyteri & Canonicorum Collegiatæ S. Euphemiæ Diœcesis Comensis, qui contendebant non teneri se ad ejusmodi quotidianam Conventualis Missæ applicationem, ut videre est in resolutione diei 11. Maji 1720. Contra Bonaventura Episcopus Montis Flasconis, cum Diœcesim visitaret, veritus est, ne Sacerdotes quidam Parochiali Ecclesiæ Martæ, quam ipse etiam Collegiatam esse credebat, sub Canonicorum nomine inservientes suo muneri deessent, propterea quod Missam quidem Parochialem Populo festis diebus applicabant, non tamen Missam Conventualem pro Benefatoribus generatim offerebant. Causam S. Congregationi proposuimus die 29. Januar. anno 1718. & rationes exposuimus, quamobrem ea Ecclesia non esset censenda inter Collegiatas; S. autem Congregatio die 12. Februarii ejusdem anni respondit, cum illa Ecclesia non esset vere Collegiata, nullum esse onus celebrandi & applicandi Missam Benefactoribus generatim. Cardinalis Tanarius S. Collegii Decanus & Episcopus Veliternus in Oppido Core, cum Diœcesim visitaret, Canonicos ejus Collegiatæ, quos non applicare comperit quotidie Missam Conventualem pro Benefactoribus generatim, Decreto suo applicare coegit. Confugerunt Canonici ad S. Congregationem, contendentes, non teneri se ad hujusmodi applicationem; factum id nunquam fuisse; inopes esse

Canu-

Canonieatus vix Canonicis sustentandis pares. Causam in S. Congregatione die 14. Martii ann. 1722. retulimus, & exempla quædam adduximus aliarum Collegiatarum, in quibus propter Præbendarum tenuitatem onus applicandi Missam Conventualem ad dies festos ex præcepto contractum fuit: S. Congregatio propterea respondit, teneri quidem Canonicos applicare Missam Conventualem quotidie pro Benefactoribus generatim, sed iis remitti posse ejusmodi onus propter tenuitatem Præbendarum, dummodo eam applicarent diebus omnibus festis ex præcepto.

Regula statuitur, quam sequitur Sac. Congregatio Concil.

5. Ex his, quæ hactenus exposuimus patet, eam esse S. Congregationis Concilii regulam, ut Missa Conventualis quotidie Benefactoribus generatim applicetur in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis; is vero, qui præest, possit onus remittere, atque contrahere ad solos dies festos in iis Cathedralibus & Collegiatis, quarum Præbendæ inopes sint: quibus etiam nunc regulis utitur eadem Sac. Congregatio. Exposuit Archiepiscopus Spalatensis in Relatione de suæ Ecclesiæ statu, Canonicos suæ Metropolitanæ solitos esse quotidie Missam Conventualem cantare, sed non applicare Benefactoribus generatim. Nos Congregationis nomine illi respondimus, juberet Missam Conventualem quotidie applicari; quod si Præbendæ inopes essent, Canonici ad S. Congregationem postulationes suas converterent. Igitur cum jam Secretarii munere defuncti, & ad Cardinalatum fuissemus evecti, supplices libellos ad S. Congregationem miserunt, eorumque causa proposita, & præcedentibus S. Congregationis Resolutionibus ea de re per Secretarium expositis, respondit S. Congregatio die 22. Julii ejusdem anni, Canonicos debere quidem Benefactoribus generatim Missam Conventualem applicare, sed posse iis permitti propter Præbendarum tenuitatem, ut eam applicent solum diebus festis ex præcepto.

Controversia omnes sublata per Apostolicas litteras.

6. Ceterum, ad ambiguitates omnes & effugia tollenda, litteras Apostolicas dedimus de re hac sub die 19. Augusti 1744. quas integras in appendicibus hujus operis inseremus, quamvis aliud quiddam præterea contineant, quod ipsum tamen non inutile fore speramus.

CAPUT IX.

De obligatione applicandi ex Beneficio, vel ex præcepto Superioris, vel ex accepta eleemosyna.

1. Hactenus de obligatione loquuti sumus applicandi Missam ex ipso munere; nunc vero de eadem obligatione disseremus, quæ oritur vel ex onere ipsi Beneficio seu Capellaniæ imposito, vel ex præcepto Superioris, vel ex eo quod Sacerdos pro Missæ applicatione acceperit eleemosynam. Quod ad primum caput attinet, oritur quæstio, an si Fundator, qui Beneficio vel Capellaniæ onus imposuit celebrandi Missam, de applicatione ejusdem pro anima sua ne verbum quidem adjecerit, intelligi debeat imposuisse etiam onus applicandi sibi Missam.

Regula Sac. Congregationis Concilii in fundatione Capellaniæ. censetur appositum onus applicandi Missam Fundatori.

2. Sac. Congregationis Concilii regula est, intelligendum esse appositum etiam onus applicandi Missam animæ Institutoris seu Fundatoris Beneficii, seu Capellaniæ. Nam etsi juxta Regulam 57. de Regulis Jur. in 6. *Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda*; tamen juxta 45. Regulam eod. tit. *Inspicimus in obscuris quod est verisimilius.* Porro verisimilius est, cum qui Beneficium seu Capellaniam fundaverit, & onus celebrandi Missam imposuerit, voluisse eamdem etiam sibi applicari. Notissima est Sacræ Congregationis Resolutio *in Causa Tinen. Applicationis Sacrificii* die 18. Augusti 1668. in lib. Decretorum fol. 61. ubi hæc habentur: *Ex dispositione testamentaria antiquitus facta a pia Testatrice reperitur fundata quædam Capellania cum onere Capellano pro tempore Sacrum faciendi singulis Dominicis aliisque festivis diebus, nulla adjecta declaratione, ad cujus suffragium applicandum esset Sacrificium. Ideo Episcopus Tinen. supplicat, per S. Congregationem declarari, an ejusmodi Sacrificium applicandum sit pro anima ipsius Testatoris, an vero ad libitum Capellani, uti hactenus factum esse comperit. Die 18. Augusti 1668. S. Congregatio Concilii respondit, applicandum esse Sacrificium pro anima Testatoris.* In privata quidem causa ita S. Congregatio respondit; sed regula est generalis, præsumi, eum qui Beneficium seu Capellaniam instituerit, & onus celebrandi Missam adjecerit, nulla mentione facta applicationis, voluisse Missam applicari animæ suæ. Quamobrem ad eumdem modum semper Sacra Congregatio respondit ad ejusdem generis supplicationes, quod ipsi ostendimus in scripto pro Congregatione habita die 12. Februari 1718. in causa Ferrariensi, in qua de eadem re agebatur, & ad eumdem modum Sac. Congregatio respondit die 26. Martii ejusdem anni.

Quid si quasdam Missas jusserit applicari, quasdam celebrari?

3. Diximus præsumi, eum qui Beneficium vel Capellaniam fundaverit cum onere Missam celebrandi, nec verbum ullum de applicatione ejusdem adjecerit, voluisse Missam applicari animæ suæ. Cum autem Juris regula sit, præsumtionem a validiore præsumtione vinci, ideo si Fundator jusserit, certum sibi Missarum numerum applicari, de aliis vero nihil amplius dixerit, quam ut eæ celebrentur, ex hoc diverso loquendi modo diversa oritur ratio: quamobrem aliquando Sac. Congregatio respondit nullam obligationem esse applicandi eas Missas, quas Fundator dumtaxat jusserit celebrari, nec quidquam dixerit de earum applicatione. Nam præsumitur, eum quemadmodum in iis, quas voluit sibi applicari diserte id ipsum jussit, ita reliquarum, de quarum applicatione nihil declaravit, voluisse Sacerdoti liberam applicationem relinquere. Orta est etiam dubitatio, an si Fundator jusserit Beneficiatum seu Capellanum pro ipso orare in Missa quam celebraverit, verbum illud *orare* importet onus applicandi Missam Fundatori. Sac. Congregatio, dum nos a Secretis essemus, affirmando respondit in causa Ventimilien. die 27. Aprilis 1700. *Gubernatores humiliter supplicant pro declaratione, an Sacerdos ad celebrationem Missæ eligendus teneatur illam applicare attentis verbis Testatoris, & in ea orare pro anima ipsius Testatoris, nulla facta mentione applicationis, cum aliud sit orare, aliud Missam applicare*; & Sac. Congregatio respondit, *Sacerdotem teneri ad applicationem Missæ*. Si vero Fundator Capellanias aliquot instituisset cum onere sibi applicandæ Missæ, aut suis consanguineis defunctis, aliud autem Beneficium seu Capellaniam instituerit, ubi onus Beneficiato seu Capellano imposuerit orandi pro anima sua, tum locus fit argumento desumto e diverso modo loquendi, ac dicendum, Fundatorem, nbi jusserit pro se orari, non imposuisse onus applicandi, sed voluisse dumtaxat, Sacerdotem ad *Memento* commemorationem facere sui; quemadmodum respondit Sac. Congregatio Concilii in causa Ferrariensi die 11. Junii 1700.

Quid si Fundator injunxerit tantum, ut Sacerdos oret pro anima sua?

Si Sacerdos jussus a Superiore Missam applicare certæ personæ applicet alteri, quænam ejus obligatio sit; num profit applicatio.

4. Potest Sacerdoti sibi subjecto Superior præcipere, ut Missam, quam celebraverit, applicet huic vel illi personæ. Si Sacerdos Missam alii applicet, inobedientiæ se alligat: sed quæstio est, cuinam applicatio prosit, illine cui Sacerdos ap-

plica-

plicavit, an ei cui ex Superioris præcepto applicare debuisset. Quæstionem hanc tractat Pasqualigus de Sacrif. Missæ q. 183. ubi Scriptorum utrique sententiæ suffragantium auctoritates congerit; sed communis ea videtur esse, applicationem ei prodesse, cui Sacerdos intendit applicare: non enim Sacerdos Sacrificii dumtaxat Minister est, sed etiam Dispensator vi suæ Ordinationis; Itaque ut in conficiendo Sacramento ab auctoritate non pendet Superioris, ita potestatem habet ei Sacrificium applicandi, cui voluerit. Vide Clericatum decis. 36. n. 25. de Sacrif. Missæ. Eamdem quæstionem accurate discutit etiam Cardinalis de Lugo de Sacram. Euchar. disp. 19. sect. 10. n. 210. & seq. qui docet, Deum ad intentionem respicere, quam Sacerdos habuerit, non quam habere debuisset vel ex præcepto Superioris, vel ratione eleemosynæ.

De Missa applicanda propter acceptam eleemosynam seu regulæ statuuntur.

5. Frequentior est obligatio applicandi, quæ oritur ex accepta eleemosyna, quam Sacerdos pro applicatione acceperit. Atque multa sane hanc in rem dicenda essent; sed cum de hoc argumento abunde loquuti simus Edicto 56. editionis latinæ, juvabit illinc pauca quædam repetere, atque in hunc locum conferre. Ac primo non est immunis ab applicanda Missa is, qui eleemosynam acceperit minorem etiam, quam quæ sit Taxa Diœcesana. Secundo. Qui a pluribus plures exiguas acceperit eleemosynas pro Missarum celebratione & applicatione, tot tenetur celebrare & applicare Missas, quot eleemosynas juxta taxam Diœcesanam cumulus ille exiguarum eleemosynarum suppeditaverit. Tertio. Qui eleemosynam acceperit taxa Diœcesana majorem pro una Missa, si ab aliis Missam celebrari curet, tenetur quidquid acceperit, tradere Sacerdoti celebranti; etiamsi huoc moneret, se pinguiorem eleemosynam accepisse, volentique & consentienti minorem eleemosynam offerret. Quarto. Etsi fructus medius Sacrificii, quem Sacerdos potest, cui velit, applicare, satisfactorius sit & impetratorius, non licet duplicem eleemosynam accipere, alteram ut applicetur fructus satisfactorius puta alicui defuncto, alteram ut applicetur fructus impetratorius exempli causa alicui infirmo. Quinto. Non potest Sacerdos accipere eleemosynam, ut alicui applicet fructum specialissimum, qui sibi ut sacrificanti debetur. Postremo Sacerdos, qui quoquo modo teneatur certis diebus applicare Missam, non potest eleemosynam ab aliis accipere pro celebranda & applicanda iis Missa iisdem diebus. Vide etiam Tournely Prælection. Theologic. de Sacram. Euchar. par 2. pag. 349. & sequen. edit. Parisien. anni 1729.

Qui habet onus tantum celebrandi, potest accipere eleemosynam pro Missa applicanda.

6. Eam etiam eodem Edicto nostro quæstionem pertractavimus, an qui habet onus solummodo celebrandi, pro quo eleemosynam consequitur, possit aliam eleemosynam accipere pro applicanda Missa. Nos illuc Lectorem nostrum amandamus. Monere tamen non prætermittimus, quasdam reperiri Resolutiones S. Congregationis, quæ declaravit posse Sacerdotem, cui celebrandi onus dumtaxat impositum est, aliam pro applicatione eleemosynam accipere, ut videre est in causa Tridentina 13. Julii 1630. *Ad primum respondit, non posse eleemosynam recipere, & duabus Oblationibus unica Missa satisfacere, nisi in fundatione cautum sit, quod non teneatur Sacrificium applicare.* Cum

Missa applicari debet eo tempore, quo offerens vult applicari.

ea consonant Resolutiones aliæ in causa Pientina die 14. Maji 1639. in causa Perusiana die 12. Novembris 1640. & Vicentina 23. Augusti 1642. Duo vero huc adjicienda existimavimus: primum est qui eleemosynam acceperit pro Missæ applicatione, eum teneri non modo eleemosynam offerenti Missam applicare, sed etiam applicare eodem tempore, quo offerens sibi applicari pro rerum suarum conditione petit; ita ut, si Sacerdos Missam celebret & applicet extra illud tempus, & extra offerentis opportunitatem, teneatur eleemosynam restituere. Fingi potest casus in hunc modum: Quidam eleemosynam præbet, uti sibi Missa celebretur & applicetur, ut Deus Judicem lumine suo illustret, qui in quadam ipsius offerentis causa ferre debet sententiam; si post latam sententiam Sacerdos celebraverit, profecto obligationi defuit suæ, & tenetur eleemosynam reddere. Vide Cabassutium in Theoria & Praxi Juris Canonici, lib. 6. cap. 14. n. 18.

De applicatione Missæ ex eleemosyna.

7. Alterum, quod adjicimus, est, Sacerdotem, qui non habet onus applicandi Missam, non posse eam celebrare & applicare juxta ejus intentionem, qui sibi primus eleemosynam præbuerit. Quæ quidem quæstio quondam inter Doctores in utramque sententiam, ut fieri solet, abeuntes diu disputata, tandem post maturum examen a Sac. Congregatione Concilii decisa est. Pronuntiavit enim, non licere Missam celebrare cum intentione ei applicandi, qui primus obtulerit eleemosynam, idque Decretum approbavit Clemens Octavus atque edidit Paulus V. ut nullus jam ejusmodi sit locus controversiæ. Videantur Habert Theolog. dogmat. & moral. tom. 5. de Sacram. Euchar. cap. 16. q. 9. Natalis Alexander Theolog. dogmat. & moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. art. 6. Regula 2. earum, quæ ad praxim pertinent, Clericatus cit. decis. 36. n. 21. Integrum vero Decretum refert Marchinus de Ordine tract. 3. par. 2. cap. 31. n. 9. & Pasqualigus de Sacrif. Missæ quæst. 168.

Non potest applicari Missa ei, qui primus eleemosynam præbuerit, suspenso interim fructu Sacrificii.

8. Franciscus Sylvius, quem sæpiuscule citavimus, tom. 5. suorum operum editionis Antuerpien. Oratione 11. & 12. hanc fuse & erudite suo more tractat materiam. Atque ille quidem non negat, quin Sacerdos, qui ratione Beneficii tenetur duas vel tres Missas celebrare in singulis Hebdomadis, possit anticipatione quadam temporis in hac Hebdomada duas vel tres celebrare Missas, quæ illi celebrandæ essent in Hebdomada proxime sequenti. Quis enim gratior esse potest debitor, quam qui argentum prævertit solvere? Quod tamen ita intelligendum est, ut si ex Beneficii vel Capellaniæ institutione appareret, voluisse institutionem in qualibet Hebdomada duas vel tres Missas celebrari, vel ut quædam Altaria Missa non carerent, vel ne cui Vico aut Pago certis quibusdam diebus Missa deesset, ex his similibusve circumstantiis conjiciendum sit, institutoris voluntatem anticipatæ satisfactioni Missarum adversari. Casum deinde Sylvius expendit ejus Sacerdotis, qui nulla obligatione obstrictus applicandi Missam, tamen eam celebrat, Sacrificii effectum suspendens, quem possit illi applicare, a quo oblata eleemosyna rogatus fuerit celebrare, & sibi applicare; vel celebrat & actu applicat Missam ei, quem Deus probe novit ab illo petiturum celebrationem, & applicationem Missæ. Solidissimis autem Theologiæ rationibus probat, in neutro casu licere Sacerdoti eleemosynam accipere; ob id maxime, quod nescio quid sordidum in ea re appareat, & nonnihil suboleat avaritiæ, quam in sancto Sacrificio tantopere detestatur Ecclesia. Quia verum Decretum illud, quod superius attulimus, nonnemo arbitratur conditum pro Hispania, nec ad Belgium propterea attinere, sic ait: *Neque locus respondendi est, Bullam istam pro Hispaniis latam esse, & non pro Belgio: considerandum quippe est, eam idcirco prædictam consuetudinem improbasse, &* *abolen-*

abolendam præcepisse, quia multis nominibus est periculosa, quia Fidelium scandalis & offensionibus obnoxia, quia nova, & a vetusta Ecclesiæ more abhorrens. Cum igitur istæ rationes non sint pro Hispania particulares, sed toti Ecclesiæ per universum Orbem dispersæ communes, in omnibus fidelium regionibus vigere debet ipsa Bulla, immo (etiam ea seclusa) id quod in ea mandatur.

Qui habet onus applicandi, non tenetur in Nativitate Domini applicare nisi unam Missam; & in Commemoratione Defunctorum censetur liber ab obligatione applicandi.

9. Quæritur, utrum is qui onus habet Missam quotidianam applicandi, teneatur in die Natali Christi Domini etiam secundam & tertiam Missam applicare; & an in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum teneatur Missam illi applicare, cui debet applicare quotidie. Prima quæstio solvitur respondendo, eum qui habet onus Missæ quotidianæ teneri unam duntaxat applicare in Festo Nativitatis Jesu Christi, nisi forte institutor diserte jusserit, tres Missas sibi eo die applicari. Fraxinellus de Sacerdot. Obligatione ad Missam sect. 4. concil. 4. §. 21. Diana edit. Coordinatæ tom. 2. tract. 1. resolut. 64. num. 2. Pasqualigus de Sacrif. novæ Legis tom. 2. q. 1033. num. 2. & 3. Quod vero ad secundam quæstionem attinet, Aversa q. 11. de Euchar. sect. 18. putat, eo die cessare onus Capellaniæ quotidianæ, ideoque Capellano licere Missam eo die applicare vel omnibus Defunctis, quod esset optimum, vel privato cuidam defuncto. Pasqualigus qu. 1134. contendit, eo die quotidianæ Capellaniæ obligationem non cessare; addit tamen, licere Capellano Missam vel alicui Defuncto, vel Defunctis omnibus applicare; præsumendum enim, voluisse institutorem eo die Capellano Missam sibi applicandam remittere. Quæstionem apud Auctores pertractatam deprehendimus, an Parochus in Nativitate Domini teneatur tres Missas celebrare; ac firmior nobis visa est eorum sententia, qui statuunt, teneri illum ad Populi utilitatem & devotionem tres Missas celebrare, ut existimat Persicus de Sacerdot. Officio lib. 1. dub. 15. num. 128. nam plane commentitium est quod ait Leander par. 2. Oper. moral. tract. 8. disput. 5. q. 30. non teneri Parochum, secluso scandalo, nisi unam tantum Missam celebrare: si enim tres Missas potest celebrare, & unam tantummodo celebrat, certum est scandalum; aut si non nisi unam Missam celebrare potest; profecto non tenetur duas reliquas celebrare. Eam vero quæstionem nunquam a S. Congregatione nec examinatam reperimus, neque decisam, utrum Parochus, qui diebus Festis ex præcepto tenetur populo Missam applicare, teneatur etiam tres Missas applicare eidem populo in Nativitate Domini, an vero si unam tantum applicet, suo muneri satisfaciat. Neque illud itidem in S. Congregatione judicatum deprehendimus, utrum in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis, quibus impositum est onus applicandi quotidie Missam Benefactoribus generatim, etiam plures illas Missas Canonici teneantur applicare, quas celebrare jubentur certis quibusdam diebus ex lege Rubricæ.

Parochus tenetur in Nativitate tres Missas celebrare, an vero ab ipso, ut etiam in Cathedralibus tres Missæ sint applicandæ, adhuc incertum.

CAPUT X.

Quid requiratur, ut valide Sacrificium fiat.

Ad validitatem Sacrificii primum oportet ut Celebrans sit valide ordinatus.

1. Sacrificium & Sacerdotium ita inter se nexa & copulata esse Deus voluit, ut alterum ab altero nunquam fuerit sejunctum. Itaque cum Catholica Ecclesia in novo Testamento ex divina institutione sanctum Eucharistiæ acceperit Sacrificium, fateri necesse est, in ea novum esse, visibile, & æternum Sacerdotium, in quod vetus Sacerdotium migravit. Id autem novum, visibile, æternumque Sacerdotium a Christo Domino institutum, & ab Apostolis per validam & legitime riteque factam Ordinationem eorum Successoribus traditum potestatem habet consecrandi, offerendi, & ministrandi Corpus & Sanguinem Jesu Christi, & peccata retinendi & remittendi. Ex hac Catholica doctrina manifesto constat, ad validitatem Sacrificii illud primo necessarium esse, ut Sacerdos, qui Missam celebrat, rite, legitime, & valide sit ordinatus.

Disputatio suscipitur de intentione Ordinantis & Ordinati.

2. Neque vero hic de valida Ordinatione aggredimur ad disserendum; tum quod argumentum hoc apud sexcentos reperias Auctores abunde tractatum; tum quod longissime digredi cogeremur, & serius, quam par est, ad institutum reverti. Illud unice monere volumus, ad Sacrificii validitatem necessarium esse, ut valida præcesserit Ordinatio. Eorum autem, quæ ad Ordinationis validitatem pertinent, intentionem duntaxat Ordinantis & Ordinati suscipimus discutiendam, de qua sæpissime disputandi sese offert occasio. In Pontificali Romano extat allocutio, qua ante Ordinationem Archidiaconus nomine Episcopi jubet, sub pœna Excommunicationis, ne qui Canonico aliquo defectu laborant, ad suscipiendos Ordines accedant; quamobrem si quis aliquo Canonico irretitus defectu accedens Sacerdotalem Ordinem suscipiat, quæri solet an hic valide fuerit ordinatus.

Allocutio Episcopi ad Ordinandos ex Pontificali Romano.

3. Si allocutio fiat ad eum, quem diximus, modum juxta Pontificale, patet Ordinationem validam esse. Difficultas tunc oritur, cum Episcopus Pontificalis prætergressus limites, vel per edictum publicum, vel quovis alio modo declaret, sibi non esse intentionem ordinandi eum, qui aliquo Canonico defectu sit implicitus, ut bene advertit Cardinalis de Lugo de Sacram. in genere disp. 8. sect. 7. n. 119.

Quæstio de validitate Ordinis, si Episcopus declaraverit, non esse sibi intentionem ordinandi Canonico defectu implicitos.

4. Quidam existimarunt, Ordinationem validam esse, vel quod Edictum intelligendum sit non alia de causa editum esse, quam ut terror incutiatur, ut putat Serry in Dissert. *De necessaria intentione in Sacramentis conficiendis, pag.* 26. vel quod existimandus sit Episcopus, qui post Edictum ordinaverit Canonico defectu implicitum, contrariam revocasse intentionem; nec unquam credi debeat, illum materiam formæ Sacramenti applicando voluisse nihil agere, seu nullum facere Sacramentum; atque ad hunc modum disputat cum aliis pluribus scriptoribus Cabassutius in Theoria & Praxi Jur. Canonici lib. 3. cap. 16. n. 15.

Quidam putant Ordinem in casu valide collatum esse.

5. Quæstio hæc versata est, & accurato subjecta examini in Sac. Congregatione Concilii, quæ propensior semper fuit in eam sententiam, ut invalida esset Ordinatio ejus, qui cum Canonico impedimento Ordinem suscepisset ab Episcopo, qui declarasset, sibi intentionem non esse ordinandi accedentes cum ejusmodi impedimento; ut videre est in Addit. ad Navarrum Consil. 1. *De eo qui furtive Ordines susceperit:* & quamquam nonnemo dubitat, an revera extet ejusmodi S. Congregationis Resolutio, ut est apud Bossium tom. 2. moral. tit. 3. §. 18. n. 160. tamen qui de ea dubitandum censet, vehementer fallitur; eam enim resolutionem refert celebris Fagnanus, qui tot annos Secretarii munere obeundo inclaruit, in cap. *Tuæ Litteræ* n. 15. De Clerico per saltum promoto: atque ipsi nos eam reperimus in veteri manuscripto. Est autem ejusmodi: *Quæsitum fuit, an ordinati ante ætatem legitimam ab Episcopo, qui ante Ordinationem in Ecclesia publico Edicto protestatus est, quod non intendebat Ordines conferre, nisi iis, qui in ætate legi-*

Sac. Congregatio Concilii putavit eam Ordinationem invalidam.

tima

tima erant constituti, receperint vacuam manus impositionem. Responsum fuit ex communi sententia, recepisse vacuam manus impositionem. Quæ resolutio fuit io Congregatione habita die 23. Januarii 1586.

Ejus resolutio celebris in causa Americana Episcopi Charchiensis.

6. Ad hanc rem Edictum promulgavit aote ordinationem Episcopus Charchiensis in America, quod tantas excitavit turbas, ut opus fuerit in Sac. Congregatiooe causam proponere sub titulo *Charchien. Ordinationis*, quæ causa ab Altovito tum Secretario in hunc modum relata est: *In supplici libello a Sanctiss. Domino nostro remissa exponitur, Fratrem Antonium Gonzalez de Acuna Episcopum Civitatis Charchiensis in Indiis Occidentalibus sub dominio Regis Catholici, sacras Ordinationes habiturum Edicto cavisse, ne quis trahens originem ab Indis, seu, ut vocant Mulatis intra quartum gradum, auderet accedere ad sacros Ordines suscipiendos, quia ipsius mens & intentio erat hujusmodi personis Sacramentum Ordinis non conferre: quam protestationem denuo atque expressius ore proprio emisit in actu Ordinationis, jurejurando affirmans, se neque actualem, neque virtualem intentionem habere, aut habiturum fore ordinandi dictas personas, sed habere duntaxat intentionem ordinandi sanguine puros; quod & postea confirmavit, dum interrogatus a Guardiano Conventus S. Francisci, an quidam comprehensus intra gradus ab eo prohibitos esset valide ordinatus, absque ulla hæsitatione respondit negative ex defectu intentionis. Plura hinc scandala & inconvenientia orta sunt. Multi enim originem trahentes ab Indis, seu ut vocant Mulatis (cum inibi pauci sint sanguine puri) Ordines susceperunt, & subinde Missas celebrarunt, Confessiones audierunt, aliaque susceptis Ordinibus congruentia munera exercuerunt: & e contra non desunt in Populo qui sic Ordinatos effugiunt, ac uti male promotos digito ostendunt.* Dubia vero tum proposita ad examinandum hæc sunt: *Primo an hujusmodi personarum ordinatio fuerit valida: Secundo an actus ab illis vigore susceptorum Ordinum exerciti fuerint validi: & quatenus negative. Tertio quonam remedio hisce malis consuli debeat.* Responsum S. Congregationis habitæ die 13. Februarii 1682. fuit hujusmodi: *Ad primum, & secundum negative: ad tertium ad mentem; & mens est, supplicandum esse Sanctissimo, quatenus jubeat omnibus Indiarum Episcopis, ne deinceps præsumant in Ordinatione conditionalem intentionem habere, eosque animadvertat, Indos & nigros omnesque ab eis per paternam vel maternam lineam descendentes, nullo jure ab Ordinum aliorumque Sacramentorum receptione arcendos esse, dummodo cetera per Sacros Canones requisita habeant & observent.*

Exploranda Ordinantis intentio, & si non liquet, iterandus est Ordo sub conditione.

7. Itaque res omnis in eo est, ut Ordinantis exploretur inteotio: oam si Episcopus non habuerit intentionem ordinandi, & in actu Ordinationis non revocaverit contrariam intentionem adversus eum, qui cum canonico defectu ad Ordinem suscipiendum accessit, inficiari nemo potest, Ordinationem fuisse oullam. Idcirco vetus resolutio anni 1586. approbata fuit a Summo Pontifice in Consistorio, qui etiam jussit antequam exequutioni mandaretur, scribi ad Episcopum, ut Edicti a se promulgati formam mitteret, quo cognosci posset, num Episcopus revera intentionem habuerit non ordinandi eum, qui cum defectu Canonico ad suscipiendos Ordines accessisset. Et Card. de Lugo loc. citato ita scribit: *Non debet res adeo gravis dubiis exponi; unde si casus accideret, ego Sacerdoti eo modo ordinato cum tali impedimento consulerem, ut, si commode potest, adeat eundem Episcopum, ejusque intentionem exploret, qualis fuerit. Quod si hoc fieri non possit, recipiat iterum sub conditione Ordinem, ne maneat in illo dubio cum periculo invaliditatis aliorum Sacramentorum, quæ ex Sacerdotio dependent.* Hanc autem esse S. Pœnitentiariæ praxim testatur Thesaurus de Pœnis Ecclesiasticis par. 2. verbo *Ordines* cap. 7. num. 2. quod ipsi quoque observavimus Edict. 6. numer. 17. tom. 2. Quod si vel clara defuit probatio contrariæ intentionis io Ordinante, vel dubitari potuit, num aliquo modo fuerit revocata, S. Congregatio censuit iterandos esse Ordines *sub conditione*, ut apparet ex aliquibus Decretis io Causa Aprutina Ordinum 11. Januarii 1710. & io Ugentina Ordinum 3. Aprilis 1743.

Lamb. Miss.

Triplex apud Theologos intentio.

8. Sed de Ordinationis validitate hactenus satis. Nobis satis est monuisse, ad validitatem Sacrificii Missæ oportere, ut qui illud offerat, rite sit & legitime ordinatus, nec illum valide ordinatum censeri posse, qui susceperit Ordinem ab eo, qui intentionem non habuerit illum conferendi. Vulgo triplex est apud Theologos inteotio. Prima est habitualis, quæ voluntas quædam est ad operandum propensa, sed quæ nullo modo influit in actum, quem is qui facit, plerumque incogitans est, eumque oe mente quidem tenet, ut ebriis contingit, qui ea faciunt inscii, quæ facere consuescunt. Actualis est altera, quæ est præsens quædam applicatio & attentio animi ad id quod fit. Tertia denique dicitur virtualis, quæ perseverat vi proxime præcedentis actualis intentionis, nec umquam est interrupta per contrariam intentionem, neque intermissa diuturno temporis tractu post actualem elapsi.

Quæ nunc appellatur a Theologis intentio virtualis a D. Thoma vocatur habitualis.

9. Commuois etiam Theologorum Sententia, omnium esse optimam in Sacramentis, ideoque in Ordinatione, actualem iotentionem, virtualem sufficere, habitualem vero non item. Et quamquam D. Thomas 3. par. quæst. 64. art. 8. *ad tertium* ait, *intentionem habitualem sufficere ad perfectionem Sacramenti*; tamen illud probe ootandum est, nondum ea ætate excogitatam fuisse a Theologis distinctionem triplicis intentionis: nam intentio tum dividebatur in actualem, & habitualem; habitualis autem nomine Theologi illorum temporum eam intelligebant, quam modo nos virtualem appellamus; proinde ipse quoque D. Thomas loco citato de habituali intentione loquitur in eumdem modum. Sic enim de illa scribit: *Virtute primæ intentionis influit in Sacramentum*. Scilicet quod nos de virtuali dicimus.

Est de Fide ut intentio Ordinantis sit faciendi quod facit Ecclesia.

10. Est autem dogma Fidei oportere, ut intentio, sive actualis illa sit, seu virtualis, sit intentio faciendi quod facit Ecclesia, juxta id quod definivit Tridentina Synodus sess. 7. can. 11. de Sacramentis in genere: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Illud unice Theologi disputant, num satis sit intentio facieodi extrinsecus, quod facit Ecclesia, adhibendo materiam & formam a Christo Domino institutam, & ab Ecclesia adhibitam, sed sine interiori animo & intentione conficiendi Sacramentum, immo cum intentione interna jocandi, dummodo ejusmodi intentio extrinsecus non appareat. Ambrosius Catharinus in libro de Intentione Ministri putavit, ejusmodi intentionem sufficere. Quidam ejus seotentiæ subscripsere: nuperrime eandem sententiam propugnavit Serry, diluitque criminationes adversus Catharinum intentatas. Sed ipsemet fatetur, sententiam, quæ statuit ejusmodi intentionem noo sufficere, tutiorem esse & in praxi omnino tenendam; quam propterea nos sequimur & amplexamur, præsertim cum Innoc. XI. hanc condemnaverit Propositionem: *Non*

An qui serio externum ritum exequitur sine intentione interna, conficiat Sacramentum.

est illicitam in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore. Huc referri etiam potest Propositio illa ab Alexandro VIII. proscripta: *Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque Baptismi observat, intus vero in corde suo resolvit: non intendo facere quod facit Ecclesia.* Videtur enim in ea condemnatione non illum comprehendi tantummodo, qui extrinsecus se jocari ostendit, nec internam habet intentionem, sed eum etiam, qui serio externum ritum exequitur, sed intrinsecus nullam habet intentionem faciendi rem sacram, neque conferendi Sacramentum, neque faciendi quod facit Ecclesia, sed jocolariter quidpiam agendi. Videatur Cardinalis Gottus tom. 13. Theolog. quæst. 7. dub. 4.

In Ordinato eadem opus est intentio, quæ in ordinante.

11. Quæ in Ordinante intentio requiritur, ut valide Ordinem conferat, eadem debet esse etiam in Ordinando, ut illum valide suscipiat, eademque opus est Sacerdoti, ut valide Missam celebret. Ideoque si Ordinando opus est intentio, saltem virtualis, faciendi quod facit Ecclesia, nec satis est hanc intentionem esse externam; ita Ordinato itidem oportet esse intentionem suscipiendi, quod Ecclesia intendit ab eo suscipi; idemque Ordinatus pariter necesse est ut habeat saltem virtualem intentionem externam & internam, dum Missam celebrat, faciendi quod facit Ecclesia, ut validæ sint Ordinatio, & Missæ celebratio. *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*; Verba sunt Eugenii IV. in ejus Decreto.

De eo qui metus causa Ordinem suscipit.

12. Sed quod attinet ad Ordinatum, cum iis quæ hactenus diximus illud pugnare videtur, quod qui cujuspiam gravis mali metu adducitur ad suscipiendum Ordinem, valide illum suscipit, ut videre est in 1. & 2. decis. Cæsaris de Grassis tit. *De his quæ vi metusve causa fiunt.* Sed casus a casu distinguendus est. Valida est ejus Ordinatio, qui antea nolebat Ordinem suscipere, quem deinde suscipere induxit animum, ut illud effugeret malum, quod sibi minis intentabatur: non enim negare possumus, quin sit in eo voluntas saltem illa, quam vocant conditionatam. Contra invalida est ejus Ordinatio, qui non obstante metu, obfirmato animo negat, se velle suscipere Ordinem, & vi raptus ad Ordinationem, accipit applicationem illam materiæ ad formam, sed vel extrinsecus vel intrinsecus contradicit. Hæc responsio eruitur a Decretali Innocentii III. in cap. *Majores* de Baptismo, ubi Pontifex loquens de eo, qui vi metusque causa Baptismo abluitur, ita ait: *Is, qui terroribus, atque suppliciis violenter attrahitur, ac ne detrimentum capiat, Baptismi suscipit Sacramentum, talis characterem suscipit Christianitatis impressum, & ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observantiam Religionis Christianæ.* De eo autem, qui nunquam suum consensum præbuit, nec intentionem habuit suscipiendi Sacramentum, ait: *Ille qui nunquam consentit susceptioni Baptismatis, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti.* Illud tantum inter se Theologi disputant, an ad validitatem satis sit, si qui Baptismum, vel Ordinem suscepit, indifferens fuerit, idest nec habuerit voluntatem eum suscipiendi, neque non suscipiendi; & hoc in casu videtur in praxi recepta opinio eorum, qui putant actum esse invalidum; certissimum autem illud remanet, ei, qui reipsa contradixerit, nullum characterem fuisse impressum, actumque totum invalidum esse, ut respondit etiam Sac. Concilii Congregatio in Causa *Nullius susceptionis Presbyteratus*, die 26. Decembris 1665. lib. 24. Decretor. pag. 621.

Qui rapitur ad Ordinem suscipiendum, & expresse vel externo vel interno dissensu contradicit, revera non suscipit.

Suscipit Ordinem, qui metus causa flectit animum ad illum suscipiendum.

13. Eidem Sac. Congregationi nunciavit Episcopus Brixiensis, sibi contigisse, ut clericus quidam initiandus Subdiaconatu minorum Ordinum Testimonialem falsaverit, quos Ordines revera susceperat. Cum autem ad generalem Ordinationem accessisset, & comminationem intellexisset Censurarum adversus eos, qui ad suscipiendos Ordines accederent, neque muniti essent iis, quæ Canones postulant, cogitavit illinc abire; sed veritus, ne id scandalum pareret, consilium cœpit; accedendi ad Ordinem suscipiendum, sed sine intentione illum suscipiendi, putans hoc pacto se subduci Censuris: quamobrem Episcopus sciscitabatur a Sac. Congregatione, an illum Clericum rursus ordinare deberet. Relatum id fuit in S. Congregatione habita die 31. Martii 1685. quæ respondit, Ordinatus interea suspensus remaneret; curaret autem Episcopus, ut defectus intentionis sibi fieret exploratior. Rescripsit Episcopus, se id percunctatum a Clerico, qui candide fassus sit, se conscientiæ stimulis incitatum, ante Ordinationem internum actum expressum & positivum edidisse non suscipiendi Ordinis, nec umquam hujusmodi intentionem revocasse. Id iterum relatum in Sac. Congregatione habita die 24. Augusti ejusdem anni; quæ considerans, non admodum esse fidendum attestationibus ejus, qui dicebat, perturbato animo se illum exeruisse internum actum, respondit: *Esse iterum ordinandum sub conditione privatim, & dummodo aliud non obstet Canonicum impedimentum.*

Materia & forma debita est oportet ad validitatem Sacramenti.

14. Juxta Decretum Eugenii IV. præter validitatem suscepti Ordinis, & intentionem in Sacerdote Missam celebrante faciendi quod facit Ecclesia, requiritur etiam, ut Sacrificium valide fiat, materia & forma. De materia Decretum illud hæc habet: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite.* Proponitur quæstio, an panis ex tritico cum hordeo & spelta permixto sit materia apta & sufficiens ad Consecrationem. D. Thomas 3. par. quæst. 74. art. 3. *ad tertium* docet, inspiciendum an tritici quantitas major sit quantitate hordei & speltæ; si enim minor esset, materiam rejiciendam esse tanquam non aptam: *Modica permixtio non solvit speciem, quia id, quod est modicum, quodammodo absumitur a plurimo. Et ideo si fit modica permixtio alterius frumenti ad multo majorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, quia est materia hujus Sacramenti. Si vero fit magna permixtio (puta ex æquo, vel quasi) talis permixtio speciem mutat: unde panis exinde confectus non erit debita materia hujus Sacramenti.* Idem S. Doctor in responsione ad secundum ostendit, non esse materiam validam panem ex hordeo, ex spelta, ex farre; atque adeo ne panem quidem ex amido: *Et quia amidum est ex tritico corrupta, non videtur, quod panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi, quamvis quidam contrarium dicant:* quæ verba sunt S. Doctoris in responsione *ad quartam.* Pulcre illud convenit cum hac re, de qua agimus, quod in Actis legitur Concilii Chalcedonensis. Lybia tanta sterilitate laborat, ut frumentum non ferat; quamobrem Imperatores illuc tantum frumenti comportari jubebant, quantum conficiendo Sacramento satis esset, & egenis peregrinisque sustentandis. Vetuit Dioscorus Alexandrinus Episcopus, ne suæ Provinciæ Episcopi hac Imperatorum largitate fruerentur; quapropter Ischyrion ejus Diaconus, ut habetur Actione 3. ejus Concilii, gravem adversus illum accusationem

De materia panis D. Thomæ doctrina.

insti-

instituit, criminando, quod ejus culpa neque Missæ fuissent celebratæ, neque ceteri eo auxilio essent recreati: *Ex hoc neque terribile & incruentum Sacrificium celebratum est, neque, sicut dixi, Peregrini, aut Provinciales eo solatio fruiti sunt.*

Vinum ad Missam optimum adhibendum.

15. De vino nihil hic dicendum esse arbitramur, qui satis de eo verba fecimus in Edicto 10. tom. 4. ubi demonstravimus quam indecorum sit ad Missam deterius adhiberi vinum, quam quod ad profanas mensas adhibetur. Adversus hunc abusum omnino non ferendum inclamat Bocquillot tractatu Historico de Sacra Liturgia lib. 1. cap. 12. num. 293. In tractatu quodam Arabice scripto, quo multa continentur e Dionysio Barsalibi depromta de modo celebrandi Missam, & suscipiendi Eucharistiam, hæc habentur: *Ut uvæ mundæ seligantur ad vinum conficiendum, illæque manibus exprimantur, non pedibus conculcentur*: quod etsi non est præceptum, sed merum consilium, ut observat Renaudotius tom. 1. Collect. Liturgiar. Oriental. pag. 193. declarat tamen quam accurate quantaque munditia parandum vinum sit, quod ad Missæ Sacrificium destinatur. Nunc monuisse satis erit, Angelicum Doctorem, quemadmodum statuit non esse debitam Sacramenti materiam panem illum, in quo magna est permixtio farinæ ex aliis frugibus quam e tritico, ita docere non esse materiam aptam vinum, in quo tanta esset aqua immixta, cujus quantitas vini quantitatem superaret, ut videre est art. 8. cit. quæst. 74. *Semper tutius est parum de aqua apponere, & præcipue si vinum sit debile; quia si tanta fieret appositio aquæ, ut solveretur species vini, non posset perfici Sacramentum*: quod etiam antea scripserat in 4. sentent. dist. 11. quæst. 2. art. 4. quæst. 4. in corpore. Huic malo olim ut occurrerent, parvo cochleari Sacerdotes utebantur, quo aquam in Calicem immittebant, ut videre est apud Martene lib. 2. cap. 4. §. 21. de antiquis Monachorum Ritib. eaque consuetudo etiam nunc retinetur a Carthusianis, pluribusque Ecclesiis in Germania, ut testatur Meratus tom. 1. par. 1. pag. 748.

De non consistendo alio liquore in Calicem consecratum doctrina D. Thomæ.

16. Loquitur Angelicus Doctor in locis citatis de aqua, seu alio liquore, qui ante consecrationem infundatur in Calicem; de aqua, seu alio liquore, qui post consecrationem immittatur in Calicem, loquitur in 3. par. quæst. 83. art. 6. *ad quartum*; & quidem generalem statuit regulam, nullum post consecrationem infundendum esse liquorem in Calicem, præsertim aquam: *Nullo autem modo debet aqua vino jam consecrato misceri, quia sequeretur corruptio Sacramenti pro aliqua parte*. Utcumque sit de ea ratione, quam affert Angelicus Doctor, regula optima quidem est pro Occidentali Ecclesia. Sed cum Græci, ut alibi dictum est, post Consecrationem vini aquam calidam in Calicem immittant, & in Concilio Florentino eas de hoc ritu rationes attulerint, quibus Eugenius IV. conquieverit, idcirco Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 9. num. 5. putat eam Angelicum Doctorem statuisse regulam, ejusque rationem attulisse, nescium illiusmodi Ritus Græcorum. Innocentius III. in cap. Cum *Marthæ* §. *Quæsivisti* de Celebrat. Missar. de vino non consecrato, quod cum consecrato misceatur, ait: *Si post Calicis Consecrationem aliud vinum mittatur in Calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris vini commixtum, Corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere; quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit*: quam doctrinam patet adversari iis, quæ scripsit D. Thomas de corruptione Sacramenti, quæ contingeret, si in vinum consecratum liquor aliquis infunderetur. Id autem præviderat S. Doctor eadem 3. par. quæst. 77. art. 8. ubi docet, Innocentii textum locum habere, ubi tantula sit aquæ seu alterius liquoris permixti quantitas, ut non in partes omnes possit diffundi; non autem ubi tanta sit, ut omne vinum consecratum tangat, atque ex eo mixtum unum cum aqua seu liquore illo constetur; neque enim fieri posse ut in hoc casu sanguis Christi remaneat.

Disputatur an remaneat Sacramentum, si magna vis aquæ infundatur in Calicem consecratum.

17. Quidam vero affirmant, si magna vis aquæ vino consecrato immisceatur, ita ut species non amplius pares sint conservandæ vini substantiæ, Sacramentum esse desinere; sed tamen putant, si vino consecrato addatur vinum aliud, sive majori sive minori mensura, sive fortius sive æque forte, non cessare Sacramentum, sed remanere ut antea sub specie vini Sanguinem Jesu Christi. Videantur Mastrius in 4. sent. disput. 3. num. 389. Cardinalis de Lauræa disput. 23. de Eucharist. num. 185. Clericatus decis. 25. Quæsit. 2. de Sacram. Eucharist. Putant Salmanticenses Cursu Theolog. tom. 11. tract. 23. de Eucharist. disput. 8. dub. 5. num. 69. & 70. cum Angelico Doctore eum convenire, qui sentiat, Corpus Christi remanere, si post Consecrationem infundatur eadem species & qualitas vini, quæ erat vini illius, quod consecratum est. Sed in his Scholasticorum Disputationibus nolumus partes suscipere: illud tamen innuere juvat veterem disciplinam, quod alibi monuimus, cum populo in Calicibus ministerialibus sub specie vini exhibebatur Eucharistia, vinum non consecratum identidem, ut postulabat numerus eorum, qui essent communicandi, in Calicem infundi consuevisse, nec ullum unquam veritum esse, ne Fideles Christi sanguinem non susciperent. Gibertus Consultat. Canonicar. de Sacramentis Consultat. 3. *de sacrificio Missæ* Casum proponit, si Clericus ex æditius, qui sacrario inserviunt, partem hauserit vini, quod ad Missas paratum erat, & pro vino absumto substituerit aquam, quo fiat ut Presbyter accepto Calice sentiat plus inesse aquæ quam vini; quæritur, utrum quæ facta est Consecratio valida sit, an vero opus sit, novo accepto vino exigua aqua diluto, Consecrationem iterare; & respondet, in Sacramentis mutationem materiæ non esse substantialem, nisi pro materia, quam Christus instituit, alia prorsus materia adhibeatur, aut ad materiam a Christo institutam alia addatur materia, quæ illam destruat. Cum itaque vinum propria Calicis materia sit, negat mutationem esse substantialem, nisi pro vino adhibeatur aqua, aut tantum aquæ in vinum infundatur, ut destruatur vini natura. Porro & illud advertit, ad inducendam substantialem mutationem, ad quam, ubi de validitate disceptatur, unice respiciendum est, non satis esse, quod plus aquæ quam vini in Calicem sit infusum; ejusmodi enim esse potest vinum, ut robore suo resistat, & propriam servet naturam, quamvis aquæ mensura longe major sit; palatum autem verius, quam oculos posse judicare, suamne naturam vinum retinuerit, licet plus aquæ infusum sit.

Olim infundebatur vinum, quo multitudini communicantium sanguis suppeteret.

Materia in Sacramentis apta est, si non ejus fiat substantialis mutatio.

Consecratio utriusque speciei est de jure Divino.

18. De Consecrationis forma jam superius docuimus, formam Consecrationis panis esse: *Hoc est Corpus meum*; & formam Consecrationis vini: *Hic est Calix sanguinis mei*. Itaque ea persequendo, quæ ad praxim pertinent, quærimus an ad essentiam Sacrificii necessaria sit Consecratio utriusque rei, scilicet panis & vini; & necessariam esse dicimus divino jure & præcepto, a quo nullus facultatem habet dispensandi. Favet huic sententiæ S. Tridentina Synodus sess. 22. cap. 1. quæ docet, Corpus suum & Sanguinem æterno Patri

ſuo Chriſtum obtuliſſe ſub ſpeciebus panis, & vini, & ſub iiſdem Symbolis utrumque exhibuiſse Apoſtolis, quos tunc novi Teſtamenti Sacerdotes creabat, iiſque, & eorum ſucceſsoribus imperaſſe, ut utrumque offerrent: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quapropter quemadmodum Chriſtus panem & vinum conſecravit, & juſſit Sacerdotes omnes id facere, quod ipſe fecerat tanquam Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, ſequitur inde, ad Sacrificii naturam & eſſentiam omnino ſpeciem utramque neceſsariam eſse, & quidem jure & præcepto divino. Ex quo perſpicuum eſt, nemini permitti ullo modo poſse, ut ſub una tantum ſpecie celebret Miſsam; nam in eas regiones, quæ neque frumentum, neque vinum ferunt, facile tantum vini & panis comportari poteſt, quantum Miſſis celebrandis ſatis eſse poſſit, ut notat Sanctus Thomas 3. par. quæſt. 74. art. 5. ad ſecundum: *Licet non in omnibus terris naſcatur triticum, & vinum, tamen ad omnes terras de facili transferri poteſt, quantum ſufficit ad uſum hujus Sacramenti*. Quod enim narratur de Innocentio IV. & Innocentio VIII. eos diſpenſaſse, & permiſiſse, ut in aliquibus locis Miſsa ſub ſpecie panis duntaxat celebraretur, fabuloſum & commentitium eſse alibi oſtendimus.

Si quis alterutram ſine altera conſecret, peccat graviſsime, & conficit quidem Sacramentum, ſed non ſacrificium.

19. Neque tamen inde conſequitur, ſi Sacerdos ſolum panem conſecraret, non confici Sacramentum; forma enim Conſecrationis panis neque quoad ſignificatum, neque quoad efficaciam pendet a forma Conſecrationis vini: proindeque Hoſtia conſecrata Populo oſtenditur adoranda antequam Calix conſecretur. Itaque valide Sacerdos conſecraret, ſed magno ſe peccato adſtringeret, ut abunde oſtendunt Salmanticenſes Curſu Moral. tom. 1. tract. 4. De Sacram. Euchariſtiæ cap. 4. punct. 3. Miſsa tamen, in quâ Sacerdos alterutram ſine altera ſpeciem conſecraret, vere & proprie non eſset Sacrificium, prout, quemadmodum loquuntur Theologi, *Miſſa eſt tale Sacrificium a Chriſto Domino inſtitutum*: quod fuſe probatum reperias in Deciſionibus Cleri Patavini de venerabili Euchariſtiæ Sacramento anni 1708. quas collegit Andreas Zuccherius Societatis Jeſu Presbyter, ac Theologus pag. 180. & ſeq. & apud Suarez in 3. par. tom. 3. quæſt. 83. art. 1. diſput. 75. ſect. 6. ubi ait: *Dico ergo ſecundo, ut hoc myſterium abſolute ſit verum Sacrificium, prout a Chriſto eſt inſtitutum, eſſentialiter requiri utriuſque ſpeciei conſecrationem. Ita videtur mihi ſentire divus Thomas*. Et Clericatus, qui ante Zuccherium Cleri Patavini Moralibus ſtudiis præfuit, & Deciſiones collegit, in deciſ. 32. de Sacrific. Miſſæ num. 22. ſapienter monet, in Conſecratione unius ſpeciei Sacramentum quidem, ſed non Sacrificium conſtare: Euchariſtiam enim Chriſtus inſtituit, ut Sacramentum per modum cibi; ſed ut Sacrificium, inſtituit per modum victimæ mactatæ, qui modus non habetur niſi utriuſque ſpeciei conſecratione: ponitur enim *vi verborum*, ut loquuntur Theologi, in conſecratione panis Corpus ſeparatum a Sanguine, & in conſecratione vini Sanguis ſeparatus a Corpore, atque in hunc modum Sacrificium cruentum repræſentatur, quod in Cruce fecit Chriſtus Jeſus per Sacratiſſimi ſui Sanguinis effuſionem, ejuſque ſeparationem a Corpore. Quod doctrinæ D. Thomæ innititur, qui etſi art. 1. quæſt. 74. in reſponſione *ad ſecundum* dicit, non eſſe alterutram ſpeciem ſine altera conſecrandam, quia Sacramentum non eſſet integrum, *nec propter defectum alterius eſt unum tantum ſine altero conſecrandum, quia non eſſet perfectum Sacramentum*: id tamen intelligendum de licita conſecratione, non de valida, & de Euchariſtia quatenus Sacrificium eſt, non quatenus proprie Sacramentum; quamobrem quæſt. 80. art. 12. in reſponſ. *ad tertium* ita diſputat: *Repræſentatio Dominicæ Paſſionis agitur in ipſa Conſecratione hujus Sacramenti, in qua non debet Corpus ſine Sanguine conſecrari*. Videatur Sylvius 3. par. quæſt. 84. quæſit. 3. ubi ſibi ipſe objicit alterutrius ſpeciei conſecratione Paſſionem Chriſti repræſentari, & reſpondet eam repræſentationem eſſe ſolum implicitam, quia in Cruce non fuit ſolum Corpus, aut ſolus Sanguis, ſed utrumque, alterum tamen ab altero ſeparatum; ideoque oportere utrumque eſſe in Euchariſtia, & vi verborum Conſecrationis alterum ab altero ſeparatum: quapropter concludit, ſi una duntaxat conſecretur ſpecies, *Sacrificium dici poſſe inchoatum, ſed non perfectum eſſentialiter*. Videatur etiam Cardinalis Gottus loc. cit. *De Sacrificio Miſſæ* quæſt. 1. dub. 3. §. 1. & ſeq. & Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacramento Euchariſt. art. 3. in regula 2. & 3. earum, quæ ad praxim pertinent. Quod autem ad Conſecrationis validitatem pertinet, Epiſtolam 69. afferemus D. Bernardi, de qua videmus Scriptores ſiluiſſe. Abbas Trium Fontium Guido panem in Miſſa conſecraverat, non autem vinum, quod in Calicem Miniſter non infuderat. Quid fecerit Guido, quid S. Bernardus factum oportuiſſe dixerit, alibi referemus; nunc ſatis nobis eſt innuere, D. Bernardum dixiſſe, validam fuiſſe, ſed illicitam panis conſecrationem. *Puto enim, quod ſi Domino poſt factum de pane ſuum Corpus, vini Conſecrationem placuiſset aliquandiu intermittere, aut certe penitus omittere; nihilominus Corpus manſiſset quod fecerat, nec factis facienda præſcriberent. Nec nego panem & vinum aqua quidem mixtum ſimul debere apponi; quin potius aſſero, haud aliter debere fieri. Sed aliud eſt culpare negligentiam, aliud negare efficaciam. Aliud, inquam, eſt quod cauſamus non bene quidpiam fieri, & aliud quod mentimur nec fieri.*

CAPUT XI.

Quid requiratur, ut licite fiat Sacrificium; ac primo oportere Sacerdotem eſſe ab omni lethali peccato expiatum.

De eo quod licet in Miſſa celebranda, qui celebrat, eum oportet eſſe in gratia.

1. JAm vero de eo, quod liceat in Miſſa celebranda, dicendum eſt. Ac primo Sacerdotem eſſe oportet in gratia, & ab omni lethali peccato expiatum. De eo quod liceat loquimur: nam ſi ſermo ſit de validitate, Sacerdos valide profecto conſecrat, etiamſi lethalis criminis reus ſit, excommunicatus, vel hæreticus, vel ſchiſmaticus, aut etiam degradatus; quod definivit Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 8. cap. 15. adverſus Wicleffum, & Joannem Hus, qui dicebant: *Sacerdos, ſi ſit in peccata mortali, non conſecrat*; & contra Waldenſes, qui propugnabant, *Sacerdotes rite & legitime ſecundum formam Eccleſiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus preſſos, non poſſe Eccleſiaſtica conficere Sacramenta*. Probat id D. Thomas 3. par. q. 83. art. 5. Conſiderat enim, Sacerdotem non propria virtute Sacramentum conficere, ſed tanquam Chriſti Miniſtrum, ex cujus perſona conſecrat; nec deſinere ſervum eſſe Chriſti, ſi malus ſit: ſiquidem Chriſtus ſervos habet & bonos & malos. Idem probat de Sacerdotibus ſchiſmaticis, hæreticis, excommunicatis, & ſuſpenſis ead. quæſt. art. 8. Atque idem docet de degradatis: poteſtas enim conſecrandi pendet a Charactere, qui indelebilis eſt. Videatur Collatio 9.

Wicleffi error, qui Sacerdotem peccati ſibi conſcium invalide conſecrare exiſtimabat.

Lucio-

Lucionensis quæst. 2. tom. 5. ubi accuratissime tractatur hoc argumentum.

Utrum qui indignus celebrat, unum, an plura peccata committat.

2. Itaque hi quidem omnes indigni Sacerdotes valide consecrant, sed illicite; nec quisquam est qui nesciat, eos nefario scelere horribilis sacrilegii sese alligare. Illud disputant Theologi, unumne duntaxat peccatum perpetrent, ut nonnulli arbitrantur, propterea quod utriusque speciei consecratio, oblatio, consumtio, re quidem ipsa distinguantur, moraliter vero unum sint, & divina institutione ordinentur ad unum totum constituendum, scilicet Sacrificium Missæ, ut existimat Azorius part. 1. lib. 2. cap. 31. quæst. 11. an vero plura peccata committant, ut probabilius contendit Suarez disput. 67. sect. 1. §. *Quæret aliquis*. Duo enim præcepta inter se admodum distincta violantur, alterum suscipiendi digne Sacramentum, quod præceptum commune est omnium Fidelium; alterum fideliter & prudenter dispensandi, quod præceptum ad Ministrum pertinet. Biel Lect. 7. super Canone Missæ duo peccata distincta putat Sacerdotem committere, qui mortalis peccati reus Missam celebret: *Peccat duobus mortalibus peccatis distinctis: una quia indigne consecrat; alia quia indigne manducat &c. quia manducare & consecrare sunt duo actus distincti, & in qualibet indigna executione committitur peccatum mortale.*

Tridentini verba de confessione Sacramentali facienda Sacerdoti antequam celebret.

3. S. Tridentina Synodus sess. 13. cap. 7. de Eucharistia postquam tremenda illa Apostoli verba præmisit, *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*; & illa, *probet autem se ipsum homo*; vetat, ne quis nisi sacramentali Confessione expiatus, etiamsi contritus sibi videatur, ad celebrandam Missam accedat: *Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat*: atque idem ait can. 11. *Statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris, necessario præmittendam esse Confessionem Sacramentalem.*

Laicis præceptum ut communicent, quin ante peccata sua in Sacramento Pœnitentiæ confessi sint: Solis Sacerdotibus permissum, urgente necessitate, celebrare contritionis actu elicito.

4. Item sacrum Concilium declarat, obligationem, qua Laici, si sibi lethalis culpæ conscii sint, tenentur præcedenti Confessione se expiare, ad Sacerdotes etiam extendi, qui ex officio Missam debent celebrare; ac solum Sacerdotibus permittit celebrare, prævio tantum actu contritionis absque Sacramentali Confessione, dummodo tamen gravis necessitas urgeat, nec copia sit Confessoris; sed præscribit, ut Sacerdos, qui ita celebraverit, quamprimum confiteatur; inquit enim citato cap. 7. *Quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris. Quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.*

Præceptum illud non est Ecclesiasticum, sed divinum, præmittendi Sacramentalem Confessionem.

5. Commemorat S. Synodus Ecclesiasticam consuetudinem, ut si quis sibi peccati mortalis conscius communicare velit, quantumvis sibi videatur contritus, Confessionem præmittat Communioni, non ut innuat id ab Ecclesiastico jure provenire, sed ut ostendat consuetudinem & Traditiones ita esse divinum illud præceptum interpretatas, de quo loquitur Apostolus, *Probet autem se ipsum homo*, ut bene advertit Sotus in 4. Sent. dist. 12. quæst. 1. art. 4. *Adnotandum est, Ecclesiasticam consuetudinem non in medium afferri tanquam potissimam & primum fundamentum hujus ritus, quasi sit de jure tantum Ecclesiastica, sed quasi declaratoriam divini præcepti, quod Paulus insinuat. Ex illo enim sic intellecto præcepto mos universalis Ecclesiæ ortus est, in qua nemo ad sacrasanctam Communionem absque prævia Confessione accedere fuit ausus.* Paullo ante diximus, Sacerdotem, qui gravi necessitate ad celebrandum impellitur, si desit Sacerdos cui confiteatur, per actum contritionis se parare debere, & quamprimum confiteri: temeraria enim ea est propositio, quæ statuit, satis esse attritionem, etiam quæ talis cognoscitur. Scilicet necessaria est contritio, aut saltem attritio, quam Sacerdos sine culpa probabiliter existimaverit contritionem. Videatur Persicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 11. & dub. 12. Alii interpretantur, consilium esse, non præceptum, ut Sacerdos *quamprimum* confiteatur; sed eam propositionem proscripsit Alexander VII. quæ est inter damnatas 38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum est consilium, non præceptum.* Nonnemo vocem illam *quamprimum* intelligendam dixit, cum primum Sacerdos rursus celebraturus confitebitur, quæ est propositio 39. inter eas, quas idem Pontifex condemnavit: *Illa particula*, quamprimum, *intelligitur cum Sacerdos suo tempore confitebitur.*

Celebranti ex gravi necessitate sine confessione non sufficit attritio, saltem ut talis cognita.

De præcepto confitendi quamprimum. Propositiones damnatæ.

In quibus casibus possit Sacerdos, solo contritionis actu elicito, sine confessione celebrare.

6. Urgentem autem necessitatem, qua potestas fit Sacerdoti sine prævia Confessione accedendi ad Altare, eam esse putant Auctores, si Sacerdos Missam omittens aut ceteris offensioni esset, aut infamiam incurreret; si Populus die Festo Missam audire non posset; si particula consecranda esset, ut deferri posset viaticum ad moribundum. Silvester verbo *Eucharistia*, 2. quæst. 7. vult, eam esse urgentem necessitatem, *si nuper decessit anima indigens Sacrificio probabiliter, aut si imminet solemnitas magna, in qua valde utile sit animæ celebrare*: quod tamen rejicit Soarez disput. 66. sect. 4. §. *Alii casus*, & doctus Clerus Patavinus in suis Resolutionibus anni 1708. quas typis vulgavit Zuccherius, ut videre est pag. 9. E naturali enim vel divino præcepto celebrandi fluere debet urgens necessitas. At si eam censeamus urgentem necessitatem, quoties suffragiis adjuvanda sit anima Defuncti, cum tam multæ in Purgatorio animæ detineantur, quibus suffragia opus sunt, facile quilibet Sacerdos sine prævia Sacramentali Confessione poterit celebrare, ac paullatim Tridentini Concilii præceptum de non celebrando sine Confessione, nisi desit Confessarii copia, aut gravis necessitas urgeat, ad nihilum redigetur. Biel Lectione 7. *super Canone Missæ* tres considerat casus, quibus potest quis Eucharistiam suscipere, solo contritionis actu elicito, sine prævia confessione. Primus est, si Sacerdos eo die non celebrans offensioni esset & scandalo. Alter, si aliquis vel instituto, vel consuetudine omnium sibi æqualium ad communicandum adigitur. Tertius est, si Curam animarum habens celebrare debeat, ut moribundo deferre possit Eucharistiam. In his tribus qui versetur casibus, eum putat, solo contritionis actu elicito, cum proposito confitendi, posse sine Sacramentali Confessione celebrare, vel Sacramentum percipere, dummodo Confessarii copia desit.

Regulares non possunt absolvi nisi a Superiore suo.

7. Nemo est qui nesciat, Regulares Præsidibus suis, quos communi nomine Superiores vocant, in foro sacramentali esse subjectos; Superiores autem auctoritate absolvendi sibi subjectos plerumque non uti, nisi in casibus reservatis; aut si quis ex iis cupiat apud Superiorem peccata confiteri; ac propterea Religiosis aliquibus munus demandare excipiendi sodalium Religiosorum Confessio-

fessiones. Accidit interdum, ut Religiosus aliquis vel in itinere sit, vel in aliquo moretur loco cum bona Superiorum venia, puta quadragesimali tempore cum sacras habet conciones, ubi copia non est Confessarii sui Ordinis. Hic porro videtur in ea versari necessitate, si quod gravius peccatum commiserit, ut vel omittat celebrationem Missæ, quæ omissio aliquando scandalum parere potest, vel celebret Missam sine prævia confessione, elicito tamen Contritionis actu. Hoc enim in casu illi revera deest copia Confessarii. Suarez tom. 4. de Religione tract. 8. lib. 2. cap. 17. ait, Religioso viro in itinere negari non posse facultatem confitendi peccata sua alicui Sacerdoti, qui non sit ejusdem Ordinis.

Plures Ordines Religiosi habent privilegium extra claustra si sint, adhibendi quemlibet Confessarium.

8. Plures Religiosi Ordines eo gaudent privilegio, ut videre est apud Clericatum *de Pœnitentia* decis. 39. n. 4. Vetitum id erat Cappuccinis, qui & privilegio carebant, & Constitutione quadam Capituli Generalis impediebantur. Nos autem, cum comperissemus in quantis nonnunquam versarentur angustiis, ubi primum ad summam Apostolatus digitatem evecti sumus, litteris nostris sub forma Brevis die 30. Martii 1742. cuilibet eorum, sive Sacerdoti, sive Conversis, dum extra Claustra moratur cum bona venia, & in locis, ubi non alius quisquam ex eorum Ordine reperiatur, facultatem concessimus confitendi peccata, & absolutionem accipiendi a quocumque Sacerdote, qui vel sæcularis a suo Ordinario, vel Regularis a suo Superiore ad confessiones audiendas sit approbatus. Quam facultatem etiam ad casus extendimus juxta constitutiones Ordinis reservatos, & ad Censuras, in quas inciderint; addita obligatione tamen, ubi primum potuerint, coram Superiore sese sistendi, & novam ab illis Casibus & Censuris absolutionem impetrandi. Sane ejusmodi onus sese sistendi coram Superiore, & confitendi iterum casus reservatos, in quos inciderint, quosque jam alii Confessario confessi fuerint, non illis imponeremus, diu multumque dubitavimus: firma enim regula est, non posse quempiam obligari ad iterationem confessionis eorum peccatorum, quæ jam confessus fuerit, & quorum absolutionem reportaverit, ut videre est in Extravag. Benedicti XI. *Inter cunctas, de Privilegiis*; & docet S. Thomas quæst. Quodlibetali artic. 12. ad primum. Sed omnem ex animo nostro difficultatem illud exemit, quod reputavimus, Religiosis perfectionem profitentibus posse onus illud imponi. Et sane multorum Ordinum Religiosorum Constitutiones præscribunt certis quibusdam temporibus Confessionem generalem: & celebris illa est Carthusianorum Constitutio, quæ jubebat Monachos quotannis ea peccata Abbati confiteri, quæ jam aliis Confessariis confessi fuissent. Vid. Suarez loc. cit. n. 10. & Card. de Lugo de Pœnitentia disput. 15. sect. 6. n. 93. & seq.

Novissime concessum Cappuccinis a Benedicto XIV. addito onere rursus confitendi peccata reservata, & censuras Superiori suo.

De eo qui inter celebrandum recordatur, peccato aliquo se esse implicitum.

9. Antequam materiam hanc dimittamus, duos alios casus juvabit exponere. Primus est, si Sacerdos, cœpta jam Missa recordetur, se peccatum mortale commisisse, neque eo se per Sacramentalem Confessionem expiasse; sive etiam illi in memoriam veniat, se non esse jejunum, vel aliqua esse Censura implicitum, quæ forte sibi animo exciderat. S. Thomas 3. par. q. 83. art. 6. *ad secundum* docet, si Sacerdoti in memoriam hæc subeant ante Consecrationem, recedendum illi ab Altari, si tamen absit metus scandali: *Si ante consecrationem alicujus prædictorum sit memor, tutius reputarem (maxime in casu manducationis & excommunicationis) quod Missam inceptam desereret, nisi grave scandalum timeretur*. Quod si ejusmodi memoria tangatur post Consecrationem, omnino eum debere ait Sacrificium perficere: *Et ideo si Sacerdos post Consecrationem inceptam recordetur, se aliquid comedisse vel bibisse, nihilominus debet perficere Sacrificium, & sumere Sacramentum*: idque ait procedere, etiamsi recordetur, se vel grave delictum perpetrasse, vel in aliquam Censuram incidisse, elicito contritionis actu. *Similiter si recordetur, se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi, & satisfaciendi, & sic non indigne, sed fructuose sumet Sacramentum. Et eadem ratio est, si meminerit se excommunicationi cuicumque subjacere: debet enim assumere cum proposito humiliter absolutionem petendi, & sic per invisibilem Pontificem Jesum Christum absolutionem consequetur, quantum ad hunc effectum quod peragat divina mysteria*. Ex hac Divi Thomæ doctrina manavit Rubrica Missalis, quæ sic habet: *Si in ipsa celebratione Missæ Sacerdos recordetur, se esse in peccato mortali, conteratur cum proposito confitendi & satisfaciendi. Si recordetur, se esse excommunicatum, vel suspensum, aut locum esse interdictum, similiter conteratur cum proposito petendi absolutionem. Ante Consecrationem autem in supradictis casibus, si non timetur scandalum, debet Missam inceptam deserere*. Quærit Sotus, an Sacerdos, qui in Missæ principio recordetur se peccatum grave commisisse, atque eo ita sit irretitus, ut ejus pœnitere non possit, debeat Missam dimittere, etiamsi intelligat scandalum oriturum; & respondet illum debere omnino, quodcumque timeatur scandalum, Missam dimittere: *Si autem est in culpa lethali, etiamsi in Introitu Missæ, quando est in Altari, sit memor, satis est contritione & proposito confitendi, ut possit inceptum perficere. Quia autem si illa culpa adeo illi cordi inhæreat, ut pœnitere nequeat, cujus certa si memor fuisset antea, non cogitasset celebrare; Respondetur quod omnino potius debet dare summum scandalum, quam sumere Sacramentum in peccato: quia sic illud est intrinsece malum, ut nulla de causa excusari possit: & ideo si non eum pœnitet, postquam in sua est potestate, necessaria consequentia peccabit tam sumendo, quam relinquendo Sacramentum, maxime si est jam consecratum*. Ita Sotus in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 6. Diximus supra cum D. Thoma, Sacerdotem, qui peccati mortalis recordetur ante Consecrationem, debere Missam dimittere, nisi timeat scandalum: itaque quæritur, an dici possit oriri scandalum, si Sacerdos Missam in remoto aliquo loco celebraret vel in privato Oratorio, vel ubi nullus adesset Missæ nisi Minister. Pontas Dictionar. casuum conscien. verbo *Missa* cas. 22. ait, etiam in hoc casu futurum scandalum Ministri, idque satis esse, ut contritionis actu elicito possit Sacerdos Missam perficere. Sed Clerus Patavinus in eitatis Decisionibus ann. 1707. quæsito 2. Mensis Maji contrariam tuetur sententiam, præsertim si Minister puer sit, vel Celebrantis servus, aut amicus.

10. Alter casus est, num Sacerdos eodem die, quo commisit lethale peccatum, & per Sacramentalem Confessionem se expiavit, possit accedere ad Altare, etiamsi nulla necessitate urgeatur; an vero ob reverentiam teneatur Missæ celebrationem in postetum diem differre. Diximus, etiamsi nulla necessitate urgeatur; si enim necessitas urgeat, puta si eo die Missæ celebrationem omittendo pareret scandalum, nemo est qui neget, posse illum celebrare juxta D. Thomæ doctrinam in 4. sentent. dist. 9. q. 1. art. 4. q. 2. ubi ait: *Non est consulendum, quod statim post peccatum mortale etiam contritus & confessus ad Eucharistiam accedat: sed deberet, nisi magna necessitas ur-*

De eo, qui eodem die, quo peccatum commiserit, & Sacramentali pœnitentia se expiaverit, celebrare velit.

urgeat, per aliquod tempus propter reverentiam abstinere. Quæstio igitur est de Sacerdote, quem nulla cogat necessitas ad Missam celebrandam. Cardinalis Toletus eximius Theologus affirmare negat lib. 2. cap. 1. n. 13. *Aliquando non sufficit Confessio ad celebrandum; cum enim peccatum parvo tempore anteceſſit, non debet celebrare, sed expectare diem alium. Unde qui se accusant, quod nocte proxima peccatum carnis commiserunt, quamvis cum dolore accedant, & absolvantur, sunt tamen a celebratione arcendi.* Cum eo sentit Covarruvias egregius Canonista in Clementina *Si Furiosus* par. 3. cap. 7. ubi ait, *ex contraria sententia sequi, posse Sacerdotem, qui nocte præterita dormierit cum femina, statim celebrare, præmissa confessione, & contritione, quod impium censeri solet, & jure censetur.*

De eo, cui citra voluntatem pollutio contigerit.

11. Similis est casus de eo, cui præter voluntatem, & citra peccatum pollutio contigit; decet enim ipsum Eucharistia se abstinere, si quod turpe phantasma illi adhuc animo obversetur, si mentem distractam gerat, & si nulla causa sit, quamobrem debeat celebrare, ut videre est apud Sylvium 3. par. q. 80. art. 8. Innocentius Tertius in Cap. *Cum olim* de Clericis conjugatis non improbat in Ecclesia Græca consuetudinem, ut Clerici in minoribus Ordinibus constituti uxorem ducant, eamque apud se habeant, etiam postquam ad majores Ordines, & ad Sacerdotium promoti sunt, at Clemens Octavus in Instructione super aliquibus Græcorum Ritibus, quæ incipit *Presbyteri Græci*, ita ait: *Presbyter Græcus conjugatus ante Sacrum Sacrificium seu sanctam Missam celebrandam, vel per hebdomadam, vel per triduum abstineat ab uxore.* Ex quo colligitur, si Sacerdoti Græco non permittitur Missam celebrare, si nocte proxima cum uxore concubuerit, multo minus licere aliis Sacerdotibus, nisi gravis urgeat causa, celebrare Missam, si præcedenti nocte peccatum aliquod grave commiserint, etiamsi per Sacramentalem Confessionem peccatum illud expiaverint.

In quibus casibus etiam post poenitentia Sacramentalis expletam decens non accipere Eucharistiam.

12. D. Thomas 3. par. 4. 80. art. 7. reperit hanc materiam, & ait solum peccatum impedimentum esse necessarium, quominus quis ad Eucharistiam suscipiendam accedat; per Contritionem autem, & Sacramentalem Confessionem deleri quidem reatum culpæ, non tamen corporis immunditiem, ac propterea decere, ut qui peccatum aliquod carnis paullo ante commiserit, se ab accipiendo Sacramento abstineat. Et Sotus in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 7. post allatam D. Thomæ doctrinam concludit, reum fore irreverentiæ culpabilis, quæ etiam ad peccatum mortale posset pertingere, Sacerdotem illum, qui præcedenti nocte peccato carnis commisso, etsi confessus, Missam celebraret, si qui Missæ adessent, qui ejus peccati essent conscii: & addit, id non in peccatis carnis tantummodo, sed etiam in reliquis peccatis procedere: *Hæc propositio non est singularis de pollutione, sed generalis de quocumque peccato; tanta enim esset irreverentia homicidam cruentis manibus, aut blasphemum polluto ore illico ad Eucharistiam accedere; tametsi Veneris sordes peculiarem quandam indecentiam ad Sacramentum præ aliis sceleribus afferant.* Et Sylvius in 7. articulum q. 80. 3. par. D. Thomæ bene factum arbitratur, atque optime consultum putat, si quis Missam celebrare omittat eo die, quo delictum aliquod commiserit, etiamsi confessus fuerit, & in crastinum differat: & consentit Rubrica Missalis, ubi agit de defectibus ex dispositione corporis. Videantur Natalis Alexander Theolog. Dogm. & Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 5. art. 2. §. 2. n. 11. Habert Theologiæ Dogmat. & Moral. de Euchar. cap. 20. tom 5. pag. 571. edit. Venetæ. Has omnes sententias amplexus est Patavinus Clerus anno 1708. dub. 1. cas. 1. mensis Februar. in sæpius citato Opere P. Zuccherii: & in speculo Monachorum, auctore Arnulpho Monacho, inter opera D. Bernardi nuperrimæ editionis tom. 2. pag. 818. severiora hæc traducuntur a celebrante Missam ad inservientem: *Si per noctem illusio tibi acciderit, ne contristeris, sed in crastinum confitere, & aliquo te invitante ut Missæ inservias, caute coram omnibus te excusa.* Abulensis in cap. 5. Matthæi q. 226. ait, Diabolum interdum, ut pium hominem a sumenda Eucharistia, vel a Missa retrahat celebranda, per simplicem vasorum seminalium motum, qui ullam excitet tentationem, pollutionem illi procurare. Idem ante Abulensem dixerat Abbas Theonas apud Cassianum: *Absque ullo quidem carnis pruritu, mentisque consensu, nec per illusionem phantasmatis alicujus, sed tamen simplici fluxus illius egestione nos polluit, ut a Sacrosancta Communione deterreat.* Et D. Thomas cit. art. 7. docet, non idcirco omittendam Communionem, aut celebrationem Missæ. Consonat Cardinalis Torrecremata in Can. *Testamentum* dist. 6. ubi hæc scribit: *Si nobis causa non præcesserit, immo magis causa contraria, & hoc frequenter accidit, & præcipue in diebus, in quibus communicari debet, signum est, quod Diabolus homini fructum Eucharistiæ recipiendæ auferre conatur: unde in tali casu consultum fuit cuidam Monacho, ut in Collationibus Patrum legitur, quod communicaret; & sic Diabolus videns, se non posse consequi intentum, ab illusione cessavit.*

Si pollutio involuntaria præcesserit, nulla data causa, non est abstinendum Eucharistia.

CAPUT XII.

De Jejunio naturali ad licite celebrandum.

Ad licite celebrandum requiritur naturale jejunium, quod computatur a media nocte.

1. PORro reliqua persequamur, quæ ad Missam licite celebrandam requiruntur. Nemo nescius est Sanctos Apostolos tunc jejunos non fuisse, cum Eucharistiam acceperunt (*Liquido apparet quando primum acceperunt Discipuli Corpus & Sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos*) tamen ob tanti Sacramenti reverentiam ab Apostolicis usque temporibus statutum fuit, semperque in Ecclesia observatum, ne quisquam nisi jejunus Eucharistiam sumeret. *Numquid tamen propterea calumniandum est toti Ecclesiæ, quod a jejunis semper accipitur? Et hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani prius Dominicum Corpus intraret, quam ceteri cibi; nam ideo per universum Orbem mos iste servatur.* Verba sunt D. Augustini relata in Can. *Liquido* de Consecr. dist. 2. Propterea ad Missam celebrandam opus est Sacerdoti ot jejunus sit. Jejunium vero illud satis est, quod inter mediam noctem & horam illam interjicitur, qua Sacerdos celebrat Missam. Observatione dignum est, quod ineunte sæculo XI. cum nondum consuetudo invaluisset, ut per horologia nocturnæ horæ indicarentur, statuit Synodus Saleguostadiensis, ne quisquam, qui bibisset post galli cantum, Missam celebraret tum per æstatem, tum etiam per hyemem, etiamsi hiberno tempore galli cantus mediam noctem non recte indicet, idque ob reverentiam erga tantum Mysterium. Vide Longueval tom. 7. pag. 166.

Quid si Sacerdos jejunus non dormierit?

2. Potest autem Sacerdos celebrare, licet cibo ante mediam noctem sumto non dormierit, nec cibum concoxerit, dummodo inde non extiterit aliqua perturbatio: nam si mens turbata sit, Sacer-

cerdoti a celebranda Missa est abstinendum, juxta D. Thomæ doctrinam 3. par. qu. 80. art. 8. ad 5. *Nec refert, utrum post cibum vel potum assumtum dormierit, aut etiam digestus sit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomneitatem, vel indigestionem; ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumtionem hujus Sacramenti.* Cum hac doctrina consentit Rubrica Missalis: nam quod Alexander Tertius in cap. *Si constiterit* de Accusationibus approbaverit Sacerdotem quemdam ab Ecclesia illi commendata fuisse amotum, non ea tantum causa fuit quod nullo capto somno Missam celebrasset, sed quod nondum vinum obdormivisset, atque adhuc ebrius celebrasset, quod ex ea Pontificis epistola colligitur, quemadmodum advertit Natal. Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 5. §. 2. n. 3. & consentit Theophilus Raynaudus tom. 16. pag. 14. n. 33.

Præceptum de jejunio ante Eucharistiæ sumtionem non admittit materiæ parvitatem.

3. Naturale appellatur hujusmodi jejunium. Pasqualigus in Praxi jejunii decis. 440. in eam videtur esse opinionem propensus, ut in jejunio naturali locus esse possit parvitati materiæ, ita ut non nisi venialiter peccet qui post mediam noctem sciens prudens pauxillulum comederit, & postero die ad Communionem suscipiendam accedat, aut Missam celebret. Mirati vehementer sumus cum Pasqualigo concordare Gibertum Consultat. Canonic. de Sacramentis, Consultat. 14. de Eucharistia. Singularem hanc sententiam plerique omnes rejiciunt, ut videre est in Collat. 16. Lucionensi q. 6. pag. 590. & seq. tom. 5. & apud Quartum ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 9. sect. 1. dub. 1. & dub. 4. Sane Rubrica Missalis ita præscribit: *Si quis non est jejunus post mediam noctem, etiam post sumtionem solius aquæ, vel alterius potus, aut cibi per modum etiam medicinæ, & in quantacumque parva quantitate, non potest communicare, nec celebrare*: & in Can. *Nihil* 7. q. 1. ita statuitur: *Nullus post cibum potumve quantumlibet minimum sumtum Missas facere præsumat* &c. *Si quis hæc temerarie præsumserit, excommunicationis sententiam sustinebit.* Præterea docet S. Thomas 3. par. q. 80. art. 8. ad quartum: *Neque post assumtionem aquæ, vel potus, vel etiam medicinæ in quantacumque parva quantitate licet hoc Sacramentum accipere. Nec refert utrum aliquid hujusmodi nutriat, aut non nutriat, aut per se, aut cum aliis.* Quænam igitur esse potest ratio, quamobrem admittatur in naturali jejunio parvitas materiæ, cum præsertim Canon etiam in casu parvitatis materiæ excommunicationis pœnam irroget, quæ pœna non nisi peccato gravi infligitur? graviter autem peccare eum, qui vel minimum cibi, vel potus sumserit post mediam noctem, & die sequenti communicet, communi sensu omnes Fideles existimant.

Qui in die Nativitatis Domini in prima Missa ablutionem sumserit imprudens, non potest reliquas Missas celebrare. Falsa quorumdam interpretatio doctrinæ S. Thomæ rejicitur.

4. Exclusa ab hoc præcepto parvitate materiæ, sunt qui putant, Sacerdotem, & multo magis eum, qui animarum curam habet, posse die Nativitatis Christi Domini, si in prima Missa ablutionem imprudens sumserit, duas reliquas celebrare. Hanc qui tuentur sententiam, doctrinæ Divi Thomæ paulo ante a nobis allatæ se dicunt inniti, qui docet Sacerdotem, cui post Consecrationem in mentem veniat, se non esse jejunum, debere Missam perficere; neque silent scandalum, quod oriretur in Populo, si Sacerdos duas reliquas prætermitteret. Sed eum valde confidentem esse oportet, qui S. Thomæ doctrinam, quæ est de eo, qui Missam inceperit, ad eum extendat, qui duas vult celebrare: ac jejunii naturalis hostem jure illum existimaveris, qui affirmet, vitandi scandali causa posse Sacerdotem, sumta ablutione, jam non jejunum secundam celebrare Missam, & tertiam. Nemo enim esse potest, qui scandalum patiatur, gnarus Sacerdotem ideo reliquas duas Missas non celebrare, quod imprudens in prima Missa jejunium fregerit, ut bene monet Pontas loc. cit. cas. 3. Innocentius Tertius in cap. *Ex parte* de Celebrat. Missar. præcipit, ut Sacerdos post Communionem sumat ablutionem, nisi tamen alia sit ei Missa celebranda, quam non debet celebrare, si in prima Missa ablutionem hauserit: *Semper Sacerdos vino (manus) perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ Sacramentum; nisi eadem die aliam Missam deberet celebrare, ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.*

Reliquiis quæ dentibus vel gutturi inhæserint, jejunium non rumpitur.

5. Statuendum igitur, id non licere; neque quod supra dictum est, in jejunio naturali parvitati materiæ esse locum. Illud tantummodo detur, non frangi naturale jejunium, si exiguæ aliquot cibi reliquiæ dentibus vel gutturi hærentes, post mediam noctem forte deglutiantur; quia tunc non cibi, sed salivæ modum & rationem habent; vel si cui mane, dum sibi os lavat, per imprudentiam gutta aliqua aquæ in stomachum prolabatur. *Si reliquiæ cibi remanentes* (sunt verba Rubricæ Missalis) *in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ. Idem dicendo si lavando os deglutiatur stilla aquæ præter intentionem.*

Ea de re Rubricæ verba.

Ea Rubrica nititur doctrina S. Thomæ.

6. Hæc rubrica nititur doctrinæ S. Thomæ, cujus ea sunt verba 3. par. q. 80. art. 8. *ad quartum: Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumtionem hujus Sacramenti, quia non trajiciuntur per modum cibi, sed per modum salivæ. Et eadem ratio est de reliquiis aquæ vel vini, quibus os abluitur, dummodo non trajiciantur in magna quantitate, sed permixtæ salivæ, quod vitari non potest.* Et cum eo sentit S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 8. Digna sunt quæ observentur ea Rubricæ verba, *cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ*; eaque D. Thomæ verba etiam consideranda, *si casualiter transglutiantur*. Cardinalis de Lugo de Sacram. Eucharist. disput. 15. sect. 2. n. 36. docet, jejunium solvere, qui e dentibus lingua aliquid extraheret reliquiarum, nec expueret, sed voluntarie deglutiret; quæ opinio sane melius cum ea reverentia congruit, quam tantum Sacramentum postulat, & cum D. Thomæ doctrina; neque tamen desunt, qui negent hoc modo frangi naturale jejunium, ea ratione, quia id, quod deglutitur, est antecedentis cœnæ complementum, non nova comestio. Qui vero, antequam se somno dederit, aliquid sacchari sibi in os injiceret, quod paullatim liquescens in stomachum delaberetur, is profecto jejunium solveret. Vide Quartum ad Rubricas Missal. par. 3. tit. 9. sect. 1. difficultat. 2. Contra jejunium non frangeret, qui lingua aliquid degustaret, ut saporem probaret, nec deglutiret, sed statim expueret, ut docet S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 7. §. 8. *De his etiam, quæ sumuntur per modum gustationis, sicut tabernarii & coqui faciunt, qui cibum & potum supra linguam ponunt ad probandum, & statim projiciunt, videtur, quod non impediat Communionem* &c. *Ex decentia tamen debet quis a talibus abstinere, qui vult communicare.* Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. ea omnia quæ supra diximus confirmat; ac de eo, qui aliquid degustet probandi saporis gratia, hæc scribit: *Idem judicium est* (scilicet non rumpere jejunium) *de vino, vel de condimen-*

Alii casus afferuntur, quibus naturale jejunium non rumpitur.

mento, quod ad percipiendum saporem gustatur, & statim expuitur: quamvis enim contingat aliquid ejus permixtum salivæ cum ea deglutiri, non solvit jejunium: solvitur tamen, si ex proposito sumeretur, etiamsi is qui sumpsisset, mox evomeret, quia esset vera comestio, vel bibitio, scilicet, trajectia cibi, vel potus in stomachum propria & per se actione vitali. Si vero solum intrasset in asperam arteriam, & statim expueretur, hoc non esset deglutire, neque pertineret ad comestionem, cum ex eo non nutritio, sed potius suffocatio sequi nata sit; & propterea non solveret jejunium.

An possit Eucharistiam sumere, qui dubitat, an sit jejunus.

7. Disputant Theologi Casuistæ, an possint Eucharistiam sumere qui sunt in dubio, num fregerint jejunium. Quidam inspiciendum docent cujusmodi illa sit dubitatio: nam si quis certo sciat, se comedisse, sed dubitet, an post mediam noctem comederit, non potest Sacramentum sumere, vel Missam celebrare: secus vero, si non dubitet de tempore, sed duntaxat num comederit. Alii ajunt in neutro casu licere Eucharistiam sumere, vel celebrare. Contra in utroque casu nonnulli arbitrantur licere. Harum opinionum sua cuique est ratio; neque id inficiari possumus. Sed illud prætermittere nolumus, harum opinionum examini locum esse postquam sumta sit Eucharistia, non vero ubi suscipienda sit: puta, si quis Sacramentum acceperit, aut Missam celebraverit, deinde suam ipsius conscientiam explorando in eam incidat dubitationem, comederit nec ne, vel utrum comederit media nocte jam exacta; hoc casu est locus examini, quænam ex iis opinionibus vera sit. Ubi vero nec Eucharistiam sumserit, nec Missam celebraverit, sed in eo sit, ut communicet, vel celebret, si subeat dubitatio, an comederit, vel an media nox prætergressa fuerit, quando comedit, tunc in utroque casu a sumendo Sacramento, & Missa celebranda debet abstinere: ut optime rem hanc decidit Patavinus Clerus in Resolutionibus anni 1708. de Sacram. Euchar. quæst. 2. num. 13.

An ut ministrare moribundo Viaticum, possit Sacerdos celebrare qui sciat, se non esse jejunum.

8. Sed quid dicendum de Sacerdote, qui conscius se non esse jejunum, ad Missam accersitur celebrandam, ut infirmo Viaticum possit ministrari? Eine licebit Missam celebrare? Quæstioni propositæ fidendum respondendum negando: neque enim infirmus præcepto urgetur ad Eucharistiam suscipiendam, quando illi Eucharistiæ copia deest. Deesse autem illi Sacramenti copiam in hoc casu omnino possumus dicere, quo eam non potest cum debita Sacramento reverentia suscipere, & juxta Ritum Ecclesiæ. Quod si quis objiciat posse Sacerdotem gravis peccati reum sine prævia Confessione Missam celebrare, solo elicito contritionis actu, ut possit infirmo præberi Viaticum; respondemus præcepto se expiandi per Sacramentalem Confessionem tunc Sacerdotem obligari, cum ei copia sit Confessarii, & itidem præcepto percipiendi Eucharistiam teneri infirmum, cum eam potest suscipere eo modo, quo decet; præceptum vero jejunii indiscriminatim obligat Sacerdotem, nisi si Pontifex eum dispensaverit ob gravissimam causam vitandi scandalum, quod jure naturæ vitandum sit, ut post Biel, Navarrum, Paludanum, & Victoriam ostendit Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. & cum eo consentit Cabassutius Jur. Canon. lib. 3. cap. 5. n. 11.

CAPUT XIII.

De reliquis, quæ servare oportet, ut licite Missa celebretur.

Reliqua ad licitam Missæ celebrationem.

1. SAcerdos, ut licite possit Sacrificium facere, non solum debet esse in gratia & jejunus, sed etiam ab omni censura liber & irregularitate ex defectu, seu delicto: oportet etiam, ut, si Latinus sit, in azymo consecret: Ritum enim tenetur observare Ecclesiæ suæ juxta doctrinam D. Thomæ 3. par. qu. 74. art. 4. idque etiam eruitur ex Decretali Honorii III. in cap. *Litteras* de celebrat. Missarum. Cum enim Pontifex casum Brixiensis cujusdam Presbyteri examinasset, qui, cum nec Hostiæ, neque Calicis haberet copiam, consecraverat in fermentato, & ligneum poculum in Missa adhibuerat, hanc adversus illum tulit sententiam: *Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probetur, mandamus, quatenus Officio & beneficio perpetuo ipsum prives.* Præterea ad licite celebrandum, Sacerdos habeat oportet sacras vestes, Amictum, Albam, Cingulum, Manipulum, Stolam, Planetam, & Calicem insuper cum Patena, & Missale; oportet item eum celebrare in Ecclesia, vel in Oratorio ab Ordinario approbato, nisi forte in iis versetur casibus, in quibus diximus supra licere Missam celebrare etiam extra Ecclesiam, vel Oratorium. Necesse est etiam, ut Altare consacratum sit, aut saltem in eo sit Petra sacra, neque ornamenta absint Altaris, Lintea, Crux, Candelæ, & Missam celebret intra præscriptum tempus, hoc est ab aurora usque ad meridiem, juxta ea quæ superius docuimus. Opus est etiam Ministro, nisi forte in iis versetur circumstantiis, in quibus diximus posse etiam sine Ministro celebrari: & si exterus Sacerdos sit, non celebret nisi facta sibi potestate ab Ordinario, in cujus Diœcesi vult celebrare; ac denique observet ea omnia, quæ in Rubricis Missalis præscribuntur. Quæstio est inter Auctores, mortaliterne, an venialiter peccaret, qui in Altari, unde Crux abesset, Missam celebraret. Aversa de Sacrificio Missæ qu. 11. sect. 3. putat, illum graviter peccare. Sed communis opinio est, non nisi venialem culpam illum committere, ut videre est apud Meratum tom. 1. pag. 297.

Sacerdos illicite, sed valide consecrares panem & vinum mensæ apposita sine vestibus sacris &c.

2. Has conditiones omnes requiri, ut Sacerdos licite celebret, docent Cardinalis Lauræa dispur. 24. de Sacram. Euchar. art. 2. Tamburinus in toto lib. 1. de Sacrific. Missæ, Clericatus dec. 37. q. 2. sub eodem tit. de Sacrificio Missæ: & in Sacerdotali Romano hæc leguntur: *Sciendum est, quod secundum S. Thomam, & Albertum, & alios Theologos, si omittatur aliquid de his, quæ ad Ritum celebrationis pertinent, quilibet dimittens aliquid tale, puta tempus debitum, Altare tribus mappis coopertum, vestes, & hujusmodi, graviter peccat: nihilominus consecrat, si sit ordinatus, & adsit ejus intentia, & debita materia, & debita forma, sed gravissime peccat, si scienter hoc faciat &c. Etiam sine lumine non debet aliquis celebrare.* Quærit P. Orsi, quem supra laudavimus, dissert. *De Invocat. Spiritus Sancti in Liturgiis Græcorum & Orientalium* pag. 184. num. 6. an valide consecraret Sacerdos, qui super panem & vinum communi mensæ apposita Consecrationis verba pronunciaret nullis indutus sacris vestibus, nullis cæremoniis, nullis precationibus adhibitis, serio tamen agens cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. De illicita Consecratione nulla esse potest controversia: tota difficultas eo redit, an valide con-

secret. Combefisius, le Quien, & Tutèe statuunt, Consecrationem esse invalidam, eorum opinionem sequuti, qui non Christi tantum verbis, sed Ecclesiæ etiam precationibus panem, & vinum existimant consecrari. Quam sententiam cum idem P. Orsi, ut superius innuimus, everterit, & ipsi cum eo sentiamus, Consecrationis formam in Christi verbis consistere; idcirco statuimus cum eo, ejusmodi Consecrationem illicitam quidem fore, sed validam.

Quomodo recitanda sit Missa. 3. Nos porro etiam Edicto nostro 34. fuse de decentia disseruimus & devotione, qua celebranda est Missa, de temporis spatio, quod in Sacrificio consumi oportet, de licentia Ordinarii, ubi Sacerdotes celebrant, & testimonialibus sui Episcopi; quæ duo si absint, non est illis permittendum ad Altare accedere. Huc itaque illud tantummodo addimus, quod Sacerdus eas preces, quæ dicuntur elata voce, debet recitare *distincte & apposite, non admodum festinanter, ut advertere possit, quæ legit; nec nimis morose, ne audientes tædio afficiat; neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tum temporis celebrant; neque tam submissa, ut a circumstantibus audiri non possit; sed mediocri & gravi, quæ devotionem moveat, & audientibus ita sit accomodata, ut quæ leguntur intelligant; ac Secretas ita debet exprimere, ut & ipsemet se audiat, & a circumstantibus non audiatur:* Sunt verba Rubricæ. Qui legerit cap. 12. par. 2. de Studiis Monasticis Mabillonii, is intelliget, quam graviter peccent Sacerdotes, qui preces Missæ aliter recitent. De obligatione observandi Rubricas Missalis fuse scripsit Quartus in Quæstionibus procemialibus, ubi ostendit vehementer eos falli, qui Rubricas putant esse meras Instructiones & Consilia: diserte enim S. Pius V. in Bulla in principio Missalis posita ait: *Mandantes & districte omnibus & singulis præcipientes in virtute sanctæ obedientiæ, ut Missam juxta Ritum, modum & normam quæ per Missale hoc a nobis nunc traditur, decantent, ac legant, neque in Missæ celebratione alias cæremonias vel preces, quam quæ hoc Missali continentur, addere, vel recitare præsumant.* Et ipsa communis omnium sententia docet, Rubricas esse leges præceptivas, quæ obligant sub mortali *ex genere suo*, ut loquuntur Theologi: ita tamen ut immunis sit a mortali, qui eas non servet per invincibilem omnimodam imprudentiam, & aliquando etiam propter parvitatem materiæ; ut videre est apud Quartum. Consonant Suarez tom. 3. in 3. par. disp. 83. sect. 3. & Averla de Sacrificio quæst. 11. sect. 12. In Rubrica sub titulo *De Ritu servando in Celebratione Missæ* cap. 1. præscribitur, ne Sacerdos Missam prius celebret, quam *saltem Matutino cum Laudibus absoluto*; & in Rubrica de *Defectibus in Celebratione Missar. occurrentib.* inter defectus qui occurrunt recensetur ille: *Si Celebrans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit*; & in Sacerdotali Romano cap. 80. *Missa privata saltem post Matutinum quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.*

An peccet qui celebrat, non dicto prius Matutino cum Laudibus. 4. Super his Rubricis oritur controversia, utrum qui, quod in iis præscribitur, non servaverit, peccet mortaliter; an vero venialiter: alii in alias abiere sententias, sive quia nonnulli falsum illud sequuntur principium, Rubricas meras instructiones esse & consilia, sive quia alii, etsi eam sequuntur sententiam, Rubricas habere vim legum, ut transgressio *ex genere suo* sit peccatum mortale, tamen partim materiam gravem celebrare Missam non dicto Matutino & Laudibus, partim levem esse arbitrantur. Prima igitur opinio est eorum, qui putant Sacerdotem celebrando Missam antequam Matutinum & Laudes recitet, peccare mortaliter; hanc tuetur opinionem S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. *Missa non debet dici ab eo, qui non dixit Matutinum, licet possit audiri, alias dicendo esset peccatum mortale, quia contra consuetudinem generalem Ecclesiæ.* Favet huic sententiæ Innocentii IV. responsio in causa, quam ad eum retulit Otho Cardinalis Episcopus Tiburtinus inter Archiepiscopum Nicosiæ cum suis Suffraganeis Latinis Episcopis ex una parte, & Episcopos Græcos Regni Cypri ex altera: *Sacerdotes autem dicant Horas Canonicas more suo; sed Missam celebrare, priusquam Officium matutinale compleverint, non præsumant.* Altera est eorum opinio, qui nullum hic neque mortale neque veniale peccatum deprehendunt. Tertia est eorum, qui non nisi veniale peccatum committi putant. Clericatus decis. 50. de Sacrificio Missæ primam sequitur opinionem, & quinque ac quinquaginta Auctores affert, qui graviter peccare eum existimant, qui perpetuo & quasi ex habituali consuetudine sempar Missam celebret, quin unquam Matutinum & Laudes recitaverit. Si sermo sit de Missa Conventuali, videtur peccatum esse mortale eam ante Matutinum & Laudes celebrare; id enim est contra generalem Ecclesiæ consuetudinem. In Missis vero privatis, si qua sit legitima causa, puta si Princeps aut Prælatus Missam expeteret, videri posset a peccato etiam veniali immunis, qui eam celebraret, non recitato Matutino & Laudibus. Si vero absit causa, perdifficile videtur, ne veniali quidem peccato non esse locum, ut observat Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 2. pag. 799. Quod si quis nulla causa urgente, perpetuo id faceret, ut videretur quasi statuisse animo, nunquam celebrare, dicto Matutino & Laudibus, tum cum illis quinque & quinquaginta Auctoribus, quos sententiæ suæ suffragatores affert Clericatus, & ex rationibus ab ipso adductis concludi posset, hujusmodi Sacerdotem peccare mortaliter. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 8. art. 4. S. Antonini sequitur sententiam, sed declarat, se non reprobare contrariam: profitetur etiam, se nullius peccati reum credere, qui gravibus & necessariis charitatis officiis impeditus, puta administratione Sacramentorum, antequam Matutinum & Laudes Missam celebraret. Graneolas in veter. Sacramentar. Ecclesiæ par. 1. pag. 739. Concilia profert aliquot Provincialia, quæ excommunicationis pœna sancita vetant, ne quis Sacerdos, non recitatis Matutino & Laudibus, Missam celebret. Ea vero sanctione non nisi ille tenetur, qui Synodis illis est subjectus; neque ea potest illud everti quod superius generatim statuimus, & ad singulares circumstantias accommodavimus.

C A P U T XIV.

De defectibus quibusdam, qui interdum occurrunt in celebratione Missa, & remediis quæ adhiberi debent: ac primo de casibus, quibus Missa intermittitur.

1. Divus Thomas 3. par. q. 83. art. 6. proponit examinandum: *Utrum possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem hujus Sacramenti occurrentibus, statuta Ecclesiæ observando*; & respondet affirmando, indicans quibus modis occurri iis defectibus possit juxta ea, quæ statuit Ecclesia. Nos S. Doctoris vestigia libenter sectabimur; & quædam alia afferemus, quæ in *Sanari sufficienter possunt defectus qui occurrunt in Missa. D. Thomæ doctrina.*

Ru-

Rubricis Missalis, & apud moralis Theologiæ Scriptores repetimus.

Qui coeptam Missam ante Consecrationem dimiserit, puniendus ab Episcopo, qui post Consecrationem, incidit in excommunicationem, non tamen ipso jure.

2. Nemini licet cœpta Missa ab Altari recedere, & alii Sacerdoti committere Missam absolvendam. Apertissime id vetat canon *Nullus Episcopus*, de Consecrat. dist. 5. ubi hæc habentur: *Cum vero ingressus fuerit Episcopus aut Presbyter ad Missarum solemnia celebranda, nisi passio aliqua intervenerit, nullo modo audeat data oratione recedere, ut ab alio Episcopo vel Presbytero Missarum solemnia suppleantur; sed qui initium ponit, suppleat usque ad finem; quia scriptum est: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Et can. *Nihil*, 7. q. 1. *Nullus Sacerdos cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere.* Priore canone pœna suspensionis imponitur: *Si quis vero præsumpserit præter quod posuimus, agere, a sacro Corpore & Sanguine Domini nostri Jesu Christi sit suspensus.* Posteriore pœnæ Excommunicationis: *Si quis hæc temerarie præsumserit, excommunicationis pœnam sustinebit.* Utrum autem impositæ sint hujusmodi pœnæ *ipso jure*, an latam esse sententiam oporteat, ut quis in eas incurrat; & utrum iis pœnis sit locus, quando Sacerdos recedit ab Altari post Consecrationem, an vero etiam si recedat ante Consecrationem, Doctores disputant. Sac. Congregatio semel atque iterum respondit, eas pœnas non esse impositas *ipso jure*, nec locum iis esse, si Sacerdos ante Consecrationem ab Altari sine legitima causa recesserit, ut si recesserit ex impatientia, quod sæpe contigit, ut videre est in resolutione Sac. Congregationis die 16. Decembris 1719. lib. 69. Decretorum pag. 604. in causa Placentina, & in Juvenacensi die 3. Decembris 1735.

S. Congregationis Concilii resolutiones.

Si qui ob deliquium, vel ob mortem Missam abrumpat, continuanda Missa per alium, si facta fuerit Consecratio, ex D. Thoma.

3. Contigit aliquando, & rursus contingere potest, ut Sacerdos, dum Missam celebrat, vel inopinata morte concidat, vel repentino morbo perculsus animo deficiat, & impediatur quominus Sacrificium possit perficere: quæritur, quid facto opus sit in ejusmodi casibus. D. Thomas loco cit. ait, si hoc ante Consecrationem contingat, non oportere Missam ab alio continuari; si vero facta sit Consecratio Corporis tantum, aut Corporis & Sanguinis, perficiendam esse Missam ab alio; neque relinquendum esse Sacrificium imperfectum.

Sacerdoti qui continuat, quid præscribat Rubrica.

4. Consonat Rubrica Missalis, quæ ad uberiorem addit explicationem, debere Sacerdotem Missam supplere initio inde sumto, ubi primus Sacerdos desierit; ac si Sacerdos infirmus adhuc vivat, & Communionis sit capax, nec alia adsit Hostia consecrata, debere eum, qui Missam supplet, Hostiam dividere, cujus alteram partem sibi sumat, alteram infirmo tribuat. Doctrina S. Thomæ, & Rubricæ præscriptum innititur can. *Nihil*, 7. q. 1. ubi hæc habentur: *Censuimus ergo convenire, ut cum a Sacerdotibus Missarum tempore sancta Mysteria consecrantur, si ægritudinis acciderit quilibet eventus, quo cœptum nequeat Consecrationis expleri Mysterium, sit liberum Episcopo, vel Presbytero alteri Consecrationem exequi officii cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis Mysteriis competit, quam aut incipientis, aut subsequentis completa benedictio Sacerdotis; quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur.*

Expeditur Canon Nihil 7. q. 1.

5. Verba textus non videntur obligationem Missæ perficiendæ inducere; qui tamen ea bene expendat, & rationem consideret, perspiciet, præceptum imponi Missæ perficiendæ sub gravi peccato. Ait quidem textus *liberum*; sed ea vox non significat posse, vel non posse, sed potestatem supplendi & perficiendi, etiamsi non una sed personæ duæ sint, quæ actum faciant & perficiant; cum omnes simus unum in Christo propter Fidei unitatem, ut ait textus: *Cum etiam simus omnes unum in Christo, nihil contrarium diversitas personarum format, ubi efficaciam prosperitatis unitas Fidei repræsentat.* Quilibet vero virtute Religionis & zelo divini honoris tenetur quidvis facere, ne gravis adversus Dei honorem & Sacrificium inferatur injuria; magna autem esset irreverentia, si Sacrificium in sua substantia cœptum non perficeretur: quæ sane ratio satis persuadet, gravem & præcisam esse obligationem, ut compleatur Missa, quam qui incœperit, is unam aut utramque speciem consecraverit. Textus Canonici interpretationem dedit Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 6. disput. 85. sect. 1. in fine. Ea autem ratio, quam modo innuimus, communis est omnium Casuistarum, ut videre est apud Quartum ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 10. sect. 1. n. 1.

Missa morte vel deliquio celebrantis interrupta omnino perficienda.

Quis ille sit, qui teneatur Missam perficere. Primum Sacerdos, qui adest, deinde is qui abest, nec impeditus est; postea etiam impeditus.

6. Cum igitur cœptum Sacrificium supplere & perficere oporteat; examinandum, quis ille tandem sit, cui ejusmodi onus perficiendi incumbat. Certe onus ejusmodi est Sacerdotum; ita ut si Sacerdos reperiri non posset, & adest Laicus, quantumvis paratus & bene dispositus ad suscipiendam Eucharistiam, non posset sumere Hostiam consecratam, multoque minus Sanguinem, nam eo casu Hostia & Calix in Tabernaculo essent condenda, ut bene ostendit Sotus in 4. sentent. dist. 14. q. 1. art. 6. §. *Circa hoc notandum.* Ex Sacerdotibus vero primum illi hoc onus incumbit, qui adest; deinde ei qui abest: primum ei, qui nullo, deinde ei qui aliquo detinetur impedimento; ut fuse disserit Pasqualigus de Sacrificio novæ legis qu. 331. & sequen.

An censeatur impeditus, qui non est jejunus.

7. Inter impeditos numerandus Sacerdos, jejunus qui non sit: sed tenetur Sacrificium perficere, si nullus alius existat, qui suppleat; quemadmodum ipsa Rubrica Missalis præscribit: *Missa per alium Sacerdotem expleatur ab eo loco, ubi ille desiit, & in casu necessitatis etiam per non jejunum:* nam major vis est præcepti sive Divini sive naturalis, quo jubentur Sacerdotes servare integritatem Sacrificii, quam præcepti Ecclesiastici de jejunio, ut etiam statuit Concilium Toletanum VII. can. 2. & bene observavit Vuirasse par. 2. de Sacram. Eucharist. q. 9. art. 1. quæsito 5. Canon II. Concilii Toletani VII. refertur a Gratiano in can. *Nihil*, 7. q. 1. quem textum simul, & id quod ipsa præcipit Rubrica, cum expendisset Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. hæc scribit: *Si Sacerdos subita ægritudine correptus non potest inchoatam Missam perficere, nec reperitur alius jejunus, non jejunus potest illud absolvere & communicare, si vel una species erat per alterum consecrata.*

De eo disputatur, qui impeditus sit, quod non sit in gratia.

8. Inter impeditos censendus est etiam Sacerdos, qui non est in gratia. Ac de eo duo sunt quæ quæruntur: primum, an teneatur Confessarium quærere, cui peccata confiteatur; & siquidem eum non repererit, debeat contritionis actum elicere, ut possit Missam perficere: alterum, utrum si Confessarium non reperiat, atque actum contritionis elicere frustra connitatur, possit tamen Missam supplere. Sotus, qui putat, nullam esse obligationem Missæ continuandæ, ait, nullum Sacerdotem, qui peccato gravi alligatur, urgeri præcepto vel sese expiandi per Sacramentalem Confessionem, vel actum Contritionis eliciendi, non quod ei ad Altare liceat accedere, & Missam perficere, qui sese peccatis expiaverit, sed quia nullo tenetur præcepto Missæ continuandæ. Nos vero, qui censemus omnino perficiendam esse Missam, contrariæ opinioni subscribimus, quæ statuit, Sacerdotem, qui peccato mortali implicitum animum gerat, teneri Confessarium quærere, & si

non reperiat, contritionis actum elicere, ut Missam suppleat; ut videre est Pasqualigum de Sacrificio Missæ q. 332. Idem Pasqualigus eadem quæstione ulterius progreditur, ac propugnat, debere Missam continuare etiam illum Sacerdotem, qui gravi peccato commaculatum habeat animum, & cum sibi Confessarii copia non sit, frustra studuit contritionis actum elicere: non enim voluntariam inhabilitatem ejus esse, sed involuntariam. Nos vero sententiæ P. Soti subscribimus, qui loco citato scribere non dubitavit: *Faciamus non adesse nisi Sacerdotem concubinarium, qui existit in peccato mortali, qui procul dubio si in peccata Sacramentum sumeret, mortaliter peccaret. Quare nullatenus tenetur in peccato sumere, quia ad peccandum nemo obligatur.* Itaque, nisi quis alius reperiatur Sacerdos, qui ante meridiem possit Missam perficere, putamus posse Hostiam & Calicem condi in Tabernaculo, ut postero die Sacerdos, qui Missam celebret, ea sumat ante ablutionem.

Non est supplenda Missa prætermissa a Sacerdote ante perfectam Consecrationem Hostiæ.

9. Rubrica etiam ita præscribit: *Si Sacerdos ante Consecrationem graviter infirmetur, vel in syncopen inciderit, aut moriatur, prætermittitur Missa.* Ex quibus verbis illud eruitur, quod si Sacerdos aut morbo corripitur, aut moritur, etiam si Canonem incœperit, Missa prætermittenda est, nec ab alio Sacerdote supplenda, non enim perfici debet Missa, nisi quando Sacrificium substantialiter incœptum sit: præsertim quia in Rubrica sequuntur illa: *Si autem semiprolata forma Corporis abiit Sacerdos, quia non est facta Consecratio, non est necesse, ut Missa per alium suppleatur.* Non enim prima verba formæ prolata satis sunt, ut sacrificium dici possit substantialiter incœptum, ut bene super hac re disputat Pasqualigus q. 324. Quod si Sacerdos obierit post consecrationem Corporis, antequam integram protulerit formam consecrationis Sanguinis, Rubrica præcipit, ut alius Sacerdos Missam perficiat, vel super eumdem Calicem proferens integram formam, sumto initio ab illis verbis, *Simili modo postquam cœnatum est*; vel proferens integram formam super alium Calicem iis, quæ opus sunt instructum; dein sumat Hostiam, quam primus Sacerdos consecraverit, & Sanguinem quem ipsemet consecerit, subindeque semiconsecratum Calicem bibat, quem Sacerdos morbo correptus semiconsecratum reliquit. *Si vero abierit semiprolata forma Sanguinis, tunc alter prosequatur Missam, & super eundem Calicem repetat integram formam ab eo loco:* Simili modo postquam cœnatum est; *vel posset super alium Calicem præparatum integram formam proferre, & Hostiam primi Sacerdotis, & Sanguinem a se consecratum sumere, ac deinde Calicem relictum semiconsecratum.*

Quid si Hostia tantum consecrata fuerit?

Non est opus ex D. Thoma consecratam Hostiam seponere, & rursus aliam hostiam deinde Calicem consecrare, ut volebat Innocentius III.

10. Quibus verbis e medio tollitur controversia a quibusdam excitata, qui contendebant, oportere, Sacerdotem, qui supplet, non solum vinum, sed etiam Hostiam consecrare, si Sacerdos, qui Missam incepit, obeat post consecrationem panis, & post non integre prolatam formam consecrationis vini. D. Thomas in 4. sent. dist. 8. q. 2. art. 4. in eam videtur opinionem esse propensus, quæ statuit, in eo casu Sacerdotem debere vinum consecrare, deinde Hostiam jam ab illo primo Sacerdote consecratam sumere & vinum quod ipse consecrarit. Sed tamen nihil detrahit S. Doctor de probabilitate contrariæ sententiæ, in obsequium fortasse Innocentii III. qui lib. 4. de Mysteriis Missæ cap. 22. dubium existimavit, validane, an non esset Consecratio unius speciei sine Consecratione alterius. Angelicis Doctoris verba hæc sunt: *Si Sacerdos impeditur, ut cœptum Missarum officium explere non possit, alius Sacerdos debet explere, quod ille inchoavit &c. Nec aliquid per hoc derogatur unitati Sacramenti, quia omnes unum sumus in Christo propter Fidei unitatem. Secundum tamen Innocentium consultius est, ut illa Hostia jam consecrata seorsum posita, super aliam deinceps totum officium iteretur.* Et cum D. Thoma consentiunt tum Rubrica, tum communiter Doctores omnes, Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 83. art. 6. disp. 85. §. *Tertia Regula*; Franciscus de Lugo lib. 5. de Sacramentis cap. 10. q. 3. n. 48. Quartus ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 10. num. 3. sect. 1. dub. 3. §. *Colligitur Secundo*; Pasqualigus de Sacrificio novæ Legis quæst. 324. §. *Secundo colligitur*; & sane ratio est optima. Nam ubi agitur de supplemento, nihil aliud opus est supplere, quam quod defuerit in Sacrificio.

In eamdem sententiam D. Thomæ abiit Clerus Patavinus.

11. Res hæc discussa etiam fuit in conventu Cleri Patavini anno 1708. præsertim in eo, qui habitus est mense Julio ejusdem anni, cum secundus examinaretur casus. In eam porro abiit sententiam, quam supra amplexi sumus, scilicet oportere solum Calicem consecrare, si forte Sacerdos, qui celebrabat, post consecrationem panis repentino morbo perculsus est, nec rursus aliam ab eo, qui supplet, hostiam esse consecrandam. Addit autem ibidem, quod cum præscribat Rubrica, *Missam explendam esse ab eo loco, ubi prior Sacerdos desiit*, nisi certum & exploratum habeatur Hostiam esse consecratam, non satis est proferre formam consecrationis, sed incipiendum ab iis verbis, *Qui pridie quam pateretur*; tametsi negari non possit consultius esse ab initio Canonis incipere. In consecratione autem Calicis si Sacerdos e vita sublatus fuerit antequam integram formam protulerit, monet incipiendum esse ab illo loco, *Simili modo*, quemadmodum etiam jubet Rubrica. Si denique constet, utramqua speciem fuisse consecratam, sed incertum quanam in parte Missæ Sacerdos morbo fuerit correptus, debere eum ait, qui supplet, incipere ab iis verbis: *Unde & memores Domine.*

Alii casus præter mortem aut deliquium Celebrantis, quibus Missa intermittitur.

12. Præter casum mortis aut inopinati morbi, ex quo qui celebrat Missam perficere non potest, alii etiam afferuntur in Rubricis, alii ab Auctoribus, in quibus cœpta Missa vel imperfecta relinquitur, vel intermittitur. In Rubricis casus proponitur templi, quod vel violatur, vel polluitur, dum Sacerdos celebrat Missam. Alius etiam casus proponitur, cum Sacerdoti celebranti nunciatur prope esse hostes, a quibus immineat Sacerdoti cædis periculum, vel alluvionem, vel templi, seu Oratorii ruinam imminere. Jubent Rubricæ, si templum violetur, vel polluatur ante Canonem, Missam intermitti; si vero post Canonem, perfici: in casu vero vel hostium irruentium, vel imminentis alluvionis, vel ruinæ, ajunt relinquendam esse Missam, nisi facta sit consecratio; post consecrationem vero Sacerdotem debere, ceteris omissis, Corpus & Sanguinem sumere. Videantur Suarez in 3. par. tom 3. q. 83. art. 6. disput. 85. sect. 1. §. *Quarto accidere potest*, Sylvius in 3. par. D. Thomæ q. 83. art. 6. quæsito 2. Cardinalis Toletus Instruct. Sacerdot. lib. 2. cap. 9. n. 9. Quartus ad Rubricas Missal. par. 2. Tit. 3. sect. 2. dub. 6. Pontas in Dictionar. Cas. Consc. verbo *Missa* casu 23. Collat. Lucionen. 16. qu. 3. tom. 5. Qui Auctores nihil amplius afferunt, quam quod præscribit Rubrica; monent tamen Sacerdotem, si non possit sumere Sacramentum, ut secum illud tectum asportet clanculum, qui casus sane videtur commentitius, minus enim opus est temporis absumendo Sacramento, ceteris omnibus vel preci-

Casus violatæ Ecclesiæ, imminentis ruinæ, alluvionis, hostium jamjam ingruentium.

bus

bus vel cæremoniis omissis, quam contegendo, & ea, qua æquum est, decentia asportando.

Quid si consecrata hostia, nondum tamen Calice superveniat Sacerdoti mortis periculum ex casibus supra expositis?

13. Ille vero casus non est profecto commentitius, si Sacerdoti, qui consecravit Hostiam, tempus non suppetat Sanguinis consecrandi; ac quæri potest, an ille, nisi periculo prematur vel ingruentium hostium, vel imminentis ruinæ, debeat consecratam Hostiam sumere, & abire; an vero teneatur consecrare etiam Sanguinem, eumque sumere, ne Sacrificium imperfectum remaneat. Durum videtur Quarto, Sacerdotem in ejusmodi occasione teneri etiam Calicem consecrare: neque enim Sacerdos voluit imperfectum facere sacrificium, quod quidem esset intrinsecus & per se malum, sed principio quidem in animo habuit Sacrificium perficere, quamvis gravi & inopinato impedimento detentus non potuerit complere. Cum eo consentit Cardinalis Toletus loco citato; qui tamen monet, Sacerdotem teneri Missam continuare etiam vitæ periculum subeundo, sive consecraverit, sive non consecraverit, si quis Christianæ Religionis hostis in ejus contemtum mortem Sacerdoti minitaretur, nisi Missam relinquerat. Suarez in 3. par. D. Thomæ tom. 3. q. 74. art. 2. disput. 43. sect. 4. §. *Dica ergo primo*, diserte ait, Sacerdotem, qui hostiam consecraverit, nec ipsi tempus suppetat vini consecrandi, posse, sese ut subripiat a periculo mortis, Hostiam sumere; dummodo tamen nullum scandalum oriturum sit, nec Religio in contemtum cadat: in his enim circumstantiis vult Sacerdotem teneri Missam continuare, & Sanguinem consecrare, non modo ex præcepto integritatis sacrificii, sed etiam ex obligatione profitendæ Fidei, & vitandi scandali. Abbas Uspergensis narrat, scelestum hominem Cincium Præfectum Romæ nocte Nativitatis Christi Domini Basilicam Liberianam ingressum, ut erat Henrici Regis fautor, S. Pontificem Gregorium VII. Missam cum Clero celebrantem in capite percussisse; attamen magnum illum Pontificem, licet ita male multatum, ab Altari non recessisse, nisi, quam incœperat, Missa peracta: *Prius tamen Missa ad Altare percantata, quam prius incœperat, sed nondum finierat*. Quod tamen aliter narrat Paulus Berniedrensis cap. 49. & seq. qui refert, non potuisse S. Pontificem Missam explere, vi a satellitibus ab Altari abreptum: *Percussum graviter in fronte graviterque vulneratum, de Missa nondum finita violentis manibus abstraxerunt*.

Quid si templum, dum celebratur Missa, ingrediatur excommunicatus?

14. Si quis superveniat excommunicatus, non qui toleretur, sed qui jam talis declaratus sit, vel notorius Clerici percussor, cum coram eo Missa celebrari non possit, quod diserte prohibetur in Can. *Is qui* de sent. Excommunicat. in 6. & Missa jam incœpta sit, admonendus excommunicatus, ut Ecclesia abeat; ac si fieri potest, etiam pellendus, quod expresse jubet Clement. II. de Sentent. Excommunicat. & si quidem ejici non possit, aut nondum perventum est ad Canonem, seu, ut quidam volunt, ad consecrationem, tunc relinquenda est Missa; aut eo perventum est, & continuanda est Missa, ut docet Sotus in 4. Sentent. dist. 22. q. 1. art. 4. *Hic autem interroget quis forte, quid, si, dum Sacerdos celebrat, hujusmodi excommunicatus ingrederetur Ecclesiam, faciendum esset? Respondetur, cessandum esse, quousque exeat: quod si exire noluerit, expellatur, sine scandala tamen & percussione; si tamen id fieri non potuerit, & Canon non fuerit incœptus, cessandum omnino. Immo forsan, ut Innocentius insinuat in cap. Nuper, nisi Consecratio incœpta fuerit, cessandum est, quia illic incipit Sacrificium. Facta autem Consecratione, necesse est usque ad sumtionem procedere; quia strictius præceptum est integritatis Sacramenti, quam Excommunicatos excludendi*. Facta autem Communione, reliquum Missæ, si excommunicatus non abierit, continuandum est in Sacristia, aut in alio decenti loco, ut communiter docent Auctores, & quemadmodum videre est apud Suarez de Censuris disput. 2. sect. 1. n. 16.

De quibusdam Missæ interruptionibus, quæ fiunt, & fieri debent.

15. Quædam etiam laudabiliter fiunt, & fieri debent incœptæ Missæ interruptiones, ut cum lecto Evangelio fit Concio, vel cum inter Missarum solemnia quædam populo edicenda sunt ex præscripto Canonum. Sylvius 3. par. quæst. 83. art. 6. quæsit. 3. ait, posse Missam intermitti, si occasio ferat, moriturus ut infans baptizetur: *Ex causa etiam legitima potest Missa interrumpi, seu discontinuari notabiliter, velut ad baptizandum infantem moribundum*. Casum etiam addit, cum quis sine confessione esset moriturus: *Vel ad excipiendam Confessionem infirmi: quorum ille alioquin sine Baptismo, iste sine Sacramenta Pænitentiæ esset moriturus*: & cum extrema unctio opus esset infirmo, cui nullum aliud Sacramentum administrari posset: *Idem judicium est, si extrema unctia foret administranda infirmo, qui aliud Sacramentum non potest recipere*; idemque iterat in Resolutionibus verbo *Missæ interruptia*: quæ omnia ceteri omnes admittunt, ut videre est in citatis Collationibus Lucionensibus. De ejusmodi casibus practice tractat Quartus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 3. sect. 3. cap. 3. qui, si gravis urgeat necessitas administrandi ea Sacramenta, docet Missam sive ante, sive post Consecrationem posse interrumpi; & si quidem facta sit Consecratio, debere Sacerdotem diligentissime curare, ut Sacramentum custodiatur, nisi forte consultum melius existimaverit illud in Tabernaculo occludere; & postquam redierit, Missam inde, ubi eam intermiserat, repetere.

An qui pervenerit ad Offertorium, possit ab initio Missam repetere, populi gratia, vel Prælati, qui Missam non audierit, nec ab alio audire possit.

16. Disputant nonnulli, an Sacerdos qui pervenerit ad Offertorium, possit incœptam Missam rursus ab initio repetere, si aliter Missa careret vel populus, vel Princeps, aut Prælatus aliquis dignitate præstans, nec alia esset Missa, quam quæ incœpta est. Azorius Instit. moral. tom. 1. lib. 10. cap. 32. quæst. 3. putat, intermitti posse Missam, & a principio repeti, id si vir primarius postulet. Negant alii, propterea quod existimant, id præseferre irreverentiam quamdam erga sacrificium: proinde optime observat Pontas loc. cit. cas. 24. si primam opinionem sequi placeat, superveniente Cardinali, aut Episcopo, aut Principe Civitatis, seu Oppidi, ubi celebratur Missa, ad nullam aliam quamlibet personam id esse trahendum: graves enim hinc orirentur & in personis & in Ecclesiis turbæ & scandala. Natal. Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib 2. de Sacramen. Euchar. cap. 7. art. 4. omnia quæ hactenus attulimus de intermittenda Missa admittit capita; deinde proponit, *An Missa possit interrumpi, si Episcopus, aut eo major, vel Princeps aliquis adveniat, qui Missam die Festo audire non poterunt, nisi Sacerdos qui eam incœpit, & Evangelium forte, ac Symbolum recitavit, illam ab Introitu incipiat*; & respondet negando: *quia Ordo Sacrificii potior esse debet, quam hominum quavis dignitate conspicuorum commoda, tum quia via pateret abusui*; & provocat ad Mediolanense Concilium, ubi vetitum est, *neve ob eamdem causam* (quæ ea est, quam supra innuerat Natalis Alexander) *Missa inchoata* (Sacerdotes) *subsistant, aut ejus initium repetant*.

C A-

CAPUT XV.

De Defectibus qui possunt occurrere vel in pane, vel in vino, vel in forma consecrationis.

De defectibus qui in Missa occurrunt, eorumque remediis.

1. JAm vero de defectibus dicendum, qui in Missa celebranda possunt occurrere, ac de remediis, quæ occasio postulat ut adhibeantur. Itaque defectus possunt occurrere vel in pane tantum, qui consecrandus est, vel in vino duntaxat, quod itidem consecrari debet, vel in utroque simul, vel in aqua quæ vino immiscenda est, si non propter validam, saltem propter licitam Calicis Consecrationem, juxta ea quæ supra dicta sunt, & juxta id quod statuit Tridentina Synodus sess. 22. cap. 7. de sacrificio Missæ, & can. 9. ejusdem sessionis. Potest defectus occurrere in pane, puta si hostia consecranda vel corrupta sit, vel non sit e frumento; quod si accidat, Rubrica regulas proponit, quas oportet adhibere: aut enim Sacerdos ante Consecrationem ejusmodi comperit defectum, nec aliud quidquam opus est facto, quam ut aliam Hostiam triticeam & incorruptam capiat, eamque saltem mente offerat, & Missam continuet: *Si celebrans ante Consecrationem adverterit Hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam ponat, & facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco, ubi desivit:* Aut Sacerdos id advertit post Consecrationem, atque etiam postquam eam ore sumsit, & in eo casu debet aliam Hostiam sumere, offerre, & consecrare, incipiens ab illis verbis, *Qui pridie quam pateretur*. Quod si primam illam Hostiam non absumpserit, eam assumat post sumtum Corpus & Sanguinem; si vero priorem hostiam absumpserit, ne prætermittat secundam hostiam sumere quam valide consecravit: major enim vis est præcepti de perficiendo Sacrificio, quam de jejunio: *Si id advertit post Consecrationem, etiam post illius Hostiæ sumtionem, posita alia, faciat oblationem ut supra, & a Consecratione incipiat, scilicet ab illis verbis, Qui pridie quam pateretur, & illam priorem si non sumsit, sumat post sumtionem Corporis & Sanguinis, vel aliis sumendam tradat, vel alicubi reverenter conservet.*

Si post sumptionem Sanguinis, alterum novam Hostiam, & novum vinum consecret.

Si autem sumserat, nihilominus sumat eam, quam consecravit, quia præceptum de perfectione Sacramenti majoris est ponderis, quam quod a jejunis sumatur. Aut denique Sacerdos post sumtionem Sanguinis advertit Hostiam vel non fuisse triticeam, vel fuisse corruptam, & tum oportet novum parare panem & vinum cum aqua, utrumque ut supra offerre, & utrumque consecrare, sumto initio ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*; & panem & vinum ita consecratum sumere, ac Missam prosequi. *Quod si hoc contingat post sumtionem sanguinis, apponi debet rursus novus panis & vinum cum aqua, & facta prius oblatione ut supra, Sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis, Qui pridie; ac statim sumat utrumque, & prosequatur Missam, ne Sacramentum remaneat imperfectum, & ut debitus servetur ordo.*

Rejicitur eorum sententia, qui putant, non esse opus novam Hostiam, & novum vinum consecrare, si deprehensa fuerit hostia indebita materia post sumtionem sanguinis.

2. Sed quamquam apertissime Rubrica præcipiat quid facto opus sit, nonnemo tamen existimat, cum post sumptionem Sanguinis Sacerdos adverterit, panem non esse ex idonea materia, vel esse corruptum, satis esse si novum consecret panem, quin novum consecret vinum: agi enim de Sacrificio supplendo; ad supplendum autem satis esse præstare, quod defuit. Nos vero non ita fidenti animo sumus, ut a Rubrica recedamus. Duabus de causis decernit Rubrica, apponendum esse novum panem & vinum novum; quarum altera est, *ne Sacramentum remaneat imperfectum*: altera, ut *debitus servetur ordo*. Si non denuo panis & vinum, sed novus duntaxat panis apponeretur, consecraretur, & sumeretur, quis assereret, debitum ordinem fuisse servatum? Ordo enim postulat, prius ut consecretur panis, deinde vinum: quod si non apponatur novus panis, & vinum novum, sed panis duntaxat; Sanguis prius consecratus erit, quam Corpus; & Sanguis prius, quam corpus, itidem sumptus erit, ut bene observat Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 83. art. 6. disp. 85. sect. 1. §. *Atque ex his constat*.

De defectibus qui occurrunt in vino.

3. Potest etiam in vino defectus occurrere, puta si acetum in Calicem pro vino infusum sit, seu quivis alius liquor, qui consecrari non possit. Si quidem Sacerdos id ante Sanguinis Consecrationem adverterit, novum vinum sibi jubeat afferri, idque offerat, & consecret incipiens ab illis verbis: *Simili modo*. *Debet statim apponere novum vinum cum aqua, & facta oblatione, ut supra, consecrare incipiendo ab illis verbis, Simili modo*. Hæc sunt verba Rubricæ, quæ jubet idem fieri, si Sacerdos defectum adverterit, postquam consecrationis verba super indebitam & ineptam materiam protulerit. Sed difficultas in ea versatur, si id Sacerdos adverterit *post sumptionem Corporis, vel post sumptionem materiæ ineptæ*. Disputant enim Theologi, num Sacerdos novam Hostiam novumque vinum debeat consecrare incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie*; an vero satis sit, si novum sibi vinum apponi jubeat, & consecret incipiens ab illis verbis, *Simili modo*.

Quid si Sacerdos adverterit defectum post sumtionem Corporis, vel post sumtionem etiam materiæ ineptæ? Rationes cur videatur Sacerdos debere novam Hostiam & novum vinum consecrare.

Atque ut probe intelligatur quid illud sit, de quo disputant, advertendum est, eos, qui sentiunt, Sacerdotem, qui *post sumptionem Corporis*, vel *post sumtionem materiæ ineptæ* ejusmodi defectum compererit, debere novam Hostiam novumque vinum consecrare, nec satis esse si novum consecret vinum incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*, omne sententiæ suæ robur ponere in iis precibus, quæ post illa verba, *Simili modo*, consequuntur, quæ preces supponunt præsentiam utriusque speciei consecratæ, *Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ*, & paullo post, *Corpus & Sanguinem sumserimus*: quibus addi possunt etiam quædam actiones, puta signa Crucis, quæ Sacerdos ducit super Calicem dicens, *Per ipsum* &c. & particulæ ex hostia detractæ in Calicem ipsum injectio per ea verba, *Hæc commixtio* &c. Nec quidquam roboris habet ea responsio, scilicet, cum Sacerdos vini defectum advertit, non proxime post Consecrationem, sed prope sumtionem, jam esse facta Crucis signa ad illa verba: *Per ipsum* &c. & particulam Hostiæ immissam esse in Calicem. Nam præterquamquod hujusmodi responsio locum non habet, ubi Sacerdos vini defectum advertit proxime post Consecrationem panis; id omne quod antea factum est, legitimum haberi non potest: Crucis enim signa ducta sunt cum Hostia valide consecrata super Calicis materiam invalide consecratam. Signa autem omittere non videtur bene consultum.

Novam Hostiam & novum vinum consecrandum putans in eo casu D. Thomas.

4. D. Thomas, cui, ut supra dictum est, videtur esse satis, Sacerdote morte prærepto post consecrationem Hostiæ, si Sacerdos, qui supplet, Calicem consecret, Missamque prosequatur; in casu de quo nunc agimus, cum Sacerdos vini defectum advertit post sumtionem materiæ ineptæ, quæ continebatur in Calice, diserte docet non satis esse novum vinum consecrare, sed opus esse novam quoque consecrare Hostiam. Ejus verba sunt 3. par. quæst. 83. art. 6. ad quartum: *Si vero hoc perceperit* (ineptam scilicet materiam in

Ca-

Calicem esse immissam) *post sumtionem Corporis, aliam Hostiam apponere debet iterum consecrandam simul cum sanguine; quod ideo dico, quia si diceret sola verba Consecrationis Sanguinis, non servaretur debitus ordo consecrandi, & sicut dicitur in Canone Toletani Concilii, perfecta videri non possunt Sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur. Si vero inciperet a Consecratione Sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset Hostia consecrata; cum in verbis illis occurrant quædam dicenda & fienda non solum circa Sanguinem, sed etiam circa Corpus. Et debet in fine iterum sumere Hostiam consecratam & sanguinem, non obstante etiam si prius sumserit aquam, quæ erat in Calice: quia præceptum de perfectione, vel de perceptione hujus Sacramenti majoris est ponderis, quam præceptum, quod hoc Sacramentum a jejunis sumatur.*

Sententia Scoti ac plurium aliorum non nisi novum vinum consecrandum.

5. Scotus, qui non attingit casum, dum defectus occurrit in pane, eatum tamen tractat, cum defectus occurrit in vino; ac docet, novam non esse Hostiam consecrandam; sed satis esse si novum vinum consecretur: nullum enim esse textum, rationem nullam, quamobrem nova Hostia consecranda sit, & satis provisum, si suppleatur, quod deest, vinum autem duntaxat id esse quod deest; Ita in 4. sentent. dist. 8. quæst. 3. suæque sententiæ multos sectatores habet. Consentit Suarez loc. cit. sect. 1. §. *Sed circa hanc regulam*; & consentiunt alii, quos refert Pasqualigus de Sacrific. novæ Legis quæst. 229.

Favet huic sententiæ D. Bernardus.

Favet huic sententiæ epistola D. Bernardi 69. quam supra retulimus, nec tamen ulli ex prædictis Scriptoribus commemorarunt. Panem consecraverat, quod supra narravimus, Guido Abbas trium Fontium, cum postea advertit non fuisse vinum a Ministro infusum in Calicem. Ea re perculsus est Guido; ea nihil quidquam aliud quod consilii caperet, ipsi in mentem venit, quam ut infuso vino in Calicem, illuc particulam consecratæ hostiæ immitteret, eamque una cum vino hausto deglutiret. Factum quidem non improbavit S. Bernardus, non quod ad hunc modum consecrari vinum existimaverit, sed quod certe sanctificatum condiderit. Sed tamen non prætermisit S. Doctor innuere, potuisse novum vinum consecrari incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*. Verba illius Epistolæ sunt hæc: *Vinum fudisti in Calicem super Hostiæ sacratæ particulam: laudamus, nec sub tanto articulo melius fieri potuisse putamus, arbitrantes, liquorem etsi non ex consecratione propria, atque solemni in Sanguinem Christi mutatum, sacrum tamen fuisse ex contactu Corporis Sacri &c. Ego autem pro meo fatuo sensu, si mihi idem contigisset, quod tibi, vellem ad remedium mali unum e duobus egisse, aut ipsum quod fecisti, aut certe ab illo loco, ubi dicitur, Simili modo postquam cœnatum est, verba sacra iterasse, & sic complesse, quod restabat de Sacrificio.*

Soti sententiam D. Thomæ propugnat.

6. Sotus D. Thomæ fidus discipulus in 4. sent. dist. 13. quæst. 2. art. 6. observat, multa consequi absurda, nisi Sacerdos qui defectum vini adverterit vel post consumtionem Hostiæ valide consecratæ, vel etiam post sumptionem materiæ ineptæ, quæ erat in Calice, novam Hostiam accipiat, eamque simul cum novo vino consecret: aut enim vult sanguinem duntaxat consecrare, & statim sumere, omnibus illis signis Crucis & verbis prætermissis, quæ fiunt & dicuntur a Consecratione Calicis usque ad sumtionem; aut ea omnia vult iterare. Si prætermittenda putet, cum jam antea ea Crucis signa & verba facta & dicta sint, commemoratis Corpore & Sanguine, nemo non videt, quidquid dictum gestumve sit, non fuisse legitimum, ideoque iterandum. Si vero signa & verba, ut æquum esse videtur, iterare velit, cum non amplius præsens sit Hostia consecrata, cujus tamen itidem & Calicis fit mentio: *Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ*, &, *Quotquot ex hac Altaris participatione Sacrosanctum Filii tui Corpus & Sanguinem sumserimus*, quod denuo geritur aut dicitur, itidem illegitimum est, nisi alia sit Hostia simul cum novo vino consecranda: *Si tamen hoc perceperit post sumtionem Corporis, debet Sacerdos aliam apponere Hostiam iterum consecrandam simul cum Sanguine. Et ratio est, quia vel sufficeret tunc Sanguinem consecrare, & iterum sumere, prætermissis signis & verbis, quæ fiunt a Consecratione Calicis usque ad sumtionem: & hoc non; quia cum in illis tam mentio fiat sanguinis quam Corporis, sequitur, ut quæ illuc usque facta fuerint, non fuerint legitima, atque iterum sint repetenda. Sin autem repetantur omnia, tum quia Hostia nulla est, pari ratione non fient legitime, quia fieri debent simul super Corpus, & sanguinem, ut vere dicatur, Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutaris perpetuæ*, &, *Quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus & sanguinem sumserimus.*

Idem Sotus putat, si plures adsint, ad evitandum scandalum satis esse novum vinum tantum consecrare.

7. In hunc modum Sotus paraphrasi quadam S. Thomæ doctrinam exponit, quam innuit etiam S. Antoninus 3. par. tit. 16. cap. 6. §. 1. Addit porro Sotus, novam hostiam simul cum novo vino apponere & consecrare, rem esse quidem facilem ei, qui coram uno vel duobus Missam celebret, non tamen si publice celebret, vel coram aliquo inter Primores viro; quo in casu recte posset novum infundere vinum, consecrare, & sumere, idque ad evitandum scandalum: *His tamen non obstantibus, licet, ubi homo privatim coram uno vel duobus celebrat, consultius sit D. Thomæ opinionem servare; tamen ubi in publica, & præsertim coram aliquo Magnate celebraretur, ad evitandum scandalum, & turbationem populi, forte non esset absurdum, ut Sacerdos secreto fingens lotionem sumere, vinum tunc infunderet, & consecraret, & sumeret, nam scandalum excusaret, præsertim cum jam facta fuerint signa super Hostiam, licet non legitime super Calicem.*

Doctrina Soti inserta est in Rubricam a Clemente Octavo.

8. Quæ explicatio magno excepta est plausu, ut videre est apud Azorium tom. 1. Instit. moral. lib. 10. cap. 23. §. *Secunda opinio*. Et Rubrica Missalis, quæ tempore S. Pii V. D. Thomæ opinionem fuerat amplexa, *Si hoc advertat post sumtionem Corporis, vel hujusmodi aquæ, apponat aliam hostiam iterum consecrandam, & vinum cum aqua in Calice: offerat utramque, & consecret, & sumat, quamvis non sit jejunus*, eandem tempore Clementis VIII. doctrinam retinuit, ea tamen addita Soti explicatione: *Vel si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua, & facta oblatione ut supra, consecrare, & statim sumere, ac prosequi cetera*: ea vero verba, *statim sumere*, ostendunt omittendas esse preces, quæ præsentem Hostiam indicant, quæ multos impulerunt ut docerent, non satis esse vinum duntaxat denuo apponere, sed novam hostiam novumque vinum apponi oportere. Silvester doctrinæ D. Thomæ sectator, qui scripsit ante Clementis VIII. tempora, in Summa verbo *Eucharistia*, secundo, num. 14. sine dubitatione ulla docet, Sacerdotem, qui post sumtionem Hostiæ defectum vini adverterit, debere novam Hostiam, itemque novum vinum apponere & consecrare, iisdem adductus, quas supra attulimus, rationibus e D. Thoma depromtis. Verum Sylvius D.

Tho-

Thomæ item assecla, qui post Clementis VIII. tempora scripsit, 3. par. quæst. 80. art. 8. alterum ab altero casum distinguit, ut constat ex his verbis: *Si Sacerdos post sumtionem aquæ advertat, Calici non infusum fuisse vinum, sed aquam; tunc etiamsi hoc advertat post sumtionem hujusmodi aquæ, si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua; & facta oblatione consecrare, & statim sumere, ac prosequi cetera:* &c. *Si autem Sacerdos secreto celebraret, ubi nullum foret scandali periculum apponenda esset alia Hostia & vinum cum aqua, quæ primum offerri, tum consecrari, ac deinde sumi deberet:* & addit, in priore casu incipiendum esse ab illis verbis, *Simili modo*, & prosequendum usque ad ea; *Unde & memores*; in posteriore autem ab illis: *Qui pridie quam pateretur*.

Si defectus reperiantur in utraque materia panis & vini, demittenda est Missa.

9. Possunt etiam defectus occurrere in pane & vino, puta si panis non esset triticeus, & vinum vel non esset e genimine vitis, aut esset acetum; quod si accidat, alia via est ineunda. Nam si Sacerdos id advertit ante Consecrationem, afferri sibi jubeat materias idoneas; quæ si non reperiantur, Missam omittat; si vero id advertit post prolata Consecrationis verba, quia invalida est Consecratio, omittat pariter Missam; nihil enim egit, nec quidquam propterea est, quod suppleri oporteat, ut bene observat Aversa quæst. 10. sect. 16. §. 4. Si autem id adverterit post sumptionem utriusque materiæ invalide consecratæ, cum jam jejunus non sit, neque necessitate urgeatur ad Missam celebrandam, recitet ad vitandum scandalum Orationes, quæ Communionem consequuntur, omissis iis verbis, quæ Sacramenti perceptionem significant, ac facta Benedictione ad Populum, legat Evangelium S. Joannis, ut docet Quartus ad Rubricas Missalis par. 3. sect. 2. dub. 4. Sed id quia Sacerdoti multum negotii facesseret, & magis magisque augeretur confusio, consultius esset Missam omittere, nisi forte multitudo adesset Missæ audiendæ: quo casu posset submissa voce Sacerdos preces aliquas recitare, quæ ad illam partem Missæ non pertinerent, & Benedictionem populo impertiri, quæ immista extraneis precibus non amplius esset pars Missæ, ut recte advertit Pasqualigus de Sacrific. Missæ quæst. 300.

Si Sacerdos post Consecrationem advertat, aquam non esse immissam in Calicem, Missam prosequatur.

10. Denique defectus potest occurrere in aqua duntaxat, quæ in Calicem infusa non sit; atque id si advertat Sacerdos ante Consecrationem Calicis, statim eam in Calicem infundat; si vero id advertat post Consecrationem, nihil amplius opus est facto, & Missam prosequatur; aqua enim non est *de necessitate*, nec pertinet ad essentiam Sacrificii. Ita statuunt Rubricæ Missalis, ita docet S. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 6. *ad quartum*, & post D. Thomam Sotus in 4. sent. dist. 13. quæst. 1. art. 6. §. *Quarto contingit:* Gabriel Biel Lect. 88. super Canone vers. *Si vero deprehenderit:* Persicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 7. num. 64.

Quid si venenum Sacerdos deprehenderit, vel musca aut aranea in Calicem ceciderit? D. Thomæ doctrina.

11. Monet Cardinalis Gottus loc. cit. quæst. 1. de Sacrificio Missæ dub. 4. §. 3. in fine, Sacerdotibus attente legendum D. Thomam, ut promtum habeant remedium in singulis, qui sibi casus in Missa possunt occurrere, adhibendum. Ejusmodi nos probantes consilium, quæ docet facienda quibusdam aliis casibus S. Doctor, hinc abesse non patimur, ipsiusque verba afferemus 3. par. quæst. 83. art. 6. *ad tertium*: *Si musca vel aranea in Calicem ante Consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, & abluto Calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si vero aliquid horum post Consecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lavari, & comburi, & ablutio cum cineribus in Sacrarium mitti. Si vero venenum ibi deprehenderit esse immissum, nullo modo debet sumere, nec alii dare, ne Calix vitæ vertatur in mortem, sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum reliquiis conservari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in Calicem, & denuo resumere a Consecratione Sanguinis, & Sacrificium perficere.*

Consentit cum D. Thoma S. Antoninus.

12. Consentit S. Antoninus 3. part. tit. 16. cap. 6. §. 3. circa medium; & idem præscribunt Rubricæ Missalis. *Si post Consecrationem ceciderit musca, vel aliquid simile, & fiat nausea Sacerdoti, extrahat eam, & lavet cum vino, finita Missa comburat, & combustio ac lotio ejusmodi in Sacrarium projiciatur. Si autem non fuerit ei nausea, nec ullum periculum timeat, sumat cum Sanguine.* In casu vero infusi veneni Rubrica distinguit, ac jubet Sacerdotem, id si ante Consecrationem deprehenderit, in locum decentem venenatum vinum projicere; si vero id adverterit post Consecrationem, novum vinum debet Sacerdos consecrare, venenatam autem speciem in alium Calicem lino vel stuppa oppletum infundere; ubi tamdiu servanda est venenata species, donec exsiccetur; stuppa vero comburatur, & cineres in Sacrarium demittantur: *Si aliquod venenosum ceciderit in Calicem, vel quod provocaret vomitum, vinum consecratum reponendum est in alio Calice, & aliud vinum cum aqua apponendum denuo consecrandum, & finita Missa, sanguis repositus in panno lineo vel stuppa tamdiu servetur, donec species vini fuerint desiccatæ, & tunc stuppa comburatur, & combustio in Sacrarium projiciatur.* S. Gregorius Turonensis Historiæ lib. 3. cap. 31. scribit, diabolum in hæreticorum mysteriis potestatem habere, in nostris autem ne venenum quidem nocere: quod cujusmodi sit, & quo sensu intelligendum, quæritur; & respondetur, S. Gregorium ad eos respicere, qui in Hostia seu in Calice hausto veneno, ne antidotum quidem voluerunt suscipere, Dei misericordia freti, qui eos a veneno servavit incolumes. Sed hæc exempla sunt, quæ demirari possumus magis, quam imitari: neque enim tentandus est Deus, multique Sanctitate præclari viri, cum se vel in Hostia vel in Calice venenum suscepisse deprehendissent, ea quæ opus sunt adhibuere remedia. Vide Lupum ad Concilium Florentinum sub Victore II. tom. 4. pag. 4. primæ editionis.

S. Gregorius Turonensis explicatus.

D. Thomas est ostenditur a seso sibi consentiens in diversa duorum casuum resolutione.

13. Si cui fortasse mirum videatur, docere D. Thomam, si Sacerdos post consecrationem deprehendat esse aquam in Calice, non satis esse, cum novum vinum apponere, sed etiam debere novam hostiam accipere, & utrumque consecrare; in casu vero, quo Sacerdos post consecrationem Calicis advertat venenum vino immixtum, satis esse novum vinum consecrare, nec aliam consecrare Hostiam; is mirari desinat, omnemque sibi eximat difficultatem, si consideret in primo casu supponi validam fuisse consecrationem panis, & invalidam consecrationem vini; in posteriore casu utramque speciem supponi valide consecratam; ac proinde in primo casu opus esse Crucis signa & verba iterare, quod fieri non potest, nisi nova hostia consecretur; illis autem signis & verbis iterandis nihil opus esse in secundo casu, in quo, cum utraque species valide consecrata fuerit, signa & verba suum significatum obtinuerunt: quæ doctrina est Soti in 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 6. *Quod si arguas: in solutione proxima dictum est, quod si venenum in Ca-*

lice

lice deprehenditur etiam sumto Corpore, satis est vinum iterum consecrare, & statim sumere: ergo pari modo dum reperitur esse meram aquam: negatur consequentia, quia ubi erat vinum, erat legitima consecratio: quare verba, & Cruces non erant repetenda, quia legitime fuerant facta. Ubi vero est mera aqua, nunquam fuit Sanguis cum Corpore. Scotus ait, satis tunc esse vinum tantum consecrare & sumere sine signis & verbis; quia illa non sunt de essentia Sacramenti. Respondetur autem, quod licet non sint de essentia, sunt tamen de præcepto Ecclesiæ, & plurimam habentia significationis & mysterii: & ideo dum commode servari possunt, servanda sunt.

Alios practicos casus habet Rubrica, ad quam remittitur Lector.

14. Quidam alii casus practici habentur explicati in Rubricis, ut si ante consecrationem, vel ante oblationem Hostia deprehendatur fracta, si hostia vel e Sacerdotis manu frigore rigente, vel ob ejus imprudentiam delabatur in Calicem, si per hiemem sanguis reperiatur in Calice gelu concretus, si Sacerdos Sanctissimam Eucharistiam evomuerit; quibus casibus suum cuique consilium est, quod capi oportet, ut videre licet in Rubricis, quo Lectores remittimus. Nunc vero eos defectus persequemur, qui occurrere possunt in forma Consecrationis, & in applicatione Sacrificii, & quid in unoquoque casu remedii sit adhibendum, docebimus. Sed antequam eo veniamus, sedulo illud monendos censemus, qui hæc legerint, quemadmodum laudabile consilium est prospicere casibus, qui in Missæ Sacrificio possunt occurrere, & animo præparatum habere, quid in illis facto opus sit, præsertim in iis, quæ ad panem & vinum & ad species Sacramentales pertinent, quod egregie præstiterunt Rubricæ; ita periculosissimum esse, casus sibi comminisci, & de iis longos instituere sermones: res enim est gravissima, quæque fenestram impiorum irrisionibus in tremendum Mysterium aperuit. Satis ea sunto, quæ scripsimus; iisque responsionibus quisque acquiescat, quibus viri doctissimi excitatas ab impiis difficultates sustulerunt. Origenes in Matthæum eos increpat, qui Christi corpus in os nostrum immissum inde exire putabant, unde ceteri corporales cibi. Fuere, qui Græcis, ut eorum disciplinam impugnarent per quadragesimam non consecrantium, Stercoranistarum errorem exprobrarunt, quasi existiment Græci, sumto pane consecrato rumpi jejunium: perspectum est enim, idcirco eos in diebus jejunii Præsanctificatum panem sumere, nec panem consecrare, quia magnum festum est Sacrificium facere, summumque in Ecclesia gaudium significat, quod tempore luctus & tristitiæ minime convenire arbitrantur. Vid. Grancolas in Veter. Sacramentar. Ecclesiæ par. 2. edit. Parisien. ann. 1699. pag. 195. ubi agit de Stercoranistarum errore. Sed hæc hactenus. Vir probus & pius contentus esto verbis Innocentii III. lib. 4. Myster. Missæ cap. 16. *Ne scias ultra quam oportet; sed sapias ad sobrietatem.* Nunc vero ad ea, quæ proposuimus, deveniamus.

Non anxie laborandum in quibusdam casibus resolvendis.

De defectibus qui occurrunt in forma consecrationis.

15. Quod attinet ad formam, repetendo ea quæ supra dicta sunt, formam videlicet Consecrationis panis in illis verbis consistere: *Hoc est Corpus meum*, & formam Consecrationis Calicis in illis: *Hic est Calix sanguinis mei*, dicimus cum Theologis, si Sacerdos vocem illam *enim*, quæ in utriusque speciei Consecratione profertur, omittat, eum non quidem invalide, sed illicite consecrare; si quidem illam sciens & prudens omitteret: ea enim vox continuat verba Consecrationis cum præcedentibus verbis, & ex antiqua Romanæ Ecclesiæ consuetudine in Consecrationis formam injecta est, juxta D. Thomæ doctrinam 3. par. q. 78. art. 2. *ad quintum*. Idem dicendum de voce, *est*; ea enim subintelligi potest, quantum ad consecrationis validitatem pertinet. Si loco vocis, *Hoc*, dicatur *Istud*, valida quidem, sed illicita erit Consecratio: secus vero si diceretur *illud*; non solum enim illicita esset Consecratio, sed etiam invalida: nam *istud* rem præsentem significat, secus vero *illud*. Item invalida esset Consecratio, si quis diceret, *Hic est Corpus meum*, ut *Hic* esset adverbium: non enim exprimeretur Transubstantiatio; secus autem si per Grammaticæ errorem diceretur *Hic* pro *Hoc*. Supra disputavimus, an verba, quæ consequuntur ea, *Hic est Calix sanguinis mei*, usque ad illa, *Hæc quotiescumque feceritis &c.* pertineant ad essentiam, ac nos propensos declaravimus in eorum sententiam, qui statuunt, essentiam consistere in illis, *Hic est Calix Sanguinis mei*, cetera ad integritatem pertinere. Si quis autem Sacerdos proferat verba, *Hic est Calix Sanguinis mei*, ac ceteris omissis, continuet orationem cum illis, *Hæc quotiescumque &c.* certissimum quidem est illum gravissimum peccatum committere: non est autem ita exploratum, propter gravem, quæ adhuc viget inter Theologos, controversiam, consecrata ne sit, an non, vini species. Quapropter Natalis Alexander Theologiæ Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 1. art. 4. regula 3. docet, super novum vinum iteranda fore *sub conditione* Consecrationis verba omnia & singula, ut sunt in Canone Missæ; ceterum religiosa veneratione Sacerdoti sumendam esse speciem, super quam protulerit sola verba, *Hic est Calix Sanguinis mei*: majus enim esse periculum in contemtu & abjectione speciei consecratæ, quam in veneratione speciei non consecratæ, quæ tamen bona fide consecrata existimatur.

Prudens D. Thomæ doctrina adversus metum & scrupulos Sacerdotis, qui se aliquid dubitat omisisse.

16. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 6. *ad quintum*, ut omnes evellat scrupulos, qui interdum Sacerdotis animo oboriuntur, eum scilicet dubitat, an aliquid omiserit, monet eum qui attente persequitur animo ea quæ dicit, etiamsi non recordetur se dixisse quæ dicenda sunt, ne turbetur animo, sed Missam prosequatur. Monet etiam illum, si probabiliter sciat, se aliquid omisisse, ut idem faciat: dummodo quod sibi videtur omisisse, non sit *de necessitate Sacramenti*: quod si exploratum sibi fiat, se aliquid eorum omisisse, quæ sunt *de necessitate Sacramenti*, cujusmodi est forma Consecrationis, debet illud proferre, ac reliqua omnia juxta ordinem iterare, ne Sacrificii ordo immutetur. Et Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 6. disp. 85. Sect. 1. omnem hanc doctrinam in hæc verba satis bene compegit: *Si omissum est aliquod verbum essentiale, vel talis facta mutatio, quæ necessariam formæ sensum abstulerit, iteranda est consecratio vel in utraque forma, si in ambabus talis defectus acciderit, vel solum in una, si in ea tantum inventus fuerit defectus.*

CAPUT XVI.

De concelebratione cum Episcopo ordinante vel consecrante; ubi etiam de applicatione Sacrificii.

De concelebratione Presbyteri recens ordinati cum Episcopo ordinante, & Episcopi consecrati cum Episcopo consecrante, & omnium Sacerdotum apud Græcos cum Episcopo.

1. IN Pontificali Romano, ubi agitur de Ordinatione Presbyteri, præscribitur Episcopo, ut lente & voce paullulum sublata recitet Secretas, ut is, qui initiandus est, eadem verba cum Episcopo proferat, præsertim verba Consecrationis, *quæ dici debeat eodem momento per Ordinatos, quo dicuntur per Pontificem*. Postquam vero Episcopus

sumsit Corpus, & Sanguinem, Sacerdoti recens Ordinato præbet Corpus: & in eodem Pontificali, ubi agitur de Consecratione electi in Episcopum, præscribitur, ut Episcopus consecrans duas Hostias consecret, quarum alteram ipse sumit, alteram præbet Episcopo consecrendo, qui Consecrationis verba eodem tempore profert, quo Episcopus consecrans, e quo suscipit Hostiam, atque etiam partem Sanguinis, qui est in Calice. Apud Græcos in iis Civitatibus, in quibus est unum duntaxat templum, Sacerdotes, quotcumque ii sint, circumstant Episcopum consecrantem, cum eo omnem recitant Missam, & ab eo accipiunt Eucharistiam sub utraque specie, quam consuetudinem Morinus lib. de Ordinat. Ecclesiastic. par. 3. exercit, 8. refert ad tempora Concilii Nicæni. Idem Morinus loc. cit. n. 7. ait, verba Consecrationis solum a principali Celebrante recitari; quod quidem admitti potest, si intelligat principalem celebrantem esse solum, qui elata voce Consecrationis verba proferat; minime tamen, si intelligat e ceteris Concelebrantibus non pronunciari. Quamobrem Juvenin. de Sacramentis dissert. 5. de Euchar. Sacrific. qu. 4. art. 3. proposite quæstione: An Plures Presbyteri Eucharistiam simul consecrare possint; Respondet affirmando, idque probat producta Græcorum consuetudine, quæ etiamnum viget, quamque describit his verbis: *In Urbibus, ubi unum duntaxat est Templum, Sacerdotes, quantus sit eorum numerus, Episcopum celebrantem hinc & inde cingunt, unaque cum ipso totam Liturgiam recitant, ac tandem Communionem sub utraque specie ab ipso recipiunt.*

Plures Presbyteri possunt eandem Hostiam consecrare.

Quæstiones aliquot super ejusmodi concelebratione.

2. De hujusmodi concelebratione & prolatione verborum Consecrationis varias harum rerum Scriptores excitarunt quæstiones, an valida sit, an licita; qui tolli possint, quæ forte oriantur absurda: potest enim contingere, ut quis materiam jam consecratam consecret; vel consecret Corpus, non Sanguinem; ut Ordinatus in prolatione formæ Episcopum Ordinantem præveniat, ideoque Episcopus Ordinans proferendo formam nihil agat; ac propterea suscipiens sub utraque specie Eucharistiam peccet contra præceptum Ecclesiæ.

De validitate eorum, quæ fiunt in præsenti disciplina, temerarium esset dubitare. Eadem fuit in Occidente disciplina, quæ est apud Græcos concelebrationis cum Episcopo.

3. Verum nos ab ejusmodi tractandis quæstionibus abstinemus: nimis enim temerarium eum esse oportet, qui dubitet utrum licita sint, utrum valida, quæ fiunt in ejusmodi disciplina, quam in Ordinatione Presbyteri, & Consecratione Episcopi approbavit Ecclesia. Quod luculentius patebit, si non modo ad eam respiciamus disciplinam, quam etiamnum retinet Græcorum Ecclesia, de qua paullo ante loquuti sumus, sed etiam ad disciplinam Ecclesiæ Occidentalis, quæ temporibus haud ita ab ætate nostra remotis tum in Ordinatione Presbyteri, & Consecratione Episcopi, tum etiam in majoribus solemnitatibus, & cum Episcopus celebraret, postulabat, ut Presbyteri una cum Episcopo celebrarent. Vide Morinum cit. exercit. 8. cap. 1. & Lupum in Appendice ad Synodum Chalcedonen. tom. 1. pag. 995. primæ Edit. Testatur Innocentius III. lib. 4 de Sacrif. Missæ cap. 25. ætate sua Cardinales Missam cum Papa celebrare consuevisse. Id adeo absurdum Durando visum est, ut in 4. Dist. 13. q. 3. scripserit, non esse acquiescendum judicio Innocentii, qui eam probaverit consuetudinem; id enim scripsisse non ut Pontificem, sed ut privatum Doctorem. Verum his verbis Capreolus Durandi censuram retudit: *Ad ea vero, quæ dicit contra Innocentium & Ecclesiam Romanam, non oportet respondere: quia temere, & detractorie dicta sunt.* Et Cardinalis Bona Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 18. n. 9. ita de Durando loquitur: *Improbat audacter ac temere hanc consuetudinem Durandus, quem multi e Scholasticis sequuti sunt, rem clarissimam intricatissimis difficultatibus implicantes, quorum aliqui multa fingunt in ea incommoda & pericula, alii negant unquam fuisse ab Ecclesia Romana usurpatam, & quæ prolata sunt priscorum Patrum testimonia, alio detorquent, ac si in Ecclesia nihil unquam factum sit, nisi quod fieri nunc vident. Illos nimirum in varia absurda præcipites egit antiqui Ritus desuetudo, & ex desuetudine ignorantia. Hic ego non disputo, sed constanter assero hunc fuisse morem* (scilicet ut Sacerdotes una cum Episcopo Missam celebrarent) *per plura secula, qui in Ecclesia Orientali adhuc viget.* D. Thomas 3. par. q. 82. art. 2. proponit, *An plures Sacerdotes possint unam & eandem hostiam consecrare*: & respondet affirmando, *quia secundum consuetudinem quarumdam Ecclesiarum Sacerdotes, cum de novo ordinantur, concelebrant Episcopo Ordinanti.* Illud etiam S. Doctor observat, Apostolos *Christo cœnanti concœnavisse*; & ideo recens Ordinati Missam celebrant una cum Episcopo Ordinante; cum enim Sacerdos operetur & consecrat ex persona Christi, nihil interest, unus ne, an plures Sacerdotes Sacramentum consecrent, *quia Sacerdos non consecrat nisi ex persona Christi: multi autem sunt unum in Christo; ideo non refert utrum per unum, aut per multos hoc Sacramentum consecretur.* Et Porrecta ad hunc D. Thomæ articulum observat, non dixisse Angelicum Doctorem Apostolos concelebrasse, sed concœnasse cum Christo; neque enim creati sunt a Christo Sacerdotes, nisi post Consecrationem panis, cum dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*: ideoque eit, nullum alium tribui posse sensum D. Thomæ verbis, quem hunc, scilicet novos Sacerdotes ad Apostolorum exemplum, qui cœnavere cum Christo, Missam celebrare, & una cum Episcopo consecrare.

Durandus quam improbans acriter a Capreolo reprehensus.

4. Ricardus in 4. sentent. dist. 13. art. 2. qu. 1. refert quorumdam opinionem, qui statuebant non debere novos Sacerdotes cum Episcopo concelebrantes intentionem habere consecrandi, sed tantum proferre materialiter ac veluti recitando verba Consecrationis in signum acceptæ potestatis, & in memoriam Cœnæ, in qua Christus Apostolis simul discumbentibus eam tribuit potestatem. Cajetanus hujus sententiæ sectator observat, in quodam veteri Pontificali præscribi iis, qui ordinantur, ut *dicant omnia, quæ sunt in Missali, sicut si celebrarent*: ubi vox *sicut* indicat non factum, sed ipsius facti similitudinem; cum præsertim si revera celebrarent, deberent Eucharistiam sub utraque specie suscipere.

Quidam putarunt novos Sacerdotes materialiter tantum debere proferre cum Episcopo Consecrationis verba sine intentione consecrandi.

5. Ad hunc modum fortasse quis crediderit, sa ab iis expeditum esse difficultatibus, quas paullo ante attigimus; sed adhuc ea difficultate retinetur implicitus, quæ petita est ex Consecratione Episcopi, qui revera cum Episcopo consecrante celebrat Missam, cum eo utramque speciem consecrat, & sub utraque percipit Sacramentum. Verum licet hanc etiam difficultatem dissimulemus, nihil valet ratio superius allata. Nam in Pontificali præscribitur, ut Episcopus lente & paullum elata voce verba Canonis recitet, ac præsertim verba Consecrationis, ut recens Ordinati possint una cum eo eadem verba proferre; id vero satis indicat, Consecrationis verba non materialiter & recitative ab Ordinatis proferenda esse, sed significative, ut loquuntur Theologi. *Huic autem monitioni* (Pontificalis) *locus non est, si per eos verba dicantur solum recitative*: sunt verba Sylvii ad art. 2. q. 82. D. Thomæ: quod Sotum etiam vehementer movet in 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 2. §.

Refutatur eorum sententia.

Et

Et fateor. Præterea idem Sylvius ait, ex eo quod Ordinati non percipiant Sacramentum ſub utraque ſpecie, non bene inferri, eos non debere veram intentionem habere conſecrandi: ideo enim non recipere Sacramentum ſub utraque ſpecie, *quia ſolum ſunt ſecundarii concelebrantes*. Quod autem etſi ſecundarii, tamen vere celebrantes ſint, ex ipſo ritu probatur: neque enim, antequam novi iſti Presbyteri Sacramentum percipiant, recitatur *Confiteor*, nec *Miſereatur*, nec *Indulgentiam*, ut notat Caſtaldus in Praxi ſacrarum Cæremoniarum lib. 2. ſect. 15. cap. 5. num. 10.

Intentio novorum Sacerdotum dirigenda ad idem conſecrationis momentum.

6. Itaque ſtatuendum eſt, ab recens Ordinatis Conſecrationis verba non materialiter & *recitative*, ſed *ſignificative* proferri debere; ita ut omnium intentio ad idem dirigatur Conſecrationis momentum. Quod non ita intelligendum eſt, ut intentionem habere debeant conſecrandi eodem momento, quo Epiſcopus extrema formæ verba protulerit, ſive ipſi ante, ſive poſtea formam compleverint; formæ enim effectus ſuſpendi non poteſt; ſed intelligendum, eos oportere omne ſtudium adhibere, ut ultima formæ verba proferant una cum Epiſcopo, ea intentione, ut in hunc modum formam conſecrationis perficientes, una cum Epiſcopo conſecrent: ex quo fit, ut ſi ante vel poſt Epiſcopum formam abſolvant, non conſecrent, eo quod non habuerint intentionem conſecrandi, hoc modo abſolventes.

Cajetani tutiſſima ſententia de intentione habenda a recens ordinatis, dum conſecrant ſimul cum Epiſcopo.

7. Id eſt, quod docet Sylvius loc. cit. Sed tutiſſima videtur eſſe Cajetani ſententia, qui monet, ut Ordinati intentionem habeant proferendi verba eo modo quam poſſunt accommodatiſſimo, omne ſtudium & diligentiam adhibentes, ne ea proferant ante Epiſcopum. Et Paſqualigus deciſ. Moral. 422. monet Ordinatos, ut quam poſſunt diligentiſſime proferant Conſecrationis verba cum Epiſcopo, expreſſam intentionem habentes conſecrandi eamdem Hoſtiam, eumdemque Calicem ſimul cum Epiſcopo; idque ſatis eſſe, nec anxie laborandum de abſurdis, quæ proponunt Doctores: ea enim ſatis ſublata eſſe videri, ſi conſideremus Epiſcopum eſſe præcipuum conſecrantem, Sacerdotes vero ad eandem conſecrationem tanquam acceſſorios concurrere; ac formam, quam ipſi proferunt cum Epiſcopo, moraliter eſſe cum ea conjunctam, quam ipſe profert Epiſcopus: ex quo fit, ut etiamſi Sacerdotes vel paullo ante, vel paullo poſt Epiſcopum formam expleverint, ea tamen cenſenda ſit tanquam prolata moraliter una cum Epiſcopo, ac unam eamdemque conſtituat conſecrationem. Et Innocentius III. lib. 4. de Myſteriis Miſſæ cap. 25. ita rem explanat: *Cum interdum uni Pontifici multi Sacerdotes concelebrent, ſi forte non omnes ſimul conſecratoria verba pronuntiant, quæritur, an ille ſolus conficiat, qui primus pronuntiat. Quid ergo ceteri facient? An iterant Sacramentum? Poterit ergo contingere, quod ille non conficit, qui celebrat principaliter, & ille conficiet, qui ſecundaria celebravit, & ſic pia celebrantis intentio fruſtrabitur. Sane dici & reſponderi probabiliter poteſt, quod ſive prius, ſive poſterius proferant Sacerdotes, referri debet eorum intentio ad inſtans prolationis Epiſcopi, cui concelebrant.* Vaſquez tom. 3. in 3. par. D. Thom. q. 82. art. 2. diſput. 219. cap. 4. egregie de hac re diſputat; aitque: *Sacerdotes recens ordinatos & Presbyteros cum Epiſcopo in Eccleſia Græca, & Epiſcopum recens conſecratum cum Conſecrante verba Conſecrationis cum ſufficienti intentione ad conſecrandum proferre debere*; additque omnem diligentiam eſſe adhibendam, *ne Epiſcopum præcipue celebrantem in prolatione præveniant*: demum concludit, ſi forte quiſpiam ante Epiſcopum Conſecrationis ultima verba pronuntiaverit, *nihil fieri contra debitam reverentiam Sacramenti*.

Summoventur abſurda, quæ hinc videntur exiſtere.

De applicatione Sacrificii.

8. Reliquum eſt, ut quædam dicamus, quæ ad Sacrificii applicationem pertinent. Quæſtio eſt inter Theologos, an applicatio Sacrificii poni poſſit in Dei voluntate, qui ejus fructum applicet, ut ſibi libuerit. In qua quæſtione, ut plerumque fit, alii in alias abeunt ſententias. Sed tutiſſima regula eſt, ut Sacerdos antequam ad Altare accedat, eas perſonas determinet, pro quibus intendit orare, ut illis Miſſæ ſacrificium applicetur. Cum de intentione ſcripſimus, quam Sacerdotem habere oportet Miſſam celebraturum faciendi id, quod Eccleſia facere intendit, optimam docuimus eſſe intentionem actualem; virtualem tamen ſufficere; minime vero habitualem. At intentionem applicandi ſacrificium vulgatior ſententia ſtatuit ſufficere habitualem; applicatio enim eſt quaſi quædam donatio, ſeu tranſlatio fructus, qui e Miſſa percipiendus eſt; quæ donatio ſeu fructus tranſlatio valida eſt; etiamſi multo tempore ante facta ſit, & multis actibus interrupta, dummodo revocata non fuerit.

Intentio applicandi ſufficit habitualis.

In qua Miſſæ parte debeat eam applicare.

9. Denique quæritur, in qua Miſſæ parte applicatio facienda ſit. Quidam putant fieri eam poſſe etiam poſt Conſecrationem, ſed ante ſumtionem. Cujus quæſtionis enodatio pendet ex celebris illius quæſtionis deciſione, in quanam Miſſæ actione ſita ſit Sacrificii vis & eſſentia; quod argumentum ſuperius pertractavimus. Sane Suarez, qui Sacrificii eſſentiam ponit in Conſecratione, monet Sacerdotem, ut Miſſam applicet ante Conſecrationem. Contra Salmanticenſes, qui non in Conſecratione tantum, ſed etiam in ſumtione ſtatuunt Sacrificii eſſentiam, docent, poſſe Sacerdotem etiam poſt conſecrationem Miſſam applicare, quam nondum applicaverit; ut videre eſt tom. 11. Tract. 23. de Euchariſt. diſp. 13. §. 3. n. 35. Verum Sacerdos, ſe ut omnibus expediat difficultatibus, in præparatione ad Miſſam antequam ſacris ſe veſtibus induat, ne omittat Sacrificii fructum applicare, ut bene advertit Clericatus de Sacrif. Miſſæ Deciſ. 36. nu. 17. Utiliſſimus eſt Cardinalis Bonæ tractatus aſceticus de Sacrif. Miſſæ; in cujus cap. 1. §. 5. quædam docet, quæ ad applicationem Miſſæ pertinent, præſertim illa: *Optimum quoque aliquibus viſum eſt, quod Sacerdos qui pro pluribus offerre intendit, eos ſpecialiter & nominatim exprimat, non generaliter, & in confuſo, quia ſingulis minus prodeſſet; ſuum enim effectum producit ſecundum modum, quo applicatur: perfectior autem applicatio eſt, cum omnes ſingillatim nominantur*. Docet etiam ad arcendos ſcrupulos, primo debere Sacerdotem fructum ei applicare, pro quo tenetur celebrare vel Beneficii, vel eleemoſynæ, vel promiſſionis, vel alicujus præcipuæ obligationis ratione, deinde ſine illius præjudicio fructum Sacrificii ceteris applicare in charitate ſibi conjunctis, ſeu quovis nomine ſibi commendatis, ſuam ipſius intentionem Chriſti ſummi Sacerdotis intentioni ſubjiciens.

Utrum Sacerdotes cum Epiſcopo celebrantes poſſint accipere eleemoſynam, & Miſſam applicare.

10. De Sacerdotibus Græcis cum Epiſcopo celebrantibus, item de Sacerdotibus Latinis, qui, cum ſuſcipiunt Ordinem, aut conſecrantur Epiſcopi, pariter concelebrant, dudum verba fecimus. Excitatam nuperrime intelleximus quæſtionem, an Sacerdotes Miſſam cum Epiſcopo celebrantes eleemoſynam poſſint accipere, Miſſam ei applicando qui eleemoſynam præbet. Cardinalis de Lugo tract. de Sacramentis diſput. 19. ſect. 12. n. 252. diſerte docet: *quod ſi duo Sacerdotes ſimul conſecrarent unam Hoſtiam, eſſent duæ oblationes, & ſinguli poſſent applicare Miſſam pro diverſis*. Huic ſententiæ ſubſcribere videtur Suarez tom. 3. in 3.

par. D. Thomæ q. 83. art. 1. disput. 79. sect. 12. §. *Hic vero potest*, P. la Croix tom. 2. Edit. Venetæ ann. 1722. pag. 137. n. 219. postquam sententiam eorum exposuit, qui putant recens ordinatos Missam juxta intentionem Episcopi, qui celebrans est præcipuus applicare debere, ab hac discedit opinione, aitque Ordinatum quidem non esse celebrantem præcipuum, sed tamen revera celebrare, nec ullam esse causam, quamobrem illi adimi possit auctoritas applicandi Missam cui sibi libitum fuerit. Verum pag. 356. §. 3. n. 2323. rursus existimat, non licere Sacerdoti accipere eleemosynam; tum quia qui eleemosynam præbet, Missam solitam ad Altare postulat celebrari, tum quia in controversia positum est, an Sacerdos concelebrans consecret, cum contingere possit, ut ultima Consecrationis verba pronunciet, postquam Episcopus eadem verba omnia pronunciaverit. Sed postremam hanc rationem nullius esse roboris dudum demonstravimus. Primæ vero rationi similitudo inest aliqua veritatis: sed ex ea tamen inferri non potest, Sacerdotes in Ecclesia Græca concelebrantes non posse eleemosynam accipere, & Missam ei applicare, qui eleemosynam præbet; præsertim vero si sacerdotalibus induti vestibus integram recitent Missam, consecrent, & consumant. Difficultas in eo tantum esse potest, an eleemosynam iis liceat accipere, qui usitatis induti vestibus Missæ tantummodo adsunt, & Eucharistiam accipiunt, ut ex quodam Responso intelligitur Gregorii XIII. quod commemorat P. Thomas a Jesu *de Conversione omnium gentium promovenda* pag. 485. & 486. quo casu prohiberi non possunt ab eleemosyna accipienda, modo eam non accipiant titulo applicationis Missæ. In Ecclesia Occidentali, quando Sacerdotes cum Episcopo celebrabant, oblationum erant participes; oblationibus vero cum successerit eleemosyna, facile intelligi potest, ubi etiamnum viget ritus concelebrationis, non posse concelebrantem privari jure suo accipiendi eleemosynam pro Missa ei applicanda, qui eleemosynam præbet, quique præsertim probe est conscius, Sacerdotem eo modo Missam Episcopo concelebrare. Quod si aliter dicamus, Orientalis Ecclesiæ Presbytari eleemosyna plerumque carebunt.

CAPUT XVII.

Series quorundam casuum, qui Sacerdoti possunt occurrere, cum vel in Missa, vel extra Missam Eucharistiam suscipit.

Particula immittenda in Calicem abrumpi debet ex inferiori parte.

1. NOtum est ante sumtionem frangi hostiam in duas partes, & inde abrumpi a Sacerdote particulam, quæ in Sanguinem immittitur. In ea porro quæstione, in qua quæritur, utrum ea particula abrumpenda sit ex inferiore, an ex superiore Hostiæ parte, opinio tuta & recepta in praxi est, abrumpendam esse particulam ex inferiore parte Hostiæ, ut in fractione minima fragmenta, si qua extiterint, in Calicem decidant, ut bene advertunt Niger in Additionibus ad Ruiz part. 2. §. 8. cap. 12. & Gavantus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 10. cap. 2.

Si in sumtione remaneat adhærens calici, infundatur novum vinum & cum eo hauriatur.

Frequenter accidit, ut, Sanguine hausto, particula remaneat fundo Calicis adhærescens: Rubrica autem utrum velint, Sacerdotibus præscribit, ut vel digito particulam trahant usque ad oram Calicis, eamque sumant ante purificationem, vel novum vinum infundant, quod cum particula sumant; qui posterior modus videtur decentior, & usurpatur frequentius: etsi enim potest contingere, ut Sacerdos guttam aliquam vini hauriat, antequam particulam deglutiat; & rumpatur naturale jejunium; tamen Sacerdos jejunus ad Altare accessit, nec nisi coactus reverentia erga Sacramentum, & obligatione illud perficiendi, eo modo utitur ad extrahendam particulam e fundo Calicis, ut observant Aversa de Euchar. q. 8. sect. 9. Cardinalis de Lugo de Eucharist. disput. 15. sect. 4. nu. 78. Quartus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 10. sect. 1. num. 7.

Quid facto opus sit, ubi Sacerdos advertat relicta esse post sumptionem fragmenta hostiæ.

2. Nemo etiam est qui nesciat Sacerdotem, sumta Hostia, antequam bibat Sanguinem, cum Patena diligenter fragmenta, si qua sint super Corporale, colligere, & pollice & indice Patenam abstergere, tum ipsos quoque digitos, ne quod iis fragmentum hærens remaneat; idque præscribit Rubrica. Potest accidere, & aliquando sane contigit, ut Sacerdos, sumta purificatione, advertat aliqua esse fragmenta in corporali, vel in Patena: quæritur, quid hac in re Sacerdotem facere oporteat. Cardinalis Cajetanus quodlibet 1. 57. qu. 17. ubi expresse de hac re agit, docet Sacerdoti ea fragmenta esse absumenda. Consentit Sotus cum Cajetano in 4. Senten. dist. 12. q. 1. art. 7. in fine: *Quia totum reputatur unum Sacramentum, nec censetur perfectum, quousque omnes reliquiæ insumantur*. Nec quidquam ex eo commovetur, quod Sacerdos jejunus non sit. Communis enim mos est, ut Sacerdos, si forte palato particula sibi hæreat, paullolum vini absorbeat, quod probabiliter citius trajicitur in stomachum, quam particula. Atque idem Sotus addit, hanc doctrinam locum habere, ubi de parvis fragmentis agatur, secus vero si notabilis esset Hostiæ pars; quam docet non esse absumendam, sed in Tabernacula condendam: *Quare si magnam partem Hostiæ in linteolis post lotionem inveniret, consilium esset eam in Pyxide reservare in crastinum.*

Vel advertit Sacerdos, relicta esse fragmenta minima, vel non ita parva, vel integram Hostiam.

3. Sed ut rem hanc dilucide pertractemus, distinguendi sunt casus. Nam aut remansere fragmenta minima, vel non ita parva, aut integra superfuit Hostia; qui casus neque commentitius est, nec impossibilis: non enim semel tantum contigit, ut Sacerdos Hostiam unam existimans se consecrasse, deprehenderit se consecrasse duas, idque postquam alteram sumsit & Sanguinem, atque etiam ipsam ablutionem. Si fragmenta remanserint, sive parva, sive magna, etiamsi id adverterit post sumtam ablutionem, ea Sacerdos absumat, ut docet Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. ubi ait: *Quando reliquiæ Sacramenti post ablutionem reperiuntur in altari, illæ sive parvæ sint sive magnæ, sumi possunt a Celebrante, quia ad idem Sacrificium spectant, & tota Sacerdotis actio habetur tamquam integra*: atque idem docet de fragmentis, quæ remanent, postquam Eucharistiam in fine Missæ adstantibus ministraverit. *Eadem ratione si post finem Missæ manet in Altari, communicans Fideles, quidam existimant, quod illis communicatis possit eas particulas ex isto Sacrificio restantes sumere, quæ non possunt commode reservari*. Cum qua Sylvii doctrina consentit Rubrica his verbis: *Quod si deprehendat post sumtionem Corporis & Sanguinis, aut etiam post ablutionem reliquias alias relictas consecratas, eas sumat, sive parvæ sint, sive magnæ, quia ad idem sacrificium spectant.*

In singulis casibus præscribitur quid illi faciendum.

4. Si vero non fragmenta remanserint, sed integra Hostia, consecrata una cum ea, quam Sacerdos jam consumserit, distinguendum est: Aut enim deprehendit Hostiam consecratam antequam Corpus & Sanguinem sumserit, & utramque Hostiam debet sumere, ut præscribit Rubrica: *Si Sacerdos putans se tenere unam hostiam,*

post

post Consecrationem invenerit esse duas simul junctas, in sumtione sumat utramque; Aut id advertit, sumto jam Corpore & Sanguine, atque etiam ablutione, & tunc Hostiam condere debet in Tabernaculo; aut id si facere non possit, eam in Corporali decenter coopertam relinquat, a Sacerdote, qui postea Missam celebraverit, sumendam; aut eam immittat in Calicem, vel ponat in Patena, ut condi possit in Tabernaculo, vel ab alio Sacerdote sumi. Quod si nihil horum illi facere liceat, eam sumat. *Si vera sit relicta Hostia, debet in Tabernaculo reservari, aut in Patena vel Corporali Sacerdoti postea celebraturo sumenda relinqui. Quod si non habeat, quomodo honeste conservetur, potest eam ipsemet sumere, quamvis absumtionem sumserit.* Consentit Rubrica Missalis: *Si vero relicta sit Hostia integra, eam in Tabernaculo cum aliis reponat. Si hoc fieri nequit, sequenti Sacerdoti ibi celebraturo in altari super Corporali decenter opertam sumendam una cum altera, quam est consecraturus, relinquat. Vel si neutrum horum fieri possit, in ipso Calice seu Patena decenter conservet, quousque vel in Tabernacula reponatur, vel ab altero sumatur. Quod si non habeat quomodo honeste conservetur, potest eam ipse sumere.* Atque hæc de fragmentis, & de hostia integra: quid autem de parvi moduli Hostiis, quæ integræ sint? Veniuntne sub nomine fragmentorum, an sub nomine Hostiæ? Eorum probamus opinionem, qui statuunt, eas Hostiæ nomine contineri; ita ut si parvi moduli Hostia remaneat, non adhibenda sit regula, quam tradidimus de fragmentis, sed ea quam proposuimus de Hostia integra & consecrata, quam Sacerdos deprehendit post Consecrationem, sumta jam altera, & Sanguine, atque ipsa etiam ablutione. Vide Quartum ad Rubr. Miss. par. 2. tit. 10. sect. 2. dub. 3.

Quid si superesse fragmenta advertat Sacerdos, postquam abiit ab Altari?

5. Casus hactenus expositi pertinent ad Sacerdotem, qui advertat, fragmenta, seu hostiam superesse, antequam abeat ab Altari, ubi Missam celebrat. Quid si advertat, cum jam recessit ab Altari, & jam ad Sacristiam venit; Ea absumere fragmenta non videtur bene consultum; sacrificium enim jam perfectum est; præsertim si Sacerdos id adverterit postquam sacris se exuerit vestibus. Consultius esset ea in Tabernaculo condere, aut Sacerdoti postea Missam celebraturo sumenda reservare; sed hujusmodi remedium interdum non licebit adhibere, vel quod in loco, in quo celebravit Sacerdos, nullum sit Tabernaculum: (nam sacra fragmenta, vel hostiam deferre ad templum, ubi sit Tabernaculum, excitare posset rumusculos in populo); vel quia nemo præsto sit Sacerdos Missam celebraturus. Quid igitur opus est facto? Pontas Diction. Cas. Conscien. verbo *Missa* cas. 4. docet, hostiam, vel fragmenta Sacerdoti esse absumenda, si quod sit irreverentiæ periculum in iis vel reservandis, vel ad Tabernaculum transferendis. Casum hunc expendit Patavinus Clerus in Resolutionibus Moralibus anni 1708. dub. 2. cas. 1. Mensis Decembris, ut videre est apud Zuccherium in ejus sæpe citato opere. Prudenter sapiens ille Clerus, ut solet, Casum hunc resolvit hac adhibita distinctione: Aut Sacerdos id advertit, postquam redit in Sacristiam, ac nondum sacras exuit vestes, & tunc sumere debet quod ex Sacrificio superfuit: *Sumtio* (sunt ipsius Resolutionis verba) *harum reliquiarum post Missam relictarum est complementum ipsius actionis & Sacrificii, quod moraliter censetur durare, donec concurrant hæc duo, & quod adsint talia fragmenta ex ipso inadvertenter relicta, & nondum sacris vestibus Sacerdos exutus sit, dummodo non studiose, aut aliquo impedimento detentus diu distulerit eas exuere, sed unico contextu, ut fieri solet, ab Altari ad Sacristiam recta perrexerit, & ibi sacræ mensæ reliquias, Paramenta Missæ depositurus, inveniat*: Aut id advertit Sacerdos postquam sacris se vestibus exuit; & tunc si in templo sit Tabernaculum, aut Sacerdos aliquis existat, qui Missam celebraturus sit, quicquid superfuit e Sacrificio reliquiarum, in Tabernaculo est recondendum, aut decenter reservandum, ut ab eo qui Missam celebrabit, absumatur. Si vero Tabernaculum ibi non sit, nec ullus Sacerdos Missam celebraturus, quicquid e Sacrificio superfuit, absumendum est; idque etiam faciendum, licet ibi sit Tabernaculum, si prudentum virorum judicio periculosum esset a Sacristia ad Altare Sacramentum asportare.

In Constantinopolitana Ecclesia, quod consecrati panis supererat, pueris dispertiebatur.

6. Favet huic resolutioni vetus Constantinopolitanæ Ecclesiæ disciplina, quæ commemoratur ab Evagrio lib. 4. cap. 36. ubi tradit, absoluta Populi Communione, si multum consecrati panis superfuisset, morem fuisse ut e Schola innocentes pueri accerserentur, quibus ille panis dispertiebatur comedendus; qui mos etiam tempore Nicephori retinebatur, ut videre est Hist. Eccl. lib. 17. cap. 25. & in Gallias etiam traductus est, ut colligitur ex Can. 6. Concilii II. Matisconensis. Si enim ad avertendum omne periculum irreverentiæ, Eucharistia, quæ superfuisset, ab innocentibus pueris sumebatur, multo potiori ratione reliquias Sacrificii sumere poterit Sacerdos, licet sacris depositis vestibus, ubi nisi absumerentur, periculum esset irreverentiæ.

Guttæ Calicis internæ, non vero extrinsecus hærentes, si supersint, censendæ ut consecratæ.

7. Ut in Corporali & in Patena Hostiæ fragmenta, ita in Calicis cuppa hærere possunt guttæ vini in eum immissi; idque fieri potest, ut Sacerdos advertat, sumta jam purificatione: quid igitur facere oportet? Si guttæ hæreant extrinsecus cuppæ Calicis, habendæ sunt tanquam non consecratæ, & purificatorio abstergendæ; si vero intrinsecus adhærentes reperiantur, etsi quidam putant habendas esse tanquam non consecratas, & extergi posse purificatorio; utpote separatas a Sanguine, qui in fundo Calicis, nec cum eo facientes unum quid; tamen tutius est eas considerare tanquam consecratas, atque absumere per secundam purificationem, ut sentit Pontas loco citato casu 5. & Boucat tom. 5. Theologiæ par. 4. pag. 97. cas. 3.

Non potest Sacerdos Hostiam in Missa consecratam reservare ad Processionem SS. Sacramenti faciendam post Missam, & sumere, quæ conditur in Tabernaculo.

8. Post Missam aliquando fit Processio SS. Sacramenti. Itaque si Sacerdos ad Altare recordetur, Hostiam, quæ est in Tabernaculo, quæque in processione gestanda est, ante duos, exempli causa, menses fuisse consecratam, ac propterea esse renovandam, quæritur, an possit eam quæ est in Tabernaculo sumere, & Hostiam recens a se consecratam recondere in Tabernaculo in Processione gestandam, & negando respondetur cum Sylvio 3. par. q. 83. art. 4. *Peccat autem graviter Sacerdos, qui Hostiam seu formulam unicam in sua Missa consecratam servaret pro Processione, & ejus loco sumeret veterem; quia sic agens non participaret de utraque specie tunc consecrata, ac per consequens non integre compleret sacrificium*. Textus est apertissimus in can. *Relatum* de Consecrat. dist. 2. ubi habetur, non solum de hoc Sacramento, sed etiam de hoc Sacrificio Sacerdotem in Missa fieri debere participem. *Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse Sacrificans particeps esse cognoscitur?* Quid autem Celebranti faciendum sit, dum versatur in ejusmodi casibus, docet idem Sylvius q. 76. art. 1. quæsit. 2. *Observandum, quod dum Sacerdos celebranda renovat Sacram Hostiam, non potest reservare eam, quam consecrat,*

secrat, & illam solam sumere, quæ prius consecrata fuerat, & reservata; sed debet consecrare duas, quarum unam reservet, aliam sumat; quia Celebrans semper tenetur sumere utramque speciem tunc consecratam, eo quod sumtio maxime ad integritatem Sacrificii pertineat. Vide Pontas loc. cit. casu 16. & Cardinalem de Lugo disput. 19. de Sacramen. Euchar. sect. 5. nu. 76. ubi imperitus increpat Sacerdotes, qui secus faciunt. Et sane cum Rubrica Missalis jubeat, si in pane jam consecrato venenum deprehendatur, novam consecrari hostiam; quisque intelligit, haud ita bene per Rubricam fore consultum, si liceret sumere Hostiam in alia Missa consecratam. Debuisset enim Rubrica præscribere (si liceret Sacerdoti Hostiam ab alio Sacerdote consecratam sumere) non ut absolute alia apponeretur Hostia, sed ut inspiceretur Tabernaculum, si forte ibi esset Hostia jam consecrata, & sumeretur.

An Sacerdos, qui in Missa non habet hostiam justæ magnitudinis, possit in elevatione ostendere hostiam consecratam, quæ reservatur ad Processionem.

9. Et quoniam de Processione Sanctissimæ Eucharistiæ incidit mentio, proponitur casus de Sacerdote, qui Missam celebrans non habet Hostiam justæ magnitudinis, sed Hostiam parvi moduli; quæritur autem, an consecrata ejusmodi parvæ formulæ Hostia, possit Sacerdos, ne nova re populum suspendat, ad elevationem populo ostendere Hostiam justæ magnitudinis, quæ asservatur gestanda in Processione. Placet quibusdam, ut utraque Hostia tum magna tum parva simul junctæ eleventur. Sed consultius est, ut Sacerdos populum instruat, doceatque, cum necessitas urgeat celebrandi Missam, nec suppetat nisi parvæ formæ Hostia, licere eam consecrare; se in hoc casu versari; idque omnibus prædictum velle, ne quisquam miretur, si ad elevationem videat ostendi parvam Hostiam. Qua prævia instructione, omnis removetur occasio susurri, qui suboriri posset in populo, si Sacerdos priori illo modo vellet uti: opus enim illi esset Tabernaculum inopportune aperire, & ab Ostensorio Hostiam amovere; quod ipse quoque animadvertit Patavinus Clerus dub. 2. cas. 2. mensis Novembr. ann. 1708. apud Zuccherium in cit. Opere.

Sacerdoti, qui celebrare non potest, licet, remoto scandalo, seipsum communicare, si non sit alius Sacerdos.

10. De Sacerdotibus extra Missam Eucharistiam suscipientibus perpauca sunt dicenda. Nam duo tantum quæri solent; quorum primum est, an extra Missam possint suis manibus se ipsi communicare; alterum, an sacram percipientes Eucharistiam a Sacerdote celebrante Stolam e collo pendentem deferre debeant. Docet Sylvius, Sacerdotem, qui celebrare non possit, si nullus alius Sacerdos sit, qui Eucharistiam illi exhibeat, posse suis manibus se communicare, dummodo absit scandalum, & præcipua quædam ratio sit quamobrem Sacramentum percipiat. Idem docent Gonet. tom. 5. de Euchar. disput. 10. n. 19. Clericatus de Sacram. Euchar. decis. 19. Coton. lib. 2. de Sacramentis Controversia 4. de Euchar. n. 156. & seq. Cardinalis de Lugo de Sacr. Euchar. disp. 18. sect. 1. n. 28. & seq. ubi n. 35. inter justas causas ponit etiam, ne in solemni aliqua Festivitate careat Eucharistia; & consentit Quartus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 10. sect. 3. dub. 1. sub titulo: *An possit quis aliquando communicare se ipsum.* De Cleri Communione Feria V. in Cœna Domini scripsimus Instituit. 38. edit. Lat. ubi fuse disseruimus de obligatione Sacerdotum suscipiendi a Sacerdote celebrante Eucharistiam in ea Ecclesia, cui sunt addicti, stolam habentes e collo pendentem. Et Rituale Romanum titulo *de ordine ministrandi sacram Eucharistiam* ita præcipit: *Sacerdotes vero cum Stola communicent.* Ex quo satis intelligitur, Sacerdotem, qui Missam non celebrat, & vult Eucharistiam suscipere ab alio Sacerdote, stolam debere induere; quod nunc usurpant probi pilque Sacerdotes, ut videre est apud Clericatum loc. cit. in expositione casus Prudentialis n. 32. & seq.

Ceterum debet cum Stola accipere ab alio Sacerdote Eucharistiam.

CAPUT XVIII.

De Sacerdote, qui in Missa adstantes communicat.

Sacerdos, qui in Missa communicare vult adstantes, ad primum Offertorium Hostias parvi moduli locatas in Corporali aut Pyxide offerat cum Hostia, quam sustinet in patena.

1. NUnc de Sacerdote dicendum, qui adstantes in Missa communicat; deinde casus attingemus, cum Eucharistiam ministrat extra Missam. Rubricæ Missalis præscribunt ad primum Offertorium, ut Sacerdos sublata Patena cum hostia recitet Orationem, *Suscipe Sancte Pater*, & si quæ sint aliæ Hostiæ parvæ formæ, quæ Populo sint distribuendæ, ponantur non super Patenam, sed super Corporale, seu in Pyxide, quam Sacerdos aperiat, intentionem habens eas etiam hostias offerendi, ac deinde pyxidem occludat. Castaldus in Praxi lib. 2. sect. 4. cap. 7. singillatim minima quæque persequitur, quæ in hoc casu facienda sunt; quæ huc redeunt, ut hæ quoque parvi moduli Hostiæ, quæ vera sunt materia Sacrificii, offerantur, ponanturque aut super Corporale, aut in Pyxide, nunquam tamen super Patenam, præsertim si multæ sint, ne forte e Patena cum in Offertorio elevatur, delabantur; Pyxis vero, antequam fiat prima oblatio, super Corporale locari debet proxime post Calicem; easque Sacerdos offerendi & consecrandi intentionem habere debet: vis enim oblationis & consecrationis tota, ut alibi diximus, in intentione consistit.

An Sacerdos, si Pyxidem Offertorium non aperuerit, Hostias ibi clausas consecrasse censendus sit.

2. Quibus præmissis, si forte Sacerdoti ante primam oblationem materiæ consecrandæ Pyxis afferatur Hostiarum parvæ formæ plena, quæ populo sint distribuendæ, ut ejusmodi Hostiæ a Sacerdote offerantur, & consecrentur, quæritur, an qui Sacerdos Pyxidem non aperuerit, intentionem tamen habuerit eas hostias offerendi, & suo tempore consecrandi, valide eas consecraverit: respondetur affirmando validam fuisse consecrationem; non tamen licitam: siquidem Sacerdos vel per negligentiam, vel per ignorationem earum rerum, quæ ad ejus ministerium pertinent, omisit Pyxidem aperire ante Oblationem & Consecrationem. Et quod ad validitatem pertinet, eo res redit, ut examinemus, an materia consecranda præsens fuisse dici possit. Sed de hoc dubitari non potest; nam præsens fuit moraliter; ad præsentiam vero moralem non opus est, ut tota materia conspicua sit, ut cum plures consecrantur particulæ, quarum Sacerdos singulas non videt, ut advertit *Genet. Theolog. Moral. tom. 3. casu 6.* super Sacrificio Missæ. Eodem modo Casum hunc decidit Sambovius tom. 4. postremæ edit. casu 168. qui notat Sacerdotem saltem virtualem habuisse intentionem, quæ sufficit ad validitatem, nam prope Calicem posuit Pyxidem, etiamsi eam postea non aperuerit, neque actu de particulis cogitaverit, quæ in ea continebantur, quando verba consecrationis protulit.

Quando materia esse præsens intelligatur.

Moralis præsentia cognoscitur, cum verificari possunt verba illa Hoc, & Hic.

3. De præsentia morali materiæ necessaria ad validitatem Consecrationis Theologi disputant, & docent moralem præsentiam cognosci, cum verificari possunt verba illa formæ vel *Hoc*, vel *Hic*; ex quo negant, posse consecrari materiam, quæ posita esset post tergum Sacerdotis, vel quæ abesset, sed menti Sacerdotis esset præsens, vel quæ haud ita parum, sed longe a Consecrante abesset, vel quæ sejungeretur a Consecrante per corpus interjectum, quod revera separat, veluti paries, aut quid simile. D. Thomas in 4. sentent. dist.

dist. 11. q. 2. art. 1. hæc docet: *Non dico quod Sacerdos possit consecrare totum panem, qui est in Civitate simul, vel qui est in foro, quia ipsa forma pronomine demonstrativo utens ostendit, quod materia consecranda debet esse coram Sacerdote. Unde Sacerdos existens in domo sua non posset consecrare panem, qui est in Altari. Quod etiam non potest de toto pane, qui est in foro, neque de toto vino, quod est in cellario. Sed quantacumque sit quantitas panis & vini, quæ coram Sacerdote proponitur, credo quod possit consecrari ab ipso.* Consentiunt cum D. Thoma ceteri Theologi. Estius in 4. dist. 8. par. 6. *Requiritur*, inquit, *ut materia sit præsens Consecranti. Præsens, inquam, humano more, quo videlicet id præsens dicitur, quod velut in usum humanum assumendum demonstrari possit dicendo: hic est*, Sylvius in 3. par. q. 74. art. 2. *Habenda*, inquit, *tamen est ratio consuetudinis humanæ & judicandum id esse præsens, quod more & usu hominum, seu judicio prudentis viri taliter est positum, ut pronominis demonstrativi prolatione possit demonstrari*. Et Philippus Gamachæus in 3. par. qu. 74. cap. 4. huic principio innixus refellit nostrorum temporum hæreticos, qui calumniantur, juxta nostram doctrinam posse Sacerdotem panem omnem consecrare, qui venali prostet in foro: *Itaque ex superioribus refellitur impia hæreticorum calumnia, Sacerdotem ex mente Catholicorum consecrare simul posse omnes panes, qui sunt in foro, refellitur, inquam, manifeste; non enim homo in foro existens habet moraliter omnia illa sibi propinqua & præsentia, quæcumque in foro sunt, alioqui nec opus ei esset ire de loco ad locum, ut, quod quærit, inveniret.*

An allatæ Particulæ præfatione incepta consecrari possint. An consecranda sint consecrata, si allatæ sint in Pyxide super Altare ante Offertorium, quod non advertit Sacerdos, qui tamen declaraverat in Sacristia se eas consecraturum.

4. Major occurrit difficultas in duobus aliis casibus; quorum primus est, an Sacerdoti Particulas consecrandas & populo distribuendas, Præfatione Missæ jam incepta, sibi allatas liceat consecrare. Alter est, cum Sacerdos Æditua declaravit in Sacristia, se particulas populo distribuendas consecraturum, & Æditus Pyxidem attulerit, cum Sacerdos legeret Evangelium, eamque posuerit ad partem Epistolæ, neque id Sacerdos adverterit, quæritur an particulæ censendæ sint consecratæ, & populo sint distribuendæ.

In primo casu, non nisi gravi urgente causa, offerendæ sunt mente.

5. Quod attinet ad primum casum scribunt Auctores, posse particulas consecrari, etiamsi allatæ fuerint post primam oblationem, dummodo earum mente fiat oblatio. Quidam affirmant, accipi posse particulas consecrandas, antequam incepta sit Præfatio. Alii idem sentiunt de particulis, quæ afferuntur ante Consecrationem. Sed communis sententia est, & plerorumque firmata consensu, non posse particulas consecrari cum Canon recitari inceperit, etiamsi ageretur de consecranda particula, quæ afferenda esset pro viatico ad infirmum: eo enim casu parva quædam detrahi posset particula ex Hostia Missæ, & reservari pro infirmo. Si Particulæ consecrandæ sint, ut Populo distribuantur, prius offerendæ sunt, ut diximus, saltem mente: cumque earum facienda sit oblatio, cum offertur Hostia Missæ, facile quivis intelligit, Missæ ordinem perverti, si particulæ accipiantur consecrandæ, Præfatione incepta: id porro siquando faciendum est, fieri non debet sine legitima causa, cujusmodi ea esset, si magna multitudo parata ad recipiendam Eucharistiam sacramento careret. Ita Tamburinus in methodo celebrandi lib. 2. cap. 5. §. 2. n. 8. cujus doctrinam amplexus est Clerus Patavinus in resolutione primi casus mensis Februarii anni 1708. apud Zuccherium.

In secundo casu particulæ non censendæ sunt consecratæ.

6. Quod ad secundum casum attinet de Pyxide, quæ ponitur ad partem Epistolæ, interea dum Sacerdos legit Evangelium, neque id advertit, ubi quæritur; an ex verbis, quæ profert Sacerdos super Hostiam, censendæ sint consecratæ etiam particulæ, quæ sunt in Pyxide, memoria repetendum est, Consecrationem esse faciendam super Petra sacra, ac Sacerdotem valide quidem, sed illicite consecrare particulas positas extra Petram Sacram, si quidem eas consecrandi intentionem haberet. Itaque eo res redit, ut videamus, an præsumi possit Sacerdotem habuisse intentionem particulas consecrandi. Quidam negant posse præsumi Sacerdotem voluisse illicite consecrare materiam locatam extra petram sacram, ut videre est apud Dianam Edit. Coord. tom. 2. lib. 1. resolut. 118. & seq. Aliis contra haud ita durum videtur præsumere eam intentionem consecrandi; etsi enim illicita est intentio consecrandi materiam, quam Sacerdos novit esse extra petram Sacram, non tamen illicita est intentio consecrandi materiam omnem, quæ præsens est, etiamsi incaute in eo loco posita non fuerit, quo eam locatam oportuit. Atque ea est Gamachæi Doctoris Sorbonici sententia 3. par. qu. 75. art. 4. Verum cum Innocentius XI. propositionem illam condemnaverit, *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*, quantumcumque ponderis ei sententiæ tribuas, quæ statuit eas particulas esse consecratas, ac Populo eas posse distribui, nihil aliud assequare, quam ut probes eam sententiam esse *speculative* probabilem, quod non satis est in hac re, in qua debemus tutiore uti sententia. Quapropter concludendum est, Particulas non esse Populo distribuendas, sed asservandas, ut in alia Missa consecrentur, quod prudenter advertit Patavinus Clerus in appendice ad Resolutiones casuum anni 1708.

Si undecim particulæ ex. gr. & Sacerdos decem consecrare intendat, nec has decem determinet, nulla consecrantur; contra si ex errore numeri intendat consecrare materiam omnem præsentem, omnes consecrantur.

7. Casus proponitur ejus, qui undecim parvæ formæ Hostias coram se habeat, & decem dumtaxat consecrare intendat, neque tamen determinet decem illas, quas velit consecrare: hic Rubrica advertit deesse intentionem, nullamque ex illis hostiis censendam esse consecratam: *Si quis habeat coram se undecim Hostias, & intendat consecrare solum decem, non determinans, quas decem intendit, in his casibus non consecrat, quia requiritur intentio.* Quod si Sacerdos hostias, quæ undecim sunt, putat esse decem, sed consecrare intendit materiam omnem, quæ sibi præsens sit, tunc omnes undecim hostiæ consecratæ esse censentur, ut ait Rubrica: *Secus si putans quidem esse decem, tamen omnes voluit consecrare, quas coram se habebat; nam tunc omnes erunt consecratæ.* Quamobrem Rubrica Sacerdotem sedulo monet, ut semper intentionem habeat consecrandi omnes particulas, quas coram se habet: *Atque ita ille Sacerdos talem intentionem semper deberet habere, scilicet consecrandi eas omnes, quas ante se ad consecrandum positas habet.* Doctrinam hujus Rubricæ citat, & sequitur Natalis Alexander Theologiæ Dogmaticæ & Moralis lib. 2. de Sacram. Euchar. art. 3. regula 6. & consonat Senonense Concilium anni 1524. ubi ita decernitur; *Sacerdos plures Hostias consecraturus, intentionem consecrandi referat, super omnes, non se referendo ad certum numerum Hostiarum.* Idem dicendum est, cum Sacerdos inscius duas consecrat Hostias, putans se unam tantummodo consecrare; nam si eam intentionem habet, quam habere debet, consecrandi quidquid habet in manibus, ambas consecrat. Sed si eam intentionem habeat, quam quidem non habere oportet, illam tantum Hostiam consecrandi, quam oculis videt, tunc illa tantum Hostia consecratur. Vid. Salmaticenses

tom. I.

tom. 1. Cursu Morali tract. 5. de Sacramento Euchar. cap. 4. punct. 7. n. 128.

P. Serry subtilitates adversus eam Rubricam contendentis etiam non determinantis decem illis Hostiis, omnes undecim consecratas.

8. Quam supra attulimus, Rubrica parum probata fuit P. Serry in Vindiciis Ambrosii Catharini cap. 14. num. 2. Nam ex ea eruitur argumentum adversus ejus opinionem, quæ decernit, satis esse ad validitatem Sacramenti seriam intentionem externam, etiamsi desit interna, faciendi quod facit Ecclesia; quæ quidem interna intentio tantum deest ad validitatem consecrationis decem Particularum, cum Sacerdos decem consecrat, non determinans ex undecim ante se positis quas consecrare intendat. Quapropter respondet, Rubricas non esse definitiones Ecclesiæ, sed regulas e Theologorum Moralium scriptis depromtas; nec mirandum positam fuisse in Rubricis opinionem in scholis magis receptam; omnes autem undecim Hostias, supra quas serio Sacerdos formam consecrationis protulerit, ex Catharini sententia consecratas esse censeri oportere, etiamsi intentionem habuerit decem tantum consecrandi; Rubricam denique posse ita intelligi, ut non censeantur consecratæ, si externo aliquo signo Sacerdos declaraverit, se non plures quam decem consecrare velle. Sed non est nostrum hujusmodi tricis implicari, qui superius statuimus, ut par erat, necessitatem internæ intentionis ad validitatem Sacramenti. Atque ad ea quæ docuimus confirmanda, pulcram Durandi doctrinam afferemus expositam in Sacerdotali Romano cap. 54. Casum proponit Durandus Sacerdotis, qui decem Hostias consecrare vult, sed intendit omnem materiam, quam coram se habet, consecrare, omnes undecim Hostias consecratas esse, propterea quod consecratio ab intentione, non ab opinione pendeat. Quod si Sacerdos non plures, quam decem intendat consecrare, sive sciat, sive nesciat, Hostias esse undecim, decem esse consecratas, siquidem determinatam habuerit intentionem consecrandi decem determinatas, & non undecimam; nullam vero consecratam esse, nisi undecimam intentione separaverit ab aliis decem.

Distribuenda adstantibus Eucharistia post Communionem Sacerdotis.

9. Ne autem a proposito recedamus de Communione adstantium, quibus Eucharistiam præbeat Sacerdos celebrans Missam, quæritur utrum distribuere debeat Eucharistiam, statim ac ipse eam sumsit, an vero absoluta Missa. Rubrica Missalis præscribit, ut non in fine Missæ, sed proxime post Communionem Sacerdotis fiat Communio adstantium. Consonat Rituale Romanum, dummodo non aliqua interveniat causa, quamobrem ad finem Missæ eadem Communio differenda sit: *Communio autem Populi intra Missam statim post Communionem Sacerdotis celebrantis fieri debet; nisi quandoque ex rationabili causa post Missam sit facienda; cum orationes, quæ post Communionem in Missa dicuntur, non solum ad Sacerdotem, sed etiam ad alios communicandos spectent.*

Ex rationabili tamen causa potest distribui etiam post Missam.

Est autem apud Auctores rationabilis & justa causa, si plurimi adessent Missæ, & suspicari possemus, ne aliqui eorum tædio caperentur finem Missæ expectantes, qui finis longe abesse posset, si multi ad Eucharistiam suscipiendam accederent. Ita Gavantus ad Rubricam Missalis par. 2. tit. 10. Quartus ad eumdem locum pag. 345. Clericatos de Sacram. Eucharistiæ decis. 20. Baruffaldus in notis ad Rituale Romanum tit. 23. §. 19. n. 78. & seq. Est igitur regula, ut Communio fiat adstantium post Communionem Sacerdotis; cujus regulæ limitatio est, si justa interveniat causa eam differendi ad finem Missæ. Ex quo apparet, eos errare, qui nullo discrimine post finem Missæ sacram præbent Eucharistiam, ut bene advertit Cardinalis Brancatius in Opusculo de sacro Viatico pag. 157. ubi hæc scribit: *Damnandi nostra sententia videntur Sacerdotes, qui contra Ritualis præscriptum in tit. de Communione, præbent absque necessitate populo Eucharistiam in fine Missæ: privant enim Fideles iis precibus, quas post Communionem Ecclesia recitari jubet, quæque non solum ad Celebrantem, sed etiam ad ceteros Communicantes aperte spectare noscuntur.* Consentit Natal. Alexander Theol. Dog. & Moral. lib. 2. de Sacr. Euchar. cap. 4. Regula 6.; & Thiers tom. 1. tract. de Superstitione cap. 2. num. 8. & seq. Macrus in Vocabulario Ecclesiast. verbo *Communio: Reprehensione*, inquit, *digni sunt ii Sacerdotes, qui Populi Communionem ad finem Missæ differunt: hujusmodi enim abusus est Rubricæ manifesta contrarius; iis enim precibus privant Fideles, quæ dicuntur non solum pro celebrante, sed etiam pro ceteris communicantibus, ut monemur Rituali Romano.* Legi potest Catechismus Montis Pessulani pag. 633. & Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 886. qui eorum Episcoporum zelum collaudant, qui vehementer Sacerdotes hortantur, ut Communionem adstantibus præbeant, postquam ipsi communicaverint, nec ad finem Missæ differant. Quibus & ipsi nos assentimur; & in Actis Ecclesiæ Mediolanensis habentur: *Hoc institutum Parochus servare studeat, ut quod antiquissimi juris est, intra Missarum solemnia post Sanguinis sumtionem præbeat sacram Eucharistiam:* dummodo tamen, quod supra dictum est, admittatur, posse Communionem ad Missæ finem differri, si magna vis hominum communicare velit, ut observat etiam Le Brun tom. 1. pag. 641.

Potest ministrari adstantibus Eucharistia in Missis Defunctorum.

10. Decreto Sacræ Rituum Congregationis anno 1701. vetitum fuit ex Gavanti sententia, ne cuiquam adstantium in Missis Defunctorum Eucharistia præberetur, cujus ea ratio fuit, quod Sacerdos in fine Missæ communicatis intra Missam dat benedictionem, quæ cum non detur in Missis defunctorum, satis movit, ut decerneretur, non esse dandam Communionem adstantibus a Sacerdote Defunctorum Missam celebrante. Sed ea re iterum subjecta examini in eadem Congregatione die 21. Martii 1711. cui nos adfuimus Promotoris Fidei munus obeuntes, Cardinalis Ferrarius graves difficultates voto suo exposuit, quæ in illo decreto occurrebant, ut S. Congregatio retinerit, ne Decretum illud anni 1701. vulgaretur, aut ejus exemplar aliquod ederetur: quamobrem non est quod tuto quisquam eo Decreto uti possit. Idcirco Cardinalis Fliscus Episcopus Genuensis, qui Secretarii Sacræ Rituum Congregationis munus obierat, in Directorio suæ Diœcesis typis edito anno 1715. ita scripsit: *Proposito dubio in Sacrorum Rituum Congregatione, An liceat in Missis Defunctorum Fidelibus sacram Communionem ministrare: Eadem Sacrorum Rituum Congregatio de anno 1701. respondit negative. Verum quia prædicti Decreti copiam extra dari prohibuit dicta Sacra Congregatio ex notis motivis, & cum constet ex personis de fide dignis, & ex attestatione plurimorum sacrarum Cæremoniarum Magistrorum Romæ degentium, ibi prædictum Decretum non observari; ideo ne Fideles tam salutari & fructifera Sacramenta priventur, & attentis præfata suspensione, & prædictis attestationibus, declaratur, quod in Missis Defunctorum Sacra Communio licite ministretur.*

Decretum Sac. Rituum Congreg. an. 1701. ineditum, & revocatum an. 1715.

Tridentina Synodus nulla discriminata Missa declarat se optare ut adstantes communicent.

11. Et sane cum Tridentina Synodus sess. 22. cap. 6. nullo discrimine posito inter Missas vivorum & defunctorum declaret, se vehementer optare, ut adstantes Sacramentaliter communicent; & in Canone, qui recitatur etiam in Missis Defun-

functorum, dicat Sacerdos: *ut quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filii tui Corpus & Sanguinem sumserimus &c. Hæc commixtio & consecratio &c. fiat accipientibus nobis in vitam æternam &c.* cumque in Missis Defunctorum recitetur Postcommunio, & in ipsis Rubricis Missalis defunctorum Urbanus VIII. cam addiderit: *Si qui sunt communicandi, eos communicet, antequam se purificet*, quis negaverit posse & debere Missæ Defunctorum adstantibus Eucharistiam ministrari, etiamsi communicantibus dari non possit benedictio? quibus profecto uberrima benedictio est auctorem omnium benedictionum excepisse.

P. Nilas Benvenuti, & P. Meratus hanc quæstionem pertractarunt.

12. Quæstionem hanc egregii duo Scriptores Romæ nuperrimæ pertractarunt, quorum alter Abbas Benvenuti Canonicus Lateranensis anno 1726. Opusculum edidit, cui titulus, *Sacerdos ad Altare celebrans in Missa privata*, ubi Casum hunc proponit: *An Fideles queant communicare in Missis Defunctorum*; & respondet ex modo allatis rationibus affirmando, dummodo tamen iis exhibeatur Eucharistia, quæ consecrata sit in Missa quam Sacerdos celebrat, non quæ ab alio Sacerdote consecrata sit in alia Missa, & in Tabernaculo, seu in Pyxide recondita; tunc enim supponit communicatis dandam esse benedictionem, quæ dari non potest in nigris indumentis, & in Missis Defunctorum. Alter est Meratus in egregio Opere ad Gavantum par. 1. tom. 1. pag. 60a. & seq. ubi ex iisdem aliisque rationibus demonstrat, in Missa Defunctorum posse sacram adstantibus Eucharistiam distribui, nullumque Decretum esse Sacræ Rituum Congregationis, cujus habenda ratio sit. Declarat tamen se nescire, cur in Missa Defunctorum distribui possit adstantibus Eucharistia, quæ in eadem Missa consecrata sit, non tamen quæ in alia Missa ab alio Sacerdote consecrata sit, & in Tabernaculo, sive in Pyxide recondita; inter utrumque enim casum nullam esse disparitatem, novamque omnino esse ejusmodi distinctionem nullo fundamento suffultam. Videatur idem Auctor loc. cit. cum quo concludendum est, posse in Missis Defunctorum Eucharistiam, sive in eadem, sive in alia Missa consecratam distribui, dummodo id nec fiat ante, vel post Missam, sed intra eandem Missam post ipsius Sacerdotis Communionem; præscribit enim Rituale Romanum, ut extra Missam ministretur Eucharistiam cum superpelliceo & stola coloris, qui Officio ejus diei, vel coloris albi, ut aliqui censent, qui color convenit Sacramento Eucharistiæ. *Cum requiratur* (sunt verba Merati) *semper vel color conveniens diei, ut præscribit Rituale Romanum, vel color albus valde conveniens Sacramento Eucharistiæ, ut multi censent Doctores.*

An ministrari possit in Missa noctis Nativitatis Domini Eucharistia.

13. Tractationem hanc de Eucharistia administranda absolvamus duobus proponendis quæsitis. Primum est, an administrari possit in Missa, quæ celebratur post mediam noctem Nativitatis Domini, an Feria sexta in Parasceve, an Sabbato Sancto. Alterum est, an administrari possit in privatarum domorum Oratoriis. In Basilica Vaticana, in cujus Canonicorum numero plures annos fuimus, e manibus Sacerdotis celebrantis nocte Nativitatis Domini recipiunt Eucharistiam non modo Diaconus & Subdiaconus, sed etiam omnes Canonici, & Beneficiati, ceterique omnes e Clero, qui non sunt Sacerdotes. Sed parendum est Sacræ Rituum Congregationis Decretis, quæ vetant, ne ea nocte aliæ duæ Missæ celebrentur, neque adstantibus Eucharistia tribuatur, propter gravia quæ inde oriebantur absurda. Vide Cletieatum decis. 13. cas. 1. de Sacram. Euchar. Decreta autem sunt: *Cum superioribus diebus consulta hac S. Rituum Congregatione, an esset permittendum celebrare in media nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam successive alias duas Missas, & in eis sacram Communionem exhibere Fidelibus illam deposcentibus, respondit non esse permittendum, sed omnibus utrumque prohibendum. Nihilominus nonnulli Regulares asserentes hoc licere, supplicarunt audiri, & Sacrorum Rituum Congregatio ipsius auditis cum Procuratoribus & Advocatis, ad relationem Eminentissimi Pallotti stetit in decretis, & respondit iterum prohibendum tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quam confluentibus in media nocte ad Ecclesiam, & Communionem deposcentibus. Ita decrevit & servari mandavit die 7. Decembris ann. 1641.* Hoc decretum relatum est in indice Decretorum num. 282. typis edito post par. 2. tom. Operis P. Merati, quem Indicem valde accuratum concinnavit Auctor adhibitis Regestis Sacræ Rituum Congregationis. Idem Meratus loc. cit. pag. 853. num. 13. pluribus aliis auctoritatibus & Decretis allatis id ipsum probat.

An ministrari possit Eucharistia Feria VI. in Parasceve, aut Sabbato Sancto.

14. Feria sexta in Parasceve ne cuiquam, exceptis infirmis, Eucharistia tribuatur, vetitum est Decreto Sacræ Congregationis Rituum die 19. Februarii 1622. quod tamen Decretum in Regestis non reperiri testatur idem Meratus loc. cit. pag. 1122. num. 78. Certum tamen est, non nisi infirmis eo die tribuendam Eucharistiam, etiamsi in illum diem caderet Festivitas Annunciationis B. Virginis, ut loc. cit. observat idem Auctor. Celebre tamen est Decretum Congregationis Concilii de quotidiana Communione passim edito in pluribus libris, quod emanavit die 12. Februarii 1679. quo mandatur Ordinariis, *ut curent, ut circa Communionem in Feria VI. in Parasceve Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus servetur.* Quod quidem abunde probat prohibitam eo die Communionem, tum quia Rubrica Missalis jubet in Missa Feriæ quintæ in Cœna Domini asservari aliquot particulas pro infirmis, *si opus fuerit*, ex quo intelligitur non asservari pro sanis, tum quia juxta Romanam consuetudinem Feria sexta non tribuitur Eucharistia, ut bene observat Eminentissimus Cardinalis Petra ad Constitutionem 20. Eugenii IV. tom. 4. num. 11. Quod autem attinet ad Sabbatum Sanctum, etsi Clericatus decis. 15. de Sacram. Eucharist. conatur probare, nihil esse, quo prohibeatur Eucharistiam eo die ministrari; communem tamen existimamus servandam esse consuetudinem nullis nisi infirmis Eucharistiam ministrandi: quamobrem Macrus in Vocabulario Ecclesiast. Verbo *Communio in Missa*, inquit, *Sabbati Sancti non dicitur ea Antiphona, quæ appellatur Communio, quia non fiebat Populi Communio, quæ ne nunc quidem facienda esset; quapropter abusum puto earum Ecclesiarum, ubi Sabbato sancto ministratur Eucharistia; pluris enim facienda est Ecclesia, quam privata Fidelium devotio.* De altero quæsito, an Sacerdos in privato alicujus domus Oratorio possit Eucharistiam ministrare, jam diu est cum Edicto 14. §. 11. tom. 2. demonstravimus ex communi sententia, opus esse speciali licentia Ordinarii.

An in privatarum domorum Oratoriis.

CAPUT XIX.

De usu ministrandi Eucharistiam extra Missam.

Usus ministrandi Eucharistiam extra Missam unde & quo tempore profectus.

1. Thiers de superstitione tom. 3. cap. 2. num. 8. etsi candide fatetur; tempore Missæ ministrandam Eucharistiam post Sacerdotis Communionem, tamen nimium superstitiose sacræ antiquitati eum additum putat, qui Eucharistiam admi-

administrari non posse arbitraretur extra Missam. Usus administrandi Eucharistiam extra Missam cæpit Hierosolymæ a S. Cyrilli temporibus: confluente enim magna advenarum multitudine sacram deposcentium Eucharistiam, in Ecclesia Orientali fieri minime poterat, ut quoties distribuendum esset Sacramentum, Missa celebraretur, ut ostendit Mabillonius in Liturg. Gallicana lib. 1. cap. 9. num. 26. & in Commentar. ad Ord. Romanum num. 9. Ab Ecclesia Orientali in Occidentalem ea consuetudo manavit: nec sane potest improbari; publice enim id fieri videmus, & Rituale Romanum tit. *de Ordine ministrandi sacram Communionem* regulas proponit servandas in administratione Sacramenti extra Missam; inter quas ea est regula, quam superius attigimus, ut Sacerdos indutus sit superpelliceo, & Stola ejus coloris, qui conveniens sit Officio ejus diei; & S. Carolus Borromæus I. Concilio Provinciali par. 2. jubet Sacerdotem indui Stola alba, Stola vero rubra, ubi servatur Ambrosianus Ritus: *Superpelliceo, & Stola alba, & ubi Ritus Ambrosianus est, rubra utatur*.

Sacerdos ministrat cum superpelliceo & Stola.

Qui extra Missam in peccato mortali ministrat Eucharistiam, peccat mortaliter.

2. De Sacerdote extra Missam Eucharistiam ministrante proponitur ea etiam quæstio, an Sacramentum ministrans in peccato mortali lethaliter peccet: & quamvis nonnemo contendat, eum non committere peccatum mortale, quia neque Sacramentum conficit, nec quemquam sanctificat, sed tantum applicat Sacramentum, ut gratiam operetur, ut videre est apud Dianam Edit. Coord. tom. 1. tract. 2. resolut. 5. retinenda tamen est contraria sententia, quæ propter summam, quæ tanto debetur Sacramento, reverentiam statuit reum esse gravis Peccati Sacerdotem ministrantem in peccato mortali Eucharistiam; quia, ut eruitur ex can. ultimo 15. quæst. 8. *Mali bona administrando se lædunt, & unde aliis commodum exhibent, in se sibi dispendium præbent*. Et sane haud magno mentis opus est acumine, ut quis videat quantopere peccet, quantamque irreverentiam declaret quilquis Deo invisus audet Sanctissimum Christi Corpus temeratis manibus contrectare, ut optime advertit Card. de Lugo de Sacramentis in communi disput. 8. num. 155. D. Thomas 3. par. quæst. 64. art. 6. proponit quæstionem, *utrum mali ministrantes Sacramenta peccent*, & in hunc modum respondet: *Dicendum &c. quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius ministratoris, licet Sacramenta secundum se ipsa incontaminabilia sint: consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale*. In responsione autem ad tertium illum duntaxat excusat a novo peccato, qui urgente necessitate, administrat in peccato mortali Sacramentum Baptismi: *Sic enim patet, quod non exhiberet se ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitatem patienti: secus autem est in aliis Sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, sicut Baptismus*. Idem quæst. 82. art. 9. quærens; an liceat a Schismaticis Sacerdotibus, excommunicatis, aut peccatoribus Communionem suscipere, vel eorum Missæ adesse; docet hujusmodi Sacerdotes non eo modo, quo æquum est, sua potestate uti, eaque abutentes peccatum committere; eum autem qui eum alterius peccato communicat, ejusdem peccati participem fieri: sibi deinde objicit, Sacerdotes licet peccatores, vere Sacramentum conficere; & respondet, quod si refugimus ab iis Sacramentum suscipere, vel eorum Missæ adesse, *non refugimus Dei Sacramenta, quin potius ea veneramur (unde Hostia a talibus Sacerdotibus consecrata est adoranda, & si reservetur, licite potest sumi a Sacerdote legitimo) sed refugimus culpam indigne ministrantium*.

Item peccat, qui sciens & prudens Eucharistiam sumit a Schismatico Sacerdote, vel ex communicato, &c.

3. Culpam igitur eamque lethalem agnoscit D. Thomas in eo, qui gravis peccati sibi conscius sacram Eucharistiam ministrat, quod confirmat etiam in 4. sentent. dist. 24. quæst. 1. art. 3. quæst. 5. *ad secundum*, ubi hæc scribit: *Est de jure naturali ut homo sancta sancte tractet*: quamobrem legitur in Levitico: *Mundamini, qui fertis vasa Domini*. Sylvius in 3. par. quæst. 64. art. 6. suo more egregie de hac re disputat, & quæst. 1. statuit *primo*, eum, qui Sacramentum aliquod solemniter in peccato mortali administret, peccare mortaliter, utpote qui operetur tanquam minister, & magnam committat irreverentiam. *Secundo*, eum, qui, premente necessitate, privatim aliquem baptizet, etiamsi in peccato mortali sit, non nisi venialiter peccare, qui non operetur ut Minister *ex officio*, sed necessitati occurrat. *Tertio*, qui in peccato quodvis aliud administret Sacramentum, graviter peccare; nec a necessitate excusari, dum operatur tanquam publicus Ecclesiæ minister. *Quarto*, graviter peccare, qui Eucharistiam in peccato mortali ministret; neque enim Sacerdotis est tantum eam consecrare, sed etiam distribuere. *Quinto*, in hoc casu non duo committi peccata, alterum commissionis scilicet irreverentiæ, alterum omissionis, scilicet pœnitentiæ, sed unum tantum grave peccatum sacrilegii committi; pœnitentia enim tum non cadit *per se* sub præcepto, sed ratione præcepti Religionis, quo jubemur digne tractare Sacramenta: quamobrem in omissione pœnitentiæ non reperitur præcipua malitia. Aliam controversiam tractant rerum moralium scriptores, an tot peccata mortalia perpetret Sacerdos, quot ii sunt, quibus administrat in peccato Eucharistiam, an vero unum tantum peccatum committat, licet pluribus Sacramentum distribuat. Quidam putant unum tantum peccatum committi; omnes enim ejusmodi actus ejusdem esse generis, & continuari sine ulla morali interruptione. Alii contra statuunt, tot peccata mortalia committi, quot sunt ii, quibus Sacerdos exhibet Sacramentum: ajunt enim, actus, licet continuatos, ejus tamen esse naturæ, ut ad unum definitum terminum referantur, in quo integre singuli perficiuntur; atque exemplum afferunt fornicationis, quæ si bis, aut ter etiam per actus continuatos cum eadem persona committitur, tot peccata perpetrantur, quot fornicationes, ob eandem quam supra innuimus rationem.

De Viatico.

4. Sacerdos extra Missam Eucharistiam ministrans interdum eam exhibet per modum Viatici; de quo argumento quædam breviter perstringemus. Olim si moribundus sanctam non posset particulam deglutire, mos erat, ut in ejus solatium vel particula non consecrata deferretur, vel etiam consecrata, ut eam ipse adoraret, non tamen sumeret. Narrat Cæsarius lib. 9. illustrium miraculorum cap. 43. Mauritium Parisiensem Episcopum Viaticum vehementer flagitasse; cumque dubitaretur, satisne illi sana esset mens, delatam illi esse a Sacerdote particulam non consecratam, qua visa, Mauritium exclamasse: *Tolle, tolle, non est Dominus Deus*; Sacerdotem propterea ad Ecclesiam reversum, consecratam inde particulam ad eum attulisse, quam summa animi pietate ipse Mauritius accepit. D. Antoninus in Chronic. 3. par. tit. 18. cap. 1. narrat, Hugonem de S. Victore gravi morbo implicitum, Viaticum postulasse; cumque periculum esset de vomitu, allata ad eum particula non consecrata, id Hugonem subodoratum dixisse: *Quid est quod facere voluistis fratres mei? Quare me decipere voluistis? istud non est corpus*

Domi-

Domini mei: allata deinde sibi particula consecrata, cum agnovisset, se illam non posse sumere, dixisse: *Ascendat Filius ad Patrem suum, & servus ad Dominum suum*; statimque particulam ab omnium oculis evanuisse, illum autem extremum spiritum exhalasse. Nunce vero nil quidquam tale faciendum, ut videre est apud Thiers loc. c. num. 18. Vetuit autem S. Pius V. ne ad moribundos, qui non possunt Eucharistiam deglutire, sacra particula deferatur; ut videre est apud Macrum in vocabular. Ecclesiast. verbo *Eucharistia*; & in Regestis S. Congregat. Concilii extant hæc verba; *Non licet Sanctam Eucharistiam ad ægrotantes deferre, qui morbi gravitate impediti eam sumere non possunt, sed venerationis gratia solent eam deosculari. Et si forte aliquo in loco talis est consuetudo, ea prorsus est tollenda, quod Pius V. prohibuit*. Quibus autem rationibus id vetitum fuerit, cæ videantur apud Cardinalem de Lugo Respons. Moral. lib. 1. dub. 11. qui illud etiam monet, in Ecclesia Latina Laicis non licere Sanctam Eucharistiam tangere, nisi lingua & ore dum eam suscipiunt; vanamque & inanem appellat cum S. Bonaventura quorundam Sacerdotum devotionem, qui post consecrationis verba statim Sanctam Eucharistiam deosculabantur; eique post elevationem iterum osculum dabant, ut videre est apud Thiers tract. de superstit. tom. 1. cap. 2. n. 5. In quibusdam tamen Ecclesiæ Belgicæ Ritualibus admittitur, non quidem ut ad eum Viaticum deferatur adorandum, quem constat illud non posse suscipere, sed ad ægrotum, qui si forte reperiatur non posse Sacramentum suscipere, possit Parochus Pyxidem aperire, atque illi Eucharistiam ostendere, quam æger adoret, non tamen deosculetur: Van Espen Jur. Eccl. par. 2. tit. 4. cap. 4. num. 14.

Qui non potest æger deglutire Hostiam, ei non afferatur, ut mos erat, sacra particula adoranda, vetuit Sanctus Pius V.

6. Alias orta est dubitatio an moribundo, qui Eucharistiam sub specie panis deglutire non posset, liceret eam præbere sub specie vini, seu sub specie panis vino consecrato intincti; qui respondebat licere, Concil. Toletano XI. habito ann. 675. sententiam suam fulcire poterat; ea enim Synodus can. 11. statuit, si æger sacram non possit particulam deglutire, ut ei præbeatur Eucharistia sub specie vini: sunt etiam alia monumenta Ecclesiasticæ Historiæ; ex quibus intelligitur, Eucharistiam exhibitam fuisse sub specie panis vino consecrato intincti, ut ostendunt Martene lib. 1. de sacr. Eccl. Ritibus cap. 4. art. 10. num. 13. Card. Bona lib. 2. rer. Liturgic. cap. 18. num. 3. & Mabillonius t. præfat. in sæculum III. Ordinis Benedictini num. 75. observat. 10. Vera tamen opinio est, id fieri non posse: præceptum enim suscipiendi Viaticum non obligat, cum illud gravibus de causis ab Ecclesia negatur: compertum autem est Ecclesiam usum Calicis Laicis & Sacerdotibus Missam non celebrantibus prohibuisse, non modo propter plures irreverentias, quæ identidem committebantur, sed etiam propter hæresim eorum, qui garriebant, sub specie panis non contineri Corpus Christi, vel præceptum esse Christi, ut Eucharistia sub utraque specie sumatur. Ita respondent Suarez in 3. par. tom. 3. disput. 71. sect. 3. circa fin. Cardinalis de Lugo Respons. moral. lib. 2. dub. 10. num. 2. & 8. Clericatus decis. 14. cas. 2. num. 16. & seq. de Sacram. Euchat. Pax Jordanus tom. 1. lib. 3. tit. 3. num. 34. monet, in ejusmodi casu posse moribundo sacram exhiberi particulam aqua vel vino non consecrato intinctam, ut eam æger possit deglutire; lex enim de naturali jejunio servando eum non obligat, qui Viaticum sumit. Nec sane ad hujus Auctoris sententiam confirmandam desunt ex Ecclesiastica Historia argumenta. Euse-

Infirmo non potest Eucharistia præberi sub specie vini, si eam deglutire non possit sub specie panis.

Potest tamen præberi sub specie panis Sacramentum aqua vel vino tinctum.

Lamb. Miss.

bius enim lib. 6. Eccl. Hist. cap. 44. narrat, Serapionem quemdam decrepita ætate senem in limine mortis constitutum, puerum misisse Sacerdotem accersitum, qui sibi Eucharistiam afferret; illum autem Sacerdotem, quod ægritudine impediretur, puero Eucharistiam tradidisse, eique imperasse, ut aqua madefactam in os ægri injiceret: *In aqua intinctam seni in os instillaret, qua ille paullatim absorpta, continuo animam exhalavit*: verba sunt Eusebii ex versione Valesii; & S. Uldaricus lib. 3. antiquarum consuetudinem Cluniacensium cap. 28. tom. 4. Spicilegii testatur, consuevisse Monachis infirmis præberi Eucharistiam sub specie panis vino non consecrato intincti.

CAPUT XX.

Alia quæ in sacra Eucharistia administranda observari debent.

1. Plura alia sunt scitu digna, quæ ad sacram Eucharistiam pertinent ministrandam. Primum est non licere ad falsam consovendam devotionem, uni vel plures particulas, vel majoris moduli Hostiam præbere: *Episcopi, Parochi, seu Confessarii insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas; neque grandiores, sed consuetas*: verba sunt Decreti S. Congregat. Concilii de quotidiana Commonione, quod approbavit Ven. Dei Servus Innocentius XI. die 12. Februar. 1679. atque ad hanc rem mirifice faciunt verba Canonis *Ubi pars* dist. 2. de Consecrat. *Ubi pars est Corporis, est & totum. Eadem ratio est in Corpore Domini, quæ in Manna, quod in ejus figura præcessit, de quo dicitur: Qui plus collegerat, non habuit amplius; neque qui minus paraverat, invenit minus. Non est omnino quantitas visibilis in hoc æstimanda mysterio, sed virtus Sacramenti spiritualis*. Consentit S. Thomas 3. par. quæst. 79. art. 7. *ad tertium*. Legendus est etiam Thiers tom. 2. tract. de superstit. edit. 3. lib. 3. cap. 2. num. 14. qui multis rationibus & auctoritatibus morem illum improbat, qui in illustrioribus Galliarum Monasteriis quarumdam Sanctimonialium invaluerat, ut majoris devotionis gratia plures acciperent particulas; quam consuetudinem testatur sibi licuisse omnino abolere.

Non licet uni eidemque personæ plures particulas, aut majoris moduli Hostiam præbere.

2. Alterum est, olim juxta veterem disciplinam licuisse, ad aliquod delictum detegendum, ei qui suspicione ejusmodi premeretur, Eucharistiam offerre, ut videre est in veteri purgatione vulgari *per aquam frigidam*; in qua purgatione, antequam in aquam dejicerentur ii, qui alicujus delicti laborarent infamia, Missa a Sacerdote celebrabatur (*Missam judicii* appellabant). Sacerdos autem priusquam eos communicaret, admonebat, ne Sacramentum susciperent, si objecti criminis sibi essent conscii; quod si tacerent, communicabat illis verbis, *Corpus hoc & Sanguis Domini nostri Jesu Christi sit tibi ad probationem hodie*; ut videre est apud Baluzium tom. 2. Capitular. Regum Franciæ inter veteres formulas Exorcismorum cap. 2. Verum cum ceteris omnibus vulgaribus purgationibus ea etiam, de qua loquimur, a Sacris Canonibus est sublata. Non enim hoc Sacramentum Christus instituit, ut sontium reatus reperiretur; neque id fieri potest, quin ipse tentetur Deus: præterquam quod occasio offertur Sacramentum indigne suscipiendi iis, qui ne fontes deprehendantur, sacram Eucharistiam sumere non perhorrescant. Neque enim omnes essent S. Gregorio VII. similes, qui teste Lamberto, cum coram Hen-

Purgatio per aquam frigidam cum aliis similibus sublata per sacros Canones, propter occasionem indigne suscipiendi Eucharistiam.

S. Gregorius VII. & Henrici Regis historia.

Henrico Rege Missam celebraret, possetque multorum testimoniis objectas sibi criminationes diluere, ait: *Ego tamen, ne humano potius, quam divino niti videar testimonia, ut satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam, ecce Carpus Dominicum, quod sumturus ero., in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus suo me hodie judicio vel absolvat objecti crimiais suspicione, si innocens sum, vel subitanea interimat morte, si reus.* Neque iidem omnes sunt, cujusmodi fuit Henricus Rex qui invitatus ad suscipiendam Eucharistiam, ut, si, innocens esset, hac ratione se a criminationibus, quibus premebatur, liberaret, cum ipse sibi male conscius esset, oblatam renuit conditionem, caussatus nullam hujusmodi purgationi vim futuram, quod abessent accusatores; oravitque Pontificem, ut rem omnem Concilio Generali committeret, in quo accusatores adessent, quemadmodum factum est. Estius in 5. Sentent. dist. 9. §. 4. in fine ita ait: *Ejusmodi dispensatio non fit sine tentatione Dei: item per hoc manifeste datur occasio indignæ sumtionis Eucharistiæ, dum ille, qui crimen commisit, nolens se prodere, cum ceteris accedit ad mensam Domini.*

Doctrina Vasquez de ejusmodi purgationibus.

3. Sed materiam hanc optime tractavit Vasquez tom. 3. in 3. par. D. Thomæ disput. 210. cap. 1. 2. & 3. Duos enim expendit Canones, quos refert Gratianus in causa 2. quæst. 5. eorum alter est Can. *Si Episcopo*, alter Can. *Sæpe*, quibus admittitur purgatio per Eucharistiam, aitque, nusquam eos textus aliis Canonibus posteriori tempore conditis emendatos reperiri. Itaque declarat, rationem illam sibi non probari, qua freti nonnulli licere negant ejusmodi purgationem adhibere. Ea enim ratio huc redit, quod vel per ipsam tentatur Deus, vel nefas est illi Eucharistiam tribuere, quem gravi adstrictum crimine suspicamur. Verum cum nullum petatur signum, quo potentiæ divinæ periculum fiat, idcirco omne abest peccatum tentationis Dei. Et quemadmodum vetitum non est, ab eo, qui de gravi sit suspectus crimine, jusjurandum exigere (is enim qui jusjurandum defert, veritatem explorat, ac præsumit eum, cui defertur, verum malle dicere, quam perjurii se adstringere: hic porro etiamsi pejeret, culpa non potest in eum conferri, qui juramentum exegerit) ita qui ei offert Eucharistiam, qui de commisso gravi crimine sit suspectus, nullum videtur peccatum in se admittere, cum eam offerat veritatis comperiendæ gratia; credit enim, atque etiam credere debet, eum, qui sibi male conscius sit, Eucharistiam non suscepturum: quod si quis gravi crimine obstrictus, ne peccatum suum palam faciat, Eucharistiam susceperit, ei culpa omnis tribuenda est, nec qui offerat, ullo modo culpandus. Denique concludit Vasquez, licet ejusmodi suis speculationibus videatur inesse aliquid veritatis, non tamen licere hoc tempore eam purgationem offerre, quæ jam exoleverit; neque enim in consuetudinem revocandum, quod usu fuerit abrogatum, per text. in cap. *Ex tuarum*, de purgatione Canonica.

Non licet Hostiam non consecratam pro consecrata peccatori indigne sumenti præbere.

4. Tertium est, non licere Hostiam non consecratam pro consecrata peccatori offerre, qui paratus sit Sacramentum in peccato suscipere, præsertim propter periculum Idolatriæ, cui obnoxius est tum qui Eucharistiam suscipit, tum alii qui adsunt. Celebris est Innocentii III. Decretalis in cap. *de Homine* de Celebrat. Missarum ubi hæc habentur: *Cum ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora, licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumserit simulare: cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste vero non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se adstringat.* Idem docet D. Thomas 3. par. quæst. 80. art. 6. *ad secundum*, & quodlibet 5. quæst. 6. art. 2. *ad tertium*, ubi hæc scribit; *Stultus esset Medicus, qui cum majori suo periculo minus periculum infirmi vellet impedire, puta si vellet ipse venenum bibere, ne infirmus biberet vinum. Multo autem magis peccat Sacerdos fictionem faciens in Sacramenta Christi, quam peccator indigne sumens; unde stultus esset Sacerdos, si ut vitaret peccatum subditi, ipse gravius peccaret fictionem faciens in Sacramento veritatis.* Vigesima nona est propositio inter eas, quas condemnavit Venerab. Dei Servus Innocentius XI. *Urgens metus gravius est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi;* quo Pontificis decreto sublata est omnis cavillandi ratio eorum, qui quoquo modo sententiam suam tueri nitebantur, posse non consecratam particulam exhiberi pro consecrata peccatori homini, ne publica aspergatur infamia, ut videre est apud Vivam in Commentar. ad eam proposit. condemnatam.

Regula ex D. Thoma a Sacerdote servanda, si publicus peccator ad Mensam Eucharistiæ accedat.

5. Ceterum certæ ac firmæ præstitutæ sunt regulæ, quas adhiberi oportet, ubi publici peccatores Eucharistiam postulant. Has proponit D. Thomas 3. par. quæst. 80. art. 6. Vel enim peccator manifestus est; eique Sacerdos Eucharistiam negare debet, sive ille Sacramentum publice petat, sive privatim. Manifestus autem peccator ille censendus est, de cujus gravibus sceleribus compertum est vel ex sententia Judicis, vel ex illius Confessione in judicio, vel ipsius facti evidentia, quæ omnino dissimulari non possit. Vel peccator occultus est, qui si publice Eucharistiam petat, exhibendum est ei Sacramentum, ne respergatur infamia; si vero eam privatim postulet vel a Parocho, vel alio Sacerdote, deneganda est illi Eucharistia, admonendusque, ne eam publice petat. Videatur Sylvius in 3. par. quæst. 80. art. 6. q. 1. & 2. ubi casum proponit Sacerdotis, qui ex Sacramentali Confessione peccatum occultum compertum habet, quæritque an peccatorem privatim postulantem Sacramentum a Communione possit rejicere; atque explicans ea quæ scripserunt D. Thomas, Durandus, aliique in 4. sentent. dist. 9. docet, Sacerdotem non posse peccatorem ejusmodi rejicere, nisi alia causa sit præter peccatum in Sacramentali confessione cognitum. Huc referri potest Decretalis in cap. *Si Sacerdos*, de Officio Judic. Ordinarii, ubi hæc de Judice præscribuntur: *Si ille cui damnum allatam est, petierit justitiam, potest excommunicare auctorem damni, licet etiam ei confessus sit; sed tamen non nominatim potest eum removere a Communione, licet sciat eum esse reum; quia non ut Judex scit, sed ut Deus.*

In quibusdam Regnis sontibus reis ultimo supplicio puniendis non exhibetur Eucharistia, ut apud Gallos.

6. In quibusdam olim Regnis sontibus reis, morti deditis, propter aliquod perpetratum scelus, Eucharistia etiam eam postulantibus negabatur. Ea consuetudo fortasse ex Concilio Illiberitano traxit originem: *Placuit inter eos, ut qui post Fidem Baptismi salutaris, adulta ætate ad Templum Idoli idolatraturus accesserit, & fecerit quod est crimen principale, nec in fine eum Communionem suscipere.* Mendoza in notis ad illud Concilium apud Card. de Aguirre tom. 1. Concil. Hispaniæ pag. 340. textum illum docet intelligendum esse de Eucharistia, multaque alia congerit statuta Canonum, præsertim Ecclesiæ Hispanæ, & contendit, nunquam quamtumvis scelesto peccatori negatam fuisse in mortis articulo sacramentalem absolutionem; Eucharistiam vero negatam fuisse peccatori-

toribus ejusmodi etiam petentibus. Juveninos de Sacram. dissert. 4. de Euchar. q. 6. ait, in Gallia & Hispania Eucharistiam negari iis, qui capite sunt damnati, multasque afferr rationes ad hanc disciplinam tuendam. Apud Indos miseris hisce hominibus exhibetur Eucharistia, ut constat ex I. Concilio Limano sub S. Turribio anno 1582. habito, quod approbavit Apostolica Sedes, ut videre est cap. 22. apud Cardinalem de Aguirre tom. 4. Concil. Hisp. pag. 238. *Ii qui propter facinora commissa capitis damnati sunt, pridie quam ad patibula a Magistratu ducantur, Communione Christi Corporis muniantur, quo patienter, & cum salute animæ pœnas corpori debitas ferant.* Nobis eorum Regnorum consuetudinem neque probare est animus, neque refellere. Illud non dissimulamus, egregiis pluribus viris eam minime probari, ut videre est in Quodlibeto Joannis Molani edito post Tractatum *de Picturis & Imaginibus sacris*. Apud Italos & Germanos capite plectendis præbetur Eucharistia, dummodo pœnitentiam suorum peccatorum præseferant, Eucharistiam petant, eaque non indigni ab iis existimentur, quorum est de ea re judicare: atque ejusmodi consuetudinem, ubi ea invaluit, retinendam putamus cum Merbesio in 3. par. Summæ Christianæ qu. 17. De ea re scripsit etiam Grancolas in Vet. Ecclesiæ Sacramentario par. 1. pag. 290. eam enim ait esse apud Gallos consuetudinem, ut capite plectendi Eucharistia priventur. Et Comiti Stabuli S. Pauli morti jam addicto anno 1745. postquam Sacramentali se confessione expiasset, flagitanti Eucharistiam, ac repulsam passo, pro Sacramento panem benedictum oblatum narrat. Robertus Pullus Cardinalis, qui vixit ætate S. Bernardi, in lib. sentent. cap. 53. contendit, non esse morte plectendis administrandam Eucharistiam, neque decorandam, aut privandam jure liberandi damnatos: eum enim illud jus Ecclesiæ materiali competat, multo magis debetur Eucharistiæ. Sed hanc rationem evertit Glossa in Can. *Quæsitum* 13. q. 2. quæ ait: *Corpus Christi est cibus animæ, & non corporis: ergo animam liberat, & non corpus.* In Mechliniensi quadam Synodo ann. 1607. ita statutum est: *Ultima quoque supplicia afficiendis tempestive de sacra Eucharistia provideatur.* Expendenda illa vox *tempestive*, ut Communionem inter & mortem spatium aliquod temporis interjiciatur, quo species Eucharisticæ consumantur.

Card. Bolli vero nullum robust ad tuendum eum dejepinam.

7. Non prius Operi huic nostro finem imponemus, quam Sacerdotes sedulo, moneamus, ut omni studio & diligentia caveant, Missam celebrando, & Eucharistiam ministrando, ne qua particula, aut consecrati vini gutta in Altare, aut in terram decidat: quod si forte contigerit, regulas servent, quæ præscribuntur in Rubricis. Pœnæ in eum, cujus negligentia gutta sanguinis extra Calicem efflueret, statuuntur in can. *Si per negligentiam*, de Consecr. dist. 2. Etsi autem pœnæ illæ obsoleverunt, tamen Ecclesiæ moderatoribus reservata est facultas alias infligendi, ne impune sit iis, qui in tanto mysterio negligentes sint. Contigit aliquando, ut sacra particula, vel ejus fragmentum in fœminæ pectus delaberetur: quo casu decet, ut non Sacerdos, sed ipsa fœmina particulam, vel fragmentum quærat; & suis ipsa manibus sibi in os injiciat. Ita docet Quartus ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 10. n. 15. in text. Rubricæ dub. 1.

Monentur Sacerdotes, ut caveant ne qua particula, aut gutta Sanguinis in Altare decidat.

Pœna ad versu, negligentes.

Quid si particula decidat ipsa sit in pectus fœminæ.

CAPUT XXI.

De Missarum eleemosyna.

1. MOs fuit in Ecclesia, plurium sæculorum intervallo, sancte retentus, ut quotquot ad Missarum solemnia convenirent Fideles, suam unusquisque sacrificii partem, hoc est panem & vinum consecrandum offerrent: ad quem alludens Cyprianus *lib. de oper. & eleemos.*, divitem fœminam hoc nomine increpat, quod nihil offerens alienæ oblationis partem sumeret: *Locuples* (inquit) *& dives es, & dominicum celebrare te credis, quæ in dominicum sine sacrificio, venis, quæ partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis:* eumdemque respexit Augustinus (seu quisquis est Auctor *sermonis olim 215. de tempore nunc 265. in app. tom. 5. a. 2.*) dicens: *Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicaverit:* atque inde etiam factum est, ut Tertullianus *lib. de exort. castitat. cap. 7.* omnes Christianos, Sacerdotes dixerit, non quod omnes potestatem haberent consecrandi, sed quia omnes panem, & vinum ad Dei altare offerebant, sicuti egregie explicat Petavius *in diatriba de potestate consecrandi cap. 1.* (*tom. 4. Theol. dogm.*). Tanta porro illius ritus fuit apud Majores nostros religio, ut cum Patres Concilii Matisconensis II. anni 595. deprehendissent, eum pedetentim obsolescere, statim restitui curaverint, *can. 4.* decernentes: *Residentibus nobis in sancto Concilio, cognovimus quosdam Christiano, relicto Fratrum cœtu, a mandata Dei aliquibus locis deviasse; ita ut nullus eorum legitimo obsecundationis parere velit officio Deitatis, dum sacris altaribus nullam admovent hostiam. Propterea decernimus, ut omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur tam panis, quam vini: ut per has immolationes, & peccatorum suorum fascibus careant, & cum Abel, vel ceteris juste offerentibus promereantur esse consortes. Omnes autem, qui definitiones nostras per inobedientiam evacuare contendunt, anathemate percellantur* (*collect. Hard. tom. 3. col. 461.*). Neque vero quod a singulis Fidelibus offerebatur, modicum quid erat panis, & vini, quæ postea per Sacerdotem consecrata, atque in Christi corpus, & sanguinem conversa, ipsimet offerentes perciperent, sed quilibet, pro sua facultate, plures offerebat panes, cum larga vini amphora, quorum exigua pars consecraretur, & reliqua massa Sacerdotibus, & Clericis cederet, quemadmodum, pluribus allatis monumentis, ostendit Christianus Lupus *dissert. 2., procem. ad decret. & canon. Concil. tom. 3. primæ edit. pag.* 183.

Antiquitus offerebatur in Missarum solemniis panis & vinum, ut consecrarentur.

2. Præter panem, & vinum, quæ sacrificio usui erant, aliud ad altare offerre prohibuit *canon 3.* Apostolorum: *Si quis Episcopus aut presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in Sacrificio offerat super altare, idest mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra Constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.* Et quamvis sequens *canon 4.* ejusmodi prohibitionem temperans, offerri etiam permittat oleum, incensum, novas spicas, & uvas; ceteros tamen fructus non ad altare offerri, sed ad Episcopum mitti jubet, Presbyteris, Diaconis, & Clericis distribuendos: *Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre, præter novas spicas & uvas, & oleum ad luminaria, & thymiama tempore, quo sancta celebratur oblatio. Omnis autem alius fructus domum mittatur primitiæ Episcopo,*

Quandonam, & quonam modo liceat aliud præter panem & vinum offerre ad Altare.

copo, & Presbyterio. Clarum autem est, quod Episcopus, & Presbyteri, Diaconis, & Clericis distribuunt. Concilium vero Carthaginense III. anni 397. *can.* 24., qui est 37. in codice canonum Ecclesiæ Africanæ (*tom.* 1. *collect. Hard. col.* 883.) mel, & lac offerri permittit in die Paschalis festivitatis, quo solemne Baptisma celebrari, & egressis e sacro fonte mel, & lac dari consueverat, de quo ritu plura Cardinalis Bona *rer. liturg. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 3. *Ut in Sacramentis* (ait cit. Concilium) *corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse Dominus tradidit, hoc est panis & vinum aqua mixtum. Primitiæ vero, seu lac, & mel, quod uno die solemnissimo in infantum mysterio solet offerri, quamvis in altari offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem, ut a Sacramento Dominici corporis, & sanguinis distinguantur: nec amplius in primitiis offeratur, quam de uvis, & frumentis.* Verum posteriori ætate usus obtinuit, ut nihil quidem, præter panem, & vinum, juxta prisca Patrum decreta, Offertorii tempore exhiberetur, sed vel ante Missam, aut ante Evangelium, sive statim post Evangelium, liceret Fidelibus, quidquid vellent, in Sacerdotum commodum ad Altare offerre, quod ex Reginone *lib.* 1. *de Ecclesiast. discipl.* recte colligit Martene *de antiquis Eccles. ritib. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 4. *art.* 6. Duo pariter oblationum genera commemorant Capitularia Caroli Magni lib. 6. cap. 30., & magis aperte antiquissima Liturgia Æthiopum, quam ad hunc ritum comprobandum adducit Honoratus a Sancta Maria in suis animadvers. in regulas, & usum Critices tom. 2. lib. 4. dissert. 4. art. 6., oblationes factas ante Offertorium ab illis distinguit, quæ fiebant, dum Offertorium canebatur.

Incertum an prioribus seculis ad Altare offerretur pecunia.

3. Sed num inter cetera, etiam pecunia sive ante Missam, sive ante Offertorium prioribus seculis ad Altare offerri soleret, ignoramus. Scimus enimvero ab Ecclesiæ incunabulis in singulis Christianorum Ecclesiis expositam fuisse Arcam, quam Baronius ad an. 44. n. 69. *Gazophylacium* appellat, in quam pecuniæ a Fidelibus inserebantur: ejusmodi arcæ meminit Tertullianus apol. cap. 39., inquiens: *Si quid arcæ genus est; non de ordinaria* (al. honoraria) *summa quasi redemptæ religionis congregatur, modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, & si modo velit, & si modo possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert.* Et Justinus apolog. 1. ad Antoninum Pium n. 67. quasi rationem reddens pecuniæ, quæ in Ecclesiæ Gazophylacium conjiciebatur ait: *Qui abundant, & volunt, suo arbitrio, quod quisque vult, largiuntur, & quod colligitur apud eum, qui præest, deponitur, ac ipse subvenit pupillis & viduis, & iis, qui vel ob morbum, vel aliam ob causam egent, tum etiam iis, qui in vinculis sunt, & advenientibus peregre hospitibus; uno verbo, omnium indigentium curam suscipit.* Ubi *indigentium* nomine etiam Ecclesiæ Ministros Justinum comprehendisse minime dubitamus. Illi siquidem ex Fidelium oblationibus alebantur, & incredibile videtur, quod ex solo pane, & vino ad Altare oblatis potuerint omnia sibi ad vitæ sustentationem necessaria comparare. Eumdem morem deponendi pecuniam in Gazophylacio commemorant Augustinus *serm.* 356. (*tom.* 5. *oper.*) *num.* 13., & Paulinus *epist.* 34. *sive sermone de Gazophylacio*, quorum proinde testimonio constat, labente sæculo IV. & decurrente V., illum perseverasse.

Incertum quoque tempus, a quo cœpit pecunia ad Altare offerri.

4. Sed quandonam non in Gazophylacium immitti, sed ad ipsum altare cœperit pecunia offerri, certo definire non possumus. Habemus quippe ex Augustino epist. 22. oum. 5. tom. 2. oper. quæ est ad Aurelium Primatem, tempore oblationis, seu Missæ pro Defunctis fuisse simul denarios oblatos, sed cum istos ab ipsismet offerentibus in pauperes erogari idem præcipiat, non videtur approbare, ut in Diaconorum manibus ad Altare deponerentur: *Oblationes pro spiritibus Dormientium, quas vere aliquid adjuvare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus petentibus, sine typho, & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed si quis pro religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præsenti pauperibus eroget.* Honorius Augustodunensis Scriptor XII. sæculi, *in gemma animæ lib.* 1. *cap.* 58. tunc in Ecclesiam morem inductum asserit, pecuniam loco panis ad Altare offerendi, cum desierunt Fideles Sacrificio assistentes sacra participare mysteria, quod ceteroquin ante fas non erat prætermittere: *Postquam autem Ecclesia numero quidem augebatur, sed sanctitate minuebatur propter carnales, statutum est, ut qui possent, singulis Dominicis, vel tertia Dominica, vel summis festivitatibus, vel ter in anno communicarent; ne ante Confessionem, & pænitentiam pro aliquo crimine judicium sibi sumerent. Et quia, populo non communicante, non erat necesse tam magnum panem fieri, statutum est, eam in modum denarii formari, ut populus pro oblatione farinæ denarios offerret:* tempus tamen, quo id acciderit, Honorius non designat.

Quo sæculo inductus fuit mos eleemosynam Sacerdoti elargiendi pro Sacrificii applicatione.

5. Verum, utut hæc res se habeat, & quidquid sit de initio usus offerendi ad Altare pecuniam, indubitatum est, quod asserit Thomassinus de vet. & nov. Eccles. discipl. par. 3. lib. 1. c. 7. n. 8. juxta primigeniam nascentis, & adolescentis Ecclesiæ disciplinam, sive panem, sive denarium oblatum fuisse Ecclesiæ, & Clericis in commune, non vero datum cuipiam peculiari Sacerdoti, ut Missam privatim faceret, quæ uni eleemosynam offerenti prodesset. Morem autem stipem elargiendi Sacerdoti, ut exuberantem Sacrificii fructum stipis largitor in se, proximos, aut amicos sive vitæ compotes, sive defunctos derivaret, non ante Sæculum VIII. inductum, neque passim ubique ante XII. receptum, asserit Mabillonius in præfat. ad par. 1. Sæculi III. Benedictini num. 62. cui tamen contradicit Pater Franciscus Berlendi Clericus Regularis Theatinus in dissert. Historico-theologica de oblationibus par. 2. §. 2. illum longe antiquiorem affirmans. Enimvero quod in fine sæculi 8. jam invaluisset, fidem facit Chrodegangus Episcopus Metensis in Regula, quam, eo sæculo labente, vel nono ineunte, suis Canonicis præscripsit: in ea quippe *cap.* 32. *de eleemosinis* cuique Canonicorum liberam potestatem fecit accipiendi, & in quos vellet usus expendendi eleemosynam, quæ pro sua sibi Missa offerebatur: *De eleemosynis accipiendis* (inquit) *ita constituimus, ut si aliquis uni Sacerdoti pro Missa sua, vel pro Confessione, aut infirmitate, seu pro quolibet caro suo aut vivente, aut mortuo, aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc Sacerdos a tribuente accipiat, & exinde, quod voluerit, faciat* (*collect. Harduin. tom.* 4. *col.* 1196.). Sæculo vero 11. eumdem morem adeo longe lateque propagatum scimus, ut etiam pueris notus esset. Etenim Joannes Monachus in vita S. Petri Damiani cap. 2. de eo adhuc puerulo narrat: *Petrus quadam die nummum reperit, & tamquam subito dives effectus, gratulabundus quid eo mercari aptius posset, diu mente revolvere cœpit, divinitus tandem inspiratus, ait: melius est, ut tradam Presbytero, qui Deo Sacrificium afferat pro patre meo defuncto.*

6. Spe-

Revincitur Walafridus illam eleemosynae erogationem improbans.

6. Specialem hanc Sacrificii applicationem illi qui eleemosynam largitus fuerat, visus est improbare Walafridus Strabo, qui sæculo IX. floruit, existimans illud non plus prodesse uni, pro quo speciatim offeratur, quam universo cœtui Fidelium; libro enim de reb. Ecclesiast. cap. 22. ait: *Sed & in hoc error non modicus videtur quod quidam se non posse aliter plenam commemorationem eorum facere, pro quibus offerunt, nisi singulas oblationes pro singulis offerant, vel pro vivis, & defunctis non simul æstimant immolandum, cum vere sciamus unum pro omnibus mortuum, & unum panem esse, & sanguinem, quem universalis Ecclesia offert. Quod, si cui placet, pro singulis singulatim offerre; pro solius devotionis amplitudine, & orationum augendarum declaratione id faciat, non autem pro stulta opinatione, qua patet, unum Dei Sacramentum non esse generale medicamentum.* At non animadvertit Walafridus, quod, etsi Sacrificium ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, scilicet Christi, sit infinitæ virtutis, non tamen, ita ejus institutore Christo volente, infinitos producit effectus; secus, si finem excipias colendi Deum, & supremum latriæ actum, qui sane ex qualibet, quamvis crebro repetita Divinæ Victimæ immolatione, semper Deo exhibetur, quoad cetera, quæ ex Sacrificio reportare intendimus, superflua esset ejusdem iteratio; semel autem posito, quod effectus Sacrificii finitus sit, perspicuum jam est, illud plus ei prodesse, cui applicatur, quam aliis; uti enim ratiocinatur Suarez tom. 3. in 3. par. disp. 78. sect. 1. & disp. 79. sect. 12.: aut consideratur tanquam propitiatorium, seu satisfactorium, & certe pro illo speciatim satisfacit, in cujus debiti solutionem Deo exhibetur; aut consideratur tamquam imperatorium, & profecto ad beneficia illi uberius elargienda Deum movet, pro quo nominatim Sacerdos Divinam Hostiam immolans, Deum exorat. Rem totam explicat D. Thomas in 4. dist. 45. art. 4. q. 1. & 2.

Revincuntur Neoterici Heretici.

7. Quod visus est improbare Walafridus, alio nomine sunt aperte insectati Wiclefistæ, hodieque insectantur Lutherani, & Calvinistæ, dictitantes pecuniam Sacerdoti celebraturo in Missæ pretium dari, eamque propterea, veluti aperte Simoniacam damnantes. At in primis ad eorum fallaciam refellendam, satis abunde foret illud adducere, quod ad rem ajebat Gerson *in opusc. de solicitudine Ecclesiasticorum (t. 2. par. 3.) partic.* 19. inquiens: *Sufficere in primis debet ad consensum hujus veritatis usus totius communis Ecclesiæ, qui sic habet, & recipit; cui si quis detrahit, imprudenter se decipit.* Et partic. 6. *Nihil æquius, secundum omnem legem esse, deducit Apostolus prima ad Corint. 9. quam qui Altario servit, de Altario & vivat.* Præstat nihilominus audire D. Thomam, qui hanc ipsam Hæreticorum calumniam jampridem anteverterat, & diluerat 2. 2. qu. 100. art. 2. ad 2. inquiens: *Sacerdos non accipit pecuniam, quasi pretium consecrationis Eucharistiæ; hoc enim esset Simoniacum, sed quasi stipendium suæ sustentationis;* Et in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 1. ad 4. *Facere pactionem de Missa celebranda, est Simonia.... Si tamen non habet alios sumptus, & non tenetur ex officio Missam cantare, potest accipere denarios, sicuti conducti Sacerdotes faciunt, non quasi pretium Missæ, sed quasi sustentamentum vitæ.*

Abusus, qui ex eleemosynæ largitione irrepserant, damnati.

8. At, quamvis res ita se habeat, nihilominus fatendum quorumdam improborum Sacerdotum sordidam avaritiam quandoque dehonestasse, quod ceteroqui in se licitum, & sanctum erat: nonulli quippe visi sunt Missas quodammodo venditare, ac turpissimum quæstum de illis facere. Et primo quidem, cum nondum Missæ eadem die iteratio erat severa lege prohibita, nonnulli ad solum finem plures eleemosynas captandi sæpius in die Sacris operabantur, quos acriter perstringit Auctor vitæ S. Thomæ Cantuariensis cap. 11. his verbis: *Illos autem in præsentiarum nec memoratu dignos, non Christi, sed mammonæ Sacerdotes prætereo, qui, propter oblationum quæstum, unam Christi, & semel oblatam Hostiam quotidie, non semel, sed libentius iterum non tam consecrant, quam dilaniant, Filium Dei quæstui habentes.* Postquam vero & Alexander II. can. 53. de consecratione, dist. 1. & Innocentius III. in cap. *Te referente*, eod. tit. districte vetuerunt, Sacrificium eadem die, sola excepta solemnitate Nativitatis Domini, ab eodem Sacerdote iterari, alias nequiores artes excogitarunt, quibus plures eleemosynas, unius Missæ celebratione, lucrarentur. Aliqui enim tot Hostias in eadem Missa consecrabant, quot illi fuerant, a quibus eleemosynam acceperant, autumantes se hac ratione omnibus satisfacere: Alii plures Missas in unam congerebant: Missam quippe diei usque ad Offertorium legebant; tum aliam incipiebant, usque ad eundem locum; deinde tertiam, & quartam, eodem modo: postea tot Secretas dicebant, quot Missas inceperant; Demum sub uno Canone Sacrum perficiebant; totidem additis in fine Collectis, quot initio recitaverant; has autem Missas *bifaciatas* & *trifaciatas* nuncupabant, quasi duplicem, & triplicem haberent faciem, quæ solæ satis illi esse videbantur ad plures eleemosynas pro earum numero assequendas. Hæc aliaque hujus generis Missarum monstra recensent Petrus Cantor in Opere, quod inscripsit: *Verbum abbreviatum* cap. 29. & Cardinalis Bona rer. liturgic. lib. 1. cap. 15.

Eliminatur Sacerdotum avaritia in acceptatione eleemosynæ pro Missa.

9. Quibus ab Ecclesia eliminatis, non idcirco improba Sacerdotum cupiditas fuit radicitus evulsa; adhuc enim iidem ingens lucrum ex Missa aucupantes de unica eleemosyna, quam accipere poterant, quasi de mercis cujuspiam pretio paciscebantur, & nisi ad eorum votum augeretur, Missam facere renuebant, quos proinde Robertus Cardinalis Pullus, natione Angulus, in Summa Theolog., quam medio sæculo XII. concinnavit par. 7. cap. 17. ita objurgavit: *Quid est Missarum solemnia contuitu temporalis commodi celebrare, nisi cum Juda Christum vendere, tanto nequius, quanto resurgendo est sublimatus?* Quamobrem, ut gliscentem hanc pestem tandem ab Ecclesia prorsus propellerent, & insatiabilem Sacerdotum aviditatem perpetuo freno coercerent, Patres Concilii Toletani anni 1324. cap. 6. vetuerunt, ne ullus Sacerdos quidquam, vel minimum, pro Missa ex pacto exigeret, sed eleemosyna contentus esset, quæ ei sponte daretur: *Multa mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri, detestanda, & abominabili ambitione cæcati, pro Missis per eos celebrandis pecuniam exigunt, & super hoc, ac si vellent vendere rem profanam, imprudenter mercantur... Verum cum dictum Sacramentum super omnia pretiosum sit, liberaliter, sicut cetera Sacramenta, celebrandum; districtius prohibemus, ne aliquis Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem, sed grate accipiat, si aliquid per facientem Missas celebrari oblatum sibi charitative fuerit, absque pacto, & conventione quacumque (collect. Harduin. tom. 7. col. 1484.).*

[illegible]

10. Ac demum Concilium Tridentinum cum animadverterit, nondum Sacerdotes profano illo mer-

mercimonio cessasse, qood Patres Toletani fuerant detestati, *sess. 22. in decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ*, injunxit Episcopis, ot da medio tollant, quidquid avaritia contra teverentiam Sacrificii Missæ induxit, utque in primis *Cujuvis generis mercedum, conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur, nec non importunas, atque illiberales eleemosynaram exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino probibeant*. Ut itaque Episcopi Tsidentino obtemperent, atque importunas, & immoderatas eleemosyuarum pro Missis exactiones impediant, debent, in soa quisque diœcesi, Missarum stipem taxare, ultra quam nemo quidquam exigere valeat; quod etiam ante Tridentinum factum legimus a Wilhelmo Archiepiscopo Eboracensis, eujus Constitutionem rennvavit Joannes ejusdem Successor in Concilio Provinciali Eboracensi anni 1367. c. 3. *Universis Rectoribus, & singulis Ecclesiarum Prælatis, Vicariis, & aliis quibuscumque personis Ecclesiæ Capellas, Cantarias, Oratoria, Hospitalia, seu Beneficia Ecclesiastica quæcumque infra nostram diœcesim obtinentibus, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna quadraginta solidorum eleemosynæ nostræ applicandorum, similiter inhibemus, ne in Ecclesiis, Capellis, Cantariis, Hospitalibus, seu aliis Beneficiis suis, hujusmodi quemquam Capellanum stipendiarum Divina celebrare permittant, nisi nomine stipendii sui annualis de summa sex marcarum sit contentus*. Concilior. Britanniæ tom. 3. pag. 69.

Hæc est etiam sententia Sacræ Congregationis.

11. Quamvis autem eleemosynæ taxatio & a consuetndine induci, & ab Episcopo extra Synodum fieri queat, attamen, ut stabilior sit, ac Sacerdotibus commodius significetur, & innotescat, plerumque in Synodo fieri consuevit, ac proinde *Taxa Synodalis* communiter appellatur. Quocirca Sacra Congregatio Concilii interrogata: Primo, *Quanta debeat esse eleemosyna Missarum manualium*. Secundo, *Quanta esse debeat pro perpetuis, non taxatis a Fundatore*; die 15. Novembris 1698. respondit: *Ad primum, & secundum censuit, attendendam esse consuetudinem loci, vel legem Synodalem, quatenus adsit; sin minus statuendam esse per Episcopum eleemosynam competentem ejus arbitrio*. Lib. 48. decretor. pag. 584.

Taxatio eleemosynæ pro Missa debet correspondere locorum, & temporum circumstantiis.

12. Uti mox visum est, Sacra Congregatio arbitrio Episcopi commisit, quod eleemosynam competentem statuat vel in Synodo, vel extra Synodum, si in Synodo taxatio facta non sit pro Missa. Sed in eo, quod spectat ad quantitatem eleemosinæ, ab Episcopo præscribendæ, non potest certa, & universalis regula obique custodienda statui, cum alicubi majorem, alibi minorem eam esse deceat, habito respectu ad locorum, & temporum circumstantias, & præcipue ad annonæ penuriam, vel copiam. Unum tamen advertendom existimamus, nimirum necesse non esse, ut eleemosyna tanta sit, quæ integram sustentationem Sacerdoti, ea die, qua celebrat, suppeditet. Etenim, sicuti optime perpendit Suarez tom. 3. in 3. part. disputat. 83. art. 6. sect. 2. conclus. 3., actio sacrificandi non requirit integrum diem, neque majorem ejus partem, unde non est, cur Sacerdos propter hoc solum ministerium integre alatur ab eo, pro quo Sacrificium offert. Accedit, neminem Sacularem ad sacros Ordines promoveri, qui sufficiens Beneficium, aut patrimonium non habeat; nec ullum ad Religionem admitti, qui ex Monasterii redditibus, aut consuetis eleemosynis alii nequeat, ex quo fit, ut nullus cogatur victum sibi comparate ex solo Missarum stipendio, quemadmodum argumentatur Giballinus *de Simonia* q. 18. consect. 7. n. 4. Diana in edit. Coordin. tom. 2. tract. 1. resolut. 22. n. 17. & Juvenin de Sacram. dissert. 5. q. 7. art. 5. ubi air: *Sed monitum velim lectorem, rationi consonam non esse consuetudinem, quæ illud stipendium definit ex summa, quæ satis sit Sacerdotis in unam diem sustentationi. Ratio est, quia stipendia non conferuntur ad integram Presbyteri sustentationem, sed ad illius adminiculum; nec mirum, quippe quod Sæculares Sacerdotes fruantur aut titulis patrimonialibus, aut Beneficiis, quæ teneant eorum locum; vetant nempe Canones, ne Sæculares ordinentur, quin suffulti ad vitam titulo: Mendicantes vero a populo Fideli supponuntur recipere eleemosynas, quibus vescantur, nec enim ad Monasterium admitti debent plures, quam consuetæ eleemosynæ sustentare valeant*.

Sæcularis, & Regularis Sacerdos eleemosynam ab Episcopo taxatam pro Missa augere nequeunt.

13. Porro, si ultra eleemosynam ab Episcopo taxatam, plus Sacerdos celebraturus exigat, non solum delinquit contra legem Ecclesiæ, verum etiam justitiam commutativam lædit. Etenim, uti argumentatur Suarez cit. loc. conclus. 1., quamvis Missæ stipendiom non habeat rationem pretii, nihilominus exposcit justitia, ut aliqua proportio servetur inter illud, & opus, ad quod subeundum subministratur, eamque proportionem definire, inspecta natura rei, de qua agitur, ad solum spectat Episcopum. Ob eandem rationem judicio Episcopi Missarum eleemosynam taxantis stare debent etiam Regulares, quibus, suorum privilegiorum obtentu, neutiquam licet stipem exigere illa majorem, quam Episcopus præscripsit: quemadmodum enim ipsi, veluti membra Communitatis, obstringuntur, in contractibus servare æqualitatem statutam a legibus loci, ubi degunt, ita & in hoc quasi contractu non possunt proportionem prætergredi, quam loci Ordinarius determinavit. Quocirca Sacra Congregatio Concilii in una Romana 15. Januarii 1639. lib. 16. decretor. p. 138. dixit: *Eleemosynam pro qualibet Missa per Regulares celebranda in eorum Ecclesiis esse taxandam arbitrio Ordinarii juxta morem regionis*. Nec Regulares tamen, nec Sæculares prohibentur uberiorem stipem a sponte dantibus accipere, dummodo absit dolus, & quodcumque pactum etiam implicitum, quod docuerunt Suarez cit. conclus. 1. Cardinalis de Lugo respons. moral. lib. 5. dub. 18., ac censuit Sacra Congregatio Concilii 16. Januarii 1649. (*lib. 18. decretor. pag. 575. a tergo*) quæ interrogata, *An possit Episcopus probibere sub pœna censurarum Laicis, ne pinguius stipendium taxæ solvant Sacerdotibus tam Sæcularibus, quam Regularibus Missam celebrantibus, & quod iidem Sacerdotes illud acceptare non possint, etiam a sponte dantibus*, Respondit: *Prohiberi non posse:* Si tamen qui manualem eleemosynam consueta pinguiorem accepit, alteri Sacerdoti Missam celebrandam committat, non potest illius partem sibi retinere, sed totam, quam accepit, erogare debet Sacerdoti celebranti, quod ab Urbano VIII. statutum, & opposita opinio ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. proscripta fuit; inter propositiones enim ab eodem Pontifice damnatas una, quæ est nona, sic sonat: *Post decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta*. Neque, solo jure spectato, prohibentur Sacerdotes, minori accepta eleemosyna, ad Missam celebrandam se obligare: siquidem quilibet potest cedere juri suo, & etiam sine ullo stipendio celebrandi onus in se suscipere; quia tamen aliquando illa consuetæ eleemosynæ remis-

sio

sio deprehensa est noxia aliis Sacerdotibus, qui ob fraudulentam aliorum liberalitatem debita sibi stipe privabantur: idcirco Sac. Congregatio Concilii prædictam remissionem quandoque fieri vetuit, quemadmodum contigit in una S. Severini, in qua Episcopo ad hunc modum interroganti: *Sacerdotes quotidie se offerunt celebrare ad rationem tenuis eleemosynæ dimidii julii pro qualibet Missa; unde supplicat declarari, an ipse statuere possit eleemosynam manualem unius integri julii pro qualibet Missa, imponenda pœnam celebrantibus pro minori quantitate*: die 16. Julii 1689. eadem respondit *Affirmative, quoad eleemosynam manualem*.

Qui pinguiorem consueta accepit eleemosynam, debet vel aliam totam alteri Sacerdoti tradere, vel ipse Missam celebrare.

14. Quia vero recta ratio non patitur ex eleemosyna ab Episcopo taxata, quæ exigua esse solet, aliquid detrahi in commodum Ecclesiæ subministrantis Sacerdoti sacra indumenta, aliaque utensilia ad Missæ celebrationem necessaria, hac de causa Urbanus VIII. decrevit, nihil ex eleemosynis manualibus esse eo nomine detrahendum; ex stipendiis vero pro Missis perpetuis relictis tunc solum Ecclesias, ubi fiunt celebrandæ, aliquid percipere permisit, cum alios reditus non haberit, quibus onus sustineant sacra utensilia præstandi: quæ omnia a Nobis adducta, & fuse pertractata fuere Nostra Instit. Eccles. 56. & in dissertatione, quam, dum munus obiremus Secretarii Sacræ Congregationis Concilii, exaravimus, quæ extat in Thesaur. Resolut. tom. 3. pag. 307.

Ex solis stipendiis pro Missis perpetuis relictis detrahi quidquam potest in commodum Ecclesiæ, indumenta Sacra, atque utensilia Ministrantis.

15. Quis non crederet tot salubres Constitutiones Sacerdotum avaritiam refrænasse? Et nihilominus scimus sufficientes haud fuisse ad eam cohibendam: aliqui enim fulsulti plurium Theologorum opinione, qui, etsi Sacrificii fructum quoad effectum, & in actu secundo, uti ajunt, finitum esse fateantur; attamen opinantur illud pluribus applicatum, æque singulis prodesse, ac si uni tantum applicaretur, instar radii solaris, qui quamvis finitus sit, æque tamen in unum, ac in multos se effundit: post acceptam a pluribus consuetam eleemosynam se omnibus satisfacere arbitrantur, unicum Sacrificium singulis, qui sibi stipem contulerunt, nominatim, & expresse applicando. Alii considerantes, tres esse Sacrificii fructus, generalem videlicet, qui in universam Ecclesiam redundat; specialem, seu medium, quem ille solus participat, pro quo nominatim a Sacerdote Sacrificium offertur; & specialissimum, quem ipsemet celebrans in se derivat; putarunt se posse hunc tertium fructum, qui ceteroquin est veluti acti immanens, quæ nequit ab agente in alium transire, alteri cedere, atque hac ratione novam eleemosynam accipere. Ejusmodi opiniones, & subdolæ artes, unice ab avaritia excogitatæ, jam a Sæculo XIII. in Ecclesiam irrepserant, iisque obviam ierat Concilium Lambethense celebratum anno 1282. cap. 2. decernens: *Nec credat Celebrans, se dicendo Missam unam posse satisfacere pro duobus, pro quo utroque promisit specialiter, & in solidum celebrare.... Absit enim, ne a quoquam Catholico credatur tantum intentione prodesse Missam unam devote celebratam mille hominibus, pro quibus forsan dicitur, quantum si mille Missæ pro eis devotione simili canerentur. Licet ipsum Sacrificium, quod est Christus, sit infinitæ virtutis, non tamen in Sacrificio suæ immensitatis summam plenitudinem operatur: Alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret nisi unam Missam dicere. Operatur enim in hujusmodi mysteriis distributione certa suæ plenitudinis, quam ipse eisdem lege infallibili alligavit*. Collect. Hardum. tom. 7. col. 862. Et nihilominus

Lamb. Miss.

Sæculi XVI. initio nondum abolitæ fuerant. Siquidem Norimbergensis Germanorum Principum conventus apud Adrianum VI. summum Pontificem de hoc eodem abusu conquestus est: *Sacerdotes unius diei Missas, ad quas fundationis, seu annuæ recordationis jure celebrandas obligantur, non semel, sed quater, quinquies, pluriesque venundant, unaque Missa duobus, tribus aut pluribus Ecclesiasticis Beneficiis satisfacere præsumunt*. Quamobrem eam pestilentem corruptelam iterum totis viribus eradicare studuerunt, cum Urbanus VIII. in suis decretis anno 1625. promulgatis, tum Sacra Congregatio Concilii, aliis decretis editis die 25. Januarii 1659. & 13. Decembris ejusdem anni, quæ referuntur a Fagnano in cap. *Fraternitatem*, de sepulturis, n. 96. & 97. ac postremo illam omnino profligavit Alexander VII. cum anno 1665. has damnavit Propositiones: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem, etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.: Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem; etiamsi promittam promissione etiam juramenta firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram*.

CAPUT XXII.

Variæ perpenduntur ac resolvuntur quæstiones circa stipendium Missæ.

1. Illud stipendium, quod ex communi Ecclesiæ disciplina Sacerdotibus traditur pro comparando fructu medio Sacrificii, & loco panis, ac vini, quæ antiquitus offerebantur, suffectum fuit, ut præcedenti capite exposuimus, multas curas, ac sollicitudines in Ecclesia concitavit, vel ad coercendam Sacerdotum avaritiam, vel ad aliquam normam statuendam, ne ipsi detrimentum caperent ob aliorum libidinem; & ne hoc necessario subsidio destituerentur; vel denique, ne Fidelium voluntas fraudetur, qui stipendium offerunt, ut res divina pro ipsis, vel pro aliis adhuc vitam agentibus, aut pro Defunctis conficiatur. Quamobrem S. Franciscus, uti Alvarus Pelagius testatur, pro his corruptelis evitandis constituit, ut sui Ordinis Alumni quocunque in loco degerent, semel tantum in die celebrarent. Circa tamen S. Francisci mentem videndum supra Cap. 2. n. 6. 9. & 10. S. quoque Ignatius Societatis Jesu Fundator parte 6. suarum Constitutionum cavit, ne aliquis ex suis Sacerdotibus stipendium pro Missæ Sacrificio perciperet.

Stipendium pro Missa erogatum multis olim corruptelis obnoxium.

Eas penitus submovendas Sanctus Franciscus Assisiensis, & Ignatius Constitutionibus suis caverunt.

2. Petrus Cantor in Ecclesia Parisiensi, qui Sæculo XII. inter mortales agebat, has corruptelas gravissime redarguit in opere, cui titulus: *Verbum abbreviatum* cap. 37. & Sacerdotes ejusmodi Juda deteriores affirmavit: *Turpius Christum vendimus, quam Judas, ea quod deteriores sumus: Ille enim*, inquit, *quem purum hominem credebat, cum Familia etiam ejus indigeret, vendidit; nos vero, quem scimus verum Deum, & Hominem vendimus*; postea superaddit: *Ille pro triginta argenteis, nos pro denario, & pretio vilissimo*: Ignoramus quodnam pretium trigiota denariis, quos proditor Judas accepit, Petrus Cantor tribuerit. Nam discrimen inter siclos Sanctuarii, & argenteos communes intercedit: hi enim novem scutata Romana pretio adæquabant; illi vero summam duplo majorem continebant; uti præstantes eruditione viri tradiderunt: ello

Sacerdotes lucri causa celebrantes, Judæ proditori comparantur.

tamen de minoribus siclis res intelligenda sit, Petri Cantoris argumentum aptissimum semper judicabitur: quod etiam his verbis magis confirmat: *Ille pœnitens, licet non vere retulit, & rejecit triginta argenteos: in Ecclesia autem inter nos non est, qui turpiter acquisita rejiciat.*

Ecclesiæ mos, qui permittit stipendium dari pro Sacro ad vitæ sustentationem nequaquam damnandus.

3. Supervacaneum decreta recensere Conciliorum, ac Pontificum, quibus hæ corruptelæ vehementer improbantur. Qui tamen ea cupiant intueri, Christianum Lupum in notis Conc. Roman. habiti sub Alexandro II. tom. 5. novæ editionis suorum operum pag. 156., Cardinalem Bonam Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 15. n. 7., Thiersium tom. 3. Superstitionum cap. 13., ac Patrem Berlendum Dissertatione superius allata Historico-Theologica de oblatione Altaris par. 2. percurrant, qui eadem decreta fuse commemorant: satis erit innuere receptam quidem ab universa Ecclesia consuetudinem, ut pro Sacro dentur, & accipiantur stipendia, cum ex Altari vitæ sustentationem merito desumere Minister Altaris debeat; ideoque non sine imprudentia mos ejusmodi damnari potest: *Sufficere debet*, inquit Gerson in suo tractatu de solitudine Ecclesiarum particularium, *ad consensum hujus veritatis usus totius communis Ecclesiæ, qui sic habet, & recipit; cui si quis detrahit, impudenter se decipit &c. Nihil æquius secundum omnem legem esse deducit Apostolus 1. ad Corinth. 9. quam, qui Altari servit, de Altari vivat:* tamen proculdubio avaritiæ crimen, & speciem quamdam simoniæ admitteret, qui pro Missæ stipendio pactiones aliquas, aut conditiones faceret, quemadmodum ex Tridentina Synodo deprehenditur Sess. 22. in Decreto de observandis, & evitandis in Celebratione Missæ: *Atque, ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur, necnon importunas, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeat.* Nam uti docet S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 2. ad secundum: *Sacerdos non accipit pecuniam quasi pretium Consecrationis Eucharistiæ, aut Missæ decantandæ hoc enim esset simoniacum, sed quasi stipendium suæ sustentationis.* Insuper alio loco 4. sentent. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 1. ad quartum, eamdem confirmat sententiam his verbis: *Facere pactionem de Missa celebranda, est simonia &c. si tamen non habet alios sumptus, & non tenetur ex officio Missam cantare, potest accipere denarios, sicuti conducti Sacerdotes faciunt, non quasi pretium Missæ, sed quasi sustentamentum vitæ.*

Laxæ Theologorum opiniones de modis, quibus multiplicari possent stipendia pro Missa.

4. Sublatis ob legum severitatem his corruptelis, aliæ rationes excogitatæ sunt, ut aditus liber pateret avaritiæ, ac turpi lucro, quod juxta Concilium Tridentinum a simoniaca labe parum abesse videtur. Incredibilis librorum copia in vulgus emanavit, quibus variæ de Theologia Morali quæstiones in examen adducebantur. In illis autem dirimendis causa potissima omissa fuit, ob quam S. Mater Ecclesia pro Missæ Sacrificio stipendium permittit, nempe, ut Sacerdotes ad vitam sustentandam aliquod ex ipso stipendio levamen suscipiant, non vero ut divitiis cumulentur, quod Nos paulo ante explicavimus; ideoque sordidos quæstus augeri Ecclesia semper improbavit. Itaque disputari cœpit, an Sacerdos, qui eleemosynam accepit minorem illa, quæ in diœcesi constituta fuit, Sacrum tamen facere pro illo debeat, qui stipendium largitus est. Insuper, an Sacerdos collatis sibi per diversos fideles pluribus exiguis stipendiis rem Divinam conficere, illisque fructum attribuere teneatur; nec sane defuerunt Theologi, qui Sacerdotem in utraque quæstione ab onere celebrandi prorsus immunem judicarunt. Falso pariter existimatum fuit, Sacerdotem, qui stipendio consueto majus invenerit, posse alium Sacerdotem ad Sacrum faciendum subrogare, ipsique solitam tantum eleemosynam impertiri, ac reliquum, quod superest, sibi retinere. Nonnulli etiam perpendentes *fructum medium* Sacrificii, qui in Sacerdotis potestate, atque arbitrio relinquitur, in satisfactorium, atque impetratorium distingui, plures eleemosynas pro eodem Sacrificio comparari posse censuerunt, si videlicet Sacerdos fructum satisfactorium, exempli causa, pro aliquo defuncto, & simul pro ægroto impetratorium fructum attribuat. Sed alia quoque pro congerenda pecunia proposita fuerunt: *Fructum specialissimum*, qui Sacerdoti solum convenit, in Missa contineri excogitatum fuit; ideoque plures inquisierunt, an Sacerdos, qui pro fructu medio jam stipendium accepit, fructum specialissimum alteri pariter attribuere possit, ac pro illo novum stipendium exigere, quod facile satis adfirmarunt, Illud solum cavendum monuerunt, fructum specialissimum trium Missarum fructui medio unius Sacrificii tantum adæquari. Quamobrem suscepto jam stipendio ob fructum medium, tertiam quoque partem alterius stipendii pro fructu specialissimo percipi posse docuerunt. Cognitum perspectumque omnibus est, quod capite *significatum de Præbendis* conceditur, nempe ut Sacerdos, qui Sacrum facere quotidie *per se ipsum* debet, illud aliquando prætermittere possit, vel quia a voluntate Fundatoris id minime alienum putatur, qui adeo rudis judicandus non est, ut Sacerdoti ad celebrandum designato tam grave onus constituere voluerit; vel quia ad Sacrum majori pietate, ac religione peragendum plurimum confert, si Sacerdos a re Divina aliquando abstinuerit. Nam evenire potest, ut ipse non semel eo pietatis studio minime incendatur, quod necessario requiritur, ut Sacrum Deo rite operetur. Hinc nova quæstio excitata fuit, an Sacerdos, quo die immunis a re Divina conficienda censetur, si tamen Sacrum perficiat, ipsiusque fructum alicui attribuat, an, inquam, stipendium ab eo sumendum videatur; idque Scriptores aliqui rationi consentaneum putaverunt. Insuper interposito discrimine inter Missæ celebrationem, ejusque applicationem, inquirendi locus oblatus fuit, an Sacerdos, qui in aliquo peculiari templo, atque Altari peculiariter expressis rem Divinam facere, non tamen applicare debeat, duo simul stipendia percipere possit, videlicet unum pro celebratione, alterum pro applicatione, quod aliqui pariter non improbarunt. Postremo eam consuetudinem in aliquas diœceses invectam, qua novi Sacerdotes, cum primo Sacrum conficiunt, Ecclesiam circumeunt, ut eleemosynas congerant, omnino probandam nonnulli censuerunt.

Præfatæ Theologorum opiniones ab Apostolica Sede damnatæ.

5. His sententiis ad Apostolicam Sedem delatis, quid statuendum esset, ipsa indicavit per Sacram Concilii Congregationem, quæ non modo ad explicandam Tridentinam Synodum instituta fuit, sed etiam, ut Ecclesiæ disciplinam per universum orbem integre sancteque tueretur. Plura igitur decreta promulgata fuerunt, cum Urbanus Octavus Pontificatum gereret, qui primum Apostolica Constitut. 43. in Bull. Rom. tom. 4. ac deinde Innocentius Duodecimus peculiaribus litteris eadem decreta confirmarunt. Ipsa quidem variis locis edita sunt, ac præsertim post Synodum diœcesanam Card. Jacobi Boncompagni in Bononiensi Archiepiscopatu Decessoris nostri præclarissimi. In his sancitum fuit, ut qui eleemosynam pro Sacro acceperit,

perit, licet stipendium in diœcesi constitutum non exæquet, ad ipsum Sacrum conficiendum teneatur, fructumque illi attribuere debeat, qui eleemosynam impertivit. Qui vero plura exigua stipendia a diversis Fidelibus congesserit, tot Missas celebret, quot pro ratione susceptæ pecuniæ celebrari queant. Qui stipendium solito majus consequutus fuerit, si alium Sacerdotem suo loco ad celebrandum sufficiat, integram pecuniam in illum conferat, sibique nihil omnino retineat. Id quoque servanda Sacra Congregatio in Romana Ecclesia die 23. Augusti anni 1664. lib. 24. Decretor. pag. 246. decrevit, licet Sacerdos ad faciendum Sacrum subrogatus rem totam plane noverit, & tamen se minori stipendio contentum fateatur. Alexander VII. ad eandem Sacram Congregationem dijudicandum rejecit, an duplex stipendium pro fructu satisfactorio, atque impetratorio sumi liceret: Quare die 13. Decembris anno 1659. responsum fuit, id minime permitti posse. Ita Fagnanus, qui tunc Secretarii munere fungebatur, in Comment. ad cap. Fraternitatem nu. 97. de sepulturis. Idem Pontifex has duas sententias per S. Officii Congregationem inter proscriptas adnumeravit n. 8. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsemet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani Octavi n. 9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missa celebranda traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta*. Insuper, cum Tridentina Synodus lib. 1. pag. 1. & 3. juxta superius allata verba nihil accipiendum sanxerit, cum novi Sacerdotes primo Sacrificium offerunt, disputari cœpit, an novus Sacerdos in medio Altari se ad Populum convertere posset, & oblata munera suscipere; & utrum caveretur solum a Concilio, ne ob hanc causam Ecclesiam circumiret. Hinc Gregorius XIII. anno 1573. audita prius Sac. Congregationis Concilii opinione, ita statuit: *Sanctissimus Dominus Noster, audita relatione Congregationis Concilii, decrevit, licere se vertere in medio Altaris ad Populum, & accipere oblationes, non autem circumire Ecclesiam*. Itaque illud solum examinandum superest; an possit duplex stipendium accipere: unum nempe pro celebratione, alterum pro Missæ applicatione, qui ad ipsam celebrationem solum adstringitur.

An Sacerdotes ad celebrandum unice addicto liceat duplex stipendium percipere pro celebratione atque applicatione.

6. Pasterinus quidem Ordinis S. Dominici Procurator olim Generalis tom. 2. de statibus Hominum qu. 187. art. 4. n. 187. art. 4. n. 981., qui Romæ plures annos exegit, duplex stipendium probavit; Cardinalis etiam de Lugo Disput. 21. de Euchar. n. 19. qui post Urbani Octavi decreta scripsit, eandem sequitur opinionem; eam pariter amplectitur Auctor præclari libelli pro novis Confessariis instituendis Romæ nuper editi Part. 2. c. 17. nu. 411. Bartholomæus autem Gavantus, qui Sac. Rituum Congregationis munere Consultoris egregie functus est, lib. 3. cap. 12. nu. 5. de Rubric. Miss. Decretum Sac. Congregationis Concilii die 13. Julii anno 1630. promulgatum affert, cujus hæc sunt verba: *Quod, quando in fundatione Beneficii, seu Capellæ expresse cautum est, non teneri Celebrantem ad applicationem Sacrificii, eo casu poterit Celebrans accipere novum stipendium, & unica Missa satisfacere obligationi Beneficii, seu Capellæ, & item danti novum stipendium*. Attamen contrariam sententiam P. Diana magis approbavit in suis Operib. & in Cot. in suis Controversiis lib. 3. Controvers. 5. nu. 55. pro qua aliud Sac. Congregationis Concilii Decretum in medium profertur his verbis confectum die 9. Januarii,

Lamb. Miss.

& 6. Februarii anno 1627. *An Sacerdotes, qui nulla alia obligatione in Confraternitatibus, vel Monasteriis Monialium celebrant, quam pro ornatu Ecclesiæ, vel ut Confratres, vel Moniales satisfaciant præcepto audiendi Missam, possint ultra stipendium, quod recipiunt a Confraternitatibus, vel Monialibus aliud stipendium recipere. Sacra Concilii Congregatio 9. Januarii, & 6. Februarii 1627. in Traguriensi respondit: non posse*. Decretum ejusmodi litteris etiam Senioria Cardinalis Paulucci ad Episcopum Comacli magis confirmatur, quæ datæ fuerunt die 30. Martii anno 1661.; *Abrogata non fuit sententia prolata in causa Traguriensi; siquidem Capellani duplex stipendium accipere nequeunt pro Missarum celebratione, quamvis ad applicationem Sacrificii minime teneantur; Quare iisdem significare poteris &c.*

Quæstio non dirempta relinquitur.

7. Decretum, ac litteræ, quas modo commemoravimus, a multis Scriptoribus afferuntur, ac potissimum in Appendice Synodi Diœcesanæ, quam Bastistelius Fulginas Episcopus pag. 251. celebravit, ubi Virorum quoque præstantium auctoritates congeruntur. Attamen experientia compertum habemus, in errorem non semel eos adduci, qui Sacrarum Congregationum sententias usurpant; eos pariter plane novimus, qui in hoc negotio periti satis existimari debent. Quamobrem cum tot annis, quibus Sac. Congregationis Concilii Secretarium egimus, nulla umquam nobis occurrerit sententia ex iis, quæ ab utraque parte feruntur, ut pateat an Sacerdoti ad celebrandum unice addicto liceat duplex stipendium percipere pro celebratione, atque applicatione; cum nullum pariter hujus rei documentum habeatur in notis, ac decretis, quæ Nos maximo studio, diligentia, & incredibili labore collegimus, hanc quæstionem non diremptam relinquemus, donec magis tuta monumenta deprehendantur. Neque enim res ita facilis ad judicandum videri potest. Nam pro Sacrificii applicatione obtinenda satis est, ut ipsius Celebratio indicatur. Si quis autem se applicationis onere prorsus immunem esse contendat, apertissime docere debet, a pio Testatore Missæ celebrationem unice requiri, & Sacerdotis arbitrio permitti, ut fructum Sacrificii, cui libuerit, attribuat. Hoc pacto constituit Sacr. Congregatio Concil. die 18. Martii anno 1668. in Causa Tinen. applicationis Sacrificii lib. 27. Decretorum fol. 61., eandemque sententiam perpetuo sequuta fuit, cum simile aliquid evenit: *Ex dispositione testamentaria antiquitus facta a pio Testatore reperitur fundata quadam Capellania cum onere Capellano pro tempore Sacrum faciendi singulis Dominicis, aliisque festivis diebus, nulla adjecta declaratione, ad cujus suffragium applicandum esset Sacrificium. Ideo Episcopus Tinen. supplicat, per Sacram Congregationem declarari, an hujusmodi Sacrificium applicandum sit pro anima ipsius Testatoris, an vero ad libitum Capellani, uti hactenus factum esse comperit. Sacra Congregatio Concilii respondit; applicandum esse Sacrificium pro Anima Testatoris*.

Potest offerri pinguius stipendium pro Missa, quam fuerit taxatum.

8. His peractis plures quæstiones excitatæ fuerunt, ut (si fieri posset) decreta ejusmodi labefactarentur. Ac primum, an hæres præscribere posset eleemosynam, cum Testator nullum certum stipendium pro centum Missis celebrandis explicavit. Verum in decretis generalibus Urbani, quæ superius commemoravimus, ita decernitur: *Censuit ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam Eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum secundum morem civitatis, vel provinciæ*. Aliqui falso quodam studio Ecclesiasticæ disciplinæ,

 & ob-

& observantia erga Episcopos ducti libere asseruerunt, nullum stipendium a laicis tribui posse, quod summam ab Episcopo perscriptam excedat, nec illud jure a Sacerdotibus accipi posse, licet nulla conventione interposita, sed ultro concedatur. Aliquis etiam Episcopus hanc sententiam amplexus est, & Censuras in eos minatus est, qui stipendia ejusmodi conferrent; verum id communi omnium opinione improbatum fuit: sicuti superiori capite ex responsione Sacræ Congregationis compertum fecimus. Accedit quod quum Episcopus Septempedanus hæc proposuisset Sacræ Congregationi examinanda: *Episcopus narrat, sacrosanctum Missæ Sacrificium quodammodo vilescere, dum Sacerdotes quotidie se offerunt celebrare ad rationem tenuis eleemosynæ dimidii julii pro qualibet Missa; unde supplicat declarari, an ipse statuere possit eleemosynam manualem unius integri julii pro qualibet Missa imponendo pœnam celebrantibus pro minori quantitate*. Ei Dubio Sacra Congregatio ita responsum fecit: *Sacra &c. respondit affirmative quoad eleemosynam manualem*.

Sors Missæ Perpetuæ.

9. Cum autem Card. Boncompagnus statuerit in Synod. lib. 1. c. 5. ut sors pro Missa perpetua 112. scutatis Romanis constaret, Nos hanc summam ad 60. Romana olim Bononiæ scutata redegimus, cujus rei causam hic subjicimus. In Pontificatu Innocentii XIII. omnes fere Regularium Ordines summo studio petiverunt, ut onera pro Missis perpetuis imminuerentur. Tradita nobis fuit hujus negotii cura, habitisque cum Præfectis Regularium pluribus colloquiis, postremo sancitum fuit, ut onera pro singulis Missis perpetuis ad 60. Romana scutata redigerentur, eaque summa perpetuo in ejusmodi Missis excipiendis servaretur. Id Summus Pontifex sua auctoritate probavit, ac per omnes Regularium cœtus decretum eo modo confectum fuit, uti paulo ante explicavimus. Coacto Romano Concilio per Benedictum XIII., in quo locum inter Canonum interpretes Nos ipsi tenuimus, Facultas Episcopis permissa fuit, ut in suis diœcesibus 90. Rom. scutata pro singulis perpetuis Missis decernerent, uti Pontifex Innocentius XIII. Præfectis Regularium ante præscripserat. Insuper ea conditio adjecta fuit, ne majorem, aut minorem pecuniæ summam pro Missis perpetuis in posterum statui paterentur. Eadem ratione Sanctissimus Pontifex, qui Ecclesiam universam feliciter moderabatur, Nobis potestatem fecit, eamque prorogavit, ut in peragenda Pastorali Visitatione perpetuas Missas ad præscriptam normam redigeremus. Quare, si hac auctoritate præditi pro iisdem Missis 113. Romana scutata ad 60. solum scutata reduximus, quisquis consilii nostri rationem facile perspicere potest. Monendum quoque est perpetuas Missas excipi non posse juxta decreta Urbani VIII., atque Innocentii XIII., nisi facultas nostra, aut Vicarii nostri generalis intercesserit.

10. In celebrandis & applicandis Missis quasdam corruptelas inductas esse aliquando percepimus. Plures enim, qui sacrum facere absque stipendio nolunt, si illud desit aliquando, rem Divinam conficiunt pro illo, qui primus deinde stipendium erit collaturus, licet ipse Sacerdotis consilium, ac voluntatem ejusmodi penitus ignoret. Accedit etiam, quod aliqui Confessarii sibi Missarum stipendia congerant ab iis, quibus pœnitentiæ Sacramentum administrant. Quapropter Pontificatum quum gereret Clemens VIII., illud in Sac. Congregatione Concilii propositum, & examinatum fuit; *Superioribus diebus significatum fuit Sanctissimo D. N., paucis ab hinc annis in Hispania novam consuetudinem recentiorum aliquot Theologorum opinioni nixam, sensim receptam in dies magis invaluisse, ut Sacerdotes Missam celebrantes, ejus valorem applicent his, qui postea Missæ celebrationem postulaturi, ac pro ea eleemosynam præbituri sint, tametsi, antequam Missæ Sacrificium perageretur, neque a Sacerdote illud rogassent, neque ei hac de causa eleemosynam præstitissent*. Sacra autem Congregatio post accuratam rei disquisitionem his verbis respondit: *Quam rem cum Sanctitas Sua ad Sacram Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum pro materiæ gravitate examinandam rejecisset, in Sacra Congregatione primum de ea actum fuit diligentissime, ac deinde relatum ad Sanctitatem Suam, quæ ex ejusdem Congregationis sententia hujusmodi consuetudinem tanquam pluribus nominibus periculosam, Fidelium scandalis & offensionibus obnoxiam, atque a vetusto Ecclesiæ more nimis abhorrentem, explosit, ac improbavit*. Clemens VIII. uti modo dictum est, rem totam Sacræ Congregationi examinandam commisit. Paulus autem V. peracto diligenti examine, Sacræ Congregationis sententiam auctoritate sua comprobavit, eamque datis ad universos Episcopos litteris promulgavit, uti refert Pasqualigus de Sacrific. novæ Legis quæst. 168.

Exploditur sententia, quæ concedit offerri posse Missa Sacrificium pro eleemosyna conferenda.

Confessarii non debent a pœnitentibus suis sibi vel Ecclesiis suis stipendia comparare.

11. Perpauca de Confessariis verba faciamus, qui a fidelibus, quos ad Pœnitentiæ Sacramentum excipiunt, stipendia sibi comparant pro Missis, quibus in eadem Ecclesia, ubi Confessiones audiunt, sive in alia deinde satisfaciunt. Non ignoramus licere Confessariis Missas aliquas celebrandas Laicis indicere pro criminum expiatione. Id enim inter opera satisfacientia merito recensetur, eo quod crimina sua confitentes aliquam pecuniæ summam impendunt, & tanquam Sacrificii cooperatores, peculiari quodam modo participes fiunt ejus fructus, qui *satisfactorius* appellatur. Attamen non ignoramus, quæ S. Carolus Borromæus admonuit, & Confessariis præcepit in Instruct. ad Confess. parte 4. Act. Ecclesiæ Mediolanen. *Non modo petat, sed nec velle se habere significet pecuniam, aliamve rem pro suscepti in Confessione laboris munere, immo verbis, vel potius factis ab his omnibus abhorrere demonstret. Cum pro pœnitentia Missas injunxerit, sibi, aut Ecclesiæ suæ, aut Monasterio dicendas non addicat. Quod idem servabitur in restitutionibus incertis, aut votorum commutatione, aliisque hujusmodi. Nec ipse pecuniæ, aliusve rei restituendæ provinciam assumat, nisi necessitas ad id eum adegerit, ne scilicet Pœnitens dignoscatur; cumque apocham recipiat ab eo, cui restitutionem contulerit, quam postea Pœnitenti tradet: ita denique se gerat, ut minimam avaritiæ labis suspicionem contrahat*: cum hæc ita se habeant, sub pœna *suspensionis a Divinis ipso facto* Sacerdotibus olim Bononiæ interdiximus Sacrum facere, illudque applicare pro iis, qui stipendium præbituri sint, & qui a Sacerdote minime id postulaverint, antequam Missæ Sacrificium conficiatur; qui vero peccata confitentibus Missas celebrandas irrogarent *sub pœna suspensionis ab audiendis Confessionibus ipso facto tunc simul* præcepimus, ne stipendia, sibi vel Ecclesiis suis tribuenda caperent pro Missis, quibus ipsi, vel alii Sacerdotes in iisdem Ecclesiis satisfacerent.

Missa præsente corpore celebrari debet antequam sepulturæ tradatur.

12. In Rituali Romano, cum de exequiis agitur, hæc leguntur: *Quod antiquissimi est instituti, illud quantum fieri poterit, retineatur, ut Missa præsente corpore defuncti pro eo celebretur, antequam sepulturæ tradatur*. Merito quidem vetustissimus hic ritus nuncupatur, cum in codice Abbatis Ratoldi, ubi sepulturæ officium describitur, hæc habeantur: *In Ecclesia autem requiescat corpus defuncti, quousque pro ejus anima Missa canatur, & offe-*

offeratur ab omnibus, quibus fuerit visum. Idem codex Sæculo decimo exaratus fuit, quem Hugo Menardus adducit in Commentariis, quibus Sancti Gregorii Sacramentarium illustravit editionis Parisiensis anno 1642. pag. 363. Is vero Ritus tanti a pluribus æstimatur, ut, post decretum Innocentii III., in quo statuitur cap. *Consulisti* de celebrat. Missarum: *Excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare*; Interpretes illud verbum *necessitatis* explicantes ita declaraverint: *Sed quam dicit necessitatem? respondeo, si celebravit de die, & postea etiam moriatur aliquis. Unde unam potest celebrare de die, & aliam pro defuncto.* Huic vero opinioni certos limites, modumque imponendum alii censuerunt, quemadmodum auctoritate Benedicti XIII. de nobis optime meriti deprehendimus serm. 6. secundi trigesimi de Purgatorio: *Obsoletam quidem* (inquit) *hanc opinionem existimo, habita tamen ratione, si cadaver die festo sepulturæ tradendum sit in aliqua Parochia, quæ per unicum Sacerdotem administretur: Tunc enim Canone ductas Innocentii III. & illis præsertim verbis* nisi causa necessitatis suadeat *audacter sentio duo Sacrificia per Sacerdotem celebranda, unum nempe de Festo ejusdem diei, alterum vero pro defunctis pro expiatione præsentis defuncti, cum præsertim in mea diœcesi in usum converterim ritum vetustissimum, ne cadaver ullum sine Missæ Sacrificio tumula mandetur.*

Variæ suppeditantur media, quibus Missæ Sacrificium celebrari possit pro egenis decedentibus. 13. Prudentibus quorundam Parochorum consiliis admoniti minime præcepimus dum Bononiæ moraremur, ne cadavera tumulo inferrentur, nisi prius res divina eoram ipsis peracta fuisset: monuimus tamen, ne id prætermitteretur, ne, quæ a Rituali Romano, veterique Ecclesiæ consuetudine perscripta sunt, contemni viderentur. Ut res Divina semel pro egenis, dum gratuito sepeliuntur, saltem conficeretur, varias rationes Parochis subjecimus, quibus uti deberent, ut rem consequerentur. Quippe ad hoc Parochos ipsos obstringere noluimus, qui singulis diebus festis Sacrum pro populo offerre tenentur, quemadmodum ex sacris sanctionibus constituitur. Primum diligenter inquirendum est, an in Parochia Sacerdotes versentur qui pietate ducti Missæ Sacrificium pro egeno defuncto celebrare velint. Id nos libenter polliciti sumus Parocho nostro Sancti Petri, quoties egenum aliquem gratis sepulturæ tradendum admoneret, modo tamen die festo id minime contingeret, quo Sacrum pro nostro populo facere nos etiam consueveramus, sed tunc alium Sacerdotem, qui idem præstaret, loco nostro sufficiebamus. Insuper videndum, si forte aliquis in Parochia magis opulentus, expetens, ut *oratia sua in sinum convertatur*, stipendium conferre non recuset, quo eadem pro egenis Sacrificia peragantur. Tandem cum in quibusdam templis capsulæ ad excipiendas pro defunctis eleemosynas, in aliis vero ad augendos S. Eucharistiæ honores positæ erant, quas libenter (si fortasse deerant) nostra auctoritate permisimus, in iis capsulis inscriberent, desumendum esse ex ea pecunia stipendium, quo Sacrum pro quolibet egeno gratis in Parochia sepeliendo indiceretur. Quæ cum ita se habeant, Parochus sine ullo incommodo per se, vel per alium Sacerdotem rem divinam persolvet. In Nosocomiis etiam nonnulli in tanta inopia decedunt, ut gratis efferri debeant; quare Præfectos hortati sumus magnopere, ut idem, quod modo exposuimus, perficerent: nam ex pecunia, quæ pro sublevandis defunctis congeritur, stipendium facile deduci potest, quo pro iisdem egenis Missæ Sacrificium statuatur.

14. Sanctus Thomas jam allato art. 12. quærit; *Utrum suffragia, quæ fiunt pro uno defuncto magis illi prosint pro quo fiunt, quam aliis?* dum partes affirmantium tuetur, uti superius dictum est, tertio loco hoc argumentum sibi solvendum proponit; *Pro pauperibus non fiunt tot suffragia, sicut pro divitibus. Si ergo suffragia facta pro aliquibus, his solum, vel magis, quam aliis, valerent, pauperes essent pejoris conditionis, quod est contra sententiam Domini,* Lucæ 6. *Beati pauperes, quia vestrum est Regnum Dei:* Deinde hanc subdit responsionem; *Ad tertium dicendum, quod nihil probibet divites quantum ad aliquid esse melioris conditionis, quam pauperes, sicut quantum ad expiationem pœnæ; sed hoc quasi nihil est comparatum possessioni Regni Cælorum, in qua pauperes melioris conditionis esse ostenduntur per auctoritatem inductam.* Eandem sententiam Sotus his verbis complectitur loco superius allato: *Respondetur cum D. Thoma, nihil obstare, quominus divites hac parte melioris sint conditionis, ut scilicet cumulatioribus eleemosynis magis subleventur a pœna Purgatorii, sed multo pretiosius est, quod pauperes cum minori periculo, & majori cumulo charitatis ad ampliorem gloriam acceptentur: cum divitibus neque tam facilis sit ingressus, nec ad tantam gloriam.* Si tamen divites suis fortunis bene utantur, & in sublevandam vivorum inopiam, & defunctorum cruciatus convertant; impedimentum, ne tam facile inter Beatos recipiantur, sine ullo negotio superabunt. *Suffragium pro uno Defuncto magis illi prodest pro quo fit, quam aliis.*

Taxa Missæ Adventitiæ. 15. Circa Missas adventitias in Pontificatu Benedicti XIII. magno apparatu, magnoque studio propositum fuit, ut idem stipendium augeretur, cum Romæ ad decem Romanos asses solum pertingeret: Sacræ Congregationi Concilii res examinanda tradita fuit, cum Nos ipsi Secretarii munus ageremus. Quare dissertationem in lucem edidimus, in qua rationes pro utraque sententia continebantur. Die vero 13. Aprilis anno 1727. petitum fuit: *An, & in qua quantitate Eleemosyna manualis Missæ augenda esset in Urbe.* Responsum his verbis datum: *Nihil esse innovandum, & ad mentem: Mens est, ut agatur cum Eminentissimo Vicario super observantia decretorum pertinentium ad utensilia, & non ad transmissionem Missarum extra Urbem.* Plures quoque alios abusus prorsus intolerabiles circa Missarum eleemosynam his litteris nostris eliminare curavimus, quas ad complementum hujus argumenti de Missarum Eleemosyna integras hic subjicimus. Ad eos pariter abusus respeximus in Brevi encyclico ad Episcopos Provinciæ Pedemontanæ dato eodem die, quod extat in Bullario nostro pag. 51. tom. 1.

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, & Episcopis universis, gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habentibus:

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres salutem, & Apostolicam Benedictionem.

A Missarum celebratione quælibet turpes quæstus species arcenda. QUanta cura adhibenda sit, ut Sacrosanctum Missæ Sacrificium non solum omni Religionis cultu, ac veneratione celebretur; verum etiam ut a tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, importunæ atque illiberales eleemosynarum exactiones

nea potius, quam postulationes, aliaque ejusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, e medio tollantur, nemo est ex Catholicæ Fidei cultoribus, qui ignoret.

Abusus in hac materia invectus.

§. 1. Verum eousque tandem progressa est, sicut non sine ingenti cordis nostri mœrore undique accepimus, nonnullorum, sive Ecclesiasticorum, sive Laicorum virorum avaritia, quæ est idolorum servitus, ut eleemosynas quidem seu stipendia propter Missarum celebrationem, juxta locorum consuetudines, vel Diœcesanarum Synodorum Sanctiones, in subsidium alimentorum uniuscujusque Sacerdotis duntaxat, pro regionum opportunitatibus præscripta, colligant; Missas vero celebrari curent alibi, ubi eleemosynæ, seu stipendia, vel consuetudine, vel Synodali lege, pro singulis Missis attributa sunt minoris pretii, quam illic, ubi accipiuntur, dantur.

Quibus frustratur offerentium voluntas.

§. 2. Id quam absonum sit, atque alienum ab ipsa, sive expressa, sive tacita pie offerentium voluntate, omnes plane intelligunt. Nec aliter existimandum; in illa enim potius Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam, religionis & pietatis stimulis ductus, eleemosynas confert, aut in qua quispiam fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota. Quod sane, veluti mercaturis faciendis a turpis lucri cupiditate ductum, non solum ab avaritiæ suspicione, & vitio, verum etiam a furti crimine, unde restitutioni subjacet, haud immune; in causa est, ut bonorum quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujusmodi venit, graviter offensi, ab eleemosynis ad celebrandas Missas amplius offerendis sese abstineant.

Fidem alias a Summis Pontificibus damnatus.

§. 3. Execrabilem hujusmodi abusum alicubi sensim irrepentem detestantes Romani Pontifices Prædecessores Nostri, de consilio tum Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, decretum voluerunt, nimirum a quolibet Sacerdote, stipendio, seu eleemosyna majoris pretii pro celebratione Missæ a quocumque accepta, non posse alteri Sacerdoti Missam hujusmodi celebraturo stipendium, seu eleemosynam minoris pretii erogari, etsi eidem Sacerdoti Missam celebranti, & consentienti, se majoris pretii stipendium, seu eleemosynam accepisse indicasset.

Adhortatio ad Episcopos pro extirpanda avaritiæ labe.

§. 4. Ea propter Vos, Venerabiles Fratres, in Apostolici Ministerii, & sollicitudinis Nostræ partem adscitos, rogamus, & maximopere in Domino hortamur, ut custodientes vigilias super gregibus vestris, enitamini, ne ea pestis amplius pervagetur, sed ut penitus extinguatur. Ab avaritia enim, tamquam a radice, mala omnia germinant; quam quidem appetentes, erraverunt a Fide, & inseruerunt se doloribus multis. Avaritia quidem nulla pejor contagio, quæ conceptam apud omnes Sacerdotalis dignitatis perfectionisque opinionem magis inficiat, evellatque. Avaritia opibus Deum posthabere ac servire Mammonæ docens, efficit, ut Avari hæreditatem non habeant in Regno Christi, & Dei. Quod si hæc in Laicis hominibus minime toleranda, atque ideo legibus coercenda; quid in Ecclesiasticis Viris, qui terrenis rebus nuntium miserunt, qui in sortem Domini vocati, qui Deo mancipati sunt? Quid, quod non per mundana lucra, sed per Altaris ministerium, tam sordide, & cum sanctissimarum legum contemptu, & cum Sacerdotalis characteris dedecore, in avaritiam præcipiti animo rapiuntur? Contendite igitur, Venerabiles Fratres, quibus Christi ovium cura demandata est, non solum ut verbo, & exemplo præeuntes, Christi sitis bonus odor in omni loco, unde populi vestigia vestra sequantur; verum etiam ut Ecclesiasticos primum, deinde Laicos viros ab infectis vitiorum pascuis avertentes per viam mandatorum Dei ad Cæleste ovile currere doceatis.

Injungitur publicatio Edictorum contra illicitas quæstus, cum pœna Excommunicationis a Laicis, & suspensionis a Sacerdotibus ipso facto incurrenda, & Summo Pontifici reservata.

§. 5. Quoniam autem ita comparatum est, ut præsentis pœnæ metu salutaribus monitis facilius obtemperetur: per Edictum in vestris Diœcesibus proponendum affigendumque, universis notum facite, quemcumque, qui eleemosynas, seu stipendia majoris pretii pro Missis celebrandis, quemadmodum locorum consuetudines, vel Synodalia Statuta exigunt, colligens, Missas, retenta sibi parte earumdem eleemosynarum, seu stipendiorum acceptorum, sive ibidem, sibi alibi, ubi pro Missis celebrandis minora stipendia, seu eleemosynæ tribuuntur, celebrari fecerit, Laicum quidem seu Sæcularem, præter alias arbitrio vestro irrogandas pœnas, excommunicationis pœnam; Clericum vero, sive quemcumque Sacerdotem, pœnam Suspensionis ipso facto incurrere; a quibus nullus per alium, quam per Nos ipsos, seu Romanum Pontificem pro tempore existentem, nisi in mortis articulo constitutus, absolvi possit. Fore autem in Domino confidimus, ut unusquisque memor conditionis suæ, posthac bene consultum velit animæ suæ, nec tam salutares leges censurasque Ecclesiasticas parvipendat. Interea Fraternitatibus vestris Apostolicam Benedictionem, in populos etiam curæ vestræ commissos redundaturam, peramanter impertimur.

Præsentium transumptis fidem præstari sancitur.

§. 6. Volumus autem, ut præsentium litterarum transumptis, sive exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die xxx. mensis Junii, anno millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Pontificatus nostri Anno Primo.

Data die 30. Junii 1741.

D. Cardinalis Passioneus.

CAPUT XXIII.

De Celebratione quarumdam Missarum.

Presbyteri sæculares an non possint Regularium Missali.

1. NOn semel Presbyteri Sæculares in Ecclesias Regularium se conferunt, ubi cum Festum duplex eo die per ipsos celebretur, peculiaris Missæ forma proponitur, quæ in Romano Missali non continetur; quæ licet Sæculari Clero, & Sacerdotibus in illud templum confluentibus minime permittatur, eam tamen Sacerdos sibi tribuit, dum in eadem Ecclesia Sacrum Deo operatur: quod sane vetitum est, cum nemo potestatem habeat, ut privilegii limites prætergrediatur. Clericatus in unione earumdem ante suas decisiones de Sacrificio Missæ n. 16. & Bis. lit. M. n. 216. §. 4., omnia, quæ Sacra Congregatio super hac re constituit, plene commemorant. Magrius vero in notitia Eccles. verb. *Missa* Presbyteros Sæculares uti posse Regularium Missali censet, si in ipsorum Ecclesia Romanum haberi nequeat. Attamen, ut sacri Ritus observentur, Præfectos Regularium, qui Missali Romano non utuntur, admonemus, ut pro exteris Sacerdotibus illud in Sacrario retineant, ne aliam, ac debent, Missam celebrent, sed eam potissimum, quæ in Missali Romano præscribitur; si in eo propria illius Sancti, de quo celebritas agitur, Missa designetur; aliter vero

vero de communi ejusdem Sancti Missam eligant, quæ pariter in Romano Missali adnotatur. Ita per Sacram Rituum Congregationem die 19. Novembris anno 1622., ac die 9. Junii anno 1668. sancitum fuit: *Qui celebrat Missam in aliqua Ecclesia Regularium, aut etiam Monialium, in qua fit de festo duplici habente Missam propriam, quæ non sit concessa omnibus, Missam quidem dicat de Festo, sed cum Missali Romano.* Idem Scriptores fere omnes testantur, Gavantus tom. 1. par. 3. tit. 10. n. 16., Biss. lit. M. ou. 116. §. 4., Tonell. Sacr. Enchirid. lib. 1. cap. 2. §. 8., Sporer Theol. Moral. tom. 3. par. 2. cap. 6. sect. 4. §. 3. n. 430., La Croix tom. 6. lib. 6. par. 2. n. 372. & 376. quod magis etiam decreto generali probatur per eandem Congregationem die 20. Novembris 1717. promulgato, quod deinde Clemens XI. sua auctoritate confirmavit; insertumque est Bullario pag. 576., in quo ejusdem Pontificis constitutiones colliguntur. *Licere in posterum tum Confessario, tum Cappellanis quarumcumque Monialium servitio addictis Missas Sanctorum, de quibus ipsæ recitant officium, celebrare, sed cum Missali Romano, & de Communi, non vero Missas proprias eorundem Sanctorum variis Ordinibus a Sacra Congregatione concessas: & ita decrevit, & servari mandavit die 20. Novembris 1717.*

Decreta S. Rituum Congreg.

Qua occasione induxerit Missas S. Gregorii nuncupatas.

2. Ex veteribus testamentis deprehendimus, nonnullos pietate ductos præcepisse, ut Missæ Sancti Gregorii pro ipsorum expiatione celebrarentur. Hic mos obsolevit; idque tribuendum est Sacrorum Rituum Congregationi, quæ Missas ejusmodi penitus abrogavit. Verum in hac re multi decipiuntur, quos ab errore liberandos existimamus, ut prisca religio, ac pietas restauretur. Igitur tradit Sanctus Gregorius lib. 4. cap. 5. de Dialogis, defuncto quodam Justo monacho, se Pretioso pariter monacho hæc demandasse: *Vade itaque, ab hodierna die diebus triginta continuis offer pro eo Sacrificium; stude, ut nullus prætermittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur.* Absoluto Missarum numero Justus monacho Copioso apparuit, cui se Purgatorii cruciatibus ereptum eo tempore nunciavit: *Fratres vero* (inquit S. Gregorius loco citato) *sollicite computaverunt dies, & ipse dies extiterat, quo pro eo trigesima oblatio fuerat impleta.* Hinc Missarum usus dimanavit, quæ a Sancto Gregorio nuncupantur. Illum deinde Cluniacense Monasterium inter suas consuetudines adscivit, quas Uldericus Regularis Benedictinus lib. 3. cap. 29. complexus est; Fideles omni sæculo eandem consuetudinem pariter receperunt.

Quo sensu Sac. Rituum Congreg. eas celebrari vetuerit.

3. Interjecto aliquo tempore triginta Missas prorsus ineptas, & rebus haud convenientibus refertas quidam sine ulla facultate temere confecit, easque a S. Gregorio appellavit, quas etiam diligenter expendit Thyers in suo tract. Superstition. tom. 2. lib. 4. cap. 4. Sacra igitur Rituum Congregatio easdem Missas celebrari omnino vetuit, non vero piam consuetudinem a S. Gregorio inductam, ut per triginta dies continuos totidem Sacrificia Deo offerantur pro illius expiatione, qui e vivis decedit. Cavendum tamen est, si eo dierum spatio pro defunctis sacrum fieri nequeat, eam Missam, quæ tunc ab Ecclesia præscribitur, pro defuncto peragendam, cum præsertim Sanctus Gregorius Missas, quæ pro defunctis agi solent, minime indixerit. Quod si intra trigesimum dierum numerum postremi tres dies Majoris Hebdomadæ occurrant; diebus insequentibus numerus absolvatur. Idem per consuetudines allatas Cluniacensis Monasterii indicatur. Inter eruditos, qui de hac re agunt Patres Bollandistæ tom. 7. Maji in Paralipomenis pag. 54. n. 11. locum habere possunt. Inter alios vero, qui scripserunt post decretum Sac. Congregationis Missas S. Gregorii, ut dictum est, prohibentis, Clericatus de Sacrific. Missæ decis. 14. num. 19. adnumeratur, qui reliquos omnes ejusdem sententiæ complectitur. Item Gavellus, in Opusc. de casib. conscientiæ casu 16. ac præsertim Benedictus XIII. de nobis optime meritus, qui supra cæteros erudite accurateque hoc argumentum pertractavit Serm. 20. de Purgatorio.

4. S. Thomas docuit, in 4. dist. 45. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 1. ad 1. quod *ex parte Sacrificii Missa æqualiter prodest Defuncto, de quocumque dicatur; ex parte tamen orationum magis prodest illa, in qua sunt orationes ad hoc determinatæ*: ob hanc causam de quibusdam piis hominibus traditur, qui Missam pro Defunctis quotidie celebrare voluerunt, quemadmodum S. Petrus Damianus testatur Opusc. 34. cap. 5. Illis tamen omissis, quæ instinctu divino, afflatuque facta fuisse putandum est, atque ideo nostris oculis cum admiratione suscipienda, non vero imitanda subjiciuntur, illis, inquam omissis, certi dies, quibus Missa pro Defunctis agi nequit, ab Ecclesia statuuntur, quos hoc loco enumerabimus, ut non pauca in futurum impediantur, quæ in Civitatibus, ac diœcesibus contra has leges committi deprehendimus.

Non licet imitari eos, qui Missam quotidie pro Defunctis celebrare voluerunt.

5. Solemnes pro Defunctis Missæ haberi possunt, cum privatæ pro iisdem conceduntur. Idem permittitur, etiamsi duplex aliquod officium majus, vel minus agitur, si tamen solemnia pro defunctis supremis alicujus tabulis instituta fuerint, iisque diebus peragantur quotannis, quibus illi e vita migrarunt: hæc enim Sacrorum Rituum Congregatio simul deposcit *& quod sint a testatore præscriptæ, & quod dies, in qua celebrantur, sit vere dies illius obitus annua.* Decret. die 22. Nov. 1664. confirmatum die 23. Sept. an. 1669. Diebus autem Dominicis, aut Festis ex præcepto, vel quibus *de Festo duplici* nullum officium institui potest, annuæ Missæ ejusmodi pro Defunctis celebrari nequeunt.

Quibus diebus permittantur solemnes Missæ pro Defunctis.

6. At vero, *Siquis die Festo sit sepeliendus, Missa propria pro Defunctis, præsente corpore celebrari poterit*, juxta rit. Rom. *nisi obstet magna diei solemnitas.* Per hæc sane verba Duplicia primæ Classis seclusa videntur; & Sacra quoque Rituum Congregatio die 5. Julii anno 1698., cum petitum fuisset octavo loco: *An in duplicibus primæ classis possit cantari Missa Defunctorum præsente corpore*: respondit, *negative*. Attamen disputandi locus adhuc superest, an Sac. Congregatio omnia duplicia primæ classis, juxta Quartum ad Rub. Missal. par. 1. tit. 5. dub. 1. n. 7., an magis solemnia, secundum Pasqualigum de Sacrificio novæ Legis tom. 1. qu. 285. complectatur, in quibus, licet præsente Corpore, Sacrum pro Defunctis confici non potest? Id sane judicio nostro dirimendum non est, Quare solum admonebimus in Missali quidem post Missam *in die obitus*, seu *depositionis Defuncti*, diem pariter tertium, septimum, & trigesimum cum propria oratione ad expiandas Defunctorum animas designari, tamen illis diebus ejusmodi Missæ tantum celebrari possunt, quibus privatim pro Defunctis sacrum facere licet, non vero illis etiam diebus Festo aliquo, ut dictum est, impeditis, licet *die anniversaria, aut præsente corpore*, solemnia pro Defunctis tunc permittantur.

Quandonam Missa Defunctorum non possit cantari præsente corpore.

7. Justa Missalis Rubricas, *Missæ privatæ pro Defunctis quocumque die dici possunt, præterquam in Festis duplicibus, & Dominicis diebus.* Item qui-

Quibus diebus permittantur Missæ privatæ pro Defunctis.

quibus diebus *de festo duplici* nullum officium institui potest, Missæ pariter votivæ, ac pro Defunctis omittuntur. Id observandum contingit in Octiduis Epiphaniæ Domini, Paschatis, ac Pentecostes. Licet autem in Octiduis Corporis Domini, ac Natali ejusdem *de Festo duplici* celebritas agatur; Sacra tamen Rituum Congregatio annis 1670., ac 1700. vetuit, ne solemnia pro Defunctis eo tempore indicerentur. Idem omnino præcipitur, cum sacrosancta Mysteria palam exposita adorantur.

Acquiritur Indulgentia pro Defunctis celebrantibus in festo de Festo currenti ad Altare privilegiatum, quoties Missa de Requiem dici non potest.

8. In Litteris Apostolicis, quibus olim Altaria privilegiata declarabantur, cautum non fuit, utrum Missa ad eadem Altaria celebranda pro Defunctis, statueretur. Hinc locum habuit disputatio, an pro comparandis Indulgentiis Missa pro Defunctis, an alia quælibet requiratur; hanc postremam sententiam Fagnanus defendit, Cap. *quidem* n. 13. & seqq. de celebr. Missar. Diana in editione coordinata par. 9. tract. 2. resolut. 8., Pasqualigus de Sacrif. novæ Legis qu. 732. Tamburin. in methodo celebr. Missæ lib. 2. c. 7. §. 7. Nunc omnis dubitandi causa sublata videtur, cum iisdem litteris, quibus Altare privilegiatum conceditur, Missa quoque pro Defunctis decernatur juxta Bordon. de Legatis cap. 7. n. 48. & seq., Amost. de causis piis tom. 1. lib. 2. c. 5. n. 47. Aliud tamen inquirendum superest, an, si testatores Missas ad Altare privilegiatum pro Defunctis quidem præceperint, idem onus impleri valeat diebus per Rubricas, ut supra dictum est, impeditis? Sacra Rituum Congregatio Anno 1662. sacrum de *Festo currenti*, pro expiatione Defuncti jussit offerri, si tunc celebrandæ pro Defunctis Missæ contigerint. Alexander VII. id confirmavit, & servandum omnino voluit, licet per testatores ad Altare privilegiatum Missæ decernantur. Ex hoc decreto non satis conjicitur, utrum Pontifex Altaria privilegiata non quidem in perpetuum, sed ad septennium, & certis solum per hebdomadam diebus complectatur; quæ deinde Clemens IX. complexus est. Cum Innocentius XI. Pontificatum gereret, animadversum fuit litteras Apostolicas Alexandri VII. & Clementis IX. de Missis solum pro Defunctis agere, quæ ex testamento celebrandæ sunt diebus ob aliquod Festum duplex impeditis. Hinc propositum, ac diligenter examinatum fuit, an, quæ cauta fuerunt decretis Alexandri VII. & Clementis IX., quoties impedimentum Festi duplicis obtingit, eadem servari deberent reliquis etiam diebus, quibus, licet Festum duplex hand celebretur, Missæ tamen pro Defunctis prohibentur? Innocentius Pontifex sententiam probavit; & anno 1714. Decretum super eadem re promulgatum fuit, quod Clemens XI. confirmavit. Habetur in Bullar. pag. 571. & in Missali excuso in Coll. de Propag. Fide, aliisque Missalibus.

CAPUT XXIV.

De Pietate, ac Religione in Sacro celebrando necessariis, ac de tempore, quod illis impendi debet.

Abusus, in quos prolabuntur Sacerdotes plurimi sacrum facientes indevote, & festinanter.

1. QUemadmodum lætitia maxima perfusi fuimus, cum multos Sacerdotes Regulares, ac Sæculares vidimus summa pietate sacrum facere, & in ipso peragendo debitum tempus insumere, ita profecto gravissimum dolorem accepimus, cum aliquos nos ipsi deprehendimus, qui adeo festinanter, indecore, linguaque præcipiti rem divinam conficiebant, ut quæ tunc legerent, nullo modo percipere potuerimus. Plurimi sane inter Sacerdotes non exiguam temporis partem manè conterunt in foro, vel inanibus colloquiis, vel etiam negotiis ipsorum dignitati parum accommodatis, donec celebrandi tempus accesserit: tunc ad Sacrarium properant & sacris vestibus induti, vix limen Altaris contigerunt, fere intra momentum, Missa jam absoluta, Sacrarium repetunt, depositisque sacris indumentis, ad forum, publicasque officinas revertuntur. Utinam hæc falsa essent! Populus in quasdam Ecclesias magna frequentia convenit eam ob caussam, quod ibi Missarum Sacrificia brevissimo temporis spatio conficiuntur. Perpauci in alia templa confluunt, in quibus non eadem celeritate Missas agi suspicantur. Illud quoque non sine quodam horrore a probissimis viris audivimus, aliquos Sacerdotes, ut cæteris omnibus ad celebrandum in privatis nobilium Sacellis Sacrificium præferrentur, pro quodam merito protulisse, quod citissime rem Divinam expedirent. Illud igitur certissimum est, non deesse, qui sacrum negligentissime faciunt, verba cum festinatione proferentes, intempestive, quæ agenda sunt, properantes, vel ea simul cum verbis conjungentes, cum tamen verba pronuncianda non sint, nisi quilibet actus prius absolvatur. Ad Altare tamen exiguo tempore, adeoque incomposite detinentur, ut nullam animo religionem, nullam verbis, ac precibus, quæ ad Sacrificium pertinent, attentionem habere procul dubio videantur. Sacerdotibus ejusmodi illud aptissime convenire potest, quod olim Tertullianus, cum diversam rem pertractaret, postulavit: *Sacrificat, an insultat?*

Sacerdos ad meliorem frugem reversus ex ereptione Joannis Abulensis.

2. Si eodem pietatis studio, quo famulus Dei Joannes Abulensis, incenderemur, singulis hebdomadæ diebus libentissime Ecclesias mane percurreremus, ejusque exemplum sequeremur; cum ille, uti Pater Segneri commemorat, in sua Pastorali Instit. cap. 14. §. 1. Missæ sacrificio adesset, in quo Sacerdos, Christi Corpus tanquam ofellam manibus versabat; ad Altare accessit, ut decidentem candelam suo loco restitueret, & voce quidem demissa; vultu tamen inflammato ad Sacerdotem conversus, dum Hostiam e manibus deponeret: *Age*, inquit, *decenter cum hoc Puero, nam optimos habet Parentes*. Quibus verbis adeo commotus fuit Sacerdos, ut ad meliorem deinde frugem traductus fuerit. Quoniam vero imperfecti nos ipsi sumus, & sacrum qua par est religione, ac diligentia minime facimus, ita ut supremo die per Divinum Judicem nos vehementer arguendos merito timeamus; hinc aliqua solum afferemus, quibus nos ipsi, ac reliqui Sacerdotes, quibus opus est, recte instituantur. Deinde, nostra interposita auctoritate nonnulla prohibenda duximus, quæ pravum exemplum simul, & horrorem piis Fidelibus excitabunt.

Temporis spatium, quod in Missæ celebratione impenditur, duplex: interius, & exterius.

3. In Missalis Rubrica hæc leguntur: *Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea, quæ clara voce dicenda sunt, distincte, & apposite proferat; non admodum festinanter, ut advertere possit, quæ legit; nec nimis morose, ne audientes tedio afficiat*. Cardinalis etiam Bona in eo libello, quo Sacerdotem pro sacro rite faciendo instituit, hæc tradit, §. 3. *omnia verba, quæ sive elata, sive submissa voce proferentur, clare, distincte, ferventer, & absque ulla festinatione pronunciabis; nihil interim mente revolvens, quantumvis bonum & sanctum videatur, quod a propria, & litterali verborum significatione alienum sit, at te menti Ecclesiæ conformes, quæ omnes Missæ preces, lectiones, & sententias magno cum delectu ad Sacerdotis, & adstantium instructionem, & devotionem selegit*. Scriptores autem juxta Rubricam temporis spatium,

quod

quod in Missæ celebratione impenditur, duplex constituunt; videlicet interius, & exterius. Primum quidem in recta, integraque verborum pronuntiatione, in precibus, cæterisque rebus, quæ a Sacris ritibus prescribuntur, attente decenterque absolvendis collocatur; alterum vero illud est, quod pietati Sacerdotis liberum relinquitur. Admonent tamen, ut hanc secundam prolixitatem quo possunt studio singuli evitent, ne fastidium populo afferatur; primam vero non sine gravi culpa omitti posse fatentur. De illa sane sermonem habebat S. Philippus Nerius, in ejus vita a Baccio scripta lib. 5. cap. 19. n. 9. cum Sacerdotes, qui in sacro peragendo cœlesti voluptate supra modum cumularentur, hortari solebat, ut diceret: *Non palam has delicias, sed clam in cubiculo magis optarem*. Hoc pacto innuebat sacrum religiose quidem fieri debere, cavendum tamen, ne tædio populus afficiatur; in cubiculo autem pietatis habenas laxandas esse. Itaque, si spatium temporis interius, quod requiritur in iis omnibus rite perficiendis, quæ modo explicavimus, sedulo perpendatur, non ita brevi tempore, ut multi existimant, sacrum expediri potest, sed ex unanimi Scriptorum opinione ad tertiam horæ partem saltem debet pertingere, neque horæ dimidium excedere. Quartus in comment. ad Rubric. Miss. Rom. par. 1. tit. 16. dub. 6., Gobat. in Theol. experiment. tract. 3. casu 23. n. 812. & seq., Biss. in sua Hierurgia tom. 2. l. B. verbo, *Brevis* n. 135., Coton. in suis Controver. lib. 2. controver. 5. num. 104., Clericat. in suis discord. Forens. Crimin. discord. 49. Roncaglia in sua Theolog. Moral. tract. 18. cap. 3. q. 2. resp. 2.

Præcluduntur effugia Sacerdotum, & Fidelium quibus prolixæ Missæ fastidium gignunt.

4. Hæc sententia pariter continetur in illa institutione, quæ in Appendice postremi Romani Concil. excusa fuit pag. 246. Igitur parvi faciendi sunt inepti quorumdam sermones, qui nulla pietate præditi pravam consuetudinem tueri contendunt, ob quam nulla habita honoris ratione rem Divinam conficiunt, & præcipiti lingua omnia perturbant. Jactant igitur in populum, Missas prolixas fastidium gignere: Agnum Paschalem, qui Christum Dominum exprimebat, ea lege fuisse Judæis propositum, ut comederent festinanter; *Exod. cap.* 12. S. Thomam Cantuariensem Archiepiscopum in sacro peragendo valde expeditum; postremo satis esse, si omnia legantur, & nihil eorum, quæ præscripta sunt, omittatur; nullo autem pacto constitui debere tempus, quod sacro absolvendo insumatur. Attamen in primis, si quis tempus, quod superius exposuimus, impendere negligat, nunquam satis attente, ac decenter percurrere, atque agere potest universa, quæ in Rubricis continentur, quemadmodum docet Gobatus in Theol. experimentali tract. 2. c. 23. sect. 3. n. 814., cum illam conditionem *breviter* in celebranda Missa necessariam, his verbis explanat: *Breviter ac non festinanter, perinde ac si esset a tergo, qui scutica urgeret &c. breviter, id est, circa dimidiam horam; vix enim breviori spatio possunt omnia in communibus Missis peragi cum debito decore, ac devotione, cum tamen sit necessario tanta mora tribuenda Sacrificio, quanta necessaria est ad rite, ac devote omnia peragenda &c. Nec facile quis mihi persuadebit, se communiter cum sensu pietatis, & sine multis imperfectionibus, intra horæ quadrantem finire sacrum*. Insuper nihil ducendæ sunt injustæ illorum querimoniæ, ac fastidium, qui Missæ Sacrificium celerrime absolutum experirent. Plurimi enim numerantur, qui pietate insignes ob ejusmodi brevitatem graviter animo commoventur, eosque Sacerdotes summopere commendant, qui pie, & eo temporis spatio, quod supra definitum fuit, sacrum conficiunt. Præ cæteris tradit Cardinalis Baronius ad annum Christi 418. sub n. 35. S. Augustinum inter alia mala, quæ vehementer arguere solebat, illud præsertim quorumdam extitisse, *qui queruntur de prolixitate Missarum*. Qui illam Exodi auctoritatem afferunt, *comedetis festinanter*, ut pravam consuetudinem corroborent, Sacras litteras nefarie interpretantur. Pater quidem Theophilus Raynaudus hanc sententiam ita explicat tom. 16. suor. Oper. pag. 10. n. 19. & seq. *Esto vero, admitti possit vulgaris notio. festinationis illius pro celeri, & prompta comestione, nihil tamen inde ad rem præsentem. Nam quoad significationem transitus quam celerrimi, Ægyptiis urgentibus, brevissime confecti, necessaria erat ea festinatio in Sacrificio Agni consumendo; quæ ratio properandi cessat in hoc negotio*. Errant quoque apertissime, qui ad excusandam Missæ brevitatem S. Thomæ Cantuariensis exemplo utuntur. Petrus enim Rugerius, seu Gregorius XI., qui illius vitam scripsit, quam deinde Christianus Lupus in lucem promulgavit tom. 10. cap. 55. ultimæ edition. ipsius operum Venet. impressorum, hæc ita tradit: *Comedebat itaque festinanter propter emissiones per Angelos malos, perniciosum scilicet vanarum cogitationum superventum in Sacramentali Dominici Corporis perceptione; non tardus, non morosus, non nova, præterquam quæ in Canone constituta sunt, adjungens: verum ea præsertim hora profundissimas, tamquam ex intimis pietatis visceribus, lachrymas profundebat, & singultus, tamquam attacta Christi vulnera, tota intima cordis excutiens viscera, & effundens*. Quare exemplum S. Thomæ, quod gravissimi Scriptoris auctoritate firmatum commemoravimus, illis procul dubio adversatur, qui in Missæ Sacrificio brevitatem, ac negligentiam tuentur. Ipsorum oculis subjici potius deberet exemplum Rogerii Salisbyrensis Episcopi, qui misere vitam absolvit, uti refert Guillelmus Neubricensis, cum sacrum nimis festinanter, & sine debita pietate celebraret, qua arte sibi gratiam Henrici I. Angliæ Regis conciliaverat. Insuper inter cætera, quæ in Concilio Constantiensi contra Joannem XII. prolata sunt, illud quoque locum habuit: *Quod Missam raro, currenter, sine devotione celebraret*. Lupus eod. loco pag. 373. tradit tom. 9. Non semel etiam improvisa morte aliquos Sacerdotes oppressos fuisse, quod probissimi homines divino sane judicio contigisse putaverunt ob indignam festinationem, qua rem Divinam conficiebant, quemadmodum Pius Settala Dertonensis Episcopus testatur in opere, cui titulus: *Mysteria, & sensus Mystici Sacrific.* cap. 50. n. 14.

Admonitio ad Sacerdotes.

5. Tandem quo possumus majori studio juxta infirmitatem nostram Sacerdotes obtestamur, ut, quæ nos hucusque declaravimus, sedulo perpendant. Idem nos ipsi diligenter præstabimus, ut, quæ olim negligenter commisimus, in Missæ celebratione corrigamus. Parato, mœrentique per pœnitentiam animo ad sacrum faciendum accedamus, ita ut per exteriora pietas interior indicetur, rectumque populus exemplum a Nobis desumat: quæ legenda sunt, clara voce exprimantur, omnis linguæ festinatio prorsus impediatur; quidquid vel agendum, vel ore proferendum est cum seria mentis consideratione jungatur; & tunc *tertiæ partis*, vel etiam *dimidiæ horæ spatium* pro Missæ Sacrificio constitutum nimis prolixum non videbitur. Deo juvante fore confidimus, ut Sacerdotes universi sibi pro muneris ratione, ac di-

gnitate satisfaciant; nec in forum, aut publicas Urbis officinas in posterum simul convenient, ut vanis rebus detineantur, ac deinde ex foro ad Sacrarium properantes Missæ Sacrificium instituant. Hoc etiam Tridentina Synodus præcepit Episcopis, ut in Sacrificio Missæ diligenter accurateque omnem irreverentiam impediant, *quæ ab impietate vix sejuncta esse potest* (Sess. 22. de Sacrif. Missæ, in Decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ) Clemens XI. in iis litteris, quas die 16. Martii anno 1703. ad universos Episcopos dedit, eandem rem plurimum his verbis commendavit: *Majori super omnem dicendi modum diligentia, ac studio curare debes, ut Missæ Sacrificium, quo nihil sanctius, nihil divinius excogitari potest, per solos Presbyteros celebretur, non tantum ea morum puritate, quæ ipsos decet, qui singulis diebus Deo Patri cæleste Holocaustum offerunt unigeniti Filii, qui nostram immortalitatem induit, verum etiam, ut sacras cæremonias in rubricis præscriptas sedulo, pieque observent: Id enim necessario requiritur, ne Sacerdos inter homines, Deumque positus ad ipsius iracundiam sedandam, si negligenter, immodesteque suo munere fungatur, Deum magis irritet.*

F I N I S.

AD

AD LIBROS DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO APPENDICES.

APPENDIX I.

AD LIB. I. CAP. III. NUM. 1. EX SECUNDO TOMO BULLARII PAG. 123.

De retinenda Crucifixi Salvatoris Imagine palam & visibiliter exposita super Altaribus, ad quæ Missarum Sacrificia peraguntur.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Ordinariis Ditionis Ecclesiasticæ.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Causa scribendi desumitur ex consuetudine, quæ licet pia, Ecclesiæ tamen disciplinæ adversatur.

ACcepimus præstantium Virorum testimoniis jampridem in quibusdam Pontificiæ Ditionis Civitatibus inductam esse consuetudinem, quæ licet pietatem, ac religionem præseferat, Ecclesiæ tamen institutis, ac disciplinæ plurimum adversatur. Idem nos ipsi deprehendimus in aliquibus Ecclesiis hujus nostræ Romanæ Urbis, & aliis pariter, quæ Episcopis Suburbicariis subjiciuntur. Quapropter muneri Nostro deesse magnopere videremur, nisi de hac re monerentur illi, qui pro spirituali hujus Civitatis regimine Ministri a Nobis constituti sunt, & alii, qui Suburbicarios Episcopatus, vel alterius Civitatis in Ditione Pontificia sedem obtinentes curam gerunt animarum.

In Altaribus præter majorem Tabulam, alia minor collocatur, & Crux inter Candelabra posita aufertur, & illius loco parva Crux minori Tabulæ superadditur.

In Altaribus, quæ per Ecclesias erecta sunt, & in quibus Sacrum fieri consuevit, præter majorem Tabulam, quæ vel depictam, vel incisam exhibet imaginem Sancti, in cujus nomen, & memoriam Altare consecratum est, adjungi cœpit alia minor Tabula, in qua vel coloribus exprimitur, vel ære, ligno, aut marmore inciditur Effigies alterius Sancti, ita ut Crux auferatur, quæ, juxta Rubricas, inter Candelabra collocari debet: Cum vero neminem lateat, rem Divinam confici non posse, nisi Crux cum Imagine Sanctissimi Crucifixi super Altari constituatur, hinc minori Tabulæ superadditur exiguus adeo Crucifixus, ut neque Presbyteri celebrantis oculis facile occurrat, neque ab ullo alio distingui ferme possit, nisi hic diligenter perscrutetur, utrum super Altari revera Crucifixi Imago proposita fuerit.

Pont. improbare non intendit, ut plures Sancti in uno Altare Fidelium venerationi proponantur.

Equidem non improbamus, quod idem Altare in plurium Sanctorum nomen, ac memoriam dedicetur, quodve in majori Tabula aut unus tantum, aut plures etiam Sancti pingantur, vel denique, quod alia minor Tabula collocetur inferior, aut alio quocumque modo, ubi unus, vel plures Sancti Fidelium venerationi proponantur. Illud permittere nullatenus possumus, quod Missæ Sacrificium in his Altaribus celebretur, quæ careant Imagine Crucifixi, vel ipsa incommode statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis & exigua sit, ut ipsius Sacerdotis & Populi assistentis oculos pene effugiat: Id enim alienum est a legibus, & Institutis Ecclesiæ, quæ in Rubricis aliisque Ecclesiasticis Sanctionibus continentur: Id etiam maxime contrarium est Sacræ antiquitati, & Ecclesiarum, etiam Orientalium, consuetudini; ita ut certissimum sit violari Leges Ecclesiæ, si exigua solum Imago Crucifixi præfigatur minori Tabulæ, vel Statuæ Sancti, qui superadditur, ut illum Fideles venerentur.

Sed ad Missæ Sacrificium celebrandum non permittit, ut parva Crux super Altari ponatur.

Præceptum Rubricæ Missalis in hac parte.

Item Pontificalis Romani.

Item Cæremonialis Episcoporum.

In Rubricis Missalis *tit. de præparatione Altaris, & ornamentorum ejusdem*, hæc leguntur: *Super Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra saltem duo cum Candelis accensis hinc & inde in utroque ejus latere.* In Romano Pontificali *titul. de Consecratione electi in Episcopum*; cum sermo est de Altari, ubi consecrandus Episcopus Sacrum operatur usque ad Offertorium, quo peracto Missæ Sacrificium prosequitur in alio Altari, ubi Episcopus consecrans rem Divinam facit; in eo, inquam, Pontificali hæc habentur: *In Capella vero minore pro Electo, quæ a majore debet esse distincta, addatur Altare cum Cruce, & duobus Candelabris.* Cæremoniale autem Episcoporum postquam *lib. 1. cap. 12.* commemoravit Candelabra, & Candelas, hæc addit: *In quorum medio collocabitur Crux ex eodem metallo, & opere, prœalta, ita ut pes Crucis æquet altitudinem vicinorum Candelabrorum, & Crux ipsa tota Candelabris superemineat, cum Imagine Sanctissimi Crucifixi versa ad anteriorem Altaris faciem.*

Sententia Pontificis in ejus Opere de Sacrificio Missæ.

Nos ipsi verba fecimus de hoc veteri ritu collocandæ Crucis in Altari, cum Sacrum peragitur, in nostris Commentariis *De Sacrificio Missæ*, quæ Italico sermone a Nobis confecta fuerunt *par. 4. sect. 1. num. 17. ac sequentibus*: Plura deinde addidimus *sect. 1. §. 18. & 19.*, cum ipsa latine reddita lucem iterum publicam adspexerunt. His etiam adjungimus, ob vetustatem præsertim hujusce Ritus, tantam venerationem, cultumque semper exhibitum fuisse Cruci, quæ in medio Altari collocatur, cum Missæ Sacrificium conficitur, ut Novatores ipsi magis infensi, illam de medio auferre pertimuerint, cum suam Cœnam instituunt; hæc testatur Gretserus *in suo Tractatu de Cruce cap. 23. tom. 1.* ejus editionis, quæ postremo typis vulgata fuit.

Concordant Ritus Orientalium.

Si vero disciplinam Orientalium inspiciamus, Græcis in more positum est, ut ad Portam Regiam Sanctuarii utroque latere Imagines Christi Domini, ac Beatæ Virginis, & super Altari Crucem una cum Libro Sanctorum Evangeliorum constituant: In Lyturgia vero Copto-Arabica, quæ desumpta ex manuscriptis Codicibus Vaticanis impressa fuit anno 1736. in Collegio Urbano de Propaganda Fide *pag. 33.* indicitur Sacerdoti celebranti, ut Benedictionem cum Cruce Populo imper-

impertiat, eam deinde osculetur, ac Diacono tradat, qui ipsam super Altari collocat;) Postremo Ritus Syriacus Maronitarum eadem prorsus decernit, quæ in Rubricis Romani Missalis præscribi superius indicavimus. Nam Patriarcha Stephanus *lib. 3. tract. 2. sect. 4.* ita scriptum reliquit: *Mos iste in omnibus Ecclesiis inolevit, ut super Altaris gradum salutiferæ Crucis vexillum collocetur.* In Synodo etiam Nationali, quæ coacta fuit *anno* 1736. in Monte Libano, quam Litteris Apostolicis Nos ipsi confirmavimus, *par. 2. cap. 13. de Sacrosancto Missæ Sacrificio can.* 8. ita sancitum est: *Super Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra saltem duo cum Candelis accensis hinc & inde in utroque ejus latere.*

De quæstione, an sufficiat super Altari Crux nuda, vel debeat esse cum Crucifixo.

Scriptores, qui Sacros Ritus explicarunt, nonnullas disputationes instituunt; ac primo, utrum satis sit nudam Crucem in Altari statuere, an Imago Crucifixi addenda simul videatur. Equidem Rubricæ Missalis solam Crucem commemorant, Cum tamen Cæremoniale Episcoporum Crucem una, & Crucifixum nominet, idque communi Ecclesiæ consuetudini consentaneum sit, hanc ideo sententiam probandam nemo sapiens dubitat. Ita sentiunt Gavantus, Claudius la Croix, qui *lib. 6. par. 2. de Sacrificio Missæ num.* 318. fatetur, ob veterem communemque usum, sine imagine Crucifixi, quæ pendeat e Cruce, rem Divinam fieri non posse, nisi necessitas intervenerit. Et profecto initio Ecclesiæ, cum Fideles concitare ad furorem Gentiles magnopere timerent, si Christum Crucifixum publice adorandum proponerent; Crucem tamen pluribus modis exornatam palam exponebant, atque incisum, vel depictum Cruci apponebant Agnum, qui typus amantissimi Salvatoris semper habitus est, ut eo saltem modo Crucifixi Imaginem exhiberent: Id conspicitur adhuc in nonnullis hujus Civitatis Ecclesiis, & testimonio etiam Magrii comprobatur *in ejus Hierolexico, in vocabulo* CRUX.

De alia quæstione, an poni debeat Crux, quando in Tabula Altaris est depictus Crucifixus.

Secundo loco inquiritur, utrum Crucifixus pendens a Cruce debeat in Altari constitui, etiamsi Salvator noster Crucifixus in majori Tabula Altaris depictus, aut cælatus appareat. Gavantus id quidem probat; alii vero necessarium id minime arbitrantur, dummodo tamen Crucifixus in majori Tabula vel pictus, vel cælatus, primum locum obtineat præ cæteris omnibus, quæ in eadem Tabula exprimuntur. Ita censent Pasqualigus *de Sacrificio Missæ quæst.* 716. Quartus *ad Rubricas Missalis par. 1. tit. 20. dub. 10.*, & Gribaldus *de Sacramentis in tract. 5. de Sacrificio Missæ cap. 9. dub. 2. num.* 20. Huic pariter sententiæ se conformavit Congregatio Sacrorum Rituum, uti constat ex responsione, quam ipsa promulgavit anno 1663., & quam Meratus recenset *tom. 1. par. 1. tit. 20. de præparatione Altaris num. 6.*, & in Indice Decretorum *eodem tomo par. 2.*

Item, an poni debeat Crux, quando adest Tabernaculum cum Sanctissima Eucharistia.

Tertio loco quæritur, utrum Crucifixus in Altari collocari debeat, cum Sacrificium Missæ in eo conficitur Altari, ubi positum est Tabernaculum, in quo Pyxis cum Sacris Particulis continetur; cum præsertim eidem Tabernaculo parva Crux cum Imagine Salvatoris Crucifixi semper præfigatur. Equidem in Cæremoniali Episcoporum hæc habentur: *Non incongruum, sed maxime decens est, ut in Altari, ubi Sanctissimum Sacramentum est, Missæ non celebrentur, quod antiquitus observatum esse credimus:* in veteri Cæremoniali, cum Clemens VIII. Pontificatum gereret, ita legebatur, *quod antiquitus observatum esse videmus.* Attamen id prorsus difficile nonnullis videtur, ob eam causam, quod, ut ipsi argumentantur, cum unicum Altare in veteribus Templis extrui soleret, aut Divina Eucharistia in eis conservata non fuisset, aut nullum Missæ Sacrificium in eis esset institutum: Aliter vero sentiunt ii, quibus cognitum perspectumque est, cum morem fuisse antiquitus, ut Sacra Eucharistia in Ecclesiæ Sacrario servaretur, vel in decenti Armario, quod parieti configebatur, uti nunc etiam perspicimus in Basilica Sanctæ Crucis in Jerusalem; Idem perpendit Mabillon. *in Musæo Italico tom. 1. pag. 89., ac tom. 2. pag. 139.* At quod in præsenti ingerit difficultatem, nec ullum ab examine propositæ controversiæ liberum facit, illud est, quod, juxta vigentem disciplinam, Sacra Eucharistia conservatur in Tabernaculo, quod est positum super uno ex Altaribus Ecclesiæ, & quod in eo passim Missa celebratur; cum, sedulo perpenso Cæremoniali textu deprehensum sit, eum prædictæ celebrationi absolute non obstare; uti Christianus Lupus expendit *tom. 11.* recentioris editionis in Dissertatione *de Sacris Processionibus pag.* 356. Hanc itaque controversiam quum alias Nos ipsi expenderemus in supra citatis Commentariis *de Sacrificio Missæ par. 4. sess. 1. num. 18.*; illorum sententiam probavimus, qui existimant Crucifixum inter Candelabra statui debere; neque parvam Crucem, quæ Tabernaculo præfigitur, satis esse, ne Rubrica violetur, quemadmodum inferius explicabimus. Idemque censuit Congregatio Sacrorum Rituum anno 1663. uti perspicitur ex Indice Decretorum, quem Meratus exhibuit, *part. 2. tom. 1. num. 400.*, ubi hæc leguntur verba: *Crux parva cum Imagine Crucifixi posita super Tabernaculum, in quo asservatur inclusum Sanctissimum Sacramentum in Altari; non est sufficiens in Missa, sed poni debet alia Crux in media Candelabrorum.*

Item an poni debeat Crux, quando est expositum SS. Sacramentum.

Quarto loco disputatur, utrum Crucifixus inter Candelabra collocandus videatur, cum Sacrum peragitur in eo Altari, ubi Divina Eucharistia non includitur Tabernaculo, sed publice Fidelium venerationi exponitur. Id necessarium esse putavit Sacrorum Rituum Congregatio *die 14. Maji anno* 1707. Hoc enim petitum fuerat: *An super Altare, in quo Sanctissimum Sacramentum expositum est, Crux de more collocari debeat.* Sic autem responsum est: *Nunquam omittendam Crucis cum Imagine Crucifixi appositionem.* Porro quum Nos ipsi tunc in minoribus constituti Coadjutorem Promotoris Fidei gerentes, ipsius loco eidem Congregationi præsentes adsueramus, adhuc memoria retinemus, in illa sententia ferenda varia fuisse ac discrepantia suffragia, eaurumque deinde fuisse, ne ipsa sententia in lucem ederetur, Itaque res iterum deducta est in examen initio Pontificatus Nostri *die 2. Septembris anno* 1741. in eadem Congregatione Sacrorum Rituum, quæ postquam omnia diligenter accurateque perpendit, decrevit, ut quælibet Ecclesia morem & institutum, quod antea servaverat, in posterum quoque retineret. Et quidem pro Cruce ab Altari removenda, dum Missa in eo celebratur, & super eo publicæ venerationi Eucharistia exposita est, parum urget, quod nonnulli afferunt, indecens esse, ut Christi Imago in eo loco sit, in quo Christus ipse sub specie panis realiter præsens est, & ab omnibus sub eadem specie panis videtur: id quippe prorsus contingit, quoties Sacerdos in quolibet Altari rem Divinam faciens, materiam Eucharistiæ consecravit; nec enim Ecclesia unquam decernendum putavit, ut peracta Consecratione, Crux ab Altari removeatur. Quemadmodum nec afferentibus Crucem necessario esse

debe-

debera in Altari, in qno expositum est Sacramentum publicæ venerationi, si in eo Missa celebretur, quidquam prodesse potest, quod in publiea Eucharistiæ expositione significetur triumphus, & gloria Salvatoris, in Missæ autem Saerificio ejusdem mors repræsentetur; cum Ecclesia, tam in actione Missæ, in qua Eucharistia consecratur, qusm in conclusione precum, quæ coram eadem jam consecrsta & Fidelium venerationi palam exposita recitantur, una eademque Collecta æque utatur, quam S. Thomas Aquinas confecit, nimirum: *Deus, qui Nobis sub Sacramento mirabili passionis tuæ memoriam reliquisti, tribue, quæsumus, ita nos Corporis & Sanguinis tui Sacra Mysteria venerari; ut redemptionis tuæ* (hoc est passionis, ac mortis) *fructum in nobis jugiter sentiamus*. Quæ cum ita se habeant, Rituumque Interpretes & Scriptores, ob ea, quæ mox relata sunt, in varias abierint sententias, satis commendari non possunt ea, quæ prudenter, sapienterque decreta fuerunt a prædicta Ssecrorum Rituum Congregatione, nempe, ut quælibet Ecclesia vel Diœcesis suam retineat consuetudinem: ita ut nihil immutetur in ea Diœcesi, ubi Crux in Altari constitui soleat, dum Missa celebratur, etiamsi Sacra Eucharistia publice prostet: neque nova disciplina excitetur in ea Diœcesi, ubi contraria hujusce rei consuetudo jampridem invaluerit.

Pontifex omnia super hac re proposuit, ut perspectum sit consuetudinem, quæ invaluit alienam esse a Sacris Ritibus.

Hæc omnia diligenter exposuimus, non quidem, ut hac de re plenum justumque tractatum adornaremus, sed ut ex eis cognitum esset atque perspectum, quam alienum sit a Sacris Ritibus id, quod plures temere & inconsulto peregerunt, nempe ut Sacrum facerent ad Altatia, in quibus Crua haud promineat inter Candelabra, sed exiguus tantum Crucifixus præfigatur Tabulæ alicujus Sancti, qui vel depictus, aut cælatus majori Tabulæ Altaris adjungi consuevit.

Si enim, juxta Rubricas Missalis, Crux inter Candelabra statuenda est; si, juata cœremoniale Episeoporum, Crux ipsa cum Imagine Crucifixi Candelabris supereminere debet; si, juxta sensum Congregationis Sacrorum Rituum, non satis esse judicatur exiguus Crucifixus Tabernaeulo infixus, cum Missa celebratur ad Altare, ubi Pyxis cum sacris Particulis in Tabernaculo includitur; si in præsenti non agitur de Altari, in cujus Tabula Imago Salvatoris Crucifixi primo loco Fidelibus exhibeatur; nec minus de Altari, in quo Sacra Eucharistia publice adoranda proposita sit; nemo est, qui non videat, praaim, de qua agitur, recenter inductam, proprioque marte a privatis personis usurpatam, ex supradictis dicendam esse omnino improbatam; eoque magis, cum ea exiguo Crucifiao, qui præfigitur Tabulæ ejus Sancti, qui Altari superadditur, ea profecto utilitas non consequatur, quam proponit Ecclesia, dum Crucem inter Candelabris collocandam decernit. De hac re præclarissimus Vir Cardinalis Bona ita scriptum reliquit *Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 25. num. 8.*: *Ab aspectu siquidem Crucis Sacerdoti celebranti Passio Christi in memoriam revocatur, cujus Passionis viva Imago, & realis repræsentatio hoc Sacrificium est, mortem cruentam Salvatoris nostri incruente exprimens, tanquam idem Sacrificium, quod in Cruce oblatum est, quamvis diverso modo offeratur*: His postremis verbis indieatur orthodoxa doctrina, quam Tridentina Synodus declaravit *sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 2.*

Adhortatio Pont. ad Episcopos, ut irrepat consuetudo adversus Sac. Ritus.

Itaque, Vos omnes, Venerabiles Fratres, ad quos hæc Apostolica scripta dirigimus, curam magnopere impendite, ne vestras in Diœceses irrepat consuetudo, quam superius explicavimus; quod si jam ipsa invaluerit; humanitatem prius, ac deinde severitatem, si opus fuerit, adhibentes, illam penitus convellite. De Saerificio Missæ res agitur, ideoque nemo vestrum ignorat, a Tridentino Concilio eam tribui auctoritatem Episcopis, & ordinariis Locorum, ut etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati corrigere valeant pravas consuetudines, quæ Ritui Missæ celebrandæ adversantur; Ita clare desumitur *sess. 22.* in Decreto *de observandis, & evitandis in celebratione Missæ*. Neque vos latet, nullum esse privilegium, aut immunitatem, quæ deliquentibus in hac re suffragari possit, ut vestra ab auctoritate, pœnisque per Vos irrogatis vindicentur; Idem sæpius confirmavit Sacra Congregat. Tridentini Concilii interpres, Decreto inhærens ejusdem Synodi, quod paulo ante memoravimus: Id Fagnanus testatur ad *Cap. Grave, num. 46. de officio Ordinarii*, his verbis: *Et generaliter hoc Decretum* (de quo superius dictum est) *censuit Sacra Congregatio comprehendere etiam Regulares, quantumvis exemptos, eosque ea omnia, quæ ab Ordinariis Locorum circa observanda, & evitanda in Missarum celebratione statuta fuerint omnino servare teneri, ad idque etiam pœnis, & censuris Ecclesiasticis ab iisdem Ordinariis cogi & compelli posse*. Nos quidem his Litteris eandem auctoritatem, qua jam præditi estis, iterum Vobis confirmamus. Illud monendum superest, eam Nobis mentem haud esse, ut Imagines Sanctorum, quæ majori Tabulæ Altaris superadditæ sunt, de medio auferatis, cum fortasse defuturi non essent invidi, qui ut pietati vestræ maculam inurerent, in vulgus disseminarent, Vos nulla duci religione in eum Sanctum, cujus Imaginem Fidelium venerationi subducitis: Illud Vobis præcipimus, ut nullo modo patiamini, rem Divinam fieri ad hujusmodi Altaria, nisi Crucifixus inter Candelabra ita promineat, ut Sacerdos celebrans, ac Populus Sacrificio assistens eundem Crucifixum facile, & commode intueri possint; quod evenire nequit, si exigua solum Crux minori Tabulæ defixa fidelibus eahibeatur. Si ejusmodi corruptela in Diœcesim non valde propagata est, facile extingui poterit, si privatim Regulares, aut Sæculares Ecclesiarum Superiores de hac re moneantur; sin autem late per Diœcesim invaluerint, tunc a Vobis Edictum necessario promulgandum erit, quod his nostris litteris conformetur. Plura scribere Vobis prætermittimus, quos prudentiæ, ac doctrinæ laude satis præstantes existimamus: Auctoritatem nostram, ut rem perficiatis, & quoties opus fuerit, Vobis petentibus nunquam defuturam pro certo habeatis. Interim Fraternitatibus Vestris, & Populis curæ vestræ commendatis Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die XVI. Julii MDCCXLVI. Pontificatus Nostri Anno Sexto.

Dat. die 16. Julii 1745.

A P-

APPENDIX II.

Ad Lib. I. Cap. VIII. Num. 15. Ex Inſtitutionibus Eccleſiaſticis, Pag. 90. Inſtitutio XXI.

De Benedictione, quæ Sacris Indumentis, & Vaſis tribuitur, ſive Sacra Unctio ſit neceſſaria, ſive minime requiratur. Origo ejuſdem Benedictionis; quo pacto adminiſtrari debeat.

Chriſtus in noviſſima Cœna Sacrificium & Sacerdotium inſtituit.

UNiverſi Patres, ac Theologi conſentiunt, Chriſtum Dominum noviſſima cœna, in qua Sacrificium ſui Corporis, & Sanguinis inſtituit, Sacerdotii ordinem, ac dignitatem cunctis Apoſtolis contuliſſe, cum poteſtatem eiſdem conſecrandi per illa verba tradidiſſet: *Hoc facite in meam commemorationem*. Neque ſane hoc in dubium revocari poteſt, cum Tridentina Synodus apertiſſime decernat: *Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Chriſtum non inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, aut non ordinaſſe, ut ipſi aliique Sacerdotes offerrent Corpus, & Sanguinem ſuum, anathema ſit* (1).

An triduo poſt Salvatoris mortem celebrari potuerit Sacrificium.

Ut omittamus eam controverſiam, quæ inter Theologos agitur de Miſſæ Sacrificio, quod ab Apoſtolis vertente triduo poſt Salvatoris mortem celebrari poterat; qua in re unanimi aſſenſu conveniunt Corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis futurum fuiſſe vita deſtitutum, nec animam ulla *concomitantiæ* ratione conuunctam; deinde nonnullas alias quæſtiones inſtit unt, an Miſſa per illud triduum peracta rationem ejus Sacrificii habuiſſet, quod Salvator obtulit. Item, an hoſtiæ tunc conſecratæ, ſi poſtquam Dominus reſurrexerit, ſervatæ fuiſſent; an ipſius Corpus exanime, vel animæ reſtitutum continuiſſent; his omiſſis illud certum eſt, illorum dierum ſpatio Apoſtolos Sacrum non feciſſe, & viri doctrina, atque eruditione præſtantes inter ſe diſputant quonam tempore Sactificium Miſſæ primo iidem Apoſtoli celebraverint.

Quonam tempore Apoſtoli primo Sacrificium celebraverint.

Inter argumenta, quæ a P. Theophilo Raynaudo afferuntur, illud poſtremum non eſt, quod inſcribitur: *De prima Miſſa* (2). Poſtquam ibi aſſeruit Apoſtolos ob amantiſſimi Præceptoris mortem mœrore pene confectos, &, velut oves interfecto Paſtore, diſperſos, per illud triduum Sacrificio abſtinuiſſe, ipſos deinde revocato ad vitam Domino incredibili voluptate excitatos primum Deo Sacrificium obtuliſſe decernit, ut ſupremum ipſi cultum perſolverent, vel ut gratias agerent pro redivivo Præceptore, vel ut memoriam acerbiſſimæ ejuſdem Paſſionis recolerent, vel denique, ut Fideles, ac ſe ipſos ſingulari lætitia recrearent. E contrario Cardinalis Bona (3) in tractatu rerum Litorgicarum, quem nemo ſatis commendaverit, primum Sacrificium in Pentecoſten uſque prorogatum exiſtimat, cum ſuper eos de cœlo Paraclitus immiſſus fuit; idque affert argumentum, quod lex vetus uſque ad Pentecoſtem vim ſuam retinuerit, cum nova nondum ſatis promulgata eſſet, ideoque *non decebat novum offerri Sacrificium Sacerdotio nondum tranſlato*. Huic quidem ſententiæ congruit ſacrarum Litterarum auctoritas (4), in quibus deſcribuntur *perſeverantes unanimiter in oratione* Apoſtoli ſimul in Cœnaculo coacti ante illapſum Paracliti (5). Deinde cum dies Pentecoſtes complerentur, & ſub variis linguis in illos Spiritus Sanctus deſcendiſſet, tunc quoque, *erant perſeverantes in communicatione fractionis panis, & orationibus*.

Apoſtoli peculiaribus indumentis Miſſæ Sacrificium peregerunt.

Hac diſputatione abſoluta de tempore primi Sacrificii, qui res Eccleſiæ magis accurato ſtudio perſequuntur, illud inquirunt, utrum Apoſtoli Sacrum in communi, & quotidiana veſte confecerint, an Sacrificii religione ducti peculiarem adhibuerint, uti poſtea novæ Legis Sacerdotes in more poſitum habuerunt. Hugo a S. Victore, & Walfridus Strabo primam opinionem tuentur; Nicolaus autem Alemanus (6) irridet eos, qui aliter ſentire non dubitent, ea potiſſimum ratione adductus, quod tunc Apoſtoli in ſumma egeſtate verſarentur. Ab illa tamen diſſentiunt Valdenſis, Demochares, Baronius, Stapletonius, Suaſſajus, Bona, Raynaudus, qui pari eruditione celebrantur. Quidam etiam ex illis nimia Alemanni confidentia graviter commoventur. Ac primum ii concedunt Chriſtum Dominum uſitatis veſtibus indutum divinum Sacramentum inſtituiſſe; contendunt tamen Apoſtolos peculiaribus indumentis uſos fuiſſe, cum primum Sacrificium, ac deinceps cætera peregerunt. Id enim rei dignitate maxime convenit, quod etiam Judæorum, Ethnicorumque exemplis ante oculos propoſitis ſuadebatur. Et quemadmodum, qui Chriſti fidem ſuſcipiebant, uti ex Apoſtolicis actibus deprehendimus, bonis omnibus divenditis, pretium Apoſtolis offerebant, hinc a veritate diſſonum non videtur, quod Apoſtoli egenorum calamitatibus facile conſulere poſſent, veſteſque idoneas, & alia ad Sacrificium pro ejus majeſtate celebrandum ſibi compararent.

Quod ex exemplo D. Pauli comprobatur in medio relinquitur.

S. Paulus Apoſtolus, (uti ex ſacris Litteris conjicimus) Troade Aſiæ Civitate, quam decennalis Græcorum obſidio celebrem effecit, ter ſubſtitit. De primo in illam adventu actus Apoſtolici capite 16.; de ſecundo Paulus ipſe epiſtola 3. ad Corinthios; de ultimo tandem iidem actus Apoſtolorum cap. 20. palam commemorant. Carpus, cujus nomen die 13. Octob. in Martyrologiis commendatur, Apoſtolum hoſpitio recepit, cum noviſſime ad illam Urbem veniſſet; diſcedens Paulus *Penulam* forte apud eum reliquit. Anni ſpatio interjecto, cum ſecundam ad Timotheum epiſtolam ſcriberet, hæc habet: *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum*.

Quod ſi probanda videretur eorum opinio, qui Penulam idem, ac Sacerdotis caſulam arbitrantur, ſatis conſtaret, Apoſtolos ſacris indumentis, cum rem divinam facerent, uſos fuiſſe. Præclarus Doctor Guillelmus Eſtius in commentariis ad eandem Pauli epiſtolam Penulæ nomine libros veteris Teſtamenti intelligi affirmat, non vero caſulam, qua nunc Sacerdotes utuntur; *Quod vero quidam Penulam interpretantur veſtem ſacram, quam Latini Planetam vocant, non eſt, unde ſolide probetur*. Joſeph Vicecomes e contrario (7) caſulam ſub eadem Penula ſignificari contendit. Cardinalis Baronius (8) ingenio, ac virtute magnus, cum utramque ſententiam in medium protuliſſet, hæc tradit: *Verum ex his duabus recitatis ſententiis, vel de volumine, vel de ſacra veſte, alterutram, quam velit, lector ſequatur, ſed magis placet, ut volumen Sacræ Legis intelligi debeat*. Maximæ diligentiæ vir Cardinalis Bona (9) eorum opinionem amplecti videtur, qui Penulam pro quodam veſtis genere interpretantur. Idem ſentit

Cal-

(1) *Cap. 1. de Sacrificio Miſſæ, & cap. 2. ſub* [eod.] *tit.* (2) *Tom. 6.* (3) *Lib. 1. cap. 5.*
(4) *Act. Apoſt. cap. 1.* (5) *Cap. 2.* (6) *Diſſert. de parietinis Lateranenſibus.* (7) *Lib. 2. de Miſſa apparatu cap. 28.* (8) *Anno Chriſti 58. n. 67. 68.* (9) *Oper. cit. lib. 1. c. 24. n. 8.*

Calmet (1), & Senator Philippus Buonaroti (2). Cum ipse peculiare vitrum accurato studio explanaret, in quo effigies SS. Petri, Pauli, & Laurentii expressæ conspiciuntur, Penulam vulgarem, & brevem pro veste in itineribus adhibitam fuisse comprobat; quæ deinde a viris illustribus adscita formam quoque mutavit, lautioremque suscepit; itaut ad talos usque defluerei; casulas autem Ecclesiasticas ab iis postremis Penulis tantum originem desumpsisse.

Apostoli super Altare rem divinam fecisse.

Nos hanc difficilem controversiam prætermittimus, illudque libere adfirmamus Apostulos super Altare rem divinam fecisse, uti ex verbis S. Pauli Apostoli colligitur: (3): *habemus Altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt*; quæ sane juxta Doctores Catholicos eo referenda sunt ad Altare, in quo Sacramentum Eucharistiæ conficitur, & Fidelibus administratur. Illud quoque asserimus, neminem, qui Evangelii legem sequatur, inficiati posse, quin Christus Dominus in novissima cœna Calicem accipiens Apostolis præceperit, ut omnes ex eo suum Sanguinem biberent, qui paulo post in remissionem peccatorum pro ipsis, & pro multis effundi debebat; quæ a Domino præcepta Fidelibus inde se tradidisse Apostolus testatur; *Quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: accipite, & manducate: hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & Calicem, postquam cœnavit, dicens: hic Calix novum Testamentum est in meo sanguine.* Ob eam causam feria V. majoris Hebdomadæ, quæ ejusdem Sacrificii institutioni celebrandæ proposita est, ab antiquis Patribus *Natalis Calicis* nuncupatur. Tunc enim Calix profanus in sacrum usum Christi Domini potestate conversus fuit. En verba S. Eligii Episcopi, qui Sæculo VII. scripsit (4): *Vocatur hæc dies Cœna Domini, vocatur & Natalis Calicis, quia hac, eademque die mysticum Pascha Dominus cum Discipulis celebrans Sacramenta Corporis, & Sanguinis sui illis, atque per illos nobis tradidit, & ipse celebrationis initium fecit.* Dicemus etiam nullo Evangelistarum testimonio, Panem consecratum in Patena a Christo Domino fuisse positum, de qua cum S. Jacobus in Liturgia meminerit, ipsius usus ad Apostolorum tempora commode referendus est, uti tradit Cardinalis Bona (5): *An Christus consecratum Panem in disco, seu Patena posuerit, non exprimunt Evangelistæ; ejus tamen usum ævi Apostolici esse Liturgia Jacobi ostendit.* Dicemus veritati omnino consentaneum, quod Apostoli Sacrum facientes indumentia a communi usu remotis uterentur: *Habet Religio Divina* (inquit S. Hieronymus) (6) *alterum habitum in ministerio Altaris, alterum usu, vitamque communi.* Postremo dicemus jure, ac merito traditioni Apostolicæ concedendam earum vestium consuetudinem, quæ in Sacrificio Missæ adhibentur, pro quibus fere singulis ex quarto Sæculo argumenta suppetunt. Tenenda quippe est doctrina, quæ a S. Augustino præclare traditur (7): *Quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

Altare, Vasa, Vestesque ad Sacrificium necessaria benedictione consecrari debent.

Maxime autem decet, ut Altare, Vasa, Vestesque ad Sacrificium necessariæ consecratione, ac benedictione prius in usum sacrum convertantur, uti docet S. Thomas (8): *Consecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in usum hujus Sacramenti tum propter Sacramenti reverentiam, tum ad repræsentandum effectum Sacramenti, qui ex Passione Christi provenit, secundum illud Hæbr. ult. Jesus, ut sanctificaret per suum Sanguinem populum &c.* Hinc in ordine Romano consecrationem Calicis, & Patenæ cum unctione Chrismatis, certisque precibus descriptam intuemur; legimusque in jure Canonico decretum, quod Hormildæ Pontifici adscribitur (9), ubi de Altaris Consecratione sermo agitur. De Patena & Calice consecrando Innocentius Tertius; (10) de Sacrarum vestium benedictione Canon *Vestimenta de Consecrat. dist.* 1. aperte mentionem, ac testimonium faciunt; & licet Hæreticus Hospinianus (11) hunc Sacrum benedictionis ritum Sæculo tantum IX. invectum asserere non dubitaverit; tamen ex Sæculo IV. certissima hujus rei monumenta proferuntur, Nam uti refert Sozomenus, cum Imperator Constantinus regali munificentia Templum Jerosolymis condidisset: *Episcopi Jerosolymam delati Ecclesiam consecrarunt, simulque ornamenta, & donaria ab Imperatore transmissa.* Quæ sane pia consuetudo ex veteri Testamento, in novam Ecclesiam prioribus Sæculis dimanavit, uti asserit idem Cardinalis Bona per hæc verba: (12) *Quem ritum e veteri Testamento ad novum profluxisse reor.* Id pariter Innocentius Tertius loco superius allato palam indicavit: *Cum consecratur Altare, cum dedicatur Templum, cum benedicitur Calix, non solum ex mandato Legis Divinæ, verum etiam exemplo B. Silvestri, qui cum consecrabat Altare, illud Chrismate perungebat. Præcepit enim Dominus Moysi, ut faceret oleum Unctionis, de quo ungeret Testimonii Tabernaculum, & Arcam Testamenti, mensamque cum vasis.*

A quo possint templa, & Altaria dedicari, ac Vestes ad Sacrificium necessaria benedici.

De vetustate hujusmodi consecrationum, ac benedictionum erudite differit Dominicus Georgius (13). Vestis cujuslibet significatum Sotus plene complectitur (14). Accedunt alii plurimi sacrorum Rituum Interpretes, qui unanimi consensione ad Episcoporum ditionem pertinere adfirmant non modo templa dedicare, Altaria, & vasa, quæ sacram unctionem requirunt, sed etiam vestium benedictionem, in qua sacrum Chrisma prætermittitur. Hinc solius Episcopi partes esse hæc in sua diœcesi perficere. Nam testimonia ex jure prolata id satis clare comprobant, ac fusius auctoritate Anacleti (15), Engel (16), Schmalzgrueber (17), Pasqualig. (18), Card. de Lugo confirmatur (19). Illud solum in controversiam vocatur, an Episcopus pro benedictione vestium, licet sacrum Chrisma non adhibeatur, simplici Sacerdoti facultatem impertiri possit, quam nonnulli a Summo tantum Pontifice, alii vero etiam ab Episcopo tradi posse contendunt, uti Pasqualig. (20), & Quartus aperte declarant (21).

Ut

(1) *In suo diction. hist. Sac. Script. tom.* 2. (2) *In animadversionibus ad quædam vitrea fragmenta figuris distincta ex Cœmeteriis Rom. effossa Tab.* 16. *figur.* 2. (3) *Epist. ad Judæos cap.* 13.
(4) *In sua Homil.* 19. *tom.* 2. *edit.* 2. *Bibl. Patrum.* (5) *Lib.* 1. *cap.* 25. *n.* 3. (6) *Super cap.* 44. *Ezechiel.* (7) *Lib.* 4. *de Baptismo cap.* 24. (8) *Par.* 3. *q.* 83. *art.* 3. *in corp.* (9) *Nullus de consecrat. dist.* 1. (10) *Cap. unico §. ungitur de Sacra Unctione.* (11) *In suo lib. de origine Dedicationum c.* 3. 4. (12) *Loco cit.* (13) *Tom.* 1. *de Liturg. Rom. Pont. l.* 2. *cap.* 14. (14) *In* 4. *Sententiarum dist.* 13. *q.* 2. *art.* 4. (15) *Tom.* 3. *de consecr. Eccl. §.* 2. *n.* 32. *a.* 442. *& n.* 49. (16) *Eod. tit. §.* 7. *a.* 9.
(17) *Eod. tit. lib.* 3. *tom.* 2. *pag.* 566. *a.* 37. (18) *De Sacrif. novæ Legis q.* 801. *n.* 1. *& seq.* (19) *De Sacramentis disput:* 20. *de Sacramento Euchar. sect.* 4. *num.* 91. *&* 98. (20) *De Sacrificio novæ Legis q.* 801.
(21) *Ad Rubr. Missal. sect.* 4. *par.* 2. *tit.* 1. *dub.* 3.

Vestium benedictio a simplici Sacerdote fieri potest.

Ut omnem dubitationem exuamus; & cum amplius viginti annis Sacræ Rituum Congregationi interfuerimus, ac supplices Episcoporum libellos audiverimus, ut simplices Sacerdotes pro hujusmodi vestium benedictione deligere sibi fas esset, die 17. Januarii hujus anni nos quoque ad ipsam confugimus, ac delegandi facultatem satis amplam obtinuimus, quæ ad quinquennium protrahitur, novoque privilegio diutius prorogari potest.

Imo & cujuscumque supellectilis, quæ Sacro Chrismate non oblinitur, si facultatem obtinuerit.

Quamobrem juxta acceptam facultatem eorum benedictionem, & consecrationem nobis reservamus, quæ Sacram unctionem exigunt, uti Sacra Congregatio præcipit, quæ facultatem tantum elargita est subrogandi alium Sacerdotem pro benedictione illius supellectilis, quæ Sacro Chrismate non oblinitur. Ac ut ritus ejusmodi integre servetur non solum in Urbe, sed in diœcesi, ubi eum neglectum non sine magno dolore percepimus, Vicario nostro Generali, quatuor dignitatibus, & senioribus Canonicis Ecclesiæ nostræ Metropolitanæ potestatem facimus consecrandi eam Supellectilem, pro qua Sacrum Chrisma necessarium non habeatur. Idem per nos liceat quinque dignitatibus, tribusque etiam Canonicis senioribus Collegiatæ S. Petronii. Item Priori, & quatuor Canonicis S. Mariæ Majoris; qui omnes non suis tantum Ecclesiis, sed aliis quoque Urbanis, & Suburbanis prospicere possint, dummodo nullo Vicario Foraneo subjiciantur. Idem concedimus Archipresbyteris, ac duobus Canonicis trium Collegiatarum nostræ Diœcesis pro suis Ecclesiis illorum locorum; in quibus Collegiatæ ipsæ sitæ sunt. Tandem hanc facultatem Commissario nostro Catensi, Vicario Foraneo pro Ecclesiis Centensibus, cæterisque, quæ ipsius ditioni adscribuntur. Item cuilibet Vicario Foraneo, qui in Diœcesi versatur pro Ecclesiis sibi subjectis, omnibus postremo urbanis Parochis pro suis Ecclesiis.

An Pluviale, & cingulum, & Pyxis benedictione indigeant.

Hoc pacto satis consultum putamus, ne desint ullo tempore, qui in Urbe, ac Diœcesi vasa consecrent, & indumentis ad rem divinam necessariis benedictionem rite impertiantur. Præterea, licet magnus lapidum numerus a Nobis consecratus jam fuerit, tamen si novi afferantur, ad eorum consecrationem nos paratos fatemur. Idem quoque præstabimus, si pro campanis benedicendis, sacrandisque occasio nobis offeratur. Singulis autem notum facimus, si in pervigilio cujuslibet Festi, Calicem, aut Patenam deferant, consecrationem in sequenti die non esse defuturam. Cum igitur tot delegati numerentur pro earum rerum benedictione, quæ Sacro Chrismate non indigent, nullus excusationis locus diœcesanis superest; si ea supellectili ad Sacrificium utantur, quæ benedictionem antea non acceperit. Ritus, & preces pro his benedictionibus adhibendæ, in Rituali, ac Missali Romano continentur; alias autem preces, aliumque ritum inducere penitus interdicitur. Insuper Doctores opinionum varietate inter se disputant, utrum cingolum, pluviale, & pyxis etiam benedictione indigeant. Pro cingulo eam minime necessariam quidam judicant, cum Can. *Vestimenta de Consecrat. dist.* 5. de vestibus loquatur, & cingulo nomen vestis distribui non debeat. Aliqui pro pluviali consuetudinem nullam benedictionis esse testantur, uti ex Gavanto (1) satis deprehenditur. Nonnulli quoque inter recentiores tradiderunt non opus esse, ut pro pyxide benedictio adhibeatur, sed vasculum ligneum intus aptandum ea benedictione sacratum, quæ Corporali convenit. Attamen cingulum sacris vestibus omnino necessarium est, de cujus etiam benedictione in Pontificali Romano mentionem habemus. (2) Illud solum interest discrimen, quod in Pontificalibus ante Clementem Octavum cinctorium, in aliis vero, qui posteriori tempore excusi sunt, cingulum nuncupatur. Item pluviale inter vestes Sacras adnumeratur, quod in profanos usus converti nefas est; quod etiam Romæ sacrari consuevit. In Rituali, ac Missali Romano benedictio *Tabernaculi, seu Vasculi pro Sacra Eucharistia conservanda* expresse continetur. Cardinalis autem de Lugo (3) acerrime contra P. Vasquez disserit, qui ritum innuit consecrandi lignei vasculi, de quo superius dictum est: *Pater Vasquez dicit, ex consuetudine esse necessarium, ut intra pyxidem, in qua Sacramentum servatur, sit vas aliquod ex ligno, quod benedictione Corporalis benedictum sit. Verum hoc est vitium commune Scholasticis, ut consuetudine judicent ex eo, quod in illa Civitate, aut Provincia, ubi versantur, fieri viderunt. Scimus quippe consuetudinem esse contrariam, quam ego non solum de Roma, sed de aliis Ecclesiæ Provinciis testari possum.* Hinc nos ut magis probabilem, ideoque tenendam eorum sententiam proponimus, qui pro cingulo, pluviali, ac pyxide benedictionem non omittendam fatentur, inter quos Bissius (4), Quartus, (5) Pasqualigus, (6) aliique numerantur. Illud quoque advertendum est, quod non modo pro novis indumentis benedictio necessario requiritur, sed tunc etiam, cum detrita pristinam formam amittunt, & ad suos usus apta non ducuntur, ideoque ex iis vestibus antea sacratis nova aliqua perficitur alterius generis; veluti, si ex pluribus manipulis stola, sive alba ex multis amictibus, aut e contrario plures amictus ex alba conficiantur. Ita Scriptores, qui super hac re monimenta aliqua reliquerunt.

Priusquam hanc declarationem nostram absolvamus, pauca dicenda sunt de iis, qui præter delegatos a nobis pro rerum Sacrarum benedictione, se facultate prædictos jure suo arbitrantur. Hujusmodi sunt Episcopi Titulares, qui forte in hac Civitate versentur, seu per illam transeant, Præsides Ordinum Regularium, iique Abbates Regulares, quibus insignia Pontificalia permissa sunt, quive Sacerdotio initiati, postquam a nobis benedictionem acceperint, vel etiam sine ulla Episcopi benedictione tali privilegio decorantur, ut Pontificalibus ornamentis uti, primamque tonsuram, & Ordines minores conferre possint (7).

Injussu S. Sedis Consecratio Vestium, & Vasorum non potest committi simplici Sacerdoti, neo debet Abbatibus Regularibus.

Itaque, cum illud certum teneamus, injussu Sedis Apostolicæ benedictionem vestium, & vasorum consecrationem simplici Sacerdoti committi non posse; & cum in responsione Sacræ Congregationis nonnisi ii nominentur, quos superius declaravimus, hinc nullum inter Delegatos nostros constituimus ex Præsidibus Regularibus, neque ex Abbatibus, quibus insignia Pontificalia, aliaque ornamenta conveniunt. Et quamvis aliqui contendant, posse Abbates ad hujusmodi benedictio-

(1) *De Rubrica Missalis par.* 1. *tit.* 19. *n.* 3. *litt.* 1. (2) *Sub Rubr. Specialis benedictio cujuslibet indumenti.* (3) *Disp.* 20. *sect.* 4. *de Sacram. Euchar. n.* 97. (4) *In sua Hierurgia litt. B. sub n.* 51. §. 8. *tom.* 1. *litt. P. tom.* 2. *n.* 274. (5) *Ad Rubricas Missalis par.* 2. *tit.* 1. *sect.* 4. *dub.* 2.

(6) *De Sacrific. novæ Legis q.* 800. *a num.* 9. *& seqq.* (7) *Can.* Quoniam *dist.* 69. *cap. cum contingat de ætate, & qualitate, cap. statuimus de suppl. neglig. Prælat. & cap. Abbates de Privilegio in sexto.*

ctionem, & consecrationem ab Episcopo jure suo delegari, (1) quod etiam exemplo confirmant, nempe posse Abbates etiam Clericis sæcularibus primam tonsuram, & Ordines minores tradere, si litteræ Episcopi accedant, quibus id permittatur: Id tamen nos minime probamus. Quippe quum Tridentinum Concilium (2) facultatem Abbatum pro conferendis prima tonsura, & minoribus Ordinibus certis limitibus concluserit, & ad Regulares ipsis subjectos unice definiverit; hinc sequitur, eam nullo modo proferri posse, vel ad Regularem alterius Ordinis, vel ad Clericum Episcopo subjectum, licet per litteras suorum Præsidum id Abbatibus mandaretur. Ita statuit Congregatio Concilii, ejusque Decreta a Fagnano fuse memorantur. (3) Ita pariter Alexander Septimus die 27. Septembris 1659. constituit, qui Pontificalium usum Abbatibus decernens: (4) *Reliqua Pontificalia* (inquit) *extra loca ipsis Abbatibus subjecta, vel pro servitia alienæ Ecclesiæ, aut in subditos pariter alienos, etiam de licentia Ordinariorum, exercere non valeant, puta Campanarum benedictiones, Calicum, & similium, in quibus Sacra adhibetur Unctio, necnon minorum Ordinum collationes.*

Titulares Episcopi possunt de licentia Ordinarii Vasa & Vestes sacrare.

Aliter de Episcopis Titularibus dicendum est. Licet enim ægerrime defendi possit, ipsis licere in aliena diœcesi benedictionem vestibus impertiri, Altaria, ac Vasa sacrare, pro quibus Chrismatis unctio necessaria est, eo quod pro re gerenda Pontificiis insignibus uti debeant, Baculo scilicet, ac Mitra, quod quidem Tridentina Synodus (5) apertissime cuilibet Episcopo interdicit, cum in aliena Diœcesi versatur, nisi Ordinarii facultas accesserit; tamen cum ipsi Episcopali dignitate præditi sint, Vasa, ac Altaria dedicare, & Sacris indumentis benedictionem elargiri poterunt, si Ordinarius id permittat: eodem pacto, quo de ejusdem licentia Ordines conferre possunt. Ita disserit præclare P. Hieronymus Andreuccius Societatis Jesu (6).

Quare præstantibus his sententiis adducti; ratione etiam dignitatis, quam in ipsis Titularibus Episcopis omni veneratione prosequimur, nos paratos declaramus, si aliqua occasio ferat, potestatem facere, quoties eam requirant, ut Indumenta, Vasa, & Altaria, dedicent, & insignibus Pontificiis libere utantur.

Novimus etiam quosdam Regularium Ordinum Præsides id sibi tribuere, ut non modo pro suis Ecclesiis, verum etiam pro alienis supellectilem benedictione consecrent; Abbates autem nonnulli Altaria, Calices, ac Patenas dedicare se posse prædicant cum in suis Ecclesiis, tum in aliis, quæ ad ipsos nulla ratione pertineant. Fuse de hac re agunt Pasqualigus, (7) Quartus, (8) & alii, qui contrarias sententias tuentur, uti solet contingere, cum Scriptores rerum fontes, & originem minime perscrutantur.

Si Regulares Præfecti pro hujusmodi benedictionibus Apostolicæ Sedis privilegia certo obtinuerint, nostro etiam patrocinio eadem confirmabimus. Verum in Synodo præclarissimi Decessoris nostri Cardinalis Jacobi Boncompagni, (9) cum de Abbatibus Regularibus agitur, hæc statuuntur: *Pontificalia extra propriam Ecclesiam non exerceant, nec paramenta benedicant, neque Campanas, aut Calices consecrent, nisi pro sua Ecclesia.*

Abbates Regulares supellectilem pro suis solis Ecclesiis consecrare possunt.

In Decreto Alexandri Septimi quod supra memoravimus, Regularibus Abbatibus pro suis tantum Ecclesiis Campanas, & Calices consecrare permittitur. Idem paragrapho superiori nempe 18. pro benedictione sacrarum vestium a Pontifice præcipitur: *Ecclesiasticam supellectilem pro servitia dumtaxat suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum benedicant.* Cum vero Monachi Congregationis Cassinensis ad eumdem Pontificem confugissent, iis privilegiis se præditos affirmantes, quibus eas benedictiones tam pro suis, quam pro aliorum Ecclesiis se exercere posse profitebantur, Sacra Congregatio habita coram eodem Alexandro Septimo die 20. Julii anno 1660. hoc responsum dedit: *Ad Paragraphum decimum nonum, quo vetita est Abbatibus benedictio Sacræ supellectilis pro usu alienarum Ecclesiarum, afferentibus Monachis, etiam pro aliena Ecclesia ex Apostolico Indulto eis licitum esse Ecclesiasticam supellectilem benedicere, Sacra Congregatio mandavit exhiberi Indultum authenticum ex Archivio Apostolico desumptum, ac interim abstineri.* Ignoramus, an tale Indultum in lucem unquam productum fuerit; si id constaret, huic nostræ declarationi jungeretur.

APPENDIX III.

Libro 2. Cap. 2. incidit agendi locus de idiomate, quo Missa celebranda est; Capite autem 3. a numero 23. agitur de antiquis Liturgiis SS. Jacobi, & Marci, & de Ritu Ambrosiano, & Mozarabico; hinc opportunum visum est aliqua ex Bullario hic transcribere, quæ ab Italo-Græcis, & Græcis Melchitis in Missæ Sacrificio servanda Summus Pontifex præscripsit.

Ex Tomo 1. Bullarii Pag. 167. num. 57.

§. I.

De azymo & fermentato.

Num. 2. Item profiteri tenentur, tam in azymo, quam in fermentato pane triticeo, Corpus Christi veraciter confici: & Sacerdotes in alterutro ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.

§. VI.

De Sacramento Eucharistiæ, & Missæ Sacrificio

Sacerdotes ad Sacramentum Pœnitentiæ frequenter accedant; cum præsertim Divinum Sacrificium sunt peracturi.

1. Sacerdotes ad pœnitentiæ Sacramentum frequenter accedant, ut cum Divinum Mysterium peracturi sunt, nulli coram Deo crimini sint obnoxii; sed cor habeant omni pravitate vacuum, mundum, quoad fieri potest, ac purum: indignum enim, ac auribus plane horrendum est, ut qui animum habet aliquo scelere fœdatum, Sanctum Sanctorum impuris manibus contrectet, & placare Deum attentet, qui in peccatis existens, ipsius Dei furorem & iracundiam provocat.

Permittitur etiam, ut aquam ferventem in Calicem infundant.

2. Item permittitur eisdem, facta jam consecratione, antequam Sacerdos communicet, juxta ritum in Liturgia præscriptum, aquam ferventem, seu tepidam in Sacrum Calicem infundere.

Interdicitur abusus tundendi, vel exsiccandi species Sacramenti Eucharistiæ.

3. Tollatur abusus tundendi, vel etiam miscendi Sacro Oleo, ac iterum coquendi, vel alias exsiccandi species Sacramenti Sacræ Eucharistiæ Feria V. Cœnæ Domini, ut deinde illud asservent.

4. SS.

(1) *P. Schmalzagrueber ad tit. decretal. de consecrat. Eccles. vel Altaris* §. 2. n. 39. (2) *Sess.* 23. *cap.* 10. *de reformat.* (3) *Cap. Aqua, sub n.* 19. *de Consecr. Eccles. & Altar.* (4) §. 19. (5) *Sess. 6. cap.* 5. *de Reform.* (6) *Tract. de Episcopo Titulari, seu in partibus Infidelium.*
(7) *De Sacrificio novæ Legis qu.* 803. (8) *Ad Rubr. Miss. part.* 2. *tit.* 1. *sect.* 4. *dub.* 3.
(9) *Lib.* 4. *cap.* 1.

Eucharistia pro infirmis renovanda singulis octo, aut quindecim diebus.

4. SS. Eucharistiæ Sacramentum, quod pro Infirmis asservatur, singulis octo diebus, aut saltem quindecim renovetur.

Non asservanda toto anno.

5. Non asservetur idem Sacramentum toto anno: Si tamen asservatum fuerit, in fine anni sumatur.

Servandus Græcorum ritus in celebratione Missarum sub certis conditionibus.

6. In celebratione Solemnium, & aliarum Missarum, & de hora celebrandi eas, dummodo in confectione, vel consecratione formam verborum a Domino expressam, & traditam observent, & celebrando non transgrediantur horam nonam, suam sequi consuetudinem permittantur; ita tamen, ut jejunii lex de unica comestione in die religiose servetur; & si alicubi viget consuetudo producendi jejunium cum Missa usque ad Vesperam, minime aboleatur, sed in suo robore, ac firmitate permaneat.

Ne Monachi iter agentes Eucharistiam secum ferant.

7. Si inter Græcos, qui in Italia, & Insulis adjacentibus degunt, viget abusus, quem in Orientalibus regionibus vigere perhibent, ut Monachi Eucharistiæ particulam suspensam ad collum, vel aliter secum deferant, necnon in privatis Domibus, ubi eos commorari contingat, retinent, ut eo auxilio freti, liberi a quibuscumque periculis evadant; vel cum in longiora itinera se committunt, ea refici valeant; eum omnino aboleri volumus, & expresse mandamus: præfatisque Monachis ne id in posterum facere audeant, severissime prohibemus. Obsequium enim, ac reverentia, qua singuli Fideles Augustissimum hoc Sacramentum prosequi debent, non patitur ut privatim ac latenter, cujuscumque arbitrio, & voluntate, domi illud retineatur, aut in itineribus, ac peregrinationibus asportetur.

Permittuntur Græci Presbyteri suum servare ritum, nonnisi semel in die super uno, eodemque Altari Missam celebrandi, & prohibentur Sacerdotes Latini in Parochialib. ipsorum Græcorum Ecclesiis Missas, & Divina Officia celebrare.

8. Cum in Parochialibus Ecclesiis ipsorum Græcorum, ex antiquissimo, & hactenus servato ritu, nonnisi semel in die per unum Sacerdotem celebrare liceat, permittitur quidem Presbyteris Græcis suum, si velint, morem hac in parte servare; interdicitur autem Latinis Sacerdotibus, ne Missas, & alia Divina Officia in dictis Græcorum Ecclesiis, & super eorum Altaribus Majoribus, extra casum alicujus necessitatis, & aliorum Altarium, Ecclesiarumque defectum, & nisi ex Parochi Græci consensu, quem nullatenus hujusmodi in casibus negare possit, celebrent.

Conceditur Presbyteris Græcis, & Albanensibus, ut in Ecclesiis suis præter Altare majus, alia quoque Altaria erigant, in quibus ipsi Græci, vel Latini Missas celebrare possint.

9. Quia tamen ipsi Græci, & Albanenses Presbyteri Nobis humillime supplicarunt, ut sibi liceat pro Sacerdotum numero plures in die suis in Ecclesiis Missas celebrare; Nos ipsorum precibus annuere volentes, per præsentes nostras concedimus, ac indulgemus, ut in suis Parochialibus, vel aliis Ecclesiis, præter Altare Majus, alia etiam minora Altaria, seu Cappellas, Sacris Indumentis Græcorum, seu Latinorum more ornata, seu ornatas, erigant, in quibus Latini, vel Græci Presbyteri respective suo quisque ritu celebrare valeant.

Prohibentur Græci celebrare ritu Latino, & Latini ritu Græco.

10. Cum in Sacro Generali Florentino Concilio præscriptum sit, ut unusquisque Sacerdos Eucharistiam juxta Ecclesiæ suæ ritum, sive Latinæ, sive Græcæ, in azymo, seu fermentato conficere debeat, vetitumque a Summis Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, ne Latinus Sacerdos Græco ritu, aut Græcus Latino utatur; districtius inhibemus etiam sub pœnis perpetuæ suspensionis a Divinis, ne Presbyteri Græci Latino more, & Latini Græco ritu, sub quovis licentiarum, & facultatum Missas, & alia Divina Officia, Græci Latino more, & Latini Græco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, ac etiam majori Pœnitentiario pro tempore existente obtentarum prætextu, Missas, & alia Divina Officia celebrare, vel celebrari facere præsumant.

Prohibetur, ne Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis sub specie fermentati pro communione Græcorum, aut Parochus Græcus sub specie azymi pro communione Latinorum retineant.

11. Eadem quoque ratione, tam ubi sunt duæ Parochiæ, Latina altera, altera Græca, quam in una eademque Parochiali Latinorum, vel etiam Græcorum Ecclesia, in qua, ut præmittitur, præter Altare majus, quod pro solis Græcis Sacerdotibus erectum est, minora quoque Altaria pro Latinorum Sacerdotum usu extructa conspiciuntur, statuimus, & decernimus, ne neque Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis sub specie fermentati pro communione Græcorum, neque Parochus Græcus sub specie azymi pro communione Latinorum, in quocumque Ecclesiæ suæ Altari retineat; sed unusquisque Sacerdos nonnisi in suo sive Græco, sive Latino ritu Eucharistiam Fidelibus porrigere debeat.

Præcipitur Laicis Latinis, ne unquam sub specie fermentati communicent.

12. Ne Laici autem Latini communionem a Græcis Presbyteris sub specie fermentati recipiant, prohibemus omnino, & interdicimus.

Permittitur Græcis Laicis, ut ubi propriam Parochiam non habent, possint communicare in Ecclesia Latina sub specie azymi. Contrariam consuetudinem curent Ordinarii Locorum suavissimis modis tollere.

13. Græcis tamen Laicis permittimus, ut ubi Parochiam Græcam non habent, possint, si velint in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Latinis Sacerdotibus sumere.

14. Quod si in locis, in quibus Græci, & Latini simul moram trahunt, & sunt utriusque ritus Ecclesiæ, Latini quidem in fermentato, & Græci in azymo Sacram Eucharistiam quandoque sumere soleant; siquidem hæc consuetudo sine Populi offensione, animorumque commotione removeri non potest; Ordinarii curam suam suavissimis modis impendant, ut Latini semper in azymo, Græci autem, ubi propriam Parochiam habent, in fermentato communicent.

Communio sub utraque specie permittitur in illis duntaxat locis, in quibus hactenus fuit introducta.

15. Ut autem iidem Laici Græci Eucharistica sub utraque specie communione refici valeant, permittimus, in illis duntaxat Locis, in quibus ejusmodi ritus introductus est, ad præsentem usque diem servatur, ac viget: ita tamen, ut sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam speciem solam accipiunt: ubi vero præfatus ritus consuetudine hactenus receptus non est, Episcopis, quorum jurisdictioni Græci subjiciuntur, curæ sit, ne in posterum admittatur.

Indulgetur Presbyteris Græcis, seu Albanensibus, ut præter Dominicas, & Sabbata, in reliquis Feriis Quadragesimæ excepto ultimo triduo ante Pascha possint Miss. celebrare; sic tamen, ut ab Hebdomadario, seu Parocho Missa Præsanctificatorum non omittatur.

16. Volentes autem specialem ipsis Græcis, & Albanensibus Presbyteris gratiam facere; tenore præsentium, ut tempore jejunii quadragesimalis, quo, exceptis Dominicis, Sabbatis, & nonnullis solemnioribus festivitatibus, ex antiquo more, nonnisi Missa Præsanctificaturum celebratur, Græci, & Albanenses prædicti, servato tamen, nec prætermisso in Parochialibus Ecclesiis Præsanctificatorum ritu, in aliis Altaribus, seu Ecclesiis, sive Cappellis, pro sua, ac fidelium populorum devotione, Missas integras quibuslibet hebdomadæ diebus, ac præsertim cum dies Festi de præcepto Latinæ Ecclesiæ occurrunt, quos observare tenentur, excepto postremo majoris hebdomadæ triduo, celebrare possint, & valeant, concedimus, & indulgemus.

Possunt, si velint, Græci Altaria portatilia a Latinis accipere.

17. Si Græci velint accipere Altaria portatilia ab Episcopis Latinis consecrata, bene erit; sin minus, tolerentur eorum antimensia, sive Throni, super Altaria lapidea ponendi, cum celebrant.

Græci Thronis pro corporalibus uti possunt.

18. Corporalia ut Latini habeant, nisi Thronis etiam pro corporalibus utantur.

Presbyteris Latinis non licet super Antimensio Græcorum Sacrum facere, si careant proprio Altari lapideo portatili.

19. Latinis Presbyteris Latino ritu in Græcorum Catholicorum Ecclesiis celebrantibus, si careant proprio Altari portatili lapideo, super Antimensiis, seu Thronis Græcorum Sacrum facere non licet.

20. U-

De Vestibus, & aliis Sacris. 20. Unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stanneo Calice sacrificet, habens Thronos, seu Corporale de lino, candidum, & nitidum, & Altare mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum.

De Mulierum servitio ad Altare. 21. Mulieres autem servire ad Altare non audeant, sed ab illius ministerio repellantur omnino.

§. IX.

Ut Græci in Missis, & Divinis Officiis ritus suos observare valeant nec super his a quoquam molestentur. 1. Quoniam Orientalis Ecclesiæ ritus, utpote non minima ex parte a Sanctis Patribus profecti, vel a majoribus traditi, sic animis Græcorum, aliorumque insederunt, ut Prædecessores nostri Romani Pontifices satius, consultiusque duxerint, ritus hujusmodi, qua in parte nec fidei Catholicæ adversantur, nec periculum generant animarum, aut Ecclesiasticæ derogant honestati, approbare, seu permittere, quam illos ad Romanarum cæremoniarum normam reducere; idcirco Græcis ipsis, & Albanensibus ritus Græci inter Latinos degentibus, tam Prælatis, Parochis, & Presbyteris Sæcularibus, quam Regularibus, & Laicis, ut suis ritibus, atque observantiis, sive consuetudinibus uti, ac illos, & illas observare, Missasque, & alia Divina officia secundum eorum antiquam consuetudinem celebrare libere, ac licite possint, concedimus, & indulgemus; nec super his a quoquam Latino Ordinario illos, vel illorum quemlibet molestari, vel inquietari permittimus: Inhibentes omnibus, & singulis Prælatis, aliisque, ne quis ritus, & cæremonias Græcorum in Concilio Florentino, vel alias approbatas blasphemare, aut reprobare, seu improbare ausit.

In quibus debeant Itali Græci ritum Latinum sequi. 2. Sic vero dictis Græcis, & Albanensibus in suis ritibus permanere concessum esse, atque indultum declaramus, ut quæ a Fidelibus in Diœcesi, ubi ipsi habitant, universim, & sine ullo Personarum, ac rituum discrimine, juxta Sacros Canones servanda sunt; ad eadem etiam ipsi, non obstante rituum diversitate, obligati censeantur.

Kalendarium Gregorianum, quoad Festa, servare tenentur. 3. Cujusmodi sunt in primis Kalendarii Gregoriani observatio, juxta quod iidem Græci, & Albanenses tenentur universalis Ecclesiæ jejunia, & Festa celebrare, ut, puta, jejunium quadragesimale, Pascha, Ascensionem Domini, Pentecosten, Natalem Domini, Circumcisionem, Epiphaniam, & cætera hujusmodi, quæ in Latina, & Græca Ecclesia æque celebrantur.

Item Romani Pontificis & Ordinarii Loci nomen in Missis, & Divinis Officiis commemorare; non autem Antistitum Orientalium. 4. Deinde Summi Romani Pontificis, & Ordinarii Loci in Missis, ac Divinis Officiis commemoratio; non Patriarcharum, neque Antistitum Orientalium, quibus nulla est in Italia, & adjacentibus Insulis jurisdictio: ubi tamen Græco-Catholico Antistiti, ex licentia Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii Loci, Pontificalia exercere permittitur, ejus quoque nomen juxta Græcorum morem post Summum Romanum Pontificem, & Ordinarium Loci commemorare liceat.

Presbyteri Latini, nisi vocati, non se immisceant Græcorum functionibus. 5. Cæterum ad tollendam omnem rituum commixtionem, & confusionem, Presbyteri, & Clerici Latini in Ecclesiis Græcorum neque Missas celebrare, neque funeribus, nuptiis, ac Baptismis, & aliis Græcorum actibus publicis, & privatis interesse, aut sese immiscere, nisi ad hæc specialiter per ipsos Græcos vocati fuerint, audeant, vel præsumant.

Presbyteri, & Clerici Græci Missas, & Divina Officia in Ecclesiis Latinorum cum solemnitatibus, & cantu celebrare prohibentur absque Episcopi licentia. 6. Nec Presbyteri, & Clerici Græci in Ecclesiis Latinorum, inconsulto Episcopo, cui illæ subjiciuntur, vel ejus in Spiritualibus Vicario Generali, Missas, & alia Divina Officia cum solemnitatibus, & cantu celebrent. Ut autem præfatus Episcopus, sive Vicarius Generalis, præfatam licentiam rite concedere valeant, nulla præcisa necessitas pro causa requiritur, sed satis est, ut aliqua spiritualis utilitas inde speretur.

Lamb. Miss.

APPENDIX IV.

Cum Lib. III. Cap. IV. num. 11. mentio fieret de Concessione trium Missarum die Commemorationis Defunctorum pro omnibus Regum Catholici, & Fidelissimi Dominiis, ea, quæ tunc quamvis incompte & festinanter edidimus, hic dabimus una cum Apostolicis litteris, omissis tamen iis quæ ex operibus Sanctissimi Domini Nostri ibidem subjunximus, quæ pleraque jam in hoc tomo continentur.

Privilegia a Sanctissimo Domino Nostro

BENEDICTO XIV. P. O. M.

concessa Hispaniæ, & Lusitaniæ Regnis, atque Dominiis, pro Animabus in Purgatorio detentis.

CATHOLICÆ MAJESTATI MARIÆ BARBARÆ DE PORTUGAL HISPANIARUM REGINÆ.

Emmanuel de Azevedo Societatis JESU.

CUM eæ, quas subjecturus sum, Litteræ Apostolicæ nuper prodierint, Typisque commissæ in publicam lucem late promanaturæ sint, operæ pretium duxi eas Majestatis Tuæ Nomini nuncupare, atque adjicere; nam sive beneficium in ipsis contentum evolvamus, certe Tu maximo semper illius desiderio flagrasti, sive eos, qui in eodem beneficio afficiendi sunt, consideremus, Tu Paternæ pietatis æmulatrix nullius unquam studium erga Animas Purgatorio igne cruciatas tantum extitisse passa es, quantum extitit Tuum. Huc etiam accedit, quod cum hujusmodi beneficium multo amplissimum sanctæ illæ Animæ Patri Tuo, ac Regi meo potissimum debeant, erit profecto Filiæ amantissimæ Paternam in illo religionem venerari, atque deligere; sive amplissima Regna, quæ idem beneficium complectitur, spectemus, ea sunt Lusitania, atque Hispania; quarum Tibi altera ut Potentissimi Regis Filiæ, & Civi; altera, ut Potentissimi Regis Conjugi, ac Reginæ, devincta est. Possem addere tantam in Majestate tua Regiarum omnium virtutum complexionem esse, tantam animi Tui in summa dignitate moderationem, tantam in Deum pietatem, in egenos misericordiam, in omne hominum genus humanitatem, atque beneficentiam, ut non modo Lusitaniæ, Hispaniæque universæ in deliciis quodammodo sis, verum etiam nationum omnium in Te admirationem converteris; ut omnes Te velut Reginam aliquam Cælo delapsam suscipiant, ut in Te celebris illa Judithæ prædicatio cadere videatur: *Tu gloria ... Tu lætitia ... Tu honorificentia Populi nostri.*

Hæc tamen omnia invitus omitto, cum potius laudabilem Te, quam laudatam esse studeas, ne modestiæ tuæ molestus sim, dum tuam mihi clementiam demereri cupio. Est enim Reginarum terrena hæc dispicientium, atque humano fastigio celsiorum ita in recte factis se gerere, ut quemadmodum ipsam veræ virtutis pulcritudinem sequuntur; sic omnia inanis gloriæ blandimenta repudient. Illud igitur unum oro, atque obsecro,

ut munus hoc ea, quam omnes experiuntur, benignitate, Majestas tua accipiat, meque tenuitatis meæ conscium tuo patrocinio tueatur; præsertim cum huic muneri accessuri sunt veluti Appendix duo libri *De Ecclesia Catholicæ pietate erga Animas in Purgatorio degentes*, quos secundis curis recognitos, & in lucem paulo post edendos peculiari ad te nomine spectare jamdudum intelligis.

PIO, ATQUE ERUDITO LECTORI.

QUid *in causa fuerit, ut plura in Libro* de Ecclesiæ Catholicæ pietate erga Animas in Purgatorio degentes *festinanter, & tumultuario opera collegerim, atque amicorum studiis adjutus prout temporis angustiæ postulabant, publicæ luce donaverim, per te ipsum conjectare facile poteris, Erudite Lector, si tibi Decretum Sanctissimi Domini Nostri Benedicti XIV. Pontificis Maximi in manus venerit; Decretum, inquam, quo singulis Sacerdotibus in Dominiis Regum tum Hispaniæ, tum Lusitaniæ atque Algarbiorum commorantibus facultatem concedit tres Missas celebrandi die qua singulis annis solemnis Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum recurrit; & quod deinde Litteris Apostolicis confirmavit, quas tibi nunc exhibeo cum epistola a me hac occasione in obsequium & grati animi testimonium erga Pontificiam beneficentiam conscripta; Librum vero, qui Decretum præcessit, secundis curis in meliorem formam redactum, auctumque tibi deinceps exhibebo.*

Licet vero sanctissimus Pontifex eo esset animo, quo libens, ut ego prænovi, piis Regum precibus, ac desideriis satisfaceret; (*verba ejusdem sunt in litteris datis die 7. Junii) quia tamen Sacramentum Regis abscondere bonum est, hoc Pontificiæ voluntatis propositum non aliis, quam quibuscum colloquendi facultas erat, significavi; neque ille aliquid, sine aliorum consilio & matura deliberatione decernere statuerat, ut suffragiis serio perpensis sententiam suam firmius stabiliret. A viris ergo omni exceptione majoribus piorum Regum & Populorum indulgendum esse votis, omnium, si duos excipias, consensione unanimi constitutum est. Qua in re neminem latere volo quod maxime fuisset admirationi, nisi de hoc ipso pluries repetitum experimentum jam antea habuissem. Quatuordecim fuerant suffragatores viri doctissimi, & in Ecclesiasticæ disciplinæ studiis versatissimi, qui ad diem usque 15. Julii proxime elapsi nihil penitus sese inter communicaverant, nihil alter de alterius sententia rescivuerat, atque cum nullo (præter duos) Summus Pontifex de hoc negotio paucis locutus fuerat; nullius sententiam, judicium, aliquidve, quo erudiri aut informari posset, audiverat. Et tamen vix primum ad pedum oscula accessi, sapientissimum Pontificem in argumento, de quo agebatur, adeo versatum deprehendi, ut nihil ipsi juris, vel facti, nihil quod ad Theologiam tum Moralem aut positivam, tum speculativam quam dicunt, nihil quod ad Sacros Canones, aut Historiam Ecclesiasticam spectaret, afferre potuerim, in quo ille dicentem me non præveniret, nihilque ab aliis audivi, quod ab eo prius non audiverim. Noluit tamen, quæ ipsius moderatio est, decretum suum mente concipere, & scripto tradere, nisi postquam die 4. Augusti omnium Consultorum sententias perlegit, atque perpendit; tum ipsemet Decretum condidit, quod ad majorem dignationis Pontificiæ, atque in gentem nostram amoris significationem diei Coronationis suæ voluit subscribere.*

Illud etiam summa clementia, atque humanitate dignatus est ad me mittere: quod vix acceptum, illico avidissimis oculis perlegi. Sciebam enim recentem esse fœtum feracissimæ mentis, & omnigena litteratura referta; sed enim si quisnam esset antea ignorassem, ex mira eruditione, acutissima perspicacia, prudentia plane singulari, quæ in illo mirifice elucebant, Auctorem illico agnovissem; cum legerem, non semel miratus sum Pontificem Maximum plurimis distentum curis, & Ecclesiæ universæ negotiis impeditum, ita huic Decreto operam dedisse, ut nisi augustæ mentis amplitudinem perspectam haberem, mihi totus in eo fuisse videri potuisset. Sed, ut alia prætercam, eo temperamento communibus votis indulsit, ut quidquid concessionem, vel nimis indulgentem, vel abusibus obnoxiam reddere poterat, solertissime præcaverit. Unum in eo Decreto tantummodo desiderari videbatur, quod oculatissimum Principem nullatenus fugisse arbitror, se iteratis precibus rogari voluisse, ut novam de Hispana, ac Lusitana gente benemerendi occasionem haberet; obvium enim erat, & rationi consentaneum, ut tempus Sacris operandi post meridiem protraheretur; aliter tria Sacra, quibus liberalitas Pontificia Animas in Purgatorio detentas sublevari concesserat, ob temporis angustias sæpius fuissent omissa. Sed hoc etiam Clementissimus Pontifex beneficium addidit, seu potius hoc ultimo veluti additamento beneficium jam concessum perfecit, atque cumulavit.

Non sine ergo ingenti animi gaudio sub initium Septembris proxime elapsi tam Potentissimo Regi Domino meo, quam Augustissimæ Hispaniarum Reginæ Pontificiorum Decretorum, quibus concedebatur facultas tria Sacra celebrandi die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, & dilatio temporis ad duas horas post meridiem exemplaria mitti, & offerri curavi. Postquam tamen hæc officia, atque obsequia persolvi, illico de publica utilitate mecum ipse cogitabam. Animos addidit Sanctissimus Dominus Noster, & pene dixerim Auctor fuit, ut quæ illi privatim exposueram, aliis etiam, lucis publicæ beneficio, communicarem. Igitur Pontificio Decreto Appendices ab eodem Auctore desumptas subjungam, ut videas, qua eruditione, qua doctrinæ excellentia, vel in eo, quod nil tale præcogitanti e re nata subortum est, argumento disseruerit. Jam quæ de Pontificio Decreto mea fuerit sententia, quæ futura omnium Lusitanorum lætitia, tibi Lector, ex subjecta epistola prius quidem a me festinanter exarata, nunc vero paululum aucta perspectum erit.

BEATISSIME PATER.

INter plura a Te, Beatissime Pater, sapientissime constituta illud sane conspicuum locum obtinet, quod Sacerdotibus singulis in ditionibus Hispaniæ, & Lusitaniæ Regum commorantibus facultatem concesseris ter sacris operandi ea die, qua Commemoratio Fidelium omnium Defunctorum quotannis recurrit. Enim vero hoc uno Decreto, quod ad me mittere perhumaniter dignatus es, & animum Tuum paterna benevolentia plenum erga Ferdinandum VI, & Joannem V. Dominum meum, Hispaniæ, atque Lusitaniæ Reges Maximos Sanctitas Tua præclare significavit, eum, eorum petitionibus annuens, gentibus, quibus illi in utroque Orbe late imperant, singulare beneficium a prædecessoribus Tuis Romanis Pontificibus frustra expetitum, liberaliter fueris impertitus; & sacrorum rituum uniformitati, sublata pristina varietate, & Animarum utilitati, & Sacerdotalis ordinis dignitati prospexeris. Quæ quidem ab alio, quam a magnanimo Pontifice nobiliorum artium studiis, & prudentiæ dotibus mirifice ornato fieri potuisse inficiabitur nemo.

nemo. Habent profecto Hispani, atque Lusitani, quod Pontificis Maximi Benedicti XIV. Paternam eamque cumulatissimam Beneficentiam extollant, a qua singulis annis 10t sacrificiorum millia ad sublevandos Fideles Defunctos, parentes, cognatos, & amicos suos, sine ullo suo dispendio sibi concedi sentiunt; Sacerdotibus siquidem & nihil temporalis emolumenti, quo antea fruebantur, detractum est; & ad præcludendum avaritiei aditum omnem, nihil auctum.

Et in primis prudentia, qua conditum fuit, re prius mature examinata, & Rituum uniformitate indulta.

Quod singulare beneficium ut consulto concederes, quæcunque extabant monumenta, te diligenter perquisivisse fateris, consilium exemplumque secutus Magni Gregorii (Lib. 7. Epist. 116.) ita scribentis: *in perquirendis chartis curam diligentius impendite, & si qua exinde scripta inveniri potuerint, quæ nos valeant informare, huc curæ vestræ sit transmittere.* Scripta vero huc pertinentia, quæ Tu perquisita, & inventa significas, vix aliquid continent, quod in eruditissimis Sanctitatis Tuæ libris non legatur, omnia tamen humaniter legisti, non quia hospes in hujusmodi argumento esses, ut Sanctitatis Tuæ verbis utar: nec quia informari valeres, (ut utar verbis S. Gregorii; sed quia aliorum libros humaniter excipis, & inter sacrosancti Apostolatus curas, horis plerumque somno, & quieti demptis, perlegere non dedignaris; qua ratione humanitatis Tuæ documenta præbes, & litterarum studia in omni disciplinarum genere promoves, eruditionis Ecclesiasticæ amorem in aliis accendis, & de aliis loquendi honorifice occasionem arripis. Si quæ profecto, Beatissime Pater, ex opusculo a me festinanter collecto, suppeditata Tibi sunt, ea quidem pauca, atque tenuia fuisse fateor. At quam multa, quam præclara, quam gravia, & solida Sanctitas Tua rependit, quæ simul fundamentum & ratio sunt concessionis! Proh quæ in definiendo æquitas! Quæ prudentia est adhibita! Enimvero qua dexteritate & prudentia Hispano Clero, apud quem rituum diversitas inducta fuerat, pari gratia privilegium impertitur! Minus ille quidem beneficium prius expetiverat, sed additis spe animis, & mentem Tuam præcognoscens Lusitaniæ precibus suas preces conformavit; dum siquidem Sanctitas Tua supplicum vota superat, prudentissime rituum uniformitatem in Regionibus conterminis corroborat, & Regularem Clerum, atque Sæcularem eadem amplectitur Indulgentia; ut qui sibi mutuo in sacrarum functionum perfectione stimulus esse debent, quosque pari dignitatis gradu Dei gloriæ, & hominum saluti addici oportet, eodem pariter privilegio fruantur, eisdem decorentur prærogativis; *Sancti enim Patres valde studuerunt ut in Observationibus Ecclesiasticis concordia observaretur, & omnis dissonantia vitaretur;* Verba sunt Rodulf. de Rivo de Can. Observantia. Idem statuit Concil. Agathense celebratum ann. 506. *Convenit ordinem Ecclesiæ ab omnibus æqualiter custodiri.* Quæ quidem rituum uniformitas in universa Ecclesia servari semper non potest, *sed multa pro locorum, & hominum diversitate variantur, nec tamen per hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace atque unitate discessum est:* Verba sunt S. Firmiliani Epist. ad Cyprianum; & ut bene ait Augustinus Epist. 36. *Fidei unitas quibusdam diversis observationibus celebratur.* Hoc etiam ex Historia Ecclesiastica passim eruitur: illud nempe semper Ecclesiæ studium fuisse, ut conterminæ provinciæ, vel nationes singulæ eodem ritu uterentur, in præcipuis vero omnes ubique Ecclesiæ convenirent; ita enim Ecclesia ipsa simul ornata varietate, & simul ubique eadem conspiceretur.

Gratum id accedit Lusitano, & Hispano Clero, & ideo gratias agunt Sanctissimo suo.

At cum aliquid operæ in hanc rem contulerim, meæ præsertim partes sunt, ut tam Hispani, quam Lusitani Cleri, meæque præsertim Patriæ communem lætitiam acceptique beneficii memoriam nulla oblivione delendas testificer. Clerus itaque Lusitanus, Beatissime Pater, quem plurimi Te facere (quæ Tua humanitas est) non solum verbis, sed etiam factis ostendis, Tibi jure merito, ac majori, qua potest, devincti animi significatione gratias quammaximas agit. Quod tamen in accepto beneficio majori in pretio habet, est quod ita ejus pietatem promoveris, ut simul sinistrarum oblocutionum occasionem omnem removens, illius æstimationi consultum esse volueris: Concedis enim ut die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missas Sacerdos quilibet celebrare possit, hac lege tamen, ut pro secunda & tertia eleemosynam accipere nemini liceat. Quippe solent sacerdotes fere omnes Missam sine ullo stipendio ea die celebrare, ut erga Sanctas illas animas charitatis officium ex solo pietatis affectu exerceant, & ex iis aliqui parentum suorum, & vel sanguine vel necessitudinis vinculo conjunctorum animas impensius adjuvant; alii ut spiritui S. Ecclesiæ se, ut par est, conforment, omnes quæ lustrali igne purgantur animas Deo ferventer commendant, reservatis ad sequentem diem precibus pro illarum subsidio, quas speciali amore prosequuntur. Unde quam apte, quam prudenter, quam nostris votis & ingenio accommodate Clero Lusitano benefacis! Videris mihi, Beatissime Pater, in Defunctorum omnium suffragium eadem decernere, quæ Aldricus Genomanensis Episcopus testamento sancivit (videndus Baluz. Miscel. tom. 3. pag. 51.) *Missam unam decantent, & si amplius voluerint, in eorum erit potestate .... & misericordia sine retributione.* Tres Missas etiam post contractum earum numerum permiserunt Episcopi, & Concilia. Concilium Salingestadiense præcepit, *ut unusquisque Sacerdos in die non amplius quam tres Missas celebrare præsumat.* Canones Anglicanæ Ecclesiæ circa annum 960. promulgari decreverunt, ut *Nullus Sacerdos Missam sæpius una die celebret, quam ter ad summum.* Hanc legem ad unam Missam contraxit in universa Ecclesia Alexander Secundus Cap. *sufficit*, sed Lupus tom. 5. in Alexand. II. hoc Decretum mature perpendens potius ad avaritiam coercendam, quam ad omnimodam Missarum iterationem prohibendam conditum fuisse existimat; ita ut dici possint *ex necessitate, sed non pro pecunia.* Quod ipsum quoque Decretum satis aperte declarat.

Recte et sapienter stipendium pro concessis Missis interdicitur.

Per Te, Beatissime Pater, Lusitano Clero potestas facta est ut misericordiam suam exerceat sine temporali quidem retributione, sed magno cum spirituali fœnore; siquidem nihil magis decet Sacerdotalem dignitatem quam ab omni avaritiæ umbra alienam esse. Hinc optime Cistercienses in suo Capitulo Generali anno 1182. apud Martene: *Pro pacto certo nulla fiat Missarum promissio, quia simoniacum est.* Cujus sanctionis sensum juxta illius sæculi disciplinam non est hujus loci expendere. Idem statuit non eo fundamento, sed certa quadam Sacerdotalis dignitatis innixum decentia Concilium Eboraci habitum anno 1194. severe præcipiens: *Ne Sacerdos aliquis pro celebratione Missarum pretio constituto pactum ineat.* Abusus qui olim in Hispania irrepserant jam Patres sexti Concilii Toletani omni studio supprimere conati sunt; quod si verbis plus æquo, ut videtur, acerbis aliquando utuntur, attendendus est sensus juxta usum Sæculi in quo loquuntur; Nos plerumque sententias perquisivimus in quibus vividius,

vidius, & majori in lumine res exprimantur, neque ad rigorosam trutinam omnia revocare intendimus. Verba Concilii Toletani subjicimus: *Multa mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri, detestanda, & abominabili ambitione cæcati, pro Missis celebrandis pecunias exigunt, & supra hoc, ac si vellent vendere rem profanam, mercantur, quandoque & publice, cum his, qui eas faciunt celebrare, existimantes, ut eorum fructu perniciosa videtur, gratiam Dei, quæ in Sacrificio Missæ confertur, vel verius ipsum Deum, qui nobis sub specie dicti Sacramento se exhibet, pecunia posse vendi: verum cum dictum Sacramentum super omnia pretiosum sit, liberaliter, sicut cætera Sacramenta Ecclesiæ, celebrandum: districtius prohibemus, ne aliquis Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliquam temporalem, sed gratis accipiat, si quid per facientes Missas celebrari oblatum sibi charitative fuerit, absque pacto, & conventione quacumque. Qui vero contrarium fecerit, a celebratione Missæ per omnia noverit se suspensum, & alias pro tam gravi excessu ad arbitrium proprii Episcopi puniendum.* Ex his omnibus perspicuum fit quam ægre ferrent retroactis Sæculis Patres, aliquam Sacerdotibus vel veræ vel falsæ cupiditatis notam inuri; nt si periculum immineret celebrandi Missam solo amore lucri temporalis, omittendam potius esse sæpe censuerint. Faxit Deus, ne tales sint hodie Sacerdotes, quales olim fuisse Thomassinus deplorat (in Vet. & Nov. Eccles. disc. par. 3. lib. 1. cap. 73.) *Segnitia illos & stupor ab altaribus abducebat, admovebat pecuniæ cupiditas.* Unde merito Auctores qui de valore Missæ disserunt, vel de propositione damnata, quæ falso asserebat posse pro una Missa plura stipendia accipi, unanimi consensu Sacerdotum avaritiam execrantur.

Carpitur nonnullorum paucorum Sacerdotum in Eleemosynis perquirendis avaritia, & moderatio commendatur.

Minime hoc loco damnare volumus determinatæ, atque stabilitæ eleemosynæ conventionem, quam potest Sacerdos jure repetere, siquidem ne turpis egestas, malesana fames, & avaritia pejores abusus introduceret, stabilita est eleemosyna ab Episcopis, & Conciliaribus Sanctionibus. Minime ergo improbari potest usus accipiendi eleemosynam pro Missa, ut notum est; dummodo Sacerdotes debitæ moderationis limitem non excedant. Quod si exclusio pacti de eleemosyna præcepta non sit, valde tamen commendabilis est. Eam jam olim prudentissime Concilium Lingonense anno 1404. his verbis commendavit: *Si quis dicat Sacerdoti, celebretis unam Missam, & promitto vobis dare tantam pecuniam: si Sacerdos velit dicere Missam prædictam, respondeat: Ego pro amore Dei, & honore, & animarum salute libenter celebrabo: non tamen intendo pro pecunia celebrare, & postea si aliquid dederitis mihi, recipiam in eleemosynam pro intentione vestra.* Si ita Sacerdos se gereret, dici non posset cum Juvenali: *O nummi, vobis hunc præstat honorem.* Et certe Sacerdotalis dignitas plurimi apud omnes haberetur, obstrueretur os loquentium iniqua, & non ubique piis viris causa præberetur lugendi abusus, qui jam ætate Doctoris Seraphici irrepserant: *Væ, væ, væ,* ita exclamat in Libro de præpar. ad Missam cap. 18. Sacerdotum avaritiam deplorans: *Væ, væ, væ, Domine Deus, quanti hodie infelices ad sacros Ordines accedunt! & Divina mysteria accipiunt, non cælestem panem, sed terrenum quærentes; non spiritum, sed lucrum, non salutem animarum, sed quæstum pecuniarum.*

Laudatur quotidiana Missæ celebratio.

Sentio mihi aliquem succensere; quasi usum quotidie celebrandi improbare videar, quæ olim fuit aliquorum sanctimonia & eruditione præclarissimorum Virorum sententia, quam amplectitur Alvarus de Planctu Ecclesiæ lib. 2. cap. 5. ita exclamans: *Tot hodie dicuntur Missæ quasi quæstuariæ, vel consuetudinariæ, vel ad complacentiam, vel ad scelera cooperienda, vel propriam justificationem: quare apud Populum, vel Clerum Corpus Domini jam vilescit.* Absit ut hujusmodi sententiæ adhæream, quæ etsi retroactis Sæculis aliquos habuit fautores, eam S. Ignatius de Loyola penitus abolevit, atque *Sacramentorum frequentia ab ipso incrementum accepere*: Utilissima quippe est sacrificandi frequentia, dummodo nec ipsam devotionem, nec usus minuat reverentiam. Hoc argumentum adeo pie, docte, dilucide, Beatissime Pater, discutis in Tractatu de Sacrificio Missæ, ut ibi quæ dicis hic transcribere animus esset, non ut ea quidem tibi revocem in memoriam, sed ut impolitam rudemque epistolam tua eruditione ornatam, omnibusque optabilem reddere possim. Quidquid igitur in hoc argumento refers, Lectorem rogo, atque obtestor, ut mature perpendat: Te enim evidenter frequentiam celebrandi probare intelliget, atque celebrantis dispositionem & mores simul exoptare, quales tanti mysterii dignitati & Sanctitati respondeant, *absitque sordibus quæstus & lex consuetudinis, quæ in trivialem usum degenerat*: ut etiam optime notat Mabillon. Præf. 1. in Sæc. 3. S. Benedicti §. 6. n. 52.

Præfatum Indultum tam in eo, quod concedit, quam in eo, quod prohibet Spiritui Ecclesiæ maxime conforme est.

Certum est, ut, Sanctissime Domine, in tuo decreto sapientissime differis, Ecclesiam ad fovendam fidelium pietatem semper fuisse propensam etiam Missæ iterationem indulgendo; certum etiam deinde est, dictam Missæ iterationem penitus abolevisse ad eradicandam in Sacerdotibus cupiditatem lucri: unde nullo meliori modo Sanctissimum Tuum decretum se spiritui Ecclesiæ, cujus caput es, conformare potuit, quam una eademque concessione pietatem promovendo, avaritiam vero amovendo, Fidelium Defunctorum provocando levamen, & omnem a Sacerdotibus infamiæ suspicionem propulsando.

Concessio præfata si absque restrictione emanaret, posset aliquibus occasio esse avaritiæ.

Nec omittendum est, eo magis prudentiam Sanctissimi Legislatoris affulgere, quo facilius in trium Missarum celebratione nuper concessa majus dabatur avaritiæ periculum. Nota est omnium Christifidelium devotio erga sanctas animas, unde vix aliquis foret, qui suæ devotionis zelo impulsus beneficii in eas collati participem se fieri non exoptasset. Cum enim majoris devotionis causam Laici viri nanciscuntur, majorem quoque eleemosynam pro celebrandis Missis non raro parant; quod eo laudabilius in ipsis commendari debet, quo dignius censura est, quoties ambitionis non pietatis impulsu Sacerdotes hujusmodi eleemosynas requirunt. Videmus quippe aliquando in funeribus præcipue divitum quo impetu Sacerdotes accurrunt, ut pinguiori fruantur eleemosyna, quod jam olim Guillelmus Major in Andegavensi Ecclesia deplorabat: *Sicut corvi, & vultures de longe cadavera sentientes catervatim adstant ad funera mortuorum, & quandoque cum gravi scandalo populi, quæstus prædicti gratia verbis contendunt, quis celebrabit? & interdum unus alteri excutit ornamenta.* Posset etiam addi eos sine ulla animi dispositione accedere, turbato animo, ob metum ne serius adventanti alter locum præripiat; & celebrare festinanter ne pecunia aliis eleemosynis imminuta sibi deficiat, & finito sacro novum jurgium sacrilega cupiditate renovari, perinde ac si irreligiositas, cupiditas, atque scandalum pluris æstimanda essent, & Missa hoc modo celebrata majori stipendio compensanda. Unde Præsul vigilantissimus in sua quarta Synodo ut obsisteret

capi-

cupiditati effrænatæ talium Sacerdotum, qui se contra suæ dignitatis honorem venales exponunt, omnibus Sacerdotibus interdixit, ne: *Pro Missis celebrandis ab eis in hujusmodi funeribus, præter voluntatem, & requisitionem expressam defunctorum, aut hæredum, aut executorum ipsorum, aliquid petant, exigant, vel recipiant*. Nescio an hujusmodi Sacerdotes majori horrore contemplari debeam, an illos qui æquali ambitione in loco ubi laicis obvii fiant, *sedentes munera expectant, atque omne vitæ genus quasi mercede corruptum habent, dum quasi venalem præseferunt sanctitatem*. (Apud Sulp. Sev. Histor. Sac, lib. 1.). Certe de hujusmodi Sacerdotibus qui Sacerdotium in fœnore ponentes, Missas tanquam in aliorum necessitatibus opportunum remedium, venales exponunt, & ut ait S. Gregorius Magnus lib. 7, epist. 56. *De alieno facere luctu compendium* curant, merito asserimus quæ de Medicis cecinit celebris Epigrammatum scriptor: *Ulceribus Galene vales tantummodo nostris*.

Via alia ab avaritia excogitata penitus interclusa. Duo alii abusus, & providentia utrique adhibita.

Hæc nonnullorum Sacerdotum cupiditas effrænata plures excogitavit artes, ut novis semper lucris aditum expiscaretur; omitto abusum intolerabilem accipiendi plures eleemosynas, & deinde unam Missam pro omnibus applicandi, quem Urbanus Octavus hanc sententiam damnando compescuit; omitto illa Missarum monstra, ut plurimi Auctores vocant, in quibus sub uno Canone plurimi introitus, seu repetitæ orationes juxta eleemosynarum numerum confundebantur. Duos abusus qui tolerabiliores videntur, & ideo forsan nondum penitus extincti sunt, recensebo, ut pateat ex cura Præsulum, qui eos evellere pro viribus conati sunt, quo studio semper Ecclesia suorum avaritiam abhorruerit. Hi porro abusus sunt. Primus, quod nonnulli Sacerdotes, stipendiis prius acceptis, pluribus se obstringunt Missarum oneribus, quam quæ intra breve tempus adimplere valeant, Secundus, quod Confessariorum aliqui, ut stipendia pro Missis frequentiora sint, pœnitentibus in Confessione injungunt, ut Missas pro piaculari pœnitentia celebrari faciant; & sic illi redimant pœnitentes peccata, ipsi vero Confessarii peccata populi comedant. Utrumque abusum Joannes Episcopus Nannetensis Constitutione propulsavit edita anno 1389. (Vide Mart. Thes. Nov. Anecd. tom. 4. pag. 983.) ubi sic; *Missis per hebdomadam nullis se oneret Sacerdos, ultra numerum dierum hebdomadæ*. Et num. 12. *Nec injungat pro pœnitentiis Missas celebrandas, nisi volentibus divitibus, & tunc non per illos Cappellanos qui confessiones audierint, sed per alios &c.* Primum abusum jam Richaldus Poore Episcopus Sarisburiæ in Anglia in Constitutionibus suis propulsavit: *Probibemus etiam, ne superflua multitudine talium annualium quandoque se onerent Sacerdotes, ad quæ explenda honeste sufficere non possint; & propter quæ oportet, certo pretio, conductos habere Sacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut se exonerent; quæ de cetero fieri sub pœna suspensionis prohibemus*. Secundus etiam in aliquibus Conciliis Parisien., & Londinen., & ab eodem Ricardo eliminatus est: *nullus Sacerdos in nomine Pœnitentiæ totalis, vel partialis Missas præsumat injungere*.

Obviam itur excusationibus frivolis pro abusibus.

Ut se ab hac avaritiæ nota plurimi Sacerdotes excusent, non raro Sacerdotum paupertatem exaggerant, & fidelium pietatem, qui suis eleemosynis de animabus Defunctorum bene merentes sibi etiam meritum apud Deum cumulant. Breviter vero ad primum responsurus fateor, rationi minime consentaneum esse, ut Sacerdotes inopia laborent; unde in cap. 2. Concil. Aquisgranensis legimus; *Necessarium esse, ut Clericorum ordo ampliori foveatur stipendiorum copia, ut occasione temporalium subsidiorum sanctarum non depereat institutio rerum*. Quod ipsum Rotbertus Francorum Rex in syngrapha donationis asserit, dum quædam bona sacris Ministris attribuit: Videndus Mabillon de re diplom. lib. 6. pag. 582. edit. Paris. *Ut tanto liberius cultores Christianæ Religionis & Ecclesiastici Ordinis Divinis inserviant mandatis, quanto amplius fuerint ab omni necessitatis impedimento absoluti*. Licet tamen valde congruum sit, ut Sacerdotes inopia minime laborent, tamen potius hæc cura ad Episcopos attinere debet, quorum est ad Sacerdotium non promovere, qui temporalis vitæ subsidiis carent; omnes etenim artes, quibus Sacerdotes ceteroquin non adeo divites se exercent, ne temporalibus commodis deficiant, ab omnibus Ecclesiasticis viris severissime reprehenduntur. Mitto obvia Patrum testimonia, frequentes Conciliorum sententias, quæ Sacerdotum negotia ceteroquin aliis non illicita sevesissime prohibent. Passim hos Negotiatores Sacri Canones, Patrum sententiæ, Auctorum dicta execrantur; quid vero de illis, qui temporalibus rebus non suis, sed aliorum etiam incumbunt? Hinc Nicolaus Primus ridiculum appellat quod quidam *Clericus cujusdam Comitis* a proprio Episcopo diceretur, (Vide Hug. de Fleury in Chronicis): & plenos temeritate, atque arrogante vanitate vocat Concilium Parisiense sextum illos Prælatos, qui Presbyteros *Suos* appellant; quæ omnia eo collimant, ut ostendant Sacerdotes Dei ab omni humana ratione, & lucro alienos esse opottere, Concilium Carthaginiense tertium non modo Procuratores esse vetat Sacerdotes, sed omnem in sæcularibus curis etiam pro victu comparando occupationem. *Quam hoc Canone* (ut apud quemdam Canonistam legimus) *feriantur Sacerdotes, qui victus parandi causa de celebratione Missarum faciunt artem de pane lucrando, nemo non videt*. Quæ sequuntur verba utinam omnes Sacerdotes attente considerarent! *Nemo non videt, qui infame, & sacrilegum modernum Missarum commercium vel leviter expendit*. Sciant Sacerdotes Dei, rem esse ab Ecclesiastica circumspectione alienam, quod Missarum eleemosynæ undique perquirantur, si ita id fiat, ut nihil nisi ambitus, & lucri cupiditas in Sacerdote appareat; similia quidem sæpe videmus non sine scandalo populi commercia, de quibus (in eund.) Zonaras testatur: *Quamvis eo inopiæ redigantur sacris initiati homines, ut alimenta quoque deficiant, ne tunc quidem eos turpi aut sordido artificii genere vitæ subsidia comparare oportet*. Neque pro turpi & sordido artificii genere aliud Zonaras intelligit, nisi illud idem, quod ceteroquin sæculares deceret, qui in suis utique rebus emendis, vendendis, permutandis, & longe perquirendis multa licite exequi possunt, quæ in Sacerdotibus *infame* & *sacrilegum* forent *commercium*. Jure merito hos Sacerdotes Oseas deploravit, quod multiplicavesunt *Altaria ad peccatum, factæ sunt eis Aræ in delictum*. Hinc est etiam quod nonnulli Sacerdotes adeo imperiti fuerint, ut *Miserere pro Canone*; *Attendite pro Passione* legerint, quorum meminit P. Hensir S. J. in Germ. Sac. tom. 1. n. 27. pag. 246. qui nempe non spiritu Dei permoti, non terrenarum rerum cupiditate abjecta, sed ut *de celebratione Missarum faciant artem de pane lucrando* ad Sacerdotalem dignitatem promoveri curant.

Vitio aliquorum, qui statum Sacerdotalem quærunt non rectus.

Ita dolebat Petrus Blessensis: *Video hodie, quod & flens dico, innumeros illitteratos, aut potius idiotas usurpare tanti Officii gradum*. Causam vero tantæ infelicitatis ex illo Presbytero, de quo loquitur

quitur

quitur Damianus cognóscere possumus: *Tam parvam & tenuem in litterarum habet doctrina notitiam, ut apertæ quoque scriptionis articulum syllabatim vix valeat legere; nimia tamen paupertate constrictus utcumque Missarum cogitur solemnia celebrare.* Quales hujusmodi Sacerdotes sint pronum est conjicere, quos non devotio ad recte celebrandum sed paupertas *ad utcunque* celebrandum stimolat, & quam melius his foret a tanto Sacrificio abstinere, nemo est qui ignoret. Merito tales Sacerdotes, qui *turmatim veniunt ad Altaria Domini sola quærentes stipendia corporis* (ut ait Rupertus Tuitz lib. 4. Div. Offic.) gravissimis verbis S. Bernardus deplorat. *Vereor istos* (ait in lib. Conf. cap. 5.) *non alibi ordinandos, quam ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Itaetiam in Psal. 10. *Ipsa quoque Ecclesiasticæ dignitatis Officia in turpem quæstum & tenebrarum negotium transeunt, nec in his salus animarum sed luxuria quæritur divitiarum; propter hæc tondentur, propter hæc frequentant Ecclesias, Missas celebrant.* Audiant hujusmodi Sacerdotes Robertum Pullum S. R. E. Card. Primum Theologum Scholasticum a P. Mathoud appellatum part. 7. cap. 17. *Quid est Missarum solemnia contuitu temporalis commodi celebrare, nisi cum Juda Christum vendere? tanta nequius quanto resurgendo est sublimatus.*

Pietas sæcularium, qui pro dictis Missis eleemosynas non tradunt, multis aliis modis potest abunde compensari.

Unum superest, ut sæcularium pietati satisfaciamus; ii quippe ita sunt in subsidium Animarum propensi, ut certe in trium Missarum celebratione, stipendium Sacerdoti elargiendo, partem aliquam habere plurimi exoptent. Sed plures alios habent dies, in quibus hanc pietatem exercere possunt. Illud etiam accedit, quod prima trium Missarum pro solita eleemosyna dici potest. Sed si eo die, quo Sacerdotes omnium Fidelium Defunctorum levamen a Deo quærunt, comitari volunt Sacerdotum pietatem, Missis ipsis inserviant, vel intersint, Sacram Eucharistiam sumant, Indulgentiarum thesauros applicent, & eleemosynas demum Christi pauperibus distribuant. Quod optime, Beatissime Pater, in Tuo Decreto insinuas: *Hi enim* (qui eleemosynam offerunt) *poterunt per alia pia opera, sive per alias eleemosynas... Defunctorum animabus suffragari.* Quapropter juxta sui temporis usum S. Joannes Chrysostomus homil. 32. in Matth. ait: *Cur post mortem tuorum Pauperes vocas? non ignoro te responsurum: Ut defunctus requiem adipiscatur, & propitium Judicem inveniat.* Et prudentissime Jonas Aurelian. Episcopus in lib. de Laicorum Inst. 3. c. 15. *Nullatenus audiendi sunt illi qui dicunt, quod nullæ aliæ eleemosynæ opitulari possunt Defunctis, nisi solummodo, quæ Sacerdotibus dantur, & sacrificia, quæ per eos offeruntur. Hoc qui credunt, aut ignorantia, aut certe aliorum persuasione falluntur. Credibile sane est, quod hæc persuasio, qua simplices id credere, & dicere videntur, ex fonte avaritiæ processerit. Sancta quippe Mater Ecclesia pro defunctis suis non solum Sacrificia Altaris, sed etiam quascumque alias eleemosynas offerre consuevit.* Unde eidem sententiæ adhærentes dicere non dubitamus cum Dominico Soto viro doctissimo in 4. dist. 45. q. 2. *Quoniam dictum est Sacrificium Missæ omnium suffragiorum esse potissimum, admonitione hic opus est: quod quamquam id verissimum sit ex objecto, ex genere sua, quia Christus ibi offertur, nihilominus ratione necessitatis pauperum, quos nobis Christus tantopere commendavit, potest eleemosyna quandoque esse Deo gratior, & acceptior in satisfactionem pro Defunctis, quam longa Missarum celebratio. Absit ut quis negaverit, Missas in primis esse pro Defunctis offerendas; verumtamen postquam aliquo numero, pro ratione qualitatis persona, offeruntur, melius est longissimas eleemosynas in pauperes profundere quam centenas & millenas Missas accumulare.* Hæc obiter dicta sint, ut constet vel ipsa pietatis, & Religionis officia prudenter impendenda esse. Neque tamen nos latet quod omnium Fidelium animis alte infixum est, nempe Sacrificium Missæ multis aliis piis operibus longe præstare; videmus enim antiquos Canones unam Missam pro duodecim jejuniorum pœnitentia supplere statuentes, ut notat *de Berlendis de Oblationibus ad Altare pag.* 335. Ex quo Auctore plurima hactenus dicta transcripsimus; hujusmodi enim argumentum prolixius tractat; quod nos etiam concludimus cum Petro Blessensi, cum quo fatemur procul dubio & asserimus, *Magnum hoc esse Sacramentum supra omnem intelligentiam, supra omnem eminentiam, in quo salus est Mundi, pretium sæculi, pretium sine pretio, pretium impretiabile.*

Sacrificium tamen Missæ præstantius suffragium esse asseritur.

Nunquam satis laudanda prudentia, qua in præsens Indultum eluxit.

Ut vero ad singulare beneficium, quo Sanctitas Tua, & Regum precibus, & Cleri votis, & populorum expectationi clementissime satisfecit, sermonem iterum convertam, nemo erit, Beatissime Pater, qui prudentiam tuam non admiretur: siquidem vivida illa & oculatissima perspicacia, qua omnia prævides, novisti homines semper in malum proclives plurima avaritiæ suæ subterfugia quæsituros, ideoque omnia ita decernis, ut nulli penitus malo non provisum esse videatur.

Minime contemnendus Sacerdotalis Ordo ob delicta nonnullorum, sed semper colendus.

Neque aliquis, dum tot Sacerdotum artes ad avaritiam suam protegendam mature perpendit, dumque Præsulum, & Summorum Pontificum studia ad eam eradicandam contemplatus fuerit, Sacerdotalem ordinem contemnere audeat: ea enim est humanarum rerum conditio, ut paulatim obsolescant, & a primigenia integritate deflectant. Unde prudenter Lupus Ferrar. Epist. 29. *Compatiendum vobis est, si multos experti sitis a sua professione detestabiliter deviare: quum & natura humana prona sit ad malum, & hostis noster bono semini superseminare semper gestiat zizania.* Prudenter etiam notat Aug. in Psal. 132. *Tam sunt Monachi falsi, quam Clerici falsi & Fideles falsi, sed non perit fraternitas pia propter eos, qui profitentur quod non sunt.* Neque vero ex Præsulum vigilantia, qui Ecclesiasticorum crimina meritis puniunt suppliciis, vel ex Scriptorum studio quo eadem execrantur, omnes ejusdem ordinis viros aliquis audeat arguere; siquidem optime notat Doctor Seraphicus, non ideo Religiosos Ordines minus æstimandos esse, quod in eis aliqua deteguntur vitia, quæ ideo omnium oculos in se convertunt, quia Religiosi viri, & quicunque alii sectandæ pietatis professionem faciunt *spectaculum sunt* (ut cum Ascetico celebri loquar) *Deo ut remuneret, Angelis ut adjuvent, & hominibus ut detrahant*; eo enim clarius vitia, si quæ sunt, cognoscuntur in viro perfectioni dedito, quo magis in eo virtutes florent, tanquam *opposita oppositis.* Videmus quippe, & passim videmus nostris hisce temporibus, si quis se Deo strictius conjungere studet, illico in ejus culpas, quamvis levissimas plurimos lynceis oculis rimari, & multa in eo reprehendi, quæ in aliis omnium oculos effugiunt; qua in re optime monet S. Theresia, ut prius laudanda imitemur, deinde animadversione digna notemus. Quamobrem contra Religiosos illos Ordines obtrectantium livor maxime invehitur, qui Regulari Observantia præ aliis florent, & ut suo etiam tempore adnotavit Angelicus Doctor Opusc. 19. c. 20. *Extendunt crimina Religiosorum, ut scilicet quod ab uno, vel duobus geritur, toti Religioni imponere præsumant.* Quod

Quo major est in aliquo Ordine observantia, eo acriores fiunt vera defectus.

si Re-

si Religiosus Ordo a disciplina Regulari penitus discesserit, vel vir aliquis arctioris vitæ professioni nuntium remiserit, liber ab omni livore, & obtrectationibus erit; immo si quid de eo minus recte dicatur, illico: *Nemo malus nisi probetur*, reponitur. *Cum autem de aliquibus, qui Sanctum nomen profitentur, aliquid criminis vel falsi sonuerit, vel veri patuerit, instant, satagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur.* Verba sunt S. Augustini Epist. 78. In quibus observanda sunt illa, *Vel falsi sonuerit;* per quæ verba indicatur, non raro Religiosis viris falsa crimina imputari, tota quidem invidentium pietati & obtrectantium (ut bonos ad se trahant, aut saltem frigescere cogant in arrepta perfectionis via) cura est festucam in aliorum oculis videre, obscurare quod lucidum est, quod candidum est denigrare. Huc optime spectant Christi Domini verba: *Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt, Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini:* Matth. 11. Demum hoc argumentum concludo verbis S. Hieronymi Epist. 83. *Obsecro, ne quis me in sugillationem istius temporis Sacerdotum scripsisse, quæ scripsi, existimet, sed in Ecclesiæ utilitatem.*

Imo ut livore sæpe defectus veri nequitur ultra modum extolluntur; & nequissime falsa appinguntur.

Hæc omnia hactenus dicta sunt contra vitia, non contra personas.

Hæc omnia Tu, Beatissime Pater, mirum in modum concilias, siquidem *Parcere personis, dicere de vitiis* prudentissime soles; *Nam dos innata benignum Te gerere; orta simul tecum clementia, tecum perstitit, in solioque sedet comitata Supremo.* Quæ quidem humanitas ita celsissimum Dignitatis Tuæ thronum reddit amabilem, ut omnes ad te accedere vereantur, sed non timeant; & quæ Te loquente omnium oculos atque admirationem capit, non minus Te scribente corda pariter, atque animos conciliat. Quoties enim de aliquibus Auctoribus Tuis in libris mentionem facis, benignitatis Tuæ specimen exhibes plane egregium; laudas quæ digna sunt laude, & si aliquid cogeris oppugnare, ea animi moderatione & verborum cautela id facis: ut præter ea, quæ ad argumentum pertinent, ne latum quidem unguem excurras. Quamobrem in quodam carmine extemporaneo, cui materiam præbuisti, atque audire non es dedignatus, ita Tua in omnes humanitas exprimitur.

Ita Pontifex, cujus humanitas mirabiliter in ejus scriptis elucet.

Non ego Te novi, nisi postquam in sceptra vocatus
Jura dabas populis solio sublimis ab alto;
Te novissime tamen, tua scripta legendo, putabam.
Jure quidem; cum sint victuris tradita chartis
Scripta animi vera effigies, manifesta latentis
Indolis indicia, & secreti cordis imago.
Ipse tuos mores, & cor dulcedine plenum
In scriptis BENEDICTE tuis, te denique totum
Depingis, clarum nec tantum effulget in illis
Ingenium, vastæque ostentas mentis acumen;
Quam bene de reliquis sentis Auctoribus, ultro
Funderis in laudes, & eorum scripta libenter
Commendas, siqua occurrunt damnanda, modeste
Arguis, & rationum apte momenta recensens
Dicta probanda probas, & contemnenda refellis.
Siquid in hoste tamen cernis laudabile, laudas
Non verbis dire objiciens, sed testibus apte
Adductis, certe maturo examine pensa
Historiæ monumenta refers; artesque dolosas
Agnoscens, retegis cooperta sophismata rerum
Pondere, & ignoscens facile ad convitia nunquam
Declinas nimio vincendi raptus amore.

Jam vero, ut eo redeam, unde discesseram, clarissime ex dictis palam fit, qua prudentia, qua dexteritate omnes abusus, qui ex nova concessione irrepere poterant, non solum prævideris, sed etiam sapientissime declinaveris, atque omnia ita fortiter & suaviter disposueris, ut quidquid optatum fuerat concederes, quidquid concessionem vel abusibus obnoxiam, vel oblocutionibus perviam facere poterat, præcluso omni & abusibus & oblocutionibus aditu, perspexeris. Unum superest, Beatissime Pater, quod ad faciliorem, commodioremque accepti beneficii usum viam aperiat; ut nempe Sacerdotibus Hispanis, & Lusitanis (qui ex sola in omnium Fidelium Defunctorum animas commiseratione permoti, tres Missas celebrandi iis diebus, quibus solemnis eorum Commemoratio recurrit, facultatem petierunt) iisdem commodum, & opportunum tempus ad illarum celebrationem concedere non dedigneris; aliter fiet, ut qui ob temporis angustias accepto beneficio uti non poterunt, oblocutoribus susurrandi ansam præbeant, ipsosque dictabitur ob temporalis lucri defectum, a secundo, & tertio sacrificio abstinere. Neque audaciæ tribuas velim, si post recens acceptum beneficium, novum exoptem; enimvero aliorum erit illud a Sanctitate Tua exorare, meum sit rationes, quæ novæ petitionis æquitatem fulciunt, expendere. Quibus fretus futurum esse non dubito, ut in funebri illa solemnitate ad horam secundam pomeridianam tempus rite sacrificandi protrahas, quod plane non tam erit novum beneficium, quam jam accepti veluti cumulus, & novum liberalitatis tuæ, atque in gentem nostram amoris, Paternæque dignationis argumentum. Animos ad id sperandum mihi addunt, quam omnes experiuntur, Sanctitatis Tuæ clementia plane singularis, & ipsius petitionis æquitas; solent enim, quemadmodum sunt Dei, ita & Dei Vicarii beneficia esse completa & numeris omnibus absoluta. At si tempus Sacerdotibus ter eodem die celebrantibus desit, erit profecto, quod in Sanctitatis Tuæ beneficio desiderari possit, erit quod Tuæ munificentiæ possit addi. Est & illud etiam incommodi, quod mense Novembri dies breves sint, & nuper recepta apud Lusitanos disciplina vetat, ne Ecclesiæ longo tempore pateant aut ante auroram, aut post Solis occasum, quem morem ad præcavendos varios abusus, a Sanctitate Tua in Epistola ad Thomam Cardinalem Patriarcham Lisbonensem clementissime laudatum, in ipsis etiam Majoris Hebdomadæ noctibus Lusitania constanter retinet: atque ob hanc maxime causam expedire videtur, ut post meridiem potius per duas horas Sacra fieri permittantur, quam ut ante auroram fieri incipiant. Neque est singulare quod opto; priscos enim fideles non modo a meridie, sed noctu etiam ad Sacra peragenda convenisse Sanctitatem Tuam minime latere scio. D. Paulus Troade noctu mysteria celebravit, ut est in Actis cap. 20. Tertullianus ad Uxorem lib. 2. cap. 4. nocturnas convocationes commemorat. Disciplinam quoque sui temporis repræsentat Walfridus Strabo de rebus Eccles. cap. 23. cum dicit: *Tempus Missæ celebrandæ secundum naturam solemnitatum diversum esse, interdum enim ante meridiem, interdum hora nona, interdum noctu celebrabatur.* Fronto in Præn. ad Kal. §. 10. *Initia Ecclesiæ Synaxes Christianorum bis in die fiebant; summo mane, & vespere.* Quod etiam videmus in Theodoreti Cyri Epistola ad Monachos Constantinopolis: *Lyturgias in Ecclesia obimus, tam ineunte die, quam desinente.* Et plura similia apud Dn. de Vert. *Explicatio Historico litteralis Carem. Miss. tom.* 4.

In laudato Indulto omnibus prudentissime provisum.

Solum deesse videtur tempus pro celebratione trium Missarum, nisi protrahatur ad horam secundam post meridiem.

Momenta pro eo postulato assignantur.

Olim in Ecclesia post meridiem longius protrahebatur tempus celebrandi.

Mos etiam erat apud Ægyptios, ut post prandium ad Templa convenirent; hunc vero usum a Sozomeno lib. 7. cap. 19. & Socrate lib. 5. c. 22. com-

Solemque interdicebatur Missam celebrare a non jejunis Vespere.

22. commemoratum damnavit Concil. Carthaginiense 3. Canone 29. *Etiam si aliquorum postmeridiano tempore defunctorum Commemoratio facienda est; quia tunc* (addit) *solis orationibus fiat, si illi, qui faciunt, pransi inveniantur;* unde non Missam postmeridianis horis, sed solum a non jejunis celebrari prohibet. Hoc idem Concilium Bracharense secundum Canone 10. meminit damnans Presbyteros, qui *in Missa Mortuorum post acceptum merum oblationem ausi sunt consecrare*.

Usus celebrandi post meridiem frequentior erat, quam ante auroram.

Frequentius profecto novimus ex Historia Ecclesiastica viguisse usum sacris operandi post meridiem, quam ante auroram; hoc enim factum legimus persecutionum tempore, necessitate suadente, ut noctu peragerentur Officia; illud vero non necessitate ulla, sed sapienti Ecclesiæ consilio constitutum tot Sæculorum spatio perseverasse compertum, atque exploratum est. Em. Card. Bona Rer. Liturg. lib. 1. cap. 21. n. 5. & seq. late hac de re differit. Nobis erunt satis quæ affert de jejuniorum diebus. Ivo Carnotensis *apud eum* loquens de jejunio Quatuor temporum pag. 4. cap. 35. hæc affert ex Concilio Moguntino, *Quarta, & Sexta feria, & Sabbata veniant omnes ad Ecclesiam hora nona cum Litaniis ad Missarum solemnia*. En Missæ Sacrum rite factum horis tribus post meridiem. Multo vero tardius in Quadragesimali jejunio celebrabantur Missæ: ad Vesperam namque protrahebatur Officium. Cujus rei testis est Theodulphus ex eodem Card. Bona seu Concil. Cabillonen. ex Gratiano (de Consecr. d. 1. cap. *Solent*) sive Amalarius ex Dacherio Spicil. tom. 7. p. 173. Verba autem ipsa, cujuscumque sint, in medium affero: *Solent plures, qui se jejunare putant, mox ut signum audiunt, ad nonam manducare; qui nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint, quam vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad Missas, & auditis Missarum solemniis, sive vespertinis officiis, largitis prius eleemosynis, ad cibum accedendum est.* Sermo hic est de Jejunio juxta priscum illius temporis Ecclesiæ morem. His vero aliisque allatis, doctissimus Cardinalis, *Unde*, inquit, *colligitur, etiam in aliis jejuniis extra Quadragesimam dilatum quandoque sacrum usque ad vesperam*.

Immo hodie alicubi viget usus celebrandi Vespere.

Hac super re plurima congessit Martene (de Eccles. Rit. lib. 1. cap. 3. art. 4. num. 3., & seqq.) tam ex Patribus, quam ex Conciliis, quæ per otium videri possunt. Nobis enim satis est eruditissimi hujus Scriptoris sententiam afferre, qua exploratis tot gravissimis hujus rei testibus, quæcumque iidem docent, ita complectitur (ibid. num. 10.): *Ex his patet, omni hora privatas Missas cantare licitum fuisse, mane scilicet, hora secunda, meridie, post dictam nonam, vespere, & post Completorium. Quin etiam hodie in percelebri S. Dionysii in Francia templo, cum solemnes Regum celebrantur exequiæ, Episcopus offerens sacrificium, non nisi vespere absolvit. In Ecclesia quoque Rotomagensi die Ascensionis Domini sacro persæpe ad vesperam Missa celebratur pro publica rei alicujus absolutione*. Quamobrem non modo jejuniorum diebus post Nonam, seu tribus horis post meridiem, & Quadragesimali tempore ad Vesperam Missæ celebrabantur; utriusque enim ritus memoriam servat Ecclesia nostris etiam temporibus; anticipatione Divinorum Officiorum; sed aliis etiam diebus pomeridiano tempore celebrari Missas consuevisse certum exploratumque est, quod nescio an de tempore ante auroram luculenter adeo monstrari possit. Enimvero liquido constat, septies minimum offerri consuevisse Sacrificium noctu annis singulis: id est, in Natali Domini, Sabbato Sancto, in festo S. Joannis Baptistæ, & in collatione Sacrorum Ordinum, quæ Sabbatis Quatuor temporum peragebatur. Ac perinde patet, mane, sive sub Auroram multoties celebrari solitam Missam, quam matutinalem vocat Martene. Ad vespertinas autem Missas quod attinet, opportune Cardinalis Bona (ubi supra num. 4.) nos admonet quarundam Ecclesiarum consuetudinis, quæ in vigiliis festivitatum aliquot vesperi sacrum faciebant. *Has autem*, inquit, *& alias quascumque ejusdem generis sustulit Pius V. Constitutione quarta, revocatis omnibus privilegiis, & apposita pœna suspensionis*.

Usus celebrandi ab ortu, usque ad occasum Solis, viguit per aliquot sæcula.

Invaluit retroactis proxime Sæculis non lege aliqua, sed praxi tantum consuetudo nunquam Missas neque ante auroram, neque post occasum Solis, nisi ex peculiari quadam causa celebrandi; toto tamen die antiquitus ab aurora usque ad Solis occasum fas erat celebrare, cujus rei cum multi ac magni nominis testes sint, duos tantum appello clarissimarum scholarum auctores Divum Thomam, & Joannem Duns Scotum. Doctor Angelicus 3. part. quæst. 83. art. 2. in corp.: *Quia vero Dominica passio celebrata est a tertia hora usque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei solemniter hoc Sacramentum in Ecclesia celebratur*. Ita de Missis solemnibus; at de privatis ibid. *Ad quartum: Dicendum quod Missa regulariter celebrari debet de die, non de nocte:* Scotus vero in 4. sentent. dist. 13. q. 1. *Ad tertium principale ex parte temporis breviter teneas, quod a principio diei usque ad horam nonam Missa* congrue *celebratur*. Subtilis Doctor loquitur de Missis solemnibus, quæ in Ecclesiis Collegiatis celebrabantur, uti ex iis, quæ ibidem subjungit, manifestum est. Ex his autem (& cum his consentiunt Alexander de Hales in summa part. 4. quæst. 10. Mem. 5. art. 5. §. 3. Durandus Meldensis Episcopus in 4. Sent. dist. 13. q. 2. n. 7., aliique passim antiquiores Scholastici) plane consequitur, quod Sæculo XIII., quo vixere Divus Thomas, & Halensis, & Sæculo XIV., quo Scotus, & Durandus floruere, Missa solemnis dicebatur hora nona (tertia pomeridiana) saltem diebus jejunii, & quando ordinationes fiebant, circa vesperas. Si igitur Sanctitas Tua concesserit, ut secunda post meridiem hora sacrum rite fiat, nihil exinde sequetur contra priscam, aut medii ævi Ecclesiæ disciplinam.

Modo viget pro aliquo speciali casu necessitatis, aut privilegii.

Fateor quidem, Beatissime Pater, hodiernam Ecclesiæ disciplinam prohibere, ne Missa fiat aut ante auroram, aut post meridiem, atque Theologos passim apud Rosignolum *de Eucharistia*, aliosque docere, Sacerdotem graviter peccaturum, qui sacris operatus fuerit ante auroram, aut post meridiem, nisi adsit specialis aliqua ratio, quæ immunem reddat a peccato. At ii ipsi fateri coguntur (apud eundem Rosignolum *de Eucharistia* q. 8. art. 16.) plures esse casus, qui ab hac lege universali excipiuntur; inter quos unus est *Privilegium* concessum a Sede Apostolica celebrandi, aut ante auroram, aut post meridiem. Tale est illud concessum ab Eugenio IV. Abbati S. Mariæ de Pratulo Ordinis S. Benedicti Diœcesis Patavinæ, *quo ex aliqua causa* subsistente, facultas data est celebrandi duas horas ante diem, & post meridiem usque ad horam nonam inclusive, ut habetur in Bullario Cassinensi tom. 2. Constitut. 332. num. 6. Tale est etiam illud, quo gaudet Sanctuarium Lauretanum celebrandi Missas usque ad Vesperas, idque ad satisfaciendum devotioni populorum, & ut facilius queat oneri Missarum satisfieri. Omitto recensere Privilegia, quæ Principibus Viris, Cardinalibus, Præsulibus, atque Missionariis concedi solent, utpo-

te

te omnibus notissima. Si igitur salva disciplina, tum antiqua, tum recenti Ecclesiæ, apud omnes constet Pontificem Romanum rationabili ex causa dispensare posse, non utique repugnare arbitror disciplinæ Ecclesiasticæ, nec quidquam singulare esse dispensationem a Sanctitate Tua impertiendam, cum notum sit multos semper petiisse, multosque impetrasse. Neque deest *causa rationabilis*, nam ut omittam populorum concursum ad Ecclesias, qui maximus esse solet in Commemoratione Defunctorum, sane inficiabitur nemo, esse maxime consonum rationi, ut beneficium a Sanctitate Tua piissimis Regibus, & populis semper de Apostolica Sede optime meritis concessum, sit undique expletum, atque perfectum, quod fieri nequit, nisi singuli Sacerdotes queant tria sacra commode facere eodem die. Neque huic petitioni refragatur Constitutio S. Pii V. Pontificis quæ incipit *Sanctissimus*, quamque superius innui; illa enim præclare ostendit XV. Sæculo ad finem vergente non defuisse plures, quibus consuetudo vetus erat Missas noctu celebrandi certis quibusdam anni temporibus; has tantummodo, pœna suspensionis interposita, vetuit celebrari nocturnas Missas Sanctissimus Pontifex, sed nihil de Missis statuit, quæ post meridiem ante noctem celebrabantur, ut ex ipsa Constitutione apparet, quæ anno 1560. die 9. Martii Romæ affixa est: quare hodierna circa horam diurnam celebrandæ Missæ disciplina non lege aliqua positiva nititur, sed solo usu & praxi Ecclesiæ, ut Schmalzgrueber in l. 3. Decret. tit. 41., & Canonistæ, Scholasticique Recentiores, cum de hac re tractant, passim loquuntur. In Hispania autem usitatum, & fere quotidianum est, Sacerdotes Missam celebrare post meridiem, cum Bulla Cruciatæ id per unam horam tum post meridiem, tum ante auroram fieri permittat.

Privilegium Cruciatæ pro singulis duabus non multum distat ab eo, quod pro unica die in anno petitur. Non itaque multum a Privilegio, Cruciatæ distare videtur: imo recenti Ecclesiæ disciplinæ conformius, quod duas horas, quarum alteram ante auroram, alteram post meridiem Bulla Cruciatæ concedit, simul conjunctas post meridiem ad commodiorem Missarum celebrationem Sanctitas Tua Clero tam Hispano, quam Lusitano concedat. Quod & rationi, & æquitati consonum est, & ad Beneficii jam collati commodiorem, atque adeo frequentiorem usum conducit. Verum, aliorum, ad quos attinet, munus erit supplices pro hac gratia Sanctitati Tuæ preces deferre: ego interim mihimetipsi Apostolicam Benedictionem ad Pedum oscula provolutus exposco.

Gratiæ concessæ in Decreti Trium Missarum complementum ad ipsis executionem pertinent, quod utriusque Regis Ministri a Sanctissimo D. N. obtinuerunt.

EManato decreto super concessione trium Missarum die 21. Augusti ann. 1748., & Apostolicis Litteris in forma Brevis confirmato die 26., demum cum dies Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum sit una ex brevibus anni diebus, & dicta die solemnes exequiæ cum Officio, & Responsoriis ab Ecclesia præscriptis in suffragium Animarum omnium Fidelium Defunctorum ulterius protrabi, ac immorari plerumque soleant, Sanctitas Sua benigne dignata est (1) *omnibus Sacerdotibus ad quos Indultum extenditur*, nempe tam Sæcularibus, quam Regularibus in Regnis & dominiis Regum, tam Hispaniæ, quam Portugalliæ, & Algarbiorum existentibus concedere, & indulgere, ut ipsi dicta die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum præfatas tres Missas etiam duabus post meridiem horis libere, & licite celebrare possint, & valeant; In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

LITTERÆ APOSTOLICÆ

IN FORMA BREVIS

SS. D. N. BENEDICTI PP. XIV.

Quibus confirmatur Decretum ab ipsomet Sanctissimo D. N. conditum super facultate Sacerdotibus tam Sæcularibus, quam Regularibus concessa in Hispaniarum, necnon Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis, atque Dominiis celebrandi Tres Missas die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum ad utriusque Regis instantiam.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad perpetuam rei memoriam.

Proœmium. *QUod expensis omnium rationum momentis, & gravissimis suffragiis virorum dignitate, pietate, ac sapientia insignium concurrentibus, alias a Nobis decretum est, id, ut solemnioribus Apostolicæ auctoritatis nostræ documentis confirmatum, quemadmodum est hoc in more positum, laudabilique Prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum instituto commendatum, majori cum observantia debitæ executioni mandetur: novo Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communire exoptamus. Sane nuper edidimus Decretum tenoris sequentis:* BENEDICTUS PAPA XIV. *Instantia Regis Catholici pro extensione consuetudinis in Aragonia jam vigentis.* Cum Nobis Carissimus in Christo Filius noster Ferdinandus VI. Hispaniarum Rex Catholicus enixam piamque petitionem exhiberi fecisset, ut quæ disciplina viget in suo Aragoniæ Regno, (cujus appellatione tum ipsa Aragonia, tum etiam Valentiæ, Cataloniæ, & Majoricæ Ditiones comprehenduntur) ut scilicet in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos Sæcularis duas, Regularis autem tres Missas celebrare possit; eadem ad cætera quoque Regna, & Dominia eidem Ferdinando Regi subjecta, auctoritate nostra extenderetur; *Instantia Regis Portugalliæ.* Cumque eodem fere tempore Carissimus quoque in Christo filius noster Joannes V. Portugalliæ, & Algarbiorum Rex Illustris similem Instantiam apud Nos promoveri fecisset, ut nempe in omnibus Regnis, atque Dominiis sibi subjectis cuilibet Sacerdoti tam Sæculari, quam Regulari facultas per Nos fieret tres Missas præfato die celebrandi; *Res alias agitata, & a Sanctissimo Domino Nostro tractata.* Nos quidem hujusmodi petitionum gravitatem pensantes, ac memores similium postulationum, quæ aliis Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris parum felici exitu exhibitæ fuerunt, necessarium omnino putavimus totam rei summam maturo examini subjicere, quamvis minime hospites in ea Nos reputare possemus; siquidem olim ipsius momenta pro Officio, quod tunc gerebamus, Secretarii Congregationis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Concilii Tridentini executioni, & interpretationi propositæ diligenter Nobis expendenda fuerunt; cum-

(1) *Verba sunt latine reddita unius supplicis Libelli, alter vero Latine scriptus idem omnino continet; nos utrumque hic omisimus, quia diversis verbis concepti eandem omnino facultatem exposcunt, & eodem juxta petita rescripto donantur.*
Lamb. Miss.

cumque etiam hac de re plura scripserimus in nostro Opere *de Festis Domini part.* 2. *pag.* 247. item in Tractatu *de Sacrificio Missæ sect.* 2. *pag.* 169. juxta Editionem Patavinam, & in una ex Institutionibus Pastoralibus pro nostro Bononiensi Clero, Populoque editis, quæ est *XXXVI.* in Latina versione Romæ impressa *pag.* 185. & 186., ac demum in nostris litteris ad Episcopum Oscensem datis die XVI. Martii anni MDCCXLVI., quæ jam seorsim typis vulgatæ, in Bullarii nostri Tomo II. propediem edendo locum habebunt.

Rursus Causa in Congregat. Concilii anno 1732.

Sane quum Nos in minoribus constituti, præfatæ Congregationi Concilii, ut supra diximus, a secretis essemus, oblatusque fuisset supplex Libellus, in quo ex parte cl. mem. Philippi V. Hispaniarum Regis id ipsum studiosissime petebatur, quod nunc a Ferdinando Rege ipsius filio iterum petitur; officii nostri esse putavimus, instantiam hujusmodi majori cum apparatu, quemadmodum Catholici Regis dignitas postulabat, Congregationi repræsentare. Idcirco peculiaris Dissertatio a Nobis elucubrata fuit, quæ inserta est in consueto folio Relationis Causarum, quod a Secretario confici, & singulis Cardinalibus tradi consuevit. In qua primum Dissertatione rem ipsam accuratissime pro viribus exposuimus, neque omisimus originem investigare illius disciplinæ, quam diximus in Aragoniæ Regno vigere; deinde nonnullas in contrarium indicavimus resolutiones, quæ alias ad hujusmodi postulata prodierant; tum aliam memoravimus petitionem, quæ olim pro Portugalliæ Regnis facta fuerat Prædecessori nostro Clementi PP. XI. ut trinas liceret Missas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrare, de qua tamen ob immaturam Pontificis mortem nihil decretum fuit. Quibus omnibus addidimus, quod, quum hoc idem ab Hispaniarum quondam Rege Philippo IV. pro omnibus tam Sæcularibus, quam Regularibus Regnorum suorum Sacerdotibus postulatum fuerit, vel saltem postulandum fuisse non ignoraretur; ideoque plura rationum, factorumve monumenta pro hujusmodi concessione impetranda collecta tunc fuisse constaret; Nobis datum non fuerat hujusmodi Collectiones ad causam maxime opportunas reperire, ut videre est in folio pro Congregatione die II. Maji anni MDCCXXXII. a Nobis conscripto, quod nunc in Thesauro resolutionum præfatæ Congregationis Concilii *tom. II. pag.* 169. *& seq.* impressum reperitur. Quum autem bon. mem. Ludovicus Cardinalis Belluga Congregationi prædicta die habitæ interfuisset, meminimus ipsum de nostra Dissertatione favorabiliter loquutum, in nostram quoque sententiam devenisse, ut necessarium putaret allegationes illas tempore Philippi IV. adornatas inspicere, ipsumque in se recepisse, ut ipsas diligentissime conquiri curaret. Quapropter Rescriptum prodiit; *Non proposita*: eoque Rescripto factum est, ut Instantia tunc quidem pro rerum circumstantiis minime admissa censeretur, non tamen omnino, & perpetuo rejecta; quin potius relictus fuerit locus ulteriori rationum, atque factorum examini, si quæ aliquando ad ipsam petitionem magis juvandam deducerentur.

Novum examen hac occasione institutum.

Quum itaque nunc ad Nos ipsos in Apostolica Sede, inscrutabili Dei judicio, collocatos præfatæ petitiones jamdudum delatæ, instantibus præfatis Carissimis in Christo Filiis nostris, delatæ fuerint, omnia, quæ ad plenam rei cognitionem quomodocumque pertinerent, colligi mandavimus, quæque olim desiderata sunt, in lucem proferri. Ut autem nihil sine aliorum prudenti consilio statueremus, peculiarem delectorum Virorum Congregationem ad negotii hujus examen deputavimus; in qua adscriptos voluimus Venerabilem Fratrem nostrum Antonium Xaverium Episcopum Prænestinum S. R. E. Cardinalem *Gentili* nuncupatum prædictæ Congregationis Concilii Præfectum, Dilectosque Filios nostros ejusdem S. R. E. Cardinales Presbyteros Silvium *Valenti* Congregationis de propaganda Fide Præfectum, Carolum Albertum *Cavalchini* Præfectum item Congregationis super negotiis & Consultationibus Episcoporum & Regularium, Fortunatum *Tamburinum* Præfectum Congregationis Sacrorum Rituum, & Joachimum *Besozzi* Majorem Pœnitentiarium; ac præterea Ven. Fratrem *Silvestrum Merani* Episcopum Porphyriensem Apostolici Sacrarii Præfectum, quem peculiari hujusce Congregationis Secretarium declaravimus, ac Dilectos Filios Magistrum *Ludovicum Valenti* in utraque Signatura nostra Referendarium, Protonotarium Apostolicum, & Fidei Promotorem, Fratrem *Michaelem a Sancto Joseph* Priorem Generalem Ordinis Discalceatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum, *Cælestinum Orlandi* Procuratorem Generalem Congregationis Monachorum Cælestinorum, *Joannem Andream Onofrii* Ordinis Eremitani S. Augustini Procuratorem Generalem, *Thomam Sergium* Presbyterum Congregationis Piorum Operariorum, Sanctæ Inquisitionis Consultorem, & Præfectum Studiorum in Collegio Urbano de Propaganda Fide, Fratrem *Joachimum Pucci* Ord. Prædicatorum Magistrum, Episcoporum, & Cleri Romani Examinatorem, *Dominicum Turanum* Societ. Jesu Presbyterum, Apostolicæ Pœnitentiariæ Consultorem Theologum, & *Ægidium Giulj* ejusdem Societatis Presbyterum, alterum Examinatorem Episcoporum, & sacrorum Canonum Professorem in Collegio Germanico Hungarico ad S. Apollinarem. His omnibus, & singulis exhiberi mandavimus quæcumque ad causam pertinebant, eaque potissimum, quæ nuper reperta sunt, sed in præcedentibus propositionibus exhibita non fuerant; quæ omnia justo volumine comprehensa, typis edita sunt Romæ hoc anno MDCCXLVIII. datoque aliquot mensium spatio, quo res accurate perpenderetur, jussimus, ut singuli sententiam suam scripto traditam, ac sigillo obsignatam ad nos transmitterent, quæ omnia diligentissime sunt peracta.

Nomina Cardinalium, & Consultorum.

Denique Nos ipsi aliorum laboribus laborem nostrum, privataque studia nostra eorum studiis adjunximus, & inspectis, librarisque tum novis documentis, tum ipsorum Consultorum suffragiis (ex quibus, cum quatuordecim numero fuerint, duo duntaxat petitionem rejiciendam esse, reliqui vero duodecim Indultum concedi posse censuerunt) omnibus rite, ac mature pensatis, invocato etiam Divini Luminis adjutorio, piis, ac religiosis precibus dictorum Carissimorum in Christo Filiorum Nostrorum Ferdinandi VI. Hispaniarum Catholici, & Joannis V. Portugalliæ & Algarbiorum Regum Illustrium libenter annuentes, omnibus & singulis in eorum Regnis, atque Dominiis actu commorantibus, tam secularibus, quam Regularibus Sacerdotibus nunc existentibus, ac pro tempore futuris, quamdiu in prædictis Regnis, atque Dominiis moram traxerint, & non alias, facultatem perpetuo futuris temporibus duraturam concedimus, & impertimur, ut singulis annis die secunda Novembris, seu die sequenti, juxta Rubricas Missalis Romani, qua nempe Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum ab Ecclesia universali recolitur, tres Missas singuli celebrare possint & valeant; contrariis qui-

Indultum conceditur pro tribus Missis Commemorat. omnium Fidelium Defunctorum, ab omnibus in Dominiis dictorum Regum celebrandis, in perpetuum.

quibuscumque Constitutionibus, litteris, regulis, ritibus, & consuetudinibus minime obstantibus.

Nihil innovatur, quoad applicationem primæ Missæ, & aliarum antea in Aragoniæ Regno permissarum.

Novimus sane inter Scriptores rerum moralium non satis convenire, an Sacerdotibus celebrantibus Missam pro Defunctis juxta prædictas Rubricas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum liceat hujusmodi Missæ fructum medium, quem vocant, alicui peculiari defuncto applicare, an vero pro omnibus omnino Defunctis Fidelibus illum applicare teneantur. Utcumque autem se res habeat de hac controversia, Nos eos quidem, quibus in Aragoniæ Regno licitum erat ante hoc nostrum Indultum duas vel tres respective Missas prædicta die celebrare, hortamur in Domino, ut earum fructum medium omnibus in Christo quiescentibus applicent; His vero qui in posterum hujus Indulti vi, aut tertiam in eodem Regno Missam, aut secundam & tertiam in aliis Regionibus, ad quas hoc idem Indultum extenditur, celebraturi sunt, districte jubemus atque præcipimus, ut earum fructum medium non quidem alicui peculiari defuncto, sed in suffragium omnium Fidelium Defunctorum omnino applicent; expresse declarantes hanc esse nostram mentem, & voluntatem, neque Nos alias absque hujusmodi lege, & conditione hoc ipsum Indultum unquam concessuros fuisse.

Sed Missæ hoc Indulto concessæ applicari jubentur omnibus Fidelibus Defunctis.

Quoad perceptionem eleemosynæ, hoc modo statuitur.

Scimus etiam antiquis, justisque titulis innixum esse usum, quo solent Presbyteri eleemosynam accipere pro celebrandis, sive pro applicandis Missis juxta offerentium mentem; qua de re late disseruimus in nostra *Institutione Ecclesiastica LVI.*, fusius autem in Opere nuperrime vulgato *de Synodo Diœcesana lib. 5. cap. 8. & 9.* An vero quum retroactis temporibus in Regno Aragoniæ duæ Missæ a Sacerdotibus Secularibus, tres autem a Regularibus in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrarentur, duplex quoque ab illis, seu respective triplex eleemosyna acciperetur, id ignoramus, sed facile credimus id usitatum fuisse, quum ubique fere receptum sit, ut in solemnitate Nativitatis Domini pro tribus Missis tria recipiantur caritativa stipendia. Ideoque de illis, qui ante hoc tempus in Aragoniæ Regno duas vel tres respective Missas prædicta die celebrantes, duas vel tres eleemosynas accipiebant, nihil innovandum censemus. Iis vero, qui in posterum in eodem Regno tertiam Missam vigore præsentis Indulti celebrabunt, justis de causis, ac sub pœnis inferius dicendis districte prohibemus, ne pro ipsa Missa ullam eleemosynam accipere præsumant, sicut etiam iis, qui in aliis locis hoc eodem Indulto comprehensis, secundam tertiamque Missam celebrabunt, simili ratione, ac sub iisdem pœnis præcipimus atque jubemus, ut nonnisi unam accipiant eleemosynam, videlicet pro prima Missa duntaxat, & in ea tantum quantitate, quæ a Synodalibus Constitutionibus, seu a loci consuetudine regulariter præfinita fuerit. Decernentes, nullam omnino causam, nullumque prætextum, aut obtentum ad declinandam hujus præcepti nostri observantiam suffragari posse, ne voluntariam quidem Fidelium oblationem; nam nec a sponte dantibus quidquam recipi posse statuimus, nec ullum quemcumque colorem, quod nempe eleemosyna detur pro celebratione, non autem pro applicatione Missæ; aut quod applicatio facienda sit pro omnibus Fidelibus Defunctis, sive quod offerentes cupiant ipso duntaxat oblationis merito Defunctos juvare; hi enim poterunt per alia pia opera, sive per alias eleemosynas in alios quoscumque, quam in Sacerdotem, eique conjunctos erogandas, Defunctorum animabus suffragari; Non item gravem indigentiam, aut paupertatem Sacerdotis celebrantis, aut Ecclesiæ, aut Cœnobii, quibus nimirum aliis quibuscumque rationibus subveniendum erit; nec magnam copiam eleemosynarum, quæ congestæ fuerint pro Missis celebrandis ipsa die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quibusque aliter satisfieri non possit, quum minime liceat eleemosynas accipere pro Missis, quæ celebrari nequeunt intra tempus ab offerentibus, aut a legibus præfinitum; neque porro Missarum onera non adimpleta, pro quibus eleemosynæ jam receptæ, aut attributi reditus jam percepti fuerint. Nos enim nolumus hujusmodi onera impleri per celebrationem Missarum, quæ Indulto nostro permittuntur, neque demum legem fundationis jam factæ, aut in posterum faciendæ cum augmento eleemosynæ pro secunda, & tertia Missa; quum Nos hujusmodi fundationes sive factas, sive faciendas, etiam ex nunc prout ex tunc, & e contra, hac in parte nullas & irritas esse, & fore decernamus. In summa volumus & statuimus hujusmodi Missas de novo concessas omnibus in communi Fidelium Defunctorum Animabus, absque ulla prorsus eleemosynæ perceptione, applicari; contrafacientes autem pœnam suspensionis a Divinis ipso facto incurrere decernimus, ejusque relaxandæ facultatem Nobis & Successoribus nostris Romanis Pontificibus expresse reservamus. Hanc vero facultatem communicamus Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis & Episcopis, sive aliis locorum Ordinariis, ut auctoritate nostra Apostolica, & tanquam Apostolicæ Sedis Delegati, ubi sic expedire prudenter in Domino judicaverint, eadem canonice utantur erga quoscumque præcepti hujus nostri violatores, qui ad ipsos humiliter recursum habuerint, sive Seculares sint, sive Regulares, sive alio quocumque modo ab eorum Jurisdictione exemti; hac tamen apposita lege, ut incursam hujusmodi suspensionem nunquam relaxare valeant, nisi prius eleemosynas a delinquentibus ratione prædictarum Missarum perceptas ab ipsis reipsa receperint; quas ipsi Ordinarii in alios pios usus (non tamen in subventionem eorundem Sacerdotum, aut personarum ipsis vel sanguine vel necessitudine conjunctarum, aut in eorundem Cœnobiorum, Domorum, & Ecclesiarum utilitatem, quantumvis ipsi, aut personæ, Cœnobia, Domus, & Ecclesiæ hujusmodi notoria paupertate laborarent) arbitrio suo erogare debebunt. Sciant tamen, quod facultas hujusmodi, quam ad relaxationem suspensionis eo modo incursæ iisdem delegamus, nequaquam extenditur ad dispensationem ab irregularitate, in quam inciderent, qui post suspensionem, ut præfertur, incursam in Sacro Altari ministrare præsumerent; hujus enim dispensationis concedendæ facultatem Nobis, & Successoribus nostris Romanis Pontificibus privative & perpetuo reservamus.

Ut pro Missis novissime indultis nihil accipiatur præter eleemosynam pro prima Missa juxta Taxam consuetam.

Ac decernitur nullam ob causam, aut prætextum, quidquam percipi posse.

Sub pœna suspensionis ipso facto incurrenda, & Pontif. reservata.

Quam Episcopi jure delegato, relaxare poterunt, facta tamen restitutione.

Super irregularitate ex celebratione post incursam suspensionem contracta, a solo Pontifice dispensatur.

Quid spectaverit Pontifex in concedendo Indulto.

Ad hunc igitur solum & unicum finem, ut in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, multiplicatis Ecclesiæ Militantis suffragiis, piorum Animæ in Purgatorio detentæ subleventur, omnibus tam e Seculari, quam e Regulari Clero Sacerdotibus in Regnis, atque Dominiis duorum prædictorum Regum Ditioni subjectis, nunc, & in posterum pro tempore existentibus concedimus, & indulgemus, ut prædicta die tres Missas singuli celebrare possint & valeant. In quo sicuti prædictorum Consultorum concordibus fere sententiis, consiliisque adhæsimus, ita a piæ Matris Ecclesiæ spiritu nequaquam discessisse Nos arbitramur. Siquidem animadvertimus minime alienam fuisse Ecclesiam a permittenda Sacerdotibus Missarum iteratione in unico die, ubi de juvandis Defunctorum Animabus ageretur, & quidem

Ecclesiæ studium suffragandi Fidelibus Defunctis.

dem

dem etiam postquam desierat vetus illa disciplina, de qua infra sermo erit, qua scilicet Sacerdotibus licebat pluries in die rem Divinam peragere, ac post latam legem de unica tantum Missa, præterquam in die Natalis Domini, ab unoquoque Sacerdote celebranda.

I. *Hujus exempla, etiam post veterem Missæ iterationem in genere.*

Nova hæc disciplina a Prædecessoribus nostris Innocentio Tertio & Honorio Tertio Romanis Pontificibus stabilita fuit, quorum hac de re leges exstant in libris Decretalium Titulo *de celebratione Missarum*; Innocentii quidem in Cap. *Consuluisti*; Honorii vero in Cap. *Te referente*. Quum autem Innocentius in citato Capitulo hæc verba posuisset: *Excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat*; non solum Glossa Canonica eidem Capitulo apposita hujusmodi necessitatis causam tunc fore dicit, quum celebranda sit Missa pro aliquo recens defuncto, ibi: *Sed quam dicit necessitatem? Respondeo: si celebravit de die, & postea etiam moriatur aliquis*; Verum etiam in Synodo Oxoniensi post ipsius Innocentii obitum sedente jam Honorio Tertio celebrata, decretum videmus, ut si Defuncti corpus Ecclesiasticæ Sepulturæ mandandum existat, Sacerdos duas Missas eodem die celebret, unam de Officio diei, aliam pro Defunctis, ut videre est in Collectione Conciliorum Angliæ, Londini edita anno 1737. Tom. 1. pag. 586. n. 7. Idque etiam distinctius in aliis Conciliis traditum invenitur, a quibus præscriptum est, ut Sacerdos in prima Missa purificationem non sumat, utque tunc solum secunda Missa pro Defunctis ab eodem Sacerdote celebretur, quando cadaveris præsentia occurrat die Dominico, seu alio die festo, nec alius adsit Sacerdos, qui hujusmodi secundam Missam celebrare possit, quemadmodum habetur in Constitutionibus Sodorensibus ann. 1291. conditis cap. 36. in eadem Anglicana Collectione tom. 2. pag. 179. iisdemque in Concilio Rothomagensi habito ano. 1231. n. 14. in Collectione Harduini tom. 7. pag. 186. & seqq. Qua de re Nos ipsi olim egimus in nostra Institutione Ecclesiastica 36. pag. 186. Neque vero hæc in præsenti a Nobis commemorantur, quasi nunc etiam, præsente cadavere, duæ Missæ ab eodem Sacerdote celebrari possint; quum juxta hodiernam disciplinam liceat Presbytero, relicta Missa de die, Missam pro Defuncto, si præsens sit Corpus, eum cantu celebrare, nisi tanta fuerit diei solemnitas, quæ Missam pro Defunctis omnimode excludat: sed ideo hæc dicta sunt, ut appareat, quam propensa fuerit Ecclesia ad permittendam Missarum iterationem quantumvis generaliter interdictam, ubi de procurandis Fidelium Defunctorum suffragiis ageretur. Quo nempe spiritu Nos etiam adducti, Missarum Sacrificia in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum a singulis prædictorum Regnorum, atque Ditionum Sacerdotibus ter celebrari posse concessimus.

II. *Uniformitatem Ritus inter Aragoniam, aliasque Hispaniæ Ditiones.*

Sed duæ aliæ præterea causæ, eæque satis graves ad id concedendum Nos impulerunt. Prima est, quod quum antiquissima sit in Regno Aragoniæ consuetudo, ut prædicta die tres Missæ a Sacerdotibus Regularibus, duæque a Sæcularibus celebrentur, eaque non modo nunquam reprobata fuerit, sed etiam a Prædecessore nostro Julio Tertio, aut Paulo Tertio vivæ vocis oraculo confirmata asseratur (ut jam olim adnotavimus in folio pro Congregatione Concilii a nobis, ut supra diximus, exarato) utpote quæ nec Divino, nec Naturali juri contraria, sed solum a jure communi Ecclesiastico vetita dignoscitur: cumque constet, eandem consuetudinem non solum in Regno Aragoniæ proprie dicto, atque in alio Valentiæ, & in Comitatu Cataloniæ, sed etiam in Regno Majoricæ longius dissito, tanquam ipsius Aragoniæ Regni appendice, viguisse & vigere; utique nec novam omnino rem, nec in exemplum alibi trahendam Nos fecisse censemus, dum hujusmodi consuetudinem, sive rituum auctoritate nostra extendimus ad alia Regna, & Dominia eidem Hispaniarum Regi subjecta, atque insuper ad ea, quæ alteri quidem Principi, nimirum Lusitaniæ Regi parent; sed magna ex parte finitima & proxima sunt prædictis Hispanici Regis Ditionibus. Regula quippe Canonica est, ut in Regionibus conterminis, atque inter se proximis, Rituum, ac disciplinæ uniformitas statuatur, atque servetur. Unde etiam Prædecessor noster S. Siricius Pont. Max. quum ad Himerium Episcopum Tarraconensem scripsisset de variis Ecclesiasticæ Disciplinæ capitibus, de quibus ille S. Damasum ipsius Decessorem consuluerat, eidem mandavit, ut Apostolica Rescripta non solum cum Provincialibus suis communicaret, sed ea etiam transmitteret *ad Carthaginenses, ac Bæticos, Lusitanos, atque Gallæcos*.

Et inter has, & finitimum Lusitaniæ Regnum.

III. *Pium studium duorum Regum, eorumque in Ecclesiam promerita.*

Alteram vero causam, eamque plurimi apud Nos momenti eum magno pateroi animi nostri gaudio Nobis suppeditavit enixum studium duorum carissimorum in Christo Filiorum nostrorum Hispaniæ & Lusitaniæ Regum tantis in Ecclesiam promeritis illustrium, qui unico & sincero devotionis instinctu acti, nec retardati ob parum felicem exitum similium petitionum, quas a Prædecessoribus suis propositas fuisse noverant, istorum pietatis heredes erga Fidelium animas Purgatorio igne cruciatas sese professi sunt, auctoresque se præstiterunt, ut in earum levamen, recurrente quotannis generali Fidelium Defunctorum Commemoratione in suis respective Regnis, atque Dominiis suffragia multiplicarentur. Quapropter Magni Prædecessoris nostri S. Gregorii Papæ verba, quæ is ad Brunichildem Francorum Reginam conscripsit (Epist. 50. lib. 6. ipsius Operum tom. 2. pag. 858.) jure, ac merito ad prædictos Reges transferre Nos posse censemus: *Epistolarum vestrarum series, quæ religiosum animum, & piæ mentis studium continebat, non solum voluntatis vestræ fecit Nos laudare propositum, sed etiam libenter invitavit postulata concedere*. Tum etiam ea, quæ alter rec. memor. Prædecessor noster Innocentius Papa Tertius ad Regem Castellæ scripsit (Epist. 154. l. 14.) *Cum personam tuam inter Catholicos Reges speciali diligamus in Domino caritate, in his quæ secundum Deum requiris a Nobis, favorem tibi Apostolicum libenti animo impertimur:* atque alia, quæ idem (Epist. 24. lib. 15.) scripsit ad Regem Lusitaniæ: *Æquum est autem, ut quos ad populi regimen & salutem dispensatio cælestis eligit, Apostolicæ Sedes sincero prosequatur affectu: & in justis postulationibus studeat efficaciter exaudire*: eadem sane præsentium Hispaniæ, ac Portugalliæ Regum pietati ac dignitati mirum in modum congruere videntur. Quorum præterea consimiles postulationes hac de re Nobis exhibitas, & parem pro Religione zelum, eximiumque Christianæ Fidei in remotissimis etiam regionibus propagandæ studium perspicuis argumentis Nobis assidue comprobatum, dum læti suspicimus, hæc etiam utrique simul aptanda censemus, quæ noster quoque Prædecessor S. Leo M. ad Theodosium Augustum scribebat, (Ep. 21. ipsius Operum tom. 1. pag. 238.) *Quantum præsidii Dominus Ecclesiæ suæ in fide vestra clementia præparavit, his etiam litteris, quas ad me misistis, ostenditur; ut Vobis non solum Regium, sed etiam Sacerdotalem animum inesse gaudeamus.*

Si-

Siquidem præter Imperiales, & publicas curas, piissimam sollicitudinem Christianæ Religionis habetis.

Ad unitatem Rituum servandam, trina permittuntur Missæ omnibus hoc Indulto comprehensis.

Quamvis vero antehac in Regno Aragoniæ Sacerdotibus Regularibus prædicta die tres Missas celebrantibus, Sæculares Presbyteri duas tantum celebrarent, Nos tamen æquum judicavimus hos illis per omnia exæquare, ut esset inter ipsos Ritus uniformitas; quæ res in causa fuit, ut in Ecclesia Catholica aliæ quoque diversitates sublatæ fuerint, quantumvis tolerabiliores videri possent. Ita quum in Gallias, regnante Carolo Magno, inductus fuisset una cum Ordine Romano ritus celebrandi tres Missas in die natali D. N. Jesu Christi, quum antea duæ tantum celebrari solerent, novum hunc Ritum soli primum Episcopi adoptarunt, ac sibi suæque Dignitati proprium fecerunt; sed postea ad evitandam deformitatem, hujusmodi facultas ad omnes inferioris quoque Ordinis Sacerdotes extensa fuit, quemadmodum a Nobis demonstratum est in Tractatu *de Festis Domini par.* 1. *pag.* 248.

Applicatio pro omnibus Defunctis conjuncta, juxta Ecclesiæ mentem, & dictorum Regum pietatem.

Applicationem autem Missarum hoc nostro Indulto concessarum, tertiæ nimirum a Sacerdotibus Sæcularibus in Regno Aragoniæ, secundæ vero, ac tertiæ ab omnibus existentibus in aliis Regionibus hoc Decreto comprehensis, jussimus fieri, non quidem pro aliquo peculiari Defuncto, sed pro omnibus Fidelibus Defunctis in genere, tum quia id magis consentaneum visum est piæ, ac religiosæ menti duorum Regum hujusmodi Indultum expetentium; tum quia Ecclesiæ spiritus id maxime postulabat; siquidem constat generalem Commemorationem omnium Fidelium Defunctorum secundæ diei Mensis Novembris affixam jam usque a Sæculo IX. ab Amalario Fortunato propositam, vertente autem Sæc. XI. a B. Odilone Abbate pro omnibus Monasteriis sibi subjectis receptam, atque ab his demum, Prædecessoris nostri Joannis Papæ XIX. auctoritate ad universam Ecclesiam propagatam fuisse, ea potissimum de causa, ut post celebratam præcedenti die Festivitatem in honorem Sanctorum omnium cum Christo regnantium, omnium quoque Justorum Animæ in Purgatorio detentæ, ac cælestis gloriæ consortium expectantes, generalibus Ecclesiæ suffragiis adjuventur. De hac re latius disseruimus in Opere, quod scripsimus in Acta nonnullorum Sanctorum, quorum Officia celebrantur in nostra Bononiensi Civitate, ac Diœcesi *in Editione Patavina cap.* 22. Unde satis patet quam justa de causa prædictas Missas non aliquibus peculiaribus Defunctis, sed omnibus in communi Fidelibus in Christo dormientibus applicandas esse voluerimus.

Avaritiæ species a celebratione Missarum arcenda.

Quam vero Nobis semper cordi fuerit, ut, juxta Sacrorum Canonum præscriptum, a celebratione Sacrosancti Missæ Sacrificii omnem avaritiæ speciem, omnemque sordidi captandi lucri prætextum longissime arceremus, satis compertum esse putamus ex his, quæ tum in Archiepiscopatus Bononiensis, tum in Supremi Pontificatus administratione in hunc finem præstitimus. Etenim inter Pastorales Institutiones nostras, præter *quinquagesimam sextam*, in qua plures hac de re Ecclesiasticæ disciplinæ regulas demonstravimus, & omnino observari præcepimus, adest etiam *nonagesima secunda*, in qua Sanctissimis Apostolicæ hujus Sedis Decretis inhærentes, pravam quamdam damnavimus consuetudinem, qua contendebant nonnulli, licitum esse Missas ita celebrare, ut earum fructum medium in antecessum applicarent pro iis, qui postea eleemosynam offerendo illius applicationem expeterent. Inter nostras vero Apostolicas Constitutiones *in Bullarii Nostri Tom. I.* impressas extant *vicesima secunda*, & *vicesima tertia*, quibus severissime vetitum per Nos est, ne eleemosynæ pro Missarum celebratione colligantur in iis locis, in quibus major est earum taxa Synodalis, ut deinde Missæ alibi celebrandæ committantur, ubi hujusmodi taxa in minori quantitate statuta est. In novissimo autem Tractatu nostro *de Synodo Diœcesana lib.* 5. *cap.* 8. *n.* 9. & 10. alia complura ad hanc rem pertinentia studiose collegimus.

Idque præcipua ratione, ubi earum iteratio permittitur.

Ab hoc itaque tramite neutiquam recedendum Nobis esse judicantes, decrevimus supra atque statuimus, ut pro celebratione, aut applicatione Missarum hoc nostro Indulto concessarum nullum prorsus stipendium quocumque prætextu, aut colore accipi valeat; quod ut a Nobis in præsenti casu decerneretur, specialis quædam, & urgens ratio Nos impulit, præter generales hasce, quas paulo ante indicavimus. Perspectum est enim omnibus in Ecclesiastica Historia paulum modo versatis, plures olim fuisse dies polyliturgicos, quibus nimirum singuli Sacerdotes plus quam semel Missarum sacrificia peragebant, ut erat, præter Natalem Domini, prima dies Mensis Januarii, Feria V. in Cœna Domini, Vigilia Ascensionis, tres dies jejunii infra Octavam Pentecostes, aliique dies Festi nonnullorum Sanctorum memoriæ dicati, ut Nativitas S. Joannis Baptistæ, & Natalitium SS. Apostolorum Petri, & Pauli, de quibus Nos ipsi monumenta protulimus in Opere *de Festis D. N. Jesu Christi part.* 1. *pag.* 247.

Quæ ideo jam vetita fuit, ut turpes quæstus tollerentur.

Ut autem hujusmodi consuetudo generaliter tolleretur, & facultas celebrandi plures Missas uno die, ad solum diem Natalis Domini coarctaretur, non alia de causa factum est, quam ut avaritiæ, & sordidis quæstibus adimeretur occasio, vel saltem oblocutionibus silentium imponeretur; quæ scilicet ex eleemosynis pro Missarum numero multiplicatis aut ortum habuerant, aut oriri posse videbantur. Hunc esse proprium sensum Canonis *Sufficit de Consecr. dist.* 1. jam demonstratum per nos est in litteris ad Ven. Fratrem Episcopum Oscensem datis §. *Excepta*, & *seqq.* Ideo autem scripta nostra in hoc Decreto frequenter in medium protulimus, ne quæ jam alibi a Nobis dicta sunt, hic denuo explicare, & quæ alibi demonstravimus, iterum rationibus comprobare cogeremur. Id vero, quod supra posuimus, a duobus præterea Scriptoribus in Ecclesiasticis rebus apprime versatis asseritur. Eorum alter est Thomassinus in Opere *de veteri & nova Ecclesiæ disciplina par.* 3. *lib.* 1. *cap.* 74. *n.* 6. ubi post allatam Constitutionem Odonis Episcopi Parisiensis, videlicet: *Nullus bis in die Missam audeat celebrare, aut cum duplici Introita, nisi in magna necessitate*, hæc subdit: *Cum pecunia tunc ut plurimum ad Missam offerretur, hinc avaritiæ species, vel suspicio quædam iterationi Missarum affricabatur.* Alter est Vicecomes in Tractatu *de antiquis Missæ Ritibus lib.* 3. *cap.* 28. *circa fin.* ubi postquam antiquam exposuit disciplinam, qua permittebatur Sacerdoti plures Missas in die celebrare, de ipsius disciplinæ mutatione deinde sic ait: *Abrogationis autem causam quantum equidem divinare possum, dedere nundinatores quidam, qui majoris pietatis materiam ad turpe lucrum detorquere non sunt veriti, & fecerunt, ut libertas prisca saltem hisce Regionibus erepta sit, ac desierit.*

Si igitur multiplicitas Missarum, quæ Sacerdotibus olim pluribus per annum diebus permittebatur, ideo sublata fuit, ut avaritiæ quæstibus, aut obloquentium suspicionibus obviam iretur, jure ac merito Nos Indultum hoc nostrum, quo

Sacer-

Sacerdotibus in præfatis Regnis, atque Dominiis commorantibus tres Missas in in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrare permisimus, hujusmodi expressa lege atque districta sanctione communire debuimus, ut ne quis eorum pro Missis de novo concessis ullum stipendii genus, quacumque de causa, & quolibet prætextu, aut colore recipere posset.

Atque in casu etiam alias denegato fuit, ne avaritiæ via aperiretur.

His accedit, quod quum petitiones inspexerimus, ab aliquibus peculiaribus Episcopis Apostolicæ Sedi olim oblatas pro concessione celebrationis duarum, aut trium Missarum in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, simulque contraria expenderimus Rescripta tunc respective emanata, agnovimus prædictas petitiones huic potissimum rationi innixas fuisse, quod scilicet tanta esset eleemosynarum copia, quæ ea die pro Missarum celebratione a piis Fidelibus offerebatur, ut aliter illis satisfieri non posse assererent, quam si facultas indulgeretur Sacerdotibus, ut plures Missas ea ipsa die celebrare possent: contra vero in rejiciendis iisdem petitionibus, id maxime spectatum fuisse agnovimus, ne per hujusmodi concessiones Ordo Sacerdotalis apud detractores in aviditatis suspicionem, & infamiam adduceretur. Qua etiam de causa Nos hanc Concessionem nostram, prædicta lege adjecta, suspicionibus hujusmodi nullum locum præbere posse voluimus.

Pontifex Decretum confirmat per Litteras Apostolicas cum clausulis &c.

Hæc sunt, quæ concedenda esse judicavimus, quæque de præmissorum consilio, & Apostolica auctoritate nostra concessimus; atque hæc sunt, quæ in hujusmodi Indulti concessione præ oculis habuimus, quæque omnia exponenda duximus præsenti Decreto, quod a Nobis conditum manu nostra subscripsimus hac die 21. Augusti anni 1748. Anniversario Coronationis nostræ, ineunte Pontificatus Nostri anno nono.

BENEDICTUS PP. XIV.

Porro præinsertum nostrum Decretum, atque in eo omnia, & singula contenta, ac præscripta, quo firmius subsistant, & serventur exactius, atque etiam quatenus opus sit, auctoritate nostra Apostolica tenore præsentium confirmamus, & approbamus, illique, & omnibus, ac singulis contentis, & præscriptis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, atque ita, ut præmittitur, omnino servari mandamus. Decernentes easdem præsentes firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & spectabit in futurum, plenissime suffragari, & ab eis respective sub irrogatis pœnis, & censuris inviolabiliter observari, sicque in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut præsentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo Personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ adhiberetur iisdem præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 25. Augusti 1748. Pontificatus Nostri anno nono.

Dat. Pont. A. 9. die 25. Aug. 1748.

Cajetanus Amatus.

APPENDIX V.

In Lib. 3. Cap. 5. nu. 6. mentio fit de Ecclesiæ Orientalis usu celebrandi unicam Missam in Altari, ex quo usu falsa vulgi opinio nata est, quam ex hominum animis omnino evellendam Episcoporum curæ Summus Pontifex committit hoc loco, quemadmodum in Appendice III. pag. 384. idem cavetur. Cum autem in Altari Pontificio ob diversas quidem rationes non nisi raro celebratur, idcirco Litteras Apostolicas hic adnectimus de Altari a Pontifice consecrato, quod cum magnifico Sacello Romæ constructum fuit, & Lisbonæ in Templo D. Rochi Domus Professæ PP. Societatis Jesu collocatum est.

EX TOMO I. BULLARII PAG. 481. N. 16.

Altare a Pontifice consecratum, super quo Sacrum fecit, variis Privilegiis decoratur.

Carissimo in Christo Filio Nostro Joanni, Portugalliæ & Algarbiorum Regi Illustri

BENEDICTUS PAPA XIV.

Carissime in Christo Fili Noster Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Lusitaniæ Regis pietas in augendo Ecclesiarum cultu.

Dilectus Filius Emmanuel Pereyra Sampajus Militiæ Ordinis Jesu Christi Commendator oegotiis Majestatis Tuæ apud Sanctam Sedem præpositus sæpissime Nobis declaravit Regale prorsus consilium ac pietatis plenum, excitandi magnificum Sacellum in Ecclesia, quæ in Civitate ista Lisbonæ S. Rocho nuncupata est. Primam totius rei formam charta exaratam ac delineatam nostris subjecit oculis, nempe opera sive ex marmore, sive ex ære ducenda, aptissimas & elegantes gemmarum conjunctiones, ac tabulas effingendas ex opere concinne tessellato, quibus omnibus perficiendis peritissimi hujus Urbis Artifices sedulam modo impendunt industriam, & quæ Nos ipsi (cum absoluta penitus fuerint) invisuros promisimus, antequam Lisbonam transveherentur. Postremo idem Commendator Sampajus Nobis exposuit, gratissimum fore Majestati Tuæ, si, perfecto jam lapide Altaris erigendi in Sacello, quod superius innuimus, ad ipsum consecrandum Nos ipsi deveniremus. Itaque cum jucundissimum Nobis sit morem gerere voluntati Majestatis Tuæ, quæ Dei cultum augere semper expetit, & simul nostri Apostolici muneris partibus satisfacere; hinc absque ulla hæsitatione Nos paratissimos ostendimus, ut hujusmodi Consecrationem susciperemus in Ecclesia S. Antonii, quæ ad Lusitanos pertinet, die 15. mensis Decembris anni proxime elapsi, quo in Templo octiduum Conceptionis B. Mariæ Virginis Immaculatæ celebrabatur. Quapropter Venerabilem Fratrem Nostrum Vincentium Episcopum Sabinensem S. R. E. Cardinalem Bichinum nuncupatum, olim Apostolicæ Sedis Nuntium apud Majestatem Tuam, designavimus, qui præcedenti vespera sacras Reliquias exponeret; & re integre peracta, juxta leges, quæ a sacris Ritualibus præscribuntur, Nos postera die solemni indicto comitatu ad eandem Ecclesiam S. Antonii venimus, eamque splendide magnificeque ornatam deprehendimus. Cardinales octo Nobis advenientibus in Ecclesiæ liminibus adfuerunt. Post hæc initium fecimus Consecrationi totius lapidis, qui in parte ejusdem Templi ap-

Altare ipsius jussu Romæ extructum, a Pontifice consecratur.

ptissi-

tissime collocatus ante fuerat. Postquam, Deo juvante, finem Consecrationi imposuimus, licet plurium horarum spatium requireret, eam facultatem Nobis haudquaquam tribuimus, quæ a Pontificali conceditur Episcopo consecranti, si debilitatus longo temporis incommodo fuerit, nempe ut alium suo loco substituat qui sacrum faciat; sed Nos ipsi super consecrato lapide Missæ Sacrificium celebravimus. Ritus ejusmodi pietatem incredibilem ac Religionem præsetulit, ad quem, præter Cardinales, quos jam memoravimus, omnes quoque Principum exterorum Oratores, Præsules, & Optimates magna frequentia convenerunt. Res universa decenter ordinateque peracta fuit, ob eximiam operam, studium, summamque diligentiam, qua idem Sampajus Majestatis Tuæ negotiis apud Sanctam Sedem præpositus maxime præcelluit.

Prærogativa Altarium Pontificiorum. §. 1. Equidem cum Nos ipsi sacraverimus hoc Altare, & super ipso Deo operati Sacrum fecerimus, ob hanc causam Pontificium Altare appellandum est, nec ulli liceat Sacerdoti ad ipsum accedere, ut Missæ Sacrificium peragat, nisi antea facultas nostra intercesserit, juxta morem, & institutum S. Romanæ Ecclesiæ, quæ Mater, & Magistra cæterarum Ecclesiarum habenda est. Id aperte demonstratur exemplo Altarium, quæ sunt in Ecclesiis Lateranensi, Vaticana, aliisque Patriarchalibus hujus Urbis, in quibus Aris solus Romanus Pontifex Sacrum facere potest, aut etiam Cardinalis aliquis certis temporibus, facta tamen prius a Pontifice potestate, quæ per Apostolicum diploma declaratur. Anno 1588. Sixtus V. Decessor Noster S. Didacum solemni ritu inter Cælites adnumeravit, ac deinde Philippo Catholico Regi dono misit Altare, ad quod Sacrum fecerat, cum ritum ejusmodi Canonizationis perageret; Pontificium illud Altare pronuntiavit, permisitque Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus Thiara insignitis, & illis, qui primam dignitatem in Ecclesiis Metropolitanis, & Cathedralibus obtinerent, demum Generali Ministro Ordinis Minorum S. Francisci, ac Priori in Monasterio S. Laurentii, Sacrificium Missæ super eodem Altari conficere diebus Festis Domini, Beatissimæ Virginis, Feria V. in Cœna Domini, in celebritate Sanctorum omnium, ac S. Didaci, uti constat ex ejus diplomate, quod die 20. Augusti promulgatum fuit eodem anno, quem paulo ante indicavimus.

Forma Privilegiorum huic Altari adnexorum. §. 2. Nos quidem instituta Decessorum nostrorum retinere perpetuo volumus; sed quibusdam gravibus causis adducti, paululum declinabimus ab ea via, ac ratione, quam illi pro hujus rei exequutione tenuerunt. Ipsorum sententiæ constanter adhæremus, nemini licere ad Pontificias Aras Sacrum celebrare, nisi prius Apostolicam facultatem pro re gerenda consequutus fuerit; tamen pro eadem facultate tribuenda diversum consilium a Decessoribus nostris suscipiemus; etenim cum Romæ diploma Pontificia toties necessario requiratur, quoties ad Aras hujusmodi Romæ existentes Missæ Sacrificium indicendum est, & eadem facultas solis Cardinalibus conferatur, nempe cum dies quidam festi peculiares celebrantur; & cum Sixtus dies etiam illos designaverit, quibus liceret Sacrum facere super Altari, quod ad Catholicum Hispaniarum Regem Matritum transvehi jusserat; Nos pietate singulari Majestatis Tuæ permoti, & sperantes etiam ob singularem Dei bonitatem fore, ut reliqui omnes Lusitaniæ Reges eadem pietatis laude commendentur, absque ulla dierum, aut Sacerdotum limitatione, Majestatem tuam, & Reges Lusitaniæ pro tempore futuros constituimus, ut nostro nomine, & Sanctæ hujus Sedis, facultatem impertiant Sacrum faciendi ad Altare, quod a Nobis consecratum Lisbonam devehetur; pro certo habentes idipsum negotium tam caute, ac prudenter a Majestate Tua pertractandum esse, ut nihil unquam futurum sit, quod rationi parum consentaneum videatur. Insuper idem Altare perpetuo privilegiatum declaramus, quamvis in Ecclesia S. Rochi aliud Altare præditum simili jam privilegio existat: Regi autem Lusitaniæ pro tempore, item Reginis, cæterisque eorum Consanguineis, & Affinibus usque ad tertium gradum inclusive, plenariam Indulgentiam, & omnium delictorum remissionem elargimur, quoties Pœnitentiæ Sacramento expiati, & sacra Synaxi refecti, ante ipsum Altare preces ad Deum effundent, ut hæreses extinguat, Christianos Principes ad concordiam deducat, & S. Ecclesiam in altiorem gloriæ dignitatis locum efferat.

Lamb. Miss.

§. 3. Hæc a Nobis præstanda duximus, ut Majestas Tua benevolentiam nostram magis agnosceret, gratique animi studium pro tot beneficiis, quæ in Nos amantissime congessit. Illud quoque persuasum habeat optamus, hærere defixam animo Nostro Sui memoriam, & quoties Sacrum Deo facimus, enixe petere, ut Majestatem Tuam omni cumulet felicitate, cui Nos pariter Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 15. Januarii 1745. Pontificatus Nostri Anno Quinto. *Dat. 15. Jan. 1745.*

Cajetanus Amatus.

APPENDIX VI.

Ad Lib. III. Cap. VI. Num. 11. Ex Tomo I. Bullarii Num. 41. Pag. 109.

Indultum pro celebratione Missarum super Triremibus Militiæ Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad perpetuam rei memoriam.

EXponi Nobis nuper fecit Dilectus Filius Magnus Magister Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, quod ipse, considerans tam fratres Milites, quam Officiales, Nautas, & Turmam Catholicam, qui super Classe Triremium Hospitalis præfati reperiuntur, tempore expeditionum, præsertim in Littore Maris Africi, & Lybici, aliisque partibus communi Christiani nominis hosti subjectis, longo tempore, & multoties in solemnioribus anni Festis diebus, prout etiam quando in oris maritimis Catholicorum Principum, & in illorum portubus existunt, tum propter anni tempestates sibi adversas, quæ minime permittunt tentorium in terra figere, & obtendere, sub quo sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrari possit, tum propter distantiam Terræ firmæ, Sacrosanctum Missæ Sacrificium hujusmodi audire non posse; ut incommodis & inconvenientibus hujusmodi, ne pietas, & devotio Fratrum, Subditorumque ejusdem Hospitalis minuatur, occurri possit, idem Missæ Sacrificium in Triremibus prædictis celebrari posse plurimum desiderat: Nobis propterea dictus Magnus Magister humiliter supplicari fecit, ut in præmissis opportune providare, & ut infra indulgere de benignitate Apostolica dignaremur. *Summarium precum & rationum.*

Pontifex annuit. §. 1. Nos igitur piis dicti Magni Magistri votis hac in re, quantum cum Domino possumus, fa-

vorabiliter annuere, eumque specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, moderno, ac pro tempore existenti Magno Magistro, & Dilectis Filiis Consilio Hospitalis præfati, petitam facultatem celebrari faciendi sacrosanctum Missæ Sacrificium hujusmodi, tum tempore navigationis, quo Triremes hujusmodi anchoratæ sunt, in quibusvis oris, litoribus, & portubus, habitatis, & non habitatis, & dummodo celebratio Missæ hujusmodi eo tempore, quo mare tranquillum, & Cælum serenum reperiatur, & cum assistentia alterius Presbyteri, seu Diaconi fiat; ita ut periculum effusionis Sanguinis in dicta celebratione minime adsit; auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Cum conditionibus opportunis.

Dat. die 15. Jan. 1742.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 15. Januarii 1742. Pontificatus Nostri Anno Secundo.

D. Cardinalis Passioneus.

Idem Indultum habetur eodem tomo pag. 162. ad Pontificias Triremes extensum, eodemque modo conceptum.

APPENDIX VII.

Ad Lib. III. Cap. VIII. Num. 6. Ex Tomo I. Bullarii Num. 103. Pag. 366.

Quæ inserta est in Editione Latina Patavina Sect. 3. §. 60. pag. 183.

De Applicatione Missæ Parochialis pro Populo, Conventualis vero pro Benefactoribus Ecclesiæ. Item de Divinæ Psalmodiæ cantu.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cunctisque locorum Ordinariis per Italiam constitutis.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Pontifex Pastorales sollicitudines cum Episcopis libenter communicat.

Cum semper oblatas Nobis occasiones Apostolica scripta dirigendi ad Fraternitates Vestras libenter amplectimur, ut sinceræ Nostræ erga Vos dilectionis argumenta frequenter eluceant; tum vero majori animi alacritate idipsum præstamus, quum ad excitandum Fraternitatum Vestrarum zelum pro conservatione rectæ disciplinæ in Clero regimini Vestro commisso, præsentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impositum imbecillitati Nostræ omnium Ecclesiarum sollicitudinis onus aliter sustinere Nos posse confidimus, quam si Divini Cultus augmentum, atque exactam Ecclesiasticarum Sanctionum in singulis Diœcesibus custodiam, religiosæ vigilantium Pastorum curæ identidem inculcando, commendemus.

De applicatione Missæ Parochialis & Conv. &c.

§. 1. Hujus porro Epistolæ ad Vos scribendæ occasionem Nobis atque argumentum in primis præbet onus illud, quod omnibus animarum curam gerentibus incumbit, applicandi Missam Parochialem pro Populo ipsorum curæ commisso; tum etiam applicatio Missæ Conventualis, quæ pro Benefactoribus in genere facienda est ab iis, qui Missas canunt in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis, tum denique debitum psallendi, quo tenentur Canonici prædictarum Ecclesiarum Choro assistentes. Cujus quidem argumenti minime nova, sed a scriptoribus frequenter habita tractatio est; cumque ea res in hujus Almæ Urbis Nostræ Congregationibus, & potissimum in Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii munere olim in minoribus constituti multos annos perfuncti sumus, multoties discussa ac definita fuerit; quamvis earumdem Congregationum Decreta plerumque circa eam uniformia & sibi consona prodierint, eorumque Decretorum nonnulla etiam Pontificiam Prædecessorum Nostrorum approbationem & confirmationem meruerint; minime tamen mirandum esset, eorum notitiam ad singulos quosque Vestrum non adhuc pervenisse. Quapropter non modo opportunum, verum etiam necessarium duximus, Encyclicam hanc Epistolam ad Vos scribere, per quam, sublata demum diversarum, in quas Scriptores abierunt, opinionum varietate, constans hujus Apostolicæ Sedis sententia prædictis de rebus cuilibet innotescat; & Fraternitatibus Vestris quædam veluti norma ac regula suppetat, juxta quam Synodales, aliasque Vestras circa præmissa Constitutiones, Ordinationes, seu Edicta, quorum publicationem Vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum vero executionem dum, juxta ea, quæ in præsentibus tenenda atque servanda præscribimus, omni, qua decet, sollicitudine ac vigilantia urgere studebitis, minime dubitandum Vobis erit, ne Statutorum Vestrorum implemento obicem aut moram afferre valeant recursus ad hujus Nostræ Curiæ Tribunalia forsitan habendi; utpote quos omnino rejiciendos esse præcipimus ac jubemus; quamobrem has ipsas Litteras Nostras in singulorum Tribunalium Regestis asservari volumus, atque ad earum præscriptum tam ipsorum Tribunalium resolutiones, quam de Vestris decretis, quæ ipsis præsentibus inhærentes edituri estis, judicia exigi, & conferri mandamus.

plura decreta edita a Cong. Conc.

Quibus de causis præsentes litteræ publicantur.

Appellatione remota exequenda.

Applicatio Missæ Paroch. pro populo Concilii Trid. & Sedis Ap. decretis sancita.

§. 2. Et quidem quod nuper enunciavimus, sacrosanctum Missæ Sacrificium a Pastoribus animarum applicari debere pro Populo ipsorum curæ commisso, id veluti ex Divino præcepto descendens, a Sacra Tridentina Synodo diserte exprimitur *sess. 23. cap. 1. de Reformat.* per hæc notabilia verba: *Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre.* Et quamvis minime defuerint, qui per inanes & frivolas interpretationes hujusmodi obligationem a Sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel saltem extenuare contenderint; quum tamen relata Concilii verba satis clara & perspicua sint, quumque prædicta Congregatio ejusdem Concilii interpretationi privative præposita constanter edixerit, eos quibus animarum cura demandata est, non modo Sacrificium Missæ celebrare, sed illius etiam fructum medium pro Populo sibi commisso applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujusmodi applicatione eleemosynam percipere posse; quodve magis interest, quum hæc intelligentia a Prædecessoribus Nostris Romanis Pontificibus approbata fuerit, & confirmata; nihil jam amplius ulli vestrum desiderandum superest, ut eam amplecti, eidemque obsequi, necnon illius

prom-

promptam executionem in Vestris respective Diœcesibus omni studio procurare debeatis.

Sed variis effugiis debelluari solita.

§. 3. Neque Nos tamen, qui ut superius innuimus, in minoribus adhuc degentes, munus Secretarii prædictæ Congregationis Concilii Tridentini Interpretis plures annos obivimus, aliusque non paucos partim in Anconitanæ Cathedralis, partim in Metropolitanæ Bononiensis, Patriæ nostræ dilectissimæ, quam adhuc retinemus, gubernatione assidue transegimus, non, inquam, Nos latent multiplicis generis effugia, per quæ nonnulli prædictæ obligationis implementum declinare satagunt, quibusque proinde opportune a Nobis est occurrendum.

Etiam Vicarii amovibiles, & temporarii, ac Regulares ad id tenentur.

§. 4. Quum enim Sacrum Tridentinum Concilium, ne Animarum cura negligatur, non uno in loco Episcopis mandet, ut quotiescumque opus fuerit idoneos Vicarios cum certorum fructuum assignatione ad eandem curam exercendam eligant ac deputent, uti videre est *in sess. 6. cap. 2. sess. 7. cap. 5., & 7. sess. 21. cap. 6. sess. 25. cap. 16.*, non raro autem eveniat, ut aliqua Ecclesia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad implenda hujusmodi Ecclesiæ onera, usque ad novi Rectoris electionem, ab Episcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente *sess. 24. cap. 18. de Reform.*, nonnulli ex hujusmodi Vicariis nituntur se ipsos a prædicta obligatione subtrahere, vel ex eo quod habituali cura penes alium seu alios residente, ipsi actualem duntaxat exerceant; vel quod ipsi sint ad nutum amovibiles; vel ad breve tempus hujusmodi curæ sint addicti: ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui a prædicta applicatione Missæ pro Populo nonnunquam alienos se ostendunt. Itaque mens nostra & sententia est, sicuti etiam pluries a prælaudatis Congregationibus judicatum fuit ac definitum, quod omnes & singuli, qui Actu Animarum curam exercent, & non solum Parochi aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes & singuli, de quibus supra dictum est, atque alii quicumque etiam specifica, & individua mentione digni, æque teneantur Missam Parochialem applicare pro populo, ni præsertur, ipsorum curæ commisso.

Non obstante defectu Congruæ, aut quacumque contraria consuetudine.

§. 5. Nonnulli vero ad evitandum hujusmodi obligationis implementum, allegare solent, congruos sibi Parochiæ suæ redditus non suppetere; alii denique ad inveteratam consuetudinem confugiunt, sustinentes id neque sibi, neque decessoribus suis per longam tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in usu fuisse. Nos autem ad præcedentes prædictæ Congregationis Concilii resolutiones nostram approbationem & confirmationem extendimus; & quatenus opus sit, auctoritate Apostolica iterum tenore præsentium decernimus & declaramus, quod licet Parochi, seu alii, ut supra, animarum curam habentes congruis præfinitis redditibus destituantur, & quamvis antiqua seu etiam immemorabili consuetudine in ipsorum Diœcesibus seu Parochiis obtinuerit, ut Missa pro Pupulo non applicaretur, eadem nihilominus omnino in posterum ab ipsis debeat applicari.

Diebus tamen Festis de præcepto duntaxat.

§. 6. Dum tamen diximus, omnes animarum curam habentes Missæ Sacrificium pro Populo sibi commisso applicare debere, non ideo statuere voluimus, eosdem aut quotidie, aut quotiescumque celebraverint, ad prædictam applicationem pro Populo teneri. Et quidem Sacrosancta Tridentina Synodus *sess. 23. cap. 14.* præcipit Episcopis curare, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis, & Festis solemnibus Missarum sacra faciant, *si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent;* in pluribus autem Synodalibus Episcoporum Constitutionibus novimus provide constitutos ac designatos esse dies, quibus animarum Pastores Missas celebrare debeant. At vero Nos id unum in præsenti suscepimus decernendum, quando nimirum iidem pro Populo celebrare & applicare teneantur; & quamvis compertum habeamus id, quod alias a Congregatione Concilii responsum fuit, Parochum nempe pinguibus redditibus dotatum quotidie pro Populo celebrare & applicare debere: eum vero qui uberioribus hujusmodi redditibus non gaudeat, festivis tantum diebus id ipsum præstare teneri; quum tamen pariter nobis perspectæ sint tum controversiæ super hoc ipso exortæ, nimirum ad quam summam pertingere debeant Ecclesiæ Parochialis proventus, ut pingues, & uberes appellari possint; quoniam pingues minime habendi sunt redditus, etiam copiosi, quibus tamen multiplicia & gravia sint onera adnexa; tum etiam multorum querelæ adversus hujusmodi decretum, tanquam plus æquo rigidum, excitatæ Nobis innotescant; idcirco opportunum censemus Fraternitatibus Vestris declarare, Nobis abunde satisfactum fore, Vobisque proinde satis esse posse, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium Missæ pro Populo celebrent atque applicent in Dominicis aliisque per annum diebus Festis de præcepto; quum prædicti Dominici, aliique Festi dies ii sint, in quibus juxta præceptum Concilii Tridentini *sess. 5. cap. 2. & sess. 24. cap. 4.* quilibet animarum curæ præpositus Populum sibi commissum salutaribus verbis pascere debet, docendo ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem; iidemque sint dies, de quibus eadem Sancta Synodus statuit, ut *moneat Episcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei*; & quibus Parochi Subditos suos in Doctrina Christiana erudire debent, juxta id quod a prædicto Concilio in cit. cap. 4. Episcopis præcipitur, ut nempe *saltem Dominicis & aliis festivis diebus pueros in singulis Parochiis Fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & Parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri* curent.

Comprehensi etiam, quibus tenetur Populus Missam audire.

§. 7. Et quia in nonnullis Diœcesibus numerus dierum Festorum de præcepto, de Apostolica nostra auctoritate & consensu, eatenus est imminutus, ut nempe in aliquibus Festis Christifideles & Missam audire, & ab operibus servilibus abstinere debeant: in aliis vero Populo permissum sit opera servilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Missæ Sacrificium, Nos ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis Missæ Parochialis in hujusmodi diebus Festis penitus eliminentur, statuimus, & declaramus, quod etiam iisdem Festis diebus, quibus Populus Missæ interesse debet, & servilibus operibus vacare potest, omnes animarum curam gerentes Missam pro Populo celebrare & applicare teneantur.

Facultas conceditur dispensandi Parochos pauperes ab applicatione pro Populo diebus Festis.

§. 8. Quia vero propria nonnunquam experientia satis agnovimus, aliquos esse Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemosynis, quas a Fidelibus pro Missarum celebratione accipiunt, vivere cogantur; eos vero, qui Ecclesia Parochiali vacante, ad animarum curam exercendam, sub Vicarii, seu Œconomi nomine, deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui redditus ipsis constituti, & pauca incerta emolumenta eisdem obvenientia, ægre ad eorum vitæ necessaria sufficiant; quod iis quoque non raro evenire solet, qui in aliquibus Ecclesiis, habituali cura apud alios manente, actuali tantum exercitio sunt addicti; proindeque cum istis severe nimis agi videretur, si diebus festis, quibus potissi-

mum hujusmodi occasio se offert, eisdem aetitum esset eleemosynam pro applicatione Missæ recipere; idcirco Nos tam istorum, quam illorum inopiam summopere miserantes, eisdemque quantum Nobis integrum est, consulere volentes; quamvis, ut supra dictum est, omnes & singuli prædicti teneantur diebus festis Missam pro Populo celebrare & applicare; attamen, quod pertinet ad Prædictos Parochos egentes, unicuique aestrum facultatem concedimus, cum iis, quos revera tales esse noveritis, opportune dispensandi, ad hoc ut, etiam diebus festis hujusmodi, eleemosynam ab aliquo pio offerente recipere, & pro ipso Sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere & licite possint & valeant; dummodo ad necessariam Populi commoditatem in ipsa Ecclesia Parochiali Missam celebrent; ea tamen adjecta conditione, ut tot Missas infra hebdomadam pro Populo applicent, quot in diebus festis, infra eandem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

Modo in Eccl. Paroch. celebrent, & eandem Missas pro populo applicent.

§. 9. Quod autem spectat ad Vicarios, sive Œconomos Ecclesiarum aacantium, quum a Sacro Tridentino Concilio *sit. sess. 24. cap. 18.*, cuilibet Episcopo tribuatur facultas eos deputandi & constituendi, *cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione*; vestrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui vacantis Ecclesiæ fructus exigunt, ut egenti Vicario, qui exigua hujusmodi certorum fructuum assignatione, paucisque incertis proaentibus gaudeat, congruum aliquod augmentum præbeatur pro onere celebrandi & applicandi Missam pro Populo diebus Festis. Quapropter pro iis locis, in quibus Ecclesiarum vacantium fructus ad commodum Cameræ Nostræ Apostolicæ exiguntur, opportuna Thesaurario Nostro Generali mandata dirigimus, quæ is denunciare non prætermittet peculiaribus dictorum locorum Collectoribus; cum quibus Episcopi Ecclesiasticæ Nostræ Ditionis, ceterorumque locorum, in quibus, ut præfertur, Ecclesiarum aacantium fructus ad Cameram prædictam pertinent, officii sui partes in eum finem, de quo supra diximus, interponere debebunt.

Vicariis temporaneis congruæ reddi tibus ad hunc effectum providendi.

Exaque de re cum Collectoribus Cam. Ap. agendum.

§. 10. Ac demum, quoad illos, qui tanquam Vicarii, sive perpetui, sive ad tempus constituti, Animarum curam administrant, quæ apud alios habitu residet, ratione alicujus Ecclesiæ Parochialis, ipsorum Ecclesiis, seu Monasteriis, Collegiis, aut Locis Piis olim unitæ; quamvis a recol. mem. Prædecessore Nostro S. Pio Papa V. præfinita fuerit certa pars fructuum hujusmodi Vicariis assignanda, prout in ipsius Constitutione, quæ incipit, *Ad exequendum*, data Kalendis Novembris Anni 1567. distincte statuitur; nihilominus ubi præscripta fructuum portio vel nullo modo, ael non integre Vicariis prædictis assignata reperiatur, ael etiam ubi ea, quæ ad normam prædictæ Constitutionis eisdem fuerit attributa, minime sufficiens a vobis reputetur, propter temporum circumstantias, & signanter pro implendo onere celebrandi & applicandi Missam pro Populo diebus Festis de præcepto; utendum vobis erit potestate quam fecit Episcopis Synodus Tridentina *sess. 7. cap. 7.*, dum illorum arbitrio permisit, juxta temporum, atque injunctorum onerum rationem, congruam prædictis Vicariis fructuum portionem assignare; quam ob causam Nos etiam Fraternitatibus Vestris, quatenus opus sit, necessarias omnes & opportunas facultates impertimur; quibuscumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio sancitur, adversus ea, quæ salubriter a Vobis constituta fuerint, minime suffragantibus.

De Vicariis perpetuis, vel etiam amovib. servanda Constitutio Sancti Pii V.

§. 11. Hæc igitur circa Missam Parochialem statuenda, & Fraternitatibus Vestris denuncianda judicavimus. Indeque gradum facientes ad ea quæ pertinent ad Missam Conventualem, neminem Vestrum latere putamus Sacrorum Canonum sanctiones, quibus præcipitur, ut singulis diebus in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis tum Horæ Canonicæ debitis modo, & forma recitentur, tum etiam Missa Conventualis celebretur; quæ adeo claræ sunt, ut nulla super iis oriri possit dubitatio. Easque de re perspicuæ pariter, & per omnia uniformes existunt Resolutiones ab hac Congregatione Ven. Fratrum Nostrorum Concilii Tridentini Interpretum repetitis vicibus emanatæ; quas omnes Apostolica auctoritate nostra confirmamus & approbamus, earum executionem Vobis enixe inculcantes; ut scilicet Missa Conventualis, quæ singulis diebus canitur a Clero prædictarum Ecclesiarum, pro earundem Benefactoribus in genere quotidie applicetur; eodem prorsus modo, quo Missam Parochialem ab iis, qui curam Animarum gerunt, pro Populo sibi commisso, singulis saltem diebus festis de præcepto, applicari debere superius declaravimus.

II. Missa Conventualis in Eccles. Colleg. Cathedr. &c. quotidie celebranda, & pro Benefact. in genere applicanda.

§. 12. Itaque date operam, ut falsam quorundam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Ecclesiis ejusmodi, sive dolo malo, sive per errorem invectam esse novimus; quod nempe dum Missa Conventualis pro certo aliquo Ecclesiæ Benefactore, vel grati animi ergo, vel ex muneris impositi celebratur, & applicatur, satis impletum censeatur debitum applicationis Missæ Conventualis. Etenim hujusmodi debitum non quidem respicit singulares aliquos Benefactores, sed Benefactores in genere cujuslibet Ecclesiæ, cujus servitio addicti sunt quicumque in eadem sive Dignitates, sive Canonicatus, sive Mansionariatus, sive Beneficia Choralia obtinent, & Missam Conventualem suis respective vicibus celebrant.

Nec suffragatur applicatio pro certo Benefactore.

§. 13. Neque minus improbandam noveritis aliorum sententiam, qui satis putant supradictam obligationem impletam esse, dum in eorum Ecclesiis pro Benefactoribus in genere aliquæ interdum preces fiunt, vel anniversaria statis diebus Sacrificia pro illis peraguntur. Nemo enim id sibi arrogare debet, ut impositæ obligationi alia ratione satisfacere possit, quam ea, quæ a Lege Ecclesiastica multoties præscripta fuit; nimirum Missam Conventualem singulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eandemque pro illis in genere applicando.

Nec pariter alterius generis preces, vel statuta anniversaria Sacrificia.

§. 14. Profecto non solum prioribus Ecclesiæ Sæculis, verum etiam temporibus haud longe a nostra ætate remotis, (quod Vos ex Historia Ecclesiæ didicisse non dubitamus) servabatur olim in singulis Ecclesiis series accurata omnium, & singulorum, quorum liberalitate unaquæque aucta fuerat, eorumque nomina Sacris Diptychis, sic enim aocabantur, ideo consignata erant, ut eorundem recordatio nunquam interierit, utque pro iis tum preces funderentur, tum etiam Missæ Sacrificium offerretur; quam ob causam etiam prædictus Catalogus in plerisque Ecclesiis ob oculos Presbyteri Celebrantis apponi consueait; licet iidem pii Benefactores in suis donationibus nihil penitus pro se pacti essent, sed tantummodo pro peccatorum suorum remissione se bona sua Deo offerre declarassent, Ecclesiarum siquidem Præsules preces pro iis imperandas esse duxerint; quamvis illi propria bona offerentes ne aerbum quidem ea de re fecissent, Sacrorum hujusmodi Diptychorum usus sensim defecit; ob idque in oblivione jacent alicubi complurium Benefactorum nomi-

Ratio, & origo hujusmodi obligationis.

nomina. At non idcirco deserere fas est usum & disciplinam orandi pro iis, & Sacrificium Missæ pro illis offerendi. Atque inde præceptum applicandi Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere, originem atque rationem desumit.

Cujus declinandæ plures causæ frustra afferuntur.

§. 15. Quemadmodum vero, loquendo de Missa Parochiali, superius dictum est, varias excusationes afferri solere, ad declinandam illius applicationem pro Populo diebus Festis de præcepto; ita pariter usuvenit quoad applicationem quotidianam Missæ Conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem superiores illæ, sic etiam hæ posteriores, provide e medio sublatæ fuerunt per opportunas Congregationis Concilii Tridentini resolutiones, quas proinde in his etiam auctoritate Nostra approbamus & confirmamus.

Statuitur contrariam consuetudinem, etsi immemorabilem, non suffragari.

§. 16. Nonnulli siquidem obtentu contrariæ consuetudinis, etiam immemorabilis, in propria Ecclesia vigentis, se ab hujusmodi onere eximi posse sibi persuaserunt. Verum jam pluries responsum fuit, hujusmodi consuetudinem, licet immemorabilem, quæ potius abusus & corruptela dicenda est, nemini suffragari.

Peculiarem Celebrantis obligationem per alium implendam.

§. 17. Alii a Missa pro Benefactoribus in genere applicanda se excusatos voluissent, ex eo quod alio quopiam Missarum onere obstricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, aut alterius Beneficii Ecclesiastici, quod insimul cum Canonicali præbenda obtineant; vel quia, præter munus Canonici, seu Beneficiati, aut Mansionarii in Ecclesia Cathedrali seu Collegiata, quum etiam in eadem, vel in alia Ecclesia Parochialem curam exerceant, dum Missam Conventualem canunt diebus festis de præcepto, debent pro Populo sibi commisso eam applicare; ac proinde nequeunt eandem pro Ecclesiæ Benefactoribus specialiter offerre. Sed his quoque obviam itum est, jubendo singulis prædictis, ut Missam Conventualem, quam canunt, pro Ecclesiæ Benefactoribus in genere applicent; pro aliis vero, pro quibus ipsi peculiariter Missam applicare tenentur, alterum substituant, qui ipsorum loco Missam hujusmodi celebret, applicetque.

Eleemosynam quatenus opus desumendam ex massa distributionum.

§. 18. Aliorum pariter exceptio fuit, quod Missa Conventualis non semper a Canonicis aut Dignitatibus celebretur, sed aliquando etiam a Beneficiatis aut Mansionariis; quos minus æquum videtur pro Missæ celebratione omni eleemosyna carere, quæ unde desumi valeat, ignoratur. Cui tamen rei pariter consultum est, demandando, ut ea desumatur ex massa distributionum.

His deficientibus, opportuna pauperiori dispensatio conceditur.

§. 19. Alii denique obtenderunt exiguitatem hujusmodi distributionum, quæ ob detractam eleemosynam quotidianam pro Missa Conventuali, ad nihilum fere redactæ, vix foret ut ab aliquo curarentur, cum magno detrimento servitii Ecclesiæ præstandi. Tridentina quidem Synodus *sess.* 24. *cap.* 15. opportunas rationes ostendit, quibus Canonicalium Præbendarum inopiæ valeat provideri. Si vero designatam a Concilio viam, ut fere evenire solet, nequaquam iniri posse contingat, reliquum erit ad Congregationem Concilii recursum habere; cujus erit, perspecto ex Vestris relationibus rerum statu, auctoritate Apostolica a Prædecessoribus Nostris eidem impartita, & a Nobis etiam præsentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Missæ Conventualis pro Benefactoribus in genere, ut alias, ad Festos tantummodo dies reducere.

De secunda, et tertia Missa conventuali.

§. 20. Non modo Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie Missa Conventualis in eisdem canatur, sed etiam in Rubricis Generalibus, quarum exactissimam Fraternitatibus Vestris custodiam commendamus, præscribitur, ut certis diebus non una, sed binæ, atque etiam aliquando tres Missæ Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum nuper a Nobis dictum fuerit, primam Missam Conventualem quotidie pro Benefactoribus in genere celebrandam & applicandam esse; nunc expendendum superest, an earundem Ecclesiarum Capitula Jurisdictioni Vestræ respectivæ subjecta adigere debeatis, ut alias quoque Missas, si plures, ut præfertur, celebrari contigerit, pro Benefactoribus in genere similiter applicent.

Congregat. Concilii responsa.

§. 21. Hujusmodi quæstio ab aliquibus ex Vobis Ecclesiastico zelo flagrantibus supradictæ Congregationi Venerabilium Fratrum Nostrorum Concilii Tridentini Interpretum proposita est. Jamque ante illius propositionem compertum fuerat, alias ab eadem Congregatione responsum fuisse, concedendam esse exemptionem ab onere applicandi secundam & tertiam Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere, attenta Canonicatuum & Beneficiorum tenuitate; ex quo inferri poterat, hujusmodi applicationis debitum manere, ubi de Ecclesiis pauperibus non ageretur.

Pontifex absolvit ab applicat. secundæ, et tertiæ Missæ, nisi aliud usu receptum sit.

§. 22. Verum quum hanc definiendæ quæstionis regulam apud prædictam Congregationem non admodum veteri observantia firmatam probe noverimus, cumque hujusce dubii solutionem eadem Congregatio nuper judicio Nostro remittendam esse censuerit: Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum indicimus; laudandos nempe & confirmandos esse, quotquot sponte sua secundam, aut tertiam Conventualem Missam pro Benefactoribus in genere applicant; qui vero idem agunt ex vi consuetudinis in ipsorum Ecclesia vigentis, iis imperandum, ut in ea consuetudine perseverent. Ubi vero id usu receptum non invenitur, liberam omnino secundæ, tertiæque Missæ Conventualis applicationem celebranti relinquendam esse, dummodo in commemoratione pro Defunctis, Ecclesiæ Benefactorum in genere non obliviscantur.

IV. Commendat exactam in Choro psallendi rationem.

§. 23. Huic demum Epistolæ nostræ finem imponentes, Fraternitates Vestras enixe hortamur, ut maximam curam & vigilantiam in id conferatis, ut in Ecclesiarum Vestrarum Choris, præter devotam celebrationem, debitamque applicationem Missæ Conventualis, Horæ Canonicæ non præpropere, sed exacte, pausa nempe interposita, & maxima, qua decet, reverentia, ac religione canantur.

Declarat etiam Canonicos ubique teneri ad psallendum.

§. 24. Equidem scimus, in aliquibus Metropolitanis & Cathedralibus Ecclesiis, inter Canonicos eam opinionem invaluisse, ut se munus suum satis implere contendant, dum Choro præsentes assistunt, licet ipsi sibi silentium imperent, neque psallentibus Beneficiatis aut Mansionariis in cantu se adjungant. In hujusce vero opinionis confirmationem adduci ab iisdem solent inveteratæ consuetudines, statuta peculiaria, ut etiam prætensa Ecclesiarum suarum privilegia. At quum Synodus Tridentina sess. 24. cap. 12. loquens de Dignitatibus & Canonicis, qui Choro interesse debent, unum ex eorum officiis esse dicat, *in Choro ad psallendum instituto Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare*; quumque pauca omnino sint Capitula, in quibus eo modo a Canonicis in Choro assistitur, ideoque receptæ in universa Ecclesia disciplinæ paucos illos adversari dignoscatur; quum insuper opinio illa nunquam in Congregatione Concilii Tridentini interpretationi præposita examinata sit, quin statim explosa fuerit, & improbata; quamvis præsumptis consuetudinibus, aliisque fundamen-

tis

tis & rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Ecclesiarum Patriarchalium hujus Nostræ Urbis super hoc instantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus, ab hac etiam Apostolica Sede approbatis & confirmatis; nihil jam reliquum esse videtur, quominus pauciores universorum legi se accommodent. Equidem minime Nobis compertum est, quo peculiari titulo suffulti persuasum habeant unius vel alterius Ecclesiæ Canonici se muneri suo satisfacere per simplicem in Choro assistentiam, absque Divinæ Psalmodiæ Cantu.

Non suffragari præsumpto privilegio, aut consuetudinem.

Verum nisi illis præsto sit Apostolicum non præsumptum, vel abrogatum, sed legitimum ac vigens Privilegium sive Indultum; jure ac merito verendum est, ne isti, dum ita se gerunt, Præbendarum ac distributionum fructus minime suos faciant, & consequenter ne ad eorum restitutionem teneantur. Quapropter vestrum erit, Venerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire, ut neque Nobis, neque Vobis apud Divinum Judicem fraudi sit, si in hujusmodi re, quæ tanti est momenti, utpote quæ ad ipsius Dei cultum proxime spectat, abusus & corruptelas, quas arguendo & increpando evellere debebamus, dissimulatione ac silentio nostro fovisse & confirmasse inveniamur. Interea Fraternitatibus Vestris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur.

Dat. die 19. Aug. 1744.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 19. Augusti 1744. Pontificatus Nostri anno quinto.

APPENDIX VIII.

Ad Librum 3. Cap. 8. & 9. in quibus agitur de Applicatione Missæ: quod Argumentum iterum fusius discutitur Cap. 21. & 22. circa onus applicandi Missam ex accepta eleemosyna; in hoc vero Cap. 22. n. 9. agitur de sorte Missæ perpetuæ; unde hic subjiciemus ex libro 5. de Synodo Diœcesana.

CAPUT X.

De Missarum oneribus minuendis.

Concil. Trid. concessit Episcopis, & Generalibus facultatem contrahendi Missarum onera.

1. CUM sapientissimi Concilii Tridentini Patres probe animadverterint, adeo ingentem esse numerum Missarum ex piorum Defunctorum legatis, in perpetuum celebrandarum, ut illum explere, & exæquare impossibile jam foret; cumque insuper perpenderint, ob decrementum redituum, quos illi reliquerant, adeo tenuem superesse eleemosynam, singulis Missis respondentem, ut nullus reperiretur Sacerdos, qui onus subire vellet eas celebrandi: hisce de causis sess. 25. cap. 4. de reform. facultatem dederunt Episcopis, & superioribus Generalibus Ordinum Regularium, ut illi, in sua quisque Diœcesana Synodo, hi vero in Capitulis generalibus, pro ipsorum arbitrio & conscientia, Missarum onera contrahere, seu eorum numerum minuere possent.

Eam Urbanus VIII. revocavit, & ad Sedem Apostolicam avocavit.

2. Verum hanc facultatem, qua plerique Antistites, præsertim Archiepiscopus Valentinus in sua Diœcesana Synodo anni 1577. & in Synodo Provinciali anni 1584. atque in alia Synodo Diœcesana habita anno 1590. apud Cardinalem de Aguirre tom. 4. Conciliorum Hispaniæ pag. 289. & pag. 459. usi fuerant, revocavit, & ad Sedem Apostolicam avocavit Urbanus Octavus in sua Constitutione 45. *Bullar. tom.* 5. cujus verba sunt: *Districte prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquomodo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis; sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ, re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur. Alioquin reductiones, moderationes, & commutationes hujusmodi, si quas contra hujus probationis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit.* Quare hodie integrum amplius non est Episcopis in suis Diœcesanis Synodis, virtute facultatis sibi olim a Tridentino concessæ, Missarum onera minuere, & moderari; ac proinde rescissæ hodie sunt pleræque quæstiones, quæ antea a Doctoribus versabantur, puta an solus Episcopus, etiam extra Synodum, possit Missarum onera minuere, an potius Synodi consensus ad id requiratur, aliæque similes, de quibus Hurtadus *resolut. moral. tom.* 2. *lib.* 6. *n.* 2125. Solumque disputari potest, an per prædictam Urbani Octavi Constitutionem adempta quoque eis sit potestas moderandi numerum Missarum, quarum celebrandarum obligationem nemo adhuc in se suscepit, & fortasse, ob tenuitatem eleemosynæ illarum numero respondentis, nemo reperitur, qui illam acceptare velit. Non esse ademptam, opinati sunt Pasqualigus *de Sacrificio novæ Legis q.* 1168. Passerin. *de statu hominum tom.* 2. *q.* 187. *n.* 1055. & alii: Quoniam Urbanus VIII. solum interdixit Episcopis, ne Missarum onera a Fundatoribus imposita imminuant; Onus autem, inquiunt, a Fundatore quidem relictum, sed nondum acceptatum, non potest dici ulli impositum, cum ante acceptationem nullus sit, qui eo gravetur; sed hac subtili ceteroquin ratiocinatione posthabita, prævaluit sententia opposita, quam tuetur Diana *in edit. coord. tom.* 2. *tract.* 1. *resol.* 14. *a.* 3. *&* 4. cuique semper adstipulata est sacra Congregatio Concilii, a qua cum quæsitum fuisset, *An prohibitio facta Episcopis reducendi onera Missarum habeat locum etiam in casu, quo legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, &, si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis.* Quamvis verba illa: *Ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire*, manifeste indicarent celebrationis onus nondum fuisse ab ullo acceptatum, nihilominus eadem Sacra Congregatio respondit: *Etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra impositi, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam:* quod adnotatum legitur post prædictam Constitutionem Urbani Octavi *Bullar. t.* 5. Idemque iterum Sacra Congregatio declaravit in causa Lucen. Onerum Missarum, in qua disceptato sequenti articulo: *An Episcopus possit onera Missarum nondum acceptata reducere, absque beneplacito Sedis Apostolicæ, sive hujus sacræ Congregationis, quoties reductionem necessariam esse judicaverit, ex eo quod locus pius legatum acceptare recuset, non diminuto onere: Die* 20. *Junii* 1681. *respondit Negative.* Secus vero esset, si is, qui legatum reliquit, expressam facultatem dedisset Episcopo, Missarum designatarum numerum minuendi; tunc enim licere Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, ea facultate uti, censuit eadem Sacra Congregatio, uti habetur *cit. tom.* 5. *Bullar.* post laudatam Urbani Octavi constitutionem.

Alii Summi Pontifices eam concesserunt, nonnullis servatis regulis, eaque usus est Auctor dum Bononiæ fuit Archiep.

3. Attamen, post Urbanum VIII., alii Romani Pontifices, videlicet Alexander VII. Clemens X. Clemens XI. Innocentius XIII. & Benedictus XIII. fere omnibus Religiosis Institutis privilegium concesserunt, ut Superiores Generales,

adhi-

adhibito maturo consilio, ac nonnullis servatis regulis, in eorundem privilegiorum litteris expressis, possent, in sua quisque Religione, onera Missarum, antea relicta, & acceptata moderari: eademque facultas a san. mem. Benedicto XIII. facta fuit omnibus Episcopis, qui vel per se, vel per suos Procuratores interfuerant Concilio Romano, habito anno 1725. uti videre est in eodem Concilio tit. 15. cap. 8. Huic Concilio nos quoque Interfuimus, tanquam Doctor in Decretis, non vero tanquam Archiepiscopus Theodosiæ, licet hujus Ecclesiæ titulo essemus exornati; Episcopis quippe mere Titularibus aditus ad illud non patuit; & nihilominus, postquam ab Ecclesia Anconitana ab eodem Benedicto XIII. nobis commissa, ad Bononiensem Metropolitanam, auctoritate Clementis XII. translati fuimus, ab eodem Clemente potestatem impetravimus, Missarum in perpetuum celebrandarum numerum, justis exigentibus causis, in nostra Bononiensi civitate, & diœcesi contrahendi; Qua tamen, summa cum moderatione, & cautela usi sumus, iisque in primis adhibitis regulis, quas semper præ oculis habuimus, cum Sacræ Congregationis Concilii Secretarii munus obeuntes, de Missarum numero a Fundatoribus præscripto minuendo, in eadem Sacra Congregatione agendum erat.

Item ex Synodo Diœcesana libro XII. Cap. 7. num. 4. & 5.

Si Missæ in una Ecclesia dici nequeunt, laudabiliter in alia celebrantur.

4. IN Diœcesi Toletana Ecclesiarum sacrarlis Præfecti tot eleemosynas pro Missis in iisdem Ecclesiis celebrandis acceptabant, quot satisfieri impossibile foret: quare ne Fidelium pietas eleemosynam erogantium fraudaretur, Archiepiscopus in suis Synodalibus Constitutionibus jussit, ut singuli Ecclesiarum Præfecti, quolibet trimestri, & de perceptis eleemosynis, & de celebratis Missis exactam sibi rationem redderent; quod si Missæ numerum non exæquarent ab elargientibus eleemosynam præscriptum, liberum sibi esse voluit, earundem celebrationem alteri Ecclesiæ committere. Etiam ejusmodi Constitutio acriter impugnata est apud Sacræ Rotæ tribunal: plerisque enim videbatur Archiepiscopus suæ potestatis limites prætergressus, quasi sibi jus usurpasset, piam commutandi Fidelium voluntatem, qui in illa speciali Ecclesia Sacrificium pro se offerri voluerant, in quam consuetam contulerant stipem. Verum Rotæ Auditorium cum ponderaverit, non fuisse ab Episcopo absolute sancitum, ut Missæ extra Ecclesiam celebrarentur, cui fuerant eleemosynæ oblatæ, sed duntaxat præscriptum, quid faciendum foret, quando in illa tot Missæ celebrari non poterant, quot oblatis eleemosynis responderent; cumque simul perpenderit, aliquod temperamentum necessario adhibendum fuisse, ne in prædicto casu, a jure communi non præviso, prorsus aluderentur Fideles eleemosynam elargientes, utque iidem specialem fructum, quem erogata stipe exoptabant, e Sacrificio assequerentur, si non illa, quam designaverant, Ecclesia, alibi saltem oblato; idcirco laudatam Constitutionem commendavit, approbavitque *decis.* 1436. & *decis.* 1522. *coram Coccino*.

Si in Altari designato celebrari nequeunt, non ultra hebdomadam differantur, sed dicantur in aliis ejusdem Templi Altaribus.

5. Haud absimilis quæstio sæpius delata est ad Sacram Congregationem Concilii, a qua petitum fuit, quid foret agendum, cum ingens eleemosynarum copia in unam conferebatur Ecclesiam, ut tot Missæ celebrarentur, in uno certo, & designato ejusdem Ecclesiæ sacello, quot tamen ibidem celebrare esset impossibile: Et Sacra Congregatio censuit, Missarum celebrationem non esse ultra hebdomadam differendam, sed in aliis saltem ejusdem Ecclesiæ sacellis explendam: Ne autem imponeretur Fidelibus eleemosynas erogantibus, præscriptam tabellam, in visibili Ecclesiæ loco exponendam, notificari jussit, suscipiendis in posterum Missarum oneribus satisfactum utique iri in Altari a Benefactoribus designato; si tamen intra unius hebdomadæ spatium fieri posset, sin minus in aliis ejusdem Ecclesiæ Altaribus juxta Sacræ Congregationis rescriptum.

APPENDIX IX.

Ad librum 3. Cap. 12. in quo differitur de jejunio naturali, quod utrum a pulvere Nicosiano frangatur, consulendum est caput 13. Synodi Diœcesanæ libri XI. n. 1. 2. & 3.

Aliqui prohibuerunt usum tabaci ante Missam.

1. IN superius citato Concilio Provinciali Mexicano habito anno 1585. (quod Cardinalis de Aguirre *in præfat. ad t. 4. n. 16.* a Sede Apostolica approbatum affirmat) *lib. 3. tit. 15. §. 13.* (*tom. 4. Concilior. Hispaniæ ejusd. Card. de Aguirre pag. 356.*) ita cautum legitur: *Ob reverentiam, quæ Eucharistiæ percipiendæ exhibenda est, præcipitur, ne ullus Sacerdos ante Missæ celebrationem, aut quævis alia persona ante Communionem, quidquam Tabaci, Picietive, aut similium, medicamenti causa, per modum fumalis evaporationis, aut alio quovis modo percipiat.* Haud absimile edictum anno 1640. promulgavit Cardinalis de Borgia Archiepiscopus Hispalensis, quo sub pœna excommunicationis latæ sententiæ jussi sunt Sacerdotes a tabaci usu abstinere, una ante Missæ celebrationem, altera post eandem celebrationem hora.

Plurimæ ortæ sunt quæstiones utrum tabaci pulvis, vel fumus &c. frangat jejunium.

2. His suffulti auctoritatibus Clericatus *de Sacram. Eucharist. decis.* 54. *n.* 12. *cas.* 2. Natalis Alexander *in Theolog. dogmat. & moral. tom.* 1. *in append.* 1. *variar. Epistolar. Epist.* 45. Sarnellus Episcopus *tom. 6. Epistol. Ecclesiast. Epist.* 30. Hurtado *resolut. moral. to. 2. tract.* 11. *cap. ultim.* docuerunt, oportere, ac decere, ut Episcopi in suis Synodis edicant, ut a nemine ante Missæ celebrationem, aut SS. Eucharistiæ perceptionem, tabaci folium mandatur, quod a plerisque fit ad sputa & phlegmata ex ore projicienda, aut illius fumus attrahatur, vel in pulverem redactum naribus ingeratur; quia valde indecens illis visum est, ut quis, ore & naribus tabaco conspurcatis, ejusque redolens graveolentiam, ad SS. accedat Eucharistiam. Fuerunt præterea, qui tabaci usum ante accessum ad Sacram Communionem jam omnibus ab Ecclesia vetitum putarunt; eo quod etiam illius fumus in os injectus, & pulvis naribus attractus jejunium frangat naturale: ita quippe opinati sunt Alphonsus de Leone in *in QQ. moral. de Chocolate part. 3. §. 4. n. 10. & seqq.* & Lezana *t. 3. verb. Eucharistia*, *n.* 10.: sed illorum opinio confutata est a Pasqualigo *in praxi jejunii decis.* 438. Diana *in edit. coord. tom. 2. tract. 1. resol.* 121. Hurtado *cit. loc. n.* 393. & Cardinali de Lugo *respons. moral. lib. 1. dub.* 9. Siquidem nec tabaci fumus, nec pulvis naribus ingestus est vera comestio, aut potatio, quibus duntaxat naturale jejunium solvitur. Aliqua tamen difficultas adhuc remanet, de tabaci folii masticatione, qua naturale jejunium violari, si aliquid succi ex illo expressi in stomachum trajiciatur, tanquam certum asserit cit. de Leone, cui etiam Pasqualigus, & Diana consentiunt, dummodo non fortuito, & præter intentionem id contingat. Sed addit Hecquet *in suo tract. de dispensat. Quadragesim. tom. 2. par. 3. cap.* 18. nun-

Non deciditur quæstio de Tabaci masticatione utrum jejunium frangat.

quam

quam fortuito, sed necessario id evenire. Siquidem tabaci folium dentibus conteri, idipsum animo intendit, ut scilicet illius succo stomachus a pituita, & phlegmate abstergatur; exadverso autem Zacchias *quæst. medico-legal. lib. 9. tit. 7. q. unica n. 33.*, citatus Cardinalis de Lugo *n. 5. & seqq.* eoque recte, plures Theologi Neapolitani ab ipso interrogati censent, nulla ratione per tabaci masticationem frangi jejunium naturale, quia ejus succus, quanquam in stomachum dilabatur non est aptus ad nutriendum, sed duntaxat ad stomachi fibras irritandas.

Non prudenter induci dicitur usus tabaci ante Missam &c.

3. Verum quidquid sit de hac quæstione, quam in medio relinquimus, de solo agentes tabaci fumo, aut pulvere naribus attracto, illud idem hic repetimus, quod jam in libri 10. *cap. 3. num. 2.* prænotavimus, nimirum nequaquam hodie expedire, ut illius usus sub censurarum pœna interdicatur: etenim quanquam olim quamdam præsefer-ret turpitudinem, atque indecentiam, propter quam Innocentius X. & Innocentius XI. excommunicatione perculerunt quotquot tabacum sumere auderent intra Vaticanam Basilicam: atque Urbanus VIII., sub eadem pœna, idem antea fieri vetuerat intra Ecclesias Diœcesis Hispalensis: hodie tamen cum a communi consuetudine fit adeo cohonestatus, ut nulli prorsus scandalum præbeat, aut admirationem eaufet, quod bene perpendit Lazarus Benedictus Miglioruccius *instit. jur. Canonic. tom. 1. pag. 187.*, nimium profecto severum se præberet Episcopus, si Mexicanæ, aliarumque similium Synodorum vestigiis insistens, aut omnibus ante Sacræ Eucharistiæ perceptionem, aut solis Sacerdotibus ante Missæ celebrationem, tabacum interdiceret, adjecta præsertim in transgressores censurarum pœna. Quapropter cum Nos in minoribus constituti, Sacræ Congregationis Concilii Secretarii munus obiremus, semper Episcopis auctores fuimus, ut ejusmodi Constitutionem, jam aliquando formatam, a suis Synodis subtraherent, ne nimii rigoris notam incurrerent, aditumque aperirent Subditorum querelis, ad Sacram Congregationem Concilii deferendis; quod multo magis iisdem consulendum ducimus, postquam san. mem. Benedictus XIII. exploratum habens a tabaci usu omnem nunc abesse inhonestatem, atque indecentiam, illum sumere permisit intra Vaticanam Basilicam.

APPENDIX X.

AD LIB. 3. CAP. 18. NUM. 19. EX TOMO I. BULLARII PAG. 212. NUM. 64.

Sacerdotes Missam celebrantes non teneri Sacram Eucharistiam omnibus petentibus infra ipsam actionem ministrare.

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis in Italia.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Status controversiæ.

CErtiores effecti, pullulare in nonnullis Italiæ Diœcesibus controversiam de obligatione, qua Sacerdotes Missas celebrantes adstringantur Eucharistiam ministrare intra easdem fidelibus iis, qui ad ipsam accipiendam paratos se exhibent, ac petunt Sacrificii, cui adstant, participes fieri, Nostro proinde animo reputavimus, gliscenti malo Apostolicæ hujus paginæ documento obire, ne ulterius, haud absque fidelium eorundem scandalo, progrediatur. Itaque, Venerabiles Fratres, sermonem Nostrum ad vos convertimus, ut ipsi quoque Pastoralis hac in re Officii partes minime negligatis.

Missæ, in quibus solus Sacerdos communicat, improbari nequeunt, ex Conc. Trid.

§. 1. Ac primo quidem dicendum Nobis occurrit, nemini ex fidelibus in mentem venire posse, Missas privatas, in quibus Sacerdos solus sacram sumit Eucharistiam, propterea veri, perfecti, & integri, Sacrificii incruenti a Christo Domino instituti rationem amittere, ideoque illicitas esse existimandas. Nec enim ignorant fideles, aut saltem facile edoceri possunt, Sacrosanctum Concil. Trident., innixum doctrinæ, quam perpetua Ecclesiæ traditio servavit, huic adversantem novam falsamque Lutheri sententiam damnasse *sess. 22. cap. 6.* & *can. 8.*: *Si quis dixerit Missas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas; anathema sit.*

Ejusdem Concilii, & Pontificis votum pro frequenti fidelium communione ad cujuslibet Missæ celebrationem.

§. 2. Nihilominus, quandoquidem vetus Ecclesiæ praxis, & disciplina, juxta quam fideles Missis adstantes participare passim atque in publicis conventibus solebant Sacrosanctum Sacrificium, institutioni, & exemplo Christi Domini omnimode convenit, verba ejusdem Concilii eo ipso spiritu, quo ab eodem prolata sunt, iteramus: *Optaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret.* Utinam autem eo ipso Christianæ pietatis fervore, quo primorum sæculorum fideles exardebant, nostrorum quoque temporum homines inflammati, avide ad publicam sacram mensam advolare, sanctorumque Mysteriorum solemnitati non adesse tantum, sed religiose eorundem participationem exoptare conspicerentur. Nulla certe res est, qua utilius Episcopi, Parochi, Confessarii studium suum omne impendere valeant, quam in excitandis fidelibus ad eam mentis puritatem sectandam, unde digni reddantur frequenti ad sacram Mensam accessu, & non spirituali tantum, sed Sacramentali etiam participatione illa Sacrificii, quod a Sacerdote, tanquam publico Ecclesiæ Ministro, non pro se tantum, sed pro ipsis, & pro ipsorum nomine offertur.

Laudatur non participandi de Sacrificio Missæ.

§. 3. Et quamvis de eodem Sacrificio participent, præter eos, quibus a Sacerdote celebrante tribuitur in ipsa Missa portio Victimæ a se oblatæ, ii etiam, quibus Sacerdos Eucharistiam reservari solitam ministrat; non tamen idcirco aut vetuit unquam Ecclesia, aut modo vetat, satisfieri ab ipso Sacerdote pietati, & justæ eorum petitioni, qui Missæ adstantes, ad consortium admitti postulant ejusdem Sacrificii, quod & ipsi pariter offerunt ea ratione, quæ ipsos decere potest: immo probat atque cupit, ne id omittatur, eosque Sacerdotes increparet, quorum culpa, & negligentia fidelibus participatio illa denegaretur.

Ad animarum tamen Pastores pertinet, opportunitatem temporum, & locorum pro communione fidelium statuere.

§. 4. At quoniam in Ecclesia Christiana opus est cuncta ordinate, & congruenter disponi; Pastores vigilantiam & curam suam conferent, ut ex una parte fidelium pietas minime fraudetur eo accessu, eaque participatione; ex alia vero ita utrumque sortiatur, quin ulla in laudabilibus aliis institutis oriatur perturbatio, unde facile confusio etiam, & scandalum oriretur. Quare Pastores monere debent eosdem fideles, ut participes esse cupientes sacræ Mensæ, (quod maximopere probandum diximus) studeant tempus, locum, & circumstantias nancisci, quibus & ipsi

& ipsi justorum sotorum suorum compotes evadant, nec instituta illa pietatis impediant. Hisque Pastorum suorum monitis fideles sese dociles præbentes, cavebunt, ne sibi injuriam factam querantur, si quandoque pro tempore, loco, & personis, Episcopus minime opportunum censuerit, a Sacerdote celebrame Eucharistiam distribui iis, qui adstant; quibus scilicet eo ipso tempore facilis, & obvia suppetit ratio ad eandem Mensam accedendi, pluribus aliis locis cuivis instructam.

Moderna disciplina faciliorem præstat SS. Eucharistiæ participationem. §. 5. Haud ægre Episcopi, & Parochi id fidelibus persuadebunt, quoties ipsis significent, ex Ecclesiæ disciplina, quæ modo viget, non quidem difficiliorem, sed faciliorem esasisse issuem participationem, quam optant: Siquidem seteri more in singulis Ecclesiis passim unica Missa celebrabatur, cui fideles adstabant, indeque participabant; quin a solis propriis Pastoribus, quemadmodum reliqua Sacramenta, ita etiam Eucharistiam licite accipere valebant: hisce sero temporibus, ex Sacerdotum celebrantium, ex locorum, Altariumque, quibus ea celebratio publice peragitur, multiplicitate patet cuilibet facile parabilis sacra Mensa, & ad sacrum Consisium admissio. Sin autem iidem fideles ita moniti, importune insisterent pro recipienda Eucharistia in iis temporis, loci, & personarum circumstantiis, quas excipiendas censuisset Episcopus, Ritualis Romani auctoritate etiam fretus; hæc illorum petitio, utpote nec justa nec rationabilis, contumacem, ac refractarium animum demonstraret, cupidumque perturbationis, ac proinde minime compositum Eucharistiæ, qua par est pietate, percipiendæ. *Cui, qui se optare renuit, male se dispositum esse indicat.*

Adhortatio ad animorum concordiam. §. 6. Dum Pastorea erga fideles ita se gerent, dumque fideles Pastorum dictis pronas ita aures accommodabunt, orietur absque ulla dubietate pax illa perfecta, atque concordia, qua capita invicem & membra magnopere colligari decet; desinentque importunæ illæ controversiæ, quæ eo tandem tendunt, ut turbas gignant ac scandalum, verique animarum fructus, quo nihil Pastori carius esse debet, perniciem. Verbis itaque Apostoli Pauli ad Corinthios utimur: *Obsecro Vos, Fratres, per Nomen Domini Nostri Jesu Christi, ut idipsum discatis omnes, & non sint in Vobis schismata; sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.* Quæ quidem dum Vobis, Venerabiles Fratres, per hæc Apostolica scripta nota esse volumus, in felicitatis auspicium, & Paternæ dilectionis pignus, Apostolicam benedictionem impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 13. Novembris 1742. Pontificatus Nostri Anno tertio. *Dat. die 13. Nov. 1742.*

Cum de populi communione in hac sua Constitutione Summus Pontifex egerit, non erit ab hoc loco alienum & aliam subjicere ejusdem SS. Pontificis Constitutionem ex tom. 1. Bullarii num. 93. pag. 314.

Contra surripientes, sel asportantes, aut apud se retinentes Sacras Hostias, vel particulas consecratas.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad Perpetuam rei memoriam.

AB Augustissimo Eucharistiæ Sacramento, in quo Salvator Noster, & Dominus Jesus Christus se ipsum nobis, tanquam gratiarum omnium fontem uberrimum, atque pretiosum æternæ gloriæ pignus, amandum atque fruendum exhibere ineffabili benignitate dignatur; cui curvari convenit omne genu, omnesque gentes & populos & linguas perenne adorationis & honoris tributum offerre; sceleratorum hominum audaciam, multoque magis sacrilegas impiorum manus arcendas esse, in primisque a Nobis Apostolicæ auctoritatis clypeo, ac districto pœnarum gladio, quoniam cum Domino possumus, longius propulsandas, tum ipso ministerii Nostri Officio, tum etiam Prædecessorum nostrorum exemplis admonemur. *Exordium.*

§. 1. Et sane, cum alias sen. mem. Prædecessor noster Innocentius Papa XI. per suam Constitutionem datam 4. Idus Martii Anno Incarnationis Dominicæ 1676., statuerit, ut omnes & singuli utriusque sexus, qui de execrabili furto Hostiæ consecratæ, sive unius vel plurium Particularum consecratarum, cum sacra Pyxide vel sine illa, legitime & judicialiter confessi, aut convicti fuerint, quise propria malitia, vel de alterius mandato Hostiam ejusmodi, fise unam, vel plures Particulas consecratas ad malum finem apud se retinere, vel alio transferre seu asportare præsumpserint, condignis pœnis & animadversionibus pro facinoris atrocitate plectantur, & pro prima etiam vice Curiæ sæculari tradantur; non obstante minori ætate, dummodo vigesimum annum attigerint; easdemque pœnas constituerit etiam contra mandantes: Immediatus illius Successor fel. pariter rec. Alexander Papa VIII. æquali zelo ad tam nefarium scelus eliminandum armatus prædictam Innocentii XI. Constitutionem confirmasit, per aliam in simili forma datam XI. Calendas Januarii Anni 1690.; in qua etiam illud addidit, ut sub antedictæ Constitutionis dispositione intelligi deberent comprehensæ omnes & singulæ personæ tam sæculares, quam Ecclesiasticæ, etiam Regulares, cujuscumque dignitatis, status, gradus, Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti, quibuscumque privilegiis, exemptionibus, & indultis munitæ, & quavis speciali nota, aut individuatione dignæ, nulla prorsus excepta; easque omnes, siqua atrocissimi hujus criminis, quocumque modo, etiam sine qualitate furti, per se ipsas, sel per alios quoscumque, aut de alterius mandato, commissi, reas esse constaret, omnibus, & singulis pœnis tum antiquis, tum in dicta Innocentii XI. Constitutione innovatis, etiam, quoad Ecclesiasticos, degradationis realis, & traditionis brachio sæculari, omnino & irremissibiliter obnoxias fuisse & esse, atque in posterum fore, declaravit. *Epitome Constitutionis Innoc. XI.* *Epitome Constitutionis Alexand. VIII.*

Confirmatio prædictarum Constitutionum.

§. 2. Nos igitur, quibus horrendæ hujusmodi impietatis magis magisque præcavendæ non minor cura pectori insidet, supradictas Prædecessorum nostrorum Innocentii XI. & Alexandri VIII. Constitutiones (quarum tenores, ac si de verbo ad verbum præsentibus insertæ forent, haberi volumus), atque omnes, & singulas dispositiones, ordinationes, declarationes, & extensiones in illis contentas prout jacent, Motu proprio, & ex certa scientia, & deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, hac Nostra perpetuo valitura Constitutione confirmamus, approbamus & innovamus, easque inviolabiliter & inconcussa servari volumus & mandamus.

Referuntur causæ novarum declarationum.

§. 3. Cum autem, sicut Nos ipsi pluries agnovimus, dum adhuc in minoribus existentes, in Romana atque universali Inquisitione Consultoris munere fungebamur, in hujusmodi Causarum tractationibus, quæ coram Sacro prædictæ Inquisitionis Tribunali agitantur, hæ plerumque exceptiones a reis, atque reorum Advocatis proponi soleant; quod scilicet subreptarum Particularum sive Hostiarum consecratio, & surripientium sive asportantium, vel respective retinentium intentio ad malum finem directa minime a Fisco probentur: & propter hujusmodi exceptiones & deficientes in Fisco probationes ad easdem repellendas, hujus generis causas in longum protrahi contingat, atque etiam ipsi aliquando rei delictorum suorum impunitatem, aut pœnarum minorationem pessimo exemplo obtinere tentaverint; cumque super relevantia istarum exceptionum, quæ ex prædictarum Innocentii XI. & Alexandri VIII. Constitutionum contextu oriri asseruntur, & super eo, an ipsis reis, vel Fisco potius incumbat onus conficiendi probationes pro supradictis exceptionibus fundandis, vel respective destruendis, novam aliquam declarationem Pontificia auctoritate suffultam memoratis Constitutionibus adjungi desideraretur: Idcirco Nos volentes omnia sacrilegis hominibus adimere subterfugia, per quæ condignas tantæ impietatis pœnas declinare, vel earum minorationem & relaxationem prætendere, vel obtinere possent, motu, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine paribus, atque etiam Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem generalium Inquisitorum a Sancta Sede specialiter deputatorum sensui & consilio Nobis alias super hac re insinuato inhærentes, ea, quæ sequuntur, opportune statuenda & declaranda censuimus.

De probatione Consecrationis.

§. 4. Quoties igitur per legitimas probationes constiterit, vel Hostiam vel Particulas a reo subreptas, sive alio modo asportatas atque retentas in Sacro prius Repositorio seu Tabernaculo, vel in Sacra Pyxide, aut Ostensorio asservatas, indeque sacrilego ausu extractas, atque asportatas fuisse; vel eidem reo constituto, aut alteri personæ in actu Communionis a Sacerdote traditas, deindeque vel in eodem Communionis actu, vel post illum, ab ipso sumente ex proprio ore extractas fuisse; tunc satis & abunde fundatam præsumptionem Fisco suppetere declaramus pro asserenda earundem Hostiarum seu Particularum consecratione; ad quam excludendam nonnisi claras & concludentes in contrarium probationes admitti debere decernimus; quarum perficiendarum onus ad ipsum reum pertinere dubitandum non est: ac ne in posterum dubitari contingat, præsentis declarationis tenore statuimus.

De probatione pravæ intentionis.

§. 5. Inutiliter etiam a reis, vel ab eorum defensoribus proponeretur exceptio non probatæ pravæ intentionis abutendi Sacramento ad malum, vel sacrilegum finem, nisi concludentibus & juridicis probationibus adstruendis pariter ab ipsis reis, in quos tales onus præsentis declarationis vigore expresse refundimus, hujusmodi exceptio constabilita fuerit, & justa aut excusabilis ratio asportationis, aut retentionis Sacramenti plenè comprobetur. Alias etenim Fisco semper assistet valida & legitima præsumptio de intentionis pravitate, quotiescumque probaverit ipsam Sacræ Hostiæ vel Particulæ subreptionem, asportationem, aut retentionem; absque eo quod super malo vel sacrilego fine speciales probationes debeat cumulare. Itaque neque istam, neque aliam superius memoratam exceptionem, ubi sufficienter, ut supra, probatæ non fuerint, impiis tanti Sacramenti violatoribus ullatenus suffragari volumus, quo minus omnibus & singulis pœnis, etiam pro prima vice, traditionis brachio sæculari, & quoad Ecclesiasticos degradationis realis, & traditionis pariter pro prima vice brachio sæculari, in præfatis & antiquioribus Prædecessorum Nostrorum, & juris sanctionibus contra hujusmodi nunquam satis detestandi facinoris reos juste ac sapienter constitutis, subjiciantur, & cum effectu plectantur & puniantur.

Sequuntur Clausulæ confirmatoriæ in forma amplissima.

Alia loca in quibus agitur de rebus ad Missam pertinentibus.

Hactenus Constitutio sapientiæ & prudentiæ plena; alia etiam Constitutio emanavit sequenti mense contra non promotos ad Sacrum Presbyteratus Ordinem Missam celebrantes, quæ ad capita de licita & valida celebratione aliqua ratione spectat; sed cum fere tota versetur in foro judiciali, eam duximus omittendam; quemadmodum & aliam, quæ extat in Bullario Tom. II. in Appendicibus pag. 46. contra sortilegia patrantes in Missæ Sacrificio, pariter non exscribimus, cum ferme tota forum judicialem respiciat.

In fine Capitis XVIII. citatur edictum 14. tomi 2. nempe XXXIV. editionis Latinæ in quo agitur §. III. de hora ac loco celebrandi, sed nihil præter ibi dicta necessario hic ducimus inserendum. Sicut etiam omittimus Edictum XII. de Tabella auroræ, orientis solis, meridici & mediæ noctis.

APPENDIX XI.

Ad Caput XXIII. in quo agitur de diversis Missarum generibus; ubi locum haberent quæ Auctor scripsit in Opere de Festis, ubi de Azimo, & Fermentato in Feria V. in Cœna Domini *a*; de Missa Præsantificatorum in Feria VI.; de voce *Alleluja* in Sabbato Sancto *b*; de prima Missa an in die Pentecostes ab Apostolis fuerit celebrata *c*; de triplici Missa in Natali Domini *d*; de duabus Missis olim celebrari solitis in die Circumcisionis Domini, & aliis festivitatibus. De diversis Missarum generibus, ubi locus incidit, fuse & accurate disseritur; at vero cum Opus de Festis Domini, Beatissimæ Virginis, & Sanctorum &c. sequenti anno ad usum Scholæ Sacrorum Rituum vulgabitur, supervacancum videtur aliquid ex eo libro huc adnectere; circa Missam, quæ occasione Synodi celebrari debet, agit Sapientissimus Auctor in Tomo I. de Synodo Diœcesana libro V. Cap. I. num. 1. 2. 3. 4. ubi ita scribit.

a De Hostiæ forma lib. 2. cap. 6. De ejus consecratione lib. 2. Cap. XV.
b Vide librum II. cap. V. pag. 80. & 81.
c Vide supra Appendicem II pag. 375.
d Vide librum III. cap. IV. usque ad n. 8.

Missa de Spiritu Sancto, aut saltem Oratio de eodem in Missa, quinta quaque feria per mensem ante Synodum celebrandam.

1. Constitutam ab Episcopo diem, qua suam Synodum celebrare vult, die Epiphaniorum,

rum, vel Calendarum Januarii Cathedrali in Ecclesia e suggestu indici & promulgari, atque Calendarin, quod in singulos annos confici solet, adscribi statuit S. Carolus Borromæus in Concilio Provinciali Mediolanensi IV. *part.* 3 *pag.* 177. *part.* 1. *Act. Eccles. Mediolanea.*) & in Concilio Provinciali V. *part.* 3. (*ibid. pag.* 276.) Parochis præcipit, ut per mensem ante statam Synodi diem quinta quaque feria Missam celebrent de Spiritu Sancto, aut pro diversitate temporum orationem saltem de Spiritu Sancto in Missæ sacrificio recitent; populumque hortentur, ut die Dominico Synodi diem antecedente vere pœnitentes & confessi Sacram Communionem sumant; hoc præcipue precantes, ut quæ ad eorum salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia, per Episcopum in Synodo diligenter sanctèque agantur. Hæc aliaque ante Synodum tam in civitate, quam in Diœcesi facienda magis adhuc accurate & minutim descripta leguntur in appendice ad Synodum Amerinam anno 1595., habitam a celebri ejus Urbis Episcopo Antonio Maria Gratiano *cap.* 171., *&* 172.

De Spiritu Sancto celebranda est solemniter ab Episcopo prima die Synodi ante vel post Processionem.

2. Synodali celebritati triduum veteri ritu præstitutum esse, idem Sanctus Carolus *cit. loc.* affirmat, & Pontificale Romanum *titul. de ordine ad Synodum*, tribus sessionibus illam absolvi solere ait; quamvis utrobique addatur, fas esse Episcopo pro rerum gerendarum ratione Synodum ultra triduum protrahere. Quid autem singulis diebus agendum sit, nostrum erit hic exponere. *Prima die Synodi Pontifex summo mane cappa indutus ab universo Clero cum superpelliciis comitatus ad Ecclesiam pergit; paratur in sede, celebrat Missam de Spiritu Sancto, & prabet Clero sacram Communionem*, verba sunt Pontificalis Romani *cit. loc.* Eodemque ritu post ultimam sessionem esse Episcopum a Clero associandum, cum ab Ecclesia se domum recipit, in eodem Pontificali inferius præscribitur: *Tunc omnes pariter surgentes Pontificem cappa indutum cum superpelliciis ad Domum reducunt*. Hic porro Clericorum Episcopum associantium comitatus speciem quamdam præfert processionis, nec alicubi, ut in Diœcesi Neapolitana, alia fieri solet solemnis supplicatio seu processio, cum nulla reapse descripta appareat in Actis Synodi Diœcesanæ anno 1694. celebratæ a Jacobo Cardinali Cantelmo, neque in Actis alterius Synodi anno 1726. habitæ a Cardinali Francisco Pignatello Neapolitanis Archiepiscopis; nisi forte iden non reperiatur descripta in Actis Synodalibus, quia pridie habita fuerit, quemadmodum in sua ætate fieri Neapoli consuevisse asserit Gavantus *in prax. part.* 2. *sess.* 1. *annot.* 1. Ceterum quidquid sit de contraria consuetudine in hac aut illa peculiari Diœcesi vigente, communi usu receptum est, ut prima Synodi die ab Episcopo, & universo Clero publica instituatur supplicario, seu processio per Urbem, quod faciendum præscripsit Sanctus Carolus Borromæus *cit. loc.*, & factum a Sancto Francisco Salesio *lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 3. narravimus: quorum exempla satis superque sunt ad firmandam regulam, ad quam omnes conformare se debeant. Ejusmodi processionem instituendam post celebratam ab Episcopo Missam, ut dum ea celebratur, comodius possit Clerus in Ecclesia congregari, ait Gavantus *cit. loc.*; sed Sanctus Carolus Borromæus illam ante Missam peragendam dicit: *Primo Synodi die Episcopus processione solemni peracta Missæ Sacrificium celebret*. Quilibet quoad hoc suæ Ecclesiæ consuetudinem sectetur, modo Missa non omittatur, quam Synodalibus actionibus semper præmitti consuevisse vel ex ipsis colligitur, quæ

Sæculo VI. conficta creduntur, Gestis de Xysti Romani Pontificis purgatione, & Polycronii Hierosolymitani Episcopi accusatione, ubi *cap.* 8., cum Synodus Hierosolymis certe, prout moris erat, celebrata fingatur, dicitur: *Feria prima celebratæ sunt Missæ a Casto Episcopo, qui directus fuerat a Xysto Episcopo, & Coepiscopis suis, vel a Synodo* (apud Coustant. *in appendic. ad tom.* 1. *epist. decretal. col.* 121.

3. Itaque sive ante, sive post processionem, debet Episcopus Missam facere da Spiritu Sancto, & porrigere Clero sacram Communionem, quam acceptis Stolis rubeis etiam Sacerdotes sument, qui forte ea die non celebraverint. In Pontificalibus editis ante Clementem VIII., uti observat Joseph Catalanus in *notis ad Pontificale Romanum tom.* 3. *titul.* 5. §. 2. *n.* 5. non legimus Missam celebrandam, sed audiendam ab Episcopo: *Prima autem die Concilii, seu Synodi mane conveniunt Sacerdotes, & Clerici universi in Ecclesia, in qua debet Concilium, seu Synodus celebrari, ubi Pontifex Missam audit*; sed quod ita olim fieret, non absolvit Episcopos ab obligatione per se ipsos celebrandi, quam illis imponit recens Pontificale, quod prodiit auctoritate Clementis VIII. ubi Episcopo & non alteri dicitur: *Paratur in sede, celebrat Missam de Spiritu Sancto*. Nec satis est, ut Episcopus Missam privatim faciat, sed omnino decet, ut solemni & Pontificali ritu celebret. Siquidem S. Carolus Borromæus in Concilio Provinciali Mediolanensi IV. *part.* 2. *titul. Quæ pertinent ad Sanctissimum Missæ sacrificium pag.* 152. dies enumerans, quibus Episcopus *Patrum monimentis, & veteri, eoque comprobato, rituum cæremoniarumque Romanarum Codice*, Sacra Mysteria solemni celebritate, & Pontificio apparatu perficere debet, primam quoque Diœcesanæ Synodi diem inter illa recenset.

4. Secunda Synodi die mos est, inquit Gavantus *citat. prax. pag.* 63., ut unus ex Canonicis Missam solemniter faciat pro Defunctis, cui Episcopus assistit, eaque peracta stolam, & pluviale nigri coloris assumit, & consuetas orationes recitat pro Defunctis, post quas, vestes nigras in rubeas mutat, & accepto Pastorali baculo ad Sedem Synodalem ascendit. Tertia demum die unus pariter ex Canonicis Missam celebrat de Sanctissima Trinitate, addita collecta in gratiarum actionem. Episcopus astat indutus Stola, & Pluviali albi coloris: Missa absoluta, rubea accipit indumenta, ad consuetam sedem se confert, ultimæ sessioni præsidet, & Synodo finem imponit.

Pro defunctis, secunda die; de Trinitate cum collecta in gratiarum actionem, tertia die ab aliquo ex Canonicis.

In Tomo IV. de Beatificatione & Canonizatione &c. parte 2. Capita 1. agitur de concessione Officii & Missæ in honorem Beatorum Beatificatione formali. Deinde Capite 3. idem argumentum recurrit circa Beatos Beatificatione æquipollenti. Cap. 5. differitur de Beatis qui sunt in antiqua cultus possessione. Capite 6. de concessione Missæ in honorem Sanctorum Canonizatorum; de Electione vero Sanctorum in Patronos agitur Cap. 14. Circa imminutionem festorum illud aliquoties in litteris Apostolicis præscriptum est, ut concessa facultate in aliquot diebus festis incumbendi operibus servilibus, remaneat audiendi Missam obligatio: hæc omnia fuse tractantur Capite 16. Et per totum Opus de cultu Sanctorum differitur, præcipue Cap. 31. recensentur aliquæ Concessiones Officii & Missæ, & rationes cur admissæ sunt; cur alia etiam postulata justis de caussis rejecta, vel non proposita. Etiam libro 2.

Cap. 9. innititur qua ratione Missa cultus publici appellatione veniat. De Missa in actu Canonizationis celebranda agitur lib. 1. Cap. 36. De frequenti & quotidiana Missæ celebratione, quæ nota est Sanctitatis, agitur lib. 3. Cap. 27, quod tamen argumentum disertissime pertractatur in Libro III. hujus Operis de Sacrificio Missæ Cap. 2.: etiam de Missæ Canone aliqua notantur lib. 1. Cap. 5. num. 6.: ubi etiam aliorum a Romano Rituum fit mentio. De Missa a Parocho celebranda pro Sponso & Sponsa agitur Institutione 80. n. 10. & 11. Hæc omnia satis fuit hic adnotare; necessarium autem ducimus subjicere quæ prædicto tomo IV. de Beatif. &c. Part. 2. Cap. 2. num. 1. 2. 3. 4. & 5. referuntur, ubi paulo post initium:

Quibus competat de Beatis Missam celebrare, &c.

1. QUæritur itaque, utrum Presbyteri sive Sæculares, sive Regulares, quibus in Brevi Beatificationis non est concessa facultas recitationis Officii & celebrationis Missæ, Missam aliquando in honorem Beati celebrare possint & Officium recitare? Respondent nonnulli, permissam esse tum Officii recitationem, tum Missæ celebrationem, cum loquimur de Officio votivo, & de Missa votiva: statim enim ac Pontifex permittit celebrari Missam & recitari Officium in honorem alicujus Beati Beatificatione formali, eum declarat tali cultu dignum; ea porro facta declaratione, non videtur esse prohibitum Presbyteris & Clericis sive Sæcularibus sive Regularibus, licet Brevi non comprehensis, Officium votivum recitare, Missamque votivam celebrare in honorem Beati. Ita sentiunt Castropal. *oper. moral. tom. 1. tract. 4. disput. 1. punct. 5. §. 5. num. 5. & seqq.* atque Del Bene *de Inquisit. tom. 2. dubit.* 255. Contrarium autem latissime probat Diana *in edit. coord. tom. 2. tract. 1. resolut.* 81. & *tom. 9. tract. 5. resolut.* 21. cui opinioni subscribunt Amicus *in curs. Theolog. tom. 5. disput. 4. sect. 4. num.* 100. & Joannes a Sancto Thoma *in 2. 2. D. Thomæ disput. 9. art.* 1. non solum quia juxta decretum editum die 16. Decembris 1659. alibi relatum, non est permissum vel Sæcularibus vel Regularibus excedere limites verbales *Indulti* Beatificationis, neque est permissa Officii recitatio & Missæ celebratio, nisi illis, quibus Sedes Apostolica hoc concesserit; sed etiam quia privilegia non sunt extendenda de persona ad personam, atque adeo solummodo concessa censentur iis personis, quæ sunt in privilegio expressæ.

Non licet illis, qui in brevi non sunt comprehensi.

2. Porro quæstio hæc triplici absolvitur propositione; quarum prima est, non esse permissum illis, qui Brevi Beatificationis oon sunt comprehensi, Missam de Beato celebrare propter rationes modo allatas: quod sane procedit, etiamsi sermo sit de Missa votiva, cum Missa votiva de Beatificatis celebrari non possit, etiamsi adsit facultas celebrandi Missam in eorum honorem; celebratur enim Missa votiva de Sanctis tantummodo canonizatis, ut habet Guyet *de fest. propr. Sanctor. lib. 2. quæst.* 11. Et quod quidem attinet ad rem præsentem, cum Missæ votivæ celebratio sit cultus publicus qui fit nomine Ecclesiæ, is præstari nequit, nisi ab illis, quibus expresse in Brevi Beatificationis fuit concessa facultas; uti animadvertit Qnartus *ad rubr. Missal. Rom. part. 1. tit. 4. de Missis votivis dub. 6. §. Ex qua doctrina* diximus Missam de Beatis votivam celebrari non posse, nimirum ex communi regula: nam ex privilegio potest. Idem enim ipse, qui legem tulit prohibentem, Alexander Papa VII. de sacræ rituum Congregationis consilio non semel eam relaxavit. Ad preces namque Ferdinandi Gonzagæ Principis Castellionis in Brevi 22. Maji 1662. *de Venerabilium* (inquit) *Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris ritibus Præpositorum consilio, ut de Beato Aloysio (Gonzaga) in Matrice Ecclesia Collegiata oppidi Castellionis Missæ votivæ infra annum celebrari valeant, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus & indulgemus*. Et in similibus litteris 26. Septembris subsecuti hoc Indultum extendens, *De memoratorum* (ait) *Cardinalium consilio, ut de eodem Beato Aloysio etiam in Clericorum Regularium Societatis Jesu ecclesia Missæ votivæ infra annum diebus non impeditis, ad præscriptum Rubricarum, celebrari possint, dicta auctoritate tenore præsentium concedimus pariter & indulgemus*. Ac postmodum etiam Clemens Papa X. die 27. Augusti 1670. *Admissis Excellentissimi Domini Oratoris Marchionis de Astorga istantiis ex nomine Catholicæ Majestatis sibi porrectis, universo tam Sæculari, quam Regulari Clero per totum terrarum orbem benigne indulsit pro futuris perpetuis temporibus, quod de prædicta Beata Rosa (Limana) possit in ecclesiis quorumcumque tum Regularium tum Sæcularium celebrare Missam per anni circulum sive ex voto, sive ex libera devotione, juxta Rubricas ac dispositionem Missalis Romani, tametsi nondum prædicta Beata Rosa solemni Canonizationis ritu fuerit ab Ecclesia inter Sanctas relata*. Sed & antea Fratribus Prædicatoribus Conventus Foroliviensis Missam de Beato Jacobo Salomonio, *toties quoties devotio impulerit, infra annum*, fuisse a Clemente Papa VII. die 25. Junii 1526. concessam refert Cardinalis Numajus, vivæ vocis oraculum testatus apud Castellinum *de certit. glor. Sanctor. pag.* 140. Idemque Pontifex in alio simili oraculo pro Beata Catharina Bononiensi *in Summ. sup. dub. dand.* legitur concessisse: *Missam ipsius &c. in supradicta transitus tantummodo solemniter cantari & celebrari facere; infra annum vero submissa voce &c.* Quæ Indulta non alio quam ad Missam votivam referri posse videntur.

Neque iisdem licet officium recitare.

3. Secunda propositio est, non esse permissum Presbyteris & Clericis sive Sæcularibus, sive Regularibus Brevi oon comprehensis recitare Officium Divinom votivum in honorem Beatorum. Non solum quippe urgent rationes modo allatæ, sed insuper accedit, quod dantur quidem Missæ votivæ, sed Officium votivum non datur. Quod cum ita sit, eorum propositio, qui dicunt licere Presbyteris & Clericis, sive Sæcularibus sive Regularibus Brevi oon comprehensis recitare Officium Divinum votivum in honorem Beatorum, est, ut Scholæ loquuntur, *de subjecto non supponente*.

Licet tamen ex devotione.

4. Tertia propositio est, esse permissum illis etiam, qui non sunt Brevi comprehensi, Officium recitare in honorem Beati, non ad satisfaciendum obligationi, sed ex devotione. Utcumque enim senserit Granado *in 2. 2. controv. 2. tract. 7. disput. 4. sect.* 2. cultus hic non est cultus publicus sed privatus; qui, si ex alibi dictis exhiberi, potest etiam non Beatificatis, *a fortiori* præstari poterit illis, qui in canonem Beatorum relati sunt; uti prosequitur Quartus *loc. cit.* & ut est in decretis generalibus pro cultu Beatorum: *In locis, ubi Beatos prædictos ab omnibus coli permissum fuit, non inde publica Officii recitatio permissa censeatur, sed tantummodo privata, nec satisfactoria præcepta recitationis, nisi quoad illos, quibus Sedes Apostolica hoc indulserit*.

An possint exteri Sacerdotes Missam de Beatis celebrare in Ecclesiis Regularium.

5. Item quæritur a Doctoribus, utrum, si in Brevi Beatificationis concessa sit statuta die celebratio Missæ in determinata ecclesia, quæ est alicujus Instituti Regularis, possit eadem die Missa celebrari a Sacerdotibus exteris, qui ad eandem

dem confluunt ecclesiam. *Affirmative* respondet Megalius *in prompt, Theolog. t. 1. in verb. Canonizatio Sanctorum, n. 1.* at negans opinio est retinenda non solum propter observantiam vel consuetudinem, sed etiam propter expressa sacræ Congregationis decreta. Quod enim attinet ad observantiam, res est expedita: primo quia quando Sedes Apostolica voluit indultum extendi ad confluentes, id expressit in decreto, aut litteris Apostolicis indulti, ut patet ex decreto in causa tunc Beati, nunc Sancti Aloysii Gonzagæ 7. Augusti 1621. *Congregatio sacrarum rituum, Præposita Generali Societatis Jesu enixe petente, censuit concedendum, si Sanctissimo Domino Nostro placuerit, ut de B. Aloysio Gonzaga die 21. Junii, quo ex hac vita migravit ad cælum, ab omnibus ejusdem Societatis Religiosis ubique terrarum existentibus juxta Rubricas Breviarii & Missalis Romani de Communi Conf. non Pontif. Officium recitari & Missa celebrari respective valeat, necnon & confluentibus eo die ad eorum ecclesias Missa in illis de eodem Beato, ut supra, celebrari;* & ex Brevi Gregoii Papæ XV. 2. Octobris 1621. *Necnon etiam confluentibus eo die ad eorundem Religiosorum ecclesias Missam in illis de eodem B. Aloysio Gonzaga, ut supra, celebrare liceat, Apostolica Auctoritate tenore præsentium perpetuo concedimus & indulgemus;* & quia cum in Brevi Beatificationis S. Francisci Borgiæ concessa fuisset Missæ celebratio omnibus Sacerdotibus Societatis Jesu, qui ubique essent, uti legitur *in Constit.* 49. Urbani VIII. *Bullarii tom.* 5. prædictum Breve fuit deinde extensum ad alios Sacerdotes confluentes ad ecclesias Patrum Societatis Jesu, & celebrantes Missam in ipsis die festo S. Francisci Borgiæ: *De eorundem Fratrum consilio concessionem & Indultum, desuperque confectas litteras hujusmodi ad quoscumque Sacerdotes sæculares, seu cujusvis Ordinis, Congregationis, seu Instituti Regulares ad ecclesias, seu Domos Regulares dictæ Societatis Jesu accedentes ... eadem auctoritate tenore præsentium extendimus ac concedimus pariter & indulgemus:* Secundo, quia id ipsum factum est in concessione Officii & Missæ de tribus Martyribus Paulo Micki, Joanne de Goto, & Didaco Quizai. Breve quippe Beatificationis facultatem prædictam concedebat Religiosis Societatis Jesu, quod deinde fuit extensum ad omnes Sacerdotes tum Regolares tum Sæculares confluentes ad ecclesias ejusdem Societatis; uti desumitur *ex Constit.* 83. Urbani Papæ VIII. *Bullarii tom.* 5. Quod autem attinet ad sacræ Congregationis decreta, res clarior esse non potest: tum quia die 19. Novembris 1622. sacra Congregatio sic censuit. *Missæ certis Regularibus concessæ non possunt ab aliis dici etiam in ipsarum quidem Regularium ecclesiis*, ut habetur apud Barbos. *de offic. & potest. Paroch. part. 1. cap. 11. n. 34.* tum quia in decretis generalibus supra relatis anni 1659. sic cautum fuit: *Missæ pariter, quæ fuerint indultæ certis personis, nempe Presbyteris Regularibus vel Sæcularibus alicujus loci, vel monasterii, seu Presbyteris alicujus ecclesiæ servitio præcipue addictis, a confluentibus Sacerdotibus quavis dignitate, etiam Cardinalatus, insignitis minime celebrentur.* Quia vero congruum non videtur, ut Sacerdotes exteri confluentes ad ecclesiam, in qua Missa in honorem Beati celebratur, aliam celebrent Missam, hac de causa consuetudo inolevit, ut in ipso Beatificationis Brevi, in quo celebratio Missæ conceditur, celebratio ipsa extendatur ad Sacerdotes exteros, qui ad ecclesiam confluunt; quemadmodum colligi potest ex Brevibus Beatificationum SS. Cajetani, Joannis de Deo, Rosæ Limanæ, Pii Papæ V., Joannis a Cruce, Francisci Solani, Turribii, Joannis Francisci Regis, Vincentii a Paulo, Fidelis a Sigmaringa, Beatorumque Petri de Arbues, Martyrum Gorcomiensium, Hyacinthæ de Marescottis, & Petri Forerii. Quod si in aliqua Regularium ecclesia festum duplex celebretur in honorem alicujus Sancti, & Regularibus ipsis concessa sit a Sede Apostolica Missa particularia non inserta in Missale Romanum, ceteri Sacerdotes Indulto non comprehensi, eademque die accedentes ad ipsam Regularium ecclesiam, eam Missam particularem celebrare non possunt, juxta sacræ Congregationis decreta apud Clericat. ante suas decisiones *de sacrif. Missæ* nu. 26. & apud Bissum *ad litter. M. num.* 216. §. 4. Attamen ad evitandam supradictam incongruentiam Missam quidem de Sancto celebrare possunt, sed de Communi, ac desumptam ex Missali Romano juxta resolutiones sacræ Congregationis rituum die 29. Novembris 1622. & die 9. Junii 1668. quarum verba sunt hæc: *Qui celebrat Missam in aliqua ecclesia Regularium, aut etiam Monialium in qua fit de festo duplici habente Missam propriam, quæ non sit concessa omnibus, Missam quidem dicat de festo, sed cum Missali Romano.* Id late explicant Gavant. *tom. 1. par. 3. tit. 10. nu.* 16. Bissus *litter. M. nu.* 216. §. 4. Tonell. *sacr. enchirid. lib. 1. cap. v.* §. 8. Sporer. *Theolog. moral. tom. 3. par. 2. cap. 6. sect.* 4. §. 3. *num.* 430. La Croix *tom. 2. part. 2. num.* 372. & 376. Accedit decretum generale ejusdem sacræ Congregationis die 20. Novembris 1717. approbatum a Clemente XI. ut *in suo Bullario pag.* 576. *Licere in posterum tum Confessariis, tum Cappellanis tantum quarumcumque Monialium servitio addictis, Missas Sanctorum, de quibus ipsæ recitant Officium, celebrare, sed cum Missal. Romano, & de Communi, non vero Missas proprias eorundem Sanctorum variis Ordinibus a sacra Congregatione concessas; & ita decrevit, & servari mandavit.*

APPENDIX XII.

Ad Caput 24. in quo agitur de pietate & Religione, qua Missa celebranda est: unde opportune statuitur non decere Sacerdotem celebrare Sacrum cum ascititia coma, ut habetur in lib. 11. Synodi Diœces. Cap. 90. num. 5. quem hic subjicimus. Hæc appendix attinet etiam ad librum 1. Cap. 9.

6. QUæ hactenus diximus, rationabilem, & juri conformem ostendunt Synodalem Constitutionem Clericis interdicentem usum comæ supposititiæ; sed quoniam non potest Legislator singulos prævidere peculiares casus, omnesque sua lege complecti, expedit profecto, ut in ipsamet Constitutione, seu edicto, facultatem, qua cæteroquin pollet, sibi expresse reservet, fictum capillitium illis permittendi, qui Medicorum judicio valetudinis causa eo indigent, quod prudenter factum animadvertimus in Diœcesana Synodo Bononiensi anni 1698. lib. 3. cap. 2. ubi similis Constitutio hac mitigatur limitatione: *Nisi ex causa nobis, vel Vicario nostro cognita, indulgendum ad tempus arbitrabimur.* Atque in Synodo Asculana anni 1719. cap. 20. *Nisi ex justa, & rationabili causa dispensationem impetraverint.* Caveat tamen Episcopus, ne hanc veniam elargiatur, nisi præter causam, etiam comam ipsam, quam Clerici gestare cupiunt, diligenter prius examinaverit. Non alia siquidem est iisdem, præcipue si sint in Sacris constituti, permittenda, nisi quæ nullam præseferat vanitatem; sed tanta

Non licet Missam celebrare cum ascititia coma, nec capite coperto.

sit

sit moderatione, ac modestia concinnata, ut omnibus manifeste appareat, eam ob meram necessitatem, non ad luxum & pompam, ad capitis non ornamentum, sed tegumentum adhiberi. Cavebit praeterea, ne ulli Sacerdoti licentiam concedat, Missæ sacrificium celebrandi cum ascititia coma; quamvis enim Theophilus Raynaudus *oper. tom. 12. de pileo, & ceteris capitis tegminibus, sect. 2. §. Nunc e contraria, circa finem*, & Pasqualig. *de Sacrif. nov. Leg. q. 83.* licere opinentur Sacerdoti Sacris operari cum ficto capillitio ita suo capiti aptato, ut a vera, & naturali coma internosci nequeat, atque insuper apud saepe citatum Thiers cap. 20. extet licentia a Cardinali Hieronymo Grimaldi Archiepiscopo Aquensi cuidam Sacerdoti concessa, Missam celebrandi cum coma suppositia; attamen certum est, Rainaudum, & Pasqualigum falli, ac Cardinalem Grimaldum suæ potestatis limites prætergressum. Etenim, uti bene ratiocinatur Reinffenstuel ad lib. 3. Decretal. tit. 1. n. 91., nemo sanæ mentis inficiari potest, per fictum capillitium Sacerdotis caput velari, & cooperiri, in Altari autem, cooperto capite ministrare, ne Episcopo quidem permittendum statuit Zacharias Papa in Concilio Romano anni 743. cap. 13. relato dist. 1. can. 57.: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad celebrandum Missarum solemnia præsumat cum baculo introire; aut velato capite Altario Dei assistere: quoniam & Apostolus prohibet, viros velato capite orare in Ecclesia: & si tamen præsumpserit, Communione privetur*; Cuilibet vero compertum est, non posse Episcopum relaxare legem a Superiore latam, neque alteri illam licentiam impertiri, quam sibimetipsi concedere nequit. Quocirca sacra rituum Congregatio die 31. Januar. 1626. & 24. April. ejusdem anni apud Gavantum *in comment. ad rubr. Missal. par. 2. tit. 2.*, decrevit: *Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacunque contraria consuetudine*. Cumque in Congregatione particulari ab Alexandro Octavo ann. 1690. deputata, fuerit speciatim discussus articulus, de quo in præsens tractamus, an scilicet *pileoli* nomine comprehendatur etiam coma suppositia, ita ut neque cum hac fas sit Sacerdoti sine dispensatione Papæ Missam facere, etiamsi illa decens & modesta sit, qualem Pasqualigus & Rainaudus permiserunt; responsum fuit, *Comprehendi*, sicut refert Ursaya *instit. criminal. lib. 1. tit. 10. §. 4. n. 51.*, in cujus quidem decreti sequelam Innocentius XII. per suos Apostolicos Nuntios locorum Ordinarios moneri jussit, ne quemquam permitterent sine Apostolicæ Sedis privilegio cum adulterino capillitio sacrosanctum peragere Missæ Sacrificium, quemadmodum refert citatus Reinffenstuel. Quæ omnia uberius a Nobis expensa fuere *in cit. dissert. pro sacra Congregatione Concilii exarata*, atque *in nostra Notificat. 34.*, & *Notificat. 96.*

Neque cum pileolo.

De obligatione audiendi Missam in propria Parochia, operæ pretium erit hic subjicere ex lib. 11. de Synodo Diœcesana Cap. 14. a num. 7. ad 10.

Populi tenebantur ad Missam in diebus Festis audiendam in propria Ecclesia Parochiali.

7. QUod vero alias spectat laudatas Constitutiones Mildenses, vetus pariter controversia est, sub finem præsertim XV. Sæculi, in Germania inter Parochos & Fratres Mendicantes summa contentione agitata, num Fideles teneantur diebus festis parochiali Missæ interesse. Causa delata est ad Sixtum IV., qui, rationibus utrinque allegatis serio expensis, tandem die 17. Junii anni 1478. illam definivit, edita Constitutione, quæ incipit: *Vices illius*, relata *in Extravag. 2. de tregua & pace*, ubi inter alia præcipit: *Ut Fratres Mendicantes non prædicent, populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum parochiis diebus festis & Dominicis, cum jure cautum sit illis diebus Parochianos teneri audire Missam in eorum parochiali Ecclesia, nisi forsitan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia absentarent*: ex qua Decretali liquido constat, jure communi cautum esse, ut singuli Fideles diebus festis Missæ adsint parochiali. Inducta autem est ea obligatio ante Concilium Sardicense, in quo Osius Episcopus *can. 14. (tom. 1. collect. Hard. col. 648.)* inquit: *Memini superiore Concilio Fratres nostros constituisse, ut si quis laicus in ea, qua commoratur civitate, tres Dominicas, idest per tres septimanas, non celebrasset conventum, communione privaretur*: Nomine quippe *Conventus* designari Missam solemnem, in qua populus cum suo Pastore unum efficit cœtum, unamque repræsentat Ecclesiam, communiter adnotarunt Canonistæ. Sardicensem Canonem renovavit Concilium Quinisextum can. 80. decernens (*tom. 3. collect. Hard. col. 1690.*): ut si quis *in Civitate agens tribus diebus Dominicis in tribus septimanis una non conveniat, si sit quidem Clericus deponatur; si vero laicus, segregetur*; ut huic porro præcepto satisfieret, in Synodo Nannetensi *can. 1. relato in Decretales Gregorii IX. cap. 2. de Parochiis* statutum est, *Ut Dominicis & festis diebus Presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi Missam velit audire. Quem si invenerint, statim ab Ecclesia ejiciant, & ad suam Parochiam redire compellant* (*tom. 6. part. 1. collect. Hard. col. 457.*) & in ejusdem Concil. Can. 2. additur: *Nullus Presbyter alterius Parochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat*. Eandem legem, atque obligationem plures inculcarunt posteriores Synodi, quas adducit Natalis Alexander *tom. 1. Theolog. dogmat. & moral. lib. 2. de Sacram. Eucharist. art. 5. regul. 10.*

8. Verum hisce sanctionibus derogatum nunc est non solum contraria consuetudine, quam jam sua ætate multis in locis inductam innuit S. Antoninus *Summ. Theolog. part. 2. tit. 9. cap. 10.* docens, non peccare, qui die festo Missam audit extra Parochiam, ubi consuetudo viget illam audiendi in qualibet Ecclesia; verum etiam posterioribus Summorum Pontificum Constitutionibus: siquidem Leo X. Constitutione edita die 13. Novembr. 1517. diserte ait: *Auctoritate Apostolica tenore præsentium notum facimus, omnes Christifideles, qui non contempto proprio Sacerdote Parochiali in Ecclesiis Fratrum Ordinum Mendicantium Dominicis & festis diebus Missas audiunt, satisfacere præcepto Ecclesiæ de Missa audienda, nec in aliquam labem peccati mortalis, pœnamve incurrere*: S. Pius V. suis Apostolicis litteris, datis 17. Kalend. Septembr. 1567. definivit: *Christifideles audiendo Missas in Ecclesiis Fratrum hujusmodi diebus Dominicis aut festivis, præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satisfecisse censeantur*: Clemens Octavus in Brevi, quod incipit, *Significatum*, dato anno 1592. hæc statuit: *Præsenti nostro decreto sancimus, sæcularibus universis libere Missas diebus Dominicis & aliis majoribus festis audire in Ecclesia tam Fratrum Prædicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Societatis Jesu licite posse, dummodo in contemptum Parochialium Ecclesiarum non faciant*.

Qui sine contemptu proprii Sacerdotis audit in diebus festis Missam in alia Ecclesia Regulari non Parochiali, non peccat, & præcepto satisfacit.

9. At nihilominus non desunt Auctores, inter quos Juenin. *de Sacram. dissert. 5. qu. 7. art. 2.* &

Refelluntur Auctores contrariam defendentes sententiam.

Van-

Van-Espen *jur. Eccles. par. 2. tit. 5. cap. 2.*, propugnantes, ne hodie quidem citra grave peccatum fas esse Fidelibus, solemnioribus saltem diebus festis, rei Divinæ alibi, quam in propria Parochia, interesse: neque enim juri communi derogatum, ajunt, per præfatas Constitutiones, quibus potestas fit sæcularibus Missas audiendi in Ecclesiis Regularium, quoniam in illis hæc adjicitur limitatio, nimirum: *Dummodo non id faciant in contemptum Parochialium Ecclesiarum*: est autem impossibile (pergunt) contemptum abesse, cum iidem sine ulla rationabili causa a propria se subducunt Parochia. Verum hac explicatione, præfata summorum Pontificum Indulta penitus evertuntur: nullo etenim opus fuerat privilegio ad hoc ut Fideles, legitima urgente causa, alienam adirent Ecclesiam, ut ibi Missæ assisterent sacrificio, quod ex præfatis juris communis sanctionibus perspicuum est: Quare ne dicamus Leonem X. S. Pium V. & Clementem VIII. verbis lusisse, nec quidquam specialis privilegii Regularibus concessisse, necessario fateri debemus cum Azorio Instit. par. 1. lib. 7. cap. 6. qu. 4. in fin. Fagundez lib. 2. cap. 3. num. 9. aliisque ab his citatis, nomine *Contemptus* ab illis intelligi actum aliquem distinctum ab ipsa auditione Sacri extra Parochiam, quo quis, sive expresse, sive tacite, se a proprio Pastore aversum ostendat.

Etiam in Ecclesia quæ Regularium non sit, Missa in diebus festis audiri licite potest.

10. Sed quæ hactenus diximus solam adstruunt libertatem, rem Divinam qualibet anni die audiendi in Ecclesiis Regularium: quid autem dicendum quoad alias Ecclesias nullo privilegio hac in re a Sede Apostolica donatas? Integrum hodie omnibus esse in qualibet Ecclesia, modo non sit Capella, seu Oratorium privatum, sacris mysteriis interesse; quia contraria consuetudine in toto Christiano Orbe recepta derogatum est præcepto audiendi Missam Parochialem, docent Sylvester *verb. Missa .2. qu. 5.* Navarrus *manual. cap. 21. n. 5.* Trullench *in. præcept. Decalog. to. 1. lib. 3. cap. 1. du. 6. num. 5.* pluribusque allegatis, Barbosa *in collectan. ad Trident. sess. 22. de observand. & evitan. in celebrat. Missæ nu. 21.*, *& de offic. & potest. Parochi cap. 31. nu. 14. & seqq.* addentes insuper, non posse hodie Episcopum præcipere suis subditis, ut se sistant Missæ Parochiali; quia non potest delere consuetudinem, quæ cum vigeat in toto orbe, jam induit naturam juris communis. Et sane cum versemur in lege mere Ecclesiastica, etiam Juenin. cit. loc. in fin. §. 3. admittit potuisse legitima præscriptione abrogari; & Van-Espen quamvis eam in Belgio minime abrogatam contendat, *num.* tamen 15. fatetur, solere Episcopos monere quidem, atque hortari, non vero ullo judiciali actu populum compellere ad interveniendum Missæ Parochiali. Enimvero non præcepto adigendam, sed hortationibus ad id alliciendam plebem, statuit Tridentinum *sess. 22. in decreto de observand. & evitan. in Sacrif. Miss.*, ubi Episcopos in hunc modum alloquitur: *Moneant eundem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis & majoribus festis accedant.* Tridentino obsequens S. Carolus Borromæus in suo Concilio Provinciali Mediolanensi VI. (*Act. Eccl. Mediol. part. 1. pag. 302.*) ab omni abstinens præcepto plures adduxit rationes, quibus plebem ad Parochialem Missam suaviter adduceret: *Hac nostra monitione* (inquit) *eos universos, & singulos cohortamur, ac per viscera misericordiæ Jesu Christi obsecramus, atque obtestamur, ut quamvis in suis viciniis, oppidis, suburbiis oratoria, cappellas, aliasve Ecclesias habeant, ubi Sanctissimo Missæ sacrificio interesse possint, frequenter tamen Dominicis saltem, aliisque solemnibus festis diebus, ad suam quique Parochialem Ecclesiam conveniant, ubi a Parocho, cui eorum cura commissa est, verbo Dei pascantur, Fidei Christianæ rudimentis, aliisque animarum saluti necessariis præceptis erudiantur, ad sanctissima Sacramenta religiose percipienda instruantur.* Hortationibus pariter, & suasionibus usi sunt Vener. Dei Servus Joannes de Ribera Archiepiscopus Valentinus in sua Diœcesana Synodo habita ao. 1584. (*tom. 4. Conc. Hispan. pag.* 285. S. Torribius Archiepiscopus Limanus in sua Diœcesana Synodo 7. coacta anno 1592. *ibid. pag.* 689.) aliique plures Episcopi in suis Synodalibus Constitutionibus, apud Genettum *tom. 6. tract. 4. cap. 7. qu. 5.*

Institutione 44. agitur de illis Sacellis in quibus permitti potest Missæ Sacrificium antequam in Parochiali celebretur; idem argumentum breviter attingitur Libro 12. de Synodo Diœcesi. Cap. 7. n. 7.

Episcopus potest in Synodo prohibere ne Missæ in publicis Oratoriis, ante Parochialem celebrentur.

1. DEnique opus est adnotare, aliqua interdum a sacris Urbis Congregationibus edi responsa, quæ licet juri communi sint conformia, non tamen labefactant contraria Synodorum statuta, quæ alicubi justis de causis vigeant, neque ab istis in posterum servandis quempiam excusant. Ita quamvis a sacra Congregatione Concilii sæpius decisum fuerit, *De rigore juris non posse a Parocho prohiberi, ne in publicis Oratoriis, sitis intra sua Parochiæ fines, Missæ celebrentur ante Missam Parochialem*, quod totidem verbis legitur *lib. 16. decretor. pag. 331. & 543.*; nihilominus si Episcopus in Synodo, aut etiam extra Synodum contrarium jusserit, ne populus retrahatur a Missa Parochiali, & concione in ea per Parochum haberi solita, Episcopi præceptum prævalebit, eique erit obtemperandum, etiam ex ejusdem sacræ Congregationis sententia, quæ die 25. Maji 1652. respondit: *Constitutiones Synodales disponentes, ut diebus festis Missæ celebrari non debeant in aliis Ecclesiis, nisi celebrata Missa in Ecclesia Parochiali, esse observandas*, uti habetur *lib. 19. decretor. pag. 191.* & videri potest *in nostra Instit. 44.* Similiter a sacra rituum Congregatione anno 1703. plura emanarunt decreta ad dirimendas contentiones inter Parochos & Cappellanos Confraternitatum intra Parœciæ ambitum existentium excitari consuetas: sed in iisdem decretis expresse cautum est ea locum non habere, ubi aliud ab Episcopo in suis Synodalibus Constitutionibus statutum fuerit, quod a Nobis pariter uberius explicatum est *Instit. 105.*

AP-

APPENDIX XIII.

EPISTOLA NUNCUPATORIA, ET PRÆFATIO AD LECTOREM

Ex Editione Patavina, qua unico Volumine exhibentur

Commentarii duo de D. N. Jesu Christi Matrisque ejus Festis, & de Missæ Sacrificio, retractati atque aucti.

S. D. N. BENEDICTO XIV. P. O. M.

CAROLUS CARD. REZZONICUS EPISCOPUS PATAVINUS

F E L I C I T A T E M.

ECce, Beatissime Pater, egregium opus tuum *De D. N. Jesu Christi Matrisque ejus Festis, & de Missæ Sacrificio*, e Seminarii Patavini Typographia studiosissimæ ad Te delatum eadem manu, quæ illud alterum *De Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione* iisdem typis impressum haud ita pridem exhibuit. Venio igitur rursus ad Te, & eo sane alacrior, quia cum Volumine demum venio, non quod acceperim a Typographo, ut illud antea, aliena cura inchoatum absolutumque; sed quod accepit Typographus a me ipso, & me curante inchoavit pariter & absolvit. Totum porro Sanctitati tuæ non restituo, sed optimam hujus partem (nec feres iniquo animo) retineo mihi; amplam scilicet supellectilem sacræ eruditionis atque doctrinæ, quam pro varia temporum necessitate in mei Gregis utilitatem traducam. Spargam, Beatissime Pater, lumen sapientiæ tuæ, & qua privatis admonitionibus, qua publicis Pastoralibus litteris & decretis Divinarum rerum cultum & reverentiam, sacros ritus & ceremonias, priscum Ecclesiæ morem & disciplinam, studium denique veræ pietatis & religionis eo vehementius inculcare conabor, quo majora mihi ad hanc rem per hos Commentarios tuos adjumenta præstantur. Faxint propitii Superi, ut hujus laboris tui magnitudini & pretio par fructus respondeat; quem ego uberem, quemadmodum spero, dum passim colligam, mecum ipse recogitabo, quale illud & quantum sit, quod ego debeam Sanctitati tuæ, quæ cum me in maxima dignitate, sed curarum plenissima collocasset, miro consilio sapientiaque providit, ut ea, quæ pertinerent ad curam, minuerentur mihi, ampliarentur autem, quæ ad dignitatem spectarent. Quid enim dissimulem, & tam opportunam grati animi palam testandi occasionem nactus publica prædicatione non celebrem insignem illam & prope incredibilem beneficiorum vim atque copiam, quam singularis liberalitas tua admirabili exemplo, & posterorum omnium memoria dignissimo, in Cathedrale Collegium meum nuper effudit? Auxisti, Beatissime Pater, meam Dignitatem, cum illum præclarum Cœtum, partem Ecclesiæ meæ facile principem, ita ornasti, ut volueris eum clementissimo Brevi ad me dato illustribus jam & antiquis privilegiis insignem, omnibus insuper honoribus iis, quibus Apostolicæ Sedis Notarii de numero Participantium fruuntur, & inaudita planeque gratuita liberalitate majoribus pluribusque muneribus cumulari, quam aut ego petere, aut ille optare ausus esset. His ego tot tamque ingentibus beneficiis obstrictus tandem cum fœnore aliquo, Beatissime Pater, accedo ad Te; sed magna sane cum verecundia, quod ne gratus quidem Tibi esse possum, nisi de tuo. Accipe hoc ipsum tamen libenti animo, imo eo libentius, quia tuum; & ab hoc demum oculos ad me ipsum benigne convertens, Apostolica benedictione eam mihi mentem inspira, ut quæ diligenter typis imprimenda curavi, ea mihi in animo ad meam & meorum utilitatem diligentius impressa inveniantur.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

PRodiit quadriennio ante Bononiensibus Typis hoc Opus Italice scriptum, cujus conscribendi laborem Auctor, qui tunc S. R. E. Cardinalis Bononiensem regebat Ecclesiam, ea potissimum causa susceperat, quod forte per id tempus nullus esset in illa Metropolitana Ecclesia Canonicus, qui, quod jubet S. Tridentina Synodus, Theologica dogmata explicaret. Theologicis igitur explicationibus ut quoquo modo fieret satis, quæcumque apud veteres recentioresque etiam Transalpinos Scriptores reperit, quæ ad Christi Domini & B. Virginis Mariæ Festa Sanctumque Missæ Sacrificium pertinerent, ea fere omnia huc congesta conjecit, ratus, quorum est diebus festis commissum sibi populum de iis mysteriis pro concione docere, quæ Missæ Sacrificio continentur, eos nonnihil hisce laboribus posse proficere, quo facilius quæ sunt sui muneris exequantur. Quotquot etiam in Bononiensi Diœcesi sese vitamque suam Deo & Ecclesiæ voverint, excitandos existimavit, animum ut ad hæc studia converterent, nec Scholasticæ Theologiæ spatio decurso cessarent, sed ad sacras historias & controversias, quæ in iis disceptantur, cognoscendas transirent: quæ omnia in eodem libro Italice edito Bononiæ fusius Auctor olim præfatus est. Habet illa Bononiensis editio adnotationes ad Jesu Christi & Deiparæ Solemnitates, & de Sacrificio Missæ tractatum. Adnotationes insuper quædam in ea continentur ad Acta Sanctorum Ecclesiæ Bononiensis, quæ examinantur & ad rectam justæ Criticæ normam exiguntur. Illæ tamen hinc non inconsulto summotæ sunt, tum ne præter modum cresceret voluminis magnitudo, tum quod illa Acta non ad universalem, sed ad Bononiensem potissimum Ecclesiam pertinent. Hæc vero Latina editio multis, iisque sane non inutilibus est accessionibus aucta; quæ quidem additamenta Operis Auctor subcisivis paravit temporibus, cum ipsi a publicis curis in domestica Bibliotheca seduco paulum licuit respirare. In Italica præfatione monuit, se multas hic quæstiones proponere, nihil ut affirmet, sed omnes omnium sententias proferat. Scire enim est satis, ejusmodi quæstiones a viris doctis excitatas tanta obscuritate obseptas esse, ut periculosæ plenum opus aleæ suscipiat, qui eas dirimere aggrediatur. Quod si cui sententiæ assensus est, semper eas partes sequi se declaravit, quibus vel ipsa Ecclesia, vel viri doctrina & pietate præstantes faverent. Quasdam ait se attigisse quidem opiniones, quas audaciori ingenio Scriptores extulerint; nihil tamen prætermisisse, quo Lectores ab hujusmodi opinionibus absterreantur, allatis remediis adversus quorundam hominum pestem, qui disciplinarum omnium expertes, nec nisi Gallici sermonis peritia instructi, si quid apud inclytæ illius Gentis Auctores deprehenderint novum, inauditum, & a communibus, quæ inveteraverint in Ecclesia, sententiis alienum, scitulos se ut exhibeant, in familiaribus hominum conventibus quicquid legerint, jactitant,

ctitant, eaque silent, quæ ab ejusdem Gentis doctissimis quibusque, probataque pietate viris contra sunt disputata. Atque hæc sunt, quæ tunc Auctor edicenda putavit. Nunc vero reliquum est, ut Lectores moneantur multorum Auctorum, quibuscum nulla nobis intercedit communio, sententias toto Opere passim afferri, non alio sane consilio, quam ut confutentur. Factum id etiam alia quadam causa, quæ cujusmodi sit, paulo post declarabitur. In hæreticorum libris secernenda esse utilia & salutaria a noxiis & pestiferis, uti utilia recipiamus, nocitura declinemus; videtur fuisse veterum Patrum sententia. Ita D. Augustinus lib. 2. contra literas Petiliani cap. 30. tom. 9. edit. Parisien. anni 1688. pag. 238. D. Hieronymus Epist. 61. ad Vigilantium, & Epist. 84. ad Pammachium pag. 346. & 524. tom. 1. edit. Veronen. anni 1734. D. Gregorius in cap. 15. in Job lib. 12. Moral. cap. 31. & cap. 27. itidem in Job lib. 18. Moral. cap. 16. n. 26. tom. 1. edit. Parisien. an. 1705. pag. 406. & 567. Consilium per se bonum & laudandum: verum ut plerique hominum ingenio sunt malo pravoque, aperire viam poterat ad claustra refringenda sacrarum legum, qua severis sanctionibus vetant, ne Catholicis fas sit Hæreticorum libros legere: quod probe animadvertit Conradus Brunus de Hæreticis in genere lib. 6. cap. 6. pag. 347. edit. Moguntinæ ann. 1549. Quamobrem sapienti consilio hæreticorum librorum lectio est interdicta; nec cuiquam, nisi Majorum permissu, licet hæreticos libros legere, quod docet Sixtus Senensis Biblioth. sanctæ tom. 2. edit. Neapolitanæ ann. 1732. pag. 920. *Respondemus*, inquit, *neque a Romanis Pontificibus, neque ab ulla unquam Synodo fuisse omnimodo prorsusque prohibitum, ne hæreticorum scripta legerentur, sed ne sine Majorum concessione legerentur*. Cum eo consentit Sylvius in 2. 2. D. Thomæ tom. 3. postremæ edit. Antuerpien. ann. 1714. pag. 82. §. *Ad tertium respondetur*. Episcopis aut semper data venia fuit, libros ut legerent hæreticorum juxta Canonem 16. Concilii Carthaginiensis 4. *Episcopus hæreticorum libros pro necessitate & tempore legat*: qua de re fuse Claudius Espencæus Tract. *de suspectorum librorum lectione* inter ejus Opera Lutetiæ Parisiorum edita anno 1719. pag. 618. Pervulgatus est D. Ambrosii locus in D. Lucam l. 1. tom. 1. edit. Parisien. ann. 1686. pag. 266. ubi de quibusdam apocryphis Evangeliis scribens, *Legimus*, inquit, *aliqua, ne legantur; legimus, ne ignoremus; legimus non ut teneamus, sed ut repudiemus, & ut sciamus qualia sint, in quibus magnifici isti cor exaltant suum*. Ad quem locum Benedictini Monachi Congregat. S. Mauri hæc scribunt: *Innuit his verbis S. Doctor, bonorum Episcoporum munus esse, ut pravos libros ipsi pervolventes, detecto eorum veneno, illos refellant, & plebi sua hac pestifera lectione interdicant*. Bellarminus lib. 3. de Laicis cap. 20. de librorum hujusmodi lectione scribens, commemoratis Dionysio Alexandrino, Theophilo itidem Alexandrino, qui hæreticorum libros versabant, & D. Hieronymo, qui eorum scripta lectitabat, nihil sollicitus quod ea de re ab obtrectatoribus carperetur, testatur, *Episcopis semper concessum fuisse, & modo concedi, & aliis multis lectionem hæreticorum*. Illud profecto improbari nullo pacto potest, quin etiam sua non caret laude, si quis rem aliquam gestam, vel quidvis aliud, quod ad doctrinam pertinet, ita certum esse demonstret, ut ne illi quidem, a nostra communione qui sejuncti sint, earum rerum fidem elevare audeant: non quod hæreticorum opus sit Catholico alicui articulo confirmando consensus, sed quod ejus veritatem vividiore collucere fulgore nemo negaverit, cum de ea vel ipsi Romanæ Religionis hostes, ab Ecclesiæ sensu in tot alios errores devii, nobiscum sentire videantur: *Numquid in ipsorum hæreticorum libris non multa, quæ ad veritatem pertinent, posita releguntur? Numquid ideo veritas refutanda est, quia illorum libri, ubi pravitas est, refutantur?* verba sunt Gelasii Romani Pontificis, quibus de hac re scribens utitur Baronius in fine Præfationis Ecclesiasticorum Annalium. Illum sane in Operibus nostrorum Scriptorum, qui Controversias pertractarunt, peregrinum esse oportet, qui ab iis nesciat ex hæreticorum libris plurima loca proferri, quibus ad ea, quæ in manibus habent, percommode utuntur. Hæreticorum autem libri, qui in hoc Opere nominantur, ejusmodi sunt plerique, de quibus agitur in Regula 5. Indicis, quos ab aliquo errore expurgatos legere omnibus licet: *Libri illi, qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt Lexica, Concordantiæ, Apophthegmata, Similitudines, Indices, & hujusmodi, si qua habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis, Episcopi, & Inquisitoris, una cum Theologorum Catholicorum consilio, sublatis, aut emendatis permittantur*. Quod autem Auctores hæretici in hoc Opere ita nominantur, ut in eos nihil inclementer dictum sit; Auctori persuasissimum est, injuriis & maledictis nihil quidquam profici: qui enim alteri quidpiam persuadere paratus sit, rationes ei adhibendas putat, quibus multo in hominum animos facilior aditus patet, si, qua plerumque rationum robur enervatur, omnis verborum absit asperitas. Porro ab omni honestate alienum fuisset, heterodoxos Auctores maledictis proscindere, qui vel in ea re, de qua agitur, cum Catholicis sentiunt, vel in aliqua quæstione, de qua inter se Catholici digladiantur, eas sequuntur partes, a quibus Auctor stare se profitetur. Qui a Catholica Religione dissentiunt Scriptores, nemo sane negaverit, eorum esse quamplurimos, qui ut luculentius Evangelicam Passionis Christi enarrarent historiam, ejusque miracula & veneranda mysteria explicarent, plurimis rarisque rebus investigandis congerendisque magnos labores subierunt. Si quis ulterius progressus illis ea re laudem aliquam tribuerit, D. Hieronymum sibi defensorem poterit adsciscere, qui in epist. ad Pammachium & Oceanum, illis, qui se criminabantur, quod Origenem laudasset, ita respondit: *Objiciunt mihi, quare Origenem aliquando laudaverim.... Laudavi interpretem, non dogmatisten; ingenium, non fidem; philosophum, non Apostolum*. Verum Auctor probe cognitam habet Clementis Octavi Instructionem ad Regulas Indicis additam: *Itemque epitheta honorifica, & omnia in laudem hæreticorum dicta deleantur*: quæ verba ne interpretanda susciperet, magnis fere quorundam heterodoxorum laboribus duntaxat commemoratis, ab omni laude illis tribuenda abstinuit. Si quos autem ex ejusmodi Scriptoribus reperit, qui de Festis Jesu Christi & B. Mariæ Virginis, vel de Sacrosancto Missæ Sacrificio quidquam audaci pravoque animo scripserint; religio illi fuit eorum non detegere malitiam, & audaciam: severaque oratione usus ea verba adhibuit, quæ ipsius rei gravitas postulabat.

SS. D. N. BENEDICTI XIV.

PRÆFATIO.

De ratione utriusque Commentarii *de Festis*, & *de Sacrificio Missæ*, quæ in prima editione præfixa erat, Latine demum reddita prodiit in fine Operis *Institutionum Ecclesiasticarum* typis Sacræ Congreg. de Propag. Fide Anno 1747.

1. NOstri hujus Operis, quod in publicam lucem emittimus, ratio Lectori teddenda est, ne a communi Scriptorum more, atque instituto discedere videamur. Primo itaque causam, cur hunc laborem susceperimus, exponemus: tum materiam, de qua hic agitur; deinde utilitatem, quæ exinde percipi potest: præterea modum, ac rationem, quem hoc in opere adornando sequuti sumus: & demum finem, quem Nobis ante oculos proposuimus.

2. Præbenda Theologalis in Ecclesia Metropolitana Bononiensi vacaverat, & examen indictum fuerat juxta ea quæ a Benedicto XIII. statuta sunt; is autem electus est, qui postea litteras in Dataria Apostolica, ad quam collatio spectabat, expedire neglexit. Itaque summus Pontifex alteri Præbendam contulit, cui congruum aliquot anno um spatium permisit, ut sese ad Theologicam lectionem habendam compararet commode posset, Laureamque Doctoris in Sacra Theologia consequi. Interim Nobis demandatum fuit, ut in ipsius locum sufficeremus aliquem, qui illo spatio temporis munus hujusmodi sustineret, quemadmodum a Sacro Tridentino Concilio decernitur *sess.* 5. *cap.* 1. *de Reformatione*.

3. Quamobrem tunc nostrum fuisset, virum idoneum designare, qui explicandæ Sacræ Theologiæ præficeretur. Verum ob aliquas causas, quas hoc loco commemorare haud opus est, ab hac se Nos abstinuimus, atque muneri nostro satisfacturos putavimus hoc de festis Domini Nostri, & Beatæ Mariæ Virginis Commentarium conscribentes, in quo plura sane traduntur, & explicantur, quam si statis diebus Sacræ Theologiæ lectiones de more habitæ fuissent.

4. In hoc Opere primum explicandas suscepimus Historico-Theologicas celebritates, quæ in honorem Jesu Christi & Sanctissimæ Virginis Mariæ ab Ecclesia institutæ sunt; Acta quoque Sanctorum, pro quibus Missa in hac Bononiensi Diœcesi atque Officium quotannis, plerumque tamen sine propriis lectionibus recitatur; ac demum expositionem addimus Historico-Theologicam Sacrosancti Missæ Sacrificii. Cum autem in operis decursu de quibusdam præcipuis capitibus, ad divinam Scripturarum, & novi præsertim Testamenti intelligentiam spectantibus pertractare necesse fuerit; itidemque exponere aliquam controversiam Theologicam, existimamus Nos menti & voluntati Sacri Concilii satisfecisse, quod in supradicta sessione de expositione Divinarum Scripturarum ita loquitur: *Ad ipsius Sacræ Scripturæ expositionem, & interpretationem*: & paulo infra, *ut ipsa Sacra Scriptura lectio habeatur*: & in eodem loco: *Ne cælestis ille Sacrorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat*. Et rursus hæc habet de lectione Theologiæ: *pro lectionibus Theologiæ*, & paulo post: *Ut Theologiæ lectio in iis commode haberi possit*.

5. Docet S. Thomas, cujus sententiæ quacumque in re libentissime adhæremus, teneri omnes tam majores, quam minores ætate fidem habere explicitam mysteriorum Christi, ac præsertim eorum, quæ in Ecclesia solemni ritu celebrantur. Verba autem Sancti Doctoris ejusmodi sunt: *Post tempus gratiæ revelatæ tam majores, quam minores tenentur habere fidem explicitam de mysteriis Christi, præcipue quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur, & publice proponuntur*, hoc tamen discrimine, quod de quibusdam articulis sublimioribus tenentur alii fidem habere magis, alii minus explicitam: quod deinceps explicat Sanctus Doctor in Incarnationis Verbi mysterio, quod tamen ab omnibus credendum est *necessitate medii*, ut Theologi edocent, *alias autem subtiles considerationes circa Incarnationis articulos tenentur aliqui magis vel minus explicite credere secundum quod convenit statui, & officio uniuscujusque*. A Sacro Concilio Tridentino præceptum est, ut omnes animarum curam habentes diebus Dominicis & Festis solemnibus teneantur populum sibi commissum verbis salutaribus pascere, exponentes breviter, ac facile vitia quæ fugienda, & virtutes quæ amplectendæ sunt, ut damnationem evadant & salutem assequantur sempiternam: quod etiam confirmatur *sessione* 24. *cap.* 4. *de Reformatione*; quemadmodum a nobis fuse observatum est in Instit. x. tom. 1. Consentanea huic disciplinæ alia quoque consuetudo est, uti qui curam animarum habet, annuntiet populo festa saltem de præcepto, quæ in hebdomadam sequentem incidunt. Verum festa duntaxat indicere nihil est aliud, nisi populo denunciare, Sacris ut mysteriis intersit, & se ab operibus servilibus abstineat; quando operæ pretium esset, populum de mysterio instruere, quod recurrente illa celebritate Ecclesia sancta nobis serio considerandum proponit. Quare mihi persuasi haud inutile fore hoc opus, in cujus lectione tum majores, tum minores ætate inspicere collectum possent quidquid scire tenentur, tum etiam Parochi edisceren quidquid eos scire decet, & populo, dum festa annuntiant, explicare.

6. Prælaudatum Concilium Tridentinum postquam *sess.* 22. *cap.* 8. exposuit, non expedire, Missæ Sacrificium idiomate Italico celebrari, omnibus iis, quibus animarum cura est demandata, præcipit, ut diebus festivis Sacra facientes, ea, quæ in Missa leguntur, explanent, & mysteria, quibus hoc Sacrificium refertum est, populo diligenter explicent, accurateque declarent. Quod quidem in hac Bononiensi Diœcesi utile summopere esse, & Liber hic noster haud obscure probat. Ibi siquidem de sacrosancto Missæ Sacrificio, ejusdemque ritibus, cæremoniis, orationibus pertractatur, atque item de antiquitate, usu, & significatione rerum prædictarum fuse disseritur, ita ut Sacerdos hinc haurire facile valeat, quæ populo sibi credito tradenda necessario duxerit ad pietatem, & reverentiam in hoc Sacrificium excitandam. Quod si quis dicat, non intelligi, quid commune habeant cum rebus, quæ superius dictæ sunt, Adnotationes, quas ad vitas Sanctorum scripsimus, in quorum honorem Officium, & Missa de Communi in hac nostra Civitate, & Diœcesi Bononiensi celebrantur, libere respondemus, charitatem, qua sumus in Patriam inflammati, ad hunc nos laborem impulisse, ut innotesceret, quid certum esset, quid vero dubium; quod autem certum appareret, pro certo ab omnibus haberetur; rati enim sumus, hanc unam esse viam ad obtinendas a Sacra Rituum Congregatione Lectiones proprias, si minus omnium, saltem aliquorum Sanctorum, qui apud nos quotannis divinis honoribus celebrantur. Præterea, quia mecum reputavi, opus prolixum nimis, & fasti-

fastidio plenum fore lectoribus, si sermo esset de Sanctis omnibus, ac singulis institutus, quorum festa juxta Romanum Calendarium in hac Civitate, & Diœcesi peraguntur, ideo in mentem venit, consentaneum fore, si sermo ad eos Sanctos coerceretur, qui vel aliqua peculiari causa ad hanc Civitatem spectant, vel quorum Officium, & Missa, licet de Communi ut plurimum, ibidem solet juxta Bononiense Calendarium celebrari. Ordo autem, quem sequuti sumus, hujusmodi est. Agitur de omnibus diebus festis sive ad Beatam Virginem, sive ad Sanctos spectantibus, juxta dierum ordinem, in quibus eorundem memoria renovatur. Hac autem oblata occasione curatum est inserere quidquid vel ad historiam referri potest, vel ad explicationem Divinarum Scripturarum, vel ad quæstiones criticas, & Theologicas, de quibus agimus & breviter, & non obscure. Quasdam vero quæstiones in medium quidem proferimus, minime vero enucleamus, cum argumenta desint perfectæ earum solutioni satis idonea, cumque existimemus oportere duntaxat easdem noscere, & doctorum hominum dissensionem, opinionumque varietatem tenere. In illis autem quæstionibus, de quibus sententiam protuli, ita me gessi, ut solidis rationibus inniterer, iis præsertim, quæ a doctis, & cordatis hominibus, & qui vera a falsis distinguunt, neque creduli nimis, neque rerum novarum amatores sunt, sed boni sensus, & spectatæ pietatis, notæque fidei perhibentur. Non semel Auctores producimus, supradictis dotibus non illustres: eorum tamen commemoratio necessaria fuit, vel ut eosdem ea quidem, qua decet, modestia refelleremus, vel ut eorum eruditis laboribus uteremur, quibus bonam causam aliqua ex parte fulciri posse comperimus.

7. Fateor nihil novi in toto hoc opere inveniri, cum de re a tot jam clarissimis auctoribus pertractata nihil inauditum afferri possit, quin aliquem in scopulum impingatur. Quod si contingat, ut opus a lectoribus grato animo excipiatur, nec improbetur, nihil aliud nobis tribui commendationi debet, quam colligendi laus, & collecta suum quæque in ordinem disponendi. Demum scribere lingua non Latina placuit, sed Italica; tum quia majori in usu est, utiliorque ad rem nostram, tum aliis ex causis, quas videre licet in Præfatione tomi secundi Ecclesiasticarum Dissertationum Præsulis Josephi Mariæ Perimezzi a Secretis examini Episcoporum, & olim Collegæ nostri in Academia Conciliorum, quæ habebatur Romæ in Collegio Urbano de Propaganda Fide, in qua Præfatione multis auctoritatibus, atque exemplis planum, apertumque facit, licere in Italia Italica lingua res aliquas etiam Sacras, & Theologicas, aut criticas explicare, quod laudatæ Academiæ positum in more fuerat, dum id ea ratione fiat, quam nos sequi curavimus, Sacrarum videlicet Scripturarum, & Sanctorum Patrum locis lingua tantum Latina allatis, ubi eorum opus fuit auctoritate uti.

8. Non desunt, qui sola linguæ vel Latinæ, vel Gallicæ cognitione non dubitant in hominum cœtu effundere audaces quasdam voculas, & opiniones, quæ ad Sacrorum mysteriorum contemptum tendunt, neque addunt has minime probas, ac veras esse, & a pluribus Scriptoribus ejusdem nationis, puta, Gallicæ, improbatas, & confutatas, quod multis exitio esse patest. Nam in familiaribus Italiæ conventibus cum Italice verba fieri solrant, neque ibidem omnes linguam Latinam calleant, aut linguam Gallicam, quisquis rem aliquam peregrinam audit, eam mente retinet, rursus dictitat, eamque spargit in vulgus, neque ei curæ est inquirere vera ne sit, an falsa, recta, an secus. In hoc autem nostro Opere continetur antidotum, quod propinari certe non poterat, nisi lingua Italica cum qui venenum semel ebiberit, ei non alio modo, quam Italico idiomate accipere medicinam liceat. Hæc ergo scribendi occasio, hæc materia, hæc est utilitas, & hic ordo, quem judicavimus in hoc Opere amplectendum. Cum autem reliquum sit, ut finem nobis propositum exponamus, veniam a Lectore petimus, ut nobis liceat studiorum Ecclesiasticorum, Sacrorumque rationem exhibere, qua hæc olim Civitas utebatur, atque in præsentiarum utitur; cum hæc via si qua feliciter, quo contendimus, pervenire possimus. De studiis tantum Sacris, & Ecclesiasticis verba facimus, propterea quod de profanis dicere parum nostra interesse debet, nisi quatenus hæc quoque ad Ecclesiastica & Sacra studia conducunt. Qui dixerit hanc Urbem veram juris Pontificii sedem non extitisse, is quidem veritatem luce clariorem inficiabitur. Bononiæ quippe sæculo duodecimo in Monasterio SS. Naboris, & Felicis a Gratiano Monacho Decretum, seu discrepantium Canonum congruentia descripta fuit. Quod quidem Opus etsi a multis notetur, tamen Papirius Massonus lib. V. Episcoporum Romæ in Eugenio III. Gratiani Opus appellat *utilissimum generi Sacerdotum, quod Opus omnes docti plurimi facere ac laudare coguntur*. Et Card. Baronius anno Christi 1151. Codicem Gratiani vocat, *Opus ampliori studio collectum, & rite dispositum*. At concedamus, ut concedi oportet, Opus Gratiani multis erroribus refertum esse, qui decursu temporis ab hominibus sacra antiquitate peritissimis castigati sunt; negari tamen omnino nequit, eam fuisse hujus Operis felicitatem, ut statim ac in lucem prodiit, relictæ fuerint antiquæ Canonum collectiones a Dionysio Exiguo, Isidoro, Cresconio, Burchardo, Ivone conscriptæ, & Gratiani Decretum in scholia exponi cœperit. Quod quidem prudenter animadvertunt S. Antoninus parte tertia suorum Chronicorum tit. 18. cap. 6. Cardinalis Bellarminus, cum loquitur de Gratiano in Scriptoribus Ecclesiasticis, celeberrimus Antonius Augustinus in præfatione antiquarum Decretalium ad Gregorium XIII. Id autem non solum Operi debetur per se sane maximo, verum etiam plausui dato a publicis Sacrorum Canonum Doctoribus Bononiensis Archigymnasii, qui cum illud explicare cœpissent, variisque interpretationibus illustrare, jure optimo ad totius Orbis famam, existimationemque provenerunt, ut peritissimus Pontificiæ legis de Roje sapienter considerat in suis institutionibus Canonicis lib. 1. in Procemio. Aliqui existimant ad excitandos adolescentes, qui omnibus Orbis partibus in hanc Civitatem concurrebant, ut studio Sacrorum Canonum operam darent, juxta Gratiani methodum in hoc Bononiensi Archigymnasio morem invaluisse conferendi gradus Baccalaureati, & Doctoris; quæ postea consuetudo longe lateque propagata est, ut videre licet apud Doujat in Prænotionibus Canonicis lib. 3. num. V., & in præfatione ad Decretum dispositum juxta Titulos Decretalium Cardinalis Turrecremata, quæ composita est a clarissimo Præsule Fontanino pag. 8. Atque operis Gratiani pluries superius commendati gloriam Bononiensi Civitati referri acceptam debere: argumento id est sane luculentissimo, quod illius etiam correctio, quæ cœpta est Pio IV. Pontifice, & sub Pio V. continuata, absoluta demum fuerit in Pontificatu Gregorii XIII. clarissimi Civis Nostri, qui eam juris publici fecit, postquam plurimum in ea la-

laboris, atque operæ collocaverat, dum adhuc esset Cardinalis, idemque præstiterant tres pariter Bononienses Cives Eustachius Locatellus Regii Episcopus, & duo Cardinales, Gabriel Paleottus, & Philippus Boncompagnus, ut videri poterit in dicta præfatione pag. 10.

9. Nihil equidem arbitror ad laudem hujus Urbis præstabilius, nihilque ad gloriam illustrius inveniri, quam si illud serio consideretur, quod post Gratiani ætatem, cum plures collectiones Decretalium Summorum Pontificum confectæ fuerint, quæ jussu, & auctoritate Apostolica ad commune commodum emanarunt, omnes ad Magistros, & Discipulos Bononiensis Archigymnasii directæ fuerunt. Non autem loquor de prima Decretalium collectione a Bernardo Papiæ Præposito adornata, neque de altera Gilberti, & Alani studio compilata, quia neutram possumus affirmare in lucem auctoritate publica prodiisse: sed de tertia sermo est, quæ a Pontifice Innocentio III. universis Præceptoribus, studiosisque Adolescentibus Bononiæ commorantibus inscripta fuit, cujus profecto quædam veluti appendix esse videtur quarta ab eodem Pontifice composita; utraque vero in lucem edita, clarissimo Antonio Augustino. Sermo hic noster etiam ad quintam pertinet, quæ est Honorii III. in publicum emissa ab Innocentio Cironio, quem aliqui promulgatam putant jussu ejusdem Honorii a Tancredo Archidiacono Bononiensi, in qua sententia fuit Antonius Augustinus in præfatione ad antiquas Decretales: *Collectio Honorii III. Constitutiones habet a Tancredo Bononiensi Archidiacono collectas sub ipsius Pontificis Maximi nomine*; quam Augustini sententiam sequitur Cardinalis Pinellus in præfatione ad 7. lib. Decretalium: *Collectio accessit ab eodem Tancredo ex Honorii III., qui proxime Innocentio successit, Constitutionibus compaginata.* Fortasse vero probabilius est ab aliis, non a Tancredo fuisse compositam juxta observationem jam laudati Innocentii Cironi ad cap. 1. hujus collectionis tit. de *Constitutionibus*, & a Pontifice missam fuisse Tancredo, quemadmodum ex ejusdem verbis eruitur: *Honorius Episcopus Servus Servorum Dei Dilecto Filio Magistro Tancredo Archidiacono Bononiensi salutem, & Apostolicam benedictionem*; Transmissam, inquam, ad Tancredum fuisse, eandem ut ipse in lucem ederet; unde contigit, ut totius Orbis hominibus commendaretur, cum innumerabiles fere ea tempestate Professores iique celeberrimi, atque discipuli, hanc in Civitatem confluerent utriusque juris aut Doctores futuri aut auditores. Ideo Pater Echard in commentariis primæ vitæ S. Dominici tom. 1. de Scriptoribus ejusdem Ordinis pag. 24. non sine causa scripsit, Religiosum Ordinem S. Dominici illo tempore Doctoribus sapientissimis Bononiæ floruisse, qui posthabitis mundi illecebris severioris vitæ rationem in S. Dominici Monasterio profitebantur, unde veluti e Trojano equo egressi strenuissimi milites prædictum Ordinem per universum Orbem felicissime propagarunt. Honorius III. Magistratus hujus Civitatis arguens, quod quædam privilegia Professoribus & discipulis ademissent, id ipsum scripsit, ut videre licet in ejus epistola apud Raynaldum anno Christi 1220. num. 26. *Cum ex studio litterarum præter infinita commoda, quæ sentitis, ex eo vestra Civitas inter alia sit famosa & in universo mundo nomen annuntietur ipsius, factaque sit altera Bethleem Domus videlicet panis, qui parvulis frangitur; in eadem, ex qua exeunt Duces qui regunt Populum Domini*; & quæ sequuntur.

10. Loquimur quoque de Gregorii IX. Decretalium compilatione in quinque libros divisa, quæ hac ætate in omnibus totius Orbis Scholis, & in Foro obtinet; quam liquido constat adornatam fuisse a S. Raymundo de Pennafort, qui in Bononiensi Archigymnasio Lectoris munere perfunctus est idemque compendium Archigymnasii nostri Doctoribus, ac discipulis inscriptum fuisse minime dubium est. Sermo etiam a nobis habetur de lib. 6. Decretal. Bonifacii VIII., cujus quidem maximus est quoque usus in Scholis, & foro, qui non solum Præceptorum, discipulorumque Bononiensium nomine nuncupatus fuit, sed etiam editus ejusdem Archigymnasii Doctoribus postulantibus, qui Jacobum Castellanum ad Pontificem legaverunt, ut id impetrarent, quemadmodum testatur Joannes Andreas Auctor coævus in notis ad proœmium dicti 6. libri in §. *Et multis*. Verba pariter facimus de Clementinis ultimam juris Pontificii partem continentibus, quæ jussu Clementis V. collectæ, & a Joanne XXII. editæ ad Magistros & discipulos Bononienses transmissæ fuerunt. Prætermittuntur autem aliæ collectiones Constitutionum Joannis XXII. & aliorum Pontificum, quæ ideo *Extravagantes communes* dicuntur, quia omnibus notum est eas privata auctoritate adornatas fuisse, & Constitutiones inibi comprehensas non ideo vim habere, quod in illis reperiantur, sed quia ab auctoritate Apostolica, unde emanarunt, originem habuerunt. Item prætermittimus lib. 7. Decretalium, opus nostri Pontificis Maximi Gregorii XIII. jussu editum, in quo ipse multum insudaverat, ut testatur Cardinalis Pinellus, qui illud ipsum Pontificis Clementis VIII. nomine nuncupavit, in cujus Pontificatu confectum est; *Gregorius immortalis memoriæ, insignis pietatis, litteraturæ, atque experientiæ Pastor hanc provinciam commisit primum Flavio Ursino, Francisco Alciato, Antonio Carafæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Doctissimis. Multa ipse manu sua exaravit, elucubravit, monuit.* Prælaudatum enim Opus quamvis absolutum, typisque impressum, non in lucem emissum fuit, cum in eo varia Decreta Tridentini Concilii inessent, quæ juxta san. mem. Pii IV. Pontificis Constitutionem incipientem *Benedictus Deus* non licet glossis, aliisque interpretationibus illustrare, quod sane impediri non potuisset, si inserta fuissent in librum 6. Decretalium, ut refert Fagnanus in *Cap. Cum venissent num. 61. & seqq. de judiciis*. Neque iis, quæ superius dicta sunt, adversatur, quod eruditus P. Bremond in notis indicat ad Constitutionem 110. Gregorii IX. in Bullario Dominicano tom. 1., nempe a Pontifice Gregorio IX. Compilationem suam non ad Magistros, & Auditores Bononienses, sed Parisienses quidem directam fuisse, quoniam accidere potuit, ut Compilatio ad utrosque transmissa fuerit eo vel maxime, quia Præsul Penia clarissimus Rotæ Auditor in vita S. Raymundi de Pennafort lib. 1. p. 28. testatur, in Vaticano regesto post epistolam Pontificis, qua Compilationem suam ad Magistros, & Scholares Parisienses mittit, scriptum se vidisse, & adnotatum, Inscriptum quoque illud Opus fuisse Magistris, & Discipulis Bononiensibus. Præterea ad rem propositam confirmandam magni momenti est, non modo Compilationes superius relatas, verum etiam illas, quæ a Pontificibus, dum in Galliis morabantur, confectæ sunt, omnes fuisse Bononiam missas, non autem Lutetias Parisiorum. Non parvi quoque momenti est, nullum impressum exemplar reperiri Decretalium Gregorii IX., in cujus proœmio inscriptio Archigymnasio Bononiæ non legatur. Demum in corpore juris Canonici, quod editum est Coloniæ anno 1695. adnotata occurrunt hujusmodi verba in notis ad

proœ-

procemium: *In uno manuscripto Vaticano legitur Parisiis; in altera Bononiæ, & Parisiis, sed ut plurimum omnia habent Bononiæ.*

11. His vero argumentis si addatur, celeberrimos Glossarum Auctores, Interpretes, & Magistros juris Canonici, aut in eodem Bononiensi Archigymnasio Professores fuisse, aut in eadem Urbe natos, nemo utique erit, qui de principatu in jure Canonico contendere nostra cum Civitate audeat. Bernardus Bottonus Canonicus Bononiensis Ecclesiæ fuit; Guido autem Baisius Archidiaconus; Joannes Andreæ, Joannes Calderinus, Antonius Butrius in ea Civitate nati sunt, & hujus etiam Civis vocari potest Cardinalis Zabarella, cum e Sabatina familia originem ducat. Patritius Regiensis, Dinus Mugellanus, Joannes Anguisciola, Joannes Dei, Innocentius IV. Pontifex, Abbas Panormitanus, Baldus Ubaldi, Petrus Ancharanus, Dominicus e S. Geminiano, Joannes Imola, Andreas Barbatia, Parisius, & alii bene multi, qui prima juris Pontificii lumina prædicantur, Lectorea hac in Urbe clarissimi extiterunt. Ibi etiam professus est Antonius Augustinus vir omni commendatione major: & nisi provecta ætate impeditus fuisset, huc venisset Cujacius ubique terrarum celeberrimus, quem magno oblato stipendio Gregorius XIII. invitaverat. Hæc autem omnia certissima sunt, & legi possunt in Opere Panciroli de Sacris legum Interpretibus, & in Prænotionibus Canonicis Doujar, & apud eos omnes, qui vitas juris Consultorum scriptas posteris reliquerunt.

12. Diu quidem Sacra Theologia idem plane est habita, ac jus Pontificium, quia revera Sacri Canones magna ex parte nihil aliud continent, quam conclusiones ex Theologiæ principiis deductas, ut apposite ad rem nostram considerat Joannes Gerson in sermone, quem habuit ad *Licentiatos* in jure Canonico, qui insertus est in tomo secundo ejus Operum: *Sic instituta videtur, & gubernata fuisse sufficienter Ecclesia primitiva ab Apostolis, ac deinde per successiones varias usque ad Doctores Sanctos inclusive per quatuorcentum annos & amplius, quibus temporibus non erat distinctio Theologorum, & Canonistarum, licet Canones Sacri multi essent ultra tenorem traditam in Evangeliis, & ceteris libris Canonicis. Hinc vero Canones, si bene inspiciantur, non sunt nisi Conclusiones elicitæ vel illatæ ex principiis Theologicis, idest, ex Evangelio & aliis libris Canonicis per illos, quibus dicit Christus: Qui vos audit me audit: Nihil igitur admirandam est, si ad eosdem pertinebat cognitio, & legislatio Conclusionum illarum Canonicarum, ad quos pertinebat notitia principiorum.* Egassius Bulleus in sua Historia Parisiensis Universitatis tom. 2. Sæculo IV. pag. 580. postquam affirmavit nullum discrimen esse inter Theologum, & Canonum peritum, hoc memorat, quod, postquam prædictum Decretum a Gratiano fuit collectum, in quo variæ Leges Civiles adscriptæ sunt, cum in ea ætate studium legum sæcularium magnam haberet existimationem, una in duas divisa facultas est, ita ut alii Theologiam Scholasticam sequuti sint, alii penitus Theologiam deserentes ad solam Canonum explicationem sese converterint; quod quidem inconsulto ac perperam factum est, cum Canonum perito sæpe principia Theologica pernecessaria omnino sint: *Canonicam quoque jurisprudentiam nunquam a Theologia dissociabimus, nihilo plus quam Canones Patrumque scita a sacris litteris, hoc est, ut strictissime dicitur, Conclusiones a principiis.* Verba sunt Thomassini in præfatione dissertationum supra Concilia. Et Doujat in suis Prænotionibus Canonicis lib. 1. cap. 2. num. 3. sic sequitur; *Cum Theologia jus Canonicum cohærere, ejusque auxilio sæpenumero uti evidentius est, quam ut argumentis confirmandum sit; etenim jus hoc nostrum nihil revera est aliud, quam ad vitæ usum aptata, atque in ipsis rerum argumentis posita Theologia.* Quod quidem intelligere, qui aperte cupiat, is accurate tractatum perlegat probabilitatis Lovanii Typis mandatum a Nicolao Pegulcio cap. 10. num. 4. & seqq.; in quo videbit collectas propositiones falsas, pœnaque dignas, quibus eorum opera fœdata sunt, qui absque Sacræ Theologiæ studio Sacros Canones declararunt, quamvis essent jurisprudentiæ Civilis, atque Canonicæ peritia præditi non vulgari.

13. Canonistarum, ut ita dicam factionem hæc nostra Civitas sequuta est, atque ita quidem, ut deseruisse Theologos videretur: & qui Theologiæ studiis dare operam cupiebat, Bononia discedens Lutetias se conferebat, unde Bononiam revertens Doctor Parisinus vocabatur, ut animadvertit Alidosius in præfatione ad Lectorem, quæ ab eo adscripta est in fronte operis sui *de Doctoribus Bononiensibus*. Cum autem summus Pontifex Innocentius VI. non decere existimasset in Bononiensi Archigymnasio Doctores Sacræ Theologiæ desiderari, Collegium Theologorum ibidem fundavit, ut videre licet in ejus Constitutione in Bullario Romano tom. 1., impressa etiam apud Ughellum tom. 2. *Italiæ Sacræ* pag. 26. Quanquam vero brevi temporis spatio, quo superstes fuit, ejus Constitutio executioni minime demandata fuerit, vigere tamen cœpit, sedente Urbano V. Pontifice, ut ostendit Sigonius de Episcopis Bononiensibus lib. 3. pag. 451. in additionibus Victorelli ad vitam Innocentii VI. scripta a Ciacconio tom. 11. pag. 50. Item in additionibus ad vitam Urbani V. pag. 548. pag. 551. & in historia Ghirardacii lib. 24. pag. 278. & seqq. In libro autem secreto Collegii Theologici, cujus pars in lucem edita est ab Alidosio loco superius laudato, proferuntur nomina illustrium Theologorum, qui invitati Bononiam magna ibi cum laude Sacram Theologiam publice docuerunt. Quomodo autem interea post Urbanum V. hujusmodi studium floruit, affirmare plane non possumus, immo etiam suspicamur non altas admodum radices hanc facultatem per ea tempora Bononiæ defixisse. Extat enim Constitutio tum ejusdem Urbani V. tum Bonifacii IX. itemque Martini V. Summorum Pontificum decreta occurrunt, in quibus primum Bononiense Archigymnasium laudibus extollitur tanquam Juris Civilis, & Pontificii lumen; deinde varia conceduntur privilegia earum facultatum Professoribus, & discipulis, sed de Sacra Theologia ne verbum quidem. Extat etiam Constitutio Nicolai V. (omnes autem hæ Constitutiones habentur in appendice tomi secundi novissime impressi de Statutis hujus Patriæ) in qua exhibetur accuratus catalogus omnium scientiarum, quæ in hac Universitate florebant, nulla tamen de Cathedris Theologicis mentione habita. Et quidem Pius II. hoc nostrum Archigymnasium in libro 2. suorum Commentariorum non propter Theologiæ, sed Legum & Philosophiæ studium præclare laudat: *Schola insignis Legum & Philosophiæ, quæ mores bonos, non tam Cives, quam exteras docet.* Quod autem tuto affirmari potest, illud est, hanc Civitatem ætate, quæ memoriæ nostræ propior est, clarissimis Theologis floruisse, ut arguere licet ex Bulla Summi Pontificis Gregorii XIII. anno 1584., qui vetus privilegium renovans Pontificis Julii II., ut beneficia scilicet solis Civibus conferantur, hæc habet: *Nos*

ita.

itaque, quibus satis liquet Civitatem nostram prædictam viris omnis doctrinæ genere, & præsertim Theologiæ abundare. Nemini porro dubium est, ætate hac nostra Bononiæ viros non deesse doctrinæ spectatissimos, qui juxta methodum forensem non tam Jus Pontificium, quam Sacram Theologiam laudabiliter, & egregie doceant.

14. Conveniunt omnes, qui de locis Theologicis pertractant, ab historiæ tum Ecclesiasticæ, tum profanæ Scriptoribus, dummodo sint auctoritate graves, & fide digni, probabile argumentum Theologo exhiberi, vel ad confirmandum, quod affirmat, vel ad refutandum, quod ei opponitur; immo ulterius procedunt, docentque, cum graves historici in aliqua re narranda concordes sunt, inde Theologum ad eandem rem asserendam certum desumere argumentum posse: ita Melchior Canus in tract. de locis Theologicis lib. XI. cap. 4., quocum congruit Cardinalis Gottus in sua Theologia tom. 1. quæst. 3. dub. 11. §. 2. Ac profecto quam utilis sit historiarum cognitio ei, qui Jus Canonicum profitetur, facile planeque evincitur ex operibus Patris Thomassini, Emanuelis Gonzalez, Joannis Dartis, Jani a Costa, Francisci Florentis; tum id probatur ex Jure Ecclesiastico (bonis tamen a pravis rebus segregatis) Van-Espen, & aliorum auctoritate, qui ad investigandum verum Sacrorum Canonum sensum historiarum lumen adhibuerunt, & ad sanam Epistolarum Decretalium intelligentiam perventuri non satis esse censuerunt, easdem in ultima Gregorii IX. collectione legere, sed curarunt antiquas collectiones evolvere, quia Decretales in collectione Gregorii IX. non integræ sunt, sed magna ex parte detruncatæ, atque interpolatæ; quod quidem prudenter animadverterunt Antonius Augustinus in laudata præfatione ad Gregorium XIII. Cujacius ad caput 1. *Qui Clerici, vel voventes &c.* Gonzalez in apparatu ad jus Canonicum tom. 1. num. 53. Jam vero si quis colligere voluerit, quidquid scriptum reliquerunt insignes Canonum Interpretes jam superius commendati, & quidquid Decretalium fundamento innixus, & glossarum, veterumque commentariorum, & Sacrarum Congregationum auctoritate suffultus Romæ scripsit nunquam satis laudatus Fagnanus in suis Commentariis super Decretales, in promptu hic certe habebit, unde interpres Canonum evadere excellens, maximeque spectabilis possit. Pater Ecclesiasticæ historiæ fuit Magnus Cardinalis Baronius, & ipsi etiam principis debetur laus inter criticos, sed prudentes, ac moderatos. Alii post eum, vel lumine ab ejusdem scriptis mutuato, vel cognitione, quam ex monumentis deinceps inventis hauserunt, ulterius progressi sunt, & in præsenti enata est nova quædam, ut ita dicam, professio, quæ Ecclesiastica eruditio nuncupatur, cujus utilitas talis, ac tanta est, ut Religio nostra multa eidem debeat & præsidia stabilitatis, & ornamenta dignitatis suæ.

15. Hæc enim Ecclesiasticos efficit ad sua munera laudabiliter obeunda idoneos; ad ea scilicet curanda, quæ necessaria sunt, & ad eam afferendam Ecclesiæ utilitatem, quæ ab eorum laboribus expectatur. Magnus Cardinalis Bona, P. Christianus Lupus, Mabillonius, Martenus, & alii complures, qui in decursu operis nominabuntur, præclara sunt Ecclesiasticæ eruditionis lumina, & eorum Illustres labores Theologo fuerunt, & sunt præsidio sane ad dogmata fidei illustranda: Juris autem Canonici interpretem, omnis remota erroris nebula, facile ducunt ad intelligendam veterem disciplinam, quæ novæ feliciter moderandæ utilissima est. *Quidquid igitur de ordine temporum transactorum indicat ea, quæ appellatur historia, plurimum nos adjuvat ad sacros libros intelligendos, etiamsi præter Ecclesiam puerili eruditione discatur*: verba sunt hæc S. Augustini *lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 28.*

16. Cardinalis Gabriel Paleottus, non tam Purpuræ, quam sapientiæ lumine præclarissimus, ut historiæ, & eruditionis Ecclesiasticæ studium in hac Urbe inter Clericos introduceret, non modo typis imprimi prudenter jussit duos libros historiæ Sacræ Severi Sulpicii, sed etiam notis a Carolo Sigonio viro apprime docto illustrari, qui propterea in præfatione ad eundem Cardinalem, inquit: *Quamobrem recte prudentia vestra breviarium ejus (hoc est Sacræ Historiæ) aliquod ex immenso illo utriusque testamenti corpore conquisivit, quo studiosa juventus omnia ab Adam usque ad Christum, idest a peccato ad salutem in ipsius Dei populo gesta, quasi in unam tabulam collata conspiceret; & cum duos Severi Sulpicii libros in hoc genere distincte admodum ac ornate scriptos probavit, tum ad tollendum exquisitioris interpretationis hominibus occupatis laborem, eosdem etiam expositione illustrari aliqua voluit. Sic enim fore arbitrata est, ut universi non modo facilius ea, quæ præclare tradita sunt animo & notitia comprehenderent, sed ipsa etiam invitati facilitate alacrius & studiosius ad eademmet haurienda contenderent.*

17. Excitata Bononiæ sunt non multo abhinc tempore hujusmodi studia, & quamvis Romæ moraremur, tamen recordamur domi Archidiaconi Marsigli, qui postea Episcopus Perusiæ decessit, litteratorum hominum cœtus haberi consuevisse, in quibus eorum aliquis pertractare solebat argumentum sibi præscriptum, quod ad Sacram Historiam, vel Ecclesiasticam eruditionem pertineret; rerum autem, de quibus sermo haberi debebat, indiculus, seu nota typis impressa singulis, qui interesse solebant, antea distribuebatur.

18. In præsentiarum vero laudabilis hæc consuetudo est jam penitus antiquata, ac studium tantopere necessarium, nedum utile, quod fere ubique in amoribus, atque in deliciis est, in hac Urbe, quæ semper scientiarum mater est habita, intolerando jacet squalore obsitum neglectumque. Hujusmodi autem eruditionis gloriam, qui consequi studiose cupiat, illi in primis necessaria est peritia linguæ latinæ. Cujus quidem elegantia non curæ duntaxat fuit Imperatori Augusto, de quo narrat Suetonius, *Legato Consulari successorem dedit, ut rudi, & indocto, cujus manu ixi pro ipsi scriptum animadverterat*; sed etiam Romani Pontifices de ea semper solliciti fuerunt, ut constat *ex capite ad audientiam de rescriptis*. Nec desunt in hac Civitate egregii homines, quorum bene multos novimus, qui clarissimum adolescentibus lumen præferant ad humaniores litteras, quarum desiderio non ignoramus primos Theologiæ Magistros plurimum diligentiæ, laboris, ac operæ in Ethnicorum voluminibus collocasse. Præterea ad ejusmodi studium, de quo nunc agimus, necessaria est prævia veræ Philosophiæ institutio, quæ viam ad Theologiam aperiat, sed ita quidem, ut idem semper obsequium præstet, quod Agar Saræ præstare debuit ex imperio Abrahami. Atque, ut eloquentiæ, sic Philosophiæ magistros non desiderat hæc Urbs doctissimos, qui multum valeant, & qui methodo utantur præclara, facili, perillustri, maximeque apud Academias id temporis nobilissimas usitata. Philosophiæ Theologia accedat necesse est, cujus professores versantur Bononiæ plurimi apprime docti, atque omnibus sapientiæ laudibus specta-

tissi-

tissimi, quorum in scriptis quæstiones Polemicæ cum Scholasticis conjunguntur, variaque Ecclesiasticæ tum historiæ, tum eruditionis capita explicantur. Tota igitur difficultas in eo sita est, quod hujusmodi studia non præmittuntur, aut si præmissa fuerint, negliguntur deinceps, nec ad finem perducuntur. Navis in medio cursu inhibetur; imponitur, ut dici solet, tectum; in otio, quod superest vitæ, transigitur, & qui scholasticos cursus semel peregit, is præter Magistri scripta nihil aliud desiderat, quorum, ut sæpe fit, post brevem temporis lapsum obliviscitur, & licet quæcumque didicit, fideliter memoria teneat, ea tamen tanti esse non possunt, ut doctrinæ supellectilem pariant Ecclesiastico satis dignam, tum quia nullus invenitur Magister quamlibet diligens, ac eruditus, qui omnia noverit, tum quod unus Magister nequeat ea tradere scriptis omnia, quæ legendo, quærendoque cognovit.

19. Interea vero, & ad hanc pudendam studiorum rationem obtegendam mussitando dicitur Theologiam rerum Divinarum interpretem Sacerdotibus satis esse: aliorum, quæ superius memoravimus, studiorum inutilitas prædicatur; & palam denique dictitatur, iis obeundis studiis, nec esse necesse omnibus, nec vacare.

20. Quid nos de recta Scholasticæ Theologiæ methodo sentiamus, quotque ex ejus fontibus in Ecclesiam commoda dimanarint ac quotidie fluant, jam satis ostendimus in prima nostrarum Institutionum Pastoralium Tom. 3. Iis autem, quæ illic diximus, addere auctoritatem placet magni Theologi Salmeroni tom. 1. Prolegom. 9. quinquagena 1. super Evangelia: *Scholasticæ Theologiæ studium, in quo brevi compendio, ac certa methodo, multarum rerum, quæ tum in scripturarum studio, tum in doctrina, & lectione veterum Patrum latissime, & firmissime pertractantur veritates adsequimur, non est hominis Catholici respuere, nam contemnere hæretici est, & prorsus de Ecclesia Catholica male meriti, quæ hoc genus Theologiæ multis modis amplexata est.* Sed iterum asserimus eam viro Ecclesiastico non satis esse, cui necessaria etiam alia studia superius indicata existimamus. *Cum autem hoc genus Theologiæ commendo*, Salmeron prosequitur, *nolim, ut quisquam in illis studiis consenescat, sed moderatum, & certum tempus illis disputationibus impendat, ut ad meliora Sacrarum litterarum studia tempestive perveniat.*

21. Postularet hic locus eorum ut audaciam refelleremus, qui cum nihil sanitatis habeant, nedum sapientiæ, inutilem autumant hunc esse studiorum cursum, ac plane supervacaneum; sed hujusmodi homunculis valere jussis, nunc tantum dicemus pauca de difficultate, quæ nobis quidem in hoc studio nulla penitus esse videtur. Præmissis enim eloquentiæ, Philosophiæ, ac Theologiæ studiis, quæ si quispiam neglexerit, semper vacillet oportet, quia intus male libratus est, ædificio similis, quod nullis fundamentis innititur; supradictis, inquam, præmissis studiis, non video, cur novo non liceat adolescenti facile gradum facere ad altiora.

22. In promptu siquidem sunt erudita Geographiæ, & Chronologiæ compendia, introductio nempe Cluverii nunc aucta; item compendium historiæ universalis Episcopi Bossuet, quorum librorum ope iter ad eruditionem feliciter instituitur. Solidiores autem quæstiones, & argumenta prudenter, ac scite admodum pertractantur in libris recentium eruditorum, quorum copia non mediocris extat in hujus Urbis Bibliothecis. Ac quoniam publica scientiarum studia longe privatis sunt, ac domesticis utiliora, ignoramus profecto quid causæ sit, cur in hac Urbe Virorum cœtus doctissimorum, sive Academiæ institui nequeant, quæ dici vix potest, quantam reipublicæ utilitatem afferant, si sapientes habeant moderatores. Neque locum inter Academicos habere decet, nisi qui in studiis hactenus commemoratis laudabiliter versati fuerint, iisdemque adhuc magnopere delectentur. Nam qui Grammaticam, Logicam, jus Pontificium forense, ac Theologiam moralem vix a primo, ut inquiunt, limine salutaverint, eorum quidem alicubi habenda est ratio, & iis merito laus danda est aliqua, nunquam vero aditus ad hujusmodi Academias patere debet. De materia porro, quæ pertractanda occurreret, ordinatim agendum est, ex. gr. de historia Sacra juxta annalium seriem, aut Conciliorum. Cavendum id quoque arbitror, ne hisce in conventibus liber legatur aliquis, quin deinde ulla lectioni interpretatio subjiciatur, aut ea temere fiat, ac perperam, & confuse: necesse enim est unum aliquem, aut plures Academicos designari, qui ea de re, quæ ab eo proponetur, qui a secretis Academiæ est, dissertationem in promptu habeant, eamque recitent in Academia, haud ignaris tamen argumenti, quod pertractandum est, cæteris Academicis, ut absoluto sermone, aliquid in commune conferri possit, vel ad confirmandum, quod dictum est, vel ad exponendas difficultates, si quæ occurrant, contra ea, quæ dicta sunt, ut earum solutio ab eo, qui dissertationem habuit, audiatur. Atque, ut hinc utilitas oriatur maxima, non debent profecto semel tantum, atque iterum, ad summum tertio singulis annis Academici convenire, sed quindenis saltem diebus, rejectis omnino falsis excusationibus, aut caloris, aut frigoris, aut supervenientium impedimentorum, & nonnunquam fictarum infirmitatum.

23. Clarissimo huic Instituto atque Academiæ accepta referri debet, quæ superioribus annis magna Romæ frequentia Doctorum hominum fuit, qui rerum Ecclesiasticarum tum veterum, tum recentium peritissimi non semel Religioni & Sedi Apostolicæ profuerunt. Habebatur in magna Aula Collegii Urbani de Propaganda Fide quindenis diebus Academia Ecclesiastica juxta Conciliorum seriem; & unus ex Academicis de Concilii historia disserebat, alter de ejusdem Concilii Canonibus, deinde tertius de quæstione aliqua Theologica, quæ ex ipsis Canonibus oriebatur. Magna etiam in aula Archigymnasii Romani quindenis diebus habebatur Academia Ecclesiastica juxta ordinem Sacri Textus Divinarum Scripturarum, ex quibus particula deligi solebat aliqua, & haberi de ea sermo ab aliquo ex Academicis; tum juxta temporum ordinem, quo hæreses enatæ fuerant, non nulla earum ab altero Academico Polemico sermone refutabatur. In Conventu Patrum Servorum Matris Dei, quod ad S. Marcelli situm est, quindenis diebus habebatur Academia, in qua unus Academicorum Ecclesiasticam dissertationem recitabat juxta ordinem, quo in historia sua Ecclesiastica P. Natalis Alexander usus est, cujus quidem methodo, non semper tamen sententiæ, Academicus adhærebat. Omnibus his Academiis Nos adhuc juvenes interfuimus, ibidem verba fecimus, & pluries singulis annis; neque ab iis exercitationibus vacationem nobis concedi passi sumus, nisi postquam majora Curiæ negotia, & munerum, quæ nobis imposita sunt, occupationes impedimento fuerunt, quominus tempus ad scribendum hisce de rebus superesset; nunquam tamen adeo nos ab illis alienos fecimus, ut plerumque post orationem ab Academico habitam

tam

tam aliquid opponere, vel addere prætermiserimus. Parum quidem profecimus, sed multo certe ulterius progressi essemus, si curæ, ac diligentiæ cætera respondissent. Verum, quod Nobis minime contigit, id probe assequuti sunt alii complures studiorum nostrorum socii, ut cognoscere quisque potest ex introductione ad Ecclesiasticas dissertationes Præsulis Perimezzi Viri clarissimi, qui collega noster in omnibus illis cœtibus, & deinde Episcopus fuit. Nam in ea exponitur ordo, quo solebant haberi Academiæ, ratio, & conditio sermonum, qui recitabantur, collationes, quæ subinde habebantur, nomina Academicorum eorum, qui a Secretis Academiæ erant, & utrorumque munera declarantur. Ut vero manifeste omnibus pateat, quanta sit utilitas, quæ ex hujusmodi Academiis, & collationibus percipitur, quis est, qui ignoret quanta sit in Transalpinis regionibus, & Cisalpinis hujus nostræ Urbis fama in rerum naturalium scientia, tum etiam in universa Mathematica? Ex quo autem fonte id emanavit, nisi ex Congregationibus, sermonibus, collationibus, quæ in scientiarum Instituto habentur? Conveniunt enim, sermonesque habent docti viri post studiorum suorum expletum de more curriculum. Quod utique quisque intelligere potest ex historia Doctoris Francisci Mariæ Zannotti, qui a Secretis est ejusdem Instituti.

24. Experientia comperitur, rectam earundem Academiarum, & cœtuum percipi non posse methodum, nisi hominum mens veluti sopore quodam oppressa excitetur, ac de necessitate & utilitate studiorum edoceatur, pro quibus excolendis Academias institui cupimus. Ut ad Sacra studia, & ad Ecclesiasticam eruditionem amplectendam alios impelleremus, libenter, licet assiduis distenti curis, quas secum fert amplissima hæc Diœcesis, laborem hunc amplexi sumus, & ad finem perduximus. Confidimus autem fore, ut quicumque has nostras elucubrationes legere non gravabitur, studiorum, quæ supra commemoravimus, necessitatem ac utilitatem plane intelligat; plura enim hoc in Opere collecta occurrent, quæ fortasse ignorabat, & quorum cognitionem sibi esse maxime necessariam non negabit. Hic ergo est finis, non præcipuus tamen, qui propositus Nobis fuit in hoc opere adornando; non præcipuus, inquam, nostri hujusce Operis hic finis extitit, quin potius hoc futurum speramus certum veluti tramitem ad rem momenti sane maximi consequendam. Historiæ siquidem & quæstionum ad Christi Domini, ad Deiparæ & Sanctorum celebritates, aut ad Sacrificium Missæ spectantium explicatio parum Ecclesiastico viro prodest, si ejus animo pietas non accendatur, si ex iis, quorum scientia est comparata, nullus spiritualis fructus percipiatur, si Sacerdos demum posteaquam intellexit in Divino Missæ Sacrificio nullum esse verbum, nullamque actionem, quæ non & sancta sit, & mysteriorum plena, non majori, quam antea, reverentia, ac timore ad Altare accedat, ac tanta in Deum charitate ardeat, ut mentem ad ea, quæ dicit, ad ea, quæ facit, ad mysteria, quæ in dictis, & factis continentur, semper intentam habeat. Tractavit quidem pius, & doctus Cardinalis Bona incomparabili eruditione de Sacrificio Missæ in celeberrimo Opere de Rebus Liturgicis, sed cum probe intelligeret, non in sola rerum cognitione sistendum esse, alium pulcherrimum tractatum asceticum de Missa scripsit. Divina misericordia freti confidimus & speramus fore, ut ardens desiderium nostrum felicem exitum consequatur. Et quoniam satis exposuimus occasionem, qua ad hoc Opus aggrediendum adducti sumus; quid in eo contineatur; quæ exinde utilitas percipi possit; rationem, ac modum, quæ in scribendo servavimus; finem denique, quo labor hic noster spectat; lectorem ad illud percurrendum invitamus, eundem & rogamus & obsecramus, imbecillitatis ut nostræ rationem habere velit, nec Nobis recuset, quam imploramus, benigne veniam impertire.

EX EPISTOLA

Præstantissimi & Sapientissimi

PRÆSULIS CONIMBRICENSIS

Ad hujus Voluminis editorem, citata tom. 7. pag. 115.

Significare tibi vix possum, quanta perfusus sim animi voluptate, cum prima volumina Operum Benedicti XIV. Pontificis vere Maximi huc a te transmissa in manus habui, avidissimeque pervolvi. Equidem sic existimo, nihil præstari huic Regno utilius potuisse, quam eorundem Operum copiam; in iis quippe quidquid sacræ doctrinæ, atque eruditionis est, tam splendide, tam apposite, tam sapienter collectum video, ut his solis voluminibus pene mihi stare videatur posse Catholica Religio, ac disciplina. Proh! quanta Sanctorum Patrum, quanta sacrorum Canonum, quanta Conciliorum Theologorumque, & quam profunda cognitio! Proh! quæ sacræ vetustatis omnigena monumenta? Quæ legum, rituum, morumque Ecclesiarum fere omnium scientia! Quanta in exponendis sententiis perspicuitas! Quanta in agitandis eruditio? Quanta in statuendis soliditas, & consilium! Est ne quidquam ad sacram spectans eruditionem, quod in his libris pro dignitate non tractetur? Ærarium, mihi crede, ærarium tu Theologicarum rerum omnium locupletissimum huc transmittis, sola hæc volumina transmittendo. Quare totius quodammodo Lusitaniæ nomine oro obtestorque te, ut quam citissime editionem istam expedias; præsertim vero Operis *de Sacrificia Missæ*, quod impensissime aveo, atque expecto, ut præclaram & utilissimam illius doctrinam in eos omnes diffundam, qui divinitus curæ meæ commissi sunt &c.

Ex eodem tomo 7. pag. 120. Quid dicam de eximia illa doctrina, quæ in præclarissimo Commentario *de Sacrificia Missæ* passim effulget?

APPENDIX XIV. (*)

Illud autem indultum ita se habet Bullarii tom. 3. p. 359. edit. Rom. Cum Cap. II. Lib. I. num. 1. loquens SS. Pontifex de Altari, super quo Missæ Sacrificium sit peragendum, statuerit ipsum vel Lapideum esse debere, vel saltem Sacra Petra instructum; cumque cap. 4. ejusdem Libri num. itidem 1. Calicem aureum ad Missæ Sacrificium præferibat, vel saltem argenteum, cujus tamen cuppa sit auro interius illita: non ab se erit illud hic afferre indultum, quo ab eodem SS. Pontifice permissum est Presbyteris in Russia Polonica degentibus, ut Ruthenorum Unitorum Antimensiis, & Calicibus e stanno uti possint pro Missæ celebratione, quoties ea deficerent, quæ Latinis Presbyteris præscribuntur, Lapidea Altaria, seu Tabulæ consecratæ, & Calices aurei, vel argentei.

Latini Ritus Presbyteris in Russia Polonica degentibus permittitur in Ruthenorum Unitorum Ecclesiis, deficientibus Lapideis Altaribus seu Tabulis consecratis, & Calicibus aureis sive argenteis, Missarum Sacrificia super eorumdem Ruthenorum Antimensiis, & cum Calicibus e stanno celebrare.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

ad Futuram rei memoriam.

Proœmium. IMposito Nobis Apostolicæ servitutis officio convenit, universæ Christi Familiæ toto Terrarum Orbe diffusæ necessitatibus animum diligenter intendere, maxime vero fidelium Ecclesiæ Ministrorum in remotis Regionibus pro animarum salute laborantium preces benigne suscipere, eorumque opportuno levamini, ac spirituali consolationi, etiam per congruæ dispensationis Indulta, prout rerum locorum, & temporum rationes, ac veneranda majorum nostrorum exempla suadent, consulere, & providere.

Missionariorum preces delatæ ad Congreg. de Propagan. Fide. §. 1. Sane dudum Dilecti Filii Presbyteri Latini Ritus Apostolicas Missiones per Russiam Polonicam exercentes Congregationi Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negociis Propagandæ Fidei præpositorum exponi curarunt, quod quum in tota Russia, ac potissimum in Montibus Pokuciæ, in Podolia, in vastissimis Ukrainæ Regionibus, & in universa fere Russia Alba nuncupata, frequentes quidem sint Ruthenorum Unitorum Ecclesiæ, rarissimæ vero Latini Ritus; cumque ipsi pro Missarum celebratione Lapideas Sacratas Tabulas, & Calices aureos, vel argenteos, per longa & difficilia itinera, sine gravi incommodo, & sine periculo confringendi easdem Tabulas, & Calices, secum deferre non valeant; idcirco, nisi facultas ipsis concedatur celebrandi Sacrosanctum Missæ Sacrificium super dictorum Ruthenorum Antimensis, ut vocant, & Calices eorumdem e stanno, ut moris apud illos est, confectos adhibendi, necesse ipsis erit ab ejusdem Sacrificii celebratione plerumque abstinere; multique præterea Latini Ritus Fideles, qui ab Ecclesiis ejusdem Ritus longe degunt, Sacerdotis Latini præsentia, a quo Sacra Mysteria peragantur, eisque distribuantur, omnino carebunt; prout reipsa sæpe, gravissimo cum animarum detrimento, per plures annos carere dignoscuntur. Proindeque demissis precibus postularunt, ut sibi concederetur hujusmodi facultas, Sacrosanctum nempe Missæ Sacrificium, etiam sine Lapidea Sacrata Tabula, celebrandi super Antimensiis Ruthenorum Unitorum, atque in Missarum celebratione, eorumdem Ruthenorum stanneos Calices adhibendi.

Remittuntur ad Congreg. S. Officii ibique examinentur. §. 2. Cum autem hujusmodi Missionariorum preces, a dicta Cardinalium Congregatione Propagandæ Fidei negociis præposita alterius Congregationis Venerabilium quoque Fratrum nostrorum ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium adversus Hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum examini, & judicio, de more remissæ fuerint; & consequenter de iis actum fuerit in Consessu coram Nobis habito die XXII. Januarii elapsi Anni MDCCL.; Nos tunc, ut ad generale Rescriptum super his edendum mature procederemus, quidquid olim in hac materia ab hac eadem Apostolica Sede decretum fuisset, in unum colligi jussimus; ac præterea Venerabili Fratri Episcopo Zenopolitano, qui tunc opportune in Curia præsens aderat, quique & antea diu in Polonici Regni Ditionibus, atque in Ecclesiasticis Catholicorum Latinorum, Græcorumque Unitorum negociis, Apostolicæ Sedi egregiam operam navando, versatus fuerat; & deinde ad easdem Regiones, & ad eosdem labores laudabiliter prosequendos, non obstantibus itinerum difficultatibus expensisque, redire non dubitavit; mandavimus, ut Nos super expositorum veritate instructos redderet, suamque Nobis sententiam super hujusmodi postulatis, tam voce, quam scripto, aperiret. *Exquiritur Testimonium, & Votum Episcopi Zenopol. tunc in Curia præsentis, quem Pont. laudat.* Nunc vero, exhibitis Nobis præcedentium Decretorum monumentis, iisque per Nos accurate perpensis; atque omnibus, quæ in dictis precibus narrata fuerant, præfati Episcopi Zenopolitani testimonio comprobatis; quum iis præterea Nobis retulerit, complures esse in iis Regionibus Presbyteros Latini Ritus, & quidem Deum timentes, qui in supradictis necessitatibus constituti, minime dubitant super Antimensiis Græcorum Unitorum absque Lapidea Tabula Missarum Sacra facere; ejusdemque consilium fuerit, quod sicuti Græcorum Unitorum Presbyteri, quoties id rerum opportunitas suadet, propriis Antimensiis relictis, Missarum Sacrificia offerunt super Lapideis Latinorum Tabulis; ita, ad constitutam feliciter Unionem magis, magisque stabiliendam non parum conduceret. *Is Expositorum veritatem testatur, & precibus annuendum suadet.* Latinis Presbyteris liberam facultatem concedere, ut, ubi necessitas sic exigere dignoscatur, deficiente nimirum Lapidea Altaris Tabula, Missas celebrare valeant super eorumdem Græcorum Unitorum Antimensiis; his omnibus attente perpensis, in hanc denique sententiam devenimus, ut prædictis Sacerdotibus Latini Ritus in Russia Polonica degentibus permitteremus in Ruthenorum Unitorum Ecclesiis, deficientibus Lapideis Tabulis de more consecratis, & Calicibus aureis, sive argenteis, Missarum Sacrificia super eorumdem Ruthenorum Antimensiis, & cum Calicibus e stanno, qui apud illos in usu sunt, sine ullo conscientiæ scrupulo, celebrare. *Pontifex annuit.*

Calices stannei §. 3. Porro, quod attinet ad Calices stanneos, om-

(*) *Quæ sequuntur Appendices, in hac tantum nostra Editione reperiuntur. Quamquam plerosque ea illustrent articulos, ad quos nonnullæ superiorum referuntur, adeoque illis addendæ videantur, prout rerum ordo in illis tractatarum postulabat; nos tamen hic linquendas satius duximus, ut Lectori quasi ictu oculi, quæ noviter adjunximus, innotescat.*

nulla Ecclesiæ lege prohibiti sunt; immo certis in casibus expresse permissi.

omissis iis, quæ repeti possent ex priorum Ecclesiæ sæculorum memoria, quum scilicet & lignei, & vitrei Calices in Altaris ministerio adhibebantur, ut ostensum a Nobis est in tractatu *de Sacrificio Missæ sess. 1. §. 26. & seq. Latinæ Editionis Patavinæ*: nullum generale Decretum proferri potest, quo vel hodie vetitum sit hujusmodi Calicibus e stanno confecti in Missa uti, si Ecclesiarum, vel Sacerdotum paupertas tanta sit, ut majoris pretii vasa comparari nequeant; quin immo *in Can. Ut Calix, de Consecrat. distinct. 1.*, hæc expressa verba leguntur: *Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum Calicem habeat*. Et quidem ad comprobandam asserendamque hujusmodi Ecclesiæ Indulgentiam plura leguntur apud Sanctum Thomam 3. *part. quæst.* 83. *art.* 3. *ad sextum*, aliosque Scriptores de hoc disciplinæ capite agentes: Quart. *ad Rubricas Missalis part.* 2. *tit.* 1. *sect.* 1. *dub.* 1. §. *Colligitur*, Pasqualig. *de Sacrificio Novæ Legis tom.* 2. *quæst.* 764. *& quæst.* 765., Biss. *Hierurgia Sacra in verb. Calix* §. 2.

Missa apud Latinos celebrari nequeunt, nisi super consecrato Altari lapideo, vel fixo, vel portatili.

§. 4. Quod vero spectat ad alteram optati Indulti partem, satis quidem constat in Ecclesia Latina nequaquam celebrari posse Incruentum Missæ Sacrificium, nisi super Altari, quod vel totum rite consecratum fuerit, vel saltem superimpositum habeat consecratum Lapidem, qui *Tabula Altaris* nuncupatur; qua etiam de re egimus in dicto Tractatu *de Sacrificio Missæ cit. sect.* 1. §. 2. *& seq.* In Græca autem Ecclesia hujusmodi Sacrati Lapides minime sunt in usu; sed ibi a pluribus jam sæculis in more positum est, ut, ubi Altare solemni consecratione totum dedicatum non fuerit, loco Lapideæ hujusmodi Tabulæ, super Altaris Mensa aptetur Linteum quoddam Episcopali benedictione consecratum, in cujus angulis Sanctorum Reliquiæ reconditæ sunt, quodque vocatur *Antimension*, & super ipso Sacra Mysteria conficiantur; ut apud Auctores de Rebus Liturgicis tractantes videre licet, Goar. *in notis ad Eucholog. Græcor. pag.* 521. *Venetæ Editionis*, Christianus Lupus *in Synodos General. & Provincial. in dissert. de S. Leonis IX. actis cap.* 13. *Bruxellen. Edition. part.* 3., Renaudot *in Collectione Liturgiarum Oriental. tom.* 1. *pag.* 182. *Edit. Parisien.*; Macri *in notitia vocabulor. Ecclesiasticor. in verb. Antimensia*. Card. Bona *Rer. Liturgicar. lib.* 1. *cap.* 20. §. 2. ejusque Commentator Robert. Sala *tom.* 2. *pag.* 70. *num.* 4. *Taurinen. Editionis*.

Græci celebrant etiam super Linteo consecrato, quod vocant Antimension.

Horum consuetudo non improbatur.

§. 5. Quum vero nunquam Ecclesiæ Latinæ mens fuerit, ut Græcorum Ritus destrueret, quin potius eorum semper conservationi, quantum fas esset, nec non eorumdem apud Græcos Fideles observantiæ prospexerit; nunquam proinde Missarum celebrationem, quæ super hujusmodi Antimensiis a Græcis Catholicis fit, improbavit; sed eam, & quidem non in partibus Orientis dumtaxat, verum etiam inter Italo Græcos, permitti expresse declaravit; ut videre licet tum in Institutione per fel. rec. Prædecessorem nostrum Clementem Papam VIII. edita, tum in nostra Constitutione, quæ incipit: *Etsi Pastoralis. Bullarii nostri tom.* 1. *Constit.* 57. §. 6. *n.* 17.

Sed ea prohibetur Latinis, ubi non desunt Ecclesiæ Latini Ritus, & Altaria Lapidea.

§. 6. Quum vero in iis Regionibus, in quibus Italo-Græci sunt, Latini quoque frequentes habitent, atque ibidem tam unius, quam alterius Ritus Ecclesiæ adsint, ita ut absque ullo impedimento, & sine gravi incommodo unusquisque Presbyter proprii Ritus Ecclesiam adire valeat; nulla sane causa est, ob quam Latinis earum partium Presbyteris permitti debeat, contra contestantem Ecclesiæ Latinæ disciplinam, sine Sacrata Altaris Lapidea Tabula, Missas celebrare, easque super Græcorum Antimensiis offerre; quod ipsis proinde in citata nostra Constitutione vetitum fuit, *eodem* §. 6. *num.* 19.

Peculiares tamen necessitates Locorum de quibus agitur, dispensationem concedendam suadent.

Similis Indulti exemplum datum est anno 1602. pro Diœcesi Vilnensi.

§. 7. Sed aliter se res habent, ubi de Regionibus agitur, in quibus Latini Presbyteri ab Ecclesiis Latini Ritus longe degentes, quum Sacratas Lapideas Tabulas per longa itinera sine gravi incommodo, & sine periculo eas confringendi, secum deferre nequeant, vel Missæ celebrationem penitus omittere, & sic Latinos Fideles sine Sacrificio proprii Ritus, & sine Mysteriorum participatione relinquere, vel eam super Græcorum Antimensiis peragere compelluntur. In hujusmodi rerum circumstantiis, Apostolicæ Sedis provida indulgentia jamdudum enituit; quum scilicet Anno MDCII. ad supplicationem tunc existentis Episcopi Vilnensis prædictæ Cardinalium Inquisitorum Generalium Congregationi hac de re exhibitam, ipso etiam Prædecessore Nostro Clemente Papa VIII. approbante, rescriptum fuit: *Sacerdotes Rutheni non Schismatici, in Ecclesiis Catholicorum Ritus Latini, Altaribus, Calicibus, & Vestibus Sacris eorumdem Catholicorum uti, & Missam celebrare possint, in casu necessitatis, ac etiam solum devotionis causa, dummodo Ritu Rutheno celebrent. Et e contra Sacerdotes Ritus Latini in Ecclesiis Ruthenorum non Schismaticorum, Altaribus, & Calicibus, ac Vestibus Sacris uti, & Missam celebrare valeant, Ritu tamen Latino. Et prædicta serventur secluso omni scandalo, & de licentia Prælatorum, & Rectorum ipsarum Ecclesiarum*.

Pontifex Indultum illud confirmat, & reliquis Presbyteris Latinis in Russia Polonica degentibus indulget juxta petita.

§. 8. Nos igitur, præmissæ necessitatis intuitu, atque etiam hujusmodi Decreti consideratione adducti, præsentium litterarum tenore, atque ex certa scientia, & Apostolicæ auctoritatis plenitudine, salvis præfati Clementis VIII., nostrisque super Ritibus Italo-Græcorum editis Constitutionibus, & Ordinationibus, non modo relatum superius Decretum approbamus, & confirmamus; verum etiam præfatis omnibus Missionariis, aliisque Sacerdotibus Latinis in tota Russia Polonica nunc & pro tempore commorantibus, ut ipsi, & eorum quilibet, in Ecclesiis Ruthenorum Unitorum, deficentibus Lapideis Altarium Tabulis rite consecratis; super Sacris eorumdem Ruthenorum Antimensiis Missarum Sacrificia celebrare, atque etiam, ut supra dictum est, in hujusmodi celebratione eorumdem Calicibus stanneis uti libere, & licite possint, & valeant, concedimus, & indulgemus. Non obstantibus quibusvis Apostolicis, seu Generalium, aut Provincialium, vel Synodalium Conciliorum contrariis Constitutionibus, & Ordinationibus, sive Locorum, Personarum, aut Ordinum Statutis, Ritibus, Usibus, & Consuetudinibus etiam immemorabilibus, cæterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

Contrariis derogat.

Proprium tamen Ritum ab unoquoque Sacerdote servandum decernit, juxta Const. S. Pii V.

§. 9. Volumus autem, sicut in præmisso Decreto expresse cautum reperitur, ut dicti Missionarii, & Sacerdotes Latini, etiam quum eos, vigore præsentis concessionis, super Ruthenorum Unitorum Antimensiis Missam celebrare contigerit, Latino semper Ritu eamdem celebrare teneantur; firma nimirum, & in suo robore permanente Apostolica Constitutione a fel. rec. Prædecessore quoque Nostro Sancto Pio Papa V. edita, qua incipit: *Providentia Romani Pontificis constitut.* 12. *tom.* 2. *Bullar. Rom. Edition. Luxemburg.*, per quam omnes facultates, & Indulta, tam Græcis, ut Missas, & Divina officia Latino ritu celebrare possent, quam etiam Latinis concessa, ut eadem Græco Ritu peragere valerent, revocata, atque perpetuo sublata fuerunt; quamque Nos etiam earumdem præsentium tenore,

qua-

quatenus opus sit, dictaque auctoritate confirmamus, & innovamus.

Nec hujusmodi Indulto locum esse vult in Ecclesiis, aut Oratoriis Latinis.

§. 10. Volumus insuper, ut iidem præsenti Indulto celebrandi super Græcorum Antimensiis, in prædictorum Ruthenorum Ecclesiis dumtaxat (quemadmodum etiam in præmisso Decreto legitur) uti, & gaudere possint; si vero eosdem in aliqua Latina Ecclesia, seu in domesticis Latinorum Oratoriis, quæ forsan auctoritate Apostolica in hujusmodi Latinorum privatis Domibus, cum licentia celebrari faciendi, quæ adhuc vigeat, erecta fuerint, Sacrosanctum Sacrificium offerre contigerit, illud vel super Altari consecrato, vel super Lapidea pariter consecrata Tabula, quæ etiam *Altare portatile* appellatur, non autem super Antimensiis hujusmodi, celebrare omnino debeant.

Transumptis fidem haberi jubet.

§. 11. Volumus denique, ut præsentium literarum exempla, etiam impressa publici Notarii subscriptione, & Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ Sigillo munita, eamdem omnino, ac ipsæ præsentes, ubicumque opus fuerit, fidem, & auctoritatem obtineant.

Sanctio.

§. 12. Nulli ergo hominum liceat paginam hanc Nostræ Concessionis Indulti, Statuti, Decreti, & Voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Dat. die 29. Martii 1752.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Domini MDCCLI. IV. Kalendas Aprilis, Pontificatus Nostri Anno Undecimo.

D. Card. Passioneus.

J. Datarius.

Visa de Curia
J. C. Boschi.

J. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

APPENDIX XV.

Ex Tomo III. Bull. edit. Rom. pag. 223.

Lib. II. Cap. II. De Missæ idiomate sermo est. Superius in Appendice III. ea sunt exposita, quæ ab Italo-Græcis, & Græcis Melchitis servanda sint. Opportunum hac de re visum est, si hic ea transcriberemus, quæ postea S. Pontifex Ecclesiasticis omnibus Ritus Slavo-Latini præscripsit.

Ecclesiasticis Omnibus Ritus Slavo-Latini præcipitur, ut in Missis, & Divinis Officiis Slavum Litterale idioma cum characteribus Hieronymianis retineant, & Missalibus Breviariis &c. utantur typis Congreg. Propagandæ Fidei editis.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad Perpetuam rei memoriam.

Pontificis sollicitudo ne novitati & abusui in Sacros Ritus irrepant.

EX pastorali munere, quo Romani Pontifices Catholicæ præsunt Ecclesiæ, eamque moderantur, consueverunt Prædecessores Nostri vigilem navare curam, ut in Sacris peragendis, suos unaquæque Natio legitime invectos Ritus Religiose custodiat, ejusque idiomatis uniformitatem retineat, quo illius respective Majores in Missæ Sacrificio, Divinisque Officiis usi dignoscuntur; prohibentes ne quid a prisca lingua, vulgaribus licet dicendi formulis immutata, deflectatur, omnemque adhibentes operam, ut abusus procedentibus temporibus inolescentes eradicarent.

Lamb. Miss.

Ritus Nationi Illyricæ concessus a Joanne VIII.

§. 1. Cum itaque ex fide dignorum testimonio acceperimus, in Ritum Slavo Latinum, quem felicis recordationis Prædecessor Noster Joannes Papa VIII. fideli ac religiosæ Nationi Illyricæ, una cum idiomate, quod nunc Slavum literale appellant, & characteribus, quos Hieronymianos dicunt, adhibendum concessit, & successivis temporibus recolendæ memoriæ Prædecessores pariter Nostri Urbanus VIII., & Innocentius X., dum Missale, & Breviarium eodem idiomate, & characteribus, excudenda typis traderentur, iteratis vicibus confirmarunt; nonnullos irrepere abusus, Apostolicæ Sedis intentionibus, institutisque contrarios, perniciosa aliquorum libertate, qui audent Missas, insertis Orationibus & precibus Slavo vulgari sermone conscriptis, componere, Initium quoque Evangelii secundum Joannem, & Psalmum *Lavabo*, eadem vulgari lingua, latinisque characteribus impressa, nulla desuper a Nobis facultate, & approbatione præobtenta, sibi, aliisque Sacerdotibus legenda proponere: Idcirco ne hujusmodi abusus, qui eumdem Ritum miscere ac turbare facile posset, latius progrediatur; postquam aliis Nostris editis Constitutionibus, nimirum quinquagesima septima, cui initium *Etsi pastoralis*, & octogesima septima incipiente *Demandatam cœlitus*, quæ extant in Bullarii Nostri Tom. 1. pag. 167. & 290. Græcorum Rituum conservationi, & integritati, pro Italo-Græcorum, & Greco-Melchitarum Nationibus, abunde providimus; eamdem nunc sollicitudinis Nostræ curam ad Illyricam Nationem convertentes, suprema, qua fungimur Apostolica auctoritate, volumus, præcipimus, atque mandamus, ut Ecclesiastici omnes & Sacerdotes tam Seculares, quam cujuscumque Ordinis, aut Instituti Regulares, qui Ritum Slavo-Latinum profitentur, in Augusto Altaris Sacrificio, & in Horis Canonicis, aliisque divinis Officiis persolvendis ac obeundis, Missalia, Tabellas, & Breviaria characteribus Hieronymianis impressa typis Congregationis Propagandæ Fidei, quæque in posterum ibidem imprimentur, non sine præviis opportunis revisionibus, & approbationibus, aliisque diligentiis hucusque adhibitis, & deinceps adhibendis a Viris doctis, & Slavo-Latinum idioma, ac Hieronymianos characteres apprime callentibus, quemadmodum per plura anteacta sæcula ab Illyrico Clero servatum studiose fuit, ita deinceps omnino adhibere debeant, & teneantur: atque in posterum nemo ex prædicto Clero, in Missis celebrandis, aut in divinis Officiis persolvendis, Orationes & Preces, quæ nostra, & Apostolicæ Sedis auctoritate examinatæ non fuerint, & approbatæ, recitare, aut quoquo modo adhibere audeat, seu præsumat.

Interversus, pluribus irreptis abusibus.

Quibus proscriptis vetustior redintegratur, novisque Sanctionibus ejusdem firmitati consulitur.

Quarum Executio Archiepiscopis & Episcopis demandatur.

§. 2. Quocirca Venerabilibus Fratribus Nostris Archiepiscopis, & Episcopis, in quorum Diœcesibus Ritus Slavo Latinus viget, committimus, atque injungimus, ut pro zelo, & sollicitudine, qua tenentur concreditis sibi Ovibus præesse, & Sacrorum Ecclesiæ Rituum integritati advigilare, sedulam exactamque hujusce Nostræ voluntatis, ac districti præcepti executionem curent, atque urgeant, ac novitates omnes, irreptosque quoslibet abusus eliminent, adhibitis efficacioribus remediis a Sacris Canonibus in pervivaces, & re-

fractarios indictis; similia vero successivis temporibus attentari minime patiantur.

Decreta pro præmissorum firmitate.

§. 3. Decernentes has Nostras Litteras, & in eis contenta hujusmodi, semper, & perpetuo firma, valida, & efficacia existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri, & obtinere, & ab illis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, inviolabiliter observari debere: sicque, & non aliter in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, horumque Congregationes, necnon Apostolicæ Sedis Nuntios, & quosvis alios quacumque præeminentia, & potestate fungentes, & functuros, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere; ac irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Derogatio contrariis.

§. 4. Non obstantibus contrariis quibusvis, etiam in Synodalibus forsan, aut Provincialibus Conciliis editis Constitutionibus, aut Decretis; Privilegiis quoque, & Indultis eidem Nationi Illyricæ, ejusque Ecclesiis, atque Præsulibus, quavis etiam Apostolica auctoritate concessis, ac iteratis vicibus confirmatis, & innovatis, ac usibus, stylis, & consuetudinibus quantumvis diuturna observantia firmatis; quibus omnibus, & singulis, tenore præsentium, & ad præmissum effectum, specialiter & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Fides transumptis habenda.

§. 5. Volumus autem, ut earumdem præsentium Litterarum transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Sanctio pœnalis.

§. 6. Nulli ergo Hominum liceat paginam hanc Nostræ Declarationis, inhibitionis, præcepti, mandati, commissionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Data die 17. Augusti 1754. Pontificatus 14.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto, decimo octavo Kalendas Septembris, Pontificatus Nostri Quartodecimo.

D. Card. Passioneus.

J. Datarius:

Visa de Curia

J. C. Boschi.

J. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

APPENDIX XVI.

Ex Tomo IV. Bull. Edit. Rom. pag. 369.

Lib. II. Cap. XIII. num. 2. seqq. Sermo habetur de commemoratione Summi Pontificis, Episcopi, Archiepiscopi, & Regis in Missa facienda. Ad ea quæ ibi habentur magis illustranda, aliqua hic afferemus quæ circa hanc rem fusiori calamo prosecutus est Sapientissimus Auctor, in Epistola qua monita novæ Græci Euchologii editionii (Typis Congregationis Propagandæ Fidei impressæ) proposita, Græci Ritus Ecclesiasticis latius explicavit.

Primum bipartitum Monitum: de commemoratione Rom. Pontificis, necnon Episcopi, & Patriarchæ in Missa facienda.

§. 9. PRimum itaque Monitum his verbis conceptum legitur. *Sciendum est, quod Sacerdotes, qui Euchologio sunt usuri, nosse debent Ecclesiasticos Sanctorum Patrum Canones, & Catholicæ Ecclesiæ Constitutiones, ne divina administrantes Sacramenta, aliaque peragentes Officia, errare comperiantur. Cum igitur in sacra Liturgia commemorationes fieri soleant, oportet primum quidem Romani Pontificis commemorationem agi, deinde proprii Episcopi, & Patriarchæ, dummodo Catholici sint. Quod si alter eorum, vel ambo sunt schismatici, sive hæretici, eorum commemoratio nequaquam fiat.* Quod sane consentaneum omnino est iis, quæ decreta fuerunt in Congregatione habita die prima Maii anni 1749., quæque approbatione nostra confirmata fuerunt. Dubium in ea Congregatione propositum fuit sequens: *Num in precibus, quæ a Sacerdote, & Diacono in Prothesi recitantur, ponendum sit Nomen Summi Pontificis, tum etiam in cæteris precibus; videlicet, pro Summo Pontifice N.* Redditum autem fuit Dubio Responsum hujusmodi: *In Instructione initio Euchologii adscribenda admoneantur Sacerdotes Græci, ut commemorationem faciant Summi Pontificis, & eorum Episcopi, seu Archiepiscopi, si sit cum Ecclesia Catholica Romana unitus, & insuper ponatur alia Rubrica in margine Liturgiæ, quæ eos remittat ad Instructionem.* Visum est enim hoc pacto suppleri debere, quæ in ipso Euchologii Textu desiderantur.

Dubium in Congregatione discussum, & Decretum hac de re editum.

De prima Moniti parte, scilicet de Commemor. Rom. Pontificis.

§. 10. De commemoratione Romani Pontificis in Sacrificio Missæ; deque hujus disciplinæ vetustate, nos ipsi fuse disseruimus (in Nostro Tractatu *De Sacrificio Missæ Sect. 1. num. 219.* sed post ejus Libri editionem, idem argumentum, congestis pluribus haud sane communibus monumentis, tractavit Dominicus Georgius, noster, dum viveret, intimus Sacellanus, *De Liturgia Romani Pontificis Tom. 3. cap. 3. n. 54.* ubi hæc habet: *Solemne semper fuit in Ecclesia Catholica, ut Romani Pontificis nomen inter sacra Mysteria recitaretur;* deinde *num.* 22. ita subdit: *De Romani Pontificis nomine ad unum omnia vetustissima monumenta concordant, & exemplaria sacri Canonis antiquissima.* Et quidem hujusmodi commemorationem in Missa habitam fuisse ostendunt Liturgia Ambrosiana, Missa Mozarabica, Missa Latina, quam Flaccus Illyricus Lutheranus vetusto e Codice exscriptam protulit; item antiquissima Liturgia, quæ legitur in vetustiori Codice Sacramentorum Ecclesiæ Romanæ, quam Ven. Cardinalis Thomasius in lucem edidit; omnes denique Sacri Missæ Canones, sive impressi, sive manuscripti; quemadmodum fuse demonstrat memoratus Præsul Nicolaus Antonellus, in sua copiosa, ac erudita Dissertatione, quam pro injuncto sibi munere Secretarii præfatæ Congregationis ad Euchologii correctionem deputatæ, con-

Monumenta, ex quibus vetustissimus in Latina Ecclesia probatur hujus commemorationis Ritus.

scri-

scripsit, & Typis eudeodam curavit, tune quum a Cardinalibus, & Consultoribus ea de re disceptari cœpit; quam etiam recusam legere est io Appendice ad antiquum Missale Monasticum Lateranense, *Tom. 1. Collectionis Liturgicæ* a P. Emanuele de Azevedo adornatæ.

An idem primis sæculis in Græca Ecclesia viguerit, disputatur.

§. 11. Hactenus ennnciata Monumenta ad Latinam Ecclesiam pertinent. Quod autem spectat ad Græeam Ecelesiam, Cardinalis Bona *Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 11. num. 3.* ignotum esse ait, an ea prioribus sæculis io Sacrificio Missæ Romani Pontificis mentionem fecerit: *An vero primis seculis Græcia Orthodoxa mentionem fecerit Romaai Pontificis, non liquet.* Porro Isaacus Habertus, *in Observationibus ad Pontificale Græcorum part. 8. observat. 12.*, fatetur se inter prioris ævi monumenta nullum invenire, ex quo constet, in Orientali Ecclesia, infra Missarum actionem, Romani Pontificis memoriam fieri consuevisse: *Vellem factum, & laudarem; sed factum non lego: factum quidem laudarem.* Quum autem io quibusdam antiqnis exemplis Liturgiæ Sancti Juannia Chrysostomi sequentia verba legantur; *Nicolai Sanctissimi Universalis Papæ longæ sint tempora*; credibile esse ait, temporibus S. Nicolai I. Pontificis Maximi, videlicet circa ann. Christi DCCCCLVIII., Patriarchæ nomioi adjectum fuisse nomen Romani Pontificis. At vero laudatus Aatonellus io citata Dissertatione contendit, multo ante Epocham ab Haberto indicatam, in Ecclesia Græca Romani Pontificis commemorationem in Missa fieri consuevisse; idque evincit tum aliis multis monumeotis, tum eo potissimum facto, quod refert Nicephorus *in Historia Ecclesiastica l. 16. cap. 17.*, & testimonio nititur antiquioris atque gravioria Historici, Basilii Cilicisj.

Egregium factum, quo comprobatur affirmativa sententia.

Acacius nimirum Constantinopolitanus Episcopus, Eutychianæ hæresis fautor, Zenoni Imperatori auctor fuerat, ut infaustum illud publicaret edictum, *Henoticon* appellatum, quo irrita fiebat Saeri Chalcedonensis Concilii definitio adversus hæresim Eutychetia. Quod cum Sanctissimns Pontifex Felix III. dissimulare non potuerit: ideoque Acacium communione privaverit, ausus est hie anno Domini CCCCLXXXIV., novo & inaudito ad eam diem temeritatis excessu, Felicis Romani Pontificis nomen e Sacris Diptychis abradere: Quam ob rem damnata deinde fuit Acacii memoria, ejusque damnationi acquievit Ecclesia Græca, sub Hormisda Pontifice, & Justino Imperatore; id quod a duobns Hormisdæ Prædecessoribus, Anastasio II., & Symmacho, obtineri nequiverat. Erat igitur in magna Constantinopolitana Ecclesia (cujua exemplum procul dubio sequutæ erunt inferiores aliæ Orientis Ecclesiæ), erat, inquam, in Sacris Diptychis Romani Pontificis nomen, ideoque dicendum est, pro eo nominatim oratum fuisse inter Missarum solemnia. Quod si Acacius hujusmodi nomeo primus abrasisse dicitur, ejusque factum ideo etiam improbatum specialiter fuit, quod, sine præcedeuti alterius cujusque exemplo, rem perpetrasser novam, & eo usque inauditam; quamvis anteactis temporibus inter Romanos Pontifices, & Regiæ Urbis Episcopos, offensionea ac dissensiones non defuissent; hinc satis superque evincitur, multo ante Acacii tempora, ideoque prioribus sæculis, Romani Pontificis nomen Sacris Græcorum Diptychis inscriptum fuisse, & in Missarum actione pro eo preces fieri consuevisse.

Commemoratio isthæc, quid vi sua importet.

§. 12. Sed quidqoid sit de hoc controverso Ecclesiasticæ eruditionia capite, Nobis satis est affirmare posse, commemorationem Romani Pontificis in Missa, fusasque pro eodem in Sacrificio preces, censeri, & esse declarativum quoddam signum, quo idem Pontifex tamquam Ecclesiæ Caput, Vicarius Christi, & Beati Petri Successor agnoscitur, ae professio fit animi & voluntatis Catholicæ unitati firmiter adhærentia; ut etiam recte advertit Christianus Lupus, super Conciliis scribens *Tom. 4. Editionis Bruxell. pag. 422. Hæc commemoratio est suprema & honoratissima Communionis species.* Neque id tantummodo probatur auctoritate Ivonis Flaviniacensis *in Chronico pag. 228.* ubi ita legitur: *Noverit se a communione totius Orbis separari, quicumque nomen Apostolici, pro qualicumque dissensione, in Canone non recitaverit*; aut vulgati Alcnini, qui *lib. 1. de Divinis Officiis cap. 12.* ita scripsit: *Constat, ab universi Orbis communione separates esse, sicut Beatus Pelagius docet, qui qualibet dissensione, inter Sacra Mysteria Apostolici Pontificis memoriam secundum consuetudinem non frequentant*; sed graviore sententia Pelagii II. Summi Pontificis, qui sexto Ecclesiæ sæculo Apostolicam Cathedram tenuit, quique in suis litteris, relatis in Labbeana Conciliorum Collectione *Tom. 5. col. 794. & seq., & col. 810.* ita ad rem oostram scriptum reliquit. *Divisionem vestram a generali Ecclesia, quam tolerabiliter ferre non possum, vehemeater stupeo; cam enim beatissimus Augustinus, Dominicæ sententiæ memor, quæ fundamentum Ecclesiæ in Apostolicis Sedibus collocavit, in schismate esse dicat, qaicumque se a Præsulum earumdem Sedium auctoritate, vel communione suspenderit, nec aliam manifestet esse Ecclesiam, nisi quæ in Pontificalibus Apostolicarum Sedium est solidata radicibus, quomodo vos ab universi Orbis communione separatos esse non creditis, si mei inter Sacra Mysteria, secundam consuetudinem, nominis memoriam reticetis, in quo, licet indigno, Apostolicæ Sedis, per successionem Episcopatus, præsenti tempore videtis consistere firmitatem*) Quibua Pelagii litteris usus est quoque magnus Lugdunensis Archiepiscopus Sanctus Agobardus in suo Tractatu *De comperatione utriusque regiminis*, qui impressna habetur *in Magna Bibliotheca Patrum, impressionis Lugdunensis Tom. 14. pag. 315. num. 21.*, & a Balutio recusus fuit, ioter alia ejusdem Sancti Opera *Tem. 2. peg. 49.*

Eadem, occasione schismatis intermissa, & in tractanda unione, semper ante alia quæque conventa.

§. 13. Satis præterea Nobis est, hoc tuto asserere posse, quocumque demum tempore in Ecclesia Græca recepta fuerit disciplina orandi nominatim pro Romano Pontifice in Missa, eam certe in Græcia Ecclesiis viguisse pluribus sæculis ante conflatum schisma, nec nisi post funestam divisionem fuisse intermissam. Extat epistola Petri Antiocheni Patriarchæ, qui vivebat anno Christi 1054. ad Michaelem Cærularium, insignem schismatia Photiani instauratorem, quam Græce & Latine edidit Joannea Baptista Cotelerius *Tom. 2. Monumeat. Eccl. Græc.* Michael dixerat, se mirari, quod Antiochenus ipse Petrus necnon Alexandrinus, & Hierosolymitanus Antistites, Roman. Pontificem in sacris Diptychis referrent; quemadmodum desumitur *ex citat. Tom. 2. num. 9. pag. 140.* Sed fanatici hominis audaciam Petrus acerrime perstrinxit, ostendens, ad suam usque ætatem, tum Antiochiæ, tum Constantinopoli non fuisse intermisaam Romani Pontificis commemorationem: *Ad hæc ergo quoque testis sum omni exceptione major, aliique mecum plures eorum, qui in Ecclesia præcellunt, quod sub beatæ memoriæ Patriarcha Antiochiæ Domno Johanne, Papa Romæ, ipse etiam Johannes nominatus, in sacris Diptychis referretur. Constantinopolim præterea ante hos annos quadraginta quinque ingressus, reperi, sub sanctæ memoriæ Patriarcha Domno Sergio, prædictum Papam in sacra Missa*

cum

cum aliis Patriarchis referri. Additur, nunquam agi cœptum de unione instauranda, nisi ea in antecessum admissa conditio fuerit, ut Sacræ Liturgiæ insereretur Romani Pontificis commemoratio; neque vero conventam unionem pro impleta habitam fuisse, nisi prænindicata initialis conditio reipsa executioni fuerit demandata. Ex quibus omnibus manifeste eruitur consensio Ecclesiarum Latinæ & Græcæ, in agnoscendo & statuendo, inesse in præfata commemoratione protestationem subjectionis debitæ Romano Pontifici, tamquam Ecclesiæ Capiti, ac voluntatis permanendi in unitate Ecclesiæ, ut supra diximus; contra vero, per hujusmodi commemorationis omissionem, declarari animum schismati pertinaciter adhærentem.

Probatur assertio iteratis exemplis instauratæ unionis, rebusque gestis sub Michaele Palæologo.

§. 14. Quum Michael Palæologus Constantinopolitanus Imperator, anno 1263. & sequenti, studium suum declarasset redeundi, una cum Græcis sibi subjectis, in unitatem atque concordiam cum Ecclesia Romana, Urbanus IV. Prædecessor Noster hanc conditionem diserte proposuit, teste Niceta *lib. 5. cap. 2. Ut in sacris Officiis e Dypticbis Papæ nomen cum quatuor Patriarchis memoraretur*. Cumque subinde hujusmodi unionis tractatio ab eodem Michaele Imperatore, & Patriarcha Joanne Vecco, resumpta fuisset, ac de ea serio actum fuerit in Concilio Generali Lugduni habito anno Domini MCCLXXIV., Beatus Gregorius X. Pont. Max., assentientibus Patribus in Concilio congregatis, ante omnia nonnullas proposuit conditiones, quæ nisi acceptarentur, nullus Unioni tractandæ ac perficiendæ locus reliquus foret; quarum prima fuit: *Ut inter sacras Hymnodias Papa cum aliis quatuor* Patriarchis *in Diptyca relatus memoraretur*; ut apud eumdem Nicætam habetur, *loco citato*. Eam vero conditionem a Græcis acceptatam fuisse, & exequendo impletam, testatur Pachymeres *lib. 5. cap. 22. Ex hoc Legatorum adventu pacem factam referentium, duo consecuta sunt, ut prius conventorum; exauctoratio Patriarchæ, & Papæ in sacro commemoratio publica*.

Impia Andronici intermedii Imperatoris attentata.

§. 15. Michaeli Palæologo successor in Imperio fuit Andronicus Filius, damnato schismati adeo perdite adhærens, ut, quoniam Pater unioni Ecclesiæ Græcæ cum Latina ineundæ operam contulerat, illius Corpus extra locum sacrum sepeliri permiserit. Et quia, donec Ecclesiæ Constantinopolitanæ præsideret Catholicus Patriarcha Joannes Vecco, minime sperabat Imperator, destinatam sibi schismatis instaurationem ad exitum perduci posse, Josephum quemdam hæretica labe infectum in Patriarchalem Sedem intrusit. Exinde res in pejus ruere cœperunt, nec amplius obtineri potuit sincera Ecclesiarum reconciliatio, donec coacto Ferrariæ Generali Concilio, quod deinde Florentiam translatum fuit, rebusque inter Latinos Græcosque Patres mature discussis, anno demum MCCCCXXXIX. dejectus fuit divisionis paries, qui unam ab altera Ecclesia tam diu sejunctam tenuerat. Utque omnibus testata fieret unionis peractæ veritas, Joannes Palæologus Græcorum Imperator jussit, in sacris Diptychis reponi nomen Romani Pontificis; uti testatur vel ipse schismaticus scriptor Sylvester Sguropulus *in Historia Concilii Florentini sess. 10. c. 12*. Cumque subinde unionis constitutæ Decretum ad Philotheum Alexandrinum Patriarcham transmissum fuerit, non prætermisit hic, in sua responsione ad Eugenium IV. Pontificem data, testari, a se quoque statutum fuisse, ut in Sacrificio Missæ, Romani Pontificis commemoratio, antequam aliorum Patriarcharum, fieri deberet: *Unde cum nostris Ægyptiis Pontificibus, & cæteris Clericis nostris statuimus, ut ubique, in omnibus Christi Ecclesiis, inter Missarum solemnia, præ cæteris Patriarchis, memoriam Tuæ Beatitudinis faciamus, sicuti in Sacris Canonibus cautum est*; quemadmodum videre est in Actis Concilii Florentini a Cardinale Justiniano collectis *part. 2. collect. 22. pag. 323*.

Altera probatio ex factis Joannis Palæologi, necnon Alexandrini Patriarchæ.

Tertia denique, ex pactis conventis inter Constantinum Imperatorem & Nicolaum V. Pontificem.

§. 16. Post Joannem Palæologum in Græcia imperavit Constantinus, qui quum ad Nicolaum V. Legatos misisset, qui sibi periclitanti opem implorarent, hoc simul profiteri non omisit, se omni conatu daturum operam, ut concordia Florentiæ constituta optatam sortiretur executionem; ideoque effecturum, ut Pontificis Romani nomen sacris Diptychis restitueretur, uti testatur Ducas in Historia Byzantina: *Imperator suppetias rogatum Romam jam antea miserat, ut etiam Concordia Florentiæ reconciliata restabiliretur, inque magnæ Ecclesiæ Liturgiis Papæ nomen e sacris Diptychis recitaretur*. Pontifex autem promptum se atque parátum exhibuit ad afferendam illi pro viribus opem; simulque ipsum hortari, & urgere non destitit, ut Decretum Unionis in Concilio Florentino peractæ promulgaret, efficeretque, ut nomen Romani Pontificis *recitetur in Diptychis, & pro ipso nominatim expresse ab universa Græcorum oretur Ecclesia, sicut ii, qui Deo placuere, & Constantinopolitani Patriarchæ, & Imperatores hactenus servavere*; ut habetur in Annalibus Raynaldi, *ad annum Christi* 1451. *n.* 2.

Græci Orientales, Catholici hujusce commemorationis habendæ legem agnoscunt & in iteratis Synodis evulgant.

§. 17. Hæc sunt, quæ pertinent ad priorem partem primi Moniti, ubi agitur de obligatione Celebrantium, orandi pro Papa in Sacrificio Missæ; nec aliud præterea addendum videtur, nisi quod ante hujusmodi Monitum, Catholici Episcopi Græci Orientales, in suis Synodis, hoc ipsum statuere non omiserunt; & Nos ipsi pro Italo-Græcis opportuna Decreta edere non prætermisimus. Anno Domini MDCCXX. Zamosciæ habita fuit Synodus Provincialis, de mandato fel. record. Prædecessoris Nostri Clementis Papæ XI., ac præsidentes in ea Hieronymo Grimaldo tunc Archiepiscopo Edesseno, & Apostolicæ Sedis Nuntio in Regno Poloniæ, deinde vero a recol. mem. Decessore Nostro Clemente Papa XII. ad Cardinalatus honorem assumpto. In hujus itaque Synodi Decretis, quæ etiam a piæ memoriæ Benedicto Papa XIII. similiter Prædecessore Nostro, maturo præmisso examine, confirmata fuerunt, sub titulo *de Fide Catholica*, sequentia leguntur verba: *Eadem de causa*, nimirum ad removendam omnem schismatis suspicionem, *& ad demonstrandam sinceram Membrorum cum Capite conjunctionem, censuit etiam, ac præcipit, sub pœnis arbitrio Ordinarii infligendis, ut ubicumque in sacris Diptychis commemoratio Romani Pontificis facienda erit, præsertim vero tempore Sacrificii Missæ, in translatione Oblatarum, fiat claris & expressis verbis, quibus alter quam Romanus universalis Episcopus designari non possit*. Consentiunt Patres Concilii Libanensis anno MDCCXXXVI. congregati, sub præsidentia Dilecti Filii Magistri Josephi Simonii Assemani Romanæ Curiæ Præsulis, & Ablegati Apostolici; in cujus pariter Concilii Decretis, sub Titulo *de Symbolo Fidei, ejusque professione, num.* 12. hæc occurrunt verba: *Sanctissimi Romani Pontificis commemorationem, tam in Missis, quam in Divinis Officiis, ante Reverendissimi Domini Patriarchæ nomen, uti hactenus consuevimus, celebrare non omittamus*. Et hoc etiam Concilium, post accuratissimum rerum omnium examen, Apostolica auctoritate a Nobismetipsis confirmatum extitit, ut

vide-

videre licet in Nostra Constitutione, quæ incipit *Singularis: Tom. 1. Bullari Nostri*, *num.* 31. Petrus Arcudius in suo Opere *de Concordia Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis lib.* 3. *cap.* 39., monitum adscripsit pro Latinis Episcopis, in quorum Diœcesibus commorantur Græci, ut eos adigere studeant ad faciendam in Missa commemorationem Romani Pontificis; ne qua reliqua sit suspicio propensionis erga schisma: *Episcopi Latini omnino curare debent, ut sibi subditi Parochi Græci in unione Catholica sint, & Summum Pastorem agnoscant, juxtaque veterem morem, pro illo solemniter deprecentur*, in Sacrificio Missæ, de quo nempe eo in loco agit. Consentanee autem ad hoc æquissimum monitum, in nostra Constitutione pro Italo-Græcis emanata, cui initium: *Etsi Pastoralis*, quæque est 57. *in Bullarii Nostri Tom.* 1. §. 9. *num.* 4. ita cautum fuit: *Deinde Summi Romani Pontificis, ac Ordinarii loci, in Missis, atque Divinis Officiis, commemoratio fiat.*

Eadem Italo Græcis indixit Pontifex.

Secunda Moniti pars, de Commemoratione Episcopi & Patriarchæ, habenda, vel omittenda.

§. 18. Sequitur pars altera ejusdem primi moniti, in qua, uti superius notatum fuit, injungitur Sacerdoti Græco, ut infra Missam, postquam oraverit pro Pontifice Romano, oret pro proprio Episcopo, oret etiam pro suo Patriarcha, si tamen Catholici sint; nam si eorum alter, vel uterque schismaticus esset, aut hæreticus, de illo, aut illis commemorationem facere non deberet.

Latinæ Ecclesiæ disciplina quoad Commemorationem Episcopi.

§. 19. In Latina Ecclesia nulla se se offerre solet difficultas, quoad commemorationem faciendam illius Episcopi, in cujus Diœcesi Sacerdos Missarum sacra facit. Hac de re Nos ipsi egimus in nostro Opere *de Sacrificio Missæ sect.* 1. *num.* 220. *Latinæ editionis;* ibique demonstravimus, debere eum, qui in Diœcesi aliqua Missam celebrat, Episcopi Diœcesani loci mentionem facere, non vero alterius, in cujus Diœcesi ipse ordinatus fuerit, seu cujus Ordinariæ Jurisdictioni subjectus sit; neque vero licitum esse Regularibus, proprii Superioris Generalis, aut aliis Sacerdotibus alicui Prælato inferiori Territorium separatum habenti subjectis, hujusmodi Prælati commemorationem facere in Missa; quum is honor deferendus tantummodo sit ei Superiori, seu Præsuli, qui Episcopali auctoritate, & ordine est insignitus. Auctores vero, qui hæc omnia tradunt, & probant, ibidem a Nobis allati fuerunt. Quare nihil aliud hic adjiciemus, nisi quod præcitatus Dominicus Georgius, qui post editum nostrum illud opus, suum prælo dedit Tractatum *De Liturgia Romani Pontificis*, pluribus antiquis perlustratis Codicibus, hæc adnotata reliquit, *dicti Operis Tom.* 3. *cap.* 3. *n.* 23. *pag.* 52. *Omnia ferme vetustissima exemplaria Sacri Canonis Missæ, post Romanam Pontificem, nomen Antistitis designant, quod quidem nomen Florus, & antiquiores Expositores Missæ, quos in appendice damus, commemorant.*

Episcopus celebrans qua formula pro se oret in Missa.

§. 20. Utque adhuc a Latina disciplina non discedamus, hoc etiam adnotabimus, Episcopum Missam celebrantem, pro semetipso orare, se *indignum servum* compellando; quod consentaneum est iis, quæ leguntur *lib.* 8. *Constitutionum, quæ Apostolicæ dicuntur, inter Opera Patrum Apostolicorum a Cotelerio edita Tom.* 1. *pag.* 407. ubi is, qui sacrum facit, postquam pro aliis oravit, pro se ipso deprecatur his verbis: *Adhuc rogamus Te pro nullius pretii homine, qui Tibi offero &c.* Præterea sciendum est, in Urbe Roma solius Romani Pontificis commemorationem fieri, eo quod ipse non modo sit Summus Pontifex, sed etiam specialiter Romanæ Urbis Episcopus; ipsum vero Pontificem, dum Missam celebrat, pro se etiam orare, ad eum plane modum, quo Episcopus quilibet celebrans pro se ipso Deum orat. *Postulatis* (verba sunt Innocentii III. in Epistola non adhuc edita, sed in Regestis Vaticanis asservata *lib.* 9. *num.* 33., qua respondet Episcopo Auriensi, sciscitanti quomodo Pontifex Missam celebrans de se ipso mentionem faciat:) *Postulasti præterea doceri, quibus verbis Pontifex Romanus utatur in eo loco Canonis Missæ, in quo Sacerdos inferior dicit, una cum Papa Nostro; cum idem pro se tunc videatur orare, ac supra se Antistitem non habere: ad quod devotionis tuæ taliter respondemus, quod Nos ibi dicimus: una mecum indigno famulo tuo.* Denique notandum est, a Latinis Sacerdotibus, commemorationem Archiepiscopi, uti Metropolitani, in Canone minime fieri; ut etiam notat accuratus P. Merati *in suis Commentariis ad Gavantum part.* 1. *tit.* 8. *num.* 5., & quidem etiamsi vacet Sedes Episcopalis: *Si vero Episcopus Ordinarius loci, in quo celebratur, sit vita functus, prædicta verba omittuntur;* nimirum de eo non fit commemoratio: *sed advertendum est, loco Episcopi, non posse nominari Vicarium Capitularem, quia licet, sed vacante, Ordinarius sit illius loci, non tamen est Episcopus illius Diœcesis. Rursus neque nominari potest Archiepiscopus, aut Patriarcha Provinciæ, intra quam continetur Episcopatus Episcopi defuncti licet in eo habeat aliquam jurisdictionem; quia Archiepiscopus, aut Patriarcha, non dicitur Ordinarius in Diœcesibus Suffraganeorum.*

Romæ solius Pontificis fit mentio, & quare.

Pontifex celebrans, quomodo pro se oret.

Archiepiscopi nunquam fit mentio a Latinis in Missa.

Italo Græci, quoad commemorationes in Missa, Latinam disciplinam servare debent.

§. 21. Nunc autem converso ad Græcos sermone, si quidem de Italo Græcis agatur, hi omnimodæ subjiciuntur jurisdictioni Episcopi Latini, in cujus Diœcesi suum constituerunt domicilium, juxta Constitutionem LXXIV. Prædecessoris Nostri Pii Papæ IV., quæ incipit *Romanus Pontifex, Bullar. Roman. Tom.* 2., de qua Nos fuse disseruimus in nostro Tractatu *De Synodo Diœcesana lib.* 2. *cap.* 12. *novissimæ editionis Romanæ*. Itaque hujusmodi Presbyteri Italo Græci, in Sacrificio offerendo, Latinam disciplinam sequi tenentur, commemorationem scilicet facientes Romani Pontificis, & Episcopi loci, nunquam vero Orientalium Episcoporum, aut Patriarcharum, quantumvis Catholici sint, quum hi nulla fruantur jurisdictione in Italia, & Insulis adjacentibus; ut etiam statutum est in præfata Constitutione nostra: *Etsi Pastoralis* §. 9. *n.* 4. *Bullarii Nostri Tom.* 1. *Const.* 57. Sane in Dictato Sancti Gregorii VII. Rom. Pont. *Can.* 10. hæc verba leguntur: *Quod Papæ solius nomen in Ecclesia recitetur.* Et quidem Dictatum hoc Conciliorum Collectionibus insertum reperitur, nimirum Regiæ Parisiensi, *Tom.* 26., Labbeanæ vero *Tom.* 10., atque alteri ab Harduino conflatæ *Tom.* 6. *part.* 1. Non tamen ignoramus vigentem inter eruditos controversiam, sitne Dictatum illud genuinum opus S. Pontificis, an potius supposititium; adeo quidem ut P. Mabillonius in suo Tractatu *De Studiis Monasticis*, quæstionem hanc recensuerit inter graviores, quibus enodandis Ecclesiasticæ Historiæ Professores occupari possunt. Verum hoc etiam posito, Dictatum esse genuinum opus S. Gregorii VII., vera ac germana citati Canonis sententia haud quidem est, ut in Ecclesia Latina Episcopi Diœcesani nomen a Missæ Canone sit removendum, sed ut eidem minime inferantur nomina Orientalium Patriarcharum, qui scilicet tunc temporis hac conditione consensuros se dicebant: ut Romani Pontificis nomen in Liturgia reponeretur, ac per universas Orientis Ecclesias pro eo preces fierent, si vicissim Pontifex consensisset,

Dictatum S. Gregorii VII. genuinum ne sit, an supposititium, in quæstione est.

Traditur legitimus ejus loci sensus, ubi solius Papæ nomen in Ecclesia recitari jubet.

ut

ut ipsorum nomina a Sacerdotibus Latinis Ecclesiæ Romanæ, aliarumque Ecclesiarum Romani Patriarchatus, in Canone Missæ recitarentur. Quæ quidem conditio jure optimo rejecta fuit, prout sapienter observat Christianus Lupus ad *Concilia part. 4. pag. 437. editionis Bruxellen. A schismate recessurus Michael* (de Michaele Cærulario Constantinopolitano Patriarcha loquitur) *petiit nomen suum inscribi Romanis tabulis, spopondítque Pontificis nomen omnium suarum Ecclesiarum tabulis reddendum. Sed Leo* (Romanum Pontificem innuit S. Leonem IX. *noluit annuere: mutua enim Patriarchalium nominum recitatio viguit in solis æqualibus, & consororibus Orientalium Patriarcharum Sedibus, nunquam in Romana. Hæc enim Orientalium non tantum soror, sed etiam caput est & mater, ideoque nullius, nisi sui solius Episcopi, nomen unquam recitavit.* Et sequenti *pag.* 438. ita prosequitur: *Orientalium Patriarcharum nomina nunquam recitavit Romana, immo nec ulla Latina Ecclesia.*

Græcis Orientalibus licitum est pro Metropolita, & Patriarcha orare in Missa.

§. 22. Hæc pertinent ad Italo-Græcos. Verum quod spectat ad cæteros Græcos, & Orientales, Monitum istud Euchologio præpositum, de quo nunc agimus, nequaquam iis prohibet suorum Metropolitarum, & Patriarcharum mentionem facere in Missa; sed cavet tantummodo, ne id fiat, quatenus illi schismatici sint, aut hæretici. Constat antiquum esse morem in Ecclesia Græca, ut in Missarum precibus Patriarcharum nomina commemorentur. Theodorus Balsamon in iis, quæ scripsit *de Patriarcharum juribus*, hæc habet: *Statutum est, ut in quavis Ecclesia Dei, sive ad Euphratem, sive ad Tygrim, sive ad ipsum pertingat Oceanum, conjunctim Patriarcharum nomina referantur.* Goarius *in notis ad Rituale Græcorum pag. 63.* hoc refert, veluti usu receptum, videlicet in Græca Liturgia, Sacerdotem orare pro omnibus Episcopis, & pro Metropolitano. Meratus autem *in notis ad Gavantum Tom. 1. part. 1. pag. 539. Romanæ editionis*, postquam illud posuit, quod supra retulimus, in Ecclesia Latina Archiepiscopi commemorationem non fieri in Missa, vacante licet Ecclesia suffraganea, ita subdit: *Hoc tamen non observatur a Græcis, aliisque Orientalibus, qui Patriarcham nominant, & Metropolitam.* Neque id ipsum in sæpe indicato Monito iisdem indefinite prohibetur, sed tunc solummodo, quum Metropolitæ, aut Patriarchæ, schismatici sunt, vel hæretici; juxta regulas jampridem receptas atque statutas, antequam Euchologii correctioni manus admoveretur. Sane in Congregatione Sancti Officii anno 1673., quum de hoc disciplinæ capite actum fuerit, decretum prodiit tenoris sequentis: *In Congregatione Generali Sancti Officii die 7. Junii 1673. Utrum in Missa possit nominare Sacerdos in Oppido Liburni Patriarcham Armenorum, pro ipso orando, qui est schismaticus; quod instanter petunt sibi concedi, ut per hoc natio magis, & majori erga Latinos alliciatur affectu; Sacra Congregatio respondit, non posse; & omnino prohibeatur. In eadem Congregatione 20. Junii 1674. lectis litteris R. P. D. Nuntii Florentiæ, datis die 10. Aprilis 1674. scriptis Sacræ Congregationi de Propaganda, & ab eadem remissis ad Sacram Congregationem Sancti Officii, decretum fuit, quod rescribatur eidem Nuntio, ut quoad permissionem orandi in Liturgia pro Patriarcha Armenorum, Sacra Congregatio stetit in decretis emanatis anno 1673., videlicet, non posse, & omnino prohibeatur.*

Modo ne sint hæretici vel schismatici.

Aliud similis sanctionis decretum.

§. 23. Consonat aliud plane simile Decretum Congregationis super correctione editionis Missalis Cophtorum habitæ anno 1732.; ubi inter alia proposita Dubia, hoc fuit: *An, & quomodo emendanda sint verba, quibus Sacerdos commemorationem facit de Patriarcha, Episcopo &c.* Responsum autem datum fuit hujusmodi: *Initio Missalis ponatur Rubrica, in qua admoneatur, & instruatur Sacerdos de iis, quæ spectant ad celebrationem Missæ, & inter illas Rubrica specialis de commemoratione Romani Pontificis, necnon Patriarchæ, & Episcopi, si sint uniti Romanæ Ecclesiæ; sin minus, eorum commemoratio omittatur: quæ Rubrica proprio loco repetatur.* Porro hæretici, atque schismatici excommunicationis majoris censuræ subjecti sunt, ex lege *Can. de Liguribus, 23. quæst. 5., & Can. Nulli, 5. dist. 19.* Sacri autem Ecclesiæ Canon. pro excommunicatis orari publice vetant; uti cautum legitur *in cap. a Nobis, & in cap. Sacris de Sent. Excomm.* Et quamvis id non obstet, quominus pro eorum conversione orare liceat, hoc tamen ita præstari non debet, ut eorum nomina in solemni Sacrificii prece pronuncientur; quod plene congruit veteri disciplinæ, de qua Estius *in 4. Sententiar. Dist. 12. §. 15.*: Satis est in eum finem, mente animoque Deum Optimum Maximum rogare, ut aberrantes ad viam salutis, & ad Sanctæ Matris Ecclesiæ sinum reducere dignetur; quemadmodum pergit Sylvius *in 3. part. D. Thomæ Tom. 4. quæst. 43. art. 1. quæst. 9.* Atque hæc est ipsiusmet Sancti Thomæ doctrina *in 4. Sent. dist. 18. quæst. 2. art. 1. in responsione ad primum: Pro Excommunicatis orari potest, quamvis non inter orationes, quæ pro membris Ecclesiæ fiunt.* Neque ut huic Christianæ charitatis officio satisfiat, necesse est intervertere leges Ecclesiæ, quæ a Fidelium sibi obsequentium catalogo excludit eorum nomina, qui se ab illius unitate, & obedientia separarunt; quæque, dum prohibet, ne pro his publice oretur, eorum certe commemorationem ab Officio Missæ, quæ publicum est Sacrificium, excludit. Quapropter Ven. Card. Bellarminus *Controversiarum Tom. 3. lib. 6. de Missa cap. 6.* optime ad rem nostram scribit: *Aliquis petet, utrum liceat hoc tempore Sacrificium offerre pro Hæreticorum, sive Infidelium aliquorum conversione. Ratio dubitandi est: quia tota Liturgia Latinæ Ecclesiæ, quæ nunc est in usu, refertur ad Fideles, ut patet ex precibus, oblationibus, tam extra, tum intra Canonem. Respondeo: Existimo id licere, modo nihil addatur ad Missam, sed solum per intentionem Sacerdotis applicetur Sacrificium conversioni Infidelium, seu Hæreticorum: id enim faciunt Viri pii, & docti, quos reprehendere non possumus, nec extat expressa Ecclesiæ prohibitio.*

Ratio hujusmodi sanctionis.

De alia Græcorum Ritu, orando in Missa pro Imperatore, Rege, ejusque Palatio, & Exercitu.

§. 24. Nullum quidem verbum in hoc primo Monito fit de commemoratione, seu prece, inter Missarum actionem habenda, pro Imperatore, Rege, universoque ejus Palatio, & Exercitu. Sed quum id plurimum connexionis habeat cum cæteris rebus in eodem primo Monito enunciatis, haud inopportunum existimamus ea, quæ sequuntur, adjicere.

Quid in Congregationibus super Euchologii correctione habitis definitum fuerit.

§. 25. In omnibus Euchologiis, sive impressis, sive manuscriptis, quæ anteriora sunt correctione a Leontio peracta, adscriptæ leguntur preces habendæ pro Imperatore, Rege, ejusque Palatio, & Exercitu. Quum autem in Congregatione super correctione Euchologii habita die prima Maii anno 1746. propositum fuerit Dubium, an hujusmodi preces tolli deberent, rescriptum fuit, Nobis subinde approbantibus, *relinquendas eas esse in Canone seu Liturgia.* Sed quoniam Græci easdem olim preces in Prothesi quoque faciebant, subinde vero eas sustulerant, additum fuit: *Non autem habendas esse in Prothesi, seu præparatione.*

Su-

Superfluum namque visum est hujusmodi preces fieri in Prothesi, dum ipsæ jam fiunt in Canone, seu Liturgia. Atque ad hunc plane modum exacta res est in nova Euchologii editione seu correctione.

Commemoratio Imperatoris, Regumque in Missa, an, & a quo tempore fiat in Latina Ecclesia.

§. 26. De commemoratione Imperatoris, seu Regis, cujus temporali ditioni Regio subiecta est, quatenus in Canone Missæ quibusdam in locis fieri solet, Nos ipsi jam disseruimus in nostro Tractatu *de Sacrificia Missæ sect. 1. num.* 221. Et quidem Cardinalis Bona *Rer. Liturgic. lib. 2. cap.* 11. *num.* 4. testatur, in multis Latinis Ecclesiis nomen Regis in Canone commemorari. Præterea Martene *de antiquis Ecclesiæ Ritibus l. 1. cap.* 4. *art.* 8. *num.* 9. post allata monumenta ad id opportuna, ita concludit: *Ex constanti Ecclesiæ traditione ab Apostolis accepta, certissimum est, pro Regibus. & Principibus inter Sacra Mysteria semper oratum fuisse*. Ubi satis patet, Auctorem ad ea se referre, quæ scripsit Apostolus *in Epistola 1. ad Timoth. cap. 2.*, mandans, orationes, & obsecrationes fieri pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt; necnon ad ea, quæ leguntur *in Constitutionibus, quæ Apostolicæ dicuntur*, in editione Patrum Apostolicorum a Cotelerio adornata *Tom. 1.*, ubi *lib. 8. cap.* 12. hæc habentur: *Adhuc rogamus te, Domine, pro Rege, & pro iis, qui in sublimitate sunt, & pro cuncto exercitu, ut res nostræ in felicitate versentur*; deinde *seq. cap.* 13. iterum legitur: *Pro regibus, & in sublimi potestate constitutis, oremus, ut res nostræ pacificæ sint*. Videri etiam hac de re potest Georgius *in præcit. Tom. 3. de Liturgia Rom. Pont. lib. 4. cap. 3. num.* 24. Quidquid autem sit de controversia illa, quæ inter Balutium, & Lupum, quo primum Imperatoris nomini subrogatum fuerit nomen Regis in terris dominio Regum subjectis, quam quidem quæstionem fusiori calamo tractat citatus Lupus *in Con. 10. Dictatus. S. Gregorii VII.*; illud satis compertum est, commemorationem Regum fieri in Ecclesia Latina per eas regiones, in quibus hujusmodi consuetudo dudum recepta est, aut Apostolicæ Sedis concessio id permisit; ut advertit Meratus *ad Gavantum cit. Tom. 1. part. 1. pag. 539. num. 6. juxta editionem Romanam*.

Quonam nunc servetur consuetudo.

Apud Orientales nationes universim receptus usus orandi in Missa pro Rege.

§. 27. At apud Orientales nationes communis dici potest hæc disciplina, memoriam faciendi Regis in sacra Liturgia; uti videre licet in Liturgiis Armenorum, Cophtorum, Æthiopum, atque Syrorum. Si quis autem quæreret, qua ratione id tolerari possit, ubi certo constet, Reges illos, pro quibus orant, & quorum commemorationem in Liturgia faciunt, infideles esse; huic Ven. Card. Bellarminus responderet (uti reipsa respondit in superius citato *cap.* 6.) nequaquam vetitam esse *ex natura rei*, ut ajunt Theologi, orare in Missa etiam pro Infidelibus; quandoquidem Sacrificium Crucis pro omnibus oblatum fuit. Et sane Divus Thomas *in 4. Sentent. dist. 12. quæst. 2. art. 2. quæst. 2. ad quartum*, docet, quod quamvis Sanctus Augustinus in libro *de origine Animæ* scripserit, Sacrificium pro iis tantum offerri, qui sunt membra Christi, hæc tamen sententia ita accipi debet, ut eos omnes complectatur, qui vel jam Christi membra sunt, vel tales evadere possunt. Quare idem Cardinalis subdit, rem totam ex interdicto Ecclesiæ esse dimetiendam: *Certum est, ex natura rei, si nulla sit prohibitio Ecclesiæ, licere offerre pro hujusmodi hominibus*; de Infidelibus loquitur: Cumque hujusmodi prohibitio extet quoad excommunicatos, adeoque quoad hæreticos, & schismaticos, non vero quoad infideles, qui excommunicatione non ligantur; hoc satis esse ait, ut de his commemoratio fieri possit in Missa, atque etiam pro his Sacrificium offerri; juxta manifestam hac de re traditionem, & Constitutionem Apostolicam: *Sed quæret aliquis, utrum, si Rex infidelis est, ut in Græcia, ubi Turca dominatur, & in India, & in Japonia, apud Sinas, ubi Ethnici regnant, liceat Sacerdotibus, qui ibi sunt, expresse offerre pro Rege. Respondeo: Existimo licere, modo Rex ille non sit excommunicatus, ut sunt Reges hæretici: sed Paganus sive Ethnicus. Nam hæc traditio, immo & constitutio, Apostolica est, at paulo ante ostendimus, Neque extat, quod sciam, ulla Ecclesiæ manifesta prohibitio*. Ad hæc non inutiliter subjiciendus occurrit textus Tertulliani *ad Scapulam cap.* 2. ubi sic legitur: *Sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro, & ipsius; sed, quomodo præcepit Deus, pura prece; non enim eget Deus, conditor universitatis, honoris, aut sanguinis alicujus*.

Explicatur, quomodo id ipsis licere, permittique possit.

Solidior Responsio, ex declarata Orantium mente desumpta.

§. 28. Verum, relictis in sua probabilitate hujusmodi assertionibus, nihil illius opus fuit, ad hoc, ut Imperatoris, & Regum commemoratio in Græci Euchologii textu relinqueretur. Innotuit siquidem, Græcos Catholicos interrogatos, num in præfatis commemorationibus habendis, hoc animo essent, ut preces offerrent pro Turcis; quos dominos temporales patiuntur, ex quo suis propriis Principibus orbati fuerunt; respondisse, se hoc semper propositum animo habere, ut pro Orthodoxis Regibus, & Christianis Principibus orent. Ita testatur Goarius *in notis ad Euchologium pag.* 38., ubi ait, interrogationis Græcis Catholicis a se propositæ, an preces illas pronunciando, pro Turcis Deum deprecari intenderent, constanter ab iis fuisse responsum: *Solos ut pissimos, & a Deo custoditos Reges Principes nostros Christianos profiteri, & quos dominio expostulant, fide jam & religione rectores dominosque en Ecclesiis prædicare, & pro eis solis impratermisse, etiam libris editis preces supprimentibus; arare velle*.

Sequentem Encyclicam, quam Missionariis per Orientem destinatis Benedictus XIV. misit, quaque potissimum circa Ritus Syriacorum, & Armenorum, quibus in Sacris peragendis uti debeant, versatur, accessum omnino duximus hic dandam. Longior quidem fortasse videbitur; at cum maxima eruditione referta reperiatur, Lectoribus gratam rem facere visi sumus, si eam minime obtruncatam exhibuerimus.

A Syriacis, & Armenis in Latinorum Ecclesiis Sacra peragentibus proprium Ritum servari præcipitur Missionariis denegatur facultas dispensandi eosdem Syriacos, & Armenos super abstinentia a Piscibus jejunii tempore: omnes denique Græcos & Orientales Ritus conservandos esse decernitur; monenturque Missionarii, ut in Orientalibus convertendis, eos ab erroribus & schismate revocent non a suis approbatis Ritibus avertant.

Ex Tomo III Bull. edit. Rom. pag. 186.

Ad Missionarios per Orientem deputatos.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Dilecte filii, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Duplex quæsitum Congregat. Propagandæ Fidei a Missionario propositum.

ALlatæ sunt ad Congregationem Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis Propagandæ Fidei præpositorum Litteræ Sacerdotis cujusdam, Sa-

ctis Missionibus exercendis deputati in Civitate Balleræ, quam vulgo *Bassoram* vocant, quæque itinere quindecim dierum a Babylonia distat, & Mercatorum negotiationibus est celeberrima; quibus Litteris exponendum censuit, plures in illa Urbe commorari Catholicos Ritus Orientalis, Armenos nempe, aut Syriacos, qui peculiari Templo carentes, ad Latinorum Missionariorum Ecclesiam se conferunt, ubi eorum Sacerdotes Missarum Sacrificia juxta peculiares ipsorum ritus offerunt, aliasque Sacras Cæremonias perficiunt; Laici autem hujusmodi Sacris intersunt, & Sacramenta ab iisdem Sacerdotibus suscipiunt. Indeque occasionem arripuit quærendi; utrum prædicti Armeni, & Syriaci, Catholicum suum Ritum observare debeant, an vero, ad tollendam varietatem in ipsa Ecclesia, in quam Latini etiam, uti diximus, conveniunt, magis consentaneum videatur, ut Armeni, & Syriaci, relicto veteri Kalendario, novum amplectantur, in iis, quæ pertinent ad statuenda tempora Paschalis Solemnitatis, & annuæ Communionis, sicuti etiam Quadragesimæ, dierumque Festorum tam mobilium, quam immobilium: atque ulterius progrediendo, quæsivit, quatenus prædictis Balleræ Armenis, & Syriacis novum Kalend. observandum decernatur, utrum aliis quoque Orientalibus præscribi debeat, qui peculiare quidem habent Templum, sed adeo angustum, ut Sacris Functionibus decenter obeundis impar deprehendatur, ideoque ad Ecclesiam Latinorum plerumque se conferunt.

Primum, quemquam Ritum servare debeant Syriaci, & Armeni, in Latinorum Ecclesiis Sacra peragentes.

§. 2. Insuper idem Missionarius prædictæ Congregationi subdidit, quod quum Catholicis Orientalibus Armenis, & Syriacis præceptum sit, diebus jejunio dicatis, a piscibus abstinere, plures inter ipsos reperiuntur, qui id minime observant, non ullo sane adducti contemptu, sed partim naturæ fragilitate pertracti, partim ex eo, quod Latinis Catholicis aliam esse consuetudinem intuentur: ideo non alienum videri, si facultas Missionariis tribuatur permittendi, non quidem universis, sed speciatim his, aut illis, ut piscibus utantur jejunii tempore, ita tamen, ut nullum inde scandalum oriatur, & aliud pietatis opus, loco abstinentiæ a piscibus, subrogare jubeantur.

Alterum, an Missionariis concedenda sit facultas cum præfatis dispensandi super abstinentia a piscibus tempore jejunii.

§. 3. Hæc, uti diximus, a prædicto Missionario proposita sunt Congregationi de Propaganda Fide, quæ de more eadem examinanda remisit alteri Congregationi Generalis Inquisitionis. Habita vero hæc fuit coram Nobis die 13. Martii hujus anni 1755., & unanimi Cardinalium Inquisitorum consensu, responsum fuit: *nihil esse innovandum*. Id quod Nos etiam auctoritate nostra firmavimus, permoti potissimum decreto alias a primodicta Congregatione de Propaganda Fide die 31. Januarii anni 1702. edito, quod deinde confirmatum, & renovatum non semel fuit, & est hujusmodi: *Referente R. P. D. Carolo Augustino Fabrono Secretario, Sacra Congregatio mandavit præcipi, prout præsenti decreto præcipitur; omnibus, & singulis Missionum Apostolicarum Præfectis, & Missionariis, ne ullus eorum in posterum, quavis occasione, aut prætextu, audeat dispensare cum Catholicis quarumcumque Nationum Orientalium, super jejuniis, orationibus, cæremoniis, & similibus; a proprio earumdem Nationum Ritu præscriptis, & a Sancta Sede Apostolica approbatis. Præterea eadem Sacra Congregatio censuit, non licuisse, nec licere præfatis Catholicis, ullatenus a proprii Ritus, a Sancta, Romana Ecclesia ut supra, approbati, consuetudine & observantia recedere. Hujusmodi autem decretum sic confirmatum, ac renovatum, iidem Eminentissimi Patres ab omnibus & singulis prædictis Præfectis, & Missionariis omnino & absque ulla tergiversatione observari debere, mandarunt*. Quod quidem decretum respicit Catholicos Orientalis Ecclesiæ, eorumque Ritus ab Apostolica Sede approbatos: Orientalem autem Ecclesiam omnibus notum est quatuor Ritibus constare, Græco videlicet, Armeno, Syriaco, & Cophtico, qui sane Ritus universi sub uno nomine Ecclesiæ Græcæ, aut Orientalis intelliguntur, non secus ac sub Ecclesiæ Latinæ Romanæ nomine, Ritus Romanus, Ambrosianus, Mozarabicus, & varii peculiares Ritus Ordinum Regularium comprehenduntur.

Rescriptum utrique quæsito redditum, ut nihil innovetur.

§. 4. Adeo perspicua est decreti sententia, ut nullo Commentario indigeat. Quare nostra hæc Encyclica Epistola eo tendit, ut hujusmodi Lex omnibus cognita fiat, atque perspecta, utque deinceps executioni diligentius mandetur. Merito namque dubitari potest, quæstiones a Missionario Balleræ propositas, ex ignoratione decretorum, quæ jampridem edita sunt, promanasse. Sed quoniam ex aliis multis atque frequentibus indiciis conjicimus, Missionarios Latinos in id curam, & cogitationes intendere; ut in convertendis Orientalibus a Schismate & errore ad Unitatem, Sanctamque Catholicam Religionem, Orientalem Ritum de medio tollant, aut saltem labefactent, Catholicosque Orientales ad Latinum Ritum amplectendum alliciant, non alia quidem de causa, nisi studio Religionis amplificandæ, & opus bonum, Deoque gratum operandi; ideo consentaneum putavimus (quoniam animum ad scribendum appulimus) hac nostra Encyclica Epistola brevius, quo fieri poterit, ea omnia complecti, quæ, juxta hujus Apostolicæ Sedis sententiam, pro norma haberi debent, quoties Orientales ad Catholicam Religionem convertuntur, quæque servanda sunt cum Orientalibus Catholicis, qui versantur in Locis, ubi aut nulli degunt Latini, aut Latini Catholici simul cum ipsis Orientalibus Catholicis commorantur.

Conscribenda Encyclica fuit, ut Missionariis decreta Congregationum perspecta fiant, iisdemque in Orientalibus reducendis certa tradatur agendi norma.

§. 5. Sane historiam Ecclesiasticam ne quidem primis, ut ajunt, labiis attigisse dicendus esset, qui ignoraret quantum elaboraverint Romani Pontifices, ut Orientales ad unitatem adducerent, post funestum schisma Photii, qui tempore Summi Pontificis Sancti Nicolai I., Constantinopolitanam Sedem, depulso per vim Sancto Ignatio Patriarcha legitimo, invasit. Sanctus Leo IX. Prædecessor noster Legatos suos Constantinopolim misit, ut hujusmodi schisma, quod per duo circiter sæcula sopitum, Michael Cerularius redintegraverat, extirparet; sed illius conatus in irritum ceciderunt. Urbanus deinde II. Græcos ad Barense Concilium invitavit; sed exiguum fructum consecutus est, tametsi Sanctus Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus omnem curam impenderit, ut ipsos Ecclesiæ Romanæ conciliaret, ipsisque errores, in quibus versabantur, doctrinæ suæ lumine patefecerit. In Lugdunensi Concilio, quod Beatus Gregorius X. coegerat, Michael Palæologus Imperator, & Græci Episcopi, unitatem Romanæ Ecclesiæ amplexi sunt; verum mutatis animis ab illa rursum desciverunt. In Concilio autem Florentino sub Eugenio IV. Summo Pontifice, ad quod Joannes Palæologus, & Joseph Patriarcha Constantinopolis, cum cæteris Orientalibus Episcopis, convenerant, Unio statuta fuit, & uniuscujusque subscriptionibus accepta; eodemque in Concilio, Armenorum, & Jacobitarum Ecclesiæ, ad obedientiam Sedis Apostolicæ redierunt; deinde Eugenius Pontifex Florentia Romam profectus, Legatos etiam Regis Æthiopum excepit, ac Syros, Chaldæos, & Maronitas ad obedientiam Romanæ Sedis redegit.

Romanorum Pontificum sollicitudo in revocandis ad unitatem Orientalibus.

git. Sed quoniam, oti legitur in Evangelio Sancti Matthæi *Cap.* 13., semen, quod cecidit super petram, nullum affert fructum, quia non habet, ubi radicem defigat: *Hi sunt, qui cum gaudio suscipiunt continuo verbum Dei, non habent autem in se radicem: facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuo scandalizantur:* ideo vix Marcus Archiepiscopus Ephesinus, tamquam novus Photius, Unionem convellere adnixus est, & adversus ipsam cœpit vocem extollere, statim omnis optatus fructus deperiit.

In unione curanda semper id actum ut, explosis erroribus Orthodoxæ Fidei oppositis, Ritus esset illæsus.

§. 6. Præterea Ecclesiasticæ historiæ ignarum se proderet, qui pariter nesciret, ita cum Orientalibus Unionem perfectam, firmatamque fuisse, ut Dogma processionis Spiritus Sancti a Patre & Filio reciperent, atque adeo licitam fuisse admitterent additionem vocis *Filioque*, Symbolo factam; ut panem non minus fermentatum, quam azymum, Sacramenti Eucharistiæ materiam esse faterentur; ut dogma Purgatorii, visionis beatificæ, ac Primatus Romani Pontificis amplecterentur; uno verbo omnem curam collatam fuisse, ut errores Catholicæ Fidei adversi evellerentur; nunquam vero id actum esse, ut venerabili Orientali Ritui detrimentum ullum inferretur. Sed præsentem quoque Ecclesiæ disciplinam prorsus ignoraret, cui satis exploratum non esset, Romanos Pontifices, qui infelicibus præteritorum temporum successibus minime deterriti, de reducendis ad Unitatem Græcis semper cogitarunt, eamdem viam quam paulo ante indicavimus, semper institisse, & adhuc insistere; sicut ex ipsorum cum dictis, tum factis manifeste colligitur.

Præclarum in id affertur S. Leonis IX. &c.

§. 7. Undecimo sæculo nonnullæ Constantinopoli, Alexandriæ, & in Patriarchatu Jerosolymitano reperiebantur Latinorum Ecclesiæ, in quibus Latinus Ritus servabatur, quemadmodum Romæ non deerant Græcorum Templa, in quibus ipsi Græco Ritu sacra munera persolvebant. Michael Cerularius, impius schismatis instaurator, Latinas Ecclesias jussit obserari. Verum Sanctus Leo IX. Romanus Pontifex par pari nequaquam retulit, quamvis id facillime posset, neque Græcorum Templa Romæ clausit, sed aperta esse voluit. Itaque de injuria Latinis illata conquestus *in sua Epistola prima cap.* 9. ita subdit: *Ecce in hac parte Romana Ecclesia quanta discretior, moderatior, & clementior vobis est? siquidem, cum intra & extra Romam plurima Græcorum reperiantur Monasteria, sive Ecclesiæ, nullum eorum adhuc perturbatur, vel prohibetur a paterna traditione, sive sua consuetudine; quin potius suadetur, & admonetur eam observare.*

Innocentii III., & Honorii III. rescripta, de Græcis Ritibus retinendis.

§. 8. Initio sæculi decimi tertii, cum Latini in potestatem suam Constantinopolim redegissent, & summus Pontifex Innocentius III. decrevisset Patriarcham Latinum in ea Civitate constituere, cui non solum Latini, sed etiam Græci obtemperarent; nihilominus palam declarare non prætermisit, nullum se velle Græcis ritibus inferre detrimentum, nisi si quæ forte consuetudines inter eos receptæ, periculum animarum parerent, aut honestati Ecclesiasticæ adversarentur. Decretalis hujus Pontificis, in Concilio Lateranensi IV. edita, refertur tum in *Tom. VII.* Collectionis Conciliorum Harduini *pag.* 22., tum *in Cap. Licet, de Baptismo: Licet Græcos diebus nostris ad obedientiam Sedis Apostolicæ revertentes fovere, ac honorare velimus, mores ac Ritus eorum, quantum cum Domino possumus, sustinendo, in his tamen illis deferre nec volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiasticæ derogant honestati.* Honorius postea III., qui Innocentio immediate successit, iisdem verbis usus est, cum literas dedit ad Regem Cypri, qui duos Episcopos in nonnullis Regni sui Civitatibus optabat, Latinum videlicet pro Latinis, qui in illis versabantur, Græcum alterum pro Græcis, qui iisdem in locis commorabantur. Atque hæc Honorii epistola typis impressa legitur in Annalibus Raynaldi *ad annum Christi* 1222. *num.* 5.

Idipsum iterato constituit Innocentius IV.

§. 9. Documentis ejusmodi plurimum redundat sæculum decimum tertium. Ad hoc quippe sæculum pertinet epistola Innocentii IV. ad Danielem Regem Russiæ, apud Raynaldum *ad annum* 1247. *num.* 29., qua ipsius Regis specialem devotionem erga Ecclesiam Catholicam commendans, concedit, ut Ritus, qui Fidei Romanæ Ecclesiæ non repugnarent, in ejusdem Regno serventur, ita scribens: *Eapropter, charissime in in Christo Fili, tuis supplicationibus inclinati, Episcopis, & aliis Presbyteris de Russia, ut liceat eis more suo ex fermentato conficere, & alios eorum Ritus, qui Fidei Catholicæ, quam Ecclesia Romana tenet, non obviant, observare, auctoritate præsentium indulgemus.* Huc etiam spectat ejusdem Innocentii IV. epistola ad Othonem Cardinalem Tusculanum Sanctæ Sedis Legatum in Insulis Cypri, cui munus demandaverat nonnullas controversias componendi, quæ Græcos inter, ac Latinos excitatæ fuerant, uti deprehenditur ex ejus Constitutione, quæ incipit: *Sub Catholicæ*, quæque *in veteri Bullario Tom. I.* numero decimo quarto recensetur: *Verum quia nonnulli Græcorum jamdudum ad devotionem Sedis Apostolicæ redeuntes, ei reverenter obediunt, & intendunt, licet, & expedit, ut mores ac Ritus eorum, quantum cum Deo possumus, toleranter, ipsos in Ecclesiæ Romanæ obedientia præservemus. Quamquam in his, quæ animarum periculum parerent, vel honestati Ecclesiasticæ derogarent, nec debeamus illis deferre aliquatenus, nec velimus.* Postquam vero in eadem epistola præscripsit ea, quæ a Græcis facienda erant, tum ea enumeravit, quæ illis permittenda arbitrabatur; his verbis concludit: *Memoratis autem Archiepiscopo Nicosiensi, & ejus suffraganeis Latinis, communiter auctoritate nostra præcipias, ut eosdem Græcos super præmissis, contra hujusmodi provisionem, & deliberationem nostram, non inquietent aliquatenus, nec molestent.* Idemque Pontifex Innocentius IV. Laurentium Minoritam Pœnitentiarium suum, Apostolicum Legatum constituens, eique plenam auctoritatem tribuens in Græcos omnes, qui in Regno Cypri, in Patriarchatibus Antiocheno, & Hierosolymitano morabantur, in Jacobitas etiam, Maronitas, ac Nestorianos, hoc illi potissimum mandavit, ut Græcos universos auctoritate sua vindicaret ab omnibus molestiis, quæ ipsis a Latinis inferri possent: *Mandamus, quatenus Græcos illarum partium, quocumque nomine censeantur, auctoritate Apostolica protegens, turbari eos violentiis, vel quibuscumque molestiis non permittas, injurias quaslibet & offensas a Latinis illatas eisdem, plenarie faciens emendari, & Latinis ipsis districte præcipiens, ut a similibus de cætero penitus conquiescant.* Hæc sunt Innocentii verba ad prædictum Legatum Apostolicum, quæ a Raynaldo *ad annum Christi* 1247. *num.* 30. recoluntur.

Hujusque proximus Successor Alexander IV.

§. 10. Alexander IV. in locum Innocentii Pontificis immediate suffectus, cum irritam cessisse Prædecessoris sui voluntatem animadvertisset, cumque turbas, ac dissensiones Græcos inter se Latinos Episcopos in Regno Cypri adhuc vigere percepisset, Latinis Episcopis indixit, ut Græcos Ecclesiasticos suas ad Synodos accerserent; eos autem Decretis Synodalibus subjectos declarans, sequentem conditionem adjecit: *Recipere, & observare Synodalia statuta, quæ tamen Græcorum Ritibus Fidei Catholicæ non adversis, & a*

Romana Ecclesia toleratis, non obvient. Hujusmodi laudabili exemplo inhærens Elias Archiepiscopus Nicosiensis *anno* 1340. Decretis suis synodalibus hanc declarationem inseruit: *Per hoc autem non intendimus inhibere Græcis Episcopis, & eorum subditis, quin Ritus suos, Fidei Catholicæ non adversos, sequantur, juxta compositionem a felicis recordationis Domino Alexandro Romano Pontifice in Regno Cypri inter Latinos, & Græcos editam, & observatam*. Hæc omnia perspici possunt in Labbeana Collectione, Venetæ editionis, *tom.* 14. *pag.* 279., & *tom.* 15. *pag.* 775.

Unio Græcorum in Lugdunensi Concilio stipulata sub conditione, nequid Græcus Ritus immutaretur.

§. 11. Finem sæculo decimo tertio imponit memorata Græcorum, Latinorumque Unio stabilita in Generali Concilio Lugdunensi sub Beato Gregorio X. Summo Pontifice, qui ad Michaelem Palæologum Fidei Confessionem, Unionisque Decretum a Concilio firmatum, & a Legatis Orientalibus juratum misit, ut ipse quoque Imperator, ac reliqui Græci Episcopi eisdem subscriberent. Peracta fuerunt omnia ab Imperatore, & Orientalibus, adjecta tamen hac conditione, quæ ipsorum litteris continetur, ab Harduino relatis in sua Collectione, *tom.* 8. *pag.* 698. *Sed rogamus Magnitudinem Vestram &c. quod permaneamus in Ritibus nostris, quibus utebamur ante Schisma, qui scilicet Ritus non sunt contrarii contra supradictam Fidem, nec contra Divina præcepta*. Quamvis autem responsum Gregorii Pontificis ad has Orientalium litteras interierit, quum tamen ipse Unionem ab iis acceptatam atque subscriptam satis firmam reputaverit, merito inde colligitur, prædictam conditionem ab ipso receptam, probatamque fuisse. Et sane Nicolaus III. Gregorii Successor, per suos Legatos, quos Constantinopolim misit, his verbis animum suum patefecit, uti habetur apud Raynaldum *ad annum Christi* 1278. *De cæteris autem Græcorum Ritibus, eadem Romana Ecclesia intendit Græcos, quantum cum Deo poterit, favorabiliter prosequi, & ipsos in illis Ritibus, de quibus Sedi Apostolicæ visum fuerit, quod per eos Catholicæ Fidei non lædatur integritas, nec sacris statutis Canonum derogetur, perseverare permittit*.

Similiter res gesta est in Concilio Florentino, probante Eugenio IV. Pontifice.

§. 12. Quod attinet ad sæculum decimum quintum, fat esse potest indicata superius Unio in Concilio Florentino statuta, cui ab Eugenio Pontifice probatæ, Joannes Palæologus subscripsit hac lege: *ne ex Ritibus nostræ Ecclesiæ aliquid immutetur*; uti videre est *tom.* 9. Collectionis Harduini *pag.* 395. Verum, cum Nobis in animo non sit singula percensere, quæ a Romanis Pontificibus, sequentibus deinde sæculis gesta sunt, præcipua quædam attingemus, ex quibus manifesto deprehendatur, ipsos quidem omni conatu, studioque egisse ut insidentes Orientalium animis errores ab iis evellerent, sed simul etiam manifestis argumentis id ostendisse, sartos tectosque se velle Ritus, quibus eorum majores ante Schisma approbante Sede Apostolica, usi fuerant; nec unquam ab Orientalibus postulasse, ut si Catholici esse vellent, Latinum Ritum amplecterentur.

Subsequentium Pontificum Leonis X. Clementis VII., & Pii IV. cura servandi Græci Ritus.

§. 13. In Græcorum Enchiridio edito Beneventi, duæ Summorum Pontificum Leonis X., & Clementis VII. habentur Constitutiones, quibus vehementer increpantur Latini illi, qui in Græcis reprehendebant observantiam eorum, quæ in Florentino Concilio eisdem permissa fuerant; præsertim quod Sacrificium offerrent in fermentato, uxorem ducerent, antequam sacris Ordinibus initiarentur, eamque post susceptos Ordines sacros retinerent, quodque Eucharistiam sub utraque specie etiam Pueris exhiberent. Pius IV. in Constitutione: *Romanus Pontifex*, quæ numero est 75. *tom.* 2. *veteris Bullarii*, dum Græcos in Latinorum Diœcesibus commorantes, Latinis Episcopis subjectos fore decernit, ita subdit: *Per hoc tamen non intendimus, quod ipsi Græci ab eorum Græcanico Ritu detrahantur, vel alias desuper quoquo modo per locorum Ordinarios, aut alios, impediantur*.

Gregorius XIII. in Collegiis pro Græcis, Maronitis, & Armenis in Urbe erectis, Ritum Orientalem servari voluit.

§. 14. Annales Gregorii XIII. a Patre Maphæio conscripti, & Romæ impressi anno 1742. complura referunt, quæ idem Pontifex gessit, licet exitu parum felici, ut Cophtos, Armenosque ad Catholicam Fidem reduceret. Sed ad rem nostram potissimum faciunt ea, quæ leguntur in ipsius Constitutione 63. *in novo Bullario tom.* 4. *part.* 3., & in duabus aliis, videlicet 157. & 173. *in eodem Bullario tom.* 4. *part.* 4., de fundatione trium Collegiorum in Urbe ab eodem Pontifice institutorum pro Græcis, Maronitis, & Armenis, in quibus Alumnos dictarum Nationum educari voluit, ita tamen, ut semper in suis Ritibus Orientalibus perseverarent. Celeberrima fuit Unio Ruthenorum cum Apostolica Sede tempore fel. record. Clementis Papæ VIII. peracta, cujus monumenta relata leguntur in Annalibus Venerabilis Cardinalis Baronii Romanæ editionis anni 1596. *Tom.* VII. ubi *pag.* 682. exhibetur Decretum ab Archiepiscopis, & Episcopis Ruthenis pro ineunda Unione confectum, cum hac conditione: *Salvis tamen, & in integrum observatis cæremoniis, & Ritibus cultus Divini peragendi, & Sanctorum Sacramentorum, juxta consuetudinem Ecclesiæ Orientalis; correctis tantummodo iis articulis, qui ipsam Unionem impedirent: ut more antiquo fierent omnia, sicut olim Unione durante fuerunt*. Sed cum paulo post ad pacem turbandam rumor percrebuisset, sublatos esse in Unione Ritus universos, quibus Rutheni antiquitus usi fuerant in Divina Psalmodia, in Missæ Sacrificio, in Sacramentis administrandis, aliisque Sacris Cæremoniis; Paulus V. Litteris Apostolicis in forma Brevis datis anno 1615., quæ in eodem Græcorum Enchiridio impressæ sunt, voluntatem suam his verbis solemniter declaravit: *Dummodo veritati, & doctrinæ Fidei Catholicæ non adversentur, & communionem cum Romana Ecclesia non excludant, per Unionem præmissam tollere, aut extinguere, Ecclesiæ Romanæ intentionem, mentem, & voluntatem non fuisse, nec esse; nec id dici vel censeri potuisse, nec posse; quia imo dictos Ritus eisdem Ruthenis Episcopis, & Clero, ex Apostolica benignitate permissos, concessos, & indultos esse*.

Rutheni ad unitatem Catholicam redeuntes eumdem Orientalem Ritum sibi illæsum stipulantur.

Eamdem conditionem semper ratam, firmamque fore edicit Paulus V.

Clarissima Summorum Pontificum facta, quibus evincitur, fuisse eos de Orientali Ritu servando vehementer sollicitos.

§. 15. Aptissime hic recenseri possent Ecclesiæ, quas diversis temporibus posteriores Romani Pontifices Græcis, Maronitis, Armenis, Cophtis, Melchitis in Urbe addixerunt, quæque etiamnum extant, & patent, ut sacras functiones in ipsis, juxta Ritum suum, singuli expleant. Opportune hic quoque referri posset, quemadmodum Clemens Papa VIII. in sua Constitutione 34. §. 7. *veteris Bullarii*, Græcum Episcopum Romæ constituit, ut Italo-Græcis Latinas Diœceses incolentibus Ordines juxta Græcorum Ritum conferret; deinde vero alium a Clemente XII. proximo Prædecessore nostro, in sua Constitutione incipien. *Pastoralis*, fuisse superadditum Græcum Episcopum, qui fixam in Bisinianensi Diœcesi Sedem habet, ut Italo-Græcis Ordines conferat; ne qui longius ab Urbe distant, longum iter aggredi cogantur, ut Ordines ab Episcopo Græco, Romæ degente, juxta allatam Clementis VIII. Constitutionem, suscipiant; ac ne ipsis quidem Episcopis Catholicis Maronitarum, Cophtorum, & Melchitarum, qui aliquando Ro-

mæ

me versantor, denegari facultatem conserendi Ordinis juxta Ritum suom, nationis suæ hominibus, dummodo idonei reperiaotur. Ad rem pariter hic addi posset, quoties aliqua de disciplina Orientalium, vel Italo-Græcorum excitata est controversia, Apostolicam Sedem oihil prætermisisse, ut si quæ emendatione dignu visa suns, emendaret, edicendo statim, velle se, ut cæteris io rebus omnibus Orientalis Ritos inviolatus, firmosque maneret; aut aperte declarando, quæ pro Italo-Græcis inter nos degentibus, & Latinorum Episcoporum jurisdictioni subjectis statuebaotur, ita accipi oportet, ut eos dumtaxat afficiant, neutiqoam vero prætendantur ad Græcos Orientales, qui a nobis longe dissiti, Græcis Episcopis sois Catholicis subsunt.

Imme ne passer quidem esse, ut ab aliis quidquam eidem Ritui detraheretur.

§. 16. Deprehenditur id ex confirmatione Synodi Provincialis Ruthenorum coactæ io Urbe Zamosciæ anno 1720., ad quam examinandam Nos quoque, quippe qui tunc munere Secretarii Congregationis Concilii fungebamur, acciti foimus a fel. rec. Benedicto XIII., qui licet obsecundandum putasset insinuationibus Patrum ejusdem Concilii, a quibus nonnulli Ritus inter Græcos vigentes, suis Decretis vel temperati fuerant, vel sublati; prædictam Synodum confirmavit quidem suis Apostolicis Litteris io forma Brevis, datis aono 1724., hac tamen addita declaratione: *Ita tamen, quod per nostram predictæ Synodi confirmationem nihil derogatum esse censeatur Constitutionibus Romanorum Pontificum Predecessorum nostrorum, & Decretis Conciliorum Generalium, emanatis super Ritibus Græcorum, quæ, non obstante hujasmodi confirmatione, semper in suo robore permanere debent.* Idem quoque colligitur ex pluribus nostris Constitotionibus, quæ io nostro Ballario cootinentur, de Ritibus Cophtorum, Melchitarum, Maronitarum, Ruthenorum, & Italo Græcorum generatim, atque etiam specialim de Ritibus Cleri Collegiatæ Ecclesiæ Messanensis S. Mariæ de *Graseo* nuncopatæ, ac postremo de Græco Ritu in Ordine Sancti Basilii servando. Siquidem in Constitutione 87. *ejusdem Bullarii Tom. I.* de Græcorum Melchitarum Ritibus hæc leguntur: *De Ritibus igitur, & moribus Ecclesiæ Græcæ illud in primis generatim statuendum decrevimus, nemini licuisse, aut licere, quovis titulo, & colore, & quacumque auctoritate, aut dignitate, etiamsi Patriarchali, aut Episcopali præfulgeat, quidquam innovare, aut aliquid introducere, quod integram, exactamque eorumdem observantiam imminuat.* In præcedenti vero Constitutioue 57. quæ iocipit: *Etsi Pastoralis* §. 9. *num.* 1. hæc de Italo-Græcis præscribuntur: *Quoniam Orientalis Ecclesiæ Ritus, utpote non minima ex parte a Sanctis Patribus profecti, vel a Majoribus traditi, sic animis Græcorum, aliorumque insederunt, ut Prædecessores nostri Romani Pontifices satius consultiusque duxerint Ritus hujusmodi, quæ in parte nec Fidei Catholicæ adversantur, nec periculum generant animarum, aut Ecclesiasticæ derogant honestati, approbare, seu permittere, quam illos ad Romanarum cæremoniarum normam reducere &c.* Et §. 9. *num.* 24. hæc leguntur: *His insuper quæ superius in quacumque parte Italo-Græcis concessimus, indulsimus, declaravimus, præcepimus, ordinavimus, & interdiximus, seu prohibuimus, Græcorum in Oriente, sub propriis Catholicis Episcopis, Archiepiscopis, vel Patriarchis commorantium, & aliarum Christianarum Nationum quorumcumque Rituum a S. Sede approbatorum, seu permissorum, juribus qualibuscumque, si quæ illis de jure, vel ex consuetudine vel alias quomodolibet legitime competant, aut Apostolicis Constitutionibus, vel Conciliorum Generalium, aut particularium, seu Congregationum Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Decretis, quæ super Ritibus Græcorum, seu aliorum Orientalium emanarunt, ullo pacto præjudicatum, vel præjudicium ullum illatum esse, non intendimus.*

Hæreses tamen unitatem proscindentes, summopere aversatos, certas formulas Professionis Fidei Græcis, & Orientalibus statuerunt.

§. 17. Verum his, aliisque pluribus prætermissis, libere asseremus, Romanos Pontifices assiduam, atque indefessam curam impeodisse, ot hæreses, a quibus Schisma inter Occidentalem, atque Orientalem Ecclesiam dimaoavit, profligarent; ac propterea earum detestationem, sive abjurationem expoposcisse ab iis Orieotalibus, qoi ad Ecclesiæ uoitatem redire postulaot, aut de quibus explorandum est, utrum vere ad onitatem Apostolicæ Sedis pertioeaot. Duæ sunt formulæ professionis Fidei, quarum prima Græcis præscripta a Summo Pontifice Gregorio XIII., *tom. 2. veteris Bullarii Romani trigesima tertia* recensetur; alteram vero pro Orientalibus statuit Urbanus VIII. Ambæ Typis Congregationis de Propaganda Fide editæ fuerunt, prima quidem anno 1623.; altera aono 1642. Cum autem deinde anno 1665. Patriarcha Antiochenus, Syriacus Hierapolis, necnon Archiepiscopus Syrorum in eadem Urbe Hierapolis commorantium, suæ Fidei professionem ad Urbem transmisissent, eaque data fuisset examinanda Patri Laurentio de Laurea Ordiois Minorum Sancti Francisci Conventualium, tunc temporis Sancti Officii Consultori, & deinde S. R. E. Cardinali; is die 28. Aprilis ejusdem anni suffragium suum scripto exaratum protulit, quod etiam subinde fuit a Congregatione probatum, illudque his verbis concluditur: *Omnes sunt admittendæ, sed significandum est iis, ad quos spectat, ut in posterum curent, emitti Professionem Fidei alias a felicis recordationis Urbano VIII. Orientalibus præscriptam, quia illa continet multarum hæresum detestationem, & alia pro iis regionibus necessaria.*

Curaruntque eorum Missalia expurgata recudi, Euchologium emendari, servato cæteroquin semper Græco Ritu.

§. 18. Cumque inimicus homo, ut supersemināret zizaoia, eo nequitiæ oonnullorum animos impulisset, ut Missalibus, Breviariis, ac Ritualibus admiscerent errores, quibus Ecclesiastici, cæterique de Clero inficerentur, opportuno consilio, & post accuratum examen, Romani Pontifices Typis Congregationis de Propaganda Fide, Missale Cophticum, ac Maronitarum, sicut etiam Illyrica, aliaque hujusmodi Missalia recudenda curarunt. Neque silentio præterire possumus, quantum curæ ac laboris collatum fuerit io emendando Græcorum Euchologio, quod e Typographia ejusdem Congregationis superioribus mensibus prodiit absolutum. Hujus Operis examen magno qoidem studio sub Urbano VIII. Pontifice cœptum fuit, at post non multum temporis iotermissum; instauratum aotem novissime sub Clemente XII., proximo Prædecessore oostro: ast Deus Optimus Maximus eo Nos gaudio perfudit, ut post innumeras vigilias, labores, ac discussiones, Pontificatos Nostri tempore, a Cardinalibus, Præsulibus, Theologis, ac Viris Orientalium Linguarum peritissimis peractas, quin Nobis ipsi pepercerimus, investigando oimirum, perlegendo, & expendendo quæcumque inspicienda, legenda, & examinanda erant, gravissimom hujusmodi opus absolutum intoeremur; ea semper adhibita accurata, ac quodammodo scrupulosa circumspectione, nequid minimum læderetur Græcus Ritus, sed illibatus omnino retineretur, & ioteger, quamvis cæteroquin superioribus temporibus inter nostros Theologos non defuerint, qui Orientalium Liturgiarum, Rituumque, qui ante Schisma in Orientali Ecclesia obtinuerant,

pe-

penitus ignari, improbarent quidquid adversabatur Occidentalis Ecclesiæ Ritui, quem tantum modo probe noverant. Utque uno verbo, complectamur omnia, in reditu Græcorum, Schismaticorumque Orientalium ad Catholicam Religionem curando, id unum Romanis Pontificibus maximæ curæ fuit, ut ex illorum animis radicitus evellerent Arii, Macedonii, Nestorii, Eutychetis, Dioscori, Monothelitarum, aliorumque errores, in quos infeliciter proruerant; salvis tamen, & intactis Ritibus, ac disciplina, quam ante Schisma servabant, & profitebantur, quæque venerandis ipsorum antiquis Liturgiis, ac Ritualibus innititur; quin unquam iidem Romani Pontifices poposcerint, ut ad Catholicam Fidem redeuntes, suum Ritum dimittere, & Latinum amplecti deberent: id namque Ecclesiæ Orientalis, & Græcorum, ac Orientalium Rituum omnimodam secum ferret internecionem, quod porro non modo nunquam tentatum, imo vero semper fuit, & est ab hujus Sanctæ Sedis consilio quammaxime alienum.

Missionariorum quale sit munus, & quam methodum in eo utiliter obeundo sectari debeant.

§. 19. Ex his, quæ huc usque latiori calamo relata sunt, plura facile inferri possunt. Primum quidem, conatus omnes, omnemque diligentiam in id unum impendendam esse ab eo Missionario, qui Orientales Schismaticos, & Græcos, ad unitatem, Deo juvante, redigere contendit, ut scilicet ab illorum animis errores depellat Catholicæ Fidei adversantes, quos Majores eorum amplexi sunt, ut causam aliquam prætenderent, qua se ab Ecclesiæ unitate segregarent, subtraherentque ab obedientia ac obsequio, Romano Pontifici, tanquam ejusdem Ecclesiæ Capiti, exhibendis. Quod vero spectat ad argumenta, quibus Missionarius uti debet; quum Orientales propriis veteribus Patribus magnopere adhæreant, peracta jam res est operosa sedulitate diligentissimi Leonis Allatii, aliorumque clariorum Theologorum, qui perspicue demonstrarunt, convenire maxime inter sese veteres, spectabilioresque Græcorum, nostrosque Ecclesiæ Occidentalis Patres, in iis omnibus, quæ ad Dogma pertinent, & ad confutationem errorum, quibus Orientales, & Græci nunc temporis misere implicantur. Quapropter horum Librorum studium maximam indubie afferet utilitatem. Conati sunt sane Lutherani præterito sæculo, Orientales, & Græcos in errores suos pertrahere. Idem quoque tentarunt Calvinistæ infensissimi hostes præsentiæ realis Christi in Sacramento Eucharistiæ, & transubstantiationis panis, ac vini in ejusdem Corpus, & Sanguinem; & in partes suas Patriarcham Cyrillum, ut ajunt, adduxerunt. Attamen, cum Græci, licet Schismatici, animadvertissent, novis Lutheranorum erroribus adversari suorum veterum Patrum auctoritates, præsertim Sanctorum Cyrilli, Joannis Chrysostomi, Gregorii Nysseni, Joannis Damasceni, tum authentica argumenta, quæ ex ipsorum Lyturgiis depromuntur, ad realem præsentiam, & transubstantiationem asserendam; se decipi minime passi sunt, nec ullo modo a Catholica veritate recedere voluerunt. Constat id omne ex Schelestrato in Dissertatione: *De perpetua consensione Orientalis Ecclesiæ contra Lutheranos*: sub titulo: *De transubstantiatione*, *pag. 717. tom. 2. Actorum Ecclesiæ Orientalis*. Iidemque duabus in Synodis Patriarcham Cyrillum, seu edita sub ejus nomine Calviniana dogmata, unanimes damnarunt, uti videre est apud Christianum Lupum *part. 5.* ad Concilia Generalia, & Provincialia; ac potissimum in Dissertatione: *De quibusdam locis cap. 9. in fine*. Ex quo primum haud levis spes affulget, fore, ut ipsorum oculis subjectæ auctoritates veterum Patrum, quæ novis eorumdem erroribus adversantur, Catholico autem nostro Dogmati favent quammaxime, facilem iisdem viam ad reditum sternant, eosque ad veram conversionem impellant. Deinde alterum quoque potest inferri, nimirum, non modo opus non esse, ad Orientales, & Græcos in viam unitatis revocandos, ut lædantur ipsorum Ritus, aut corrumpantur; quandoquidem id semper alienum fuit ab instituto Sedis Apostolicæ, quæ in hac ipsa Sacrorum Rituum materia, zizania a tritico, quoties oportuit, secernere novit: verum etiam conatus hujusmodi plurimum optatissimæ unioni adversari, uti recte perpendit Thomas a Jesu: *De conversione omnium gentium procuranda lib. 7. cap. 2. Ostendendum etiam, Ecclesiam Romanam probare, ac indulgere, ut quævis Ecclesia propriis adhæreat Ritibus, & Cæremoniis; quippe cum Schismatici propriorum Rituum tenacissimi sint. Ne ipsos eorum perdendorum ingruens aliqua suspicio ab Ecclesia Romana alienet, & avertat, opportune laborandum, ut se in propriis Cæremoniis infectandis conservandos esse persuadeantur*. Demum ex iis, quæ supra præjecimus, illud tertio infertur, cavendum omnino esse Missionario, qui Orientalem schismaticum reducere cupit, ne eumdem ad Latinum amplectendum Ritum inducere contendat: munus namque hoc unum Missionario demandatur, revocandi Orientalem ad Catholicam Fidem, non vero ipsum ad Latinum Ritum inducendi.

Latinis non licet ad Græcum Ritum transire, neque Græcis Latinum Ritum semel amplexis, ad illum reverti, nisi Apostolica intercedat dispensatio.

§. 20. Peracta in Florentino Concilio Unione, quam superius memoravimus, quidam ex Latinis Catholicis in Græcia commorantes, arbitrati sunt, fas sibi esse a Latino Ritu ad Græcum transire, allecti fortasse ea libertate, quam noverant Græcis præservatam, retinendi post Ordinem Sacrum uxores, quas duxerant antequam eumdem Sacrum Ordinem suscepissent. Verum Nicolaus V. Pontifex Maximus opportunum huic corruptelæ remedium afferre non prætermisit, uti colligitur ex ejus Constitut. *tom. 3. part. 3. Bullarii* recenter Romæ editi *pag. 64. Pervenit ad aures nostras, quod in Locis, quæ Catholicis in Græcia subjecta sunt, multi Catholici, Unionis prætextu, ad Græcos impudenter transeunt Ritus. Mirati admodum fuimus, mirarique non desistimus, nescientes, quid sit, quod eos a consuetudine, ac Ritibus, in quibus nati, enutritique sunt, in alienigenarum Ritus transposuit: nam, etsi laudabiles Orientalis Ecclesiæ Ritus sint, non licet tamen Ecclesiarum Ritus permiscere, neque id unquam Sacrosancta Synodus Florentina permisit*. Cum Latinus Ritus is sit, quo utitur Sancta Romana Ecclesia, quæ Mater est & Magistra aliarum Ecclesiarum, reliquis omnibus Ritibus præferri debet: Ex quo porro sequitur, haud licere a Latino Ritu ad Græcum transire; nec illis, qui semel a Ritu Græco, vel Orientali, ad Latinum transierunt, integrum esse ad pristinum Græcum Ritum reverti, quemadmodum patet ex nostra Constitutione: *Etsi Pastoralis 57. §. 2. num. 13. Bullarii nostri tom. 1.*, nisi forte peculiares quædam intercederent circumstantiæ, quæ impertiendam hac super re dispensationem suaderent; sicuti superioribus temporibus aliquando, & nunc etiam accidit in Collegio Maronitarum hujus nostræ Urbis, in quo, cum quandoque reperiatur aliquis Societatis Jesu Sacerdos, qui Societatem ingrediens, dispensationem obtinuit transeundi ad Latinum Ritum, nonnunquam eum eo dispensatur, ut in Ecclesia memorati Collegii Missam celebret Ritu Syriaco, & Chaldaico, Divinumque Officium juxta eumdem Ritum persolvat, nempe, ut Alumnos

in

iu eodem Collegio degentes Ritum ipsum edoceat. Id liquido apparet ex pluribus Decretis Cougregationis Sancti Officii, uno videlicet dato die 3n. Decembris anno 1716., altero die 14. Decembris an. 1740., nec non ex alio recentiori, quod Nos die 19. Augusti anno 1752. jussimus expediri.

Græcis itidem interdictus ad Latinum Rituum transitus sed non æque; is autem non a Missionariis, sed ab Apostolica Sede probandus.

§. 21. Hæc transitum de Latino ad Græcum Ritum spectant. Nunc autem verba facientes de transitu ab Orientali, & Græco ad Latinum Ritum, libere affirmari potest, transitum hujusmodi, non æque, ac primum, interdici; sed tamen nequaquam licere Missionario, Græcum & Orientalem, ad Catholicæ Ecclesiæ unitatem reverti exoptantem, inducere, ut proprium Ritum dimittat, cum ex hac agendi methodo, gravissima detrimenta, sicuti paulo ante innuimus, promanare possint. Melchitæ Catholici libenter olim a Græco Ritu ad Latinum transibant; sed vetitum id ipsis fuit, monitique Missionarii, ne illis suaderent hujusmodi transitum; cujus permissio est privativo Apostolicæ Sedis judicio reservata, uti manifestum fit ex nostra Constitutione *Demandatam* 85. §. 35., *Bullarii tom.* 1: *Præterea omnibus, & singulis Melchitis Catholicis Græcum Ritum servantibus, ad Latinum Ritum transire deinceps expresse vetamus. Missionariis vero omnibus districte mandamus, sub pœnis etiam infra exprimendis, aliisque arbitrio nostro decernendis, ne cuiquam ex illis hujusmodi transitum a Græco ad Latinum Ritum suadere, præsumant, aut etiam cupientibus, inconsulta Apostolica Sede, permittant.* Consentanea sunt Decreta Urbani VIII. Prædecessoris nostri quoad Ritum Greco-Ruthenum, edita in Congregatione Propagandæ Fidei coram

Et quid de Italis Græcis.

ipso habita die 7. Februarii, ac die 7. Julii anno 1624. Quamvis autem æquum videri posset liberam Italo-Græcis relinquere facultatem transeundi, si liberet, a Greco Ritu ad Latinum, cum ipsi inter nos versentur, & Latino Episcopo subjiciantur; tamen constitutum est, ut Sedis Apostolicæ auctoritas ad id omnino requiratur, si de Ecclesiasticis tam Sæcularibus, quam Regularibus agatur: Si vero Laici, & Sæculares transitum hujusmodi postulaverint, Episcopi sufficiat licentia, quam ob justas, ac legitimas caussas, certis quibusdam personis moderate impertiri quidem potest, nunquam vero integræ Universitati: In hac enim facti specie Apostolicæ Sedis auctoritate opus est, uti videre est in sæpe memorata nostra Constitutione: *Etsi Pastoralis* 17. §. 2. *num.* 14. *Bullarii nostri tom.* 1.

Objectio ex eo desumpta, quod aliquos Latinorum Rituum Orientalibus permittantur.

§. 22. Quod si defendi vellet, Orientales, & Græcos hæresim abjurantes, & ad Unitatem redeuntes, allici jure posse, ac urgeri ad Ritus suos deserendos, Ritumque Latinum omnino amplectendum; eo quod alias probatum fuerit, atque nunc etiam probetur, Orientales, & Græcos Latinum aliquem Ritum sectari; opportuna haud desideratur responsio. Orientales siquidem & Græci duas veluti Classes constituunt. Prima est illorum, qui nequaquam contenti iis rebus, quæ

Duplex statuitur Græcorum, & Orientalium Classis. Nonnulli suis Ritibus ita adhærent, ut Latinos damnent, atque improbent. Exemplis res illustratur.

ab Apostolica Sede ipsis ad Unionem conservandam permittuntur, extra honestatis limites impudenter feruntur, jactatores, quæcumque a se fiunt, ea jure optimo fieri, Latinosque decipi, qui eadem non peragunt. Exemplo sit Azymum: Græci, & Orientales, ut Catholici sint, fateri debent, tam azymum, quam fermentatum panem, materiam esse aptam Sacramenti Eucharistiæ, & quemlibet Ecclesiæ suæ Ritum sectari oportere; adeo ut quicumque improbat Ecclesiæ Latinæ Ritum, quæ in Eucharistiæ consecratione utitur azymo, a veritate recedat, & in errorem prolabatur. Hilarion Monachus in Dialectica sua Oratione, quam Leo Allatius e Græco sermone Latinam reddidit *tom.* 1. *Græciæ Orthodoxæ*: edito Typis Congregationis de Propaganda Fide 1652. *pag.* 762. hæc advertit: *Et hæc scripsi vobis, Græci amicissimi, non panem vestrum, quem adorans æque ac nostra azyma reveror, incusans, sed exponens, neque probe, neque ut Christianum addecet, vos gerere, dum Latinorum azyma dicto factoque læditis, injuriaque afficitis; in utrisque ut dictum est enim, verus Christus continetur.* Exemplum est itidem ex libertate, Orientali & Græcæ Ecclesiæ relicta, ut qui in ea Sacris Ordinibus, atque etiam Sacerdotio sunt insigniti, uxores, quas ante Sacrum Ordinem duxerunt, retinere valeant, uti patet *ex Can. Aliter, dist.* 31. *& cap. Cum olim de Clericis Conjugatis.* Romani siquidem Pontifices perpendentes id nequaquam adversari Divino, aut naturali juri, sed tantum Ecclesiasticis sanctionibus, opportunum censuerunt consuetudinem hanc inter Græcos, & Orientales vigentem ferre, ne, Auctoritate Apostolica ad eam evellendam interposita, illis occasio ab unitate recedendi præberetur; quod recte expendit Arcudius *in sua Concordia lib.* 7. *cap.* 33. Attamen, quis crederet? non defuerunt, neque desunt ex Græcis, & Orientalibus, qui Latinam Ecclesiam injuria arguunt, tamquam Matrimonio infensam, propterea quod exemplum Apostolorum sequuta, in suis Subdiaconis, Diaconis, ac Presbyteris cœlibatum servaverit, ac servet. Legi potest Hincmarus Rhemensis *tom.* 2. *suorum Operum epist.* 51. Tertium denique exemplum suppeditant nonnulli ex Cophtis, quorum Ritus præscribit, ut post Baptismi Sacramentum illico adjungantur Confirmatio; qui mos non obtinet in Occidentali Ecclesia, quæ plerumque talem in confirmandis ætatem exposcit, ut quid bonum, quidve malum sit, possint dignoscere. Romana Ecclesia veteri Cophtorum consuetudini non adversatur. Verum (quis crederet?) extant ex ipsis nonnulli, qui Baptismum a Latinis collatum ideo perhorrescunt, quod post Baptisma, Confirmationis etiam Sacramentum non fuerit ministratum. Quamobrem in nostra Constitutione 129., quæ incipit: *Eo quamvis tempore*, *Bullarii nostri tom.* 1. merito a nobis arguuntur, atque damnantur: *Sicuti lenitati, & patientiæ Sedis Apostolicæ consonum videri potest, quod Cophti in suo jamdiu recepto, & ab eadem Sede tolerato usu perseverent, ita ferendum non est, quod Baptismum Ritu Latino, & seorsim a Confirmatione collatum, acerbo, alienoque animo perhorrescant.*

Altera Classis eorum, qui cum propriis Latinum aliquem Ritum conjungunt. Afferuntur exempla.

§. 23. Alteram Classem constituunt Orientales illi, & Græci, qui retinentes majori ex parte Ritus suos, & insimul Occidentalium, ac Latinorum Ritus venerantes, ex his nonnullos sequuntur, ex veteri consuetudine suis Episcopis perspecta, & approbata, atque insuper ab Apostolica Sede expresse, vel tacite confirmata. In hanc Classem referri possunt Armeni, ac Maronitæ, qui fermentatum deseruerunt, & Eucharistiam, sicuti Latini, in Azymo conficiunt, uti testatur Abrahamus Echellensis *in suo Eutychio vindicato pag.* 477.; quam quidem Armenorum disciplinam nonnulli tribuunt Sancto Gregorio Illuminatori, primo Armeniæ Episcopo, qui initio sæculi quarti, sub Tiridate Rege, martyrii coronam est consecutus: alii vero Sancto Silvestro Pontifici, aut Sancto Gregorio Magno eamdem referunt acceptam, in Conventionibus cum Armenorum natione initis, quæ indicantur a Summo Pontifice Gregorio IX. in suis Epistolis ad Regem Armeniæ, relatis a Raynaldo *ad annum Christi* 1139.

num.

num. 82. Eam certe disciplinam ab Ecclesia Romana Armenis traditam, testatur eorumdem Armenorum Sisensis Patriarcha Gregorius, in Epistola ad Haytonem patrem Leonis Regis Armeniæ Cœnobitam, *apud Clementem Galanum, in Conciliatione Ecclesiæ Armenæ cum Romana Tomo I. pag.* 449., sic scribens: *Quocirca nos a S. Romana Ecclesia, aquæ commixtionem* (cum vino in Calice) *modo recipimus, sicut ab eadem acceptum habemus Azymum, Mitram Episcopalem, & modum signandi Crucem*. Vetustissima pariter, & immemorabilis est apud Maronitas azymi consuetudo, uti constat ex Morini *Præfatione ad Maronitarum Ordinationes; & ex Bibliotheca Orientali Assemani senioris tom.* 1. *pag.* 410.; atque ex Synodo Nationali in Monte Libano congregata anno 1736., & a Nobis in nostra Constitutione *Singularis* 31. *Bullarii nostri tom.* 1. confirmata, in cujus *cap.* 12. *de Sacramento Eucharistiæ*, cum de azymo agitur, hæc leguntur: *Qui mos, & in Ecclesia nostra, & apud Armenos quoque in Oriente, ab immemorabili tempore obtinuit, & authentica etiam hujus rei documenta proferre possumus*. Hoc Armenorum, & Maronitarum exemplo, Bessarion Cardinalis, cui primum Abbatia Cryptæ Ferratæ sita in Diœcesi Tusculana fuerat commendata, id obtinuit, ut Græci Monachi in illa degentes in azymo consecrarent, quemadmodum legere est in nostra Constitutione 33. *Inter multa*: §. *Ut autem: Bullarii nostri tom* 2. Idem semper servatur in Ecclesia Collegiata S. Mariæ *de Grafeo* nuncupata, sita in Messanensi Diœcesi, licet ipsius Clerus Ritum Græcum retineat, uti videri potest in nostra Constitutione 81., quæ incipit: *Romana Ecclesia*, § 1. *Bullarii nostri tom.* 1., quamvis, generatim loquendo, Presbyteri Italo-Græci servent in Italia, Insulisque adjacentibus suam disciplinam, ac Ritum conficiendi in fermentato Eucharistiam; moneanturque impensius Sacerdotes Latini, vel Græci Ritus, ne Eucharistiam consecrare, ac distribuere juxta proprium cujusque Ritum prætermittant, uti declaratur in nostra Constitutione, quæ incipit: *Etsi Pastoralis*; 57. §. 1. *num.* 2., *ac* §. 6. *num.* 10. *& seq. Bullarii nostri tom.* 1.

Ritus ministrandi Eucharistiam infantibus, illico post Baptismum, quando obtinuerit, & quare obsoleverit.

§. 24. Quibusdam Ecclesiæ sæculis is usus obtinuit, ut post Baptismi Sacramentum Eucharistia pueris traderetur, haud quidem ex ea persuasione, quod esset ad æternam puerorum salutem necessaria, sed ex mero ritu, & consuetudine tunc temporis vigente, quemadmodum sapienter animadverterunt Tridentini Concilii Patres, *Sess.* 21. *cap.* 4. Inter errores Armenorum a Summo Pontifice Benedicto XII. damnatos, quinquagesimus octavus apud Raynaldum *ad annum Christi* 1341. §. 66., recensetur ille, quo asserebant, ad æternam puerorum salutem, & Baptismi iis collati validitatem, præter Confirmationis sacramentum, Eucharistiam etiam iisdem esse administrandam. In Occidentali Ecclesia, quadringentis, & amplius ab hinc annis, Eucharistia pueris post Baptismum non administratur. Verum negari nequit, in Libris Ritualibus Orientalium, commemorari Ritum Communionis post Baptismum pueris administrandæ. Assemanus junior *lib.* 2. *Codicis Liturgici pag.* 149. refert ordinem ministrandi Baptismi apud Melchitas; *pag.* quoque 309. ordinem exscribit Baptismi Syrorum, editum a Philoxeno Mabugensi Episcopo Monophysita; *pag.* 306. alium affert desumptum a veteri Rituali Severi Patriarchæ Antiocheni Monophysitarum Antesignani: *& lib.* 3. *ejusdem Codicis pag.* 95. *& pag.* 130. binos alios ordines commemorat, servatos inter Armenos, & Cophtos in ministrando Baptismo; quibus omnibus præcipitur, ut pueris post Baptismum Eucharistia ministretur. Hujusmodi consuetudinem apud nonnullos Græcos ad sua usque tempora obtinuisse ait S. Thomas 3. *part. quæst.* 80. *art. ad tertium*. Arcudius vero *lib.* 3. *de Sacramento Eucharistiæ cap.* 11. hanc esse Græcorum disciplinam scribit; sed aliqui ex ipsis paulatim eam deseruerunt, propter incommoda, quæ in præbenda pueris post Baptismum Eucharistia identidem intercedebant. In actis Synodi sub Sergio Patriarcha Antiocheno Maronitarum, habitæ in Monte Libano die 18. Septembris anno 1596., cui præfuit Pater Hieronymus Dandinus Societatis Jesu, Nuncius Summi Pontificis Clementis VIII., hæc verba leguntur *can.* 7.: *Quoniam parvulis sine indecentia maxima, venerabilisque Sacramenti injuria, vix potest Sacra Christi Communio dari, caveant in posterum Sacerdotes universi, ne quemquam ante rationis usum ad eam admittant*. Consentiunt Patres Concilii Zamosciæ habita anno 1720. §. 3. *de Eucharistia*. Idemque firmatum legitur in Actis Libanensis Concilii, quod habitum fuit an. 1736., *cap.* 12. *de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento* n. 13., cujus hæc sunt verba: *In antiquis quidem nostris Ritualibus, sicut & in Ordine vetere Romano, & in Euchologiis Græcis, Baptismatis Ministro diserte præcipitur, ut infantes mox a Baptismate, Chrismate delibutos, pascat Eucharistiæ Sacramento; nihilominus tum ob debitam huic Augustissimo Sacramento reverentiam, tum quia idem non est infantibus ac pueris ad salutem necessarium, præcipimus, ut infantibus quidem, dum baptizantur, Eucharistia nullo pacto, neque sub specie Sanguinis, porrigatur*. Quod ipsum statutum fuit in Constitutione pro Italo-Græcis, incipiente: *Etsi Pastoralis*: 57. §. 2. *num.* 7. *Bullarii nostri tom.* 1.

Vetustior recentiorque traditur Ecclesiæ Græcæ disciplina, quoad Communionem sub utraque specie.

§. 25. De usu administrandæ Eucharistiæ sub utraque specie etiam Laicis, quoad Orientalem, & Græcam disciplinam, fuse disserunt Arcudius *in Concordia Occidentali, & Orientali in Sacramentorum administratione lib.* 3. *cap.* 4., & Leo Allatius *in prima adnotatione de Ecclesiæ Occidentalis, atque Orientalis consensione p.* 1614. *& seq.* In Græcorum Collegio, quod Romæ, uti diximus, erectum fuit a Gregorio XIII., ea indicta lege, ut Græcus in eo Ritus servetur, quemadmodum præfatus Leo Allatius testatur *in suo Tractatu de ætate, & Interstitiis pag.* 21., juxta ipsius Collegii Constitutiones a Summo Pontifice Urbano VIII. confirmatas, debent Alumni quolibet octiduo animi sordes Pœnitentiæ Sacramento eluere, & Sacram Eucharistiam sumere quintadecima quaque die, nec non festis diebus solemnibus, & singulis Adventus, & Quadragesimæ Dominicis, Latino Ritu servato; in festis vero solemnioribus, videlicet diebus Paschatis, Pentecostes, & Nativitatis Domini, jubentur, Eucharistiam sub utraque specie Ritu Græco suscipere, hoc est in fermentato, Sanguine intincto, ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur parvo cochleari, quod infert in os suscipientis Eucharistiam: Idemque Ritus servatur cum reliquis Græcis omnibus, qui prædictis diebus ad solemne Missæ Sacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus in Ecclesia Græci Collegii sibi Eucharistiam Ritu Græco administrari deposcent. Verum Italo-Græcis in memorata Constitutione: *Etsi Pastoralis*: 57. §. 6. *n.* 15. Eucharistia sub utraque specie permittitur in illis dumtaxat locis, in quibus Ritus hujusmodi Communionis cetentus viget; sed in aliis locis, ubi idem Ritus obsolevit, Eucharistia sub utraque specie prohibetur. Ab hac disciplina, seu ritu sumendæ Eucharistiæ sub utraque specie, licet in universa Orientali Ecclesia recepto,

non-

nonnulli Græci, & Orientales paulatim recesserunt. Lucas Holstenius, vir sane clari nominis, in Epistola ad Bertoldum Nimisium, quæ typis impressa affertur in Opusculis Græcis, ac Latinis Leonis Allatii *pag.* 436. refert, se præbuisse Eucharistiam in Vaticana Basilica Presbytero Abyssino, qui cum aliis communicaturus, ad sacram Mensam accesserat; cumque eum sub unica specie panis Eucharistiæ participem fecisset, ab ipso deinde, atque etiam ab aliis Æthiopicæ Ecclesiæ hominibus, sciscitatum fuisse, an, juxta Patriæ suæ Ritum, Eucharistiam sub unica specie panis sumere consuevissent, tam in solemni Lyturgia, quam in quotidiana Eucharistiæ participatione, necnon cum ad eos extremo morbo laborantes eadem in Viaticum afferebatur; testaturque, fuisse sibi ab ipsis responsum. Sacram Synaxim sub unica specie panis sibi semper administrari, hancque esse veterem disciplinam in Æthiopica Ecclesia obtinentem. Inter quæsita Summo Pontifici Gregorio XIII. proposita a Patriarcha Maronitarum, sequens recensetur: *Nos Missam celebramus in solo azymo: Laici vero nostri sub utraque specie communicant*; cui Pontifex his verbis respondit: *Si volunt in azymo consecrare, non videntur prohibendi: Laici vero a Comunione sub utraque specie pedetentim arcendi sunt; totus enim Christus sub una specie continetur, & in usu Calicis magnum est periculum effusionis*: uti legere est in laudato Opere Thomæ a Jesu, *de Conversione omnium gentium pag.* 486. *& seq.* Patres etiam Concilii Libanensis habiti anno 1736. *part.* 2. *cap.* 12. *n.* 21. hujusmodi consilio inhærentes, ita statuerunt: *Deinde ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ institutis inhærentes, præcipimus, & stricte mandamus, ne cui Laico, vel Clerico in minoribus Ordinibus constituto, Communio sub utraque specie tradatur, sed sub una tantum, panis nimirum*: Solis Diaconis permittentes, ut in solemni Missa Eucharistiam sub utraque specie a Sacerdote accipiant, hoc est sub specie panis primum, deinde sub specie vini, semoto tamen, quem superius commemoravimus, cochlearis usu: *At vero Diaconis, ut Hostiam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in solemni præsertim Missæ, accipere possint & valeant, concedimus & permittimus, modo absit cochlearis usus, quem omnino abrogandum esse statuimus*.

Ritusque effundendi aquam tepidam in calicem post consecrationem, & ante consumationem.

§. 26. Postremo, ab Eucharistiæ Sacramento minime recedentes; hic verba faciemus de alio Orientali, & Græco Ritu, quo nimirum Sacerdos post consecrationem, & ante consummationem, paululum aquæ tepidæ in calicem fundit; Matthæus Blastares in *Syntagmate Alphabetico cap.* 8. *tom.* 2. *Synodicæ Græcorum pag.* 153. hujusmodi Ritum commemorat, ejusque significationem affert. Eutymius Tyri ac Sidonis Archiepiscopus anno 1716. Summo Pontifici Clementi XI. nonnulla quæsita proposuit, quorum alterum erat, utrum Melchitis Syriæ, ac Palestinæ interdicere deberet, aquam tepidam Divino Sanguini post Consecrationem affundere; cui redditum fuit responsum, adjecta accurata, & luculenta instructione ab eodem Pontifice approbata, ejusque jussu trasmissa ad Superiores Missionum Terræ Sanctæ, Damasci, Tyri, ac Sidonis; injunctumque prædicto Archiepiscopo, ne id fieri interdiceret, cum de veteri Ritu ageretur, Sedi Apostolicæ perspecto, & Græcis Sacerdotibus etiam Romæ permisso; per quem innuitur Fidei ardor, qui maximus erga tantum Mysterium debet conflagrare. Simile responsum die 31. Martii anno 1729. jussu Benedicti Papæ XIII. datum fuit Cyrillo Græcorum Patriarchæ Antiocheno. Idem Ritus Italo Græcis permittitur in citata Constitutione 57. *Etsi Pastoralis*, §. 6. *n.* 2. *Bull. nostri tom.* 1. Cum

que subinde in Congregationibus, quæ pro correctione Librorum Ecclesiasticorum Ecclesiæ Orientalis habitæ fuerunt, ad accuratiorem quamque diligentiam adhibendam, diu multumque disputatum fuisset, utrum interdicendus esset Ritus infundendi in calicem aquam tepidam post Consecrationem, cum potissimum Humbertus Cardinalis Sylvæ Candidæ superioribus temporibus plurimum adversus eumdem Ritum declamasset, responsum fuit die 1. Maii anno 1646., *nihil esse innovandum*, quod rescriptum a Nobis deinde confirmatum fuit; rationibus enim a prædicto Cardinali allatis nil ponderis inesse compertum fuit. Attamen Patres Concilii coacti in urbe Zamosciæ anno 1720., graves ob causas, inbibuerunt Ruthenis Sacerdotibus, ne aquam tepidam post Consecrationem in calicem funderent, uti legi potest §. 4. de celebratione Missarum: *Inhibet, gravem ob causam, & abrogat toleratam in Orientali Ecclesia consuetudinem, ad consecratas calicis species aquam tepidam affundendi, post Consecrationem, ante Communionem*.

Allata huc usque exempla, ad propositam superius objectionem probandam, inepta demonstrantur.

§. 27. His sane, & alii hujusmodi exemplis, quæ facile cumulari possent, inniti valent, qui erga transitum a Ritu Orientali & Græcos, ad Occidentalem, & Latinum sunt propensiores, vel certe quidem putant se jure optimo agere, dum Schismaticum Orientalem ad Ecclesiæ unitatem convertentes, satagunt eumdem abducere ab aliquo Ritu, quem servare consueverat, priusquam nobis consentiret, quique a reliquis omnibus Orientalibus & Græcis, ex veteri disciplina, firmiter retinetur & observatur. Verum, neque superius allata exempla, nec cætera, quæ in medium proferri possent, quidquam illorum opinioni suffragantur; tum quia in transitu a Ritu Orientali & Græco, ad Occidentalem & Latinum, tollitur omnino quidquid ab ipso Græco Ritu præscribitur, & nostro Ritui non conformatur; quod non contingit in his exemplis, quæ paulo superius allata sunt, quibus nempe, si aliqua peculiaris solemnitas Græci Ritus tollitur, Ritus tamen ipse, ac reliqua omnia eodem Ritu præscripta intacta servantur; tum quia partem etiam aliquam demere ex aliquo Ritu, salvis reliquis ejusdem Ritus partibus, non est privati viri, sed auctoritas publica intercedat necesse est, videlicet Supremi Capitis universalis Ecclesiæ, qualis plane est Romanus Pontifex. Sed namque Apostolica ea est, quæ præcipuo quodam jure, quoties ipsi consentaneum visum fuit, ab Orientali Ecclesia Ritum aliquem desumsit, & in Occidentalem traduxit; aut permisit, Ritum aliquem Græcum in aliqua Latina Ecclesia usurpari. Eademque Apostolica Sedes, quoties deprehendit, periculosum vel indecorum aliquem Ritum in Orientalem Ecclesiam irrepsisse, illum damnavit, improbavit, ejusque usum ipsi probibuit. Ipsa denique Apostolica Sedes, postquam vidit Orientalem, vel Græcam aliquam gentem in aliquo Latino Ritu usurpando, ac defendendo, vehementer obfirmatam, ac potissimum, quando Ritus ipse ab antiquo tempore invectus fuit, ab omnibus communiter receptus, atque expresse, vel tacite ab Episcopis probatus, Ritum ipsum tolerando, & sic approbando, firmavit.

Triplex præcipuum Sedis Apostolicæ munus, admittendi Græcos Ritus in Latinam Ecclesiam interdicendi noxios in Græca, & eidem permittendi innoxios.

Exempla Græcorum Rituum, quos Sedes Apostolica a Græca in universam Ecclesiam transtulit, vel in aliqua Ecclesia Latina usurpari permisit.

§. 28. In Latina, & Græca Lyturgia recitatur Symbolum, ejusque recitatio in Missæ Sacrificio in Ecclesia Orientali primum instituta, deinde in Occidentalem traducta est, uti colligitur ex tertio Toletano Concilio habito anno 589. *can.* 2. *tom.* 5. Collectionis Labbeanæ pag. 1009. cujus hæc sunt verba: *Ut per omnes Ecclesias Hispaniæ vel Gallaciæ, secundum formam Orientalium Ecclesiarum, Concilii Constantinopolitani*,

ni, hoc est centum quinquaginta Episcoporum, Symbolum Fidei recitetur, ut, priusquam Dominica dicatur Oratio, voce clara a populo decantetur. Quare, cum Patres Toletani Concilii, disciplinam statuentes recitandi Symbolum in Sacrificio Missæ, se ad Ritum Orientalium Ecclesiarum retulerint; id satis est ad agnoscendum, hujusmodi disciplinam in Oriente primo institutam, inde in Occidentem promanasse; sicut advertunt Cardinalis Bona *Rerum Lyturgic. lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 2., & Georgius *de Liturgia Romani Pontificis tom.* 2. *cap.* 20. *num.* 2. *pag.* 176. Sed rem propositam persequendo, Amalarius *in lib. de Divinis Officiis cap.* 14., postquam, innixus auctoritati Sancti Paulini in Epistola *ad Severum*, retulit, sola Feria sexta majoris Hebdomadæ in Ecclesia Hierosolymitana exponi consuevisse populo adorandam Crucem ipsam, in qua Christus pependit, huic Græcæ consuetudini tribuit Ritum adorationis Sanctæ Crucis, quæ in Officio prædictæ Feriæ sextæ in unaquaque Latina Ecclesia ad hanc usque diem peragitur. Trisagium *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis, miserere nobis*, pia est, & frequentissima Oratio in Græcorum Lyturgia; uti recte advertit Goarius in notis ad Euchologium in Missam Sancti Joannis Chrysostomi *pag.* 109. Ejus Orationis origo repetitur ex miraculo, quod medio sæculo quinto contigit in Regia Urbe Constantinopolitana; cum enim Theodosius Imperator, Patriarcha Proclus, & universus populus in aperto ad Deum preces effunderent, ut ab imminenti liberarentur excidio, quod ipsis ab ingentibus terræ motibus impendebat, puer repente in Cœlum rapi visus est, qui deinde in terram demissus, retulit se audivisse Angelos prædictum Trisagium canentes; quare, cum jussu Procli Patriarchæ, universus populus illud devote cecinisset, terra ab horrendis, quibus concutiebatur, motibus, conquievit, uti narrat Nicephorus *lib.* 14. *cap.* 46., recteque prosequitur Summus Pontifex Felix III. in Epistola tertia ad Petrum Fullonem, quæ habetur *tom.* 4. Labbeanæ Collectionis. Idem vero Trisagium in Ecclesia Occidentali Feria Sexta majoris Hebdomadæ Græce, & Latine canitur, quemadmodum apposite animadvertit Cardinalis Bona *Rerum Lyturgicar. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 5. Aquæ benedictio in pervigilio Epiphaniæ ex Ritu est Græcæ Ecclesiæ proprio, uti fuse ostendit Goarius in Euchologio, sive Rituali Græcorum, & nunc etiam prædicta die Romæ in Græcorum Ecclesia peragitur hæc functio, de qua in allata superius Constitutione nostra 57. §. 5. *num.* 13. mentio habetur, simulque permittitur, ut Fideles eadem aqua benedicta aspergantur. De transitu Ritu hujusmodi ab Orientali in aliquas Occidentales Ecclesias videri possunt, quæ congessit eruditus Martene *tom.* 4. *de antiqua Ecclesiæ disciplina in Divinis celebrandis Officiis cap.* 4. *n.* 2., & quæ asseruntur in Dissertatione Patris Sebastiani Pauli Congregationis Matris Dei, edita Neapoli anno 1719., cui titulus est: *De ritu Ecclesiæ Neritinæ exorcizandi aquam in Epiphania*, ubi propterea *part.* 3. *pag.* 177. *& seq.* opportune monet Episcopos, in quorum Diœceses longo adhinc tempore nonnulli Ritus ab Ecclesia Græca manantes irrepserunt, ut illos de medio tollere tantopere non contendant, ne turbæ excitentur, & ne videantur improbare rationem agendi Sedis Apostolicæ, quæ ritus illos irrepsisse cum optime noverit, eosdem tamen servari & frequentari permisit; affertque *pag.* 203. Epistolam Cardinalis Sanctorii, Sanctæ Severinæ nuncupati, scriptam anno 1580. ad Fornarium Episcopum Neritinum, de hoc ipso argumento, & de aquæ benedictione in Epiphania, quæ in illa Diœcesi peragitur. Græcus pariter est ritus spoliandi, ac lavandi Altare Feria quinta in Cœna Domini. Hujusce Ritus monumentum aliquod reperire est sæculo quinto; de eo namque meminit in suo Typico, sive Ordine recitandi Officium Ecclesiasticum per totum annum, S. Sabas, qui, teste Leone Allatio *de Libris Ecclesiæ Græcæ diss.* 1. *pag.* 9., obiit anno 451. Si certo affirmari posset Ordinem Romanum ab Hittorpio editum, Sancti Gelasii Pontificis jussu compositum fuisse, Ritus lavandi Altaria Feria quinta in Cœna Domini, prædictæ Græcorum consuetudini fuisset quasi coævus in Latina Ecclesia, cum Sanctus Gelasius Pontifex obierit *anno* 496. At, cum incertum sit, utrum Romanus Ordo ab Hittorpio vulgatus, tantæ antiquitatis merito præstet, & cum, eo seposito, Sanctus Isidorus Hispalensis Episcopus inter Latinos primus extiterit, qui de hoc Ritu verba fecerit; idemque S. Isidorus *anno* 636. sit vita functus; satis id est, ut ab Oriente in Occidentem fluxisse asseratur Ritus prædictus, qui in hunc usque diem in nonnullis Latinis Ecclesiis retinetur, probantibus Romanis Pontificibus; ac potissimum in Vaticana Basilica, magna cum Solemnitate, Feria quinta in Cœna Domini quotannis peragitur. Suaresius Episcopus Vasionensis, & Vicarius ejusdem Basilicæ, & Joannes Chrysostomus Battellus Archiepiscopus Amasenus, qui in minoribus inter Beneficiatos ejusdem Basilicæ recensebatur, duas elucubratissimas Dissertationes ediderunt, quibus prædictum Ritum illustrarunt. Quæ cum ita sint, exemplis, & factis aperte evincitur, id quod paulo ante diximus, Sedem videlicet Apostolicam non omisisse, quoties id rationi consentaneum putavit, aut adsciscere in universam Latinam Ecclesiam Ritus, qui ad Græcam Ecclesiam pertinebant, aut permittere, ut peculiares quidam Ritus, qui ab Ecclesia Græca manarunt, in nonnullis Latinis Ecclesiis observarentur.

Exempla Rituum, quos justis de causis a Græca Ecclesia proscripsit Apostolica Sedes.

§. 29. Jam paulo superius de Trisagio sermonem fecimus, deque admirabili modo, quo cantus ejusdem in Sacras Lyturgias Ecclesiæ Græcæ inductus fuit: Cum tamen Petrus Fullo, cognomento Gnaphæus, fautor hæresis Appollinaristarum, qui Theopaschitæ appellantur, ausus fuisset Trisagio hæc verba superaddere: *Qui crucifixus es pro nobis*: sicuti fuse commemorat Theodorus Lector *l.* 1. *Collectaneor.*; & cum nonnullæ Orientis Ecclesiæ, ac potissimum Syrorum, & Armenorum, opera cujusdam Jacobi Syri, teste Nicephoro *l.* 18. *cap.* 52. additamentum hujusmodi recepissent; haud prætermiserunt Romani Pontifices, pro ea, quam in similibus adhibere consueverunt, vigili cura & sollicitudine, inolescenti errori se opponere, factamque Trisagio additionem interdicere; rejicientes interpretationem, qua, Trisagium ipsum referendo ad solam Filii personam, non vero ad tres Divinas personas, omnem erroris suspicionem adimi jactabatur; tum quia periculum semper supererat adhærendi dogmati hæretico; tum quia humanæ mentis præsumptio ad solum Christum referre minime poterat Hymnum ab Angelis in honorem Sanctissimæ Trinitatis decantatum, sicuti Lupus recte expendit in *notis ad Can.* 81. *Trullanum*, ubi, postquam retulerat, a Felice III., & Romana Synodo damnatam fuisse additionem Trisagio factam, ita subdit: *Hymnum soli Divinæ Trinitati Sanctis semper Angelis decantatum, Ecclesiæ ab ipso Deo ac eisdem Sanctis Angelis in puero laudato traditum, malorum Regiæ Urbi impendentium depulsione confirmatum, ac in eodem sensu & ratione comprobatum a plena Synodo Calcedonensi, constanter asseverant*, (loquitur de Episcopis tum in prædicto Concilio congregatis, tum de aliis additamentum Trisagio factum respuentibus) *humana præsumptione non potuisse ad solum Christum detorqueri*. S.

Gre-

Gregorius VII. eodem Religionis studio ipsam additionem improbavit in sua epistola prima *lib.* 8. scripta ad Archiepiscopum, sive Patriarcham Armenorum. Idem præstitit Gregorius XIII. in nonnullis suis epistolis datis in forma Brevis ad Patriarcham Maronitarum die 14. Februarii anno 1577. In Congregatione autem Propagandæ Fidei, habita die 30. Januarii anno 1635., cum examini subjecta fuisset Armenorum Lyturgia, atque inter cætera accuratiori disquisitione fuisset expensum, utrum additio inducta Trisagio tolerari posset, ob indicatam causam, quod illa ad solam Filii personam relationem habere posse videretur, responsum fuit, id non esse permittendum, additionemque omnino expungendam. Summus Pontifex Gelasius in sua epistola nona ad Episcopos Lucaniæ *cap.* 26. pravam consuetudinem jam invectam improbavit, juxta quam, mulieres Sacerdoti Missam celebranti inserviebant; eumque idem abusus ad Græcos transiisset, Innocentius IV. in epistola, quam ad Episcopum Tusculanum dedit, eumdem severissime proscripsit: *Mulieres autem servire ad Altare non audeant, sed ab illius ministerio repellantur omnino:* Iisdem verbis a Nobis quoque prohibetur in nostra sæpius citata Constitutione: *Etsi Pastoralis*; §. 6. *n.* 21. *tom.* 1. *Bull. nostri*. Feria quinta Majoris Hebdomadæ, ad recolendam Dominicæ Cœnæ memoriam, sacra peragitur functio, in qua consecratur panis, qui per integrum annum asservatur, ut illo reficiantur lethali morbo laborantes, qui Sacram Synaxim in Viaticum sibi deposcunt, & aliquando etiam eidem pani consecrato exigua pars vini consecrati affunditur. Ritus hujusmodi a Leone Allatio describitur in suo Tractatu *de Communione Orientalium sub specie unica num.* 7. Summus Pontifex Innocentius IV. in laudata epistola ad Episcopum Tusculanum, Ritum illum Græcis interdixit, hisce verbis: *Eucharistiam in die Cœnæ Domini consecratam, usque ad annum, prætextu infirmorum, ut videlicet de illa ipsos communicent, non reservent*: addiditque, ut paratam semper Eucharistiam haberent pro Infirmis, sed illam qualibet decima quinta die renovarent. Arcudius *in Tract. de Concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib.* 3. *cap.* 55. & 56. absurditates, quæ ex eo Ritu promanabant, indicare haud prætermisit, deprecans Romanos Pontifices, ut illum penitus abrogarent. Præstitit id Clemens VIII. in sua Instructione, idemque & Nos præstitimus in nostra Constitutione: *Etsi Pastoralis* 57. §. 6. *num.* 3. & *seq.* In Concilio Zamosciæ, a duabus Congregationibus, Concilii videlicet, ac Propagandæ Fidei examinato, §. 3. *de Eucharistia*, legitur statutum, ut si alicubi adhuc vigeret Ritus consecrandi Eucharistiam Feria quinta in Cœna Domini, eam suffundendi aliqua gutta Sanguinis, servandique pro infirmis in annum integrum, in posterum omnino prætermittatur; sed Parochi Eucharistiam pro Infirmis servent, ipsam qualibet octava, aut decima quinta die renovantes. Eamdem viam institerunt Patres Concilii Libanensis a Nobis confirmati, sicuti patet ex c. 12. *de Sacramento Eucharist. n.* 24. Quibus sane exemplis manifesto comprobatur, quod Sedes Apostolica nunquam omiserit Græcis interdicere Ritus aliquos, licet apud eos jampridem obtinerent, quoties eosdem perniciosos & malos esse, aut evadere posse deprehendit.

Hac ipsa tamen in re, Apostolica Sedes, pro circumstantiarum varietate, epichejam adhibuit.

§. 30. De Processione Spiritus Sancti a Patre, ac Filio, quemadmodum superius indicavimus, præcipue disputatum est, quoties de unione Græcæ, & Orientalis Ecclesiæ cum Latina, & Occidentali actum fuit. Hujus articuli examen trinam veluti faciem præsetulit, atque adeo ad hæc tria capita redactum est. Primum, an processio Spiritus Sancti a Patre & Filio esset Fidei Dogma: & quoad primum hoc caput, firmissime responsum semper fuit, non esse ullo modo dubitandum, quin processio Spiritus Sancti a Patre & Filio inter Fidei Dogmata adnumeretur; neque Catholicum revera esse, qui illud non recipit, ac profitetur. Alterum, an, posito hoc esse unum ex Fidei Dogmatibus, licuerit in Symbolo Missæ superaddere verbum *Filioque*, quamvis neque in Nicœna; neque in Constantinopolitana Synodo illud reperitur, cum potissimum ab Oecumenica Synodo Ephesina decretum fuerit, ne quid Nicæno Symbolo adderetur: *Statuit Sancta Synodus, alteram Fidem nemini licere proferre, aut conscribere, aut componere, præter definitam a Sanctis Patribus, qui in Nicæa cum Spiritu Sancto congregati fuerunt*. Quod autem ad alterum hoc caput attinet, firmatum fuit, non modo licuisse, sed & valde conveniens fuisse, ut hujusmodi additio fieret Nicæno Symbolo; eo quod Ephesinum Concilium solummodo inhibuerit additiones Fidei oppositas, aut temerarias, & a communi consuetudine devias; non vero orthodoxas, & quibus aliquis Fidei articulus in eodem Symbolo implicite contentus, explicatius declararetur. Tertium denique, utrum, posita pro indubio Fidei dogmate Processione Spiritus Sancti a Patre, & Filio, agnitaque insuper in Ecclesia potestate addendi Symbolo vocem *Filioque*; permitti posset, ut Orientales, & Græci in Sacrificio Missæ Symbolum recitarent ad eum modum, quo prius, & ante Schisma consueverant, quod perinde est ac dicere, prætermissa voce, *Filioque*. Quod autem pertinet ad postremum hoc caput, non eadem semper fuit Sedis Apostolicæ disciplina; quandoque enim Orientalibus & Græcis, Symbolum absque voce *Filioque* recitare permisit; tunc nimirum, cum certo constiterat, priora duo capita, seu articulos ab illis recipi, noveratque omnino fore, ut, si iisdem denegaretur id quod tanto studio deposcebant, exoptatæ Unioni aditus intercluderetur: Nonnunquam vero Symbolum cum additione *Filioque*, ab Orientalibus, & Græcis recitari omnino voluit; cum scilicet merito suspicari potuit, eosdem ideo nolle Symbolum cum additamento recitare, quod adhærerent errori opinantium, ac asserentium, Spiritum Sanctum a Patre, & Filio non procedere, vel ab Ecclesia additionem illam, *Filioque*, Symbolo fieri non potuisse. Duo Summi Pontifices, nempe Beatus Gregorius X. in Lugdunensi Concilio, & Eugenius IV. In Florentino, primam agendi rationem, ob indicatas causas, cum Græcis adhibuerunt, uti constat ex *tom.* 7. Collectionis Conciliorum Harduini *pag.* 698. *D.*, & *tom.* 9. ejusdem Collectionis *pag.* 395. *D.* Alteram vero rationem, ex causis itidem supra allatis, amplexus est, servavitque Summus Pontifex Nicolaus III., cum deprehendit, Michaelem Imperatorem ex bona fide non agere, neque iis stare, quæ pollicitus fuerat in tractanda unione, quam cum Pontifice Gregorio X. Prædecessore suo absolverat, atque firmaverat. Hujus rei documentum e Vaticano Archivio desumptum in Raynaldi Annalibus impressum est *ad annum Christi* 1278. §. 7. Eamdem viam institerunt Martinus IV. & Nicolaus IV. Et quamvis de Pontificibus istis, quod ad hanc rem pertinet, Scriptores diversa tradiderint, Pachymeres tamen, qui tunc temporis Constantinopolitanam historiam posterorum memoriæ commendabat, *lib.* 6. *cap.* 14. aperte testatur, eos Prædecessorum suorum epichejam non fuisse secutos, sed voluisse, ut ab Orientalibus, & Græcis Symbolum cum additione *Filioque* recitaretur, ut injecta sibi de Orthodoxa illorum Fide dubitatio tolleretur, *ad certum experimentum capiendum Fidei, & Sententiæ Græcorum; ejus vero pignus idoneum fore, si & ipsi Symbolum sicut Latini, pronunciarent*. Idem Pontifex Eugenius, qui in Florentino Concilio

ni, hoc est centum quinquaginta Episcoporum, Symbolum Fidei recitetur, ut, priusquam Dominica dicatur Oratio, voce clara a populo decantetur. Quare, cum Patres Toletani Concilii, disciplinam statuentes recitandi Symbolum in Sacrificio Missæ, se ad Ritum Orientalium Ecclesiarum retulerint; id satis est ad agnoscendum, hujusmodi disciplinam in Oriente primo institutam, inde in Occidentem promanasse; sicut advertunt Cardinalis Bona *Rerum Lyturgic. lib.* 2. *cap.* 8. n. 2., & Georgius *de Liturgia Romani Pontificis tom.* 2. *cap.* 20. *num.* 2. *pag.* 176. Sed rem propositam persequendo, Amalarius *in lib. de Divinis Officiis cap.* 14., postquam, innixus auctoritati Sancti Paulini in Epistola *ad Severum*, retulit, sola Feria sexta majoris Hebdomadæ in Ecclesia Hierosolymitana exponi consuevisse populo adorandam Crucem ipsam, in qua Christus pependit, huic Græcæ consuetudini tribuit Ritum adorationis Sanctæ Crucis, quæ in Officio prædictæ Feriæ sextæ in unaquaque Latina Ecclesia ad hanc usque diem peragitur. Trisagium *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis, miserere nobis*, pia est, & frequentissima Oratio in Græcorum Lyturgia; uti recte advertit Goarius in notis ad Euchologium in Missam Sancti Joannis Chrysostomi *pag.* 109. Ejus Orationis origo repetitur ex miraculo, quod medio sæculo quinto contigit in Regia Urbe Constantinopolitana; cum enim Theodosius Imperator, Patriarcha Proclus, & universus populus in aperto ad Deum preces effunderent, ut ab imminenti liberarentur excidio, quod ipsis ab ingentibus terræ motibus impendebat, puer repente in Cœlum rapi visus est, qui deinde in terram demissus, retulit se audivisse Angelos prædictum Trisagium canentes; quare, cum jussu Procli Patriarchæ, universus populus illud devote cecinisset, terra ab horrendis, quibus concutiebatur, motibus, conquievit, uti narrat Nicephorus *lib.* 14. *cap.* 46., recteque prosequitur Summus Pontifex Felix III. in Epistola tertia ad Petrum Fullonem, quæ habetur *tom.* 4. Labbeanæ Collectionis. Idem vero Trisagium in Ecclesia Occidentali Feria Sexta majoris Hebdomadæ Græce, & Latine canitur, quemadmodum apposite animadvertit Cardinalis Bona *Rerum Lyturgicar. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 5. Aquæ benedictio in pervigilio Epiphaniæ ex Ritu est Græcæ Ecclesiæ proprio, uti fuse ostendit Goarius in Euchologio, sive Rituali Græcorum, & nunc etiam prædicta die Romæ in Græcorum Ecclesia peragitur hæc functio, de qua in allata superius Constitutione nostra 57. §. 5. *num.* 13. mentio habetur, simulque permittitur, ut Fideles eadem aqua benedicta aspergantur. De transitu Ritu hujusmodi ab Orientali in aliquas Occidentales Ecclesias videri possunt, quæ congessit eruditus Martene *tom.* 4. *de antiqua Ecclesiæ disciplina in Divinis celebrandis Officiis cap.* 4. n. 2., & quæ asseruntur in Dissertatione Patris Sebastiani Pauli Congregationis Matris Dei, edita Neapoli anno 1719., cui titulus est: *De ritu Ecclesiæ Neritinæ exorcizandi aquam in Epiphania*, ubi propterea *part.* 3. *pag.* 177. *& seq.* opportune monet Episcopos, in quorum Diœceses longo adhinc tempore nonnulli Ritus ab Ecclesia Græca manantes irrepserunt, ut illos de medio tollere tantopere non contendant, ne turbæ excitentur, & ne videantur improbare rationem agendi Sedis Apostolicæ, quæ ritus illos irrepsisse cum optime noverit, eosdem tamen servari & frequentari permisit; affertque *pag.* 203. Epistolam Cardinalis Sanctorii, Sanctæ Severinæ nuncupati, scriptam anno 1580. ad Fornarium Episcopum Neritinum, de hoc ipso argumento, & de aquæ benedictione in Epiphania, quæ in illa Diœcesi peragitur. Græcus pariter est ritus spoliandi, ac lavandi Altare Feria quinta in Cœna Domini. Hujusce Ritus monumentum aliquod reperire est sæculo quinto; de eo namque meminit in suo Typico, sive Ordine recitandi Officium Ecclesiasticum per totum annum, S. Sabas, qui, teste Leone Allatio *de Libris Ecclesiæ Græcæ diss.* 1. *pag.* 9., obiit anno 451. Si certo affirmari posset Ordinem Romanum ab Hittorpio editum, Sancti Gelasii Pontificis jussu compositum fuisse, Ritus lavandi Altaria Feria quinta in Cœna Domini, prædictæ Græcorum consuetudini fuisset quasi coævus in Latina Ecclesia, cum Sanctus Gelasius Pontifex obierit *anno* 496. At, cum incertum sit, utrum Romanus Ordo ab Hittorpio vulgatus, tantæ antiquitatis merito præstet, & cum, eo seposito, Sanctus Isidorus Hispalensis Episcopus inter Latinos primus extiterit, qui de hoc Ritu verba fecerit; idemque S. Isidorus *anno* 636. sit vita functus; satis id est, ut ab Oriente in Occidentem fluxisse asseratur Ritus prædictus, qui in hunc usque diem in nonnullis Latinis Ecclesiis retinetur, probantibus Romanis Pontificibus; ac potissimum in Vaticana Basilica, magna cum Solemnitate, Feria quinta in Cœna Domini quotannis peragitur. Suaresius Episcopus Vasionensis, & Vicarius ejusdem Basilicæ, & Joannes Chrysostomus Battellus Archiepiscopus Amasenus, qui in minoribus inter Beneficiatos ejusdem Basilicæ recensebatur, duas elucubratissimas Dissertationes ediderunt, quibus prædictum Ritum illustrarunt. Quæ cum ita sint, exemplis, & factis aperte evincitur, id quod paulo ante diximus, Sedem videlicet Apostolicam non omisisse, quoties id rationi consentaneum putavit, aut adsciscere in universam Latinam Ecclesiam Ritus, qui ad Græcam Ecclesiam pertinebant, aut permittere, ut peculiares quidam Ritus, qui ab Ecclesia Græca manarunt, in nonnullis Latinis Ecclesiis observarentur.

Exempla Rituum, quos justis de causis a Græca Ecclesia proscripsit Apostolica Sedes.

§. 29. Jam paulo superius de Trisagio sermonem fecimus, deque amirabili modo, quo cantus ejusdem in Sacras Lyturgias Ecclesiæ Græcæ inductus fuit: Cum tamen Petrus Fullo, cognomento Gnaphæus, fautor hæresis Appollinaristarum, qui Theopaschitæ appellantur, ausus fuisset Trisagio hæc verba superaddere: *Qui crucifixus es pro nobis*: sicuti fuse commemorat Theodorus Lector *l.* 1. *Collectaneor.*; & cum nonnullæ Orientis Ecclesiæ, ac potissimum Syrorum, & Armenorum, opera cujusdam Jacobi Syri, teste Nicephoro *l.* 18. *cap.* 52. additamentum hujusmodi recepissent; haud prætermiserunt Romani Pontifices, pro ea, quam in similibus adhibere consueverunt, vigili cura & sollicitudine, inolescenti errori se opponere, factamque Trisagio additionem interdicere; rejicientes interpretationem, qua, Trisagium ipsum referendo ad solam Filii personam, non vero ad tres Divinas personas, omnem erroris suspicionem adimi jactabatur; tum quia periculum semper supererat adhærendi dogmati hæretico; tum quia humanæ mentis præsumptio ad solum Christum referre minime poterat Hymnum ab Angelis in honorem Sanctissimæ Trinitatis decantatum, sicuti Lupus recte expendit *in notis ad Can.* 81. *Trullanum*, ubi, postquam retulerat, a Felice III., & Romana Synodo damnatam fuisse additionem Trisagio factam, ita subdit: *Hymnum soli Divinæ Trinitati Sanctis semper Angelis adcantatum, Ecclesia ab ipso Deo ac eisdem Sanctis Angelis in puero laudato traditum, malorum Regiæ Urbi impendentium depulsione confirmatum, ac in eodem sensu & ratione comprobatum a plena Synodo Calcedonensi, constanter asseverant*, (loquitur de Episcopis tum in prædicto Concilio congregatis, tum de aliis additamentum Trisagio factum respuentibus) *humana præsumptione non potuisse ad solum Christum detorqueri*. S.

Gre-

Gregorius VII. eodem Religionis studio ipsam additionem improbavit in sua epistola prima *lib.* 8. scripta ad Archiepiscopum, sive Patriarcham Armenorum. Idem præstitit Gregorius XIII. in nonnullis suis epistolis datis in forma Brevis ad Patriarcham Maronitarum die 14. Februarii anno 1577. In Congregatione autem Propagandæ Fidei, habita die 30. Januarii anno 1635., cum examini subjecta fuisset Armenorum Lyturgia, atque inter cætera accuratiori disquisitione fuisset expensum, utrum additio inducta Trisagio tolerari posset, ob indicatam causam, quod illa ad solam Filii personam relationem habere posse videretur, responsum fuit, id non esse permittendum, additionemque omnino expungendam. Summus Pontifex Gelasius in sua epistola nona ad Episcopos Lucaniæ *cap.* 26. pravam consuetudinem jam invectam improbavit, juxta quam, mulieres Sacerdoti Missam celebranti inserviebant; cumque idem abusus ad Græcos transiisset, Innocentius IV. in epistola, quam ad Episcopum Tusculanum dedit, eumdem severissime proscripsit: *Mulieres autem servire ad Altare non audeant, sed ab illius ministerio repellantur omnino:* Iisdem verbis a Nobis quoque prohibetur in nostra sæpius citata Constitutione: *Etsi Pastoralis*; §. 6. *n.* 21. *tom.* 1. *Bull. nostri*. Feria quinta Majoris Hebdomadæ, ad recolendam Dominicæ Cœnæ memoriam, sacra peragitur functio, in qua consecratur panis, qui per integrum annum asservatur, ut illo reficiantur lethali morbo laborantes, qui Sacram Synaxim in Viaticum sibi deposcunt, & aliquando etiam eidem pani consecrato exigua pars vini consecrati affunditur. Ritus hujusmodi a Leone Allatio describitur in suo Tractatu *de Communione Orientalium sub specie unica num.* 7. Summus Pontifex Innocentius IV. in laudata epistola ad Episcopum Tusculanum, Ritum illum Græcis interdixit, hisce verbis: *Eucharistiam in die Cœnæ Domini consecratam, usque ad annum, prætextu infirmorum, ut videlicet de illa ipsos communicent, non reservent:* addiditque, ut paratam semper Eucharistiam haberent pro Infirmis, sed illam qualibet decima quinta die renovarent. Arcudius *in Tract. de Concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib.* 3. *cap.* 55. & 56. absurditates, quæ ex eo Ritu promanabant, indicare haud prætermisit, deprecans Romanos Pontifices, ut illum penitus abrogarent. Præstitit id Clemens VIII. in sua Instructione, idemque & Nos præstitimus in nostra Constitutione: *Etsi Pastoralis* 57. §. 6. *num.* 3. & *seq.* In Concilio Zamosciæ, a duabus Congregationibus, Concilii videlicet, ac Propagandæ Fidei examinato, §. 3. *de Eucharistia*, legitur statutum, ut si alicubi adhuc vigeret Ritus consecrandi Eucharistiam Feria quinta in Cœna Domini, eam suffundendi aliqua gutta Sanguinis, servandique pro infirmis in annum integrum, in posterum omnino prætermittatur; sed Parochi Eucharistiam pro Infirmis servent, ipsam qualibet octava, aut decima quinta die renovantes. Eamdem viam instituerunt Patres Concilii Libanensis a Nobis confirmati, sicuti patet *ex c.* 12. *de Sacramento Eucharist. n.* 24. Quibus sane exemplis manifesto comprobatur, quod Sedes Apostolica nunquam omiserit Græcis interdicere Ritus aliquos, licet apud eos jampridem obtinerent, quoties eosdem perniciosos & malos esse, aut evadere posse deprehendit.

Hac ipsa tamen in re, Apostolica Sedes, pro circumstantiarum, varietate, epichejam adhibuit.

§. 30. De Processione Spiritus Sancti a Patre, ac Filio, quemadmodum superius indicavimus, præcipue disputatum est, quoties de unione Græcæ, & Orientalis Ecclesiæ cum Latina, & Occidentali actum fuit. Hujus articuli examen trinam veluti faciem præsetulit, atque adeo ad hæc tria capita redactum est. Primum, an processio Spiritus Sancti a Patre & Filio esset Fidei Dogma: & quoad primum hoc caput, firmissime responsum semper fuit, non esse ullo modo dubitandum, quin processio Spiritus Sancti a Patre & Filio inter Fidei Dogmata adnumeretur; neque Catholicum revera esse, qui illud non recipit, ac profitetur. Alterum, an, posito hoc esse unum ex Fidei Dogmatibus, licuerit in Symbolo Missæ superaddere verbum *Filioque*, quamvis neque in Nicæna; neque in Constantinopolitana Synodo illud reperitur, cum potissimum ab Oecumenica Synodo Ephesina decretum fuerit, ne quid Nicæno Symbolo adderetur: *Statuit Sancta Synodus, alteram Fidem nemini licere proferre, aut conscribere, aut componere, præter definitam a Sanctis Patribus, qui in Nicæa cum Spiritu Sancto congregati fuerunt*. Quod autem ad alterum hoc caput attinet, firmatum fuit, non modo licuisse, sed & valde conveniens fuisse, ut hujusmodi additio fieret Nicæno Symbolo; eo quod Ephesinum Concilium solummodo inhibuerit additiones Fidei oppositas, aut temerarias, & a communi consuetudine devias; non vero orthodoxas, & quibus aliquis Fidei articulus in eodem Symbolo implicite contentus, explicatius declararetur. Tertium denique, utrum, posita pro indubio Fidei dogmate Processione Spiritus Sancti a Patre, & Filio, agnitaque insuper in Ecclesia potestate addendi Symbolo vocem *Filioque*; permitti posset, ut Orientales, & Græci in Sacrificio Missæ Symbolum recitarent ad eum modum, quo prius, & ante Schisma consueverant, quod perinde est ac dicere, prætermissa voce, *Filioque*. Quod autem pertinet ad postremum hoc caput, non eadem semper fuit Sedis Apostolicæ disciplina; quandoque enim Orientalibus & Græcis, Symbolum absque voce *Filioque* recitare permisit; tunc nimirum, cum certo constiterat, priora duo capita, seu articulos ab illis recipi, noveratque omnino fore, ut, si iisdem denegaretur id quod tanto studio deposcebant, exoptatæ Unioni aditus intercluderetur: Nonnunquam vero Symbolum cum additione *Filioque*, ab Orientalibus, & Græcis recitari omnino voluit; cum scilicet merito suspicari potuit, eosdem ideo nolle Symbolum cum additamento recitare, quod adhærerent errori opinantium, ac asserentium, Spiritum Sanctum a Patre, & Filio non procedere, vel ab Ecclesia additionem illam, *Filioque*, Symbolo fieri non potuisse. Duo Summi Pontifices, nempe Beatus Gregorius X. in Lugdunensi Concilio, & Eugenius IV. in Florentino, primam agendi rationem, ob indicatas causas, cum Græcis adhibuerunt, uti constat ex *tom.* 7. Collectionis Conciliorum Harduini *pag.* 698. *D.*, & *tom.* 9. ejusdem Collectionis *pag.* 395. *D.* Alteram vero rationem, ex causis itidem supra allatis, amplexus est, servavitque Summus Pontifex Nicolaus III., cum deprehendit, Michaelem Imperatorem ex bona fide non agere, neque iis stare, quæ pollicitus fuerat in tractanda unione, quam cum Pontifice Gregorio X. Prædecessore suo absolverat, atque firmaverat. Hujus rei documentum e Vaticano Archivio desumptum in Raynaldi Annalibus impressum est *ad annum Christi* 1278. §. 7. Eamdem viam instituerunt Martinus IV. & Nicolaus IV. Et quamvis de Pontificibus istis, quod ad hanc rem pertinet, Scriptores diversa tradiderint, Pachymeres tamen, qui tunc temporis Constantinopolitanam historiam posterorum memoriæ commendabat, *lib.* 6. *cap.* 14. aperte testatur, eos Prædecessorum suorum epichejam non fuisse secutos, sed voluisse, ut ab Orientalibus, & Græcis Symbolum cum additione *Filioque* recitaretur, ut injecta sibi de Orthodoxa illorum Fide dubitatio tolleretur, *ad certum experimentum capiendum Fidei, & Sententiæ Græcorum; ejus vero pignus idoneum fore, si & ipsi Symbolum sicut Latini, pronunciarent*. Idem Pontifex Eugenius, qui in Florentino Concilio

Orientalibus concesserat, ut sine ea voce, *Filioque*, Symbolum recitarent, cum deinde Armenos in unitatem Sanctæ Ecclesiæ reciperet, eisdem præcepit, ut Symbolo prædicta additione adaucto uterentur, uti videre est in Collectione Conciliorum Harduini *tom. 9. pag.* 435. *B*, eo quod fortasse Armenos non æque ac Græcos, ejusmodi additamento repugnantes deprehenderat. Callistus itidem III. Romanus Pontifex, cum Fratrem Simonem ex Ordine Prædicatorum munere Inquisitoris decoratum in Cretam ablegaret, quam in Insulam se receperant plures Græci aufugientes ab urbe Constantinopolitana, cujus ante biennium Turcæ potiti fuerant, jussit ipsum vigilem abibere curam, ut iidem Græci Symbolum cum additione *Filioque* recitarent, sicuti narrat Grægorius Trapezuntius in *sua Epistola ad Cretens. tom.* 1, *Graciæ Orthodoxa*, *apud Allatium pag.* 537., quod confirmatur etiam *ab Echard. tom.* 1. *Scriptorum Ordinis Sancti Dominici pag.* 762.; fortasse enim Pontifex suspicabatur, ne prædicti Græci, qoippe qui ex Urbe Constantinopoli advenerant, in eo Fidei dogmate minus firmi essent. In duabus formulis Professionis Fidei, quas jam superius commemoravimus, quarum alteram Gregorius XIII. Græcis, alteram Urbanus VIII. Orientalibus præscripsit, nihil aliud continetur, quam quod in Florentino Concilio fuit constitutum. In duabus Constitutionibus, altera videlicet Clementis VIII. quæ est 34. *veteris Romani Bullarii tom.* 3. §. 6., nostra altera incipiente: *Etsi Pastoralis* §. 1. *Bullarii nostri tom.* 1., utraque edita pro Latinis Episcopis, in quorum Diœcesibus versantur Græci, aut Albanenses Græcum Ritum servantes, dummodo hi Spiritum Sanctum a Patre & Filio procedere fateantur, & agnoscant Ecclesiæ fuisse potestatem addendi Symbolo vocem *Filioque*, minime jubentur Symbolum cum hac additione recitare; nisi forte, ea prætermissa, scandalum immineret; aut certo aliquo in loco peculiaris consuetudo jam invaluisset recitandi Symbolum cum additione *Filioque*; aut deinde necessarium putaretur, ut Symbolum ab illis cum prædicta additione recitaretur, ad eliciendam indubiam rectæ ipsorum Fidei probationem. Recte autem non modo Patres Concilii Zamosciæ *tit.* 1. *de Fide Catholica*; sed etiam Patres Libanensis Concilii *part.* 1. *eodem tit. num.* 22., ad omnem scrupulum submovendum, provide statuerunt, ut Sacerdotes omnes eorum legibus subjecti, Symbolum, juxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, cum particula *Filioque* usurpent.

Tertium denique munus permittendi in Græca Ecclesia certos quosdam innoxios Ritus, quomodo executa sit Apostolica Sedes.

§. 31. Ex his, quæ huc usque dicta sunt, plene concluditur, Sedem Apostolicam hac ipsa in re quandoque, ex peculiaribus circumstantiis, perspectaque sibi gentis alicujus indole, consensisse, ut certus adhiberetur modus, quem tamen abaliis, ob diversas circumstantias, diversumque locorum ac populorum genium, nullatenus usurpari permisit. Quamobrem, ut oneri suscepto satisfaciamus, nihil aliud superest, quam ut ostendamus, aliquando eamdem Sedem Apostolicam, dum novit gentem aliquam Orientalium, & Græcorum, in aliquo Latino Ritu adhibendo tenaciorem esse, illius usum ei benigne permisisse; præsertim si hujusmodi Ritus usurpandi consuetudo a vetustioribus temporibus inolevit, & Episcopi non modo eidem nunquam adversati sunt, sed aut tacite, aut expresse eamdem comprobarunt. Verum, cum hac ipsa de re perspicua exempla jam fuerunt superius allata; dum verba fecimus de ea classe Orientalium, & Græcorum, qui Ritus suos majori ex parte retinentes, atque Latinos æque, ac Orientales Ritus venerantes, aliquem ex nostris Ritibus amplexi sunt, ab inutili idcirco repetitione abstinebimus, ea hic revocantes, quæ superius in his ipsis litteris plene fuerunt exposita. Duo solum exempla ex Maronitis desumpta, subnectemus iis, quæ jam adduximus. Nonnullis abhinc sæculis Maronitæ Pontificales ac Sacerdotales vestes adhibent ejusdem plane formæ, quam Latinus Ritus præscribit, quemadmodum in citato sæpius Libanensi Concilio habito anno 1736. legitur *cap.* 12. de Sacramento Eucharistiæ *num.* 7. Summus enim Pontifex Innocentius III. epistola ad Hieremiam Patriarcham anno 1215. data, quæ incipit: *Quia Divinæ Sapientiæ bonitas*; illos adhortatus est, ut se Latinæ Ecclesiæ in Pontificalibus ornamentis conformarent. Quam ob causam tum idem Pontifex, tum ejus Successores ad illos sacra Indumenta, Calices, ac Patenas dono miserunt, uti narrat Petrus Patriarcha in duabus epistolis ad Leonem Decimum datis, relatisque *tom.* 14. Collectionis Conciliorum Labbeanæ *pag.* 346. *& seq.* Nuper autem in præcitato Libanensi Concilio *c.* 13. unanimi consensu, nostraque subsequuta approbatione, iidem Maronitæ, quoad Præsanctificatorum Missam, Latinum Ritum amplexi sunt, illam tantummodo Feria Sexta in Parasceve celebrantes, relicta, justis gravibusque de causis: disciplina Græcorum, qui diebus Quadragesimalis jejunii, nonnisi Missam Præsanctificatorum celebrant, excepto Sabbato, die Dominico, & Festo Annonciationis Beatæ Virginis, si forte in Quadragesimam incidat, juxta præscriptum in *Trullano Can.* 52. Hisce siquidem diebus, Sacerdos Panem consecratum in tot particulas dividit, quot dies subsequuntur, quibus Missa Præsanctificatorum celabratur; quibus nimirum vescitur Pane Eucharistico, quem antea consecravit, asservans in Ciborio reliquas consecratas particulas, ut sequentibus diebus, quibus Missam Præsanctificatorum celebrabit, iisdem vescatur, atque aliis etiam, qui adstant, petuntque, distribuat; uti fuse commemorat Leo Allatius in Prolegomen. ad Gabrielem Naudæum *de Missa Præsanctificatorum pag.* 1531. *num.* 1.

Amplior assumpti probatio suscipitur.

§. 32. Huic nostræ Epistolæ finis hic imponendus alicui forte videri poterit, cum in ea, & allatum jam fuerit Responsum redditum quæsitis a Sacerdote Missionario Balseræ propositis, nimirum, *Nihil esse innovandum*, & indicatæ itidem fuerint firmissimæ regulæ, quas sequantur Missionarii; qui Orientales a Schismate & erroribus ad Unitatem Sanctamque Catholicam Fidem revocare satagunt; neque enim ex jure Canonum, & Apostolicarum Constitutionum se gerit, qui in convertendis Orientalibus, Ritum quoque Orientalem, & Græcum, in iis, quæ ab Apostolica Sede tolerantur atque admittuntur, de medio auferre contendit; aut id agit, ut, qui convertuntur, Ritum, quem hactenus servaverunt, dimittant, & Latinum amplectantur. Nihilominus, antequam finis huic Epistolæ imponatur, nimis congruit, ut nonnulla insuper attingantur, quæ proprius pertinent ad quæstiones a prædicto Missionario propositas, quibus jam responsum fuit, *nihil esse innovandum*.

Ritus commixtio non inducitur, ex quo Græcus, Armenus, vel Maronita Sacerdos celebret in Latina Ecclesia juxta Ritum suum.

§. 33. Porro, si in Urbe Balseræ degunt Catholici Ritus Orientalis, Armeni, aut Syriaci, ipsique peculiari Ecclesia carentes, ad Missionariorum Latinorum Ecclesiam conveniunt, ubi Sacerdotes Orientalis Ritus Rem Divinam, reliquasque peragunt suis Ritibus cæremonias. Laici autem Missæ Sacrificio intersunt, & Sacramenta suscipiunt, non magnopere adlaborandum est, ut defendatur, nihil esse innovandum, uti rescriptum fuit; quodque antea obtinuit, idipsum & in posterum servari oportere, permittendo videlicet prædictis Sa-

cerdo-

cerdotibus, & Laicis, ut in Latina Ecclesia ea facere pergant, quæ ad hanc usque diem peregerunt. Nam jure Canonico illud quidem statutum habetur, Ritum Orientalem, & Græcum cum Latino haud esse miscendum, uti videre est ex integra Decretali Cælestini III. apud Gonzalez *cap. Cum secundum*; *de temporibus Ordinationum*; atque in Decretali Innocentii III. *cap. Quanto*; *de consuetudine*, *cap. Quoniam*, *de Officio Judic. Ordinar.*, & in Decretali Honorii III. *cap. Litteras*, *de celebrat. Missar.*; at nullo jure affirmari potest, Ritus commixtionem Apostolica aliqua Constitutione vetitam, induci ex eo tantum, quod Armenus, Maronita, aut Græcus juxta Ritum suum in Latina Ecclesia, vel Missæ Sacrificium, vel alias cæremonias cum populo sui Ritus exerceat, aut versa vice Latinus in Orientalium Ecclesia idem præstet; dum præsertim legitima aliqua subest causa, de qua in præsenti facti specie nullo modo dubitari potest; cum Orientales illi in Civitate Balseræ peculiari careant Ecclesia, ita ut, si ipsis Latinorum Ecclesia non pateret, loco plane omni destituerentur, in quo Missæ Sacrificium offerre possent, & cum Populo sui Ritus ea exercere, quæ peragenda sunt, ad illos in sancta unione retinendos, ac confovendos.

At contra, si Latinus in fermentato, Græcus in azymo, vel alteriter nunc in azymo, nunc autem in fermentato consecrarent.

§. 34. Vetita sane Ritus admixtio esset, si Latinus in fermentato consecraret, & Eucharistiam in fermentato consecratam Latinis administraret. Idemque dicendum esset, si Orientales, qui azymi consuetudinem haud amplexi sunt, in azymo Rem Divinam facerent, & genti suæ Sacram Eucharistiam in azymo distribuerent. Curare siquidem debent sollicite Ordinarii quoque Latini, quibus Italo Græci subjiciuntur, *ut Latini semper in azymo, Græci autem, ubi propriam Parochiam habent in fermentata communicent*: uti præcipitur in Constitutione nostra: *Etsi Pastoralis: 37. num. 6. num. 14. Bullarii nostri tom. 1.* Vetita quoque Ritus permixtio esset, si Latinus Sacerdos, modo juxta Latinum, modo juxta Græcum Ritum, aut Sacerdos Græcus, modo Græco, modo Latino Ritu Missam celebraret. Id enim interdicitur in Constitutione S. Pii V., quæ incipit: *Providentia*, quæque est 21. *tom. 4. part. 2. Bullarii novi* Romæ impressi; ubi facultates omnes, quæ præcedentibus temporibus nonnullis Presbyteris super hoc concessæ fuerant, omnino revocantur. Huic Constitutioni S. Pii V. congruit quoque præindicata nostra §. 7. *num.* 10. Quod si Presbyteris Societatis Jesu, qui Collegiis Nationum Orientalium Romæ erectis præsunt, & qui prædictæ Societatis institutum amplectentes a Græco Ritu ad Latinum transierant, indultum fuit, uti supra indicavimus, ut aliquando Missæ Sacrificium Græco, & Orientali Ritu celebrent; hoc ideo factum est, sicuti præmonuimus, ut Alumni, qui Græcorum, & Maronitarum Ritum profiteri debent, Missam prædicto Ritu celebrare addiscant, & juxta eumdem, Divina Officia toto vitæ suæ curriculo persolvere: verum circumstantiæ peculiares hujusce plane singularis casus satis evincunt, non posse illum in exemplum afferri ad similia indulta obtinenda: quod adeo verum est, ut, quamvis Cardinalis Leopoldus Kollonitz Clementi XI. Prædecessori nostro exposuerit, valde profuturum Catholicæ Religioni, si Latinis Missionariis permitteretur, ut in Hungaria Græco Ritu celebrarent, quoties ita necessitas postulare videretur, relicta tamen ipsis libertate, ut ad Latinum Ritum redirent; idem tamen Pontifex perpendens animo debere unumquemque, juxta Canonicas Sanctiones, in suo Ritu permanere, neque licere Sacerdoti, modo Latino, modo Græco Ritu celebrare, facultatem, quæ a prædicto Cardinali petebatur, impertiri recusaverit; uti patet ex ejus Epistola in forma Brevis, quam ad eumdem Cardinalem dedit 9. Maii anno 1705., & quæ continetur *tom. 1. Epistolar. & Brev. selectiar. ejusdem Pontificis typis editor. pag.* 205.

Prior assertio confirmatur exemplis Græcorum, qui Romæ, & Venetiis diu in Latinis Ecclesiis, proprio servato Ritu, sacra peregerunt.

§. 35. Hæc & alia plura exempla, quæ facile possent cumulari, pertinent ad Ritus permixtionem ab Ecclesiæ legibus vetitam: Verum, uti jam diximus, interdicta Ritus permixtio appellari nunquam poterit, si ob legitimam aliquam causam Sacerdos Orientalis Ritus ab Apostolica Sede probati, in Latinorum Ecclesiam admittatur, ut ibi Missam, cæterasque functiones celebret, & Sacramenta populo Nationis suæ administret. Id palam Romæ fieri intuemur; ubi Sacerdotibus Armenis, Cophtis, Melchitis, & Græcis patent ad Missam celebrandam Templa nostra, ut illorum pietati satisfiat, quamvis suas peculiares Ecclesias habeant, ubi Rem Divinam facere possent: dummodo tamen sacra Indumenta, & cætera, quæ ad Missæ celebrationem juxta ipsorum Ritum necessaria sunt, secum afferant, eosque comitetur Nationis suæ Minister, qui eisdem celebrantibus inserviat, & a Custodibus, & Sacrario Præfectis opportune caveatur, ne ob rei novitatem in adstantibus turbæ, ac tumultus excitentur; quemadmodum in Edicto, quod pro Ecclesiasticis & Laicis Orientalibus Romæ degentibus die 13. Februarii an. 1743. per Ven. Fratrem nostrum Joannem Antonium tunc Tituli SS. Silvestri, & Martini in Montibus Presbyterum, nunc Episcopum Tusculanum, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem Guadagni nuncupatum, nostrum in Urbe, ejusque districtu Vicarium Generalem, jussu nostro promulgatum fuit, plenius continetur. Verum ad rem hanc nostram plurimum facere videtur, quod mox indicabimus. Medio circiter sæculo decimo quinto, uti notum est, Mahumetes II. Constantinopolim vi oppugnatam cæpit, nonnullique ex Græcis, qui Schismaticorum errores aversati, communionem cum Latina Ecclesia servaverant, Venetias se contulerunt, ibique mansere. Quam in Urbem cum Isidorus Cardinalis natione Græcus pervenisset, detulit ad Senatum Romani Pontificis desideria, ut hujuscemodi Græci Ritus hominibus, Templum aliquod assignaretur, in quo functiones suas exercerent. Excitata Senatus pietas profugæ genti Ecclesiam S. Blasii concessit, ubi spatio plurium annorum Græci quidem in certo ejusdem Ecclesiæ Sacello Divina Officia Ritu Græco, in reliquis vero Sacellis, Latini Ritu Latino peregerunt, sicuti Flaminius Cornelius Scriptor clari nominis testatur in *Decad. 14. Venetarum Ecclesiarum pag. 359.*: *Gemini itaque Ritus Officia per aliquot annos in una Ecclesia, licet in diversis Sacellis peracta fuerunt*: quod eo usque obtinuit, donec aucto Græcorum numero, prædictæ Ecclesiæ S. Blasii Latinis Græcisque communi, aliud subrogatum fuit Templum, quod Græcorum proprium esset, ac privativum.

Et Latinorum, qui in Ruthenas Ecclesias a Ruthenis comiter excepti fuerunt.

§. 36. Hæc ad Græcos pertinent, qui celebraturi in Latinas Ecclesias recipiuntur. Verum, ut eo clarius ostendatur, nullam exinde sequi Ritus permixtionem ab Ecclesiæ Legibus proscriptam; non abs re erit verba facere de Latinis quoque, qui ad Sacrificium Missæ offerendum, & Divina Officia persolvenda in Græcorum Ecclesiis, ex justa aliqua causa admittuntur. Quod quidem non modo propositam sententiam confirmabit, sed etiam plurimum conferet ad demonstrandum, quam necessaria sit mutua inter Catholicos, licet diversi Ritus, animorum conjunctio ac benevolentia. In Russia Alba Rutheni Catholici, quos Unitos vocant, plures habent Ecclesias, paucas

vero

vero Latini, & quod magis est, longe dissitas a pagis Latinorum, qui inter Ruthenos versantur. Latini quandoque diutius Sacrificio Latinæ Missæ carebant, eo quod suis negociis detenti, nequibant tam longum iter aggredi, ut ad Latinas Ecclesias se conferrent: neque Latini Presbyteri facile poterant ad paucas illas Latinorum Ecclesias, quæ in Russia Alba reperiuntur, accedere, ut Missam cælebrarent, propterea quod Ecclesiæ ipsæ ab illorum domicilio nimis longo intervallo sejungerentur. Itaque, ne Latini Missa Latino Ritu celebrata tamdiu carerent, unum illud supererat, ut Latini Sacerdotes, in Latinorum commodum, Latinas Missas in Ruthenis Ecclesiis celebrarent. Verum hac ipsa in re, ea occurrebat difficultas, quod Altaria Græcorum sacro Lapide careant, cum ipsi celebrent super Antimensiis, quæ sunt Lintea quædam ab Episcopo consecrata, quorum angulis Sanctorum Reliquiæ includuntur; quamobrem Latini Sacerdotes Sacrum Lapidem secum deferre cogebantur, haud levi intercedente incommodo, ac discrimine, ne in itinere frangeretur. His omnibus incommodis taodem opportunum remedium, opitulante Deo, inventum, adhibitumque fuit: Siquidem, consentientibus, etiam ipsis Ruthenis, indultum fuit Latinis Presbyteris, ut Missam Latino Ritu celebrarent in Ruthenis Ecclesiis, & super illorum Antimensiis: idque eo vel expeditius visum est, quod Rutheni Sacerdotes, accedentes quandoque ad Latinas Ecclesias Missam inibi celebraturi, super nostris sacris Lapidibus Sacrificium conficiebant. Id omne cognosci potest ex Constitutione nostra: *Imposito Nobis*, *quæ quadragesima tertia est*, *Bullarii nostri tom.* 3.

Juxta Græcam disciplinam, in unaquaque Ecclesia unum extitit Altare, & ad hoc unica Missa indies celebrata.

§. 37. Præclarum pariter est ad rem nostram id, quod mox subjiciemus. Discrepant inter se eruditi viri, extiterit ne, juxta veterem disciplinam, in Basilicis Ecclesiæ Occidentalis unum, an plura Altaria. Primum quidem affirmat *Schelestrat. part.* 1. *Actor. Ecclesiæ Oriental. cap.* 2. *de Missa privata in Ecclesia Latina*: sed contra Cardinalis Bona *Rerum Lyturgicar. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 3. innixus auctoritate Walfridi *cap.* 4. plura Altaria fuisse in Romana Basilica S. Petri demonstrat. Verum, si de Templis, atque Basilicis Orientalibus, & Græcis sermo sit, perspicuum videtur, omnino unum Altare in ipsis extitisse, atque nunc etiam temporis, plerumque existere; uti colligitur ex lineari descriptione hujusmodi Templorum, quam Du Cangius *in Constantinopoli Christiana*, Beveregius in notis *ad Pandectas Canonum*, & Goarius *in Euchologium Græcorum* attulerunt. Cumque in Templo S. Athanasii, quod Romæ a Græcis obtinetur, plura extarent Altaria, Leo Allatius in epistola ad Joannem Morinum scripta *de Templis Græcorum recentiorum num.* 2. asserere non dubitavit, in prædicta Ecclesia nihil Græcæ formæ reperiri, præter *Bema*, idest Sepimentum, quod Aram majorem a reliquis Ecclesiæ partibus secernit. Ad illud autem Altare, ad quod Sacerdos Missam celebravit, nequit alius Sacerdos eodem die iterum Missæ Sacrificium offerre. De hac Græcorum disciplina verba faciunt Dionysius Barsalibeus Jacobita, Amidæ Episcopus; *in Explanatione Missæ*, & Cyriacus Jacobitarum Patriarcha apud Gregorium Barhebræum item Jacobitam *in suo Directorio*, quos citat Assemanus *tom.* 2. *Biblioth. Oriental. pag.* 184., *ac tom.* 3. *part.* 1. *pag.* 248. De hac eadem disciplina Cardinalis Bona *cit. cap.* 14. *num.* 3. ita scriptum reliquit: *Unicum Altare in suis Ecclesiis habent*, *nec fas esse putant intra septa ejusdem Templis Sacrum eadem die iterare.* Euthymius Tyri ac Sydonis Archiepiscopus, & Cyrillus Patriarcha Antiochenus Græcorum, in Pontificatu Clementis XI., Benedicti XIII., & Clementis XII. pluris sciscitati sunt, an vigentem relinquere deberent prædictam disciplinam vetantem, ne secundum Missæ Sacrificium eadem die, eodemque in Altari offeratur. At illis semper responsum fuit; nihil esse innovandum, sed veterem Ritum omnino retinendum. Quoniam vero error in vulgus manaverat, ideo non offerri secundum Missæ Sacrificium eadem die, idemque ad Altare, in quo alius Sacerdos celebraverat, quia Sacerdos, qui posterior celebraret, iisdemque sacris indumentis, qui primus, uteretur, jejunium frangeret; idcirco in nostra Epistola Encyclica ad Patriarcham Antiochenum Græcorum Melchitarum & ad Episcopos Catholicos eidem subjectos conscripta, iisdem præcepimus, ut omni studio curarent errorem illum populo adimere; ita tamen, ut integram servarent disciplinam, juxta quam ad Altare, ubi Sacerdos celebravit, alius Sacerdos eadem die offerre prohibetur, uti videri potest in Constitutione nostra, quæ incipit: *Demandatam* 87. *Bull. nostri t.* 1.

Sacerdotes autem cum Episcopo, vel alio Sacerdote, primi Celebrantis personam gerendo, concelebrant nunc quoque in Ecclesia Græca licet in Latina is usus fere omnino obsoleverit.

§. 38. Denique, communis olim fuit Occidentali æque, ac Orientali Ecclesiæ Ritus, ut Presbyteri una cum Episcopo Missæ Sacrificium offerrent: hujus rei documenta congesta fuerunt a Christiano Lupo *in Appendice ad Synodum Chalcedonensem tom.* 1. *ad Concilia Generalia*, & *Provincialia primæ editionis pag.* 994., dum hæc verba Bassiani interpretatur: *Mecum Missas celebrabat*, *mecum communicabat*, & a Georgio *tom.* 2. *Lyturgia Pontificiæ pag.* 1. & *seq.*, *ac tom.* 3. *pag.* 1. & *seq.* Concelebrandi Ritus omne temporis in Occidentali Ecclesia obsolevit, præterquam in Ordinatione Sacerdotum, quam peragit Episcopus, & in Consecratione Episcoporum, quæ ab Episcopo cum duobus aliis Episcopis assistentibus perficitur. Sed in Orientali Ecclesia viguit, vigetque adhuc frequentior usus concelebrationis Presbyterorum cum Episcopo, aut cum alio Sacerdote, qui primi Celebrantis personam sustinet, isque usus refertur ad Constitutiones, quæ Apostolicæ nuncupantur *lib.* 8., & ad Canonem octavum, ex iis, qui Apostolici dicuntur. Porro ubicunque ea consuetudo inter Græcos, & Orientales viget, non modo approbatur, sed etiam custodiri præcipitur, uti constat ex eadem Constitutione nostra superius allegata, *Demandatam*; §. 9.

Non tamen inde usus privatæ Missæ excluditur a Græca Ecclesia, cum ideo Paracclesia fuerint constituta.

§. 39. Ex Græco, & Orientali hoc Ritu, quem hucusque commemoravimus, nonnulli occasionem arripuerunt revocandi in dubium, an privatis Missis, quæ ab uno Sacerdote celebrantur, in Orientali & Græca Ecclesia locus esse possit, cum in Græcis Templis unicum, uti prædiximus, Altare existat, unicum, ad illud Missæ Sacrificium offeratur, & Sacerdotes cum Episcopo concelebrarent aut cum Sacerdote, qui primi Presbyteri munere fungitur. Non neglexerunt quidem Lutherani Confessionem Augustanam, in qua privatæ Missæ tolluntur, ad Hieremiam Constantinopolitanum Patriarcham mittere, eumque ad eamdem amplectendam allicere; cum tamen privatæ Missæ usus ac disciplina in Orientali Ecclesia desumatur ac vindicetur *ex Canone* 31. Concilii Trullani, & ex Notis, quas in ipsum composuit Theodorus Balsamon, ideo & Ritus frequentis concelebrationis Sacerdotum cum Episcopo, & intacta pariter privatarum Missarum consuetudo in Orientali Ecclesia permansit. Quare in irritum cesserunt conatus Lutheranorum; quibus responsum fuit, damnari quidem ab Orientalibus, sicut ab Occidentalibus, pravum illorum usum, qui improba consequendæ eleemosynæ cupiditate, ad Altare impelluntur, non vero illorum, qui qua decet pietate ac religione, privatas Missas celebrant, ut Deo Sacrificium offerant acceptabile.

Hæc

Hæc patent *ex Actis Ecclesiæ Orientalis contra Lutheranos*, auctore Schelestrato, *cap. 1. de Missis in privatis in Ecclesia Græca, circa finem*. In commodum autem Sacerdotum, qui privatum Missæ Sacrificium offerre cupiunt, salva semper consuetudine, ut ad unum Altare unum tantummodo Sacrificium in dies singulos offeratur, Græci constituere cœperunt *Paracclesias*, de quibus verba facit Leo Allatius *in citata Epistola ad Joannem Morinum*. Paracclesiæ vero nil aliud sunt, quam Oratoria quædam Ecclesiæ contigua, in quibus erectum adest Altare, ubi Sacerdotes Missam celebrant, quam in Ecclesia celebrare nequeunt, eo quod ad Altare in ea extructum alius Sacerdos jam celebraverit.

Nec Latini Sacerdotes ab illis exclusi; cum ideo secundum Altare incommodum Latinorum Sacerdotum in Græcis Ecclesiis fuerit erectum.

§. 40. Alii vero ab hac Orientalium, & Græcorum disciplina merito timendum censuerunt, ne Latini Sacerdotes ab offerendo Missæ Sacrificio in Græcis Ecclesiis perpetuo excluderentur, eo quod, uti supra dictum est, in illis unicum Altare existat, ubi eodem die unus tantum Sacerdos potest celebrare; neque Latini Presbyteri celebrare possint *in Paracclesiis*, utpote pro Græcis tantummodo constitutis. Verum ad hunc ipsum timorem auferendum, in Græcis Ecclesiis hoc tempore erectum plerumque cernitur secundum Altare, in quo Divinum Sacrificium a Latinis Sacerdotibus offeratur. Tres Græcorum Templorum formas expressit Goarius *in Euchologium Græcorum*, quarum tertia secundum Altare exhibet Latinis Presbyteris positum, sicut ipse Goarius *loco citato* perpendit, & prosequitur Schelestrat. *loco superius allato pag.* 887. In Ecclesiis Nationis Maronitarum, & Græcorum, Romæ existentibus, præter Aram majorem, alia occurrunt Altaria, in quibus a Latinis Sacerdotibus Missa celebratur; & in nostra Constitutione: *Etsi Pastoralis: 57. §. 6. num.* 8. *& 9. nostri Bullarii tom.* 1., qua Italo Græcis tutissima traditur agendi norma, prohibentur Latini Sacerdotes in Græcorum Templis super Ara majori celebrare, nisi omnimoda necessitas id postulet, & Parochi Græci consensus intercedat; ibique insuper Græcis conceditur, ut suis in Templis, præter Altare majus, alia quoque Altaria possint erigere, in quibus Latini Sacerdotes, si velint, Missæ Sacrificium celebrare valeant.

Concluditur, valde congruere, ut Græcis Latinæ pateant Ecclesiæ, modusque traditur, quo id absque dissidiis fiat.

§. 41. Ex his, quæ huc usque dicta sunt, videtur jam perspicue demonstratum, sicuti antea, ita & in posterum permitti debere Catholicis Armenis, & Syriacis, qui Bassoræ Latinis commixti commorantur, propriaque carent Ecclesia, ut in Latinam conveniant, & in ea juxta Ritum quique suum sacras functiones peragant; idque eo magis, quia non solum nulla exinde oritur Rituum permixtio per Apostolicas Constitutiones damnata, sed urbanitatis officia exercentur, vel potius præcepta implentur æquitativi cujusdam juris, exposcentis, ut non habenti opportunum locum ad ea peragenda, quæ jure aliquo præstare jubetur, locus ipse libenti animo concedatur. Quamobrem nil aliud superest, quam præcipere, ut omnia ad debitæ charitatis leges exigantur, ut Sacellum Orientalibus assignetur, aut pars aliqua Ecclesiæ, in qua suis functionibus obeundis incumbant; & quanta fieri potest, cura impendatur, ut aliis horis Latini, aliis Orientales suas peragant functiones. Si enim aliter fieri contingat, proxima suberit caussa dissensionum, quæ binos Prædecessores nostros Leonem X., & Clementem VII. tantopere vexarunt; tum scilicet, quum contra pacta conventa in Florentino Concilio sub Eugenio IV., ne Græcis ulla molestia in suis Ritibus ac cæremoniis observandis inferretur, relatum est ad prædictos Pontifices, quod nonnulli ex Latinis Græcorum Ecclesias adhibant, & ad illorum Altare Missam Latino Ritu celebrabant, eo consilio, ut Græcis Sacerdotibus impedimentum crearent, ne Sacrificium Ritu suo offerre, suasque functiones peragere possent; adeo ut Græci nonnunquam, ipsis diebus festis, Missæ Sacrificio carerent: *Nescitur, quo Spiritu ducti* (de Latinis Presbyteris sermo est) *interdum Altaria dictarum Parochialium Ecclesiarum præoccupant, & ibi, contra voluntatem eorumdem Græcorum, Missas, & forsan alia Divina Officia celebrant; adeo quod dicti Græci sæpenumero sine auditione Missarum, cum magna animorum molestia, festivis & aliis diebus, quibus Missas audire consueverunt, remaneant.* Pontificias hasce querelas refert monumentum, quod incipit, *Provisionis nostræ*, extatque in Enchiridio Græcorum impresso Beneventi anno 1717. *pag.* 86. Non est profecto, cur illis nostras addamus conquestiones, quæ tamen nec leviores essent, neque opportunis remediis destitutæ, si unquam ad Nos deferretur, Bassoræ a Latinis nostris prohiberi Orientales, ne in Latinis Ecclesiis possint functiones suas peragere.

Quæstio proponitur, quo Kalendario uti debeant Græci in Latinis Ecclesiis celebrantes, in definiendo Paschali die.

§. 42. Primæ huic altera succedit quæstio, eosdem attingens Armenos, & Syros, qua disquiritur, an iidem, ad statuendum tempus Paschatis, aliorumque ei respondentium Festorum, possint veteri Kalendario uti, vel potius novum emendatumque sequi debeant, cum in Latinis Ecclesiis Sacra conficiunt; & quatenus iisdem licitus dicatur veteris Kalendarii usus, an hujusmodi definitio afficiat illos quoque Orientales, qui, suam quidem habent Ecclesiam, sed adeo angustam, atque exiguam, ut, cum omnes in illam convenire non possint, eorum plerique Latinas Ecclesias adire compellantur.

Emendatio Kalendarii qua cura sub Gregorio XIII. peracta fuerit.

§. 43. Neminem latent, quæ a Sanctis Romanis Pontificibus Pio, & Victore, atque etiam a Nicæna Synodo, de recta Paschatis celebratione sancita fuerunt. Omnes pariter norunt Romano Pontifici a Concilio Tridentino reservatam fuisse provinciam correctionis Kalendarii, ac demum Gregorio XIII. Pontifice, fuisse rem hanc numeris suis omnibus absolutam. Quamobrem Bucherius *in Commentario de doctrina temporum*, in Præfatione ad Lectorem, ita scripsit: *Computi Paschalis in futurum certitudini, jubente Gregorio XIII. Pontifice, noster abunde providit Clavius*. Is fuit e Societate Jesu Sacerdos Matheseos peritissimus, qui in Kalendarii correctione egregiam Pontifici navavit operam. Exhibiti itidem Pontifici fuerunt calculi cujusdam Aloysii Lilii, qui plures annos in illis componendis insumserat. Perpensis denique libratisque omnibus in pluribus Congregationibus, adstantibus, adbibitisque in consilium peritissimis quibusque Viris, prodiit anno 1582. Constitutio præscribens Kalendarii normam, quæ incipit: *Inter gravissimas, in ordine 74. in veteri Bullario tom.* 2.

Ejusdem Kalendarii indictio, an Orientales obstrinxerit, quæstio non levis.

§. 44. Veteri igitur Kalendario hac Pontificia Constitutione abrogato, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, aliisque Prælatis imperatum fuit, ut novo, emendatoque Kalendario uterentur, quemadmodum in eadem Constitutione legere est, fusiusque eruitur ex ejusdem Pontificis Annalibus Romæ impressis *anno* 1742. *tom.* 2. *pag.* 271. Verum, cum in Constitutione nullum de Orientalibus factum fuerit verbum, exurgit hinc quæstio, num eadem Orientales afficiat; quæ quidem quæstio non a Doctoribus modo instituitur, ut videre est apud Azorium *Institut. Moral. tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 11. *quæst.* 7. apud Baldellum in *sua Theologia Morali tom.* 1. *lib.* 5.

lib. 5. *disput.* 41.; sed etiam proposita discussaque fuit in præstantium Virorum conventu habito die 4. Julii anno 1635. in ædibus Cardinalis Pamphilii, qui ad Summo Pontificatus evectus, Innocentii X. nomen assumpsit. Hæc autem tunc prodiit resolutio: *Subditi quatuor Patriarcharum Orientis non ligantur novis Pontificis Constitutionibus, nisi in tribus casibus; primo in materia Dogmatum Fidei: secunda, si Papa explicite in suis Constitutionibus faciat mentionem, & disponat de prædictis; tertio, si implicite in iisdem Constitutionibus de eis disponat, ut in casibus appellationum ad futurum Concilium*: Refertur hæc resolutio tum a Verricello *de Apostolicis Missionibus lib.* 3. *quæst.* 83. *num.* 4.; tum a Nobis in nostro Opere de *Canonizatione Sanctorum lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 15.

Illud certum, Italo Græcis indictum fuisse Kalendarium, sed ita, ut ex lenitur cum iis fit actum.

§. 45. Hanc quæstionem Nos missam facimus, cum de illa disputare nulla nunc necessitas urgeat; satis enim Nobis erit indicare, quid ad rem hanc nostram gesserit Sedes Apostolica, quandoquidem ipsa præcedentia facta evincunt, consultissimum esse responsum quæsito redditum, nimirum: *Nihil esse innovandum*. Italo-Græcis, qui inter nos vivunt, & regimini subjiciuntur Latinorum Episcoporum, in quorum Diœcesibus constitutum habent domicilium, ab Apostolica Sede mandatum fuit, ut se ad novum Kalendarium conformarent, uti percipi potest in citata Constitutione nostra: *Etsi Pastoralis*, 57. §. 9. *num.* 3. & *seq. Bullarii nostri tom.* 1. Et Clerus quidem Ecclesiæ Collegiatæ S. Mariæ *de Graphea* Civitatis Messanensis, qui Græcum Ritum retinet, accuratissime novum Kalendarium servat, uti videre est in altera Constitutione nostra: *Romana Ecclesia, quæ est* 81. § 5. *eodem tom.* 1. *nostri Bullarii*: attamen non illud ita severe fuit indictum, quin nonnunquam, gravioribus id requirentibus causis, Epiche jæ locus sit relictus. Renuebant Armeni Catholici Liburni degentes, sese Kalendario Gregoriano subjicere, precesque Innocentio XII. obtulerunt, ut eos veteri Kalendario uti permitteret. Etenim in Congregatione S. Officii Feria 4. die 20. Junii 1674. Decretum hujusmodi emanaverat: *Nuntii Apostolici Florentiæ relatis iterum litteris datis die* 10. *Aprilis, circa petitiones ei factas ab Armenis, orandi in Missa pro Patriarcha Armenorum, & circa celebrationem Paschatis, & aliarum Festorum, secundum calculationem antiquam, quæ erat ante correctionem Kalendarii, & circa celebrationem Paschatis, &c. Necnon relata scriptura remissa a Sacra Congregatione de Propaganda Fide circa modum orandi in Missa pro Patriarcha Armeno: Rescribatur Nuntio, quoad permissionem orandi in Liturgia pro Patriarcha Armenorum, quod Sacra Congregatio stetit in Decretis emanatis die* 7. *Junii* 1673., *videlicet*, NON POSSE: *& omnino prohibeatur. Quo vero ad celebrationem Paschatis, &c. & aliorum Festorum, &c. steterunt pariter in Decretis, videlicet, quod in celebratione Paschatis, & aliorum Festorum, Armeni Liburni existentes, omnino servare debeant Calendarium Gregorianum*. Quum igitur huic Decreto obtemperare Armeni prædicti renuerent, hujus rei cognitio delegata fuit particulari Congregationi Cardinalium doctrina præstantium, quos inter fuere Card. Joannes Franciscus Albanus, qui Summum deinde Pontificatum obtinuit, & Cardinalis Henricus Norisius præclari nominis inter Litteratos Viros. Porro ipsa Congregatio habita die 23. Septembris anno 1699. hujusmodi edidit Decretum, a prædicto Pontifice eadem ipsa die confirmatum: *Re mature tractata, & perpensis omnibus facti circumstantiis, censuerunt, secundum ea, quæ proponuntur, conniveri posse cum Armenis Catholicis Liburni commorantibus*, & qui peculiarem obtinent Ecclesiam, *circa usum Kalendarii veteris, donec ipsi ad omnimodam Kalendarii Gregoriani observantiam disponantur, & interim ad Sedis Apostolicæ beneplacitum; hoc insuper conditione adjecta, quod diebus festis de præcepto juxta Kalendarium Gregorianum occurrentibus, ab operibus servilibus abstinere, & Sacrum audire omnino teneantur*.

Græcis vero Orientalibus propositum quidem fuit, sed nonnisi volentibus injunctum.

§. 46. Si vero de Græcis Orientalibus sermo sit, constat quidem, aliquando propositum ipsis fuisse, ut novo emendato Kalendario uterentur; sed tamen id nullum exitum habuit. Inter articulos, & conditiones Ruthenis propositas in Unione sub Clemente VIII. tractata, & absoluta, ea quoque de Kalendario recipiendo inserta fuit, cui redditum responsum: *Kalendarium novum, si secundum antiquum fieri possit, suscipiemus*: uti legere est in Opere Thomæ a Jesu *pag.* 329.; & licet responsum illud ambiguitatem quamdam præseferret, tamen ea de re nihil ulterius actum fuisse deprehendimus, neque hoc super articulo judicium ullum protulit Theologus, qui ad rem examinandam fuerat deputatus, quemadmodum patet ex eodem Opere *pag.* 335. & *seq.* Aliquando tamen ipsimet Orientales sponte sua novum Kalendarium susceperunt, uti cognoscere licet ex sæpius citata Synodo Provinciali Maronitarum habita anno 1736.; *Tam in jejuniis, quam in Festis anni diebus, sive mobilibus, sive immobilibus, Romanum Kalendarium a Gregorio XIII. Summo Pontifice, de nostra Natione optime merita, emendatum, in omnibus Ecclesiis nostris observari districte mandamus, ejusque Kalendarii rationem & usum, quemadmodum & cantum Ecclesiasticum, in unaquaque Ecclesia a Magistris pueros edoceri præcipimus*: Sed quoties Orientales minime consenserunt, justusque adfuit timor, ne tumultus dissensionesque excitarentur, si novi Kalendarii ipsis injungeretur usus, tulit Apostolica Sedes, ut Orientales & Græci in remotis Regionibus degentes, veterem suam disciplinam retinerent, videlicet antiquum servarent Kalendarium, occasionem opportuniorem expectans, inducendi usum novi emendatique Kalendarii. Qua in se consona quoque sunt Decreta Congregationum de Propaganda Fide, & Sacræ Inquisitionis; quemadmodum, quoad primam, deprehenditur ex Decretis editis die 22. Augusti 1625., & die 30. Aprilis 1631.; quoad secundam vero, ex Decretis dierum 18. Julii 1613., ac 14. Decembris 1616. Imo res eo quandoque processit, ut Missionariis quoque veteris Kalendarii usus fuerit permissus, dum moram traherent in Regionibus, in quibus veteris Kalendarii usus solummodo obtinebat; veluti cognoscere est ex nonnullis Decretis a Congregatione de Propaganda Fide 16. Aprilis 1703., & die 16. Decembris 1704. evulgatis.

Syri, Armenique cum jejunant, a piscibus abstinere debent.

§. 47. Reliquum est, ut de postremo quæstio, de jejunio scilicet, verba fiant. Syri, Armenique Catholici, juxta ipsorum Ritum, ab usu piscium jejunii tempore abstinent; verum, cum Latinos iis vesci conspiciant, & cæteroquin impossibile, vel saltem difficillimum asseratur, eos temperare posse a piscibus, quibus Latinos vesci intuentur; ideo tamquam rationi consentaneum proponitur, ut Missionariis facultas tribuatur cum iis dispensandi; caute tamen, omnique secluso scandalo, & pio aliquo opere in locum abstinentiæ a piscibus subrogato. Aptissimus hic fieret locus differendi de vetustate jejunii apud Orientales, ejusque lege, licet severiori, exactissime tamen semper servata; sed ne longiores simus,

mus, quam par est, id unum dicimus, Apostolicam Sedem toties Patriarchis obstitisse, quoties veterem rigorem jejunii suis subditis præscripti relaxare voluerunt: Petrus Maronitarum Patriarcha Archiepiscopis, & Episcopis sibi subjectis, carnibus vesci Laicorum more indulsit, licet juxta veterem disciplinam carnibus abstinerent, universo autem populo Quadragesimæ tempore pisces edere, vinumque bibere permisit, quamvis id illis esset prohibitum. Sed Pontifex Paulus V., datis ad Patriarcham Petri successorem Litteris Apostolicis in forma Brevis die 9. Martii 1610., jussit, ut abrogatis iis, quæ Petrus Patriarcha concesserat, res in pristinum statum restituerentur. In Pontificatu nostro ad examen revocata est nimia facilitas atque indulgentia Euthymii Archiepiscopi Tyri & Sidonis, & Cyrilli Patriarchæ Antiocheni, erga Græcos Melchitas, fuitque improbata, ut patet ex Constitutione nostra: *Demandatam* 87. §. 6. *Bullarii nostri tom.* 1. *Nos hujusmodi innovationem, & abstinentiarum relaxationem, & coarctationem, in nimium detrimentum veteris Græcarum Ecclesiarum disciplinæ vergere judicantes, licet alioquin, deficiente auctoritate Apostolicæ Sedis, nullius roboris esse dignoscantur, eas tamen auctoritate nostra expresse revocamus, & nullum effectum in posterum habere, neque ullatenus executioni mandari, sed omnia in pristinum restitui debere jubemus, atque insuper in toto tractu Patriarchatus Antiocheni laudabilem consuetudinem a Majoribus derivatam, abstinendi etiam qualibet Feria quarta, & sexta per annum ab esu piscium, quæ ab aliis quoque finitimis populis ejusdem Græci Ritus exacte custoditur, indistincte servari præcipimus.* Incongruum vero est asserere, ideo dispensationem concedendam esse: vel potius generalem dispensandi facultatem, quod nempe Orientales aspicientes Latinos vesci piscibus tempore jejunii, exinde facile adducantur, ut & ipsi non quidem ex aliquo contemptu, sed naturæ fragilitate victi, piscibus jejunii diebus utantur, hoc namque argumento, si quid illud valeret, in primis omnimoda induceretur Rituum confusio; deinde, si illius ratio haberetur, illud etiam consequeretur; ut Latini inspicientes Græcos peculiaribus quibusdam vivere institutis, quæ Latinis minime permittuntur, immo inhibentur, dispensationem petere possent, ut sibi liceret ea facere, quæ a Græcis fieri intuentur; profitentes se Latinum quidem Ritum suscipere, sed ob naturæ fragilitatem eum diutius servare non posse.

Veterem jejunii disciplinam iisdem relaxari, nunquam passa est Apostolica Sedes.

Ideoque, rejecta, tamquam minus legitima, causa ad facultatem dispensandi obtinendam allata jejunii lex servari præcipitur.

§. 48. Hæc sunt, quæ duximus exponenda in hac Encyclica nostra Epistola, non solum ad patefacienda fundamenta, quibus innituntur responsiones redditæ Missionario, qui quæstiones sub initium exscriptas proposuit, sed etiam, ut omnibus perspecta fiat benevolentia, qua Sedes Apostolica Catholicos Orientales complectitur, dum præcipit, ut omnino serventur veteres ipsorum Ritus, qui neque Catholicæ Religioni, neque honestati adversantur; nec a Schismaticis ad Catholicam unitatem redeuntibus exposcit, ut Ritus suos deserant, sed ut Hæreses solum ejurent, atque execrentur: exoptans vehementer, ut diversæ eorum Nationes conserventur, non destruantur, omnesque (ut multa paucis complectamur) Catholici sint, non ut omnes Latini fiant. Finem denique huic nostræ Epistolæ imponimus, Apostolicam Benedictionem cuicumque eam legenti impertientes.

Dat. 26. Julii 1755. Pont. XV. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 26. Julii 1755. Pontificatus nostri Anno XV.

APPENDIX XVII.

Lib. III. Cap. IV. Quæritur an Sacerdos possit plures eodem die Missas celebrare, & statuitur regula, quod unica tantum a Sacerdote celebranda sit Missa, excepto die Nativitatis Domini, quo liceat tres; recensenturque casus, quibus liceat plura eadem die Sacerdoti Sacra facere. Nos ea hic dabimus, quibus recenset S. Pontifex vetustam Ecclesiæ disciplinam usum fuisse; & postea ejusdem Pontificis Bullam exhibebimus, qua demonstratur trium Missarum celebrationem die Natalis Domini uni Ecclesiæ Latinæ competere, non vero Orientali.

Dies aliquot solemnes, quibus olim plures Missæ ab eodem Sacerdote celebrabantur.

EXploratum est, vetustissimis temporibus plures ab eodem Sacerdote Missas celebrari in aliquibus Solemnitatibus consuevisse. Ex vetustis monumentis ostendit Cardinalis Bona *Rerum Liturgicar. lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 6. morem fuisse, ut Kalendis Januarii binæ celebrarentur Missæ, altera de Octava Nativitatis, altera de B. Virgine; ternas itidem Missas Feria V. in Cœna Domini probat celebratas esse; alteram ad reconciliandos Pœnitentes; alteram ad Sacrum Chrisma conficiendum; tertiam denique, quæ ad diei solemnitatem pertinet; ac binas itidem Missas in Ascensionis tum Pervigilio tum Festivitate.

Ex Opere de Festis Domini Par. I. n. 670.

Alia ejusdem generis exempla.

SI quod autem desideratur exemplum præter ea, quæ Cardinalis Bona attulit, ac præter illud, quod Alteserra in Commentar. ad Cap. *Consuluit* de Celebrat. Missarum produxit ex Ordine Romano, Amalario, & vulgato Alcuino, ternas scilicet Missas ab eodem Sacerdote celebrari consuevisse in die Nativitatis S. Joannis Baptistæ; dicimus Romanum quondam Pontificem solitum fuisse die 29. Junii Sanctis Apostolis Petro & Paulo consecratæ duas Missas celebrare, alteram in Vaticana, alteram in S. Pauli Basilica, ut ex Prudentio quarti Seculi Poeta apparet; Peri Steph. hymn. 12.

Num. 672.

Aspice per bifidas plebs Romula funditur plateas:
Lux in duobus fervet una Festis.
Nos ad utramque tamen gressu properemus incitato,
Et his, & illis perfruamur hymnis.
Ibimus ulterius, qua fert via Pontis Hadriani;
Lævam deinde fluminis petemus.
Transtyberina prius solvit sacra pervigil Sacerdos;
Mox huc recurrit, duplicatque vota.

Vide Josephum Vicecomitem de antiquis Missæ Ritibus lib. 3. cap. 18. ubi ab eodem Sacerdote ostendit in diebus Paschatis, & Festivitatum SS. Petri & Pauli, Joannis Apostoli, Joannis Baptistæ, Laurentii, Marci, & Victoris plures celebrari Missas consuevisse.

De Festis Domini Par. 1. pag. 348. num. 675.

In Gallia olim duæ tantum Missæ celebrabantur. Tres vero Romæ propter Ecclesiam in honorem S. Anastasiæ dedicatam. Eadem disciplina transiit in Gallias. Quod primo ab Episcopis, deinde ab omnibus Præsbyteris usurpatum.

IN Die Christi Natali mos erat in aliis Ecclesiis, præsertim Galliæ, ut binæ ab eodem Sacerdote Missæ celebrarentur. Eadem vero disciplina, qua Romæ tres Missas Summus Pontifex celebrabat, etsi ex iis una celebraretur, propterea quod Romæ sacra esset Ædes in S. Anastasiæ honorem Deo dicata, Roma in Gallias, cæterasque regiones traducta est, cum Romanus Ordo Caroli Magni jussu receptus est. Et quamquam primo ea disciplina ad Episcopos dumtaxat pertinerat, paulatim ad omnes Sacerdotes propagata est, ut conjicit Grancolas in Comment. ad Breviar. Romanum, & post eum, aliosque plures Meratus in Not. ad Gavant. tom. 1. par. 2. pag. 847., Vicecomes lib. 3. de antiquis Missæ Ritibus cap. 27. abunde ostendit, quemvis Sacerdotem ternas olim consuevisse Missas celebrare; non tamen, ut, quæ præsens consuetudo est, nullo intervallo temporis interjecto altera alteram exciperet, sed prima celebraretur media nocte, secunda illucescente aurora, tertia orto jam sole, quod etiam nunc in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis usurpatur.

Celebratio Trium Missarum Natalitio Christi die præcipuus Latinæ Ecclesiæ Ritus demonstratur: ideoque universim ab Orientalibus, præsertim vero ab Armenis Liburno in Porta commorantibus, non usurpandus.

Ex Bullario Tom. IV. pag. 318.

Ven. Fratri Nicolao Lercari Archiepiscopo Rhodien. Congregationis Propagandæ Fidei Secretario.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis Frater, Salutem, & Apostolicam. Benedictionem.

Conscribenda Epistolæ occasio recensetur.

IN superiori ante proximum ad Nos habito accessu, retulisti, Te, in suspicionem adductum, Sacerdotes Armenos Liburno in Portu commorantes Sacros Natali Domini die tres unumquemque Missas in nationis suæ templo celebrare, non prætermisisse opportunas ad Pisanum Archiepiscopum dare litteras, ut certior fieres, num res, prout ferebatur, se haberet, & si ita quidem, ex quo tempore invaluerit usus, tria designato die offerendi Sacrificia; tibique fuisse a memorato Præsule rescriptum, offerri ab Armenis Sacerdotibus in Liburnensi suæ gentis Ecclesia tres Missas Natalitio Christi die, idque in usu primum ea in Ecclesia fuisse positum a duobus Missionariis Parochis sub annum 1725., exindeque semper rem eodam modo transactam; ac insuper ejus gentis homines referre, multos per Orientem Sacerdotes Armenos Catholicos, ejusdemque Ritus Missionarios Sancto Natalis Christi die tres Missas singulos celebrare; a quibus porro omnibus, nostra ipse expetebas jussa, de relinquenda, vel interdicenda trium Sacrorum oblatione, ab Armenis Sacerdotibus, Natalitio Christi die, Liburni in gentis suæ Ecclesia, fieri solita.

Latinæ Ecclesiæ Ritus est præcipuus, ut singuli Sacerdotes tres Missas offerant Natalitio Christi die.

§. 2. Pervetustus est, atque universim in Latinam Ecclesiam receptus Ritus trini Sacrificii per unumquemque Sacerdotem Natalitio Christi die offerendi; verum apud Orientalem Ecclesiam nullum extat præfati Ritus vestigium; ne verbum quippe de eo in Lyturgiis Græco-Arabicis Melchitarum, nec in Syriacis, Chaldeisque, neque etiam in reliquis Cophotorum, Armenorum, Græcorum, atque Ruthenorum, qui Græcus sibi ritus adscivere. Patres Basiliani Cryptæ Ferratæ, etsi Latinos aliquot Ritus amplexi sint, tres tamen Missas Natalis Domini die nec in memorato Monasterio, nec alibi celebrare consueverunt. Et in ipsa Provinciali Synodo habita sub annum 1736. in Monte Libano, cui præfuit Joseph Simonius Assemanus Præsul, qui jussu Clementis XII. Prædecessoris nostri eo profectus, imposito sibi muneri cumulate satisfecit, hæc leguntur cap. 13. *de Sacrosancto Missæ Sacrificio: Privilegium autem, quod Latini Presbyteri habent in Natali Domini ter Missas celebrandi, ad nostros Sacerdotes nullatenus extendendum esse decernimus, & statuimus: non quod morem illum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ omnium Ecclesiarum matris, ac magistræ condemnemus: absit hoc a nobis, qui filii illius obsequentissimi sumus; sed quia veterem nostrum ritum servari volumus.*

Ideoque Orientalis Ecclesia eo uti non potest.

§. 3. Hæc Synodus prævio opportuno examine, fuit a Nobis confirmata, veluti nosse licet ex Constitutione Nostra in Bullarium Nostrum illata. Cumque ex memorata Synodo, atque ac ex præindicatis Lyturgiis Orientalibus innotescat, offerri quidem in Occidentali Ecclesia trinum Natali Christi die Sacrificium, non item vero in Orientali Ecclesia, jam locus fit regulæ latius per Nos firmatæ in Nostris Encyclicis Litteris datis octavo Kalendas Augusti anni 1755. ad Missionarios per Orientem, præloqua Congregationis Propagandæ Fidei impressis, non esse scilicet permiscendos ritus; suum a Latina, suum itidem ab Orientali Ecclesia ritum servari oportere: hoc quippe est Sacris Canonibus sancitum, Constitutionibus Apostolicis cautum, ac Sanctæ Sedis perpetuo systemate, præfatis litteris late demonstrato, firmatum.

Vide superius easdem Encyclicas litteras in Append. XVI. pag. 311.

Diluitur objectum desumptum ex mutuo Orientalem inter, & Latinam Ecclesiam nonnullorum Rituum participatione.

§. 4. Et si unquam excipi contingeret, iisdem in Litteris in exemplum per nos adduci Latinos quosdam Ritus ab Orientalibus, & vicissim Grecos quosdam Ritus a Latinis cooptatos, parata suppetit responsio, estque ejusmodi, id factum, vel consectarium fuisse immemorialis consuetudinis secumferentis famam concessi Apostolici privilegii; vel inductum ex privilegio Apostolico vero conceptoque; quarum quidem rerum, quod ad præsentem quæstionem attinet, nec species ulla quin potius perspicua ex adverso perstat probatio. Cum enim Edessenus Archiepiscopus Armeni Ritus Romæ degens facultatem sibi expetiisset, celebrandi tres Missas Natalitio Christi die, utque facultas ejusmodi ad reliquos etiam Sacerdotes Romæ commorantes protenderetur; propositis hujusmodi precibus in Congregatione Sacræ Inquisitionis coram Consultoribus decimo tertio Kalendas Martii 1710., relatisque iterum in Congregatione de more habita in Palatio Apostolico tertio Kalendas Martii, negativum redditum fuit responsum; quamvis is, cui demandata fuit provincia scribendi ea de re, scriptoque suam proferendi sententiam, in partem affirmativam sese præstiterit procliviorem, quemadmodum deprehendimus ex scriptis negotium illud attingentibus, quæ ex ædibus Sacræ Inquisitionis afferri ad Nos voluimus; & hoc fuit quidem dubium tunc propositum; *An dicto Archiepiscopo concedendum sit Indultum celebrandi tres Missas in die Nativitatis Domini more Latinorum, hocque extendendum ad omnes Presbyteros Armeni Ritu in Urbe commorantes*: hoc vero rescriptum; *Quoad petitum Indultum celebrandi tres Missas in die Natalis Domini more Latinorum, respondendum esse negative.*

§. 5.

Alia peculiaris ratio adversus Armenos Liburni commorantes.

§. 5. Prætereundæ nec sunt quæ in præfatis Litteris Nostris §. 45. a Nobis afferuntur. Cautum fuerat jam inde ab anno 1694., ut Armeni Liburno in Portu domicilium habentes, quippe una nobiscum viventes, in Paschatis, cæterisque Festis diebus celebrandis, ad Gregorianum emendatum Kalendarium se conformarent. Tot tantasque turbas commoverunt præfati Armeni, ut habita sub annum 1699. iterata Congregatione decretum fuerit, ut usus veteris Kalendarii Armenis Liburnensibus relinqueretur, quo usque ad novum recipiendum sese accomodassent, & quousque Apostolica Sedes aliud edixisset. Est itaque Liburnensibus Armenis sua pro ratione voluntas, respuunt Latinum Ritum, usum scilicet Kalendarii emendati, quamvis nobis intermixti vivant, sitque illud justitiæ consonum: cumque porro Latinum Ritum ter offerendi Sacrificium Natali Christi die sibi iodebitum exposcant, facile captu est, haud decere, ut sui voti compotes fiant.

Altera objectio desumpta ex oblatione trini Sacrificii a Sacerdotibus Armenis peragi solita etiam per Orientem. Præmissa opportuna Historici facti narratione, praxis isthæc ex erronea causa verisimiliter derivata demonstratur.

§. 6. Reliquum illud est; quod asseritur in Litteris Pisani Archiepiscopi, Armenæ nimirum nationis homines Liburno in Portu commorantes asseverare, memoratas tres Missas a multis per Orientem Armenis Sacerdotibus Catholicis, ejusdemque Ritus Missionariis celebrari, idque Nobis verisimilo videtur, at nihil inde in rem præsentem. Beatus Bartholomæus Bononiensis ex Fratrum Prædicatorum familia, fuit a Joanne XXII. Pontifice in Armeniam ablegatus sub ann. 1318., & ab ipso Maragensis Episcopus inauguratus, exindeque translatus ad Naxivanum Archiepiscopatum. Quo ipso tempore præfatus Beatus Bartholomæus celebri illa Missione fungebatur, aderat in Armenia Isaias quidam Schismaticus trecentis septuaginta discipulis præpositus. Mens ipsi inerat recta, & motus famæ sanctitatis B. Bartholomæi, edoctusque ab ipso Catholicæ Fidei veritatem, se ei socium adjunxit, suis omnibus discipulis secum adductis: tuncque contigit, ut institueretur Congregatio Fratrum unitorum, assumpto ab iis omnibus habitu Dominicani instituti, emissaque Professione vitæ Regularis sub Regula Sancti Augustini, & Fratrum Prædicatorum Constitutionibus. Videre est omnia in Opere Patris Galani *de consensione Armenæ Ecclesiæ cum Romana part.* 1. *pag.* 508. *& seq.* atque elucubrationis *tom.* 2. *Historiæ virorum illustrium Dominicani Ordinis* Auctore Patre Touron *lib.* 1. *pag.* 108. *& seq.* Isthæc Congregatio subjecta fuit Magistro Generali Dominicanæ Familiæ ab Innocentio VI. sub annum 1356., uti colligere est ex ejus Litteris in Dominicanum Bullarium relatis *pag.* 148., & in generalibus totius Ordinis Comitiis habitis anno 1583. nova hæc Congregatio ad Regularis Provinciæ gradus jura, & honores attolli cœpit. Cum autem Isaiæ discipuli unam noscerent Armenam Linguam, præterea nullam, & plenam cæteroquin cum Dominicanæ Familiæ Religiosis unionem constituerent, necesse fuit, quemadmodum referunt præcitati Historici, ut Regulæ, Statuta, Breviarum, & Missale Ordinis in Linguam verterentur Armenam. Comperimus autem temporibus nobis proximis institisse Patres Armenæ Provinciæ Ordinis Prædicatorum, quo sibi liceret, typis mandare sua Breviaria, ac Missalia, e Latino in Armenum idioma translata; annuitque precibus Congregatio Romanæ universalis Inquisitionis habita octavo Idus Septembris 1713., deputatis emendatoribus, sive præli typici præsidibus, ut ad opportunas regulas exigerentur omnia, liceretque exinde tuto sibi polliceri, nullos in novam editio-

nem errores irrepere, quod satis superque in hujusmodi casibus alias contigisse constiterat; probavitque omnia Summus pontifex in Congregatione, proxima die, septimo videlicet Idus Septembris ejusdemmet anni habita.

Ideoque ex ea nihil confici.

§. 7. Cum itaque Dominicanum Missale in Armenam Linguam versum fuerit, cumque in Missali Dominicano tres reperiantur adnotatæ Missæ Natalitio Christi die celebrari solitæ, videtur admodum simile vero, Sacerdotes quosdam Armenos, & Missionarios videntes tres Missas a Patribus Dominicanis celebrari Natalitio Christi die, cœpisse & ipsos tria Sacrificia offerre, Dominicano Missali utentes in Armenam Linguam reddito: quoties autem ita se res habeat, quod verosimilius est, quisque sanæ mentis homo facile animadvertet, haud subsistere fundamentum, in oblatione trini Sacrificii a nonnullis Armenis per Orientem peragi solita, constitutum, nec eo juvari ullatenus posse Armenos Liburno in Portu commorantes; eo quod tres Missæ in Missali Dominicano adnotatæ, semper Latini Ritus esse censeantur, etsi in Armenam Linguam versæ; nec liceat Armenis pro arbitrio Latinos Ritus usurpare. Simillimum Nobis suppetit exemplum ex Missa Latina Patrum Dominicanæ Familiæ in Græcam Linguam versa juxta indultum a Bonifacio IX. datum Maximo Constantinopolitano Dominicanæ Familiæ Viro, relatumque *tom.* 2. Bullarii Dominicani *pag.* 370. Ea quippe Dominicani Fratres quidem, nullatenus autem Græci in sacrificio offerando uti possunt.

Simillimo allato exemplo res confirmatur.

§. 8. Hæc itaque sunt, quæ Nobis, quamvis male a podagra habitis licuit colligere. Curæ tibi erit, Venerabilis Frater, deferre omnia ad Congregationem de Propaganda Fide; & si mandatum ab ea tibi fuerit, quod facillimum, ut ad Pisanum Archiepiscopum rescribas, opportunum fortasse erit, hujus ad te Nostræ Epistolæ exemplum eidem reddendum curare. Intera Apostolicam tibi Benedictionem impertimur.

Monita ad Secretarium.

Datum apud S. Mariam Majorem die 29. Dec. 1755. Pontificatus Nostri Anno Decimosexto.

APPENDIX XVIII.

Lib. III. Cap. IV. De Oratoriis privatis disseritur; opportunum hinc erit ea hic adnectere, quæ ad tollendos abusus in illis irreptos statuit S. Pontifex.

De tollendis abusibus ab Oratoriis privatis, quæ sunt in domibus Laicorum.

Epistola Encyclica ad Primatem, Archiepiscopos, & Episcopos Regni Poloniæ.

Ex Tom. III. Bull. pag. 377.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Veneralibis Frater, Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Controversiæ circa Oratoria privata vigentes, & Polonorum Præsulum vota, Pontificias declarationes exposcunt.

MAgno cum animi Nostri dolore a Nobis intellectum est, nonnullas in Diœcesibus vestris controversias ac molesta dissidia, propter Oratoria privata, insurrexisse; quibus præcidendis cum omnis per vos cura ac diligentia adhibita fuerit, non modo optato sitie frustrati sitis, sed & in aliorum offensionem incurreritis, vobisque eam acquisiveritis reprehensionem & notam, quasi nimio rigore adhibendo modum excedatis: optari proinde a vobis, ut per hanc Sanctam Sedem certe vobis regulæ indicentur, ad quarum normam, sublatis abusibus, privati Oratorii Privilegium exerceri debeat; idque ad eum finem, ut, cum Ordinationes vestræ

Pontificia auctoritate nostra munitæ fuerint, non solum ab omni malevolorum censura immunes evadant, verum majus semper eisdem honoris, atque æstimationis pondus accedat. Licet autem vestræ hujuscemodi petitioni satisfacere facillime potuissemus, illos vobis libros indicando, tam in quibus de hujusmodi materia doctrina traditur Prædecessorum Nostrorum Romanorum Pontificum Decretis conformis, quam alios etiam, quorum Scriptores, dum de privatis Oratoriis agunt, ea Sanctæ Sedis Decreta vel dissimulant, vel ignorant, quæ assertionibus eorum omnino opponuntur; Nihilominus, cum Nos Venerabiles Personas Vestras præcipuo ac speciali effectu prosequamur, per Encyclicam hanc Epistolam nostram, qua fieri poterit brevitate, tum eorumdem Decessorum nostrorum, tum nostram hac super re mentem, sensusque aperiemus: quibus quidem, præter obedientiam, quæ eisdem debetur, ratione auctoritatis, a qua, velut a fonte dimanant, aliud etiam nescio quid majoris ponderis inest, materiæ ipsius nomine, quæ eorum objectum est, quæque in quæstione versatur; cum omnis hujusmodi res ab Apostolicis Privilegiis dependeat, quorum explicatio privativo jure Summis Pontificibus reservata est, cumque eadem præcipuam normam desumere debeat ex intentione illius, a quo concessio facta est, cujus sensus concedenti semper, quam alii cuilibet notior esse debet; adeo ut quidquid a vobis secundum ea, quæ in Encyclica hac Epistola nostra continentur, ordinabitur, & statuetur, id pro exequendis Summorum Pontificum præscriptis præstitutum esse dicendum sit; cujus rei gratia Apostolicorum Delegatorum qualitatem, & auctoritatem Fraternitatibus Vestris additam esse censendum est; quam etiam, quatenus opus sit, Nos ipsarum præsentium Litterarum tenore Vobis ad hujusmodi effectum concedimus, & impertimur.

Eas, licet minus necessarias, edere intendit Pontifex, quo majus auctoritatis pondus habeant

Oratoria privata in Episcoporum ædibus extructa jam usque a prioribus Ecclesiæ sæculis,

§. 1. Nihil sane expositum Nobis est quod ad ea pertineat Sacella, quæ in Episcopalibus Palatiis vestris habetis, pro Missa, vel per vos, vel per alios celebranda, aliave quaplam sacra Functione, quæ officii ac dignitatis vestræ propria sit, obeunda; de quibus late differere Nobis persacile esset, nisi hoc a proposito nostro alienum foret. Quare duo tantummodo vetusta Sacellorum exempla indicabimus, quæ Episcopi in proprio Episcopio a publicis Ecclesiis distincta, ac separata habebant, in quibus Sanctum Missæ Sacrificium celebrabant. Horum primum Sacellum est Sancti Cassii Episcopi Narniensis, de quo S. Gregorius in *Homilia 37. super Evangelia* narrat, quod licet gravi morbo opprimeretur, *in Oratorio Episcopii sui Missas fecit*, tam ut propriæ, quam ut eorum, qui illum visitatum adveniebant, devotioni satisfaceret. Alterum exemplum est S. Johannis Eleemosynarii Episcopi Alexandrini, qui, sicut in Actis ipsius a Leontio scriptis deprehenditur, illos coarguens, qui, Missa nondum peracta discedebant, quum ipse ad eamdem celebrandam in publicam Ecclesiam se conferebat, dicere in more habebat: *Ego propter vos descendo in Sanctam Ecclesiam, nam poteram mihimet facere Missas in Episcopio*. Prædictum exemplum legere est apud Thomassinum *de veteri, ac nova Ecclesiæ disciplina part. 1. lib. 2. cap. 93. num. 6.* Alia exempla in Opere *de Oratoriis privatis* inscripto *cap. 6.* collecta reperiuntur (quod opus novissime a Johanne Baptista Gattico Canonico Lateranensi Romæ in lucem editum est) per quæ Episcoporum jus circa Sacella in propriis Episcopalibus Palatiis habenda validis fundamentis innixum comprobatur.

Concilium Tridentinum de aliis Oratoriis privatis decernens nihil detrahit Sacellis Episcoporum.

§. 2. Huic quidem juri Sacrum Tridentinum Concilium nulla ratione derogavit; quippe quod tantummodo *Sess. 22. de observandis in celebratione Missæ*, propter multa, quæ parum decenter fieri identidem contingebat, Episcopis præcepit, ne Secularibus, ac Regularibus Missam celebrare permitterent *privatis in Domibus*, & extra Ecclesias, aut Oratoria publica, quæ Divino cultui destinata essent; quod nullam cum Cappellis, quæ in Episcopalibus Palatiis sunt, rationem habet, quum hæc sub privatarum domorum nomine nunquam censeri possint. Id pluries a Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium ejusdem Concilii Tridentini Interpretum, in aliquot ejusdem Resolutionibus, validis rationibus innixis, declaratum est, quas Nos in nostro *de Sacrificio Missæ* Tractatu retulimus *Sect. 2. §. 45. & seq. Latinæ Edit. Patav.*; Nos enim, tunc etiam cum *in minoribus* constituti, opus aliquod inscriberemus, illud præcipue Nobis gloriosum duximus, ut nulla in parte a Romanæ Curiæ Tribunalium Sententiis recederemus, quibus ut plurimum a Pontificiis Oraculis auctoritatis robur accedit.

Sed nihil etiam statuit de eorum facultatibus extra Ædes Episcopales, & extra Diœcesim.

§. 3. Illud tantummodo de hujusmodi Episcoporum Privilegio dici poterat, quod, cum idem ad Sacella, quæ in Episcopiis sita sunt, restringeretur, nullo modo Episcopis favere poterat, tum cum iidem extra proprias domos versarentur, cum Visitationem obirent, sive cum iter haberent; adeo ut, cum vel Missam celebrare, vel eidem interesse vellent, ad publicas Ecclesias se conferre cogerentur, vel a locorum Ordinariis veniam petere, ut sibi liceret, vel Missam celebrari facere, vel ipsi eamdem celebrare, in illa habitatione, in qua forte diversarentur.

Privilegium Altaris viatici ubique erigendi Episcopis concessum a Bonifacio VIII.

§. 4. Verum recol. mem. Prædecessor Noster Bonifacius Papa VIII. in Decretali sua *Quoniam Episcopi, de Privilegiis in Sexto*, male tactum reputans, Episcopos sine rationabili causa Missam quotidie non celebrare, aut eidem non interesse, eisdem concessit, ut etiam extra propriam Diœcesim Altari portatili, seu viatico uterentur: *Præsenti Constitutione indulgemus iisdem, ut Altare possint habere viaticum, & in eo celebrare, aut facere celebrari ubicumque absque interdicti transgressione illis permittitur celebrare, vel audire Divina*. Dignum animadversione verbum est, *Ubicumque*, quod quidem procul dubio loca etiam, quæ extra Diœcesim sita sunt, comprehendit.

Ea uti possunt etiam sine licentia Ordinarii Localis, & post Concilii Tridentini, & Pauli V. decreta.

§. 5. Præcipuam etiam animadversionem dictæ Congregationis Concilii Resolutiones merentur, cum ad Quæsitum eidem propositum, num videlicet Episcopus, qui extra propriam Diœcesim est, ad utendum Privilegio Altaris viatici, petere ejus rei veniam ab Episcopo Locali teneatur; minime eum teneri respondit; alioquin frustratorium Bonifacii VIII. Privilegium fuisset; quoniam illius Pontificis ætate antiquum Jus in suo vigore perstabat, cui, quemadmodum mox dicetur, a Concilio Tridentino postea derogatum fuit, secundum quod Episcopi facultatem concedebant Missam in privatis domibus celebrandi. Similiter, cum eidem Congregationi alterum Quæsitum propositum fuisset: num Privilegio per Bonifacium VIII. Episcopis concesso, vel Tridentinum Concilium, vel Pontificis Pauli V. Decretum, de quo pariter mox dicetur, præjudicium ullum attulissent; nihil pariter Privilegio illi detractum fuisse respondit; cum tam in Concilio, quam in citato Decreto, sublata quidem Episcopis facultas fuerit, qua aliis licentiam in privatis domibus Missam celebrandi concedere possent, verum

nequa-

nequaquam juribus illis expoliati remanserint, quæ proprias personas respiciunt, quæque eorumdem dignitatis, atque characteris propria sunt. Prædictæ Resolutiones a Nobis referuntur in nostro Tractatu *de Sacrificio Missæ* latinæ editionis Patavinæ *Sect.* 2. §. 42., nec non in Commentariis bon: mem: Cardinalis Petra ad Constitutiones Apostolicas *tom.* 3. *super Constitutione* 2. *Urbani V. num.* 15. *& seq.*, & a Gattico in recenti ejusdem Tractato *de Oratoriis domesticis in tit: de usu Altaris portatilis cap.* 12. *num.* 1. *& seq.*

Non tamen extra domum propriæ habitationis sive in sua, sive in aliena Diœcesi.

§. 6. Tam verum est, quam quod verissimum, nullam rem majus præjudicium Privilegiis afferre, quam abusum eorumdem; quod quidem satis superque pro vero comprobatum fuit, etiam in casu hujus Privilegii Altaris portatilis, quod concessum Episcopis est, & quod post Concilium Tridentinum, ac Paulinum Decretum illæsum remansit. Certis indiciis compertum fuit, quosdam Episcopos eodem abuti, qui, vel intra, vel extra Diœcesim, ad Laicorum se domos conferebant, atque in iis, vel ipsi Missam celebrabant, vel, ut ibidem plures celebrarentur Missæ, faciebant, idque nulla necessitate urgente, sed ad eum tantum finem, vel ut proprium Privilegium ostentarent, vel ut Laicorum petitioni satisfacerent. Cum hujusce inconvenientis notitia ad Concilii Congregationem pervenisset, non prætermisit hujusmodi excessum prohibere, ejusdemque abusus corrigendi curam Archiepiscopis committere, si quando factum in locis eorum jurisdictioni subjectis contigisset. In Codicibus Actorum, seu Regestis Congregationis prædictæ *lib.* 48. *Decretorum fol.* 471. Resolutiones ipsæ referuntur. Quia tamen nihilominus malum invalescebat, a felicis recordationis Prædecessore Nostro Clemente Papa XI. die 15. Decembris 1703. sequens Decretum publicatum fuit, in quo postquam inconveniens expositum fuit, nimirum: *Episcopi etiam in aliena Diœcesi extra Domum propriæ habitationis in privatis Laicorum Domibus erigi faciant Altare, ibique per unum, aut per plures e suis Cappellanis vivificam Christi Hostiam immolant*, ad remedium gradus fit: *Ad abusus hujusmodi eliminandos &c. Sanctissimus Dominus Noster &c. expresse declarat, Episcopis, & his majoribus Prælatis, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, neque sub prætextu Privilegii clausi in corpore Juris, neque alio quocumque titulo, ullo modo licere extra domum propriæ habitationis, in domibus Laicis etiam in propria Diœcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diœcesani consensus adhiberetur, erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrari facere.*

Sed si in aliena domo revera moram traxerint etiam hospitii & itineris causa, possunt.

§. 7. Magni hujus Pontificis menti ille tantummodo finis in hoc propositus fuit, ut abusus tollerentur, numquam autem ut recto Privilegii usui quidquam detraheretur. Et quia relata verba prohibitiva, utpote nimis ampla, & effrænata, cuiquam præbere ansam poterant affirmandi, non licere Episcopis uti Privilegio Altaris portatilis, tum cum vel Diœcesim visitant, vel iter faciunt, aut alia justa de causa extra residentiam sunt, atque in Laicorum domibus morantur; illato de hujusmodi re sermone in Congregationibus, quæ sub Innocentio XIII., immediato Clementis ejusdem Successore, habitæ fuerunt, quarum Nos tunc *in minoribus* existentes, a Secretis fuimus, opportunum factu judicatum est, ut ea, quam mox subjicimus, Declaratio fieret, quæ postea inserta fuit in ejusdem Innocentii Litteris incipientibus: *Apostolici Ministerii*, quas idem Pontifex pro constituendo in Hispaniarum Regnis bono Ecclesiasticæ disciplinæ regimine condidit, quasque etiam ejusdem Successor Benedictus XIII. *in forma specifica* confirmavit, & ut in omnibus locis pro regula, ac norma haberentur, in Appendice Concilii Romani a se celebrati voluit insertas; ipsam vero declarationem inter ejusdem Concilii decreta retulit Tit. XV. Cap. III., in quo quidem Concilio Nos quoque ad Sacrorum Canonum Interpretationem adhibiti fuimus. Declarationis verba Nos etiam hic libenter apponimus: *Declaramus, quod, cum in prædicto Decreto*, de Clementis XI. Decreto sermo est, *statuatur, non licere Episcopis extra domum propriæ habitationis, in domibus Laicis erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrari facere; hujusmodi prohibitio intelligenda non sit de domibus, etiam Laicis, in quibus ipsi Episcopi forte, occasione Visitationis, vel itineris, hospitio excipiantur; sit nec etiam quando Episcopi in casibus a jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicæ licentia, absentes a domo propria ordinariæ habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis; his enim casibus licita iis erit erectio Altaris ad effectum prædictæ celebrationis, non secus ac in domo propria ordinariæ habitationis.*

Præmissarum Regularum usus.

§. 8. Optimum factu judicavimus in Encyclica hac Epistola Nostra exponere Vobis hæc, quæ ad Fraternitates Vestras præcipue pertinent, nimirum quantum Vobis concessum est quoad Sacella, seu Cappellas, quæ in Episcopalibus Palatiis vestris sunt; quantum item Vobis in alienis domibus, & extra vestram Diœcesim facere permissum est: causas etiam Concessionum, ac Privilegiorum indicavimus, necnon eorumdem abusus, atque abusuum prohibitiones apposuimus; tum ut Vos discrimen agnoscatis, quod intercedit inter Cappellas Episcopalium Ædium vestrarum, per quas non minus spirituali consolationi, & commodo vestro, quam dignitatis vestræ decori providetur, & privata Oratoria in domibus Laicorum, sive intra, sive extra Diœcesim vestram, in quibus aliquando Vobis, pro præcipuo fine hujusmodi commodi, & consolationis vestræ, Privilegio Altaris erigendi, ac celebrandi, vel celebrari faciendi, uti licet; tum vero etiam, ne forte, cum Vos contra abusus privatorum Oratoriorum in domibus Laicorum invigilare debeatis, redargutioni illi obnoxii sitis, quod alienos in aliorum domo defectus dum corrigitis, interim vestræ domi, atque in propria agendi ratione excessus adhibeatis. Ideoque ad privatorum Oratoriorum propositum, quæ in Domibus Laicorum sunt, gradum facientes, aliqua præmittemus.

De Oratoriis privatis in domibus Laicorum extant monumenta, tum primis, tum posterioribus Ecclesiæ Sæculis.

§. 9. Primum quidem est, privatorum Oratoriorum in dictis domibus usum ab antiquo tempore repetendum esse; cum constet Apostolos Sacra Mysteria privatis in domibus celebrasse, eumque morem persecutionum tempore servatum fuisse, quemadmodum Christianus Lupus in *suis notis ad Canones Trullanos* apposite animadvertit. Alterum autem, privata Oratoria in domibus Laicorum, subsequentibus etiam sæculis fuisse, cum persecutiones jam cessassent; cum in Sacramentario Gallicano, quod Mabillonius *tom.* 1. *Musæi Italici* impressum edidit, *Collecta* legatur, quæ recitanda erat in Missa, quæ celebrabatur *in domo cujuslibet*; nec ad hujusmodi quidem assumptum aliæ deficiunt probationes, quas Nos in Tractatu nostro *de Sacrificio Missæ sect.* 1. §. 10. cum cura colligere studuimus.

De iis abrogandi sæpe cogitatum.

Tertium porro est, de tollendis hujusmodi Oratoriis privatis in domibus Laicorum, seu potius facultatibus Missam in ipsis celebrandi, pluries cogitatum,

tatum esse. Nihil de Justiniani Novella 58. dicemus, in qua, ne in domesticis Oratoriis celebraretur, lege interdixit, tantummodo permittens, ut in eisdem oraretur; nihil præterea de Novellis 4., & 15. Leonis Sapientis, qui prohibitionem sustulit, asserens, adeo tunc privata Oratoria multiplicata fuisse, in quibus Missæ celebrarentur, ut non solum optimates, sed mediocris etiam conditionis homines in suis domibus eadem haberent. Quod vero spectat ad ea monumenta, quæ proxima temporibus nostris sunt, satis erit illa indicasse, quæ in dicto Tractatu *de Sacrificio Missæ loco superius citato* a Nobis allata fuerunt.

Ad eorum erectionem, & usum Episcoporum licentia semper requisita fuit.

§. 10. Quartum, quod licet fere semper in Laicorum domibus privatorum Oratoriorum usus habitus fuerit, in quibus Missa celebrabatur; semper tamen Episcoporum licentia necessaria fuit: Ad quam concedendam ipsi valde faciles plerumque erant: *Missarum solemnia non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda censemus*. Verba sunt *Can. Missarum, de Consecrat. dist.* 1. Hæc autem facilitas, propter quam interdum factum est, ut Oratoria domestica, licet frustra, prohiberentur, multo magis in usu fuit in Ecclesia Orientali, ob id potissimum, quod in Ecclesiis Græcorum non nisi unicum Altare erat, & postquam una super ipso Missa celebrata esset, altera per eumdem diem celebrari minime poterat. Balsamon *in Commentariis ad Canones Trullanos* testatur, quod sine ulla alia formula, impertita ab Episcopo censebatur Sacerdoti licentia celebrandi Missam in privatis Laicorum Oratoriis, quoties super Mappis ab Episcopo consecratis celebraret.

Sed hæc facultas a Concilio Tridentino Episcopis adempta est, ideoque ad solum Romanum Pontificem devoluta.

§. 11. Postremum autem, quod dicimus, illud est. Quum, post varios sermones in Sacro Concilio Tridentino hac de re habitos (quod Concilium, tam magna cum Polonici Regni gloria, tanto plausu acceptatum fuit; opera Cardinalis Osii, & Nuntii Commendonii, in magno Conventu habito coram Rege Sigismundo Augusto, quemadmodum in ipsius Concilii Historia per Cardin. Pallavicinum conscripta *lib.* 24. *cap.* 13. videre est) *in sess.* 22. in Decreto *de observandis, & evitandis in celebratione Missæ*, sequenti modo statutum, & ordinatum fuit: *Neve patiantur*, de Episcopis sermo est, *privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad Divinum tantum cultum dedicata Oratoria, ab iisdem Ordinariis designanda, & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Secularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi*, cum adjecta derogatione cuilibet privilegio, exemptioni, & consuetudini, *non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque*; ex eo factum esse, ut non amplius Episcopis facultas sit concedendi usum Oratoriorum privatorum in domibus Laicorum, causa in iisdem Missam celebrandi; cum licentia, quæ ab ipsis daretur, celebrandi Missam in Oratoriis privatis neutiquam stare possit cum præcepto a Concilio eisdem ipsis imposito, ne id permittere debeant; ac proinde prædictum Jus ad Sanctam Sedem devolutum fuisse, quoniam circumstantiæ temporum, & Oratoriorum privatorum in Laicorum domibus dilatatio minime permittebant, ut eadem prorsus abolerentur. Atque hujusmodi semper fuit Conciliaris Textus intelligentia, quam tradidit Congregatio Concilii, privativa ejusdem interpres: quæque etiam a fel. record. Prædecessore nostro Paulo Papa V. in Epistola Encyclica anno 1515. ad omnes Episcopos expedita approbata fuit; quæ quidem Epistola tum apud varios Auctores, tum etiam *in citato Tractatu nostro de Sacrificio Missæ sect.* 2. §. 42. impressa reperitur. Et in ea quidem alia quæcumque Verborum Concilii intelligentia reprobatur, multaque de irreverentia erga Missæ Sacrificium dicuntur, ubi nimia Episcoporum facilitas in concedenda licentia sine ulla limitatione, aut cautela, non parum fomenti præbebat. Denique in eadem ita concluditur: *Facultatem hujusmodi licentias dandi, ipsius Concilii Decreto, unicuique ademptam esse, solique Beatissimo Romano Pontifici esse reservatam*.

Providæ Leges a S. Sede præscriptæ pro Oratoriorum privat. erectione & usu.

§. 12. Postquam Jus concedendi Oratoria in privatis Laicorum domibus Sedi Apostolicæ reservatum fuit, dici vix potest quantum curæ, ac diligentiæ adhibitum sit pro recto ejusdem moderamine. Qua de re in Archivio Congregationis Concilii, cujus olim Secretarii munus Nos ipsi, antequam ad majores Dignitates ascenderemus, plures per annos gessimus, authentica documenta reperiuntur. Hæc tandem pro lege statuta fuerunt, quemadmodum ex formulis Litterarum in forma Brevis, quæ conceduntur, colligere licet: Oratorium scilicet parietibus, per quos ab omnibus aliis domesticis usibus segregetur, extructum esse debere; idem prius vel ab Episcopo, vel ab alio, cui ipse vices suas delegaverit, visitandum esse, inspiciendi gratia, num decens, & apte compositum sit, num aliquid eorum, quæ necessaria sunt, in eodem desit; ut Episcopus sit, qui celebrandi Missam licentiam impertiatur, & quod licentia hujusmodi secundum rationabile illius arbitrium perduret; nec plures in die, sed unica tantum Missa in Oratorio celebretur; & quod hæc Missa celebretur a Sacerdote, vel Seculari, vel Regulari, dummodo Secularis ab Episcopo approbatus sit, Regularis autem licentiam habeat a suo Regulari Superiore; ne Missa celebrari possit diebus solemnibus Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, & aliis solemnioribus diebus, quos inter etiam enumerandus dies Epiphaniæ, & Ascensionis Domini, Annunciationis, & Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, Omnium Sanctorum, necnon Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, ac Titularis Ecclesiæ Loci: Exprimuntur personæ, quarum præsentia necessaria est, ut in privato Oratorio Missa celebrari possit; aliæ item, quæ, dum supradictis præsentibus Missa celebratur, eidem interesse possunt, & Ecclesiastico præcepto satisfacere; denique declaratur, omnia sine Parochialium jurium præjudicio fieri debere.

Ampliores concessiones, quoad numerum Missarum, dies que, & horas, quibus celebrari valeant.

§. 13. Atque hæc sunt, quæ in consuetis privatorum Oratoriorum Brevibus continentur. Quædam vero alia expediri contingit Brevia, quæ extraordinaria sunt, ut quum exempli gratia, justis cuipiam de causis concessio fit, ut secundam Missam celebrari facere possit, vel, ut eadem aliquanto citius aut aliquanto serius eo temporis limite, seu termino celebretur, qui in Rubricis præfixus est; vel etiam in diebus exceptis; & alia hujuscemodi. Cum autem interdum tam circa Brevia privatorum Oratoriorum prioris speciei, quam circa alia, ac generatim super omnibus controversiæ exortæ sint; Apostolica Sedes per hujusmodi occasiones opportunis rationibus super hoc providere non prætermisit.

Ad peculiares quæstiones decreta edita.

§. 14. In Ordinariis Brevibus, ut plurimum duobus Conjugibus licentia conceditur faciendi, ut in privato Oratorio Missa celebratur; exprimiturque, ut Missa celebrari possit tum iisdem præsentibus, tum eorum filiis, consanguineis, atque affinibus, qui una cum ipsis in eadem domo habitationem habent. Nunquam exorta difficultas est, an, cum aut Vir, aut Uxor Missæ intersunt; si con-

si consanguinei, & affines qui in eadem domo habitant, præsentes pariter adsint, Ecclesiastico præcepto diebus Festis satisfaciant: id tamquam tutum, ac Brevis litteræ cohærens habitum est.

1. Indultariorum præsentia requiritur pro celebratione Missæ in Orat. priv.

Summa autem difficultatis eo semper rediit, ut dispiceretur: num, cum neuter Conjugum adsit, sed unus ex consanguineis, aut affinibus in eadem domo habitantibus, posset eo jubente in privato Oratorio Missa celebrari; & num alii, qui in domo illa habitant, consanguinei, & affines, eamdem audientes Festo die, Ecclesiastico præcepto audiendi Missam satisfaciant. In hoc autem divisæ de more Auctorum opiniones erant; verum cum hujusce difficultatis punctum in Congregatione Concilii *die 3. Decembris 1740.* in causa, cujus inscriptio erat *Marsicen. Oratorii*, propositum, ac discussum esset; decisum fuit; non posse in privato Oratorio Missam celebrari, nisi Indultariorum præsentia eidem haberetur, quod idem est ac si dicatur, Viri, vel Uxoris, ad quos Breve directum erat; quemadmodum *in tom. 9.* Resolutionum Concilii *anni* 1740. *ad pag.* 89. *& seq.* videre est.

Indultarii distinctæ decernuntur ab iis, quibus solummodo conceditur, ut Missam ibi audiendo, satisfaciant Præcepto.

§. 15. Cum autem Decreti hujusce facta Nobis relatio esset, idem per Nos *sub die 7. Januarii* 1741. confirmatum fuit; ac præterea demandatum; ut in hujusmodi Brevibus, in quibus certis quibusdam, ac determinatis personis concessio fit, ut unam in privato Oratorio Missa pro filiis, consanguineis, & affinibus valeat, majoris claritatis gratia, subjecta clausula adjungatur: *Volumus autem, quod nati, ac consanguinei, & affines prædicti unicam dictam Missam, vobis quidem præsentibus, audire tantummodo; nunquam vero celebrari facere audeant.*

Indultarii censentur ii, quibus inscriptæ sunt Literæ Apostolicæ.

Ut autem, quæ Indultariæ personæ sint, facile agnosci posset, sine quarum præsentia Missa celebrari non potest, neque, qui eamdem audit, præcepto satisfacit; adjunximus, ut pro Indultariis personis illæ haberentur, quæ in Fronte, seu Inscriptione Brevis nominatæ forent, cum ad easdem ipsas Breve dirigatur.

Nisi aliter in corpore Brevis dispositive statuatur.

§. 16. Nos ab hujusmodi norma minime recedimus: verum quia aliqua interdum in corpore Brevis personas nominatur, qua præsente, conceditur, ut Missa celebrari possit, & quod alii affines, consanguinei, vel familiares eamdem audientes, præcepto satisfaciant, etiamsi prædicta persona in Fronte Brevis minime nominetur; hinc est, quod, firma semper ea regula manente, ut possit in privato Oratorio Missa celebrari, dum aliqua ex Indultariis personis adsistit, quæ in Fronte, seu Inscriptione Brevis nominatur; dicimus, posse Missam celebrari, etiamsi nulla earum personarum præsens adsit, quæ in Fronte, seu Inscriptione Brevis nominantur, dummodo illa præsens sit, cui in Brevis corpore nominatim & expresse facultas tribuitur, ut possit in privato Oratorio tum cum ipsa adsistat, facere ut Missa celebretur.

Exemplum ejus rei affertur.

§. 17. Atque ut res exemplo magis pateat: Datur Viro & Uxori facultas faciendi, ut in privato Oratorio Missa celebretur, atque ad hos Breve dirigitur. Hic autem Vir superstitem habet Matrem; hæc vero in Fronte, seu Inscriptione Brevis minime nominatur; verum cum in Brevis corpore dicatur, quod ipsa quoque Mater eamdem Missam celebrari facere possit, & valeat; id sufficiens est, ut sola Matris præsentia adhibita, Missa in Oratorio celebrari possit, etiamsi Mater in Fronte, seu Inscriptione Brevis nominata non sit: Quæ hactenus dicta sunt, in hujusmodi generis Brevibus indicantur; verum curæ Nobis erit, ut in posterum felicius etiam, & sine ulla confusione exprimantur.

2. Si permittatur celebratio Missæ diebus exceptis solitis, in Nativitate Domini celebrari poterunt tres Missæ.

§. 18. In consuetis, sive ordinariis Brevibus, solemnes, quemadmodum dictum est, dies excipiuntur, quos inter Natalis Christi Domini dies recensetur, in quo tres a quolibet Sacerdote Missæ celebrantur. Interdum illi, qui privati Oratorii Breve habet, extraordinarium Breve conceditur; in quo eidem, valetudinis causa, Missam domi audire diebus etiam exceptis permittitur. Cum autem in hujusmodi Brevibus de unica tantum Missa sermo sit; orta difficultas fuit: num possent die Natalitio a Sacerdote, qui in ipso celebrabat, tres Missæ celebrari, de quo cum Nos eo tempore, quo Concilii ejusdem a Secretis eramus, peculiarem Dissertationem conscripsissemus, atque in lucem edidissemus, *sub die 13. Januarii anni* 1725. resolutum a Congregatione fuit, quod a Sacerdote tres Missæ celebrari possent, quemadmodum *tom. 3.* Thesauri Resolutionum *pag.* 109., *& seq.*, *& pag.* 116. videre est.

3. Baptismus extra casum necessitatis, ministrari nequit in Oratoriis privatis, præterquam Filiis Regum, ac Principum.

§. 19. Reliquum est, ut de Sacris Functionibus dicatur, quæ in iis Oratoriis fieri possunt, quæ in domibus privatorum sunt; & in quibus non plures, quam unicam tantum Missam celebrari permissum est, nisi cum forte cuipiam ex speciali gratia concessa facultas esset faciendi, ut secunda celebretur. Quod ad Baptismatis Sacramentum attinet, jam in Viennensi Concilio sub Pontifice Clemente V. decretum fuit, ne Baptismus in aliis locis conferri posset, præterquam in Ecclesiis, in quibus Sacri hujus Lavacri Fontes reperiuntur; nisi cum casus necessitatis adesset, aut cum de Regum, vel Principum filiis ageretur, quemadmodum in Clementina unica *de Baptismo, & ejus effectu*, videre est.

4. Nec Pœnitentiæ Sacram. extra casus a jure permissos obstantibus Privilegiis Regularium.

§. 20. Quod autem Sacramentum Pœnitentiæ respicit, jam in Rituali Romano sub Titulo *de Sacramento Pœnitentiæ*, cum de Sacerdote sermo fit, qui Confessiones audit, statutum fuit: *In Ecclesia, non autem in privatis ædibus, Confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quæ cum inciderit, studeat tamen id decenti, ac patenti loco præstare.* Rituale a Pontifice Paulo V. confirmatum fuit; Et magnus Ecclesiasticæ disciplinæ Instaurator Sanctus Carolus Borromæus tum in Institutione Sacramenti Pœnitentiæ, tum in Monitis ad Confessarios, atque in primo suo Provinciali Mediolanensi Concilio, id inculcare non prætermisit, quemadmodum in Actis Ecclesiæ Mediolanensis, editionis Civitatis ejusdem *part. 1. pag.* 11., *part. 4. pag.* 520., *eadem part. 4. pag.* 761., *& pag.* 773. videre est; *pag.* autem 775. Superioribus Regularium inculcat, ut id a Subditis eorum exacte adimplendum curent. Cum autem a prædictis Confessariis Regularibus prolata in medium facultas esset audiendi ubique Confessiones Fidelium, quam sibi ea ratione asserebant, quod in Pontificis Clementis X. Bulla: *Superna* nulla loci limitatio fieret: idem ipse Pontifex declaravit, *nullam facultatem* (in prædicta Constitutione sua) *fuisse tributam Regularibus audiendi Confessiones Sacramentales in privatis domibus, ac proinde minime licere eisdem Regularibus cujusvis Ordinis &c. Sacramentum Pœnitentiæ administrare in domibus privatis extra casus a Jure permissos.* Quod Decretum cum Præsulis Fagnani subscriptione editum, variis in locis impressum est; ut in Appendice ad Synodum Fulginatensem quæ a bon: mem: Josaphat Baptistelli Civitatis ejusdem Episcopo anno 1722. celebrata fuit.

§. 21.

Communio Paschalis in Ecclesia Parochiali sumenda est.

§. 22. Quod pertinet ad Communionem Paschalem, quæ ab unoquoque Catholico Peschatis tempore recipienda est, ex præscripto tum Decreti Concilii Lateranensis *in Cap. Omnis utriusque sexus, de pœnitentiis, & remissionibus*, tum Concilii Tridentini *sess. 13. cap. 8. can. 10.*, nemo est, qui ignoret, præceptum hoc in propria Parochiali Ecclesia adimplendum esse, aut in alia Ecclesia cum proprii Episcopi, vel Parochi licentia, secundum variae Diœcesum consuetudines. Porro fel. record. Prædecessor Noster Paulus Papa IV. Fratribus Minoribus privilegium concessit, ut Sacram Eucharistiam omnibus Christifidelibus in eorum Ecclesiis distribuere possent, excepta tamen die Peschatis Resurrectionis, atque hoc privilegium a sanctæ memoriæ altero Prædecessore Pio Papa V. *per communicationem*, ut dicitur, ad omnes Regulares extensum fuit.

Regularibus vetitum, in die Paschatis S. Eucharistiam distribuere in eorum Ecclesiis non Parochialibus. Non tamen id vetitum aliis diebus intra terminum Paschale, salvo implemento Præcepti in Parochiali Ecclesia.

§. 23. Verum quia, secundum præcedentem Eugenii IV. Constitutionem, Paschale tempus, intra quod Communionis præceptum adimplendum est, a Dominica Palmarum initium habet, et Dominica in Albis terminatur; cum exortum dubium fuisset, num licitum Regularibus foret intra præscriptum eorumdem dierum terminum Sacram Eucharistiam Fidelibus in eorum Ecclesiis distribuere; resolutum fuit, die Paschatis nemini distribui posse, ne illis quidem, qui intra Sanctiorem Hebdomadam Paschali præcepto in propria Parochiali Ecclesia satisfecisset; posse quidem Regulares aliis Paschalis temporis diebus Fideles in eorum Ecclesiis Sacra Eucharistia reficere; hac tamen conditione, ut Communione refecti scirent, non ideo se a præcepto illo exemptos esse, ut Paschalem in propria Parochieli Ecclesia Communionem recipere deberent. Illustria Congregationis Concilii Decreta sunt quibusdam in Causis, Senonensi videlicet, Burdegalensi, & Mechliniensi, quæ a Nobis in nostro *de Synodo Diœcesana* Tractatu *lib. 7. cap. 48. n. 3.* relata sunt.

In Oratoriis privatis, extra Communionem Paschalem, licebit S. Eucharistiam sumere, si Episcopi licentia accedat.

§. 23. Extra Paschalem vero Communionem, cum in Sacro Tridentino Concilio *sess. 22. cap. 6. de Sacrificio Missæ*, quæ subjicimus verba legantur: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis Fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior perveniret*, non defuit qui ex iisdem verbis deduceret, quod certe & clare inde consequatur, ut in privatis Oratoriis, quando in ipsis celebrandi Missam facultas est, distribui Eucharistie possit iis, qui Missæ præsentes adsunt; neque ad hoc præstandum ullo particulari Indulto opus sit. Super hujusmodi quæstionis capite Nos in *nostra Institut.* 34. §. 3. disseruimus, inter eas, quas tum Bononiæ resideremus, Ecclesiæ illius Archiepiscopatum gerentes, publicevimus, quas quidem Institutiones cum Italico Sermone edidissemus, postea Romæ latine redditæ, atque impressæ sunt. Ibi autem expositam paulo ante opinionem retulimus; verum aliam esse subjunximus, quæ Episcopi licentiam requirit, ut qui domesticum Oratorium domi habet, dum Missæ in eodem interest, communicare possit. Hujusmodi opinio tum bono rerum ordini, tum Romanæ etiam consuetudini, sive praxi, cohærens Nobis visa est; ac proinde ordinavimus, ne in privato Oratorio recipi Communio posset ab iis, qui in eodem Missæ intersunt, quam vel Secularis Sacerdos, vel Sacerdos Regularis celebraret, nisi vel nostram, vel Generalis Vicarii nostri licentiam obtinuisset.

Nullus discipline ordo postulat ut hac

§. 24. Neque etiam in præsens voluntas Nobis, aut ratio est, cur ab hoc Systemate recedamus. Siquidem, cum Nos in magna illa controversia super Communione illis distribuenda, qui Missæ præsentes cum sint, eamdem petunt, quæ aliquod ab hinc annis in Italia exorta fuit, postquam Trid. Conc. verba retulissemus, atque eorum zelum commendassemus, qui inter S. Missæ celebrationem Communionem recipiunt; Ecclesiasticos quoque Pastores excitavissemus, ne Eucharistico cibo illos fraudarent, qui ejusdem famelici forent; cum inquam animadvertissemus, ejusmodi circumstantias dari posse, in quibus vel temporis, vel loci ratione, Episcoporum prudentia opportunum factu existimet, Sacram Eucharistiam etiam illi, qui Missæ interfuit, minime distribui; eo magis quod, juxta præsentis temporis disciplinam, libera eidem facultas patet, ut eamdem alio loco, atque alio tempore recipere possit; ordinavimus, ut in hoc debita proprii Superioris præcepto obedientie præstari deberet; cui qui morem gerere recusasset, nimis manifestum indicium præbuisset, quem parum animo dispositus ac paratus esset ad Altaris Sacramentum recipiendum; quemadmodum in Litteris nostris, quarum initium est: *Certiores effecti*, & quæ in Bullario nostro *tom. 1. num. 64.* leguntur, videre est.

inre Episcoporum statuta observentur.

Præmissorum Decretorum expositio omnem ignorantiæ excusationem de medio tollit.

§. 25. Atque hæc sunt, Venerabiles Fratres, quæcumque in Encyclica hac Epistola nostra Vobis exponere opportunum existimavimus; a quo quidem satis intelligetis, quod, legendis & considerandis Apostolicis Litteris concessionum Oratorii, Decessorum nostrorum Decretis, herum Congregationum Resolutionibus, quæ a Nobis etiam in præsentia confirmata sunt, nullus amplius litibus, & controversiis locus reliquus sit. Verum quia vos illud fortasse Nobis responsuros arbitramur, optime quidem hæc omnia habere, verum eo difficultatem redire, quod quæcumque decreta atque ordinata sunt, minime observantur; ne grave vobis sit, hoc per Nos reponi, quod si inobservantia ex neglecta Brevium lectione, & consideratione, aut ex ignoratione Decretorum, & Pontificiarum resolutionum, originem habet, Nos quidem in hoc nunquam culpandi erimus; idque nunc maxime, postquam, ingravescente licet ætate nostra, & multis ac difficillimis curis assidua Nos prementibus, in Encyclicam hanc Epistolam nostram, quidquid hac super re scire opus erat, inserere non detrectavimus.

Eadem in Diœcesanis Synodis, & Episcoporum Edictis publicanda sunt.

§. 26. Quod si Vos etiam id præstare curabitis, ut in Diœcesanis Synodis vestris, in vestris item Edictis, quæ a Vobis pro bono Diœcesis vestræ regimine publicantur, Pontificiorum Decretorum, ac Resolutionum desuper indicatarum observantiam inculcetis; duplex inde bonum extabit, ut, & vivam in Vobismetipsis eorumdem memoriam teneatis, atque ab aliis, aut ignorantiam expellatis, aut eamdem, utpote crassam deinceps atque supinam, inexcusabilem reddatis. Hanc agendi rationem ac normam tenuerunt, atque in præsentia tenent nostri Italiæ Episcopi, qui aut Pontificiorum Decretorum, quæ super privatis Oratoriis condita sunt, Summam in Synodis suis inseruerunt, aut in Appendice ad ipsas Synodos eadem Decreta *per extensum* adjunxerunt; quemadmodum in Synodo *anno* 1724. a bon: mem: Cardinali de Via Arimini habita, in altera *anno* 1726. celebrata a bon: mem: Cardinali Pignatelli Archiepiscopo Neapolitano, atque etiam in ea, quæ *anno* 1736. habita fuit a Ven. Frater nostro Annibale Cardinale Albani, Sabinensi tunc temporis Episcopo, atque in aliis multis, videre est.

§. 27.

Indultariis etiam demonstranda, cum in terminatione amissionis Privilegii.

§. 27. Non ex eorum numero Nos sumus, quibus persuasum sit, omnia in nostra tempora inconsenientia incidere, atque ea præsentibus diebus contingere scandala, quæ nunquam præteritis temporibus evenerint. Satia superque pro certo habemus, ea, quæ hodie fiunt, alio tempore accidisse. Ac ne a proposita re longius recedamus, illud dicemus, quod si hodie sacræ leges ad privata Oratorie pertinentes a Sacerdotibus violantur, propter præsidium, quo nituntur, Magnatum Seculi, apud quos Cappelleni munere inserviunt; idem nono etiam Seculo esveniebat, cum S. Agobardus tunc temporis Archiepiscopus Lugdunensis, de eadem re queratur in suo Tractatu *de Privilegio & jure Sacerdotis cap.* 11. Non temen idcirco vobie Sacerdotalis constleutia, atque animus deponendus est. Pia ae religiosa Polonorum Natio est; &, si quando aliquis abusus in privatis ejusdem Oratoriis contingat; cum id Magnati, cujus in domo commissus, aut introductus est, notum fiat, rationes adducendo, & ostendendo, quod per abusus prisilegium amittitur; sperare est; ipsum omne suum inobedienti Capellano præsidium certo subleturum.

Et contra Cappellanos inobedientes procedendum etiam per censuras.

Et si quando infortunium accideret, ut hec ratione finis non obtineretur; præsto vobis semper spirituelia arma sunt; quibus contra Cappellanum uti potestis. Fortasse eutem si hac ratione factum esset, quum primum de inconvenienti rescitum fuit pace omnium dicemus; res non eo progressuras fuisse, in quo nunc statu sunt, sicut, ex recursibus ad Nos delatis notum factum est, quorum causa ad Encyclicam hanc Epistolam nostram conscribendam animum adduximus.

Exempti quoque præmissa observare tenentur.

§. 28. At enim inconvenientia a Privilegistis, & Exemptis proficisci vos fortasse dicturos prævidemus, nimirum a Regularibus, de quibus in prædictos recursu ad hanc Sanctem Sedem facto plura insinuantur. Nos autem id vobis dicimus, nulla privilegia, nec exemptiones esse, quæ impedire possint, quominus abusus exterminentur.

Regularium Privilegia hac in re sublatas sunt a Concilio Tridentino, omnisque facultas Episcopis tributa, ut eos arctare possint ad observantiam Decretorum super hoc editorum.

§. 29. Habebant sine dubio Regulares privilegium Altaris viatici, & ut super eodem Altari Missam, ubicumque locorum forent, sine ulla Episcoporum licentia, celebrare possent, quemedmodum in Decretali Honorii III. *in Cap. in his, de privilegiis*, videre est; e quo deinde privilegio fiebat, ut Missam possent celebrare etiam in domibus laicorum, sive super Altari viatico, sive super Altari fixo, etiamsi laicus prisilegium Oratorii privati minime haberet; propter eam rationem, quod privilegium celebrantis suum vigorem haberet, licet celebrationis locus minime privilegiatus foret. Verum cum Sacrum Tridentinum Concilium in citata *sess.* 22. in Decreto jam citato *de observandis, & evitandis in celebratione Missæ*, Episcopis præcepisset, ne permittant, ut in privatorum domibus Missæ celebrentur *a Secularibus, aut a Regularibus quibuscumque*, eisdemque dedisset facultatem procedendi, tamquam Apostolicæ Sedis Delegatos, contre refractarios: *Ut Delegatis Sedis Apostolicæ*; atque omnibus prisilegiis, exemptionibus; & consuetudinibus contrariis, cujuscumque generis essent, derogasset: *Non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque*; hinc necessario consequitur, Sacrum Concilium Tridentinum tam præcedentibus Altaris viatici privilegiis derogasse, quam facultati Missam in privatorum domibus, sine Episcopi licentia, celebrandi; atque ulterius Episcopum, tamquam Sedis Apostolicæ Delegatum, contra inobedientes procedere posse, etiamsi exempti sint; nullum sero amplius esse privilegium, vel exemptionem, quæ obstet, quæque impediat, quo minus abusus tollantur.

Lamb. Miss.

Privilegia in corpore juris clausa, etiam sine speciali mentione, a Trid. Synodo abrogata.

§. 30. Nihil autem valet ea, quæ a quibusdam promovetur, assertio, videlicet, Concilium prisilegio, de quo agitur, minime derogasse, eo quod illud *in corpore Juris* inclusum sit; etenim Sacrum Concilium Tridentinum iis etiam derogare prisilegiis consuevit, quæ *in corpore Juris* inclusa sunt, nullam etiam de iis expressam mentionem faciendo, sed simpliciter aliud contrarium ipsis determinando, generali adjecta ad contraria prisilegia derogatione; quemadmodum celebris Præsul Fagnanus *in cap. Nonnulli num.* 42., & *seq. sub tit. de Rescriptis* ample demonstrat.

Altaris viatici Indultum pro locorum necessitatibus tantum conceditur.

§. 31. Quod si forte quis hoc unquam obiiceret, concessum sæpe ab Apostolica Sede fuisse, atque etiam nunc, post Tridentinum Concilium, Altaris viatici usum concedi; Fraternitatibus vestris notum esse debet, hujusmodi privilegium in iis locis concedi; ubi Ecclesiæ non sunt, aut si sunt, talia Hæreticorum potentia est, ut in easdem Catholici non sine gravi periculo ad audiendam Missam convenire possint. Uno verbo præcise necessitati providetur; quod quidem, ut optime perspicitis, ab eo, de quo agimus, casu, plane diversum est.

Tenor Privilegii Fratribus Prædicatoribus concessi pro locis, in quibus Ecclesiæ desunt, & Hæretici Catholicos opprimunt.

§. 32. Gregorii XIII. Decessoris nostri privilegium legite, quod *anno* 1580. Fratribus Ordinis Prædicatorum Provinciæ Polonicæ concessit, quod Bullarii Religiosæ illius Familiæ *tom.* 7. *pag.* 192. insertum est: *In quibusdam Civitatibus, Oppidis, & locis Provinciæ Poloniæ tanta hæreticorum potentia, & impietas existit, ut Catholicos impune opprimant, nec iisdem Catholicis Missas in Ecclesiis, quarum raritas in illis partibus existit, audire tuto liceat. Nos supplicationibus tuis in hac parte inclinati, tibi; ac pro tempore existenti Ordinis Fratrum Prædicatorum Provinciæ Poloniæ Priori Provinciali, ut licentiam, & facultatem dictis Professoribus Altaria portatilia habendi cum debitis reverentia, & honore super quibus in domibus Nobilium Civium, & Incolarum Civitatum, Oppidorum, & locorum dictæ Provinciæ, in quibus vel Ecclesiæ desunt, vel tanta est hæreticorum potentia, & impietas, ut impune opprimant, in locis ad hoc congruentibus, & honestis, per se ipsos Missas in præsentia personarum Catholicarum celebrare possit, in casibus necessitatis tantum, ita quod eis ad culpam nequeat imputari, concedere valeatis, Apostolica auctoritate tenore præsentium de speciali gratia indulgemus.*

Decretum Clementis XI. de Privilegiis Regularium, de usu Oratoriorum Privatorum, de facultatibus Episcoporum differte statuit.

§. 33. Legite item jam superius citatum Clementis XI. Decretum, quod majoris etiam commoditatis vestræ gratia, hic annexum vobis transmittimus, etiamsi, tum cum illud conditum fuit, præter publicationem ejusdem Romæ factam, ad Ordinarios per loca, tam intra, quam extra Italiam, trasmissum fuisse sciamus. Ab ipso autem, absque eo quod nostris rationibus, & animadversionibus Nos idem roborendum suspiciamus, (quod quidem facere Nobis in proclivi esset, cum præstantiorum, inter Pontificii Juris peritos, Auctorum assersiones ubique in prompta sint,) manifeste cognoscere poteritis, subsistant necne amplius portatilis Altaris prisilegia, quæ Regularibus concessa fuerunt, & num a Tridentino Concilio eisdem fuerit derogatum. Cognoscetis, num permissum Regularibus sit, secundam in privato Oratorio cuipiam concesso Missam celebrare, cum prima jam celebrata est, nec pro secunda hujusmodi Missa peculiare Indultum adest. Cognoscetis, num in prædictis privatis Oratoriis licitum eisdem sit, vel ante Auroram, vel post Meridiem, Missam celebrare; num celebrare eamdem possit diebus iis, qui Indulto excipiuntur. Cognoscetis demum, num, exemptione non obstante, contre delinquentes

 pro-

procedendi potestas vobis sit. Licet autem nulla omnino hujusce rei necessitas sit, illud Nos in præsentia Decretum confirmamus, ac Fraternitatum vestrarum curæ committimus, ut pro exacta ejusdem observantia invigiletis; cum minime commendatione dignum sit ad Sedem Apostolicam recurrere, inconvenientia exponendo, nisi prius adhibita cum vigore ea remedia sint, quæ ab ipsa Apostolica Sede contra hujusmodi inconvenientia subministrata fuerunt.

Regularibus non licet, contradicente Episcopo, exorcizare, etiam in propriis Ecclesiis, & Cœnobiis.

§. 34. In eo, qui ad Nos factus est, recursu, alterius etiam inconvenientis mentio fit, quod scilicet; sine licentia vestra, Regulares exorcizent; de hoc tamen nihil dicitur, utrum per vos, aut in Synodis vestris, aut in vestris Edictis decretum fuerit, ne ullus Sacerdos, vel Regularis exorcizare audeat, sive in sua, sive in aliena Ecclesia, sive extra Cœnobium, quin prius a vobis approbatus sit, atque ita, quin ante licentiam a vobis obtinuerit. Hoc illud est, quod præstari debet; quodque ab Episcopis præstari solet, quemadmodum apud Clericatum *de Sacramento Ordinis decis.* 19. *num.* 42., ubi Episcopales Synodos affert, videre licet. Quod si nihilominus, post quam a vobis, tam in hac materia, quam in alia Oratoriorum privatorum, quantum in vobis est, præstitum fuerit, vestra nihilominus præcepta violabuntur, ac pœnæ a vobis impositæ & inflictæ negligentur; nequaquam certe Nos Officio nostro deerimus, ut totam auctoritatem nostram in favorem vestrum interponamus; cum nihil antiquius Nobis sit, quam ut Episcoporum, qui Fratres nostri sunt, jura sarta tecta serventur. Interim tam Fraternitatibus vestris, quam Populis curæ vestræ commissis Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

Datum ex Arce Gandulphi die 2. Junii 1751., Pontificatus nostri Anno Undecimo.

D E C R E T U M

Felicis recordationis CLEMENTIS PP. XI. circa celebrationem in Oratoriis privatis emanatum 15. Decembris 1703.

NOnnulli Episcopi, & complures Regulares, sub prætextu privilegiorum, ea sibi licere putant, quæ prohibita sunt; siquidem Episcopi etiam in aliena Diœcesi, extra domum propriæ habitationis, in privatis Laicorum domibus erigi faciunt Altare, ibique per unum, aut plures e suis Cappellanis vivificam Christi Hostiam immolari; Regulares vero in quibusdam Magnatum, seu aliarum Nobilium personarum privatis Oratoriis, quæ certis, quandoque ex causis a Sede Apostolica concedi solent, celebrare audent, vel plures Missas, quam in iis sit indultum, vel absque præsentia personarum, quarum contemplatione gratiosa concessio emanavit, vel extra debitas horas, & post meridiem, vel illis etiam diebus, quibus per Constitutiones Diœcesanas, aut etiam Decreta Sacræ Congregationis Concilii, celebrari prohibetur, aut quæ in ipsis Indultis Apostolicis excipiuntur, quo minus in illis celebrari possit; aut etiam Altari portatili uti non verentur; in Sacrarum Sanctionum contemptum, ac Sancti Sacrificii irreverentiam. Quamobrem, ad abusus hujusmodi eliminandos, & ad instaurandam venerationem tremendo Mysterio debitam, Sanctissimus Dominus Noster, ex unanimi Voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, inhærendo declarationibus alias hac de re editis, expresse declarat; Episcopis & his majoribus Prælatis, etiam Cardinalatus Dignitate fulgentibus, neque sub prætextu privilegii clausi in corpore Juris, neque alio quoquo titulo, nullo modo licere, extra domum propriæ habitationis, in domibus Laicis, etiam in propria Diœcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diœcesani consensus adhiberetur, erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrari facere. Ac pari modo in Oratoriis privatis, quæ per Sanctam Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, aut Instituti, seu Congregationis, etiam Societatis Jesu, aut etiam cujuscumque Ordinis Militaris, etiam S. Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscumque Sacerdotibus, etiamsi essent Episcopi, in iis celebrare in diebus Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Christi Domini, aliisque anni Festis solemnioribus ac diebus in Indulto exceptis. In reliquis vero diebus, prædictis Regularibus, & Sacerdotibus quibuscumque, etiam Episcopis, in præfatis Oratoriis celebrare non licere, ubi jam unica Missa, quæ in Indulto conceditur, fuerit celebrata; super quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, & de ea se optime informare; atque illa etiam in casibus præmissis celebrari nequeat post meridiem; demandando ulterius, & declarando in omnibus casibus, personas quascumque dictas, Missas audientes nullatenus præcepto Ecclesiæ satisfacere. Quæ vero ad Altare portatile, iterum inhærendo declarationibus supradictis, censuit licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in Cap. In his, de privil. *ac per aliquos Summos Pontifices aliis Regularibus communicata, utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia, in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium Tridentinum, atque idcirca eosdem Regulares prohibendos, ne illis utantur, ac mandandum, prout præsentis tenore mandat Episcopis, aliisque Ordinariis locorum, ut contra quoscumque contravenientes, quamvis Regulares, procedant, etiam tamquam Sedis Apostolicæ Delegati, ad pœnas præscriptas per idem Sacrum Concilium in dicto Decreto* sess. 22. cap. unico, *usque ad Censuras latæ Sententiæ: tributa etiam iisdem facultate per hoc Decretum, ita procedendi, perinde ac si per Sanctam Sedem specialiter concessa fuisset; & ita Sanctitas Sua declarat, & servari mandat &c.*

A P P E N D I X XIX.

Lib. III. Cap. XII. num. 3. Loquitur S. Pontifex de jujunio naturali ante Eucharistiæ sumptionem necessario. Præter ea autem que in Appendice IX. hac de re habentur, hæc alia duximus addenda de jejunio, & de Pontificia potestate ab eo dispensandi.

Facultas tribuitur Jacobo III. Magnæ Britanniæ Regi, ut Sanctam Eucharistiam possit suscipere, de Spiritualis Directoris sui consilio, etsi post mediam præcedentem noctem jentaculum aliquod, sic exposcente valetudine, sumpserit. Ex Bullario T. IV pag. 424.

Dilecto Filio Magistro Ludovico de Valentibus Sancti Officii Assessori

BENEDICTUS PAPA XIV.

Dilecte fili, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Pium Regis Britannici votum communionem sumendi etsi non jejunus.

QUadam, de more, tibi impertita audientia, detulisti ad Nos pium æque, ac religiosum votum Carissimi in Christo Filii Nostri Jacobi III. Magnæ Britanniæ Regis, liceret ut sibi Eucha-

charisticum sumere Sacramentum, etsi de media nocte anteverteote diem, quo sacris mysteriis participem se fieri cupit, quandoque, ex ægra valetudine, cibum aliquem sumere cogatur, quo vires reficiat, atque id quidem haud se facere paratum esse, nisi sui Confessarii consiliom & approbatio accesserit.

Jejunium naturale parvitatem materiæ non patitur.

§. 2. Facilioris doctrinæ Theologus responderet, nulla Regem indigere dispensatione, cum res sit de exiguo cibo, necessitate cogente; non ex animi levitate sompto, atque non minus in naturali jejunio, quam in Ecclesiastico materiæ, ut inquiunt, parvitas iodulgeatur. Verum opinio isthæc, etsi a Pasqualigo propugnata, falsa est; veluti pluribus demonstrant Suarez *in 3. part. tom. 3. quæst.* 80. *art.* 8. *dispat.* 68. *sect.* 4. §. *Dico secundo.* Salmaticenses *tom.* 1. *Cursus Theologicis Moralis tractat.* 4. *cap.* 7. *quæst.* 4. *num.* 66. Eamdemque refutavimus ipsi pro viribus ac facultate in nostro Tractatu *de Sacrificio Missæ sect.* 2. *cap.* 4. §. 2. *Patavinæ editionis*. Alia itaque via insistendum; his, quæ sequuntur, propositis.

Potuit Ecclesia, docuitque, ut naturale jejunium Communioni præmittendum statueret.

§. 3. Primum, etsi peramabilis Redemptor noster sacra sui Corporis Communione participes fecerit Apostolos non jejunos; cum tamen peculiaribus quibusdam gravioribusque de causis id præstiterit, haud tamen ademit ipse Ecclesiæ suæ auctoritatem constituendi, prout reipsa constituit, ne cui, Viatici, aliisque paucis exceptis casibus, videndis apud Theologos Morales, non jejuno, & quidem a media superiori nocte Communionem præcedente, Eucharisticum Sacramentum ministretur. Rem hanc tractat S. Augustinus *Epist.* 54. *alias* 118. *ad Januarium cap.* 6., ubi postquam retulit, Christum Discipulis non jejunis Corpus suum ministrasse: *Liquido apparet, quando primum acceperunt Discipuli Corpus, & Sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos:* ita subdit: *Numquid tamen propterea calumniandum est universæ Ecclesiæ, quod a jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani, prius Dominicum Corpus intraret, quam cæteri cibi.* Quod, post S. Augustinum, traditur quoque a Magistro Sententiarum *in* 4. *Sent. dist.* 8., & a S. Thoma 3. *part. quæst.* 80. *art.* 8. Suntque in hoc ipsum gravia, & momentosa verba Pontificis S. Nicolai I. *ad consulta Burgarorum cap.* 65.

Ab hac jejuni lege solus Pontifex dispensare potest.

§. 4. Alterum, cum generali lege caveatur, ut non nisi jejuno universim sacra ministretur Communio, quam ipsam legem innuit quoque Synodus Constantiensis *sess.* 13., ubi hæc leguntur: *Hujusmodi Sacramentum non debet confici post cœnam, neque a Fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis a jure, vel Ecclesia concesso, vel admisso:* ut alicui expressis casibus non comprehenso liceat, etsi non jejuno, sacra participare mysteria, necesse erit, eumdem expressa dispensatione juvari, quæ porro dispensatio a nemine, præter Romanum Pontificem, potest indulgeri. Id solide tuetur Henaus *de Eucharistia disput.* 14. *sect.* 3. *num.* 44. Et Suarez *citat. loco sect.* 5. §. *Nihilominus*, quæstionem versans, num possit Sacerdos etsi non jejunus Missam celebrare, ut ægro in vitæ discrimine constituto Sacram Eucharistiam ministret, pervalide oppugnat sententiam asserentium, id ipsi licere ex dispensatione Episcopi: *Non potest Episcopus dispensare, quia est præceptum universale totius Ecclesiæ, & nulla auctoritate, vel consuetudine constat, datam esse Episcopo facultatem dispensandi in illo. Per se autem non potest inferior in lege Superioris dispensare.* Firmissimam in hanc regulam consentit Cardinalis de Lugo, *de Eucharistia disp.* 15. *sect.* 2. *num.* 55. & hæc sunt ejus verba: *In hoc præcepto jejunii naturalis dispensare potest solus Papa. De facto autem neque ipse Papa dispensare solet.* Dignumque animadversione est præpositum verbum *solet*, innuens, rariora esse similium dispensationum exempla, veluti scite expendit Tamburinus *in methodo expeditæ communionis cap.* 2. §. 8.

Dispensatio ejusmodi causam prærequirit, & quam.

§. 5. Tertium, quandoquidem omnem dispensationem ex causa esse oportet, in proposita autem facti specie unica tantum viget ratio indulgendi pietati ac religioni Regii Britannici, Eucharistico Pane se frequenter reficientis, expendendum propterea est, an satis idonea hæc causa sit, numve afferri possint vetera similium dispensationum exempla; Nos enim difficiliores quidquam aggredimur novi, quod nulli Prædecessores Nostri præstiterint.

Aliqua exempla Communionis sumptæ a non jejunis.

§. 6. Ut facilior imploratæ dispensationi fiat locus, posset quisquam ad disciplinam confugere quorumdam Ecclesiarum Africæ, in quibus Christifideles feria sexta majoris Hebdomadæ cœnati Sacram sumebant Communionem, idque, ex religioso cultu erga institutionem Sanctissimi Sacramenti, ut prædictum est, a Christo Jesu Apostolis postquam comederant, distributi: *Nonnullos probabilis quædam ratio delectavit, ut uno certo die per annum, quo ipsam cœnam Dominus dedit: tanquam ad insigniorem commemorationem, post cibos offerri, & accipi liceat Corpus & Sanguinem Domini*, Verba sunt Sancti Augustini *in citata Epistola ad Januarium cap.* 7. ad diu toleratam in Occidentalibus & Orientalibus Ecclesiis praxim, cum scilicet post Baptismu Communio ministrabatur infantibus, quibus matres vel nutrices, etiam ante sumptam Sacram Eucharistiam, eorum imbecillitatem commiserando, lac exhibere permittebantur; *ad Epistolam* 125. Sancti Joannis Chrysostomi *ad Cyriacum Episcopum*, ubi Vir sanctus incusatus, quod Communionem pasto cuidam ministrasset, his respondet: *Quod si mihi obstinata mente id objicere pergunt, Paulum etiam de dignitatis gradu dejiciant, qui cœnatus universam domum baptizavit; Domino item ipsi auctoritatem abrogent, qui Apostolis post cœnam Communionem dedit*, ac denique ad celebre factum S. Udalrici Augustæ Episcopi, de quo in Chronica incerti Auctoris *ad annum* 978. hæc leguntur: *Iste Udalricus Episcopus fecit prandium cum Conrado Constantiensi Episcopo, & eodem die, facto prandio, celebravit Missam cum Clero, & populo. De hoc accusatus respondit: ego non comedi, sed charitas.*

Irrelevantia ostenduntur, nonnulla quidem quia proscripta, vel obsoleta.

§. 7. In nostro Tractatu *de Synodo Diœcesana novissimæ editionis lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 4. egimus de Communione in nonnullis Ecclesiis feria quinta in Cœna Domini ministrari solita etiam non jejunis, deque Eucharistia infantibus porrecta illico post Baptismum: verum monumenta ista viam nihilo faciliorem ad id, quod proposuimus, efficiunt. Invectum quippe usum communicandi post commestionem feria quinta majoris Hebdomadæ, proscripserunt subinde Patres Synodi tertiæ Carthaginensis, quorum decreto congruit omnino Canon 29. Concilii Trullani habiti anno 692., uti etiam videre est in eruditis adnotationibus P. Lupi *ad dictum Canonem Trullanum*, & apud Juenin *de Sacramentis dissert.* 4. *quæst.* 8. *artic.* 2. §. 1. *conclus.* 2. Quod autem spectat ad Communionem pueris, statim post Baptismum, ministratam, jam a quadringentis & amplius annis is ritus in Occidentali Ecclesia obsolevit, Nonnulla qui-

Vide has litteras hic etiam editas superiori pag. 144.

Cæteræ vero quia apocrypha, vel saniorem habentia interpretationem.

dem supersunt adhuc vestigia in Orientali Ecclesia; at & ipsa quoque pedetentim & antea, & nunc quoque temporis studuit ab eo deflectere, quemadmodum latius ostendimus in nostris Encyclicis Litteris ad Missionarios per Orientem §. 24. typis editis superiore anno 1755.

§. 8. Mox supra indicata Epistola S. Joannis Chrysostomi genuinum ejusdem opus agnoscitur a Lupo, Tillemontio, & Monsfconio; verum tamquam supposititia rejicitur multis haud levibus conjecturis ab erudito Patre Stiltingio, Bullandiani operis prosequutore in Acta S. Joannis Chrysostomi illustrata, editaque anno 1753., nobisque dicata, uti videre est §. 69. *num.* 1072. *& seq.*, ac præcipue *num.* 1081. At, ut Epistola genuinum opus S. Joannis Chrysostomi haberi vellet, Vir Sanctus haud probat, Communionem ministrari cuiquam non jejuno, inficiatur se unquam eamdem porrexisse pasto; profitetur, siquid ejusmodi attentasset, dignum se, qui de Episcoporum Catalogo, atque Fidelium Electorumque libro expungatur, inbinde vero ex quodam orationis impetu superaddit ea, quæ superius allata sunt de Communione non jejunis a Christo exhibita; ita ille inquit: *Multa adversum me struxerunt, ajuntque me post epulas quibusdam Communionem impertisse. Hoc si feci, de Episcoporum libro nomen meum expungatur, nec in Orthodoxæ Fidei volumine scribatur, quoniam ecce, si quidquam ejusmodi perpetravi, Christus e regno suo me abjiciat*: hisque verbis cum addat Chrysostomus cætera superius expressa, facile intelligitur, hæc quemdam animi impetum importare, & argumentandi modum, quo utuntur plerique, qui post factum solide inficiatum, ultra progressi, non verentur ex falsa hypotesi illud concedere, pugnantes tamen nullatenus exinde confici, quæ adversarius inferre contendit. De S. Udalrico Episcopo nihil plane addemus; cum pura putaque fabella sit illud, quod quidam de eo comminiscuntur, uti innuit Christianus Lupus *in notis ad Can. 29. Trullanum*, & latius prosequitur recens eruditus Catalanus *in suis Commentariis ad eumdem Canonem*.

Alia nonnulla recentiora exempla Pontificiæ dispensationis.

§. 9. Itaque cum ea, quæ hucusque demonstrata est, via minus tuta reperiatur; aliam inire opus est, eritque hæc haud ita vetustis monumentis suffulta, propterea quod nititur proximiorum temporum concessionibus a Prædecessoribus Nostris emanatis. In secreto Vaticano Tabulario inter Brevia Prædecessoris Nostri Pii IV. *tom.* 18. *num.* 63. extat Breve ab eodem Pontifice ad preces Sebastiani Lusitaniæ Regis relaxatum, in quo Sacerdotibus per Indias enunciati Regis dominio subjectas commorantibus, qui vel ob contractam ægritudinem, vel cœli inclementiam, post noctem mediam, aliquem sumunt cibum, fit facultas successivo die Sacrum peragendi. Innocentius XIII. Pontifex per suas Apostolicas litteras in forma Brevis Romanorum Reginæ Elisabethæ Christinæ concessit facultatem sumendi Eucharistiam, etiam post aliquod degustatum cibum, quo die in Bohemiæ Reginam ungi solemniter, coronarique debebat; ita exposcente imbecilli ejusdem valetudine, quæ tam diuturnam functionem, nullo recreata cibo, perferre non potuisset. *Tecum, ut dictæ tuæ unctionis & coronationis die, necessarium jentaculum, antequam Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum suscipias, sumere libere & licite possis & valeas, harum serie dispensamus.* Simileque indultum ab eodem Pontifice datum reperitur regnanti Regi Christianissimo, qui cum solemni Consecrationis suæ die Sacram Communionem sumere deberet, eaque tunc esset ætate, in qua nondum obfirmata valetudine uteretur, justum ingesserat timorem, ne ullo prægustato cibo, tam diuturnæ functioni non posset interesse. Perspectum denique est quid quotannis fiat Romæ in Pontificio Sacello nocte Nativitatis Domini: in eodem quippe celebratur Missa ante mediam noctem, nec semper ab eo, qui præcedenti die ab omni cibo abstinuerit. Scripsere nonnulli, singulis annis concedi a Pontifice dispensationis litteras in forma Brevis: at id a veritate aberrat; Verum cum Pontifici perspectum sit, qua hora celebretur Missa, innotescat quoque haud semper esse jejunum, qui Sacrificium offert, nec tamen quidquam obloquatur, nec quidquam statuat, remque ita transigi sinat, locus fit tacitæ cuidam dispensationi, quæ tutam efficit conscientiam ejus, qui ea nocte Missam celebrat non jejunus; uti a Nobis fuit pluribus demonstratum in Nostro Tractatu *de Synodo Diœcesana novæ editionis lib. 6. cap. 8. num. 13. & seq.*

Hæc quoque nec casui omnino congruere, demonstratur.

§. 10. Exempla isthæc profecto proprius ad casum nostrum accedunt, quam cætera superius relata; verum nec plane rem præsentem attingunt, cum nunc disseratur de Sacræ Communionis participatione, ex singulari religione ac pietate exoptata; proxime autem indicata exempla versentur circa Missæ celebrationem, vel sumptionem Eucharistiæ, quodammodo necessarias, & quæ prætermissæ admirationem induxissent, vel etiam offensionem. Facultatem fecit Pius IV., uti prænotatum est, Indiarum Sacerdotibus celebrandi Missam adhuc etiam post sumptum, evoluta jam media nocte, cibi aliquid vel potus; Verum cum per eas regiones haud ita frequens esset Presbyterorum numerus, Sacerdos quilibet Sacrum singulis diebus offerre tenebatur. *Quodque nonnulli Presbyteri, qui aut propriæ infirmitatis, aut aeris intemperiei occasione, quibusdam remediis comestibilibus, aut potabilibus nocte uti consueverunt, dubitant, si ipsos contingat post mediam noctem eisdem remediis uti, licere sibi Missam, ad cujus celebrationem, ob penuriam aliorum Presbyterorum, in illis partibus quotidie tenentur, die sequenti celebrare.* Sunt hæ circumstantiæ casus ad Pontificem delatæ; quas idem in ipsa concessione repetens, ita subdit: *Si eos dictis remediis post mediam noctem uti contingerit, si urgentissima fuerit celebrandi necessitas, ac paululum inde dormierint, nihilominus die sequenti celebrare, & licite valeant, auctoritate Apostolica &c. licentiam & facultatem concedimus, & impertimur.* Facile quisquam animadvertet, quod, cum debeant Reges, summique Principes, quo consecrantur die, Sacra Eucharistia refici, tum ut statutis regulis & Ritualium legibus satisfaciant, tum ut populis suo exemplo præluceant, si cum iis dispensatur, ut Sacramentum eo die sumant, licet quidpiam prius comederint, hanc tamen dispensationem minime pertinere ad privatam Communionem, ex privato devotionis affectu susceptam, sed ad publicam Eucharistiæ sumptionem, cujus neglectus admirationem secum tulisset ac scandalum; eodemque ferme modo obtineri dici potest, quod relatum est de eo, qui nocte Natalis Domini in Pontificio Sacello Sacrum facit; cum nimis urgeat, ne prædicata nocte Sacra functio in Pontificia Cappella omittatur, simulque haud ita facile sit adesse semper Cardinalem, qui non obstante ætate, quam plerumque agunt prædicta dignitate decorati, potens sit protrahere naturale jejunium a media nocte superiore, ad alteram, in qua solemne intra memoratum Sacellum offert Sacrificium. Accedit insuper, in praxim omnino induci non posse, ut, media nocte transacta, constituatur

initium

initium Missæ, dum ipsi intersunt Cardinales, Archiepiscopi, & Episcopi, qui sequente die, hora que congrua, ad reliquas Pontificii Sacelli functiones redire debent, quod porro non præstant, nisi lecto jam privatis in Sacellis suis, oblatoque trino Sacrificio; quemadmodum a Nobis latius enarratum fuit in nostro Tractatu *de Synodo Diœcesana*, *designato loco*.

Exemplum affertur casui plane accomodatum.

§. 11. Unicum itaque exemplum privatæ Communionis ex devoto Religionis affectu sumptæ, in vim obtentæ a Summo Pontifice facultatis eamdem sumendi, adhuc etiam post refectionis aliquid degustatum, ita exposcentibus imbecillitate, indigentiaque corporeæ habitudinis, in Carolo V. Imperatore suppetit. Is secum ipse cogitavit, constituitque de Germanicis Provinciis cedendis, uti contigit, Ferdinando fratri, subinde etiam Imperatori; deque transferendis reliquis ditionibus, id quod etiam perfecit, in Philippum filium suum, Hispaniarum Regem ejus nomine II.; tum se recepit in Monasterium S. Justi Monachorum S. Hieronymi situm in Extremadura, vitamque iniit eremiticam, adstans simul cum Monachis divinæ Psalmodiæ, Patrum volumina perlegens, res Divinas sæpe commemorans, sæpe sacramentali confessione abstergens peccata, sacramque Communionem pio affectu frequentans, uti latius prosequitur Famianus Strada *de Bello Belgico decade prima*, *libro primo*, *sub titulo*, *Carolus V.* Cumque pius Imperator Eucharistiam jejunus sumere nequiret, eidem suasere Medici, ut nonnihil antea cibi degustaret. Ita aliquandiu se gessit; at cum rescivisset, Apostolica opus esse dispensatione, ut liceret præfato modo ad Communionem accedere, recursum habuit ad Julium III. Pontificem, qui eidem, quod in præteritum gesserat, relaxavit, indulsitque, ut inposterum, etiam post sumptum exiguum aliquod jentaculum, posset Sacram participare Communionem.

Pontificii induiti tenor.

§. 12. Non censuimus in re tanta fidendum esse Auctorum assertioni, qui cursim innuunt datum Imperatori Carolo V. a Julio III. Prædecessore Nostro Indultum. Ex secretiori Vaticano Archivio afferri jussimus Pontificium Breve repertum *tom. 70. n. 152.* in quo Imperatoris preces sequentibus verbis referuntur. *Exponi nobis tua Majestas fecit, se nonnunquam, ratione suæ valetudinis ita suadente, & cogente, diebus, quibus Sacratissimam Eucharistiam sumere instituit, de medicorum consilio, modicum jentaculum ad necessariam substentationem ventriculi sumere ante consuevisse, & nobis, ut tam de præterito veniam illi dare, quam in futurum secum super eo dispensare auctoritate Apostolica vellemus, supplicavit*. Subsequitur in ipso Brevi Pontificia concessio, cujus en concepta verba: *Quare nos hujusmodi necessitatem tuam attendentes, & tuæ Majestatis pium sincerumque in Catholica Religione, & Sanctorum Patrum Constitutionibus tuendis, ac venerandis animum omnibus in rebus agnoscentes, te omni conscientiæ scrupulo, quod propter istiusmodi usum hactenus forsan contrahere potuisti, prorsus in Domino liberamus & absolvimus, atque ut inposterum eodem modo, post sumptum necessarium jentaculum, præfatum Sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum sumere possis, tecum, ab eodem Domino tradita nobis auctoritate, indulgenter dispensamus*.

Utriusque casus circumstantiæ conferuntur, sibique respondere adinveniuntur.

§. 13. Quod Julius III. Prædecessor Noster præstitit erga Carolum V. Imperatorem, idipsum & Nos agere intendimus, quin & peragimus cum Jacobo III. Magnæ Britanniæ Rege. Perspecta Nobis esse non potest imbecillis valetudo Imperatoris Caroli V. a medicis contestata; scimus equidem, ipsum natum an. 1500, cumque datum fuerit Pontificium Breve sub annum 1554., eumdem, dum Breve obtinuit, non excessisse 54. ætatis suæ annum. Quæ patitur Britannicus Rex noster incomoda, sunt Nobis satis superque nota, scimusque etiam, eum agere 68. ætatis suæ annum. Ex animo credimus, quidquid scripsere Historici de pietate, ac religione Caroli V. At Historicis minime indigemus, ut perspecta Nobis fiat singularis Charissimi in Christo Filii Nostri Jacobi Regis integritas vitæ, pietas, & religio, quibus dum totam vivendi rationem moderatur, universæ fit Urbi exemplo; cum ipsi simus horum oculati testes. Tu itaque, qui ad Nos Regium desiderium attulisti, nuncius Nostro nomine eidem eris, Apostolica Nos, qua fungimur, auctoritate, ipsi facultatem indulgere, sacram sumendi Eucharistiam, consulto conscientiæ suæ Moderatore, etsi post evolutam superioris noctis partem dimidiam, valetudine ita exposcente, exiguum aliquod jentaculum deglutiverit.

Unde optatum indultum conceditur.

Brevia Predecessorum Nostrorum Julii III. & Gregorii XIII. superius relata, & ad rem nostram spectantia, concludit Paterna monitio ad Principes, quibus concessa fuerunt, pro eorum valetudine tuenda, veluti Christianæ Reipublicæ apprime necessaria. Nos quoque, dum Epistolæ huic Nostræ finem facimus, idem præfecto Jacobo Regi in memoriam revocantes, quod a Prædecessoribus Nostris commemoratum legimus iis Principibus, quos hujusmodi facultate donabant, Tibi, Dilecte Fili, Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum apud S. Mariam Majorem die 24. Martii 1756. Pontificatus Nostri Anno decimosexto.

APPENDIX XX.

Quid agendum sit erga Sacerdotes exteros, incognitos, qui in hac Civitate, vel Diœcesi rem divinam facere deposcunt; quidve erga Presbyteros, non quidem luminibus captos, sed tantum cæcutientes. (De hora, & loco, quibus Sacrificium Missæ indici debet. De Sacris Indumentis, quibus uti debent Sacerdotes ad Altare rem Divinam facturi, ac de illis, qui in Sacro agendo probibentur.

Ex Instit. XXXIV. de Sacro Missæ Sacrificio.

TRidentina Synodus præcipit Episcopis, ut in Sacrificio Missæ diligenter accurateque omnem irreverentiam impediant, *quæ ab impietate vix sejuncta esse potest* (1). Clemens XI. in iis litteris, quas die 16. Martii anno 1703. ad universos Episcopos dedit, eamdem rem plurimum his verbis commendavit (2): *Majori super omnem dicendi modum diligentia, ac studio curare debes, ut Missæ Sacrificium, quo nihil sanctius, nihil divinius excogitari potest, per solos Presbyteros celebretur, non tantum ea morum puritate, quæ ipsos decet, qui singulis diebus Deo Patri cœleste Holocaustum offerunt unigeniti Filii, qui nostram immortalitatem induit, verum etiam, ut sacras cæremonias in rubricis præscriptas sedulo, pieque observent. Id enim necessaria requiritur, ne Sacerdos inter homines, Deumque positus ad ipsius iracun-* diam

(1) *Sess. 22. de Sacrificio Missæ, in Decreta de observandis, & evitandis in celebratione Missæ.*
(2) §. 9.

diam sedandam, si negligenter, immodesteque suo munere fungatur, Deum magis irritet.

Mens non est de Missæ Sacrificio dissertationem conficere; verum, ut Tridentino Concilio, Summoque Pontifici pareamus, quædam indecora de medio tollere constituimus, quæ nos ipsi, dum Sacrificium ejusmodi peragitor, deprehendimus, aut viri pietate insignes in hac civitate ac diœcesi non semel evenire nobis detulerunt.

De Sacerdotibus exteris, atque ignotis.

§. I. Chalcedonensis Synodus decretum edidit, quod jure Canonico pariter continetur, (1) ne Sacrum facere illi liceret, qui se Sacerdotem affirmaret, nisi litteras commendatitias Episcopi proferret. *Extraneo Clerico, & Lectori extra Civitatem suam sine commendatitiis litteris proprii Episcopi nusquam penitus liceat ministrare.* Illud cavendum est in græcis exemplaribus non *Lectori*, sed *ignota* scriptum occurrere, uti Cujacius recte perpendit (2). Eamdem sententiam Tridentina Synodus loco superius allato complectitur: *Deinde, ut irreverentia vitetur, singuli in suis diœcesibus interdicant, ne cui vago, & ignaro Sacerdoti Missam celebrare liceat.* Insuper alio loco (3) sic habet: *Nullus præterea Clericus peregrinus sine Commendatitiis sui Ordinarii litteris ab ullo Episcopo ad Divina celebranda, & sacramenta ministranda admittatur.* Hæc sane ad Regulares pariter, & seculares Presbyteros referuntur. Siquidem nullo Regulari Sacerdoti permitti debet, ut Sacrum Deo operetur sine documentis, quibus ipsorum Præsides Sacerdotium ab iisdem susceptum, nullaque suspensione, aut irregularitate impeditos testentur, quemadmodum Sancti Officii Congregatio decrevit encyclicis suis litteris, quas die 20. Februarii anno 1649., & die 26. Januarii anno 1693. scripsit, in quibus admonentur Episcopi, Vicarii Generales, ac Foranei, ne facultatem celebrandi Presbyteris advenis impertiantor, sive inter Regularem, sive Secularem Clerum adnumerentur: *Nisi litteras Episcopi, aut Præfecti Regularis prius ostendant, quibus Sacerdotes ita probentur, ut nulla falsitatis umbra, vel suspicio relinquatur.* Idem de Regularium Ecclesiis statuendum, qui sæcularibus Presbyteris concedere nequeunt, ut Sacrum peragant, nisi prius ipsorum Commendatitiæ litteræ per Ordinarium cognoscantur, & approbentur. Id sancitum fuit in Sacra Concilii Congregatione die 17. Novembris anno 1594 (4): *An Episcopus loci Ordinarius prohibere possit, ne Regulares in eorum Ecclesiis Sacerdotes sæculares exteros divina Officia celebrare permittant, nisi prius ab ipso Episcopo, visis litteris Commendatitiis, ipsi Sacerdotes admissi fuerint. Sacra &c. censuit posse.* Nostri quoque Decessores præclara super ba. re constituerunt. Itaque juxta commune jus, Tridentinam Synodum, Sacrarum Congregationum, nostrorumque Decessorum edicta (cum reipsa evenerit non quidem impune, in hac Civitate, ac Diœcesi, ut aliquis irregularis, ac suspensus divina Officia celebraverit) præcipimus universis, ad quos spectat, cum in Civitate, tum Diœcesi, ut documenta, quæ a Sacerdotibus exteris proferantur, diligenter expendant, seduloque invigilent, ne quis ignotus, & advena Sacrum facere audeat, qui necessarias litteras, ac testimonia ab omni suspicione penitus aliena antea non produxerit; ne forte, quod Deus avertat, aliquis Sacerdotii ordine minime præditus, vel irregularis, ac suspensus ad celebrandum Missæ Sacrificium accedat.

De Presbyteris solum cæcutientibus.

§. II. Cognitum est omnibus cæcos etiam sine culpa irregulares esse, quo sane impedimento neminem solvere Apostolica Sedes unquam consuevit. Nonnulli contendunt hanc immunitatem Roberto Scoto Armacano Archiepiscopo in Hibernia collatum fuisse, qui variis Legationibus jussu Pontificis Julii III. pro Sede Apostolica susceptis celebre sibi nomen comparavit (5). Reliqui tamen scriptores, quibus major fides habenda est, Robertum non oculis captum, sed infirmum fuisse testantur (6). Illud certissimum est, cæcum neque ad primam Tonsuram admitti, ut per illam beneficia Ecclesiastica consequi possit, quemadmodum post sedulum examen Sacra Concilii Congregatio decrevit (7). Frequentius tamen contingit, ut plures, qui sanis oculis ordines acceperunt, deinde lumine oculorum sic debilitantur, ut non omnino cæci, sed cæcutientes evadant; quibus eadem Sacra Congregatio tribuere solet, ut diebus festis, ac duplicibus votivam in honorem Beatæ Virginia Missam, diebus autem profestis pro Defunctis celebrent. Multa tamen caventur, atque inter cætera, *quod non sit omnino cæcus, memoriter non recitet.* Illud quoque Episcopis præcipitur, ne amisso penitus oculorum lumine ipsos ad celebrandum accedere patiantur.

Quare, ut bene omnia contingant, qui privilegium hujusmodi obtinuerint, Sacrum facere non audeant cum in Civitate, tum in Diœcesi, nisi prius Nobis, aut Vicario nostro generali idem privilegium ostenderint. Cum deinde privilegii tempus absolutum fuerit, a celebrandis divinis abstineant, nisi cæremoniarum magister, qui de ipsorum cæcitate judicare debebit, eamdem facultatem prorogandam, vel adimendam censuerit. De iis non agimus, qui post ordinationem luminibus capti, litteras Apostolicas assequuti sunt, ob quas rem divinam facere possunt adhibito alterius Sacerdotis ministerio, licet omni oculorum luce destituantur. Id vero perraro solet accidere. Nam longo temporis spatio, quo in Sacra Congregatione Secretarii munus exercuimus, Parocho Florentino id unice permissum fuit, qui ad extremam paupertatem redactus ita fuerat, ut nihil aliud pro vita sustentanda, nisi Missæ stipendium superesset. Insuper Florentinus Archiepiscopus ipsum in Sacrificio peragendo diligentissimum testabatur, nullamque fore suspicionem, ne aliquid contra ipsius Sacrificii dignitatem committeretur. Petitum id fuit die 2. Augusti anno 1737., responsumque his verbis die 22. Augusti ejusdem anni: *Pro gratia, cum Assistentia alterius Sacerdotis.*

De hora, ac de loco celebrandi.

§. III. De hora Sacrum faciendi nihil addendum videtur iis, quæ Institutione XIII. continentur, quæ post Kalendarium extenditur. In ipsa enim juris Pontificii, & Rubricarum auctoritate sancitum fuit, Missis celebrandis initium fieri non posse, nisi ante auroram tertia pars horæ jam defluxerit, finemque ipsis post meridiem tertia quoque horæ parte jam emensa statuendum esse. Quare Magnates solum, qui privato Sacello in suis ædibus utuntur, admonebimus, horarum legem,

(1) *Can. 7. dist. 71.* (2) *Cap. 5. de Clericis non residentibus.* (3) *Sess. 23. cap. 16. de reform.*
(4) *Lib. 8. Decretorum pag. 78.* (5) *Majolus de irregular. lib. 1. cap. 20. sub n. 2. Barbosa de Officio Episc. par. 2. alleg. 42. num. 38. Spondanus in continuat. ad annal. Card. Baronii ad an. 1546. n. 3.*
(6) *Card. Pallavicinus in histor. Conc. Trid. lib. 6. cap. 5. sub fin.* (7) *Pampilonen. Dispensat. die 8. Martii anno 1733.*

gem, quam modo explicavimus, ipsis omnino conservandam. Paupertate, ac patientia domestici Sacerdotis minime abutantor, ita ut paratus jam ad Sacrificium diu expectare debeat, & ipsum quoque conficere, cum tempus ad rem divinam agendam constitutum præterierit. Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus id vehementer improbavit, cum ad Bernardum Coepiscopum *de Privilegio, & Jure Sacerdotum* scriberet: *Increbuit consuetudo impia, ut pene nullus inveniatur anhelans, & quantulamcumque proficiens ad honores, & gloriam temporalem, qui non domesticum habeat Sacerdotem, non cui obediat, sed a quo incessanter exigat licitam simul, atque illicitam obedientiam non solum in divinis officiis, verum etiam in humanis.* Id quoque indignum adeo visum fuit, ut in Gallia Regum edictis vetitum, Franciscus Amatus Pouget (1), & Boqnillot (2) fateantur.

Ut ad locum, ubi Sacrum fieri debet, veniamus, Decessorum nostrorum edicta renovamus, quibus cavetur, ne ullus Sacerdos Regularis, aut sæcularis in Ecclesiis Monialium, quæ nostræ curæ subjectæ sunt, rem divinam faciat; quod Presbyteris sæcularibus etiam interdicitur in Ecclesiis Monialium, quæ in Regularium potestate collocantur. Id etiam in secundo Concilio Provinciali, quod Sanctus Carolus Borromæus Mediolani coegit (3), sancitum his verbis fuit: *Ne in Monialium Ecclesiis, ac ne iis quidem, quæ Episcopi cura subjectæ non sunt, sæculari cuiquam Sacerdoti, etiamsi ubique celebrandi facultas generatim, nisi a Sede Apostolica, ei data esset, Missæ Sacrum facere liceat, præterquam cui nominatim id ab Episcopo concessum est. Qui contra admiserit, a Missæ celebratione suspensus sit ejusdem arbitratu.* Quoniam vero in iisdem Monialium Templis Altaria quædam privilegiata per Sedem Apostolicam his verbis aliquando declarantur: *Ut quandocumque ad dictum Altare per quemcumque Sacerdotem sæcularem, vel Regularem Missa celebrata fuerit*; hinc sine ulla Episcopi facultate ad illa Altaria Sacrum confici posse nonnulli contendebant, sed Sacra Rituum Congregatio ad Regulares, & sæculares Presbyteros ea verba referenda explicavit, quibus jam per Episcopum in illis Ecclesiis Missam celebrare permittercitur (4).

In privatis, ac domesticis Sacellis aliquid contra instituta commissum non ignoramus. Nam Regulares aliqui bina Sacra peregerunt, cum per litteras Apostolicas unum tantummodo tribueretur; vel si jussa Pontificum fecerunt, celebrare tamen ausi sunt, cum illi abessent, quorum gratia privilegium datum fuit. Tandem ad Altare post meridiem non semel accesserunt, & iis quoque diebus, quibus Sacra in privatis Sacellis interdicuntur, quemadmodum ex Sacrarum Congregationum (5), & Synodorum decretis aperte deprehenditur.

Id quidem non consultò, vel ob contemptum accidisse putamus, sed ob quædam peculiaria privilegia, quibus tamen uti minime debent, antequam vel ipsi per se, vel per alium perpenderint, utrum ejusmodi privilegia concessa unquam fuerint, & an posteriori tempore abrogata, quod sane opportunum, ac necessarium videtur.

Cum hæc ita sint, ut omnis in posterum falsa species dimoveatur, singulis notum facimus, gestatorias aras, quæ permissæ antea fuerant, Concilii Tridentini decreto (6) sublatas penitus fuisse, quod etiam Sacra Congregatio, unica ejusdem interpres, non semel adjudicavit. Sciant universi, illa, quæ superius memoravimus, contra instituta ab ipsis temere perpetrata esse; quæsi in posterum contingent, censuris etiam punientur. Clementis XI. decretum subjicimus die 15. Decembris anno 1703. promulgatum, ne quis sine ullo consilio hæc a nobis constitui arbitretur: *Ac pari modo in Oratoriis privatis, quæ per Sanctam Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, aut Instituti, seu Congregationis, etiam Societatis Jesu, aut etiam cujuscumque Ordinis Militaris, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscumque Sacerdotibus, etiam si essent Episcopi, in iis celebrare in diebus Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Christi Domini, aliisque anni festis solemnioribus, ac diebus in Indulto exceptis: in reliquis vero diebus, prædictis Regularibus, & Sacerdotibus quibuscumque, etiam Episcopis, in præfatis Oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa, quæ in Indulto conceditur, fuerit celebrata, super quos celebraturus teneatur diligenter inquirere, & de eo se optime informare; atque illa etiam in casibus præmissis, celebrare nequeat post meridiem: demandando ulterius, & declarando, in omnibus hujusmodi casibus personas quascumque dictas Missas audientes nullatenus præcepta Ecclesiæ satisfacere. Quo vero ad Altare portatile, iterum inhærendo declarationibus supradictis, censuit, liceatius, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in cap.* in his, de privilegiis; *& per aliquos Summos Pontifices aliis Regularibus communicata utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium Tridentinum, atque idcirco eosdem Regulares prohibendos, ne illis utantur; ac mandandum, prout præsentis tenore mandat, Episcopis, aliisque Ordinariis locorum, ut contra quoscumque contravenientes, quamvis Regulares, procedant, etiam tamquam Sedis Apostolicæ Delegati, ad pœnas præscriptas per idem Sacrum Concilium in dicto Decreto sess. 22. cap. unico, usque ad Censuras latæ sententiæ, tributa etiam iisdem facultate per hoc decretum ita procedendi, perinde ac si per Sanctam Sedem specialiter concessa fuisset: & ita Sanctitas sua declarat, & servari mandat.*

Postremo, cum inter scriptores ea disputatio versetur, an Sacramenta in privatis Sacellis accipere possint, qui nominantur in litteris Apostolicis, quibus eadem Sacella in domesticis ædibus permittuntur, ideo monendos singulos ducimus Pœnitentiæ Sacramentum in Sacellis ejusmodi administrari non posse; nam in Rituali ita præscribitur (7): *In Ecclesia, non autem in privatis ædibus Confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quæ cum inciderit, studeat tamen id decenti, ac patenti loco præstare.* De Eucharistia solum agitur, ad quam non modo spirituali affectu, sed re ipsa percipiendam Tridentina Synodus fideles hortatur, cum Missæ Sacrificio præsentes assistunt (8): *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi*

(1) *In Institutionibus Catholicis tom. 2. pag.* 819. (2) *In Tract. historico de Liturgia lib.* 2. c. 6. (3) *Tit. 2. Decr. 3.* (4) *Clericatus in unione Decretorum posita ante suas decisiones de Sacrif. Missæ num. 45.* (5) *Gavant. tom. 1. lib. 1. tit. 20. litt. F. verbo*: Sciendum. *Giribaldus de Sacramentis, tract. 5. cap. 8. §. 7. num. 36. & 37.* (6) *Sess. 22. cap. unica.* (7) *Tit. de Sacramento Pœnitentiæ.* (8) *Sess. 22. cap. 6. de Sacrif. Missæ.*

Ctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret. Clericatus adfirmantium partes fuse tuetur (1). Reliqui vero necessariam Episcopi facultatem pro regeneranda contendunt, sive Regularis, sive sæcularis Sacerdos Sacrum Deo conficiat (2).

Hanc sententiam, ac normam in Urbe servari Nos ipsi testamur, qui jussu Sacræ Congregationis Concilii, cujus Secretarium agebamus, Innocentium XIII. adivimus, ut facultatem percipiendæ Eucharistiæ in privato domus Sacello, quod Apostolico beneficio de more concessum fuerat, nobili Matronæ ipse Pontifex impertiret, quæ ob infirmam valetudinem ad Ecclesiam se conferre non poterat. Verum præclarissimus Pontifex eamdem facultatem tradere recusavit, nisi cum morbo Matrona detineretur, juxta Medicorum testimonia, quæ ipsorum jurejurando firmati, & diligenter examinari præcepit. Quare, ne publica Templa ad illos tantum pertinere videantur, qui privatis Sacellis carent, ob alias item causas, jubemus, ne in Sacellis ejusmodi, quamvis sacrum fieri liceat, Eucharistiæ Sacramentum per Regularem, aut Sæcularem Presbyterum administretur, nisi prius per Nos, aut Vicarium nostrum Generalem id permittatur.

De Vestibus, quibus uti debent Sacerdotes, cum ad Templum pro re divina facienda se conferunt, ac de usu multarum rerum, quæ in Missæ celebratione prohibentur.

§. IV. In alia nostra institutione juxta plurima Decessorum nostrorum edicta præcipimus singulis Sacerdotibus, quocumque gradu, aut conditione præditis ne Sacrum facturi ad templum sine longa veste accederent, neque sacrarium ingrederentur. Togam quoque, vel clamydem, quæ in sacrariis præsto sunt illis adhiberi vetuimus. Nunc idem decretum renovamus, & quas in eo pœnas indiximus, sane infligemus si quis parere recusaverit. In Institutione S. Caroli, cum agitur de externo corporis habitu, quem Sacerdotes præseferre debent, hæc traduntur (3) *Vestibus non sordidis, aut inquinatis, nec dilaceratis, sed mundis, & ad talos usque descendentibus, Ordinique suo juxta Provincialia nostra Decreta congruentibus, induatur*. Profecto quis animo non commoveatur, cum videat Sacerdotes togam sumere, ut viros principes alloquantur, qui sane hominis conditionem non superant, grave autem, ac molestum ducere eamdem vestem superinduere, cum domo egrediuntur, ut tremendum Deo Sacrificium offerant, Divinumque Verbum in terras e cœlo deducant? Inter cæteras penas, quæ eodem decreto continentur, & quæ nunc iterum proponuntur, suspensionem minati sumus cum Presbyteris celebrantibus, tum Sacrarii Præfectis, qui rem divinam fieri permittant sine longa veste, quæ ad ipsum Sacerdotem, non autem ad Sacrarium pertineat. Si custos inter Clericos non adnumeretur, munere suo spoliandum ediximus. Hoc quoque tempore, quo Pastoralem visitationem prosequimur, nonnullos Sacerdotes ruri degentes, vel ex Urbe in agrum migrantes Sacrum conficere accepimus in Templo, sive in publicis, aut privatis sacellis brevi indutos veste, quæ cinaritium, aut cæruleum, seu violaceum colorem præseferat. Itaque sub eadem suspensionis pœna nullus in tota hac Diœcesi Sacerdos sine collari, quod Presbyteris convenit, ac sine veste nigri coloris Missæ Sacrificium peragat. Nullus item custos ad Sacrum faciendum quempiam admittat, qui his Sacerdotum insignibus careat; aliter eamdem suspensionis pœnam subibit; aut alias, si Clericus non sit, arbitrio nostro statuendas. Nam licet vestis, uti fert proverbium, Monacum haud efficiat, nec vitæ integritas in externo habitu posita sit; cum tamen Ecclesia de Clericorum indumentis sedulam curam semper ostenderit, *ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant* (4); hinc colorem nigrum Ecclesiasticis aptissime convenire nemo dubitet: *In omni vestitu* (ita in Mediolanensi primo Concilio per S. Carolum Borromæum coacto decernitur) *color tantum niger adhibeatur, nisi fortasse alium colorem requirat dignitatis gradus*. Eruditus quoque Thomassinus (5) ita scriptum reliquit: *Post Synodos Tridentinam, & Mediolanenses, rara prohibitio rubei coloris, viridisque, quod absolutissime jam & præciperetur nigra vestis, & in mores induceretur*.

In Synodo postremi Decessoris nostri de comis fictis agitur, de quibus nihil novi decernendum existimamus. Singulos tantum monemus: ne in Civitate, aut Diœcesi cum hisce capillis adscititiis, seu cum pileolo ad celebrandum accedant, nisi privilegium, quod per solum Pontificem conceditur, super hac re consequuti antea fuerint. Usus quidem pileoli legitimas ob causas tribuitur; comæ vero fictæ nusquam permittuntur. Id semel præclarissimo Cardinali per Litteras Apostolicas concessum meminimus. In Canone *Nullus de Consecratione distinct*. 1. hæc leguntur: *Nullus Episcopus, Presbyter, Diaconus ad solemnia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire, aut velata capite Altari Dei assistere, quoniam & Apostolus prohibet, viros velato capite orare in Ecclesia, & qui temere præsumpserit, communione privetur*; ex his comæ fictæ, ut Petrus Le-Brun sapienter expendit, in celebrando Missæ sacrificio prohibentur (6). In Missali Romano jussu Urbani VIII. ad meliorem formam redacto, decretum ejusmodi continetur: *Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missæ sine expressa licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacumque contraria consuetudine*. Nonnulli sane Scriptores hæc ignorantes, vel dissimulantes eam facultatem in Episcopum libere conferunt, ut comas fictas in Sacro faciendo permittere possit, si necessaria causa adducatur, & eædem comæ ad modestiam ita compositæ sint, ut naturales Capilli videantur (7). Nunquam tamen hanc sententiam Apostolica Sedes probavit. Nam Innocentius XI. ad Legatos Apostolicos, & Episcopos Litteras dedit, monuitque nullam ipsis inesse potestatem, ut comas ejusmodi Presbyteris celebrantibus concederent. Id colligitur ex Patre La Croix, qui ipsas Pontificis litteras indicat (8). Cum vero Alexander VIII. Pontificatum gereret, peculiaris Congregatio jussu ipsius Pontificis hanc opinionem sedulo perpendit, nulloque fundamento innixam declaravit (9). Quod de comis adscititiis, idem de Pileo-

(1) *In Decis. de Sacrament. Euchar. decis*. 8. *ad mensem Febr. cas*. 1. *a n*. 54. *usque ad finem*.
(2) *Quartus ad Rubric. Missal. par*. 3. *tit*. 10. *pag*. 600. *Diana in edit. coordinata tom*. 4. *tract*. 2. *resol*. 44. & 45. *Giribaldus de Sacram. Pœnit. tract*. 5. *cap*. 8. §. 8. *num*. 47. (3) *In Actis Mediolanen. Eccl. tom*. 1. *part*. 4. (4) *Cap*. 6. *sess*. 14. *de reformat*. (5) *De veteri, & nova Eccl. disc. part*. 1. *lib*. 2. *cap*. 51. *sub num*. 6. (6) *In explicatione precum, & celeb. Missæ tom. primo pag*. 103.
(7) *Pasqualigus de Sacrif. novæ legis qu*. 373. *Theophil. Raynaudus Operum tom*. 3. *de Pileo, & cæteris capitis tegminibus sess*. 2. §. nunc e contrario. *Thyers in suo tract. comarum pag*. 373.
(8) *Lib*. 6. *par*. 2. *num*. 401.
(9) *Ursaja in Institut. Criminal. lib*. 1. *tit*. 19. §. 4. *num*. 51.

Pileolo Scriptorum omnium judicio (1) afferendum est. Plures in hac Civitate, ac Diœcesi circulo quodam ex capillis confecto ad caput utuntur, ne tempora dum sacrum faciunt, frigore perstringantur; capitis vero partem, ubi Clericalis corona designatur, nudam relinquunt. Hujusmodi vero circuli per ultimum Romanum Concilium penitus interdicuntur (2). Cum tamen hæc nostra Civitas, ac Diœcesis Provinciæ Romanæ terminis haud includatur, & cum post idem Concilium circuli ex capillis in Missæ celebratione Romæ retineantur, nihil super hac re novi constituimus, modo circuli modesti sint, & necessitati solum accomodentur: si qui abuti hac humanitate voluerint, eamdem omnino consuetudinem abrogabimus.

Insuper Sac. Congregatio universis Sacerdotibus, licet Protonotariis Apostolicis, aut qualibet dignitate, & Canonici titulo præditis etiam in Ecclesiis Cathedralibus, aut Metropolitanis, annulum in digitis gerere vetat, dum rem divinam conficiunt. Decreta per Gavantum, aliosque plurimos afferuntur (3).

Idem Nos quoque in Civitate, ac Diœcesi singulis Sacerdotibus interdicimus, licet iis honorum titulis, quos modo enumeravimus, supra cæteros commendentur. Insuper ad Sac. Rituum Congregationem delatum fuit, aliquos Parochos, & Ordinum Mendicantium Præfectos in celebrando Missæ Sacrificio adhibere instrumentum argenteum cum candela, quod vulgo *Bugia* nuncupatur. Quamobrem die 22. Augusti hujus anni 1734. has Litteras ad Nos dedit, quas integras subjicimus, observandasque mandamus, ne, licet inviti, ad severitatem in deliquentes pertrahamur.

Eminentiss., ac Reverendiss. Domine Observandiss.

Cum Sacrorum Rituum Congregationi innotuerit, quemdam in ista Civitate Bononiæ irrepsisse abusum, quod tum Parochi ejusdem, tum Superiores Ordinum Mendicantium nulla dignitate Ecclesiastica insigniti, nulloque justo titulo fulti in celebratione Missæ sive solemnis, sive privatæ instrumento argenteo cum candela, quod Bugia *nominatur; noviter uti præsumpsere, Eminentissimi, & Reverendissimi Patres eidem S. Congregationi præpositi Eminentiæ Vestræ scribendum esse duxerunt, ut ipsa abusum prædictum zelo, quo pollet, Ecclesiasticæ disciplinæ a Civitate ita omnino tollere, & amovere curet, Parochosque omnes, & Ordinum Mendicantium Superiores, adhibitis iis Juris remediis, quæ prudentiæ suæ opportuna, vel etiam necessaria videbuntur, auctoritate ipsius S. Congregationis moneat, coerceat, & ad terminos suos reducere non omittat,* & *E. V. manus humillime exosculor.*

Romæ 28. Augusti 1734.

E. V. Humillimus, atque addictissimus Servus
A. F. Cardinalis Zondadari Pro-Præf.

N. M. Tedeschi Arch. Apam. Sac. Rituum Cong. Sec.

Delatum nobis est post has Litteras in eam sententiam plures adductos esse, ut Protonotariis Apostolicis, qui in litteris haud nominantur, uti liceat eodem Instrumento cum candela, dum Sacrum in Altari conficiunt. Quare id minime ipsis licere declaramus, cum inter Partecipantes, ut vocant, non adscribantur, sed solum inter honorarios, qui more reliquorum Sacerdotum Missæ Sacrificium peragere debent. Et sane, si Abbates Regulares, qui benedictionem ab Episcopo acceperunt, & insignibus Pontificalibus utuntur, dum primam Tonsuram, minoresque Ordines Regularibus sibi subjectis conferunt, rem divinam privatis, sicuti ceteri Sacerdotes, facere tenentur juxta Decreta Alexandri VII., quæ mox afferemus, ubi de Missæ Sacrificio res est, in quo Pontificalia ornamenta non adhibentur, si, inquam, qua ratione Protonotarii Apostolici honoris causa designati, qui carent ejusmodi privilegiis, nec habent in Missæ celebratione usum Pontificalium, instrumentum argenteum cum candela sibi ad Altare convenire judicabunt, quod Parochis, cæterisque Sacerdotibus interdicitur? Accedit etiam quod Sac. Congregatio Rituum hæc statuit (4): *Sacra Rituum Congregatio declaravit, non licere Illustrissimis Dominis Referendariis utriusque Signaturæ Sanctissimi Domini Nostri Papæ, ac Protonotariis Apostolicis honorariis Missam celebrantibus in Civitatibus, quarum regimini præficiuntur, uti Ritibus, qui proprii Eminentissimorum Cardinalium, & Episcoporum videntur; sed iidem rem sacram facere tenentur more cæterorum Sacerdotum, prout in privatis Missis præscriptum fuit Abbatibus in Decreto circa usum Pontificalium Prælatis Episcopo inferioribus concessorum emanato ab eadem Congregatione habita coram fel. mem. Alexandro VII. die 20. Septembris 1659., & ita servari mandavit ab Illustrissimo Gubernatore Civitatis Cesenæ die 9. Februarii* 1675. An igitur fas erit Sacerdotibus, licet Protonotarios Apostolicos honoris gratia cooptatis, qui tamen utriusque Signaturæ Referendarii non sunt, nec Urbium Præfecti, diverso modo, ac reliqui Sacerdotes, Missæ Sacrificium agere, & privilegio uti, quod pluribus aliis dignitate præstantioribus denegatur?

Certum igitur, decretumque est nulli Sacerdoti in Diœcesi, ac Civitate argenteum instrumentum, de quo nunc agimus, tribuendum esse, nisi qui forte ob veterem possessionem, aliasque legitimas rationes ipsius instrumenti usum retinuerint, Sacra Rituum Congregatione probante (5). Nos etiam opportuna decreta promulgavimus, quæ in tabularium hujus nostræ Ecclesiæ relata sunt, ut eidem Sacræ Congregationi morem gereremus. Ipsa quoque non privatis modo Sacerdotibus, sed etiam Canonicis, & Capituli dignitatibus præcepit, ne in celebrando Missæ Sacrificio ullum administrum haberent, qui Missali assistat, qui pagellus evolvat, calicem detergat, vinum, & aquam infundat, ipsumque Calicem, cum opus est, tegat, ac detegat. Decreta ejusmodi post Synodum, accuratissimi Battistelli Episcopi Fulginatis excusa fuerunt (6). Constat tamen Sacram Congregationem in illos Canonicos, ac Dignitates hæc sanxisse, quæ instrumento cum candela uti non possunt; quemadmodum alio decreto Monacellus comprobat (7). Nam si illud permittatur, *Minister etiam de candela*, uti nuncupari solet, admittendus necessario vi-

(1) *Byss. in Hierurgia litt. B. num.* 109. *Gavant. ad Rub. Miss. part.* 2. *tit.* 2. *de ingressu Sacerdot. ad Alt. Litt. F. Monacell. in formul. leg. tom.* 4. *pag.* 32. *num.* 14. *Diana in edit. coordinata tom.* 2. *tract.* 1. *resol.* 139. *num.* 2. (2) *Tit.* 16. *cap.* 3. (3) *Gavantus part.* 2. *tit.* 1. *de præpar. Sacerd. celebraturi pag.* 71. *imp. Venet. an.* 1690. & *in suis decis. apud ipsum verbo: Annulus. Clericatus in Resolut. Rituum ante sua decis. Sacrificia Missæ num.* 17. *La Croix lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 403. *Theoph. Pittonillus in suo Sacro Enchiridion. lib.* 1. *cap.* 1. *sect.* 3. (4) *Monacellus tom.* 4. *fol.* 40. *num.* 89.
(5) *Die* 28. *Augusti an.* 1734. (6) *Pag.* 235. & 236.
(7) *Part.* 1. *tit.* 2. *formul.* 4. *sub num.* 28.

videtur. Itaque, sub pœnis arbitrio nostro statuendis, nullum ii ministrum adhibeant, dum sacrum conficiunt, quibus idem instrumentum argenteum minime conceditur; qui tamen hoc jure præditi sunt, licet ministrum ipsis non denegemus, aliqua tamen supersunt, de quibus admoneantur. Ac primum; ipsimet perficiant, quæ ad Sacrum Calicem spectant, cum eos ministros aliquando deferant, qui licet Clericalem habitum superinduant, ne quidem Tonsuram acceperunt. Etenim evenire potest, ut Calicem contigant, in quo Christi Sanguis contineatur; tunc præsertim, cum Natali Domini post duas priores Missas Calix minime detergitur, in quo Christi Sanguis supercesse potest. Certum vero est (licet mitiores recentium Scriptorum opiniones sequi velimus) Sacerdotibus tantum, ac Diaconis potestatem fieri, ut Sacra Vasa contingant, in quibus Christi Corpus, & Sanguis habeatur, Subdiaconis tribuitur, dum Altari ministrant, Calicem & Patenam tangere, ubi Christi Corpus, & Sanguis non fuerint. Accolytis autem extra Altaris ministerium eadem facultas traditur, cum Vasa sacra ad Sacrificium necessaria præparare ipsi debeant. Tandem diuturna Consuetudine factum est, ut Ordinati omnes, & qui sola Tonsura præditi sunt, si aliqua causa intercedat, Sacra Vasa, dum vacua sunt, extra Altaris ministerium contingant (1).

Postremo, ut ritu omnia pacateque fiant, fatemur æquo libentique animo Nos excipere singula privilegia, quæ Abbatibus Regularium solemne sacrum facientibus ab Alexandro VII. per decreta generalia tradita fuerunt (2), quæque post Synodum Cardinalis Jacobi Boncompagni impressa leguntur. Attamen ægerrime pateremur, si in Missis Pontificalibus, aut privatis ea negligerent, quæ ab iisdem decretis perscribuntur. Inter privilegia illud enumeratur (3): *Pontificales benedictiones cum trina Crucis productione in Missis tantum Pontificalibus, necnon Vesperis, & Matutinis Pontificaliter itidem celebratis licere sibi tantum, meminerit*. Illud vero ipsis interdicitur (4): *In Missis privatis quoad indumenta, cæremonias, Ministros, Altaris ornatum, & benedictionis largitionem a simplici Sacerdote non discrepent*. Procurator Generalis Ordinis Cassinensis contra ejusmodi decretum, veterem consuetudinem, & peculiaria quædam privilegia Sacræ Congregationi protulit, quæ tamen die 20. Julii anno 1660. respondit: *servandum esse decretum* quod Alexandri VII. auctoritate confirmatum fuit. Quare sedulo caveant Abbates, ut manus dextera, quæ benedictiones in Saeris solemnibus impertiri consuevit, semel tantum Populo benedicat, cum privatim Sacrificium celebrant. Id vero non ita difficile videtur, cum ipsi more Episcoporum solemnia facere haud crebro, juxta Pontificis ejusdem decreta, permittatur.

APPENDIX XXI.

Quamquam hæc, quam subnectimus, Epistola Summi Pontificis, nihil illustret de iis, quæ in Tractatu loquutus est; quoniam tamen peculiare punctum celebrationis Missæ in ea evolvitur, atque eruditissime pertractatur, hinc nos gratam rem facere Lectoribus visi sumus, si eam huic Tractatui adjungamus.

Epistola Sanctissimi Domini Nostri BENEDICTI PAPÆ XIV. ad Reverendissimum Dominum Ignatium Realem primum Pontificiarum Cæremoniarum Magistrum de celebratione Missæ a sedente.

Dilecto Filio Magistro Ignatio Reali Apostolicarum Cæremoniarum præfecto.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Dilecte Fili, Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Æstas anni 1756. proxime præteriti variis corporis afflictionibus Nos oppressit, quas, ætas nostra gravis admodum, atque non intermissi a prima juventute labores progignere videbantur. Morbi initium, prout fieri assolet, leviorem vim exserebat; hinc a Nobis ipsis Episcopatus Ordine insignendum esse reputavimus Reverendissimum Dominum Carolum Camucium Justinopolis, sive Ægidæ Antistitem, cui rei perficiendæ Tu utpote primus Cæremoniarum Magister opportuna quæque disposuisti, & de qua Nos die 20. Octobris 1756. Epistolam dedimus ad Præsulem ordinandum, quam typis impressam quartus Bullarii nostri Tomus propediem lucem publicam visurus numero LXIV. exhibebit.

II. Malum, quod in suo exortu levius videbatur, progressu suo exasperatum est haud mediocriter; insequentibus quippe morbibus bis morientium viatico muniti, bis extremum iouncti, & bis pariter, juxta Romanorum Pontificum probatum morem, fidem sumus professi. E gravissimis hisce discriminibus erutos Domini benignitas in eam Nos constituit corpus habitudinem, qualis nunc est, quæque intelligentiæ facultatem adeo Nobis non eripuit, minuitve, ut divino beneficio eam in ipso augescenis morbi furore conservaremus immotam: Exteris non minus, quam publicarum rerum curam gerentibus Nos alloquendi facultatem concedimus, opportuna mandata singulis imponentes: Intersumus Consessui, quem Consistorium dicunt, & S. Officii Congregationi semel in hebdomada sub nostro obtutu haberi solitæ: Scriptorum calamus pro exigentia, & more quæ occurrunt necessaria excipit: Basilicas quoque Romanæ Urbis invisimus quandoque, nusquam tamen a sede gestatoria, qua sustinemur descendentes.

III. Dies erat 27. Octobris Divis Simoni, & Judæ Apostolis sacra, & Justinopolitani Antistitis consecratione celebrata, ex qua Sacris amplius operati non sumus, pedibus nulla ratione Nos sustinere valentibus; diebus vero, quibus alio-

(1) *Suarez in 3. part. D. Thomæ tom. 3. disput. 81. sect. 8. §. tertium exemplum. Pasqualigus de Sacrif. nov. legis quæst. 837. per totam. Quartus ad Rubric. Missalis part. 2. tit. 1. dub. 6. lib. 6. La-Croix pag. 2. num. 357. & sequentibus.*
(2) *Die 17. Septemb. anno 1659. & die 20. Julii anno 1660.*
(3) *In Decretis anno 1659. §. 13.* (4) *§. 21.*

alioqui Sacra facere consueveramus, sacram Eucharistiam recepimus sedentes, aut sedentis in modum lecto incubantes, neque sub id temporis Missam a Nobis celebrari posse sperabamus, quod Medici spem Nobis fecissent mitigato æstatis beneficio aere, omissa interea compensatum iri. Verum nihilo firmiores effecti temporis illa vicissitudine etiam annua, videbamur per reliquam vitam omnem pedum juvamine, & spe simul augusta mysteria celebrandi excidisse, jamque huic necessitati lubentes obtemperabamus. Id porro solum est reliquum, ut disquiramus, semperne Sacra Communione simus reficiendi, an vero Missa sit celebranda sedentibus?

IV. Lubenres Nos huic necessitati cessisse diximus, neque enim a Deo sive vitam, sive infirmitatis ablationem petivimus, Sanctissimæ ejus voluntati omni cordis plenitudine, & sinceritate subjecti, certi, ipsum & animæ nostræ, & Ecclesiæ, & Sedis Apostolicæ curam habiturum, concesso etiam aliquo vitæ spatio. Diximus præterea tempus adesse, quo determinandum esset, pergendumne in consueta hucusque Sacræ Eucharistiæ sumptione, an vero Missa esset celebranda sedentibus. Cum vero Salamon Prov. cap. 3. hortetur: *ne innitaris prudentiæ tuæ*, quæ eadem verba in Decretali *ne innitaris*, *De constitutionibus* laudata sic illustrat Jansenius in Provarbia: *vetat niti suæ prudentiæ, quod est sic illi fidere, quasi illa sufficiat ad directionem actuum nostrorum, & provisionem rerum necessariarum*. Similiter Salazar in eumdem Proverbiorum locum num. 26. cum S. Joan. Chrysostomo observat, hac lege teneri etiam senes quantumcumque rerum experientia præditos, & quocumque prudentiæ baculo suffultos: *Baculus, inquit Chrysostomus, senectutis sustentatio est. Quapropter dixerim, eo spectasse Salomonem, ut his verbis suadeat, sapientiæ, vel prudentiæ propriæ non inniti. Nam, si qui possent certo propriis consiliis, & prudentiæ fidere, maxime senes, & grandævi, propter experimentum, & canos. Ait ergo, ne prudentiæ, quasi baculo, innitaris: id est, etiamsi ad senectam perveneris, cum opus est baculo, ne tunc quidem tua prudentia, quasi baculo utaris*: Hinc est, quod Nos adductis in utramque partem argumentis sive pro sumenda ulterius Comunione, sive pro celebranda Missa sedendo militantibus, statuimus hanc nostram lucubrationem variorum pietate, & doctrina conspicuorum virorum trutinationi committere, ut secundum illorum judicia, quæ agenda sint constituamus. Æneas Sylvius Piccolomineus, postea Pius II. in Pontificia dignitate dictus in Epistola ad Martinum Mayer Moguntensis Archiepiscopi Cancellarium data, & in ipsius Commentariis Romæ 1584. edita necessitatem exponit, qua Pontifex alios consulere tenetur: *Papa etsi doctus, & sapiens est, non tamen tam verbo suo sapit, quam consilio assistentium; & deciperetur forsitan aliquando, nisi astarent viri sapientes qui multa noscant*. Magno Nobis documento qui nec sapientia, nec doctrina præcellimus, in negotio præsertim Nos ipsos concernentes, in quo amor proprius Nos insigniter posset decipere absque aliorum prudenti consilio.

COMMENTATIO.

Satiusne sit, Sacram Communionem recipere, more hactenus a Pontifice servato, an Missam celebrare sedendo.

V. Ut ordinatim procedamus, exponemus primo loco quæ recipiendam porro Communionem concernunt, omissa celebratione Missæ a sedente perficienda, inde gradum facturi ad partem alteram, quæ Communionis loco Missam a sedente celebrari permittit.

VI. Docet S. Thomas 2. 2. quæst. 93. art. 1. *Ad secundum*: justos ante legem interiori quopiam instinctu didicisse modum Deum colendi, quem alii quoque fuerint imitati: *ante tempus Legis justi per interiorem instinctum instruebantur de modo colendi Deum, quos alii sequebantur*. Per legem vere postmodum inducta fuisse præcepta externa, quibus ad ea perficienda, & instruebantur, & adstringebantur homines: *postmodum vero exterioribus præceptis*, pergit Angelicus Doctor, *circa hoc homines sunt instructi quæ præterire pestiferum est*.

VII. Abrogata postmodum per Christi adventum Mosaicæ Legis observantia, & Evangelio promulgato, non quidem omnes Ritus ad Sacramentorum administrationem, Missæque celebrationem pertinentes ab Apostolis fuere instituti, sed eorum plerique ab Ecclesia præscripti, quod tamen minime evincit, quin omnes adamussim sint observandi. Suarez *Tom. 3. in 3. part.* D. Thomæ *qu.* 83. *art.* 5. *disput.* 84. *sect.* 1. post relata S. Pauli Apostoli verba 1. ad Corinth. 14. *omnia secundum ordinem fiant in vobis*: inquit, adactam fuisse Ecclesiam ad constituendum ordinem stabilem circa res etiam minutissimas spectantes ad Ritum administrandi Sacramenta, & Missæ celebrandæ, *& ideo oportet in his omnibus etiam minutissimis certum ordinem ab Ecclesia constitui*: si namque cujusque arbitratui id fuisset relictum, *multa indecore, & imprudenter fierent*: quid quod eadem omnes Rituum ratio & Ecclesiæ unitatem commendet, & intentam Pastorum sollicitudinem? *Hæc uniformitas, quæ in his omnibus servatur, ad splendorem officii Ecclesiastici spectat, & unitatem Ecclesiæ commendat, & Pastorum ejus curam, ac sollicitudinem*.

VIII. Jam vero ut ad materiæ Nobis propositæ fundum mittamus bolidem; Generales regulæ, rubricas dicunt, Romani Missalis Tit. 17. vetant sessionem in Missis privatis, quam tamen concedunt in solemnibus, dum *Kirie*, *Gloria*, & *Credo* a Choro decantantur. Tridentinum vero Concilium *Sess. 7. de Sacramentis in genere can.* 13. omnem quantulamcumque mutationem Rituum prohibet, & S. Pii V. Bulla Missali præfixa rubricarum observationem exigit omnimodam. Ex quibus perspicuum videtur, quod, si quis alio modo, quam sedendo celebrare Missam nequeat, Communione *Laicorum more* contentus a celebratione abstinere teneatur.

IX. Quid vero, siquis ad sedentariæ Missæ celebrationem dispensetur? Verum, cum Rubricæ sessionem prohibeant, videtur illa irreverentiam continere, quæ dispensationis remedio non tollitur. Theophilus Raynaudus in opere inscripto: *Sacrum Christianum Acathistum, seu sessionis expers. Tom. 6. pag.* 498. §. 4. *& seqq.* dilucida illam irreverentiam docet. Extat quoque opusculum S. Petri Damiani numero 39. editionis anni 1743., in quo Episcopum Bisontinum hortatur ad arcendum a sua Diœcesi *opprobrium ignominiosæ sessionis*:

In Decreto etiam Gratiani, gemini hanc in rem Canones adducuntur, 57. videlicet, & 68. de Consecrat. dist. 1. primus ita habet: *Nullus Episcopus, Præsbyter, aut Diaconus ad Missarum solemnia celebranda præsumat cum baculo introire*. Alter vero ita sonat; *Apostolica auctoritate mandamus, dum sancta Evangelia in Ecclesia recitantur, ut Sacerdotes, & ceteri omnes præsentes, non sedentes, sed venerabiliter curvi in conspectu Evangelii stantes, Dominica verba intente audiant, & fideliter adorent*.

X. Neque sermo Nobis est de dispensatione ad celebrandam Missam a sedente, qui tamen Canonem stans absolvat, quod alias concessum scimus, sed agitur de integra Missa sedendo celebranda, cujus exemplum haud extare dicitur: Pasqualigus *de Sacrificio novæ Legis* Tom. 1. quæst. 227. quærit: *An sacerdos dum celebrat, sedere possit?* Atque negative resolvens propter obstantem irreverentiam, ad Pontificiam dispensationem deflectens quæstionem, ait, illam non oportere concedi ad integram Missam; convenientius fore, si Sacerdos ob pedum debilitatem ad integram Missam absolvere nequeat intermisso tantisper continuo ordine, sedendo vires resumat. *Satius esset, quod potius interrumperet Missam, & sedens quiesceret ad recuperandas vires quam sedendo celebraret*. Id quod fieri vidimus ab homine pio, & docto Inquisitore Perusino, qui juxta tenorem obtentæ dispensationis omne absolvendo Canoni tempus explere stando non poterat, pedibus officium suum denegantibus.

XI. Superflua forte videbuntur hactenus adducta contra Missam sedentariam, præsertim si de Canone pariter sermo instituatur; cum sessionis prohibitio non a Lege Naturæ, aut Dei, sed positiva solummodo inducta sit: Pontifex autem Romanus omni positivo jure sit superior, facillime eidem derogando veniam facere poterit Missam omnem, ipsumque adeo Canonem sedendo absolvendi.

XII. At vero meminisse oportet, esse casus nullo aut Naturæ, aut Divino jure prohibitos, in quibus tamen Pontifex neutiquam dispensare consuevit, quamvis soli positivæ Legi derogaturus.

XIII. Non convenit inter Theologos, an matrimonium inter fratrem & sororem, jure naturali, Divino, vel humano prohibeatur: Certe S. Thomas, Gonzalez, Pontius, Parisius, & Aversa solam juris positivi prohibitionem agnoscunt; neque tamen ullo probato testimonio evincitur, a quopiam Pontifice admissas fuisse preces fratris, & sororis matrimonii vinculo invicem ligari petentium: quæ enim a Sanctæ Sedis hostibus proferuntur exempla, falsa sunt. Institit equidem Henricus VIII. Angliæ Rex vehementer apud Clementem VII. ut spurio ipsius filio Duci Richemundensi ducere liceret Mariam, e legitimo Henrici, & Catharinæ thoro prognatam, repulsam vero tulit illico; similiter dispensatio illa, cujus obtentu Dux Armeniacensis Sorori suæ nupserat; subreptitia omnino erat, cum Calixtus III. constanter eam concedere recusaverit. Hæc uberius relata, & comprobata reperies apud Rigantium in Reg. 49. Cancellariæ a num. 13. ad 17. Nosque viri hujus mentionem honorificam eo facimus libentius, quod nostram, dum *in minoribus* essemus constituti, amicitiam peculiarem singularibus animi dotibus, & utilissimo illarum usu sibi vindicaverit.

XIV. Matrimonium in primo affinitatis gradu lineæ rectæ jure tantum positivo interdicitur, asseritque Silvius magni nominis Theologus, Pontificem dispensare posse cum vitrico, & privigna; ad hunc vero diem Pontificum nullus extitit, qui ex causa etiam gravissima dispensaverit in primo affinitatis gradu lineæ rectæ, prout ostensum a Nobis est lib. 9. *De Synodo Diœcesana cap.* 13. n. 4. *edit. noviss.*

XV. Impedimentum *criminis* secuta etiam conjugis occisione a positivo jure est stabilitum, quod patet ex Hebraica Lege matrimonium post copulam, & conjugis occisionem irritum non agnoscente: atque ipsi probe meminibus, rejectam esse a Tribunali Sancti Officii, cui *in minoribus* a consiliis eramus, petitionem Judæi cujusdam *criminis* impedimentum Hebræorum matrimoniis opponere volentis, si post conjugis occisionem fuissent contracta. Sane nemo Davidis cum Bethsabea matrimonium irritum tradidit, quanquam adulterium præcesserit, & Uriæ interfectio. Cum itaque matrimonium ejusmodi jure solum positivo prohibeatur, adeo difficulter dispensatio concedenda nec fuisset, nec esset, concurrente præsertim causa legitima, si generalis illa regula subsisteret, facile dispensari in prohibitis jure tantum positivo: neque tamen exemplo ullo constat, Pontificem dispensasse in impedimento hujusmodi pubblico. Videantur quæ hanc in rem congessit Miglioruccius *in Institutionibus Canonicis* ad lib. 2. tit. 14. in explicationibus ad num. 9. & 10. *ubi conjugis occisio secuta sit, numquam dispensatur, non quia Pontifex non possit*: si impedimentum sit occultum, Major Pœnitentiarius dispensat in matrimoniis tum contractis, tum contrahendis pro foro interno, commisso adulterio, sed *neutro machinante*; Verum si impedimentum oriatur ex adulterio, *utroque vel altero machinante*, sitque occultum, habet quidem Major Pœnitentiarius facultatem dispensandi, *raro tamen*, & semper pro foro tantum interno, his quoque servatis, ut gravis concurrat necessitas, aut grave immineat periculum, & casu in plena Congregatione, aut Pœnitentiariæ signatura proposito. Videatur Constitutio nostra XCV., *Pastor bonus* Tom. 1. nostri Bullarii §. 44.

XVI. Hactenus id medium allata abunde commostrant non temere pro regula statuendum, quod prohibitis Lege solum positiva, non vero naturali vel Divina, derogandi plena & non circumscripta sit Pontifici Romano libertas: imo exemplis adductis illud adjungi potest de Missa sedentaria una cum Canone celebranda; namque Missæ hujus oppugnator concessionis similis memoriam haud extare contendit.

XVII. Neque dictis obest, quod dispensationis ejusmodi denegatio impediat magnum bonum, ædificationem nimirum populi ex Episcopi celebratione, qualicumque demum valeret modo, peracta, proventuram; namque edificatio illa neutiquam obtinetur, cum dispensationes istæ celebrandi sedendo, excepto tempore Canonis, clausulam contineant, ut Missa in privato Oratorio celebretur ad evitandam populi mirationem; atque cum bonum illud obtineri possit, præscindendo a motivo præmisso, non videtur illius consecutio quærenda novitatis hujus in Ecclesiam intrusione; Episcopi siquidem pietas nutriri potest per Communionem *more Laicorum* sumptam, qui autem pro populo sacrificium offerat, substituere sibi potest Sacerdotem alium.

XVIII. Magnum beneficium est, si infirmo, quod petiit Sacrum Viaticum a Sacerdote porrigatur: Verum si nequidem una habeatur candela, si vestes sacræ desint, si alio profectus esset Sacerdos casum haud prævidens, clavesque tabernaculi secum ferens; tum enim vero infirmus Viatici Sacri munimine carebit quidem, docebitur

tur tamen sufficere desidarium, & Sacramenti perceptionem *in spe*, cum nequiverit recipere *in re*: Similiter, & in Sacerdote sufficiat prompta ministrandi infirmo Viaticum voluntas, cum Missæ celebratio absque luminibus aut sacris indumentis licita non sit, nequidem pro ministrando Viatico, juxta probatiorem opinionem, qua de re actum est in nostro Tractatu de SS. Missæ Tom. 2. Sect. 2. cap. 1. §. 3. edit. Ital. Sect. 2. num. 51. edit. Latinæ.

COMMENTATIO

De celebratione Missæ etiam sub Canone a sedente, quin obligetur Sacerdos stare non valens ad recipiendam semper Communionem more Laicorum.

XIX. Asserens bene concedi licentiam, ut Sacerdos debilitate pressus sedendo Missam, ipsumque adeo Canonem absolvere possit, contendit, sessionem inter Divinas preces nec indecentem esse, nec opprobrio plenam. In Actis Apostolorum cap. 2. legimus, Divinum Spiritum descendisse super Apostolos in cœnaculo sedentes: *& replevit totam domum, ubi erant sedentes*. Ideoque Cardinalis Cajetanus in Acta Apostolorum ita commentatur: *non horreo sessionem corporalem cum nihil indecens inducat*: additque Navarrus in Manuali de Oratione *cap. 4. num. 12.* situm corporis sedentarium non esse incongruum oranti. Admittit quidem sedentariæ Missæ Patronus, indecens esse Missam celebrare a sedente; attamen causa legitima concurrente, puta pedum debilitate, nequidem Canonem stando perficiendum permittente, sufficiens motivum haberi ad concedendam sessionem per totam Missam, non quidem singulis, sed spectabilioribus, e Clero propter dignitatem suam Ecclesiasticam, multoque magis Episcopis ad celebrationem ex munere suo adstrictis. S. Petrus Damianus aversabatur vehementer sessionem in precibus, sub finem tamen prælaudati opusculi cap. 4. pag. 336. hæc addit; *Nemo sedeat, nisi corporis eum valetudo compellat*. Nec pacatior sessionis in orando osor Theophilus Raynaldus loc. cit. pag. 503. col. 1. ita habet: *Quis sedere coram Deo audeat injussu ejus? at ab est Dei nutus, vel jussum de sibi assidendo, si absit ægritudo corporis sessionem deposcens, ea enim corporis imbecillitas Divinæ indulgentiæ ad sedendum concessæ tessera est ex natura rei*. Cumque in Canone 131. Concilii Aquisgranensis legamus? *Nec cum baculis in Choro, exceptis debilibus, sed religiosissime illis, standum, & psallendum est*. Eruditus Pater Haeftenus in doctis suis disquisitionibus monasticis lib. 7. disquis. 2. pag. 705. ita Canonem explicat: *Quod autem debilibus hic legimus baculum indulgeri, cæteris negari, id factum eo modo, quo de Zebina scribit Theodoretus in Philoth. cap. 24. postquam autem non permittebat senectus, ut circa molestiam stare posset assidue, sustentaculum ei præstabat baculus, cui innixus Dominum & laudabat & orabat*.

XX. Et sane, si media omnia adhibentur, ut Sacerdos ad Missæ celebrationem ineptus effectus, dispensationis remedio ad eam celebrandam reddatur idoneus, si conatus omnis intenditur, ut auferantur impedimenta Laicos a Sacramentorum perceptione arcentia: mirari nemo debet, si non solum aliquibus pedum debilitate laborantibus concedatur facultas Missæ sedentariæ Canone excepto: sed si dignioribus Ecclesiæ Ministris Episcopis præsertim eadem pedum infirmitate oppressis permittatur sessio sub ipso quoque Canone, & Consecratione.

XXI. Si Parochus, aut Sacerdos alius videndi facultate privatus non sit, licentia ei conceditur celebrandi in festis solemnioribus, & duplicibus Missam votivam de Beatissima Virgine, diebus autem ferialibus Missam Defunctorum: multæ vero clausulæ huic concessioni adjiciuntur, illa præsertim, ut *non sit omnino cæcus, nec recitet memoriter*; injungiturque Episcopis, ut si cæcus omnino reddatur, omni celebrandi facultate privetur. Atque si Sacerdos cæcus efficiatur post susceptum presbyteratus ordinem, hic illum defectus non ordine ipso, sed ordinis executione privat, & quidem tantum quoad confectionem Eucharistiæ; non item quoad alias functiones visum non exigentes, qualis esset confessionis auditio, prædicatio &c. prout optime observat S. Thomas 3. part. quæst. 82. art. 10. ad 13. Non vero desunt exempla concessæ cæcis Episcopis licentiæ Missam celebrandi. Aimonius sane refert in Actis Concilii Tricassini anno 878. habiti apud Baronium, & Natalem Alaxandrum, Joannem VIII. in eodem Concilio ad instantiam Episcoporum Hincmaro Laudunensi cæco, nepoti Hincmari Rhemensis facultatem Sacris operandi fuisse elargitum. Soto quoque in 4. Sentent. dist. 9. quæst. 1. art. 2. testatur visum a se in Concilio Tridentino Episcopum cæcum ex Pontificis dispensatione quotidie celebrantem. Cum Nos *in minoribus* munere fungeremur Secretarii Congregationis Concilii mature discussa materia, excussisque Autoribus allegatis a Nobis, in folio desuper confecto, & tom. 4. Thesaur. Resol. Congreg. pag. 102. & seqq. edit. Urbin. Parocho Florentino cæco omnino, sed magnorum meritorum intuitu circumstantiarum variarum in ejus favorem concurrentium licentia concessa est Missam celebrandi sub assistentia alterius Sacerdotis: causa hæc proposita est 2. Augusti 1727. & ejusdem anni, mensisque die 23. terminata. Neque recentiora desunt exempla similium concessionum.

XXII. Non est celebranda Missa operto capite. Canones id prohibentes adducti a Nobis sunt *in Notificatione* 14. *Tom.* 2. *quæ* 34. *est Latinæ editionis* §. 2. *edit. Ital.*, *Latinæ vero Sect.* 1. *num.* 53. Inter alios vero Canones ad litteram id habet Can. *Nullus Episcopus*, *de Consecrat. dist.* 4. *Nullus Episcopus*, *Presbyter*, *aut Diaconus*, *ad solemnia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire*, *aut velato capite Altari Dei assistere*. Quidquid autem sit de eo, quod Vasquez Tom. 3. in 3. part. Disput. 232. cap. 4. refert, in Polonia Sacerdotes etiam Regulares in hyeme operto capite Missam dicere usque ad Consecrationem; consuevit dari licentia capite operto Missam legendi excepto Canone, si testentur Medici ex capitis nudatione sanitatis periculum imminere. Paulum V. concessisse legitur in aliquibus Orientis Ecclesiis Missas integras una cum Canone operto capite celebrari, cum iis in regionibus inurbana habeatur capitis denudatio. Raynaudus citat. Tom. 6. pag. 499. columna 2., & Henaus Tom. 2. de Sacrificio disput. 27. sectione. 2. numer. 10. admittunt, operto capite Missam, & Canonem dici posse, si alias timeatur saluti Sacerdotis, in regionibus præsertim frigidis. Ideoque Navarrus lib. 3. de celebrat. Missarum, Consil. 7. num. 5. edit. Venet. 1621. hæc adseret: *Non desinunt Sacramenta Divina reverenter tractari, eo quod ex justa causa & necessitate vitandi frigoris, vel doloris capitis, pileolo aliquo honesto caput tegatur*. Concordat Salmero Tom. 14. in ep. 1. ad Corintios cap. 11. disput. 18. pag. 144. edit. Colon. 1614. & Henaus

naus eit. sect. 2. num. 20. ita eum Arriaga concludit: *Non est censendum, Deum malle omitti Sacrificium, aut quod graviter Sacerdotes de salute periclitentur, quam quod habeant tecta capita; cum hoc ipsum, quod extra necessitatem esset irreverentia, desinat esse talis in similibus casibus.* Præterea Sacerdotibus vetitum est deserre fictitia eapillitia, prour liquet, ex documentis a Nobis congestis in Tractatu *de Synodo Diœcesana* edit. noviss. lib. 11. eap. 9. maximeque ea prohibitio se extendit ad eelebrationem Missæ, attamen per speciem aliqnam tolerantiæ, ut Clerieis concedatuc etiam Missam celebrare sie copertis, dummodo corona, sau tonsura eleriealis aperta semper maneat.

XXIII. Agendum jam est de modia excogitatis, qoibus facilioc redditur Laieis Saeramentorum perceptio, non obstantibus quibusdam diffieultatibus. Notum cuique est, celebratam olim in mari Missam, quæ sicca dicebatur, qnæque prohibita est; nnne autem saeultas conceditur Missæ veræ eelebrandæ, si tamen navis secura sit, remota a littore, mare tranqnillum, & præser Sacerdotem celebrantem adsit Presbyter, aur Diaeonus alius, qui exurgente forte quopiam motu ealicis effusionem prævertat: singula videri possunt Tom. 2. de Saerificio Missæ Sess. 2. eap. 1. §. 3. pag. 256. edit. Ital., Latinæ vero Sect. 2. num. 49. & seqq. Atque ne prolixior sir oratio, indieare sufficier, modnm quoque adinventum esse ministrandi Sacram Eucharistiam infirmo, eonsecratam particulam deglutire non valenti, nec minus peste laboranti, qnin Sacerdos ministrans eam contrahendi periculum subeat; quoad primum videatuc in Tract. de Saerificio Missæ Tom. 2. Sect. 2. eap. 6. §. 4. edit. Ital. & Sect. 2. n. 170. edit. Latinæ. Secundum habetur in Tractatu de Synodo Diœcesana edit. noviss. lib. 13. eap. 19. num. 21. & seqq. Ex quibus omnibus confirmantur superius dicta, nimirum si omni ratione prospectum est Sacerdotibus simplicibus celebrara non valentibus, ut possint nihilominus Saeria operari, si omni possibili modo Laicis Saeramenta ministrautur; nnn debent accumulari seruputi & subtilitates ad arcendos Presbyteros in dignitatibus Ecclesiasticicis constitutos, & Episeopos præsertim a eclebranda Missa sedentaria, si debilitate pedum laborent: cum præcipuum Episcoporum officium sit, offerre Deo Sacrificium pro populo curæ suæ concredito, & pro seipso.

XXIV. Id sane disertis verbis docet S. Paulus Epist. ad Hebr. eap. 5. vers. 1. & seqq. *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pra peccatis, qui condolere possit iis, qui ignoraat, & errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis:* & in ejusd. epist. cap. 8. vers. 3. *Omnis enim Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur.* Inde post prolixum sermonem in idem eaput 5. cnucludit Joannes Gagneus: *Munus ergo assumpti Pontificis est orare, & pro suis, & pro populi delictis sacrificia offerre, & agnoscere se peccatorem, atque ita populi peccatis condolere.* Gagneo assentiuntuc Guilelmus Estius Salmero, & Cornelius a Lapide in Commentariis in eitatum caput. 5. Neque regerenda hie est superius allata objectio, eessare mutivum edificandi populum pec celebrationem, cum hæc perfici nequeat a sedente nisi in eappella, aut Oratorio privato ad evitandam populn demirationem; neqoe enim populi edificatio princeps causa eelebtaodi est, sed oblatio Saerificii pro popolo, quæ obtinetur æque per eelebrationem in Oratorio. Præterea populus videos Episcopum suum celebrare, quo potest, modo, sciensque sedentem eelebrare ex coneessione Pontificia, tantum abest, ut offendatur, quin potius edificetur.

XXV. Bene omnia haberent, inquis, si prout exempla habentur concessæ Episcopia licentiæ, sedendo Missam eelebrandi, illa ad Canonem quoque, adeoque ad totam, & integram Missam se extenderet, in hoc enim eardo cei vertitnr. Antiquitatis sacræ monumenta evolventi occurrit S. Lucianus Martyr, qui in persecutione Maximiani fidelium eodem secum earcere detentorum desiderio Sacro Missæ Sacrificio assistendi factoius satis, ipso Epiphaniæ festo die in terram extensus, & pectore tamquam ata usus Sacris est operatus, prout videre est in Actis apud Bollandistas Tom. 1. Januarii pag. 361. n. 14. Theodoretus Cypri Episeopus in gratiam Sancti Eremicolæ, qui Missæ nunquam interfuerat, allatia in ipsius tugurinm sacris vasis manibus Diaconorum pro Altari usus Saeram confeeit Eucharistiam, prout ipsemet refert in Philotheo eap. 20. Uranius in epistola *de obitu Paulini* apud Bollandistas Tom. 4. Junii pag. 168. n. 2. restatur, qnod cum ad decumbentem S. Paulinnm Nolannm Episcopum alii duo Præsules inviserent, ægrotus licet eum aliis Missam eelebraverit erecta prope lectum ara: *Et quasi profecturus ad Dominum, jubet, sibi ante lectulum suum sacra ministeria exhiberi, scilicet ut una cum Sanctis Episcopis oblato Sacrificio, animam suam Domino commendaret:* quod & factum indicatuc num. 3. *Et cum hæc omnia Sanctus Episcopus læto, ac perfecto ordine celebrasset:* Neque, quod aliqui contendunt, illa Uranii verba de perceptione Sacræ Eucharistiæ, non item de eelebratione Missæ intelligenda sunt; huic enim suffragantur Tillemontius Tom. 14. in Actis S. Paulini art. 52. pag. 139. edir. Venet. doctissimusque Pater Magister Orsi Magister Sacri Palatii Apostolici Tom. 12. Hist. Eccles. lib. 18. n. 76. pag. 375.

XXVI. Speciosa quidem sunt exempla superius allata, præsentique casui apprime coovenitunt; verum antiqua sunt, & præcedentia tempus illud, quo in modernos ritus suit reducta Missæ forma. At vero S. Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus mortuus est sub initium Sæculi noni, Ignatius vero Episcopus Nicænus, Tarasii discipulus, & illius vitæ scriptor, videndus apud Baronium ad aonum 8n6. & apud Bollandistas tom. 3. Pebruar. pagin. 586. num. 47., hune in modum describit celebrationem Missæ a Sancto Patriarcha graviter decumbente peractsm: *Ingruens morbus, & valde gravem ei dolorem afferens, non persuasit, ut oblivisceretur perpetui, & Divini Officii. Nam & morbo, & senio laborans, nequaquam satiabatur sacrosancti Mysterii celebratione, sed intenso amore ad Deum ardens, & morbi nullam ducens rationem, pectore innixus mensa ligneæ, quæ ponebatur ante Aram Divinam, Sancta peragebat, infirmus videlicet:* quod est, ventre, & pectore adniti tabulæ, partemque eorporis reliquam, pedibus sustentando. De S. Ivone Presbytero, & Parocho Britanniæ Armoricensis anno 1303. defuncto legitur, quod pedibus insistere non valens hoc Missam celebraverit modo: *Fugit adeo infirmus, & debilis, quod se non poterat sustinere; immo interdum sustentabatur per aliquos assistentes, & sic Missam celebravit in Cappella sua:* prout videre est tom. 4. Maji apud Bollandianos pag. 541. A. num. 17. atque testis *de visu* fatetur apud eosdem Bollandianos loc. cit. pag. 560. C. n. 65. Mauritius vero Gaufridus in prolixa descriptione

vitæ

vitæ S. Ivonis in cit. tom. 4. Bollandistarum pag. 594. A cap. 5. num. 59. rem omnem ita complectitur: *Erat autem adeo tunc infirmus, ut pro debilitate corporis nec induere, nec exuere per se sufficeret sacras vestes, sed nec alia pro Missa necessaria praeparare ad Altare se sustinere, aut ad elevandum Corpus Domini se juvare, nisi ab assistentibus Abbatibus Belliportus, & de Beagar, & Archidiacono Trecorensi cum aliis praesentibus fulciretur.*

XXVII. Proprius jam ad scopum accedimus, sed cum disciplinæ illius ævi, cujus exempla in medium attulimus, necessitatem dispensationis Apostolicæ ad Missæ sedentariæ celebrationem needum induxerit, quæ tam sapienter admodum est invecta, ne quisquam infirmitatem sibi fingens sedendo celebrare augusta Mysteria auderet: adferemus porro exempla concessarum a Romanis Pontificibus dispensationem pro celebratione Missæ a sedentibus, excepto tempore Canonis, de quo haud est controversia, sed de integra Missa a sedentibus celebrata, de qua in præsentiarum potissimum quæstio agitatur.

XXVIII. Joannes Renna Venetus factus 3. Novembris 1534. Episcopus Algerensis, indeque anno 1538. die 23. Maii ad Sedem Pampelonis Novæ translatus varias a Paulo III. gratias petiit. Inter alia exposuit, se podagræ morbo omui propemodum membrorum usu esse privatum: *Diversis infirmitatibus podagræ detentus, quibus fere ad membrorum invaliditatem redactus es:* Ideoque Missam stando celebrare non valens, petiit facultatem Sacris operandi in sella eo consecta artificio, ut illi insidens, stare videretur: *Ac tibi, qui propter infirmitatem prædictam, Missam stando celebrare non vales, & zelo devotionis accensus Missam celebrare desideras, tibi, ut sedendo in quodam artificio sedis per te facto, in quo sedendo stare videris, quoties tibi placuerit, Missam celebrare, benedictionem elargiri, & alia, quæ ad Episcopalem Ordinem pertinent, etiam sedendo exercere, tenore præsentium de speciali gratia indulgemus: proviso, quod Divinum Sacramentum debita cum reverentia tractetur, & scandalum non sequatur, & si celebratione tua in artificio prædicto adstantes scandalizari verisimiliter credi possit, celebrationem hujusmodi non publice, sed privatim facias.* Breve Cardinalis Hieronymi Ghinucci manu subscriptum reperitur, ille enim scripta roborandi munere fungebatur, prout Ciacconius Tom. 3. pag. 569. refert: adjectum quoque est nomen Secretarii Apostolici breviori nota signatum. Ipsum vero Breve habetur in schedis autographis Brevium Pauli III. in Archivio secreto anni 1538. num. 466. integrumque exhibebitur ad calcem hujus Epistolæ, ut cujusque judicium convincatur. Nos quidem mechanicarum rerum ignari, sedis hujus, in qua sedens stare videbatur, examen haud instituemus: Id exinde deduxisse sufficiet, Paulum III. Episcopo Pampelonensi facultatem fecisse per omnem Missam sedendi, ne Canonis quidem & Consecrationis tempore excepto.

XXIX. Pontifex Pius V. primo Pontificatus sui anno, Francisco Ferrerio Cardinali tituli S. Agnetis ob podagræ molestias stando Sacris operari non valenti veniam fecit, ut in privata Capella sedens Sacram Liturgiam perageret: *Nos specialem gratiam tibi facere volentes, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, circumspectioni tuæ, ut, quotiescumque devotionis gratiam Missam celebrare volueris, si eam pedibus stando ob ipsas indispositiones commode celebrare nequiveris, illam sedendo in Oratorio domus tuæ, seu Cappella tua privata, coram familiaribus, & domesticis tuis dumtaxat, ita ut exinde nullus scandalum, aut offendiculum capere possit, alias tamen rite celebrare valeas, auctoritate Apostolica tenore præsentium, licentiam concedimus, & facultatem.* Schedis sma autographum firmatum manu Reverendissimi Cæsaris Glorierii senioris Brevium Secretarii, in Archivio secreto inter diagrammata archetypa S. Pii V. anni 1566. num. 572. asservatur. Hoc quoque Breve integrum subjiciemus, tum ut cuique innotescat, tum, ut levitatis convincantur asserentes, rei cujuspiam exemplum non extare, quod ipsi illud ignorent; ex quo fit, ut, dum talium assertionum facilitas laboris molestiam in alios transferi, ipsis grave accidat, si quæ existere negaverant, in lucem protrahantur.

NARRATIO.

Factorum Romanum Pontificem attingentium, quorum notitia necessaria videtur præsentem quæstionem dijudicaturo.

XXX. Supervacanea videri poterunt, quæ deinceps in medium erimus allaturi; si enim Summus Pontifex aliis impedimento laborantibus facultatem elargitur Missam celebrandi sedendo, miratine subibit, si eadem ex causa eadem ipse utatur œconomia? At vero universim loquendo non videtur Pontificiæ dignitati convenire usus licentiæ aliis concessæ. Hinc ut dispiciatur, an indecens sit a Pontifice sedente Missam celebrari, disquirendum, fuerintne Pontifices, qui omnem Missæ celebrationem sedentes perfecerint. Haud equidem magni Nobis moliminis hæc res est, cum concessuri bonæ memoriæ Cardinali de Rohan podagra impedito licentiam celebrandi Missam sedendo excepto Canone, & Consecratione, omnia ad id argumentum facientia sollicite conquisierimus. Neque jam illa congerere valeremus, tum senii onere gravati, & ab ægritudinis molestiis nondum plene liberi; tum vero maxime carentes libris Nobis longo usu notissimis, quos cum omni nostra Bibliotheca selecta Instituto Bononiensi dedimus: quanto vero & laboris, & temporis, cujus penuria laboramus, impendio illa in libris, quibus necdum assuevimus, inquireremus?

XXXI. Honorius IV. anno 1285. in Pontificem electus. Diaconus erat, utique Presbyterio, & Episcopatu primum insigniendus. Historiographi infirmitatis habitu adfectum testantur: Martinus e Minorum cœtu in *Floribus Temporum*, Joannes Vitoduranus, Andreas Ratisbonensis, & Hermannus Cornerus in suis Chronicis apud Joan. Georg. Eccardum *in corpore Historico medii ævi tom. 1. pag.* 1631. *pag.* 1758. *pag.* 2088. *& tom.* 2. *pag.* 936. Affirmant alii Honorium ea pedum debilitate laborasse, ut nequidem incedere potuerit: Riccobaldus Ferrariensis *in Historia Romanorum Pontificum ad annum* 1285. *in tom.* 9. *Rerum Ital. Script. pag.* 182. Alii, ea chyragræ, podagræque vehementia affictabatur, ut digitum digito jungere nequiret, teste Muratorio Annalium Italiæ *tom.* 7. *pag.* 460. Missam sine instrumentorum quorumdam adminiculo celebrare haud valebat. Ptolomæus Lucensis *lib.* 24. *Histor. Eccles. cap.* 13. *in tom.* 11. *Rer. Ital. Scrip. pag.* 1191. Rainaldus *ad annum* 1285. *num.* 14. Fleuryus *tom.* 28. *Hist. Eccles. pag.* 371. *& in vita ejusdem Pontificis*, Ciacconius *tom.* 2. *pag.* 247. Burius, Pagius *tom.* 3. *pag.* 455. *num.* 3., Auctor vitæ Pontificum Hagæ Comitum editæ *tom.* 3. *pag.* 289. Porro Instrumenta, quibus ad perficiendam celebrationem utebatur, describit P. Franciscus Pipinus ex

Pipinus ex Ordine Prædicatorum *in Chronica lib.* 4. *cap.* 22. *Pedibus erat ita ægrotus, ut nec ambulare, nec stare posset: manus autem sic contractas habebat, ut digitos, exceptis pollicibus, unum ad alterum jungere non posset; immo etiam carne superexcrescente fere unus ab altero secerni non poterat. Et, cum celebraret, ponebatur Corpus Domini inter ipsos pollices & quodam instrumento ligneo, quo insidebat, volvebatur ad populum*; videri cuncta possunt *cit. tom.* 9. *Rer. Ital. Script. pag.* 727.

XXXII. In Commentariis Pii II. anno 1458. ad Pontificatum evecti, post prolixam narrationem institutæ supplicationis in translatione Capitis S. Andreæ Apostoli ex Achaja eidem Pontifici dono missi, hæc adducuntur: *Die Sabbathi quæ fuit Aprilis* 17. *celebrato grandi Officio, cum benediceret populo Pontifex Maximus, promisit in crastinum, ob reverentiam Resurrectionis, in Ecclesia Principis Apostolorum sese rem Divinam facturum, portaturumque eo Sacrum Andreæ Caput, ut iterum, atque iterum videretur, quod ex Altari Beati Petri abductum, in Palatio clauserat. Res nova, & insperata fuit. Nam propter ægritudines & absentiam Pontificis ante quatuor annos, non viderant Romani suum Pontificem Divinam Hostiam offerentem. Cumque suis pedibus stare Pius Præsul nequiret, excogitata ingenia sunt, ut quasi sedens celebraret.*

XXXIII. Pius III. in Pontificem anno 1503. electus nonnisi Diaconus erat, atque lethali ulcere impediebatur, ne pedibus posset insistere. Sedens itaque Sacerdotio est initiatus a Cardinali Tituli Sancti Petri in Vinculis 30. Septembris. Primo vero Octobris ejusdem anni Episcopus consecratus, octavo postea die diademate Pontifico insignitus, sedens Missam Pontificalem celebravit in Basilica Vaticana. Omne id habetur libro ultimo Ephemeridum Joannis Burcardi Cæremoniarum Sacrarum Magistri *pag.* 56. 58. & 59. quem codicem Bibliotecha habebat Cardinalis Silvii Valentis nostri quondam Status Secretarii, jam vero tenet Reverendissimus Valenti ipsius Nepos.

ANNO MDIII.

Die Veneris 29. *Septembris ordinavi sedem pro Papa, in qua sedens cruribus extensis ordinaretur, & celebraret, & mensam longam pro Altari, ut pedes subtus extendi possent.*

Die Sabbathi ..... Cardinalis S. Petri ad Vincula ordinavit Papam ..... accessit in Planeta ad Papam illa sede ordinata ad omnia sedentem &c.

Die Dominica 8. *Octobris, S. D. N. delatus in sede ad hoc ordinata, de qua per totum officium non descendit. Sed in ea post introitum Ecclesiæ... accepit in ea Pallium, & portatus in ea super solium, deinde in ea celebravit.*

XXXIV. Dum Romanus Pontifex solemniter celebrat, peracta ad Altare consecratione ad solium suum reversus, recipit Sacram Eucharistiam sub speciebus panis, & vini stans, neque sedendo communicat, prout per errorem scripserunt aliqui, viderique id potest *Tom.* 2. *Tract. nostri de Sacrificio Missæ sect.* 1. *cap.* 20. §. 1. *edit. Ital. Latinæ vero sect.* 1. *num.* 339. In cæremoniali autem libro Cappellæ Papalis liberum est Summo Pontifici porrigendi Sacram Communionem Cardinalibus Diaconis, aliisque solio assistentibus sedendo; qua Nos libertate usi sumus numquam, Augustissimum Sacramentum stando semper distribuentes. Electi Pontificis in Episcopum consecrandi scapulis a Cardinali consecrante Evangeliorum liber, capitique manus imponitur, inde caput, manusque Sacro Chrismate inunguntur, Pontifice interea semper sedente. Similiter si electus Pontifex Subdiaconatu, Diaconatu, aut Presbyteratu esset insigniendus, Episcopus Cardinalis Subdiaconatus Ordinem ei collaturus *Sedenti calicem vacuum cum patena, & urceolos cum vino, & aqua, bucale, & manutergium*, librumque Epistolarum porrigit. In collatione Diaconatus Cardinalis ordinans stans Pontificis sedentis capiti manum imponens dicit: *Accipe Spiritum Sanctum*: sedentique Pontifici aptat paramenta, & porrigit librum Evangeliorum. Tandem in collatione Sacerdotii sedens Pontifex manuum impositionem, Olei sancti, quod Catechumenorum dicitur, unctionem, calicem cum vino, & aqua, atque patenam cum hostia recipit. Quæ omnia luculenter ostendunt, haud inconveniens esse, sedere Pontificem in functionibus sacratissimis, atque eo ipso Missam totam a sedente posse celebrari, præsertim si pedibus debilitatis insistere non valeat.

XXXV. Atque hæc sunt, quæ in hac Epistola exponenda duximus, eorumque disquisitioni proponenda, quorum consilia expectamus, priusquam quid agendum, decernamus. Et si quidem sedentes Missam celebrare statuamus, tuum erit præparare mensam Altaris cum consecrato lapide, immagine Salvatoris Cruci affixi, luminaribus, aliisque ad Sacra peragenda necessariis; vacuumque subtus Altare spatium relinquetur extendendis pedibus idoneum. Confidentes singula dexteritate tua singulari perficienda, Apostolicam tibi Benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem 11. Octobris MDCCLVII. Pontificatus Nostri Anno Decimo octavo.

PAULU PAPA III.

VENERABILI FRATRI

JOANNI EPISCOPO PAMPILONEN.

Venerabilis Frater, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

CUpientes commodis tuis, qui diversis infirmitatibus podagræ detentus, quibus fere ad membrorum invaliditatem redactus es, Limina Apostolorum Petri & Pauli visitare personaliter de triennio in triennium commode, ut jurasti, non vales, providere, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, tibi, ut, tua vita durante, per Procuratorem tuum ad hoc a te specialiter constitutum dicta Limina visitando, ad ea aliter visitandum minime tenearis, nec ad id invitus a quoquam compelli possis: ac tibi, qui propter infirmitatem prædictam, Missam stando celebrare non vales, & zelo devotionis accensus Missam celebrare desideras, tibi, ut sedendo in quodam artificio sedis per te facto, in quo sedendo stare videaris, quoties tibi placuerit, Missam celebrare, benedictionem elargiri, & alia, quæ ad Episcopalem Ordinem pertinent, etiam sedendo exercere, & Horas Canonicas, diurnas, & nocturnas, cum una, vel duobus Capellanis juxta ordinem Romanæ Curiæ per dilectos filios nostros Cardinalem Sanctæ Crucis, vel alios antiquitus institutum prout tibi placuerit, libere & licite dicere ac easdem Horas anteponere, & postponere, & cumulative unico contextu recitare sine scrupulo conscientiæ libere & licite possis & valeas, tenore præsentium de speciali gratia indulgemus, proviso: quod Divinum Sacramentum debita cum reverentia tractetur, & scandalum non sequatur; & si cele-

celebratione tua in artificio prædicto astantes scandalizari verisimiliter credi possit, celebrationem hujusmodi, non publice, sed privatim facias. Non obstantibus Apostolicis in Provincialibus & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & Ordinationibus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum in Domo Sanctæ Crucis extra muros Nicen. sub Annulo Piscatoris VI. Junii MDXXXIII. Pontificatus Nostri Anno Quarto.

Hieronymus Card. Ghinuccius
Fab. Vigil.

PIUS PAPA V.

DILECTO FILIO NOSTRO

PETRO FRANCISCO

TITULI SANCTÆ AGNETIS IN AGONE

PRESBYTERO CARDINALI FERRERIO VOCATO.

Dilecte Fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem.

Eximia virtutum dona, quibus personam tuam illarum largitor illustravit Altissimus, promerentur, ut votis tuis, præsertim quæ ex devotionis fervore prodire dignoscuntur, benigno annuamus affectu. Cum itaque, sicut Nobis nuper exposuisti, tu adeo frequenter gravibus tui corporis indispositionibus & præsertim podagra, quæ te assidue impeditum tenet, laborare solitus sis, ut quando devotionis tuæ causa Missam celebrare desideras; quoniam pedibus stare non potes, id facere nullo modo valeas; quare Nobis humiliter supplicasti, ut tibi in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur specialem gratiam tibi facere volentes, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, circumspectioni tuæ, ut, quotiescumque devotionis gratia Missam celebrare volueris, si eam pedibus stando ob ipsas indispositiones commode celebrare nequiveris, illam sedendo in Oratorio domus tuæ, seu Cappella tua privata, coram familiaribus & domesticis tuis dumtaxat, ita ut exinde nullus scandalum, aut offendiculum capere possit, alias tamen rite celebrare valeas auctoritate Apostolica tenore præsentium licentiam concedimus, & facultatem. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub Annulo Piscatoris die XXVIII. Septembris MDLXVI. Pontificatus Nostri Anno Primo.

Cæsar Glorierius.

JAM cuncta congesseramus, quæ ad celebrationem Missæ sedendo, etiam Canonis, & Consecrationis tempore, spectare videbantur, jamque iis, quorum desuper consilium oppetiebamus, erant mittenda, cum Altissimi Providentia nova nos infirmitate probare est dignata, an rem itaque, & ad formandum plenius judicium fore judicavimus, si quæ Nobis acciderunt, subjungeremus.

Dies erat 14. Mensis Octobris, cum vehemens Nos aggressa est dysuria in mixtam sanguinis distillationem degenerans; Medicum ea res multum non movit quidem, Nobis vero timor exinde proveniens febrem attraxit: cui obviam itum phlebotomia, & corticis Peruviani sumptione; neque exciderat Nobis tum gravis nostra senectus, & illud Psalmi 89. *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor.* Quo innuitur: *dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni, id est, tempus vitæ nostræ in seipso conclusum, & definitum, non trascendit ultra septuaginta annos*, in robustioribus autem ad octuaginta annos exsurgit: *& in robustioribus usque ad octoginta.* Quod vero octoginta annos excedit, infirmitatibus plenum est, & doloribus, prout Nobis contingit: *& si quid ultra erit, erit labor, & dolor, ætas videlicet infirma, & variis malis, & ærumnis obnoxia;* Verba sunt Venerabilis Bellarmini in eumdem Psalmum.

Sed resumendum narrationis filum: urina naturali colori restituta, sanguinis apparentiam omnem exclusit. Nosque tam quoad capitis vivacitatem, quam quoad laborandi facultatem restituti sumus in eum statum, quo ante impetum morbi prædictum fruebamur, unum si excipias, necessitatem nimirum extrahendi urinam ope syringæ, si ultra duas horas cum dimidia omitteremus, ingenti Nos dolori subjiceret.

Cum itaque intra temporis hujusmodi intercapedinem commode satis Missæ Sacrificium absolvi possit, quisque desuper in consilium vocatus libere mentem pandet suam, deceatne Missam totam una cum Canone sedendo celebrare, an vero secus. Id, ut grave nemini accidat, rogantes, id sibi molestiæ sumentibus Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die XXVIII. Octobris MDCCLVII. Pontificatus Nostri Anno Decimo octavo.

HÆc omnia ex Operibus Benedicti XIV. excerpta duximus addenda. Multo equidem plura hic inserere potuissemus, quæ varios hujusce Tractatus articulos mirum in modum illustrant, tum ex Synodo Diœcesana, tum ex Institutionibus, tum denique ex cæteris omnibus Pontificis ejusdem Operibus. Verum ne continuis adjectionibus Lectores defatigemus, præsertim quia eadem Opera nostris subsequenter prælis cudenda sint, gradum hic sistimus. Quoniam autem in nostra ad Lectorem Epistola, ei promisimus, plerisque nos S. Congregationis Rituum Decretis, ad Tractatum hunc *de Sacrificio Missæ* pertinentibus, editionem hanc nostram locupletaturos, ea hic adnectimus, ut cuique pateat, quanta nos cura communibus votis adimplendis operam demus.

DECRETA
SACRÆ RITUUM CONGREGATIONIS.
NOTIS ILLUSTRATA
AD TRACTATUM DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO PERTINENTIA.

1. Consuetudo immemorabilis, ut præter Diaconum & Subdiaconum Canonico celebranti solemniter assistat unus Cappellanus cum pluviali, servanda est; *S. R. C. 10. Junii 1602., eodem die & mense, 1604. in Mantuana, & 27. Julii 1726. ad Episcopum Papiensem in audientia Sanctissimi Papæ Benedicti XIII. ad primum dubium.* * (*Solemniter;*) In Missis privatis nulla datur assistentia Canonico, sed celebrare debet uti simplex Sacerdos, servatis solummodo distinctionibus quoad paramentorum qualitates, & locum parandi,

2. Usus semel introductus juxta regulas libri Cæremonialis servandus est, & pax cum osculo omnibus viris Ecclesiasticis in choro sedentibus danda est; *S. R. C. 8. Julii 1604. in Messanen.* * (*Usus semel introductus*) amplius non dat locum Ecclesiarum consuetudini. * (*In Choro Sedentibus.*) Intelliguntur qui jus sedendi habent in choro & stallum: pax enim stanti, & non sedenti danda est; *Cærem. Episc. lib. 1. cap. 24. numer. 7.* Cum osculo viris Ecclesiasticis appropinquando genam, ita ut se invicem leviter tangant. Laicis vero, licet Magistratus, Barones, & Nobiles sint, cum instrumento, quod prius osculetur a porrigente pacem, nulla reverentia quibuscumque facta antequam det, sed post datam pacem, etiamsi adesset Imperator. Spectabit autem semper ad Presbyterum assistentem in Missis, in quibus adhibentur, pacem deferre. Subdiacono vero in aliis: qui dare debent pacem, postquam per osculum detulerint Dignitatibus & Canonicis, etiam Magistratibus sæcularibus, sed istis cum instrumento; & postremo eam alicui tradit Acolytho, vel Cæremoniario, qui cæteris de choro distribuit, scilicet Ecclesiasticis cum osculo, Laicis cum instrumento, Regulare est, ut pax detur primo cujuscumque ordinis, ubi præbendæ sunt distinctæ; & ubi non sunt distinctæ, primo ab utroque latere, qui successive dat alteri subsequenti, dicens, *Pax tecum*, cui respondeat qui pacem accipit, *Et cum spiritu tuo; Cærem. Episc. lib. 1. c. 24. per totum.* In Missis etiam planis cor. Episcopo dari solet ipsi Episcopo pax cum instrumento; Idem *lib. 1. cap. 30. n. 12.* Diaconus vero & Subdiaconus in Missa solemni, cum communicant, quomodo pacem accipiant, consule *num.* 15.

3. Substitutus Archipresbyteri non debet cantare Missas, quæ ad ipsum Archipresbyterum pertinent, nec locum & honorem incensii & pacis Archipresbyteri prætendere; *S. R. C. 14. Decemb. 1702. in Marugen. nullius*. Nec alia officia ad ipsum Archipresbyterum pertinentia; Vide *numer.* 28.

4. Potest Episcopus etiam in Ecclesiis Regularium cantare facere Missas Rogationum per suos Canonicos; *S. R. C. 21. Januar. 1603. in Firmana.* * (*Missas Rogationum*) etiamsi inciderint infra octavam Paschatis, & in diem S. Marci, nisi in Ecclesia propria.

5. Canonicus celebrans in aliqua Ecclesia Collegiata de Urbe præsente proprio Vicario illius Ecclesiæ, ad Missam Conventualem non tenetur in fine Missæ ante benedictionem reverentiam facere ipsi Vicario; *S. R. C. 21. Februarii 1604. in una Urbis.* Et non tantum Canonicus, sed & simplex Sacerdos, & uterque etiam in Missa privata: competit enim coram Summo Pontifice in tota Ecclesia, Legato Sedis Apostolicæ in sua Legatione, Patriarchæ, Archiepiscopo, & Episcopo in suis Provinciis, Civitatibus, & Diœcesibus reverentiam facere ante benedictionem in fine Missæ, ante Introitum &c. Papæ vero loco reverentiæ, genuflexionem unico genu: *Rub. Missal. 3. de Bened. in fine Missæ.*

6. Presbyter ritu græco ordinatus a SS. D. Nostro, licentiam petiit ingrediendi Religionem Capuccinorum, & celebrandi Missam ritu latino, & cum ex ejusdem Sanctissimi Dataria hujusmodi supplicatio ad S. Rituum Congr. remissa fuerit; S. R. C. censuit, licentiam petitam celebrandi ritu latino posse concedi post ingressum Religionis, & emissionem professionis, *Eadem S. R. C. 16. Octob. 1604. in Anconitana.* * (*Licentiam celebrandi Ritu Latino*) Presbyteris Græcis præcipue uxoratis omnino revocavit S. Pius V., & ne deinceps Græci latino more, aut Latini græco ritu celebrare præsumant, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna indignationis ac perpetuæ suspensionis prohibuit, etiam sub prætextu Missas & alia officia divina celebrare, Constit. quæ incipit: *Providentia Romani Pontificis 20. Aug. 1556. edita.*

7. Preces ordinatæ ad impetrandam pluviam non sunt recitandæ inter Missarum solemnia, ne Missæ Sacrificium interrumpatur; *S. R. C. 11. Jun. 1605. in Osen.* * Ita Preces ad postulandam serenitatem, aliæque hujusmodi generis, ut in *Rit. Roman. de Process.*

8. Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum non est celebranda, nec facienda in die dominico, sed transferri debet in feriam secundam sequentem; *S. R. C. 24. Sept. 1605. in Augustana.* * (*In feriam secundam sequentem*), licet festum duplex minus occurrat, aut transferri contingat, omnibus Missis de Requiem celebratis; excepta Conventuali de festo post Tertiam celebranda.

9. Genuflectendum non est ad orationes in Missa solemni, in qua dicitur Gloria, & Credo: *S. R. C. 19. Maii 1607. in Placentina.* * Neque in iis, in quibus dicitur tantum Gloria, nec in votivis; sed tantum in Missis ferialibus, & defunctorum, licet ritu solemniori celebratis: *Rub. Miss. de Orat. & Cærem. Episc. lib. 2. cap. 18. num. 16.*

10. Septimum Candelabrum Episcopo celebrante adhibeatur in Missis tantum solemnibus, non vero in Vesperis, neque etiam in Missis Defunctorum: *S. R. C. 19. Maii 1607. in Placentina.* * Prælato vero Episcopo inferiori, & Episcopo extraneo, etiam in solemnioribus nullo modo convenit.

11. Debetur assistentia Episcopo, quando facit ordinationes in Missa solemni; si vero ipsas in Missa privata, vel alias functiones Episcopales in Pontificalibus facit, saltem duo Canonici assistant præter Archidiaconum, qui vocare debet ordinandos; *S. R. C. 19. Maii 1607. in Placent.* * Intellige quando celebrat per civitatem, non vero per Diœcesim, quoad Canonicorum assi-

assistentiam; circa vero Archidiaconum, qui vocare debet ordinandos, ne putes ipsum teneri ad exprimenda nomina singulatim, quia hoc spectat ad Notarium, sed per versum: *Accedant, qui ordinandi sunt &c. Pontif. Roman. p. 1. de Ordinat.*

12. Gloria in excelsis Deo dicitur in Missis votivis Sanctæ Mariæ tam in Sabbathis feriarum, quam in Sabbathis Adventus, licet ipsa die Officium non fiat de Beata Virgine; *S. R. C. 19. Maji 1607. in Placentina.* * Item in semiduplicibus Sabbatho occurrentibus, si eadem Missa de Beata Maria tam solemnis, quam privata celebretur, hymnus angelicus erit recitandus.

13. Defunctorum Missæ non sunt cantandæ, nec celebrandæ diebus solemnibus: *S. R. C. 23. Jun. 1607. in Veronen.* * Corpore etiam præsente in Ecclesia, prohibentur Missæ solemnes defunctorum, licet unica, in festis primæ classis festivis; demptis feriis secundis & tertiis Paschatis, Pentecostes; Feria quoque quinta in Cœna Domini, sexta in Parasceve, & Sabbatho Sancto. Vide *n.* 167. Aliis diebus præsente cadavere in Ecclesia non vetatur Missa defunctorum solemnis; & etiam absente corpore, licet apud illos non sepeliatur, exclusis duplicibus primæ & secundæ classis, ac diebus festivis. Vide *num.* 168. Anniversaria dies, tertia, septima, trigesima, & aliæ Missæ cantatæ ex dispositione Testatorum, censuit Sac. Congreg. ut celebrentur diebus non festivis de præcepto, etiam Officio duplici majori occupatis: *S. R. C. 23. Maji 1603. in Egitanien.* * Missæ privatæ celebrandæ non erunt de Requiem, etiam in duplicibus omnibus per annum licet minoribus, & translatis; tam in diebus festivis, quam ferialibus, nec non Dominicis per annum omnibus (in quibus Dominicis, anticipatæ ante Epiph. vel post Pentecost. non comprehenduntur) & feriis privilegiatis, de quibus consule *n.* 34. Item diebus infra octavas Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Corporis Christi, Vigilia Epiphaniæ, & per totam octavam, & durante expositione publica SS. Sacramenti. Vid. *num.* 34. 47. 88. 99.

14. Missæ Conventuales infra octavam Corporis Christi, possunt, ubi est consuetudo, cantari sine Diacono & Subdiacono, excepto die festo, & Dominica, & die octava; *S. R. C. 15. Martii 1708. in Alexandrina.* * (*Cantari sine Diacono & Subdiacono*, & incensum absolute non adolere. Vide. *num.* 5.

15. Diaconus & Subdiaconus accipiunt pacem ab Episcopo celebrante, statim post Diaconos assistentes, si in Missa Communionem non recipiunt; *S. R. C. 15. Martii 1608. in Alexandrina.* Si vero Sacram Synaxim assumeretur, tunc pacem capiunt ab Episcopo celebrante, cum ab eo accipiunt Communionem: *Cærem. Episc. lib. 1. cap. 24. num. 3.* Vide *num.* 2.

16. Usus Missalis & Breviarii Romani semel introductus in aliqua Ecclesia, quæ habebat particulare Missale & Breviarium, confirmandus est, nec licet redire ad usum antiqui Missalis & Breviarii; *S. C. R. 15. Mar. 1608. in Trullen. seu Nullius.* * (*Quæ habebat particulare Missale & Breviarium*) ab ipsa prima institutione, vel per Sedem Apostolicam, vel per consuetudinem ducentorum annorum jam approbata, alioquin licet Romanus usus introductus fuerit, non posse satisfieri per particularem recitationem, statuit S. Pius Papa V. Constit. quæ incipit: *Quod nobis, die 15. Julii 1568. edita.*

17. Sacerdos, Diaconus, & Subdiaconus celebrantes solemniter possunt, & debent sedere in banco, dum cantatur Gloria, Credo &c. etiam si sint beneficiati, vel Cappellani, prout sedent Canonici, non obstante qualibet consuetudine, *S. R. C. 15. Januar. 1611. in Perusiana.* * (*Gloria, Credo &c.*) Scilicet Kyrie, Graduale, & Sequentia, si multum tempus in iis decantandis insumatur, ultra illud, quod requiritur ad recitandum Kyrie, vel legendum Evangelium, quæ ante, non post sessionem recitanda, aut legenda sunt. Bancus vero pro eadem sessione erit oblongus sine postergalibus, decenti panno ornatus, licet Celebrans, & Ministri essent Canonici, semper a latere Epistolæ ponendus.

Lamb. Miss.

18. Missa Conventualis de festo, seu de feria currenti omnino cantanda est, non obstante quacumque contraria consuetudine; *S. R. C. 28. Jan. 1712. in Oscen.* * (*Missa Conventualis*); Benedictus XIV. decrevit, ut applicetur pro Benefactoribus in genere, in omnibus Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis, non obstante quavis licet immemorabili consuetudine in contrarium. Et non tantum de una, sed etiam de secunda, vel tertia, si forte ex Rubricis Missalis teneantur celebrare, statuit; cum hac tamen moderatione, quod consuetudo in contrarium stare possit quoad secundam, & tertiam dumtaxat, dummodo eorum benefactorum non obliviscantur in commemoratione defunctorum omnium; Const. quæ incipit: *Cum semper*, die 19. Aug. 1744. emanata.

19. Cœremoniæ novæ non inducendæ, nec aliquæ immutandæ, absque expressa licentia, quam dare debet *S. R. C. Ead. S. Cong. 12. Maji 1612. in una Urbis.*

20. Missa Conventualis pertinet ad Cantorem, & Canonicos Ecclesiæ collegiatæ, non autem ad Vicarium, quando ipse habet tantum curam animarum parochianorum; *S. R. C. 7. Julii 1612. in Vlyssiponen.*

21. Si occurat festum Annuntiationis Beatæ Mariæ Virginis in Dominica secunda, tertia, vel quarta Quadragesimæ, non fit officium de Annuntiatione nisi in Ecclesiis sub invocatione Annuntiationis dicatis; *S. R. C. 1. Septembris 1612. in Vlyssiponen.* In iis Ecclesiis, in quibus habetur Altare tantum, & solemnitas celebratur cum concursu populi, unica tantum Missa solemnis sine commemoratione Dominicæ, & Evangelio ejusdem in fine permittitur, & comprehendi videtur quoad Missam solemnem etiam Dominica Passionis: Missale enim non prohibet, ut prohibet in Dominica prima Adventus, Quadragesimæ, Palmarum, cum tota hebdomada majori, Resurrectionis, & Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, necnon feria quarta Cinerum, die Nativitatis, Epiphaniæ, Ascensionis, & Corporis Christi; *Rub. 6. Miss. de Transl. Fest.* Vid. *n.* 55.

22. Altare portatile ligneum cum ara lapidea, permitti debet non obstante consuetudine synodali, dummodo habeat solitum reliquiarum repositorium, juxta reformationem Rubricarum Missalis Romani, *cap. 20. S. R. C. 10. Nov. 1612. in Cajetana.* Quo in capite statuitur: *Ara lapidea ab Episcopo debet esse consecrata, in Altari inserta, & tam ampla, ut hostiam, & majorem partem calicis capiat. Altare operiatur tribus mappis, seu tobaleis mundis, ab Episcopo, vel alio habente facultatem benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram pertingat, duabus autem brevioribus, vel una duplicata.*

23. Canonici Missam celebrantes coram Episcopo, non debent sedere in sede cum postergali, sed in aliquo scamno oblongo, tapete, vel panno cooperto in latere Epistolæ, *S. R. C. 19. Maji 1614. in Turritana.* * Item Episcopo non præsente.

24. Anniverſaria, & Miſſæ de Requiem, quæ certo die dici debent, eo impedito, transferri poſſunt in ſequentem, prout tranſtulit *S. R. C. 19. Maji 1614. in Turritana.*

25. Miſſæ votivæ jam acceptæ, quæ non Poſſunt celebrari diebus impeditis, debent recitari de feſto occurrenti cum applicatione Sacrificii; *S. R. C. 19. Maji 1614. in Turritana.* * Sive privatæ, ſive ſolemnes.

26. Decano Miſſam celebranti in diebus ſolemnibus, debent duo Canonici aſſiſtere, & miniſtrare pro Diacono & Subdiacono, ſi Manſionarii, quibus animarum cura incumbit, in ipſius exercitio eo tempore ſint impediti; *S. R. C. 14. Febr. 1615. in Ceneten. Opitergis.*

27. Duplex officium eſt recitandum de Sancto, cujus habetur inſignia reliquia, ubi aſſervatur, vel ſit corpus integrum, aut magna pars ejuſdem, aut caput, & ſit ex Sanctis approbatis, & poſitis in Martyrologio Romano; *S. R. C. 3. Junii 1617. in una Urbis Theatinorum.* * (*Duplex officium*) & Miſſa cum Credo in ipſamet tantum Eccleſia, clarius explicavit S. R. C. 12. Mar. 1618. declarans per vocem *ubi* intelligi debere Eccleſiam tantum, non vero Civitatem, vel Oppidum. * (*Sanctis approbatis, & poſitis in Martyrologio*), aut quibus a S. Sede fuerit ſpecialiter conceſſum, quorum Reliquiæ inſignes, præter hic deſcriptas, pro licita Officii & Miſſæ recitatione ſunt brachium, crus, illa pars corporis, in qua ipaſſus eſt martyr, integra vero, non parva.

28. Subſtitutus Archipresbyteri non poteſt Miſſas, & divina officia celebrare, quæ ad ipſum, ſi adeſſet, pertinerent; ſed ſpectant ad Canonicum ſucceſſive; *S. R. C. 22. Jan. 1618. in una Civitatis Caſtellanæ.* Vide *num.* 3.

29. Dum Horæ Canonicæ recitantur in choro, non ſunt celebrandæ Miſſæ privatæ in altari majori; *S. R. C. 2. Maji 1620. in Oſcen.* * (*In Altari majori*) intellige, ubi non aſſervatur SS. Sacramentum; tunc enim nunquam, niſi ex neceſſitate, congruentius erunt celebrandæ *Cærem. Epiſc. lib. 1. cap. 12. num. 9.*

30. Qui habet uſum mitræ, & inſignium Pontificalium, in Miſſis etiam privatis benedicit cum verſu: *Sit nomen Domini benedictum*: non poteſt tamen benedicere populo extra actum celebrationis; *S. R. C. 25. Maji 1624. in una Benedictionis.* * (*Qui habet uſum mitræ &c.*) ut ſunt Epiſcopi extra ſuam diœceſim de licentia, non vero Prælati Epiſcopo inferiores, a quibus ſervandum decretum Generale Alexandri VII. 1659.

31. Miſſæ votivæ non poſſunt ſuffragari pro Miſſa Conventuali, quæ non poteſt omitti, etiamſi cantetur Miſſa votiva; *S. R. C. 16. Maji 1626. in Burgen.* * (*Miſſæ votivæ*) ſuffragari poſſunt pro Conventuali diebus, quibus officium recitatur de feria, exceptis privilegiatis, ut ſunt Adventus (quo tempore excipe Sabbathum, nam licet officio de feria recitato, Miſſa erit de S. Maria) Quadrageſimæ, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, quando Miſſa Dominicæ præcedentis non eſt reaſſumenda, ſi forte fuerit impedita, in quibus dici poteſt aliqua ex Miſſis votivis loco Conventualis hoc ordine. Feria ſecunda (niſi dicatur de defunctis, pro prima cujuslibet menſis die, ut accidit in feriis extra Adventum, Quadrageſimam, & tempus Paſchale) Miſſa erit de Trinitate; tertia feria de Angelis; quarta de Apoſtolis Petro & Paulo; quinta de Spiritu Sancto, vel de Sacramento; ſexta de Cruce, vel de Paſſione; Sabbatho de S. Maria. In ipſis non dicitur neque Gloria, neque Credo, niſi pro publica Eccleſiæ Cauſſa, dummodo ſine paramentis violaceis celebrentur, in his enim Credo tantum conceditur die Dominico. In Miſſis autem beatæ Mariæ in Sabbatho, & in Miſſis Angelorum ſemper dicitur Gloria in excelſis; *Rub. Miſſ. Gen. cap. 4. & 5.* & alia in fine de votivis, nec non 2. de Miſſis Defunctorum.

32. Miſſa Conventualis de feria in Cathedralibus, & Collegiatis omnino eſt dicenda ultra Miſſam feſti, & abuſus ſunt reformandi; *S. R. C. 16. Jan. 1627. in una Abuſus reformandi.* * (*Miſſa Conventualis de feria*) quo in caſu, ubi adeſt conſuetudo, non eſt neceſſe ut applicetur Sacrificium, ſed opus eſt orare in Memento pro defunctis; Benedictus XIV. 19. *Aug.* 1744. Conſt. quæ incipit: *Cum ſemper*. Vid. *n.* 18.

33. Celebrantes Miſſam ſolemniter, ſedeant in loco parato pro celebrantibus a latere Epiſtolæ; *S. R. C. 12. Jun. 1627. in Brunduſina.* * (*Celebrantes*) qui ſimul ſunt & Canonici. Vid. *n.* 17. 23.

34. In iis diebus, quibus fieri non poteſt de feſto duplici, prohibentur Miſſæ votivæ privatæ, & de Requiem juxta Rubricas; *S. R. C. 25. Aug. 1727. in una Urbis Dubiorum.* * (*Privatæ*): Solemnes vero quomodo permittantur. Vid. *n.* 13. 23.

35. Miſſa Conventualis non poteſt celebrari pro anniverſario, ſed cantandæ ſunt duæ Miſſæ. In die vero depoſitionis dicenda eſt Miſſa pro Defuncto, non obſtante contraria conſuetudine; *S. R. C. 12. Jul. 1628. in Januen.* Vide *num.* 46.

36. Quando adeſt obligatio, & onus faciendi diverſa anniverſaria ſtatis diebus, in quibus occurrent feſta duplicia, ſive ſemiduplicia, necnon etiam tempus Quadrageſimale, & Quatuor tempora, Vigiliæ, & ſimilia, Miſſa Conventualis nullo pacto eſt omittenda, ſed utraque Miſſa eſt cantanda, altera de die, altera de Requiem, etiamſi occurrat feſtum duplex, dummodo non ſit feſtivum de præcepto, ad hoc ut teſtatorum voluntates adimpleantur, & licite eleemoſyna lucrari poſſit; *S. R. C. 29. Novemb. 1628. in Januen. & antea 1. Sept. 1607. in Pampilonenſi.* * (*Similia*), id eſt feria ſecunda Rogationum: *Rub. Miſſ. Gen. cap.* 3. Vid. etiam *num.* 35.

37. Non poteſt prohiberi celebratio Miſſæ in Oratorio ruri ædificato per laicum, antequam celebretur Miſſa parochialis; *S. R. C. 31. Mart. 1619. in Capuana.* * (*Antequam celebretur Miſſa Parochialis*) niſi Conſtitutionibus Synodalibus contra id diſponentibus: ita tamen ut Miſſa in Parochiali hora opportuna celebretur: *Sac. Cong. Concil. Tridentin. 25. Maji 1652. ad librum 19. pag.* 191. Et inſuper fiat etiam populo per celebrantem explicatio Catechiſmi: Clemens XII. in Encyclica *die 1. Julii* 1735. Epiſcopis Italiæ emanata, Italice: *Sopra tutto ſua Beatitudine*: vide *num.* 64. Notandum tamen, ſi hujuſmodi Oratoria ſint Eccleſiæ Parochiali proxima, Miſſæ Celebrationem ante Miſſam Parochialem prohibitam eſſe a Benedicto XIV. in Conſtit. quæ incipit: *Et ſi minime nobis 7. Febr.* 1742.

38. Qui præ timore, vel balbutie non pronuntiat Evangelium S. Joannis, quod Legitur in fine Miſſæ, ſed ejus loco aliud ſuo arbitratu recitat, debet a Miſſarum celebratione ſuſpendi, quouſque illud rite pronuntiare aſſueſcat; *S. R. C. 5. Jul. 1631. in Salernit.*

39. Ubi adeſt conſuetudo immemorabilis cantandi ſingulis diebus immediate poſt Primam Miſſam Votivam de Beata Virgine Maria, poteſt, exceptis ſolemnioribus feſtivitatibus D. N. J. C. tolerari, prout tolerat S. R. C. & feſta ſolemniora ſunt, in quibus non toleratur hæc Miſſa,

Do-

Dominica 1. Adventus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, Dominica Palmarum cum tota hebdomada, Dominica Resurrectionis, & Pentecostes cum duobus sequentibus diebus, dies Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, Corporis Christi, & omnes dies, in quibus celebrari debet peculiare festum in honorem B. M. V. juxta præscriptum in Kalendario; ac dummodo diebus in quibus celebretur dicta Missa votiva, præter eamdem celebretur etiam Missa Conventualis, seu diei festi currentis *S. R. C. 19. Novemb. 1633. in Vallisoletana Hispaniarum Congr. Ord. S. Benedicti*. * (*De Beata Virgine Maria*); sed fallit in alios Sanctos.

40. Sacerdos celebraturus Missam privatam, dum transit ante Altare, in quo est expositum SS. Sacramentum, post factam adorationem flexis genibus, aperto capite, dum se erigit caput cooperiat; *S. R. C. 7. Sept. 1638. approb. Clem. XI. Bened. XIII. & Clemente XII. in Brevi Quadraginta horarum, quod incipit:* Essendo state introdotte, *num. 5.*

41. In Nocte Nativitatis Domini post cantatam primam Missam nullo modo possunt aliæ duæ immediate celebrari, neque fideles communicari; *S. R. C. 20. Apr. 1641. in Pisaurensi*. * (*Nullo modo*) etiam quocumque usu in contrarium suffragante, qui tollit debet; Vide *num.* 43.

42. Cappellani Societatum non possunt prohiberi a Parocho celebrare Missam ante Missam Parochialem. *S. R. C. 21. Novemb. 1641. in Narnien.* Vide *num.* 37.

43. Cum superioribus diebus consulta fuisset hæc S. R. C. an esset permittendum celebrari in media nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam successive alias duas Missas, & in eis Sacram Communionem exhibere fidelibus illam deposcentibus, respondit non esse permittendum, sed omnibus utrumque prohibendum. Nihilominus nonnulli Regulares asserentes hoc licere, supplicarunt audiri, & S. R. C. ipsis auditis cum procuratoribus & advocatis ad relationem Em. Pallotti stetit in decretis, & respondit iterum: prohibendum tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quam confluentibus in media nocte ad Ecclesiam, & communionem deposcentibus; *S. R. C. 7. Decemb. 1641. & 15. Sept. 1668. in Januen.* Vide *num.* 41.

44. Missæ votivæ, non possunt dici ullo modo in Dominica Palmarum; *S. R. C. 14. Apr. 1646. in Ulyssiponen.* Quod intellige etiam in reliquis diebus impeditis. Vide *num.* 39.

45. Missa de Dominica Pentecostes non potest repeti in Sabbato quatuor Temporum Pentecostes; *S. R. C. 14. Apr. 1646. in Ulyssiponen.*

46. Missa, ut in die obitus, præsente corpore, ultra Missam de communi Defunctorum, celebranda erit, quando aliquis obierit in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum; *S. R. C. 14. Apr. 1646. In Ulyssiponen.* Vide *n.* 35.

47. In Canone omnino facienda est Commemoratio de Episcopo, etiam ab exemptis; *S. R. C. 25. Sept. 1649. in Tornacen.* * (*De Episcopo*), non vero de alio, licet sit Superior, vel Vicarius Capitularis, Sede Vacante, vel etiam Episcopus vero administrator simul & possessor, licet sacris destitutus Ordinibus, in Canone est nominandus.

48. Non licet in Altari privilegiato dicere Missam de *Requiem* in diebus, quibus occurrit festum primæ, vel secundæ classis, non obstante consuetudine immemorabili; *S. R. C. 15. Sept. 1649. in Tornacen.* * Intellige de Missis solemnibus, nam privatæ neque in duplicibus minoribus etiam translatis, nec in feriis privilegiatis celebrari possunt. Quando vero cantari possit Missa defunct. præsente corpore, consule *num.* 13.

49. Missa votiva de Beata Maria Virgine, in Vigilia Pentecostes non potest dici; *S. R. C. 18. Aug. 1651. in una Urbis.*

50. Missæ duæ ejusdem Sancti immediate una post aliam, non debent cantari eadem die in Ecclesia, in qua celebratur ejus festivitas; *S. R. C. 3. Aug. 1652. in Melevitana.* * (*Non debent cantari*,) nisi forte pro aliqua fundatione adimplenda, & interposita hora Canonica.

51. Missa non potest celebrari cum cæsarie ficta; *S. R. C. 3. Aug. 1652. in Melevitana.* * (*Cum cesarie ficta*): *Nullus enim Episcopus, Presbyter, Diaconus ad solemnia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire aut velato capite Altari assistere*: *Can.* Nullus, *de Consecr. dist.* 1.

52. Tam Seculares, quam Regulares cujuscumque Instituti, etiam Societatis Jesu, non possunt excedere limites verbales Indultorum Sedis Apostolicæ super Beatificationibus, præsertim in celebratione Missarum, & Officiis cum octavis, nisi hoc expresse Sedis Apostolica eis indulserit: *S. R. C. 5. Octobris 1652. approbante Innocentio X. die 16. Dec. ejusdem anni.*

53. Missa in feria V. majoris hebdomadæ non potest celebrari in Oratoriis Confraternitatum, & privatis; *S. R. C. 1653. in Florentina.* * (*In oratorii Confraternitatum*), nisi solemnis unica, si asservetur SS. Sacramentum. De privata vero habes exemplum *num.* 138.

54. Missæ exequiales defunctorum in die depositionis defuncti possunt solemniter celebrari diebus, in quibus cadit festum duplex alicujus Sancti, dummodo festum non sit de præcepto, juxta Rubricas Brev. Rom. *S. R. C. 19. Sept. 1654. in Papien.* Loquitur, corpore non præsente in Ecclesia, pro quo unica Missa solemnis conceditur in festo duplici etiam majori, nisi sit de præcepto. Vide *num.* 13. & 97. 1.

55. Missæ currentes in honorem alicujus Beati Canonizati, non possunt celebrari, sine speciali indulto Sedis Apostolicæ; *S. R. C. 28. Sept. 1658. in Forosempronien.*

56. Missæ privatæ de defunctis quocumque die dici possunt, præterquam in festis duplicibus, & dominicis diebus, juxta præscriptum Rubricarum; *S. R. C. 25. Feb. 1659. in Faventina, & 28. Febr. 1660. in Januen.* Item in feriis, diebusque, quibus prohibetur fieri in festo duplici, etiam corpore præsente in Ecclesia. Vide *n.* 13. Notandum vero, hoc decretum editum fuisse pro Missa solemni celebranda in Ecclesia non præsente Cadavere.

57. Non licet in Ecclesiis, in quibus non asservatur SS. Sacramentum, celebratio Missæ in Feria quinta in Cœna Domini, nec ejusdem Augustissimi Sacramenti asservatio in Sepulcro; *S. R. C. 14. Julii 1659. in Neapolitana.*

58. Beatorum imagines, etiam non principaliter, & uti supplices appositæ, simulacra, picturæ, tabellæ, aut scripturæ, eorum præclara gesta repræsentantes, aut referentes, in Ecclesiis, Sacrariis, & Oratoriis quibuscumque, & præsertim in quibus Missæ Sacrificium, vel alia divina officia peraguntur, inconsulta Sede Apostolica nullo modo exponi debent; *S. R. C. 27. Sept. 1659. in decreto generali super cultu Beati adhuc non canonizatis præstando num. 1. Alex. VII. præsente.*

59. Ubi indultum fuit per Sedem Apostolicam, imagines, simulacra, pictasque tabellas in Ecclesia poni, coli posse in pariete tantum, non tamen super Altare collocandi facultas tributa cen-

censetur; *S. R. C. 27. Sep. 1659. in decreto generali de Beatis num. 2. Alex. VII. approbante*. Secus resolvitur, ubi indultum habetur pro Missa Beatorum.

60. Si concessa fuerit per Sedem Apostolicam altarium erectio, non tamen ob id, Missa & Officium de Beatis celebrandi, vel recitandi facultas tradita præsumatur, etenim specifica & expressa concessio super his præcedere debet; *S. R. C. 27. Sep. 1659. in decreto generali de Beatis num. 3. Alex. VII. confirmante*.

61. Missæ de Beatis, quæ fuerint indultæ certis personis, nempe Presbyteris Regularibus, vel Secularibus alicujus loci, vel Monasterii, seu Presbyteris alicujus Ecclesiæ servitio præcipue addictis, a confluentibus Sacerdotibus, quamvis dignitate, etiam Cardinalatus insignitis, minime celebrari possunt; *S. R. C. 27. Sept. 1659. in decreto generali de Beatis num. 6. coram Alex. VII.*

62. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione non possunt de Beatis suæ Religionis recitare officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & altare Beatis prædictis erigere; *S. R. C. 17. Apr. 1660. in una Dubiorum*.

63. Missæ plures non possunt celebrari in Cappellis nobilium a Sacerdotibus Regularibus; *S. R. C. 23. Februar. 1661. in Januen.*

64. In cappella Palatii Episcopalis, absente Episcopo, vel sede vacante, potest Vicarius generalis Missam celebrare, & in diebus festis ipsam audientes adimplent præceptum Ecclesiæ. *S. R. C. 2. Jul. 1661. in Bituntina*.

65. Missæ Sacrificium peragi potest in publico Oratorio extra aliquod Oppidum constructo, de licentia Episcopi in diebus solemnioribus anni, etiam contradicente Parocho pro commoditate villicorum circumhabitantium, dummodo habeat omnia requisita ad Ecclesiam, vel saltem ad publicum Oratorium constituendum; *S. R. C. 3. Sep. 1661. in Feretrina*. * (*In diebus solemnioribus anni, etiam contradicente Parocho*): dummodo tamen non sit Ecclesiæ Parochiali proximum. Pro intelligentia hujus decreti. Vide *num.* 37.

66. Patenæ suppositio per Sacerdotem cotta indutum in communione generali, quæ per Dignitates agitur, licita est. *S. R. C. 3. Sept. 1661. in Andrien.*

67. Non posse celebrari Missas etiam pro animabus Purgatorii una hora post meridiem, statutum fuit a *S. R. C. 24. Novemb. 1661. in Neapolitana*.

68. Habens indultum a Sede Apostolica erigendi Oratorium privatum in propria domo, si quis voluerit ibi ædificare altare ligneum, non indiget facultate Apostolica, dummodo altare ligneum cum sacro lapide parieti colligatum, amovibile non sit, & altaris portatilis immaginem non præferat. *S. R. C. 3. Decemb. 1661. in una Nullius Loci Cingnolæ* * (*Altaris portatilis*) erectio, Episcopis regulariter conceditur sub conditionibus &c.

69. Omnibus & singulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujusvis Ordinis etiam necessario exprimendi, directe præcipitur, ut Missas privatas pro defunctis, seu de Requiem in duplicibus nullatenus celebrare audeant, vel præsumant: quod si ex benefactorum præscripto Missæ hujusmodi celebrandæ, incidant in festum duplex, nunc minime transferantur in aliam diem non impeditam, ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, sed dicantur de festo occurrenti, cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum: curentque Ecclesiarum Rectores, Sacristæ, aliique, ad quos spectat, ut hujusmodi decretum inviolate servetur, atque in Sacristia affixum retineatur, ubi commode ab omnibus celebrare volantibus conspici & legi possit, in eos autem, qui contra facere ausi fuerint, vel præmissa adimplere neglexerint, locorum Ordinarii, tam Sæculares, quam Regulares pro modo culpæ animadvertant. *S. R. C. 5. Aug. 1662. in decreto generali approbante Alex. VII. & 15. Sept. 1714. Clem. XI. annuente 29. ejusdem*. Constit. quæ incipit: *Cum occasione Missalis*. Alii dies, in quibus Missæ Defunctorum præscribuntur, sunt in *num.* 53. An vero officium duplex respiciat prius ipsum celebrantem quoad privatam sui officii recitationem, ael potius Ecclesiam, in qua celebret, Vide *num.* 166.

70. Crux parva cum imagine Crucifixi posita super Tabernacolo, in quo asservatur SS. Sacramentum in altari, non est sufficiens in Missa, sed poni debet alia Crux in medio candelabrorum, *S. R. C. 16. Junii 1663. in Rossanen.* * (*Crux parva.*) *In altaribus, quæ per Ecclesias erecta sunt, in quibus sacrum fieri consuevit; præter majorem Tabulam, quæ vel depictam, vel incisam exhibet imaginem Sancti, in cujus nomen, & memoriam altare consecratum est, adjungi cœpit alia minor Tabula, in qua vel coloribus exprimitur, vel ære, ligno, aut marmore inciditur effigies alterius Sancti, itaut Crux auferatur, quæ juxta Rubricas, inter candelabra collocari debet; Cum vero neminem lateat, rem Divinam confici non posse, nisi Crux cum Imagine Sanctissimi Crucifixi super altari constituatur; hinc minori Tabulæ superadditur exiguus adeo Crucifixus, ut neque Presbyteri celebrantis oculis facile occurrat, neque ab ullo alio distingui ferme possit, nisi hic diligenter perscrutetur, utrum super altari revera Crucifixi Imago proposita fuerit. Equidem non improbamus: quod idem altare in plurium Sanctorum nomen, ac memoriam decidetur, quodve in majori Tabula aut unus tantum, aut plures etiam Sancti pingantur, vel denique, quod alia minor Tabula collocetur inferior, aut alio quocumque modo, ubi unus, vel plures Sancti fidelium venerationi proponantur. Illud permittere nullatenus possumus. quod Missæ Sacrificium in his altaribus celebretur, quæ carent Imagine Crucifixi, vel ipsa incommode statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis, & exigua sit, ut ipsius Sacerdotis, & populi assistentis oculos pene effugiat*: Bened. XIV. *Constitut.* 17. quæ incipit *Accepimus*, 16. *Julii* 1746. *edita*. Vide *num. seq.*

71. In altari, in quo adest magna statua Sanctissimi Crucifixi, non est necesse, ut ponatur alia Crux dum celebratur Missa. *S. R. C. 16. Jun. 1663. in Rossanen.* * (*Magna Statua Sanctissimi Crucifixi*,) ut Sacerdos celebrans, ac populus sacrificio assistens eumdem Crucifixum facile & commode intueri possint: *Ex Constitut.* Benedicti XIV. 16. *Julii* 1746. quæ incipit: *Accepimus*. Vide *num. ant.* & 154.

72. Passio in Missis privatis legi debet a Celebrante in cornu Evangelii: *S. R. C. 2. Aug. 1663. in una Dalmatiarum*.

73. Cruces, quæ fiunt a Sacerdote super oblata, non sunt faciendæ manu transversa, sed manu recta in transversa parte Crucis. *S. R. C. 4. Aug. 1663. in una Dalmatiarum*.

74. Manus Sacerdotis ad *Hanc igitur* debent ita extendi, ut palmæ sint apertæ, pollica dextero super sinistrum in modum Crucis super manus, non vero infra manus. *S. R. C. 4. Aug. 1663. in una Dalmatiarum*.

75. Pars

75. Para inferior Hostiæ præcidi debet, non autem superior, quando dicitur *Pax Domini sit semper vobiscum*; *S. R. C. 4. Aug. 1663. in una Dalmatiarum.*

76. In die commemorationis omnium Fidelium defunctorum, Sacrificia possunt a Sacerdotibus celebrantibus applicari ad libitum, scilicet, vel pro omnibus Fidelibus defunctis, vel pro aliquibus tantum *S. R. C. 4. Aug. 1663. in una Dalmatiarum, & 9. Decem. 1709. in una Ordinis Cappuccinorum, & 2. Sept. 1741. in Aquen.* * (*Applicari ad libitum.*) Missa vero tam solemnis, quam privata, recitatur in communi, excepta unica solemni in die obitus. *Rub. Miss. prop.* Vide *num.* 46.

77. Canonici quando Missam celebrant, de rigore uti possunt annulo aureo, sed sine gemma, & sine aliqua effigie. *S. R. C. 4. Aug. 1663. in una Dalmatiarum.*

78. Missæ celebratio in Ecclesia (seu Oratorio) sita in Territorio extra mœnia alicujus Oppidi, non potest prohiberi? antequam celebretur in Ecclesia Parochiali, Matrice, non obstante decreto Episcopi in Synodo Diœcesana, aut quocumque alio, etiam in erectione Ecclesiæ edito, celebrationem hujusmodi prohibente; *S. R. C. 30. Aug. 1662. in Camerinensi 24. Ian. 1665. in Nucerina.* Hoc decretum non habet amplius locum in illis Ecclesiis, quæ Parochiali sint proximæ, ut supra jam notatum fuit.

79. Anniversaria, & Missæ cantatæ de *Requiem* relictæ ex dispositione Testatorum quotannis in die ipsorum obitus, etiam in duplici majori contingentes possunt celebrari, & proinde in Decreto die 5. Augusti 1662. edito, non comprehenduntur. *S. R. C. 22. Nov. 1664. in Novarien. approbante Alex. VII. in ejus Bullario Const. 176? quæ incipit* Creditæ nobis, *anno 1667. edita.* * (*In die ipsorum obitus*), nunc autem extenduntur extra obitum. Vide *num.* 173. *seq.* In duplici majori, nisi esset de præcepto. Intelligendum tamen loco Decretum de unica Missa de *Requiem* cantata, non vero de Missis privatis.

80. In die, quo celebratur festum duplex etiam translatum, prohibetur Missa de *Requiem*, nisi sit præsens cadaver: Anniversarium potest anteferri, immo debet, & in feriis majoribus debent omnino cantari duæ Missæ, & collectæ pro Defunctis non admittantur, nisi in Missis Simplicium, & Ferialium, *S. R. C. 31. Jul. 1695. in una Nullius, & Provinciæ Treviren.* * (*Cantari duæ Missæ,*) ubi adest onus cantandi, de quo consule *num.* 97.

81. Nemini licet facere octavas pro Defunctis sine speciali indulto Sedis Apostolicæ, neque intuitu: alicujus altaris privilegiati in aliqua Ecclesia licet exponere tabellam super januam ipsius Ecclesiæ cum inscriptione: *Indulgenza per li Morti:* sed tantum super ipso altari privilegiato consuetis verbis: *Altare privilegiatum pro Defunctis. S. R. C. 13. Aug. 1667. in Romana.*

82. Sacerdos Sæcularis, sive Cappellanus, sive non, qui recitavit Officium semiduplex, vel simplex, vel feriale, illo die celebrans in aliqua Ecclesia Regularium, in qua recitatum est ab ipsis Regularibus eadem die Officium duplex de non præcepto, prout de Sancto aliquo sui Ordinis, non potest dicere Missam de *Requiem*. *S. R. C. 9. Iunii 1668. in Conversana.* *(*Regalarium*), intellige etiam Monialium. Vide *num.* 116.

83. Missa S. Crucis non debet ullo modo celebrari die veneris infra octavam Nativitatis Domini, non obstante quacumque prætensa consuetudine illam celebrandi singulis diebus veneris infra octavam supradictam. *S. R. C. 12. Ianuarii 1669. in Florentina.* Vide *n.* 31.

84. Privilegium Alexandri VII. die 12. Januarii 1667. circa Missas de festo duplici in altaribus perpetuo privilegiatis celebratas, extenditur etiam ad altaria non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliqua, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus privilegiatis: ac proinde Missæ, quæ ibidem de festo currenti, in quo Missæ Defunctorum celebrari non possunt, sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione celebrabuntur, suffragantur, ita ut animæ Christifidelium, pro quibus celebratæ fuerint, Indulgentias per privilegia hujusmodi concessas, consequantur in omnibus & per omnia, perinde ac si Missæ Defunctorum ad formam eorumdem privilegiorum celebratæ fuissent. *S. R. C. 20. Iulii 1669. de mandato Clementis IX. in suo Brevi, quod incipit* cum felicis record. 23. *Sept. 1669. confirmatum.* Hoc privilegium etiam amplectitur Ecclesiæ Ambrosianæ ritum. Vide *num.* 143.

85. Quando abest legatum, quod Sacerdos antequam discedat ab altari, recitet aliquod Evangelium, Psalmum, seu Orationem post terminatam Missam; debet oneri sibi injuncto satisfacere post finem Missæ, exutis vestibus sacerdotalibus, & cum sola cotta in altari, vel in Sacristia, & sic legatum adimplere. *S. R. C. 31. Aug. 1669. in Conversana.* * (*Cum sola Cotta*) quæ ab Episcopis Regularibus, & a Sacerdotibus quibuscumque, cum commode haberi possit, subtus vestes sacras indui debet. *Rub. Miss. de Preparat. num.* 2.

86. Missæ Defunctorum non possunt celebrari nisi cum colore nigro, vel saltem violaceo. *S. R. C. 21. Iun. 1670. in Oritana.*

87. Missam in altari majori; ubi est expositum publice SS. Sacramentum, non licet celebrare, præsertim si in Ecclesia adsint alia Altaria, in quibus celebrari possit. *S. R. C. 9. Aug. 1670. in Bononien.* Neque privata, neque solemnis, nisi ea dumtaxat pro expositione, & repositione Venerabilis, ut in Oratione quadraginta Horarum *num.* 10. Clement. XII. aliorumque Pontificum jussu ordinata, edita 1. Septembris 1736. cujus initium: *Essendo state fatte.* Vide *num.* 157.

88. Non debet cantari, neque celebrari Missa in Altari, ubi est expositum SS. Sacramentum, nisi sit pro eo exponendo, at si ex necessitate fieri opus esset; populus benedicendus est more consueto, & non cum SS. Sacramento *S. R. C. 13. Iun. 1671. in Angelopolitana.* * (*Exponendo*) vel etiam reponendo; Constitut. Clem. XI. quadrag. Hor. *num.* 10.

89. Missæ cantatæ Mortuorum infra octavam Corporis Christi non sunt celebrandæ, nisi præsente corpore. *S. R. C. 12. Sept. 1671. in Nuscana.*

90. Protonotario Apostolico in celebratione Missæ non licet deferre in digito. *S. R. C. 3. Mar. 1674. in Baren.*

91. Celebrans in Missa solemni procedere debet ad præparatam sedem operto capite, & ita regredi ad Altare, quando sedere debet, dum cantatur Hymnus Angelicus, & Symbolum Apostolorum, sed ad illa verba, quæ cantantur in choro, ad quæ fieri debet inclinatio, tenetur se inclinare nudo capite non obstante contraria consuetudine. *S. R. C. 21. Mar. 1676. in Collen.* * *Sed ad illa verba, ad quæ fieri debet inclinatio*; quæ sunt in Hymno: *Adoramus te, gratias agimus tibi, Jesu Christe) & suscipe deprecationem nostram;* in Symbolo: *Iesum Christum*, & omnia verba articuli: *Et incarnatus est &c.* (ad quæ, loco reverentiæ, genuflexio præscribitur in tribus

Missis

Missis Nativitatis Domini, & in die Annuntiationis Beatæ Mariæ tantum) *& simul adoratur*, sequentibus simul & semper Ministris paratis. *Ex Miss. Rub. l. pr.*

92. In nocte Nativitatis Domini non possunt dici tres Missæ privatæ immediate post decantatam, circa quod adest decretum tenoris sequentis. *In Lucana. Inhærendo aliis resolutionibus circa celebrationem trium Missarum in nocte Natalis Domini alias edidit, & signanter sub die 7. Decemb. 1641. iterum declaravit S. Rituum Congreg. non esse permittendum usum introductum a nonnullis Canonicis & Presbyteris Ecclesiæ Lucanæ, celebrandi tres Missas privatas immediate post decantatam Missam solemnem in media nocte Natalis Domini, sed omnino prohibendum; S. R. C. 22. Nov. 1681. in Lucana, & 15. Sept. 1668. in Januen.*

93. Si Altare non haberet planitiem, sed multos gradus, vel si ipsam haberet nimis latam, debet in eo apponi pradella, quæ dividat altare a planitie; & Sacerdos incipiat Missam ante ipsam pradellam; *S. R. C. 16 Jan. 1683. in Granaten.*

94. Modus benedicendi alios, vel rem aliquam; debet esse cum manu recta, & digitis simul junctis, & extensis; *S.R.C. 24. Julii 1683. in Albingan.*

95. Patena ad Missam in extremitate, seu ora patenæ congruentius est osculanda; *S. R. C. 24. Junii 1683. in Albinganen.*

96. Rubrica concedit usus planetarum complicatarum ante pectus Diaconis, & Subdiaconis ministrantibus in Missa solemni, in Cathedralibus, & præcipuis Ecclesiis, in diebus jejuniorum cum limitatione, ut ibi; in minoribus vero Ecclesiis, ministris prædictis dat tantum usum albæ cum manipulo Subdiacono, & cum stola ac manipulo Diacono; *S. R. C. 13. Jun. 1684. in Angelopolitana.* * (*In diebus jejuniorum cum limitatione, ut ibi*,) videlicet excipiendæ sunt Vigiliæ Sanctorum, & Dominica tertia Adventus, etiamsi ejus Missa infra hebdomadam repetatur, & quarta Quadragesimæ, Vigilia Nativitatis, licet in Dominica occurrerit, Sabbatho Sancto in benedictione cerei quoad Diaconum tantum, & in Missa quoad etiam Subdiaconum, ac quatuor Temporibus Pentacostes. In benedictione vero Candelarum, & processione possunt & debent uti planetis plicatis, vel in albis, ut supra in die Purificationis B. Mariæ, & in benedictione Cinerum, ac benedictione Palmarum, & processione: quam planetam Diaconus dimittit cum lecturus est Evangelium, eaque tunc super sinistrum humerum super stolam complicatur, aut ponitur aliud genus stolæ latioris in modum planetæ plicatæ, & facta communione resumit planetam, ut prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam cum lecturus est Epistolam, quam legit in alba, & ea finita, osculataque Celebrantis manu, planetam resumit, ut prius; *Rubr. Miss. cap. 19. num. 6.*

97. Præceptum, quod in nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam non possint successive aliæ duæ Missæ celebrari, nec Communio exhiberi Eucharistica fidelibus deposcentibus, ligat etiam omnes Regulares tum Ordinis Mendicantium, tum etiam Societatis Jesu, tum omnes cujuscumque alterius Instituti, etiam speciali mentione nominandi. Neque possunt excipi in Ecclesia confessiones, maxime mulierum, durante tempore nocturno, sed expectandum est, ut illucescat aurora tam pro confessionibus mulierum excipiendis, quam pro Eucharistia ministranda fidelibus utriusque sexus; *S. R. C. 23. Mar. 1685. in Segun. & 15. Sept. 1686. in Calaguritana.*

98. Anniversaria, sive Missæ quotidianæ cantatæ de Requiem, relictæ ex dispositione Testatorum, pro certis diebus, iisque impeditis die Dominico, seu alio festo de præcepto, cantari possunt in diebus subsequentibus, seu antecedentibus, in quibus occurrunt Officia de festo duplici majori, non tamen de præcepto, præcipue de Sanctis proprii Ordinis, non relicta tamen Missa in cantu de festo duplici minori occurrente, quatenus adsit onus cantandi; *S. R. C. 4. Maji 1686. in una Can. Reg. Lat.* Diebus subsequentibus, seu antecedentibus: sed satius est prævenire.

99. 2 In Natali Domini in tribus Missis post sumptionem sanguinis, eundo & redeundo in medium altaris, non est facienda genuflexio, vertendo se Celebrans ad *Dominus vobiscum*, & ad dandam benedictionem debet renes vertere ad Altare, licet species vini non sint exsiccatæ in calice; & serventur rubricæ Missalis Romani de ritibus servandis in celebratione Missarum 11. & 12. n. 2. *S. R. C. 20. Jul. 1686. in Angelopolitana.* * (*Servetur rubrica Missalis*,) in quibus nullam genuflexionem faciendam esse præscribitur; *Rub. prop.* Vide *num.* 106.

100. Proposito dubio, an Declarationes Alexandri VII., & Clementi. IX. sibi locum vindicarent etiam in diebus Dominicis, & infra octavas Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Corporis Christi, aliisque anni diebus, quibus, licet a festo duplici non impediantur, adhuc tamen Missa defunctorum justa ritum Ecclesiæ celebrari nequeunt, quatenus nimirum Missæ, quas iisdem diebus celebrare licet, servata cæteroquin Privilegiatorum forma, ad Altaria privilegiata celebrarentur. Et responsum fuit: Prædictorum Pontificum declarationes pro omnibus diebus, quibus juxta Rubricas Missæ defunctorum celebrari non possunt, intelligendas esse; *S. R. C. 3. Apr. 1688. in decreto generali ab Innocentio XI. confirmato per Breve quod incipit*: Alias postquam, *datum die 4. Maji* 1688.

101. In Sabbatho Sancto etiamsi occurrat festum Annuntiationis B. M. V. celebratio Missarum privatarum omnino prohibetur in quibuscumque Ecclesiis, & Oratoriis, tam publicis, quam privatis, non obstante quacumque contraria consuetudine, sed unica tantum Missa conventualis una cum Officio ejusdem Sabbathi Sancti celebretur; *S.R.C. 11. Febr. 1690. approbante Alex. VIII.* * (*In Oratoriis tam publicis, quam privatis*:) etiam nobilium; quæ proscriptio quoad Oratoria privata, se extendit ad diem primam Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Domini, & alios solemniores dies, quos inter etiam enumerantur dies Epiphaniæ, & Ascensionis Domini, Annuntiationis, & Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, Omnium Sanctorum, nec non SS. Apostolorum Petri & Pauli, ac Titularis Ecclesiæ loci. Jus erigendi Oratoria privata privative habet solus Papa arbitrio Episcopi propriæ Diœcesis duraturum; Const. Benedicto XIV. 2. Junii 1751. quæ incipit *Magni animi nostri mœrore*. Et hoc non licere etiam Regularibus cujuscumque Ordinis, Instituti, Congregationis, etiam Societatis Jesu, aut etiam cujuscumque Ordinis Militaris etiam S. Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscumque Sacerdotibus, etiamsi Episcopi essent, addita Regularibus prohibitione, pro cujus obedientia Episcopi etiam per censuras operam dare tenentur, ne in privatis Regularium cellis sive cubiculis erigatur Altare pro Missa celebranda, remota etiam consuetudine immemorabili. Episcopis autem & his majoribus Prælatis, etiamsi Cardinalatus dignitate fulgentibus, licet ex privilegio in corpore juris clauso possint altare erigere, tamen quocumque titulo suffragante, nullo modo licet extra do-

mum

mum propriæ habitationis, in domibus laicis, tam in sua, quam in aliena Diœcesi, celebrare seu celebrare facere: quæ prohibitio intelligenda non est de domibus etiam laicis, in quibus dicti Episcopi forte occasione visitationis, vel itineris, hospitio excipiuntur in casibus a jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicæ licentia absentes a domo propriæ habitationis; Clemens XI. 15. Decembr. 1703. Innocent. XIII. 13. Maji 1725. in Const. quæ incipit *Apostolici ministerii* confirmata a Benedicto XIII. 17. Sept. 1724. in alia, quæ incipit *In supremo* 23. Septemb. 1724.

100. Quando festum Annuntiationis B. M. V. occurrit in Sabbatho Sancto, Missæ privatæ celebrari non possunt, & Festum Annuntiationis transferendum erit ad feriam secundam post Dominicam in Albis, tamquam ad diem propriam & fixam, juxta decretum 11. Feb. & 11. Mart. 1690. Quando vero occurrit in Feria quinta in Cœna Domini, servandum est Decretum generale pro festo S. Joseph editum 13. Sept. 1691. S. R. C. 10. *in una Galliarum*. Quando occurrit in Sabbatho Sancto .... transferendum erit .... tamquam ad diem propriam juxta decretum 1690.) Hodie etiam secundum aliud generale 2. Sept. 1741. emanatum, Vide *num.* 142. Quando occurrit in feria V. servandum est decretum generale 13. Sept. 1692.

101. In Ecclesiis, in quibus occasione quadraginta horarum, expositum detinetur Augustissimum Sacramentum, congruentius abstinendum est a celebratione Missarum defunctorum, etiamsi ex præscripto festorum essent celebrandæ; *S. R. C. 27. Apr. 1697. in Eugubina*. *(*Occasione quadraginta Horarum*,) vel alia caussa publica, & quid de aliis expositionibus, consule *num.* 155. *seqq.* *(*Ex præscripto festorum*.) Privilegium altaris per Missas currentes, vel votivas de SS. Sacramento, adimpletur ex Const. Clementis XII. exhibita pro quadraginta Horis, quæ incipit: *Essendo state fatte* §. 17. lata *die* 1. *Sep.* 1757.

102. In vigilia Epiphaniæ dici non possunt Missæ privatæ de Requiem *Sac. Rituum Congreg.* 27. *Apr.* 1697. *in Panormitana*.

103. Ante versiculum, qui dicitur Communio, cooperiendus est calix vero in anteriori parte, prout ante Confessionem; *S. R. C. 1. Martii* 1698. *in Pragen.*

104. Deficiente Subdiacono pro Missa solemni, data necessitate, potest permitti per superiores, ut substituatur constitutus in minoribus ordinibus, ad cantandam Epistolam, paratus absque manipulo; *S. R. C. 5. Jul. 1698. in Collen.*

105. Sacerdos Missam celebraturus transiens ante altare, ubi fit populi communio, non debet permanere genuflexus, donec, & quousque termineтur communio, *S. R. C. 5. Jul.* 1698. *in Collen.* Quomodo vero debeat genuflectere, Vide *num.* 40.

106. In feria VI. Parasceves thurificanda sunt oblata; sed post thurificationem oblatorum, non est iterum thurificandum Sacramentum, ob cujus tamen præsentiam non est omittenda thurificatio Crucis, sed Crux & altare thurificanda sunt eo prorsus modo, quo fit in aliis Missis, non omissis debitis genuflexionibus transeundo ante SS. Sacramentum; *S. R. C. 5. Jul. 1698. in Panormitana*. *(*Crux & Altare thurificanda sunt, eo prorsus modo quo fit in aliis Missis*) posito autem incenso sine osculo & benedictione: *Cærem. Episc. lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 33. Crucem vero thurificat celebrans triplici ductu; Idem *lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 4.

107. In transeundo de una ad alteram partem altaris in prima, secunda, & tertia Missa Nativitatis Domini, serventur Rubricæ Missalis, quæ nullam præscribunt genuflexionem ante calicem esse faciendam; *S. R. C. 2. Aug. 1698. in Veneta*.

108. In die commemorationis omnium fidelium defunctorum in Ecclesiis cathedralibus vel collegiatis, ubi quotannis occurrit dies octava Dedicationis Ecclesiæ, Missæ privatæ dicendæ sunt de Requiem, & cantandæ sunt duæ Missæ conventuales, una scilicet de die octavæ post Tertiam, & altera de Requiem post Nonam juxta Rubricas. Quando vero dies octavæ incidit in Dominica, omnes Missæ celebrandæ de die octavæ, & commemoratio omnium fidelium defunctorum transferatur in diem sequentem; *S. R. C. 27. Sept. 1698. in una S. Germani Montis Cassini*.

109. Non possunt Canonici in celebratione Missæ uti Palmatoria, *vulgo* Bugia; *S. R. C. 11. Jul. 1669. in Vincentina*.

110. In Ecclesiis parochialibus ruralibus, in quibus per annum plerumque unus tantum Sacerdos celebrat, & sine cantu potest dici Missa de Requiem, quando anniversaria ex Testatorum dispositione, recurrente obitus die, incidunt in festum duplex minus; Non tamen dicendum de diebus tertio, septimo, & trigesimo, sed servetur Decretum generale editum 5. *Aug. anno* 1662. quod incipit *Cum Sanctissimus; S. R. C. 19. Jun.* 1700. *in Curien.* *(Quod incipit *Cum Sanctissimus*.) in quo declaratur non posse celebrari Missas defunctorum.

111. Ex privata devotione Parochianorum petentium sæpius per annum anniversaris pro defunctis parentibus, fratribus, amicis, & aliis defunctis, potest in ruralibus Ecclesiis cantari Missa solemnis de Requiem in festo duplici minori, altera cantata de festo, ubi adsunt plures, vel saltem duo Sacerdotes, dummodo sermo sit de die vere anniversaria a die obitus; *S. C. R. 19. Jan. 1700. in Curien.* Vide *num. ant.*

112. In Sacrificio Missæ non est adhibenda palla a parte superiori drappo serico cooperta; *S. R. C. 22. Jan. 1701. in una Camald. Montis Coronæ*.

113. Sacerdotes in Sacrificio Missæ congruentius utuntur cingulo lineo, quam serico; *S. R. C. 22. Jan. 1701. in una Camald. Montis Coronæ*. *(*Cingulo lineo*;) colore albo, vel saltem paramentorum. Vide *num.* 129.

114. Sacerdotes etiam Regulares diebus, quibus propriis Officiis recitant sub ritu duplici, celebrantes in alienis Ecclesiis, quando peragitur festum cum solemnitate, concursu populi, debent celebrare Missas conformando se ritui, & colori earumdem Ecclesiarum; in aliis vero diebus possunt; sed quando prohibentur Missæ votivæ, vel defunctorum, debent se uniformare, saltem quoad colorem; *S. R. C. 11. Jan. 1701. in una Tertii Ord. S. Francisci*. *(*Debent celebrare Missas conformando se ritui &c.*) Iterum præsens & sequens dubium, una cum alio tenoris sequentis, propositum fuit in *Sac. Cong. 19. Januar.* 1752. Utrum possit Sacerdos, qui habet officium duplex, celebrare Missam de Requiem, ubi non agitur de ritu duplici? Quæ dubia iterum confirmavit; præterea docuit generaliter teneri Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares, & se conformari ritui Ecclesiæ, in qua celebrant. Unde sequitur posse sine scrupulo Missas omnes privatas & solemnes celebrare, ac etiam defunctorum, ut in casu, ad normam decreti 23. *Augusti* 1704. sub *num.* 124. quod purgare videtur cum alio 7. *Maji* 1746. Instituendo hanc sententiam Sacræ Congregationis, eamque sequendo servatur ex integro illa Missalis Rubrica, Quoad

fieri potest Missa cum officio conveniat „ respiciens potius Ecclesiam publicam, quam officium privatum celebrantis. *Tit IV. de Missis Votivis*. Sanctæ Mariæ, & aliis *num*.3.

115. Sacerdotes exteri confluentes ad Ecclesias etiam Regularium, & celebrantes de Sanctis etiam Ordinis, quando festum celebratur cum solemnitate, & concursu populi, debent in Missis se uniformare cum Sacerdotibus illius Ecclesiæ etiam Regularibus quoad Credo, & numerum orationum more duplicium, in aliis vero diebus possunt, si volunt; *S. R.C. 11.Jan. 1701, in una Tertii Ord. S. Francisci* ." (*Ecclesiæ etiam Regularium*.) comprehenduntur etiam Moniales. Vide *num. ant.* & 116.

116. Moniales Ordinariis subjectæ non debent recitare Officium de octava Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis, nec possunt ad libitum, & tantum tenentur recitare Officium prædictum sub ritu duplicis secundæ classis sine octava; *S.R.C.11.Febr. 1702. in Tarvisina* "*Officium prædictum*;) etiamsi prima dies, & reliqua octava impedita sit. Vide *num. cit.*

117. Facultas celebrandi cum Missali Romano concessa a Sac. Rit. Congr. pro Capellanis Monialium, intelligi debet pro omnibus, & singulis; qui ex debito tenentur celebrare in Ecclesiis ipsarum Monialium, dummodo celebrent cum Missali Romano; *S. R. C. 14. Febr. 1702. in Tarvisina*.

118. In prima & secunda Missa, quæ celebrantur in dia festo Nativitatis D. N. J. C. non debet fieri purificatio calicis; *S. R. C. 16. Sept. 1702. in una Regni Portugalliæ*.

119. An celebratio Missæ solemnis feria quinta in Cœna Domini, sit de juribus Parochialibus? Et responsum fuit; Negative prout jacet, sed spectare ad Parochum; *S. R. C. 10. Decemb. 1708. Urbis, & Orbis*.

120. An celebratio Missarum solemnium per annum, sive pro vivis, sive pro defunctis; sit de dictis juribus Parochialibus? Et responsum fuit: Negative prout jacet, sed licere confratribus solemnioribus ejusdem Ecclesiæ vel Oratorii, ut in Brundusina, sub die 1.*Jun.* 1705. *S. R. C. 10. Decem.* 1803. *Urbis, & Orbis*.

121. An in Oratoriis privatis Confraternitatum per Confratres statis horis recitari possint horæ Canonicæ cum cantu, vel sine, (absque alia licentia Parochi) Et responsum fuit: Affirmative; nisi alter Ordinarius statuat rationabili causa; *S. R. C. 10. Decemb. 1703. Urbis, & Orbis*. Vide *num. seq.*

122. An in Oratoriis privatis sit licita celebratio Missæ privatæ, assentiente Ordinario loci, (& contradicente Parocho) Et responsum fuit. Affirmative; *S. R. C. 19. Decembris 1703. Urbis, & Orbis*, " (*Celebratio Missæ*) exceptis diebus in Bulla Bened. PP. XIV. expressis.

123. An in eisdem Ecclesiis posse celebrari Missa sive lecta, sive cantata (ante Missam Parochialem, sive lectam, sive cantatam.) Et responsum fuit: Negative, nisi alter Episcopus disponat; *S. R. C. 10. Decemb. 1708. Urbis, & Orbis* Vide *num.* 37.

124. 1 In Ecclesia, ubi quotidie non cantatur Missa, si occurrat festum Patroni, seu Titularis diebus, quibus non potest de eo fieri Officium, potest nihilominus (diebus non exceptis a *Rub. Miss. tit. 6. de Translatione*) cantari Missa de Patrono, seu Titulari, licet non cantetur altera Missa concordans cum Officio. *S. R. C. 23. Aug. 1704. in una Ordinis Eremit. S. Augustini*. (" *Diebus exceptis a Rubrica*;) *qui sunt Dominica prima Adventus, & Quadragesimæ, feria 4. Cinerum, Dominica Palmarum cum tota hebdomada majori, Resurrectionis, & Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, die Nativit. Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, & Corporis Christi, Miss. Rub. de Transl. Fest. tit, 6. num*, 1.

124. 2 Religiosi celebrantes ex quacumque causa in aliena Ecclesia, ubi non agitur Officium duplex, & fiunt Exequiæ pro aliquo defuncto, vel anniversaria, seu simile Officium pro defunctis, etiamsi ipsi Religiosi recitaverint Officium Sancti duplicis, possunt se conformare cum Ecclesia, in qua celebrant. *S. R. C. 23. Augusti 1704. in una Erem. Camald*. Vide *num*. 114.

125. Missa ad postulandam gratiam bene moriendi demandatur apponenda in Missali Romano post Missam *pro remissione peccatorum*, & in Rubricis generalibus in *tit. de Coloribus paramentorum* sub colore violaceo, ac propterea in Gradualibus ad cantum chori in eodem cantu, & tono, qui in antiquis habetur Feria IV. Dominicæ primæ, & Sabbatho Dominicæ tertiæ in Quadragesima, & in Dominicis IV. VI. XX. & XXI. post Pentecostem. *S. R. C. 20. Mar. 1706. Clem. XI. annuente die 27. ejusdem mensis & anni*.

136. Infra octavam Nativitatis Domini prohibentur Missæ votivæ privatæ, & pro defunctis. In Missis vero votivis solemnibus pro re gravi infra eamdem octavam celebrandis, dicenda est Præfatio juxta Rubricam generalem *tit. 12. num. 4. S. R. C. 25. Sept. 1706. & 25. Sept. 1714. approbante Clem. XI. in suo Bull. part. 3. Const. 20. & in Bull. Rom. tom. 8. decreto 20. quod incipit*. Cum occasione Missalis §. Item prohibitum est, *Edit. Luxemburgi 1727. pag.* 437. " (*Infra Octavam Nativitatis*,) & alias quascumque privilegiatas. Vide *n*. 143. " (*Dicenda est præfatio juxta Rubricas*) videlicet *Ut dicatur etiam Præfatio propria in Missis votivis, si habeant, alioquin de tempore Nativitatis, ut in hoc casu, vel alia præfatio, ut in aliis Rub. Miss. gen. tit. 12. num.* 4. Vide *num*. 23.

127. Super Altare, in quo SS. Sacramentum expositum est, Crux de more collocari debet cum imagine Crucifixi apposita S. R. C. 14. *Maji 1707. in una Senarum*. " *Crux de more collocari debet*.) Hoc decretum, quod præcipue intelligitur tempore Sacrificii, ad eas tantum pertinet Ecclesias, in quibus Missæ, in altari ubi SS. Sacramentum expositum est, dici consueverunt. Vide *num*. 145.

128. Episcopus celebrans Missam de Natali Dominica in pontificalibus, vel assistens cum pluviali, vel cappa, quæ eo die ob maximam solemnitatem numquam conveniret; ex quo sedens legit Evangelium, non debet genuflectere ad *Verbum caro factum est*, sed solum quando Diaconus illud cantat. *S. R. C. 28. Septembris 1708. in Bracharen*.

129. Cingulum tertium indumentum sacerdotale potest esse coloris paramentorum; *S. R. C. 8. Junii 1709. in Bracharensi* " (*Coloris Paramentorum*:) sericum vero, an lineum; Vide *n*. 113.

130. Commemoratio in Missa pro consecratione Episcopi, quando ratione festi occurrentis dicitur Missa de festo habente plures commemorationes, debet uniri cum oratione Missæ, & dici sub unica conclusione, juxta Rubricam Pontificalis Romani de Consecratione electi in Episcopum, & Missalis Romani in fine post benedictiones; *S. R. C. 8. Junii 1709. Bracharen*. Dicitur Missa de festo: ideo *propter ordinationes Episcoporum numquam mutatur Officium diei; dicitur tamen post collectam diei pro officio consecrationis, col-*

lecta

lecta pro electo sub uno Per Dominum nostrum &c. Pont. Rom. p. 1. de Consecr. electi in Episc.

131. Quando tertia Oratio in Missa est ad libitum, & ex jussu Summi Pontificis, vel Episcopi debet apponi aliqua specialis Oratio pro publica indigentia, videlicet contra Turcas, seu ad petendam serenitatem, aut pluviam &c. hæc oratio debet recitari tamquam ex præcepto quarto loco, non omissa tertio loco illa, quæ est ad libitum, seu pro devotione Sacerdotis eligenda; *S. R. C. 17. Augusti 1709. in Bergomensi* * (*Ad libitum:*) dummodo sit ex Missali deprompta.

132. Quando Altare fuit consecratum ad modum Altaris fixi cum sacris sigillis, & unctionibus inter stipitem, & Altare, si motus fuerit lapis superior, qui format mensam Altaris, a suo stipite, tunc execratur Altare. Si vero fuerit consecratum ad modum altaris portatilis, non execratur in quavis remotione, sed tantum, quando frangitur sepulchrum Reliquiarum; *S. R. C. 21. Junii 1710. in una Ord. Capucc.*

133. Quando in Missa solemni ministratur sacra Eucharistia clericis, vel laicis, reliqui de clero debent stare; *S. R. C. 9. Maji 1711. in Catanien.*

134. Decretum de die 5. Augusti 1662. ab Alexandro VII. approbatum: de Missis defunctorum non celebrandis in festo duplici, sed dicendis de dicto festo cum applicatione Sacrificii, a speciali Brevi, quod incipit, *Creditæ nobis*, iterum ab eodem fuit confirmatum, ac insuper statutum idem servari debere quoad Missas in altaribus privilegiatis ex obligatione celebrandas, & indulgentias per ejusmodi privilegia concessas animabus in Purgatorio existentibus suffragari, perinde ac si celebratæ fuissent Missæ defunctorum. Ac denique declaratum, Anniversaria, & Missas cantatas de Requiem relictas ex dispositione Testatorum quotannis in die ipsorum obitus, etiam in duplici majori contingentia, in prædicto decreto die 5. Augusti 1662. edito minime comprehendi, prout antea, *S. R. C. 15. Sept. 1714. Urbis & Orbis, annuente Clement. XI. 29. ejusdem, & antea 22. Nov. 1664. in una Novarien.* Vide Bullar. Rom. Edit. Luxemburgi 1727. *pag.* 437. in decreto, quod incipit: *Cum occasione Missalis §. Prædictum.* Vide *num. seq. &* 13.

135. Clemens IX. Sac. Rit. Congregat. decreta de die 5. Augusti 1662. & 21. Nov. 1664. alio Brevi, cujus Initium, *Cum fel. rec.* confirmavit, & Alexandri VII. dispositionem de die 22. Januar. 1667., quoad Missas in altari privilegiato ex obligatione celebrandas, & indulgentias per hujusmodi privilegia concessa animabus Purgatorii suffragari, perinde ac si celebratæ fuissent Missæ de Requiem, extendit ad altaria non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non in omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus, nunc & in futurum quandoque privilegiata. Quod quidem confirmatum fuit a *S. R. C. 15. Sept. 1714. Urbis & Orbis, annuente Clem. XI. 29. ejusdem*, in decreto XX. §. *Deinde fel. recordat. ut in num. ant.* Vide *num. ant. & seq. nec non* 13.

136. Declarationes Alex. VII. 22. Januarii 1667. & Clement. XI. 23. Sept. 1669. circa Missas defunctorum in altari pro animabus Purgatorii privilegiato non celebrandas, licet loquantur tantum de festis duplicibus, tamen intelligendæ sunt etiam de diebus Dominicis, & infra octavas Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, Corporis Christi, aliisque anni diebus, quibus, licet a festo duplici non impediantur, adhuc tamen Missæ defunctorum juxta Ritum Ecclesiæ celebrari nequeunt, quatenus nimirum Missæ, quas iisdem diebus celebrare licitum est, servata cæteroquin privilegiorum forma, ad altaria privilegiata celebrarentur. *S. R. C. 15. Sept. 1714. Urbis & Orbis, annuente Clement. XI. 29. ejusdem*, in decreto XX. §. *Tandem proposito; & antea 3. Aprilis 1668. Innocentio XI. Brevi, quod incipit:* Alias postquam, 4. *Maji* 1688. Vide *num.* 13. *& num.* 84.

137. Ad augendam fidelium venerationem erga Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, ejusque cultum in toto Terrarum orbe promovendum, prohibuit celebrari Missas votivas, vel pro defunctis infra octavam Corporis Christi, *S. R. C. 16. Septembris 1714. Urbis & Orbis, annuente Clemente Papa XI. 29. ejusdem, & antea 21. Junii 1670. Clem. Papa X. eadem die approbante. V. Tom. 8. Bull. Rom.* Luxemburgi 1727. *pag.* 437. * (*Votivas, vel pro defunctis:*) non comprehenduntur solemnes pro re gravi, vel pro defunctis, corpore præsente.

138. In Vigilia Epiphaniæ Missæ votivæ, & Defunctorum celebrari non possunt; *S. R. C. 10. Decembris 1718. in Æsina.* * (*Missæ votivæ, & Defunctorum*) privatæ. Vide *num.* 102.

139. Episcopo deputato administratori amovibili Ecclesiæ vacantis, dum assistit Missæ solemni, ab alio cantatæ, non debent Canonici facere circulos ad *Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Credo, Sanctus, & Agnus Dei.* Et tunc sedeant in proprio stallo chori; *S. R. C. 22. Aug. 1722. in Sarsinaten.* * (*Facere circulos.*) Modum faciendi circulos habes *num. sequenti.*

140. Canonicus Episcopus titularis in Missis, & Vesperis cantatis cum assistentia Episcopi localis tenetur discedere a stallo una cum reliquis Canonicis pro faciendis consuetis circulis præscriptis a Cæremoniali Episcoporum; *S. R. C. 10. Aprilis 1728. in Asculana.* * (*Consuetis circulis*) faciendis in Missis, quæ non sint defunctorum, nec feria VI. in Parasceve coram proprio Episcopo Missæ assistente, non vero celebrante, & non alio, licet Legato de latere, Metropolitano, vel Suffraganeo &c., qui tamen circuli, præsente Prælato superiore, ob ejus reverentiam omittuntur. Igitur circulus primus fit, cum Episcopus stans in sua sede legit Introitum, & dicit *Kyrie eleison* &c. & successive *Gloria in excelsis &c.* hoc modo semper: Canonici opportuno tempore discedentes ab eorum sedilibus, procedunt ad medium chori, facta altari, & Episcopo reverentiis, & se sistunt in circulum ante Episcopi faciem, quod diversimode fit pro diversitate situationis altaris, & sedis episcopalis. Si enim altare adhæreat parieti, & sedes episcopalis sit in latere Evangeli, incipient procedere juniores a sedili Diaconorum, ita ut ultimus Canonicus consistat ante faciem Episcopi, quos gradatim alii sequuntur perficiendo circulum, & dignior Canonicus, sive Dignitas modice a suo sedili digressus, stat ad dexteram Episcopi. Si vero altare erit sub tribuna, & sedes episcopalis ex opposito altari, tunc Canonici venientes ad circulum procedunt simul ab utraque parte non perficientes circulum, ne terga vertant altari, sed facientes hinc inde semicirculum, & sic stantes dicunt *Kyrie, & Gloria* cum Episcopo. Quo finito, producente super eos Episcopo signum crucis, quod semper in fine circuli observatur, facta illi, & altari reverentia, procedunt ad loca sua. Secundus, dum dicitur *Credo*, in quo simul cum Episcopo genuflectunt ad *Incarnatus &c.* Et si forte cum redeunt ad loca sua, idem articulus cante-

tur a choro, ubicumque erunt pariter genufle-ctunt in via. Tertius ante finem præfationis pro *Sanctus &c.*, non tamen pectus percutientes. Quartus & ultimus ante *Agnus Dei*, & tunc, dum veniunt ad circulum, & dum diſcedunt, ambobus genibus verſus Altare genuflectunt propter reverentiam SS. Sacramenti, quod eſt ſuper eo. Canonici a circulis revertentes ad ſedes ſuas, faciunt contrario modo, quam faciunt veniendo: quia primo revertuntur ſeniores, deinde juniores; *Cærem. Epiſc. lib. 1. cap. 21. num. 3. ſeqq.*

141. Dum Miſſa cantatur coram SS. Sacramento in Altari expoſito, debet fieri commemoratio de eodem Sacramento poſt omnes alias commemorationes de præcepto, & in Miſſis ſolemnibus tantum feſtorum primæ, & ſecundæ claſſis facienda eſt ſub unica concluſione; *Sac. Rituum Congreg. 23. Jun. 1736. in Burgen.* * (*Dum Miſſa cantatur coram SS. Sacramento.*) Loquitur de Miſſa ſolemni extra occaſionem quadraginta horarum, quando neceſſitas urget in eo Altari cantare, vel recitare; in occaſione enim prædicta Miſſa cantatur de Sacramento, non de feſto occurrenti diebus omnibus, exceptis feſtis primæ, & ſecundæ claſſis, feria 5. Cinerum, feria ſecunda, tertia, & quarta majoris hebdomadæ, tota octava Paſchatis, & Pentecoſtes, Vigilia Nativitatis, & Pentecoſtes, & octava Epiphaniæ, in quibus diebus Miſſa erit occurrens cum commemoratione de SS. Sacramento ſub unica concluſione. Ex Brevi Clement. XII. 1. Sept. 1730. quod incipit italice, *Eſſendo ſtate fatte*; Vide *num.* 156.

142. Dum incenſatur altare, in quo eſt expoſitum publicæ adorationi Venerabile Sacramentum, non debet poſt illud incenſatum Crux quoque incenſari. *S. R. C. 29. Novembris* 1738. *in una Carthaginen. Hiſpan.* * (*Crux quoque incenſari.*) Feria 6. in Paraſceve ad Miſſam Præſanctificatorum, licet adſit Sanctiſſimum Sacramentum, Crux debet incenſari ex *Rub. Miſſ. propria & Cær. Epiſc. l. 2. c. 25. n. 33. & c. 16. num.* 19. An Imago Crucifixi Jeſu coram Sacramento expoſita ſuper altari reponi debeat, conſule *num.* 147.

143. Quando feſtum Annuntiationis B. M. V. transfertur ſimul cum præcepto audiendi ſacrum ad feriam ſecundam poſt Dominicam in Albis, præfertur cuicumque duplici etiam primæ claſſis eo die occurrenti: Si vero transferatur abſque præcepto audiendi ſacrum, præfertur quidem cuicumque feſto translato, licet primæ claſſis, non autem feſtis eo die occurrentibus; *S. R. C. 2. Sept. 1741. in Aquen.* * (*Non autem feſtis eo die occurrentibus*) ſi eſſent majoris ritus, & dignitatis.

144. Cum juxta Rubricas Ritualis Romani abſque Miſſa quantum fieri poteſt defunctorum corpora non ſint ſepelienda, poterit præſenta cadavere unica Miſſa ſolemnis pro defunctis celebrari feria ſecunda poſt Paſcha, aut Pentecoſtes. Hæc autem Miſſa non decantabitur in duplici primæ claſſis haud feſtivo, ſi corpus præſens fuerit, aut pridie ſepultum. *S. R. C. 2. Sept. 1741. in Aquen.* * (*Aut pridie ſepultum*) etiam ſine Miſſa, & ſine Officio, ut aliquando accidit ob rationabilem cauſſam; videlicet ob temporis anguſtiam &c. Rit. Rom. *de exequiis*. Vide *num.* 13.

145. In Miſſis quotidianis, quæ pro defunctis celebrantur, poſſunt quidem plures dici orationes quam tres, ſed curandum ut ſint numero impares, & aliquando pro illa *Deus veniæ largitor* impune ſubrogabitur alia, v. g. pro patre, matre &c. dummodo ultimo loco dicatur *Fidelium*. Inſuper Anniverſaria adimplenda non ſunt infra octavas privilegiatas; *S. R. C. 2. Sept. 1741. in Aquen.* * (*Curandum ut ſint numero impares.*) Quid faciendum in Miſſis vivorum. Vide *numer.* 177.

146. In Miſſis defunctorum, ſeu, utar verbis decreti, in paramentis nigris, non miniſtratur Euchariſtia per modum Sacramenti, ſcilicet cum particulis præconſecratis, extrahendo pyxidem a cuſtodia; poteſt tamen miniſtrari per modum Sacrificii, prout eſt, quando fidelibus præbetur communio cum particulis infra eamdem Miſſam conſecratis; *S. R. C. 2. Sept. 1741. in Aquen.*

147. Etſi decretum hujus Sacræ Congreg. de anno 1707. præcipiat, quod in Altari, ubi eſt publice expoſitum SS. Sacramentum, tempore Sacrificii Crux de more collocetur; non eſt tamen in viridi obſervantia, & Patriarchales Eccleſiæ Urbis oppoſitum ſervant. Supervacuam enim adjudicant Imaginis exhibitionem, ubi prototypus adoratur. Et hacce de cauſſa Inſtructio pro Oratione quadraginta horarum Clem. XI. Bened. XIII. & Clem. XII. Summ. Pontificum juſſu edita ſub ſilentio præterit, an locanda, removendave ſit hujuſmodi Crux, linquens quemlibet in ſua praxi; *S. R. C. 2. Sept. in Aquen.* Bened. XIV. 16. *Julii* 1746. Conſt. quæ incipit *Accepimus*, corroborante. Vide *num.* 127. 142. (Cit. Conſt. Bened. XIV. habes ſuperius in App. I.)

148. Tertia oratio in Miſſa dicenda ad libitum Sacerdotis poteſt eſſe vel de Sancto, vel de SS. Sacramento, vel de Patrono, de Paſſione, de Cruce, &c. *S. R. C. 2. Sept.* 1741. *In Aquen.* Vid. *n.* 177.

149. An diebus, quibus juxta ritum Eccleſiæ Ambroſianæ prohibetur fieri de duplici, ſive de ſolemni, prohibeantur etiam Miſſæ de Requiem? Et reſponſum fuit affirmative; *S. R. C. 7. Dec.* 1743. *in Mediolanen.* * (*Juxta Ritum Eccleſiæ Ambroſianæ.*) Et id faciendum in Romana, Vide *num. ſeq.*

150. An Miſſæ pro enunciatis diebus, Officium de duplici, ſeu de ſolemni non admittentibus, in Calendario, & Miſſali Ambroſiano præſcriptæ, ad Altaria privilegiata celebratæ, animabus in Purgatorio exiſtentibus perinde ſuffragentur, ac ſi celebrentur Miſſæ de Requiem? Reſponſum fuit affirmative; *S. R. C. 31. Aug.* 1743. *in Mediolan.* * (*Affirmative*) ad normam Eccleſiæ Romanæ ex Conſtitut. Clement. IX. 13. Aug. 1669.

151. Utrum in Sabbatho Sancto pro collatione ſacrorum ordinum, Epiſcopus in ſuo domeſtico Oratorio teneatur Miſſam cum Prophetiis, ut in Miſſali, celebrare? Reſponſum fuit, Miſſam collationis &c. incipiendam eſſe a Prophetiis; *S. R. C. 21. Martii* 1744. *in Bergomen* * (*a Prophetiis,*) quæ omitti non debent etiam attenta conſuetudine immemorabili; Vide *num.* 166. & 179. & *num. ſeq.*

152. In Ordinum collatione diebus a jure ſtatutis dicenda eſt ſemper Miſſa de feria occurrenta, non de Sancto in ea contingenta; *S. R. C. 21. Mar.* 1744. *in Bergomenſi*. Vid. *num. ant.* & *num.* 179.

153. Utrum in Dominicis primæ claſſis, & aliis diebus, in quibus abſolute quæcumque alia feſta etiam primæ claſſis excluduntur, licitum ſit cantare Miſſam de Requiem præſente cadavere? Et reſponſum fuit: Servetur decretum latum 5. Julii 1698. videlicet: In duplicibus primæ claſſis, etiam præſente cadavere, non poteſt cantari Miſſa defunctorum; *S. R. C. 21. Martis* 1744. *in Bergomenſi*. * (*In duplicibus primæ claſſis.*) Intelliga feſtiva, exceptis feriis ſecundis, & tertiis

tiis Paschatis, & Pentecostes; Vide *num.* 144.

154. Cum Rubrica Missalis de Introitu *num.* 5. præscribat, quod incensata Cruce, incensentur & Reliquiæ, seu imagines Sanctorum; quæritur an imagines Sanctorum debeant habere inclusas Sanctorum Reliquias juxta Quarti *part.* 2. *lib.* 4. de Introitu, & Merati *t.* 1. *p.* 2. *t.* 4.? Responsum fuit: Non esse de necessitate in sculptis Sanctorum imaginibus in altari dispositis sacras includere Reliquias ad hoc, ut incensata Cruce valeant illæ a Celebrante thurificari; *S. R. C.* 21. *Mart.* 1744. *in Bergomen.* * (*Incensentur & Reliquiæ, seu Imagines Sanctorum*:) Incensata Cruce, & facta ei reverentia, antequam Celebrans discedat a medio altaris, primum incensat eas, quæ a dextris sunt, idest a parte Evangelii prope Crucem, bis ducens thuribulum, & iterum facta Cruci reverentia, similiter incensat bis alias, quæ sunt a sinistris, hoc est a parte Epistolæ; *Cæremon. Episcopor. lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 6.

155. Cum in Missali ultra primam in principio, detur & altera Rubrica in ordine, & canone Missæ, & inter has videatur aliqua discrepantia, præcipue in inclinationibus, & manuum junctionibus; quæritur quænam sequendæ? Responsum fuit, pari forma sequendas esse tum Rubricas generales, tum particulares Missalis Romani, præcipue ad cœremonias inclinationibus, & manuum junctione rite peragendas; *S. R. C.* 21. *Martii* 1744. *in Bergomen.*

156. Cappellani Monialium Ordinis S. Benedicti, cæterique Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares ad earum Ecclesias confluentes, Missam propriam S. Benedicti cum Missali Monastico, non solum in die festi, sed per subsequentes dies alias non impeditas infra ejus octavam celebrare possunt, ac debent; *S. R. C.* 21. *Martii* 1744. *in Patavina*, *Benedicto XIII. antea permittente*.

157. Commemoratio de SS. Sacramento in Missis privatis poterit fieri, quando ejus expositio fiat pro publica caussa, etiamsi Sacramentum expositum sit in pyxide; *S. R. C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien* * (*Commemoratio in Missis privatis poterit fieri*,) exceptis diebus primæ, vel secundæ classis. Vide *num.* 160. & 178.

158. Missæ de Requiem extra altara, ubi est expositum Sanctissimum Sacramentum etiam in pyxide, poterunt celebrari, dummodo tamen oratio coram Sacramento non sit pro publica causa; *S. R. C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien.* Vide *num. ant.* & *seqq.*

159. Genuflexio utroque genu est facienda a transeuntibus ante Sanctissimum Sacramentum, etiamsi fuerit in pyxide patenter expositum; *S. R. C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien.* * (*Genuflexio utroque genu:*) quid de Sacerdote Missam celebraturo, & de Crucem ferente; Vide *num.* 40.

160. Quando frequenter fiunt expositiones Sanctissimi publice in majori Altari, & præter Missam solemnem dicuntur etiam Missæ privatæ ad idem Altare majus, an etiam in Missis privatis ad Altare majus, & ad alia Altaria minora durante expositione Sanctissimi poterit fieri commemoratio de Sacramento durante expositione? Responsum fuit: Poterit fieri commemoratio de Sanctissimo Sacramento durante expositione; *S.R.C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien.* Vide *num. ant.* * (*Missa privata ad idem Altare majus*,) nisi ex necessitate celebrandæ; ad majorem enim decentiam erit abstinendum; *Cærem. Epis. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 9. Quid statuatur de Missa solemni; Vide *num.* 87.

161. Cum contingat sæpius in Ecclesiis Regularium, vel aliis, præsertim in die obitus, seu anniversario defunctorum, Missas celebrari a confluentibus Sacerdotibus, supplicatur declarari, an Sacerdotes, qui recitant Officium de festo duplici, confluentes ad Ecclesias sive Regularium, sive aliorum, ubi dicitur Officium de semiduplici, possint ibi dicere Missas privatas defunctorum? Responsum fuit negative; *S. R. C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien* * Ad recte & absoluta observandum præsens decretum, & sine scrupulo; vide quæ diximus in *num.* 115.

162. An Presbyteri ordinandi statim ab initio, vel solum a *Suscipe Sancte Pater &c.* debeant inchoare Missam cum Celebrante, & Ordinante Episcopo? Responsum fuit, teneri solum a *Suscipe Sancte Pater*. *S. R. C.* 20. *Septem.* 1749. *in una Javarinen. in Hungaria*. Vide *num. seqq.*

163. An Presbyteri ordinandi debeant legere Missam stantes, vel in terram genuflexi? Responsum fuit negative ad primam, affirmative ad secundam partem. *S. R. C.* 20. *Septemb.* 1749. *in Javarinen. in Hungaria*. Vide *num. ant.* & *seqq.*

164. An Presbyteri ordinandi omnes illas, quas Episcopus ordinans in Missa facit actiones debeant facere, adeoque, an il Presbyteri debeant cruces manu super oblata peragere, an genuflectere &c. an denique omnia illa, quæ Episcopus sub Sacrificio agit, agere. Similiter idem quæritur de Episcopo consecrando? Responsum fuit ad primum negative; ad secundum, servandum esse Pontificale Romanum; *S. R. C.* 20. *Sept.* 1749. *in Javarinen. in Hungaria*. Vide *num. ant.* & *seq.* * (*Servandum esse Pontificale Romanum*:) in quo præscribitur: *Dicto Offertorio, Consecrator sedet cum mitra in faldistorio, ante medium Altaris. Et consecratus veniens ex sua cappella, inter assistentes Episcopos medius coram Consecratore genuflectit, & illi offert duo intorticia accensa, duos panes, & duo barilia vino plena, & Consecratoris prædicta recipientis manum reverenter osculatur. Deinde Consecrator lavat manus, & accedit ad Altare; Consecratus etiam ad posterius cornu Epistolæ Altaris ejusdem accedit: Et ibi stans medias inter Episcopos Assistentes ante se, habens Missale suum, simul cum Consecratore dicit, & facit omnia, prout in Missali. Et ponatur una Hostia consecranda pro Consecrante, & Consecrato, & vinum consecrandum in Calice, sufficiens pro utroque. Pontif. Rom. part.* 1. *tit.* de Consecr. Electi in Episcopum. Vide *num. ant.* & *seq.*

165. An Presbyteri ordinandi, postquam sunt de corpore D. N. J. C. communicati, debeant de illo Calice, quem in ordinatione sua tetigerunt, ablutionem sumere? Responsum fuit, non esse necesse; *S. R. C.* 20. *Sept.* 1749. *in Javarinen. in Hungaria* * (*Ablutionem sumere:*) Non in Calice, quo Pontifex celebravit, sed in alio cum vino; *Pontific. Rom. part.* 1. *tit. de Ordinat. Presbyter*. Vide *num. ant.*

166. Cum Sabbatho Sancto unica tantum in quavis Ecclesia Missa cantata admittatur, an Episcopus in privata Cappella, vel Oratorio possit ordinationem sub Missa lecta servare? Et quatenus affirmative, an debeat post communionem idem Episcopus pro Vesperis: *Alleluja, Vespere autem &c. Laudate Dominum, Magnificat &c.* dicere? Responsum fuit, ad mentem; *S. R. C.* 20. *Septemb.* 1749. *in Javarinen. in Hungaria*; Vide *num.* 151.

167. An Episcopi non habentes facultatem specialem concedendi in Oratoriis privatis, & Cappellis pro sæcularibus, & aliis, legendi Missam, possint licentiam dictam petentibus concedere?

dere? Responsum fuit negative; *S. R. C. 20. Sept. 1749. in Iavarinen. in Hungaria.* * (*Negative.*) Et hæc facultas spectat ad Papam ex Constitut. Benedict. XIV. 2. Junii 1751. quæ incipit: *Magno cum animi nostri*. (Quam Const. habes supra in Appendice XVIII.)

168. Utrum Sacerdos sæcularis, vel regularis habens officium duplex, & quid si duplex primæ, vel secundæ classis, celebrans in aliena Ecclesia ex devotione, ubi celebratur, festum solemne, debeat ne celebrare Missam se conformando illi Ecclesiæ, ubi celebrat, etiam quoad solemnitatem, & colorem paramentorum? Utrum etiam Sacerdos Sæcularis, vel regularis habens officium duplex, & quid si duplex primæ, vel secundæ classis, celebrans in aliena Ecclesia ex obligatione in sepultura solemni alicujus cadaveris, vel exequiis solemnibus, debeat se conformare illi Ecclesiæ celebrando Missam de Requiem? Responsum fuit. Serventur Decreta alias edita in una Tertii Ordinis S. Francisci die undecima Junii 1701. Et Sacerdotes tam Sæculares, quam Regulares, conformare se debeant ritui Ecclesiæ, in qua celebrant; *S. R. C. 29. Januari 1752. in una Ordinis Carmelitarum Discalceat. Provinciæ Poloniæ.* * Pro adimplenda rite & absolute mente hujus decreti, Vide ea, quæ diximus in adnotatione ad *num.* 114.

169. Missæ privatæ de Requiem, etiam corpore præsente, & insepulto, dici non possunt diebus, quibus fit de officio duplici etiam minori, vel aliis a rubrica exceptis, & quæcumque consuetudo in contrarium abusus esse declaratur; Missa tamen unica solemnis insepulto corpore celebrari poterit etiam in Dominicis, & festis diebus, non tamen solemnioribus primæ classis. *S. R. C. 29. Jan. 1752. in una Ordinis Carmelitarum Discalceat. Provinciæ Poloniæ.* * (*Vel aliis a rubrica exceptis:*) ut sunt feriæ majores, & Dominicæ omnes, in quibus prohibetur fieri de festo duplici, ut in Breviario. * (*Solemnioribus primæ classis*) festivis, & celebribus, intra quas feriæ secundæ, & tertiæ Paschatis & Pentecostes non numerantur; Vide *num.* 144.

170. Utrum in majori hebdomada, excepto triduo ante Pascha, & biduo post, & infra octavam Paschæ, & Pentecostes, ac etiam in festis duplicibus primæ classis, non tamen celebribus, possit cantari Missa unica solemnis de Requiem in sepultura cadaveris? Responsum fuit, Affirmative. *S. R. C. 29. Januarii 1752. in una Ordinis Carmelitarum Discalceat. Provinciæ Poloniæ.* * (*Excepto triduo ante Pascha, & biduo post.*) Vide tamen *num. ant.* & præcipue ibi notat. 144.

171. In die obitus, vel depositionis alicujus defuncti Sacerdotis dici poterit vel Missa prima, quæ est pro Episcopis assignata, ut in Commemoratione omnium fidelium defunctorum, vel ea, quæ est secundo loco posita, quæ est in die obitus, seu depositionis, dummodo oratio pro eo designata: *Deus qui inter Apostolicos Sacerdotes &c.* omnino adhibeatur. Similiter agendum erit in anniversario pro Sacerdote defuncto. *S. R. C. 29. Januarii 1752. in una Carmelitarum Discalceat. Provinciæ Poloniæ.* * (Oratio *Deus, qui inter Apostolicos*) vel alia *Præsta quæsumus*, ut in Rubrica Missalis *de Missis Defunctorum*.

172. Dignitates, & Canonici Metropolitanæ Ecclesiæ Urbinatensis possunt uti annulo cum unica gemma, cruce pectorali sine gemmis, caligis, sandaliis, & chirothecis sine auri ornatu in Missis solemniter decantandis; & quoad solum Celebrantem, qui sedere debet in scamno cooperto tapete, vel panno currentis coloris, non vero in faldistorio. *S. R. C. 29. Januarii 1752. in Urbinaten. Benedicto XIV. confirmante die 28. Februarii ejusdem anni in Const. quæ incipit*: in Throno Justitiæ *ad primum, & secundum dubium*.

173. Supradictæ Dignitates, & Canonici, an Palmatoria seu Bugia in Pontificalibus, & in Missis lectis, seu privatis, uti valeant? Responsum fuit, negative, & amplius. *S. R. C. 29. Jan. 1752. in ead. Urbinatensi ut supra num. ant.*

174. Translato Anniversario e proprio die obitus Testatoris ob occurrens impedimentum in alium diem non impeditum, de Requiem cantanda est Missa sive ut in anniversario, sive ut in quotidianis, verba tamen in oratione: *Cujus anniversarium depositionis diem commemoramus &c.* non sunt varianda. *S. R. C. 22. Dec. 1753. in una Vilnen. in Lithuania.* Vide *num.* 180.

175. In Altari, sub quo sepulta sunt cadavera defunctorum, non potest celebrari: *S. R. C. 11. Jun. 1629. in Turritana.*

176. Ubi non est aurora physice pro licita Missarum celebratione, attendatur ea moraliter & politice, quando scilicet terminari solet hominum quies, & inchoari labor juxta probatam regionum consuetudinem; *S. R. C. 27. Sept. & 2. Novemb. 1634. in una Missalis Romani.*

177. Occurrente commemoratione Sancti simplicis in Feria secunda Quadragesimæ, quando dictum est Nocturnum Defunctorum, non debet in Missa quarto loco dici oratio: *Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum &c.* pro commemoratione defunctorum, sed sufficit tertia oratio *A cunctis*. Quod si dicatur quarta *Omnipotens*, quinta erit ad libitum; *S. R. C. 4. Maji 1709. in Pistorien.* * (*Quinta erit ad libitum:*) non ex præcepto, sed ex congruentia in Missis vivorum; Vide *num.* 131. secus autem in Missis defunctorum; Vide *num.* 144. Oratio vero ad libitum quænam dicenda, Vide *num.* 148.

178. Commemorationem de SS. Sacramento tempore solemnis expositionis posse fieri in Missa de festo duplici, non tamen primæ, vel secundæ classis, declaravit S. R. C. Insuper Sanctorum Reliquias non esse collocandas super Altari, in quo reipsa SS. Sacramentum publicæ venerationi est expositum; *S. R. C. 2. Sept. 1741. in Aquen. & antea per Constitutionem Quadraginta Horarum* Clementis XI. Benedicti XIII. & Clem. XII. quæ data fuit *die 1. Septemb. 1736.* incipit italice *Essendo state fatte §. v.* * (*In Missa*) privata, intellige etiamsi Sacramentum expositum sit in pyxide publica caussa; Vide *num.* 157.

179. In Sabbathis quatuor Temporum, vel aliis ad ordines conferendos a jure præstitutis, Episcopus Ordinationem faciens, Missam de Feria, non autem de Sancto, qui forte diebus illis occurret duplex, vel semiduplex, v. g. S. Mathiæ tempore verno, S. Thomæ tempore hyemali &c. Celebrare debet. *S. R. C. 11. Julii 1739. in Neritonen.* * (*A jure præstitutis,*) quæ sunt *Sabbatha in omnibus quatuor Temporibus, Sabbathum ante Dominicam de Passione, & Sabbathum Sanctum. Pontific. Rom. par. 1. de Ordinibus conferendis.* Vide *num.* 152.

180. Obitus die impedito, non potest pro defunctorum anniversario cantari Missa de occurrenti Festo, vel Feria privilegiata per applicationem. *S. R. C. 22. Decembris 1753. in una Vilnen. in Lithuania.* * (*Non potest,*) sed transferri in aliam diem, prout transtulit S. R. C. Vide *num.* 24. & 174. An aliæ fundationes licite absolvi possint, consule *num. seq.*

181. Possunt adimpleri quælibet fundationes, sive in honorem Sanctorum, sive pro defunctorum

rum

rum liberatione, Missam de die celebrando, quando & Missæ Sanctorum, & defunctorum prædictæ ab occurrente primæ, vel secundæ classis solemnitate, aut festivo die quoad forum impediantur; *S.R.C. 2. Sept. 1741. in Aquen.* ° (*Qualibet fundationes:*) cave ne intelligas anniversaria defunctorum, quæ debent transferri, ut in *num.* 24. & 174.

182. Anniversaria, quæ occurrunt absolvenda circa quatuor tempora Paschalia, & infra octavam Pentecostes, & non possunt omnia absolvi, aut finiri ante octavam Sanctissimi Corporis Christi, quomodo, & qualiter absolvenda? Responsum fuit; Servetur Decretum datum die 4. Maji 1686. *in una Canonicorum Regularium Lateranensium. S.R.C. 22. Decemb. 1753. in una Vilnen. in Lithuania.* Decretum enuntiatum signatur sub *num.* 97. 1. ° (*Quomodo, & qualiter absolvenda,*) Vide *num. ant.* & 24.

183. Quando per rubricas Missalis, ac per decreta Sacræ Congregationis, videlicet per octavas Nativitatis, Epiphaniæ, per Feriam IV. Cinerum, a Dominica Palmarum usque post Octavam Paschæ, per octavas Pentecostes, & Sanctissimi Corporis Christi, prohibeotur Missæ votivæ privatæ, prohibentur etiam votivæ in cantu fundatæ, *S.R.C. 22. Decembr. 1753. in una Vilnen. in Lithuania.* ° (*Per octavas,*) nempe per omnes dies dictarum octavarum. ° (*Votivæ in cantu fundatæ:*) illæ vero pro re gravi, vel de Titulari, seu Patrono Ecclesiæ non prohibentur, nisi diebus exceptis a Rubrica Missalis tit. VI. de Translatione.

184. Missa de Requiem pro Parentibus Fratrum, quavis feria secunda in quolibet Conventu non potest cantari exposito Castro doloris, occurrente festo duplici minori & majori, etiamsi non sit de præcepto, seu festivo; *Sac. Rituum Congreg. 11. Maji 1754. in una Ordinis Min. de Observant. S. Francisci Provinciæ Majoris Poloniæ.*

185. Missæ de Requiem possunt cantari in iis Ecclesiis pro benefactoribus defunctis (qui apud illos non sepeliuntur) in die obitus illorum, occurrente festo duplici minori & majori, sed non de præcepto, seu festivo; *Sac. Rituum Congreg. 11. Maji 1754. in una Ordinis Minor. de Observ. S. Francisci Provinciæ Majoris Poloniæ.*

186. An Missæ de Requiem (ut populus semper prætendit, & non per applicationem Sacrificii) possint cantari pro Benefactoribus defunctis ad petitionem hæredum quavis die, etiamsi non sit dies obitus, vel anniversarii, occurrente festo duplici minori & majori, sed non de præcepto, seu festivo? In omnibus supradictis quæsitis exclusa volumus festa primæ & secundæ classis, Dominicas per annum, Dominicas, ac octavas privilegiatas. Responsum fuit, *Negative*; *S.R.C. 11. Maji 1754. in una Ordinis Minor. de Observ. S. Francisci Provinciæ Majoris Poloniæ.* ° (*Ad petitionem hæredum;*) secus autem pro adimplenda mente testatoris. Vide *num.* 13. In ruralibus vero Ecclesiis, cum agatur de die vera anniversaria, tantum indulgetur in officio duplici minori pia consanguineorum vota persolvere. Vide *num.* 110.

187. Cum Sacra Rituum Congregatio decreverit, in festo duplici minori & majori, sed non de præcepto, posse cantari Missam de Requiem, cum accipitur nuntius de obitu alicujus in loco distito, sub die 4. Maji 1686. & Anniversaria, quæ ex dispositione Testatorum cum cantu quotannis sunt celebranda, possint cantari etiamsi eorum dies inciderit in festum duplex majus, non tamen de præcepto, sub die 20. Julii 1669. annuente Sanctissimo Clemente IX. quæritur an intelligendum duplex majus de præcepto, an quod sit celebre ad populum, seu festivum, vel alio modo &c.? Et Sacra Congregatio, audito prius voto unius ex Cœremoniarum Apostolicarum Magistris, ad relationem Eminentissimi Cardinalis Tamburini ejusdem Congregationis Præfecti, rescribendum censuit: Festum duplex majus de præcepto est illud, in quo occurrit Officium recitandum sub ritu duplici majori, cuique a legitimo superiore adnexum est præceptum audiendi sacrum, & abstinendi ab operibus servilibus; *S.R.C. 11. Maji 1754. in una Ordinis Min. de Observ. S. Franc. Provinciæ Majoris Poloniæ.*

F I N I S.

MO-

MONITUM.

EO ipso temporis momento, quo præsens volumen numeris omnibus absolutum typisque datum in publicum emanare jam cupiebamus, ad manus nostras pervenit ultima recens editio romana Tractatus ejusdem fel. rec. Benedicti XIV. continens additiones variarum *Appendicum* ac *Decretorum Sac. Rit. Congr.* quarum utilitate rapti illico operis promulgationem suspendimus ad eas inserendas ipsarum fructum non perdituri. Hoc muneris nostri ratio postulabat, ut pro viribus fieret satis orbis litterarii utilitatibus. Idcirco ne mireris Lector benevole, neve nostræ tribuas oscitantiæ, si tam signatio Dd cum num. 208. duplicata appareat, quam ipsa paginarum numeratio perturbata sit. Nam, completo volumine, opus fuit, ut post paginam supradicti numeri *Appendices* ac *Decreta* collocarentur; sicque numerorum series taliter cœpta continuaretur usque ad paginam 271. ultimam scilicet memoratarum *Appendicum*, post quam iterum a tergo redit num. 208. In fine antem Indicis generalis pag. videlicet 236. appositum habes etiam Indicem dictarum *Appendicum* calcem operis implentium.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS

RERUM NOTABILIUM,

Quæ in toto hoc Opere de Sacrificio Missæ continentur.

Hæc

Hæc confessionis formula contractior est apud Carthusianos, & Dominicanos. *l.* 2. *c.* 3. *n.* 22.

Confiteor, & orationes *Misereatur*, & *Indulgentiam* &c. Communioni Populi recte præmittuntur. *c.* 15. *n.* 1. & 2. V. *Communio*.

Congregatio.

Sacra Congregatio Concilii Tridentini interpres sola potestatem habet ejusdem Concilii decreta interpretandi, ejusque decreta, si generalia sint, vim legis obtinent. *l.* 1. *c.* 8. *n.* 2.

Instituta est non modo ad idem Concilium explicandum, sed etiam ut Ecclesiæ disciplinam per universum Orbem integram tueretur. *c.* 17. *n.* 5.

Congregatio eadem declaravit, Sacerdotem, qui ratione Beneficii, vel Capellaniæ tenetur Missam quotidie per se ipsum celebrare, aliquando, legitima de causa posse Missam omittere; addidit tamen, non posse tunc pro aliis celebrare, multoque minus stipendium accipere, eum vero, qui onus non habet per se ipsum celebrandi, semper debere obligationi celebrationis satisfacere. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 6. & 7.

Congregatio eadem censuit in Oratoriis privatarum Domorum die Nativitatis Domini tres Missas celebrari posse, si in Brevi Indultum fuerit posse eo die sacrum ibi fieri, eo quod aliquis Infirmus domo egredi nequeat. *c.* 4. *n.* 8. 2. ad 8.

Concedere noluit, ut in quibusdam locis die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum singuli Sacerdotes celebrare tres Missas possent. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 9. & *seqq.*

Declaravit facultatem dandi licentiam celebrandi in privatis Oratoriis fuisse a Tridentino soli Summo Pontifici reservatam: posse vero Episcopos in privato Oratorio domorum suarum celebrare, & aliis permittere, ut celebrent; & posse etiam Altari mobili uti. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 25. & *seqq.*

Declaravit, a Tridentino Altaris mobilis usum quibusdam Regularibus fuisse ademptum. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 5.

Cardinales vero & Altare portatile, & privatum Oratorium habere posse. *n.* 5. & *seqq.*

Improbavit abusum Missam celebrandi occasione cujusdam solemnitatis multas horas ante auroram, & post meridiem. *l.* 3. *c.* 7. *n.* 5.

Semper sensit, Parochum diebus Dominicis, & Festis de præcepto teneri celebrare Missam in Parochia, populoque applicare: si vero pauper sit, posse die festo Missam applicare offerenti eleemosynam, dummodo intra hebdomadam populo aliam Missam applicet. *l.* 3. *c.* 8. *n.* 2. & *Append.* 7. *ab init.* ad §. *Ac demum*.

Ex ejus Decreto in Cathedralibus, verisque Collegiatis quotidiana Missa conventualis applicanda est Benefactoribus generatim; diebus vero Dominicis, ac Festis, si animarum cura adnexa sit, alia Missa, nempe Parochialis populo est applicanda. Quod si pauperes sint, facultatem obtinere poterunt non applicandi Missam conventualem diebus feriatis. *l.* 3. *c.* 8. *n.* 3. & *seqq.* & *Append.* 7. a §. *Hæc igitur ad fin.*

Si Capellaniæ, vel Beneficii fundator imposuit onus celebrandi Missam, non explicans cui sit applicanda, Congregatio declaravit applicandam esse pro Fundatore. *l.* 3. *c.* 9. *n.* 2. Si vero certas sibi Missas applicari, reliquas vero celebrari solum jussit, declaravit Congregatio, Beneficiatum non teneri ad applicationem, nisi Fundator pro se in Missa orari jusserit. *n.* 3.

Quod si Beneficium, aut Capellaniam fundasset cum onere Missæ sibi, aut aliis applicandæ, & in fundatione alterius Beneficii, seu Capellaniæ solum jussisset pro se orari, Sacra Congregatio censuit, Fundatorem solum voluisse ad *Memento* in Missa commemorationem sui fieri, *ib.* Sed si fundator expresse declarasset, Missam a Capellano celebrandam esse; non itidem declarasset applicandam, tum censuit, posse a Capellano aliam pro Missæ applicatione eleemosynam accipi. *n.* 6.

Decrevit non posse a Sacerdote applicari Missam secundum intentionem ejus, qui primus eleemosynam daturus sit. *l.* 3. *c.* 9. *n.* 6. & *c.* 12. *n.* 10.

Semper in eam propendit sententiam, quod invalida sit ordinatio alicujus cum canonico impedimento ordinati ab Episcopo, qui ante ordinationem protestatus sit se non intendere ordines conferre cum ejusmodi impedimento accedentibus. *l.* 3. *c.* 10. *n.* 5. & 6.

Monuit Indos, seu Mulatos nullo jure ab Ordinibus arcendos esse. *ibid.*

Censuit, si non constaret, an Episcopus ejusmodi intentionem retractasset, ordinationem sub conditione esse iterandam. *n.* 7. Ordinato autem, qui in susceptione Ordinis contradixisset, nullum characterem fuisse impressum. *n.* 13. Quod si ordinatus diceret, se non habuisse intentionem suscipiendi Ordinem, sed de hoc dubium aliquod esset, monuit, eum esse privatim sub conditione iterum ordinandum. *n.* 13.

Declaravit, pœnas suspensionis, & excommunicationis a Sacris Canonibus adversus Sacerdotem statutas, qui ab Altari cœpta Missa recederet, non esse ipso jure impositas. *l.* 3. *c.* 14. *n.* 1.

Statuit, ut circa Communionem feria sexta in Parasceve Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 14.

Iterum statuit, non licere Eucharistiam ad ægrotos deferre, qui ob morbi gravitatem eam sumere nequeunt, ut eam deosculentur. *l.* 3. *c.* 19. *n.* 4.

Decrevit nemini aut plures Eucharistiæ particulas, aut grandiores tradendas esse. *l.* 3. *c.* 20. *n.* 1.

Quoad eleemosynam manualem pro Missis celebrandis, item pro Missis perpetuis respondit, attendendam esse loci consuetudinem, vel legem Synodalem, si adsit, aliter eleemosynam per Episcopum esse statuendam. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 15.

Dixit Regulares quoad eleemosynam pro Missa stare debere taxationi Ordinarii. Unicuique vero licere sponte dare, & sponte datum accipere stipendium taxa majus, sed vetuit, ut alteri Missa celebranda committeretur, retenta pinguioris eleemosynæ parte. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 13.

Damnavit fraudes eorum, qui pluribus eleemosynis per unicam Missam satisfaciebant. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 15. & *c.* 22. *n.* 4. & *seqq.*

Non constat, an permiserit, ut cum in fundatione Beneficii, seu Capellæ cautum est, non teneri Celebrantem ad applicationem Sacrificii, possit celebrans accipere novum stipendium, & unica Missa satisfacere obligationi Beneficii, & novi stipendii; uti neque constat, an oppositum statuerit. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 6. & 7.

Constat, Ipsam declarasse, quando ex testamento in fundatione Cappellaniæ onus Capellano præcise celebrandi certum Missarum numerum est impositum, eas Missas pro anima Testatoris applicandas esse, *ib.*

Interrogata, an Episcopus *statuere possit eleemosynam manualem pro qualibet Missa imponenda pœnam celebrantibus pro minori quantitate*: Respondit *affirmative quo ad eleemosynam manualem*, *l.* 3. *c.* 22. *n.* 8.

Declaravit Abbates solis Regularibus sibi subjectis primam Tonsuram, & minores Ordines conferre posse, *Append.* 8. §. *Itaque*.

Aliquando decrevit, ut Parochi pinguibus redditibus dotati quotidie Missam pro Populo celebrarent, & applicarent, *Append.* 7. §. 6.

Semper improbavit sententiam afferentem, Canonicos muneri suo satisfacere, si choro præsentes assistant, quin canant, *Append.* 7. §. 14.

Declaravit, prohibitionem Urbani Octavi ne Episcopi, & Superiores generales Missarum perpetuarum onera contraherent *absque Sedis Apostolicæ beneplacito*, etiam Missas respicere, quarum celebrandarum obligationem nemo suscepisset; *Append.* 8. *n.* 1.

Censuit, si plures eleemosynæ pro Missis in alicujus Ecclesiæ Sacello celebrandis offerrentur, celebrationem non esse ultra hebdomadam differendam, sed in aliis saltem ejusdem Ecclesiæ Sacellis explendam, idque per tabellam publice expositam esse significandum, *Append.* 8. *n.* 5.

Respondit, non posse a Parocho prohiberi, ne in publicis Oratoriis intra suæ Parochiæ fines Missæ celebrentur ante Missam Parochialem, *Appen.* 12. *in Inst.* 44. *n.* 7.

Congregatio Episcoporum & Regularium.

Regulas præscripsit ab Episcopis servandas in facultate alicui Sacerdoti concedenda, ne plures eodem die Missas ob aliquam urgentem causam celebret. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 9.

Congregatio de Propaganda Fide.

Cum ageretur de Armenorum cum Ecclesia Romana unione, statuit, ob plures causas non esse iis indulgendum, ut in Missa aquam vino non affunderent. *l.* 2. *c.* 10. *n.* 9.

Congregatio Rituum.

Nonnunquam rescripsit, in Missa solemni, absente Subdiacono, Lectionem a quolibet Clerico in minoribus Ordinibus constituto cani posse, sed sine Manipulo, *l.* 2. *c.* 5. *n.* 12.

Alexandro Octavo approbante, vetuit, ne quis Feria 5. & 6., ac Sabbato majoris hebdomadæ Missam privatam celebret. Monuit vero, si in eamdem Feriam V. Festum Annuntiationis B. M. Virginis, vel S. Josephi incidat, Ordinariis curandum esse, ut ante Missam conventualem aliquæ Missæ privatæ celebrentur, & quare non item, si Sabbato Sancto idem Festum occurrat. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 10.

Vetuit, ne in Missa Defunctorum Eucharistia adstantibus præberetur. Sed postea noluit hoc decretum vulgari, aut ejus exemplar edi. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 10.

Prohibuit, ne nocte Nativitatis Domini post Missam solemnem aliæ duæ Missæ celebrentur, aut Eucharistia adstantibus præbeatur. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 13. Ferunt etiam, Ipsam prohibuisse, ne Feria 6. in Parasceve aliis, nisi Infirmis, Eucharistia ministretur, *n.* 14.

Vetuit, ne *Missæ certis Regularibus concessæ*, aut *quæ fuerint indultæ certis Personis*, ab aliis celebrentur. Aliquando permisit, ut etiam ab aliis ad Ecclesiam eorum, quibus Missa concessa fuit, confluentibus in alicujus Beati honorem Missa celebraretur, sed cum Missali Romano, & de communi, *l.* 3. *c.* 23. *n.* 2. & *Append.* 11. *post tit.* 2. *n.* 5.

Triginta Missas, quas a S. Greg. appellabant, celebrari vetuit. *l.* 3. *c.* 23. *n.* 2. Solemnes pro Defunctis Missas quibusdam diebus fieri permisit, quibusdam vetuit, licet ad Altare privilegiatum celebrandæ essent. *n.* 5. & *seqq.*

Censuit non requiri Crucem in medio Altari ad Missam in eo celebrandam, si Crucifixi imago in majori Altaris Tabula expressa esset. *Append.* 1. §. *secundo loco*. Requiri tamen in Altari, in quo Tabernaculum cum Sacramento, & parva Cruce asservatur. §. *seq.* Si tamen Sacramentum publice expositum sit in Altari, in quo Missa celebranda est, quoad Crucem in eo collocandam servandas esse locorum consuetudines: quamquam alias aliter responderat. §. *Quarto loco*.

Congregatio Specialis.

Quædam specialis Congregatio habita fuit ut discuteretur, an permittendum esset Missam Sinica lingua apud Sinas celebrari. *l.* 2. *c.* 2. *n.* 15.

Alia singularis congregatio an. 1719. jussu Pontificis habita, Cyrillo quodam Patriarcha quærente, an apud Orientales plures eodem die Missas ad idem Altare celebrare liceret, censuit id non esse admittendum, sed potius curandum, ut in eadem Ecclesia plura constituerentur Altaria, vel Sacerdotes concelebrarent; monuitque, ut ex quorumdam animis error evelleretur, rumpi jejunium per secundam Missæ ad idem Altare celebrationem. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 6.

Spe-

In quarta Canonis oratione brachia in Crucis figuram quidam olim elevabant, & nunc elevant in memoriam Passionis Christi, sed ad hanc significandam in Ecclesia Romana Sacerdos manus ante pectus anteasas tenet. *l.2.c.16.n.4.* Quinque Crucis signa in prima hujus orationis parte fiunt ad verba *Hostiam puram &c. ibid.* & significant quinque Christi plagas, *n. 6.*

Crucis signa, quæ post consecrationem super hostiam, & Calicem ducuntur, non sunt benedictiones, sed commemorationes virtutis, & efficaciæ Sacramenti. *l.2.c.16.n.5.ad* 8.V.*Benedictio*.

Ecclesia jubet, corpus, & sanguinem Christi in Missa post consecrationem cum signo Crucis proferri, ut Sacerdotes Jesum in Cruce immolatum recogitent. *ibid.* Et ut indicetur hostiam super Altari idem esse corpus, quod Cruci fuit affixum, & in Calicem eundem esse sanguinem, qui in Cruce effusus est. *ib.* Tria Crucis signa, quæ ad finem hujus quartæ orationis fiunt, significant extensionem corporis, effusionem sanguinis, & fructum Passionis Christi, vel ejusdem vincula, & flagella, vel etiam sudorem, guttas sanguinis, & satellites. *n. 7.*

Tria Crucis signa, quæ ad illa sextæ orationis Canonis verba fiunt, *sanctificas, vivificas, benedicis*, tres Christi in Cruce orationes significant. Alia tria signa ad verba *per ipsum &c.* denotant tres horas, quibus Jesus in Cruce pependit. Alia duo signa, quæ extra Calicem fiunt, animæ a corpore separationem innuunt, vel alias habere possunt significationes. *l.2.c.18.n.15.*

Crucis signum, quod Sacerdos in oratione *Libera nos &c.* sibi cum Patena a fronte ad pectus ducit, significat per Crucem, & per hoc sacrificium pacata esse omnia in Cælo, & in Terris: vel per Crucem omnia a Christo disjecta fuisse, quibus pax nostra perturbatur. *l.2.c.19.n.10.& 11.*

Illa tria Crucis signa, quæ super Calicem post hostiæ fractionem ducuntur ad illa verba, *Pax Domini &c.* significant Christum Jesum tertia die ad vitam rediisse, sed alias etiam significationes habent. *l.2.c.20.n.13.*

Crucis quoque signum particula consecrata fit super Pyxidem, dum Eucharistia Populo distribuitur. *l.2.c.22.n.8*, Et Crucis signo Populus in fine Missæ benedicitur. *cap. 24. num.6.* V. *Benedictio*.

Cultus.

Catholicæ Fidei dogma est externo latriæ cultu Christum in Eucharistiæ Sacramento adorandum esse. *l.2.c.15.n.26.*

Missa etiam votiva cultum publicum, qui Ecclesiæ nomine fit, præfert, ideoque hæc Missa in Beatorum honorem celebrari nequit, nisi ex privilegio. *App.11.post tit. 1. n.2.* Cultus vero privatus etiam Beatis exhiberi potest. *n. 4.*

D

Dalmatica.

DAlmatica a Dalmatia, ubi inventa est, nomen traxit, eamque Reges etiam adhibuerunt. *l.1.c.7.n.6.*

Damnati ad inferos suffragiis non juvantur, neque solatium ex nostris orationibus capiunt. *l.2.c.9.n.7.* Ecclesia nunquam pro damnatis orat. *n.3,& seqq.*

Defectus.

Defectus fervoris, aut attentionis non semper obstat, quominus Missa digne celebretur. *l.3.c.2.n.3.*

Defectibus in Missæ celebratione occurrentibus sufficienter occurri potest, statuta Ecclesiæ observando. *l. 3. c.14. n. 1.* Sacerdos gravibus pœnis obnoxius est, si cœptam Missam absolvendam alteri committat. *n. 2.* Quod si repentinus morbus, vel mors ante consecrationem superveniat, non oportet Missam ab alio Sacerdote continuari. *n.3.& n 9.*

Si defectus ejusmodi post consecrationem contingat, Missa ab alio Sacerdote perficiatur. Si Sacerdos infirmus adhuc communionis capax sit, neque alia adsit hostia consecrata, qui missam suppleat, debet hostiam dividere, & partem sibi sumere, partem infirmo tradere. *l.3.c.14.n.4.& 5.* Ad hunc defectum supplendum tenentur primo Sacerdotes præsentes, deinde absentes, primo non impediti, deinde impediti; quare Sacerdos non jejunus in hoc casu potest Missam absolvere, & qui non est in gratia, Confessarium quærat, si non inveniat, actum contritionis eliciat; si neutrum ex voto cedat, non tenetur Missam supplere. Si nullus alius Sacerdos reperiatur, Missa non potest a laicis suppleri, sed potius hostia, & calix in Tabernaculo condi possunt, ut postero die alius Sacerdos, qui Missam celebret, ea sumat ante ablutionem. *n. 6. & seqq.*

Si defectus post consecrationem Corporis, & ante integram prolationem formæ consecrationis sanguinis contigerit, tunc Sacerdos, qui supplet, super eundem Calicem vel super alium iis, quæ opus sunt, instructum integram formam proferre debet incipiendo a verbis *Simili modo*; Dein hostiam a primo Sacerdote consecratam, & sanguinem, quem ipsemet consecraverit, sumere, mox calicem ab alio semiconsecratum relictum bibere. *l.3.c.14.n.9.& 10.* Si exploratum sit utramque speciem fuisse consecratam, supplendum est a verbis, *Unde & memores &c. n. 11.*

Si templum, vel Oratorium ante Canonem forte violetur, Missa intermitti; si post canonem, perfici debet. Item relinqui potest, si ante consecrationem Sacerdoti celebranti mortis periculum ex hostibus, aut alluvione, aut Templi ruina immineat. Si vero post consecrationem hæc superveniant, Sacerdos, cæteris missis, debet Corpus, & Sanguinem sumere, non autem asportare. *l.3.c. 14 n.12.* Si vero illa post solius hostiæ consecrationem superveniant, potest Sacerdos solum corpus sumere, & cetera omittere; sed si ex hoc scandalum, aut Religionis contemptus oriri potest, Sacrificium est perficiendum, & quare. *n. 13.*

Lamb. Miss.

Si excommunicatus non toleratus, aut publicus Clerici percussor superveniat, neque ex Ecclesia ejici possit, tunc si nondum ad Canonem, aut ad consecrationem perventum sit, Missa relinquenda est; si eo ventum sit, continuanda est, & facta communione, reliquum Missæ in Sacristia, aut in alio decenti loco continuandum est. *l 3.c.14.n.14.* Aliquando Missa interrumpi potest, *n.15 & 16.V. Interruptio.*

Defectus circa panem, & vinum, & aquam.

Si Hostia corrupta sit, aut non triticea, idque Sacerdos ante, vel post consecrationem, aut etiam post illius hostiæ sumptionem advertat, aliam hostiam idoneam debet accipere, & mente saltem offerre, ac deinde consecrare incipiens a verbis, *Qui pridie &c.* & sumere. Quod si primam illam hostiam non absumpsisset, eam assumat post sumptum corpus, & sanguinem. *l.3.c.15.n.2.* Si defectum eundem post Sanguinis sumptionem advertat, novum oportet parare panem, & vinum cum aqua, & utrumque offerre, consecrare, & sumere incipiendo a verbis *Qui pridie &c.* ac Missam prosequi. *ibid. ac n. 2.*

Si acetum, aut alius liquor in Calicem infundatur, idque Sacerdos ante, vel post consecrationem advertat, novum vinum accipiat, offerat, & consecret incipiendo a verbis *Simili modo &c. l.3.c.15.n.5.* Sed si defectum advertat post sumptionem Corporis, vel post sumptionem ineptæ materiæ, Sacerdos probabilius deberet novam hostiam, novumque vinum cum aqua accipere, offerre, consecrare, & quamvis jejunus non sit, sumere, ac cetera de more peragere. Si vero in loco publico, ubi multitudo adsit, vel coram Magnate celebret, ad evitandum scandalum poterit vinum solum cum aqua apponere, & facta oblatione, consecrare, ac statim sumere. *ib. & nn. seqq.*

Si panis, & vinum utrumque ineptum appositum fuerit, & Sacerdos hunc defectum ante, vel post consecrationem advertat, alias materias idoneas assumat, quæ si non reperiantur, Missam omittat: si vero post sumptionem defectum cognoscat, neque necessitas celebrandi urgeat, potest ad vitandum scandalum quasdam preces recitare, & benedictionem populo impertiri. *l.3.c.15.n.9.*

Si aqua in Calice infusa non esset, & hunc defectum Sacerdos ante Consecrationem advertat, statim aquam infundat, si vero post Consecrationem, omittenda est. *l.3.c.15.n.10.* Si musca, vel aranea, aut venenum in Calice ante Consecrationem deprehendatur, vinum in locum decentem projici debet, & novum poni consecrandum; si vero hic defectus post Consecrationem advertatur, & musca, aut similia nauseam provocent, debent extrahi, lavari, & comburi, ac lotio & cineres in sacrarium projici; si autem vinum consecratum fuerit venenatum, aliud vinum accipiendum, & consecrandum est, venenatum vero in alium calicem stuppa, aut simili materia plenum infundi debet, & conservari, donec exsiccetur, tum stuppa comburatur, & cineres in Sacrarium projiciantur. *n.11.& 12.* Alii defectus in Missa contingere possunt, quibus Rubricæ remedia præscribunt. *n. 14.*

Defectus circa formam.

Si scienter omittatur particula enim valida, sed illicita est consecratio; invalida vero, si omittatur vox *est l.3.c.15.n.13.* Si loco vocis *Hoc* diceretur *Istud*, valida, sed illicita esset consecratio; invalida vero, si diceretur *illud*: quemadmodum si diceretur: *Hic est Corpus meum*, sumendo *Hic* tanquam adverbium; secus, si per grammaticæ errorem *Hic* pro *Hoc* poneretur. *ib.* Si quis in consecratione Calicis diceret duntaxat *Hic est Calix sanguinis mei*, graviter peccaret: & dubia foret ejus consecratio, & consultius esset, ut super novum vinum omnia Consecrationis verba, ut sunt in Canone, iterum sub conditione proferrentur, species vero, super quas prima illa verba prolata fuerunt, reverenter sumerentur. *ibid.*

Si Sacerdos cæteroquin attentus dubitet, an aliquid omiserit, non debet turbari, sed Missam prosequi, item si probabiliter se aliquid omisisse sciat: sed si cognoscat, se aliquid omisisse, quod esset de necessitate Sacramenti, omnia ex ordine debet iterare. *l. 3.c. 15. n. 16.*

Defuncti.

Ecclesia pro Defunctis incessanter orat, & in omnibus Liturgiis oratio pro ipsis ex Apostolica traditione habetur. *l. 2.c.17.n.1.* In Missa plus pro quibusdam specialiter, inde pro omnibus Defunctis oratur, quorum animæ in Purgatorio detinentur. *n. 9.* Aliquando ex charitate, interdum ex justitia pro defunctis orare tenemur. *n. 25.*

Defunctorum nomina olim in Missa palam recitabantur, qui mos ad XII. usque Sæculum viguit, ac postea a Card. de Crequy fuit revocatus, ejusque vestigia quædam in Ecclesia extant Parisiensi. *n. 4.*

Defunctorum Animæ Sacrificio Missæ plurimum juvantur, sed aliis quoque piis operibus, & eleemosynis juvari possunt. *l. 2. c. 17. n. 5. & Append. 4.in Epist. ad Pont. §. Unum superest*, & Ecclesia libenter permitteret, ut pro defunctorum animabus juvandis singuli Sacerdotes Missam eodem die iterarent. *App. 4.in Litt. Apost. §. Ad hunc.* Sacri Canones olim permittebant, ut si Defuncti cadaver sepeliendum esset, duplex eodem die Missa ab eodem Sacerdote celebraretur. *§. Nova hæc.*

In Aragoniæ Regno, & in Provinciis illi adnexis die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum dudum a Sacerdotibus secularibus duæ, a Regularibus tres Missæ celebrari consueverunt. *Append. 4.in Litt. Apost. §. Sed duo.*

Benedictus XIV. petentibus Ferdinando VI. Hispaniarum, & Joanne V. Portugalliæ Regibus permisit, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum singuli Sacerdotes in eorundem Regum ditionibus commorantes tres Missas, duabus etiam post meridiem

Non-

Nonnulli putarunt pluribus acceptis eleemosynis per unum Sacrificium satisfieri posse, opinantes illud pluribus applicatum, æque singulis prodesse, ac si uni applicaretur: aut fructum Sacrificii specialissimum, qui ad celebrantem pertinet, alteri cedere, atque hac ratione novam eleemosynam pro eadem Missa accipere; sed hujusmodi opiniones, & subdolas artes tum Summi Pontifices, tum Sacra Concilii Congregatio profligarunt. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 29.

S. Franciscus Assisiensis pro corruptelis in accipienda pro Missa eleemosyna vitandis constituit, ut sui Ordinis Alumni semel tantum in die celebrarent. S. Ignatius cavit, ne sui Sacerdotes stipendium pro Missa acciperent. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 2.

Licet ex Ecclesiæ consuetudine dari pro Missa, & accipi stipendia possint; cujusdam tamen Simoniæ reus est, qui pactiones pro Missæ stipendio facit, & Juda deterior nuncupatur. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 2. *&* 3.

Ad has corruptelas eliminandas Sacra Concilii Congregatio plura constituit. V. *Congregatio Concilii.*

Sacerdoti recens ordinato licet in prima Missa ad Populum in medio Altari se vertere, & oblationes, sive eleemosynas accipere, non tamen ob hanc causam Ecclesiam circuire. *l.* 3. *c.* 3. *c.* 22. *n.* 5.

Non licet accipere unum stipendium, ut uni fructus Missæ satisfactorius, aliud, ut alteri fructus impetratorius, & aliud, ut alteri fructus specialissimus applicetur. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 4.

Sacerdos, qui ob beneficium, aut Capellaniam quotidie per se celebrare tenetur, potest aliquando Sacrum omittere, & quare. At nunc non potest pro alio celebrare, & ab eo stipendium accipere, nisi pius Testator celebrationem Missæ duntaxat requisierit, ejus vero applicationem Sacerdotis arbitrio reliquerit. *l.* 3. *c.* 22. *a n.* 4. *ad* 8. Eleemosyna pro his Missis ab Episcopo, & non a Testatoris hærede est præscribenda. *n.* 8.

Eleemosynam accipiens taxa Diœcesana minorem celebrare adhuc tenetur, & Missam applicare danti eleemosynam. *lib.* 3. *c.* 22. *n.* 5. Stipendium vero solito majus recipiens debet illud integrum dare Sacerdoti, quem sibi ad celebrandum substituit. *ib.* Qui exiguas eleemosynas a diversis congessit, tot Missas celebrare debet, quot pro ratione susceptæ pecuniæ celebrari possunt. *ib.*

Eleemosynam ea majorem, quam præscripsit Episcopus, & Laici Sacerdotibus pro Missa ultro exhibere, & Sacerdotes ultro oblatam accipere valent. Reprobatur Episcopus, qui id sub censuris vetuit. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 8.

Sors pro Missa perpetua ad 60. scuta Romana sub Innocentio XIII. redacta est pro Regularibus imminutionem onerum pro Missis perpetuis petentibus. Similem reductionem ab Episcopis in suis Diœcesibus fieri posse permisit Concilium Romanum sub Benedicto XIII. ita ut neque majorem, neque minorem summam pro Missis perpetuis statui peterent. Similem etiam reductionem fecit Bononiæ Benedictus XIV. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 9.

Missa applicari nequit pro eo, qui primus eleemosynam est daturus. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 10.

Sibi, aut suis Ecclesiis addicere Confessarii nequeunt stipendia pro Missis, quas pœnitentibus celebrandas imponunt. *n.* 12. *&* *Append.* 4. *in Epist. ad Pont.* §. *Hæc nonnullorum.*

Benedictus XIV., cum Bononiensem Ecclesiam regeret, Parochos modum edocuit eleemosynam juste obtinendi pro sacro, quod coram egenorum cadaveribus gratis in Parochia sepeliendis celebrandum est. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 13.

Cum de augenda Missarum adventitiarum eleemosyna Romæ ageretur, Congregatio Concilii respondit, *nihil innovandum.* *l.* 3. *c.* 22. *n.* 15.

Benedictus XIV. sub gravibus pœnis vetuit, ne Missæ, pro quibus in una Diœcesi pinguis taxa statuta est, celebrandæ transmittarentur in alias Diœceses, in quibus minor est taxa, *in Brevi Apostol. post cap.* 22. *&* *Append.* 4. *in litt. Apost.* §. *Quam vero.*

Eleemosyna Beneficiatis, aut Mansionariis, qui Missam conventualem canunt, & benefactoribus applicent, ex Massa distributionum desumenda est. *Append.* 7. §. 20.

Eleemosynam nullam die commemorationis omnium Fidelium defunctorum pro Missa accipere Sacerdotes fere omnes solent. *Append.* 4. *in Epist. ad Pont.* §. *At cum aliquid.* Immo inter Theologos morales controversum est, an eo die eleemosynam pro Missa accipere liceat. *ead. Append.* 4. *in litt. Apost.* §. *Novimus & seqq.*

Eleemosynam pro Missæ celebratione pacisci detestabile est. *Append.* 4. §. *Per ea.* Repeti tamen potest eleemosyna ab Episcopis, aut Conciliis statuta pro Missis, quæ aliis diebus, immo etiam quæ in solemnitate Natalis Domini celebrentur, dummodo avaritia absit. *Append.* 4. *in Epist. ad Pont.* §. *Minime hoc & in Litt. Apost.* §. *Scimus.* In Hispaniarum vero, & Lusitaniæ ditionibus, in quibus Benedictus XIV. indulsit, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos tres Missas celebret, vetitum est pro iis eleemosynam accipere. *ib.*

Turpissimum est Sacerdotes se veluti venales exponere ad eleemosynam pro Missæ celebratione captandam. *Append.* 4. *in Epist. ad Pont.* §. *Nec omittendum.*

Eleemosynis in pauperes erogatis Defunctorum animæ plurimum juvantur. §. *Unum superest.*

Tum de eleemosynis perceptis pro Missis celebrandis, tum de Missis celebratis Archiepiscopus Toletanus sibi quilibet trimestri rationem reddi ab Ecclesiarum Præfectis, suis Synodalibus constitutionibus jussis, sibique liberum esse voluit, Missarum, quæ celebratæ non fuissent, celebrationem alteri committere Ecclesiæ: quod Rota Romana approbavit. *Append.* 8. §. *In Diœcesi.*

Sacra Congregatio Concilii censuit differendam non esse ultra hebdomadam celebrationem Missarum, pro quibus in certo alicujus Ecclesiæ sacello celebrandis eleemosynæ plurimæ conferrentur. *Append.* 8. §. *Haud absimilis.* V. *Congregatio Concilii.*

Lamb. Miss.

Elevatio.

Elevatio Hostiæ, & Calicis immediate post consecrationem introducta fuit in signum Catholicæ Fidei adversus Berengarii Hæresim. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 27. Et alicubi Hostia, & Calix elevari cœperunt, alibi sola Hostia, uti etiam nunc fit apud Carthusianos Calix elevari cœpit apertus, & quamquam a quibusdam copertus elevaretur, hic tamen mos improbatus est. *n.* 28. *&* *seqq.*

Elevatio apud Græcos, Armenos, & Abyssinos paulo ante communionem fit. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 27. In Gallia circa dimidium XI. sæculi elevatio Hostiæ, & Calicis fieri cœpit. In Romana Ecclesia ab initio XII. Sæculi ad verba *omnis honor, & gloria* elevationem fieri consuevisse certum est. *ib.*

In elevatione silentium servandum est, & Christus tacite adorandus: at in quibusdam Galliæ Ecclesiis in Hostiæ elevatione canitur *O salutaris Hostia &c.* qui mos a Ludovico XII. introductus fuit ad Dei opem implorandam in bellis, quibus premebatur. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 32.

Ad Hostiæ elevationem genua flectenda sunt. Lugdunensis tamen Ecclesiæ Canonici nolunt in genua procidere, sed ad summum se inclinant. Quid in controversia de hac re sub Honorio III. gestum sit. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 32. *&* 33.

Elevationem Hostiæ, quam Lutherus admisit, Carlostadius tolli volebat. *ib.*

Ad elevationem candela accenditur, & campanula pulsatur. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 26. *&* *n.* 31.

Elevabantur olim Hostia, & Calix post finem Canonis ad verba *Omnis honor, & gloria*, hæc elevatio nunc parva dicitur. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 27. Ea non debet quatuor digitos excedere, neque in ea populo adoranda ostenduntur: in ea alicubi pulsatur campanula, alibi thurificatur. *c.* 18. *n.* 16. Eadem antiquior est præ alia, quæ statim fit post consecrationem, & mentio ejusdem fit in Basilii, & Chrysostomi Liturgiis. *ib.*

Encænia.

Encænia festivitas erat Dedicationis Templi, eamdemque Christus præsentia sua illustravit. *l.* 2. *c.* 1. *n.* 9.

Ephod.

Ephod in Lege veteri erat vestis Sacerdotalis linea, quamquam aliquando Laici, ut David, ea usi fuerint. *l.* 1. *c.* 7. *n.* 4.

Epimanicion.

Epimanicion apud Græcos manipulus dicitur, V. *Manipulus.*

Diptycha.

Episcopi mentio in Canone facienda est, etiam a Regularibus, & a Clero specialem Prælatum habente. Olim Episcoporum nomina, qui in Catholica Fide, & communione obiissent, in Missa recitabantur. V. *Diptycha.*

Episcopus in Missa, post *Gloria in Excelsis* diebus lætitiæ non *Dominus vobiscum* dicit, sed *Pax vobis*: exemplo Christi, cujus est figura: diebus vero pœnitentiæ dicit: *Dominus vobiscum*, sicut in reliquis salutationibus. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 28.

Episcopi diu benedicere consueverunt V. *Benedictio.* Particulam hostiæ, quam nunc Episcopi in Missa una cum sanguine stantes sumunt, olim Diacono, & Subdiacono sumendam relinquebant. *l.* 2. *c.* 23. *n.* 5. V. *Communio.*

Episcopus post novi Altaris consecrationem, si debilitatus fuerit; potest alterum substituere, qui sacrum faciat. *Append.* 5. §. *Dilectus*: Olim Sacerdotes, solum permittente Episcopo; Missam celebrare poterant. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 5. *&* 7.

Episcopus consecrandus in uno Altari Sacrum facit usque ad Offertorium, deinde Missam prosequitur in alio, in quo Episcopus consecrans celebrat. *Append.* 1. §. *In Rubricis.*

Episcopis a Concilio Tridentino facultas adempta est concedendi suis Diœcesanis Oratorium Domi privatum, ubi Missa celebrari possit. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 1. *&* 2. Possunt tamen ipsi in suis ædibus illud habere, & in eo Missas celebrare, et aliis permittere, ut in eo celebrent. *ib.* Possunt etiam uti Altari mobili. *ib.* V. *Altare.*

Episcopis Trident. Concil. auctoritatem tribuit, ut etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati pravas consuetudines corrigant. Quod Benedictus XIV. confirmavit, & curare eos jussit, ut Altari, in quo Sacrum peragitur, Crux valde conspicua inter candelabra emineret. *Append.* 1. §. *Itaque nos.*

Episcopis Tridentin. Concilium facultatem dedit, ut onera Missarum perpetuarum in Diœcesana Synodo contrahere possent. *App.* 8. §. *Cum sapientissime.* Eam postea Urbanus Octavus ademit, *App.* 8. §. *Verum.* Sed Benedictus XIII. eandem iis Episcopis restituit, qui per se vel per Procuratores Concilio Romano sub eodem Pontifice interfuerunt. *Append.* 8. §. *Attamen.*

Episcopi curare debent, ne quis ad Sacerdotium promoveatur, temporalis vitæ subsidiis carens. *App.* 4. *in Ep. ad Pont.* §. *Ut se.*

Episcopi suadere debent Fidelibus, ut si quæ circa Communionem pro tempore, loco, & personis ipsi statuerint, iisdem acquiescant, *Append.* 10 §. 4. *&* *seqq.* V. *Communio.*

Episcopus quomodo possit comæ supposititiæ usum Clericis permittere. V. *Coma.* Synodum celebraturum Clerus cum superpelliceis ad Ecclesiam comitatur. *App.* 12. §. *Synodali.* Prima Synodi die Missam de Spiritu Sancto facere debet, & Sanctam Communionem Clero porrigere. *App.* 12. §. *Itaque.* Sequentibus diebus Missæ ab aliis celebratæ assistit, & aim peragit. *App.* 12. §. *Secunda.*

Ad Episcopos olim mittebatur, quidquid Fideles pro Sacerdotum, Diaconorum, & Clericorum sustentatione offerebant. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 2. V *Oblatio.*

Ab Episcopis taxanda est Missæ eleemosyna. *n.* 22. *&* 23. V. *Eleemosyna.* Iisdem semper data venia est, ut Hæreticorum libros legerent, & quare. *App.* 13. *in* 1. *Præf. ad Lect.*

Episcopi Titulares in aliena Diœcesi possunt, permittente Ordinario, Altaria, & Vasa consecrare, ac Vestes benedicere. *App.* 2.

Fidei

In

partes

partes significarent. n. 12. In fractione hostiæ Sacerdos Populum salutat, & per ejusdem hostiæ meritum benedicit dicens *Pax Domini*. n. 13. Tria Crucis signa super Calicem ducit, & quid hæc significent. *ib.* V. *Crux*.

Olim ab una ad aliam Ecclesiam, & a Summo Pontifice ad Episcopos suburbicarios hostia consecrata mittabatur, Papæ vero ad Altare proficiscenti, ut solemniter celebraret, hostia ab alio Sacerdote ante consecrata in parvo Ciborio exhibebatur adoranda, & quomodo tam ipse, quam Episcopus suburbicarius in hostiarum fractione se gererent, & quæ earum particulas in Calicem injicerent. *l. 3. c. 12. n. 15. & 16.*

Hostiæ particula in Calicem immissa significat Christi resurrectionem, *l. 2. c. 22. n. 17. & 18.* Neque hic ritus inde ortus est, quod cum communio sub utraque specie Populo exhiberetur, vino consecrato deficiente, particula hostiæ consecratæ in vinum non consecratum immitteretur, & sacræ hostiæ contactu saltem benedictum Populo præberetur. *ib.* Vinum non consecratum per hostiæ consecratæ contactum non consecratur. Vetitum est hostiam consecratam in commune vinum intingi, nisi pueris, aut infirmis panis consecratus præbendus esset. Solum Feria VI. in Parasceve pars hostiæ antea consecratæ in vinum non consecratum immittitur. *ib.*

Hostiæ Particula, quæ in Calicem immittitur ex parte inferiore est abrumpenda. Si autem sumpto sanguine, fundo Calicis adhæreat, aut digito extrahatur, vel melius infuso alio eum eo sumatur. *l. 3. c. 17. n. 1.*

Si Hostiæ fragmenta in Corporali, vel in Patena supersint, post sumptam ablutionem, vel etiam post quam in fine Missæ adstantibus Eucharistia ministrata sit, ea Sacerdos absumat. *l. 3. c. 17. n. 2. & 3.*

Si duas Hostias Sacerdos consecraverit, & ante corporis, & sanguinis sumptionem advertat, utramque sumere debet. Si vero sumpta jam ablutione integram Hostiam consecratam remansisse cognoscat, eam vel in Tabernaculo reponat, vel, si Tabernaculum non sit, decenter collocatam relinquat a Sacerdote sumendam, qui postea Missam celebraturus sit. Si neutrum fieri possit, illam absumat, *l. 3. c. 13. n. 4.* Idem servetur, si parvi moduli hostia fuerit, hæc enim sub Hostiæ integræ nomine venit. *ib.* Si in Sacristia Sacerdos, ante quam sacras vestes exuerit, fragmenta inveniat, illa sumat. Si Sacras exuit vestes, fragmenta in Tabernaculo sunt recondenda, vel decenter reservanda, ut ab alio Sacerdote in Missa absumantur. Si neutrum præsto sit, aut Sacramentum a Sacristia ad Altare deferre periculosum sit, fragmenta ab eodem Sacerdote absumantur. n. 4. & 6. Olim in Ecclesia Constantinopolitana, si absoluta Populi Communione, panis consecratus superfuisset, pueris innocentibus dispertiebatur comedendus, qui mos etiam in Gallias traductus fuit. *ib.*

Si post Missam Processio SS. Sacramenti peragenda sit, & Sacerdos ad Altare recordetur hostiam, quæ in Tabernaculo servatur, in processione gestandam, diu ante consecratam fuisse, & renovandam esse, non debet hanc sumere, & aliam, quam recenter consecravit, servare pro processione. *l. 3. c. 17. n. 8.* Si celebrans Hostiam parvæ formæ dumtaxat habeat, alia vero justæ magnitudinis jam consecrata in Tabernaculo servetur in processione deferenda, consultius est, ut Sacerdos Populum admoneat, se non habere nisi eam parvam hostiam; aliam a Tabernaculo extrahat, & cum alia parva hostia elevet. *n. 7.*

Hostia, si corrupta sit, aut non triticea, idque ante, vel post consecrationem advertatur, alia accipienda, consecranda, & sumenda est. *l. 3. c. 13. n. 1. & 2. V. Defectus.*

Hostiam Immaculatam, quæ verba dicuntur in oratione *Suscipe Sancte Pater* referuntur ad Corpus Christi respectu futuræ Consecrationis. *l. 2. c. 12. n. 1.*

Tres Hostiæ in Missa Romani Pontificis aliquando adhibitæ sunt, & quare. *l. 2. c. 12. n. 6.*

Hostiam, seu Hostias consecratas, qui sacrilego ausu, ad malum finem, cum Pyxide, vel sine illa, apud se retinere, vel alio asportare præsumpserit, vel id fieri jusserit, quicumque is sit, dummodo vicesimum ætatis annum attigerit, & judicialiter convictus fuerit, gravibus pœnis, etiam realis degradationis, & brachio sæculari traditionis subjicitur. *App. 12. in Constit. Bened. XIV. per totam.* Fiscus quomodo præsumere possit hostias fuisse consecratas, & Reum pravam habuisse intentionem, quæ exceptiones super his Reo suffragentur. *ib.*

Hostiæ elevatio in Missa quotuplex sit, & quando fieri cœperit. V. *Elevatio*.

Humilitas.

Humilitas, & reverentia non semper est causa sufficiens, ut Sacerdos a Missa celebranda abstineat. *l. 3. c. 1. n. 4.*

Hymnus.

Hymnus *Gloria in excelsis Deo*, Quem Auctorem habeat, & quando usurpatus fuerit. V. *Gloria in excelsis*.

Hymnum *Sanctus &c.* qui in Missa post præfationem dicitur, Latini Angelicum, Græci triumphalem appellant, nec idem est cum Trisagio *Sanctus Deus &c. l. 2. c. 11. n. 18.* Habetur in omnibus Liturgiis Græcis, & Latinis. *ib.*

I

Idiomatum communicatio.

IDiomatum communicatio etiam in Eucharistia locum habet, & hinc dici potest frangi corpus Christi, *l. 2. c. 22. n. 7.*

Jejunium.

Jejunia, & preces olim in Missa ante communionem indicebantur, *l. 2. c. 2 n. 14.*

Erroneum est asserere, rumpi jejunium, si Calix, Planeta, ceteraque sacra indumenta ad secundam Missam eadem die adhibeantur, *l. 3. c. 1. n. 6.*

Jejunus debet esse Sacerdos, ut Missam licite celebret, itemque Laicos, ut Eucharistiam licite sumat. Si Sacerdos scienter non jejunus celebret, excommunicationem incurrit. Jejunium naturale ante Missam, & ante Eucharistiæ susceptionem servandum per quamcumque parvam materiam frangitur, & solus Pontifex ab eo dispensat. *l. 3. c. 11. tot.* V. *Licita Missæ celebratio*. Potest vero Sacerdos non jejunus Missam ab alio Sacerdote inceptam, & interruptam aliquando absolvere. *c. 14. n. 7.* V. *Defectus*.

Jejunium naturale tabaci usu frangi nonnulli docuerunt. *App. 9. §. His suffulti.*

Jesus.

Jesus magni consilii Angelus dicitur, & sub hoc nomine intelligi potest in quarta Canonis oratione. *l. 2. c. 16. n. 15.*

S. Ignatius.

S. Ignatius de Loyola suis Sacerdotibus injunxit, ne pro Missæ celebratione stipendium acciperent. *l. 3. c. 12. n. 1.* & Sacramentorum frequentiam promovit, *Append. 4. in Epist. ad Pont. §. Sentia.*

Inclinatio.

Inclinationes Corporis in Missa significant Sacerdotis humilitatem, & Christi obedientiam, *l. 1. c. 11.*

Indi.

Indi non sunt ab Ordinibus excludendi. *l. 3. c. 10. n. 6.*

Indulgentia.

Indulgentia plenaria a Benedicto XIV, concessa est Lusitaniæ Regibus, & Reginis, eorumque Affinibus, & Consanguineis usque ad tertium gradum inclusive, qui præmissa Confessione, & Communione, ante Altare, Joannis V. Lusitaniæ Regis jussu Romæ extructum, ab eodem Pontifice consecratum, & ad eos transmissum, quasdam preces effuderint. *Append. 5. §. Nos quidem.*

In spiritu humilitatis quomodo in Missa dicatur. V. *Oratio*.

Intentio.

In Intentione vis Oblationis, & Consecrationis tota consistit. *l. 3. c. 18 n. 2.* Consecratio autem ab intentione, non ab opinione pendet. *n. 8.* Consultum est, ut quando plures particulæ in Missa consecrandæ sunt, Sacerdos intendat consecrare omnes, quas præsentes habet. *n. 7.*

Intentio conficiendi Sacramentum, cum in Missa proferuntur verba *Hoc est &c.*, facit, ut eadem verba quasi ex Persona Christi prolata intelligantur. *l. 2. c. 15. n. 15.*

Intentio in Ordinante, & in ordinando ad validam ordinationem requiritur, uti patet ex pluribus Sacræ Congregationis Concilii resolutionibus, *l. 3. c. 10. a n. 1 ad 7. V. Congregatio Concilii.*

Triplex est intentio, habitualis, actualis, & virtualis. *l. 3. cap. 10. n. 8.* Habitualis ad validitatem Sacramentorum non sufficit: optima est actualis: sufficit virtualis. Apud antiquos distinguebatur solum in actualem, & habitualem; at habitualis in eorum sensu eadem erat, ac virtualis, quare ad validitatem sufficiebat. n. 9.

De Fide est, intentionem, sive actualem, sive virtualem esse debere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Nec satis est intentio faciendi extrinsecus, quod facit Ecclesia sine interno animo conficiendi Sacramentum, immo cum intentione interna jocandi, ut patet ex propositionibus damnatis. *l. 3. c. 10. n. 10.*

* Ad validitatem Missæ eadem, quæ ad ordinationis validitatem, intentio requiritur. *l. 3. c. 10. n. 11.* Ordinandus vero, si metu ad ordines suscipiendos adigatur, & in actu Ordinationis intentionem habeat suscipiendi ordinem, valide ordinatur, secus, si obfirmato animo neget, se velle ordinem suscipere, quod explicatur exemplis. *n. 12. & 13.*

Presbyteri, dum in sua ordinatione Episcopo concelebrant, consecrandi intentionem habere debent. *l. 3. c. 16. n. 4. & seqq. V. Concelebratio.*

Pro applicatione Sacrificii intentio habitualis sufficit. *l. 3. c. 6. num. 8.*

Intentio prava in eo, qui hostias sacras apud se retinet, vel alio asportat, quomodo, & quando sit præsumenda. *Append. 10. in Const. Bened. XIV. Quoties & seqq.*

Interruptio.

Missa interrumpi potest, si lecto Evangelio concio habenda sit, vel si Populo aliqua nuncianda sint. *l. 3. c. 14. n. 13.* Item communiter, quam post consecrationem interrumpi Missa potest, si gravis urgeat necessitas Baptismum, vel aliud necessarium Sacramentum ministrandi proxime morituro; si facta sit consecratio, diligentissime curet Sacerdos, ut Sacramentum interim caute custodiatur, vel in Tabernaculo occludatur. *ib.*

Si celebrans ad Offertorium pervenerit, & Princeps, aut Prælatus adveniat, vel Populus alia Missa careat, juxta nonnullos potest Missa incepta ab initio repeti; quod alii non admittunt. *l. 3. c. 14. n. 6.*

Introitus.

Introitus ex Antiphona, Psalmo, & Gloria Patri constat. Sic dicitur, vel quia est Missæ initium, vel quia a Choro canebatur, Sacerdote ad Altare accedente. Ambrosiani *Ingressa*, Carthusiani, aliique Regulares *Officium* appellant. Non S. Cælestino I. sed S. Gregorio tribuendus est. *l. 1. c. 4. n. 1. & 2.*

Introitus omnes e psalmis deprompti sunt, paucis exceptis, qui proinde dicuntur irregulares, ex sacris tamen paginis desumpti. Introitus Feriæ III. Pentecostes ex libro Esdræ deducitur. Olim integer Psalmus in introitu recitabatur, nunc pauci dumtaxat versus Italicæ versionis, quæ ante D. Hieronymum in usu erat, dicuntur. *l. 1. c. 4. n. 3.* Antiphonam, in introitu alii ter, alii minime repetunt. *ib.*

Olim cum Introitum Chorus præcineret, Sacerdos illum omittebat,

rebat,

Expe-

Expedit, ne Missa in vernaculum sermonem convertatur: refellimur, qui aliter sentiunt. *l. 2. c. 2 a n. 5. ad 16.*

Frequenter linguæ mutantur, & quælibet fere Civitas propriam habet. *l. 2. c. 2. n. 5.* Hebraica in captivitate Babylonica vulgo periit, retenta dumtaxat in publicis functionibus. *n. 6.*

Gentibus ad Fidem recens conversis Sedes Apostolica pro diversis circumstantiis permittit, vel prohibet linguæ vernaculæ usum in Divinis Officiis, optat tamen, ut potius eorum aliqui lingua latina erudiantur. Constans disciplina est, ut in Divinis Officiis lingua retineatur, in qua primum eadem peragi consueverunt, etiam si lingua mutetur. *l. 2. c. 2. a n. 9. ad 15.*

Romæ olim, & Constantinopoli in quibusdam solemnitatibus Epistola, & Evangelium Latina, & Græca lingua in Missa legebantur, uti nunc fit, dum Papa solemniter celebrat. *l. 2. c. 2. n. 11.*

S. Cyrillus, & S. Methodius Orientales Monachi liturgiam Sclavonica lingua in Moraviam ad fidem conversam induxerunt, quæ liturgia aliquando permissa, aliquando vetita fuit, & quomodo, *l. 2. c. 2. a n. 9. ad 16 & seqq. V. Liturgia.*

Paulus V. permisit, ut apud Sinas Missa, ac Divina Officia Sinica lingua celebrarentur, sed id usum non obtinuit, *l. 2. cap. 2. num. 13.*

Qui linguarum donum obtinuerint, lingua auditoribus communi, juxta monitum S. Pauli prædicare debent, *l. 2. c. 2 n. 16.*

Orientales in suis Liturgiis lingua utuntur pluribus ignota. *l. 2. c. 2. n. 16.*

Lingua, quæ proprie Græca dicitur, ab ea distat, quæ nunc Græci vulgo utuntur. *l. 2. c. 2. n. 6.*

Linguæ latinæ elegantia Imperatori Augusto curdi fuit, ac de eadem Romani Pontifices solliciti fuerunt. *post Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n. 23.*

Linteum.

Linteorum usus super Altari antiquissimus est. Tria præter Corporale linea requiruntur ad Missam celebrandam: Illud, super quo Corporale explicatur, *substratorium* dicitur. *l. 1. c. 3. n. 5.* Debent esse ab Episcopo, vel ab alio facultatem habente benedicta, *c. 2. n. 2.*

Linteum mundum, dum Populo Eucharistia distribuitur, apponi consuevit, & quare. *l. 2. c. 22 n. 13.* In linteum mundum, quod *Dominicale* appellabant, olim feminis Eucharistia tradebatur. *num. 3.*

Littera.

Litteram encyclicam Benedictus XIV. ad omnes Italiæ Episcopos scripsit super controversia, an Sacerdos Missam celebrans teneatur Eucharistiam adstantibus ministrare, qui eam bene dispositi postulent, & quid in ea littera statuatur. *l. 2. c. 22 n 17.*

Alias litteras Apostolicas idem Pontifex scripsit, quibus stricte vetuit, ne pinguia stipendia in una Diœcesi pro Missis celebrandis capiantur, & Missæ in aliam Diœcesim, parte stipendii detracta, celebrandæ amandentur. *l. 3. c. 21. n. 15.*

Liturgia.

Nullam fortasse Liturgiam Apostoli condiderunt, sed paulo post eorum mortem, aut etiam probabiliter ipsis viventibus aliqua Liturgia conceptis verbis condita fuit, eaque profecto non sola Oratione Dominicali, & Consecratione constata erat. *l. 2. c. 19. num. 3.*

Sæculo VI. dumtaxat Liturgiæ sacræ litteris mandari cœperunt, circa Sacramentorum formas secreto custodiebantur, *lib. 2. c. 23. num. 11.*

Liturgiam Idiomate Sclavonico SS. Cyrillus, & Methodius Monachi Orientales in Moraviam cum fide introduxerunt. Adrianus II. & Joannes VIII. primum eam improbarunt, mox permiserunt: sed in quodam Concilio sub Alexandro II. abrogata fuit, eaque illam S. Gregorius VII. Regi Bohemiæ concessit. *l. 2. c. 2. a n. 9. ad 12.* Liturgia Sinica Idiomate proposita fuit, sed ad usum non est redacta, *n. 13.* Cum prædicta Joannis VIII. permissione non pugnat Synodus Tridentina, monens Missam non esse vulgari lingua celebrandam. *n. 15.*

Liturgia apud Græcos peragitur lingua, olim omnibus communi, nunc paucis cognita, *l. 2. c. 2. n. 6.*

Liturgiæ Orientalium non omnes lingua vernacula peraguntur. *l. 2. c. 2. n. 16.* Præscribunt commixtionem aquæ, & vini in Missa. *c. 10. n. 5.* In iis orationes differunt, quæ alta, ab iis, quæ submissa voce recitandæ sunt, *c. 23. n. 11.*

Liturgia, quæ S. Jacobo tribuitur, vere ipsius est, quidquid alii sentiant. Liturgia S. Marci probabiliter ejusdem est. *l. 1. c. 3. num. 13.*

Liturgia Copto Arabica ex MSS. Vaticanis desumpta, & Romæ Typis edita Sacerdoti celebranti præcipit, ut benedictionem cum Cruce Populo impertiat, & quomodo. *Append. 2. §. Si vero.*

Liturgia Mozarabica, Gothica, & Ambrosiana. *V. Ritus.* Liturgiæ non sunt lingua vernacula peragendæ. *V. Lingua.*

Locus.

Locus, in quo Missa celebranda est, designatur, *Append. 10. post Const. Bened. XIV. in not. in fine capitis.*

Longobardi.

Longobardi præcipue Italam vulgarem linguam, amota latina, invenere. *l. 2. c. 2. n. 8. V. Lingua.*

Lumen.

Lumina adhibebantur olim, & adhibentur nunc in Ecclesiis, & in Missa, non ad depellendas tenebras, sed ad symbolicam significationem, *l. 1. c. 3. n. 4.* Duo candelabra ab utraque parte Crucis significant Populum Christianum, & Judæorum. *ib.*

Lumina ex cera, vel ex oleo, vel urgente necessitate, e sevo necessaria sunt ad Missam celebrandam, ita ut nefas sit Missam sine luminibus celebrare, etiam urgente necessitate, ne Populus *Lambert. Miss.* die festo Missa careat, aut ne moribundus sine Viatico decedat. *l. 3. c. 7. n. 1.* Si alterum lumen e cera reperiri non possit, unicum in necessitate adhiberi potest. *ib.*

Lusitania.

Lusitano Clero quam gratum fuerit, quod sibi a Benedicto XIV. privilegium concessum sit tres Missas die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrandi. *Append. 4. in epist. ad Pont. §. At cum.*

Lusitania Benedicti XIV. opera libentissime suscipit. *in epist. Præsul. Conimbr. ad Calc.*

Lutherus.

Probavit hymnum *Gloria in excelsis Deo.* *l. 2. c. 4. n. 17.* Sed probavit etiam ritum in Missa solum vinum adhibendi. *c. 10. n. 9.* Admisit hostiæ elevationem in Missa. *c. 15. n. 32.* Sed Missam privatam, in qua solus Sacerdos communicet, abrogari voluit, & hoc consilium a Dæmone se accepisse fatetur. *c. 22. n. 8.*

Lutherani curarunt, ut omnia exemplaria Missæ ab Illyrico editæ comburerentur, & quare.

Luxuria.

Luxuria in lumbis dominatur. *l. 1. c. 10. n. 5.*

M

Machabæi.

Machabæi, qui in bello sub Juda Machabæo ceciderunt, & cum denariis Idolorum inventi fuerunt, denaria eadem non ob Idolorum cultum, sed ex avaritia diripuerunt, adeoque eorum peccatum non fuit lethale: quare idem Judas pro iis orari jussit; præterea existimari potuit eos ante mortem peccati pœnituisse. *l. 2. c. 27. n. 2.*

Manichæi.

Manichæi Romæ aliquando inventi sunt, qui ne agnoscerentur ad Altare cum Catholicis accedentes Eucharistiam cum iis sumebant, qui eam sub panis tantum specie accipiebant. *l. 2. c. 21. n. 21. & 23.* Id Manichæi faciebant, ut sic sanguinem haurire declinarent, utpote qui dicebant, vinum opus esse Diaboli. *ib.*

Manipulus.

Quarta est ex sacris vestibus, & est ornamentum manus. Primis temporibus Sudariolo ad sinistram alligato Sacerdotes utebantur sudori tergendo, & naribus emungendis, quod apud Saxones *Fanon* appellabatur. *l. 1. c. 8. n. 1.* Hoc Sudariolo etiam Clerici ad Altare uti poterant. Clerici Romanæ Ecclesiæ sibi dumtaxat id licere contendebant, sed S. Gregorius primis Diaconis Ravennatensibus Archiepiscopo ministrantibus illud concessit. *n. 2.*

Manipulus sæculo VIII., vel X. aut XI. Sudariolo substitutus fuit. *l. 1. c. 8. n. 3. & 4.* Nunc Sacerdotes illum ante stolam sumunt, olim post *Confiteor*, uti nunc Episcopi, qui a planeta tunc super brachia plicabatur. *n. 5.* Manipulus olim erat instrumentum, nunc sacra vestis est, & aliquod continet Symbolum. Græci *Epimanicias* appellant, qui, sicuti & Maronitæ, duobus Manipulis utuntur. *ib.*

Manipulus pœnitentiam significat, & fructum bonorum operum vel vincula, quibus Jesus ad columnam ligatus fuit. Sinistro brachio aptatur, quod significat præsentem vitam, in qua pœnitentiæ opera rebus omnibus sunt præferenda. *l. 1. c. 10. n. 6.*

Manus.

Manus *Organum organorum* dicitur, atque opera omnia tribuuntur. *l. 1. c. 10. n. 2.* Abluendæ manus sunt ante Missam. *V. Ablutio.*

Manus junctæ in Missa Sacerdotis humilitatem, & Christi obedientiam significant. *l. 2. c. 21 n. 3.*

Manibus nunc ad humeros elatis, olim extensis orationes in Missa recitabantur. *V. Collecta. Brachium.*

Manus extensæ super hostiam, & Calicem in Canonis oratione. *Hanc igitur &c.* significant Sacerdotem se, Populumque Christianum cum Christo, paulo post mystice immolando, Deo offerre. *l. 2. c. 14. n. 5.* In lege veteri manuum impositio super victimam indicabat, Sacerdotem cum ea conjungi. *ib.*

Maria Virgo SS.

B. Maria Virgo prima est, a qua in Canone inter alios Sanctos opem petimus, nam omnes sanctitate superat. *l. 2. c. 13. n. 11. & seqq. V. Oratio prima Canonis.*

Maronitæ.

Maronitæ duplici utuntur Manipulo. *l. 1. c. 8. n. 5.* In eorum Ecclesiis una tantum per diem Missa celebratur. *l. 3. c. 1. n. 6.*

Martyres.

Martyres dumtaxat in prima Canonis oratione post B. Virginem, & Apostolos memorantur. *l. 2. c. 13. n. 13. & seqq. V. Oratio prima Canonis.*

Materia.

Materia, & forma in Sacramentis, res, & verba significant. Ex Peripateticis ad Theologos ea verba defluxerunt, & a multis sæculis utraque Ecclesia Occidentalis, & Orientalis admisit. *l. 2. c. 3. n. 12.*

Matthias.

S. Matthias Apostolus in Canone Missæ non inter Apostolos ante consecrationem, sed post consecrationem inter Martyres memoratur, quia Passionis tempore nondum erat Apostolus. *l. 2. c. 16. num. 5.*

Matutinum.

Matutinum, & Laudes ante Missam Sacerdos recitare debet. *l. 3. c. 13. n. 3. & 4 V. Licita Missæ celebratio.*

Melchisedech.

Melchisedech Sacrificium, Sacrificii nostri figura fuit, ejusque

parva Hostiæ, & Calicis elevatio, & explicantur, *l. 2. c. 18. n. 24. & seqq.*

Oratio Dominicalis ex Apostolica consuetudine in Missa recitatur. Non tamen est Canonis pars, neque a S. Gregorio addita est, & ante ipsam Latini, aliique pie iis verbis præfantur: *Oremus, Præceptis &c. l. 2. c. 19. n. 1. & 2.*

S. Gregorii ætate oratio Dominicalis fortassis vel non amplius in Missa recitabatur, vel post communionem dicebatur, & idem Sanctus ante communionem recitari jussit. *l. 2. c. 19. n. 8.* Falsum omnino est Missam Apostolicis temporibus ex sola oratione Dominicali constitisse. *ib. n. 3.*

Oratio Dominicalis submissa voce in Divinis Officiis, alata in Missa recitatur, & quare. Olim Catechumeni non prius hanc orationem docebantur, quam satis ad suscipiendum Baptisma instructi essent. *l. 2. c. 19. n. 4.*

Oratio Dominicalis in Missa Græcorum tum a Sacerdote, tum a Populo recitari consuevit, quam disciplinam Ecclesia Gallicana aliquando retinuit. *l. 2. c. 19. n. 5. & 6.* clauditur voce *Amen*. *ib.* V. *Amen*.

Oratio *Libera nos &c.* est orationis Dominicæ continuatio. In ea a malis liberari petimus, quare græce *Embolismus* dicitur, & quid per *mala* intelligatur. *l. 2. c. 19. n. 6. & 7.* In eadem ad B. Virginem, & ad alios Sanctos confugimus, inter quos adest S. Andreas, quia primus ad Apostolatum vocatus fuit, & olim Sacerdoti licebat quoslibet alios Sanctos addere, & alicubi alii nominantur. *ib.* In hac oratione nonnullæ fiunt actiones, & quid significent. *l. 2. c. 20. n. 9. & seqq.* V. *Actio. Patena*.

Oratio, *Hæc commixtio &c.* Feria 6. in Parasceve omittitur, & quare. & vox *Commixtio* ad panis, & vini species referri debet. *l. 2. c. 20. n. 19.*

Oratio *Agnus Dei* a Sergio I. in Missam introducta fuit. Sacerdos in hac oratione ter sibi pectus percutit in signum contritionis, etiam cum dicit, *Dona nobis pacem*, & quare. In Missis defunctorum omittitur pectoris percussio, nec dicitur *Miserere nobis*, sed *Dona eis requiem*, & quare. *l. 2. c. 20. n. 20.*

Orationes tres post *Agnus Dei* dicuntur, quæ ex piorum hominum traditione institutæ sunt. *l. 2. c. 20. n. 20.* Earum vero prima in Missis defunctorum omittitur, & quare. *ib.*

Oratio, quæ *Postcommunio* appellatur quid sit. V. *Postcommunio*. Orationes, quas Sacerdos post Communionem recitat, tum ad ipsum, tum ad cæteros communicantes spectant. *l. 3. c. 18. n. 9.*

Oratio *super Populum* vetustissima est, & olim in omnibus Missis per totum annum dicebatur: nunc in Missa feriali per Quadragesimam solum dicitur. *l. 2. c. 23. n. 2.*

Oratorium.

Oratoria in Templi ambitu ad Missam celebrandam olim stant, cum unicum in Templo Altare esset, ut nunc apud Græcos. *l. 2. c. 8. n. 11.*

Oratorium omnium Sanctorum Gregorius III. extruxit, in quo Reliquias Sanctorum ex omnibus orbis terræ partibus conquisitas reposuit, & cujusque Sancti Festivitatem in eo celebrari jussit. *l. 2. c. 12. n. 12.*

In Oratoriis privatis, domesticisque Sacellis Missa ex privilegio celebrari potest. Hoc vero privilegium nunc Romano Pontifici reservatum est. *l. 1. c. 2. n. 11. & l. 3. c. 6. n. 1. & 2.*

In privatis Episcoporum, & Cardinalium Oratoriis, seu Capellis plures quotidie Missæ celebrari possunt etiam a Sacerdotibus, qui non sunt de Familia, licet Episcopus, vel Cardinalis absit; & qui Missam in iis audiat, licet non sit de Familia, Ecclesiastico præcepto satisfacit. *l. 3. c. 6. n. 6.*

In Oratoriis privatis dum Summi Pontifices privilegium celebrandæ Missæ concedunt, solent diem Nativitatis Domini, & similes solemnitates excipere. *l. 3. c. 4. n. 2.* Sed si ob aliquam rationabilem causam permittat, ut etiam illis solemnioribus diebus Missa in Oratoriis celebretur, sacra Concilii Congregatio censuit, die Nativitatis Domini tres Missas in iis celebrari posse, & quare. *a n. 3. ad 8. ib.*

In Oratoriis publicis intra alicujus Parochiæ fines sitis, Episcopus juste prohibere potest, ne alia Missa ante Parochialem celebretur. *Append. 12. Institut. 24. §. Denique.* V. *Parochialis*.

Ordo.

Ordo Incipiendi Missam pluribus orationibus perficitur. *l. 2. c. 3. per tot.*

Ordo, quo Christus Eucharistiam instituit, describitur. *l. 1. c. 15. n. 8. & seqq.*

Ordo debitus servandus est in Missa celebranda. *lib. 3. cap. 13. num. 2.*

Ordo Sacerdotalis non est contemnendus, quod nonnulli Sacerdotes fuerint, qui avaritiæ, & turpi quæstui pro Missæ celebratione studuerint. *Append. 4. in epist. ad Pont. §. Neque aliquis.* Neque contemnendi sunt Ordines Religiosi, quod in iis aliqua vitia detegantur. *ib.*

Ordinatio ut valida sit, requiritur, ut ordinans, & ordinatus debitam intentionem habeant: & quid de protestatione, quam Episcopi solent ordinationi præmittere. *l. 3. c. 10. n. 1. & seqq.* V. *Intentio. Validitas*. Presbyteri, dum ordinantur, Episcopo concelebrant. V. *Concelebratio*.

Orientales.

Orientales in suis Liturgiis lingua utuntur pluribus incognita. V. *Lingua*. Iidem solent rem jam concessam, quasi nondum concessa sit, precibus postulare. *l. 2. c. 13. n. 19.*

Lambert. Miss.

In Orientali Ecclesia nunquam, quod sciatur, Sacerdos eodem die plures Missas celebravit; immo apud ipsos neque licet ad idem Altare eodem die Missas a pluribus Sacerdotibus celebrari, nisi gravis necessitas urgeat, & hoc semper Sedes Apostolica retinendum esse censuit. *l. 3. c. 3. n. 6.*

Osculum.

Osculum quædam salutatio est, & Sacerdos dum Altare osculatur, se adhærere Christo profitetur. *l. 2. c. 3. 7.* Carthusiani, & Dominicani Altare non osculantur, sed capite inclinato illud salutant: qui vero Altare osculantur, neque hoc, neque Crucem salutant, & quare. *l. 2. c. 3. n. 12.*

Romano Pontifici ad Altare accedenti, ut solemniter celebret, tres Cardinales occurrunt, ejus pectus, & faciem osculantes, & quid hæc oscula significent. *l. 2. c. 2. n. 3.*

Sacerdos, aliique librum Evangeliorum in Missa osculantur. V. *Evangelium*.

Vetus est disciplina osculandi Altare ad verba *supplices te rogamus &c. l. 2. c. 13. n. 25.*

Osculo olim pax in Missa ante communionem dabatur; sed subsecutis temporibus Franciscani propter hominum malitiam morem invexerunt, ut non amplius per osculum, sed per amplexum pax daretur, vel parva tabella, in qua Crucifixi imago depicta est, ad osculum præferatur, quam proinde *Osculatorium* appellant. *l. 2. c. 20. n. 22. & 23.* Sacerdos, antequam det pacem, Altare osculatur, & quare, & hujusmodi osculum *Sanctum* appellatur. Olim osculabatur hostiam, quod non amplius admittendum est. *ib.*

Oscula Christianorum, ex quorundam malitia in ejusmodi oscula olim abierunt, quæ Ethnici per vias sibi offerebant, quæ consuetudo, licet a Tiberio sublata fuerit, firmius tamen invaluit. *l. 2. c. 20. n. 23.*

P

Pactum.

PActum quodcumque super stipendio pro Missa celebranda interponere detestabile est. *Appen. 4. in Epist. ad Pont. §. Per te. pag. 303.*

Palla.

Palla a corporali distinguitur. Theatinis duplicis pallæ usus concessus est. *l. 2. c. 5. n. 6.* Ab Episcopo, vel ab alio facultatem habente benedicitur. *l. 1. c. 4. n. 1.*

Panis.

Panis in Missa consecrandus debet esse mundissimus. *l. 2. c. 10. n. 4.* Debet esse triticeus. *l. 3. c. 10. n. 14.* V. *Validitas*.

Hic Panis olim a Fidelibus offerebatur, qui plerumque ab Offerentibus subactus erat. Ad abusus tollendos farinæ oblatio substituta fuit, ex qua a Sacris Virginibus, devotisque Matronis in Oriente, a Presbyteris, & Clericis in Occidente panis consecrandus conficitur. *l. 2. c. 6. n. 1.* Quædam regulæ Ordinis S. Benedicti præscribunt, ut in conficiendo hoc pane dicantur Psalmi, servetur silentium, ligna de industria præparentur. *ib.*

In pane Eucharistico, Crucis vel Christi imago imprimi consuevit, qui mos est antiquissimus in utraque Ecclesia. *l. 2. c. 6. n. 3.* Incertum tamen est, quo tempore his panis ferro ignito confici cœperit. *ib.*

Papa Stolam semper gestat. V. *Stola. Romanus Pontifex*.

Parochus. Parochia.

Parochi in quibusdam Diœcesibus Decretis Synodalibus obligantur ad tres Missas in singulis hebdomadis celebrandas. *l. 3. c. 3. n. 3.* Diebus festis de præcepto tenentur Missam celebrare, aut si legitime impediti sint, hoc munus alteri Sacerdoti committere, quia Parochiani Missam iis diebus audire tenentur, & jus habent eam in Templo Parochiali audiendi. *ib.* Aliis etiam diebus ob peculiares causas possunt ad Missam celebrandam obligari. *l. 3. c. 3. n. 4.*

Parochi quicumque diebus Dominicis, & Festis ex præcepto tenentur Missam Populo applicare. *l. 3. c. 8. n. 1.* V. *Applicatio*.

Si Parochus duas regat Parochias, nec Populus possit in alterutram convenire, neque alius adsit Sacerdos, qui Missam celebret, adeoque necessitas vere urgeat, potest eodem die duas Missas celebrare. Sed quæstio adhuc est, an ad hoc Episcopi licentia requiratur. *l. 3. c. 5. n. 1. 2. & 4.* Regulæ nonnullæ in hac concedenda facultate servandæ sunt. *ib.* Non licet Parocho Officium Feriæ 6. majoris hebdomadæ mane facere in una Ecclesia, & iterare in altera, & quare. Neque ei licet in prima Ecclesia Hostiam consecratam sine vino sumere, ut jejunus possit idem officium in alia Ecclesia celebrare. *l. 3. c. 6. n. 5.* Si per incogitantiam Sacramentum in utraque Parochiali Ecclesia in sepulchro condidisset, consultius est, ut officium in altera Ecclesia omittat, & Sacramentum in Tabernaculo recondat. *ib.*

Parochi Festa saltem de præcepto, quæ in hebdomadam sequentem incidunt, Populo annunciare debent: expediret etiam, ut de Mysterio quod recurrente illa celebritate Ecclesia considerandum proponit, Populum instruerent. *post Append. 13. in Præf. Bened. XIV. n. 3.* Item Dominicis, & Festis diebus de præcepto debent Populum salutaribus verbis in Missa post Evangelium pascere, & Missæ mysteria explanare. *ib. n. 6. & l. 2. c. 7. num. 8.*

Parochi Fidelibus suadere debent, ut, si Episcopus circa communionem nonnulla pro tempore, loco, & persona pie instituerit, his institutis acquiescant. *Append. 10. in Epist. Bened. XIV. §. Haud agit.* V. *Communio Populi*.

Sacel-

in

F I N I S.

INDEX ALTER

RERUM NOTABILIUM

Quæ in adjectis Appendicibus, & Decretis S. R. C. ad Sacrosanctum Missæ sacrificium spectantibus continentur, ordine digestus alphabetico, novisque articulis locupletatus.

can-

Pa-

F I N I S.